كتاب مصححات افلاطون سنة ١٢٥

حنك

تاريخ ورود فى مصححات افلاطون

صفحة [illegible]

[illegible]

[illegible]

مصححات فلاطون

عدد اوراقه
٢٨٧

برسم خزانة
السلطان الملك
... الاعظم ...
... ابن محمد ...
... شاه بن ...
بهرام ... ابي منصور ...
شاه بن انو ... بن ...
بن شكاش بن ...
بن علق بن حاتم طائي بن سعد الله بن
سعد بن الحشرج بن امرؤ القيس
بن حجر بن حارث بن عمرو
الكندي غفر الله تعالى
ذنوبهم وجعل الجنة
مثواهم في سنة
٨٢٥

الملك لله دخل في حفظ عبده
الحاج بشير اغا دار السعادة ...
لسنة ...
وما ...

من النسخة الجليلة والمجلة الجميلة من وقف حضرت مولانا صاحب الخير والحسنات
ساحب ذيل الجود والاحسان منور مصابيح المقاصد بانوار العناية
مفتح معاقد المراصد بمفتاح الكفاية جامع محاسن العلم والعمل
حائز مجامع البر الاكمل الا وهو اغا دار السعادة الحاج بشير
وفقه للخير المزيد والبر الكثير من هو على كل شي قدير
حرره ...
ناوقاف الحرمين المحترمين
عفى له

٦٤٩

٦٤٩

قال المراكشي لا اله الا الله عز للقايه والحمد لله رب العالمين وصلوته على سيدي ومولاي المصطفى محمد صلى الله عليه هذه الكتاب مصححات
افلاطون وتفسير جابر بن حيان الصوفي رحمة الله عليه قال اما بعد هداك الله للتقوي ينبغي ان تفهم ما نقول ثم تأخذ من بعد ذلك
في العمل واياك يا اخي ان تسلك في عمل من الاعمال دون ان تفهم مقدمته وشرايطه لا عمل الا بعلم يتقدمه والسلام فاني احتاج الى ان اذكر السبب
الداعي الى موضع هذه العلوم وذلك عافاك الله طلب منفعة للناس ومنفعتنا ان كان ما يقول الفلاسفة حقا فاقول ان هذه العلوم لازمة ابدا واما
تركيبنا وكلامنا في هذا الشان فلشيئين اما احدهما فبكثرة وجوه العلم والثاني ان الاصول باقية والسلم والآن ايها الناظر في هذه الكتب اعني كتب
المصححات العشرة ينبغي ان يعلم ان افلاطون كان تابعا مشبها في اكثر الامور بسقراط وكان يسلك في تلك العلوم البسايط مسلكه وكان يرى في الصنعة باسره(؟)
ان افلاطون زاد في هذا العمل على جميع الفلاسفة وذلك ان سقراط كان يفهم العلم ويعمل باشد الاعمال وما يثبت له بالقوة يكاد يخرجه كله الى علم الفعل
واكثر ثم ان افلاطون عمل الى علم الصنعة فتطلع فيه بعد ان عمل مثل اعمال جميع الفلاسفة الذين كانوا مثله ثم ما فرغ من ذلك عمد اليها فتحص عنها فنظر فاذا جميع
الابواب الكبار والصغار لا يتم الا باربعة اركان وهي نار وهوا وما وارض من اي الاجناس كان اعني من الحيوان والنبات والحجر والسلم فقال
قد تصحح لي يا طيماوس ان قال المراكشي يعني علامته وتلميذه الذي كان يعمل كتبه على لسانه ان اصول الاعمال وتمامها لا تكون من اكثر من اربعة
اركان ولا اقل من اربعة اركان ويجب ان يبحث بعد هذا البحث الاول عن طريق مزاجها فانما نحتاج ان ننظر هل يكون عبيطا كالها كما هي بعد ان تخرج من
معادنها او لا فاري ذلك ممتنعا فاوجب فلاطون انه لا بد لجميع الاركان من تدابير البتة وبينهما جبا آخر نظيرا تدبير ان تكون عمل من ادوية عبيطة ثم قال
انه قد يجب ان يكون ذلك ويكون ايضا ضعيفا لا يكون فيه وانيا(؟) الى الشي المدبر فاذا يكون الميزان والسلم ثم قال والمحنة الداخلة على هذه الاشيا المطهرة الممتزج
يا طيماوس انما تكون بالنار ونحتاج ان نصحح ذلك فننظر كم يجب ان يكون ثقله ثم قال في كتاب النفس اعلم ان تعاطي الحيوان وتكميله وتعاديه بالروح ومقام كل جسد حي بالروح
لا غير ويقال الروح بعضا ربما العالم والصنعة لا غير يا طيماوس والصنعة كالانسان وهي عالم كبير مبادي الفلك كله والفلك حي والانسان عالم صغير قال
جابر رحمه الله وقد انبانا عن ذلك في كتاب الاسطقس الاس كيف هو وبينا القول فيه في الاغراض والسلم ثم قال فاذا وجب وصح ان يكون العالم
والفلك حيا والانسان مثله والصنعة مثل الانسان فلا بد لها من روح والروح في الصنعة الزيبق ومن احسن يا طيماوس تدبير الزيبق وادخال الثلاثة العناصر الاخر
عليه عمل جميع العجايب من الاعمال وينبغي ان تعلم يا طيماوس ان جميع الاعمال الحقيقية الخارجة من الزيبق الكبار من الاعمال النفيسة تسعون عملا اصلها كلها الزيبق

ونحن نبتدا باول ما نتبرات فيه اولا اولا الى ان نستتم جميع ما ذكره فلاطون وصححه مما بدده ورمزه وحق سيدي عليه السلم لقد شرحته وجمعته
في كتابي هذا سوى جميع علم فلاطون في هذه الفنون الروس ونحن ناتي على تدابيره التي ذكرها اولا من الزيبق وحده ثم ما ذكره بدخول دوا واحد
عليه ثم ما ذكره بدخول اثنين عليه ثم بدخول الثلثة الاركان عليه لان الزيبق عنده كالهوا حار رطب يبقى له ثلثة اركان حتى يتم عاما ونجعل الكلام فيه على
انا نذكر في تدبيره وحده عشرين بابا وهي التي ذكرها فلاطون وبدخول الدوا الواحد عليه عشرة ابواب وبدخول الدوائين ثلثين بابا وبدخول
ثلثة الادوية على الزيبق ثلثين بابا ويكون ذلك آخر هذه الابواب الكتاب ايضا وينبغي ان نعلم قبل ان نبتدا بذكر الابواب ان فلاطون دفن هذه
الابواب والعلوم والنكت دفنا عظيما وفرقها في حواشي كتبه وعرض فيها بالكلمة على بعد عظيم والغز الالات التي يجب ان نعمل فيها هذا الاكسير اشيا
في نهاية الرمز ونحن نذكره اذا بلغنا اليه فاذا كان فعل ذلك بالالات فما ظنك بما فعل بالعلم المنتفع وسوف نذكر هذا ذلك على مواضعه من كتبه فامتحن نفسك
هل تقدر على استخراجها فان اخرجتها فانت اخونا والسلم قال فلاطون اعلم يا طيماوس ان النار تفسد كل صالح وتصلح كل فاسد وتزيد الصالح
صلاحا والفاسد فسادا قال جابر فدل بهذا الكلام على طلب العلم وان الانسان ان احسن ان يدبر الاشيا كلها بالنار ردها الى كيانها الطبيعي
الذي يراد لكن بعد ان لم يحسن افسد كلما لا يعمل به ذلك المدبرة فاعلم ذلك فهذا ان القسمان مما تقدم من القول لان النار اذا دخلت على الشي
فمتى اصلحت الفاسد وافسدت الصالح لانه غير محتاج الى النار وزادت الصالح صلاحا من اجل التكرير والفاسد فسادا لملكته بسبب اضمحلاله
فاعلم ذلك وابن امرك عليه وسوف ترى من ذلك العجايب من هذه الاعمال والسلم ونحتاج ان نقول من بعد ذلك في وصف الالات ثم بعد
ذلك في ذكر الابواب بحسب ما ذكره الرجل وصححه من عمل في علم هذه الصنعة والسلم صفة الالات وانما قصد بذلك ان يكون الاله مثل
الانسان وبيان ذلك ان جميع الآلة الداخلة في اعمال فلاطون عافاك الله سوى قرع الزجاج المتخذ على هذه انه يجب ان تكون القرع المتخذ في اعمال
فلاطون احد ثلث قراع قرعة اوله بطول سبعة اشبار وثانية بطول خمسة اشبار وثالثة بطول ثلثة اشبار وليس ذلك لكل العمل ولا لجميع
الابواب لكن ذلك ينقسم في الابواب التسعين وقد يجب ان نعلم ان هذه القراع كلها يجب ان تكون ثخينة متينة محكمة واسعة وسعة اربعة اصابع
مفتوحة وفي ذلك قول آخر وهو ان يجب ان تعلم ان التي في طول سبعة اشبار يجب ان يكون سعتها شبرا من اسفلها الى قبل راسها بشبر فكانه
تكون ستة اشبار على تلك الصفة ثم يضيق المقدار حتى يصير الراس في ضيق الدرهم لا زيادة ولا نقصان وكلما ضيق راسها كان اولى واجود وقد
يجب ان يكون راس الذي طولها خمسة اشبار وسعتها مقدار اربعة اصابع مفتوحة ويكون ذلك في اربعة اشبار منها ويصير الراس ضيقا على
مثال الصفة الاولى والثالث التي طولها ثلثة اشبار يكون فتحها اكثر من اربع اصابع واقل من شبر من اسفلها الى راسها الاضيق فيها من
اولها الى آخرها فاذا احكمت ذلك يا اخي فليكن عندك من كل نوع منها جماعة فانك لا تأمن ان يعطب احدها في شي فينقطع عليك العمل ثم انك تحتاج
في بعض الاعمال ان تنقل من آلة الى مثلها فلا بد ضرورة من اتخاذ مثلها وان يكون معدة عندك اسرع للعمل فاعمل على ذلك والسلم
ومن الالات الاقداح قال جابر رحمه الله وذلك يجب ان يكون مقعرة بلا لولبين في اسافلها فاعلم ذلك وقل ما يحتاج الى شي الا
الى العلايات والاواوين الزجاج والقناني المثقبة الاسافل واذ قد بينا على ذلك فلنقل في الطين الذي راه فلاطون خطا لذلك وعلى وكيف
هو وكيف تطين هذه الالات قال جابر فاقول ان طين الحكمة النقي الجيد هو القاعدة التي لا بد منها في جميع الاعمال ولتعلم ايضا ان في هذه الاعمال

في

ما يجب ان يكون كساير الاطيان التي بها سايد الالات وذلك قليل وسنذكر في موضعه ان شا الله تعالى **صيغة التطين الحكمة** فمن اصنعه
ما في كتابنا الاطيان والآ فليعمل بما اصنعه يوخذ من الطين الحر ان در الف جزو ومن طين البواطق ماية جزو وسوطين الثعلبي ومن الرخام الذي يوجد
في الطين الاخضر الذي تاكله النساخاصه خمسون جزوا ومن كساره حجارة الارحية وغبار بيوتها من كل واحد عشرون جزوا ومن الملح ثمن ومن الخطمي الجيد الثمن
ومن القصب والقرطاس والبردي المحرق من ايها شيت مايتي جزو واسحق الجميع كل واحد على حدته وانخله بحرير عشرين مرة ويكون طين مخراني ما يعزه في
اجانة خضراء لا غير احذر من الغلط وحق سيدي عليه السلم ان عمل كل باب في العالم واستخراج كل رمز امون من عمل ابواب فلاطون وذلك بموزه
فايك والتواني ثم القي القرطاس القصبة او البردي المحرق المصول على الطين بعد ان يصب الماء الذي فوقه ثم يعجنه عجنا جيدا فاذا اطحت عليه الرماد
اعدت عليه العجن ثم تلقي فيه الملح ولكن تغلو اسحوقا نخو لا وطين البواطق ثم خمره بقلقل من ماء حتى يكون اثخن من الطلاء قليلا ثلث ليال **قال جابر
رحمه الله تعالى** فاما فلاطن فانه يرى ان يضيف الى هذه الاجزاء خمس دراهم كزك مسحوق وعشره دراهم توبال الحديد مصول وعشره دراهم روسختج معمول
ثم يلق عليها الادوية من بعد ما كلها وتدعه ايضا على الصفة الاول من الذاوة لتخمر سبعة ايام ثم تعرك بيدك حتى لا تجد فيه شيا بحاز او ينفصل لا يطعن
بعضه على الماء ويمزج الكل فيصير شيا واحدا وهذا الطين يكسر الآلة قبل ان تصيبه آفة او يصيبها او نار اذا فخزا وجفت حتى جفافه كما نصف والسلم فاذا
اعملت بعد ذلك الله هذا الطين فاعمد اولا الى القرع الطوال والوسط والدون فطين من كل نوع منها ثلث قرعات تطيينا يكون بقدر ثخانة ثلث درهم
ثم اتركه حتى يجف ولكن هذا الطين من القرع اما من التي هي سبعة اشبار ثلثه اشبار واما التي هي خمسة اشبار فشبرين واما التي هي ثلثة اشبار فشبر واحد
فقط والسلم فطين ايضا الاقداح التي من شانها ان يكون من اسفلها ذلك ما لق النار فمن سبيله ان يكون مطينا فاعلم ذلك واعمل به ترى الرشد
ان شا الله عز وجل **قال جابر رحمه الله** فاذا فرغت من ذلك فانما بقي عليك العمل للابواب لا غير **قال جابر الباب الاول من ابواب فلاطون**
في صدر كتابه النفس الكبير والروح من حلها او بسطها بغير داخل عليها امكنه ربطها كما يجب وقد حكينا في كتابنا الضمير بعض ذلك والقول في ذلك والبيان انه من اخذ
من الزيبق عشرة ارطال فاجاد غسلها بان يديم الطباخ لها بالبول والزيت والخل واعاد ذلك عليها ثلث مرات بكل واحد خرج في الطبخة الاولى بالثلثة
نقيا من كل دنس وفي الثانية علقا نقيا ابيض بلا غمامة وفي الثالثة تخرج عجبا وتقرب فيه الصفرة ويستمر تدبيره بها حتى يتم الى ما تريد منه **قال فلاطون**
الروح انما اعني الزيبق اذ لا فرق بينها وحلها وبسطها واحد وبغير داخل يعني ان يكون وحده امكنه ربطها كما يجب اي تعمل ما تريد منها اذ هي الاصل في الاعمال
فوجه ذلك ان يوخذ العشرة الارطال بعد تنقيتها فتلقى في القرعة الكبرى التي وصفناها ثم يعمل لراس القرعة صماما من زجاج ويكون اعلاه فيه يمكن ان يدخل شي
ينفعل به فلا يزول حتى يكون على مثال الكيس بلا قرص من اسفله ثم شد راسها بهذا الصمام بعد ان تستوثق من الوصل بالطين الذي مضى وصفه والخزف حتى لا يخرج منه
سوا والاذيب كله ويعاد عليه الطين والخزف مرارا ثلثة حتى يحكم ولا يكون فيه حيلة ثم ان من اسرار الكبار ان يكون الطين ابدا من القرعة الى حد الزيبق الذي
يكون فيها وقد كان حد الطين في هذه القراع الطوال ثمانية اشبار فانت الآن بالخيار ان احببت ان تزيد في الزيبق فافعل حتى يبلغ الى حد المطين وان شيت
ان تنقص الطين حتى يكون الى الموضع الذي بلغه الزيبق فافعل واطن ذلك والله اعلم واعلم ان الاجود ان تزاد في الزيبق حتى يبلغ الى موضع فيكون العمل اعز
والسلم ثم تكون قد بنيت لهذه القرعة تنورا يمكن ان تدخل اليه فلا ترى ويخرج منه من غير ضيق ولا سعة في ذلك ويكون في جوف التنور للقرعة ديكدان **قال المراكشي**
الديكدان هي الاثافي مستو قد واسع ثم انصب القرعة على الديكدان واوقد عليه نارا لينة كمقدار حر الشمس وانت في الوقود بالخيار ان احببت ان يكون لها بالحطب

في تلك المرتبة وان اردت ان يكون بالفحم فافعل وان احببت ان يكون نارا غليظة او سراج واسع كبير فافعل وان احببت تحجب النار عن القرعة وتجعل
الوقود شديدا فافعل ذلك كله فانه في العمل واحد لا خلف فيه بعد ان تضبط ما تحتاج اليه من النار ثم اوقد عليه بهذه النار سبعة ايام فاذا كان يوم الثامن
من الفجر فاقطع الوقود عنه واتركه حتى يبرد ثم انزع القرعة من الديكدان واخرجها الى موضع يمكن ان يقوم عليه مثل الديكدان الذي يقود عليها فيه ثم انزع
راسها المشتعل وقد يمكن في بعض الاعمال ان يكون مستر قامة وسوى ذلك ينزع والسلم وسنذكر ذلك اذا بلغنا الله تعالى ثم افرغ الزيبق
برفق من القرعة وانظر الى الماء الذي فوقه فاجمعه كله برفق قليلا قليلا واعزله اما في قدح او قارورة واسعة الراس ثم رد الزيبق الى القرعة واعد
عليه العمل كذلك سبعة ايام وبعد اليوم الثامن واتركه او اخرج الماء الوافي منها افعل به كذلك سبع مرات حتى يكون مبلغ الايام ستة وخمسون يوما ثم
انظر فان كان الزيبق عشرة ارطال فانه يجتمع لك من الماء عشرون درهما لا غير والسلم وان كان الزيبق اكثر او اقل كان على تلك النسبة من كل رطل
درهمان فان نقص فقد قصرت في النار وان زاد فقد زدت في النار ويصير الزيبق اصفر ابقعا وربما اصفر كله وينبغي ان تعلم انه كلما زاد الماء كثرة الصفرة
وكلما قل قلت الصفرة وهو من الدلايل فاعرفه واعمل به ترى العجب ان شا الله تعالى **ثم** اخرج الزيبق فخذ منه منا والقه في هاون زجاج واطرح من الماء
اربعة دراهم في اربعة مرار وادم عليه السحق ثلثة ايام افعل كذلك بجميع الزيبق حتى يشرب الماء كله فلا ترى منه شيئا على وجهه واذا شرب الماء كله فقد قرب
وحق سيدي جعفر رضي الله عنه والسلم **قال فلاطون** فاذا اكلت ولدها فانما تفعل ذلك من افراط المحبة وليس وراء ذلك علة ثم اجمع
الزيبق كله الى القرعة بعد ان تجود سحقها وتنظيفها ثم يعاد عليه العمل كذلك بالوقود اللين ولكن مقدار هذه النار مثل تلك النار مرة واحدة ونصفا حتى كان
او قدت رطلا من الحطب جعلت الوقود في هذه رطلا ونصفا سبع مرات كل مرة سبعة ايام للوقود ويوم التنزيل وانت تجمع الماء في كل مرة
فان الماء يكون في هذه المرة خمسين درهما وان امكنك ان تعمل ذلك حتى يخرج لك على هذه الصفة وليس في العالم احد سوا الطف منك ولا اعلم
ولا احذق ولا اولى الله وحق سيدي صلوات الله عليه ما فيه رمز ولا في الكنايات وسلم ثم اخرج الزيبق ونظفه واسحقه واسقه الماء واعد عليه العمل الاول
افعل ذلك خمس مرات فان الماء يصير مثل نصف الزيبق اصفر كانه الزيت الغسل وينعقد نصف الزيبق فيصير كانه الاسرنج الذي لم ينضج فيه حمرة
وطاوسية يقرب الى البياض وكالزنجفر الجيد الفاسد فانت الآن بالخيار في هذا الباب **اما فلاطون** فجعل هذا الركن ابوابا عدة ونحن
نقولها وذلك انه قال ثم ارم بالثفل فلا حاجة لنا فيه ثم رد الى الماء مع نقول الماء الولد حتى يرجع الى ما كان عليه والسلم وذلك انه يقول ان يوخذ الماء
ويرد الى قرعة او قدحين ثم يوقد عليه قليلا حتى ينعقد فانه ينعقد شمعا اصفر حتى اذا راه الانسان على بعد ذراع او اكثر قليلا حلف انه قطعة شمع في اللون
ويكون في اللين اشد تماسكا من الشمع فيلقى واحد منه على عشرة آلاف فضة فانه يكون شمسا لا بعد لها **قال المراكشي** صدق فلاطون في ابوابه وصدق
جابر رحمه الله شرحه ولصبغ والله الجوهر ويعمل كل شي ويكون حمرة ويصلح الاكاسير فاعرفه واعمل به على راي مولاي القوم ان كنت منهم والسلم **التصحيح الثاني**
قال فلاطون والارض فليس لنا يرى بها خارج الارض من العالم ولكن انما يكون في الارض فليطلب والنيل بها فقد ما عمل بولد ما يكون ايضا
مثل الولد فيكون قد جعلت الرضيع شيخا والشيخ رضيعا ثم قويتهما فعادا شابين بعد ضعفهما وبيان ذلك واشرح على هذه العلوم كيف يمر ما كذا ولا تعلم
ما فيها وعلى ثقتي شرح هذه الاسرار العظام وذلك ان قوله الارض لم يرم بها خارج العالم لكن في العالم فليطلب فانما نعني بذلك الثفل الباقي من الزيبق الاحمر
اسفل القرعة وقد ابنا انا ذلك في كتب الارضين والسموات وفي كتاب الضمير وغير موضع فليعمل بها فقد ما عمل بولدها الوالد ما خرج من الماء عن الزيبق وقد كان ما شيا

واحدا فانحل احد مما انعقد الآخر ثم اناعقدنا المحلول فليحل المعقود فانه يكون كالولد لانه يسمى الزيبق الام ثم تعلو عبيره على ما ابخار اسفل القرعة وسمى
انجاز عنهما ولد او فى ذلك دلالة على ما نقول لمن فتش كتب الرموز فاعمل به ذلك ان شاء الله والسلم **و د جه** حل هذه الارض وعقدها ينبغى ان تكون على ما اعتقد
افلاطون من غير داخل عليها ايضا **قال جابر رحمه الله** ينبغى ان تعلم يا اخى ان سعة القرعة هو الذى حل بعض الزيبق لسعة الهواء ودوران النار عليه
يعنى لم يكن ذلك لتدبير فى هذه القرعة لم يتم من ذلك شى والسلم فليشتغل انه اخذنا الارض التى قد كانت بقيت من الزيبق فنسحقها ناعما وليست صاعده
ولكنها يكون على النار صابرة فاذا صارت كالملح جمعت فى قدح من اقداح العمل غير مطينة وكب عليه آخر مثلها او دخلته فينته تحت قبينه واخذت الوصل
اما فى القدح او القبينه وادخل الحل اما فى البراد الرجين او الحل او الدن او الارض واجودها وابعدها الارض المحنوة واقربها الرجين وهو متوسط الجودة
فاعلم ذلك ونجدد العمل والسحق فى كل سبعة ايام والرجين وغيره فى كل ثلثة ايام والارض تغير تغيرها فانه يعرق وان امكنك جمعه فافعل الا فاسحقه بان ابخاز الى موضع
واحد ثم اعد العمل اعمل به ذلك خمس مرات فى كل مرة ثمانية ايام فانه يجرى ماء رائقا صافيا فانت بالخيار ان احببت ان تحمى الصحيفة وتلقى عليها شيئا منه فانه
يكون عجيبا وان اخترت عقده عملت به كما عملت بالماء المنحل الاول فانه ينحل حلو فيها فان كررته كان ازيد لصبغه فان لم تكرر لم تبل وهو من العجايب **قال المراكشى**
وهو آخر معنى افلاطون الثانى التى لايدخل عليها داخلة وهو يا اخى من اصعب الاعمال لان الشئ اذا كان انما يحله يعقده ويتمه كان اسهل بالعمل فيما احتاج اليه
وانى لا اعلم ان كثيرا من الناس اذا سمعوا قول افلاطون فى ان يحل بغير داخل يعتقدوا انهم يهلكون فيه حيرة وجنونا ولا يهتدون الى علم جميع الاعمال التى بغير
داخل يلقى فانما مدبر النار والدهن لا غير فلذلك لا يكون الا ذهبا لان الابواب التى يدخل فيها داخل قد يكون حمرا وبيضا وهذا لا يمكن فلذلك
حكمنا عليه انه عمل طبيعى وهو رد الاشياء الى كيانها والتى مدخل حمراو . ما بدأت به انى ان الزيبق انما يكون فى المعدن ذهبا لا غير فاعرف ذلك واعمل به
ترشد ان شاء الله تعالى **التصحيح الثالث قال جابر رحمه الله ان افلاطون** يا اخى قد عمل هذا التدبير على انه باب واحد ورعه وكان جمله منع التعين
بابا وستري فيهما من عجايب الاعمال والتنقل من حال الى حال ما يدلك على جميع ما فى العالم وتستخرج به الوفاء من الاعمال والابواب تعمل به فى كل باب فوعا
كثيرا ان شاء الله تعالى والسلم **قال افلاطون** فلما كان الولد فعل مثل ما فعلت الام بقوتهما جميعا احدوا حكم من قوة احدهما فلنجمعهما جميعا لا يفارق الوالدة
ولدها ولا الوالد ولده وبيان ذلك ان معنى قوله ان فعل الوالد مثل فعل امه اى صبغ الماء المنعقد مثل صبغ الارض المنحلة سوا ليس فيها ما يزيد بعضه على بعض
البتة وليس الامر كذلك والذى رايته انا ان الارض صبغت اكثر من الماء ولكن بشئ قليل وهذا تسامح فيه افلاطون لانه لا غلط فيه وانما يعنى بالقرب وكلامه يدل
على ذلك فيما بعد **ثم** قال نقويهما جميعا احدوا قوى كذلك سوف حققها الامر الا ان هذا الماء متى ادخل على هذه الارض حتى نضبط كان الصبغ الواحد منهما بعد
امتزاجهما مثل صبغ واحد من الماء وواحد من الارض فكان ذلك ازيد فليشتغل كيف وجه ذلك وهو حسن صعب العمل قليلا وذلك انه يجب ان يوخذ الارض
الباقى فى اسفل القرعة ثم يسحق على صلاية ناعما ثم تسقى شيا من الماء المنحل عن الزيبق ثم تشتدى به وتستجع ثم توخذ من القراع الثلثه واحده فيجعل هذه الارض
فيها وتمكن الطين فى اسفلها الى مقدار ثلث اصابع منها مصمومة ثم يجعل على راسها قدحا مثقوبا ثقبا صغيرا ما امكن ضيقا جدا وليكن مدورا لاسفل لتدخل فى راس
القرعة ويمكن ويحكم امر الوصل كالمثال الاول فاذا احكمت جميع ذلك فاوقد تحته سراج لينة كذلك دايما والماء يكون فى القدح الذى على القرعة ليقطر من الثقب الذى
فى اسفله على الارض التى فى داخل القرعة ويكون القدح ايضا مغطا غطاء محكما ليلا يقع فيه شى واعظم الاشياء كلها ضرر الغبار على هذه الاعمال فاعرف ذلك
وتوق على جميع اعمالك من الغبار فانه يبطل المزاج البته والسلام وليكن مقدار ما يغنى الماء من القدح ويقطر الى الارض القرعة ثلثين يوما او تسعة واربعون

هو الاجود فاذا فرغت من ذلك الماء كله والوقود عليه وايام اسناج الجميع لانه يقطر عليه وهو فى الارض ندى وقوة النار وليشو الندى مع سيرالحمى
سبب كون الحل اذ هو اكتساب الاجسام رطوبة غريبة لا يكون بغير رطوبة وبسير حمى وفى ذلك علم جم فاذا الحل فانت بالخيار كنت تريد ان تعمل
وهو محلول فافعل فانه يصبغ الواحد منه عشرين الفا واكثر **قال المراكشى** واكثر من ذلك وهو لعمرى صحيح والسلم **قال جابر رحمه الله**
وان اردت ان تعقده فافعل كما تقدم القول فى الولد المنحل فانه ينعقد جوهرا طوقيا صافيا الا كما انعقدت عليه الارض لكن ينعقد اصفى منها واكثر حتى
يبلغ صبغه مائة وهو من العجايب فافهمه منا وهذا آخر هذا الركن **التصحيح الرابع قال افلاطون** اذا اطلقت الروح بغير داخل حفظت
الرباعية كان افضل الاعمال فدل بهذا القول على المعنى الاول على احد الطريقين اما طائفة امورس الشاع فقالت اربعة اما فرفريوس فقال
انقص **قال جابر رضى الله عنه** وتحتاج ان نبحث عن ذلك غاية البحث لتعلم ما نقول وقد وجدنا فى المحنة كما قايسنا عليه ونحن نريك الوجه فيه
ان شاء الله تعالى **اما طايفة امورس** فقالت الرباعية عشرة لانا قد نجد مبلغ العشرة فى الاربعة **اما طايفة فرفريوس** فقالت لا نقول
الا بالطبايع والطبايع اربعة وليس منها خامس فكيف يكون فيها عاشر واذا وجب ان يكون ذلك كذلك فالذى قال الجميع صواب واما
امورس فقال عشرة وقال ازيدوا اما فرفيريوس فقال اربعة وقال انقص والذى سلك فيه افلاطون فى تدبيرنا به هذا واركان انما كان
على تدريج وزيادات لا نقصان والذى قال امورس الاجود فى هذا الفصل وقد يجب ان نعلم من حواشى هذا الكلام ان تدبير باب الاول
يكون قبل الحل وفى اول العمل الى انتهاء الحل سبعا فى سبع على ما يراه افلاطون وهو الصواب **قال جابر رحمه الله** وذلك ان معنى هذا الكلام
الطويل ان الرباعية ان يكون كل سبعة ايام من الايام التى مضى لك فيها التدبير حتى انحل هذا الزيبق فقد يجب ان يكون فى عشرة ايام على راى
امورس اما فى اربعة ايام على راى فرفيريوس ومعنى عشرة فى اربعة انما هو واحد واثنين فذلك ثلثة وثلثة فذلك ستة واربعة فذلك
عشرة واذا الزمت النار القرعة فى كل عشرة ايام وبردت الحادى عشر او تسعة وبردت اليوم العاشر والاول هو الاجود كان افضل فى العمل من الذى
دبرت فى سبعة وبردت الثامن ومن الذى تدبر فى اربعة وبرد فى الخامس فاعلم ذلك وقس عليه بابك فانه يكون عجبا لمن فكر فيه وهو من العلوم النفيسة
هذا فى تدبير الاول واللام **التصحيح الخامس** ثم ان افلاطون عطف الكلام فقال كانه يرى ان تدبير ما كان فى عشرة او اربعة يجب ان يكون
بخلاف العمل الاول وبخلاف فى العمل فى واحد منها حتى يكون كل قسم قايم بنفسه **فقال** اما العشارى فمتوسط ويكون فى القوة عاليا والام تاكل ولدها
وتخرجه من فرجها وتاكله فتمتزج قوته بقوتها فى الرباعية التامة ويكون افضل من الام الاولى مع ولدها والسلم **وبيان ما قال الان افلاطون** من هذا
الكلام الذى اراد بالعشارى هو الرباعى وهو قوله التام يزيد فى واحد واثنين وثلثة واربعة وان ايام التطباخ يجب ان يكون عشرة عشرة وايام
الراحة لا تحتسب لانها ليست عملا فافهم ذلك **وهو قوله** متوسطا ان يجب ان يكون تدبيره فى الآلة الوسطى التى مقدار ما خمسة اشبار وقوله يكون
فى القوة عاليا اى يكون ازيد من الاول الذى هو فى سبعة ايام علته ويزيد عليه ومعنى قوله والام تاكل ولدها وتخرجه من فرجها اى ان هذا التدبير
ايضا يكون فى انفصال الشئ على اثنين مثل الاول ويفصل الماء على الارض مرتين ويزيد بعضه على بعض وذلك انه يجب ان يدخل الى القرعة ويوقد
الوقود الاول عشرة ايام ثم يخرج ويسحق بما كان قد ظهر عليه من مائية ابدا دايما كلما خرج منه ماء فى كل مرة من وقوده فانه يكون ازيد واعيد عليه السحق والعمل بالماء
حتى ينحل كل مرة فى عشرة ايام ثم يعقد ويعاد عليه العمل فانه ينحل فاذا انحل نصفه عزل وعمل بالارض اذا ردتها تصبغ والماء يقعقعانه يصبغ فان جعا

وادخل الماء على الارض وحلاه عقدا كان الافضل وهو ذلك تم فى عشر مرار على ما راه فلاطون لا غيره **قال جابر** وهذا وحق سيدى عليه السلم
من عيون الابواب وحسانها وكذلك ما دبر فى اربعة اربعة وثلثه ثلثه واكثر واقل يكون فافهمه واعمله واعمل به ترما تحب بحول الله وقوته **وانا**
لم ازد فى شرح هذا العمل لان الذى تقدم مثله فى السياقة والموضع الذى فيه الخلف فقد ابنّاه ولم نترك فيه شيا منها الا رمزا والسلم **التصحيح السادس**
قال فلاطون والارواح يتبع بعضها بعضا وينفر بعضها عن بعض ويلايم بعضها البعض اما بالكلية واما بالجزئية واما بالوضعية واما بالجلية فاذا اعلمت
ذلك كان ايضا افضل من الاول واقل تعبا ان فطنت **يقول فلاطون** ان الارواح وانما عنى الزيبق ههنا لا غير فى هذا التدبير
الاول وانما جمعا لان نفرق بينهما فى التدبير الاول لا غير لان الزيبق المحلول عنده وان كان روحا بخلاف الزيبق المصعد وبخلاف الحى وهذا قول
حق **وقوله** يتبع بعضها بعضا كالتدبير المدبر وينفر بعضها من بعض اى كالمدبر الحى البسيط ويلايم بعضها البعض كالمدبره التى الخلف فيهما التدبير
لا الارواح او يكون الخلف فى الارواح والاتفاق فى التدبير فيكون الملاءمة فى واحد منها **ثم قال** فى عقب ذلك اما بالكلية او بالجزئية فعلى
على ما قلنا من انه يلايم الشى الشى من جميع جوانبه ويجب ان يكون يلايمه من جانب منه ويخالفه من جانب فيكون المخالفة بالجزئى والموافقة بالجزئى وهذا
والله احسن كلام يكون واتمه واعظمه **وقال** من بعد ذلك احسن من الجميع وهو اما هو بالوضعية والجلية ويكون ذلك فى الوضعية المخالفة بين الزوجين
وبالجلية ليكون الخلف فى تدبير فليعقل بعد شرح الكلام كيف تدبير ذلك وهو انا قد قدمنا عفاك الله تعالى لك من الاعمال تسعة ابواب **اما الاول**
ففيه ثلثة وهو ماء الاول وهو الولد وارضه وهو الام والممتزج منها جميعا فى تدبير سبعة سبعة **والثانى** كذلك فى تدبير عشرة عشرة **والثالث** كذلك
فى تدبير اربعة اربعة ولكل واحد ثلثة اصول اما ولد او ام او ممتزج منها جميعا **قال جابر** فاقول بالعمل الذى نحن بسبيله وهو وضع المخالفة من اخذ من الماء
الذى يحل فى سبعة ايام فيحل به الارض التى من تدبير عشرة ايام ومن ارض التى انعقد فى سبعة فيحلها بماء يحل فى عشرة ايام كان عن ذلك اكسير كثير يكون كل واحد منها
يصبغ صبغا عظيما **واما الذى** ارضه من عشرة وماؤه من سبعة فيصبغ واحده خمسة عشر الفا **واما الذى** ماؤه من عشرة وارضه من سبعة فيصبغ واحده اثنى عشر الفا وان
خلطها بالمزاج ماء ما دبر فى اربعة ايام وارض ما دبرت فى سبعة وارض ما دبرت فى اربعة ايام بماء ما دبر فى سبعة ايام او عشرة صبغ ما كان فيه ماء اربعة وارض
سبعة واحدة سبعة الف وما كان بارض عشرة واحدة تسعة الف وما كان بارض سبعة وماء اربعة واحدة احدى عشر الفا **قال المراكشى** وفى ذلك علم نفيس
ان فتش عنه بصير كان من احذق الناس والا ان فتش عنه اعمى لم يعلم ما قال الرجل وزاده عمى والله والسلم ونرجع بالكلام الى علم الامام **قال جابر** وجعل فلاطون
ما كان عندنا كلها بابا سابقا فليتعقل فيه فانه من حسان الابواب والسلم **التصحيح السابع ان افلاطون لما خبر بذلك** اثر قال فى اثر ذلك الكلام فى الوضع والحل فان
جمعت التى تدعى السباعيه والرباعيه كان عندنا العالم حقا وذلك ان السباعيه عنده هى الاعمال الفلكية حقا والرباعيه ينقسم قسمين كما بينا لك عشارى ورباعى والعشارى
راى اصحاب العالم والرباعى راى اصحاب الطبايع اذا كان انما نسبته بالصنعة العالم فقال كل قوم يجب ان يكون على راينا فهو الصحيح **قال المراكشى** صدق جابر
وفلاطون وذلك ان من عمل علم ايها الافضل وقال جابر قد كفيناك مؤنة التعب ان تبعث بالعلم دون العمل فمعنى قول فلاطون انك ان جمعت السباعى العشارى
سوى هذا وعلامة يجب ان تعلم ان التدبير السباعى وهو الذى يدوح فى كل سبعة ايام يجب ان يكون فى القرع الكبار التى طول كل واحدة منها سبعة اشبار
وتدبير العشارى وهو الذى يدور فى كل عشرة ايام فى القرع الاوساط وهو الذى طول كل واحدة منها خمسة اشبار والرباعى وهو الذى يفتح فى كل اربعة ايام فى القرع الصغار
الذى طول كل واحدة منها ثلاثة اشبار فاعلم ذلك وانصب من كل واحدة من هذه قرعة يكون فى كل قرعة خمسة امناء وسق عليها العمل الاول وافتح الطويلة فى كل سبعة ايام

والوسطى

والوسطى فى كل عشرة ايام والصغيرة فى كل اربعة ايام حتى يصير عندك من الماء فى الثلاثة اقسام سبعة امناء ونصف ومن الارضين
الثلاثة سبعة امناء ونصف واعزل كل واحدة على حدته **ثم** خذ من ارض صاحب السبعة الايام فضع عليها ماء فى القدح الذى نسيل من فوق حتى تشرب
ذلك الماء كله وهو منوان ونصف ويجتمع الارض ثم ادخل عليها ماء العشارى فيكون صبغها الاول عشرة الف والثانى اربعين الفا **ثم** ادخل
عليها ماء الرباعى وكل واحد منوان ونصف فيصير صبغ الواحد مائة الف وثمانين الفا **قال جابر رحمه الله** وان شئت فسقها شيا من مائها
ثم اعزها ما فيه وادخلها الحل حتى ينحل ثم اعقدها وسقها الماء الثانى واعمل العمل ثم اسقها الماء الثالث ثم الق **وان شئت** فاخلط المياه ثم سقها
الارض الواحدة فاذا فعلت ذلك وشربت ارض السباعى جميع المياه الثلثة وصار صبغها مائة وثمانين الفا فحلها ثم سق بمائها ارض العشارى وحلها
ان يكون قبل ان يعقب من احد المياه شيا ثم شدّتها وتدخلها الدفن فان هذه كلها تحل فى خمسين يوما لا يجوز ان يزيد ولا ينقص فاعلم ذلك فاذا
شربت ارض العشارى ماء ارض السباعى المدبرة وسقيت فالق واحد منها على الف الف وحل هذه المدبرة وسق بها ارض الرباعى والق بعد ان
تدبرها التدبير الاول واحدا على الف الف ومائتى الف وهو البغيه وليس فى الطرح شى هو اكثر من هذا ولا وحق سيدى صلوات الله عليه ما فيه رمز البته والسلم
التصحيح الثامن ثم ان فلاطون عدل الى وجه ابيانى ضن فيه فقال يمتنع ما كان حارا او ورطبا حارا ان يكون متصلا بالقمر لكن يكون اتصاله بالشمس
فاوجب ان لا يحل فى تدبيره وحده ابيض ثم قال بعد ذلك ليس فى كل ما رقت الروح كان محمودا وذلك عافاك الله انه يوجب فى التصعيد لروح بعض صبغ
وتسقط وكذلك هو ثم نقض قوله بان قال وليس كلما لم يرق كان محمودا وليس ذلك نقصا وانما هو ان الارواح اذا صعدت وهى جيدة
وعبيطة وامثال ذلك كتصعيد الزيبق والكبريت فهو ردى لها ولكن اذا صعدت وهى مدبرة فهو المحمود وبيان ما قال **فلما عمله** فانه متى عقد الزيبق
كما بينا فى القرعة واخذ الماء ورد على الارض حتى اذا شربته كما بينا او لا وصار اكسيرا وان لم يكن اكسيرا لكن انما كان قد بلغ الى تلك المنزلة فليوضع فى القرعة الصغيرة
من القراع وليركب عليها الانبيق باحليل وتوثق الوصل وتشد فاحليل الانبيق القابلة ثم تشد الوصل الذى بينهما ايضا تفعل ذلك فى جميع الاعمال فانه امن
من السموم ومن ذهاب الارواح ومن مخافة المواد فاعرف هذه النكت فى الاعمال فهى المحتاج اليها ثم توقد عليه وقودا متوسطا تفعل به كذلك حتى يبدا القطر
منه فاذا قطر شدد النار عليه دايما حتى يقطر جميع ما فيه ثم يخرج ويسحق بالماء القاطر منه ويعاد عليه بالعمل تفعل به كذلك سبع مرار فانه اما ان يصير كله ماء واما ان ينعقد
كله فان انعقد فالقه فانه تزيد على ما قلناه ان قطر ماء وانحل كله فاعقده والقه فانه يكون عظيم المنفعة والصبغ ويجب ان تعلم ان كل ما رقيت فى التدبير حتى يكون
فى اول مرة على حدة ثم يعاد عليه العمل بتلك السياقة الاولى بتقوية النار تكون فى اثباته على احدى منزلتين اما ان يكون مثل الاولى مرة ونصف وذلك فيما لم
يثبت بعد ويحتاج فيه الى اعادة النار واما ان يكون مثل الاولى مرتين **قال المراكشى** وذلك يكون فيما قد خلد وثبت بعض الثبات واكثر
النيران واقواها نار السبك **قال جابر** فى نار السبك وهو السابع فى السباعى والعاشر فى العشارى والرابع فى الرباعى فاعرف ذلك والسلم
التصحيح التاسع ذكر فلاطون فى كتابه الذى سماه طيماوس الذى عمله على لسان طيماوس فقال وشكل العالم بعد ان وسع لبقاء الارواح
يا طيماوس بالاثنى عشر آية التى تدور يعنى البروج الاثنى عشر للنجوم والمعنى فى الصنعة من هذا العالم الكلام حسن والعمل فيه حسن والطف وان كانت
هذه الابواب العشرين بعضها لبعض يكاد يزيد على الاجزاء زيادة عظيمة وذلك ان معنى قوله وشكل العالم اى ربط بهذه التى فيه فيجب ان يربط البروج
ذلك الربط لان معنى الرباط من قوله بعد ان وسع البقاء للروح اى ان الارواح تنبسط وتمتد فاضبطها وادخلها حتى تسمع هذا العمل اثنى عشر مرة

قال جابر رحمه الله

ولم يجز ان يكون ذلك باثني عشر دواء لاجل ان ليس في الكلام دليل ولا زيادة فيكون ذلك رمزا على الادوية والاثني عشر برجا هي اثني عشر نارا
وذلك انه يقول لنعاد الارواح اي انه يجب ان تدبر الارواح مكشوفة الراس يقول في ذلك توخذ القرعة الكبيرة فيجعل فيها عشرة امنان زيبقا
على مستوقد فيوقد عليها وهي مكشوفة الراس بنار سراج لينة بمقدار ما يحمي القرعة حميا لينا كحمى الشمس سبعة ايام ثم تغطى بالغطاء المذكور وتوقد بضعف
تلك النار الاولى سبعة ايام ثم يفتح راس القرعة ويترك حتى تبرد يوما ثم توقد عليها بمثل النار الثانية التي كانت في السبعة الثانية سبعة ايام
ثم توقد عليها وهي مشدودة الراس سبعة ايام بضعف النار ثم يكشف وتبرد ثم توقد عليها مكشوفة بمثل النار الثالث تعمل بها كذلك
اثني عشر مرة فانها ينعقد جوهرا احمر لا يفلت منه ما لا قليل ولا كثير ويكون الذي قد انعقد كانما المهاني لون حب الرمان فالقه فهو والله من عجيب
الاعمال يصبغ ما شئت فاعرفه واعمل به التصحيح العاشر ثم ان فلاطون عطف الكلام في هذا الباب فقال اياك والاخذ براي سقراط وقهر الاشياء
ولكن برفق كنفس الميت من ثقب ابرة وبيان ما قال فلاطون ان سقراط كان اذا احب للعلم قهر العمل عليه حتى يتم ويقهر العلوم ويكاد يخرج ما لا يخرج من القوة
الى الفعل ان استطاع ذلك لاحد لكان قد تم لسقراط فكانه يقول اياك والعمل الذي ذكرنا نحن اولا يعني كشف راس القرعة ست مرات وتشدها
ست مرات ولكن اعمل ذلك بثقب صغير وهو النفس كنفس الميت الذي هو في سياق فانما نفسه ضعيف وعمل ذلك انه يجب ان
يثقب في الاحليل الذي قلنا انه يكون في راس القرعة ثقبا صغيرا وان عملت فوق راس القرعة جونة من زجاج محوقة ويكون لها اسفل يدخل في راس
القرعة ثم سعة تلك الجونة من اسفلها وراسها ثقبا لطيفا صغيرا ليخرج منه البخار ثم انه يجب ان تقصر الثقب وصغيرا ان يزيد النار ويعمل للجونة
اناء من رصاص او ما قام مقامه ليضبطها لان نحاس يقلع الانبيق والجونة قال المراكشي وهو انقل من ذلك والسلم قال جابر رحمه الله ويكون قد عملت
شبه المسيلة من نحاس وقنينة ناعمة بقدر الثقب يدخلها من الثقب الاعلى الى الثقب الاسفل ويكون في اعلاه غلظ لئلا يقع الى جوف القرعة ثم يعلقه
من فوق وان كان بسلسلة الى جانب القرعة اعني الانبيق الجونة كما ذكرنا وذلك في كتاب لعمل لغة في الالات كان اجود واحسن ثم يجعل الوقود
في ايام السد وهو منصور مسدودة وفي ايام الترويح اعني مكشوف الوقود ليخرج البخار من ذلك الثقب فانه يكون مثل ما ذكرنا في العمل الاول وتوبيه
في قوة للنار وتضعفها الى اخر الامر حتى يكون كالسبك والسلم التصحيح الحادي عشر قال فلاطون واذا نجرت النفس كان عنها الاعمال النفيسة القريبة
وبيان ذلك ان الزيبق في هذا الطبخ يترمل وربما تغير وصار قطعا وترابا باللون الذي قد حده اما احمر او اصفر وخلوقي او اسود وليس يكاد يكون
على غيره هذه الالوان ولولا العرق الذي يلحق القرعة وتتندى له الزيبق ما كان الوجه فيها في بعض الاعمال على ذلك ان تدخل منه شيئا في احد القراع
وتوقد عليه ثلثة ايام وتفتحه وتخرجه وتمسح من الندى الذي تجده عليه وتعاوده العمل اياه وثمانين يوما فانه يصفر فيصير مثل الياسمين الاصفر وهو رجاج
واياك ان يبقى فيه ندى من عرق القرعة فيعقده ترابا فاذا صار الى هذا الحال فان العرق يستعمل عليه كثيرا ثم اوقد عليه مائة وثمانين يوما توقد ثلثة ايام
وتروحه يوما فانه يجد نقرة وقيل ذلك بشمعه ينعقد في النار في تمام مائتي يوم ثم تبدا بعد القرقرة والنشيش حينئذ في الانعقاد وانت في خلال ذلك
تضعف النار وتشدها في كل ثلثين يوما بضعف ما كانت فانه ينعقد في سبيكة اصفر وهو سيدي صلوات الله عليه كانه لون اصفر وصبغ اصفر صلبا كالحديد
ينسبك سريعا على النار فان شئت فالق وخذ منه على ما اردت فانه يكون عجيبا جوهرا كان او جسدا وان اردت ان تحله وتعقده وتلقيه فانه
ايضا تدبير اخر وهو من الاعمال النفيسة فاعلم ذلك وهو ان تزن من الاول كثيرا وان اردت ان تستقطره كما وصفنا لك اولا فانه يكون عجيبا

وحله وعقده يكون ببعض الماء المحلل منه او من غيره من الاعمال وان يثبت فاستقطره وحده ما فطرفس به الجامد الصافي في اسفل ثم اوحله الحل فاذا انحل
فاعقده واعمل به وبهذه الاعمال في الاعمال البسيطة كلها بعضها بعضا ولكن الخلف فيها في الاعمال في بعض المواضع وفي بعض قد تتفق الجميع وطوباك
ان فطنت لما اقول ثم ان افلاطون قد زاد في ذلك قليلا فقال في تصحيح قال لهذا ونحن ذاكروه ان شاء الله تعالى التصحيح الثاني عشر قال فلاطون
خذ من النار على الهوا اظهر منه العجائب وذلك ان النار تاكل منه الفاسد وتزيد الصالح صلاحا حتى يصير الهوى والنار شيا واحدا وبيان ما قال فلاطون انه ايضا
اراد ان اعمال المفردات اتم الاعمال واكملها وان ذلك لا يكون الا بالنار وحدها ومعنى قوله تاكل منه الفاسد وتزيد الصالح صلاحا ان النار انما يجب
ان تاكل رطوبة الزيبق وهو الفاسد فيه ويصيره حارا يابسا وتزيد الصالح صلاحا اي تزيد الحرارة التي هي يجب جودة لانها تزيد في قوتها وهذا معنى كلامه
والسلم واما عمل هذا الفصل فانه من اخذ احدى وعشرين منا من الزيبق المنقى بالزيت والخل والبول كما وصفنا اولا ثم طرحه في قرعة طولها خمسة
اشبار واستوثق من جوانبها وبنودها ثم اوقد عليها وصير فوق راس القرعة انبيقا اعمى فيه ثقب صغير على مثال الثقب المتقدم وصفه وتغلق الانبيق من
حيث لا يشد الثقب وان ربطته بسلسلة كان جيدا وهو احسن الاعمال وذلك ان يكون السلسلة في الانبيق وبطرفها انعقاد بجانب القرعة ثم اجاد العمل
للوصل في الانبيق ويكون ايضا يمكن ان يترع ويرجع الى مكانه من غير ان تكسر كل مرة سواء وصل فاذا تم ذلك فاوقد عليه ثلثة ايام واترك البخار يخرج
فهذا الباب احسن الابواب ان فطنت له فيه حيلة لطيفة فانعقد الزيبق هو وان كان ما قصا حسن في الصناعة والسياقة والعمل ثم اوقد عليه ثلثة ايام وبرده
الرابع ثم افتح الانبيق وانزل بالقرعة وافرغ الزيبق في ثوب ثخين كردوانى او دبيقي فهو حسن او ما جرى مجرى ذلك او كساء ثخين جيد بلا زيبر قال المراكشي
وهذا الكسي هو مذهب اهل المغرب ثم اعصره في اناء واسع الفم فانه يخرج كله ثم انظر ما بقي في الثوب ورده على الزيبق الحي وما قد انعقد جوانب القرعة فان كان قد
انعقد فيها شيء منه اخذته بسكين وقلعه قليلا قليلا حتى تجمعه كله ثم تعيده على الزيبق وتعقد عليه تفعل به هذا الفعل ابدا حتى ينعقد احمر كله كانه الدم او يصفر الزيبق
حتى يصير كانه الذهب فانت بالخيار ان احببت ان تاخذ ما انعقد فدبره بالتدبير الاول بان تحل وتعقد وتلقي قال المراكشي وهو محمد بن ميمون
بن عمران المراكشي الحميري هذا الباب من ابواب فلاطون وهو من كبار ابوابه والسلم التصحيح الثالث عشر ثم ان فلاطون ايضا فرق هذا الباب
فرقا نذكرها فيما بعد لعله انه اشرك بينه وبين الادوية فاذا بلغنا اليه وصفناه وذكرنا ما فيه ان شاء الله تعالى ثم قال فالروح اذا كان لها منفذا وبين
المنفذ مركز ما يحرسها من اخذها من جهتها فيصير الى الهواء البسيط فانها اذا انتقلت في هيكلين روح واحد كانت افضل الاعمال وبيان ما قال فلاطون
انه يجب ان نعلم ان معنى قوله انه اذا كان لها منفذا وبين المنفذ ومركزها ما يحرسها انما يريد القرعة فكانه يقول اذا ان عمل في قرعة الى قرعة ويكون بينهما منفذا
يستر عن الهواء والا فلا شيئا فانحل في الهواء فلم يلحق وكذلك هذا اذا اصابه حر النار فاعلم ذلك وبرهان الصنعة فافهم كالقدر ما نان لا قام ما يخ فيها وعلى جهة
كونها برهان هو العيان في العمل فيها وذلك مقصود في الزيبق اذا لامسته النار مرب فاعلم ذلك وعمل انه متى اخذت قرعتين على مثال واحد من القرع الذي
طولها خمسة اشبار ثم كسر من شفة كل واحدة بمقدار الابهام فيندم واجعل بينهما انبوبة زجاج كسمك الابهام سواء واحكم الوصل بينهما وركب على
راس كل واحدة انبيقا اعمى وفي هذا العمل ثلثة اعمال على ما فرقها فلاطون والسلم يعود الى ابواب كثيرة نحن ذاكروه كلها وذلك انه قال
فيما صح له انه ان اخذ عشرة ارطال من الزيبق فيجعل في احد القرعتين ثم نكب عليها الانبيق ولكن اعمى بغير نفس ويكب الانبيق على الاخرى وتوقد تحت
القرعة التي فيها الزيبق وقودا شديدا وتوقد ايضا على القرعة التي ليس فيها شيء وقودا شديدا ايضا ويستوثق من الانبيق وشعله ما قدرت عليها ان الزيبق

يصعد الى اعلى القرعة ويكون الانابيق اللواتي على القرعتين بغير منفذ حتى يكون والقدح سوا ثم اذا صعد الزيبق وجد المنفذ الذي بين القرعتين فانحدر
الى القرعة الثانية ولتكن احدى القرعتين اسفل في الموضع من الاخرى ولتكن النار تحتهما في الصلابة واحدة فاذا انحدر الزيبق الى القرعة الثانية وجد الحمى ايضا
فنفر ورجع الى الثانية فان ذهب او علق بالقدح فادم الموضع قليلا فانه ينحدر افعل به كذلك سبعة ايام بالنار دايما لا تفتر عنه الوقود حتى اذا تمت الايام برده الثامن
واخرجه من القرعتين برفق واجمعه جميعه والقيه في ثوب ثخين وجعلته على اجانة خضراء وعصرته واخذت منعقد فغزلته في ناره واعدت الحي منه الى العمل لا تزال
تفعل كذلك بوقد سبعة ايام وتبرده يوما وتجمع منعقده بالعيرة من جوانب القرعة حتى ينعقد كله او اكثره ثم خذه واجعله في اناء افراعني قرعة لطيفة واوقد
عليه وهو بابيق له احليل بنار لينة سبعة ايام ثم برده يوما واخرجه وانظر اليه فانك تجده قد صار كالشقايق او قد ميع بالحمرة ثم اسحقه واعده الى الوقود سبعة
ايام مثل النار الاول ثلث مرات ثم برده اليوم الثامن ثم اخرجه فانك تجده كله كالشقايق في لين الشمع الا انه عند النار يكون ذلك صلب المغز باليد ثم اعد العمل
الثالثة فانه يختم ويلبس تحت اليد ولكن النار الثالثة ضعف النار الثانية ثلث مرات قال المراكشي فكان النار الاولى رطلا بالبغدادي والثاني
ثلثة ارطال والثالثة تسعة ارطال فافهم منا هذه الموازين في النيران ثم القى واحدة على الف ابيض يعود احمر والسلام التصحيح الرابع عشر
وان الباب الاول فيه مغالطة وهو موضع قولنا لا يكون في الانبيق ثقب فانه ينعقد وقد كنا قلنا ان الثقب في الانبيق يخرج الرطوبة فينعقد الزوج وشد
الثقب يحل الروح ويسكن ولكن ليس ذلك مغالطة اذا كانت النار شديدة وانما يكون ذا كانت النار لينة فاعلم ذلك واعمل به جميع
الاعمال ثم قال وان اخذ عشرة ارطال من الروح وطرحت في القرعة الوسطى وشد عليها الانبيق الذي لا ثقب فيه واوقد عليهما بنار لينة عشرة ايام ثم
برد في الحادي عشر واعيد العمل وجميع الماء الاول فالاول ويكون الوقود على القرعة التي الزيبق فيها او قرعة مضافة الى قرعة اخرى حتى اذا انحل اخذ المحلل
فجعل في احدى القرعتين واخذ المعقود فجعل في الثانية واوقد على المنعقد حتى يدور ويجري ويتحرك ثم اوقد على الماء حتى يصعد ويقطر على المنعقد كله ويتفتق
ويشرب بعضه بعضا ويتشمع به ويلتقي فانه يكون كالشمع كما وصفنا اولا وافضل وان جعل الابتداء في الوقود بالماء حتى يقطر على المنعقد فيحله فينحلان وينعقدان
وينشمعان كان ايضا جيدا والسلم التصحيح الخامس عشر ولا تقدر ايضا ان القرعتين المتصلتين ينوب عنهما قرعة واحدة فان ذلك خطاء وذلك
انه يفتح ويلقى عليه الماء حتى ينحل طويلا ويكون العمل ظاهرا متصلا فيكون اقرب واحكم وهو التدبير الطبيعي فاذا فرغت من ذلك فخذ من الماء المحلل سبعة
ارطال ونصف ولكن من ماء قد انحل في كل سبعة ايام وخذ من ارض الذي انعقد في كل عشرة ايام فاجعل الماء في احدى القرعتين والارض في الثانية
ثم كب على القرعة التي فيها الماء انبيقا فيه ثقب صغير على ما تقدم وكب على الذي فيها المنعقد انبيقا لا ثقب فيه واوقد على الجميع نارا لطيفة ثلثة ايام ثم برده
الرابعة ولكن الثقب مفتحا في ايام الوقود فاذا قطعت الوقود سددت الثقب بالزبيب المدقوق مع الشحم المستخرج من الكلى ويكون الانبيق الذي لا ثقب
فيه مسدودا في ايام الوقود ومفتوحا في ايام التبريد تفعل في كل واحد بخلاف الاخر حتى ينعقد الماء وهو ينعقد في ثمانين يوما
وينحل المنعقد وهو ينحل في ثمانين يوما ثم اعمل به كما عملت في المحلل والمنعقد ان ثبتت زيدت النار على المحلل حتى يجري على المنعقد فيحله ويمترج به
ثم ينعقدان وان ثبتت جعلت الوقود عليهما واحدا فاعلم ذلك ونبيه وهذا وحق سيدي صلوات الله عليه نهاية ما في هذه العلوم فاعمل بها ترى العجب
ان شاء الله تعالى التصحيح السادس عشر ثم ان فلاطون عدل الى ذكر التكرير وعمل الزيبق ذهبا لا اكسيرا وهذا ايضا فعال والروح ايضا لما كانت
اصلا للجسم فان خروجها الى ان يصير ذهبا حسن وذلك لا يكون الا بالعمل الدايم الطبيعي وبيان ذلك انه قال ان الزيبق لما كانت اصلا للذهب والفضة

وجميع الاجسام فان عمله كذلك بالمهنة حسن وذلك لا يكون الا بالعمل الدايم يعني المذاب والوجه في عمل ذلك ان يوخذ انا من حب
مدور كصورة كرة العالم فيوخذ من الطين الاول شيا فيترك به على تلك الكرة ويعاد ذلك حتى يصير بثخن الاصبع ثم يجفف اولا اولا فاذا
جف الاخير يتتبع الشقوق فيه على انه فلما يعرض في ذلك الطين الشقوق ثم تقطع بنصفين بمنشارين ويخرج الكرة من داخل الطين ويصقل الطين
حتى يصير كالمرايا ثم يجعل في داخل الكرة عشرة امنان زيبقا من الزيبق المطبوخ المنظف ثم يركب احد النصفين على الاخر ويحكم الوصل الذي بينهما
ثم يجعل الكرة صغيرة في الارض او يبني له بيت ثم يعمل لها حركة تدور فيها دايما ويوقد عليها من اسفل بنار لينة كنار السراج مرتين مائة يوم لا تفتر
ولا تهدي ساعة واحدة فانه ينعقد ذهبا احمر كالشنجرف فالق منه على النقرة كل جزء على ثلثة اجزاء فضة يكون الجميع ذهبا والسلم التصحيح السابع
عشر ان فلاطون عدل بعد ذلك الى التكرير فقال وكلما صعدت الروح وفارقت جسمها كانت اعظم فاعلم ذلك وبيان ذلك
ان الزيبق كلما صعد كان اعظم له وكلما صيرته جدا وحللته حتى يصير ماء او روحا كان اعظم لما يعمل فاعرف هذا السراير واعمل ذلك اذا ان اعيد العمل
على اي الاعمال المنعقدة كانت او ما او ما تقر كان افضل في الصبغ وازيد وذلك ان متى اعيد العمل على الذهب مائة يوم اخرى وقع
واحد منه على الف جزء فضة ذهبا احمر فان اعيد مائة يوم ثالثة لم يكن له مثل ووقع واحده على مائة الف وهو النهاية واكثر ما يكرر كل باب
من دوا ودواء اثنا عشر مرة في راي قوم وقوم قالوا سبع مرار وقوم يخالف اربع مرار والاجود اثنى عشرة مرة وهذا جميع ما قيل في هذا الفن
التصحيح الثامن عشر ثم افلاطون قال واياك والتكرير بالمبالغة وان خالفت ظفرت وبيان هذا الكلام
قصدان لا تكرر ويكون التكرير في العمل مخالفا فان الشيء اذا دبر تدبيرا ما فالتكرير انما يجب ان يكون بمثل العمل الاول لا غير ولا يجب ان يكون
بينهما خلف البتة وقوله ان خالفت ظفرت انما يعني في اصول الاعمال مثل ان يدخل المحلل بتدبير العشرة على ارض السبعة فيكون افضل
من ارض السبعة على السبعة ومن ماء السبعة على ارض العشرة ومن ماء العشرة على ارض السبعة وكذلك القول في اخواتها الباقية واعلم
ان هذا نهاية ما في الابواب التي يكون من الزيبق وحده ولا يكون الا على هذا الذي وصفنا البتة واياك ان تظن انك تقدر ان تستخرج
انت او احد من المخلوقين شيا من هذه الابواب او زيادة في باب منها فما ترك فلاطون لاحد من الناس فيهما مزيدا الا وقد اورد في اعماله والسلم

التصحيح التاسع عشر

وينبغي ان تعلم انه كلما كرر مرة فان الصبغ يزيد ما كان سواء اذ لا زيادة على ذلك ولا يمكن ان كان قد امترج من اول الامر امتزاجا كليا فاما ان كان غير ممترج
فيجب قوة المزاج تكون الزيادة وان كان ما امترج فلا زيادة فيه وانما التكرير انما يكون لتمام المزاج فاعلم ذلك ويجب ان تعلم ان الزيبق يمكن ان
يكون سطعا بالطبخ في جميع الاعمال بالمياه الثلثة ويكون الابتداء للخل والثاني للبول والثالث بالزيت فيما يراه فلاطون قال المراكشي استجمعت
ببغداد برجال من اهل الصنعة مشهورا بالحكمة فالقاه ونعته على هذه المصححات قال ينبغي ان يكون الثاني الزيت والثالث للخل ليغسل دران الزيبق والزيت
وليس الامر على ما قال هذا الرجل وذلك انه انما قصد فلاطون بعمل الزيبق بهذا الطباخ على ان يبدأ بالخل ليجلو اولا ما فيه من وسخ ويقطعه ويخبزه ويغلظه ويحلل
اجزاءه فهذا ما قصده في الطباخ الاول وانما جعل الطباخ الثاني بالفعل وهو البول ليستخرج اوساخه ويعوض على ما لا يمكن للخل ان يعوض عليه للطافته في الفعل وحده
ليس موجودا في الخل ويكسوه من قوة صبغته صفرة يسيرة وانما جعل الزيت ثالثا ليعقده اذ من سبيل الادهان والكباريت عقد الارواح مع الاصباغ في الاجسام
فاذا كان قد تتفتح بالفعل ضبط الزيت تلك التفتح وزيد فيها بقوته حتى تقوى صفرته ولم يتركه يتشقق ويذهب واذا كان الامر يمكن ذلك فالبول حار محلل

وقد صبغ الزيبق الزئبق باقوى صبغ من البول وكذلك هو الحمرى ولو طبخ بالزيت ثم طبخ بالبول ثم بالفعل غسل الصفرة المتعلقة من الزيت لما ثبتت
صفرة خارجة وانما هي عرض يسهل به العمل اذا الصبغ انما يدخل عليهما من النار لا غير ولا يزداد ذلك من غير النار في هذه الابواب المفردة فاعلم ذلك
والسلم **قوحق الحق** ما قلت لكم الا الحق ان كنتم من اهل الحق او عاشر ثم اهل الحق ما يتم تقدم لك من هذه الاعمال الا بهذه القواعد المكتومة عند الفلاسفة
المبرزين مثل سقراط وافلاطون وقد ذكروا الله هذه الاعمال والقواعد كلها جابر رحمه الله في كتبه مبددة فخذها من المراكشي وهو محمد بن ميمون عمران الحميري
مجموعة ههنا تصديقا لهذا الرجل العظيم الشان الكثير النفع للناس افلاطون والسلم ونرجع بالكلام الى غرض الامام جابر رحمه الله **التصحيح الموفي للعشرين**

قال فلاطون واعلم يا بني ان الروح اذا تشبث بالروح بالحار اليابس صار الجميع معتدلا حارا يابسا وفسد ما في الروح فهذا نارا **وبيان ما قال**
من ذلك انه زعم ان الروح هي الزيبق اذا هي تعلق بالنار وتعلقت النار بها بطلت النار بدوامها الرطوبة التي في الزيبق كما بينا ذلك فيما تقدم فصارت
الماء ثان حارتين يابسين بطبع النار وكذلك هو فسد في الحقيقة ما في الزيبق من الرطوبة فاذا كانت كذلك والنار شيا واحدا فان دامت عليها النار
الى ان يصير كذلك و بقيت بعض رطوبة الزيبق ان عقد ذهبا وان نفدت الرطوبة حتى بقي منها الشي اليسير صبغ هذا الذهب الخارج من الزيبق للفضة
ذهبا على اجزاء يسيرة فان زادت اليبوسة حتى ينعقد رطوبة الزيبق البتة وتقوى حرارة الزيبق بحرارة النار صار اكسيرا على حسب زيادة النار وقوتها
على الزيبق وقبول الزيبق ذلك منها يكون زيادة الصبغ في الزيبق وقوة العمل وهذا وحق سيدي صلوات الله عليه نهاية ما في هذا العلم سبحان الله العظيم
ما كان اعلم هذا الرجل واتم فطنته واذكى قريحته الى ان يستخرج هذا العلم كله ولم يتقدمه واحد على هذه الاركان غيره والسلم **قال جابر رحمه الله**
والله لقد كنت اري قوما يدعون علم فلاطون وهم رؤس ويفتخرون بما معهم منه فاذا فحصت عن ذلك وجدته علما واحدا من هذه او علمين في المدن وكان
ذلك شيا لعل هذا الكتاب ولقد اتعبني كلامه وتبديده لحتى جمعت هذا الجمع واما حربي واما عملي مصححة من اجل مصحات فلاطون لانه كان اذا سمع بها يكاد
بهتهم من حسنها وهي والله اهل ذلك واذ قد اتينا على ذكر علمه مفردا فما نحتاج ان نقول في الابواب منه التي يدخل عليها دوا او واحد فيها والله علم
نفيس وحكمة عجيبة وهو من تحلقات الاستاذين الحذاق وهو تقريب الاعمال وزيادة اصباغها ايضا في الاعمال وهذه الابواب التي يدخل فيها
دوا واحد على ما صححه فلاطون عشرة ابواب ونحن نبتدئ بذكرها بعون الله ومشيته في مواضعها هذا ان شا الله تعالى **التصحيح الحادي والعشرون قال فلاطون**
قد علمت ان سيدنا سقراط قال في النفرط قال من ذات الملح والحامض ومن الممكن ان يفسر **يعني** لحبس الروح على مكره وهما المر والحامض من العيش ردها
الى كيانها الاول من الصفاء والسلم **وبيان ما قال** فلاطون عن سقراط فقد حكينا في العلم المخزون ومعنى قوت ذات الملح والحامض فانما يعني الملح
وقوله ومن الممكن ان يفسر الروح على مكره وهما المر والحامض من العيش فانما يعني بالروح الزيبق ومكره وهما اي مزاجها والمر والحامض اي ان الملح ومن العيش
اي من التدبير الذي انما يكون بالزمان الذي هو العيش وعمل ذلك من اخذ من الزيبق المنقى كما وصفنا مائة جزو ويسحقها بمائة جزو من الملح المرتين
يوما وليلا ونهارا حتى يصير رمادا ثم سبك ان سبك فضة بيضاء نادرة وفي ذلك سر كبير وهو العلة في سبكه وهذه الابواب فيها طرايق طوحا وسوكما
فسنقول فيها اذا بلغنا اليها ان شا الله تعالى **فاما سبك هذا** فانه يجب ان يرش بالزجاج المسحوق فانه ويسبك فانه ينسبك فضة بيضاء وان
جعلت منه بندقة فوق قطعة زجاج والطبقت عليها قطعة زجاج اخرى وانفخ عليها انسبك فضة ويجب ان تخدر في سخة القنور ليلا ونهارا حتى يموت
فاذا ماتت فاسحقه في كل ساعة قرات ~~ميلوته~~ والسلم ربنا وحق سيدي صلوات الله عليه من افضل الابواب واقربها من اعمال فلاطون بلغنا الله واياك

قد يكون خلافا لما شك في انه الملح

المنا

الى منا بحوله وقوته والسلم **باب التصحيح الثاني والعشرون قال فلاطون** الصموغ تعمل في الزيبق افضل الاعمال وخاصية ما كان منها حارا يابسا والا
لبان ايضا مثل ذلك فدل بهذا الكلام على ستة ابواب وذلك ان الصموغ الداخلة في هذه الاعمال والالبان ستة وهي الكندر والسقمونيا
ولبن اليتوع وماء شجرة الحب وماء زيتون وماء ثمار الحار وماء السمرة والسندروس والاجساد وهي افراد العلم في الزيبق مع دواء واحد والسلم **قال جابر رحمه الله**
ووجه العمل لذلك ان يوخذ من الزيبق المنقى خمسة امناء وما كان يوخذ من الكندر لكل من من الزيبق مائة درهم من الكندر ثم يدق ويحل بخل حريف ثم
يدخل الزيبق الى القرعة من القراع التي طولها سبعة اشبار ثم يطرح الكندر فوقه ويوقد عليه نار مثل السراج لينة فان ماء الكندر يحل ولكن على راس القرعة
انبيق اعمى غير مثقوب فاذا انحل ماء الكندر فانه سيصعد الى خندق الانبيق فليفتح في الانبيق فتح يسيل منه ذلك الماء ثم يجتمع ويجمع المياه اولا اولا حتى يحل جميعه
ولا يبقى منه شي والنار دايمة لا تفتر فانه يحل في تسعين يوما ثم يغلظ الزيبق فادم الوقود فانه يحل ايضا ويصعد الى ان يصير ماء كما وصفنا في الكندر يعني كماء
الكندر ماء فاجمعه ابدا حتى يحل بعضه وليس يكاد يحل ابدا منه الا النصف بهذه الصفة فاذا انحل نصفه فاعد عليه العمل الباقي منه ويكون احرا اعني
ماء الكندر ويوقد عليه برفق ثلثة ايام وترد وجه في اليوم الرابع من الوقود ويكون في القرعة الوسطى حتى تحل ماء الكندر بالارض التي بقيت من الزيبق ثم
خذ الماء الذي انحل من الزيبق فاعقده في قرعة صغيرة ويكون الماء الذي صب على الارض من ماء الكندر والثلثان من ماء الكندر وامزج الثلث الثالث
من ماء الكندر بالماء المنحل من الزيبق واوقد عليه في قرعة صغيرة من التي طولها ثلثة اشبار حتى ينعقد حجرا فانه ينعقد في اثنين واربعين يوما ويحل الارض
بماء الكندر ثم ان شيت فاعمل في ذلك كما وصفنا او لا في باب المفردة من ان يقطر عليه او يجعله في قدح او كيف احببت وتصعد عليه وتوقد على الجميع
وقودا دايما لا تفتر عنه ويكون الاعمى بلا خندق حتى ينعقد بعد ان تحل جميعا وتصير ماء رايقا فان احببت اذا انحل ان تعقده فافعل وان شيت
ان تلقمه وتسوها رفافعل وهذا الماء اذا انعقد يا اخي انعقد حجرين اما احدهما فاعلى وهو الكندر وتعلو المعلل البارد كلها عجبا من العجايب **واما الآخر**
فاسفل وهو الزيبق اصفر كصفرة الذهب فائق واحدة على مائة الف وخمسين الف فضة فانه تكون ابريزا بقوة الله ومشيته **قال جابر رحمه الله**
وينبغي ان تعني في جميع الابواب الباقية ما قلنا في هذا الباب فانا كذلك الا مواضع من الكلف فما نحتاج ان نذكرها في مواضعها ان شا الله تعالى
التصحيح الثالث والعشرون وهو عقد الزيبق الابيض بالسقمونيا تلك الصفة الا ان السقمونيا اذا طرحته عليه فانحل اخذت ماءه جاريا
واوقد عليه حتى تصعد نصفه ماء ثم اعدتها واوقدت عليها فتنفس عنها تفتح الانبيق حتى تصعد السقمونيا كله وينعقد الزيبق حجرا ازرق فيه بياض يسير او ابيض فيه
زرقة يسيرة كل ذلك **واحد** لانه ربما خرج كذا وربما كذا فالقه وهو يتم في عشرة اشهر كذلك الذي تبله فاعلم هذه الاصول واعمل بها تصل الى جميع ما تحب
ان شا الله بحوله وقوته وتحتاج يقول في السندروس وان كنا قد ذكرنا في كتبنا الاستيفا وعمل ذلك انه يجب ان يحل السندروس ولا ينصب
ما انحل منه اما بالتقطير او بالدفن **قال المراكشي** والدفن اجود على انه لم يحل ويعجن به ويداوم السحق عليه حتى يحل كله ثم يقطر بعد ذلك فانه يكون ماء كريما
عقاد الارواح كلها حارها بغا ايضا وسوما شريف في هذه الاعمال ثم اذا انحل اغزل على حدته ثم خذ من الزيبق النقي الموصوف فدبر بالنار والنفس
والوقود في القرعة الكبار الذي طوله سبع اشبار ثم يروح عنه في كل ثمانية ايام يوما على ما قد مضى فاذا اغلظ وابتدا يعرق ويحل ذلك بعد اربع
وقدات او خمسة فافتح عنه اولا ما يبدا بالانحلال واصببت عليه ماء السندروس المحلول ما يكون مقداره كخمس الزيبق حتى اذا كان في القرعة
الف درهم مثلا كان عليها من ماء السندروس مائتي درهم ثم عالجه على ما تقدم من القول في الكندر سواء وذلك انه يتحل نصف الزيبق فافرده مختلطا

بماء السندروس وتجد الباقي من الزئبق فخذ من ماء السندروس شيئا ثانيا وادخله على المنعقد ولا تروح عنه فانه ينحل في خمس وثلثين يوما وادخل السندروس
والماء المحلولين في القرع الاوساط حتى يعقد وتنفس عنه تفتح راس الانبيق فاذا انحل هذا وانعقد هذا اعني الارض والماء فازوجها واعمل بها كما
تقدم وهذا يا اخي فان نفوذه وكله يكون في الاتباع فان عمل رباعيا وعشاريا جاز ذلك فاعلم ذلك واعمل عليه **وايضا** فلا تقدر انه يكون فيه
بياض ابدا فانه احمر واحده يقع على مائتي الف وعشرين الفا فضة لا غير فاعمل به تري ما تحب انشا الله تعالى **التقطير الرابع والعشرون** وايضا فان لبن
اليتوع يعمل في الزيبق عملا عجيبا وكذلك ان لبن اليتوع هو لبن الشجرة التي تشاكل بقلة الحمقا واذا ديت بالليل اصبحت قايمة والسلم **فانه** من اخذ
من الزئبق النقي منا ومن لبن اليتوع المقطر منا واحدة في القرعة والانبيق ثم سحق الزئبق بذلك اللبن المقطر مرات من يومه وصار زئبقه سوداء
فيها طاوسية فلا تلتفت الى موته واسحقه كذلك ثلثين يوما حتى يصير كالمخ او اللين ثم يكون مقدار ما تصب على الزئبق من لبن اليتوع الخمس ثم
تاخذ من القرع الصغار التي طول كل قرعة ثلثة اشبار واحدة واطرح فيها من الزئبق المقتول خمسماية درهم **ثم** ركب عليها انبيقا مثقوبا كما تقدم
الوصف له وتغلقه ثم اوقد عليه نارا لينة كنار السراج اربعة ايام سواء واربع ليال ثم برده صبح اليوم الخامس وليلة اليوم السادس ثم افتحه في اليوم السادس
فان كان الانبيق خندق فهو الاجود ثم انظر فان كان قد ترقى له ماء جمعته واياك ان تصيب يدك فان اليتوع اذا خالط الزئبق ثم عظيم فان كان ما صعد له ماء
اعدت العمل تفعل به كذلك حتى تصعد ماء اليتوع الذي صببته عليه وذلك يكون في اثنين واربعين يوما ويبقى الزئبق اسفل القرعة ابيض كانه
الكافور فيه ومائية قليلة فاقطع الوقود ثم اخرج الزئبق وضعه على صلاية واحد سحقه ثم سقه الماء القاطر عنه واعده الى القرعة والوقود ابقها اثنين واربعين
يوما او افعل ذلك ثلث مرات فان الزئبق بعينه كانه ينحل وليس ينحل وانما ذلك التخيط فاخرجه واعد العمل افعل به ذلك سبع مرات فانه يصير
الجميع ماء واحدا لا ينفصلان ولا يفترقان وان احببت فالقه محلولا وان احببت فاعقده على الوصف الذي تقدم والق واحدة على ثلثماية الف
نحاس احمر او زئبق فانه يكون قمرا وهذا الباب لا يكون ابدا احمر فاعرفه واعمل به تصل الى ما تريد انشا الله تعالى **التقطير الخامس والعشرون وهو
اشرف الابواب** كلها ويكون على ثلثة وجوه وذلك انك تاخذ من الزئبق المتقدم ما احببت وتاخذ نباتا يقال له شجرة الحب والعشق شبه الحاض
فان شيت اخرجته واخذت من ماءه رطلا فصببته عليه ستة ارطال ماء وطبخته طبخا رفيعا حتى يبقى منه رطلان وجعلته في جام زجاج فانه يجمد ملحا حادا
قال وان شيت دققته وعصرته وعلقته به وان شيت استقطرت الورق وان شيت اخذت قطر المعتصر منه فكل ذلك
فيه عمل **فاما** اذا اخرجت ملحه فاعمل به كما قلنا في باب الملح والسكة يخرج ذهبا وهذا وحق سيدي صلوات الله وسلامه عليه اشرف الاوراق
واقربها لانه يرتفع في تسعين يوما وتسكبه بالزجاج الاصفر وعمل زجاج الاصفر ان تاخذ الزجاج الابيض وتسحقه بماء النوشادر المحلول ثلث مرات
وتشويه مرة ثم تكلسه على طابشدان كما تعلمه فانه يتكلس مثل الدقيق ابيض ثم تشمعه حتى يستجمع بماء النوشادر ثم ضعه بين القدحين الاسفل منهما
مطين وصعده عن النوشادر والزاج سبع مرات فانه يصعد حمرة الزعفر فافرش منه تحت الزئبق وفوقه في بوطقة فانه يذوب باذن حي والسلم
وان اردت من الماء فاسلك به التدبير المذكور في باب اللاغية وكذلك بالماء المقطر فانه يكون فاضلا من الاعمال يصبغ واحده خمسماية الف ولا يكون
الا احمر والسلم **التقطير السادس والعشرون وهو عمل بالماء زريون** وقد منا ان العمل في جميع هذه الابواب واحد ولكن فيها خواص وكذلك
هو فانما نذكر الخواص فيها والعمل فاعلم ذلك وان ارك بحسبه والقول في الماء زريون كالقول في شجر الحب سوا الا ان الماء زريون يختص باليبس في الشجرة وذلك

انه قد يكون على ثلثة اعمال **ان احببت** استخرجت ملحه كما علمناك وان احببت اعتصرت وان اردت استقطرته الا انه
واسحق الزئبق بماء الماء زريون المقطر ثم جعل بعد موته به في قدح واكب عليه اخر ويكون القدح الاسفل مطينا وتوقد عليه صعد الزئبق الى اعلى القدح
وكذلك ان جعل في الهوا ليلة ويكون وتوقد القدح بنار لينة وهو من الاسرار الكبار واذا عاودت العمل كذلك ثلث مرات كان اكسيرا رابعا
في هذه العمل وطرحه على ماية الف ولا يكون الا احمر فاعلم ذلك واعمل به اي اعمال شيت واياك اخي ان تقدر ان جميع النبات يعمل ذلك
فليس في العالم زيادة على ما ذكره فلاطون الكثير العقل العلم وكيف لنا بان يكون في زماننا مثله واحد يسوس هذا العلم والعالم الفاسد واذ قد
اتينا على ذلك فلنقل في بقية هذه الابواب العشرة ونخرج الى العلم والعمل في هذه الابواب والمنفعة الكثيرة والنفع القليلة الخطا القريبة المدى التي
يسهل كل ما فيها انشا الله تعالى **التقطير السابع والعشرون في ماء ماء الحمار** والقول فيه كالقول فيما تقدم من الشجر الحب والماء زريون واليتوع
وكذلك الصموغ كالسندروس والكندر والسلم **التقطير الثامن والعشرون** الخارج من اسرار لا يكون الا ابيض فاعلم ذلك وسقيا السياقات
شيت من التي تقدم ذكرها فانما يكون كما انشا الله تبارك وتعالى **التقطير التاسع والعشرون** هذا من الاعمال الصعبة الخشنة التي فيها يقع الخطا
متى لم يعلمها حاذق ويجود تثبته فيما نقول وذلك لا يكون في القرع الاوسط التي طول كل قرعة منها خمسة اشبار ووجه عمل ذلك ان يوخذ من الزيبق
عشرون رطلا واربعون رطلا فينظف كما وصفنا اولا ثم يدخل القرعة ويركب عليها الانبيق ويوضع فوق الانبيق ما يثقله كما وصفنا ثم توقد عليه بنار لينة
عليه ثلثة ايام ويقطع في الرابعة ويخرج فيعصره كما وصفنا فيما تقدم بثوب ويجمع ما انعقد منه في القرعة وما لم يخرج بالعصر من الثوب وان احببت فاجمع
ما انعقد في القرعة على حدته واعد الزيبق الى القرعة واوقد كذلك مثل الوقود الاول ثم اعد العمل كذلك ابدا فان صعد لبخار فانقص النار
واعلم انما قد زادت ولكن الانبيق مثقوبا واذا صعد له بخار سددت الثقب الذي في الانبيق بالزبيب والشمع المدقوقين معا وليس يحتاج
الى ذلك الا اذا زاد البخار وكثر جدا وهذا فليس يكاد يقع فان وقع ذهب من الزئبق شي يسير فاعلم ذلك واعمل به ترى فيه ما تحب انشا الله
تعالى وافعل به كذلك حتى ينعقد نصف الزئبق ويكون الباقي الرجراج بصفرة وحمرة **ثم خذ** من القرع الصغار التي طول واحد ثلثة
اشبار واجعل فيها المنعقد واوقد عليها بالانبيق اعمى غير مثقوب ثلثين يوما حتى لا يعرق ويجمع ماده كله في خندق الانبيق فخذ ذلك الماء
واعده الى الزيبق الحي الرجراج وهو النصف الثاني في مخ المنعقد ثم اعزل المنعقد لوقت الحاجة ثم خذ من الذهب الابريز ما احببت
فابرده بما قدرت عليه واسحقه على صلاية ناعما بالنطرون والملح وان شيت بلح النقل او البول فادم سحقهما بالنهر حتى يصير كالمخ عشرة ايام تباع
ليلا ونهارا حتى يصير في اللون كالزنجفر **ثم** الق عليه من الزئبق الرجراج الذي كان مثل الذهب وادم السحق فانه يسود فادم ذلك عليه حتى يحمر ثم اذا
احمر فالق عليه ايضا من الزئبق مثل وزنه افعل به كذلك حتى تشرب كل جزء من الذهب خمسة عشر جزوا من الزئبق ويكون الزيادة عليه
من الزئبق ومن ماء يحرقه في كل اربعة ايام فاذا شرب الذهب من الزئبق الذي كان باقيا بالقرعة كله فادخله القرعة واعد عليها الوقود الاول ثلثة ايام
ويوم كذلك تسعة ايام تبريدات وثلثة في ثلثة وقدات وثلثة ايام تبريدا فاذا برد في الثالثة فافتحه ولكن الانبيق غير مثقوب وانظر فان كان
بعض الزئبق او كله قد انفصل عن الذهب فاخرجه من القرعة واعد عليه العمل بالسحق مثل الاول سواء وتعدد ايامه حتى يلتغم به **ثم** اعده الى القرعة
واطبخه ابدا حتى تراه قد انعقد الزئبق والذهب وصار جسما واحدا اصفر كانه ياسمين او الزعفران فاعلم انه قد كمل وذلك يكون في ماية انشا الله

وقد قال فلاطون يكون في تسعين يوما فاذا انعقد احدهما بالآخر فقد ظفرت فاعمل به ما اردت وان جعلت موضع الذهب
نحاسا كان جايزا وكان ناقصا واعلم ان هذا الباب لا يمكن ان يكون بياضا البتة والق على سبعماية الف قد يكون شمسا ان شا الله تعالى

التصحيح الموفي للثلثين قال فلاطون وقد يكون الحل من ذلك اذا ازج بالنصف الثاني الذي عقدته النار فاعلم انه من العجايب
وسوا فرغ الزيبق بداخل واحد عليه ووجه عمله ان تاخذ المنعقد بالذهب وناخذ المنعقد من الزيبق اولا وان اخترت محلول الزيبق المعقود بالذهب
وسق به المنعقد الاول وان احببت فافعل ذلك بان تحل الذي انعقد وتدخله على الزيبق المنعقد بالذهب وتسوقه السياقة الاولى من وصف الماء
المحلل واذا فاله على المنعقد في باب المفرد من هذه الاعمال فانه يصبغ ويزيد صبغه ويسير الى الف الف واياك يا اخي واسرافه في ساخط الله تعالى
فانه يسلك ذلك فاعمل فيه بما يرجيه رفقنا الله واياك الرشد وايضا فان هذا لا يمكن ان يكون ابيض لان هذه كلها احمر فهذه جملة الابواب
التي لا يمكن ان تخرج من القوة الى الفعل في عمل الزيبق مفردا وبدخول دوا واحد من هذه الادوية عليه فان كنت من ذلك في شك انت
او احد من الفلاسفة فليكذبني اولا فلاطون برماده دوا واحد وليس والله يمكن ذلك وانا قد اتينا على هذين القسمين اعني المفرد والداخل
عليه دوا واحد فليكن الآن اتمام آخرها وناخذ في الاعمال القسمين الباقيين على ما رايت الرجل في تمامها بان شا الله تعالى وحده

التصحيح الحادي والثلثون وسوا الاكسير الكاين من الزيبق بدوايين داخلين عليه قال فلاطون اذا كثرت الادوات الزوج كانت احكم وزيد بذلك ان الادوية
اذا كثرت على الزيبق كان افضل ونحتاج ان نقول كيف ذلك وجملة هذه الابواب ثلثون بابا منها ما يدخل فيه الزرنيخ وما يدخله الكبريت
وما يدخله النوشادر وما يدخلها الفضة وما يمازجها الذهب وعقار آخر مع كل واحد ومنها ما يدخله الزرنيخ والكبريت معا ومنها ما يدخل فيه الفضة
والزرنيخ والكبريت والذهب ومنها ما يدخله الزرنيخ والنوشادر او الكبريت والنوشادر ومنها ما يدخل الفضة والنوشادر او الذهب والنوشادر
وفيها زيادة بسبب الطهارات والمزاج والتشميع والحلول والعقود وغير مازجه فاقول في ذلك ووجه العمل فيه انه يجب ان يوخذ من الزيبق
النظيف شيا ثم يقتل بالشونيز فان كان للحمرة صوعد عن الملح والزاج او يا سبع مرات فانه يصعد احمر وان كان يريد ان يصعد احمر كما تقدم وصفه
فليتفعل فانه يكون افضل ما السلم وان اراد ذلك بالبياض فانه يصعد عن الملح والطلق والنورة وامثال ذلك حتى يصعد ابيض فانه
يكون جيدا ثم يوخذ من الزيبق المصعد عشرة اجزا ومن الزرنيخ الذي قد صوعد عن الملح والطلق والنورة وامثال ذلك حتى يصعد ابيض فانه يكون
جيدا ثم يوخذ من الزيبق المصعد عشرة اجزا ومن الزرنيخ الذي قد صوعد عن الملح ثم عن توبال الحديد ثم عن الزنجار او الروسختج مثل الزيبق ومن
الفضة المكلسة بالطاليشدان مثل الزيبق ثم يسحق الجميع ويسقى ماء النوشادر حتى يتشرب الجميع ثم بتربا النوشادر ويحل ويعقد ويلقى واحدا على الف وثمانين
وهي نحاس احمر فانه يكون عجبا وهو ناقص والسلم

التصحيح الثاني والثلثون وان احببت تمام هذا العمل فاطبخ الزرنيخ بالشيرج وهو
دهن اللبن او بالشحم بالبقر وبشر سبعين طبخة كل طبخة في يوم وليلة واغسله بالملح والماء حتى ينقى سواده ثم يصير رصاصا مثل الفضة والبياض ثم خذ الفضة
البيضاء وابرد ما لينتا ناعما واسحقها على صلاية بماء النطرون واذفنها في الترجين اثنى واربعين يوما تجدده السحق والترجين في كل اربعة ايام فانها تخرج
ترابا ابيض لين الجسم ثم خذ الزيبق المدبر بالسقمونيا او بالمازريون او باحد تلك الاشيا المتقدم وصفها ثم تفرغه من القرع الاوسط بالتي طولها خمسة
اشبار فاطرح فيها من الزيبق البسيط المنقى المدبر باللاغية وسواء بالتنوع باي التدبير شئت الف درهم ويكون عندك من المنعقد منه الف درهم

وهذه اصول اعمال ٣ ٧

ثم خذ من الفضة المتقدم وصفها الفي درهم فاطرح الفضة على الصلاية ثم افرغ عليها من الزيبق مايتي درهم ثم ادم السحق لها بالتهر حتى يصير كالمرهم ونشر
ثم الق عليها من الزرنيخ ايضا مايتي درهم وادم السحق لها خمسة ايام بلياليها ثم الق عليها من الزيبق مايتي درهم ومن الزرنيخ مايتي درهم وادم
عليه السحق خمسة ايام بلياليها افعل ذلك حتى يشرب كل الفي من الفضة الف درهم من الزيبق والفا من الزرنيخ المدبر ثم اجعل الجميع في القرعة
الوسطى وركب عليها انبيقا اعمى واوقد عليها ثلثة ايام سوا بلياليها ثم برده الرابع وانظر فان كان قد عرق انزلته واخرجته واعدت عليه
السحق والعمل الاول حتى يرجع الى ما كان عليه ثم اعد عليه الوقود ثلثة ايام بلياليها فان تندى فيها فافتحه واعد عليه السحق افعل به ذلك ثمانين يوما
فانك يسمع منه في اليوم الحادي والثمانين قرقرة وبقبقة وانما ذلك لانه قد انحل كله في القرعة وصار ماء رايقا دفعة واحدة فاذا رايته كذلك
فافرغه برفق من تلك القرعة الى القرعة من الصغار التي طولها ثلثة اشبار ثم انظر فان كان ثفل عده الى العمل الاول والوقود في القرعة الوسطى
وان كان ايضا كثيرا اعدت عليه العمل وان خرج بلا ثفل وقد انحل كله وكان صافيا رايقا فقد كمل فاعمد الى الفي درهم من الزيبق الذي كان قد
انعقد التي اوخذت نصفه في هذه التدابير فانت بالخيار دبر ذلك الزيبق المعقود بهذا الماء المحلول كيف شيت على ما تقدم وان احببت
بالقرعتين وان اخترت بالقدح المثقوب وان اردت سحقه به وان احببت نطرحه كله عليه والزمه الوقود اللين وكب على القرعة
ولكن وسطانية قدحا ولا يكون فيه ثقب والزمه النار اللينة حتى ينحل كله ثم انت الان فيه مخير ان احببت فالقه محلولا وان اردت فاعقده
والقه وهذا وحق سيدي صلوات الله عليه من افضل الابواب واشرفها وهو باب فلاطون حقا من الاعمال بدوا على الروح فاعل به
ان شا الله تعالى

التصحيح الثالث والثلثون قال افلاطون اعقد الزيبق وخذ نصفه بالشي الذي به عقدته اعني فاذا انعقد فادخل على المعقود
ما رجم واعقد بالمحلول نفسا ثم حل النفس المعقوده بالماء المنحل من الجسم مع الروح فانه يكون عجبا ووجه على ذلك مثل الباب الاول
سواء ولكن فيه خلف في نفس سياقة العمل والقول فيه انه يجب ان يوخذ من الزيبق الف درهم فيدخل عليه الماء زريون مثلا ويدبر بالنار
وهو بها فاذا انحل نصفه وانعقد نصفه كما قد علمناك فيما قد تقدم فخذ من الذهب والفضة والرصاص والنحاس ما شيت نصده كما علمناك
في الباب الذي قبل هذا الباب ثم زده في النوشادر ماية وشوه حتى يتشمع فاذا تشمع فاغمره بماء النوشادر ودخله الخل وجدد له الزبل في كل ثلثة
ايام حتى ينحل فاذا انحل فاستقطره وخذ بلة القاطرة منه فاذا حصل لك ذلك الماء فخذ من القرع الصغار واحدة والق فيها الزيبق المنحل ثم انت
الان بالخيار في تمام العمل ثم ادخل من الزيبق في القرعة الماء المنحل من الجسم واوقد عليه برفق حتى ينعقد في تسعين يوما لا يكون اقل من ذلك ثم
خذ قرعة اخرى من القرع الصغار وخذ من الزرنيخ المذكور في الباب الاول والكبريت المدبر بما نذكره فيما بعد مثل وزن الزيبق واطرح تلك
النفس في القرعة وافرغ عليها الماء المنحل من الزيبق اوقد الجميع في تسعين يوما وكلا الجوهران صابغان واعمل بهما ان شيت ثم خذ ايما شيت
واربطه به الآخر والق على الفضة والنحاس والزيبق فانه يصبغ كيف شيت وهو منتهى الاعمال وغاية الآمال فاعلم ذلك واعمل به ترشد ما تحب
ان شا الله تعالى

التصحيح الرابع والثلثون يوخذ من الزيبق منا ويذاب مثل نصفه اسربا ثم يلغم الزيبق بالاسرب ثم يسحق سحقا ناعما
بغسله زاجا اخضر نادرا جيدا او مثله ايضا ملح قد مقلوا الخل ثقيف وصفة ذلك ان يوخذ من الملح ما كان فيسحق بالخل ويجفف قليلا ثم يوضع على
نعل حديد وتعلى بنار صلبة فانه يسود وهو نهاية ثم انه يبيض ويعود الى حاله ثم اسحق الاسرب والزيبق والزاج والملح في هاون او على صلاية حتى يصير الجميع

كالحجارة السود او يكون رطبا فجففه قليلا في الشمس او بنار لينة ثم اسحقه بعد ذلك وصعده في الاثال واسع الفم والبطن بنار لينة في اربعة وعشرين ساعة
فهو مقدار الزمان للمنار ثم خذ الذي صعد فاسحقه بمثل نصفه زاجا ونصفه ملحا مغلوا الى ان تمحق ثقله فان دخن اعدت عليه السحق وصعدته حتى لا يبقى فيه
شيء الا صعد ثم تصعد الثانية فاذا صعد فاسحقه الثالثة بربعه زاج وربعه ملح مغلوا فعل به ذلك سبع مرات ولا تزده بعد الثالثة على ربعه من الزاج
وربعه من الملح فانه يكون عجبا فاعزله لوقت الحاجة انشاء الله تعالى ثم خذ من الكبريت الاصفر منا فدقه واتخذه حريرا ثم الق عليه مثل ربعه
برادة الاسرب ومثل ربعه ملح مغلوا واسحق بالخل الجيد ثلثة ايام ولياليهم ثم شويه بنار لينة ليلة ثم اخرجه من التشوية واسحقه وصعده حتى يبيض ولين النار وطول
زمان التصعيد فانه كذلك يكون جيدا فانه يصعد ابيض في ثلث مرات فاذا صعد ابيض فاسحقه ناعما بعشر زنجار وروسخت وصعده بعد ان تخلط
به جيدا او نحو دسحقه بعد تجفيفه وتدخل الاثال وتصعده فانه يصعد ابيض كانه المنا فارفعه لوقت الحاجة اليها انشاء الله تعالى واعمل بالزرنيخ مثل الذي
عملت بالكبريت سواء وارفعه لوقت الحاجة ثم خذ من برادة الفضة ما احببت فاسحقها بالنوشادر المحلول على صلاية من زجاج بتهر من زجاج لاغبر
حتى يصير كلها حاجة سوداء ثم ارفعها في حقة رصاص بغطاء رصاص مائة وعشرين يوما تخرجه بيضا كانه الاسفيداج والسلم فاذا علمت هذا الاصول فانا نبدا بحول الله
وقوته فنقول قال فلاطون ومما يصلح لك عن قريب ان تاخذ زيبقا مكلسا ابيض مائة جزو وفضة مكلسة سبعا خمسين جزو وزرنيخا مصعدا خمسة وعشرين
جزوا واسحق الجميع على صلاية من زجاج بتهر من زجاج وسقه شيئا من ماء الملح المعقد كما تعلم ثلثين مرة فانه يستحجر ويكاد يتشمع فادخل الجميع قدحا مطينا وكب
عليه قدحا آخر غير مطين ثم اوقد عليه بنار لينة بثلثين يوما واخرجه في كل سبعة ايام فان اتصل او تكلس او تربت فاعد عليه السحق والتسقية والتشوية
الاول بماء الملح افعل به كذلك حتى اذا اوقدت عليه بين القدحين لم يدخن ولا ينفصل بعضه من بعض ثم وخذ من القرع الوسطى التي طولها
خمسة اشبار واطرح فيها هذا الاكسير واوقد عليها بعد ان تغطي راسها بانبيق اعمى لا ثقب فيه سبعة ايام ولياليها وتبرده في يوم الثامن ثم اعد
عليه الوقود كذلك ثلث مرات ثم اجمع الماء الذي يظهر على الاكسير في داخل القرع ثم اعد الوقود عليها افعل به ذلك خمسة عشرة مرة فانه ينحل كله فيصير ماء
رائقا فان كان المدبر يريده احمر فليكن موضع الفضة ذهبا وموضع الزرنيخ كبريتا فاعلم ذلك فاذا انحل فليخرج برفق من القرعة الوسطى بعد ان يصفوا
ويصير كالياقوت ويلقى في قرعة من القرع الصغار ويعقد عليه برفق حتى ينعقد وانت بالخيار ان احببت ان تلقيه منحلا فافعل وان احببت
ان يعقد وتلقيه فافعل والق واحد على سبعاية ان كان ابيض فعل الفضة وان احمر فعل النحاس فانه والله عجيب قريب مليح والسلم
قال المراكشي ويوقد عليه برفق حتى ينعقد والسلم التصحيح الخامس والثلثون فان كان الزيبق محمرا كان اجود او تحمير الزيبق
ما كنا قد منا الوصف وتكليس الذهب له سوكا اصف سنا يوخذ الملح المعقد فليلق عليه ربعه من النوشادر ثم اسحق به برادة الذهب
الاحمر الجيد حتى يلين على الصلاية بهذا الماء ثم اغمره به ودعها اياما وعظها واخذ عليها الغبار ثم اعد عليها السحق والعلاج الاول كذلك دايما حتى يصير
هباء الا محسوسا فاذا اصبت عليها ماء الملح انحلت كلها فاذا بلغت الى ذلك فضعها في اناء زجاج بعد تجفيفها وصعده بنار لينة دايمة طويلة الزمان
حتى يصعد عنه النوشادر ثم خذ الثفل فرد عليه الصاعد واسحقه بالماء ودعه اياما واعلا عليه العمل حتى تراه اشد هباء من الهواء فحينئذ قد تم فخذ من هذه عشرة اجزاء
ومن الزيبق الاحمر المدبر بما ثبت عشرة اجزاء ومن الكبريت المتقدم وصفه المصعد بعد بامه عن الزاج المصري وعد سبع مرات حتى قد صار مثل
الزنجفر عشرة اجزاء واسحق الجميع وسقه من ماء الزيبق الاحمر المحلول بالنار واعمل به بعض الاعمال المتقدمة فانه يكون عجبا والقه ان شئت على الفضة وان احببت

علی الزیبق

على الزيبق فانه يكون كانه الدم وهذا الذهب يجوز ان يلقى ويكون اكسيرا والق واحد من الاصل على الف وتمامه وليس يصبغ هذا الذهب
اذا طرح على هذا الطرح شيئا آخر وان الق من هذا الاكسير واحد على سبعماية كان الذهب صابغا كل واحد منه الاثنين من الفضة وهذا وحق سيدي
صلوات الله عليه عجيب العمل ظريف الصنعة وفيه حكمة كثيرة وعلوم نفيسة فان كان لك تجب فانك ستجح وتطلع على ما نقول في كل
فن وان يكن الاخرى فالله الرازق واعمل به تصل ما تحب انشاء الله تعالى التصحيح السادس والثلثون وهو شاكل الابواب الاول وهو من نقل ابواب فلاطون قال
يوخذ الفضة الخالصة النادرة مائة جزو فتبرد ناعما بمبرد لين ثم يوخذ من الزيبق المنقى بما كنا قد وصفنا الف جزو ويجعل في قنينة ويطرح عليه من الكندر المسحوق مائتي جزو ويضرب
الزيبق بماء الكندر اثنى عشر يوما ضربا شديدا ليلا ونهارا ثم يصفي الزيبق عن الكندر ويسحق الفضة على صلاية واسعة حتى ثمنين يوما وليلة ثم يلقى عليها من الفضة
مائة جزو ومثلها ثم يجود السحق لها حتى يتبلعه ويغوص فيه ويصير كالمخ من لينه ويطرح عليه من الزيبق مائة جزو اخرى ويجود السحق زبدا قايا لا شك فيه ثم يلقى عليه
مائة جزو ثالثة ويسحق فاذا فعلت ذلك افرغ الزيبق كله بقية الالف درهم عليه ثم انظر اليه بعد ساعة فان وجدت فيه خشونة فاعلم ان الزيبق قد نقى
الفضة ولم يقبلها فاطرحه في ثوب كردوان او كتان ثخين او حريرا او ثوب صفيق واعصره في اجانة خضراء او اناء نظيف من زجاج او غضار واسع فان الزيبق
تنزل اكثره فضع الذي يبقى في الثوب من الزيبق والفضة في صلاية مرة ثانية واعد عليها العمل الاول من السحق بمثله ثم بملغم افرغ الزيبق عليه باسره وامتحنه
بعد ساعة فان رايت الكل واحدا فقد تم لك ما تريده منه وان عاودته الخشونة اعدت العمل عليه حتى يبلغ الى ما وصفنا وحق سيدي صلوات الله
وسلامه عليه ان العالم الفطن يعمل ذلك في مرة واحدة ولا يحتاج الى معاودته ثانية فاعلم ذلك وتثبت قبل العمل فيما تريده العمل فانه نفايس
الاعمال وشبيها والسلم فاذا بلغ الى ما وصفنا الق الجميع في قرعة من القرع الاوساط التي طول الواحدة ستة اشبار ثم اطرح فوقه الكندر التي كنت
ضربته به في القنينة وتركب على راس القرعة انبيقا باحليل ويكون قد سددت الاحليل من داخل عند الخندق ثم احكم الوصل وتعله كما علمت ويكون
الانبيق مثقوبا كما تعلم ثم اوقد تحت القرعة بعد ان تنصبها على مستوقد ان احببت بالفحم وان شيت بالسراج وان اخترت بالحطب فلتكن
النار في قوة الشمس مقدار ما تسخن به القرعة فقط ثم اوقد عليه اثنى عشر يوما ثم برده يوما وليلة وافتح الانبيق واترك الماء تجري من احليله في قارورة منظفة ويكون
قد تركت الثقب الذي في الانبيق في وقت الوقود ثلثة ايام في الرابع تشده ان شئت بالعارورج وان احببت بالزبيب والشمع ثم افتح
الانبيق بعد اخذ الماء وكشف فم القرعة ثم امسح الانبيق نظيفا ثم اعد العمل بالوقود عليه اثنى عشر يوما افعل ذلك ثلث مرات في ستة وثلثين يوما
وخذ الماء ثم انزل بالقرعة واعزل الكندر في اناء مفرد واطرح الزيبق في الثوب واعصره ما تشد ما يعقد عليه وان كثر مقداره عليك فاقسمه قسمين او اكثر
وانظر ما يبقى في الثوب وان كان اكثر ما كان قد بقي في الاول فقد نجب وان تكن الاخرى فان النار ضعيفة فقوها ثم اعده الى السحق والعمل الاول بان يلقى
عليه مثله فاذا شرب سقيته مثله ثم تنفض الباقي عليه وتطرحه في القرعة بعد ان تجود سحقها وتوقد عليه كما قلنا في الاول اثنى عشر يوما ثم تبرده يوما وتاخذ الماء المستخرج
منه في خندق الانبيق ثم سد وفتح الثقب الاعلى وشعله وتوقد كذلك اثنى عشر يوما ثلث مرات فان ماء الكندر يستخرج منه كثير وهو ينفد الكندر كله وهي العلامة
التي لابد منها في ثلث مرار فذلك تسع مرار في مائة وثمانية ايام فاذا تم ذلك فاعرف الوزن الذي هو وزن الفضة وما انعقد بها فان كان مثل وزن
الفضة ثلث مرات فهو جيد وان زاد فهو اجود وان نقص فالعمل فيه تخلف بضعف النار ثم اعد عليه العمل وحده اعني الوقود كما قد قلنا اولا اثنى عشر يوما
نفتح منه الثقب الاعلى يوما فقط وتسده عند غشائه ثم تلزمه النار فانه يرق ويتحلل اولا اولا افعل به كذلك دايما بوقود اثنى عشر يوما وتبريد يوم في كل ستة

حتی یصیر

وثلثين يوما لا تنزله عن النار حتى يتحلل نصف الزيبق وهو خمسماية جزو وينعقد نصفه مع الفضة وهو ستماية درهم فاذا تم ذلك فى اثنى عشر مرة كما وصفنا لعله
انحلال ماء الكندر فخذ الثفل المنعقد فى اسفل القرعة فاسحقه ناعما ثم اسقه ماء الكندر حتى تشربه كله قال جابر رحمه الله وعلى ذلك ان تاخذ من
القرع الصغار التى طولها ثلثة اشبار قرعه وتلقى فيها الزيبق المنعقد بالفضة بعد سحقه ناعما ثم تصب عليه جميع ماء الكندر المحلول منه ثم تركب عليه انبيقا
اعمى وقدحا قال المراكشى والقدح اجود وتطليه واحكم وصله وتوقد عليه بنار لينة مجتمين مجتمين خمسة ايام فاذا كان اليوم السادس فبرده ثم افتحه واعرف
وزن ماء الكندر فان وجدته ناقصا الخمس او السدس او اكثر من الخمس فانت على سداد وان كان اقل فعاود النار واعد عليه العمل بالوقود خمسة ايام
وتبرده يوم فانه ينعقد فى سبع طبخات ويصير شيا واحدا جربه على الصفيحة فانه يغوص فيها ويثبت وزنه ويصبغ صبغا حسنا وهو من عجيب الاعمال
وطريقه وتجربته ان تاخذ من المنعقد درهما فيطرح على خمسين درهما نحاس احمر فيخرج احدى وخمسين درهما فضة بيضاء قايمة فى الروباس فاعرف واياك
وترك شى مما ذكرنا من اداويه فيفسد وانت لا تعلم بالسبب فاذا بلغ الى ذلك فخذه واسحقه ناعما وشوه ليلة فى قدح مطين وعليه قدح غير مطين بنار صلبة حتى
ينسبك فى القدح الاسفل واخرجه واطرحه فى قرعه صغيره بعد ان تسحقه ناعما ثم عليه الزيبق المحلول كله وتشد راسها اعنى القرعه بقدح واحكم الوصل لا يكون فى القدح
ثقب ثم اوقد عليه نار سراج كسخونة الشمس مقدار ما يحمى اسفل القرعه ويكون مقدار حمى راسها كسخونة اليد اذا حكت بالبدن لا غير افعل ذلك حتى يشرب
الثفل الماء فى ماية وعشرين يوما والقه بقعه واحده على اربع ماية نحاس احمر فانه يكون عجيبا وحق الله عز وجل وحق سيدى صلوات الله عليه ما فى شى
مما ذكرته فى هذه الابواب رمز البته ولا شى اصعب الا طول الزمان بها ذلك هو علة التدبير الطبيعى على ان التدبير المبين اقرب كثيرا من الطبيعى اذا عمل
الاكسير اقرب الى من احالة المعدن النحاس فضه والسلم قال المراكشى وهو محمد بن ميمون بن عمران المراكشى الحميرى الحسينى وهذا الباب
يكون وفيه علوم كثيره على ما ذكرها مولفها نحن ناتى بجميعها فى كتابنا هذا انشاالله تعالى التصحيح التاسع والثلثون واذ قد كنا بدانا بهذا الباب
على ما ذكره جابر رحمه الله وهو باب البياض وفيه نوع الحمره فلنعمل فى هذا الباب ووجه عمل على هذا البياض احمر حتى يكون القول فى ذلك تاما
ويكون قد اتينا على ما ذكره مولفها واحره والسلم قال فلاطون هذا الباب يكون احمر على وجهين منه ومن غيره فى هذا الكلام من فلاطون دلالة
على ان الاكسير الابيض بعد تمامه يمكن ان يكون اكسيرا احمر ويمكن اكسيرا آخر من اول امره فهذا الذى قصد اليه فلاطون فى بيان قوله وقول جابر ايضا يكون
منه ومن غيره والسلم ونرجع بالكلام الى غرض الامام جابر رحمه الله قال ونحن نبدا اولا فى ما يكون احمر من غيره وذلك ان الفضة التى فى اصل الباب
يكون فى موضعها الذهب ويساق من العمل على ما تقدم من البرد والسحق والامتحان له فى جزو جزو حتى يوتى على ما ذكرنا من تلك الشروط وهذا التدبير لا يمكن
ان يكون فيه موضع الفضة رصاصا ولا نحاسا ولا النحاس فى موضع الذهب على ما راى ذلك افلاطون ونقول فيما يكون كذلك فيما بعد فاذا اقترح
فليس يجوز ان يكون الكندر فوق كما كان فى البياض لكن انت بالخيار فى احد ثلثه اشيا لا غير اما ملح اندرانى واما ملح القلى او البول المحمر بما نذكره فى الباب
الثانى الذى بعد هذا الباب او الزاج وسواه بها ويساق فى العمل كما قد ذكرنا فى باب البياض بلا زيادة فيه ولا نقصان منه وفى ذلك المتقدم كفاية وغنى لنا
من اعادة شى فيه لئلا يكون مكررا وناخذ فى القول فى الثانى الذى ذكرناه اذ كنا قد فرغنا الكون من غيره كيف هو انشاالله تعالى قال جابر رحمه الله فاقول
ان الباب الثانى صاحب الذهب من كبار الابواب والله لقد رايته وعملته وعملت بين يدى فلا تخف وابدا بالعمل بجد ونشاط تصب الحظ
فى ذلك انشاالله تعالى وحده التصحيح الثامن والثلثون متى احببت ان تعمل العمل الظريف عند فلاطون وتحرز كنزا عظيما بكنوز الارض فيها مصعدا

فتاخذ

وعبيطا وقليا واسحق الجميع بعد ان تلغم الزيبق الحى بالقلعى ولكن الاجزا واحدة ثم تطرح عليها المصعد وتسحقها ثلثة ايام بلياليها حتى يصير رمادا اسود ويصير كالملح
ثم اجعله فى قدح من الاقداح الموصوفة مطينا بالطين الموصوف وكب عليه قدحا آخر وعرقه بنار التعريق قال المراكشى ونار التعريق نار لطيفة او تدخله
بيت التعريق من كوز الزجاجه بنار لطيفه والاجود ان توقد انت عليه بنار لطيفه فان دخن ورايت القدح اعلى بخارا قليلا كان او كثيرا فارفعه عن النار
وافتح القدح وكذى فى كل الاعمال مطلقا فافهم هذا واعمل عليه وبه والسلم قال جابر رحمه الله فى هذا المعنى واعلم ان السحق كان ناقصا وهو الصحيح واعده
الى الصلاية واجد سحقه ايضا ثلثة ايام بلياليها ثم اعده الى القدح واعمل به العمل الاول فان رايت العلامه فاعده الى السحق ثالثا وان لم يدخن فقد بلغ ما تريد وليس
يكاد ان يدخن بعد ثلث مرات بالسحق فاذا لم يدخن فاخرجه القدح والقه فى قرعه من القرع الصغار التى طول كل واحدة منهن ثلاثة اشبار وليكن فيها ماء
مغلى قدر اربعين درهما الى ربع رطل غليا ناشديدا وحركه بعد طرحك له فى القرعه بقصبه او بخشبه لطيفه تحريكا شديدا ثم قطره فانه يقطر فخذ القاطر منه واعد على
ثفله بالسحق جيدا واعد عليه التقطير هكذا حتى تخرج جميع ما فيه من ماء وتحته هذا الماء المحلل من الزيبق ان تصب منه شيا على زيبق مقتول فان انحل وقد
فقد كمل وان خالف اعدت عليه العمل حتى يبلغ الى ما وصفنا ثم خذ من الزيبق المصعد المحنق جزوا ومن الرصاص القلعى المكلس نصف جزو ثم من الزرنيخ
الاصفر المبيض ربع جزو واسحق الجميع بالماء المحلول وشوه ثلثين مرة ثم اغمره بماء ودفنه حتى ينحل فاذا انحل فاخرجه والقه فى قرعه واستقطره فان بقى له ثفل فاعد
القاطر على الثفل واسحقه به تفعل به كذلك دايما حتى يقطر كله واعقده ان احببت فى قرعه صغيره او بين قدحين فانه ينعقد فى اثنى عشر يوما وهو الحسان
الجيد والق على ماية وعشرين نحاسا احمر يعود قمرا ابيضا قايما فى الخلاص انشاالله تعالى التصحيح التاسع والثلثون فاما قول فلاطون منه فانه يعنى ان الكبير
البياض على ما رتبناه آنفا ثم حمر باحد الوجوه التى نذكرها كان تعمل الحمره واصله كان بياض وهو من الابواب الحسان وربحه عظيم من الوجهين وجوازه بياض
فيصير حمرة ووجه ان ادويته اقل ثمنا من ادوية الاحمر ومنها انه اسرع مدة من الذى يبدا به ليكون احمر وفى ذلك فوايد جامعه فاعلم ذلك ووجه الحميرة
يكون على ثلثة اوجه منها واحد طبيعى وهو ان يحل كما وصفنا اولا بالتعريق ثم يجمع ازلا اولا وتصب ما يخرج منه عليه واما ان يطبخ دايما حتى ينحل كله واما ان تستغنى عن ذلك
لكفايه بما تقدم من القول فيه عن الزيادة بشى آخر واما الوجه الثانى فى الحميرة فانه اذا انحل اقم النار اللينة حتى ينعقد فانه تحمر ويكون جنعا فى تسعين
يوما بلياليها وان اعيد ثانيا كان اعظم لحمرته وازيد فى طرحه وذلك انه يتضاعف فيصير الاربعماية ثمانمايه ومنها انه يوخذ الاكسير الابيض فيسقى المياه المحمرة على ما انا
واصفه فى كتابى هذا وموضعى هذا وذلك ان اصل المحمرات ما قاله الله الزنجار والزاج لا يقطر بالجود من ان يسحق بضعف وزنه نوشادر ويستقطر وربما
زيد فيه قشر البيض وليس هو محمود فى هذا الموضع فاعلم ذلك ثم يلقى فيه وبين صفرة البيض وصبغ الكبريت فاذا اجتمعت هذه المياه وكانما يكون احمرا فيلقى فيها
على الثقل قليلا ثم يطرح فيها كف نورة لم تطف فاذا انحل ذلك كله طرح فيه مثل ربع وزن الجميع شعرا اسود مغسول فانه يحل من وقته ويصيرها كلها كانه القرمز
فخذ من هذا الماء مثل الاكسير فى الوزن سواء فان احببت ان تصب ذلك عليه فى قرعه من القرع الاوساط التى طولها خمسة اشبار وان شيت
فاجعله فى الانبيق المثقوب وان اخرت فاسحقه به والزمه النار اللينة حتى ينعقد فانه يكون عجبا فى الحمرة وان اعدت العمل عليه ايضا مرة ثانية زاد ايضا
صبغه وحمرته وصار الواحد على ثمانماية والسلم والوجه الثالث فى تحميره ان تعرف وزنه اولا ثم يطرح عليه نوشادرا ويسحق الجميع حتى يصير كالمرهم ثم تدخله القدح
حتى تصعده فى اثال صغير واو رش تحته الزاج المصرى والزنجار بالسوية فانه يصعد مع النوشادر كلما كانه القرمز فى حب فان تعذر صعوده فزده فى النوشادر
فانه يصعد كله فاذا صعد وقد اختلط به النوشادر فخذ منه النوشادر باحد وجهين ان احببت ان تشمه بالنوشادر وتحله وتعقده فان النوشادر يذهب ويبقى الاكسير

فخلاصه من النوشادر

وان احببت فصب على الجميع من ماء الزنجار المحلول او المقطر ما يعجنه حتى يصير رطبا كانه الطين وتتركه في جام زجاج في الهواء ليلة او ثلث ليال تحلل ماء الزنجار
والنوشادر ويبقى الاكسير منعقدا فاعرف وزنه فان كان زايدا فاعد العمل وان كان الاكسير وحده فاعلم ان النوشادر والزنجار قد خرجا عنه فاعرفه واعمل به تصل الى ما
تحب وهو بعده والسلم وقايس بين هذه الاعمال او غيرها وتمم ما ينقص عليك من غيرها منها فقد والله نصحت لك وكشفت جميع الرموز التي فيها على
مقدار وسعي وقد بلغت في ذلك جهدي ولم اترك شيا الا وقد اوردته فاعمل به تصلح تريد فيها انشاء الله تعالى وحده العزيز التصحيح الموفى الاربعين
قال فلاطون الروح قاعدة الكل وليست الموضوع ولكنها المحمول وهي اذا فحص عن امرها كانت كما ذكرنا والجسم ليس الموضوع ولكنه المحمول
ولكنه الموضوع والنفس هي المحمول خاصة وفي ذلك بيان وكفاية لمن علم ما نقول فان بيان ما قال فلاطون سهل على ذوي البصاير والالباب ووجه
آخر فيمكن ايضا وذلك ان فلاطون قد قال الحق فيما ذكره الا على سبيل النقيض ان يكون شيا موضوعا وهو محمول ويكون محمولا وهو من موضوع
على سبيل النقيض فان ذلك مساغ في اشيا كثيرة في العالم كالانسان والحجر وغير ذلك وذلك ان الروح هو الزيبق من هذه الابواب
وهي القاعدة والاصل من كل شي الموضوع كالمني للانسان والبيضة للطاير وامثال ذلك وليس يكون الزيبق اصل القاعدة من قبل ان القاعدة والاصل في
جميع الاعمال هي الاجساد والرابط للارواح فصارت الروح محمولا او قد صار الجسم هو الموضوع وليس الجسم موضوعا قبل ان هذه الابواب قد تم منها ما لم يكن فيه جسم
فصارت الجسم محمولا فهذا بيان ما اراد فلاطون والنفس فلانها يكسب الروح والجسم والرباط والمزاج والصبغ ولم يكن لها وهي اعراض والاعراض
لا بد وان يكون محمولا فقد ثبت من ذلك ان يكون الارواح والاجسام اصولا وهي القواعد جميعا وهي الموضوع كيف احببت قدر ذلك والنفس
هي الاصباغ والمزاج والرباط بعضها ببعض هي المحمولات فاعلم ذلك وانما كان غرض فلاطون في ذلك الابانة عن الذي يجب ان يبدا به
في الاعمال اولا لكون العمل روح لكون ذلك عنده على تدريج وعمل صحيح وانه اذا ابدى بما ينبغي ان يكون اخرا اولا وبما ينبغي ان يكون اولا آخرا كان ذلك
تاخرا في الاعمال وضررا وفسادا والقول منه ذلك حتى ما كان اعظم في فضيلته في هذه الامور الفلسفية كلها فاقول ان الاولى ان يبتدا
او لا يعمل النفس ثم الجسم ثم الروح على ذلك ولا اولا اذا كان التدبير مركبا وحق سيدي ان ذلك من افضل العلوم وهذا الباب اشرف الابواب
وفيه علوم كثيرة اذا دبرها لبيب عليم ويحتاج ان نقول من بعد ذلك على راي فلاطون في بقية الاعمال التي يكون بدخول اثنين اثنين كما بينا وهي الروح
والنفس والجسم انشاء الله تعالى التصحيح الحادي والاربعون قال فلاطون وان احسن ما اراد ان يدخل على الروح مع جسمها الملح عمل منها عجبا وذلك
يكون بتكرير بعضها على بعض وبيان ما قال فلاطون هو التكرير انما اراد به تهيئة اول الاعمال لا على ما ذكرنا التكرير في آخر الامر بعد الفراغ من الاكسير
وذلك ان التكرير هو تمام العمل وبه يكون ولولا ذلك لما تم فيه عمل البتة وهذا من نفيس ما قال به فلاطون وهو افضل من جميع ما تقدم والملح
على ما انا واصفه فاقول انه يجب ان يوخذ من احجار الحجر الجيد والخرق الداخل بالطلاء الاصفر النار واحدة ويحل فيها
من الملح المر او العذب والعذب اجود تشبها ثم يوضع على راسها انبيق ويستقطر ويدخل به ذلك دايما حتى اذا انقطع القطر رمى بالملح واخذ مكانه
جديد حتى يجتمع منه رطل واحد ثم يصب الرطل من الماء على رطل ملح دراني ويسحق حتى يصير كالمخ ويدفن الجميع في قرعة من الصغار التي طولها ثلثة اشبار
فاذا انحل وصار ماء واحدا رايقا تقطر في قرعة صغيرة ايضا فاذا قطر كله صب القاطر منه على رطل ملح هندي ويدفن بعد السحق لدبا لما حتى يتعجن بالسحق ويحل
في الدفن ثم يستقطر حتى يقطر كله فاذا قطر باسره صب ما قطر منه على رطل ملح القلي ويحل ويقطر ثم يوخذ ذلك هذا الماء الاخير ويسحق

الزيبق العبيط ويشمع به ثلثين مرة ثم يحلل به فاذا انحل خذ من الزرنيخ الابيض نصف جزو ومن الفضة المكلسة ربع جزو ومن الزيبق المحلول جزو ويسحق
الجميع على صلاية ناعما ويسقيه من الماء ويشويه ثلثين مرة واعقده به وحله واعقده اربعة عشر مرة الق الواحد على مايه الف نحاس او رصاص او زيبق ياتي جيدا
انشاء الله تعالى التصحيح الثاني والاربعون قال جابر رحمه الله وتحيير هذه الابواب صاحب الاملاح احسن من كل ما تقدم وذلك انه يجب ان
يحل الزيبق اولا ويخنق بصبغ الكبريت حتى يصير كالدم وبالزاج ايضا فانه يخرج مثل القرمز ثم ياخذ النوشادر فيغسل به كذلك ويصعد عن الزاج
خاصة فانه يصعد احمر كانه الدم فاصب القطر على النوشادر الاحمر فان قطر ابيض فاعد الماء على الثفل مرارا كلما قطر اعدته عليه وسحقته به حتى يقطر احمر
كانه الدم صافيا ثم اجمع منه رطلا واطرح عليه ربع رطل من دهن صفرة البيض المقطر ثم ادخل على الجميع رطلا من الزنجار المتخذ من الروسختج
قال المراكشي قول جابر رطلا من الزنجار المتخذ واتخاذه ان تاخذ رطلا من الروسخت وتسحقه ناعما بنصف وزنه نوشادر وتصب عليه
خل خمر نادر وتغطيه من الغبار والتراب وتتركه خمسة عشر يوما وتحركه كل ثلثة ايام فاذا جف الندى زده ندى بالخل فانه يخرج زنجارا خضرا اجود
من كل زنجار فخذ منه رطلا فاطرحه على الرطل من الماء المقطر الذي ذكره جابر من النوشادر وربع رطل دهن صفرة قال جابر ثم اسحق
بالجميع بعد ان تحل الزنجار على ماء النوشادر ويستقطر رطلا من الملح الاندراني وتتركه فيه حتى تحل وذلك يكون في كل ثلثة ايام فاذا انحل فاستقطر
ايضا وصبه على رطل ملح هندي ويحل ايضا ويقطر ما يقطر منه فيصب على رطل ملح القلي ويحلل ويقطر ثم ياخذ من الزيبق الاحمر جزوا
ومن الذهب المكلس جزوا ومن الكبريت المبيض المخنق بصبغه نصف جزو واسحق الجميع على صلاية او هاون زجاج واسقه شيا من الماء
وشويه افعل ذلك سبعماية مرة حتى يشرب كل رطل من الادوية ثلثة ارطال من الماء الى ستة ارطال ثم يغمره بالماء ويحل ويعقد فاذا انعقد
اعد عليه العمل بالحل والعقد ثلثين مرة فهذا اذا تم فقد تمت العلوم كلها وقد علمت خميرة الاكاسير وخميرة الخماير قال المراكشي
وقد بلغت والله نهايات الابواب كلها والقها كيف شيت قال جابر رحمه الله عليه في هذا الباب واحدا على الف
الف ومائة الف يكون عجبا والسلم التصحيح الثالث والاربعون قال افلاطون ليست كل روح ينقسم قسمين كما ليس كل روح
يكون على قسم واحد وفي ذلك بيان عجيب يحتاج ان نبين لك الامر الروح المنقسمة قسم واحد والعلة في ذلك الاصباغ والسلم قال جابر رحمه الله
وبيان ما قال افلاطون ان الارواح قد يكون منها ما يتركب فيكون ابيض وما يكون احمرا عن ذلك ابيض يمكن ان يصير احمر واكثر الاحمر لا يمكن ان
يرد الى البياض ثم قال والعلة في ذلك الاصباغ فقد صدق وانما ذلك لاجل ان الصباغ قد يكون طباعها ان تعمل الاحمر ولا تعمل الابيض فاذا كانت
كذلك على ما قلنا ووجه العمل لذلك وافضل من جميع ما تقدم لان افلاطون على ذلك رتب ابوابا شتى وما يكون يكون افضل الى اجزايه
وادكانه والوجه في ذلك ان تاخذ من القلي شيا ومن النورة مثل القلي واطرح عليهما مثليهما ماء وافعل عشرة مرات حتى تتخذ وجدد له الادوية
في كل ثلثة ايام فاذا صار الماء حادا اصبغ الكبريت فيصير من الكبريت مثل نصف الادوية في مرة حديدة او نظيفة ان لم يكن جديدة فالقها في الماء
بعد ان تصفه وتشمه حتى يحتد وتشتد حرته فاعزله فهو صبغ الكبريت ثم اعمل بالزاج العمل الذي عملت بالكبريت عبيطه لو جهالا يزيد فيها
شيا وذلك ان فلاطون قد اختار في بعض الاوقات ان الزاج قد شوى حتى يحمر ثم تعمل به ما قلنا ثم يوخذ من زيبق المعقد جزو ونصف ومن الكبريت المبيض المنقى جزوا ويحق
الجميع ويسقى ماء الكبريت اربع مايه مرة ومن الملك المكلس جزوان ثم يحل ويعقد ويحل بعد ذلك ويعقد سبعين مرة وان استقطر ورد القاطر

على النعل كذلك سبعين مرة كان جيدا ويلقى على الزيبق خاصة فيكون شمسا جيدا والسلم ثم كان لم يرض افلاطون بذلك حتى قال بانه في ذلك
اظرف فقط وطرحه واحد على خمسة الاف الف ومو الله عظيم بلغنا الله واياك افضل ما لنا انه جواد كريم والسلم التصحيح الرابع والاربعون
قال جابر رحمه الله خذ من الكبريت الاصفر ما شيت فاسحقه بماء النورة عشرة ايام دايما قال المراكشي او قريبا من الدايم والدايم افضل وقال الامام ويكون
ماء النورة متخذا كما اصفه قال [illegible] ستة ارطال ماء عذب وتطرح فيه رطل نورة ابيض ثم تنظف في رات كثيرة حتى يجف الماء بها ثم تسحق بهذا
الكبريت فاذا تمت الايام حقف ثم فرش تحته في الاثال النورة ايضا وصعد ثلث رات فانه يصعد ابيض مثل الفضه ثم اعقد الزيبق
بريح الاسرب حتى يصير حجرا يمكن ان يسحق ووجه عمل ذلك ان تعمل كرة من طين على شمع وتثقب الطين وتسيل الشمع من ذلك الثقب فاذا
بقي داخل الكرة من الشمع طرحت فيها زيبقا حيا منظفا وان احببت كحلا ثم سددت ذلك الثقب بالطين ايضا والقيتها في اسرب مذاب
ثلاث ساعات من النهار قال المراكشي او اكثر فانه ينعقد حجرا في لون الكحل والاسرب فاسحقه وعالجه بالزاج والملح وصاعده ثلث
تصعيدات فانه يصعد ميتا لا يجوز ابدا فاعرفه ثم خذ من الزيبق الى المنطقة خمسة امنا وادخل عليه من الكبريت المبيض كما وصفنا رطلا
واحدا ومن الزيبق المصعد الميت منا واحدا ومن الفضة المكلسة بهذه الصفة اسحق برادة الفضة او الذهب وان شيت بالزيبق المحلول بالنوشادر
حتى تنفسخ كله ويصير شيا واحدا ثم شي برفق ثم ادخل عليه زيبقا وعاودت عليه العمل ابدا حتى تخرج الزيبق منه ويبقى سوى وهو من عجيب الاعمال
ثم خذ من هذه الفضة مثل وزن الكبريت وادخلها على الزيبق ثم اسحق الجميع اما في هاون زجاج او صلاية منه واياك ان تستعمل في هذه الاعمال كلها شيا
من الصلايات غير الزجاج فتخطى العمل يا حبيبي يا احمد بن الطاهري ويعسر ذلك عليك وتفسده ايضا وادم السحق اثني واربعين يوما حتى تراه
والهباء تحت الفهر بمنزلة واحدة ثم شمه بماء النوشادر ثلثين مرة ثم ادخله القرعه من القرع الصغار التي طولها اعني طول كل واحدة ثلثة اشبار
ثم استقطره وردما قطر على الثفل وروحه وادم سحقه بما قطر منه واعد عليه العمل حتى يقطر كله في اثني واربعين يوما فاذا قطر كله عقدته في قرعه او في مثلها
ثم القه ان ثبت وان احببت فادخله الحل فاذا انحل فعقده قال المراكشي والكامل في هذا العمل ان تعد الى التقطير والعمل الاول كل مرة في اثني
واربعين يوما اثني واربعين عشرة مرة ثم القه فهذا بياض الذي تقدم وهو اقرب الاعمال كلها وهو ظريف جدا فاعمل به والسلم التصحيح الخامس والاربعون
واذا ادخلت عليه في موضع القمر المريخ المقارن للقمر كان ايضا فاضلا ويكون افضل في الحقيقة من القمر واعلى لاجل ان المريخ بانى اعلى من القمر فالذى
اراد فلاطون يا اخي بذلك هو ان المريخ كما علمت الحديد والقمر الفضة وانما عنى ان تدخل في اصل التدبير الحديد واما قوله المريخ المقارن للقمر
فان ذلك على احدى معنيين اما احدهما فانه يريد ان يدخل الحديد الى العمل في موضع الفضة ويكون في لون الفضة قال المراكشي المذكور اي ببيضا
واللم قال جابر رحمه الله الثاني [illegible] يريد انه متى كن العامل من الحديد في ذلك لصعوبته فاجعل في الباب الحديد والفضة ثم انه بين الفاصل
من الثلاثة الاعمال وهي التي بالفضة والتي بالحديد والتي بهما جميعا فقال وهو يكون افضل بالحقيقة صاحب المريخ من صاحب القمر ايضا فان
صاحب الحديد والفضة المزدوجين افضل من صاحب القمر المفرد فاعلم ذلك واعمل به تصل الى ما تحب بحول الله وقوته وذلك يكون في العمل بها
وصفت خذ من برادة الفضة او الحديد ما شيت فاسحقها بالملح المحلول حتى يتحط ويصير في اول علامات الانحلال ثم اجعلها في كوز وشوها
برفق رات حتى تحكم احراقها ولا تحمى بسبك ولا غير ها ثم اجعلها في كوز واسقها بماء الملح وردها الى التشوية منه والعمل حتى يصير منها لا يجى بالسبك

واناار

والنار اللين ثم خذ منه ماية جزء فاسحقها بمثل زيبق مثلي خمسة رات واجد السحق ثم ادخلها عليها بعد احلالها مثل نصف الحديد من الزرنيخ
المبيض وادم السحق عليها احدى وعشرين يوما ثم انظر اليه فان وجدته قد صار شيا واحدا وبلغ الى ان يميز بعضه من بعض فادخله العمل وان خالف فادم
عليه السحق الاول احدى وعشرين يوما اخر واعلم هداك الله ان سحق الاكاسير في اول ما يحتج لا بد ان يكون في اثني واربعين يوما فهو الكامل في عملها فاعرف
ذلك واعمل عليه ثم سق العمل بالحديد والفضة كالذى سقته في عمل الفضة وحدها يكون كما الان صبغه ازيد فاعمل عليه تقب طريق فيه سهلا بحول الله
ومشيته والسلم التصحيح السادس والاربعون فان الذى قال فلاطون في هذا العمل سهل جدا بالاضافة الى ما تقدم وان كان العمل في
ذلك افضل فاقول ان المعنى فيه سوان تدبر الارواح بالتبييض او بالحل او بالعقد او ما كان من الاول الامر في موضع واحد ولا تعمل كل واحد منها
على حدته فانه يكون كما قال ولعمرى انه من العلوم الاوايل في العقل ان يحدا الانسان الى مطلوبه طريقين ويسلك ان كان عاقلا اقربها واقويها
وان كان جاهلا ابعدهما وان الامر على ما قال فلاطون في ذلك وطريقة هذا العمل ان تو خذ الزيبق فتسحق بمثله من الكبريت ومثله من الزرنيخ
او مثله نصفه من كل واحد او من احدهما مثله ومن الاخر مثل نصفه او مثله من احدهما ومثل اربعه من الاخر او من كل واحد منهما مثل ربعه او كيف احببت
ما تحب ان يكون الباب ركبا عليه وما انت تحتاج في العمل عليه حتى يغيب بعضها في بعض ولكن تحككها بالملح والزاج فقط وقليل من الخل
ولكن الملح مقلوا فانه اجود في العمل والسلم قال المراكشي وان احببت فاذب الكبريت والزرنيخ في شي من الاواني فاذا ذابا فارسل عليهما
الزيبق حتى يمتزج بعضها ببعض جيدا ويصيرا ترابا كما تعلم فاذا امتزجت كيف كان فاجعله في كوز او قدر صغيره واستوثق من راسها واسفلها وشوها
نارا لينة حتى يذوب ويمتزج بعضها ببعض في اى الاعمال كان فاذا امتزجت جيدا فاسحق كل رطل من الثلثة الممتزجة برطل نورة ورطل زاج ورطل
ملح مقلو ورش عليها خلا جيدا وادم السحق لها يوما الى الليل ثم شوها ليلة بنار لينة ثم اعد عليه السحق جيدا يوما ثم شوها ليلة ثم اعد العمل فعل بها ذلك
ثلث مرات حتى يستحكم مزاج بعضها ببعض ثم صعد في الاثال ثلث مرات او حتى يبيض وتراه كانه برادة الفضه ثم ادخله في عملك الذى تريد
قال جابر رحمه الله ووجه العمل ان تدخل من هذه الثلثة على الجسم وتعمل بها اى الاعمال المتقدمة شيت حتى تمتزج وتشمع بالحل والعقد مرارا ويلقى
قال المراكشي حقيقة التشميع هو حل الدواء وعقده مرارا حتى يشمع اي يجرى مثل الشمع ونرجع بالكلام الى غرض الامام قال جابر رحمه الله وان احببت
فادخلها على الجسم شيء من الزيبق وسقها على الاعمال الاول اما العشرة او العشرين من المتقدمة فانه يكون افضل ما تقدم كثيرا فهذا ما اراد فلاطون بذلك
القول فاعمل به تصل الى ما تحب عن قريب والسلم التصحيح الثامن والاربعون قال فلاطون واذا ربطت هذه الطيور بالاصباغ كانت
اعظم ثمرة واعز منفعة فيما ينفع الاعمال الحسان والفوايد الكبار وبيان ما قال فلاطون من ذلك انه ارادوهو الباب الاول فقال واذا ربطت
هذه يعنى اذا منعتها من النهوض ويعنى الطيور الارواح الطايرة فان من سبيلها ان يكون طاير بالاصباغ يعنى اذا صاعدت الاثنين منها او الثلثة
في موضع واحد حتى تبقى او تتفرق حتى تبيض وتنظف ختمتها بالاصباغ فانها يكون اعجب من العمل الاول وكذلك هي لان الصبغ الاعز
والمنفعة الكبري في الذهب اكثر منها في الفضه فاعلم ذلك واعمل به ولولا اني اعلم ان ما في العالم بعدي من ياتي ببيان ما شرحته ايضا في الاعمال
لا غفلت ذلك ولكن ان تذكر وجه العمل فيه ليكون القول والكتاب تامين بذلك والسلم قال جابر رحمه الله ووجه العمل فيه عافاك الله جل جلاله
ان تاخذ من الكبريت والزيبق المصعد من الزاج والملح والنورة حتى ابيضا كما وصفنا اولا ثم تصعد عن الزاج دايما وصبغ الكبريت مرة اخرى وعلى ذلك

ان تدخل على الزئبق والكبريت المصعدين مثلهما من النوشادر المسحوق وسحق الزاج بصبغ الكبريت وتشويه به حتى يشرب كل جزء ومن
الزاج من الصبغ الكبريت فاذا شرب ذلك افعل ادخل عليه الكبريت والنوشادر واصعدهما عن الزاج المدبر ثلث مرات فانه
يصعد احمر كانه الدم او اشد حمرة فاذا اصعد كذلك فخذ ثم خذ من هذا خمسة اجزاء ومن الزئبق الاحمر المصعد وخذه كما وصفنا في الابواب
للعشرين الاول عشرة اجزاء وسحق الجميع على صلاية زجاج حتى يصير اشيا واحدا ثم شمعها وحلها واعلها كما مثلنا لك اولا وان شئت
فخذ بهذه الارواح وسقها الزيبق المنعقد وجسم الذهب او النحاس قال المراكشي وان عكست فهو واحد وذلك تحلى ذلك
الزئبق والجسم وسق به بهذه الارواح الطائرة الطاهرة المصنوعة فانه يكون عجبا والتي واحدامنه على ما احببت يكون عجبا والدربة والتجربة تبين
لك علم الطرح والسلم ونرجع بالكلام الى غرض الامام عليه السلام والتحية والاكرام قال جابر رحمه الله في بابه هذه المروي عن فلاطون والعمل على
ادخال هذه المياه على الاشياء والمنعقد منها وكما علمناك اولا في انجاز الابواب المتقدمة واحفظ امر الالات فهو حق سيدي صلوات الله
انه شرف العمل قال المراكشي لا والله بل نصفه على الالات وجودتها فمتى قصرت في شئ منها كان العمل بحسب ذلك واياك واياك
والتواني والسلم فهذه نصيحة لك من هذا المغربي المراكشي والسلم التفصيح التاسع والاربعون ان فلاطون جعل هذه الابواب التوالي
تمامات الابواب الذي تقدم وصفنا لها وفرق الكلام فيها ورمزه فلاجل هذه الدواخل واشباهها كان الناس في باب فلاطون احد
رجلين اما لا يدري او لا يفهم ما يقول فهو متى عمل افسد واما رجل علم الرمز ولم يقع له تفريق الابواب ودخول بعضها في بعض فهو مغرور متى عمل لانه
انما يتم له من كل باب ركن او اركانه كلها وبقي عليه تمامه وطرحه وتفويضه وامثال ذلك فجعل التمامات ابوابا قائمة بانفسها واذ قد ذكرنا رموز هذين
البابين الابيض منها والاحمر المشتركين منهما في العمل من الارواح المصعدة في موضع واحد فانا نحتاج ان نقول كيف جعلها فلاطون ابوابا بانفسها
فيما بعد انشاء الله تعالى والسلم قال المراكشي وذلك ان فلاطون عمل بابا تسعين طريقا كما ذكر جابر رحمه الله وجعل الثاني منها افضل
واعز صبغا بشرط وذلك انك متى اضفت الثاني الى الاول كان الثاني المتولد من الجميع افضل من الاول والثاني سوا الذي ذكره جابر اذ كان
ادخال هذه الارواح على تلك المدبر الاول افضل من الاول ومن هذه الثواني في انفسها وكذلك هي في حقيقتها ان فطنت فنحتاج ان
نذكر هذه الاعمال في انفسها فان كانت دون الاول في ذاتها مفردة ومنها جميعا اذا كانت مضافة في العمل فاقول اذن قول جابر رحمه الله
كما شرح هذه الابواب والسلم قال وذلك ان الباب الاسعد حتى ادخل عليها احد الاجسام وكذلك الاحمر واقول كيف ذلك
على مذهب جابر رحمه الله روايته عن كتب فلاطون اعني هذه المصححات قال خذ الذهب او الفضة بان تديم تكليسهما بالنوشادر والشب
كما وصفنا اولا ثم اغمره بماء النوشادر واو منها فانها تنحل سريعا وكلما جودت امر تكليسها وصبرك على سحقها وروبتها من ماء النوشادر كان اسرع لذوبها
وانحلالها فاذا انحل سقيت به الارواح المتقدم وصفها ان شئت بعد تشميعها وان شئت قبل وقبل تشميعها اقرب وانفع والسلم قال المراكشي
وقبل تشميعها اقرب لها فافهم من المراكشي واعمل به وتصل الى محابك وانفع لك ولها والسلم ونرجع بالكلام الى غرض الامام عليه السلام قال جابر رحمه الله
وحلها واعقدها من بعد الحل فانه يكون عجبا التفصيح الموفي للخمسين ثم فلاطون قال من بعد ذلك فان عسر عليك الطريق وبعد فحل الكل
وامزج بعضه ببعض واعمل فان الحق يظهر لك والباطل ايضا وتعلم ما صبغ مما لا صبغ له وفي ذلك بيان عظيم ان فطنت واياك ان تعمل شيئا

الزيبق

شی

بشيء دون ان تثبته والاندرست الندامة التي يكون بسبب بطلانك من العالم والسلم فان الذي قال فلاطون اتم الكلام
يكون واحدة وذلك انه يصعب على الانسان فك رموزه وردّه الى التجربة قال له واعلم ان العلم انما هو في هذه
الارواح والاجساد وحلها كلها وامزج بعضها ببعض واخلط بعضها ببعض صابغها بغير صابغها ورابطها بغير رابطها وغايصها بغير غايصها وممتزجها
بغير ممتزجها كذلك وايا حتى يظهر لك الحق فيها فان الشيء الحق يظهر اذا وقع لك بالاتفاق والباطل يظهر فكان الباطل والحق انما
اراد بهما ما صبغ وما لا صبغ له ثم قال واياك وان تمزجها او تحلها دون ان تثبت لك اوزانها فان كثيرا من الناس قد اصابه
في مثل ذلك اشياء كثيرة فتاسف على ذلك حتى تلف واجتهد في معرفة الجزء الذي ظهر له الحق فلم يخرج له فاترك
شيئا الابانة بهذا الفاضل وبيان العمل فيما قال ان العمل بهذاك الله تعالى عز وجل فتاخذ جزءا من زيبق مصعد مثبت
محلول وجزء من الزرنيخ المصعد محلول وجزءا من الشب المقلو المكلس محلول فتخذ من الشب المقلو جزوين ومنها جزوين وامزجها ودفنها
حتى ينحل ويستحكم مزاجها ثم اعقده واعمل به وان شئت فاصعد الكبريت وحله وامزجه به وكلس الملح وحله وامزجه وشمعها
وحلها فاعقدها والقها والسلم فهذا بيان ما قال التفصيح الحادي والخمسون وان حرت تلك الاشياء وكان العمل
احمر كما تحب وان احببت فاجمع الجميع ثم ادخل عليها العقاب او ماء العقاب وشويها وحلها ثم اعقدها وشويها وردها في العمل حتى ينحل جميع او قد يكون
في بعض الابواب ما لا ينحل في اول مرة فيكون محتاج الى حلولات فاعمل بذلك وكذلك في الحمرة تصل الى ما تريد انشاء الله وان احببت
فحل الزيبق والزرنيخ بماء العقاب ثم سقها الشب المحرق وشويهما ثم عالجهما كما تقدم حتى ينحل كله واعقده واعمل به وان شئت فخذ من كلس
قشر البيض وزرنيخ مصعد وعقاب مثل الزيبق ثم يجمع بعد السحق والتربية من ماء العقاب وتشويه ثم تحله وتعقده وتشويه وتحله تفعل به ذلك
حتى ينحل كله فانه يخلع عجيب فاعقده واعمل به وان شئت فالطف الكلس بماء العقاب ثم سقيت به الاخلاط بعد حله بماء العقاب
ودبرته وان حرت هذه الاركان كلها كان العمل فيها كالعمل في ابياض حمرة ويكون الاوزان بحسب ما يختار زهرة تجعلها سواء ومرة تجعلها
متفاوتة المختلف الذي يوجبه الحساب فيها من الغرائب المسوات كالنصف والثلث والربع وامثال ذلك الى آخرها فافعل واعمل به ترفيه
ما تحب بعون الله تعالى عز وجل وقدرته وهدايته وهذا هو حق سيدي صلوات الله نهاية ما يقدر عليه الناس كلهم من التفسير لهذه الاعمال فاعمل
بها وانظر ما فيها يظهر لك الحق منها انشاء الله تعالى وان شئت فادخل الابواب المدبرة على تلك الاركان المتقدمة كما قلنا في زيادة فيها
وتدبيرات وتقديرات لها وتمامات واصلاحات بها يكون ظهور الاعمال في العالم والسلم التفصيح الثاني والخمسون
قال فلاطون وكذلك ان طرحت العروس بيضتها بالغسل واقتنا والعلم مثلها ثم مزجتها بعد الحل مع الملح والنوشادر المكلسة كانت
الاركان التي اضيفت الى تلك الابواب المتقدمة من الزيبق المعروف نمت لها الابواب فاعلم ذلك واعمل به ويكون المزاج لهما
بالسوية احفظ ذلك وهذا بين من كلام فلاطون ثم قال وان عقدت العلم بمزاج العروس كما تقدم المذكور له ثم ادخلت عليها
من الجسد الذي عملت فيما تقدم جزءا وثلث جزء من الزيبق المحلول بالعقاب ثم جمعت الجميع سحقا ثم تشويه تشوية لينة ثم حللته وعقدته
ثم اعدت عليه العمل بالحل والعقد مرات على ما ادخاله في الابواب المتقدمة عجبا فاعلم ذلك واعمل عليه تصل الى ما تحب بقوة الله وقدرته

ثم اشار في تمام الابواب بان تحل ايها ثبيت عبيطا او يصعد الزيبق وتسقيه ذلك المحلول وتحلهما جميعا وتمزجهما او بكلس الحديد
وتحله وتسقى به او تحلل الجسد وتمزجه بالزيبق المحلول وتجعله معه وتكرر حله وعقده او تحل زيبقا مصعدا بكبريت او زرنيخ او تصعد مع كبريت او زرنيخ
مصعدا محلولا وتنظر الى ذلك او تدخل من على اى الابواب اردت فانها تتم بقوة الله تعالى **والعمل** فيهما على النظام الاول سواء وادخل
عليهما ان احببت كلس القشر المحلول والزجاج او الطلق المحلولين والقشر فيجب ان تعلم انه ايسر حلا من الزجاج والطلق كثيرا من الروحانيات
وسنقول فيما بعد الى تمام هذه الابواب الثلثين في طروح هذه الاكاسير ان شاء الله تعالى **التصحيح الثالث والخمسون قال افلاطون** يؤخذ
من القلعي مكلسا او مصدى زنجار موجود غير محات بالنار او قلعي مصول بالاحراق ثم يعجن نصفه بشيء من الزيبق المحلول عجنا محكما ويجود سحقه ثم تشويه وتسحقه
على النار حتى لا يدخن فان ثبت فاسحقه ايضا حتى يثبت جيدا ثم امزجه بالكبريت او بالزرنيخ اى ما ثبت من الصبغين وانظر ايهما وذلك
انه يجب ان ينضف الى ما تقدم من الابواب المفردة تثبيت وتعمل به فانه تم فيه العمل بقوة الله وعونه وقدرته **قال المراكشي وله ايضا** ان يؤخذ
من الزرنيخ الاصفر المصعد الميت الذى لا يسود الفضة عشرة دراهم ومن الزيبق المصعد الميت مثله فيحل في المكلس الرصاص القلعي المصول او المصدى ز
عشرة ويحل في قدح بعد جودة سحقه وتصب عليه عشرة من ماء الملح المقطر بالسوية بالاوزان الادوية وتدعه ثلثة ايام وتسحقه كما ذكرت رطبا وتديم طبخه بالماء
وتمخض لا بركة بليلين اسبوعا واحدا ثم خذ منه قليلا فجففه وترضه حتى يشتد ثم شمه حتى يشتد بشمه ثم سوراحيا وسطا وضع فيه اجرة
وضع القرص عليها وغط راس التنور واتركها حتى يبرد التنور ثم خذه فان كان المس لم يشقق فقد ادرك والا فاعد حتى ترى العلامة فتكون
قد بلغت ما تريد من هذا التدبير بعينه قبل ان تمزجه بالعمل الذى فيه وذلك ان يقع في هذا الوقت فيصبغ واحدة مائة وعشرين نحاسا احمر
فيصيره وحق سيدى صلوات الله عليه فضة قايمة في الروباس **قال جابر رحمه الله** وان كنت قد تطلعت في شيء من كتبنا
فستعلم ان هذا الباب الذى ذكرناه في كتاب العلم المخزون وقلنا انه اول ما تعلموه اخواني من جميع الابواب الذى تقع وفي هذا الباب زيادات
كثيرة على ما راى افلاطون منها وذلك ان هذا الباب تمام الابواب المفردات التى اصلها من دواء واحد فانه وحق سيدى صلوات الله
عليه قريب ويجب ان تعمل به فانه يا اخى احد اركان باب سيدنا وانت ان رايت علوم سيدنا صلوات الله عليه علمت ان هذا منها فاعمل
به ترى فيه الرشد بحول الله وقوته وعونه ومشيته وانظر ان احببت تحميره وكيف تعمل هذا بعينه فانه غريب عجيب والسلم **التصحيح الرابع والخمسون**
قال افلاطون عرض تعريفنا تحمير هذا الباب خاصة واذا خولفت هذه الاعمال في الادوية وسويت في التدابير كان عنها الصبغ الافضل
لم يزد على ذلك شيا **قال جابر** وبيان ما قال افلاطون من ذلك هو ان معنى قوله اذا خالفت هذه الاعمال في الادوية **هو**
ان يجب ان يكون موضع الرصاص الخاص وموضع الزرنيخ الكبريت وموضع الزيبق الابيض الزيبق الاحمر وسويت في التدابير معناه
ان يكون النحاس مصدى او مكلسا تكلسا لينا ياتي الحيوة غير منكلسات والكبريت يكون مبيضا مخنقا بصبغه والزيبق مصعدا
مخنقا بصبغ الكبريت ايضا وتسقى عليها السابقة الاول فانه يعمل كما عمل الاول سواء لا زيادة ولا نقصان **ثم** انه اذا كملت فيه العلامات
كلها فان الذى عمل في هذا الباب هو تمام الابواب الحمر المقدم التى على دواء واحد فاعلم ذلك **قال جابر رحمه الله** ويجب عليك ان
تراصد من الابواب في الاعمال احد علامات منها ان تنظر فان كان في الباب الاول دواء من الادوية فاخرجه من هذا الثاني ومتى كان في الثاني

فاخره

فاخرجه من الاول فان ذلك من العلامات الكبار ثم انظر ايضا فان كان الدواء اعنى الاكسير الذى دبرته قد غاص وصبغ في التشميع قبل الحل
فانه تضاعف اذا احلته وعقدته وان جميع هذه الابواب قد تكرر اثنى عشر مرة فاعمل ذلك واياك ان تشك فيه وايضا فان تراتب
فيه اللون فان كان ابيض اعنى الذى تصبغ ان يكون اما ابيض او اغبر او ازرق فهو صحيح ومتى خالف ذلك فانه تعذر حله يكون نقصه وانما كلما اشتد
بياضه كان اقوى لعمله وعملا لا غيره والسلم **قال المراكشي** صحيح ما قال جابر رحمه الله عليه الكثير النفع للناس وذلك ان الاغبر منها يتلو الابيض والازرق
اخرها وهو الذى يتلو الاغبر فاعلم ذلك واعمل به تصل الى ما تحب منه والسلم ونرجع بالكلام الى غرض الامام **قال جابر رحمه الله** وايضا فراتب
في الاحمر احدى ثلث الوان اما احمر او اصفر او خلوقى وان كان الاصفر اجودها واولها والاحمر يتلوه ثم الخلوقى وقد قيل فيها الاسود وهو ردى فلا تلتفت
اليه فهذا جميع ما في هذا الباب **التصحيح الخامس والخمسون ثم ان افلاطون عطف الكلام فقال** وقد يمكن ان يكون هذا الطريق على وجوه من الاعمال يأتى
اذا انت احببت استخراج المياه الحادة التى تكون بالجسم الذى هو اصلها فاو حار عليها تكون منها ما قد بيناه ان كنت تحسن ان تعمل فقد كشفت لك
جميع العلم والعمل فيه فاعمل به ان شاء الله تعالى **وبيان ما اراد افلاطون** انه هو ان تاخذ الملح والشب والنوشادر والروسخت من كل واحد جزو
وتقطر باليبوسة ثم اذا فرج ما صار فيها حادا فانه يعمل جميع الاعمال والسلم ثم تسحق به الاخلاط جيدا فاذا ازمت الاخلاط التى قد مضى ذكرها فقد حل
الحل على ما قد مضى لنا في صدور هذه الاعمال فاذا الحل يعقد شوى برفق حتى يلبس كله ثم يعاد العمل عليه حتى يحل ثم اخرجه واعقده ثم اسحقه بالاشنون فاذا صار
كالملح فاجعله في قارورة شب اليض رشده ايها ان احببت وان اخترت مكشوفه كيف تثبيت فافعل ويذاب فاذا ذاب
فالقه كيف ثبيت فانه يكون واحدة على ربع مائة وهو تمام من الباب الاول والسلم **وان احببت** ان يكون ما اضعف التدبير الى
احد الاعمال الاول وسقيها بهذه المياه الحادة فانها تكون كانها تم في القول وليس يجب ان تعمم ما تقول من العمل وذلك انه متى اراد العمل الثاني
ان تقص على هذا الواحد منها ومتى اراد الزايد على الجميع فانه يكون اتم الابواب واحكم وهذه الاعمال تامة من وجهين وذلك ان تثبيت جميع الادوية
الاخيرة بتدبيرها مع الزيبق المفرد المدبر من احد الابواب الاول ولا تراه ثبيت ستعيت من هذا الماء وذلك العمل الاول وعملت به فانه يكون عجبا
بقوة الله تعالى وعونه **التصحيح السادس والخمسون قال افلاطون** اذا اردت احكام العمل بابي في جميع الاعمال كلها فاسحق علك بالزجاج في الزجاج
فانه يكون عجبا وذلك هو الحق **قال جابر وبيان ما قال** هذا الرجل يعني افلاطون انه اراد بالزجاج في الزجاج القهر والصلابة لا غير وكذلك
يجب ان يكون في العمل فلك في فلك يعني بالفلك السبعة الكواكب يعني سبعة ايام في سبعة اى سبع مرات فانه يكون اثنى
واربعين يوما الى ذلك ذهب افلاطون فاذا سحقه هذه الايام اذبته في قارورة من زجاج فانه يذوب ثم يحل ويعاد عليه العمل بالماء على الثقل حتى
تحل كله عن آخره والسلم **وحله** ان تسحق بالحل المقطر اريد حل الى وزن الحل فانه تحل فتكون كما قلنا حتى تحل ثم تعقد فوحق سيدى صلوات الله
عليه ان يعالمن المعجزات في جميع الابواب التى قدمنا ذكرها فاعمل عليه فانك تجده كما ذكرنا والسلم **وكذلك** فاعمل في الابواب المتقدمة
او خال هذه الاشياء عليها فانها تلزم وتقتل بعضها بعضا ويكون عنها الشيء الذى قصد افلاطون لان الاول من تلك التدابير يكون خفيفه خفيف
يطفو فينبغى ان تقتل والسلم **التصحيح السابع والخمسون قال افلاطون** عقد الاجساد وتجرها فانه يتروح وتنبسط اجزاوها ويسرع انحلالها واذا
اسرع باتى ذلك كان المزاج سهلا واذا اسهل المزاج سهل وتم علم الصنعة وتأثير الاكاسير فاذا صارت الاجسام كذلك فالق عليه الروح

فانما تذوب فيهما وتبيت النار في الفحم وهذا عمل جليل لافلاطون في كل عمل قايم بنفسه وتمام الابواب التي تقدمت ان مطت لها
وهذه الدعوى والمقدمة من فلاطون عظيمة واكثر اهل الصنعة الحذاق يقولون هذه الطريقة غير كاينة لان كل شي تزنجر او يهتدي يرجع خاصة اذا احكم
ذلك وان لم تحكم كان حكمها حكم الغبيط وهذا التدبير والقول خاصة قد جوده جابر في كتابه المعروف بكتاب الاس من الكتب الماية والاثني عشر
فانظر فيه ان شيت وهذا التدبير لهذه الاشيا نفتم قتين ونحن نذكرها ان شا الله تعالى قال المراكشي هو محمد بن ميمون يوخذ من النحاس
والرصاص والاسرب والحديد المذاب المستنزل الملين بالسوية فيذاب كلها في موضع واحد ويطعم الزرنيخ المصعد حتى يثبت كلها ويمكن سحقها
فاذا صارت الى هذه العلامة فليسحقها جيدا ويلقى عليها في السحق الملح وينعم شديدا ويشوى في اناء بنار قوية ويغسل من بعد تدبيرها غسلا جيدا حتى ينظف
ويحيا ويدعليها العمل مرات حتى تخرج كالنورة مكلسة بيضا نقية وهو غاية ادراكها ثم يسحق ويحل بقطرا وكان اترج فيه عقاب قد جود ترساعة بعد ساعة
حتى يصير ماء انا قدا او يخص ثم يحل في قنينة ويوقد عليها برفق ساعتين ثم يشد حتى يوقد عليها اثني عشر ساعة ثم يوخذ وهو من العجايب العظيم
وقال فلاطون فيه الآن ثلثة اقاويل قال مرة يلقى منه درهم على ماية زيبق سخن فانه ينعقد نقرة وقال مرة اخرى ليس يجوز ان يلقى على زيبق
سخن فانه لا يغوص ولكن يسحق رطل من الزيبق باوقية منه حتى يموت وترش عليه شي من الخل ويشوى يوما وليلة في نار وسط فانه ينعقد نقرة سوداء
فلتعمل وتستنزل فانها تنزل كالثلج وقال مرة اخرى القى على النحاس خاصة فانه يكون عجبا قال جابر في هذا الموضع وحق سيدي جعفر
الصادق صلوات الله عليه نهاية العلم وقال فلاطون ايضا ان اضيف الى الزيبق المدبر ثم منها الاكسير الاعظم يريد ان يضاف هذا الى احد الاركان المتقدمة
من الزيبق المفرد فانه يكون عجبا والسلم التصحيح الثامن والخمسون قال فلاطون واياك ان تشك يا بني في الروح الذي قدمت وصفها
في بعض اعمالي وابوابي قال سيدنا قد حكى في بعض الاوقات ان الصبغ في الاجساد ونحن نحتاج ان نستخرج منها لتصبغ فاذا الطفت وخلصت
صبغت وانا عنيتها من الصبغ في وقتها هذا اغلظ جسمها وتفرق صبغها وان احببت ان تجمعها فلطف وبيان ما قال افلاطون انه ستر في هذا الموضع الحق
وقال الباطل قال المراكشي الآن ذلك معدوم من الاجساد البتة ولكن انا اراد وتقصد حسن تدبير الجسد الذي يجب ان يدخل عليها الروح لا غير ويمكن
قابلون كيف ذلك وكيف ذكره جابر عن فلاطون فاعمل به ترى ما يجب وهو ان يوخذ من الحديد المستنزل الملين بعد استنزاله ثلثة
اجزاء ومن النحاس جزوين ومن الذهب والفضة من كل واحد جزو ويجمع الاجزاء كلها بالسبك والبرد ويسحق حتى يلين وينعم بالخل المقطر الذي
قد طرح فيه العقاب فانه يحل بوقته فان كان العقاب مصعدا كان اجود بل ليس الراي ان يكون الا كذلك فهو فيه من الاسرار الكبار التي لا يجب
ان يعمل ثم يشمس حتى يحمر يخل ويخمر فاذا احمار كذلك فاعلم ذلك واعلم ان ذلك الاحمر والاخضر هو صبغ تلك الاجساد فخذه وصب عليه
خلا ثانيا افعل به كذلك وانت تجمع الصبغ اولا اولا حتى لا تبقى فيه صبغ الاحمر وتصب عليه الخل فلا يتلون بلون البتة ثم خذ من الصبغ
الزاج بالماء وصبغ الزنجفر بالخل والنوشادر ايضا كما تقدم القول فيه ثم خذ من صبغ الاجساد ثلثة اجزاء ومنها جزوين اعني الاصباغ وجفف
حتى ييبس ويوخذ النوشادر من فوقه فانه يرتفع من فوقه ويلقى منه بعد ان يشمع بالنار فانه يصبغ وهو من الكبار الجياد فان احببت ان تدخل
على الباب المفرد من الزيبق الاحمر الذي وصفنا فافعل فاذا عصرته فاعد الذي سقي في الثوب عليه بالسحق فانه يتم ويكون عجبا ان شا الله تعالى وهذه
الاشيا وفيها منفعة من وجهين وذلك انها يصبغ من انفسها ويكون تمامات الابواب اخرى كبار فاعلم ذلك انشاء الله باب التصحيح التاسع والخمسون

اعلم

اعلم هداك الله ان هذا الفصل في هذه الكتاب هو موضع سره وبه يكون تمام كشفه وذلك عافاك الله ان من الابواب اعمال فلاطون قد تم كلها
ولا تصبغ شيا خاصة الاول منها التي على ركن واحد ولا يغوص ايضا فان انت وبرت ابها شيت ما نحن ذاكروه والآن غاص وعمل جميع
ما اوردت منه في هذه الفصل يا اخي عني عظيم وعمل كثير ان نطقت لم غوحق سيدي صلوات الله عليه ما رمزت فيه شيا ولقد اوضحته
بنهاية ما قدرت عليه وما في هذا الكتاب من رمز الا قد فككناه واوضحناه فيه اما في الباب نفسه او في الكتاب فاعمل ذلك وبه ادرك
بحسبه تبلغ ما تريد منه ان شا الله تعالى ان الابواب في هذه الاعمال وفي غيرها وغرضنا الآن ابواب هذا الكتاب وذلك انما تكون
بيضاء او حمراء فاذا ارتفع لك الباب وكان بياضا فتماه انا تاخذ منه درهما وتسحقه على صلاية ناعما وتلقيه درهما من الفضة بدرهم من الزيبق وتكون الفضة
انعم ما خلق الله تعالى عز وجل ثم امزج الجميع اعني الفضة والزيبق والاكسير وادخل عليها ثلثة دراهم نوشادر مصعد ومعها عشرة دراهم فاسها ملين ثم الق
فانه يغوص والسلم اعمل بالاحمر ويكون الاصل ذهبا والزيبق ابيض لا احمر والسلم قال المراكشي صدق جابر في قوله ويكون الزيبق الابيض
لا احمر انظر لا تشك واياك ان تصغى الى اقوال الحمق من المحرقين فان ذلك مخالف للحق في قولهم زيبق احمر واصفر لكن ينبغي ان يكون من الزيبق
المنقى والسلم التصحيح الموفي للستين قال فلاطون ومن اسرع الحق ان يكون الاشيا في الكون ان تصدى اجسادنا وتجمع مع الذهب
والزيبق وقبول ذلك بالشمس والروح فانها تكون صباغا وبيان ما قال افلاطون ان كون الاشيا ابريد ارتفاع الاكسير تدبير الاكسير
وقوله ان تصدا الاجساد يعني ان تكلس بالملين اي تكلس وتكون حيا يريد ان يمكن في العمل ولا يحترق وهو تمام الاعمال في الاجساد والطريق
الى عمل ذلك يا اخي يوخذ من الحديد والنحاس والرصاص والاسرب فتذاب ويلغم بالزيبق ويكون الاجساد متساوية
في الوزن ويكون الزيبق مثلها ثلث مرات ثم يحل في نار لينة اربعين يوما ثم يخرج ويبرد ويصعد عنه زيبقه حتى يخرج كله او ما امكن ثم يوخذ
الصاعد فيلغم بمثل ثلثه ذهبا احمر ويشوى في الكبريت الاصفر محاله بنار لينة حتى يحمر ثم ارجع الى الاجساد والاول فصب عليها خلا مقطرا فيه عقاب
ويترك فيه حتى تنفخ وتتصدى بعد ان تجيد السحق لها بالزيبق تسعة اشهر وذلك انك اذا الغمتها بالزيبق تسحق كل شهر وتغمر بالخل حتى تتصدى
وتتصدى وتفرق اجزاوها وتلين ثم تجفف وتشوى بنار لينة ثم باقوى منها حتى توقد عليها باشد نار يمكن ان تكون في هذه الصناعة تخرج في
لون القرمز والق واحدة على الف وماتين تكون عجبا وان احببت تمام ما تقدم فاطرحه على الاشيا المفردة وادخلها المزاج ثم حلها وعقدها والق
فانها تتم وحق سيدي بغير رمز والله العظيم والسلم قد اتيناك عافاك الله على جميع ما وعدناك في صدر هذا الكتاب انا ذاكروه
من اعمال فلاطون في الزيبق وحده وفي الزيبق ودخول دوا واحد عليه وفي الزيبق بدخول دوايين عليه واستوفينا من ابوابه ستين
بابا وزدنا على ذلك فنحتاج الآن بذكر الابواب التي تدخل فيها الزيبق وثلثة ادوية تضبطه وهذه الابواب عند جميع الفلاسفة
اتم جميع الابواب واعظمها وكذلك كان يرى فلاطون ولكن من كان يدبر كل ركن منها مثل تدبير الابواب الاول منها المفردات كانت
الفايدة فيها عظيمة جسيمة فاما في تدابير بعض النقص فان ذلك خطا ولا يكون كذلك فاما قصد في العمل الاول من الابواب على الاخير
لجوده تدبير الاول وفساد تدبير الاخير وهذا هو الشك فيه فاعرفه فاما الآن فانا نقول في هذه الابواب التي تدخل على الزيبق منها ثلثة
ادوية في كل باب وهو ثلثون بابا والفلاسفة يسمي هذه الاعمال الجامعة يعنون انها تجمع جميع قواعد الصنعة من الاركان فاعرف هذا واعمل عليه تصل

الى ما يجب انشا الله تعالى التصحيح الحادى والستون قال فلاطون اما علمت يا بنى ان قوام العالم انما هو بالنار والماء والهواء والارض فاذا احسنت ربط هذه الاركان الاربعة علمت العالم والعوالم ثلثة فانظر يا بنى ايها اردت فاعمل واعلم وذلك هو الشى العظيم ان قبلت وصيتى والسلم وبيان ما قال فلاطون من هذه الكلام فى هذه المقدمة ان النار هى الكبريت والهوى الزيبق والماء الماء المقطر الذى يجمع بين الاكسير وتدبيره الاركان والارض جسد الرابط لهذه الاركان فاعلم ذلك وتبينه وليس فى العالم قول فى هذه الاجزاء غير هذه الاشياء تبينه قال المراكشى اسمع يا اخى قولى ومتى فسرت على خلاف ذلك فى الحجر فهو باطل قال جابر رحمه الله ومعنى قوله فاذا احسنت ربط هذه الاركان بعضها ببعض فيكون عندنا عالم الصنعة والعوالم ثلث يعنى الفلك الذى اصله فى الحقيقة النار والهواء والماء والارض والانسان الذى اصله الصفراء والسوداء والدم والبلغم والصنعة التى اصلها الزيبق والكبريت والماء والجسد قال المراكشى صح قولنا بقول هذا الرجل الفاضل جابر فاعلم ذلك ومعنى قوله فانظر يا بنى ايها اردت فاعمل واعلم يعنى بالمعمول الصنعة بالعلوم الفلك بنفسه وذلك هو الشى العظيم ربط بالكلام فى العالم وكذلك هو والسلم ووجه العمل عا فاك الله عز وجل ان تعدالى النوشادر والزنجار فتقطرهما بقشر البيض ولكن اجزاءهما متساوية على ما قد مضى لنا فى غير موضع من الاعمال وهو اول ما يجب ان تعمل ثم خذ فى تدبير الكبريت كما علمناك فى صدر هذا الكتاب حتى يبيض ولا يسود الصحيفة فهو علامته قال المراكشى صح ما ذكره جابر فى هذه وايضا من علاماتها ان لا يكون محرقة ولا متسلط ولكن يكون مجتمعه ذائبة فهذه العلامة هى طين فلاطون وطين سقراط من قبله وطيمثا نحن ايضا فلا سفة اهل المغرب واهل الحق فمن بلغنا هذه الصنعة والسلم فافهما وافهم رمز ايضاحنا ونرجع بالكلام الى غرض الامام قال جابر رحمه الله فاذا علمت هذين الركنين كثيرا فما بقى عليك تعب لان العمل خاصة انما هو فيهما فاعزلهما ثم ارجع الى الزيبق فنقه بما تعلم ثم كلسه الذهب جيدا كما تقدم القول فيه فاذا علمت هذه الاشياء قال المراكشى فقد جمعت النار والهواء والماء والارض فقد بر ما شئت من الماء الاول قليلا واسحقها سحقا رقيقا فى هاون زجاج اثنين واربعين يوما حتى ينعقد ويسبح ويصير شيا واحدا ويدخل بعضه فى بعض فاذا بلغت ذلك الشرط فاخرجها واسقها من الماء شيا صالحا وشمعها ثلثين مرة وهو مذهبنا فى هذا الباب فافهمه منا فاذا تم ذلك فاعزها بالماء اربع وثلث مرات ثم اسحق الجميع حتى يصير كله شيا واحدا ثم ادخلها دن الخل والدرارة او الزبل او الحمام الموقد او ابراء الارض او الصداف او اى هذه الاعمال شيت فانه ينحل فى اثنين واربعين يوما تجدد له الزبل فى كل اربعة ايام لا تزيد ولا تنقص منها تفعل ذلك حتى يصير كانه الماء الرائق فيصفوا مع ذلك وهذا ينحل ماء احمرا وخلوقيا قال المراكشى الخلوقى هو الاحمر الضارب الى السواد فان بقى فيه جزو لم ينحل فاعد عليه التشوية والسحق والتشميع حتى ينحل كله ثم ادخل الى قرعة لطيفة واوقد عليه نار لينه طويلة حتى تنعقد فى واحد وعشرين يوما وكلما زادت الايام فى عقده كان اجود له ثم الق منه واحدا على الف وثمانمائة فضة فانه يعود شمسا فى نهاية الحسن والجودة والسلم قال جابر فان اردت تمام الاشياء الاولى فلكن الزيبق الداخل فى هذه الاعمال حد تكلسه الذى يبين فان الصبغ يكون بقدر ذلك مرتفعا التصحيح الثانى والستون قال فلاطون ازرع الذهب فى الجبل البيضاء الورقية بالذهب وحل الثقل وركب فيه الصبغ فانه تمام العمل وبيان ما قال فلاطون من ذلك انه قال ازرع الذهب فى الارض البيضاء ان الذهب هو هذا الذهب فى الحقيقة والارض البيضاء الزيبق الورقيه بالذهب اى يعلو عليه صبغ الذهب وهذا الذهب الثانى هو الصبغ وهو الكبريت وحل الثقل

اى اذا صار ثقلا محللا فاذا انحل فركب فيه الصبغ اى فاذا انحل فاعقده فان الصبغ لم يكن منا قبل حله فاذا انحل صار صابغا فاعلم ذلك والسلم ووجه العمل ما قال فلاطون ان يوخذ من الزاج الاخضر النادر الذى يلمع من نقاوته وحسنه فدق جريشا امثال الحمص ثم يدخل الى جرة خضراء وتقطر بنار لينه ثم تقوى النار قليلا قليلا حتى يمسك القطر فاذا انقطع كله عزلت الماء وشددت النار شديدا حتى يرتفع كبريته فعلق بالانبيق فاعزله ثم اعمل بالحديد مثل ما عملت بالزاج سواء ثم خذ من كبريت الزاج فاسحقه ناعما واجعله بين القدحين الاسفل منهما مطين وشد الوصل بينهما واجعلهما على نار لينه فانه يذوب ويسود فارفعه حتى يبرد ثم الق على الذائب مثله زيبقا عبيطا واسحقه ثلثة ايام وشوه ليله برفق ونار لينه لا تبغره ثم سقه الماء المقطر ثلث ايام اخر وشوه ليلة اخرى ثم اسحقه خمسا وشوه ليلة ثم حله فى كوز وقدح فان لم ينحل ويترك اسحقه بماء الزاج حتى ينحل كله وارفعه لوقت الحاجة ثم خذ عشرة مثاقيل ذهب احمر مخلص فى طلاء حمك وسوه بالاجر والملح والزاج والشادنج ثم ابرده والقه بمثل زيبق واسحقه ثلثة ايام دايما ثم اسحق بدرهمين ونصف كبريت اصفر وذره عليه اعنى فى اسفل القدح وضع عليه عشرة زيبق وغسله بمثل ذلك كبريت واطبقه وضعه على نار لينه ليله حتى يجدا جيدا ثم اسحق الجميع وسقها ماء الزاج والملح ثلثة ايام وشوه ليله افعل ذلك ثمان مرات ثم سقه سبعا ولا تشوه ثم اعزله فانه يصير كالعسل ثم خذ قرعه لطيفة فاعقده فيها وليكن الانبيق مثقوبا وليكون اعمى فاذا احتجت ان تشد الثقب فشده بالزبيب والشحم كما تعلم فاذا انعقد فسقه ماء الحرين ثلثة ايام قال المراكشى وماء الحرين هو ماء الحديد والزاج ثم صب عليه ماء الحرين الحديد مثل ثلثه وعالجه بقرعة عميا وحتى يشرب ذلك الماء ثم سقه ثلثا اخر وشوه كما قلنا واعد عليه العمل فانه ينحل الجميع وينعقد ثم الق منه فانه يصبغ ولهذا الباب تمام وعليه كان معتمد افلاطون فى جميع الباب ونحن شارحون له الى آخره على تدابير درجاته انشا الله تعالى التصحيح الثالث والستون قال فلاطون فى المرتبة الاول ما قال وعلى فى اثنانيه ولم تقدم فى صدر ذلك كلما كان يفعل فى كل مرة وذلك انه قال اذا اخذ عشرة اجزاء ابريزا وخلص ثم برد ليناء طرح فى قرعه لطيفة والق عليهما مائه وثلثين جزوا عبيط قال المراكشى يعنى بذلك عبيط الزيبق ثم يغمر الجميع بماء الزاج الذى دبرناه كذلك اراد فلاطون وليكن ماء الزاج يغمر الزيبق والبرادة باربع اصابع وركب عليه قدحا وانبيقا اعمى ويوقد عليه نار لينه ويطول عليها اسبوعا ثم اخرجه وزنه فان كان الزيبق قد نقص منه عشرة اجزاء فانه قد تم فاقطع واعلم انك تجده وسخا اسود وسنا فيرده فى قرعه غير الاول بعد ان تقصب ذلك الماء والوسخ عنه ثم تصب عليه ماء جديدا وعالجه بالعلاج الاول جديدا ثلث مرات واعلم يا اخى ان التدبير الثانى والستون يسمى سفر الحكما خذه كله او خذ منه واسحقه بمثله من هذا الزيبق والذهب المدبر وقطر عليه من الزيبق الذى حللت بكبريت الزاج ماء يوم ماه وشوه فى تنور وسط الحران ويكون سحقك له يومين ثم اذا كمل ذلك عشرين مرة ادخلت عليه من هذا الذهب والزيبق مثله وعلقت بالعمل الاول كذلك ودبرته التدبير خمس مرات حتى يشرب من الزيبق والذهب ثمنه اضعافه والتدبير بالسحق والتشوية واذا كملت الايام وجدته قايما ويكون احمر كانه الزنجفر فامتحنه على الصفيحة فانه لا يطير فالق منه فانه من ابواب فلاطون الكبار العظيمة التى لا اغلط فيها ولها تمامات جامعة على ما شرطنا فى صدره ونحن ناتى عليها كلها انشا الله تعالى التصحيح الرابع والستون ان فلاطون لم يتم الكلام فى هذا التدبير وذكر ان العامل قد يمكنه استخراج الثانى الباقى من حواشى الكلام الاول فيه وتمام ذلك ان يا خذ بعد ان تمتحنه كما قلنا لك سحيقه سحقه وتجعله فى قرعة وتركب عليها انبيقا اعمى ان كان قد حانه اجود قال المراكشى وان كان ذهبا كان العمل فلا بد وان تكتب عليه الذهب وصب عليه ثمانية اجزاء من الصبغ الزاج المحلول واثنى عشر جزوا من هذا الصبغ المحلول وضعه على نار لينه فانه ينحل ماء اخضر فادم عليه النار حتى ينعقد ثم اوقد واسحقه

واعده الى قرعة جديدة افعل ذلك ثلث مرات وتصب عليه المياه كما قلنا في الاول وفي المرة الثالثة شدد النار حتى ترى القرعة كانها الزجاج من
حرتها وشدة النار فهذا ازواج الذكر بالانثى ومعالجتهما فاعلم ذلك واعمل عليه والق منه العجايب تعمل الطرايف والغرايب وهو الغالي الرخيص والمثال
ذلك من الرموز فاعلم واعد العمل وصل النار كل مرة حتى يتغير الماء وذلك انه سيتحلل ما دام الوقود حتى ينعقد فيكون قد انعقد للبزاوج ثم الحل ثم العقد
الثالثة **قال جابر** فانه يكون وضع القدح الذهب على القرعة الى نصف عمل كل مرة ثم اقلعه وركب القدح الزجاج افعل ذلك في كل مرة
فانك تجده على ما وصفنا والق واحدة على مائة الالف وستمايه فانه يكون عجبا وليس هنا موضع يقول في اضافته الى الابواب الاول ولكن
يذكر ذلك عند اخر هذا الباب انشا الله تعالى **التصحيح الخامس والستون** فاذا افعل نقطة بقطرة اصغر فخذ منه جزوا ومن ماء الزاج الذي
يذكره المقطر جزوين فاجمعهما واستعملهما وخذ رطلا من الزاج واطبخه واتركه يتهدا وصفا الاخضر الصافي منه واعقده كما وصفنا وقد مضى القول فيه ثم
سقه من ماء الزاج القاطر ثلثا ثم حله في كيزان مثقوبة الاسافل الى اواني زجاج فانه يحل ماء احمر فذلك الماء صبغ الزاج فاستعمله في جميع
ما تستعمله نصف صبغ الزاج ثم اجمع الجميع وصف اليهما احد التدابير الاولة من الاشيا والمعروفة من الابواب المتقدمة اعني العشرين فانه يكون
اتم الاعمال كلها وهذه النكت وحق سيدي صلوات الله عليه افضل الاعمال فاعمل عليها ترى ما تحب انشا الله تعالى **واعلم** انك
كلما حللت ذلك وعقدته كان اجود للمزاج يكون تشبث الاشيا بعضها ببعض وبجوده تشبث الاشيا بعضها ببعض يكون كثرة الصبغ
وجوده ونوره واشراقه فاعمل يا اخي بذلك تعلم غوامض علمه ما رزقت فيه شيا اذا دبرته لبيب فاعمل عليه رزقنا الله واياك
الرشد في جميع الامور والسلم **التصحيح السادس والستون وهذا الباب قد صرح فلاطون في موضع من كتبه حيث يقول** خذ الذهب والغه بالزيبق
وجود ذلك ولكن جزوا جزوا واتم جودا يا اخي **قال المراكشي** ويقول سويا بين عشرة من الجميع ثم الق عليه مقدار ما تلقي في الذهب من الزيبق عقابا
واجد سحقه وشوه في ماورديه في نار زبل وليكن مقدار سحقك له اثنين واربعين يوما وانت تشويه في كل يوم وليلة بنار لا تزعجه ولا تحس
منها الا بيسير الحمى فيضعف ذلك في الاوقات قليلا قليلا ويكون قد عرفت وزنه ثم زد عليه في كل تشوية بقدر عشرة من الزيبق المنقى وشل
الزيبق المشار فان افرط عليك نقصان في النار رده الى الوزن الاول حتى يتم انشا الله تعالى **فاذا بلغ الى ما قلنا** فاجد سحقه على صلاية
اياما واعزله لوقت الحاجة **ثم خذ** زيبقا مصعدا محكما فضعه في ماون زجاج والق عليه مثله زيبقا حيا محكم التنقية فالغم الجميع ثم اول المدبر بالذهب
وهذا الثاني ثم اجمع الجميع بمثل عقاب وصعده في اثال زجاج لتصعد الزيبق كل مرات كثيرة ويكون عندك من الزيبق الملغم بالزيبق مكانه افعل ذلك
ثمان مرات ثم ارجع الصاعد كله واجد سحقه وتضعه في الزبل يوما وليلة او اكثر واجود ذلك ثلثة ايام بلياليها فانه ينعقد كله ويصير نقرة وانظر
في ايام الدفن فان كان المدفون قليلا فثلثة ايام وان كان كثيرا فنحسبه زد في ايامه حتى ينعقد فاذا انعقد فاجد سحقه حتى يصير كالهبا وتعرف وزنه وتعيده
الى تصعيد مرارا ثلثا فاذا اعلت ذلك ثلث مرات فارجع الصاعد والنازل اعني الزيبق والثفل الذي فيه الذهب وصب عليه مثله ما
حللت وتدفنه بعد سحقه به جيدا اسبوعين يوما ثم تقطر ثم رد الثفل وسقه ماء عذبا او ملحا واغسل شوي مرات ثم اغسل ذلك عنه وتعيده
حتى يبيض ثم حمره ببعض المياه المحمرة واجوده الحل الذي فيه الزاج والزنجار وبرادة الحديد والعقاب ويسقى حتى يحمر ثم سحق بماء معقود اولا ويشوى به دايما حتى
يشربه ويلتق منه فانه يكون عجبا وان اضيف الى بعض الاركان الاول كان اتم له في مرات وصبغه الان يغير الاول الواحد على الف وماتين فاعلم ذلك

واعلم

واعلم به يوما تحب انشا الله تعالى **التصحيح السابع والستون قال فلاطون** العمل والعلم في الزهرة والعين وكذلك قال فلاطون
وذلك الذي يعمل في القمر ليثبت فيه والسلام **وهو معنى قول فلاطون** في ذلك وهو ان الزهرة يريد بها النحاس الاحمر ويريد
بالعين الكحل وهو الذي سميناه اولا في غير شي من كتبنا ابار نحاس ومعنى قوله يعمل في القمر اي يصبغ الفضة ولا يثبت فيه اي لا يكون له فيه وزن
اذا عمل وذلك هو حد الاكسير في الحقيقة **ووجه العمل في ذلك على ما اذكر انشا الله تعالى** هو ان تاخذ نحاسا احمر لينا فرتحه ما قدرت عليه ثم خذ لكل رطل
منه اوقية ونصف كبريت اصفر ولته بشي من خل خمر فان زدت في مقدار الخل فلا تخف شيا وكذلك ان لم تعز النحاس مقدار الكبريت
فرادعه لم يكن رديا ثم اجعله في طابق واسع واطبق عليه اخر واجعله في تنور قد سجرته بزبل يابس كثير يوما وليلة ثم اخرجه اذا برد واعده الى التنور الوقيد
افعل ذلك ثلث مرات ثم افتحه وانقص ما عليه وطرقه واعد عليه العمل ثانيه وثالثه حتى يحترق كله فاذا احترق فاغسل الذي احترق بماء عذب
وملح حتى يصفو سواده ثم بالماء العذب حتى يذهب ملوحته ثم الق عليه وزنه كحلا ابيضا واذب الجميع بزيت ونطرون واسفيذاج ثم خلصه منه
ثم اذبه بالعظام المحرقة سبع مرات حتى يصير لينا كالزاشج كما كان ثم احرقه بالزرنيخ كما فعلت به اولا بالكبريت ثم اعزله بصفين فهو الام والاب
والذكر والانثى فخذ نصفها واسحقه والق عليه كبريتا وشوه حتى يحترق ثم اقله حتى يذهب دخانه والق على النصف الاخر كبريتا وشوه واقله
ثم اسحقه بخل مقطر ثلثة ايام وزنجره في الخل جيدا ثم الق على الزنجار ملحا واعجنه بالماء وادفنه في زبل او في روث ثلثة ايام ثم اغسله بماء
عذب ثم الق عليه من الزاج الاصفر والاخضر مثله واسحقه ببول عتيق ثلثة ايام ثم شوه حتى يحمر ثم زن منه مثل الفضة وابرد الفضة واسحق الجميع بالنشا
بالزيت والنطرون واسفيذاج واذبه وهو الاجود عندي **قال المراكشي** اذا به يخرج ذهبا باذن الله تعالى قال فان اضفته الى الاول من ابوابها
ثبت كان عجبا وهو يكون الفاضل **قال جابر رحمه الله** في هذا المكان وهو حق سيدي صلوات الله عليه انه العجيب فاعمل عليه والسلم
التصحيح الثامن والستون قال فلاطون هو لا مصرح ان بعد ما تقدم في هذه الابواب وذلك في اشيا مفردة من كتب في الصنعة اعلم يا ابني
ان نحاس الحكما التام هو المتمسك بروحه وروح النحاس هو التوتيا قال والنحاس العام هو الذي لا روح معه ولا صبغ والدليل على ذلك
يا ابني هو انك اذا اردت عليه الصبغ به وابار الحكما هو الاسرب والحديد وهو الروح وفيها الحمرة فاعلم ذلك والذي قال فلاطون يعني لا زرنيخ
ان يحرق الاسرب ويجعل تحريه ويحكم حرقه حتى يكاد يصفر ويحمر ويصير اسربا نحاسا والاول ان يكون فيه عيون صفر لا يكون هو اصفر كله فاعلم ذلك
وينقع القلي في الماء اسبوعين نقيعا وتجدد له القلي في كل اربعة ايام وليكن في ماء نحاس وحده وتصفيته ثم سقه منه اسبوعا في ماون زجاج **ووجه عمل ما ذكر**
قال المراكشي وصلايه قال حتى يصير كالمخ ويعمل قنانيل ويجفف ويركب في مستوقد محكم على سائر حديد ولكن النار عاليه اعني على المسامير والقنانيل
كما قد علمناك ذلك في بابنا صاحب القنانيل ثم توقد عليه بنار لينة يوما وليلة ثم تزيد فيها في اليوم الثاني وتشدد النار من الثالث الى السابع
فانه يخرج احمر فاعزله لوقت الحاجة وان احببت فاطرح منه فانه يصبغ والسلم **التصحيح التاسع والستون قال فلاطون** وهذا الباب
تمام قال فيه فلاطون ذلك مصرحا وانما جعله على سبيل اقامة البرهان على هذه الصناعة وكونها وقال خذ التوتيا فاسحقه ناعما مع مثله مرة ونصف
كبريتا اصفر حتى يصير كالمخ وسقه في السحق ماء القلي على الصفة التي في باب الذي قبل هذا الباب وشوه بعد ان تسحقه بماء القلي اسبوعا كاملا
ثم شوه بالزبل اليابس والنار المتوسط ثلثة ايام فانه يخرج موردا فان خرج كذلك والا فاعده الى العمل واعيد عليه العمل حتى يوفي العلامة

وهذا الركن يصبغ صبغا ضعيفا قال ثم خذ زرد سخت جزوين وتوبال الحديد جزوا وزاج معريا جزوا واسحق الجميع ناعما بخل الخمر المصعد وان فرّة كان
والاجود ان يكون بخالو شوه فانه يخرج مثل السنجرف في درات انشا الله تعالى ثم خذ من الاسرب الاول اربعة اجزاء ومن الحديد اربعة
اجزاء ومن التوتيا ثلثة اجزاء واسحقها واخلطها ناعما بماء العقل على الصفة المتقدمة حتى يصير كالمخ يوما الى الليل ثم اجعله في قعاعه واوقد بنار تغلوه على الوصف
الاول ونار معلومة ثلثة ايام ولياليها ولكن قويه فانه يخرج احمر كانه الياقوت الاحمر فالق واحد منه على مايه وعشرين من الفضة فانه يكون عجبا وسوف سيدي
صلوات الله عليه من كبار اعمال الصنعويين التربية فاعل به ترما تحب انشا الله تعالى هذا فيه على هذه الحال فان احببت تمامه فاضفه الى هذا الابواب
المتقدمة من الاعمال المفردة من العشرين الباب الاول فانه تقرن لا يقومه ويكون عجبا والفضة فانه يوفي الصبغ كما وصفنا في ذلك الشي انشا الله تعالى

التصحيح الموفي السبعين قال افلاطون البرهان تابع للطبع فاستخرجه اينما ثبت يا ناظر يعني ان كان البرهان وان كان الطبع ظاهرا والبرهان
باطنا فاستخرج البرهان بالطبع كذلك دايما واحدا بعد واحد في جميع الاشيا ثم قال وليس الحديد سوف هذا الباب من الاركان الذي لابد
منه لكن ان تزغته منها ثم العمل على ذلك تصل منها الى ما تحب انشا الله تعالى وذلك افلاطون كان تركيب هذا الباب عنده من التوتيا
والزيبق والاسرب والكبريت وان الحديد قد يجوز اخراجه منه والامر كذلك قال ووجه علة على من قد تصور العقول في الباب الاول من هذا الكلام
سهل جدا وذلك ان يوخذ من الزيبق نصف واحد ومن الكبريت نصف واحد ومن الاسرب اثنين ومن التوتيا المحر بالكبريت واحدا
يجمع الجميع على الصفة الاول بماء العقل ويدبر التدبير الاول فانه يكون عجبا فاعمل عليه والفضة فانه يظهر لك منه الصبغ الكريم قال وان احببت
فاضفه الى ما تقدم فانه يوفي ويصلح جميع الاعمال وينبغي ان تعلم ان المقدار الذي يدخل في هذه الاجساد على تلك الارواح المثل لا غير فاعمل على ذلك ترما
تحب انشا الله تعالى وهذا رحمن سيدي صلوات الله عليه افضل من كل ما تقدم لك ان فهمت معناه فتدرك بحسبه ترغمه الرشد انشا الله تعالى

باب التصحيح الحادي والسبعون ثم ان افلاطون عطف على سره الاول من اسرار الرمز فقال في فصل فان الحيوة قد تبقى على الحيوان طول الزمان
بفضاء العالم وسعته وقد يمكن فناوه بفضايه وسعته كما قد يكون بقاوه بضيقه فاتي باقسام ذلك اجمع وذلك ان الذي قصد افلاطون في هذا الكلام
شيا بعيدا من الرمز وذلك انه قصد فضلا من التدابير سو تدبير فاضل العمل ايضا وذلك ان الزوج عنده كما بينا الزيبق ويكون فناوها
بسعة العالم يديرانه مثلاش في النار حتى اصابها ذلك فلا يزداد فيها حتى يبقى مع احداث النار ما تاخذه منها وقد يمكن ان يكون ذلك فناء الزيبق لاجل
ضعف الرابط فهذا بيان ما قال افلاطون ان فطنت لذلك فاعمل عليه والسلم فاقول في وجه العمل لذلك يوخذ من الزيبق المصعد
الميت عشرة اجزاء وقبل المارقشيثا الفضية وسوا الصبيح قال المراكشي فافهم منا والسلم ومن الفضة المكلسة عشرة اجزاء ورصاص ستة عشر جزوا
ومن الزرنيخ المصعد الذي لا يسود الفضة عشرة اجزاء ومن النوشادر الذي قد صعد عن البلور ثلثين درهما ومن المغنيسيا المبيضة بالشعير يكلس فيه دايما
حتى يبيض فيشمع بالنوشادر وترق فانها تصعد فيه دراهم اسحق الجميع على صلاية من زجاج بعد من زجاج اثني عشر يوما سحقا دايما بليغا لا تقصر فيها ما قدرت
عليه حتى يغوص بعضها في بعض ويصير شيا واحدا ثم خذ باية بيضة واستخرج بياضها معزولا وصفرتها مفروزة ثم اضرب البياض ضربا شديدا والصفرة
كذلك واترك فيها شيا من النوشادر واتركه قليلا وارم بالزبد الذي يعلو على راسه ثم خذ عشرة دراهم شب وعشرة نوشادر وثلثة ملح البول
وعشرة بورق وعشرين بوراي ودرهمين ملح نفطي وثلثة ملح سندي وثلثة ملح القلي ودرهم نطرون ودرهم تنكار ودرهم ملح المر واسحق الجميع حتى يصير كالهباء وسد ما ترى

ان يكون فيه درهم شيرزق ثم اقسمه نصفين فاحدهما اطرحه في البياض واضربها به ضربا شديدا او ادفنه في السرجين يوما وليلة ثم اخرجه والقه في قرعة
التقطير وركب عليها انبيقا اعمى واجعل النصف الثاني واجعل النصف من الملح في خندق الانبيق واستقطره بنار لينه طويله من صلوة الغداة الى العصر
واتركه على الجمر بحاله الى غد ذلك الوقت ثم افتحه واستخرج الما من الانبيق واضفه الى ما في القرعه ورد الجميع الى قرعه نظيفه وقطره فانه يقطر ما صافيا
فاستعمله فيما يحتاج اليه فانه من خيار مياه البيض المقطرة من الملح فادخله على تلك الاركان المدبره وشمعها به واطرح منها فانك تراه حسنا على الزيبق
والنحاس والقلعي والسلم التصحيح الثاني والسبعون وتمام هذا العمل ان يوخذ هذه الادوية المدبرة وتوضع في هاون زجاج وتصب عليها
من هذا الماء الموصوف بقدر ما تنديها ادنى تندية وتسحق به حتى يلترق بالذي التي فيه ثم تسحق افعل به كذلك اثنين واربعين يوما ونحو وسحقه
ويزاد فيه من الماء حتى يترطب ثم تسحق حتى تجف وتشوى ليلة ثم تخرج وتسحق وتشمع تفعل به كذلك حتى تجرى وتلق منه فهو تمام عمله ويقع واحده على ثلثمايه
نحاس وماية وخمسين من الزيبق وثلثمايه وخمسين من القلعي فاعلم ذلك التصحيح الثالث والسبعون وتمام هذا الباب ان تسحق وتسقى
ثلثين شربه من النوشادر في عشر مرات ثم يدفن حتى تحل في اثنين واربعين يوما وهي العلامة الجيدة وتجدد له الزبل كل ثلثة ايام افعل ذلك حتى تحل ماء
رايقا ثم ان كان فيه كدر دفنته حتى يصفو ثم ادخله قرعة لطيفة وركب عليها قدحا وبين النار وطولها فانه ينعقد في اسبوع واحد فالق منه حينيذ فانه يكون
افضل الاعمال ان فطنت والسلم وفي هذا الباب سراير منها انه يجب ان يكون المارقشيثا فضيه ومنها ان يكون تدابير الادوية التي فيها بالاشيا التي
ذكرناها في صدر كتابي هذا ومنها انك اذا قصدت لتحرير هذا الباب عكست العمل فيها ونحن نورد فيما بعد انشا الله تعالى وتقدس
التصحيح الرابع والسبعون اول ما يجب ان تعمل في تحرير هذا الباب الذي تقدم وصفه ان تطرح مثل نصف الاملاح في الصفرة مع عشرة دراهم زاج معريا
وعشرين قلقند وخمسة دراهم الكبريت اصفر وادفنها وسقها بمثل ما سقيت به البياض في العمل سوا افعل ذلك حتى تخرج لك منه ما اصفر صافيا
رقيق الصفرة فاعزله لحاجتك ثم خذ الذهب المكلس بما قد وصفناه وبما نصف عشرة اجزاء والمارقشيثا الصفرا خمسة اجزاء ومن الزيبق
المحر بما نصف فيما بعد عشرة اجزاء ومن الكبريت الاحمر عشرة اجزاء فاسحق الجميع على صلاية وسقه من الماء حتى يجمع والق منه بعد ان تغليه جيدا فانه يكون
صبابغا وان ادنى تلك العلامة فاسحقه بالماء دايما اثنين واربعين يوما ثم شمعه بعد تشويته فاعمل له كالعمل الاول ثم سقه ماء النوشادر عشرين شربة وشمعه فانه
يجرى واطرح منه ايضا ثم اغمره منه بوزنه ثلث مرات ثم ادفنه حتى تحل ماء رايقا صافيا وادخله قرعة اخرى صغيرة واعقده بقدح فيه ثقب في جانبه وكذلك
اعمل بالابيض فانه يريك العجايب قال وان دخلت هذه الاعمال على الاركان الاول رايت شيا فاضلا من الاعمال بخلاف الاول برفعة
وكثيره وحسنا وتماما والسلم باب التصحيح الخامس والسبعون قال افلاطون الارض لا تدبر الا بالارض والماء بالماء والنار بالنار والهواء بالهواء والحيوان
بالحيوان والنبات بالنبات فقد وجب ان تشاكل المعدن للحيوان بالنبات وان يجرى مجراه فاعلم واعمل ذلك في جميع اعمال هذه الصنعة والسلم
وبيان ما قال افلاطون يريد ما قال به من قبله في بيان المفسران فضل الحجر وطهر الحجر ورد الحجر الى ما كان عليه وقال الفيلسوف التام ان الاشيا
تاتلف اشكالها وتخالف اضدادها وذلك ان الحيوان لا ينبغي ان يدخل عليه شي غير الحيوان وكذلك النبات والحجر وهذا معنى ما اراد وتكلم عليه الفاضل
افلاطون وذلك انه يجب ان يوخذ اوقيه من الزيبق المنقى فيجعل في قدر مقعرة او قدح من الزجاج الاصفر ويطبق راس القدر ويوقد عليه بنار
متوسط يوما وليلة ويبرد فاذا برد فتح راس القدر واخذ الزيبق قطعة واحدة كانه الزنجفر غير متفتت فاعمل به ما تريد من اعمالك ويوخذ من الذهب

جزوا منضرب في رقة الذرّ ويوخذ من العقيق جزءان ومن شس غوته جزء ومحه جزءا وبجعل في سفط ويكب عليه غطاه ويدخل تار انون ازجاجين
او ما يجري مجراه مقدار نصف يوم **قال المراكشي** او يوم فليس فيه ضرر فافهمه فانه يخرج لونين ترابا اصفر في الوسط وسوا الذهب وتراب
ابيض وسوا العقيق فافصل كل واحد عن صاحبه فسوا الذهب المكلس الداخل في الاعمال كما تريد فاعمل به واياك المخالفه في شي من هذه الاعمال للاحوال
وحق سيدي صلوات الله انك ان عملت بها وصلت ببعضها الى ما تريد انشا الله تعالى **التصحيح السادس والسبعون** لان التقدير
وتعتقد ان كل واحد من هذه الاركان باب من الابواب كبير بما يميزها وتفصلها كذلك ولا من المحضور على الفلاسفة شرح شي من هذه الاعمال بجميعها
يحتاج اليه في موضع واحد فاعلم ذلك واجمع كل شي الى موضعه فانه يتصل وتنفتح لك مثل النور بتوفيق الله تعالى والسلم **فاقول** ان الكبريت الاحمر
سوا الذي يجب ان يكون في الجسد مثل ما ذكرنا في اوصاف الزرنيخ سواء وذلك يجب ان يكون ذايبا على النار غير محترق ولا متشيط في البياض
والحمرة يشبك ويجد وسوكال واحد وعلى ذلك ان تسلك بياضه بما قد وصفنا اولا في صدر هذا الكتاب وايضا فاذا احتجت الى ان يكون
احمر فاسحقه ناعما بما المزاج وصبه الخارج منه وخنقه في قارورة او ما ورديه او مثل ذلك فانه يصعد احمر كانه الدم فمتى تراد في تقرير صبغ واظهر عجايب اللم
والنوشادر الداخل في الابواب ينقسم فيها قسمين منها ما دخل في الاعمال مثل التشميع والتحليل فانه يجب ان يكون محلولا او محلولا فانه واحد ومنها ما ادخل
في اصول الابواب مع الاركان فانه يجب ان يكون مصعدا في جميع الاعمال فاياك ان تشك في ذلك او ترتاب فانه لم يكن مازجا
فانه انما دخل فيه لتحليل الاجزاء ويسهل المزاج وهذا العمل الذي لا يعمله في الدنيا شي غير النوشادر فاعمل على ذلك ترى فيه رشدا قال واصف هذه الاعمال
الى ما تقدم تظهر لك منها عجايب الاعمال انشا الله تعالى **التصحيح السابع والسبعون** يوخذ على بركة الله تعالى منا من النحاس الاحمر
فيجود تنقيته حتى ينق بغير ظل او تقارب هذه الحال ثم تبرد بردين وتسحق ثلثة اشياء زيبقا منق على ما وصفنا اولا ثم يعصر عصرا شديدا ويعاد
عليه السحق والعمل ويعصر يفعل به ثلث مرات ثم تجعل في قرعة من القرع الصغار التي طولها ثلثة اشبار ثم يوقد عليها بنار نفخ صالح الحمى ثلثة ايام بلياليها
ثم تقطع عنها الوقود وفي اليوم الرابع ويترك حتى يبرد وتخرج ما فيها ويعصر ويعاد عليه العمل تفعل به كذلك الى ان يجد الزيبق مع النحاس فيصير شيا
واحدا وتحل النحاس في الزيبق فيصير شيا واحدا فيعصر ويخرج في العصر الجميع وتثبت الوزنان معا ثم يوقد عليه دايما الى ان يصير الى تلك الحال
ستة اشهر وايما الاحر كه بدوا او لا على اكثر من انك توقد عليه سبعة ايام وليا ليها نار لينة وفيها قوة قليلة وتبرد اليوم الثامن ويرد عليه العمل فانه
يصير نقره واحدة حمرا كانه الدم يسبك على الصفو وتغوص ويصبغ فاعمل بها انشا الله تعالى **التصحيح الثامن والسبعون وتمام هذا العمل**
ان تاخذ من الكبريت البيض على الصفة المتقدمة في صدر هذا الكتاب منا فيصب عليها منا من ما بياض البيض وتحله في قرعة من القرع الصغار
التي طول كل واحدة ثلثة اشبار ثم يوقد عليها وقودا لينا اربعة عشر يوما حتى يجد الكل او يخرج متشمعا او قريبا من المتشمع فاذا بلغ الى ذلك فاعد
العمل بالطبخ والما سبع مرات كل مرة في اربعة عشر ليلة حتى يخرج كانه الشمع الابيض فيا بيا صابرا وان كان بالصفة التي قد مثلنا عنها والبيض كان عجبا
فاذا بلغ الى ذلك الحد فاطرح منه على الرصاص فانه يبقيه **التصحيح التاسع والسبعون** ثم اسحق هذه الكبريت ناعما على صلاية زجاج
واطرحه في قرعة صغيرة من القراع التي طول كل واحدة ثلثة اشبار ثم صب عليه من ما صفرة البيض بالصفة التي قد تقدمت مثلها مرتين واوقد عليه
وقودا لينا حتى يجف في اربعة عشر يوما ثم انحه واخرجه واسحقه واعد عليه العمل كذلك دايما حتى يبلغ الى الوصف مثل الشمع الابيض في الصفة المتقدم

ثم اذا تممت ذلك سبع مرات فالق منه على الفضة يصبغها شمسا كما تعلم وهو من الاركان الكبار والسلم **ثم** دبر النوشادر بالبياض كما دبرت
الكبريت سوا سبع مرات فانه ينعقد ويصير جوهرا قايما للنار ويصبغ حسنا ولكن يكون قليلا فاذا فرغت من هذه الاركان فاجمعها
اعني اعزل كل واحد على حدته بكل واحد منها ركن وهو في ذاته فاضل ان فطنت لما اقول ولو اضفت كل واحد منها الى شي من
الاعمال الاولى تممه واظهر معجزه فاعرف ذلك ونحن نقول ذلك على تمامه انشا الله تعالى **التصحيح الموفي للثمانين قال افلاطون**
جعل الكلام في هذه الموضع على جميع الابواب التي تقدمت كلها في تدبير واحد وذلك ان الابواب التسعين كلها بابا واحدا وقد كنت
عرفتك ذلك محتاج ان تقول في هذه الاعمال وكيف هي ليكون الامر فيها متقضي بينا فاقول انه ان جميع الزيبق والكبريت
والذهب والمرقشيثا والنوشادر على اجزاء متساوية ما خلا النوشادر فانه يجب ان يكون مثل الادوية كلها مرة واحدة ثم تسحق الادوية كلها على
صلاية من زجاج بغير زجاج واحكم السحق اثنين واربعين يوما وتسقى من احد المياه الموصوفة في هذه الابواب كما القشور والنوشادر والروبخت
او كالزيبق المحلول اما في العمل على السبيل التي تقدمت في الابواب واما على سبيل الحلول المذكور في الكتب ثم ادم تسقيته مع السحق
في تلك الاثنين والاربعين يوما ثم اعزه بذلك الماء وادفن حتى تحل فان حل فاتركه دستقر على حالة واحدة وذلك انه ربما
انحل في اثنين واربعين يوما والسلم **قال المراكشي** وربما انحل في احد وعشرين يوما تتعاقب ذلك دايما في الحل في ايها انحل
في عدد ايام جابر او في عدد ايامنا نحن اهل المغرب والسلم ونرجع بالكلام مبني ان ينظر اليه بعد فان كان صافيا يشف فقد كمل وان كان غير ذلك
فاتركه في الحل فضل يوم او يومين حتى يصفو ويودي العلامة الموصوفة له فاذا بلغ الى ذلك فاخرجه واوخله قرعة العقد واعقده والله كيف
شيت انشا الله تعالى وان احببت ان تجعل ركانه من الاركان الاول فافعل والسلم **قال المراكشي** فهذا نهاية الابواب فلاطون
وذلك ان هذا التدبير جامع لجميع الابواب التي تقدمت من التدابير كلها واذا انت فتشت عن ذلك فنظرت كما نظرنا نحن
في اصول الابواب وجدتها كما ذكرنا والسلم **التصحيح الحادي والثمانون** انه ليس في الاعمال والابواب شي سوى من هذا الباب
وذلك انه قد جمع كما ذكرنا افضل الاعمال التي في الابواب والان فانا نعرفون يجب ان نذكر النكت التي بقيت في الاعمال التي هي اصول
هذه الابواب والتي لولاها ما تم عمل في هذه الاعمال ولا تدبير منها **فاقول** ان مبلغ ذلك عشر نكت الاول منها في التدابير والثاني
في الاخلاط والثالث في التشميع والرابع في الحل والخامس في المزاج والسادس في العقد والسابع في التكرير والثامن في الخميرة والتاسع
في الالقا والعاشر في المنافع على سبيل التلخيص والمعرفة بان هذه الابواب منافع طبيعية لاجسام الحيوان وقد جعلنا هذا الباب منها الكلام في
التدابير انشا الله **وذلك** انه ليس يجب ان ندخل ثانيا هذا تدبير غير الذي ذكرنا فيه فانه يفسد ولا يصلح وذلك انما يحتاج اليه في الزيبق
والكبريت والزرنيخ والفضة والذهب والما والالقاط **فاما** في النوشادر فهو في هذه الاعمال واحد ان احببت جعلته مدبرا وان اخترت
لم تدبره فكلا الامرين فيه واحد و[illegible] ان يكون ذلك في الاعمال التي تنسب الى التراب ابرانية وهذا وحق سيدي صلوات الله عليه
كشف عظيم ان فطنت له فاعمل عليه وان اخترت ان يكون الزيبق مدبرا في الاعمال المذكورة في هذا الكتاب فافعل واعمل عليه في الابواب
الكبار منه فاما في الصغار فيجب ما قد ذكرنا فيها والسلم **التصحيح الثاني والثمانون وهو القول في الاخلاط** وهو على نوعين اما احدهما فهو الذي

بحر به امر امتزاج الاشياء كلها جسمها وجسدها وروحها وذلك يا اخي الصفويين قصدوا في هذه الاعمال الى ان يكون الاكسير من اربعة الاركان
بعضها تجذب بعضا ويمكن الغوص فيه والالتزاق به وكونها على اختلافها شيئا واحدا فالوجه في ذلك ان تجمع معاني النار فان اختلطت
وصار شيئا واحدا في الوجه في ذلك ان تجمع معاني النار فان اختلطت وصار شيئا واحدا غير الذي كانت به فهي ممتزجة ويمكن ذلك فيها
وان افترقت وصار الكل واحدا على حدته فان القول فيه بعكس الاول وهو ممتنع الامتزاج ومن المحال ان يصير الممتنع موجبا ابدا فقد ثبت من
ذلك انه ينبغي ان يمتحن الاركان بعضها الى بعض وكذلك التدابير حتى لا تفسد شيء ويقدر انه صالح فمن المحال ان تمازج الكبريت وقد تشيط
ان تزيب واحترق ولكن يمكن ذلك اذا ذاب وجرى على الصفيحة والسلم **واما الثاني** فانه الذي يكون بعد العلم بالباب الاول
فلا يكون الا بالماء والسحق والتشقيق حتى يألف بعضها ببعض وتدق الاجزاء وتتداخل والسلم **التصحيح الثالث والثمانون وهو القول في التشميع**
والتشميع يحلل اجزاء الاكسير ليمكن في الحل والعمل وانما يراد بجودة الاخلاط ليعمل فيه من بعد المزاج والتشميع فلا يكون الا بالمياه الذي يجمع ازبن ومائعة
واللين فالجيدة لانه يحتاج ان يحلل اجزاء الاكسير والادوية واللين لانه يحتاج ان يكسوها نداوة ولا يبسها اذ كان جامعا لها واذا الكثف ضد اللين واللين
جامع والكثف مفرق وهذا جميع ما فيه كالنوشادر والبورق والاملاح والمياه الحادة وماء الزيبق وما جرى مجراه والسلم **التصحيح الرابع والثمانون في الحل**
ان التشميع انما دخل على الاكسير مقدمة للحل وذلك انه انما يقصد بالحل اختلاط الاركان اختلاطا كليا والاختلاط الكلي هو امتزاج الاركان
والجواهر كلها بعضها ببعض حتى يحدث منها غيرها فيكون شيء قد نتج من بينها يعمل غير اعمالها وذلك ايضا لا يكون الا بالمياه الحادة اللينة واكتساب الاجساد
رطوبة غريزية والبخار العام منها كبخار السرجين وما جرى مجراه فاعلم ذلك وابن ادرك بحسبه تصل الى ما تحب ان شاء الله تعالى
التصحيح الخامس والثمانون وهو القول في المزاج والمزاج في حده اختلاط كلي وذلك لا يكون في الاجسام الا ان تحل فيصير ماء
فان ذلك من العلوم الاوائل انها تختلط اذا الماءان يختلطان اختلاطا كليا فاعلم ذلك واذا امتزجت عرف خلاصها واذا عرف خلاصها كان عنها
الاعمال التي ذكرنا فاعمل على ذلك تصل به ومنه الى ما تحب ان شاء الله تعالى **التصحيح السادس والثمانون وهو القول في العقد** انه ليس
يجب ان يختلط الارواح بالاجساد دون ان تحل والا كانت على سبيل التعجين فاذا كانت كذلك كانت امتزاجها مجاورة لا اختلاطا
كليا فاذا اوجب ذلك وجب ان يكون فعلها ناقصا وانما احتيج الى العقد بعد الحل لان ينظر فيها العلامة التي ذكرناها من امر الانفصال الانفعال
فانك تجدها ممازجة مختلطة وغير الممتزج منفصل فاعلم ذلك كالنوشادر والملح في الابواب والسلم ولان المنعقد اقل تخافا من المائي واكمن في العمل
من الشيء المنحل **التصحيح السابع والثمانون القول في التكرير** من التكرير لاحد امرين في الابواب اما لان الباب ربما كان فيه من بعض الاركان
ما يبصر امتزاجه في كل مرة او مرتين وامثال ذلك **قال المراكشي** وربما كان ذلك في الاركان كلها **الثاني** لانه يزيد في قوة الاكسير ويضاعف
عمله ولا يكون الا باحد امرين ايضا اما بالحل والعقد واما بفضل طباخ لا اعني بفضل طباخ النار له والسلم **التصحيح الثامن والثمانون وهو القول في الخميرة**
والخميرة يكون على وجوه منها وهو المستعمل في هذا الكتاب انك اذا عملت الاكسير واردت عمل غيره فركبته ادويته حطت فيها شيئا
من الاكسير المعمول فانه يجوده وتسهل عمله ولا يكون الا في ابواب الكبار كمثل حلان يعمله فيدخل فيه الفضة والذهب ليقوى بها الشيء التي قد صبغ
بالغير والسلم والحاجة الى الابواب التي تدخل فيها الخمائر اقرب في العمل واسهل كثيرا من التي بغير خمير والسلم **التصحيح التاسع والثمانون وهو القول في الطرح**

والاصباغ

والاصباغ بعد الفراغ من الاكاسير وذلك يكون على نوعين منها ما يكون الاكاسير اذا تمت صابغة غائصة ومنها ما يطفو فيحتاج ان تشغل
فتدخل عليها الادوية وربما كانت مدبرة وربما كانت بسيطة فاعمل بذلك فقد ارصحناه في جميع هذه الابواب فلا تشك في شيء منه ورتبت
ابدا في بعض الاعمال من ذلك والسلم **التصحيح الموفي للتسعين وهو القول في المنافع** وذلك ان كل اكسير يصبغ ابيض من يقوي الجسم اذا شرب
وبرد ابدا شيبته والسلم **وما كان** مما يصبغ الحمرة كان نافعا من جميع الاوصاب البيض تدفع الاجسام مع الصحة وهذا تنفعها مع العلل العارضة
وغيرها **قال المراكشي** هذا الثاني وهو اباب الاحراز اذا افضل والسلم ونرجع بالكلام الى منافع الاتام ولا تتجاوز في سقي الكثير من هذه الاكاسير المثقال فانك
ان جاوزت المثقال افطات وتجاوزت المقدار وفسد عليك عملك وحق سيدي صلوات الله عليه **قال جابر رحمه الله عليه**
وعلى اهل بيته لقد نصحتك في جميع ما فسرته لك في كتابي هذا من جميع هذه المصححات وتحريت فيه الصواب وقصدت
فيه الحق فاعمل واعتمد عليها فانك ترى صحتها وصواب طريقها وبيان طرحها والسلم **قال المراكشي** هذا ما فسره جابر رحمه الله وجميع
ما لوح به فلاطون وصرح في بابه من الاعمال وقد شرحه جابر وابان عنه بغير طلب لرمز ولكن حبا للاجر من الله تبارك وتعالى
ان شاء الله تعالى ولنا ايضا وللمسلمين اجمعين وهو القوة وهو حسبنا ونعم الوكيل واذ قد اتينا على جميعها وما زدنا فيها نحن ايضا
ما ذكرته الفلاسفة وما شاهدناه فليكن الان اخرها بحول الله وقوته
وعونه ومشيته وصلى الله على سيدنا محمد واله
الطيبين الطاهرين وسلم تسليما
كثيرا تم المصححات فلاطون

بسم الله الرحمن الرحيم

وبه نستعين

الحمد لله الذي من علينا بالعقل الذي عرفناه هو اجل شيء وميزنا به بين الحسن والقبيح والحق والباطل والمحمود والمذموم وغير ذلك
مما سواه **اما بعد** فانه ينبغي لمن طلب هذه الصنعة التي تسمى الكيمياء وهي صنعة ان يتقدم قبل دخوله فيها بطرف من النجوم وعلم الطب وينظر
في شيء من الهندسة وان امكنه ان يأخذ من كل جزء من اجزاء الفلسفة فليفعل وينبغي ان يتأمل في الجدل ويخالط اصحابه ويتكلم معهم بصنوف
من كلامهم حتى يعرف موضع المغالطات وموضع الجدل والتحرز من الخلل وموضع الانقطاع من ظهور الحجة وثباتها فانه ان لم يحتو على اكثر ما
وصفت لم يكد يفهم شيئا من رموز الكتب القديمة والمحدثة جميعا ولم ينفتح له ما قد عماه اهل هذه الصناعة في كتبهم وهذا انما اشير به على من كانت
طلبته لها من الكتب خاصة فاما من كان له استاذ يفهمه فانه يقف على اكثر هذه العلوم بتوقيف استاذه له على نكت الرموز وكيف وجه
فتحها ولا بد له من طرف من علم النجوم مع توقيف الاستاذ له فاعلم ذلك وقد اختلفوا في الحجر الذي يكون منه الصبغ وفيه العمل

فقال قوم هو من الحيوان وقال اخرون هو من المعدنية وقال قوم هو من النبات وهم اقل عددا من الطايفتين وقال قوم هو في كل شي لان
كل شي فيه الطبايع موجودة وهو من الطبايع قالوا فان لم يجدوا اصناف الطبايع مجتمعة جمعناها نحن من طبايع اربع اي عناصر حتى يتم منها كون المطلوب
وهذه الاقاويل هي ما يحتمله القسمة وما قد حكاه الناس في هذا مع هذا جميعا فاما الذي ادركه قوم عيانا والقياس يوجبه فهو ان العمل الاكبر الاعظم
الذي عليه كتب القدما في شي يوخذ من الحيوان ومن واحد من الحيوان خاصة لا يجوز ان يكون من غير ذلك الحيوان الواحد ولا يجوز ان يوخذ
من غير ذلك الحيوان الواحد فهذا اصل كبير قد ظهر وبسببه سميت هذا الكتاب كتاب الاصول الكبير وهو مستحق لهذا الاسم وهو كبير في معناه
فاعلم ذلك والتجربة اوسع واطول مدة واغنى للعمر من ان يدرك الانسان بها حقيقة هذا الامر من اي حجر يكون ولو لم يكن التجربة بهذه الصنعة لقد كانت
اشق للسقم واطرد للشبهة ولكن لا وجه الى الوصول الى هذا الامر بها الا على شريطة واحدة وهو ان يجمع للانسان معرفة اثنين او ثلاثة اشيا رجا تقوم
ان العمل منها ويتفق ان يكون الحجر احدها يجربها ويبلغ منها في العمل آخره فينكشف له انها الحق واما طريق الوصول الى هذه الصناعة بغير التجربة فقد وصل اليها
قوم بغاية الاستعداد وما شغلناه وتلقيناه وما اقل ما يتفق هذا وقوم الهمهم الله تعالى الهاما وقوم فطنوا لها فطنة بطول الفكر فيها ودرس كتب الحكما
وقوم اخذوها بطول النظر في الفلسفة وعلم الطبايع وعلم النجوم مع المنطق في كتب اهلها فان في كتبهم كل شي ولكنه رموز لا يكاد يصل اليها الا في دهر
طويل واحد من الناس فاما ما قد ظنه قوم من انها تدرك بالكهانة والمنامات وبعمل الطلسمات وبالتنجيم وبمخاطبة الجن فهذا كله باطل لا يجي منه
شي ولا ينبغي ان يشتغل به احد في طلب هذه الصناعة ولا باستعمال الفال ايضا على كثرة وجوهه فانه لا يجي منه شي وان قرن به التكهن
والتخمين والظن فان العدد من هذه الاشيا اقرب للواصل اليها بالوجوه الذي قدمت ذكرها قبل هذه والله الموفق للخير والمعين عليه فاما
قولي ان الله عز وجل الهمها قوما فان ذلك يكون كاعمال الخير والصدقة والاحسان الى ضعفاء الناس وكثرة الصوم والصلوة والكف
عن اذا كل دابة يدب على وجه الارض وكثرة التطوع الى الله عز وجل ربنا ان يتمها ويعلمها ويمن عليها فهذا اوجه طريق الالهام لا غير واما ما قد فطن
قوم فاعرفه هذه الاصول واما قولي ان قوما فطنوا لها بطول الفكر ودرس الكتب فالوجه في ذلك ان يتفرغ الانسان لهذه الصناعة من
جميع الاشغال الا من شي يسير يعتاده لابد منه ثم يقبل على النظر في الكتب الموضوعة في هذا العلم فانها كثيرة ويراجع النظر فيما لا يفهمه ويكرر الفكر ويعيد
النظر ويصبر على ذلك فان فيه طولا وصعوبة ويكون مثله مثل الذي قال للحكيم اوصني فقال اصبر قال ثم ماذا قال واذا اصبرت فاصبر حتى رددها
سبع مرات ولا ينبغي ان ... اذا وقع في وهمه شي ان يبادر فيعمله بل يتامل وينظر ويصبر ويراجع الفكر والقياس ويستعين بالله تعالى فانه
فانما نهيي عن المبادرة الى العمل قبل احكام العلم فاني قد رايت قوما طلبوا عاجل النفع فاسرعوا الى ما وقع في اوهامهم فاعتقدوا صحته فنعهم الله تعالى
اعتقادا وصحة ذلك من ان ينظروا في غيره وحرفوا جميع الرموز اليه لتوهمهم انه الحق فعلوه وكرروا العمل ففنيت اعمارهم وبليت ابدانهم
وتلفت اموالهم في غير شي فاعلم ذلك واما ان قوما اخذوها بطول النظر في الفلسفة وعلم الطبايع فالوجه في هذا ان يعرف الانسان ما
امكنه من علم الفلسفة وجميع اقسامها مثل الطب والنجوم والهندسة وغير ذلك من اجزائها ثم ينظر كتب اهلها فان اكثر رموزها موضوعة
على هذا الطريق فانه يقرب عليه فهم ما رمزوه والله الموفق للصواب ووجه آخر لم اقدم ذكره كان جابر بن حيان رضي الله عنه يراه وغيره
من القدماء وهو ان قوما يدركونها ببديهة العقل بلا رياضة ولا توقف وهذا ليس اعرفه انا ولا اقول به ولا اعرف الوجه فيه وقد ناظر عليه ابو طالب

احمد بن الحسين مرارا كثيرة لانه كان يراه فما اتيت عنه فيه حقيقة ولا سلمت حجة فيه لما عندي من الشبهة فاعلم ذلك وانا ارجع الى الكلام
في معرفة الحجر من اي جنس هو على طريق التشكيك على ما قاله انه من الحيوان وارشد الى ذلك ليكون الناظر في كتابي هذا ان وقف منه
على حق وعرف منه شيا فلا يكون اخذه لما وقف عليه تقليدا الا بل اخذه ببرهان وعلى صحة حتى لا يكون فيه شك واجعل كلامي في باقي الكتاب
على وجهين وجه في معرفة الحجر على الحقيقة ووجه في معرفة التدابير الحق على سبيل الحجة والله اساله العون والتوفيق انه سميع قريب قال
اصحاب النبات الدليل على صحة قولنا ان العمل من النبات انا راينا الاصباغ كلها من النبات ورايناه اقوى على النار من الحيوان ومن
الارواح المعدنية وهو متوسط بينهما وفيه رماد حاد وصار يستحيل الى املاح حادة قوية العمل مثل رماد اليتوعات والحنظل والآس وقرون
الشوك والمازريون واصول السلق وكذلك فيه دسمة شمعية مثل ماء السلق وماء بزر الكتان وماء السمسم وماء بقلة الحمقاء المعتصر منها وفيه مياه قابضة
حلالة مثل ماء قشور الرمان وشحمه وماء الشيلم وماء زيتون الكلب وغير ذلك مما شابهه وفيها دهان علكة فيها حمرة مثل دهن بزر الكتان
والبلسان ودهن القرطم ودهن الجوز ودهن البندق ودهن الصنوبر وما اشبهها ودهان متوسطة بين المائية والدهنية مثل الزيت والسيرج
ونوى المشمش ودهن الحنظل وما اشبهها وفي النبات تاثير بين في الاجساد والمعدنية مثل فعل دم الاخوين بالشبه وفعل السمانج بالمس
وفعل دهن شحم الرمان الحديث بالحديد وفعل القلي بالزجاج وفعل الاهليلج الاصفر بالحديد والقلعي وفعل ماء الكراث المعتصر بالرصاصين وفعل ماء الثوم
بالاسفيدرويه وفعل البول بالفضة وتصفيره لها وفعل الخل والزيت بالزيبق فانه يقيمه فقيمه يصلح للمزاج وفعل دهن الخردل بالزنجفر
فانه يخرج منه زيبق عجيب العمل ومثل الصبغ الاسود الذي هو من قشور الرمان والخل والحديد قالوا فيما وصفنا دليل على انه يكون منها وفيها
عمل وان كان غيره اقوى منه قال اصحاب الحيوان في جوابهم انه ليس فيما وصفتموه دليل على ان العمل في شي من النبات ومع ذلك فلو كان
فيه دليل كان الدليل للحيوان اشبه وبه اليق ونحن نبين ذلك اما قولكم انا راينا الاصباغ كلها من النبات فانا قد وجدنا اصباغا
كثيرة من غير النبات مثل القرمز الذي يستخرج من دود ومثل الفرفير الذي صبغ يستخرج من سمكة ومثل صبغ الصوف من دم الغزلان المطبوخ بالماء
ومثل الصبغ المولد من برادة الحديد والبول وهذا شي يطول لو ذهبنا نحصي الاصباغ المستخرجة من الحيوان لكانت اكثر من النبات ولكن النبات
اوجد واكثر فلذلك كثر استعمال اصباغه دليل آخر يبطل ما ادعيتموه وذلك ان صبغ النبات انما هو يستخرج بالماء ويصبغ به القز
والصوف والكتان والصبغ الذي يطلبه اصحاب الكيميا صبغ فضة ونحاس ذائبين في النار ويبقى الصبغ معهما في النار حتى يصبغهما ويبقى منعقدا
فيهما بعد جمودهما لا يفارقها ابدا فمن جعل صبغ النبات قياسا على هذا الصبغ فهو جاهل لا يعلم واما قولكم ان النبات اقوى على النار
من الحيوان ومن الارواح المعدنية فانكم قد قستم وغلطتم وانما ينبغي ان تقايسوا بين جميع اجزاء الحيوان اللين الى اللين والصلب الى الصلب
والرخو الى الرخو فبذلك يتبين فاين انتم عن العظام التي في الحيوان التي هي اصبر على النار من جميع اجزاء النبات واجزاء المعدنية وذلك
ان فيها ما يتكلس من شدة النار ويتفرق اجزاؤه ولا ينقص وزنه فمن شك في هذا فليجربه فان تجربته سهلة وفي العظام ما ينسبك اذا نفخ في النار
كما ينسبك الذهب ويذوب ثم يجمد كجمود الاجساد الذائبة وهي عظام الفيل وعظام غيره واكثر جلود الحيوان اذا احرقت خرج منها رماد ملح
هي اقوى من رماد النبات كله جملة ويستخرج من رماد الحيوان املاح هي احد وانفذ واقوى فعلا من املاح النبات بكثير فان الدم اذا احرق

وطبخ زجاجه بالماء خرج منه ملح حاد نعمل عمل الكبريت المعدني فاما ملح رماد المرار فانه اعجوبة في اعمال يعلمها يطول ذكرها واما اعتلالكم بالتوسط
فهذا التوسط هو الذي ينبغي ان يكون عمل لانه عدم الروح التي في الحيوان والتعلك واللدونة التي فيه وجودة صبغه فقصر عن الارضية وجودة المزاج
التي في المعدنية وبها صار المعدني صابرا على النار فالتوسط ليس فيه حجة البتة واما احتجاجكم بالمياه الدسمة المشمعة لانها لا تبلغ مبلغ مياه الحيوان
البتة في التجسيم والتلدين والتشميع واين دسم النبات من دسم الحيوان وعلوكته فان ماء الشعر اراد ادسم والدن من جميع مياه النبات
وغيره وذلك ان فيه طبعا حارا ينفذ فيه ويغوص في الاشياء وفيه طبع البورقية في تسهيل ذوب الاشياء وجريانها وفيه طبع التنكار في
جمع الاشياء المتفرقة والعون على سبكها وفيه طبع الصابون في غسل الاوساخ والتبييض وهذه الطبائع موجودة في غيره من مياه اجزاء الحيوان
مثل ماء المرار وماء الدم وماء الجلود واما ماء القرون فانه ماء ملين محلل مرخي جدا حتى انه يعين على سبك الاشياء معونة ربما انسبك به الحديد في مدة يسيرة وكذلك
ماء الريش فانه ماء حاد مفرق ملين لجميع الاشياء يفرق اجزاءها ثم يعود فيجمعها وهذه المياه ابلغ في الاعمال من كل ما يستخرج من نبات ومعدني
فمن شك فليجرب فان هذه التجربة سهلة واما اعتلالكم بالادهان العلكة الحمر فليس في علوكة الدهن حجة ولا يراد من الدهن علوكة وانما يراد منه سهولة
انعقاده ونفوذ الصبغ الذي فيه وليس كل دهن وان كان فيه حمرة لكما قيام تلك الحمرة في الجسد الذائب وقد قال العلماء من اهل هذه
الصنعة ان الصبغ ليس هو للحمرة ولا لغيرها وانما الصبغ لمزدوج في الحجر يظهر فعلها بالتدبير والدليل على صحة ذلك ان الاكسير لا يزيد في وزن الجسد
الملقى عليه شيئا وهذا صحيح لا شك فيه فقد يطلب العلوكة والحمرة واما احتجاجكم بالدهن المتوسط بين الماء والدهن فلا حجة في هذا لان هذا دهن
ضعيف مقصر عن عمل الاعمال البالغة اذا كان قريبا من المائية الطايرة من النار المتفرقة فيها واذا عدم الروح الصابغ فلا صبغ فيه واذا لم يكن
فيه صبغ لم يصلح العمل وليس في الزيت والشيرج ودهن المشمش حمرة والاصباغ بل هي الى التبييض اقرب منها الى الحمرة فان الزيت المقطر والشيرج
المقطر حتى لا يشتعلا بالنار يبيضان تبييضا محكما جيدا للشبه خاصة والمس والرصاصين لكنه بياض مضمحل بعد زمان فهذا مالا حجة البتة ولا
دليل واما حجتكم بالتاثير الذي يرى للنبات في الاجساد الذائبة فهو لعمري صحيح ولكن ليس فيه دليل على ان العمل للاكسير من كل ما اثر تاثيرا والدليل
على صحة ذلك ان اهل هذه الصناعة مجمعون على ان الحجر على جهته قبل التدبير لا يظهر منه فعل وانما يظهر فعله بعد التدبير فقد صار هو الذي يخرج
ما في القوة الى الفعل بتاثير الاشياء وقبل التدبير لا دليل فيه وانما ثبت بعد التدبير على ذلك الفعل هذا دليل من العيان والشاهد
واجزاء الحيوان يشارك النبات في هذا التاثير بل تاثيرها ابلغ واثبت مثل تصفير الشعر للفضة اذا طرح عليها في النار مرارا كثيرة ومثل
تكرير القرون والاظافير للفضة وتلطيفه لها ومثل فعل دم التيس بالاسرب وفعل بول الانسان بالفضة وفعل ملح البول بالذهب
والنحاس في سرعة الذوب ومثل فعل ماء الريش وماء القرون الذي قد ذكرنا ومثل تاثير الجلود المحرقة المتخذة مثل اتخاذ القلي بالرصاصين
اذا جود سبكهما ومثل فعل قحف المحرقة المشحم بالزيت المقطر في الفضة والشبه ومثل فعل برادة القرون بالفضة ومثل فعل نجو الانسان بالاسرب
والشبه ومثل فعل كلس قشر البيض بالرصاصين وفعل دهن صفرة البيض ببرادة النحاس وفعل بياض البيض في التراكيب من الرصاصين
والزيبق والشبه وغير ذلك مما يطول ذكره وفعل الحيوان اذا ظهر واقوى وليس في هذا التاثير للشيء البسيط حجة ولا دليل ولا برهان اذا كان
الاكسير انما يصبغ بعد التدبير ولا يصبغ قبله والتدبير هو الذي يكسبه ذلك الفعل ولو كان على الاشياء دليل قبل تدبيرها انما هو الحجر الحي منها الفقد كان

يقرب على المجربين العلم بالتجربة لكن ليس ذلك الصبغ الدهني الباقي الى الدهن في الجسد ظاهرا لاحد الا بعد التدبير وقال اصحاب الحيوان
ايضا هل ههنا دليل اظهر من ان لا عمل من النبات وهو ان عمل الاكسير ان كان يظهر بعد التدبير فانه لو لم يكن فيه ذلك الفعل كامنا لما ظهر
بالتدبير فكانما خرج بالتدبير شاهد بالقوة الى الفعل لان التدبير يجذب فيه طبعا لم يكن فيه قبل وذلك الطبع والفعل هو الصبغ والاقامة
وليس يكون الا من شيء فيه حرارة قوية والحيوان اشد حرارة من النبات جملة لانه في الاستحالة ثالثة باجتماع تلك الحرارة مع الروح الحيوانية
مع اللطافة والغوص مع الاشراق الذي فيه باللدونة التي هو مطبوع عليها فان في جميع اجزاء الحيوان لدونة لا تفارقه اذا نفيت تلك اللدونة
وكررت وداخلته بالاحتراق المصلح لا الاحتراق المفسد وليس شيء من هذا موجود في النبات وفي هذه البلغة كفاية في هذا المعنى وقال
اصحاب المعدنية قد سمعنا ما لزم اصحاب النبات من الحجة لكن ليس ينبغي ان يظن اصحاب الحيوان ان هذا الطبع والتاثير يجرمهم وحده فقط بل قد يجد
في مثل ذلك في المعدنية وان كان اقل عملا واضعف انبساطا وانتشارا من حجر الحكماء فان تبييض الزرنيخ والكبريت للنحاس مما لا يقدر احد
على رده ودفعه وتبييض الزيبق لها فكذلك واقلاب التوتيا للشبه عن الحمرة الى الصفرة والذهبية وصبغ هذه الارواح مع الاحجار الحمرة والكباريت
الصابغة للفضة التي اذا مزجت بعد صبغها للذهب لم يخالف الذهب المعدني وصبغ القلي الملطف المدبر للنحاس حتى يجعله كالفضة وتثبت
فيه ويكون مع هذا او يجمع كجمع الاكسير الكبير والدليل على صحة دعوانا من الشاهد دون القياس انا نعمل من هذه الارواح والاجساد المعدنية اكاسير
تؤثر وتصبغ صبغا قويا وتاثيرا بالغا لا سيما اذا حلت وعقدت فانها تلطف وتنبسط وتغوص وللاعمال في المعدنية ومنها اكثر من ان
يحتاج ان نعددها فعاله او نقيم فيه الحجج والشيء اذا كان ظاهرا للكل من القسمة فلا وجه لتطويل الحجج فيه للاستغناء بالبيان والظهور عن كثرة الكلام
قال اصحاب الحيوان لاصحاب المعدنية لو كان الامر كما وصفتم لما نهت الحكماء عن الزرانيخ والكباريت والزيبق ولما قالوا ان علمنا من
زئبقنا وزيبقنا ورصاصنا وفضتنا وذهبنا لا فضة العامة ولا ذهبها ولا رصاصها وكذلك المجربون ايضا فقد نهوا عن الحجارة كلها وعن
المعدنية كلها وهذا موجود في شعر خالد كثيرا وفي كلام غيره من الحكماء ما لو جمع من الكتب لكان في اوراق كثيرة فلو كان فيه عمل كما تدعون لما نهوا عنه
هذا النهي وزجروا عن التشاغل به قال اصحاب المعدنية انكم لم تقفوا على معنى النهي عنه وذلك انهم لم ينهوا عنه لانه لا عمل فيه البتة وانما نهوا
عن التشاغل به لمن يعرف تدبير غيره مما هو افضل منه ومثال ذلك مثل رجل كان يعمل في معدن ذهب فراى رجلا اخر يعمل في معدن
فضة ويستعمل بجمعها فنهاه عن ذلك وزجره وقال هذا الوقت الذي تفنيه من عمرك حتى تجمع فيه عشرة ارطال ذهب فان التعب والمعاناة
واحد وبينهما من الفضل كما بين الدينار والدرهم فعلى هذا الوجه وبهذا المعنى نهوا عن المعدنية وعلتها والدليل على ذلك انهم سموا الاكسير
من المعدنية البراني وسموا الحيواني الجواني اي ان الحيوان يصبغ صبغا افضل وياتي على جميع اجزاء المصبوغ والمعدني يصبغ دون ذلك فهذا
من باب القلة والكثرة في الصبغ وعلتها ايضا تختلف في الوجود فان صبغ الحيواني لا يخلو من المطلوب شيئا في اللون والرزانة والخلود والصبغ
وصبغ المعدنية ليس كذلك فهذا معنى النهي عنها والا فتاثيرها وعملها مما لا يقدر احد ان يدفعه لانه شاهد غير مشكوك فيه قال اصحاب الحيوان
والاجماع اصحاب الحيوان فالاجماع اذا قد وقع على الحجر فليس للتشاغل بغيره معنى الا على سبيل بلغة او حال ما يمنع من التشاغل بالحجر الاعظم
فاما اذا امكن الانسان الزمان والمكان والخدم والامن فليس لعمل غيره معنى لان العامل انما يحتاج الى علم وجوده والمعرفة به وتدبيره فاذا عرف ذلك

وعلمه فاسوء عمله ولا ينبغي ان يعرض له دون احكام النظر واتقان العلم والعمل على ترتيبه ومعرفة جميع علله ثم يعمل مستخيرا الله تعالى في امره متوكلا عليه في اعتماده
مستعينا به في قصده فاني ارجو له الظفر **فاقول** انه ينبغي لطالب هذا العلم وهذه الصناعة ان يكون له صبر ومطاولة ويدع العجلة والضجر فان هذه الكتب
الموضوعة في هذا البيان كثيرة الشبه مملوة تلبيسا وتمويها للعقول والحق فيها مغمور في كثرة الاباطيل ولا يسرع الى ما يقع في وهمه باطلا ومن رتع في
وهمه الحق من اول وهلة فلا يعجل ايضا بل يتثبت ويتبين امره ولا يقبل الظنون بلا برهان بين ودليل ظاهر لا اختلاف فيه واذا لم يفهم ما يريد في الكتب
فليكرر النظر والفكر ويراجع الدرس فان كلام الحكماء مظلم جدا ملتبس كثير الوجوه متشعب المعاني ولا ينبغي لطالبها ان يطلبها بالضيق في النفقة
والمسارعة لها فان جميع الكتب ولقاء العلماء يحتاج الى سعة نفس وبذل للمال في مقدار في جميع مطالبه من هذا العمل وليوسع في النفقة ويستمل قلب
من يعلم انه يحسن فوق ما عنده هو فان كله نفعها فاتح للمتعلم ربما ادت الى علم كثير وربما وقف الواقف على معنى من غيره فانتفع هو بذلك اكثر
من منفعة التي اخذه منه وانما هو رزق من الله تعالى يفتحه لمن يشاء من عباده وهو الفتاح العليم قد انقضى الكلام في القسم الاول على الحجر الذي يكون منه العمل
وانا ابتدا الكلام في القسم الثاني الذي هو التدبير فان كثيرا من الناس عرفوا الحجر فلم ينفعهم معرفته مع جهلهم بالتدبير وقوما عرفوا الحجر والتدبير وسد عنهم شي
يسير من العمل فلم يصلوا الى منفعته والموانع من الوصول الى الانتفاع بهذه الصناعة كثيرة لا يكاد يحيط بها احد فاعلم ذلك **قد ظهر** في الكلام ان
العمل الحق من الحجر الحق الذي فيه روح صابغة وهو الطريق الحق الذي رمز الكلام عليه القدماء ووضح هذا فقد بينا ان في المعدنية عملا حقا منتفعا به وان كان دون
عمل حجر الحكماء وبينا من كلامهم المتقدم في الفرق بينهما في الصبغ والتاثير ما يغني عن اعادته هنا فينبغي ان نجعل كلامنا على التدبير قسمين احدهما في تدبير
الحجر الاعظم والاخر في تدبير المعدنية الصواب فان لها تدبيرا دون تدبير وتدبيرا خلاف تدبير وتدبيرا يصلحها وتدبيرا يفسدها وكل ذلك
يحتاج العامل الى ان يعرفه فاعلم ذلك **زعم** قوم ان التدبير الحق في الحجر الحق الاعظم هو التفصيل وقد نطق بها اكثر الكتب الا ان فيه شكالا
ابينه وهو ان التفصيل يحتمل اما ان يكون على افراد عناصره واحدا من الاخر الماء على حدة من الهواء والارض على حدة من النار واما ان يكون بتفريق
الاجزاء وهو التكليس مع ما يصبغ الماء واصحاب التفصيل وهم اصحاب التفصيل من الحجر فان قوما زعموا ان الدليل على صحة هذا ما يكون بالافتراق والاجتماع
في العالم وان بعض الفلاسفة قال ان الكون والفساد انما يكونان بالافتراق والاجتماع فيقول لهؤلاء اصحاب التفصيل ان التفصيل للعناصر وردها
هو تفريق وجمع ما قال اصحاب الافتراق قولنا اشبه بتفريق الاجزاء من قولكم وذلك ان الافتراق والاجتماع المعقول هو افتراق اجزاء الجوهر
فاما افتراق العناصر واجتماعها فانما هو افراد اشخاص كل واحد منها وليس هذا الافتراق المعقول ثم ظهرت بعد ذلك طايفة ثالثة يعمل في التدبير
براي ثالث فقالوا ليس التدبير الحق تفصيل العناصر ولا الافتراق ولكن يوخذ الحجر فيستخرج منه زيبق ثم يستخرج منه كبريت ثم يدبر الزيبق
بالكبريت حتى يكون منهما جسد قايم صابر على النار يذوب فيها ويجد اذا فارقته وهذا هو التدبير الطبيعي الشبيه بتدبير المعدن لان الاجساد
الذايبة انما يكون في معادنها من الزيبق والكبريت بالطبخ اللين ثم جاءنا طايفة رابعة يرى رايا رابعا في التدبير قالوا التدبير الحق هو ان يوخذ
الحجر فيعفن حتى يحل ويجري وهو معنى قول القدماء كلهم اجعلوا الارض ماء ثم تدبر ذلك الماء نارا مثل تحزنه حضانة الطير حتى يتغير لونه فيصير حارا رطبا
فيصير هواء ثم تدبر بعد ذلك حتى يحمر فيسمى نارا ثم يعقد بعد ذلك فيصير النار ارضا وهو قولهم اجعلوا الارض ماء والماء هواء والهواء نارا والنار
ارضا وقد تم العمل وهو معنى قولهم ان تدبيرنا يشبه عمل الطبيعة وقولهم ان عملنا واحد وتدبيرنا واحد وقال اصحاب هذا الراي وانما ضل الناس

بحيروا من كثرة ما وضع الحكماء من انواع التدابير والوانها وجعلوا الحق فيما بين تلك الاباطيل مغمورا لا يهتدي اليه الا ذو فطنة عارف يكون عارفا
بعلمه مهتديا بفطنته الى الاشياء وهذا الطريق من التدبير يشهد بصحته العقل ويوجبه القياس فهكذا ينبغي لمن اراد استخراج الرموز ان ينظر
اي فن من تلك الفنون المذكورة اشبه بالحق وانما يوجبه القياس الصحيح فهو الحق وللناس اراء في التدبير غير هذه الاربعة الحق فيها
على ضربين لها ان يكون واحدا منها هو الحق والثلثة باطل لا يجي منها شي واما ان يكون اربعة طرق في العمل بابها وتراج الحجر استوى منه الاكسير فينبغي لذي
اللب ان ينظر في هذا فاذا احكمه نظر فيما بعده ان شاء الله تعالى وانا اشرح كيفية كل واحد من اصحاب هذه الاراء ذلك الذي عليه المعتمد في التدبير
ولكن قبل ان اشرح ذلك فاني اذكر اربعة تدابير ظاهرة في ايدي الناس معروفة ثم ابين بعدها ما ضمنت واحد هذه الاربعة تدابير هو
باب التين المذكور في الكتب وقد ذكرته في غير هذا الموضع من كتبي يزيد وينقص عن هذا ولكن المعنى واحد والتدبير الثاني عمل الزنجفر كيف
يصنع والتدبير الثالث عمل الاسرنج من الاسرب والتدبير الرابع عمل القلي من الاشنان ولا يظن من يقرا كلامي اذا راى فيه تخليطا وتقديما
وتاخيرا اني غفلت عن ذلك بل ينبغي ان يعلم اني عملته عن قصد لان هذا اذا انكشف لم يبق في هذه الصناعة شي مكتوم فافهم عني **صفة**
التين تاخذ دجاجة سوداء فان اللون الاسود لرحل ورحل اصل كل شي فحمها وتجعل غذاءها من دم الناس حتى تجمع من بيضها اربع بيضات
فخذ البيض فانقبه في اناء زجاج واخلط بعضا ببعض مع القشر ثم احكم سد راس الاناء ودفنه في زبل رطب وغيره عنه في كل ثلثة ايام
حتى يمضي ثمانية وعشرين يوما وهو ما يخرج من ضرب اربعة في سبعة ثم اخرجه فتجده دودا كله فان كان قد بقي منه شي فرده سبعة ثم اخرجه وليس
يحتاج سطره حتى يتدود كله ثم افتح الاناء حتى يدخله الهواء ثم انقل الدود الى اناء فخار وصب فيه قبل ان يجعل الدود قليل دم ثم غط راسه
واجعله في موضع ندي حتى ياكل الدود بعضه بعضا ويبقى منه اثنان او واحدة فان بقي واحدة فانه محطوط غذها الان بدم الناس او دم الغنم
الضان حتى يكبر وينمي ويصير مثل الافعى العتيق طولها وعرضها واحدا ثم خذ من الذهب الابريز فابرده لينا ثم كلسه بماء البورق على نار لينة
مثل التشميع والغمر بثلثة امثاله زيبقا ثم صبه في حلق الدودة مع الدم اذا جاعت وطلبت الغذاء واحذر عليها من التخمة فانها ان تخمت
بطل عملك واتركها في انائها معمومة سبعة ايام لا يدخل اليها من الهواء شي البتة ثم اخرجها وقد ماتت فانقعها في قدر جان لطيف وصب
عليها ماء الملح المقطر ثم اطبخها بنار لينة حتى يذهب ماء الملح كله وسق ما بقي فلين النار جيدا حتى يطير رطوبة الدودة كلها وسق الزيبق والذهب
سبيكة حمراء الواحد من هذا السبيكة يلقى على الف تخرج ذهبا ابريزا قايما على الخلاص لا يتغير ابدا وهذا هو العمل الخالد وهو مثل الموتى اذا
بعثهم الله تعالى يوم القيامة وعدمت اجسامهم الاعراض المفسدة فصاروا خالدين ان شاء الله تعالى عمل الزنجفر تاخذ من الزيبق ثلثة اجزاء ومن
الكبريت اربعة اجزاء فتخلط بالسحق ثم يوضع في قوارير زجاج محكمة ثخينة ضيقة الروس وتحكم سد راسها بالملح والطين الجيد ويجفف جيدا ثم يبنى
عليه ملث ارح واشعل عليه بنشارة الارض حتى يبيض ثم تترك ثلث ساعات من النهار حتى تطفى النار بعد الثلث ثم تقيم القوارير فيه
على الرماد وسد بابه وكواه وتترك ثلثة ايام ثم تفتح وتكسر القوارير او تخرج منها بغير كسر ما زنجفرا جيدا فتوخذ ذلك الزنجفر يلقى في اناء ويصب
عليه غمره ماء قراح ويسحق بالماء نصف يوم ثم تترك حتى يهدى ويصفى الماء عنه ثم تصب الماء عنه لا تزال تفعل به هكذا حتى يصفو حمرته ويذهب عنه
سواد الاحتراق كله ثم يجفف واعلم ان صفاء الاصباغ كلها انما يكون بالماء والنار فاعلم ذلك **صفة** عمل الاسرنج يوخذ الاسرب فيضرب

سعايح نحاناى قدر رشيف ثم يبعع لرى الارض احد ودائم يجعل ساقا من اجر مدقوق وساقا مصايح الاربب ويجعل فوقه اربع اصابع
من دقاق الاجر ثم يوقد عليه اربعة وعشرين ساعة نارا دائمة فيخرج ابيض الى الصفرة وهو المرداسنج فان اوقدت تلك النار على
المرداسنج خرج اسرنجا احمر يصبغ درهم منه درهما فضة ماسه فاعلم ذلك عمل القلى من الاشنان يوخذ نبات الاشنان
كما هو بورقه واغصانه واصله معا بعضا على بعض ثم يضرب بالخشب حتى يتداخل ويصير قطعة واحدة وتشعل حواليها النار وفوقه نار
لينة جدا اربعة وعشرين ساعة ثم ترك حتى يبرد فيخرج حجرا اسود وهو حجر القلى على هذا العمل ونحوه ثم رجعت الى كيفية التدابير المذكورة اما عمل
اصحاب الغمار وهم اصحاب التفصيل فقالوا ينبغى ان يوخذ الحجر فيجعل فى قرعة الى ثلثيها ويجود اخذ الوصل ويجعل ميزاب الانبيق فى
قارورة طويلة العنق واسعة ويوخذ اصلها ايضا ويوضع القرعة فى قدر فيها ماء فهو اجود ما يكون ثم توقد على الاناء حتى يعلم ان الماء قد غلى بحمى
القرعة وما فيها فيقطر منه ماء ابيض فاذا انقطع القطر فاخرج القرعة من الماء واجعلها فى قدر فيها رماد واوقد تحتها حتى يقطر الدهن كله وينقطع
القطر ثم يرتفع غمامة تدور فى الانبيق وهو البخار اليابس فاحفظ بالدهن فى القابلة واحفظ بالماء الاول ايضا ثم افتح القرعة واخرج الارض
يابسة جافة فاعزلها ثم ابتدى بالدهن لانك متى تركته غير مدبر فسد فصب عليه مثله مرتين من بول الصبيان وخضخضه فى اليوم مرارا كثيرة
ثم عفنه سبعة ايام ثم استقطره فى قرعة وانبيق يقطر البول مع الدهن ويبقى الصبغ اسفل وينبغى ان يكون النار لينة جدا ثم اعد الى الدهن فاعد
تقطيره بعد تفصيله من البول بالنار اللينة فان البول يخرج كله ويبقى الدهن وحده واذا قطر ثانيه فقطره ثالثة فانه يبيض ويصفر فاعزله ابيض ثم اعمد
الى الماء القاطر اولا فقطر تقطيرة واحدة فليس يحتاج الى غيرها ثم اعزله فى اناء زجاج محكم الراس فى موضع ندى ثم اعمد الى الصبغ الذى فصلته من الدهن
فاجعله فى هاون زجاج ثم اسحقه يوما تاما ثم حمره بالليل ثم اجعله فى قرعة فى الشمس الى آخر النهار ثم اسحقه بالليل وحمره ثم اجعله من غد فى الشمس لا تزال
تفعل به ذلك حتى يغلظ ويشتد قليلا ويبتدى فيه السواد اليسير مختلط بالحمرة ثم تسقيه من الماء الاول مثل سدس وزنه وتسحقه يوما تاما ثم تجعله
فى قارورة الدفن وتدفنه سبعة ايام ثم تخرجه وقد انحل فيعقده بنار لينة فاذا انعقد فاعزله ثم اعمد الى الارض فاسحقها وحدها يوما تاما ثم اسقها
من الماء الاول مثل وزنها واسحقها يوما كاملا ثم شوها فى قدح زجاج فوقه قدح مثله ست ساعات بنار لينة جدا ثم اتركه يبرد ست ساعات
ثم اسقها كما سقيتها اولا من الماء واعد سحقها يوما ثم اشوها سبع ساعات بضعف تلك النار ولا تزال بشيها وحدها ثم تسقيها بالماء ثم تشويها
بضعف النار فى ضعف المدة حتى تخرج بيضا مثل الثلج فقد كملت ثم خذ فى التزويج فخذ من الارض جزءا واحدا ومن الصبغ المعقود مثل وزن
الارض فاسحقها ثلاثة ايام دايبا ما امكنك ثم ادخل عليهما من الدهن المبيض حتى يحصل فيها بالسحق والتشوية اللينة فى قدح مكشوف على جمر ضعيف
ثم اسق الجميع من الماء الاول مثل وزنه ثم اشوه بين قدحين واحكم الوصل يوما وليلة ثم اخرجه فاسحقه يوما وليلة واسقه الماء ثم اشوه يوما وليلة لا تزال تفعل
به ذلك حتى تلقى منه على صفيحة مجرى ابيض ثم ادفنه حتى ينحل بعد ان يغره بالماء فاذا انحل فاعقده ثم الق جزءا منه على الف جزء فضة تخرج ابريزا مجرا
فاما عمل اصحاب الاحراق فانهم ياخذون الحجر فيدفنونه فى الزبل الرطب الحار فى اناء من خزف اربعة عشر يوما ثم تخرجونه فيجعلونه فى اناء من حديد
ويوقدون تحته بنار لينة نار رفق فى اجود من غيرها حتى تخرج دخانه كله ويرتفع بخاره كله ويرتفع منه بخار غليظ فحينئذ يغطون الاناء بغطاء على مقداره
وفيه ثقب ثم لا تقطعون النار عنه اثنى عشر ساعة حتى ينقطع الدخان الاسود الخارج من الثقب كله ثم يدعونه حتى يبرد جيدا ثم يسحقونه يوما

كاملا

كاملا ثم يردونه الى النار ست ساعات ثم يبردونه ويسحقونه يفعل به ذلك ثلث مرات او اربعا حتى يكلس ثم يسحقونه ويصعدونه من بعد السحق
بالرفق وهى تصدية المرموز عليها فاذا صعد فانه ينحل من ذاته باونى تحويزه وتعفين فاذا انحل عقد ثم حل وعقد ثلاثا وقديم واما تدبير
اصحاب الزيبق والكبريت فانهم ياخذون قنينة واسعة الراس فيكبسونها من الحجر الى دون عنقها ثم يجعلون على راسها قطعة من منخل شعر محكم
ويوثقونه منها جيدا ويحفرون فى الارض حفيرة ويجعلون فيها برنية عصارا كبيرة ويركبون القنينة فوق البرنية منكوسة راسها فى جوف البرنية
ثم يحكمون شد الوصل بين البرنية والقنينة ثم يكبسون التراب حول البرنية الى القنينة ثم يلقون على القنينة اما زبلا يابسا او نخالة او نشارة ثم
يجعلون فى خابية نارا ثم يدعونها يذوب فى الزبل وان احتاج الزبل ان يزاد زيد حتى يبلغ الى الحد الاول كذلك من الوقت الى الوقت
ثم يدعونه حتى يبرد اثنى عشر ساعة ويردون النار عليه من الوقت الى الوقت ثم يبردونه ثم يكشفونه ويقلعون الوصل فيجدون فى البرنية
ماء وفوقه دهن والماء هو الزيبق والدهن هو الكبريت فيجعلونها فى قرعة التقطير وتحتها نار لينة فيقطر الماء فان قطر خالصا من الدهن فقد
قرب عليك التدبير وليس يكاد يتفق هكذا وان قطر وفيه من الدهن شئ فرده على ما بقى فى القرعة من الدهن واحكم الوصل احكاما
وثيقا وقطره ولا تزال تفعل به ذلك حتى يقطر الماء وحده خالصا لا يشوبه من الدهن شئ فيه ويبقى الدهن كله فى القرعة غليظا مثل العسل
لونه اسود وفيه حمرة فرد الماء عليه فهو اجود وقطره ايضا عنه ابدا حتى يصير الدهن حجرا اسود ثم يتفتت فيصير رمادا فاخلطه بالارض واسقهما من
الماء المقطر مثل سدس وزنهما واشويهما فى اقداح زجاج محكمة بنار مثل حضان الطير ابدا هكذا حتى يبيض الجميع واعمل كما يعاد حتى يحمر ولا اشك ان
من يبلغ الى هذا الموضع من التدبير فسيعرف البحيرة كيف يكون فاذا احمر فحله ثم اعقده ثم شمعه وقد تم وكمل واما تدبير الطايفة الرابعة
الذين قالوا اجعل الارض ماء والماء هواء والهواء نارا والنار ارضا فينبغى ان تعلم يا بنى ان تدبيرهم اسهل من هذه التدابير كلها واهون وذلك
انهم ياخذون الحجر فيجعلونه فى اناء فضة ان كان فهو اجود والا فهو فى نحاس وان كان الاناء على هيئة القرعة فهو جيد ثم يرشون عليه من ماء
الحجر يكون عندهم قد قطروه قبل ذلك ويغمرونه بالماء ثم يجعلون المنكبة زجاجا ويحكمون الوصل ويدفنونه فى زبل كثير خام وفيهم من يطلى
خارج الاناء النحاس والفضة بهذا الدواء وهو خذ جزءا اسريح وجزء مرداسنج وجزء مكلس ميت فتسحق ببول صبى يوما ثم يطلى به الاناء خارجه
كله ثم تترك فى موضع يضربه الريح حتى يجف او يقرب من تحوته نار لينة ولا تجعل فى الشمس البتة ثم تدفن احدا وعشرين يوما وتعاد
الزبل بالتعفين ويرش البول عليه ثم تخرج ويكون الحجر موزونا محكم الوزن من حبة ان امكن فان كان قد تمغط وانحل فاخلط الجميع والا فينبغى
ان يبرد حتى يجز الماء الذى ادخلته عليه انه قد قطرهم برده وتخرج ما فى القرعة فتزنه فان كان وزنه زايدا على الوزن الاول فرده الى القرعة وقطره
حتى يبقى بوزنه سواء لا يزيد ولا ينقص من الوزن حبة واحدة ان امكن وان خرج سواء فهو جيد فاخرجه من القرعة حينئذ ثم ادفنه فى الاناء الاول فى زبل
اربعة عشر يوما فانه ينحل جيدا وهو الارض قد صارت ماء اصبته فى قرعة لطيفة على مقداره فى الكثرة والقلة واجعل فوقها قدحا وشد الوصل
جيدا ثم انصب القرعة على مستوقد واجعل تحته سراجا بفتيلة دقيقة واحذر عليه من الريح فانه ان اصابه ريح حتى يتحرك نار السراج قلع راس
القرعة ولو انها من حديد او كسرها واحد بها فيكون موضعه كنينا من الرياح جدا ولا تقطع السراج عنه وانت تنظر اليه كيف يتلون فاول شئ
يسود ثم يغبر ثم يبيض ثم يسود ثم يبيض ثم يصير على لون قوس قزح ثم يصفر ثم تزيد صفرته ثم يخضر ثم يسود ثم يصير كحليا ثم يصير اخضر ثم اصفر ثم يزيد

صفرة ثم يبتدئ بحمرة ثم تزيد حمرته وهو في تلك المدة ينعقد قليلا قليلا حتى يصير مثل الشمع احمر كدا يضرب الى السواد وهو علامة تمامه واعلم

انه اذا ابيض البياض الاول سموه ماء لان الماء ابيض حتى يصفر الصفرة الاولى فيسمونه هواء لانه قد صار حارا خفيف الحركة ورطوبة فيه

والهواء حار رطب فيسمى هواء الى ان يحمر ويثبت على لونه ويبتدئ ينعقد فيسمى نارا فاذا صار مثل الشمع واشتد انعقاده بعد ذلك سموه

ارضا وهي الارض الرابعة في رموزهم لان الارض الاولى الحجر على جهته قبل تدبيره وبين هاتين الارضين ارضان فاذا بلغ الى ان يسمى ارضا

رابعة فقد كمل فاذا شم الورق رائحته شمها صار ذهبا ثابتا على الخلاص ولولا اكراهتي ان يلعنني هرمس لعنة افرج بها من حزب الله لزدت في شرح

هذا التدبير زيادة يعرف بها موضعي من التدبير ولكن لا اطيق خلاف الحكماء ولا اعصيهم فاعلم ذلك وهذه الطرق في التدبير وان اختلفت

فيها هذا الاختلاف فليس يبقى ان يتحير فيها احد لان التجربة تكشف صحيحها من سقيمها وبهجها كلها وتجربتها اسهل من اعمال كثيرة قد رايناالناس

يعانونها ويطولون فيها ويفنون اعمارهم على غير يقين ولا علم فاذا عرف العارف الحجر فليس يعسر ان يمتحن هذه الطرق اجمع كل طريق منها

ثلاثة ارطال من الحجر وانا ارى للمجرب لهذه الطرق ان يجرب معها من الحجر اربعة ارطال يكبس في قرعة الى نصفها وثلثها بلا زيادة ويحكم وصل الانبيق

ويكون نزاره واسعا ما امكن ذلك ثم يجعل تحته فحم مقدار ما ترى بالعين انه يقطر ويترك هذا يا ما حتى ينقطع القطر فاذا انقطع فتحت القرعة ورد

القطر عليها فيها واحكم الوصل وقطر ثانية بنار يكون مثل النار الاولى مرة ونصفا فاذا انقطع القطر فتحت القرعة ورد الماء القاطر منها على الثفل

واحكم الوصل واجعل تحتها نارا مثل النار الثانية وزيادة ثلثه وهو مثل نصف النار الاولى ويترك حتى ينقطع القطر كله ولا يبقى في القرعة شيء بتة ثم

يرد في القرعة ويقطر فلا يزال يفعل ذلك حتى يثبت في القرعة كله منعقدا لا يقطر منه قليل ولا كثير فليدم النار عليه حتى ينقطع بخاره الذي

يرتفع منه الى الانبيق ثم ينقطع عرقه الذي يظهر على وجهه وهو اصفر صفرة يسيرة ولونه اقل ما يثبت فلا يقطر يكون ابيض فاذا دامت النار عليه انقطع

بخاره وعرقه فيبيس قليلا وابتداء يصفر ثم ينتقل من الصفرة الى الحمرة ثم يبيض ثم يصفر ثم يحمر حمرة ثانية بالبياض الثاني هو الصابغ وكذلك الحمرة

الثانية هي الصابغة فاذا صار كلون الارجوان يشوبه يسير من السواد فقد كمل فليخرج الى اناء يصبر على النار ثم توقد عليه نارا مثل نار السبك

او دونها قليلا حتى ينسبك ويتداخل ثم يجعل في بوتقة ويحكم غطاءها ثم ينفخ عليها بنار فحم جدا اقل من نار الذهب اذا سبك حتى ينسبك

ثم يفتح الغطاء عن البوطقة وينظر اليه فان كان قد انسبك والا اعيد عليه النفخ وان اراد ان يسبكه في كوز الصائغ فهو اجود فاذا انسبكت هذه السبيكة

بالنفخ فقد كمل فتطرح منه جزء على الف وثمانمائة جزء من الفضة فانه يخرج ذهبا حالا يكون ارفع منه ولا اصبر على المحنة والخلاص ان شاء الله تعالى

فهذه خمس طرق في التدابير انا ارجو من الله لمن رفعت اليه وقد عرف من هذه الصناعة شيئا ان لا يخيب من الصحة وبلوغ البغية

وفي هذه الاراء كلها راي داخل عليها وهو الخميرة من الذهب الداخلة على الاكسير لتقريب المدة وليكون الاكسير اغوص في الفضة منه اذا لم يدخل

عليه الخميرة وذلك بان يبرد الذهب الابريز الخالص ببرد دقيق ثم يسحق البرادة بماء الاملاح الحادة وشيء من خل ابيض حتى يصير كالمخ ثم يدخل

على الاكسير قبل بياضه او عند بياضه او اذا احمر قبل الكمال او اذا كمل فمن ادخله عليه قبل الكمال فانه يكون معه في التدبير الى الفراغ ومن ادخله عليه

بعد الكمال فانه يسحقهما ثلاثة ايام دائما ثم يشويهما في قارورة بنار فوقها وتحتها نار لينة من الوقت الى الوقت ثم يكسر القارورة ويخرج ما فيها

ويسحقه ثلاثة ايام ثم يرده الى النار مثل الكرة الاولى في المدة ومقادير النار حتى يفعل ذلك سبع مرات او اكثر فهو اجود ثم تدخلها الى نار شديدة

نار سبك حتى يذوب ويتداخل ويمتزج جيدا ثم يلقى منه ومبلغ طرح هذه الاكاسير اذا عقدت بعد الحل ان تصبغ واحد الفا ومائتين الى الف

وثمانمائة وهي تصبغ قبل الحل الواحد على قدر جودة التدبير من واحد اربعين الى واحد على ثلثمائة واقل واكثر على مقدار جودة التدبير والمزاج يكون

مداخلة الاكسير الفضة الذائبة والطرح ايضا انما هو على الفضة او الزئبق ليس يقوى الاكسير على صبغ غير هذين الجسدين بتة ولهم في التدبير اختلاف

من اوله الى آخره والارجوان يلقيك الله وتصبغ الفضة ذهبا ثم تستدل من العمل بعقلك الوافر على صبغه للزئبق فانه ليس يبلغ احد الى عمل

تام كامل الا وقد صارت فيه قوة وقد تلوح عقله فهو يستدل على ما تدق عليه مما لم يصفه لا الواصف في الكتاب نعم وربما استنبط اذا كان جيد

الفطنة ما لم يدركه من كان قبله فيعرف في التدبير اشياء قد بعدت عن غيره والسلم قد انقضى الكلام في التدبير الحجر المشار اليه العظيم الذي

اومأ اليه القدماء ورمزوا عليه كلامهم وبقي تدبير المعدنية وهذا باب واسع يكون اضعاف تدبير الحجر الاعظم واضعافه مضاعفه لان التدابير والاعمال

الطوال والقصار والكبار والصغار انما هي لاصحاب المعدنية وعجائب الصناعات والحيل في التدابير انما هو تدبير المعدنية ولولا المعدنية

لا عمل فيها ولا طبخ لها في صبغ لما وصل احد من الناس الى معرفة تدبير الحجر الاعظم او بعاني تدبير المعدنية قبلا وكيف وفيها تاثير قوي وعمل كبير

نرى منها عيانا والذين وصفوا ابوابا قريبة يعملها العامل مقدمة بين يدي العمل الكبير ليستعين بها على ذلك العمل انما هي من المعدنية

لانهم قالوا اذا اتفق ان يكون طالب الراس الكبير مقلا قليل الدراهم فسبيله ان يعمل ابوابا صغارا يستعين بها على عمل ابواب الراس

الطويل المدة وهذه الابواب الصغار انما هي من المعدنية وبها يصح ان في المعدنية تاثيرا وعملا وان من دفع ان فيها فهو مغفل قليل العلم بهذه

الصناعة والعمل من المعدنية في اجساد وانفس وارواح فالاجساد الذهب والفضة والنحاس والحديد والرصاص والزجاج والطلق و[illegible]

وكل حجر يخرج منه حجر ذائب مثل الدهنج واللازورد والفيروزج واللؤلؤ والمرقشيثا والمغنيسيا وما اشبه ذلك والانفس من الزرانيخ

والكباريت وللارواح روح واحدة وهي الزئبق وليس شيء غير الزيبق وهو الروح الحي الذي اذا خالط جسدا احياه وبسطه وانماه وبيضه

وحمره وصفره وقلبه من حال الى حال ومن لون الى لون وليس في الدنيا شيء يقوم مقامه وهو ماء الآلهي وماء الحياة وعين الحيوان التي من شرب

منها لم يمت ابدا وهو قابل للالوان وهو دي الالوان ومكسب للالوان ومعطي الالوان ومغير الاشياء وهو ثقيل ويحيي ويخفف ويرطب

ويبرد ويسخن ويلين ويخشن ويبسط ويقبض وهو ذكر وهو انثى واذا كان حيا احرق وسود فاذا كان مصعدا بيض ولين يميت كل حي ويحيي كل

ميت ويعمل اضداد الاعمال على حسب تدبيره وله وهو حي عمل واذا كان مصعدا عمل اعمال اخر واذا كان ميتا فاعمال غير تلك واذا كان

محلولا فاعمال ايضا والنار يهلك كل شيء ويأكله ويبيده في اوقات مختلفة اعني في زمان قصير او زمان طويل الا الزئبق فانها لا يقدر

يأكله ولا يفنيه ولا يبيده ولكنه يهرب منها ويتفرق فيذهب ولا يقدر النار على دركه الا ان الناس احتالوا له بضروب الحيل حتى صار

يصبر قليلا مع النار فيسخنه فاذا قبل سخونتها صار داء عظيما واذا ثبت لها ادنى ثبات حتى يقبل منها شيئا صار على حال اخرى واذا القيناه

على وجه آخر حدث فيه عجائب وبدائع وتغييرات واذا تغير غير واذا انقلب قلب ودخل فيه وهو الدليل على صحة الصبغ من العيان والشاهد

دون القياس وذلك انه يطير من النار كله فيذهب واذا حبس وجد كله لم يتغير واذا لم يحبس لم يحترق اثره واذا صبغ الصبغ واذا عقد انعقد

واذا حل الحل وهو ابيض في راي العين وهو يحرق العاجة وهو ضعيف على النار في راي العين وهو قوي عليها جدا في الحر والحل وهو الحل المعدل
وهو البول الملين وهو اللين المكنون وهو الدهن المنضج المرخي وهو ابو العجائب وهو الذي فاخر الذهب فقال الذهب اتفاخرني وانا
سيد الاحجار فانا الباقي عند فنائها والقوي عند ضعفها والصابر عند جزعها والحسن المنظر عند قبحها وانا المعتدل الكل لذا الباقي فقال الزيبق
انا اجل منك والفخر ان كنت سيد الاجساد فانك ولدتك مني انا بقاؤك بغير النسبة وانا قوتك فمن قوتي وانا صبرك فمن
اختلاطي بالكبريت وتعلقي به بطول الطبخ في المعدن واما حسنك فمن اختلاطي بالكبريت بالنار اللينة واما اعتدالك فانا اعدل
منك لانني مهيئ لقبول كل شيء اعقد ما احل وارق واغلظ وانصبغ واصبغ ولست انت كذلك لانك يابس بالاصابة التي
حدوا الناس شيخ غير محبب فاذا خالطتك عشقت بي وانبسطت وان كنت خالدا باقيا فانا ابقى منك واخلد لان جزاً مني يحيى
اجزاء كثيرة منك فبقاؤك مني وصبرك من صبري وجميع ما فخرت به انما هو مني لانك في معدنك ولدني مع الكبريت اذا
اختلطنا على مقدار يسير في ارض سليمة من الملوحات والمرارات والحموضات وطبخنا الحر طبخا لينا الى مدة ما معتدلة يكون من ذلك
الذهب فالصفرة فيك من الاعتدال بين الكبريت النقي والزيبق الندي ومن الاعتدال في الحرارة والبرودة ومن الاعتدال في مدة
الطبخ بالطبخ اللين لا يطير الرطوبة بل يعمل فيها باللين الى ان يصيرها ذهبية بعد ان كانت باردة مائية ثم تمتزج بعد ذلك تمتزجا زيبقا
لينا ثم لا يزال يختلط على مر الايام حتى ينعقد باللطف واللين بمقدار الحاجة فقط لا زيادة عليها ولا نقص ثم ينقطع الطبخ عنه وقت حاجته الى
الانقطاع عنه وهو الاستيفاء من الانعقاد فينعقد الرطوبة باليبس اعني الماء بالتراب عقدا باللطف والرفق فيمتزجان بذلك
امتزاجا كليا لا يفترقان ابدا لانه قد صار ضبط مداخله والف على طول المدة والزمان فاذا اصابته النار الحارة ذاب فصار زيبقا رجراجا كما كان
في الاصل والعلة في ذلك ان يبس ظاهره ورطوبة باطنه وظهرت الرطوبة من باطنه الى ظاهره جزعا من النار وجذبا من النار طهاها فلما
ظهرت الرطوبة صار الذهب زيبقا رجراجا وهو الذوب والحل لان الذوب جزء من اجزاء الحل والحل كل الذوب فاذا اصابته
برودة الهواء الوضيئة والهواء حار رطب في طبيعته بطب فيه الرطوبة كما كانت للعلة التي تقدم ذكرها قبل هذا الموضع وظهر اليبس فجمد الذهب
جامدا كما كان وهذه الفصول وان كانت كلاما على علة تكون الاجساد فانها التدبير بعينه وهذا الكتاب تدبير قد ذكرنا فيه التدبير الحق المشتمل هذا
الكتاب من انواع التدابير الحيواني والمعدني على كل نوع وكل ضرب فلا يكون على ما فيه زيادة لطالب الى زيادة وقد بقي في الذهب
شيآن وهما الرزانة والصبر اما الرزانة فمن الرطوبة والبرد وذلك ان الحرارة انما طبخت منها اللطيف الدقيق فلم يهرب منه البرد والرطوبة
كما يهربان من شدة الحرارة فبقيا فيه فهما علة ثقله ورزانته واما صبره فلشدة تكرزه (?) وضيق منافذه وانه عديم التحلل وانما صار كذلك لشدة
تداخل يبسه مع رطوبته وشدة تعلق احدهما بالآخر وذلك ايضا لطول الطبخ الحار اللين ولان يبسه طالت مجاورته الرطوبة ولم يتفرق عنه الحل
انحلالا كليا فاختلطت اجزاؤه باجزاء الرطوبة اختلاطا لا يحل احدهما عن الآخر وفي هذا كله دليل على ان في امكان الانسان ان يعمل مثل الذهب
اذا كان قد اطلع على كيفية تولده في معدنه وهذا الاطلاع وليس هذا موضع الرد على من دفع هذه الصناعة فنكثر في ذلك الكلام والشرح فلنعد

الى ما نحن فيه من طالب هذه الصناعة بتدبير الحق كيف هو وقد جعلته في مواضع من هذا الكتاب متفرقة اذا اجتمع فهو التدبير بعينه
فاقول ان الذهب قد انصبغ في معدنه احمر وذلك ظاهر فيه للعيان وانه في هذه الحالة بمنزلة الزعفران والعصفر والبقم والزنجفر والقرمز
وساير الاصباغ الماخوذة من الحيوان والنبات وان هذه الاشياء انما يقال لها اصباغ اي ان فيها اصباغا يمكن نقلها منها بالاستخراج
وان ذلك النقل والاستخراج انما هو نقل اصباغها منها الى الماء ثم الصبغ بالماء وان لها اجسادا تبقى بعد مفارقة الصبغ لها خالية من الصبغ وان
جميع هذا يرى ويشاهد مشاهدة لا يمكن ردها ولا دفعها وان ذلك الماء الذي قد حل الاصباغ يدخل في الثوب المصبوغ او غيره فيدخل الصبغ
معه ثم يطير الماء ويبقى الصبغ ملازما للثوب او غيره حائرا من صبغه وقد اغنانا الله عز وجل عن ان نكثر الكلام في نقل الاعراض وهل يجوز انتقالها
وانما هو المفارق منها والملازم لها وعن كثرة الجدل والمراء في ذلك فهذا الذي يشاهد الصباغين يعملونه من نقل الصبغ من جوهر الى جوهر من
جسم الى جسم فاقول ان تدبير الصنعة الحق هو نقل الصبغ وادخاله على الفضة حتى ينصبغ به صبغا ذهبيا لا يزول عنها ولا يحول فاذا صح هذا وثبت
صح ايضا اكتسابها غير الصبغ من الاعراض الاخر ومما يدل على صحة ذلك بان ياخذ وزن خمس الدراهم ذهبا ابريزا خالصا فتبرده ببرد لين
جدا ثم تغسل البرادة بالملح والماء مرارا ثم تسحقها بعده بالشب والملح الدراني المقطر هي حتى يصير مثل المخ سواء ثم تغسلها بالماء العذب حتى لا
يبقى من طعم الملح والشب فيهما شيء ثم تجففها فاذا جفت القيت عليها من الزيبق وزن عشرة دراهم ثم سحقت الجميع يوما وليلة ونحو ذلك
سحقا دائما ما امكن حتى يصير الجميع مثل المخ ثم ابسطها في اسفل قدح لطيف على مقدار ما سحقت فاجعل فوق القدح قدحا اخر مثله تغطيه به
ثم شد وصلهما محكما وثيقا لا يخرج منه النفس ثم جفف ذلك جيدا واجعل القدحين على كف رماد في قدر وغط راس القدر واجعل تحتها
فحما واشعل حطبا اشعالا لينا من الوقت الى الوقت ثم اخرجها بعد ان يبردهما جيدا وافتح الوصل فانك تجد الزيبق قد صعد ما كله او اكثر
وتجد الذهب اسفل قد تلون بالوان مختلفة حتى صار فستقيا واخضر وموردا ثم كرر العمل عليه كذلك حتى تختلط الزيبق بالذهب
فلا يصعد منه شيء وتراه اول ما يختلط يتلون بلون فرس الماء وربما وجدت في القدح الاعلى لون الزيبق ازرق او مثل لون الزنجار
هذا اذا اشتدت النار جدا ثم يتلون الذهب والزيبق في درجات اختلاطهما كل لون من الخضرة والصفرة والحمرة واللازوردية والزرقة ولون
السماء والبياض والسواد والدكنة والغبرة وكل لون يكون في العالم جملة فاذا اختلطا ولم يتزايلا فينبغي ان ينقلا الى اناء اخر ويشد النار عليهما ثم ينقلا
ايضا ويشد نارهما ثم لا يزالان ينقلان في النيران الى ان يبلغا نار السبك فاذا ثبتا على تلك النار ولم يفترقا تلازما وتعاقدا فيلقى منهما
حبة على درهم فضة فانه يصير ذهبا طبعه جميع طبع الذهب لا يتغير وربما لم يشد النار عليه لكن يؤخذ اول ما ينعقد فيسحق بالنشادر المحلول ويشمع مرارا
كثيرة وهذه اللفظة اعني يشمع انما استعملها قوم حدثوا في هذه الصناعة والقدماء يقولون يعود النار ويعظم السبك واقول ينبغي اول
ما ينعقد ان يسحقان بالنوشادر المحلول ويزنهما ابدا حتى يجف ثم يعلم السبك وتعليمه السبك يكون بان يدفن في زبل حام ثلثة ايام
ثم يخرج فيسحق ويبدى ويعاد الى مثل ذلك الزبل هكذا ابدا حتى يجري ماء ما يعاصا فيا فينعقد برفق رفيق فاذا انعقد ولم يبق فيه دخان ولا
مطور ولا علة بتة فليجعل في اناء التعويد بالنار الشديدة ثم توقد عليه اياما معلومة ثم ينقل من نار الى نار حتى يصير الى نار السبك فاذا ذاب
عليها وتداخل وتعلك وصبر فقد بلغ فيلقى منه حبة على وزن خمسة دراهم فضة فانه يجعلها ذهبا على جميع صفات الذهب من الحمرة

والزرانيه والصبر والخلو وطيب الرايحة فينبغي ان يقال للولاى الذين يزعمون انه ليس في المعدنية صناعة كيميا ولا صبغ وتلوينا ووصفنا
فان رايتموه عيانا فاستعلوا من مذهبكم وان لم تجدوه كما قلنا كنتم على يقين من مذهبكم بلا شك فان الصنايع وهذه الاعمال ليس يوقف على
صحة امرها وسقمه من القياس بتة دون المشاهدة والعيان لان فيها اشيا ومواضع لا ينقاد للقياس وان كان المدبر لها عالما بالطبايع
والا فلا يعرف ذلك الا بالمعاناة والمباشرة والعمل وهذا انما كان هكذا لان لكل صناعة شيا يختص به دون غيرها ودون يكون الاشيا
الطبيعية في العالم يحتاج الانسان الى المعرفة بذلك الشي الذي هو مخصوص بتلك الصناعة فمتى لم يعلم ذلك واستعمل في امرها القياس
على غيرها مما يخالفها في تلك المواضع لم يقف عليها ابدا **فاما** تدبير المعدنية حتى يتم منها الكبير يصبغ ويعمل فهو كما قدمنا ذكره من تدبير الاجساد
والانفس والارواح فتدبير الاجساد التكليس والحل وتدبير الانفس التبييض والتثبيت والمزاج والتغليب وتدبير الارواح
التذويب والاقامة والتصبير على النار مع الجريان والانبساط ثم مزاج الجميع بعضا ببعض مزاجا لا يفترق ولا يتزايل فاعلم ذلك **ابواب**
التكليس للاجساد تكليس الذهب يذاب ثم يلقى عليه مرقشيثا ذهبية مثل وزنه مرتين في دفعات كثيرة فانه تنفت اذا ذابه والتي عليه
اذا ذاب شيا يسيرا من الاسرب فانه يتفت او اورش صفايحه باحد بعض هذه العقاقير او كلها مجموعة تحت الصفايح وفوقها واشوه
بها في سفط من طين او اورشه بها في سفط من طين او بوطقة كبيرة بنار فحم ثلث ساعات ثم اخرج الصفايح وقد يفتت فانفض عنها ما عليها
واسحقها فينسحق وان طرح عليه وهو ذايب شي يسير من حجر الغار يتفتت وان سبك في بوطقة قد سبك فيها الاسرب تفتت وان سبك في
في بوطقة ملطخة الداخل بمرتك يحفف السبك وتفتت وان نفخ عليه في بوطقة حديد حتى يصير الجميع جمرة تفتت وتفرك وان اخذ ملح الاندرانى
وزبد البحر ومرقشيثا حديدية وزرنيخ اصفر من كل واحد جزءا الا الزرنيخ نصف جزء وتسحق الجميع بخل خمر عتيق وجفف في الشمس الحارة او تشوى
مرارا كثيرة حتى يختلط ثم سبك الذهب وطرح عليه اذا ذاب زيبقا معقودا وهو فانه يصيره ترابا وان سحقت برادته بخل فيه مرداسنج
وزعفران الحديد وشوى مرارا كثيرة بعد سحقه بالخل يتفت ويتكلس وان سحقت برادته بزيبق محلول وجعل في موضع ندى ايام تفتت
وصار ترابا وان جعلت برادته في حق اسرب في موضع ندى اياما تكلس وتفتت وان سحقت برادته بنوشادر محلول في نداوة او طبخ
بماء حار وكرر عليه مرارا كثيرة تكلس وان سحقت برادته بالزيبق الحي وصعد عنه بين قدحين مرارا كثيرة تفتت وصار ترابا ناعما جدا وان سحقت
البرادة بالنشادر وعمل به كذلك صار ترابا ناعما وان جمع هذا مع ذلك ثم طرح عليه وصعد صار ترابا ناعما وان دفن وارتق صار ملحا يذوب
سريعا وان كان الزيبق الذي عنه بين قدحين قد شم رايحة الاسرب واخلط به واخرج عنه كان اسرع التكليس ونزيته وان سحق برادته بماء
المرقشيثا المقطر او ماء الزاج والزنجار مقطرين او ماء النوشادر والكبريت مقطرين او ما اشبه هذه الاشيا وشويت بعد سحقها فانه ايضا
يصير ترابا ناعما مثل الرماد ويطرح عليها وهي ذايبة بخل كانها تتفتت او مرداسنج فيه شي من جا برادة قلعي يخلط معه بالسحق فانها تتفتت او يطرح
عليها مثل وزنها مرارا كثيرة شب وملح اندراني وهي ذايبة فانها تتفتت او يؤخذ بوطقة فيجعل فيها كبريت وينفخ عليها حتى يدخن الكبريت
وتبقى منه شي مثل الرماد فيلقى الفضة فوقه وتسبك فانها تتفتت ويلقى عليها في ذوبها شي من العقد الاسود فانها تتفتت او يلقى عليها مرقشيثا
نحاسية فانها تتفتت او يقطر عليها اذا ذابت زيبق حي فانها تتفتت ويلقى عليها اذا ذابت وصارت ماء زيبق معقود مرتوك فانها تتكلس

للوقت وترته ناعمة او يؤخذ المرقشيثا وزبد البحر والزاج وشي من الكبريت تسحق بالخل حتى تختلط ويجف ثم يشوى ويجف في شمس حارة
ويعاد عليه مرارا كثيرة ثم يلقى عليها منه في السبك او تخلط برادتها وتسحق بخل حتى تجف ثم ينفخ عليها حتى تتفتت او يسحق بذلك ويجعل
في موضع ندى فانها تتصدى كلها او يسحق بماء النوشادر المحلول وهي برادة فاما ان ينفخ عليها بالبوطقة وان اريد تكليسها وان اريد تصديتها جعل
برادتها في حق من قلعي في موضع ندى صارت زنجارا ابيض وان سحقت برادة العلق بماء الملح ثم قطر ماء الملح عن البرادة بالفتيلة ثم سحقت
به برادة الفضة وشويت مرارا تفتت وصارت ترابا وان سحقت بالشب المحلول فيه ملح اندراني محلول ايضا وشويت مرارا وصدئت
في موضع ندى او دفنت تحت الارض او غمرت بخل وجعلت في الشمس مرارا كثيرة صارت ترابا لينا ناعما **تكليس النحاس** اذ برادته القي عليه
زاجا اخضر مثل وزنه مرتين يتكلس وان القي عليه في الذوب مرقشيثا نحاسية ومغنيسيا فانه يتكلس او القي عليه دوص وملح اندراني
فانه يتكلس او اسحق برادته بخل وحده وصدّه فانه يتصدى او اسحق برادته بنوشادر محلول او نشادر محلول في ماء قراح جففه مرارا في شمس او
موضع حار ندي فانه يتصدى وتصديته بالخل والنوشادر والاملاح كلها مشهورة في ايدى الناس وان القى عليه وهو ذايب زيبق معقود
مرتوق صار ترابا وان صعد الزيبق عن برادته مرارا ثم سبك وبرد وصعد عنه تكلس ابيض مثل الفضة وان سحقت برادته بخل فدخل
فيه برادة قلعي وشوى مرارا يتكلس ان صدى بهذى تصدى ناعما وان سحقت برادته بزيبق محلول وسحق بين قدحين تكلس حتى يصير رمادا
تكليس الرصاص اصعد الزيبق عن برادة ايهما شيت وطاعمه في الذوب ملحا وحركه بحديدة وسحقه ثم غسلته واعدت العمل عليه يتكلس
وان القيت عليه في الذوب زرنيخا مرارا كثيرة تكلس اسود وان صديتهما بالخل وحده تصديا او بخل فيه نوشادر او احد الاملاح الحادة فهو اجود
ومما يتكلسان بماء القلي بالسحق والتجفيف والتشوية فان شويت صفايحها بالنوشادر او الشب او احد الاملاح الحادة تكلست وان قطر
عليهما في الذوب زيبق تكلست وان سحقت برادتهما بزيبق محلول وشويت بنار لينة جدا تكلست وبهذه الاعمال ونحوها تتكلس
هذه الاجساد وانما ذكرنا من كل شي طرفا يدل على سواه **تكليس الحديد** والحديد فلا يتكلس الا بالتصدية حتى يصير زعفرانا فمن ذلك
ان يسحق برادته بالخل ويعمل به كما يعمل بالنحاس سواء فانه يصير زعفرانا او يسحق برادته بماء قراح ويجفف في الشمس او على نار مرارا كثيرة فانه
يصير زعفرانا او يسحق برادته بماء القلي او بول الصبيان او احد الاملاح محلولة فانه يتكلس او يسحق برادته بشحم الرمان الطري ويشوى ويجفف في
الشمس او يجعل في نداوة او يطبخ في قارورة على ماء فانه يصير زعفرانا وبهذه الاعمال وما اشبهها يصير زعفرانا فاعلم ذلك **تكليس الاحجار**
هي يتكلس كلها على اختلافها بالاملاح الحادة والنوشادر المحلول والخل المحلول فيه الاملاح وبماء القلي وبماء المرقشيثا والمغنيسيا المقطرة وبماء الشب
المحلول والبول الحاد وبالخل المطبوخ فيه القلي او الشب هو غذاى الاحجار اردت تكليسه فتسحق وتخلط بشي من هذه الاشيا وتشوى ابدا
حتى يصير ترابا لا يرجع لا يرجع الى صورته الاولى ابدا فان ذلك دواء فاعلمه فاما الطلق خاصة فيحلب او لا ثم يسحق بالملح وتكليسه في الاتون واما الزاج
فله تكليسات كثيرة وابلغها تكليسه بماء القلي المستخرج بالخل حتى يصير كالمخ والذهب فاعلم ذلك **ابواب** الحل فاما حل الاجساد
والاحجار كلها فخذ ايها شئت مكلسا تكليسا جيدا بالغا فاسحقه بماء النوشادر المحلول والزيبق المحلول فان جمعهما كان ابلغ سحقه مثل وزنه حتى يجف
في السحق ثم تدفنه في زبل حار ثلثة ايام ثم تخرجه فتسحقه وتنديه وتدمنه مرارا حتى يصير كالمخ ثم تصب عليه مثل وزنه وتسحقه ثلثة ايام في سوا الضرب ثم تدفنه

فی زبل حار و تعلقه فی دن الخل او تطرحه فیها خل او فی بیر معصر فیها او بول او ماء النورة او ماء الرطبة یوما او اربعة عشر او ماء الکرفس احد
او عشرین او سبعة ایام علی مقدار طبع الشی المحلول فانه ینحل فان لم ینحل کله فاسحق ما لم ینحل بالخل ولا یدخل علیه ماء البتة ثم رده الی الدفن فانه
ینحل او ما خذ ای الشی المکلس فتسحقه بنوشادر مصعد سبعة ایام دایما حتی تختلط به ثم یاخذ کرفسا و ورق الرطبة فیقطعهما صغارا ثم یاخذ قمعا من خشب
او زجاج و تلتم اسفله بقطعة منخل شعر و تفرش فیه ساقا من الورق المقطع و ساقا من الجید المکلس ثم تجعل فوقه منه اصبعین و تجوز کبه
ثم تعلقه علی الخل او غیره مما ذکرنا فانه ینحل ثم تخلصه من ماء الکرفس اما بالتقطیر او بالطبخ حتی یصیر عنه طبخا لینا وکذلک اخرج ماء النوشادر
والزیبق عنه او ما خذ ای هذه المکلسات ثم تفرشه فی حق او رب بعد ان تسحق مع نوشادر مصعد او ملح بول او ملح الشیرزق مع النوشادر
او الملح المستخرج من الکبریت مع النوشادر ثم یطبق علی الحق راسا منه و تجعله فی نداوة حارة فانه ینحل بسرعة وان جعلت الاجساد والذ
مکلسة مسحوقة بزیبق اما محلول او غبیط فی حق مس احمر وجعلت فی موضع الخلت بسرعة وفی کتب الناس حلولات کثیرة غیر
ما ذکرت ولکن لم اعمل منها شیا وانما ذکرت ما رایته عینی او ما خبرنی به مخبر صادق فصدقته ولم انقل ما یلقی کتب الناس وجوزان
یکون فیما ذکره الناس ما هو ابلغ مما ذکرت فاعلم ذلک **فاما الزرنیخ** والکبریت فهما الصابغان وعلیهما المعول لان الجسد
انما دخل علیه لیسکهما و یقویهما و بزنهما و ینقلهما وانما ادخل الزرنیخ لیحرنهما و یزید فی انبساطهما و سعیهما علی فعالهما و تدبیرهما فانما هو تدبیر
واحد فدع تطویل اصحاب الصنعة والمذهبیة التی ذهبوا علی الناس بالتطویل والتکثیر وذلک التدبیر هو اخراج الاحتراق منهما
و هو اسواد العرض فی جسمهما و هو احتراق المعدن بسبب طبخ الحر للذهب حتی عقده فمن اخرج ذلک الاحتراق من غیر فساد بما سبق
من اجسامهما فقد اصاب التدبیر الحق و ذلک فی کتب الناس کثیر مشروح مبین مخاط بغیره مما لا احتاج الیه ولا بد ان اکتب فیه
شیا کما کتبت فی غیره من التدابیر **اعلم** ان اخراج هذا الاحتراق من الکباریت یکون بوجوه احدها التصدیة والاخر السحق
والسقی والتشویة والاخر السحق والسقی والدفن والاخر التکلیس الخاص بهذه الکباریت و هو اوفقها فی لطف و رفق من غیر ان
یجف بها النار والاخر الغسل والتشمیس او ما یقوم مقام حرارة الشمس من النار وینبغی ان یعلم ان التصعید ضروب ومن تقدمنا
فی اخذت ای الکباریت شیت فسحقته بالملح ثم جعلته فی الاثال واخرجت رطوبة ثم اوجعته بالنار حتی یصعد تفعل به ذلک
مرارا ابیض واذا اکررت علی التصعید مرارا کثیرة ابیض وانسبک واذا بلغ الی هذه الحال فهو کامل والابال والتصعید فیه مشهور
لا احتاج ان اشرح فیه شیا ولا عندی فیه زیادة علی ما فی کتب الناس فاما السحق والسقی والتشویة فهو ان یسحق باحد الاملاح محلوله
ثم تشویه حتی یجف ولا یشوی او یجف هو ایضا بالسحق ولا تزال یکرر علیه ذلک بالنار اللینة حتی یبیض والاملاح التی یعالج بها فهی
الدرای والمر و ملح الطعام و ملح القلی والبوارق والنطرون و ملح البول و ملح النورة و ملح الارمدة البیض کلها ولیس اعرف لها دواء
هو ابلغ من هذه الاملاح بتة واما السحق والسقی والدفن فمثل السحق والتشویة سواء **واما التکلیس** فان سحق بابسة مع احد هذه الاملاح و تسحق
فی شمس او رماد حار بمقدار یسیر من السخونة مرارا ثم تغسل بالماء العذب الحار حتی یخرج الملح تفعل بها ذلک ثلثین مرة واکثر فانها یتکلس
یبیض بالنار والنداوة واما الغسل والتشمیس فان ینقع فی ماء ملح یوما ولیلة ثم یترک فی الشمس حتی یذهب ثلثا الماء ثم تغسل ثم تشمس

کذلک ابدا حتی یبیض ولیس یبیضها غیر الاملاح والخل المقطر فان جعل الماء الذی یغسل به او ینقع فیه خلا مقطرا فهو جید ولا بد من
غسلها منه ومن الملح بالماء العذب و یستعمل فیها الخل حیث لا یکون بعدها نار شدیدة بتة فاعلم ذلک و ینبغی ان لا یدخل
شیا من الکباریت فی التدابیر التی لها بعد التبییض الا بعد غسلها من هذه الاملاح حتی لا یبقی فیها من طعمه شی بتة وکذلک
من الخل متی دبرت به لا یتعاد علیها ثانیة وقد بقی فیها من طعم الاول شی وکذلک فی الاملاح فاعلم ذلک **تدابیر الزوج**
واما الزیبق وما جرى مجراه فتحتاج ان یکون اولا خالصا لا یشوبه غیره ولا یکون فیه رایحة جسد من الاجساد بتة ولا شی من اوساخها
وادناسها ثم یصعد عن الملح والزاج والشب الابیض مرة او ثلث مرات ثم یسحق بعد ذلک ولا یدخل فی المزاج الاوسوى
حتی یکون قویة فیه فانه متی زالت قوته عنه ضعف عمله جدا وقد قال جماعة من القدماء ان الزیبق لا ینبغی ان یدخل فی العمل
الا مقتولا غیر حی وان تخرج عنه رجرجته و تلالیه و بهاوه و معنی هذا عقده و عقده فانما یکون بالاجساد فافهم ذلک و لم یکن معناه
ان یقتل قبل المزاج لانه اذا قتل قبل المزاج لم یمازج اللهم الا ان یحتج محتج بکلامهم فی عقده مفردا فلعمری ان للزیبق عقدین فعقد
بالجسد و عقد له مفرد فعقده بالجسد هو الذی قد ذکرته و عقده مفردا فلا معنی له انا ابینه اذا اریدا دخاله فی ابواب الاعظم الطویل
الذی لا یحتاج اذا تم الی حل ولا عقد ولا تردید فی العمل و یقع واحده علی الف و ثمانمایة مضروبة فی سبعة و هو اکثر ما اشار الیه
القدماء ففی هذا الباب ینبغی ان یعقد الزیبق مفردا ثم یحل ثم یعقد مرة واحدة ثم یدبر تدبیرا طویلا حتی یصیر کانه قطع البلور ابیض
یشف صاف وربما خرج ابیض لا یشف و هو افضل و هذا ایضا فلا ینبغی ان یسمی مقتولا بل هو حی فقد وقع الاجماع انه لا ینبغی ان
یدخل فی الاکسیر الا حیا ولست اشک ان هذا المعنی قد ظهر فی الکلام وان کان فیه ظلمة قلیلة و ینبغی ان یخرج سواده قبل کل شی
من تدبیره بان یطبخ بالخل الابیض المقطر عن الملح الاندرانی یوما ولیلة او ثلثة ایام ونحو ذلک ثم یصاعد واحدة لا بد من
ذلک الی ثلث مرات فان تغیر منه شی استحیا وان لم یمت من اجزایه شی طبخ بالسیرج اثنی عشر یوما ثم غسل بالماء
والملح ثم بالماء العذب مرارا کثیرة حتی یرجع الی حاله کما خرج من معدنه سوا را الا انه ابیض ما نقی واخلص منه ذلک الوقت
فاعلم ذلک فاما مزاج هذه الارکان اذا فرغ منها فعلی ثلثة اوجه اما بالسحق الطویل والتشویة اللینة واما بالسحق الطویل والدفن
واما بالخل و هو المزاج الکلی و ذلک یکون بان یحل الجسد والنفس مفردین ثم یمزجان و یدفنان ثم یعقدان عقدا لینا ثم
یسحقان بالروح حتی یدخل بعض فی بعض ثم یدفن الجمیع حتی ینحل کله ثم یعقد بعد هذا الحل ثم تدفن حتی یلین ان کان قد بعد
فی عقده الی الیبس ثم یکرر علیه التلیین بالسحق اللین والدفن فی الزبل الندی الغلیل الحار حتی یصیر کانه الشمع یذوب فی القدح
بنار لینة و بنار شدیدة و بنار السبک و یثبت لهذه النیران و هو مما لا شک فیه ان شاء الله تعالی فهذه جملة من التدابیر
فی الحیوانی والمعدنی اختصرتها واستوفیتها مع الاختصار بلا تطویل ولا اخلاط الحق بالباطل وینبغی
لمن ینظر فی هذا الکتاب ان یتدبره من اوله الی آخره ولا ینظر فیه فی موضع دون موضع ان اراد تدبیر الحیوانی
فمن الکتاب کله لان بعضه متعلق ببعض و هو یعرف مقداره و یعرف ذلک من اوله نظره فیه والحمد لله رب العالمین

بسم الله الرحمن الرحيم :. الحمد لله رب العالمين .: هذه ورقيات تشتمل على التدبير الاعظم بلا رمز ولا تخليط بكلام زايد استخلصها الشيخ عبد الرحمن الصوفي التديري رحمة الله عليه من كتب كثيرة على اختلاف اوضاعها بالجد والله المعطي المانع اعلم ان هذا الحجر الشريف الكريم موجود في كل زمان واوان وهو من ذوات المعادن لا من غيرها فاعلم فقد خلصتك من الشكوك والظنون الفاسدة والخيالات المدهشة والمقالات المختلفة والرموز البعيدة التي لا يعرفها الا من اكتحل بنور هداية الله تعالى وتوفيقه والله يرزق من يشاء بغير حساب فاذا عرفت الذكر ما هو والانثى ما هي فخذ من الذكر جزوا ومن الانثى عشرة اجزاء ثم ادخل الانثى على الذكر بالسحق حتى يتحدا اتحادا تاما بالتراب ثم اجعلهما في الالة وهي قرعة وعليها قدح وتشد وصلهما وصلا جيدا بالجبس والابريسم يكون من الجبس تسعة اجزاء ومن الابريسم جزء واحد تعجنهما ببياض البيض ثم تركه يجف جيدا ويكون وزن الانثى والذكر سواء جزء من الذكر وجزء من الانثى ثم تجعلها على النار لينة كحضان الطير نار الاشفر الانثى وانت تباشر بتلك النار اللينة ستين ساعة وهي يومان ونصف يوم ثم برده واخرجه فان وجدته قد انعقد واسود فقد حصل النكاح فاوقد تحته نار السراج احدا وعشرين يوما فان وجدته قد صار مثل الجرم ولم تجد فيه نداوة فقد كمل وان وجدت فيه رطوبة فاعده الى القدر والوقيد كالاول حتى يعطيك هذه العلامة ويكون القرعة معلقة في قدر فخار في اسفل القدر قليل من رماد ويكون بين اسفل القرعة والرماد قدر اصبعين فاذا صار حجرا يابسا فاخرجه واسحقه وادخل عليها جزوا آخر من الانثى ثم اجعله في القرعة والقدر والوقيد بنار السراج مثل الاول اربعين يوما ثم برده واخرجه تجده قد صار اغبر وقد ذهب بعض السواد ثم اسحقه وادخل جزءا آخر من الانثى وشد وصله واجعله في القدر والوقيد تحته بنار السراج اربعين يوما ثم برده واخرجه تجده قد صار ابيض لينا فادخل عليه جزوا رابعا من الانثى واجعله في القدر واوقد تحته كالعادة المتقدمة اربعين يوما وفي هذه الايام كلها يكون رأس القدر مغطى مشدود الوصل ثم برده في الرابعة وافتحه تجده محلولا ان هذه الاجزاء الاربعة الداخلة على الذكر يسمى الاول منهن انثى والثلاث الآخر تماليح ثم ركب عليه الانبيق وقطره بنار لينة فاذا قطر الماء كله ولم يبق فيه نداوة فرده على ارضه مع جزء آخر من الاجزاء الستة الباقية من العشرة من الانثى ثم اجعله في القرعة وغطه سبعة ايام بالزبل او بالرماد تفعل ذلك بعد ما تطبخ تسع تسنيات في كل تسنية مدة سبعة ايام وقطره مثل الاول ثم رده اليها مع جزء آخر من الانثى ثم قطره ولين النار ما قدرت فان هذا الموضع مخوف جدا لانه متى قويت عليه النار احترق الماء واذا احترق فقد فسد تفعل ذلك حتى تنزع الاجزاء الستة وتصير الارض بيضاء وتنقص النفس منها وعلامة ذلك ان تصنع من الارض على ظهر محماه فلا يدخن شيئا والا فاعد الماء كله عليها ثم قطره عنها تفعل ذلك حتى لا يدخن شيئا ثم تقطر الماء وعده سبع مرات وكلما تخلف شيء فارمه بروائح القرعة ونظفها جيدا ثم ارفعه في اناء ماكن واختم فم الاناء بشمع واجعله في مكان جيد ثم تاخذ الارض تسحقها بالنشادر ثم تجعلها في اثال من خزف صابر للنار تجعل تحته اول يوم نار الينة كنار نشارة يوما وليلة ثم سقها الى نار دق الفحم مخلوطا بالنشارة ثم الى حرق الفحم ثم الى الفحم ثم الى نار الحطب تدرج النار الى ستة ايام وفي اليوم السابع تحته بنار الصعيد القوية حتى يصعد الجسد كله ويبقى منه الثفل كالطوب الاحمر فارمه به فليس فيه نفع ثم تشرع في التركيب فتاخذ جزوا من الجسد الغيط وهو الذكر لانه يكون قد تمت الذكر بجنس فالذكر والانثى المزوجان هو النصف الواحد وهذا الجسد الحديد هو النصف الآخر تاخذ مثل نصف من الاكليل الصاعد بعد ان يكون قد شبث به الماء المقطر وهو الذي كف طبخه في الماء وهو في رغبة الى ان تقطر فيها فانه يعلو فوقها فركب عليه الانبيق سريعا وشد وصله واتركه حتى يبطل غليانه ثم تقطره مرة واحدة من غير تغيير ثم تخرج الاكليل من القرعة وتجعله في اناء زجاج مطين وتسد فم الاناء ثم تجعله في النار ليلة فانه ترجع اليه قوته كما كان ثم تقسم الماء كله على تسعة اقسام تحل منها بتساقي

قوارير ثم تاخذ الثلاثة الاجزاء تحل على المركب دفعة واحدة وهو الذي اختاره بعض الحكماء وصفة الخلط ان تضع الماء في القرعة على نار لينة فاذا سخن فالق فيه المركب بعد سحقه ثم شد وصله بالابريسم والجبس وعلقه في القدر بعد جفاف وصله جيدا واوقد تحته نار السراج مائة وخمسين يوما وفي كل اربعين يوما يدفن في النار تحتد اربعين ساعة فانه يسود اربعين يوما ويبدو في درجة البياض وهذا السواد يصبغ الفضة ذهبا اذا اكلت ثلث سبكات فيطرح منه مثقال واحد على مثقال فاذا اكل ستة صار كالجليد ابيض يذوب كذوب الشمع يصبغ الاجساد اشرف من المعدني على اليابس ويشد الليس درهم منه على الف ونمامه فاذا اردت الحمرة الاكسير بالنار حتى تراه قد سحق ثم ادخل عليه جزاء من الستة الباقية من الماء واجعله في القرعة وشد وصله كالعادة واوقد تحته نار ايكون قدر نار البياض مرتين ليس لوقت الاضافة فاذا جف فافتحه تجده قد انحرا ولانه عجف وربما يكون فيه بعض لزوجة والمراد ان لا تبقى فيه من الرطوبة شيء فاذا جف فاسقه القسم الثاني من الستة واجعله في اثال كالعادة وزد في ناره قليلا وفي كل مرة يظهر له لون غير الاول الى ان يشرب الستة الاجزاء فانه يصير فرفيرا احمر اللون شديد الحمرة تميل الى السواد وقد بلغ اكسير الحمرة فاذا بلغ الى هذا الحد فاوقد تحته بنار قوية اثنين واربعين ساعة وهي التي قالوا اثنين واربعين يوما ويكون في اعلى القدح تحلس تحته اذا اوقدت اثني عشر ساعة لتخرج منه فضلات الابخرة ودعه مفتوحا الى تمام المدة ثم اخرجه واجعله في زجاجة وثيقا وفي انا من ذهب اذا القيت منه القليل على الكثير من الزيبق صبغه الفضة قلبه اكسيرا الذي منه على الاجسام الرطبة كالرصاص والنحاس يقلبه ذهبا اشرف من المعدني باذن الله عز وجل والله يرزق من يشاء بغير حساب

يا اخي ان هذا العلم له اول مكتوم لا يصنعونه في كتاب ابدا وهو استنباط الماء من الارض وارساله عليها حتى يحل ويكلس ويصير هباء انهم سموا هذا الماء وكتموه حتى انهم ربما سموه ونعتوه بمرقوب وهو الاول وهو الآخر وهو الاوسط وهو ماء في النظر نار في طبيعته ابيض اللون وقد سموه بالاسماء التي لا تحصى من الاسماء ولا يمكن حصرها ولكن اذكر لك قاعدة منها اكثر اسمائهم في الماء وغيره ان شاء الله تعالى فمن ذلك ان الحكماء قد سموا الماء زيبقا وخلا وبولا ونطرونا ونشادرا وسماوية وزرنيخا وغماما ومطرا واثالية بيضاء واما الحلزون وماء العيون وماء الانهار وكل رطب وقد سموا الذكر ايضا باسماء كثيرة لا تحصى منها روح وشعل ونورا وطلسم ودهن وكبريت احمر ورصاص وسليقون وزنجفر ونحاس محرق وزيبق الشرق وارض المقدسة والذهب والفضة وقد سموه بكل حار يابس فافهم وقد سموا الاكليل بالخمر وحجر الحجر وبالملح الناري وبالنار وبالكبريت الابيض وبالطلق وبالزجاج وملح البحر وملح الجبل والخمر الكثير وحجر المقلاع وملح القلي والطلق الجبلي وكلس البيض وكلس القشر ونحو هذه الاسماء وسموا الجسد الثاني ذهبا وطلقا مصحفا وحجرا اذ هو الاية والتوبة والتمار والبحر والوادي المقدس والاسطوانة وعود الحديد وبيت الزجاج والبيت المظلم والحمام وقرن الغزال ورأس النيل حيث يسقطها ومدينة الملح والمطورة والتنور والجب ونحو هذا واما فانهم قد خالفوا من الاسامي نحو الارواح اجسادا والمياه اراضي والاراضي مياها والاحمر ابيض وعكسه وقد سموا الآخر وكل ذلك لحيرة البزل حتى لا يصل الى هذا الامر العظيم الا اهله وذلك ان ابنه تعالى امرهم بهذا وذلك ان في افشاء هذا السر فساد الدنيا ونظامها وقد لعنوا من يخبر بهذا السر لغير اهله وخوفوه عذاب الله في الآخرة وحرصوا على كتمانه فان وملك الله تعالى الى شيء من هذا فاتقت اثار القوم واكتم مثل ما كتموه والله خليفتي عليك وعلى كل مسلم يا اخي اني لم اترك شيئا يعيب على ذكره الا ذكرته لك الا ما امر الله به لانبيائه بكتمانه وقد حدث من الضرر في افشائه واعلم ان الضعيف هو ان يكون عندك من الماء الذي طلعت فيه النفس يكون فضلا عن الماء الاخرة فتضاعف وهو انك كلما سقيته تضاعف في طرحه الماء وذلك الى ما لا نهاية له وان لم يكن عندك من الماء الذي فتعلقه الى ان تطلع فيه النفس تشبيه بالاكليل وتضاعف به واما بيزنك ولا تحرك بدكر فيه اختلافهم في الاكليل والاوزان وهو ان الماء ربعة اجزاء والجسد مثل ربع الماء والاكليل منها مثل نصف الجسد ومنهم من اخذ من الجسد ثمنه ومن الاكليل واحدا ومنهم من اخذ من الجسد اربعا ومن الاكليل واحدا ومنهم من اخذ من الجسد جزوا ومن الاكليل مثل الجسد وهذا اختلافهم في القليل والكثير تم الكتاب

بسم الله الرحمن الرحيم

هذه القصيدة العربية في العلم الصناعي لمحمد بن اميل قدس الله سره

حل اشد ابيد بعد صفة الذهب
حتى اذا امتزجت بالحل واتحدت
فذا سوا العقد والتحليل فاعن به
والفقه او فن ان رمت البياض وذا
والاصل في دين اصلا واحد ابدا
وان ببيض معاني الشرق قد ضحكت
وكان بالطبع والالوان منقلبا
والاربع المحيات اسرتخدم ما
فليس يبلغ رشدا من تنكبه
لا يحل الكرم طلعا في منابته
فليس يحل بهذا حملي ذاك كما
وقد تكاثرت الاحجار واختلفت
فكان ادم في التمثيل وهي له
ليطلب البيض اذ كانت منابته
وقيل مارنا ثم قيس بما
بيان ذلك ان اما يرجع في
فكل من كان محرورا تراه وقد
فان عقدتهما بعد المزاج وذا
وفي الرما ورما وحين تحرقه
واعطف اليد الذي منه اليك بدا
وبيض النفس سبعا في السعود كما
ودبر الكل تعفينا وتشميه
حتى اذا ابيض بالنار الذي غسلت
وان ادمت تساقيه بما نقيت
والارض قد صبغت طلا وانصبغت

قول يصدعن فيه ذوو الالباب
ما ان تغير غير اللون في الرتب
من الطلاقة عن منعوا الشب
واصل ما كان منه غير منقلب
به اشهر من الافنان في الخشب
وكل من لم يصبه الحزم لم يصب
والنحل بين مقلوب الى العنب
الانس من غير نوع الانس لم يجب
والمبتغي سيد الاحجار في الحجب
لمثل حوا في التمثيل والترب
في الشحم واللحم بين العظم والعصب
شحم ولحم بقيما بين مكتسب
لا زيتا فهذا وذاك الزيت في اللقب
علا عليه اصفرار الشمس والسحب
يكون في رتب التركيب ثم تجب
فذاك حقا سوا الاكليل للعشب
من بعضه وتود منه فارتقب
قد بين الحكما القول في الكتب
ليذهب الخبث المقرون بالشعب
سواد بدر بنور الشمس مختضب
من المياه رايت اللون من ذهب
بها المياه التي تشفي من الكرب

فانحل طلقا ابيضا بتقا
وماؤها واحد والنار واحدة
فكان طلعا يسمى بعده بلحا
فصار يسمى باسما له ابتدعت
كذلك الحجر الفرد الذي كتمت
واعلم بان شعيرات زارعه
والجنس يجمعها لكنها اختلفت
فكيف ينقلب الجنس البعيد الى
صلاحه بالتي منه له خلقت
وقيل ديك والانثى دجاجته
وذاك انهما من بيضة فرجا
فذلك الجسد المعشوق لجسم
لذلك الشحم في جسم السمين بدا
فاشرع لذلك واطلب سر عقدهما
وان حللتهما من بعد عقد هما
فتيق واقبل جميع القول منه اذا
افعل كذلك سبعا كاملا عددا
فتلك مع جسد في النار تمسكه
بالنار عشرا وعشرا بعدها مائة
كان البياض لمن رام البياض به
لان فيه نفوسا سميت عسلا
فالصابغ الان والمصبوغ قد رجعا

والعقد للماء فيه منتهى الارب
والعقد كان الذي يرجو بلا تعب
فانه سبب التوليد للذهب
واحمر الشمس منه جاء بالعجب
ومنها الزئبق والالوان في العشب
والشمس ما لم ينل منه جنى الرطب
كما تبدل في اثوابه الشب
اسماء عن ناس بالصفات غبي
فالى حصد بر منه من سبب
حتى تباعدت الانواع في النسب
جنس فهذا طريق الافك والعطب
وما سواها اليه غير منجذب
ليلحق العود والياقوت في الطلب
والام والاب منها غير ما كذب
والشحم ما وهم المرموز في الخطب
من الرطوبة في الاعكان والرتب
فالحق بالح والمطلوب لم يخب
بالماء والنار تعفينا بلا لهب
ما قاله بلسان مفصح ذرب
بالمزيد لترقى النفس في الحجب
بالثلث مالك المقسوم للشهب
بغير زبل ولا فحم ولا حطب
من غير افك ولا مين ولا كذب
بالدما وهو من العشب والعصب
صبغا يقوم به الموتى من الترب

قال الشيخ الامام ابو الفيض ذو النون المصري الاخميمي الازدي عليه الرحمة والغفران

مضمون شعري بلا مال ولا نشب
فهذه حكمة ذو العرش يبعثها

فافهم هديتك معنى ما بعثته
وليس يدركها الا ذي فطن
الحمد لله الحميد فعلا
احمده كما ليطيق اهله
احمده على الذي اعطاني
قد جل عن كل شريك وانفرد
ارجوك يا رب ومنك ارهب
وانت عال ربنا مكانكا
ارسلت ذا النور النقي احمدا
فصل يا رب على جثمانه
وانت يا رب الذي اعطيتني
والناس في ذاك على اصناف
يطلب بالراي وبالقياس
فذكان في ذاك لكنا به
لو قصد الحق اصاب الحفا
واخر بالنحو والعروض
لانه ينتحل الغيوب
يبغي به التقويم للكواكب
حسبي فاني للسقام طب
ليس يعافيه سوى من امرضه
يقول بالافك وقول الزور
يفرح من لم نحوه بداه
بهذا سوا الافك من المقال
لكنه الناس ليس يدري
فمن اراد ان يرى ما ظاهره

من سقة العلم وما حباني
فلم يساويه من الخلق احد
اياك ادعو واليك ارغب
لكنت عظيم شانكا
يدعو كما امرته مجتهدا
وزده احسانا على احسانه
علما على الناس به فضلتني
وكلهم فيه ذوو اختلاف
وسولعري فيه ذو التباس
عن رشيه في طريق العمايه
لكنه بما يقول الاشقى
لكن يجوز محكم التريف
ويدعي علم العلى المحجوب
من غير ان ينظر في العواقب
وكل داء يشتكيه القلب
لكنه ما ابلاه عوضه
مقال ذي جهل وذي غرور
ولا ترى شيئا له عيناه
ستشنع من ابين المحال
ما وضعوا ورمزوا في العجز
فهي لعمري سنة ابرايا غاره

اطلق بالحمد له لساني
سبحان ذي العزة الفرد الصمد
وليس ينجي ان مربت مهرب
قد خصنا وعمنا احسانكا
فاظهر الحق وقام بالهدي
فانه الصادع بالحق المفتي
والعلم من خيراخ وصاحب
فواحد يطلب امرا الدين
اما كنا علم اصحاب الاثر
يقول قد فقت براي الذهبا
وطالب يطلب انساب العرب
واخر قد قصد النجوما
الا الان يزيد النظرا
واخر مجتهد في الطب
وكل ما تحدث في الاوصال
وذو اشتغال بعلاج الجن
لانه يجنه وافرج
يذبحه في جوف جسم اخر
ولو دري ما ذا يقول الكهنة
من العلوم المحكمات الاول
من شيخ مونس ابي قلامه

اهل الضلال اهل الفسق والريب
يرجو الاله ويخشى سوء منقلب
قد شمل الخلق جميعا فضله
الباطن الظاهر فينا فعله
سبحان ذي المن وذي الاحسان
لم يتخذ صاحبة ولا ولد
وانت غلاب ولست تغلب
وقد اتانا نبينا بما نكا
خير الانام منتجبا ومحتدا
العالم التقي بالدين الرضي
فراغب فيه وغير راغب
يا ويحه من داهش مسكين
وما روى من مسند ومن خبر
وما عرفت الحق واليقينا
قد ذهب البحث به فيمن ذهب
علما لعمري لم يزل مذموما
ويبتغي حسابها المختبرا
يقول حسبي ذاك علما حسبي
فذاك مغرور من الرجال
ذلك الذي في رايه ذو افن
وذاك ما ليس له صحيح
مغيبا ليس له تظاهر
في لف الافك الذي قد لعنه
طوبى لمن يعلمها ما اكلمه
وبار نونس ظاهر العلامه

ويو ذ ليس ثم اذ ثيما
فاطلب هذاك الله من علومكا
شريفة فاخرة عظيمه
واخذ يطلبها بجهده
وكلهم يطلب من يرا ها
بيمات هذا العلم علم فاضل
كلا ورب البيت في الاستار
وتجمع المفترقات في النسب
وتسجن الروح برفق في الجسد
حتى اذا ازلت عنها ظلمها
من حجر ليس من الحجارة
لو قيل هذا يعمل الا عما لا
ظاهرة لكل عين ناظره
فكر وقس ان كنت ذا قياس
من الحجار ونتج الحجار
او كنت في تدبيرها رفيقا
وعدل النار ولا توانا
بانها من عنصر كريم
ماتم الاحجر بالماء
من اربع مفترقات تجمع
حتى اذا ما محضت كالزبد
وذاك مبدا الصنعة الكريمة
قد غذيت فيه زمانا لا بشه
اخذت ذاك الجوهر النفيس
حتى اذا ما غيبت زمانا

وغادروس الفاضل العظما
ما يدع ان الناظرين تذميمكا
ظاهرة مكنونه كريمه
قد عميت عنه طريق رشدها
يدبر الجبلة من عانا ها
ولا يساوي عالم وجاهل
حتى تعاني طلب الاحجار
حتى ترى ومن لام ولاب
حتى يرى فيها مقيما قد خلد
فقد عرفت حلها وعقدها
وليس ان ابصرت بالمجارة
لكان هذا عندهم محالا
لكنها ليست بقلب خاطره
فليس ما تطلب ذا التباس
والخيل يبدي فضلها المضمار
لم ترد القرع ولا الا نبيقا
فان للنيران فيها شانا
مستحدث من اول قديم
وحسنا ليفك للاشياء
وكلها في واحد تستودع
واجتمعت من بعد طول الكد
بنية في الصنعة الحكيمه
نقية ساكنة وما كشـ
عاينته بالحرف والتكليـ
ورضيت مكانها مكانا

وكلهم قد اظهروا الخفيا
لطالب الصنعة فضل الصنعة
فواحد ينكرها ويدفع
واخر مشكل وواقف
يقول ان كنت محقا في الخبر
تريد ان تذكرها ذلا بالمحك
وتعرف الارواح والاجسام
وتزوج الآبق مع ما قد ثبت
وقيل ذاك قد فنيت عنه
فابدا على اسم الله فاعرف ما يسـ
ملقى على الاكام والمزابل
ارشد تعالمن ابان امرها
مهانة مبذولة حقيره
الفرع لا يشبه غير اصله
انك ان عاينت منها موضعا
ولا الامثال فاكرا الامثالا
اني بجدلا اقول اللاعب
لم تنتشر في ارض والاسما
تخلطها وتحسن الاخلاطا
ليست الى شي سواها تحوج
وصار شيا واحدا في منظر
اودعتها في قعر بير مظلم
ليس تراها اعين النظار
الحر والرطوبة اللطيفه
برزتها الى ضيا الشمس

لو كان فيها عار نجيا
لانها ذات علا ورفعة
لانه عن علمها ممنوعة
مستحسن لما يقول الواصف
فالقول لا يثبت الا بالنظر
وانتم منها في عمى وشك
وتحكم القول بها احكاما
تحسن رفق وتأن ان ابت
او ساختها حتى خلون منها
فانها من حجر كما هيـ
مذمم في عين كل جاهل
وكشف الفكر لديه خبرها
محمودة الخبرة والسريره
نظيره في فعله وشكله
كفاك من واصفها اذ صفه
فقد اضل قبلك الجهالا
اخبر عن محمودة المذاهب
غذاؤها الطل من الهوا
واحضنها الغوق والنشا طا
فلا تضق عنك فيها المخرج
قد تم في ظاهره مكره
ليس لها الى الهوا من سلم
محجوبة عن نظر الابصار
في حجب محكمة كثيفه
ولم تكن من امرها في لبس

وذاك

وذاك من بعد تمام الوقف
حتى اذا ما نقيت اوساخها
اعدت ايضا روحها اليها
رددتها في العقد ايضا ثانيه
حتى اذا اتقنها ثلاثا
فهذه من احد الاركان
ثم عد الآن الى المزاوجه
وقد نصحت ان قبلت نصحي
اياك والزيبق والحديدا
ولا النحاس ولا الرصاص الابرصا
والشعر الاسود لا تردده
والبيض ان عاينته برفق
لكنني لست له بصاحب
ان الذي عاينته جليل
اما قرأ في كتب الاوايل
قدماؤنا قد ضربوا الامثالا
يا ويحهم ماذا الذي ارادوا
وقايل منشاؤه في البحر
فانها من حجر سيال
فذاك حقا معدن شريف
حتى اذا ما امتزجا وصارا
ثم جرت بينهما وزاوجا
وذاك من بعد نكاح وحبل
فيطلب المسلك والخروجا
لكنهم قد باعدوا السبيلا

من بعد سبع كملت في سبت
وحان من ظلمتها انسلاخها
من بعد ما صيته عليها
ثم يبدو سترها علانيه
لم تخش من فعلها التباثا
متعبة في امرها والشان
ان كنت ممن تخش المعالجه
وليس ليل مظلم كالصبح
فلست من بينه رشيدا
كلا فما اصبح جسما نافعا
وان اعدت الفعل لم يفده
وحسن تدبير له وحذق
لانه غير سبيل الطالب
يطلبه ذو الهمة الاصيل
رسايلا واضحة الدلايل
ومزجوا الحقهم محالا
لقد غلوا في وصفها وزادوا
في لجج طامية وصخر
مدبر لنفسه فعال
مفضل عندهم معروف
من بعد اظلامها نهارا
وامتزجا فيها له مازجا
وبعد جهد واجتهاد في العمل
فذاك ان ابصرته منتوجا
وكلهم كان بها بخيلا

ولم تزل تبغيها في النحو
اصنع بها كما صنعت اولا
فاصبحت من بعد موت حية
وكلما عاودتها ورددتها
ان الطريق للعيون واضحه
فان اردت ما بقي من العمل
تدعوا اليها كل من قد حارا
فكم لها من غيرها شوا هد
ولا الزنجفر ولا الاملاحا
ولا المغانيس ولا الكبريتا
ومنهم من قال بالتنين
اراك من الوانه عجيبا
قد ذمه من قبلي الحكيم
لكل من ينكره مجاهل
وكم حكيم مطنب في ذكرها
وباعدوا في وصفها وقربوا
فقايل من حجر كالطلق
واخر يحلف لا يستثني
وقايل في الحيوان توجد
وقايل من نبت وحي
وزال عن جسمها الظلام
وانتجا بينهما غلاما
وكل مولود نحو لا يرضع
فعند ذاك تنطق المجبه
يخاف ان يعلمها ذو الجهل

باللطف منك تأن والرفق
ولا تكن في امرها مستعجلا
محمودة افعالها مرضية
جاءت لعمري فوق ما اردتها
بنية اعلامها ولا يجد
فطهر النفس من آفات العلل
وضل عن مسلكه وجارا
ليس يطيق دفعه الجاحد
فليس فيها واجد نجاحا
فقد بليت ان بها بليت
فذاك عندي اعظم الجنين
بديعا ظريفا غريبا
والعلم لا يجهله العليم
ليس له في جمله شاكل
لحذقها بنعتها وامرها
واظهروا القول بها واطنبوا
ابيض بارد لعيون الخلق
يخبر عنها معلنا لا يكني
بنية ظاهرة لا تجحد
يمزج شي منها بشي
كمثل ما يحبس النعام
مكرما مباركا اماما
يفصح عنه في التمام الموضح
ونجد البالغ له والمغبه
وكل من ليس لها باهل

وکلهم فی الوصف قد اصابا
وان یساوی الجاهلون العالما
وخوف واش فاسق منافق
یرکبوا بفعلها المصاعبا
فلا اکن فیما وصفت زاهدا
فلست بعدی واجدا معلما
فان تکن ذا ادب وفطنة
ولا تکل عن بلوغ الغایة
لکل مقدور من الامر سبب
تطلب ان تدرک ملک الارض
وان غب الیه جاهدا فانه
فاشکره تزدد عنده بشکره
تم القصیده بحمد الله
وفی التطور بت ان ظفرت بصنعه
وفی کلکه ارض ومن مایه سوا
وطهره فی ماء جدید ونقه
وخذ صبغه بالطبخ للماء بدنه
واشعل له خش الجهول وثق بها
وان یبد تغییر فغیر مکانه
وارسل الی حدان فی تکوراته
نعفنه واعقده وزن بحرز
وطهرت نا سیدا وحسنت عقده
فخذ لولوا قد حل بالحمض طاهرا
فطهره بالتقطیر والغسل والقمر
زاب بسته تو بگشای آب یغمارا

ولم یجانب قوله الصوابا
وان اکون فی المقال ظالما
یخالف فی دینه وما رزق
ولا ارجی فی غیره خلا صبا
فقد ابنت ما اتر لحاجها
سفرا مبینا منعما
فقد ابنت ان اردت المحتا
فکل مطلوب له نهایه
والعلم لا یدرک الا بالطلب
فی دعة منک وطول خفض
ذو رافة بخلقه ومنه
وکن سمیعا طائعا لامره
واحسن توفیقه و

والله لولا ان یقال خانی
لا طووا من وصفها وامرها
وان اذیع علمها فینتشر
لکنت بالقول لها حریا
ولم ادع فیها لشک شکا
ابدی الذی من سرها ابدیت
ایاک ان قصدک الملالا
ولو علمت قدرها تعانی
تطلب امرا لیس بالحقیر
فاستعن بالله العلی القادر
سوا الذی یعطی من الرزق سعه
والحمد لله العلی المفضل
والصلوة علی نبیه محمد و

وجانب الحکمة والانصافا
ودرموا ولغزوا فی ذکرها
ویعلم الکامل منها ما ستر
اظهر منها سرها المحجبا
لمن بها فی علمه تلکا
لانی قلت وما کنیت
ولا تکن تطلبها غلا له
لکنت فی ادرک غیر وانی
معظما عند ذوی التفکیر
واصبر تنل حظ الکریم الصابر
فی خفض عیش وسکون ودعه
بفضله علی الوری لم یبخل
الطیبین وصحبه الطاهرین
وقطرة ماء ودهنا بصنعة
ومن دهنه ماء واحکم استقی
وانس لکلس اشعر نارا بحکمة
یلح نقی مع بیاض بیضتی
والحمرا سعار کنار الطبیعة
بلطف علی نار باتقان صنعة
کروح لها من بین نفس وجثة
وصعد بعد الشی تحت المکبة
به روح زرنیخ علی قشر بیضة
وافرجت فیه صبغ جسم الکبیرة
علی الروح واحلل اعقد الامر واسکت
آب آتش ما نور عالم ارا را

قال الشیخ الاعظم محیی الدین الاعرابی قدس سره مضجعه

وقطره واحفظه ذره نحو ثرقی
لنعاج ثلث بالعناق المغت
وطهر بسبعا من سواد وحرقة
ترجع من بعد الثلاث کوفرتی
وقد رحت بین الناس ملک البسیطه
فقل یا ملوک الوقت طرا لعزتی
وبند قه ورا لا یفاسی بقیمة

فصوبه انقاء وابیعه فضل
فلبیض احمر وللصفر وقدة
وسق وشوی کل ماء وشغلها
بارض وماء مع هواء ونار
فاستحق الطیار بالزاج شغفا
فابق ادبر ره وتقاعدت
فاثبت فی التسح بالقلی نوق

حضرت مولانا جلال الدین رومی فرماید قدس سره

جواب آتش ما سرد ورم ابری
جو نطفه باشد کمالات اول مبدا
ز خون معدن ما ریز بر سر نطفه
در اندرون اناآن رطوبت اصلی
زهی خجسته زمانی وخوشترین وقتی
بگیر بخش ازان بخشهای بخش بخت
دوای این عمل از لطف آتش است بوفق
جو وعن آید بگشای باز و بخششکن
جو مرده گشت برون آر وباز بخش کن
جو آن یکی و سه آخر بهم یکی کردند
بیار و بر سر او ریز بخش بخم را
درین مقام کرش از انا برون ناری
ز شرب بخم او شد ز ما دگی بیرون
به نیم سفته خوران باز شربت ششمش
اگر هشت و نه و یازده رسانیدیش
رسد بجای تدبیر تو که رشک برد
بیان بحر انا خندها جو برق زند
گر از خطا ها خواهی که احتراز کنی
هزار سال اگر تو عمل کنی تدبیر
چهار آتش آری ز یکدگر بیرون
اگر بدین ده وآن شش تو میشوی مالک
ز طالبان مخالف همی زنم فریاد
در آبخانه ما تا شوی ز کار آگاه
واصول او و فروعش تمام حاصل کن
ز چار و بیس و دو و دو ز طب بره جو دو چار

یکی جو وامق بینی یکی جو عذرا را
براستی که نمودم تمام مبدا را
برای لحم عظام وبرای اعضا را
ببری بر اعلا وارای بزیرا علا را
بدید آید و بو شد عطای عبهارا
بده بخور د ز بین سیاه تنها را
گر بیست بهره جز آن مردم شناسا را
بده شربت دیگر تو تم غبرا را
بده تو شربت دیگر زبهر اجبار را
نمای مجز موسی وید بیضا را
در اندرون انا آر خاک زرفا را
تفاوتی نکند آن زمین غبرا را
ز نیز نتوان گفت شخص حسنا را
بدار بر سر آتش خمیر حنا را
کند ز شرب فراوانش روی حمرا را
روان منند روان ابیل طغرا را
جو ابر آید و بند و دهان تو عارا
کنی مداومت آن آتش غذا را
که کانت اید کار روز را و فردا را
چهار باد در دشت و کوه بیجارا
ترا ست اخت نبوة اح انت موسی را
بجرخ جون برسانم من این علالا
تخذ خداث بیمای ارض بطحا را
بود که کشف کنی معنی سبتا را
تقابلست وحائل فتره کرما را

جو شد گشاده بکن سقف را به نکست
جواوفتاد بجنگ تو نطفه مقصود
همی بریز انا آتش بکن کم وبیش
جو نطفه بسته شد از خون بر سر آتش
بدین مقام رسد از اناش بیرون آر
جو خورد بخش کرانوبت بر آتش
بدین مرکب انی آن خونها و بریزهی
بر آتشی بنهش تا بهم دگر بزند
نوبت بازم آنجای هم بران قانون
درین مقام بگردد تمام کار ریاض
بدار بر سر آتش ورا تو یک هفته
انابت را باید که باشدش تقبه
ز شخص نجم سبز وکبود و زرد شود
به نیم سفته دیگر تو بخش هفتم را
بدادن وستدن میشود تمام این علم
اگر توانی زان ارض همچو خون ومنی
جو آفتاب در اندم که او طلوع کند
تبارک الله زان ساعت همایون وش
قیامت انکه گردد بجان پاک رسول
چهار آب روانه کنی زیکدیگر
ترا ز علم لدنی حکو نه بهن شود
که ترک عقل وفر دگفت اند در صفت
ببین که مبدا این علم او تنش از حبیب
ز مان مکان دگرا خوان آن بدانستی
دو وا دو چار حساب آمد و دو را و دو

در اندرون انا آرزو دکالا را
فکن تو در رحم آن انای اشیا را
بسان گرمی خورشید کوه وصحرا را
شود سمندر وآتش کند عنا را
بمهر مهر بکن سحر آن سویدا را
توان مرکب طاوس رنگ رعنا را
همان قدر که بود شد تن سویدا را
بدین قرار که گفتیم ارض عذرا را
که تا جو لولو بینی زمین لالا را
کر ترت بهره بود میل خون ز سرا را
بریز بر سر او بخش نار صفرا را
برای رنگ کند رجوع درا بعطشا را
بسان بو قلمون رنگ رنگ عذرا را
بدان قرار بده ارضهای شقرا را
همین نمونه کفافت مرد دانا را
بدید آری آن سم سم افعی را
کند منور آن عین قرع عیبا را
که دیده بیند آن از زروی دلها را
که ز آتش حکما حل کنی مر آنها را
چهار خاک ازین خاک پاک قدسا را
کرائح واخت ندانی وام وآبا را
که چاره نیست جز آن طالبان شیدا را
وباز گشت بگاه گشت این معما را
ز مشکلات حل عقود رموز اخفا را
چهار هشت ابشام چار انبا را

ز دور هر کس ما دور گار ما اکنون
بدین صنعت که تو گفتی جلال ابن ولد
ز ابتدای سخن تا بانتها گفتی
بحر فکر بسی غوطها زدی الحق
رموز ابن ولد را اگر تو بگشادی
ببندان با آب و با آتش گشا
جز این هر که داند یقین گفتت
چو بستی دگر باره اش باز کن
کسی کز زیبق ما چنین کند گلگون
عزیز ملک جهان شد چو یوسف مصری
نه او فتاد بدست حسودان همه عمر
جار و برو دست در انای حکیم
جار را دمن کن بکن قایم
کان و نبات و حیوان اکسیر اعظم است
خوانند و می ندانند این معنی از کتبها
طالب که او ندارد الحق علو همت
ای آنکه طالبی تو انسان اهل صنعت
تدبیر را کما هی نیکو بدان پس آنگه
تزویج آب و آتش خاک و هوا بیاموز ای
هر رمز کان به بینی اندر کتاب حکمت
این منقبت نه بینی در اهل این صناعت
اعلات نار صنعت اسفل تراب حکمت
ای گشتی ار دو تو در بحر بی کرانه
زنهار اگر بدانی تدبیر آن توانی
ابن عمویه این علم بر اهل چون حیات

دلیل صنعت و آن کارگاه علیا | الکشف سیح حکیمی سخن چنین روشن
بدید کردی این بوده کم سر و پا را | اگر دو باز حکیمی کرد ز بستر سخن
نهاده بر ما میوه‌ها و حلوا را | گره زدم ز سخنهای قوم بگشودی
بعاقبت بدر آوردی این گهرها را | بیادگار خدایا که دیر مانی تو
هزار گنج ببخشی هزار دارا را | بجان تو که سزاوار آفرینی تو

ولـه ایضـاً

اگر تا گردی از غم ستکلی زما | درین گفته ما اگر ره بری

ولـه ایضـاً

بخواب هم نرسیدند بر فسانهٔ ما | کسی که زیبق ما را چنین کند گلگون

ولـه ایضـاً

بر درد ای جوزان زدین میان | گر سپیدت ز سر برا مه کن

لابن عمویه قدس سره

در ظلمت و جهالت اعمی و ابکم است | اول بدان حجر را و آنگه طلب بکن آنرا
انسان اهل حکمت می بود از دم است | آندم اگر شناسی تدبیر آن توانی
مشغول شو بصنعت کین جز و اعظم است | آنکس که جمع آرد اضداد را بیک جا
چون جمع او ندیدی احجار اکرم است | کبریت و زیبق دان مغنیسیای حکمت
کان و نبات و حیوان در آب مدغم است | تا صد هزار را تا کان جمع آوری تو
کاحجار این صناعت در انس مبهم است | اعلا و اسفل آن چون گشت بر تو روشن
بیضه ازین دو سازند زان در جهان کم است | این جمله گر ندانی تدبیر کی توانی
دریای اخضر است این بحر قلزم است | این کار را نباتست این زاد او نبات
کتمانش فرض باشد بر آنکه مسلم است | گر اهل دین و تقوی یابی تو از یقین
بر غیر اهل حقا زهر محرم است | در دامن قناعت پای عمل نهان کن

ز مجمل و ز مفصل خواص سر ما را
دری فزود دگره بر گره گر مهارا
درین قصیده غنودی بسی هنر ما را
کلید گنج گشادی تو این سخنها را
گر خاک پای تو چون توتیا اعمی را
جز این نیست این صنعت کیمیا
اگر جا برست او فتد در خطا
درین ره یقین دان تو باشی کیا
دگر بد و نبود نخست کارخانهٔ ما
بگو ببخش و بخور بعد از این خزانهٔ ما
بخون سرخ کباریت جار کانهٔ ما
جار را کن بحل ز بر و جدا
در بود سرخ شمس کن مه را
عارف بدین حقیقت دور عالم است
وانکس که آن بداند سلطان عالم است
ورنه همه سرورت میدان که ماتم است
اسرار خاص حکمت کان کار آدم است
دعوای این صناعت را مسلم است
شمس و قمر همان دان کین جمله از هم است
تفسیر آن یکی دان کان اصل معظم است
اسفل چو نطفه یابی اعلا چو شبنم است
بی نور علم این ره تاریک و مظلم است
اما ز ظلم باشد بر آنکه مجرم است
این علم در مراد را گو اهل و محرم است
خاموشی اندرین فن از شرط الزم است

چون خاص و عام گشته جمله عوام و انعام
کان و حیوان کیمیای اعظم است
علم باید اولا آنگه عمل
بعد از آن تزویج باید کرد نت
تا تو این هر چار کرد اسفی یکی
این قدر اسرار صنعت بیش نیست
بیش ازین توضیح کی جایز بود
اول این علم از آدم و حوا طلب
هر که زکبریت سرخ با تو بگوید سخن
گر سخن از باطنی با تو براند بیان
باز چراغ واخت بیشود این باب ام
زر حکیم این بود باز طلب اصل او
زیبق و کبریت ما آدم و حوای ماست
زمین عالم ما سربسر دفینهٔ ماست
کسی که عالم ما شناخت بحر و زمین
اگر بگوید صدقت گوش با ما کن
ز بحر ما همه در گران از آن خیزد
هر که گشاد بسته را باز گشاده بسته کرد
نر بکند باده او ماده هم او کند به نر
رومی روز را کند چون شب و زلف زنگبال
خصم سفندیار را دیده او بگزر بدوز
رخش سخن بزین تو تیز تو بی برو سوار
مصر مراد گستران نیل درو روانه کن
سپید را تو سیه کن سیاه را تو سپید
اگر حیات کیوان برفت بدر شود

در درون دانا صنعتش جوهرهم است | هر کس که از تو پرسد کن حیث قال جا باشد

ولـه ایضـاً

آب و نار و باد و خاکش همدم است | این دو تزویج است در سودای کار
از هر حکمت که کار آدم است | چون یکی گشت و ملون شد چو نار
گردت با علم صنعت محرم است | گوش کن زابن عمویه این سخن
در چنین سری که کاشف مجرم است | این چنین نقل آمد از ابن ابیل

ولـه ایضـاً
لابن ولد

تا جرمار امتاع آنچه کرمست ظاهر نیست | گوی که غربی ما مادر شرقی بود
مسئلات را جواب گو بدو نقیت | سفت و چهار و یکی است ده و دو بود
کمین نه زمعدن بود بلک ز معنویست | دو گذر از خون و موی زهرهٔ عامان مجوی

ولـه ایضـاً

در و دمابه سازش که از مدینهٔ ماست | ابر دکوه و ز بینهای ماست بحر محیط
اگر تا بگویمت آنچه اندرون سینهٔ ماست | اگر بگوید کذبت دو گوش بگیر

ولـه ایضـاً

فرو برآور و در جفت جفت برآورد | تن مرده را کند همچو مسیح زنده او
باز شب سیاه را روز کند چو کعبتین | سیف و شتا برآورد گاه خزان و گه بهار
چون که تهمتنی کنی با تو که آورد نبرد | پیرزن بسته راز چه کر بر ما ای بسر
شاه سواری سخن چون تو کسی دگر نکرد | با تو مر آنکه پنجه زد پنجه او ز بن بکن
بر سر مصر گستران شام امید مجو برد | هر که ببر سد از تو باز معنی نیل و مصر و شام

ولـه ایضـاً

بهتر جوابش از تو الله اعلم است
عارف شوند درین عالم کم است
گر ترا در سر هوای این دم است
لیک تزویج بسم هم لازم است
درد فقر و مفلسی را مرهم است
زانکه قول اهل صنعت مظلم است
یوسف پیغمبر این را محرم است
ره برست این سخن بی سخنم ره برست
زیبق از و باز بر سر ما تو بگو یکه جهت
چون زن فرزند خویش میشود این سرخ گشت
چونکه مضاعف شود چند بود چار و نیست
نیست حجر مغز تو نیز نه بعل و نیست
آدم و حوای ما اصل همه آدمیست
در روز لعل و جواهر همه خزینهٔ ماست
در رو روان شده از شش جهت سفینهٔ ماست
بروزگار بهار تش که او کمینهٔ ماست
بگو شوار و تاج مرصعینهٔ ماست
نیست حکیم شل او زیر سپهر لاجورد
گر زخمی برآورد سبز و کبود و سرخ و زرد
در چمن او برآورد گلبن گونه گونه ورد
رستم اهل صنعتی نیست مقابل تو مرد
خاک فشان بچشم او بر سر او بر یزگرد
آن دو بگو این ملک آن دگری دوای درد
درین سیاه و سپیدت بود هزار امید
اگر سپید تو شد سرخ کرد او خورشید

گر این سیاه و سپیدت تو سرخ گردانی
بهمتی مددی ده که شد سیاه سپید
چه فیلسوف دانی چیست
گر بحکمت کنی تو تدبیرش
چون زمین آب گشت و آبش مین
زوج طلقوس ارکنی ربع عروس
زان یکی زین یازده تزویج کن
بعد ده دور تمام از او مکن
کام دو جهانی ازو حاصل کند
بقهر مهر کردم سحق مهرا
مدادی ساختم از مه مطوس
ز تدبیر صلاح آن شد چو برفی
گر توانی که سیاهی ز طبایع ببری
پس دگر باره تخمیر سیاه گردانی
زرد گردانی ازان پس که سپیدش سازی
آب حیاة بس که خوراندم بخاک قلاش
وسن ات آن تا روز بن شنوای حکیم
در هر جسد که راندم ازین دشمن آتشین
گرد جهان مجوی تو کبریت سرخ را
انگور این نبید زباغ انای ماست
نمک اندر فکن بگونه آب
پس بتدریج در گداز آید
شمس آهن بکید گو بگداز
تو مکلس کن و مشمع کن
جو در ازل شده بد حکم از قضا و قدر

ترا رسد که زنی پنج نوبت جمشید | دلم ز شادی آنم که سرخ خواهد شد

لادری قایله

درد افلاس را دوا باشد | زان برص را که لازم فرست
کنج روی زمین ترا باشد | چون زمین سرخ گشت و ثابت شد

لابن علی بن اقدس

رابع صفره چون حلقش دربرد | روی او زنگین شود زان شربت

لابن ولد

که مثل آن دو چشم کس نبیند | جمل روز شش بکردم سحق از انسان
که بر کهسار و بر هامون نشیند | مگر رکردم آن تبیض شد خون

لابن عمویه

باز آن صفر تخمیر مکلل گردد | همه ... احیا و بدین زنده کنی

لابن ولد

جز در انای ما نتوانیش جای دید | کبریت سرخ در دی آب نبیذ ماست

وله ایضا

زاج نیز این چنین تواند بود | اصل آن ماه دان دگر خورشید

لادری قایله

پس بده از عروس سرخش داد | چون شد اکسیر تو تمام بیا

لادری قایله

درون سینه طبانست راست چون تابه
سپید گشت سپید ز سرخ گشت ...
آنچه ارزان و بی بها باشد
بوی او در زمان دوا باشد
آنکهی نام کیمیا باشد
پس بکتابش دهی تا در خورد
گز میانشان شمس کبری بر پرد
جامه ابیض زرستی بر درد
آنک این ابیات سر زده نشر د
نیز دانی که او جان آفریند نیز
که هرکان سحق را بیند گر بیند
کنون زر می فشانم تا که چیند
تا سیاهی سپیدیش مبدل گردد
باز از لطف تدابیر مجلل گردد
چون بدین مرتبه جان تو مکمل گردد
بلسان از و برست و پس انکه نمار کرد
بلسان ما نمار از این دشمن نار کرد
مانند سیاب بد از غبار کرد
انگور باغ مارا ازین سان بود نبید
در وی نشانده ایم ازین گوهر جاوید
چون برون آید و ببندد زود
گنج بخشیدمت من از سر جود
گر تو اکسیر می کنی بنیاد
خانه دین بجود کن آباد
که ضربیلو و محمد مرا بود در بر

شبی که وعده اسرار بود وقت سحر
نشسته بود بدوشم جبرئیل امین
چگونه شاد نگردد ازین تن خاکی
نوشته بودم لیکن ز بعد یازده سال
مرا رسد که کنم فخر بر زمانه از ان
بیا طغا تو بیا بشنو ازان مکنون
مرا چو این دو نشسته بود دوش نشین
بعد ازین دو گرامی بیا عدید بسر
بار مغانی بهر تو گفت آورد
ز آن کمیت انین و نه این نزوست از ان
ز علم بر سر من تاج بر نهادستند
که کیستم من بیچاره حد من چه بود
فلک ز شوق شما روز و شب همی گردد
ز گردش فلک ارکان چار گانه نبود
دگر خلاصه موجود احمد مختار
بسته روی چو روز و رو اکواه ضحی
من ضعیف چو خواهم که مدحشان گویم
که جبرئیل امین آب آتشین نحل است
که بود بیضه سیمرغ و قابلیت داشت
که بیضه حکماوست نیک در یابش
چو نطفه خون شد و صورت بست و دانش
پس بکیش تو چندان بده لبن عذرا
قبای قاقم درا مل زهره بوشانند
عطارد و زحل و مشتری دگر مریخ
خموش باش تو لنگر فکن ببحر سخن

نهاده بودم بهلوی خویش بر بستر
بدوش بگو ختم الرسل کزین بشر
گرآسمان بودش روش سند مه ز خود
جریده را جو گشودم بخواندم از دفتر
گر سر فرازم این خواب نزد اهل هنر
که فکر بکر ضمیرم چه آورید بدر
رسد مرا که ز نم پنج نوبت از بهر در
در رسالت گفتند بسته است اگر
کراخ و اخت یکیست نزد اهل هنر
چو نیک باز کنی در میان کار نظر
عمل کن اعنی و بر بند بر میانه کمر
در آفرینش حق نیست چون شما دو گهر
از اشتیاق شما است سیر سبعه اختر
ازین چهار مه مولود آمد اندر خور
لعمرک آمد در شان آن گزیده گهر
گواه مویش والیل آمد از داور
زبان الکن ما عقدها کند ز شرر
بقول رسول هم اوست عالم اصغر
پرورید انیش بر آمدش شهپر
چو نطفه در رحم مادر انا پرور
بپرورش هم آنجا که بخون جگر
که طفل ناطق گردد بما در و به پدر
لباس اهل قمر را جنان کند اصفر
صحبتش همه گردند پاک شمس و قمر
شکسته گردد کشتی ز باد و زخم حجر

چنان بخواب همی دید این گزیده تو
در آمدم جو ازان خواب حمد حق گفتم
بخویش گفتم حالی بر جریده نویس
هم انگهی بدرو نم فتاد تعبیرش
نظام رابه ازین کس ندیده باشد خوب
که شاه جمله ملایک بدوش راست کی
چو ختم شد برسالت محمد عربی
دری دگر تو بگشاده ایم از اسرار
نبست مام و دگر اخ و اخت این هر چار
قبای اخت بنوت چو در برم کردند
جو خاک راه فتادم بپای آن هر دو
ز نور روی شما یافت روشنی خور و ماه
در آفرینش ز اول چو عقل شد پیدا
نبات و معدن و حیوان آن بد پیدا
غذاش خواند بقرآن درون که یا طه
چو حق بقرآن آن سرور راستوده بود
روییم بر سر تعبیر خواب و نغمه خویش
ز بین طاهر پاکیزه را محمد دان
بزیر سایه او هرکه رفت و جاز ابرد
تو آب و خاک بیک جای در هم آمیزان
ز خون حیض خورش ساز مدتی او را
غذا دهش تو پس آنگاه چون بدانستی
بدین نسق اگرش پروری رسد آنجا
سخن نهاد برون پای از طبیعت باز
ره نوطعه شهباز را کنجشگان

که دو شهمام بدین مسند و دو نام آور
هزار بار ازین شادمانی ای سرور
کنون ازین چه بدید آید از قضا و قدر
بکردم از سر دانش سعتری چون زر
از دور آدم تا دور این زمانه دگر
نبود بدوش چیش بهترین شهر
ز دند سکه بنامش بدار ضرب ظفر
خلاصه تو که اخت النبوت است آن در
مدار ملک ازین یار چارگانه شمر
برای قامت من دوختند گویی مگر
از آب دیده من گشت پای ایشان تر
ازین شدید همی بر جهانیان افسر
ز عقل نیز فلکها پدید شد یکسر
زمین از وست مزین سما از و انور
ستوده نیز بیاسینش خالق اکبر
مدحشان بگشایم ز بان نمی اوبتر
غرض عرض بودم در میانه نیک نگر
که او بتربیت جبرئیل یافت ثمر
خلاص یافت ورهید از سوال روز حشر
بدین مثال که گفتم ازین سخن مگذر
چو وضع حمل در اید برآورد خود سر
بلوغ یابد وانگه دهد ثمر چو شجر
که کان نقره و زر گردد و در و گوهر
کجا تواند بشنید هر که باشد کر
که از گرانی معدوم شوند نیز و زیر

باب صبر تو این آتش تحن بستان　　بده بیا دازین بیش ترنجاک دبه　　نگاه دار زبان بعد ازین تو این لیکن　　میان سوق و سر دار و کار خوف و خطر

مولانا جلال الدین رومی قدس سره

زبان بدوز بیمار خاموشی زین بس　　کرنا ز تیغ زبانت خلاص یابد سر
چند نصیحت کنم تا تو شوی شهسوار　　بر علی حق تو اصدق شو و استغفار
طالب ما را بگو چند زنم طبل وصل　　تا تو نگر زور بس بر سرایش وقار　　نقد ده و دو بود دیگ چو نوابی براو　　چار اضافت کنی چند بود بیت و چار
گرچه بود بیت و چار لیک یکی بیش نیست　　بیت ز نر توم دان اینت مفاتیح کار　　چند مفتاح کن تا مگر آری بچنگ　　جز که مفتاح نیست علم لدن را مدار
چون بتو مفتاح ملک سر صناعت بگو　　باز گشا گنج ارض ریز تو در پای یار　　زیبق و کبریت آر دود و بخارت بس　　چار ز زیبق بگیر چار بگیر از بخار
دو و دو کبریت دو بر دو توم سرکش　　تحت و مباشان بکن روح شناشان نثار　　نفس شمان بعد روح از بس هر دو جسد　　هر سه جدا جمع کن هر سه جدا کانه آر
روح تو زیبق بود نفس تو کبریت سرخ　　ارض مطهر درو نقره زر بن عیار　　در آن افتد آن کارض مطهر بود　　در رو فرزند ماه رو چو جان کوش دار
زیبق و کبریت ما اخت و اخ انوای عزیز　　این نر و آن ماده دان زین دو نتاج زبیار　　بر سر ما در بیرنم براو اخت او　　گاه نه آن مرد و زابر سر ناری نه خار
تا که بران نار نرم ارض تو ثابت شود　　در پی آن شیرده طفل ترا نوبرار　　بر سر کبریت ریز زیبق غربی تو خیز　　شیر ز زیبق بدوش ده تو بدان شیرخوار
زیبق شرقی برو ریز و بر آتش بهر　　بار رضاعی بکن شش جهتش ها موار　　لشکر هندوستان چونک در آید بروم　　رود میه روم را باز بدیشان سپار
باز مزیت بکن لشکر هندوش را　　از سه روبیان تا که شود نار و مار　　باز خورانش تو شیر باز بر آتش بنه　　باز درارش بسحق شیرخورانش سه بار
طفل تو چون چار جزو شیر خورد شیر خود　　او بلوغی رسید بهر بیاضش نگار　　نیح دگر زان نمط کز نخورانیش شیر　　ارض بیاضت شود سرخ بمانند نار
آردن ما سقف رنگ جامه چو بوشید ارض　　اخواو زر دو سرخ اول و بیض و تار　　درچمن ما دراسوس و سنبل نگر　　خنده زنان لاله بین بر طرف جویبار
کلبنه رنگ رنگ هر طرفی رونمود　　نفرش سنبل کشید کرد مه مرغزار　　شسته گیش بر نشان نفس تو بستان افروز　　گل اورا حل بکن روح بر و بر کار
حال او را اصاف کن ستم ز زاین بود　　ست تقضیب آس ما سبز بسان بهار　　تیره سودا چو کرد مره صفرا بر دن　　شاد بنی بعد ازین مهره گرفتی زمار
طایر اغبر جناح چونک شود پای بند　　بیضه زرین کند بهر شاهد مزار　　ملک دار باشدی بحر بغوان نست　　در گر افا به را زود بدار از بحار
ارض مطهر بیار خون معصفر بریز　　بر سر این ارض قدس تا شود لاله وار　　در تن بانوی مصر قرمزی بوش　　تاج ز یاقوت نه بر سر آن گلعذار
ارض مطهر بیار د من محرر وش　　تا نخورد سیر و پر سیر خورانش زنار　　یک جو ازین ارض سرخ بر سر الف از جسد　　چون فلکی زر شود تازه زر نامدار
جود و سخاوت بکن بر همه خلق خدای　　ریز تو در پای نقر گنج بلبل و تمار　　قره تو بس سرخ کن طرح بکن بر بلور　　هر تو یاقوت سرخ تا بشود پایدار

وله ایضا

ابن ولد

ابرص مجذوم و شل زین بخورانش بقدر　　یا ز رمانی مرا زین مرض ننگ و عار
رسول شاه حبش نقد سوی ملک روم　　نخواستاری او بهر شاه ترک و تتر
بکفت سمر شه در بلاد چین و ختن　　بدرت ناپیدای بانوی همه کشور　　رسیده است بگوش [illegible]　　که زیبت چون تو یکی در جهان حسن دگر
بگوش شاه چنین گفت ای سکین زمین　　درود و بر شش بی حد ز من بتو یکسر　　تو شاه زاده مهوب زمینی ای دلجوی　　سلم بشرق بر جله شهر یاران سر
تراجو نیست یکی یکی تو بین و شال　　بپا یدام چو در آفاق نیست هیچ نشر　　منم نبیره خاقان تو نیستی از سلجوق　　تو شهر یار طربلوس و من شه کاشغر

من از بر آمدن آفتابم ای دلجوی　　تو از فرو شدن ماهتابی ای دلبر　　تو چون ز جابلقای و من ز جابلسا　　تو از دیار فرنگی من از دیار کفر
ز ملک من بدر آیند مردمان خونریز　　چو شیر و ببر فروشان میان کروفر　　ز ملک تو بدر آیند خلق نرم اندام　　اگر یکی نگری ور هزار ماده و نر
سپاه و لشکر من پهلوان و تیرانداز　　بتیر کرگدن بکمین از حل کنند بدر　　از آن تو همه تن در سمور و در سنجاب　　بدست پاره پا خلخلی بسر افسر
قبای لشکر من جرم شیر و ببر و پلنگ　　ولی حمایل شانست گرز و تیر و تبر　　بغلطاق باتانت و بیق و رومی　　ز ضعیف بود دوش قبای حله بزر
زنند لشکر من تیر و نیزه و زوبین　　چنانکه رعیت تو پای کوب و بالشکر　　چنانک قوم تو انجا یکه گرفتار　　بر نجهای سرا بسان با خطا و خطر
خلایقی که در اقلیم تست مفلوج اند　　بلا دیان مراست رنجهای دگر　　رعیتت همه در صرع و لقوه و سکته　　مقیمان مرا خوف از رعاف و بثر
دو دانگ قوم ترا هست یخ آماس　　و لیک آن مراست دق و نزله و گر　　ولایتت بیرص بیشتر گرفتار　　از آن ماست بسر سام گرم و رنج جگر
ز شمس گرمی او ملک من چنین خشکست　　ز ست ملک تو از سردی نسیم قمر　　چو از بلاد تو این رنجها پدید آید　　تو از نشیمن من رنجها ازین بدتر
همان بهست که ما با تو در هم آمیزیم　　بسعد و طالع فرخنده ای مه انور　　حکیم سند بیاریم در زمان بر ما　　که چاره سازد ما بحکمت از دفتر
تو از مقام خود ای نامور برون آیی　　بملک پارس در آ زود ای خجسته سیر　　که من دو اسبه بتعجیل بپرم آنجا　　در سپید گران قلعه نیست محکم تر
من و تو چون بخان جای در فراز شویم　　میان امن و امان و امین کنیم مقر　　من و تو عقد ببندیم در جهان قلعه　　که باز روش نتواند برید مرغ بدر
علاج گرم بسردی کنیم و باز رهیم　　چنانک سرد دگر می کنند دفع ضرر　　چو ترک روم من و تو بیکدگر پیوست　　ز وصل این دو برآمد درخت بار آور
ز انفصال من و تعفن بس از نه ماه　　پدید آید شهزاده چو تابان خور　　جهان بگیرد از قاف تا بقاف دگر　　شود سکندر ثانی و آن شه خاور
جهان پیر از و باز نوجوان گردد　　ازو شوند همه کهتران دگر مهتر　　چو لشکر دو اقالیم با دو شهزاده　　شوند جمع بیک جای در جهان ذره در
شهی پدید شود زین دو شاه سرکش نام　　حکیم و نامور و سرفراز و اهل هنر　　حریف معدن و حیوان تمام گرم و چه کرد　　دوای جمله کند روح بخش و عیسی فر
مرده بر گذرد از زمانش زنده کند　　دگر با کمه و ابرص نباقص و ابتر　　سخن دراز مکش بعد ازین تو ابن [illegible]　　اگر جمع کردی ازین دفتری تو از هر در
ازین میان غرض ما حکایت دگرست　　[illegible] ملی بکن اینجا کرست جای نظر　　کسی که اهل فرد یا شد او کند ظاهر　　ز بحر باطن ما در جهان عیون درر
ز دست ظاهر بینان چنین نهان کردم　　میان باطن این قصه عقدهای گهر　　بلوغ اول شهزاده رفع گرم کند　　بلوغ ثانی او دفع سرد ما یکسر

من مقالات البدیعیة

شنو ز من سخن دلپذیر جان پرور　　اگر درخت امیدت اند شود پر بر
نکو کان نبری کین چنین سبک علیست　　ولی علوم تو اند بدو رسید نظر
امید علم صناعت ترا چنان کردست　　که در بحار بحر باند مضطر　　مقالات حکما گر هزار برخوانی　　ز رمز و نحل ز یکدیگران بدند بتر
ز بس مغالطه و رمز گفته حکما　　چو تو ز راه فتادند صد هزار نفر　　عنان بتاب که این ره نه راه منقعد است　　عراق و روم و خراسان بپای حج هنر
ترا همه حکما از حجر همی گویند　　حجر یکیست حقیقت ولی نه همچو حجر　　ز هر کجا طلبی بی بها توانی یافت　　هنر ز خلق ندارد بنیم ذره فرار
بجان همی طلبند و بدیده می بینند　　که هر زمان ز نقاشش همی کنند بدر　　بدان همی طلبند آن گران توان کردن　　دوای علت اجساد ناقص ابتر
ز بحر خیزد و زیرا که جوهریست بدیع　　بدیده که ز دریا بر آورند درر　　دگر که چاره او هم بدو توان کردن　　چو شد مدبر گرد و طبیعل اکبر

درو سست آتش و آب گردون دوار
ببین که خالق ما آخر بدین سر و جهان
تو هم از طلب اول که چون آنا نبود
نخست ز آب کن این ابتدا چو گشت عیان
چو هست یک طرف ز آب و باد و دیگر خاک
به امید تو اینجا یکه وفا کرد
عمل نماند مگر دفن محل عقد و مزاج
بدین طریق از اجساد ...
اگر تو خواهی که ز رنج خویش برهانی
مزاج ... که میزان حکمتش خوانند
نژاد ایشان از خاک و باد و آتش و آب
درین چهار صلاح و فساد موجود است
ازین چهار سر آنکه بجان بود مصلح
بچاره کردن ازین هر چهار جان ستان
رهاند سر آنکه گرفت زنگ گناه
چو پاک شد تن و جانشان بهم مازج کن
بر ایدا اینجا ز ایشان دو کودک مصلح
مرکبی بود آنجا حقیقتی مطبوخ
تو از طریق نخستین بدین طریق رسی
ز شور و خایه و خون و دماغ دل برداد
اگر بدین چه نمودم ترا عیان نشود
یکی برنگ بنفش و یکی برنگ کبود
مگر ز فکر بدیع تو از ظلمت شب
بجان و دل بشناس ببین که چون گفتم
بهیچ گونه کسی ... گشاد

که گفتی همه گفته شد سر بسر — سپاس ایزد چون که داد این ...

لعین القضاة الهمدانی

لاسمعیل ابن امیل

ز آنکه هست در آن مکان ... — هر کجا کو ... بود

گر بدست آوردی و نشناختی
اصل هر جوهر که خواهی در وی است
آن زمانش خوند کردان چون نزدور
هر یکی از وی بکن از هم جدا
بر همش افکن بمیزان اصول
چار ده بگذار او را در دفین
بعد از آن بردار و بازش عقد کن
هر یکی را مست میزان ساعتی
گر بخورد آتش دادی بدان
آنچه حل کردی تو بازش فصل کن
باز بردارش و بازش فصل کن
افند و شمس و قمر آید بیرون
هفت اقلیم آن زمان در حکم تست
ابن اسماعیل را این سر رسید
چند ازین تشویه و تصعیدات
کی شود قلعی از آهن نقره
بز حل عقد عطارد بجه کار
کند زرنیخ کشیدن حیف است
چند در قرع کنی مختلفات
چرا عظمتان زهره بود
رو ببایست علمای شما
روح و نفست در این زیبق در
روح از آن شد بز ندنا و کی تیر
تا تن زیبق از آن سان بینی
بسته در آب معلق ماند

آن زمان زانسانی و تخم بشر
لعل و یاقوت و زمرد با گهر
همچو گزوی روشنی یابد بعد
باز بر هم او فکن گردان چو
دفن گردان تا بیابی زو ثمر
بعد از آن بردار و در وی درنگر
طرح کن آن ساعت از وی بر بخور
زآتش نرم نکو نه از شرر
نیست در دست تو جز خاک غبر
بر هم افکن عقد کن بار دگر
بر هم افکن عقد کن بار دگر
از قضای کردگار و از قدر
پادشاهی بر همه خیل و حشر

زانکه آدم را غذا اول نمود
رو بدست آر و نخستش غسل کن
بعد از آن او را بخورد پیل ده
چون جدا کردی و باکش ساختی
دفن او از وی بمیزان ده بود
جمله را بینی که گشته همچو آب
لیک تو میزان عقدش را بدان
یعنی آتش را بخورد او بده
این عمل اصغر شناس ای مرد دین
اربعین دیگر اندر دفن دار
آن زمان میزان طرحش را بپرس
قطرهٔ بر جوهر کانی فکن
جملهٔ اسرار حق کردم بیان

لابن وله

زحل از زهره نیابد تصعیر
یا بکبریت بسوزانی تیز
بهر آن جو هر او بر سر کبر
جو سبنداں و جو اشنان و جو کر
وانکه اندیشی غو دم طرطیر

قلعی را تنقیه بول چه سود
رو که کبریت ز نا نر اشاید
بگذر از ملغمهٔ سقف قلع
تا کی از گندم و جو لاف زنی
نخل را معتقدی ای نادان

وله ایضا

بر سر از باشش برآرد سر
سبز ند کوکب چون ریزند نثر
آب کوبی فلک است او اختر

چون برون آری از آن روح برین
روز بگداز و از تابش مهر
مادهٔ خام تو با پخته نز

کف داری هست کان سیم و زر
تا نماند هیچ از وی در کدر
بیل را می زن بجوبی از شرر
نصف او شمس آمد و نصف قمر
هر یک از عنصر که داری می شمر
هیچ اندر وی نیابی از کدر
تا همه تدبیر تو نبود هدر
نه بخورد آتش او را بی خبر
اکبرش را هم بدان و غم مخور
تا بیابد سر دفن از دادگر
قطره بر قنطار بلکه بیشتر
گر همی خواهی تو از لعل و گهر
نکتهٔ نگذاشتم پنهان دگر
زانکه تا مشش بود بروی راهبر
از حل و عقد و خطا و تقطیر
باز آهنگ کند او را تطهیر
بهر تندیل فیروزی شب تیر
کر و کورند جدا می و صبر
وز بن در دی خمهای عصیر
بخدا گر شود اینها اکسیر
چون فط حیله گران و تزویر
اول از زیبق روح آور بدر
بر سر زیبق همچو نک مطر
شب ببند و چو یخ از باد سحر
در هم آمیز و بکن زیر و زبر

تا تن مرده تو نطفه شود
همچو سم در تن زیبق برود
بحرارت حل ما همچو حلیب
ید بیضا بنما موسی وار
کبریت احمر حکما را بدان که چیست
کبریت ما ز چار عناصر پدید شد
مگذر از این چار عناصر که گفتمت
اگه شوی حکیم که سازی ز چار طبع
نفس و روح است و روح اندر جسد
هر جسد را روح عزرائیل دان
فرق نه اندر میان این و آن
ز مریخ جزوی بی نقا بگیر
ز قمر هم ز زهره باید بوزن
بقانون حکمت چو دادی مزاج
جام بزم ما برا از آب زلال
مدهٔ مارت بر بازوی ما
بس عجب نبود درین گفتار ما
زچو با ماده بر آمیخته شد
شیر پیداست ولی پی پنهان
با آب ارض را آب کن سرد و تر
بدین آب آتش بکن و سن را
بگردان بدین گونه ارض ترا
قصه را مختصر کنم بیشتر
هم موالید و امهات درو
شمس و آهن بیکدگر بگدان

گردد آن نطف چو روح انور
در درون سرباش یکسر
ببر روت حل ما همچو در

نور های تن ز زیبق بهوا
چون یکی گشت نور مادهٔ نو
خم عبیت از و جامه بدار

ولد ایضا

هم اندر روت چار عناصر که شمار
کبریت احمرات در این هر چهار یار

هر گز مساز از شی واحد چهار طبع
گفتم اگر بوصل رسی زین سخن بس

ولد ایضا

نفس دان همچو سرافیل ای پسر

این بر یزاند جسد را در زمان

لا ادری قایله

چو مریخ باید ز تیر دو بهر

بوزن همه مشتری را بسنج

لابن ولد

پاک نبود گر زند خویش بود

هر که گفت مولوی را فهم کرد

ولد ایضا

یادگیر آنچه از ونیت گوید

بر سر آتش نریشش بنه

وله ایضا

تا مطول نگردد این گفتار

در جهان انا ابن ولد

وله ایضا

گر دو از تابش آن روح جو خور
هر سیش خواند در این باب حجر
سیه و سبز و کبود و اصفر
چون بدست تو فتد این گوهر
آیت همچو اشک بگفتم نگاه دار
بیش از تو ساختند نیامد بس بکار
مگذر از این سخن که سخن را بود وقار
آن شی واحدی که در دست این جهان
هر دو را از یکدگر آور بدر
آن برانگیزد جسد را از مقر
این کرامت آن کدام ای بو منر
ز زهره دو جزوی چو بدر منیر
ولی از سیاس بود دستگیر
بر نشستی تو از غصهٔ چرخ بر
هر که آشنا میدر است از آب شور
گشت طغرایی و شد صاحب شذور
نیش طبعی که رساند فهم بور
هر دو کردند بهم چون می و شیر
تا شود بر سر آتش چو پنیر
با آب ابرا دمن کن گرم و تر
بکن ارض و آتش ازین آب در
بکش و من گردان سکه نارحه
ماه و مهرست خسرو سیار
هم خریف و شتا و صیف و بهار
گر تو اکسیر سی میکنی آغاز

تو منکلس کن و تشمیع کن
چون تو کردی تمام این اکسیر
چکونه بی سلما و صاف چیزی
بهم ضم کن تو کفتی آتش و آب
زمین و آسمان بر یکدکر زن
زمین را کو ز آتش سرخ کردی
در بردیکه مقصد اقصی نهان بود
بر مردی که سر وصول آشکار شد
هر سالک از نهایت این ره خبر نداد
با مرتبی چو جان کرامایه واصل است
تحقیق آن بود چه حقیقت چو حق مات
آن زعفران ریشه که بر طور کبریاست
از غسل و فصل دم زن و وصل اصل کوش
باز آتش بوزن اصل طبیعت مزاج دو
وزن هوا همانک برآمد ز جرم خاک
چون بد بود سیاه و سپید و ضعیف و پیر
روزی که بیخ عمر چپاکی بر پیده یافت
تا از بخار بحر دراز داد قابلات
زنگ سواد تن چو ز مرآت دل زدود
آبست و آتش اول و ثانی نسیم فساد
ترکیب هر سه طبع سه نوبت بطبع جرم
یعنی ز سفت تا به کل از یک طرف
چون موضع و قعود و ثلث ذراع شد
مرغان صاف پیکر روشن ضمیر را
کر بایدت که با مه و مهر آشنا شوی

در میان عروس سرخ انداز
تو منقلب کن بنقش نکن

لا ادری قایله

فرو ماندست حیران کین چکونست
ترا کر علم رمز با ز کونست
بدست خسرو کردون زبونست

چو شد ممزوج با ید نفخ کردن
رها کن اصل را در فرع آوین
ز خاک سرخ یک وزن سپید

لا ادری قایله

کفتند این قدر که چنین یا چنان بود
پیدا بصورت ار چه بمعنی نهان بود
در شرح و بسط آن خردم خرده دان بود
هر سو برو نسیم تجلی وزان بود
بکشای و بند کن که کشایش دران بود
تدبیر حق بدان که مقدر بدان بود
کفتم چنانکه قوت تابع توان بود
آن به که زرد و سرخ و قوی و جوان بود
تن پاک کرد تا رخ برکران بود
ابر عذاب دیدهٔ او در فشان بود
بر هر طرف ز آتش جانش نشان بود
چارم هوا که مسکن او لامکان بود
بعد از مفارقت ز دو جوهر دو کان بود
دیکر طرف دری که بلند آستان بود
مرغان قرع را همه سیم آشیان بود
تا چار دانک جینه بهر جینه دان بود
او ز مکان طلب که زمان هر زمان بود

سوس صفت کسی که بدین سر توفیافت
عکس اشعهٔ لمعات جمال او
آثار زهره و بیرمه از مرجع جوی
از روی وزن صورت ترکیب او خطات
اول جدا کن آتش و آب و هوا ز هم
مقدار جزو آب کر از آن خاک شد
در اول ربیع بود از آفتاب ثابت
قوت ز پانزده بود شتا به بست و پنج
چون دیده در تجلی خود نور آفتاب
چون منقطع شود در بخار سوز دل
در حالتی که میل سپیدی کند دخان
خاکش اکر به آب طلا آتش خورد
سبحوات عقل عرصه مغرق کند یقین
اطراف چار تا بدو تا حق فرش سطح
بستر رماد منخل و فرش ز ریک نرم
یغاد معتدل ز دو مصباح مشتعل
کرکش بوزن کامل از آن آب و خاک باز

بعد ازان خور چو مهره اندر باز
بیخوری روز و شب بعمر دراز
کر از وصفش صفات او برونست
برون آوردن انجش درونست
کرت برهای این مکر و فزونست
طریق طرح هم کفتم که چونست
هر کس پی برد ز بلا در امان بود
جام جهان نما محقق همان بود
باده زبان چو در نکری بی زبان بود
ز آینهٔ معاینه ما عیان بود
کین راز در دل جکر زعفران بود
اجزای جسم و منجر ازان بود
واخر سواد خاک بهر کز طان بود
مقروب این مثل خود او زان آن بود
جسمی که جان او بصفا دلستان بود
زین سن چو در کذشت دکر ناتوان بود
کرد آرزو که بر اثرش ذره سان بود
در جان قابلات دکر خون چکان بود
از فصل و وصل فتح عیانشان بود
هنکام نور رشک مه آسمان بود
با آنکه هم مراکز در کز کان بود
یک تا به که ماند نصیب میان بود
سر تا برون و طعمه نهان در دهان بود
کر شعله زان زیاده فروزد زیان بود
تشمیع کن چه حاجت شرح و بیان بود

40

چاه عفن دو جا کن و سر بسته نقل کن
تا زود مشکل تو شود حل کشش نمای
آن به که منعقد شود از نار معتدل
آخر بعقد و تصفیه و حل نار کوش
ماند سرخ معلق و جوهر دهد بآب
چون حل شود مساوی ترکیب سحق کن
شد کفته از دقایق راز آنچه کیفیت
حال آنکه در نواحی میدان کاینات
واصل شود چو باد بهر منزل مراد
یا رب بباد جان معارف خلل پذیر
چو روح باصرهٔ فکرتم بنور ضمیر
دم شاه داده زد در تحرک آمد دل
در دوم رقم نشان پری داد
سرشت باطنش از زر سرخ کالطور
که مزاج همه عامل رسم او معمول
طالبان دور ز دار مطلوب خویش
در شب تاریک ره کم کرده اند
جست و جوی طالبان شد باز کون
واصل ما خود ندیدیش بچشم
وصلت این قوم با این علم ما
درون ظلمتی می بین صفاتش
دران ظلمت رسی بر آب حیوان
بسی دلها بود اینجا چو بر سفی
بپوشید بخود تشریف فقرش
شب قدرت خوش دریاب او را

تا در یک اربعین همه آب روان بود
کز موی بز بکردن او ریسمان بود
آیب آتشش چو معرفت رسان بود
هوا ای کر آفتاب ترا ایمان بود
آتش چو ذات آب شود پاک جان بود
کز حل و عقد آن دل و جان شادمان بود
رمزی بجا نماند که بی ترجمان بود
کوی مراد در خم این صولجان بود
هر ره روی که در پی این کاروان بود

تا آنکه کرت سوات هوا را آب ده
آماده کن زجاج بچنین بار ماده نرم
یک جزو بر صد اکن و صد را بده هزار
در جوف قرع آب بیاور عقد نار
آنکه کر آب ازو برطوبت فرو چکد
یک جزو از و چو طرح کنی بر ده هزار
انکیز ذهن قابل و اخفای رمز عقل
رابیست این یکجبهٔ مقصود منتقل
اینست راز نامهٔ ارباب معرفت

لا ادری قایله

که مایل حرکاتست و عامل تدبیر
که قاصرات نه تقریر مدحش تقریر
خواص جن و کر افسر و نکین و سریر
بوقت طرح هم او قابل و هم او اکسیر

بکام فکر چو او روز و شب سخن کرد
نهاده لوح به پیشش از زمرد سبز
بخط سندی الفاظ سند ویی مشوق
غلام فرخ بخشی او بدین داری

لابن ولد

مغدری نتوان نمودن نز خویش
کهنکان ز قند و خود نامد نویش

ترک را تا زیک خواندن چون توان
هر که واصل نیست او بیکانه ذات

لا ادری قایله

نه در هر ظلمت آب حیاتش
ولی مشکل بود اینجا ثباتش
هم از یاقوت خود داده زکوتش

بسی دلها چو نیشکر شکسته
خنک آن بندهٔ فرخ رخی را
اکر رویش بقبله می نبینی

لابن ولد

باز آتشش بهم رسان دلت ار مهربان تو
تا بر زجاج مرطی طیلسان بود
تا زهره را ز طرح تو بر مه قران بود
تا جزو آب خود شود و کامران بود
تا زنبغشه رنک به از زعفران بود
ماه آفتاب کردد و زیب جهان بود
تاثیر ماهتاب و رجو دکتان بود
هر چند رنج بادیه رنج کران بود
در نه قدم کرت هوس امتحان بود
تا قرص آفتاب بر زمین سبزخان بود
ز کشف بینات احوال این مدبر پیر
دقیقهای سپهر از تغیر تا تطهیر
برو نکاشته آیات عبرت از تفسیر
ضمیر و غایه او در بینات و تحریر
که تخت و منبر و محراب دارد از شبیر
زانکه جست و جوی ایشان نیست هیش
زانچه مطلوبست آنها دندیش
کی توان کفتن جشیدا رنک خویش
کرچه در اصل اند با ما جمله خویش
همچو کاغذ دان که چیزها اندریش
که باشد نور و ظلمت بحر ذاتش
نکشته صاف باسته نباتش
که مردم بیرساند شه باتش
درون کعبهٔ جان شد صلوتش
امان یابی چو بر خوانی براتش

ارض ثابت را بآتش کن تو داغ / گرم و تر کن ارض حکمت را دماغ
دهن تا حاصل کنی زین آب ارض / چون گل سوری میان صحن باغ
این چنین دهنی ز آب ارض سرخ / در سرابستان این ایوان و راغ
بر جسد های کداز ان طرح کن / میغ ستم دم بدم بیت اولاغ
تا تو بر اسرار حق واقف شوی / سبز و زرد و سرخ گردد پر زاغ
حق شناس این چند بیت از کف من / گرچه شب اندر چراغم بیت باغ
همچو شمس الحق تو دیدی واصلی / باز کو بنما درین فرخنده چاغ
خون دل سیمرغ و ریشش که بکف آری / وان جثه او را ز فضولش تو کنی پاک
با یکدگرش خلط کن تا بدا را / استاد شوی در عمل صنعت و چالاک
فغفور و سلیمان و دگر کسری و خاقان / از منجز خاصیت این تم چو تریاک
نیافت علم صنعت از دو چیز است / تکی آبست و آن دیگر بود خاک
بود آن آب همچون اشک ظاهر / بباطن همچو خون باشد ولی پاک
تو آن آب مطهر را بیا میز / سخا وجود از و و بخل وا مساک
فرو ریزان زمینت را از اول / چنان کز ریختن گردد مخلخل
موصل کن با آب زندگانی / تکرر کن تو هر دم آن موصل
چو دانستی موصل شد ز تکرار / فرستش تا نشیند در منزل
حصان الطیر ریز آتش افروز / مفصل را بکردی باز مجمل
در آوردی در این هفت الوان / در و پیدا شود گردد مکمل
رهیدی از غم و اندوه و تیمار / ملک گشتی بملک اندر چو مرسل
من باز آب آتشین در جام جم گردان کنم / خام چو یخ افسرده را من پخته نیران کنم
در آب بسته ریزم آن یکباخته یاقوت را / تا ز آب حیوان بعد از این احیای اموات کنم
آبی ز آب آتشین بر ضد آب انگیختم / من مجلس اصحاب را هر دم از آن رخشان کنم
از آب آتش فعل من چون بر زند سرخی / گر خود یکی گر صد بود زین چشمهٔ حیوان کنم
آنرا که سردی با بود گرمی ور آرم بدین / زینش بمغز جان دهم غمگین دلش شادان کنم
آن رعشه و لرزه را و آن فالج تن خسته را / هر جا رعلت از بدن در لحظه درمان کنم

ز آب حیوان انگهی وارش اباغ / سفتهٔ این بیخور ران از جام جم
در تحرک چون شناور ماهی ماغ / سرخ تر از لالهٔ نعمان کنی
در انا بفروز از هر سو چراغ / شمع از یاقوت چون بفروختی
تا شوی از فقر و شدت با فراغ / زین صناعت دور دورا فنا دُم
در نصیحت می نمایم صد بلاغ / بر سیاهی گو سپیدی گستری
تر صنعت نیست سهل این نیست لاغ / مالکم بر کجهای شرق و غرب

لابن عمویه

آن جمله یکی گردد بی سنج بدو پاک / البته شود اعظم اکسیر از آن چیز
از دست تو یابد شفای دل غمناک / مرده که یابد بجهان زنده توان کرد

لابن ولد

بدین خاک مقدس کنش سواک / بود آن خاک کان نقره و زر

وله ایضاً

برون شد جمله اجزایش ز منحل / گر آتش گرم و جودش بر تا بد
دل و جانش ز آتش کن مغلغل / چو مجمل را مفصل کردی ز نیسان
ز هر لونی در و بینی چو احول / چو این الوانهای هفت کانه

وله ایضاً

در بزم بر پیر و جوان بر مست و مخموران کنم / از عالم جان آمدم آورده ام آب حیات
تا ید بیضای از آن چون موسی عمران کنم / چون عکس آب آتشین از جام من پیدا شود
آب حیات جانفزا آنا شرب بیماران کنم / هر جا که رنج گرم و خشک هم مداوات و را
من دفع آن سردی همه زین آتشی دکان کنم / آنرا که غم بیرانش بگرفته باشد بعد از این
از یار رجات جمعها این مرد را درمان کنم / من صرع را و لقوه را سرسام سر دو سکته را

اصطمعون نیش دیم بو غاذیا آتش انگهی / مطبوخهای گونه گون در حلق او ریزان کنم
آنرا که صفرایی بود یا ذرب باشد لون او / ز اسکنجبین دفع آن صفرای آن بر قان کنم
بر هم ایشانرا ز غم تا زین وزان ایمن شوند / از شربت زین مختصر تیمار بیماران کنم
گر دق و اسهال کنون بینم من از تو ناکهن / از دق ها از اسهالشان بر هم نم و بر هان کنم
گر باورت ناید ز من یا آنچه میگویم کنون / در پیش توای نامور من سربسر اعیان کنم
جان بخش عیسی دم منم آورده ام آب حیات / تا مردهٔ ریزیده را اندر تن او جان کنم
زین توتیای بی بها میلی کشم در چشمشان / تا چشم ایشانرا خلاص از کحل کحالان کنم
القصه اینجا رنج برد زین بیشتر نتوان نمود / در روشن تر از مجمل مرتب جای دگر تبیان کنم
از مغز حکمت هر دم آورده ام بلسان خاص / تا ابرصانرا تن طلی هر دم از آن بلسان کنم
تا از لغوز و رمز ها ذوقی ترا پیدا شود / من بعد بر کلی سخن تصدیق اقوالان کنم
چون شهر ما را یافتی و آن قوم را نشناختی / در کیش ایشان آی تو تا جمله را قربان کنم
موسی بمعجز از عصا ثعبان کند نبود عجب / زاخت النبوة ای عجب گر من چنین ثعبان کنم
از مشتری یا برون برم نرمی و بانگ و بوی لا / مریخ را نرمی دهم با مهر و مه اقران کنم
چون زهره از خون جگر انسان ببینم ممتلی / واجب شود اکنون همی تا قطع آن شریان کنم
ابن ولد تمثیل را از ظاهر طب میزنم / من باطن علم الکتاب الی جابر حیان کنم
ماء الکریم و ماء دم ماء الزجاجی و کلاب / در سبعه این اوزان حق خوانم ترا اعوان کنم
روح تو با روح نبی در صدر جنت هم قرین / با حور با دایم نشین تا چاکرت غلمان کنم
در نصف این ارکان خود من ثلث و ثلثانی نهم / در نصف آن دیگر همی هم ثلث و هم ثلثان کنم
چندانکه خواهی در جهان در عیون آورده ام / از بحر حکمت من برون بر خلق تا افشان کنم
از دفتر اهل هنر نام و نشانت بسترم / دیوانه باشم گو کنم حاشا اگر زینسان کنم
صعلوک و انکه ره مخوف در کران با خویشتن / از دست جاسوس سخن پنهان ز صعلوکان کنم
چندان کتبها ساختند از خود خدا داند که حیست / مقصودشان آخر چه بود الحق از آن افغان کنم
گو آنکه سر با اندرون با او نهم اندر میان / صاحب سری بنما من تا ذکر اسراران کنم
چند از عقاقیر شما ای طالبان وز کثرتش / من امتحان جلشان از بهر عطاران کنم
از حل عقد و طبخ و ز تشمیعشان گشتم خجل / من موی و مغز و غدو را با بول در قرغان کنم
ماء الاصول آنگه دهم یک نفحه کش سردی بود / تا روده اش را بنگرم با نسخ اخلاط آن کنم
گر آبله یا حمره در مردمان پیدا شود / کافور و طرخون آب ما من شربت ایشان کنم
تا سود و سرطان و جذام آنگه از تن مردم برم / من دست گالی سر زمان زین گونه ادا فعان کنم
یک قرص او از شمس ما بستان آب آتش دهد / تا بنگری زرد آبه را از روی جه سان ریزان کنم
از روی یا دشنام را و آنگو ابر اکلات / من زین ماء آن اندر زمان این هر دو را گردان کنم
گو آنکه در چشمش سبل یا ظفره باشد یا بیاض / یا آب نازل شده او را کحل شاف ار زان کنم
این جمع یکسر مرده اند از رنجهای گونه گون / عیسی این قوم آمدم تا روح در ابدان کنم
این دارو ها را من همی از باغ داد آورده ام / از خوردن این دارو ها تا دفع رنج آسان کنم
زین معمور زین بغداد بیت این دارو های / تا تو یقین در کان من بی غلط کتمان کنم
بشکن طلسم گنج ما تا از درستان بر خوری / کاندر سراب بادیه من تشنه را لمعان کنم
اول ز خصم بد خبر علم لدن چون یافتم / ماندم بجا انها دگر از کس چرا پنهان کنم
شمس شعاعی میکند جرم زحل را چون قمر / ما مه را انهر ز نفس از نور خود تابان کنم
بیرون برم من از عطارد بی ثباتی را بدر / با آفتاب مه ور امن بعد از این یکسان کنم
سردی بگیری نشکنم گرمی سردی هم چنین / من هر مقابل را ماثل از نسبت اوزان کنم
طوبی زنار و دهن ماء زار ارض تو یا سیدی / مادی این ارکان شدی کش روح اجساد ان کنم
تا زنده باشم بعد از این ای خال ابن ولد / بر خاک پاکت هر دمی من بس دو صد رضوان کنم
زان آب ده هی مرهٔ صفراء از سودای تو / هر که این اوزان حق در جمع این ارکان کنم
هم انس و جن و هم ملک تحسین کنندم جملگی / آنکه که از علم لدن من حکمت یونان کنم
اندر دلم سر بر میزند سربار ما سود فاش کن / این ولو اسرار را تو هم اگر چون آن کنم
اسمار اسرار سخن زان در دهان خویشتن / دو ز هم مبادا گین سخن در گوش نا اهلان کنم
من خانه آباد ان کنم در من غلط تا نشکری / آن خیم گو کنعمان خانه تا ویران کنم
چندانکه خواهی رو بخوان گر آن قشارات شما / هر دم مخوان گر بعد از این من گوش با هذیان کنم
خاکت دهم بر باد اگر در آب آتش فعل من / من بعد اگر منکر شوی من با تو زین دستان کنم
هم زیبق و کبریت را معدوم کردم از جهان / هم خون و هم موی و منی چون شرح این الوان کنم
کوته کنم چندین سخن بیزارم از تصعید مان / و ز ذوب و استنزالشان این قصه را پایان کنم

ای آنکه عمر خویشتن کردی درین معنی بسر
اسطقس ذدان کرم ما بود مختص ان مردما
بشناس چار و بس ما وزید دور رطب آگاه شد
چندین هزاران سال شد تا من بدینجا آمدم
آنکه ببینی معنوی آن آدم روح مرا
تا جان من خندان شود و شمس رخشان بود
شمس حکما بر قرعامه فکندم
جرم قمر از زبدهٔ خورشید چو رندید
ده روز دگر بر سر آن آتش حکمت
یک شربت ازین زبدهٔ من گر بخوری رانیم
تا بر سر آتش شوم بوقلمون رنگ
گر پرتو رخسار بر اندازم بر زنگ
از قاعدهٔ پیش نه پس مان و نه زو پیش
مگذر تو ازین قاعده زنهار که گفتم
بینی که چو خورشید شود جان و تن من
این مرتبهٔ اول طرحست بتکرار
سی سال فزون از پی این علم دویدم
این آب زمین ست انابیت جوانسان
از فضل تو یارب سخن راست بگفتم
بالله که نه خون ست و نه بول و نه منی نیز
بیزارم ازان حل و ازان عقد و ز تصعید
ای که در بند صنعتی شب و روز
تا خلاصی مگر دهد دست
معدن حکمت اولا بشناس
اتفاقات جملهٔ حکما

شد عمر و مال و عوض تو تا کی ازین عصیان کنم
چون کس قسطها ن خشک تا طلع بر رخ رطبان کنم
تا چون حکیمان ذکر ما ثبت درین دیوان کنم
زان لامکان چون آمدم اینجا چرا اوطان کنم
گز چار روز چون بگذرم من روی در انسان کنم

از شی واحد نگذرم تا زنده باشم بعد ازین
بسیار خوردم غوطها در بحر این اسطقسذ
گردد را این ره بنمود نشاه قوی
سی آدمی صورتیم از آتش و باد و آب و خاک
انسان اگر بینم بسی علمش بخواهم بگذرم

وله ایضاً

پس گفت اگر بر سر آتش بنهندم
می‌سازم و می‌سوزم و می‌گریم و خندم
تا بار دگر زنده شود جان نژندم
سرخ و سیه و سبز و سپیدار بیرندم
آن زنگ شود روم ازان باب سعندم
تا ان تا نزوی بر سر قانون نت فکندم
زان زبدهٔ بیشین بخوران شربت چندم
چون شعشع یاقوت فروزنده و خندم
دانی که مضاعف شوم از بازدهندم
من عمر ازین گونه درین علم فشاندم
با آتش نرم و دانا بسته مهندم
تا هیچ کسی حرفه بغیبت ندرندم
نه شعر و نه کبریت و نه زیبا شمر ندم
وز تشویهای که بدان کند گشتندم

بر آتش حکمت چو سبیکه کردم چون قیر
یک حله ازین گونه چو بر من بسر آید
هم بر سر قانون نخستین که نمودم
چون وعدهٔ یک حلهٔ اول بسر آید
خواهی که ازین پایه فزونی طلبی تو
یادت نرود بر تو کنم درس بتکرار
چندان بخورانم تو ازان شربت اول
ششصد قرا انداز و یکی ز اول تدبیر
این شش چو بدست تو فتد ای سر استاد
وی روز فرو مانده بیک حبه محتاج
از ابن ولد خواه تو بشنو سخن راست
با فضل تو یارب بجز از راست چگویم
در مجمل دارو چو مفصل نتوان گفت
تدبیر حق اینست که گفتم بتمامی

لابن عمویه

پس حجر را بدان که جهت بنام
اندرین قول تا ذوی الاسلام

وانکهی از کاسبی تدبیر
زمرهٔ انبیا همین گفتند

گر بگذرم از مذهب خود دین بدین بدلان کنم
تا یافتم در گران گر گوش آویزان کنم
مگذر ازین ای آدمی زین سرت آگاهان کنم
این چار زندان منست آن روز کش ویران کنم
من جان جان جان بدم زان روی در جانان کنم
و نذر میان گردان بودم من خصم را گریان کنم
جرم قمر از زبدهٔ خورشید بر بندم
یکماه ازین گونه چو در بند کشندم
آید بدر از ابر سیه ماه بخندم
بفرست مرا بر سر آتش که بزندم
بدری شوم این بار که نقصان نکشندم
در گوش کن ای پیر عنا دیده تو پندم
تا صیت فراموش شود من بپسندم
تا پرده ازان روی چو بدرم ببرندم
تا جمله شود شمس ازان طرح بلندم
روی بمن آورم بسختهای چو قندم
امروز ببین نعل زرین بوده سمندم
یا خود بدر و غش بدر آورد که افکندم
زیرا که جز از راست کسی را نپسندم
وز جمله عنا تیر رسانید گزندم
دریاب که زین گونه بمقصود رسندم
قول ابن عمویه کن با مام
از چه اتلاف عمر و مال و علام
واجب و لازم است استعلام
باد بر جمله‌شان درود و سلام

چار عنصر که اصل اشیا است
سهل کاریست گر نمی دانی
هر که تفصیل کرد و تطهیرش
تا رسی تو بغایت القصوی
ور ترا نیست دور باش ازین
متقی باش و از خدا بطلب
تا کند کشف از در رحمت
در خزانهٔ رحمت ببین چگونه گشودم
اگرچه بود بسختی بسان قطعهٔ یاقوت
ره صراط بدیدم برستم از غم دوزخ
خوش گشتم ازین پس فغان دگر نه برارم
اگرچه مایهٔ عمرم برفت در سر صنعت
چون زمین تدبیر بدی تخته شد
از درونش آور این روغن برون
معدن ما راست آن کبریت سرخ
شوشهای نقره و زر ریز ازو
روح حل کردم بساعت بی فغان اکسیر آتش
شربت چندش خورانیدم حکمت در اثنا
روح در آتش خلیل الله تف خوش شد
حار دو و برد و چار و رطب چهار شد
چار آب اندر سه احجار چو آمد
سوگند من بطه و یس و الضحی و ان
کردند عمر ضایع این قوم در ضلالت
یارب تو بند کردی بر دیدشان و بر دل
از آب و باد و آتش وز خاک پاک حکمت

چار تدبیر میکند الزام
در یکی بیت میکنم اعلام
حل و عقد و رش کند که گشت تمام
شکر حق کن بقبت ایام
که هلاکت کند غم و آلام
فهم آغاز صنعت و انجام
بر تو رمز غوامض الکلام

حجر و معدن و تدابیرش
هر که معلوم کرد تدبیرش
سیصد و شصت مرتبه آتش
علم پیغمبران بود بشناس
این چنین علم کار هر کس نیست
ساجد و راکع و خضوع و خشوع
گویدا اندر ثنات نعم العبد

لابن ولد

در بهشت چو شد باز در نعیم خلودم
چو این خزانه بدستم فتاد من بغنودم

کنون بپوشم حله ز سندس و استبرق
بسی دیار بگشتم برای صنعت اشرف

وله ایضاً

در درونش باز در بر والسلام
خاک معدن زیبق ما والسلام

ز آب حاشر تخته گردد خاک ما
در سپیدی طرح کن آن بر نحاس

وله ایضاً

کز جهان مشروب صحت یافت آن روح سقیم

طلق را در روح پوشیدم سمند و اوروح

وله ایضاً

سنگ وده و دو جزین و ثبت ترا ییم

تا شناسی تو آب ام مراح واحد

وله ایضاً

مولانا جلال الدین رومی

فزاید بطعن جابر راست

خوانند و می‌نخوانند این علم خوار آسان
چار و دوی مضاعف مخلوط کن بمیزان

ترکیب این صناعت در بیکی نهادم
تا بر تو کشف کرد و اسرار تمامت

بپرسانند ترا بدار سلام
حاصلش شد شرایط اتمام
بر اعانت آن نمایی قیام
گر ترا هست درک این افهام
خاصه اهل فجور بی فرجام
هم اوقات با خواص و عوام
خالق ذو الجلال و الاکرام
هزار عقد جواهر ازو بخلق نمودم
تکینه وار من او را بچرخ فکر بسودم
رسد از آنچه بعلم عمل چو زان بفزودم
برای نیم سوالی هزار کذب شنودم
ولی رسید ازین علم سر بچرخ کبودم
آتش در کار او کن والسلام
خام بی آن آب ماند والسلام
سرخ را بر نقره افکن والسلام
هر کرا بینی ازان ده والسلام
واشتم چندان و را من کو بدانجا شد مقیم
در میان حوی براغه پیر دار از نار جحیم
در جهان رتبت چو موسی یافت شرف کلیم
نیز دو دان میرات تو در که تقسیم
جبت بنگر دی حکیم جمله اقالیم
در عمر خود ندیدم یک طالب حجر دان
شعرست و بیضه و دم بول و منی حجر شان
ترکش چنان که یابد هر زیرکی سخن دان
جمع آر خشت و چار تن اندرش بکن دگر سان

اینست منزل صعب این راه اگر بری / باید رسی منزل از پیه این بیابان
تا با دو آب و آتش از خاک ما نبری / زنهار تا نگردی چون دیو گرد انسان
حق را دوات انسان بارست نیز هم دو / بشناس این دوا را با جد و جهد و امکان
ور نه چنانکه ابلیس انسان ز حق ندانی / خود را کنی بلعنت آنگه چه سود حرمان
بشناس خویشتن را از بحر خود برون آ / این جوهر گرامی کان لولوست و مرجان
در بر و بحر پیدا در شرق و غرب موجود / در پیش شاه و درویش با شهر یار و دهقان
چون آفتاب و طوبی چون روح در نهان / پنهان و آشکارا نزدیک خاص و عامان
خوار و عزیز و مسکین بی قیمت و بقیمت / چون لولو و جواهر از آب و خاک ارزان
گفتم من آنچه باید ای طالبان این راه / کردم پدید روشن این راه خوار آسان
گر بشنوی ترا به ور نشنوی مرا چه / تدبیر حق چنین است ای طالبان امکان
تشویه را و تبییض تحمیر را و تصعید / سیراب تشنه کردان اوچه راست درمان
کردم پدید روشن این راه تا بدیری / چون خضر گر بنوشی زین چشمه آب حیوان
از روشنی که گفتم اسرار حق تمامت / منصور قوم گشتم خوف منست از جان
هم ابتداش گفتم هم انتهاش خواندم / چیزی بجا نماندم از گفته حکیمان
راندم سخن تمامت از اول و ز آخر / آخر ز اول آمد اول ز آخر آن
پروردگار داند گفتم همه ز کردست / چون شعر دیگران نیست وان کتاب خوانان
روح نبی مرسل بر من گواه باشد / گر زانکه یکسر موی در قول هست گمان
مقصود ازین صناعت آنست سعی کردن / تا طرح تو برانند یکبیش بر هزاران
ز روی آنکه روزی شادان شوند ازین کار / زیرا که آنکه روزی زین ره رسند بسامان
گرد شهاب ثاقب چون دیو چند گردی / گر سهم آتشینش روزی شوی تو سوزان
ور نه او ز زر این قوم یک نیم بیش یا زند / گر صد شتر و گر یک دربا زند نهان
جا بر بکردن تست تا نفخهٔ قیامت / هر جا که ریز و خونهای قلب کاران
اندر میان باطل تدبیر حق نهادن / چه سود چون نداند تدبیر پاک یزدان
در هر رساله صد جا سوگند یاد کردی / یعنی بحق جعفر و آدم نشان مجربان
بیچاره آن مهوس چون این قسم نخواند / تا هر شود ز اول آخر شود غریوان
تدبیرها بسازد ز انسان که گفته باشند / زینجا بگیر چندین زانجا بمان تو چندان
ز انسان که گفته باشند چون مرد کار نبود / خسران مال یابد از کردها پشیمان
تدبیرهای این قوم گر جمله بر تو خوانم / حیران شوی و واله از کردهای ایشان
آن گروه سرخ آهن ترکیب زر و نقره / وین گروه توتیا را با زر مزاج و حملان
آن گروه زر و زیبق با مغرقی برابر / وین زر و توتیا را آمیخت هر دو نادان
آن گروه سحق زرنیخ وین گروه طبخ کبریت / این در بلای زنجفروان در عنای ارکان
آن طرح کرده زرنیخ خشک کبود و تیره / وین تخت کرده قلعی از آهن گدازان
کبریت زرد و زیبق تصعیدهای زرنیخ / خوشو سفید او و ظلمت و زروبنیان
تدبیرها بسازد آن هر دمی بنوعی / وین هر دمی بمالد از بهر تاب سوهان
ریزندی هزار باره آن در محک بمالند / بر سپید و نرم دان بر چکوچ و سندان
تا گند زشت زرنیخ آن زرد روی گشته / وز عقد خام تو قاتل بختیست و حیران
آن گفتهای دریغا تدبیر من خطا شد / وین نیز گفته آوخ بد بود گوی ارزان
اعمالهای این قوم اندر عدد نیاید / گر یک کتاب خوانی ای دوست یا هزاران
ای قطب اهل صنعت وی آفتاب حکمت / ای آستانهٔ تو برتر ز سقف کیوان
در ظلمت اند یکسر برهان مهوسان را / بنمایشان تو راهی ای آفتاب رخشان
تا کی ز کتب ها بر از سبعه و ز سبعین / این جمع اهل صنعت باشند دل پریشان
یک نکته است بشنو در صنعت آن تمامی / کاندر جهان نگوید کس نکته بدینسان
آنکس تعب اندکسیر کردن که او ز گندم / آن آورد و گر ره گندم کند هم انسان
این آیت عجوبه در شان ماست منزل / در هر سری نگنجد اسرار خاص قرآن
این معجزات عیسی وان خلیل و احمد / مختار رهاب تو بین موسی بن عمران
علم لدنی اش خوان یا ختم النبوة است این / آنکو بدین کرامت منشور یافت فرمان
او یوسف ثانی وین گنجهای عالم / در دست او است یکسر این دار و گیر و بستان
صاحب زمان و قطب است منکر بود نخواهی / گر بر وی بوش باشد گر در بلاس عریان
حاتم گفت بر مکس هرجا که نامرادی / بینند و بلد او شی غمخوار نامرادان
بر بندگان ایزد چون آفتاب تابد / هموار او بشفقت بر گبر و بر مسلمان

چون ابر

چون ابر نوبهاری باران جود بگیر / برارض تشنه ریز و معمور خواه ویران
جز اهل این صناعت ... تا بد روش / بستان بکس نگویند گویند بیک ده مان
کوته کنم حکایت بر دند گوی دولت / این اهل با سعادت از جمله جمع فضلان
تا هست قطب ساکن باشد روان ... / بر چرخ ماه و خورشید در برجها بجولان
تا گردش سماوات اینچ نا ز ینهان / یارب بذات پاکت از دهر کم مگردان
از فیض آسمانی در ماه شادمانی / بگشاده باد یکسر بر روی این عزیزان
نام نیکوی این قوم اندر میان مردم / دایم بجا بماناد تا هست چرخ گردان
باد انجسته دایم از سال و ماه هر یک / تا سال و ماه باشد اندر میان کیهان
هر روز و ساعت از نو چیزی دگر کون / از کارخانهٔ غیب تا زان بسوی ایشان

از مقالات الالهامی

راه غلط کرده تیز بگردان عنان / بادیه تا اینست بدرقه بی کاروان
رو بره آور که از بر نغر وزد ترا / آتش جان و فرد ز آب سواد سوان
مدرک انفاس ... بهیج / سهیلی در اک را ... بجان
از جسد بی حیات چشمهٔ حیوان بجوی / وز ورق فیلسوف شرح سوالی بخوان
یا سخن از دیده گوی یا نفس از کرده زن / تا نشود پایمال ... و عرض ای فلان
ور ز غم تجربت سیر نگردد دلت / در طلب آن باش هر سو بی خسران
زان جزو اول بیار کز فلک آورده / راه نگهدار هین بیهده مشتاب هان
هشت و یکی و پنج و شش قسمتش وزن طبع / هفت و چهار و یکیست اصلش و نام و نشان
آنکه بیان کرده است صورت او امزاج / آنکه عیان دیده اند معنی او را کیان
احد از اسرار قرب عیسی ز انوار ... / موسی از اطراف طور خضر ز بام جهان
مرتبتش را نهند سلطنت آفتاب / سلطنتش ... مرتبهٔ آسمان
عقل ز روح القدس شرع ز بیت الحرام / وحی ز روح الامین روح ز دار الامان
گر بکف آری بجهد باز شناسی که هست / خوار و عزیز و سبک پست و بلند و گران
باز جو اجزاش را پاک مجزا کنی / خرده مفصلش ببین نکته و صلش بدان
آب برآور ز خاک خاک برآور ز آب / نکتهٔ از فصل و وصل بیدم و دادم نشان
بیضهٔ بحری در آب کز بجلیل حل کنی / مشکل تو حل کند ساحل ... ستان
بر فلک ششم آی تا ز سر شک زحل / قابلات را ملال بدر کند بی گمان
زیبق محلول را ز آب رخ مشتری / گر بکف آری ببین جرم عطارد دران
دختر بهرام گیت والی چرخ سیم / حاصل ذنجار ... خون دل زعفران
بر فلک چار بین حاصل و باقی بکیست / یادهٔ لعل است لعل ناده کانت کان
گر تن مریم ترا روح مسیحا شود / رو که رسیدی بکام گفتم و کردم عیان
بس زر کانی بیار وین زر مصنوع را / وزن زر توم کن در زر کانی نهان
ضرب کن آنرا درین تا هم از ایشان یکی / مردهٔ مغروب ... زنده کند در زمان
از فلک چهارمین گر در ششم زنی / رتبهٔ پنجم بنجه زند با سنان
تا بنهم مرتبه قاعده نگذشت ازین / چون بنهم در رسید گشت عدد بی کران
ور بطریق نجوم میل صناعت کنی / مختصری تخت زهره با تو نهم در میان
جرم عطارد ز قوس چون سوی عقرب شتافت / قدس هوا ... تیر فلک ما کان
گرچه ز دار القضا آمده باشد برون / با فلک زهره اش باز در آتش نشان
روغنی از شیر شیر کز بخور انیس ... / در تن شیرش کنی باز جو روغن روان
با قمر منخسف چونک مقارن کنی / شمس برآید ز شیر تا تو ببینی عیان
ور بقمر مایلی زهره و کیوان طلب / گفت او زانکه نیست گوش ضمیر ... کران
رمزهای جو صبح روز و حالت نمود / گر تو بحق واصلی تا کی ازین امتحان

لابن عمویه

سوال کرد ز من دوستی که میخواهم / که حل و عقد نظم آوری بشرح و بیان
جواب دادم و گفتم که نیست آن ممکن / حرام باشد کشف سرایر رحمان
ولی ز روی بیان هم اشارتی بکنم / که هم ز نقص ترا بود هم از طغیان
طرایق حکما جمله چون بدانستم / بر هر جمله مخالف بدند و دیگر سان
ولی ز روی حقیقت نبود جز واحد / خلاف این نبود هر که گفت جز نقصان

جو یکی بدو آلت یکی و فعل یکی
بدانک حل جو بشکست رموز حکیم
جو آب و آتش را جمع آوری باهم
جنان کز آدم حوا پدید کرد خدا
که نام اوست یکی کیمیا دکر اکسیر
ولیک عقد جو اجاد ان نه بیش و نه کم
جو حل و عقد تیسر شود شود روشن
جو آب و خاک مشخص کنی برای العین
بحق واحد آن لا اله الا هو
بنزد مردم دانای فیلسوف حکیم
جو سیر طبخ با فر رسید طرحش کن
ولیک جز بقدر طرح او نه افتد
اکر تو همت تعلیم این هنر داری
درود باد ز حق بر روان مظهر شرع
شد خواستار دختر تکفور شاه جین
ایلجی روانه کرد بتکفور در زمان
بشنیده ام که دختر زیباست مر ترا
تکفور جون شنید بیامی جنین ز شاه
دختر بیاورست و جنین است شرط ما
خواهی که برخوری تو از و زین جه کفتمت
نه هم بیش ازین بیاد سخن
زانک اسرار علم صنعت را
نجوما نه شعر و نجف و مخ است
نتوانی زجسد و حیوان
نه ز معدن شوی تو خرم و شاد

وزین حدیث حقیقت تجاوزی نتوان
با آتش حکمانه بشعلهٔ نیران
جو طبع ماده شود نر ز ماده آبستان
ز نر تولد ماده کند بعقد کیان
یکی نزر و دکری آفتاب و دکر انسان
با آتشی که بود نرم مثل نار رضعان
بنز و تو همه اسرار صنعت و ارکان
بقای خلد بدست آوری ازین و ازان
که ذاکر ند ورا جمله ذرهای جهان
ز نزد عام خزی هدایت نادان
بنقره یا بزر و ابق حکمت یونان
نیافت ز تدبیر بایه حیوان
بپرس زابن عمویه مپرس از دکران
امام جمله رسل قاید همه خلقان

و لیک فعل دو قسمت حل و دیکر عقد
کر انک فهم کنی نکتهٔ بخوانم کفت
خلاف عادت جون جمع می شوند باهم
ز عقد ماده و نر کودکی بدید آید
که نا جان بود او در جهان بود ثابت
که کر بحوت آتش بود زیادت ازین
بدان که آب حیاتست حل و عقد یقین
نیابی از سر تحقیق این جنین شرحی
که سر های حکیمان همه بیان کردم
پس آنکهی بتساقی ثبات کن او را
بزیبق ار فکنی او شود جو اکسیری
اکر دکر کنیش حل و عقد با تشمیع
وکر نه کنج قناعت کزین و آسایش
بر اهل بیت وی و پی روانش تا با بد

لابن ولد

کز عکس روی اوست منور جنین زمین
بر جان شاه کرد ثناها و آفرین
کو را تو بر زمین بزنی اول ای کزین
مکذر بیاد وارو حسابش کن و یقین

بفرست از برای من آن دلفریب را
تان دخت ما ورا بکنیزی بکن قبول
با او بز و رنجه و بازوی پهلوی
آمد رسول شاه و بیاورد دخت را

وله ایضا

نه مرارست نیر و غدره و خون
ناطق و غیر ناطق و نه نکون
در همه عرا ز تراکب دون

نه ازان کو سی رود بدر و پای
کر از یشان بنا سکنی حجری
وز نباتات نیز سبی کویم

ثبت نا تشان از دلایل و برهان
که مثل آن نبود در دفاتر فضلان
یک بطبع جو مردست و یک بطبع زنان
بفعل پیر و بتن خنثی و بفعل جوان
برابرست و را با ابد رکاب و عنان
بدست تو نبود جز تغابن و خسران
دکر که عقد نکرد و مکر که ز خاک جنان
خفیف کاه بتکلم ثقیل در میزان
جنانک واضح و روشن بود جو نور جهان
جنان کز آتش سکش نباشد لبج زبان
که طرح او متضاعف شود که ز و بان
بکر جه بر فکنی در زمان شود عقیان
که نیست کار رفوزه ما یکان بی دل و جان
درود بی حد و بی انتها و بی بایان
تا در نکاح آورد آن بکر حور عین
کای شاه با نشاد بزرک و سپیح دین
تا جفت خویش سازم او را و هم نشین
باشد که لایق آید ازین بنده ایکین
کوی که صد را بستانی ازان سمین
پس عرضه کرد آنجه بدو کفت شه بدین
بیش این طالبان صنعت دون
اهل حکمت نهاده اند نمون
نه ازان کو سیه رود ببطون
که رود طرح او بسوق و عیون
نشوی شاد سرکرای محزون

از بسایط مرکبات بکن
بسه ساعت فزون یا کم و بیش
طور سینا بکو انا را دان
سر او بسته و در او مه و مهر
غربی ما بهفت الوان است
نیست شرقی ما تن غربی
آن یک از فرق تا قدم جون زر
باز غربی شود ز ن شرقی
کرم رو باش و جست و جو میکن
جند ریزم فضول آب حیات
جو خضر و تنت خویشم کو بموسی
ید بیضای موسی ام بجیب است
جو مار انا قهٔ صالح بر بیش است
بر آب افکنده ام این تخت زر را
خم عیسی است اندر کلبهٔ ما
برو اول زبان ما بیاموز
که تا دانی که سیمرغ صناعت
جنان بنهان شد این سیمرغ صنعت
بزخم تیغ آتش با ر هردم
زهی اخت النبوة کز تو شادم
در مصر و اندر شام ما آخر درای ذو فنون
آن یک دو خت جار طبع اندر سرابستان مصر
افیون ها و غرفیون این آب و آن آتش بود
ای طالب اسرار ما خواهی که حل کردد ترا
اندر رحا و نهای تا تلوی اسرب آمد دست

جون مرکب کنی بکن نیکون
بظهور آید آن در مکنون
بر کشیده قدی جنانک ستون
شرقی و غربی این و آن موزون
ظاهر و باطنش دکر کون
تیک دریاب نکتهٔ ابدون
وین سرا پا بلور سیم برون
اوسط کارها ز سیر و سکون
تا رسی بر سر رموز و فنون
همجو تخم کرفس وا نیسون

وله ایضا

همی نوشیم از وی شیر واد مان
که تا در آب کردد تخت کردان
جو نبکارم ازان خنیا نه الوان
زبان ما بود کفتار مرغان
جه میکوید بمرغان خوش الحان
میان قاف این رمز حکیمان
همی ریزیم خون جون شاه مردان

وله ایضا

بستان که ما از بهر تو بلبان خاص آید برون
این آب و آن آتش بهم بنکر تو جون دریا فیون
بکشای عقد این سخن همجون دهان عین و نون
هم نقره و هم زر در هم جیوه و هم طالقون

ایزد اندر نهادشان بنهد
اکر از طور پر سدت شخصی
بر سرش جون فلک نهاده سری
شرقی ما بنظار هست سپید
هست غربی ما تن شرقی
دو ملک زاده اند ماده و نر
غربی مات ما در شرقی
جون با آخر رسید این مردو
مفرد ان همجو یخ تو خون از تن
تخته صاف آن بحلق تو در

سلیمان خودم در ملک حکمت
جو روح الله کنم من مرده زنده
فرو بردیم سر در فرقهٔ نفز
بخوان این ابجد ا مصطفی شد زا
یکی مرغم مرا سیمرغ خوانند
شکانم ماه را از نا بل محمر
جو میر مرتضی آن شیر یزدان

بانوی مصری را بکن از شاه ایران حامله
بشناس این افیون ها و غرفیون آکاه شو
باشد بیا بی زخنه اندر سرابستان ما
وه وه اکر واقف شوی بر آنجه بنمودم ترا

آن حجر را که طالبی اکنون
جه بود طور کو ورا بسکون
قدحی اندرون او وارون
باطنش زرد و قرمز و کلکون
با تو بکویم ای سر مکنون
این ز جا بلق و آن ز جابلسون
در اوایل ز قول افلاطون
اخ واقف شود جو میم و جو نون
زان کشنیز خوردن و انیسون
بو که تا باد بشکند بکمون
که از علم لدن ما راست دیوان
عصای دوست در دستم جو ثعبان
بر ندم طیر و وحش و انس فرمان
جو خوانم آیت احیا بر ایشان
اکر جه هست ما ن ملک سلیمان
کتاب منطق الطیر سلیمان
یکی را سی بخوان سی را یکی خوان
جو شمس الدین نبی الله رحمان
نبی را ابن عم بر جانش رضوان
شتری کرد غم از جان بتر مان
در مصر ما افیون ببین در شام ما بین غرفیون
جون وضع حمل آید در او زود دوش شیری همجو خون
در باب مصر و شام ما تا کرده باشم رهنمون
زان زخنه خود را افکنی بر کنجهای کونه کون
مثل تو دیکر نا ورد ایام در ابرون درون

جشن تو در بغداد دان زین بس خلافت کن درو
از جیم جنجم هر نفس صدجا حکمت میرسد
می بخش هیجو زین عمل هر روز یک قنطار زر
غسل قصد برت بکن تدبیر مریخت بساز
جان مریخ انکهی در مشتری رو طرح کن
شمس جون خواهی بسازی زمره را اول بشوی
نکته شد ابیت صابون کو بدانی شستنش
هر که خواهد شمس کردن زمره بیکو بیان
ای حمیدی بر مکو این بس بود مر عاقلان
جهار زیبق و یک جزو از قربستان بجوی
جو پاک کشت شب و ملح هر یکی جزوی
بکیر در کل و کن تشویه با آتش نرم
جو طبخ کردی باری دکر بیرون آور
ازین مدبر بسر زنه به بیت مره پاک
کر بهیچکس نکند سر حق ترا روشن
او لم اندک دهی جرعه جام قبول
انک بدن ساخت جان بجان بدن اندر ثبات
عقده غذا غذا کجا ما غذ سه وش شود
بی مدد نور حق در شجر طور نیست
فهم تو از عون حق وارث در بس باد
نکته باریک اینجا در خور است
کر بکویم باز کیرم از تو من
همجو برق از غرب آید سوی شرق
در زمان انسان تو کو یا شود
دی نکاری زمره بیکو به وام خورشید دل

طغرای این صنعت بخوان بر رمعان طالبون | تا جفت سواس را از بهر تو آیین کنند
تا بو کتاف قرب ودانما ید رغبون | در رزای زنهار آری تو بیم وراوت رادم
صد سال اکر مانی چنین در زیر چرخ نیلکون | کدام از یک جه زر از کنج ما کرکم شود

الحمیدی راست

ست صابونش درون سه کیان اندرنهان | اندرون نفس قرار و عرو سست و دکر
ثوب زمره پاک کردد جون بشوییی توبدان | جامه او بر زغوست استینش برز درد
لیک عقرب باید و قرار دشمس ای نوجوان | جون بسازی تو همین زنجفر را ای نیک خواه

من کلام سید نعمة الله

بسرکه در فکن و ملغمه بجوش درو پی | بیاض بیض و شب و ملح رابهم بسرشس
بکش بسی و برو زار آن نهفته از وی | بجوش بار دکر لیک تازه باید آب
بی که اختنش از حدید مغرقه جوی | بسی که از در انجا و پاک می کردان
یکی برانکن کاید نبات نیکو روی | بکفتمت بدل پاک نه بر مرز و رموز

لا ادری قایله

مبدا امر و معاد کی بود از وی نهان | بخشش اهل کرم شکر نعم کفته اند
هر که غذا العلم شد رهبرش از فرده دان | قلب من نحت دل کو حجر اعظم است
ثبت بالدهن را برکن جراغ کسان | اکسیر مو کرد ید پاک زایت بدو

لابن ولد

تا قصر آید این عمل ای طالبون | ناکهان بینی میان کار خویش
برفراز این سپهر نیلکون | روح این انسانت آن آتش بود
با تو آید در سخن از کونه کون | این عمل از راستی شد جون علم

الا مایی فرماید

در روی تو جون مرقل ملک آمی زهر سو را کبون
زان زا زبان کوتاه کن ای زبهر نون ناظرون
بر قول خود من جادوم القاعدون السابقون
این یکی دانش شمس آن یکی را جان ستان
تا قمر کردند مرد و زاستزاج و زاقتران
ست عقرب ای برادر کفته شد جمله بدان
دو دو خوش محو کرد دو زن او کرد دکران
طرح کن بر زمره زوتا وزن او کردد کران
ورنه خواری نباشد بس بنزد احمقان
جو مرد و ملغمه کردی بآب ملح بشوی
دو و ادر و نوزنیخ در میان رکوی
کر مرد و بار یک آب نیست طبخ نکوی
جو وه کداز بکردی درو نماید روی
بیا بیا واز این بس بهیچ روی مپوی
بدین مثال بدان ای عزیز نیکو خوی
بیند از آب فرون تشنه دیرین زمان
ستهیا نو امران بر سر این خوان بخوان
بر تو تدبیرت طور تکاف از زبان
خوان مرا بهر صبغ طور و پدر زعفران
یافته ثوب کمال زرصت نوحش نهان
در میان کار رسید کویم کنون
آتشی بیدا شود از اندرون
دره تنش در دم ازین آتش فزون
حیف باشد کردن او را سرنکون
کو هر باکش کلید قفل کنج شایکان

کفتم از بهر لت عربیت ای دلبر که خلق
هر که بعد از اسم جسم از خون دل بیرم کند
اکر سلاله طین را با آب حیوانی
سه حل و عقد بجای آوری با آتش نرم
سرای حکما جمله حل شود بر تو
شوی خلیفه حق در زمین بحق الارث
که علم قافله سالار راه اکسیر است
بدار ملک یقین انکهی فرود آیی
اکر تو بند علی بشنوی بکوش فرد
ولا یزال بماند بعز و ناز و شرف
کنجی نهاده اند حکیمان ذوفنون
پیدا جو آفتاب درخشنده در جهان
شام ما شرقست و غربی مصر ما
غرفیون اندر مراتب شرقیت
جو حکمت آر بدست آری
شمس کیری بر و کاری تو
همجو فضه سپید کردانی
باز اعلاش اسفلی سازی
وانکهی جمع آوری باهم
پر تو شمس انکهی یابی
جون بجون ستوقر بر نک ذهب
درج کردم علوم صنعت را
پیش ازین نیست جمله تدبیر
سر صنعت بیش نخواهد بود
بکشای خزاین عالم

با کال فضل بیکر دند بی دل در جهان | کشف راز دل نکفتم تا بدین غایت ولیک
من همه تن دل شوم بیوند او را در زمان | ای امامی باکه میکویی جه میکویی خموش

لابن ولد

سنجر تو شو و صنعت سلیمانی | درست شد سبب تو با دم و حوا
شهان روی زمین بندهٔ تو تا دانی | ولیک در ره تو عقلهای سیارست
ولیک بدرقه تدبیر و عقل رحانی | جو علم و عقل بیکدیکر اتفاق کنند
کنوز ارض بدست آوری باسانی | شهان دهر که ایشان از تو خواهند جیز
بعلم فخر کنی نه بکنج و سلطانی | از انک علم قدیمست هر که حاصل کرد
نص صریح برین وارد است تا دانی | یقین ولایت حق انکهی بیابی تو

وله ایضا

بنهان نکنده در قدم جله فرد دون | ان کنج را جهار درست و جهار قفل

وله

سعوبی اندر مراتب آفیون | هر که واقف شد برین افیون ما

لابن عمویه

بعد از ادر رق و دلداری | بعد از ان عقد باید کردن
سفلی از باد و علوی از ناری | بس بهار ا بحبوق پروریش
تا شود اسود او قاری | نور کبریت ابیض از ناکاه
جون شفق می شود بر و طاری | بس جو قوس قزح برون آید
یا ازان بکذرد بغفاری | قطع آتش کنی و تربیتش
تا تو از طرّ ها نشماری | این طریقه طریق اقرب دان
کر بکفتم بحر مت باری | بیش از این کس نکفت در این فن

للشیخ الآدم

با تو کر واقف شوی رمزی نهادم درمیان
از سر ت بنداری اکر نیست ای عاقل زبان
ز معدنش تو برون آوری و بتوانی
کهی جو آب کهی همجو خاک کردانی
جه حاجتست که دعوی کنی که انسانی
کر جز بعلم بریدن یقین که نتوانی
برون برند ترا از فلاة نادانی
عطا دهی همه را دایما و نستانی
بقای او بشود جون بقای یزدانی
کر حق ولی تو کردد شوی تو نورانی
آن کنج در میان خلایق بود درون
بر هر دریش برزده قفلی جو بیستون
کر دمت بر شرق و غربی رهنمون
با بدش واقف شدن بر غرفیون
زر و زیبق از و برون آری
تا که با یکدکر شود جاری
تا که ارض و سما بدست آری
تا حیاتش شود در وساری
بر رد همجو صبح اسفاری
زرد و سرخ و کبود و زنکاری
تا ورا هم جنان بنکذاری
کر علی کفت از سر یاری
تا تو اتش مختصر بنداری
بشنو کز اهل اسراری
اکر از رمز ما خبر داری

هرگاه که تثلیث کند زهره بمریخ
باد از سر تحقیق چو با روح بپیوست
نفس و جسد و روح بتطهیر شود پاک
مقصود تو حاصل شود آنگه که یک جسم
باید که تغافل نکند فهم ز تشمیع
تحلیل جسد چونکه بتعقید درآمد
اصلیت چو شد ما در منکوحه فرزند
در حل شاکل چو نمودی ید بیضا
دادی همگان ده چو ترا داد خداداد
برکند طریقل چو رسد دست گدایی
ز صلابات ما او نه فهم سخن ست
ز صلایه با تو خواهم سخن از تخت رانون
تو صلایه را اما دان که این ملک او شد
غرضت نه فهم سخن است که زینش بر صلاة
مثال دور دایم بر سان بهم مه و مهر
و گرش بسنج با بی بجوی نیرز د اگر
و گر این سخن که گویم بهر ت دروغ باشد
سی بینت که طالب کبریت احمری
سی سال عرض کرد بر اصحاب این طلب
رازی نموده اند حکیمان روزگار
بگذر ز خون و موی و منی و دماغ و مخ
کبریت سوق را بتو سوگند می دهم
زیبق درون ز یبق تست
هر جسد را کز و فرو راندی
هر چه این کشت آن کند زنده

با بیک فلک زود کند صبح توانی
سنگ از لطف نار شد آب روانی
از خشت اگر معنی این چیز بدانی
هر چار طبایع بعد ارا بر سانی
کان اصل شاکل بود از دانکی توانی
از خوف مه کبیل تو با فنا مانی

هر کس بعطارد نظر سعد در انداخت
آنگه ل نکهدار به تبییض و به تسوید
از شغل نکهدار مر این چار طبایع
در تشویه زنهار اگر نور کند دیگ
آدراک نکهدار به تطبیخ و بتنشیف
مرکز از تصغیر بتحمیر گراید

وله

یم نقص بیار د ز عطا دادن کانی — هر کس که ظفر یافت بدین سر الهی
در حال شود صاحب سلطان جهانی — المنة لله که بتحقیق رسیدی

لابن ولند

چو شناختی انار ابشد از عفت رهایی — ز انای باطنی تیر رسانت بگویم
تو بیار فهر ما را که درو تست سخالی — چو ز فهر مهر ریزد تن ماه تیر یکسر
چو بهم رسد مه و مهر تو راجعت نمایی — بنوای بی نوایی تو بر محک مرا بی
بده ار ز ر خلاصت ز بر و ت کیمیایی — و گر این سخن که گویم همه صدق و کذب باشد

وله ایضا

کبریت سرخ حکمت بر تازی و دری — یک روز کس نگفت که این چیست ای فلان
زنهار گوش دار گران راز نکذری — آنها های زیبق و زرنیخ را شکن
وز بول و غدره وز فلزات و مشتری — ای زعفران کداشته افتاده در حشیش

وله ایضا

در زمان از تش بر بیزانی — اندران زیبق دوم بشنو
اندرین قول نیست کتمانی — زیبق آخر بن حیات دهد

در دم ز حل پیر بشد با ز جوانی
از آتش افزون تراز نار رخشانی
تا آورد فرار به بینی بعیانی
در دست غم و غصه و تشویش بمانی
گر وزن شعیرش نرسد هیچ زیانی
اکسیر معظم شده بی هیچ گمانی
از معجزه اش مرده شود زنده بجانی
در حال فلک بست بفرمانت میانی
او روح قدس گشت و مسیحای زمانی
آدم تو از این عالم مبهم بیبابی
مزد ار از این حکایت تو مرا بیا زمایی
بس از ان ز فهر گفتن که تو مرد آشنایی
تو بگیر دامن مهر که درو ست این انایی
بشو و بجین دقیقت چو مرکب خطایی
سخن زرت باندس پاک تو تیابی
بوسی بداچه گفتم بوس ز بی نوایی
تو دروغ بر رخم زن بسزای این دغایی
زان روی زرد روی چو زرنیخ اصفری
بهر چه کار با خودش آری ری بری
زان گونه عقد زیبق و جو هر کجا بری
دوری ز موقف انسان مکر فری
بهر چراغ مان وسم اندوی اشتری
گر برون آوری و بتوانی
زیبق دیگر است تا دانی
بیکند مرده زنده ثانی

گر تولی که آوری بظهور
صبغة الله را چه میطلبی
نه ز آهن طلب کنش نه ز مس
احسن الصبغه را بر و مطلب
صبغة الله را ز جان طلبند
بدیکا که وز د آفتاب ما دیگر
عنصر آب و باد و نار و تراب
تو شوی بی نیاز و زان سازی
ز حجر حجر بر آور ز حجر ثمر برون کن
ای خواجه اگر تو را حجر مقصود ست
آن سرخ که اندرین جهان بسیار ست
گر و اصل صنعتی حجر همود ت
نوشادر و زاج و زیبق از سرکه بخ
و انکه قمر خالص و قلعی دو و نیم
یا قوت که داخته است و آبی بسته
چو معجزات صناعت عطای ابن ولد
از آب روان آب بند آمده آمد
بر ماه تو مهر من از مهر چو تابش گیرد
آبست فهر ما و صلایه انا بی ما
چهار ست ارکان کبریت احمر
حل جسد نشود مریخ جز با تش حکمت
بچارم جزو از اجزای سیماب
بزن مجموع را بر اول طلق
جیم از سر مریخ محمر بر گیر
آتش اندر آب ما پنهان بود

ای حکیم کز بن یونانی — چون مسیح او دهد حیات و ممات

وله ایضا

از فلزات و از قوابی تنی — احسن الصبغه را چنین طلبند

وله ایضا

دران مقام نیابی سواد ظلمت را — و گر بسند ورزد مسند را کند چون ماه

لابن غمویه

شجرش چه باشد آتش ثمرش بدانک آبست — حجرش سمای ما دان ثمر حجر مه و خور
داننده اسرار حجر مقصود ست — بشنو چو حکیمان دگر سر حجر
وین جمله دفینها از ان انبار ست — جمله علیت یکدرم کانی نیست
غره نشوی بدانچه او فرمود ست — تا بر عمل جمله نکردی تو محیط

للشیخ ابی علی سینا

آن آب گشاده ساز و یا قوت ببند — تا آب تو یا قوت شود گریان کن
چنانک معجز موسی عطای موسی بود — اگر معجز عیسی حیات یافت کسی
بند آمده را بندگشا آن دگر آمد — آن بندگشا با تو بگویم که دام است
آن ماه بشد آبی روشن بکفی در کرد — آبی بصفت چون حجر آن حجر آتش نیز
سفت آتشی که در و آب ما بود — آبست ادهم که آن آب آتشین
کز ان هر چهارت صنعت منور — دو باد و دو آتش چهارت آب
بسان اشک یتیمان بجان ز قوع نقطه — با زمون چو جکانیش نقطه بجسد بر

وله ایضا

ب از رخ خورشید منور بر گیر — ز نجا راز ان بساز و انگه یک از ان

لابن ولند

ظلمت را کند بنور لانی
ای نفوس ز شیر و خون و منی
راست گفتم ترا که یار منی
در تنی مانده ز بر فتنی
جان بود آب و جان جانش تنی
بیا ز مای و از ان شوی گر و شبهت را
چون تو حاصل کنی بغیر مشاب
با یه خویش در اولی الالباب
حجرش تو ماه ما دان ثمرش که آفتابست
گو بر سر کوه و راه ما موجود ست
و مه نخاکه خویشتن آزار ست
دانستن این حجر ندارد سود ست
باده نمک طعام بر سای و بسنج
بریکدگر آنگه که بیابی صد گنج
و ز گر یه مرد و شادمان گرد و بخند
بزنده کردن اجساد همچو عیسی بود
آبیست که از آتش حکمت بدر آمد
چندان بپزان او را که سپید شود یا زرد
آن آب را که حاصل او کیمیا بود
چهار ست بپزان خاک مطهر
ساعتش بکند حل ز بل حاجت و نیر
دو جزو از اول کبریت بر گیر
بگیر آن حشان کانست اکسیر
برس قر انداز عوض زر بر گیر
و آب ما بر آتش ما آشکار

آشکارا را نهان کن در نهان
ز کبریت احمر نشان میدهند
از آب بکن ارضی وان ارض بکن تشنه
ای آب آتشین که توسنت آب حکمی
زین یکی دو شمر و زین دو جهار
اشخاص نیرین و نقا دیر علم ما
بر روح آب و بخاک و بباد و نار قسم
فرشته این جهارش پرست پنج اعضا
عقد عشرات باشم عقد میات
آن بیضه پس حلیب کرد و محلول
از خاک سیاه نار رو تا انگیزم
منقلبت که این قلب را بگرداند
کر انقلاب توانی بکن جسد ما را
جفت از قاطر کبریت سرخ
قاطر کبریت را بر سر آبق بریز
دو زیبق از یکی زیبق برون آر
نارت آب آتشین نهان در آب زمین
مشتری با قمر مساوی کن
سلطان لعل رخسار با آب خنک
ست ترکیب ظلامی بر موازین کاف و دال
و سن بلسان دارم در ظرف حکیمانه
غسل اجساد کن بملح مذاب
بذو الفقار علی اژدهای صنعت را
زنگ مس و مریخ اگر بر گیری
طلاق طلق معادن بده که طلق حکیم

وله ایضاً

بیند دو ماه و ندو دیگر دبار — که کبریت احمر توان یافتن
بارش بخوران آبی تا کشت شود افغر — از آب زمینی کن انگاه کنش تشنه
سندان شکاف و تفت خود بجو ذو الفقار — نی آب ز نیهار نه آتش و نه مهی
وز دو جار و تو نیز آن دو جار — زین دو نیز ان بدرس و در قل
ستند در لباس خفا لیلة القرار — اول یکیست با دو و پس پنج لی یکی
در این جهار نهادند سر صنعت حق — سه انگ دا در این جار ازاج بهم
ده دو دو بال بر و بر شال جرخ فلک — نش گرفته مر آفاق را ز شرق بغرب

وله ابن ولد

انگاه ازین هر دو سوا انگیزم — این جمله یکی کنم من از علم لدن

وله ایضاً

آب همچون اشک چشم عاشقان — گو سرابیق اندر قابله
آبق بازار را در تن او کن روان — آبق و کبریت ما چونک بهم بر شوند
که آخر جان و دید و اول دید تن — تن بی جان و بدان زیبق بیش
گر سندر آور بروم که روم را آور بچین — گر خاک را تصعید کن که آب را تعقید کن
با سکون باش و سر در آبی کن — سه جو یک شد و یک یکی کرد
با حاجی هنجا را آمد بسوی خرگاه — سلطان عابث طلب سر شد واحد
وز کواکب شمس برات و ناهید تو ماه — منقل پنج و جار و یک چون خجه را میزان کن
از مصر می آیم ای خواجه بغدادی — بانگی بیلد در ده کو اهل علما را

وله ایضاً

ز فرق تا بقدم ذره کن شتاب — بکشا دو بند و باز بکشای هر بند
بر سر جسدی که بر نهی زر گردد — علم حکمت فلاسفه جویی
درا اندرون بخار ان ای ما باشد — بساعت زیبق حل کن آتش را صابه

وان نهان در آشکارا آشکار
در پنج از بدست آمدی آشکار
یکشان تو در و دانه ز آب زمین کن تر
تو آب و آتش ندیم تو ز پنهان
کار صنعت گرفته است قرار
پس پنج بی یکی و دگر بعد از ان جهار
رسید بر سر تدبیر و صنعت مطلق
ترش رسیده بعرش دو دو پای با سمک
یا بیضه بحری چو کنی یار بهم
بر مس نه و در دم بزن آن مس بدرم
وانگاه از این دو کیمیا انگیزم
برو بدست بیا ور من انچه فرمودم
بکن مبنای بالا بیشتر از بن زودم
رواق صافی فرود آید چکان
دانک بود این وان هر دو بهم جان و کان
ولی آخر دید او جان بدین تن
که نار را تدبیر کن تدبیر گفتم در عجبین
رو و بنشین و پادشاهی کن
مرده کنند زنده آندم با مرا الله
زهره و مریخ تو کاهی بود بی اشتباه
از ابتر و از ناقص بشر آی بر مادی
کز چنین غسل و شست و شوی صواب
و ز بستن آن کشود نشین بخند
بجوی دو توانش خرید
فورانش از آن زیبق تا کرد چنین ماهی

با آفتاب اسد سای ماه را جذان
زین زر تو بکن جاروب غمهای جان زار و بیا
بزیبق زیبق حل کن اگر در بند تدبیری
زیبق رجراج ما را جامد است
زنده چون گشت زنده گردانند
راست گفتیم با تو سر رموز
ترشیشا طلق و مسیح لازورد و توتیا
شادنج جبین و در موم سنگ و مغناطیس موم
پس عقاب و مرمر راس و دنبه واج جار
صبغ عقل الکام نفس و غوص و روح است خاص
عقل نار اصفر سواد من است حر انفس دم
انواع زاج جمله جهارست و بیش نه
سوریست زاکی سرخ و سپید ست قلقدیس

قیل لمولانا

جو در عقرب رسد زاوش و مرمس
زمین حکمت این نیک دریاب
یک جزو قمر بگیر و یک جزو علم
هذا سوا الاکسیر صف للواحد

که جرم ماه شود در شعاع او خندان — بکشای دگر زیبق وان آب و ابستان
زیرا که جز بین جاروب ازغم نتوان رستن — بر روح ناطق چون شدی ملک شاد او بود

وله ایضاً

لیک ذهب الزاج باد را کدا است — نار رجایل دان حدید زعفران

ابن شعرة مغربی

بخزانه گشت زین نه بیش — جو رنگ شد عبد و آب مرد و یکی

فی اصطلاحات القوم

سفت اجساد و که بشنو باز ان جمله را — ق شمس و عاعطارد و قمر حل مشتری
کلش قایم قلب قابل ان بحکمت اذ نما — عقل شمس و نفس پر جبل ست مرس روح پاک
روح بلغم ما و خالد قلب ارض با صفا — زرشان ثلث است و نشان نار شان خفقان

فی انواع الزاجات

ملح مر و طیب و صین و سندی بعطوقلی — انورانی و طبرزد و نورو بولی در ماد
که بر گسترده باشد نسر طایر — بحکم راستی شان پنج کس کن

وله ایضاً

با منتل دوازده فراری ما بهم — مجموع مه عقاب با نکه تصعید

وله ایضاً

خونی که از وا آید آن خون بود از شریان
آن روح را در جسم بر تا جسم گردد همچو جان
جنین میکرد مرمس نیز آن استاد اکبری
جون نحاس خفر ارض دان
[illegible] مرصانع خویش
طالبان نوبد ند مرهم ریش
کحل و فیروز زجاج و بسد و مغنیسیا
لولو و بیض و صدف احجار اهل کیمیا
نطفه زحل مه زهره و مریخ م آمد مها
قلب قابل دار زحل وان ای بعرفان منتها
وقتشان میقات موسی ابتدا و انتها
در پس خاطر آور و بنویس بر قطار
قلقند سبز باشد و زرد ست قلقطار

رحمة الله

بنه شان بر سر تاج عناصر
که از اسرار باطن گشت ظاهر
انبقسط زیبق راسته بیش و کم
احد او قدم و سط یا تا شدم

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب اکسیر نامه از منشآت کمال قدس سره

چنین گفت دانای روشن روان
که هر یک بران طبع خود کاملند
پدا و دستدران نظام جهان
جو او گشت هر طبع را کارساز
ز او بخته اگه از بار خویش
اگر جذب اصلی شد از طبع رات
یکی میل اصلیت بر ره گذار
نظر کن ز دانش زبحر خواص
بحکم بخانند بر یک گر
سوا گر ز رطوبت شود جلاب
بتصعید و تحقیق اگر در رسی
بکان بین که آن کلبه سیمابست
گر آید که وارست جوف سنگ
حکیم سخن دان حکمت گذار
ز رخسار این بیکر آفتاب
که هر حرف او گنج بونا نیت
گشاید بروی در مشکلات
در حکمت آنکه گشاید ز نور
دگر بایدت حکمت جانفزا
بران طالب عاشق سرفراز

که ذاتت یکیان سر جان
ز قوت بدان خاصیت فاعلند
همین دید دانا تمام جهان
در آمد بتدبیر بی احتراز
دگر بخته واقف از کار خویش
نگوی که طبع نوار از کجاست
که گر بان کند جمله را روزگار

کر ایزد جو این ما بهار گشاد
یکی را د هنده نمود و بداد
موثر در ایشان یکی کرده کار
یکی در سیکی اندر او بخته
بجا بی تنا سبی بجا بی تعال
گران کو سبک را کشد شبه جیست
از انجا که تدبیر این داورست

الاشارات

که شبنم چکد بر گل لعل ناب
خرد را ازین داوری بود ریب
که هر سفت اجباد ازان بتعه جات
نهان گردشش اندر جهان جای تنگ

دگر ره حرارت جو یابد ورا
جو دانستی این علم بنهان کنش
که مستور باشد ز چشم کسان
بذیرا بن چنین بند را شاد کام

باب اول در کشتن زیبق

که اکسیر خود علم روحانیست
که عقده گشایندش از مکنت
که بیدا شود حکمت او ز دور
زهی کیمیا گر ز بی کیمیا
که خواهد که اکسیر سازد براز

ریاضی بود یا ز نور ضمیر
جو نور آسیه شود یار او
دراز کیمیا زر بود رای او
ز اکسیر دلرا بحکمت سواست
بیار دیکی ده ستیری ز زاک

بهرما یه از غیب سری بداد
یکی را ستانند، آسوده شاد
که گر زو نباشد بر فقد قرار
یکی از سیکی باز بکر بخته
بجایی تلازم بجاسی فصال
سبک کر گرانرا کشد زور کیست
عقول از تمنای دانش بریست
که دارد ستیزی دران اقتصاص
بتبدیل دایم بود بسته کمر
شود شبنم از جدان تف سوا
نهان خانه در جمله جان کنش
ترا بس همین رمز من جاودان
ز من یاد دار و دانا سلام
که بود آگاه از سر این شهره کار
بدانش چنین می گشاید نقاب
خاطر فرو آیدش دلبذیر
مؤید شود جمله کار او
همین شیب سفلی بود جای او
که حکمت خود ار بنگری کیمیاست
که از سنگ ریزه بود دنیک پاک

کراز

گراز کاشو او رندش برون
دگر ده ستیری نمک شیر خام
دگر ده ستیری ز سیماب ناب
فشار در آن را جنان خود بدست
ز آب شخار مصفای خوب
پس آنکه صلایه دراو دبکار
بود رنگ ماشی مر او را تمام
که گر باشد آن داروی او دو رنگ
جو دارو بیک رنگ آغشته شد
رها کن صلایه جو تجرید شد
سخن گوی دانای حکمت گشای
ز اندیشه در حل و عقد گهر
همه عقد مشکل امتحان
جو بشنید آنکه در ابد ببیل
درین باب دیگی بباید ترا
دوا بدست باید درازی او
همه شکل او شیبه کودکان
لب شیبه باید بهنگام ساز
درازی قبه یک ابدست و نیم
جنان قبه که اوج بالای دیگ
ورا قدر اثال گفتند نام
که گر آتش از تف سرایت کند
بیاور یکی ده منی خوب خاک
درانگن و آبش بوجه صواب
سبوس و که خرد روشت حار

که جون بسگنی بیخ دارو درون
سپیدی که لایق بود در طعام
کند در گوی بوجه صواب
که جو جوش و آید آن هر چه هست
بران سه بریزد که هست این وجوب
که بجون مباکرد و آن نرم ساز
کزان سر سر این رنگ زاید مدام
بدانی که سیماب بس شوخ و شنگ
بدانی که سیماب او کشته شد
که او مستعد بهر تصعید شد

وگر این نیابد درین ناحیت
کند سر دو را در صلایه بهم
پس آنکه ببالای زاک و نمک
جو زاک و نمک رنگ سیماب یافت
بجنباندش چند پی گرم گرم
که در آفتابش نهی در نظر
ولیست شرطی درانجا چنین
نشد کشته دروی که زنده نیست
بیان تا شود بعد ازان خشک خشک
بدانید کین تجربه کرده ایم

فصل در تصعید سیماب

چنین می گشاید سحر ابیان
بیا میز دار طبع با جمله خیل
که تصعید در وی سیکی ابتدا

که سیماب جون کشته گردد تمام
که تصعید بتا ند از وی فرار
ز زر و نقره و آهن اندر خورست

در صفت دیگ

بهتی بود چار انگشت باز
حواشی او از تفاوت سلیم
بود کمتر از عرض بنای دیگ
که بس نسبتی دار داین والسلام
بدار روز آتش حا بت کند

سر قبه واری مدور نهاد
زیادت روا تا نفاسی بود
حکیمان که راز جهان گفته اند
گل حکمت او را ازین بعد زود
وگر تف آتش کند اشتعال

باب در صفت گل حکمت

نمک کبر و خاکستر و یاد و ار

دگر موی از باجه گوسفند

دیار زاک سنگ همین خاصیت
گز آیدش این سرد و گرد و نضم
که اندر صلابت بی هیچ شک
بس که باید بحکمت شتافت
که بجو خمیری شود نرم نرم
نبینی ز سیماب در وی اثر
که دارو بیک رنگ باشد یقین
صلایه کنش کین سخن روشنست
صلایه کنش همجنان گردشک
بدین منصب او را در آورده ایم
که بود از طبیعی حقیقت نما
جو دور قمر می بگردد بس
بتصعید باید نمودن تمام
گر انست مقصود ازین جمله کار
بدین دیگ زیبا که این برتوست
یک ابدست ازان بعد بهنای او
لبش همجون شیبه از سر گران
گری همجو افلاک اختر نهاد
که در جوف قبه هوایی بود
نهان زمین و آسمان گفته اند
[illegible] ازان گل گزینست سود
نگهدار و اندر میان اعتدال
که اجزای او با شد از سنگ پاک
که تا نرد فرد حل شود زیر آب
بجوشان و بس موی از وی برند

وگر نبود این موی از آدمی / تراشند خلق و فتد بر زمی
بمقراض ریزه کن این موی را / که ازا ایدا زا آدمی روی را
از این سر یکی یکمن بی ملال / درافکن بگل تا توانی بمال
بیکبار نه هر یکی را جدا / یکی را جو در خورد گل بی خطا
دگر را درافکن بخورد آتشش بده / گشای از دوا بر وی حکمت گره
بیاور ز اندیشه در دل هراس / که اینست ترتیب گل زین قیاس
بس آنگه بشوران و بر ... / بر آن جمله را نیک آغشته کن
بمان تا بپوسد در او موی خام / که جون موی بوسید گل شد تمام
یک انگشت ازین گل بتحقیق پای / بمالند ازان دیگ سر تا بپای
جنان مال کین دیگ اینه دل / شود جمله پوشیده در زیر گل
بس آنگه کند خشکش از جمله آب / اگر سایه باشد اگر آفتاب
بکانون برد بعد از آنش روان / که تصعید را وقت شد این زمان

فصل در آتش دان و قدر اثال

همین است اکسیر در جمله ذات / که تبدیل کلی کند در صفات
بی دیگ تصعید کانون برار / که طولش نه ابدست باشد چهار
جنانش براور بی جای دیگ / که عرضش بود عرض لبهای دیگ
بنه بر سرش قدر اثال را / وزو زنده کن جمله آمال را
که از دیگ ثلثی در آتش بود / که آتش جو ریحان مفرش بود
دو دانگ دگر را که بالاترست / کند رست از گل که این در خورست
گر آتش نیابد سوی قبه راه / گران دود و آتش بود بس تباه
ترا از یکی رمز آگه کنم / که جای تو بر طارم شه کنم
اگر هوش داری بدان ای حکیم / بیان تر این بذوق سلیم
بدان گرچه سیماب بس روشنست / ولی نیک فرار و بس توسنست
که در اصل فطرت ز طبع فرار / نگیرد ز تندی بچیزی قرار
حرارت جو یابد که لرزان شود / ز قوت ببالا گریزان شود
ب دیگ تو گر شود آتشین / بتصعید ازانجا گریزد یقین
رود تا سر قبه اندر گریز / کند با سر قبه آنگه ستیز
جو محبوس گردد ببالا و زیر / بود آتش تیز در شعله چیر
بهم بر در اندز قبه حجاب / رود سوی بالا بوجه شتاب
جو تاثیر آتش شود زو جدا / برجعت شتابد بزیر از سوا
شود ضایع آنگاه اکسیر تو / شود جمله منسوب تدبیر تو
اگر دست باشد دو دانگ زیر / نیابد برو دود و آتش نگر
بود جنبر دیگ یکباره پر / جو مطلوب سیماب ترست و سرد
نشیند بدانجا کنون بی گمان / بیابی ازین جمله وحشت امان
جو این دیگ بالای کانون نشست / بشکلی که گفتیم و شرطی که هست
بکانون درون آتش اندر فراز / بس نرم آتش همی کن بناز
بدو گیر کز هیزم او روان / که آن نیک جربست و این نرم سان
که تا دیگ کانون شود خشک سار / گز ایشان دگر بر نیاید بخار
بخشکی برد و علامت بود / بدین صنعت این با سلامت بود

در صنعت نمک مغسول

بس از ملح مغسول مطبوع ... / یک انگشت اندر نمک دیگ ریز
نمک هر همه چیز را دلکش است / که چیزی که شد بی نمک ناخوش است
اگر روی باشد بغایت جمال / نمک چون ندارد بود چون خیال
نمک بر جمالی که قایم بود / بجمله طبایع ملایم بود
نمک دار داز غایت نوکاه / همه چیز را از استحالت نگاه
نمک زان بدار و بریز ای حکیم / کش از استحالت بدارد سلیم
ولیکن رطوبت بران غالبست / که اکسیری او را بجان طالبست
ازان کرد مغسول از روی دید / که وصف رطوبت ز آتش برید

ازان هم جو مغسول آید بکار / که با قوت او هم از اعتبار
بس آن ابهار اکه روشن شود / برآمد بر بلک صفوت فزود
بجوشانش یک جوش در قازغان / بس اندر تغاری بریزش روان
دگر ره جنان صاف کن آب او / که در وی نشیند همه پای او
ازان بعد در قازغانش فکن / بکن آتش و هیزمش می شکن
که آغاز گردد که بندد نمک / بیک کفچه جنبانش تا زیر تک
که از جوش وازنار وزان شرر / شود منعقد جون نمک در نظر
ولی نیک گردد ز آتش درشت / که از بس درشتی نگنجد بمشت
اباکفچه سخت جنباندش / که آتش جنان کرد شویاندش
شود خرد وازان مالش بس قوی / که بس خورد آید که راضی شوی
همی کن جنان آتشی با شرار / که گردد نمک خشک تصعید کار
جو او را بگردی مکن خشک و کل / بدانی که شد نیک خشک آن نمک
که مادام دان تا رطوبت درست / کند باتک و این خاصیت اندروست
یقین خشکی او توی در خورست / که تربیت اینجا که جان برورست
که سیماب سوی تری مایلست / حکیم طبیعی بدین قایلست
رطوبت جو نابد نماید فرار / بصد میل با او بند پرد قرار
جو با او بنسبت یگانه شود / ازان دیگران بر کرانه شود
دران تک نشیند ثفالش یقین / نیاید بتصعید بالا کزین
جو تصعید نکند باسینی نگار / شود ضایع آن زحمت بی شمار
نمک جون شود خشک آگاه باش / جو اینست کار تو در راه باش
نمک خشک جون شد حکیمانه خیز / یک انگشت ازان در نمک دیگ ریز
ز سیماب کشته یکی دو ستیر / فراز نمک ریز حالی نه دیر
بنه قبه را بر سر دیگ زود / که سیماب ازانجا نماید صعود
جو بر جنبر آن قبه گیرد سکون / بگیر آن همه وجه را زان درون
بجنبان بر اطراف قبه روان / که ره آرد تا له جنانش جان
که گر بعد ماند در آید سوا / سوای برون و این دان خطا
که سیماب آنجا نهد زود روی / جو یابد سوای برون زو گوی
عمل را بسیماب بنمود نظام / که ریز دز جنس طبیعی تمام
که جنبیست اثال او را بدان / که فراری از وی ستاند تمام
بس آن قبه را یک فتیله بساز / ز جوب و نه کوتاه کن نه دراز
بدان جوب او را قوی سخت گیر / که بس رست باشد نه سست و زحیر
دران ثقب آن جوب کن ره ... / که بندی بحکمت سر قبه را
بس آنگه بکن آتش نرم نرم / که گرد و همه دیگ و آن قبه گرم
جنان آتشی کن بشعله روان / که دارو در اید بتصعید ازان

فصل در علامت بر آمدن دارو و نزول آید دیگ بر سر قبه و دیگ اثال

طبایع که در قصد یکدیگرند / درین جا ز مرکز بجنس اندرند
دران چیز خویش آید از جای / بکیفیت خویش بر ما نمای
جو بر یکدگر ترکتازی کنند / بهم دسته فرزند بازی کنند
اگر چه بجنبش عمل میکنند / ولیکن بحکم ازل میکنند
حرارت مربی سه جوهرست / که طبع از جنین خامه صورتگرست
مصور را اگر صورتی بر کشند / ز لوحی بباید که از زر کشند
حکیمی جنان در حرارت بماند / که خورشید را عین ارواح خواند
ببینی که در طبع حیوان داج / حرارت مربی شود از مزاج
حرارت جو فاعل شد اندر قوا / ازین حکمت آگه کنم مر ترا
در اکسیر اینک حرارت نگر / که در نقره آتش نباید جو زر
که در کان همین است از آفتاب / کرا جسد کان ترا نماید حساب
تو نیز آتشی زیر کانون فروز / که تو روز گردد ترا جلد روز
جو آتش بگردد کانون بسوخت / یقین دان که داروی تو بر فروخت
مرتبت جون گرم گردد ز تاب / بدانی که دارو بر آمد شتاب

فتیله ازان ثقبه بیرون کشد
حکیمان فتیله ازین کرده اند
بداند که تصعید آغاز کرد
یقین دان که آتش ندارد شرار
فتیله همان پی که بیرون کند
که باریک گردد فتیله ز تاب
ایا معدن حکمت آگاه باش
که آتش چو گردی قوی با توام
بود چار علت درین را یقین
اگر نفس دارو بود نم نمای
که گردست او را رطوبت گران
نبینی که از ابر هر قطره آب
ازینجا بدارو درا ور قیاس
علامت که در داروست از تری
نبینی که دارو ز تاب و شرار
بخود در کشیده ز سر کوه پای
بدارو رطوبت چو اصلا بود
چنین گفت دانای اکسیر ساز
که طالب اگر حل مشکل کند
گشاید سر دیگ چون گشت سرد
بغراری از دیگ بیرون جهد
صلایه کند زود وشش از ابتلا
بتصعید اگر خود باشد بکام
ازان شد درشت و دوین بار نیست
که تصعید حاصل شود بر کمال

جو از درج زر در مکنون کشد
بتصعید دایم چنین کرده اند
که دارو سوی قبه بر واز کرد
ضعیفست دارو دران کار و بار
بگویم ترا مصلحت چون کند
نباید که فرجه شود ناصواب
چو خورشید در نور یکتا باش
گریز گرد از شعله کانون شام

چو بیرون کند آن فتیله تمام
فتیله اگر سست دارو نمای
وگر زانک دارو بر کم بود
زیادت کن آن آتش برزان
فتیله کند نو ز من یاد دار
فتیله اگر نو کند بی گمان
با نوار عقل سخن سنج بین
نیاید سوی قبه دارو ز شیب

فصل در بیان آنکه دارو بر سر دیگ بباید

علت اول

بماندست در قعر نقلی گران
ز تری نماید بر گز شتاب

حرارت کرش با بس آرد بسیط
وگر آتشی را مخا بارود

علت اول

علامت آنکه رطوبت در داروست

مجرد شدست از نمک قعر خوار
نمک را رها کرده تنها بجای

شده منجمد بر فراز نمک
نمک جو بیاید رطوبت طلب

علامت آنکه رطوبت در داروست

اصلاح کردن دارو وخلو او از رطوبت تا مصعد شود

که اکسیر تقدیم حاصل کند
کر ابنت تدبیرای شهره مرد
وزان حبس تا اوج گردون جهد
که گردد ز نرمی و خوردی هبا
نکو ور بود خود درشت تمام
درشتی مر او را زیان دار نیست

کند دیگ را زود سرد تمام
اگر گرم بگشایدش تف دود
بسردی چو دارو برارد زجای
بدیگش برد باز تصعید ساز
بداند که چون برزماید دست
دگر بار او را صلایه کند

اصلاح کردن دارو وخلو او از رطوبت تا مصعد شود

علت دوم در تری

بداند ز حالات دارو نظام
که آلوده باشد ز سر تا بپای
فتیله بدارو ز معلم بود
ز تیزی آتش بکن احتراز
که نزد حکیمان شد این اختیار
ازین گونه وحشت بود در امان
چو دیدی درین سوخت گنج بین
کمین ساخت دارو بوجه نهیب
که در تنگ کند نفس دارو کمین
نجنبد بتصعید دارو ز جای
ز مرکز رود سوی اوج محیط
ز قعر چه آندم بیالا رود
که دارو ازان یافت این احتباس
بقانون حکمت اگر بنگری
رطوبت برشتی ز او چون سمک
بدارو نیا میزد او زین سبب
ازین دان نمک فرد و تنها بود
که اکسیر را نیز دانست راز
بسردی کانون کند اتمام
گریزد از و جمله سیماب زود
بطاس صلایه شود رهنمای
چو تصعید را مستعد گشت باز
زیادت شد آتش ز نرمی که مست
بتصعید بازش بیابه کند
بتایید سلطان حی ذو الجلال

تفصیل بیان آنکه دارو بر سر دیگ بباید

دوم علت آنست در باب این
رطوبت چو باشد نمک را مزاج
نمک جذب و یاری کند از تری
کند آشتی هر دو با یکدگر
رطوبت که کیفیتی جامع است
کند هر دو را همچنان قرص وار
رطوبت چو گردد از یشان جدا
شوند آن دو آنگاه خشک تمام
چو تصعید یابند بر اصل خویش
سیوم آتش است آن ضعیف شیر گیر
چو ضرغام وز ضرغام بس سرکش است
بود این چنین آتش الحق ضعیف
که تصعید را موجب آتش بود
نشان آن بود باز گویم ترا
نمک را بدارو نه بینند میل
بیفروز آتش بمانندم چنان
ز آتش که زو برگ ریحان شود
زحل را بهرام افتد قران
برانگیز و آتش ازان گونه تیز
چو آتش در بوتف بطبع سلیم
چنان ز آتش آنجا فواید رود
نباشند هر دو تغیر پذیر
خلل دان که در دیگ باشد یقین
درآید از آنجا سوای غریب
دلیلی که دانی ز روی جلیل

که تری بود از نمک در یقین | که او را ز تصعید مانع شدست

علت دوم در ...

علامت علتی که رطوبت در نمکست

بسان ندیمی چو شهد و شکر
دریج مر هر دو را قامع است
بطاس صلایه بسان غبار
رطوبت شود چون بخاری هوا
بتصعید کن هر دو را انتقام

چو فرزین بهم منجمد ضم شوند
فنا و نمک باشد آن بی شکی
مر آن هر دو را همچنان عقد گیر
ز یکدیگر آن دو جدایی کنند
نمک ریز در دیگ و آن هر دو را

علامت علتی که رطوبت در نمکست

علت سیوم

که از تاب نورش اسد آتش است
که دارو بقعر اندر افتد کثیف
چو آتش ضعیفست ناخوش بود
که بینی نمک را ز دارو جدا

چو بر ماه زرین زبانه زند
محرک چو باشد چنین ناتوان
کرشش ضعف آتش بود رهنمون
چو ضدان نشینند هر روز دور

علت سیوم

اصلاح آتش

همه صحن کانون گلستان شود
اسد را دهد نیش عقرب زبان
که شیر از سنانش نماید گریز
سوی اوج دارو برآید چو سیم
که دارو همه در زوال بعد
ولیکن نذارد ازینجا گزیر
ازان جمله چون ثبت باشد ازین
سوای درون را نماید نصیب

نماید ز ریحان علوی چو باغ
پس تشنه سیم از سر گریو
چو آتش برارد ازین گونه تاب
بهر جا که خورشید میدان کند
نمک که بارد درین احتمال
بود آتش شعله زن تیز تیز
در اثال بنگر که دارد شکاف
سوای درون را نماند اثر

علامت آنکه علت در دیگ است — اصلاح آتش

رطوبت میان دو جامع شدست
بدو دارو از جان کند اختلاج
برد سوی او راست همچو پری
دوی چون بیرون رفت با هم شوند
که گردند هر دو ازان نم یکی
بباید بیازو چو گرد عبیر
کزان عقد خود را رهایی کنند
فراز نمک ریز و گردی رها
فواید بحاصل شود بیش بیش
که باشد نتیجه ز چرخ اثیر
سر نیش زر بر نشانه زند
کی نقش تصعید بند بر ان
که دارو در اثال گیرد سکون
برون از محرک جدا از نفور
بود تا نمک دارو ی جیده ذیل
که کانون شود جمله زرین سنان
درآرد بهم جلوه طاوس و زاغ
برآرد چو زنبور زرین غریو
بتصعید دارو نماید شتاب
یکی ذره در رقص جولان کند
بود سر در دیگ آسوده حال
که قاصر باشد دران شعله ریز
اگر قعر جمع شد و گر کوه قاف
که جنبش درارد بدارو دگر
که در دیگ باشد درین راه خلل

سر قبه باشد سیاهی نمای / جوابی که قبه زند در هوای
ز سوراخ دیگ است کار این فساد / که دیدآن سیاهی دراوا متدا د

در علامات آنکه علت در دیگست
در اصلاح دیگ

که آثار عنبر نماید سیاه / که دود اندرو یافت زین گونه راه
صلاح آن بود کانچنان ست دیگ / زند بر زمین باره سازد چو ریگ
باثنال دیگر نماید قیام / که تصعید گردد درانجا تمام
باانواع فکرت بدان ای حکیم / که دارد که در رنگ بماند مقیم
نیاید بالا ز تصعید گاه / نسازد باوج سر قبه راه
درین مرد و اثال افتد چنین / که از تجربه دارم این من یقین
بهر جا که افتد درانجا روان / روانش بکن در زمان هم دران
اگر اندر اثال گفتیم راز / وگر در معصر هم آنجا بپاز

در اصلاح دیگ

علامات علت چو کردم قیاس / بجان کوش و اسباب علت شناس
چو علت بدانستی از نور رای / دران کوش و نقصان ز دارو گشای
صلایه کن و باز تصعید کن / بتصعید سیماب تجدید کن
چو دارو مجرد ز نقصان شود / مرادت ز دولت بپایان شود

در تحقیق شدن علت
در نصیحت اثال این صنعت

خدایا در موهبت برگشای / بانوار خود راه طالب نمای
دلی ده که راز تو پیدا کنیم / بدرگاه خاصت تولا کنیم
کسی بی تو چون راه یابد بجای / اگر نبودش حسن توفیق رای
بیک جذبه ناچیز گردد یقین / عمل ریزه اول و آخر بین
چو لطف تو مارا نخست آفرید / بتوفیق کل عنایت کشید
یکی هست ازان لطف موفور تو / که یکتاست جنم دل از نور تو
بهر جا تو هستی ز رحمت نسیم / شود خاک بر مرده خلد شمیم
بسنگ از تو بینی بنور رضا / شود سنگ بی منزلت کیمیا
توی گنج ریز قضا و قدر / بدین مفلسان کن ببخشش نظر
درین طالبانرا برآور امید / بدرشان بنرم و صولت نوید
تو ای طالب نقد و نقد خلاص / اگر خواهی اقدام خیر خواص
گر آتش برآری ز دریای آب / ز ذره سکنی چو مهر آفتاب
بچشم خرد نیک بیدار باش / ز شومت شهوات هشیار باش
بفکر و حذاقت رویت گزین / نظر نیک باریک کن کار بین
بتصعید و تخنیق و با حل و حلب / بتکلیس و عقد و دگر طرح و صلب
درین جمله آنچ از حکیم گفته اند / دراو در حکمت بیان سفته اند
اگر دل کنی روشن و فکر و رای / نهان نهان دانی از حزم و رای
پس از جمله گر هست دانا حکیم / توکل کند بر خدای قدیم
که الهام ربانی از مشکلات / برارد مرادش بیک التفات
فراست دراو افکند تاب نور / بداند همه سر نز دیگ و دور
بهر عقده کافتد مر او را درین / گشاید برو غیب راه یقین
گر این خواهی ای راه رو پاک باش / چو خورشید تابان بر افلاک باش
که دانای این صنعت ار کشای / بود پاک و مرتاض و پاکیزه رای
حکیمان اول درین بوده اند / باوصاف پاک چنین بوده اند
بدین ختم کردم تو دانی بگیر / ازین تا توانی نصیحت بذیر
ازانجا بشرط معلل شویم / بسر رشته رمز اول شویم

در احوال فتیله

که دارو چو شد پاک ازین چار بند / بسوی فتیله نگر ارجمند
فتیله چرا تا بد بروغن چراغ / شود خانه از نور او همچو باغ

فتیله چو با فیض روغن شود / جهانی ازان نور روشن شود
فتیله بود روشنایی کار / بجان کوش و دست از فتیله مدار
فتیله ببینی کز اکسیریان / بود در معانی ز دار و نشان
فتیله کن و بس بدو کن نگاه / اگر هست زیر فتیله سیاه
ببالای جرم فتیله ببین / اگر هست دارو بدو همنشین
ز تیزی آتش بود این فساد / که زیر فتیله بود با سواد
که دارو بتصعید اندر فروخت / وز آتش بزیر فتیله بسوخت
فتیله بسوراخ بند روان / توقف بآتش کند یکزمان
دگر بی فتیله چو بیرون کند / فتیله که مه را بگردون کند
اگر بر فتیله ز دارو بود / علامت چنین نیک نیکو بود
بداند که آتش قوی تیز بود / که دارو ازانجا بکل ریز بود
چنان کو نه آتش کند طبع شاد / گر آتش نه کم بود و نه زیاد
دگر بر فتیله سوی سر دو روی / نباشد ز داروی تصعید بوی
فتیله چو خالی شد از نور تام / بداند که تصعید او شد تمام
رخ از شادمانی چو اطلس کند / چو شد کار آتش روان بس کند
چو سیماب تصعید اثال یافت / بصد گنج قارون جهان مال یافت
کند دیگ را سر داز بعد این / به بیند بدارو بچشم یقین
یکی قطره بر لته بر چکان / بران لته خشک بعد روان
کزین لته آن لته خوشتر شود / که سختی ازان لته کمتر شود
که وقتی که جز اینش برشتاب / روانه بگردد ز سستی چو آب
چو برداشت از دیگ آن قبه را / به بیند بچشم حقیقت کشا
بجنبر بر آنچه بود از امید / خلاصه بود آن و باشد سپید
تو بینی چو کافور قیصوریش / چنان روشن از رنگ کافوریش
ولی آنچه بر قبه دارد درنگ / بتصعید چیزی بود تیره رنگ
در و قطره سیمابها لعب باز / همه زنده گشته بران قبه باز
چو اختر بجولان ز جنبندگی / چو خضر از بر چشمه زندگی
چو لولوی بحری و در خوشاب / شده زنده هر سو روان همچو آب
عجب بین که بی صدمه نفخ صور / ز عرض قیامت نه بیوم النشور
چنین گشته باز زنده شود / چو لولوی صافی دونده شود
پس آن چیز تیره برنگ غبار / که سیماب زندست در وی نثار
بریزش بکاغذ برو یکزمان / بجنبانش تا بینی ای فرده دان
که سیمابها گرد از وی رها / همه زنده و قطره قطره جدا
دگر ره مر آن زنده ها را نکو / حکیمانه کن زود اندر دکو
نثارش چنان هم بانگشت سخت / که چو جو بریزد ازان لخت لخت
پس آن مرده ها را که در لته ماند / بر و آسمان نام میت بخواند
ازان ملح مغسول مایه کند / بدان ملح بانکش صلایه کند
پس انکه شتابد بتصعید او / کزین صنعت اینست پایدار
مر آن زندها را دگر بی نزاک / کذیار و تصعید سازد بپاک
بیامیزش انکه بدان تیره رنگ / که با شد چو آیینه تیره رنگ
پس انکه بدان داروی پس سپید / که در جنبرش یافتی همچو شید
بیامیز جمله را از هنر / چو آمیخت آن همه بی خطر
ازان ثفل سرخی که در دیگ بود / بمقدار آن جمله بر گیر زود
بیامیز با این همه مرده را / صلایه کن آن جمله را چون هبا
که آمیزش جمله گلگون شوند / یکی رنگ گردند و مقرون شوند
ازان ثفل مر دیگ را پاک کن / نمک ریز و تصعید بی باک کن
فتیله نگه دار و آتش فراز / نظرگاه دانش فتیله بساز
درین بار تصعید دارو بکار / برنگ سپیده شود تا بدار
کنون در تنگ دیگ دارو نشست / که آن جمله دارو ز قوت شکست
وگر بر سر قبه چیزی رود / دران نیز اکنون نه نقصان بود
دگر باره تصعید باید نمود / گر این دار دار او دران لخطه سود

بتصعید کو شد دگر اختیار / عدو سفت بارست یا نه بار / شود دارو انکه بغایت بسید / که جانرا دهد از فرا این نوید

فصل در بیان مقصود کل ازین تصعیدها

حکیمان که در سخن سفته اند / درین باب رمز نهان گفته اند

که تربیت آنجا ز هر کس نهان / که ارزد کمالات آن سر بجان

جواهر که در حیز عالمند / بحجم و بوزن از چه بیش کنند / یکی حجم خرد و بوزن گران / یکی وزن کم حجم او بس کلان

همه حجم و وزنست در ممکنات / که دارند در چیز خود ثبات / که در حجم و وزنست تقریر این / که داند خرد جنس اکسیر این

که علم طبیع درین اعتبار / طبیعی نهادست میزان کار / مثال تبدیل را و تمثیل جسم / در اینجاست میزان روشن چو جسم

که در بوته صالح بی ام / که سیماب زنده رود صد درم / چو سیماب معمول ریزی نگر / رود ده درم پر شود تا بسر

بتصعید چون کار تعیین شود / همان حجم را وزن او این شود / چو گردد بتخفیف از آن ثقل دور / شود ذات او زین خلاصه چو نور

چنین گر شود جرم او زاستام / بتصعید آثال گشت او تمام / بشش بار و ده بار اگر شد چنین / ز تصعید آثال رستی یقین

وگر شد بمیزان طبیعی چنان / بسوی معصر در ارش روان / وگر این نیابی بچندین عدد / بعد بار تصعید کن تا شود

فصل در تقریر آثال معصر و منافع آن

بتا یکدیگر دان ای حکیم / که رسمیست در سر حکمت قدیم

که آنها که حکمت معمور کنند / بتبدیل و تدبیر چو مهر کنند

بدیدند کز آثار صنع خدای / که از دل کند ذره حکمت نمای / بدیدند در کوره جوف کان / که اکسیر اعظم برآید ازان

چو تحقیق شکلش مقرر شود / بتصعید اگر حجر زر شود / همان حل و عقدست آنجا براز / که پیدا شود آن بعمر دراز

ز آثار ماه و تف آفتاب / دپد سیم خالص کند زر ناب / بدیدند از ان فیلسوفان کار / که اندر حجر گردش روزگار

بجز طبیعت ز چندین قوا / کند جرم اجساد کانی روا / قوارا بتدبیر دریافتند / بتبدیل اجساد بشتافتند

همان خاصیت بد برایشان بدید / گر عقل از دل سنگ خارا بدید / همان حکمت آنجا چو تدبیر شد / از ان منبسط علم اکسیر شد

بکان که بود تاب مهر منیر / ز آتش فروزد ز چرخ اثیر / اثیر از تن مهر کرد اقتباس / که در کان شود آب او را مساس

فصل در وصف این طایفه و این صنعت

چو آتش همین و همان شد قوا / عجب نیست از بودن کیمیا

گر مرد اکسیر بی کان بود / کز او گنج قارون بفرمان بود

ازانند این قوم دولت رسان / چو اکسیر و عنقا بهر جا نهان / چو عنقای مغرب بمغرب درند / که از جیب مشرق سر اندر زنند

همه زیر خرقه بود نقد گنج / بویرانه باشد بلی جای گنج / همه گنج حقند در زیر دلق / برون رفته از زحمت دهر خلق

کلیم از عصا باکه شان قرین / سلیمان بدیشان سپرده نگین / همه فارغ از هستی آبجست / کلید در گنج گردون بدست

طبیعت بفرمانشان از خواص / بسازند از خاک زر خلاص / همه خلق بخشا رسا ده کرم / یکی پیش ایشان وجود و عدم

همه خلق را از کرم کارساز / همه پاک سرمایه و پاکباز / بشفقت همه بر کسان دلستان / همه بر خلایق بجان مهربان

چنین اند آن قوم عالی مقام / که دنیا بود پیش ایشان غلام / چو رانند خوش بر براق سروش / کشد غاشیه آسمانشان بدوش

یکی را اگر کس بیابد یقین / بگیرد همه ملک روی زمین / چو یابد از ایشان نشادان شود / نظر گر نماید از ایشان شود

چو فانی شود اندر ایشان بکل / برآید ز خارش بصد گونه گل / چو تیهو فدا شد با جزای باز / شود تیهو از باز در عز و ناز

کسی کو بسیمرغ واصل شود / ورا جسم سیمرغ حاصل شود / پران پر و بالی کز فراز و نشیب / پرد چهل صبح بس با شکیب

ببالای لاهوت اعظم شود / بدان قبه بیرون ز عالم شود / دران اوج وحدت چو والا شود / دران نور در حال عنقا شود

ازین سال دنیا هزاری بهم / ازان شرب آمد یکی صبحدم / که آنجا رسد پر و بالی بنفیر / برارد بعالم چو عنقا سفیر

سفیرش بود صدمه نفخ صور / دو نفخه بود مر ورا در حضور / بیک نفخه عالم بماند خراب / بدیگر کند آبدان در خطاب

سرافیل وقتی شود پر پدا / چهل صبح اگر پر زند بر هوا / ازین رمز اگر صبح آگه شوی / برآن عرش پری و شادان شوی

که اینست اکسیر بالاتر این / که تبدیل سازد جهان را چنین / بدان کز چو بی بدین خبر راه / که اکسیر این پسر بود لا اله

که اکسیر نقد خدای بداد / خداوند در لا و الا نهاد / زبانرا بذکر خدای گشای / که این سر بود بر دلت رهنمای

که گر جان فشان کردی از ذکر دوست / چو خاصان برون آیی از جنس پوست / چو سیمرغ از آن در هوایی رسی / کزان جذبه حضرت بجایی رسی

بهری ازین نکته در صبح و شام / اگر گفته گردد بیاید تمام / بیاید کمالات این در بیان / بتابم سوی نظم نسخه عنان

که این نیز اکسیر این عالم است / ازین جنس مردم بعالم کمست / چو دارو در آثال تصعید یافت / که در حجم و در وزن تا بد یافت

بسوی معصر کن آنگاه روی / که اینست تقریر اسرار گوی / ایا طالب سر الوان بلون / که با دت ز دادار همواره عون

چو تصعید قدر معصر کنی / که دارو بحکمت منور کنی / بیاور یکی دیگ فرخنده فال / که مخروط باشد بصورت مثال

دو ابدست بی شک درازی او / ولیکن شنو شکل پهنای او / یک ابدست سازند و دانگ زیر / وزانجا بمخروط آید دلیر

وگر عکس این سازدش هم رواست / که هر دو روایت شنیدیم راست / که گرم کند ز آتشش چار دانگ / دو دانگ زبر دوری جنگ و بانگ

بتدریج می سازدش تنگتر / که چون حاصل خط آید بپر / رود دست اندر دهانش روان / که دانای این دیگ گفت آنچنان

ز بیرون این دیگ نزد میان / بسازند بس چار میل آن زمان / بکن روی آن دیگ قیمت براست / که نبود بقسمت نقصان زکاست

که چون دیگ بالای کانون نهی / که بینی ازین صنع رویی بهی / بود شکل کانون او همچنین / که سازند مخروط بر وفق این

بسازند کانون بشکل کره / که از نیمه این بود آن دگر / مجوف بود سر طرف این حساب / که آتش بگردش درآید بتاب

پس آن ربع بالا که از سر بود / که با سفتی دیگر مقدر بود / چنان رسته سازد بکل استوار / که نبود در و راه دود و شرار

فصل در تقریر آنکه مقصود از آثال و معصر چیست

درین احتیاط نماید تمام / کزین رشته باشد بکار نظام

بدان کز معصر بود تحفه این / که چون دارو آنجا نماید بکین

کلوگاه این دیگ چون هست تنگ / بیارد کند عمر کام نهنگ / ازان عمر بزد ز دارو مواد / سپیدی درآید در ان امتداد

وگر طبع نوشادری از وی رود / درین عصر نبود بگویم که رود
دو چیزست در داروی یاد دار / که شد وصف خاصش سوا و قرار
بدارو و اخلاط پنها بود / که دارو از پنها نه تنها بود
فشارش ازین دیگ آرد برون / شود جمله از وی بدین دیگ دور
کدورات اصلی بدین اصطفا / شود جمله از نفس دارو جدا
چنان نفس دارو مزکی شود / که خورشید واری مصفی شود

فصل در بیان این تصعید با آثال

ازان فیلسوفان چنین شد سماع / که دارد معصر چنین انتفاع
حکیمان که این صنعت مرتضی / توخواه خوانش اکسیر خواه کیمیا
ز سر طبیعی گشادند راز / که جو سر حکمت پذیرفت ساز
چنین گفت آن کز نهایت برون / که تصعید باشد بکل رهنمون
خصوصا معصر که تصعید او / بماند ازان جمله تجرید او
چو خواهی که تصعید سازی کنون / ز دارو ز تصعید نازی کنون
نخستین ازان ملح مغسول گیر / که او هست مغسول کل را نظیر
بحکمت دران تو دیگش بریز / که باشد یک انگشت وی باپتیز
پس آن داروی را که گردی سپید / که او میدهد جمله صبح امید
یکی ده ستیری بمیزان بکش / ببالای جرم نمک ریز خوش
که گر نیخ استیر باشد بهم / بود رنج بسیار و دخل تو کم
وگر ده ستیرش زیادت کنی / بتصعید و خشت اعادت کنی
که دارو ازو بر نیاید تمام / درانجا چنین است قول کرام
شرایط بتصعید خود گفته ایم / غبار همه شبهه را رفته ایم
همانست تصعید در کار باشکل / بهر شرط او نیک در کار باش
همان ثقبه و آتش و هیئت و جای / ولی ثقبه را پس تفحص نمای
که در ثقبه نبود ز هر گونه راه / که دارو برآید درو کن نگاه
که ضایع بود آنچه بیرون شود / وگر بر زمین ار بگردون شود
دگر رکن اعظم صلایه شناس / پری را درانجا طلایه شناس
سرانگو صلایه به بیشی کند / ز اصحاب اکسیر پیشی کند

در بیان صلایه کردن دارو

که این هست از جمله امهات / درین صنعتی کین بود از نکات
صلایه چو خواهی نمودن بکار / یکی خاص هاون شال هار
که از جو هر آبگینه بود / درو عقل و جان را سکینه بود
سپاهانی ار باشد آن هم روا / که دارو شود اندرو چون هبا
بود جرمش چار انگشت باز / وگر کم بود هم برون طراز
فراخیش باشد یکی دست و نیم / که دارو شود خرد همچون نسیم
هم از آبگینه ورا دسته ساز / سرش پهن با شغل و دسته دراز
صلایه کن آنگه همه چیز را / که خالص کند نقد ابریز را
چو بعد از صلایه معصر کنی / دراو نفس دارو چو جو هر کنی
سپید و قوی چون شد از وجه نور / تحقیق سازش که یابد ظهور

باب در بیان احکام تحقیق

کسی را که عقل مصفا بود / باحکام اکسیر دانا بود
بداند که از اثال طبع فرار / شود کم ز سیماب و گیرد قرار
چو نزدیک گردد بپایین کار / ازان پس تحقیق نیکش درار
چنانش بتحقیق در کش بزود / که ماند بتصعید طبع صعود
جداگانه دیگیست تحقیق را / بدان اندرین سر تحقیق را
همان شکل اثال دارد تمام / چنان نیز کانون او بر دوام
ولی هست فرقی بیانش کنم / ببرهان عقل عیانش کنم
که باشد بجوف از و نخ دانگ / چنین کرد دانای این علم بانگ

دگر دانگ ازوی همه راست ساز / که در کار آن راست ترتیب و راز
ولی زاندرون در میانش نگر / بسازدش نشانی بشکل کمر
وزان بعد چیزی مقرر کنند / ببرواز گرده مدور کنند
حکیمانش خوانند ازین روی کر / ز کیفیت او بکلی بپرس
بحکمت چو حزمن مهذب کنند / سه انگشت او را محلب کنند
چنانش بسازند بر آن کر / که باشد مدبب یقین از زبر
مرین ترس را هم دران دم روان / یکی ثقبه سازدش بر میان
که دشوار انگشت در وی رود / اگر از سر انگشت او فزون رود
چو کانون و این دیگ گشتند خشک / که اندر کشیدند چون ناف مشک
ازان داروی کو بری ده ستیر / که اندر معصر نگنجدش دلیر
شد ازوی سراسر سوادش جدا / همه جوهر آورد و آمد صفا
بمقدار او آبگینه بکوب / قوی خرد چو گرد در خاک روب
صلایه بکن هردو را خرد خرد / که بس نرم گردند بی هیچ درد
درآمیز این هردو را چون هبا / که گردند هردو یکی چون هوا
که فرقی نماند ازان تا بدین / چنین است در باب حکمت چنین
ازان ملح مغسول روشن نمای / بریز اندران دیگ الحق برای
پس آن داروی کوفته با زجاج / برآور بیز و بستان ز عالم خراج
بجای که آن ترس شد بر کمر / بهر سو نماید ازانجا نظر
بخاکستر آرد ما بهم / که آمیخته هر دو باشند ضم
در آن فرجا بصنعت بگیر / که نبود مسام از قلیل و کثیر
بسوراخ ساز در آن قبه را / که در هر یکی هست سری جدا
یکی ثقبه بر تارک قبه ساز / دگر را بپهلوی او ده جواز
فتیله دران هردو کن استوار / چنان نه که بیرون نیاید بخار
فتیله چنان نه که نبوند ست / که از سر این صنعت این شد درست
که هست اندرانجا فسادی عظیم / که باشد ازانجا خرابی و بیم
بس آنگه کند آتش گرم گرم / همی سوزدش تا توان نرم نرم
چو شد گرم قبه مکن انتظار / برافروز یکبار آتش شرار
که قبه چنان گرم گردد ز تاب / که گر دست بنهی بسوزد ز تاب
که دارو برآید چو یابد شرر / چو دارو برآمد برون شد ضرر
چو دارو بتصعید آغاز کرد / بسوی سر قبه پرواز کرد
بهر ساعت آن ثقبه را برگشای / فتیله همی کش همی بین برای
ولی آن فتیله که از تاب وضو / بپهلوی قبه بود خوش شنو
اگر بر فتیله ز دارو بود / بکن آتش این را که نیکو بود
ز دارو فتیله اگر هست پاک / ازین تا نداری ز اندیشه باک
که دارو تحقیق آمد تمام / پذیرفت کار تو یکسر نظام
بهر بی فتیله کند باز نو / بدینست ترتیب کار گرو
مکن بیش آتش تو ای شهره مرد / که کانون و دیگت بماند سرد
چو شد سرد بگشای دیگ آن زمان / پس از دیگ دارو برآور روان
شود داروی همچو کافور خشک / بگردد زو اپاشته چو مشک
چو برقی که آید ز جیب سحاب / زمین را [illegible] سیم سوده نقاب
چو بلور کس سای از آهنش / بریزی بهلهای برویزنش
بمرغ کبرو مر آن را بروب / بیک کاغذی بر بتدریج خوب
صلایه کنش خرد همچون غبار / که گردد ز بس سودگی سرمه وار
بمقدار این جمله توبال بس / که باشد بسنجیده از روی حس
بهاون بکوبد مر او را چو در د / که توبال گردد ازان زخم خورد
بدان دارو انداز زان مس که بود / که اینست در باب اکسیر سود
مر این هر دو را چونک مایه کند / چو آمیخت نیکو صلایه کند
بباب صلایه کند احتیاط / که آنست اکسیر یا نرا مناط
کند هر دو را زود تحقیق باز / که باهم برآیند تصعید ساز
دوم باره تحقیق چون کرد شاد / صلایه کند هر دو را همچو باد

کز بر صلایه شود چون سوا
دهد شرط تصعید را انتظام
چو ثابت شود دارو اندر قعیر
چو صد بارش از سوی آتش بری
چو داروی صافی چو مهر شود
چو دارو چنین شد تمکن پذیر
حکیم جدا ندار چو سر نوروش
که دارو که چون روح امکان دهد
یکی نوع دیگست بنگر قعیر
بکن عرض او را یک ابدست و بس
بتدریج سازد کنون کاودم
چنان تنگ کرد در سر دیگ او
ز توبال آهن دران تعود دیگ
فرازش نمک ریز انکه بدست
ازان ده ستیر معین بگیر
پس آن قبه را زود بر روی بنه
بریزش بر افروز آتش روان
چو دارو برآید ببالای دیگ
چو دارو که سر تابد از زیر
بکن دیگ را سرد و بردار سر
وزین تو نوشادر حل کنش
چو تحقیق شد داروی کیمیا
ولی شرط اینست در مکنش
صلایه کنی بر سر آتشش
چو آتش ز زیرش درآرد دود

زمی و فودی دران تنگ جا
که ثابت شود داروی با قوام
بود کنج قارون به پیشت حقیر
ز تصعید کرد دستکلی بری
در آتش بطبع سمندر شود

پس انکه درآرد بسوی قعیر
که دارو که چون کنج گیر زنعاب
حیاتی که در داروست آن بود
بعد تاب آتش نجنبد ز جای
حکیمی کز اکسیر سازد نگین

در ثابت شدن دارو در معقر

جسدهای کانرا روان جان دهد
کز امثال باشد مرا ورا نظیر
زیاد تا ازین تا نوزی سوس
مکن از کف عقل سر رشته کم
که دستت بحیله درآید بر او
پراکن که در تنگ نشیند چو دیگ
بمقدار آن نی که معهود هست
ز بعد صلایه که کرد دحر بر
وزان پای بر افروز که بنه
همه هیزم خشک گیر اندران
نشیند معین سر جای دیگ
چو مستظهران باش آنجا دلیر
برآور از و داروی معتبر
ثبات شدن نیک قیمت نشش

ثبات از معقر چو یابد تمام
ولی قدرش از حکمت مستقیم
سرانگشت طولش همین عرض دار
چنان اندک اندک به تنگی گرای
یکی ثقبه بر قبه بید آنکش
دو انگشت بسته سطری آن
پس آن داروی را که تحقیق کرد
بریزش برا زسفوف نمک
بگیرش چو انب قوی استوار
بمانست ترتیب آتش شناس
فتیله بمانست و کارش همان
که دارو شد اندر قعیرت تمام
پس انکه بطاس صلایه برش
بباید ز نوشادر با قوام

فصل در تقریر نوشادر محلول دادن

گر بینی ازان بعد سودن خوشش
ز بالا صلایه بود بی عدد

گر از تف آتش دران تنگ جای
در آن آب محلول را خوش خورد

که تصعید یابد ز تاب اثیر
ازان جمله اینجا پذیرد شتاب
که دارو بتصعید یکسان بود
گذاریش بر لطف خدای
یقین قایم النار گفتش ازین
درآرش ازانجا بجنس قعیر
چنین میکشد این جواهر بکوش
بسوی قعیرش کند اهتمام
بباید که باشد یک ابدست و نیم
چو بگذشت ازین جای مخروط وار
که چون بر سر دیگ آبی برای
مقام فتیله شود پیدا کنش
که گیر دنگ دیگ از سر کران
چنین صعب کاری بتوفیق کرد
که تحسین کند اختران از فلک
که بیرون نیاید ز سر سو بخار
که در باب تحقیق کردی قیاس
که ساعت بساعت شناسد از آن
پذیرفت کارت بکلی نظام
چو سرمه بساز آن زمان چو برش
که بر وزن دارو بود والسلام
بباد ون برش خرد کن چون هبا
که بر تشویه دان نهی ها و نش
خورد نیک آن آب محلول رای
ز زخم صلایه بر آتش خورد

یکی شکل کانون مربع برار
بنه بر سرش زود خشت کلان
دو سوراخ سازش نه باز بر دو
که طولش یکی ابدست باشد بدان
بنه برین مربع خوش آتش کند
ز روی لغت تشویه نیک دان
چو شد خشک توبال جرم حدید
ز دارو که تصعید و تحقیق یافت
بشش بار نوشادر حل دهد
به بار تصعید باید ورا
بدان این سخن را که بس درخورست
تمامی اوست الحق ثبات
خدایا تو آسان کن این صعب کار
چو دارو بشد ثابت و شد تمام
گزیدند کی رفت فواریش
ازین مار بیضت کنم من بیان
شود دارو از وی همانا بکار
وگر یابدش تربیت در پرورش
کشد یک عدد زود ملح تنخار
ز نوشادری کو بتصعید رفت
بکوبد برین هر یکی را جدا
بگیرد ازان پنج استیر خرد
کند خلط آن جمله را زین لعاب
پس آن شیشه را زیر سرگین اسب
دران کوره و دیگ از احتساب

فصل در تقریر آتش دادن تشویه

که بیرون رود از حوالیش زود
کند نیله اش ریگ بی امتحان
بانگشت ریزه چو خاکش کند
که بریان نمودن بود بیکان
بریزد بقعر قعیر از حدید
بتصعید و تحقیق تحقیق یافت
نه این را مؤجل معجل دهد
که رکنی شود ثابت از کیمیا
که دیری و رودی ز نوشادرست
که ثابت شود دین شد از ممکنات

وزین پس بران خشت بالا ترین
بران ریگ انکه صلایه نهد
صلایه کند پاک دارو بکام
ببینی ز حکمت بدین راستین
فرازش ازان ملح مغسول خوش
دگر باره تصعید فرمایدش
دهد هفت بارش ازین آب حل
اگر یافت مقصود در هفت بار
ورا نشاد استاد باشد بکام
که تصعید نکند دگر فی القیاس

فصل در بیاض البیض و تفصیل آن

بشد جابجا نطق اریش
بیاض سخن کرد ازوی نهان
برآید ازان بیضه سیمرغ وار

بدو ما بیضش بفرخند کی
که هر بیضه کز وی بگیری لعاب
کنون نیز از بیض آن بیضه دان

تفصیل ماء البیض

عدد چار گیرد درین بی شگفت
بریزد بنام ایزد آن جمله را
که گشت صافی و بی ریج و درد
که ممزوج گردند و این دان صواب
بسازد یکی روز و شب آن بجیب
دوانند گل را عرق از گلاب

شنگار فی الجمله ربع عدد
صلایه کند چون شد آمیخته
بگیرد ز چل تخم مرغ از امید
بقاروره در کند شان بکار
برون آردش پس مقطر کند
مقطر شود آن چنان کز شفق

دو ابدست بالای او از شمار
بکن استوارش بگل در زمان
دگر پی مربع برآور چنین
صلایه [illegible] انجا چو سایه نهد
بذیرد ازان تشویه پس تمام
ز خشکی بریان آید یقین
بزیر دیک انگشت ازان ملح کش
با حکام تصعید آرا بدش
که محلول نوشادرست از مثل
وگر نه بهفده کشد این شمار
ازان گفته الحق نیابد تمام
گر یابد سوی قبه این احتباس
برین طالبان چون تو بی کردگار
که هر ثبات ست این اهتمام
گزین یابد او چشمه زندگی
شود آن لعاب از عدد آفتاب
چو سیمرغ گیرد عدد و جهان
منور شود از وی این جوهرش
که همچو نمک دارد او اعتبار
عدد گنگ دریا که هست او عدد
یکی [illegible] گردی شود دیخته
لعاب [illegible] را که آن هست سپید
سرش را کند پس قوی استوار
بتقطیر دانش منور کند
گل سرخ تازه بریزد عرق

وگر نبود آن کوره از سیم روی — گر و گلش و گل گرفت بوی
یکی نوع کانون مربع برار — درازی یک ابدست و بهش مدار

چنان کز پی تشویه گفته ایم — که ما در ان معرفت سفته ایم
بس انگه یکی دیگ چون قرعه — بسازد که تخمین کند زهره

توخواهی ز زرین ساز این را بغال — برنج و گرنه ز رو یی و سفال
بود شکل قرعه بسان سبو — سرش تنگ و اطراف او همچو گو

بانبیق و با نایژه — چنانکه دیدی ز بهر گلاب
بریزد درو جمله دارو که هست — چو دارو بدیگ اندر آمد بدست

ببالای کانون ببالا ترین — بپهلو بچسپانندش هم چنین
مرین دیگ را در داکیرسان — همی نوع فوائد که آنجاست براز

سر دیگ را نیز انبیق خواند — وزین قرع انبیق کانها نشاند
بگیرد باطراف دیگ از گلوخ — کز بی گل بود تا ببندند شوخ

بس انگاه بوشند درین انتها — تما شاک بالای آن قرعه را
گل اندایدآن لحظه خاشاک را — کنند استوار آن گل و خاک را

بود بید از قضا حسن توفیق را — نهند بر سر قرع انبیق را
لته وآرد ها له بها لد چنان — که از فرجه نبود بگردش نشان

بگیرند آتش بکانون زتاب — که بگریزد از تاب آن آفتاب
چو دارو بجوشیدن آید از ان — چکد قطره قطره ز دارو روان

بزیرش نهند آن زمانی قدح — که در وی چکد چون بذیرد فرح
بدارو که میل چکیدن کند — چو سیماب عزم دویدن کند

حکیمان نهادند میزان این — که قطره چکانید روی زمین
که تو از یکی تا بسه بشمری — بود قطره تا قطره داوری

ز اول زصد با شدان داوری — با فرسه و سعت از بنگری
میان دو قطره بمیزان نگر — ز تقطیر فرصت بود این قدر

وگر فرصت افتد درین ترکنج — که تو بشمری از یکی تا به پنج
یقین دان که آنجا نباشد زیان — که آتش بود نرم بگیر ستان

وگر اندر آید شمارت بده — چکد قطره بس غلیظ و تبه
بکارت نیاید بدان آن درست — که آن زشت شغل غلیظات وست

رها کن مر آنرا که نابد بکار — که اکسیر آنرا نکرد اعتبار
بگیر آن خلاصه که از وی چکید — که آن ماء بیضات حاصل پدید

جو این ماء بیضت مسلم شود

فصل در ماء بیض

وجود تو سلطان اعظم شود

بدارو بده مر ورا همچو آب — کزین آب ذره شود آفتاب

بدین دارو این آب بس درخورست — که اینش جلا بخش و آن جوهرست
چنان ده که نوشا در تبرز حل — بدادی بدان تشویه زین قبل

همان تشویه را ان بگیر و بنه — در این آب را هم بدارو بده
بدین تشویه با صلایه بدان — که دارو بذیرد یقین تیغ جان

درین آب چون گشت دارو لطیف

فصل در حام مرموز و مفرح شدن دارو

بحام مرموزش آور شریف

حکیمان که از عقل اندیشه ساز — بخواندند اسرار شیب و فراز

ز آبای علوی و از امهات — بدیدند آثار این ممکنات
چو باز آمدند از جهان عقول — بدیدند افلاک را عرض و طول

زاجرام نورانی اندر سپهر — کشیدند عقل بنور ضمیر
برین نه کره زین نقطهای زر — کشیدند خطها برسم نظر

یکی برج گفتند و که بیکرش — یکی استوا و یکی محورش
فرو ورد قرمست جرخ اثیر — که آتش بود جمله همچون سپیر

سیم نقطه اوست میدان آب — که از عقد اول جنین شد حساب
ز کری آتش جو آمد بزیر — شد از کره آب کرمیش سیر

میان دو جوهر صفا شد پدید — زگرمی و تری هوا شد پدید
زگرمی و تری بود این حیات — که حیوان ازو زنده آمد بذات

چو حیوان تنفس کند از هوا — بود زنده و جان بذیر از صبا
حکیمان چو دیدند کز گرم و تر — بود روح حیوان چنین معتبر

نهادند حمام و کردند کار — که از آب و آتش برآرد بخار
کسی کو بحمام گیرد نظام — بریزد ازو فضلها تمام

عزیزی بود صاف و قوت بذیر — مفرح شود از قلیل و کثیر
که گرمی و تری برسم خواص — نمایند داروی او را خلاص

بخاری دهد هر زمان گرم و تر — که دارو شود گرم تر زان اثر
شود نرم تا از قوای حجر — برون آرد اشباح زیر و زبر

مفرح چو گردد ز جذب بخار — زگرمی و تری در آید بکار
شود مستعد دارو از بهر حل — که چون حل شود نیست او را بدل

بیا ای سر افراز اکسیر گر — که از خاک نقره برآری و زر
چو دارو بتصعید یابد ثبات — ز حمام مرموز دیدی نجات

بجان کوش در حام مرموز ساز — که اینت قوی درخورست از نیاز
که حام مرموز نام خمیست — که آن معتقد پیش هر مردمیست

بیاور یکی خم درازی دو گز — که گرد ازو عمل انگشت گز
نهد سرنگون ساز خم را روان — که باشد نگون خم سوی آسمان

یکی نیم گز بهر بالای او — ببرد دباره ز کالای او
دگر راه خم را که در وا نهند — بگرداند و پس ببالا کنند

فرو دلب خم یک ابدست باز — کند نقبه چار سو وقت ساز
که گرد دست در وی کنی خوش رود — که در وی نه دود و نه آتش رود

بس انگاه کانون برارد نکوی — دو ابدست طولش که اینت روی
بساز دیگی قازغان بی درنگ — سرش نه فراخ عظیم و نه تنگ

که از وجه حکمت سر قازغان — بلبهای آن اندر آید روان
بر آن قازغان را بکانون دهند — چو خورشید بالای گردون نهند

درانجا که باشد تک قازغان — فراز از خمی سن که گردم بیان
بخشت و بگل سازدش استوار — که زایل نگردد اندرش روزگار

چنان گیر دوش دست و محکم نهاد — که سنگی شود جرم او از نهاد
بس انگه کند قازغان پر آب — که اینست از روی حکمت صواب

دگر باره خم را نگونسار سر — نهد بر سر قازغان این قدر
که باشد زحکمت برین امتحان — یک انگشت در خم لب قازغان

بس آن فرجها را ز آیین کار — بیارد که بگیرد قوی استوار
لب خم که بر قازغانش نهاد — برانجا کند نقبه با نهاد

که انگشت نر اندر انجا رود — ولیکن یک انگشت تنها رود
یکی نایژه سازدش خوش برو — روا باشد ار بلوط و مس یا ز رو

بسوراخ خم در کند نایژه — که غلتش دهد اندرین جایژه
که باشد سر نایژه بیکان — سه انگشت القصه در قازغان

یک افرجه سازد ز بیرون خم — ببندد رج و فرسنگ بی اشتلم
برارد چنانش که از بس هنر — نهد نایژه هم با فرجه سر

بیارد یکی چوب با آهنی — که آرند از صره معدنی
نهد بر سر خم که اندر هواست — که این صنعت از حکمت کیمیاست

بس آن داروی را که ثابت شدست — بتصعید و تخبیق ثابت شدست
کند قسمتش را بزودی نه دیر — که هر قسم از و پنج باشد سیر

بیارد رکوی که پشمین بود — چه حاجت که از پشم رنگین بود
بود طول و عرضش یک ابدست و نیم — وگر کم بود بهترست ای حکیم

از آن دارو هر قسم را بی درنگ — ببندد دران صره همچو سنگ
ولی شکل او چار گوشه بود — که چار ازو وجه توشه بود

بس آن گوشها را بهم آورد — که هر چار سو نیک بسته شود
گشاده بود بس زوایای او — که اینست ز اکسیریان رای او

ببندد سر آن رگ را روان
قوی استوارش بیک ریسمان

ز جوشش معلق کند بسته دم
که بنهاده بودش ز بالای خم

بیارد از این پس روان یک قدح
که دارو از آنجا بزیر قدح

بباید قدح کابگینه بود
ز حکمت در آن جای کیفیه بود

بزیرش قدح پس معلق کند
بتعلیق کارش محقق کند

که زنبیل دارو در آن مصطلح
معلق بود در میان قدح

ز تعر قدح تا بزنبیل او
یک انگشت باشد بود این نکو

بیارد پس آنکه شمع روان
کند زود سوراخش اندر میان

کند ریسمان از شمع برون
که زنبیل بروی نگردد نگون

چنان کن که از نرق زنبیل کار
شمع بگیرد فرو هوش دار

که دامن بماند بر لب آن قدح
بجوشد مر آنرا و اینست صحیح

لب آن قدح را بگیرد تمام
که نبود در و فرجه یا مسام

بجای شمع سرد و آید آن
ز کاوزگر با هم شاید آن

که ناید بسوی قدح زان بخار
که از آب خیزد بتف و شرار

که از غیر دارو دران ماید آن
چکیدن بدان که غلظت آن

که مطلوب اینست بی انحراف
که دارو چکد در قدح سیم صاف

بود بیخ در کار زنبیل او
که اینست در عقل تشبیل او

بسر کاست و زنبیل را شمار
کنم با تو تقریر این هوش دار

اگر هست بر کار تو صد منی
بر دشت زنبیل در یک منی

چنین کن بزنبیل در سرکا قیاس
که اینست تقریر کیهان شناس

بزیر قدح شیشه از زجاج
معلق کند با کمال رواج

اگر وزن دارو بود ده ستیر
بود شیشه را نیمی آب گیر

بنسبت نگه دار این کار را
که شیشه بنسبت بود بار را

چنان شیشه را با قدح ساز داد
که اندازه بعد پرداز داد

باندازه چار انگشت ضم
که باشد فراهم نه بیش و نه کم

که پایان شیشه که گردد چنان
بسوراخ شکل مربع بدان

برابر بود نیک بی انحراف
که مرکز نباشد در و اختلاف

پس آن آخر خم را که بریده بود
بیارد بنزدیک خم زود زود

بتدبیر سازی بر آنجا نهد
چنین بر سر آنجا مهیا نهد

بگیرد سه فرجها از نوی
بدان لته و آرد بهاله قوی

وز آن فرجها را دران ره گذار
کند ز احتیاطی قوی استوار

مربع مر آن ثقبه را ز استباک
بگیرد بچندین رگو نای پاک

که تف بر نیاید از آنجا برون
بدیک اندرون تف بدیر و سکون

کند آتش آنگه بکانون زیر
بجمعو دو آتش کند تا بدیر

که دارو مفرح شود همچو موم
شود نرم یکبارگی زین علوم

مر آنرا ست میزانی اندر عمل
نمایم بتو از هنر فی المثل

فصل در تقریر میزانی که مفرح شدن دارو بدان شناسند

چو آتش که سرمایه کارهاست
از و در همه چیز بازارهاست

مربیت مر کل اجسام را
که زینت بدینهاست ایام را

ز طبع اثیری چو جنبد ز جای
بسوزد و بسازد ولی درد و جای

دهد نرخ هر چیز را از شرر
رساند همه چیز را بی ضرر

چو اکسیری آنها در آتش بدید
بوقت عمل سوی آتش برید

که آتش بالکسیرها دا آب کار
که از خاک پر گرد ز رعیار

چو دارو مفرح نماید حکیم
که گردد مفرح بحکمت عظیم

در آنجا شبانروزی آتش کند
که دارو ی ثابت شده خوش کند

گشاید پس آن نایژه سر زمان
اگر کم بود آب در قاز قان

از آن نایژه بی شکش پر کند
که آب اندر آنجا موثر کند

حکیمان ازین نایژه کرده اند
سرش را بدین جایزه کرده اند

توقف کند ساعتی پس سبک
که چون کشته باشد جمله خنک

مربع سر قبه را در زمان
گشاید بانگشت و آتش روان

اگر دست طاقت همی داردش
لبالب ز آب خوشی باردش

کند وصل در شیشه او بر شتاب
که پر گشت شیشه از آن گونه آب

بخاریست آنکه برآید ز شیب
که شد آب در شیشه از بن نهیب

اگر بر بود شیشه ز آب بخار
مفرح شدن دارو این یادوار

اگر شیشه را آب خوش کم بود
مفرح شدن چون مسلم بود

نباشد مفرح نباشد تمام
بسوز آتشش کن که گردد بکام

چو شیشه شود پر آب بخار
مفرح شد آن دارو از اعتبار

مفرح شدن را در آب ای کریم
همین است میزان قول حکیم

که آن شیشه چون پر شود تا بسر
مفرح شود داروی چون حجر

مر آن شیشه را حکمت این بیش نیست
در آنجا دگرگون برو بخش نیست

قدح راست حکمت معین شناس
چو با تو بگویم بدارش سپاس

که گر سوی زنبیل اگر ز امتحان
چکد چیزی اندر قدح ناگهان

که ضایع نگردد در آن جوش آب
که مت آن همه مایه سیم ناب

همه جمله تقریرست کان کیمیاست
نشانش که داند که چون و کجاست

دگر پرده را حکمت از من شنو
که در طلق او جمله نورست و ضو

کز انکه از دو آب از هوای بخار
در آید بسوی قدح زود وار

شود آب اندر قدح تف بدید
بود آب و گردد در آن تا بگیر

ز زنبیل چیزی که اندر قدح
چکد داروی حل بود مستصح

بیاید دان آب ز اصل بخار
بدان داروی حل که شد جان کار

در آنجا یکی سر بیانت کنم
که حکمت درو در بیانت کنم

درین می شکافند از حکم موی
که سر می نهد عقل ز جمله روی

که این داروی در قدح ریخته
که با آب سر جمله آمیخته

کنش در عمل گاه طلق انگنی
چنین رمز در گوش خلق افگنی

بر طلق چون ما ز زیبق بود
که زو طلق را جمله رونق بود

چو طلقش خورد آب حیوان خورد
شود میر اکسیر و آسان خورد

دگر در هم آنجا عمل بندیش
مفرح چو سازی الکحل بندیش

در آن تشویه کن چنانش همان
ز گفتار دانا اجساد کان

سرا برده را حکمت اینست این
که این شد نقاب رخ حور عین

یقین دان که این پرده بر لا خورست
که این پرده کنبد اخضرست

درین برده تربیت این برده دار
که حکمت کشد پرده در روی کار

چو آمیخت آن آب داروی حل
که تعبیر کرده دران یک محل

فصل در اصلاح کردن دارو و جدا کردن آب ازو

بیان کن که از حکمت آن مرد را
چگونه توان کردن از هم جدا

ایا طالب علم اکسیریان
که اکسیر سازی ز خاک این زمان

مر آن دارو بی را که دارد فرح
بکن تشویه زود درده قدح

دگر پی ترا تشویه دان کنم
عبارات آن با تو آسان کنم

اگر چه یکی بار گفتم بیان
بگویم که آنجاست چیزی زیان

عیان بر تو این را مقرر کنم
که جانت ز حکمت منور کنم

بیاور یکی آبگینه قدح
کزان یابی از روی حکمت فرح

که در روی روسن آب شرعی بود
ولی حجم او زین دو من نگذرد

بگیر از نظر در کل حکمتش
چو کردی چنین مجمل حکمتش

قدح را چو در گل کرفتی تمام
که نبود در و فرجه یا مسام

یکی نوع کانون بر آید بر آن
دوا بدست طولش مدور میان

فراخی او همچو عرض قدح
که اینست از روی حکمت فلح

که گر آن قدح را نشانی برش
برابر بود آن قدح با سرش

که بالای کانون بترتیب کار
نشاند قدح را قوی استوار

پس آن جمله سیماب محلول را
که بدزدد آن آب معمول را

که ممزوج گشتست و آمیخته
بدان آب در قاز قان ریخته

بریزد دران یک قدح بی دلیل / که از روی ترتیب باشد بزیر / دگر یک قدح آورد از زجاج / سبا ماهیش نیز باید رواج
کند بر تنک آن قدح ثقبهٔ / که هست این چنین مصطلح نکتهٔ / فراخی ثقبه چنان با اثر / که در وی بگنجد یک انگشت نر
چو سوراخ کرد این قدح را به تنگ / روان گیر دش زود بی هیچ تنگ / نگونسار بنهد بران یک قدح / که بالای کانون نهاد از فرج
نهد وارد ماله بیارد بکام / بگیر و در آن فرجها را تمام / چنان میکند فرجها استوار / که سوراخ نبود درو وقت کار
پس آن ثقبه را از سر زرقی / بگیرد ببوی پر آدمی / نگیرد در آن ثقبه را استوار / که از وی برآید بیا بی غبار
که این نیک مطلوب این صنعت است / کزین کار اکسیر را رونق است / پس اکنون بریزد بکانون چه باک / ز انگشت ریزه که باشد چو خاک
در انگشت ریزه پس آتش کند / دل تنگ کانون بدین خوش کند / کند صبر چندان درین کف و کو / که دارو برآید بر اطراف مو
چو تصعید بیگر کند بر شتاب / بدار و تعلق نماند ز آب / علامت بود این درین آبها / که آید روان آب بر سر جدا
خلاصه شد این دارو آتش نماند / دگر آب شد چون کلابش نماند / از آن آب بیگانه خوش پاک شد / در آن زمر بد را چو تر پاک شد
رگو بی فشار دران ثقبه زود / که بگرفته از جعد آن موی بود / قوی سخت گیر و در آن ثقبه را / که اینست تدبیر او از دها
بپوشاند آن آتش تیز را / که از شعله پیداشت گلگیر را / گذارد که تا سر دنبگو شود / از و جمله کرمی بیکسو شود
قدح را چو بردارد از آن قدح / که اینست نزد همه مصطلح / بود منفعت گشته داروی خشک / شده منجمد جمله را همچو مشک
شده پاک از آب بدگوهرش / چنین کرده یک تشویه اندرش / بجام فرموز صنعت کری / مفرح شود داروی جوهری
اگر دارو از روشنی چون خورست / بده ماء بیضش که بس درخورست / که این داروی را که دارد ثبات / ازین ماء بیضست نهر الحیات
که آب حیاتست این آب او / که دارو شود ملحی از تاب او / که چون ملح در وی در آید گداز / گدازد روانی بهر وجه ساز
نمک چون گدازد گدازان شود / ز روی گدازش گدازان شود / ازین ماء بیض که دارد محل / شود مستعد دار و از بهر حل

فصل در ترتیب ماء البیض مفرح

کسی کو بود نیک و پاکیزه رای / مفرح بود در ورا دلکشای
دلی کز فرح صبح یابد خبر / بهدهای بهتر از ماه و خور
فرح کو بود مایهٔ نور جان / نسیمت از باغ روحانیان / ازین گلشن زر نمای کبود / گلی از فرح دان که سر گز نبود
ببینی که دارو فرح گین شود / از و خاک ره جمله زرین شود / مران داروی کش دران حل نهی / بدو ماء بیض مفرح دهی
شود بهر حل را یکان او تمام / شود خالص اکسیر ازین اهتمام / کنم ماء بیض از پی تو بیان / کرمن کردم و یافتم زو نشان
پس از کنگ دریا و ملکش بیار / بیاور حکیمانه مثقال چار / ز شب یمان هشت مثقال گیر / مکلس که باشد عمل را ظهیر
چهار دگر بوره گیر از پده / چو گیری مکن با فلک عربده / دگر چار مثقال از قلقطار / ز قلقند چار دگر باید دار
دو مثقال از جوهر قلقند پس / تنکار مثقال گیر ای رئیس / درین سفت اخلاط را بر جدا / بکوبد بریزد به شکل سبا
پس انگه بیامیزد این سفت را / نماید درین آمد و رفت را / بیارد چهل تخم مرغ کلان / سپیدی بگیر دار آن جمله روان

بخار

مران سفت

مران سفت اخلاط را چون کند / بدین بیضه آب معجون کند / صلایه کند همچنان بر سرش / که بگدازد از بیضه چون جوهرش
چو بگداخت در بیضه اخلاط تیز / که دارو شد از حدتش ریزه ریز / بیاور یکی ابدانی زکاو / بریزش در انجای چون زر ساو
در آویزد آنرا بجام کرم / چو گشتست از غایت صنع نرم / بزیر سرش قدحی ز جنس زجاج / که گردد متقطر ز لطف مزاج
در انجا چکد از لطیفی روان / مرانجا بود جمع در ابدان / بگیرد در آنرا که صالح بود / که آن ماء بیض مفرح بود

در تقریر دادن ماء البیض مفرح مر داروی مفرح را

چو این داروی را که اکسیر کرد / بود مایهٔ صبح کاه قمر
چو او ماء بیض مفرح خورد / روانش سوی تشویه دان برد
بمقدار دارو که وزنش بری / دهد ماء بیضی بصنعت کری / بریزد بر او آب را در قدح / که اینست از اکسیریان صحیح
قدح را که آن می بود ثقبه دار / کند بر سر جفت او استوار / بگیر در آن ثقبه را از کمی / ز موسیه که ریزد در آدمی
ولیکن نگیرد ورا استوار / که از وی برآید بهردم بخار / کنون خاک انگشت بندد روان / بکانون که آتش دهد ارغوان
که آن ماء بیضی که جان پرورد / از آن تف آتش بقوت خورد / بود پاک دارو در آن اختیار / که اینست نزدیک دانای کار
علامت که دارو شد از آب پاک / که بر موی دارو رود از مغاک / شود موی آلوده گون زان اثر / که از تشویه دان برآید بسر

سوال

اگر سایلی گوید آنجا سوال / نگاری بر آرد برین نقش حال
که کفی که دارو چو گردد ثبات / بود وجه تصعیدش از مشکلات / کنون موی را چون از و برکنیم / مر این را چگونه تصور کنیم

جواب

بگوییم کان چیست دارو ببین / بخاریست از تف آتش درین
که از نفس دارو برآید شتاب / بدار و ست انگاه گفتم جواب
گزانست فی الجملة آب غریب / که دارو از و دارد اندک نصیب / چو این ماء بیض تو دارو بخورد / رها کن که بنشیند دیگ تو سرد
پس انگه سر دیگ را برگشای / که بینی بتوفیق صنع خدای / که دارو بود منجمد اندر او / که گوبی که قرص مه آمد فرو

بو حکم اکسیر

حکیمی که از دارو آورد یاد / بدان باشد آن لحظه ملحی نهاد
که ملحیت معروف دارو بنام / بحکمت چنین یاد دار والسلام
که او یافت این لحظه طبع نمک / که او را گدازند بی هیچ تنگ / نمک چون گدازد زسستی در آب / گدازان شود او چنین بر شتاب
اجابت کند زود آثار حل / در احکام اکسیر هست این عمل / که محلول گردد روان بی درنگ / که بیرون شد از وی همه طبع سنگ
چنان صالح حل شد از اعتزاز / که از بوی حل زود گردد گداز / بده آب نوشادر حل ورا / که مقطور باشد پی کیمیا
پس انگه بحل زن که تا حل شود / که رنجت بر احت مبدل شود / اگر شد میسر ترا این کمال / شود جمله عالمت پایمال

در تقریر نوشادر محلول معظم دادن آن داروی که در جام مرموز مفرح شده باشد

کسی را که اسرار دل حل شود / براو خطبهٔ جان مسجل شود
چو حل شد فرح گیرد از روزگار / فرح دان که در حل بود بی شمار

ز بینی مفرح که جان و دلت / ازو جمله قوت بجان حاصلت
مفرح که او دلگشایی کند / دل از فیض او با صفایی کند
بود دارو مفرح شود از شمار / شود منجمد قرص کافوروار
حکیمان بخوانند ملحش بنام / که او طبع ملحی در آرد تمام
که گیرد ز نمک وار طبع گداز / که گردد گداز نوره بی احتراز
ز نوشادر حل که تقطیر یافت / بده دور را زانکه باید شتافت
چو در تشویه خشک شد زامتحان / فکن در صلایه مر اورا روان
صلایه کنش تا توان سخت سخت / که اکسیر یا نزادران مست بخت
که از پس صلایه شود چون غبار / که چون جوهر فرد گردد بکار
ز نوشادر حل مقطور دیگر / که بروزن دارو بود از نظیر
همی پاره پاره برآور بریز از بن / صلایه همی کن بجهد یقین
که هر دو در آمیز گردند رام / که چون آرد ها شوند از قوام
بریز در آن باقی آب را / بران دارو از بهر انجاب را
سوی تشویه آور انگاه روی / در انجاش اندازی جست و جوی
ز انگشت ریزه بگانون گرم / بسوزد که تف دهد بیک نرم
گدازنده دارو دران طبع رنج / خمیری شود سخت بی هیچ رنج
بس انگاهش القصه در حل نهد / امل را اساسی مطول نهد
چو دارو شود حل برای گزین / نهد مرد اکسیر تاج زرین

فصل در حل کردن دارو
در تقریر نوشادر محلول منعقد یا دارو که در حمام مرموز مفرح شده باشد

کنم با تو تقریر حل فی المثل / که اینست ترتیب اشکال حل
بیا ای سخن گوی دانا ضمیر / برآور سر از شهر مهر منیر
در فکر روحانی از دل گشای / ازین چار میدان سفلی برای
چه باشد که یکدم در جان زنی / سخن را علم بر ز کیوان زنی
برین طالبان حل کن مشکلات / گشایی بدرم چشمهای حیات
در آن امر حکمت تو کامل کنی / مر اکسیر یا نزا معمول کنی
زحل کو رسانی بیاپی بعقد / خود این کیمیا هست دانی بعقد
بدین حل و عقد ار شوی کاردان / بر آیی بحکمت قوی کاردان
نخستین سخن گوی از باب حل / که دارد بنزد حکیمان محل
چو دارو کنی حل حقیقت شناس / که حل است مر عقل کل را اساس
چو دارو که شد منعقد جوهرش / که در تشویه داد نوشادرش
بدانش رکوی مرتبع بگیر / که پشمین بود آن ولی چون حریر
مر این دارو اندر جهان جای بند / که عقل اندران بستن آید بلند
بیاور یکی خم پر سرکا عظیم / که خم باشد از سرکه دو دانگ نیم
دگر جمله خالی بود تا بسر / که خود رسم سرکا بود این قدر
بس آن دارو را چون بزنبیل بست / معلق کند اندر آن خم که هست
بحمام مرموز این گفته ام / چنین در بالماس جان سفته ام
قدح زیر او بنهد و در خور ست / که این رسم اکسیری سرور ست
که اندر قدح ریز آن جمله حل / که اینست اکسیر یا نزا جبل
سمان برده باید که انزر کشد / کسی سر که از سطر این سرکشد
ز بالای زنبیل تا آن قدح / بود بر دهان تا لب آن قدح
که نا ید ز سرکه در انجا بخار / که گر آب گردد برای زکار
که باید سوی تشویه بردن باز / دگر باره بینی تو کار طراز
سر خم کند بعد ازان استوار / که بیرون نیاید ازو این بخار
بگیرد سر خم آندم تمام / بریزد یک بدست ترش جام
ببالای سرگین بماند دود / بریزند پس خاک انگشت زود
بریزد بر و آتش تا بدار / که انگشت از آتش بذ برد شرار
حرارت چو در خم فتد دارو هوش / برآید ز سرکا قوی تیز جوش
چو آن حدت جوش شد مستدل / شود دارو آن خلط چون آب حل
چکد در قدح جمله آن آب ناب / تو گویی که حل گشته در خوشاب

چو شبنم که از غایت لطف گل / شود حل سحر که بر اطراف گل
هم از لطف چون مرجه باشد بکوی / ز سیماب محلول خوشتر بگوی
ز روی لطافت توان گفت کاست / بقاروره در کوی الحق سواست
چنانی که گر جویی از لطف بیز / نیابی بزنبیل در هیچ چیز
چهل روز باشد سرانجام او / که دارو شود حل بایام او
زیادت بزد نیز مدت درین / که دارو شود حل چو ما معین
حکیمان که اکسیر سازی کنند / ز خاک کدر زر طرازی کنند
درانجا یکی تجربه کرده اند / کزان سر بگردون برآورده اند

فصل در تجربه حکما فرمود
حل شدن دارو

که دارو چنین حل که از حل شود / ازو جمله مقصود حاصل شود
حکیمان که زر از هبا کرده اند / وزین سنگها کیمیا کرده اند
ز تبدیل اشیا بنور ذکا / نمودند از خاک ره کیمیا
که هر جز و دارو گنج قارون دهد / چو اثقال کان زر بگردون دهد
چنین رمز گویند حکمت سرای / که آنرا ندانست الا خدای
که گر طالبی کیمیا بروری / بخواهد ز قانون صنعت گری
که دارو که از جنس مبدل شود / بکمتر چهل روز ازو حل شود
بهر هفته بیرون کنند زان وگوش / صلایه کند سرد واری بهوش
ازان حل شده گفت اندر قدح / برون آردش زان قدح با فرح
بریزد ببالای آن آب را / که سازد چو خورشید مهتاب را
بدان حل شده چون صلایش کنند / پی حل بدین نیک مالش کنند
که آن آب محلول روشن چو جان / که باشد چکیده ز حدت بران
بود نیک با نضج و قوت بذیر / ازان شد که بر آتش چون اثیر
چو آن آب حل گشت با کار و بار / ازان تف و حدت درین شهره کار
ورقی شود غیر محلول را / چو صیقل سر تیغ معقول را
خصوصا که باشد صلایه رقیق / شود زود داروش اندر مضیق
که چون این کند کاردان سعف روز / شود دارویش حل گیتی فروز
بکلی شود داروش حل در آب / چو مطلوب حاصل شود بر شتاب

بیان حل زمستان

ولی حل صیفی بود همچنین / زمستان چو باشد دگر گون گزین
چو بستان بود در هوای خزان / که عالم بود سر بسر زرفشان
علمهای سیمین کند روزگار / که گلشن شود چون فلک زرنگار
در ابر زمستان فشاند چو تیر / ز قوس الفلق ناوک زمهریر
ز سردی اطراف آبی شمر / نمانند علمهای چرخ قمر
ازین گونه لاجوردی نما / همه زیبق حل فتاند هوا
سحاب اندر آید بسوی زمین / بتصعید سیماب سازد کمین
فسرده شود مرزمین را مسام / وز افسردگی بسته گردد تمام
بجای که خون در رگ ما زبان / فسرده شود عقد حل را بجان
بوقتی که در حوض سیمین چو آب / شود پشم و بلور اجزای آب
بوقتی که آب روان گشت سنگ / بزد سنگ حل کرده سازی درنگ
ولیکن حکیمی طبیعی گشایی / گر اکسیر سازد بفرهنگ و رای
پی طالبان سرگشادست و راز / که آسان کند بر همه کار و ساز
که چون شد زمستان اگر حل کنی / همه اسباب حل را معجل کنی
بس آن خم که تا نیمه سرکا بود بکنی / تف و تاب سرکاش بیدا کنی
گل حکمت آرد در اطراف خم / ببینا بد القصه تا ناف خم
درین خم که سرکاش چون اطلس است / گل آلودگی تا بسرکا بس است
هنر ور یکی خم کانون نهد / که خم را ببالای کانون نهد
دگر بر سر شهره کانون روان / که از اطلس آتش بود گلستان
که نیمه ازان گل که مرسون بود / مرکب در آن جوف کانون بود

یک بدست بریزد زروش جام — کزان هست خود آتش بس تمام
به بالای آن روث کرش بریز — بگویش که از خاک انگشت ریز
کتا دررسد آتش از تاب او — کزان آتش آید همه آب او
بس انگه سرخم کند استوار — تغاری نهد بر سرش پایدار
بگیرد سکانی که باشد دران — بگل استوارش کند تا توان
زخم نیمه را که خالی بماند — تهی بود واز سرکه دامن فشاند
بگیرد همه جانبش در نمد — که بد مالد بسرما قوی آن مدد
کتا اندر انجا بود چه ضرر — سوای زمستان نیارد اثر
که گرم هوایی بروبگذرد — نگردد همه حل وبی بفرد
بس آنرا قوی خانه گرم ساز — بس انگه بحل مرورا نرم ساز
چو آتش در انگشت نقصان شود — همه کار را روبسامان شود
سرخم چو بگشایی از تف وتاب — بود دار واندر قدح حل چو آب
وآن آب حل را بقاروره ریز — بدین فرصتت با فلک بر ستیز
چو گشتی بر اکسیر حکمت رئیس — عبارت ز سیماب خود این نویس
بتصعید مخنق چو ثابت بکار — مفرح محلل مدبر شمار
ازان آب محلول سیمین نمای — که در جوف قاروره گردت جای

فصل در آب محلول دادن

خطی کش براطراف لوح نحاس — بکلکی که دارد بر الماس پاس
خطی چون الف یک باید سطر — ولیکن مکن هیچ در کار صبر
بران خط چو حکاک دستی بمال — کر این تجربه هست تاکید حال
کر آن خط بعرضی سرایت کند — بدان لوح ساده حکایت کند
برانجا ازان خط سرایت نمود — بمالد دگر باره هم دست زود
کر آن نقش محلول باشد سپید — ترا باد از لطف یزدان نوید
که سیماب محلول آید خلاص — کر آمیزش ثبت واین هست خاص
نماندست در نفس آب غریب — که باکت این خط وخط عجیب
دگر اندرو عوض نکند یقین — کنون علتی هست دروی ببین
وگر دست مالی وزان بشکنی — بدارو بود چه بدارو یکی
بدانی که در آب آمیزش است — بحکمت مر این رایگی ورزش است
کر این ثبت اکسیر با برزبان — کنم با تو این رمز را هم بیان
که در عقد آن چیز زایل شود — چو دارو سوی عقد مایل شود
ولیکن بیا رمز دیگر شنو — که هر لحظه گویم ترا سر نو
بتبدیل اندرون دارو ماند دیر — سبب آن بود ای حکیم دلیر
کر آب غربت در شان او — ازانست در عقد نقصان او
بس آن آب را از اقتضاء زمان — بهی وار در حلق این شیشه مان
بزرنیخ زرد و بتصعید او — کر این دیده ام مصلحت دید او
بفرمان دادار حق قدیم — بدان وامیی کار ساز حکیم
بزرنیخ کو را نشان این زرست — که گوهی زر خالص احمر است

باب در غسل و سحق و تصعید و تخنیق زرنیخ

بهر بند بگشا بدش همچو کان — چو خورشید باشد یقین بیگمان
چو تصعید یابد برآید سپید — قمر گردد ارچه بود همچو شید
جنان زرد باشد که گویی زرست — درست است گویی که از خاورست
اگرچه بود رنگ زرنیخ زرد — شود همچو کافور از سعی مرد
ازان زر بتدریج مرد حکیم — بصنعت دهد رنگ پاکیزه سیم
کر آنکس که اکسیر دانا بود — ورا دست تبدیل اشیا بود
ایا طالبا جوهر کیمیا — مگر این حقیقت بمان سیمیا
اگر خواهی از خاک چون هرکنی — وزان ماده نقره و زر کنی
ز زرنیخ اصفر یکی بین آر — ببین مایه از احمر اور بکار
مرین این هردو را زبهاون فکن — بیامیز شان وبهم در شکن

بکوب آن دو را تنگ یکباره خورد — که تا نرم شود بی درشتی و درد
بیاور دو من سرکه نیک تیز — بکاسه بالای زرنیخ ریز
بمالد اندرانجا مرآنرا سه روز — که بگداز دو حل شود دلفروز
بجوبی بجنبانش هر دم روان — چو شد حل دران کاسه بیشش همان
مرآن جمله را در تغاری بریز — که خورده بود بیش سرکای تیز
پس انگاه بی صلایه کنش — بزخم صلایه چو سایه کنش
چو کردی وچون گشت زرنیخ زرد — دران ساعت انبت تدبیر مرد
بتصویل بیرون کند آب را — تصور کند نیکو این باب را
بطاس صلایه که چیزی بماند — که آنرا تغاره دران تنگ نشاند
بچیزی که ماندست دران دردها — که در تنگ نشستست آن وزدها
بیاور بریزش دگر باره آب — شود در دوا نیست او را صواب
یکی بار دیگر بریزد روان — مر این آب زردی دگر را جنان
بدین چند باری بصنعت گری — کند آب را زود ازین داوری
بچیزی که اندر تغاره بود — نشسته بتنگ بر چه چاره بود
بزخم صلایه به نیکو نورد — شود جمله یکبارگی آب زرد
بیکبای جمعش کند کاردان — که این بنت اکسیر را امتحان
بماند که تا آن همه زرد آب — شود صاف وتابان چو زر خوشاب
نشیند بتنگ جمله زرنیخ تر — بماند دران تنگ بیمای زر
بریزد پس آن آبها بر زمین — بگیرد در آن مایه تنگ نشین
که زرنیخ بالوده همچو زرست — کر آن در خور عنصرش بهترست
پس آنرا سوی تشویه آورد — کند خشک تا آبها در خورد
که در وی نماند ز تری و نم — شود خشک یکباره چون گشت کم
صلایه کند زان پس بی گران — بتصعید آتش آرد روان
خدایش درین ناصر و یار باد — سرنجتش از چرخ بیدار باد
بیاور یکی شیشه از زجاج — کران بهتر از حقه زر و عاج
چو گویی که شکلش مدور بود — چو جرم قمر بس منور بود
دران باب شرحی بود پس نکو — برابر شود ضلع هر روی او
مرآنرا یکی کردنی پس دران — که طولش بود نیم گز از جوان
که در روی توان کرد انگشت نر — اگر بیشتر باشدش از هنر
که چون یابی او را چنین بی نظیر — گل حکمت آرد درانش بگیر
تا بین حکمت مبرهن کنش — چو طبیان دانا مطین کنش
پس انگاه کانون بباید یقین — که طولش دو ابدست باشد چنین
بساز دوا ورا جنان از نخست — که قاروره در روی نشیند درست
به کار حکمت چو کانون بداد — حقیقت نه کم باشد و نه زیاد
کند پس سرشیشه را استوار — که ترکیب را در خورد اعتبار
چو شد کار قاروره یک نیمه راست — بترکیب کانون وی این سزاست
سرشیشه باید که بالا بود — که از روی حکمت بهنا بود
چو بهنای کانون گشاده بود — خود این از ضرورت نهاده بود
زکانون چو اشکال سبر نهی — فراز دو ره تیج مدور نهی
ز بهج ار برون رفت بالای او — گشاده نباید زوایای او
که دودی برآید زمرز اویه — که بی دود کش باشد آن زاویه
بمقدار زرنیخ توبال پس — کند وزن آن هست قول نفس
بکوبد قوی جرم توبال را — که انبت آیینی آن مال را
که زرنیخ تصعید کرده که گفت — شود با همه جرم توبال جفت
پس انکه صلایه کند هر دو را — که هر دو شود خرد همچون هبا
بیک رنگ کردند مردو زتاب — که یکرنگ باشند چون آفتاب
ازان ملح مغسول در شیشه ریز — که گردد تنگ شیشه وآن ملح تیز
ازان جرم توبال و زرنیخ زود — بران ملح کن ده سیری چو عود
چو قاروره زرنیخ توبال یافت — ز قاروره صد گنج اقبال یافت
سرشیشه از موی هر دم بگیر — فلک خود بکام تو آرد مسیر

بکانون دران ریز قاروره قیر / چراغی برافروز و روغن بریز
بهر دم مدد ده بنور چراغ / که مردم زیادت شود زو فراغ
فتیله کن و روغنش کن زیاد / که تابش زیادت شود زین نفاد
بتدریج با ریگ هیزم نهد / که با آن چراغش مدد با دهد
که قاروره زان تاب تفسان شود / بقاروره زان تاب ریحان شود
برآید بران موی دار و شتاب / دهد جمله اکسیرها را نعاب
بیارد گل حکمت نامدار / سر شیشه را زان کند استوار
همان آتش نرم باریک سوز / نگهدارد تا روز آتش فروز
که تا روز دیگر همان وقت خویش / که آغاز آتش بود دیگر وکش
کند آتش تیز را در زمان / کند دیگ را سرد حالی روان
پس آن شیشه را بشکند در نظر / ببیند بشعاع از وحشت شیشه گر
ببیند که گر دست دارو تمام / جو بلور در حلق شیشه مقام
وآن ساده بلور را بس نکون / کند زود رش از حلق شیشه برون
بگو بد بتعجیل در ها و نش / صلایه کند باز در معدنش
دو بارش بتصعید اندر قصیر / کند نیک تدبیر دولت پذیر
دگر باره در دیگ بارش بریز / تحقیق اورا بده رستخیز
جو یکبار تحقیق کردش بران / برون آرد آنرا ازانجا روان
بطاس صلایه در اندازدش / بکار دگر مستعد سازدش
بهم سنگ زرنیخ نوشادرش / که حل منقطر بود گوهرش
بخوردش دهد گویم اوراکه جون / دهد مرورا گوش دارش کنون
همه آب نوشادر سیم فام / بزرنیخ ریز و ببیک بی تمام
صلایه کند تا بدان حد که او / یکی گردد از تف وحدت برو
ببیند ازدش باز در تشویه / نگه دارد اندر میان تسقیه
بیان کرده ام تشویه دانداو / زاکسیر نامه جو بر خواند او
بتصعیدش آرد دگر در قصیه / که اینست مر کیمیا را خطیر
دگر باره نوشادر در حل دهد / کشاده بوجهی که اول دهد
پس انکه بتصعید بردار دش / سوی تشویه باز بگذاردش
ازین پس بدان می برد جند بار / که ثابت شود زرد و ماند قرار
نشان ثبات آن بود بین برای / که تصعید نکند نشیند بجای
دهد مار بیضش ز بعد ثبات / که باشد بآتش ز عین الحیات
صلایه کند بازش از داوری / دگر کرده ویم بیضه خاوری
کند تشویه بار دیگر ورا / که خشکی بذیرد نماند نما
بجام مرموزش انکه برد / مفرح کند تا ازو بر خورد
جو گردد مفرح بطاسش نهد / بتش ها بیض مفرح دهد
صلایه کند تا شود خرد خرد / شود همچو سرمه درو جمله درد
دگر ره کند تشویه بی ملال / که گیرد ز خشکی مقام کمال
دگر در صلایه برد مرورا / دهد باز نوشادر در حل بجا
بتش در صلایه حواله کند / که نوشادرش آرد و ماله کند
پس انکه بحلش نهد بی وحل / که در خم سرکا شود زود حل
جو شد حل برارد ورازان قدح / بریزد بقاروره مصطلح
برنگ ارسپیدی بزردی زند / خیال ز زردی در او ره برد
اگر قابلی بر سدت نام او / عبارت کند از سرانجام او
که زرنیخ مغسول وز بعد آن / مصعد محقق جو ثابت بدان
مفرح که مغسول باشد یقین / مدبر که پایان کارست این
حکیمان که این رسم آورده اند / ببرهان دراو تجربه کرده اند
گزین گر براطراف لوح نحاس / نویسیم خطی بوجهی مساس
که آن خط جو کافور باشد سپید / دمیدت ز اکسیر صبح امید
بدانیم ازاعتبار نصیب / که در وی نماندست آب غریب
ز تصعید و تحقیق فارغ نمود / که یزدان در کیمیا برگشود
سپیدار نیابد بدانند رموز / که آب غربت در وی هنوز

ولیکن نفر

ولیکن بغیر از چه مایل شود / که عقد المرق جمله زایل شود
ازین بیش گفتیم و گفتیم زین / همانست این نیک دان بر یقین
خدایت ببخشنده با نفاد / براو مست این جمله را اعتماد
ز زرنیخ جون طبع بازیورست / کنون وقت تصعید نوشادرست

باب در تصعید نوشادر

حکیمان دانای اکسیر دان / که خوانند ز اسرار اجسادکان
باکسیر دانی برون از خواص / شدند از جواهر طبیعت شناس
که در حل شمس و عقد قمر / چه آید ز هر یک درین نفع و ضر
میان بسته هر یک بکاری خلاص / که آن کار او را بود خاص خاص
یکی وزن بخشد یکی نور و رنگ / یکی اندر آتش نگهدار سنگ
یکی از تفرق صلابت دهد / یکی هم ثبات و بغایت دهد
ازین جار گوهر که جون در شدند / مر این هر دو را جادعفر شدند
ازین نوشادر از جه خوشست / رسانندهٔ جمله جون آتشست
جو اکسیرسازی تلبیه بیار / ازان آتش تیز پس با شرار
که نوشادرش خوانند دانا حکیم / بدانی جو باشی مطیع و سلیم
جو نوشادر آری بیاور سپید / که اسپید گوهش از عود بید
ز پی کانی او راکه کانی بود / بمانند شب یمانی بود
بکوب و بر بیزش که این در خورست / که از آتش و آب نوشادرست
اگر تف او سر بگردون نهد / همه رخت انجم بهامون نهد
وگر شعله بر آب دریا زند / سر موج او بر ثریا زند
وگر جند ره او درآید بتنگ / برآرد دمار از دل خاره سنگ
یکی تشویه زانک با نم بود / که بی نم جنین تشویه کم بود
جو نوشادر آوردی ای مرد کار / بی صنعت کیمیا یادار
صلایه کند از پس آن یقین / که تا تشویه در خورد این جنین
یکی ده ستیریش تجرید کن / پس انکه در اثال تصعید کن
دو کرت جو تصعید کردی بیان / بجام مرموزش انداز باز
بجام معهود هم در خورست / که با کرم خانه دهش خوشترست
بیاویزش آنجا و در زیر او / قدح نه که اینست توفیر او
که در وی جکد آن خلاصه تمام / که زنبیل ریزد ز راه مسام
وگر خواهد الحق که دیگر کند / که نوشادرش منقطر کند
بگیرد زکا و بزرگ آبدان / کز آن کاو باشد یقین آبدان
پس انکه بریزد در آتش جواب / که نوشادر آید بکلی مذاب
بجام مرموز معهود هم / بیاویزد آنرا نه بیش و نه کم
قدح زیر آنرا مقرر شود / که آن جمله در وی منقطر شود
برین وجه تقطیر حکمت بسیست / که این مرد اکسیر را مونسیست
که چیزی که او را مقطر کنند / بتقدیر دانش مقدر کنند
بگرد دگر باره او هیچ عقد / که اینست در گنج اندیشه نقد

اگر سایلی گوید اینجا سوال / که خوشتر بود از نسیم شمال

سوال

جواب

که جون عقد مشکل بود بعد ازین / که در عقد زحمت دهد او یقین
بگوییم اورا بدانش جواب / که شیرین ترآید ز صد شکر آب
که نوشادر آتش انگیز تیز / که سنگ از تف او شود ریز ریز
جنین است اورا ز معنی نظام / که در عقد ناچیز گردد تمام
که آتش که هر چیز را بر شتاب / رساند بنضج و شود آفتاب
جو شد پخته هر چیز از تف رسید / شود آتش اندر میان ناپدید
جنین است نوشادر کار رسان / که سازد همه کارها را بساز
ربی شود جمله را برورد / همه چیزها را بنضج آورد
جو دارو رسد در قوای مزاج / رسد جمله در حسب بی اختلاج

شود زر و دنا چیز در نفس خویش   که او را نیابی به ترکیب بیش
جو دارو بعقد اندر آید بدان   ز نوشادر آنجا نیابی نشان
که زحمت دهد عقد را فی المثل   بعقد اندر آید ز تابش خلل
جو نوشادر در حل منعقد شود   جنین سنک بی قدر کوهر شود
مر او را بقا دور ره در کداز   بدین قصه از وی عبارت بساز
بمقصد محلل منعقد دکر   مدبر که آمد تمام از نظر

باب حکمت تکلیس طلق

سرافراز دانای اکسیر دان   که هر چیز را دید اکسیر آن
زند تیر آبا و از امهات   فرو خواند نقش همه ممکنات
خواص حقایق بعوا نهاد   همه راز این جمله پیدا نهاد
درآمد بکنجینه کان جو مست   برآورد از آن صره نقدی که هست
زر و نقره را دید کو صلب سنک   فلک شان بهارد بچندین درنک
بدانست کز عیب صنعت کری   که از کان برآید بی جو سری
خواص طبیعت تفرس نمود   همه عقدهای طبع کشود
ازین جار جوهر که سرمایه اند   زر و نقره را مادر و دایه اند
ازین جار مر طلق را دید خاص   کز و نقره کردند و زر خلاص
نکهدار آن سه جو دو بیت   که هر ذره او جو تاج کاست
که از باب او باز افسر کشد   که از آب و نقش اختر کشد
هر آنکس که او را یقین حل کند   همه ملک عالم محصل کند
بکیرد همه ملک روی زمین   درآرد زمانه بزیر نکین
ز کفتار حیدر شه اولیا   که نوریست از بر تو مصطفا
نخواندی دران رمز اسرار او   که کنجیست در جمله کفتار او
که هر کس که او را بود حل طلق   بود بی نیاز از تمامی خلق
اکر بایدت تا شوی بی نیاز   ازین خلق سرکشته رشته باز
سر رشته آور بچنک امید   بدست آور آن مغز طلق سپید
بدان جار نوعست طلق شریف   اکر کویی که بستست آب لطیف
یقین دان که بحری و بری بود   بهر جای خشکی و تری بود
سپیدست بحری و سیماب رنک   که اندک کبودی برآرد برنک
دکر را بود خالهای سیاه   سپید و سیه همجو رخسار ماه
دکر آنچه بری بود از قیاس   ستایش کند مرد حکمت شناس
سپیدست و میلش بسرخی کرای   سپیدست جون برف و سرخی نمای
دکر نوع سرخست و نوعیست زرد   که این جمله داننده تقریر کرد
خلاصه سپیدست ازین هر جهار   که اینست اکسیر با نرا مدار
ولی آنچه در کار بهتر بود   که سرمایه نقره و زر بود
سپیدست با خالهای سیاه   که آرد سر زرد بالای ماه
اکر بحری او را نیاید بجنک   حکیمانه خیزد روان بی درنک
سپیدست بری بسرخیش میل   ز طبعش زر و نقره ریزد بکیل
بیابد ازین جنس سرمایه دار   که از وی فروزد جبال و بحار
تباهش کند نار ناممکن است   که دانا ز نقصان او ایمن است
جو از تاه کردش حکیمانه باز   نکنجد درینجا حدیث دراز
بطاسش بریزد بنرمی بنزر   بریزد برانجا نمک آب شور
که غرقه شود جو سرش زیر آب   دران آب ماند جو در خواب
شبانه روزی او را کدازد بطاس   که نوغار کردد درو اینماس
بدیکی سباهانی اندازدش   بجوشاند و مستعد سازدش
که آن دیک پایه مدور بود   ببند و برو کارش مقرر بود
یک ایدست طول و یک ایدست عرض   که بر اهل صنعت جنین است فرض
سرش راست شکل و کشاده بود   نهادش بدینسان نهاده بود
بیارد و کل حکمت از وفق رای   بکیرد درانجا ز سر تا بپای
سران کوزه کانون که باشد رواست   برانجا نهد دیکسر جون که خواست

بکانون بکل بنهدش سخت خوش   بماند ز کانون یکی دود کش
پس آن طلق مغسول را در نفس   دران دیک ریزند بجندین هوس
ز آب نمک نیک شویدش روشن   در آن آب ریزد بتلقین من
بآتش بجوشاندش نیک دیر   که ماند دو من آب بر ده سیر
برون آردش زود در آب عذب   که صافی بود شویدش بهر طلب
بجنباندش تا که صافی شود   حکیم اندرین کار کافی شود
پس آرندش از ملبس تخته باف   قوی تر که در وی نباشد شکاف
حریطه بدوزد یک ایدست طول   نباشد درین کار نازک ملول
ولی عرض آن جار انکشت باز   جنین است در وی ز دانا جواز
بریزد درو طلق پوشیده را   که یابد همه راز پوشیده را
نمک ریزد آنکه بمقدار شست   که باشد نکهای دانه درشت
بدان کاندرین کار بی هیچ شک   بمغسول حاجت ندارد نمک
جو طلق و نمک در حریطه نشاند   بباید مر او را جنین کار راند
که باشد تغاره درست و صواب   که در وی بود ده منی آب
جو اندر حریطه نمک کرد و طلق   بریزد درو آب خوش تا بحلق
فراز تغاره همی داردش   همی مالد و خوش همی افشاردش
ز آب و نمک هر کدامی که هست   که کم می شود جون بمالد بدست
دکر ریزد و نیک مالد در آب   نه آهسته و نه بوجه شتاب
که طلق از حریطه ز راه مسام   بپالاید اندر تغاره تمام
که اندر حریطه ز عصر این قدر   نماند بتدریج طلق دکر
جو اندر تغاره بشبه کلاب   فرو شست آن طلق و کرد آب
که در آب از طلق جیزی نماند   همه طلق را آب خوش تک نشاند
برون ریزد آن آب را بی دریغ   که آن طلق بنشست و او تیره میغ
بماند که این طلق نقره نشان   شود خشک در تنک زمان تا زمان
ببندد شود منجمد قرص وار   که جون نقره یابد تمامش بکار
از آن پس غلیظش صلایه کند   بهی وار بر روی طرایه کند
جو شد سوده و خرد طلق شریف   از آن کونه کرباس خوب لطیف
بدوزد حریطه همان شکل و راه   ولی ابره و استر آن دوتاه
همان رسم و ترتیب کاول نمود   که پالود طلق از حریطه بزود
بپالاید آن بار دیکر تمام   که تا آب طلقش رود از مسام
جو اندر حریطه نماند ز طلق   شود مرد اکسیر با وجه طلق
کذارد که آن آب صافی شود   برو نظم این کار وافی شود
نشیند همه طلق در تک جو سیم   دران آب باشد جو ماهی شیم
بریزد در آن آب را نیک پاک   نشاند همان لحظه بر روی خاک
که اندر تغاره شود طلق خشک   تو خواهیش کافور دان خواه مشک
پس آنکه صلایه کند نیک نرم   که دارد ازو مرد سوده شرم
ور اکیمیاکر که جون کل شکفت   مر این طلق را طلق محلوب کفت
همه رفت و کارش بتکلیس ماند   همه رفت تربیع و تسدیس ماند

فصل در بیان تکلیس طلق محلوب

کسی را که شد طلق سیمین روان   درآورد در جسم اکسیر جان
که این طلق جانست و تابنده است   فلزات کانی بدو زنده است
بهر سنک کو شد جو سیم مذاب   ز خورشید و مه بند و آنجا نقاب
ایا طالب سر کیهان شناس   که داری بصنعت ز یزدان سپاس
جو محلوب شد طلق تکلیس کن   ز تکلیس جلوه بتعریس کن
جو تکلیس خواهی یکی بوته ساز   ز کلهای حکمت که اینست راز
که در وی شود ده ستیری بجسم   روا باشد ار سیم بود و بیش و کم
بکن طلق خود را دران بوته زود   که یابی ز اسرار حکمت شهود
بکیر آن سر بوته را استوار   همان از کل بوته استادوار
بمان تا همه خشک کردد ز تاب   جه در زیر سایه جه در آفتاب

که گر تر بود بوته الحق بدان
که خوف شکستن بود بی گمان
شود ضایع آن داروی تو دریغ
درار و غباری دلت را بو میغ
چو شد بوته زین گونه خشکی تمام
که بالای آتش بذیرد نظام
بخدان کاشی کمش این چنین
بخدان که باشد میان یقین
بمان تا بروزی که خدان بران
گشاید خدان آتش نشان
مر آن بوته را گیر و بشکن برای
پس آن طلقها را برآور ز جای
وگر نه بود طلق وروی شناس
که آن سرد و دارد ز حکمت قیاس
یکی همچو بلور باشد برنگ
ولی سخت گشته ز آتش چو سنگ
وگر چون سپیده شود خرد و فرد
که چون گج بود ریزه بی سیج ارد
حکیمان که در جوهر کیمیا
نماید بر ما ن بی سیمیا
در آنرا که باشد بجوهر چو سنگ
به بلور ماند همه شکل و رنگ
بزینت بنزد یکشان بر ترست
زیادت بآرایش گوهر ست
کر آتش عیان گرده باشد زیاد
دران جوهر صاف عالی نهاد
مر آنرا که نرست ما یه کند
ببازوی حکمش صلایه کند
که از وجه فردی سیاهی شود
ز روی لطافت نوایی شود
دگر را که در جرم بلور ریست
ز آن از تسلسل نه از دور بست
ازین سرد و آنرا که فوایه روان
کند سا و در مغرفه زان مکان
نهد بر سر کوره زرگری
کند نفخ بیرون ازین داوری
که یکرنگ گردد بکلی سپید
که رنگ دگر نبود از وی امید
پس آنگاه از ما زنلی چو آب
یکی نیم آرد چو عناب ناب
پس از مغرفه طلقها بی هراس
با یین حکمت بریزد بطاس
بریزد دران طاس آب شخار
صلایه کند بی حدش سرمه وار
پس آنگه کند تشویه تا که زود
شود خشک از جمله تری که بود
دگر باره در مغرفه زیر دستش
که مطلوب کلی ازین خیزدش
کند نفخ چندانکه چون آفتاب
شود سرخ و ز آتش شود زرناب
دگر باره در ما تقلیش کند
صلایه کند تا ازو بر خورد
کند منتفت بارش چنین دست کار
که آن طلق گردد عمل را بکار
دگر بایدش تا که بهتر شود
همه دولت او را میسر شود

تقریر ماء القلی

بدان ملح قلیش و بعد آب خوش
که دلو سبیه برش شود بار کشش
بیاور قوی خوب بکن شخار
که باشد میان رست و ازرق شمار
که اکسیریا نرا ببندید شد
که در تجربه این چنین دیده شد
بکن خرد آنرا چو تخم نخود
وگر ریزه تو میکن خرد و سزد
کند در تغاره مر آنرا بکار
بر آب ریزد همه وزن شخار
دو سه بار هر روز جنبانیدش
بهر روی باروی که واندش
که اندر تغاره چنان حل شود
که آب مصفی محلل شود
بماند که آن آب صافی شود
دران تصفیه نیک وانی شود
که در تنگ نشیند همه درد پش
نشیند بتک غلظت و دردیش
بگیرد که آن ما تقلیت آن
که بر طلق ریزند اکسیریان

تقریر ملح القلی

بجوشاند آن آب را آنچنان
که بندد نمک روی آب روان
زمستان اگر باشد الحق یقین
بجوشاند آن آب را همچنین
که ریزد همه آب در قازغان
یکی جوش جوشاندش تا توان
بسش در تغاره بریزد زآب
که دردی نشیند همه زیر آب
دگر باره در قازغانش نهد
بزیر آتش زر فشانش نهد
بجوشاندش باز چندان شتاب
که چون برده گیرد نمک روی آب
چو آن آب نیمه شود دارسوش
بریزش روان در تغاره زجوش
بجای خنک جای سازد ورا
که مست این سخن قوت اعلی العلی

بر روی دیگر بپیوندش دگشا
که چون نشت آن آب زیبق نما
بود که بارنگ از اشتباه
که باشد همان او گیرد گاه
جنان که یابی که بی امتحان
بود گاه او طارم کهکشان
بسایه کنون خشک گرداندش
چو در سایه زین گونه هم ماندش
شود زین سبب همچو برف سپید
دمد در دلش جمله صبح امید
بگیرد مر آنرا بقصدی لطیف
که اینست آن ما ملح شریف

تقریر ماء ملح القلی

بیاور دیگ نیمن آب شخار
مصفی و تابنده سیماب وار
بیغلاغوی در بریزد چنان
چو آب زلالش که باشد روان
بریزد درو پس ز حکمت دبیر
ازین ملح قلیش یکی ده ستیر
بر آتش بدارد ورا نرم نرم
که گردد دران باب او شیر گرم
زند دست در وی بصد احتراز
که در وی درارد بکلی گداز
چو بگداخت دروی بجوشاندش
که آن جوش آتش بیفشاندش
پس اندر تغاری بریزد ورا
کند اندر انجاش چندان رها
که دردی نشاند بتک آب او
رود جمله دردی بپایاب او
بگیرد در او دوا برون از رسوب
که این ما آن ملح قلیت خوب
چو آن آب گردد ازین گونه ساز
بگیرد چنین کار را بر گداز
ازان پس دهد منفذ بار دگر
ورا ما نوره درین آبخور
وگر آب گز ملح نوره بود
که آن دولت او را مسلم شود

تقریر ماء النوره برف

بترتیب آن ما قلیش دهد
که تا از کف رنج و فاقه رهد
بیاور منی نوره برف ناب
ولی نارسیده بد و هیچ آب
در و بیخ من آب آسوده ریز
رها کن که یکدازد آن نوره تیز
بگیر آن همه آب آن نوره زود
بیک قازغان ریز کین است سود
دو سه جوش ده مر ورا خوب و نرم
کنش در تغاره دگر باره گرم
رها کن که صافی شود آب او
نشیند بتک ثفل ها آب او

تقریر ملح النوره

بگیرش که آن ما نورست راست
که دانای اکسیر او را بخواست
ازان آب صافی که در نوره ریخت
که ما عذاب آن نوره ازوی گسیخت
بجوشانش در قازغان چند جوش
ازان بیش گزوی براید فروش
که چون خشک گردد شود ملح خاص
که باشد ازان آب نوره خلاص
چه بندد و شود ملح نوره بکام
که گشت اندران جوش یکره تمام
بگیرش که اینست مقصود کار
که محجوب ماندش چنین روزگار

تقریر ماء النوره

ازان ما نوره یکی نیمن آر
وزین ملح نوره درو ریز بار
بیغلاغوی کن مر آن جمله را
بدارش بر آتش بطوع و رضا
بماند که دردی نشیند در او
شود آب صافی و بیند دراو
بگیرد مر آن آب را از اغتراف
که آن ما ملح است آن آب صاف
ازین آب خوبش دهد منفذ بار
همانست ترتیب او یاد دار
که در تشویه یا صلایه دهی
ازین طلق را خوب مایه دهی

تقریر ماء سنجة الصرافین

یعنی سیماو

درین باب دانای دیرینه راز
که هستش حقیقت برون از مجاز
سه نوعست از وی توان جنس دان
که هر نوع دارند دیگر نشان
یکی گرم و دیگر بود نیک سرد
دگر معتدل باشد از هردو فرد
که استاد ما شیخ گیهان شناس
که هر ماست زو منت بی قیاس

اشارت چنین کرد نزدیک ما
که آن آب اکسیر را بهتر است
بوانگه چون بشکنی زاندرون
بگیرد از این سنجه بکمن تمام
کند در تغاره که باشد سفال
بجنباندش سر زمان نو بنو
بران آب صافی که راند ازاو
بطلقش دهد باز در تشویه
ازین آب سنجه که چون صاف شد
بجوشاند و در تغاره کند
که آن آب آید بنیمه بجوشش
بسردی جنانش تامل کند
که بند و نمک تا شود منجمد
بیاور از آن ماء سنجه نخست
که نیمی بود و جملهٔ آن آب او
بیغلاغوی ریزد از جای خویش
کند گرم آنرا باتش دمی
جو بینند آن ثقل غلظت نمای
ازین بعد آن طلق را کو بزود
جو شد ماء صابون محصل ترا
بیک بوته این طلق را گرم ساز
بس آن ماء صابون بیک بار ریز
سوی تشویه ساز روشن سنود
وپد ماء صابونش از اعتبار
بیاور ز صابون زیبای ناب

که ای نیک رایان دولت روا
که این کار را طبع او درخورست
بود نیک براق بر قشر فزون
ازان کاورندش بدین گونه خام
که ریحان دهد زان سفالش بفال
که باشد برین کل دانش گرو
جو آب زلال برآید ازاو

بدان گرم کردیم ما این عمل
علامت که گرست گویم کنون
جوارده بود خام او را بدان
جنان خوب کو بد دران ماونش
برو جار من ریز از آب خوش
بجنباندش اندکی جون کداخت
مرآنرا بگیرد که مقصود اوست

تقریر حل السنجة العراقین

جو شد صاف دلرا سواره کند
بماند دران قاز قانش بجوش
که انگشت در وی تحمل کند
که خوانند آنرا کسان منعقد

کند صاف را جمله در قاز قانش
کشد آتش از وی که سردش کند
بجائیش ریزد توی خوب پاک
بگیرد که آن ملح سنجت زود

تقریر ماء ملح السنجة العراقین

که خورشید بیند بجای خویش
بغایت که بگدازد از خرمی
بگیر و همه صاف جهره گشای
جنین آبها خورد و روشن نمود

ازان ملح سنجه یکی ده ستیز
بس از جمله سردش کند تا توان
دهد زود در خورد طلقش روان
وراسفت پی ماء صابون دهد

تقریر ماء الصابون دادن

فکن آن طلق را در وی زود جز
که جون خشک گردد بماند فزون

ورانجا بجوبی بجنباندش
دگر بی دهد ماء صابون ورا

تقریر ماء الصابون وکیفیت او

جو برخاست از جشم باطن سبل
که باشد ترا فایده رهنمون
دگر این بود خود از او راز نشان
که سازند از جوهری آهنش
که باشد ورا او ازان حال کش
کند در تغاره جو تدبیر ساخت
که آن آب سنجه بغایت نکوست
که اینست در حکمت تسقیه
بدان کز سعادت باصناف شد
بجوشاند از آتش نغز سانش
بدان سردی از تاب فرودش کند
که باشد خنک تا نگردد هلاک
که از جوشش آبی جنانش نمود
که اینست در قول حکمت درست
که سیماب واری دهد تاب او
بریزد بروی سراسر و دلیر
بریزد بطاسیش جای روان
که آن ماء لطیف از سنجه دان
بس آنکه ندا سوی کردون دهد
همه دولت آمد مکمل ترا
که گردد ره رنج   تو جمله باز
یکی جند باری بگرداندش
سوی تشویه آوردش باصفا
بس از تشویه این جنین سخت بار
که نبود رسیده بدو هیچ آب

تنک پاره پاره بپاش بکارد
بتعلیم درآید استی کنش
جنانش که گفتیم بی انتظار
سپید و قوی نرم باشد کزین
نکو شد که در کارگاه امید
که نوشادر حلش ار سردهی
مراین طلق لین جو سایه بود
ز نوشادر حل بریزد بران
دگر ره صلایه کند در پیش
وگر دارد الحق خشکی بتاب
پدید آید از وی نماندم عرق
بس آنگه دهد حل نوشادرش
که جون مصطکی گردد اکنون سال
کند حلقه گرد ماننده مار
جو این افعی افتاد خشکی تمام
مصعد یکی پاره سیماب گیر
بریزش ز نوشادر حل خوب
بیامیزد آن سردورا آنجنان
بجام معهود هم جای اوست
طریقی که جام مرموز راست
ز زنبیل شمین و شکل قدح
بهر روز جیزی که آن حل شود
ز زنبیل برگیرد آنرا نخست
که آنرا بوجهی تمامی خورد
جو حل گرد داین جمله زیبق که بود

جو با دام و بسته بماند آرد
زر و نقره را همجو کانی کنش
بطلقش دهد این حسن صنعت باب
وگر آن نباشد فروشد جزین
شود طلق یکباره نرم و سپید

بجام مرموز او بریزد وشش
جو گردد منقط مرانرا بگیر
بود رنگ اینک مرین طلق را
که آن آبها جمله بازش دهد
جو نرم و سپید آمد آن طلق باز

تقریر نوشادر محلول مقطر دادن طلق

صلایه کند جون صبای روان
که گیتی دهد تخت و تاج کیش
کند تشویه با صلایه بر آب
کلوله کلوله شود زین نسق
که باشد منقط ز حل جو سرش
که جون بکشیش یکباره آید روان
کند از صنایع ورا خشک سار
بدولت دهد از کف بخت جام

بجایی که گیرد ازو امتزاج
که خشکی درآرد تری بگذرد
کند این جنین صنعتش سخت بار
که گردد بجوهر نشانی خمیر
که معجون خمیری شود نیک سخت
بگیرد مراین طلق با بنده را
حکیمان اکسیر از جمله خلق
ورا ثلث وزنش که بر حق دهد

تقریر ماء الزیبق

صلایه کنش بعد ازان تا توان
که آن منزل خوب زیبای اوست
نماید درین صنعت خوب راست
جکیدن درو آب حل از قدح
بدان شهره علت معلل شود
بطاس صلایه فشاند درست
جو محلول را بس گرامی خود
سعادت برین منصبت آزمود

بس آنگه بز نبیل شمین کند
هم سرکه هم نیز درخور بود
شرایط بجای آورد بر تمام
بز بیز قدح شیب باشد جای
بریزد بطاس صلایه بجهد
بریزد ازان زیبق حل براو
بجام مرموز باز ریش نهد
بگیرد [illegible] آن جو محلول را

وزان قطره قطره فرو ریزدش
که اینست آن ماء صابون جو شیر
که حیرت درآید از و خلق را
اعادت کند کار سازش دهد
مر او را یکی تعبیه خوب ساز
وزان صاف خوب مقطر دهی
بحکمت بطاس صلایه بود
که این دارد از سر حکمت رواج
که تا از وجودش قوی برخورد
که گردد تمام ورود خوش بکار
خمیری که باشد نه بیند زحیر
که اینست اورا تقاد بزنجت
که انعاف دارم فشار نورا
بخوانندش القعه افعی طلق
بحکمت یقین ماء زیبق دهد
که نسبت کنندش حکیمان بشیر
که تصعید کردش حکیم اجل
بجام مرموز تعفین کند
که جای حلت آن مقرر بود
که اسباب اکسیر گیرد نظام
که اینست تقریر این رهنمای
بدارو درانجا کند باز عقد
صلایه کند تا توان [illegible] نکو
بحکمت جنین کار سازش دهد
جنان جو سر خاص موصول را

گر آن مایه زیبق بود خاص خاص / چکیده بسوی قدح بس خلاص
پس انگاه آن آب سیماب را / که چیره کند نور مهتاب را
بدان افعی طلق بیجان دهد / روانش سوی تشویه دان دهد
کند تشویه آنچنان با نظام / که افعی شود خشک خشک تمام

در آب نوشادر محلول دادن مر این طلق را

بدین طلق بار دگر از نهاد / دهد آب نوشادر حل بداد
قدحهای آن تشویه دان او / که الحق در ارد بتن جان او
بباید که از جنس کاشی بود / که این فایده بر حواشی بود
که آتش درین طلق زاید شود / که از تاب آتش نواید شود
چو آن آب نوشادر این طلق خورد / چنین آب محلول تا حلق خورد
بحکام مرموز بازش نهد / بتعلیم نیکو نهادش نهد
بشرطی که حکام مرموز راست / که گردد بران شکل آن وجه راست
ازین قلزمش چون برون آورد / فلک را ز بالا نگون آورد

تقطیر ماء البیض کبیر

ازین چون بفکر ضمیرش دهد / روان ماء بیض کبیرش دهد
چنین گفت آن پیر کیهان شناس / که اکسیر را او نهادست اساس
حکیمی که از غایت هوش و سنگ / بتدریج زر کرد از خاره سنگ
درین تشویه چون که تعدیل کرد / فلزات را زود تبدیل کرد
چو طلقی که اکسیر را جان دهد / بجوهر چنین آب حیوان دهد
کند زنده مر سنگ را از ثبوت / که گردد چنین زندهٔ لایموت
ز آتش درو کار گیرد نه آب / که دارد ثباتی برون از حساب
یکی شربتی داد بس جان پذیر / که خوانند خود ماء بیض کبیر
چو طلقش خورد خرج او بد شد / بصد گنج قارونش امید شد
ز هر ذرهٔ او نهد مرد گنج / که هر ذره ملکیت اقبال سنج
کمالی که دارد درین باب طلق / چه دانند آنرا بصد قرن خلق
چو آن ماء بیض کبیرش دهد / شراب بهشتی پذیرش دهد
ازین ماء بیضت من آگه کنم / که تخت تو بر تارک مه کنم
چو یابی خبر زین دلاویز آب / سریرت شود چشمهٔ آفتاب
چو دادی بطلق این چنین آب پاک / کنی زر ناب از زمین جمله خاک
مقامت بر از سنگ پروین شود / رکابت چو خورشید زرین شود
چو برجیس بندی فلک را کمر / چو اکلیل بر سر نهی تاج زر
چو گلهای ازرنگ فیض سحاب / ز رنگ آتشین زین چنین مهر آب
اگر بایدت کز شعاع اثر / نهی وجه این ماء بیض کبیر
بیاور ازان بوره کو نفت / که باشد ز شاخ [illegible] روفته
دگر ملح بولی ز صبیان بیار / اگر چه کند نفس زین چیز عار
دگر از نمک کان خوری با طعام / که مغسول کز غسل دارد نظام
دگر ملح قلیاست کاید بکار / که در پارسیش تو خوانی شخار
ازین هر یکی پنج مثقال گیر / ازین پنج بر پنج چنین فال گیر
پس از قشر بیض مکلس بجوی / که در باب اکسیر انبت روی
ز نوشادری کو بتصعید رفت / که آتش بود دیگ مملو نفت
دران کفک دریا که تکلیس یافت / درین قاعی نیک نابش تافت
ز شب یمانی مکلس بگیر / که چشمت شود اندر انجا بصیر
ز کبریت خوب مبیض بداد / که نبود درو هیچ گونه سواد
ازین هر یکی گیر مثقال ده / که انبت در باب اکسیر ره
ز زنگار ملحی تو در کار دار / بکن هفت مثقال وانده مدار
نه کار نیکو که باشد سپید / سه مثقال گیر و درآور امید
بود جمله مثقال هشتاد راست / که دانا درین باب شایسته خواست
بگو بد مر این جمله را بر جدا / دران هاون آهنین چون هبا

بریزد چو شد کوفته خرد خرد / که در وی نماند دگر هیچ درد
بطاس صلایه پس این جمله را / بریزد بیامیزدش چون هبا
بس آنکه صلایه کنش همچو گرد / که سوده شود خرد ای شیرمرد
ز بعد صلایه که گردش پذیر / بگیر دو از پنج استیر شیر
پس از تخم مرغ آور دو شصت تا / بگیر دو سپیده ازان بیضها
بآن دار و آن شصت را باز واج / که باشد سپیده و ده امتزاج
که آمیز دو جمله گردد یکی / که نبود دو بی اندر انجا شکی
صلایه کند جمله را بی شمار / که گردد دران بیضه دارو غبار
چو این جمله زین وضع معجون شود / دران بیضه چون بیض مکنون شود
بقاروره در کندشان روان / که باشد ز بس لطف چون پرنیان
دران شکل قاروره دادد رواست / که شکلش معین بسی بس رواست
بگیر در سر شیشه را استوار / که زان حقه بیرون نیاید بخار
کند دفن در روث اسبش بکام / که گر دن برون نایدش از اهتمام
جانش کند دفن حکمت طلب / که باشد درانجا سه روز و سه شب
ولی بایدش جای روث زمین / که بس گرم باشد یکی بدست زین
پس آن ماء بیض افزود سه روز / برآرد ازان روث جاه دسوز
قدح آورد کان ز کاشی بود / که اخلاط را نیک ناشی بود
کند نقل اندر قدح با فرح / بپوشد بجوهری سر آن قدح
بیارد یکی قازقان در شتاب / بگیرد دران قازقان زود آب
قدح را دران آب جوشان نهد / که گویی گل در گلستان نهد
که اندر قدح یابد از جوش آب / بجای آورد این چنین گونه باب
پس آن قازغان را بکانون نهد / ز آتش درو بیش افزون نهد
که آید همه آب در وی بجوش / کند آتشی حار با هنگ سوش
قدح گرم گردد ازان جوش آب / چو دریا که می جوشد از آفتاب
همه ماء بیضش مفرح شود / باکسیر در ده که مصلح شود
پس آنرا بدانش مقطر کند / که تقطیر در وی مقرر کند
بگیرد در آنرا آب خرم همین / که بی شبه ماء بیضت این
کند اندر و جمله تحقیق را / که شد مستعد قرع وانبیق را

صورت قرع وانبیق

گلی را که خندد ز اشک سحاب / و بدبو اگر چند ماند گلاب
چو آتش بگردش مقطر شود / نبینش نه بینی که خوشتر شود
در آتش نشیند از لاله زار / بود بوی خوش از دمش یادگار
ازان شد جهان خوش دم و دلنواز / که گردند قطره ورا در گداز
مرانگس که در جو دزانده گداخت / سعادت همه کار او را بساخت
نه بینی که در قرع انبیق آب / چو شد حل شد اکسیر را زو نصاب
بیا صورت قرع وانبیق بین / که از شکل او با تو گویم یقین
یکی دیگ شکل مدور بساز / دوا بدست و نبی قد او دراز
یک را بدست ما نیم بهنای او / برابر همه روی اجزای او
حکیمان اکسیر از روی فن / در این دیگ را از کال نظر
که تا تفت پس دویم بگذرد / ببالای قبه بجو دارود
شود آن بخار اندران مجره ب / بوجهی که در وی چکانی گلاب
دران جوی آن [illegible] آب گردد روان / سوی ناوچه آید از هر کران
چکد در قدح چون گلاب نفیس / که مانی عجایای حکیم رئیس

فصل میان قرع وانبیق

بگیر آن مقطر که شد قطره گل / که آن ماء بیضت چو ماء گل
دو قرع است اکسیر یا نرا بدان / که زان هر دو گردد مقطر روان
یکی آنکه چون خمرهٔ از قرین / که زان خمره در رنجت ماء بعین
دوم آنکه با جو بجه گفته ایم / همه ثبت از بیش جان رفته ایم

دران خمره میزان بباید درست
در آتش تفاوت بود در نخست
دگر آب خمره بر بیشان چکد
بدان ماء بیضی که بودت چکید
سقطر ز تفلیت زان مست ست
بکاری نیاید وی این طلق را
همه کارها در زیان آورد
اگر بایدت تا باکسیر وار
که از هر یکی تا بده بشمریا
که از تری آتش اندر دمید
جو آتش بر آورد آن اشتعال
نگشته درون نفس دارد بخار
جو آتش در آورد چندان شتاب
بکن جبله و همچو راح آورش
فرو کش ز آتش همه تف و سوز
ستان زو تبش را کنون ساز نوم
بخارش شود آب روشن چکد
عمل را کنون وقت میزان بود
بطلقش ده ای مرد روشن روان
که جون طلق مکلس کی دار و فرح
ز حمام مرموز آری برون
بخو بیش در تشویه دان بوز
یکی آتش مصطلح با نظام
بس آن طلق را ماء زیبق دهد
بشرطی که گفتیم در حد کار

شناسی سخن را که در خورد نست
که تیزی و تیزیش در حکمت
که بیرون ز اوزان میزان چکد
نماند اندرو هیچ و آفرو سید
پی طلق این نیست در خورد رست
مینداز ازین در غلط خلق را
که یار دگر زین در زیان آورد
دراری بکارش زمن یاد دار
وزین تا سه هیچ در نگذری
که بیرون ز میزان اوزان چکید
برون رفت جوشش از حد اعتدال
گر باز آن بخار آب گردد بکار
چکیدن گرفت آنچنان صرف آب

که اینجاست آتش بر یرش تاب
که آنرا بمیزان بود احتیاج
اگر گر بشمری از یکی تا به بیست
کنون آنچه از وی چکد ز امتحان
اگر بی تامل بطلقش دهی
کم ست است آن آبها را درست
صلاحی در انداز و مصلح دهش
اگر هم بمیزان و زن عمل
چکد قطره زود بی احتساب
که آتش در آورد آنرا بجوش
چکیدن در آورد در آب خام
ز قطره شود بس رسیده بحال
بکاری نیاید کسی را چنین

الاصلاح

که آتش نماند ز اندازه گرم
که گویی گلابی ز گلشن چکد
که هر قطرهٔ آب او جان بود
که در طلق آرد بیک لحظه جان

لداز در او دار دوا ز اعتبار
گر تو از یکی بشمری تا بهفت
بگیر آن عصاره تو در وی ببین
بگویم بحکمت که جوشش دهد

فصل در آب بیضی کبیر دادن مر طلق را

تو در تشویه بر ریختن زود خیز
که آنرا خورد طلق روشن تمام
گر این ماء زیبق چه رونق دهد
که در تشویه دان بود استوار

بریزش از آن ماء بیض کبیر
گر گردد دران تشویه خشک سار
ورا ماء زیبق که آسان دهد
که تا خشک دارد و بگردد درو

سر شعله بر بوده تا آفتاب
فرو را درانجا نباید لجاج
چکد قطره ور بگویی که جیست
ز اصلیت آن آب تفلیت دان
وگر از قدم تا بحلقش دهی
کند بی توقف جو خود نیک ست
بجا های ما و مفرح دهش
بگاه چکیدن نباید خلل
بدان کان نه دارو و صرف آب
چنین است از آتش محو گوش
که در باب حکمت ندارد قوام
بنفخ اندر آید جو آب زلال
که آن نیست کس را بعلم الیقین
بگوشش و بوجه صلاح آورش
که اینست تدبیر حکمت فروز
با هستگی دار دانجا بخار
چکد قطره وین سخن پیش رفت
که خوش ماء بیض کبیر است این
بزیبایی از حد برون نشو دهد
کشد بر بجره تو فتح صح
مفرح شده فرخ یده کنون
بر و ریز و زو ملک آفاق گیر
که در روی نیابد سهی ره غبار
همش اندران تشویه دان نهد
که اینست در باب حکمت نکو

که در پنج زیبیل استد جان
بشرطی که در روی بیان کرده ام
که فرمود استاد کیهان شناس
صلایه کند سخت در جوف طاس
برو ریز د و خوش صلایه کند
که حل کرد آن طلق صافی تمام
جو حل گشت این طلق سیمین لعاب
که طلق مکلس مفرح بذات
اگر نیک در همه حکمات
بتالیف و ترکیب تا بنده اند
سوی یک گرمیر ونداز وجود
جو پیدا شد از طبع حیوان مزاج
که این جمله فرزند بی اختصاص
در ابد بهر جز و سده گشای
در آفاق و انفس نظر کن ببین
بفردی نیابد از و هیچ کار
که از عمق و از عرض و طول وصول
حکیمان اکسیر بین فی المثل
دران عقد میمون دولت فزای
جو کردند محلول را عقد تام
وگر بایدت تا که در روزگار
وزین مرسه راز زود با طلق ده
وگر سایلی گوید اینجا سوال
بگوید حقیقت سبب طلق نیست
بگویم بدانای کیهان شناس

نگردد وی از بیش قطره روان
بهر رقعه از وی نشان کرده ام
که دارند اکسیریان زو سپاس
که باشد بخوبی قمر را مماس
کزان جوهرش را جو سایه کند
گز و کار اکسیر دارد نظام
بقاروره ریزد تش جون گلاب
محلل مدبر معین ثبات

جو گرد این چنین زود در حل نهد
وگر بایدش تا شود زود حل
که ده روز جون بگذرد در کار
ازان آب محلول کاندر قدح
نهد باز در خم سرکه بحل
بدان کین طریقت ز اکسیر ما
عبارت ز اجزای او این کند
بماند دران تا شود نیک عقد

باب در امتزاج و عقد محلولات

جهانرا بدین است یکسر شهود
که بنجم مقامست او را رواج
جو آمد ازان جمله تری خلاص
حیاتی دهد جمله را رهنمای
که از عقد و ترکیب شد این چنین
که از یک طبیعت نگیرد نگار
بحد هوا البد یابد وصول
جواهر جو کردند زاندیشه حل
شکر ریز گردند و جلوه نمای
بر آورد حکمت بآفاق نام
تو بندی ز سیم و ز زر اندر حصار

تقابل نظر کن که از اعتبار
از این چارش آورد فاعل برون
که باشد مرتب اجساد کل
که از امتزاجات این سروری
سوی هر جو سر فرد بین ای حکیم
جو آید در ابعاد گیرد نظام
نتیجه بر آورد از امتزاج
بدیدند از روی عقل و رشاد
عروسان اجساد زایی ترین
جو آن عقد در ذات جوهر گرفت
جو سیماب و زرنیخ محلول شد

سوال

که آن سه بدو میده ام کیست

جوابیت بر عکس این ماجرا

جواب

معجل نگو سی مو جل دهد
بیاموز از من طریق جبل
برون آور از حلش کار مکار
چکیده بود بس مذاب از فرح
که قطره چکد در قدح زان و حل
که این ست سری ز حکمت جدا
که مدح و جود وش باین کند
که این گنج قارون بریز و بنقد
که دارند در جیز فو دجیات
ببیل طبیعی که را بنده اند
بقبول جو نست و صلت تمام
یکی جوهر پاک از کل برون
که اندر جسدها گشاید سبل
که ممزوج شد هیچ از بنگری
که در جیز فرد بود مستقیم
که سه بعد جون یافت گردد تمام
که از امتزاجت عذب و اجاج
که محلول ممزوج آرد مراد
ازان عقد دیدند جمله یقین
همه دامن خاک از و زر گرفت
جو نوشا در حل مقبول شد
بشارت ازین وجه با طلق ده
جوابش بگویم همی بی ملال
که آنرا بدانها دهد از سزا
که لطفش گشاید ز نیت را ز راس

نیک

درین باب تقریر این میکند   بیان از حقایق چنین میکند
که در نفس خود طلق زاصل قوا   که از معدن آورده اینجا
بود ثابت الذات در نفس خویش   که اینست مطلوب دانا ز پیش
که در جرم اجساد بس درخورست   که این نفث را در خور جوهرست
دگر دارد اجزا از چند   دو خاصیت نیک جوهر پسند
که او ثابتست و بر آن هیبت   که این توتیش خاصه معدنیت
جو ثابت جز از وجه تحقیق نیست   ورا بر تصعید و تحقیق نیست
بحلیث تکلیس کرده تمام   که از حل و تکلیس یابد نظام
که تصعید و تحقیق اجپا درا   که هیلاج بخشند او تا درا
بود از پی دفع صلب منوار   که طبع فرارش نشیند بکار
جو او ثابت افتاد در نفس خویش   جه حاجت مر آنرا بدان کم و بیش
دوم آنکه این طلق سیمین نما   بود قایم النار از هر قوا
که آتش در و با همه نور و نار   نشد کارگر از سنان شرار
ز آتش کند کار در طلق پاک   نه در آنک جرمش بود طلق پاک
برین وجه دانی سه محلول را   که اصلند اجپا دمعول را
بدین طلق خورشید سیما دهد   کز او کیمیا را جلیها دهد
که آن هر سه طاررو توسن وشند   اگر جله ابلق و گر ابرشند
بگیرند از طلق کاخور تمام   بممزوج گشتن ثبات تمام
دگر قایم النار گردند از و   ز آتش نگیدار گردند از و
بدان کین فواید که دارد درین   شود بی توقف درا نجا برید
که این جله محلول جون گشت عقد   که ترکیب کرده زر ناب نقد
پس از تنقیه با هزار اقتباس   بحکمت کنی طرحشان در نحاس
جو باشند ثابت بود زخم دار   سی جکونی ... ز سنی صد هزار
دگر قایم النار اینجا شود   که در پس علتشان جو پیدا شود
اگر شان نهی بی هراسی بگاه   نسوزد نگردد جو دیش سیاه
بگویم که تحقیق بگردون نهند   که این هر سه در طلق را جون دهد

تقریر آنکه این هر سه را بخورد طلق چگونه دهد و امتزاج نماید

بیارد روان طلق محلول را   که افزود مدد مقبول را
حکیمانه در تشویه وان مکن   فروغی ز نورش بدوران مکن
به پزشش چنان خاک انگشت ریز   که طلقت شود نرم زان نار تیز
بده پیش او جله نوشادرش   که حدت پذیرد از جوهرش
که نوشادر تیز حدت نمای   بمطروح باشد برو ره کشای
که مر طلق را این امام خلاص   بحلش کند مستعد از خواص
ازان بعد زرنیخ را برشتاب   که زرین نقابست جون آفتاب
بدین طلق سیمین چنینش دهد   ز انوار حکمت چنینش دهد
که او هم مقوی نوشادرست   ز انثار حدت برین برورست
و زین روی سیماب را کن براه   که از مرد و کبر و حدت پناه
جو این طلق او را بتمکین خورد   تو گویی که خورشید پروین خورد
جو طلق استفادت نمود از تمیز   وز و شد ثبات و زان هر سه نیز

تقریر آنکه اول نوشادر را بخورد طلق دهد

پدیرفت ازوی توا امتزاج   برآرد ترا او با ورنک تاج
جو در شیشه نوشادر حل بود   ترا جله دولت محصل بود
جو در تشویه طلق را ریختی   براق سعادت برانگیختی
بر او آب نوشادر تخت تیز   دران تشویه اندک اندک بریز
که تا طلق او را تمامی خورد   بپزیش دران تا ورا بیخورد
ز زان اول او را بدان میدهند   که او را جلادت ازو میدهند
که کیفیتی کز همه برترست   که آن خاص در طبع نوشادرست
که هست او رفیقی هر سه رفیق   بزنگ دار هر سه بود در مضیق

بهم جله را او دهد امتزاج   رها کن درین باب روشن لجاج
حکیمان که تمثیل این کرده اند   بتمثیل کارش یقین کرده اند
که نوشادرست آن سرانشی ناب   که کیفیتش جامعه دارد آب
از آن است جمع و درین کن نگاه   که معجون کند خاک ره را زگاه
جو از خاک واز گاه گهگل کند   میان دو ترکیب حاصل کند
بیامیز و لیکن پذیرد از هنر   که هر دو شوند اندران یک گهر
جو آمیخت آن هر دو را در شتاب   شود باز ناچیز در هر دو باب
فبین است نوشادر کارساز   که ترکیب جمعی کرد شان ز امتزاز
جو ترکیب کرد از مدد هر دو را   پذیرد بس از امتزاج انتفا
نماند تنی با هنرهای او   ولیکن بماند اثرهای او
که او بس لطیفست و بس شعله ریز   نماند ز اثار تنهای تیز
چنان نیست کردوران التفات   که در عقد باقی نماند ز ذات
جو سیماب را او با طلق خوب   نسیم سعادت نماید هبوب
که سیماب دارد بیاض تمام   که مس را کند در نظر نقره خام
خصوصا که زرنیخ شد یار او   که یکسر بیاض است خود کار او
که سیماب دارد سوادی ز اصل   که زرنیخ آنرا کند جمله فصل
جو زرنیخ با او کند امتداد   نماند در او هیچ دیگر سواد
ز رنگ سیاهی مزکی شود   جو خورشید تابان مصفی شود

فصل در خواص طلق

بدان ای شناسنده ممکنات   که در نفس طلقت جه خاصیات
چنان در ثبات او مدارا کند   که هر گاه را کوه خارا کند
ولی نیست چندین در و اصل کان   حکیمان اکسیر بین را بدان
بدید ندان صبر در ذات او   که ثابت بمانند از اثبات او
ولیکن ازان گه که اکسیر بدان   ورا میرسد چندی استعان
که او را بجذب طبیعی بدان   ز یکدیگر امانند قوت ستان
جو در نفثه نوشادر رهنمای   دوان گرد داز حدت ره گشای
بدان حدت عارضی طلق رفت   که از نفس نوشادر الحق گرفت

خاصیت دوم طلق

شود بعد نوشادر در راه بر   در اجزاء نفثه روان بر اثر
دویم هست خاصیت طلق آن   که خاصیت مر جله را بی گمان
که در پیش آتش شود جون سپر   که هر سه نسوزند بدره گدر
وقایه شود آتش او بذات   جو از طلق گیرند اصل ثبات
وقایم بود پیش آتش مدام   که اینها نسوزند ازان از دوام
جو از طلق گیرند جون این لعاب   که آتش بماند چنین در حجاب
که در جمله ناید به تیزی اثر   نسوزد مر این جله را شعله در
بمانند ازان تاب آتش مصون   که آتش شود پیش ایشان زبون
جو نقره از ایشان برآید تمام   که آنرا ببندند از خاص و عام
تو جون نقره را اندراری بگاه   ز آتش مر او را طلق دارد نگاه
نگردد سیاه از جفای تف تیز   که آتش نماید ز نقره گریز
ببیدی زرنیخ و سیماب را   ببخشند یکسان بیاض آب را
درو هست دارد از نار طلق   که اینست از یاری کار طلق
فواید که از طلق جونین بود   در اجزای آن طلق جندین بود

خاصیت سیم طلق

سیم هست خاصیت طلق بین   که گر طلق محلول را از یقین
بس و بار زیبد و آمن دهی   ببرب و بتقلعی مس ره دهی
جو این جله را باز بینی بگاه   برارد در آتش زنقصان نگاه
نباید که هرگز تغیر کنند   به آتش اگر جیب جان بر کنند

نسوزند در آتش چون اثیر　　که طلقست هر جمله را بس نظیر
بآتش اگر چه مدفون بوند　　ازین جمله آفات مأمون بوند
ثباتیست در طلق و حفظ تمام　　که حافظ بود جمله را والسلام
حدیثی که در طلق ما سفته ایم　　بدان کز سر تجربت گفته ایم
چو شد امتزاجی جدا هر تمام　　بعقد اندر اری نشینی بکام
چو شد عقد کامل درین جناب　　که گردند هر قطره با هم حباب
ترا داد دور فلک کیمیا　　بزودن بزر جو من از سر این کیمیا
که نخلش بزرگ بخشد از تا بکی　　ازین نکته دانی چو آنجا رسی
برارباب حاجات می ریز گنج　　ولیکن مبر بهر هر سفله رنج
چو یزدان بروی توان در گشاد　　تو هم دست بگشای و می باش شاد
که گر دست بندی تو بندند نیز　　بحق نیست نومید دان هیچ چیز
خداوند ست آن قوی غفور　　که ذره کند در دمی کوه طور
ترا نسبت مال قارون بس است　　عذاب جهان سخت مقرون بس است
که او چار صد خانه اکسیر داشت　　سر کوه زر را بگردون فراشت
ببر و در آور ز داد بخل چین　　نزو بر دلش آز را بر زمین
ز من بشنو این پند و بس یاد دار　　دل از بند و اندیشها شاد دار

فصل در عقد این محلولات

که گر نشنوی از کمال این شعار　　ستانند ز تو داد آن روزگار
بعقد ند گردان چنین ماه و مهر　　لوائیست معقود گردان سپهر
بخاریست گردون که بر بسته اند　　زبس هست گفتگو که در بسته اند
عناصر که هستند هر یک بجای　　بعقد طبیعت مرکز گرای
ازان جوهر فرد کز ابتدا　　در آمد بجز بغرد ی خدا
قضا و قدر عقد گردش چنین　　که آن آسمان گشت و این شد زمین
تجزی پذیرفت در هیچ فهم　　نه اکسیر و نه نفع و نه نرمی و نم
چو دیدند عقد از قوام ثبات　　مسلسل شده این همه کاشفات
چو ترکیب ترتیب اجسام داد　　بجسمی بذاتی چنین عام داد
چو آمد سخن در مقام ظهور　　یکی گشت ظلمت یکی گشت نور
ز عقدست پاینده دور زمان　　ز عقدست هر بسته نظم جهان
ازین عقد ها نقش تصویر کن　　حکیما ز هم عقد اکسیر کن
چو سیماب و زرنیخ و نوشادرست　　همه محلول گشتند در ساعت
چو این هر سه را طلق پاینده خود　　که هر چار را طبع ممزوج کرد
پی عقد در تشویه دان بر بز　　وزان پس در آتش حکیمانه خیز
همان لحظه انگشت ریزه بیار　　بریزش بزیر و بپوشش بیار
رها کن که آن چار محلول آب　　که گشتند چو نشب همی صبح تاب
شوند اندران تشویه منعقد　　چو یک ترص کافور بی منجمد
پس آن ترص را در صلایه کار　　صلایش کند خرد همچون غبار
بشربها ربیض منفرج بره　　مفرح چو داروی بیمار و کره
اگر داروی تو بود ز یمنی　　رومن آب ریزش رها کن همی
که بار دگر جمله گردند آب　　چو آب زلال رقیق و صواب
صلایه کنش بار دیگر بطاس　　که ممزوج گردند راشا براس
ازان پس بدست آر قارورهٔ　　مدور سرش همچو ماه سوی
چنان گردش طول اغذه ساز　　بدستی و نیم از حقیقت دراز
پس آن جمله را بقاروره ریز　　بقاروره شان بی توقف بریز

در تقریر آتشدان کانون

چو قاروره پر شد ز چندین میاه　　بنه آنگه آتش بکانون کوتاه
یکی نوع کانون مربع برار　　که طولش دو وابدست باشد بکار
بنه بر سرش باز خشتی درست　　که باشد کلان لیک بخته درست
که عرضش بانصاف مقرون بود　　برابر بپهنای کانون بود

باره ده کن آن خشت را استوار　　که محکم شود خشت چون کوهسار
ببالای کانون ببالای خشت　　که گویی که یک رکن شد از کنشت
دگر باره کانون مربع برار　　دو وابدست طولش همین را بدار
دگر در مربع که بالا ترست　　فرازش بخوبی چو تاج سرست
برابر مربع ولی خرد تر　　که اندر میان دو کانون مکر
بود جمله کاواک اطراف او　　که یکره دهد عقل انصاف او
برابر سرش تا سر آن کلان　　که او هست او را جهان در میان
بپهلوی کاواک ریزند ریگ　　که بر گرد از ریگ ماند دبک
ولی آن مربع که شد در میان　　بریزند تا نیمه ریگ روان
ببالای هر دو چو ببرابهٔ　　برارند از چوب سه پایهٔ
ببالای کانون بالا نهند　　تو گویی سرش بر ثریا نهند
بران گردن شیشه یکی همان　　ببندند بس استوار و روان
ز سه پایه او را معلق کنند　　چنین شهره کاری محقق کنند
بشرطی که با پای قاروره را　　که آنجا معلق کنند در هوا
بود در مربع که شد در میان　　بنه دیگ او چار انگشت دان
دگر هست شرطی که خشتی بزرگ　　که باشد قوی پخته و بس سترگ
کند در میانش یکی ثقبه زود　　که آن ثقبه را عقل دانا ستود
کند گردن شیشه زانجا برون　　معلق ز سه پایه سازد نگون
ازان پس تو در زیر کانون دلیر　　ز انگشت ریزه بریزش بزیر
در انگشت آتش بنه با شرر　　که در زیر و بالا در آرد اثر
بس انگاه موی پسر آدمی　　که دارد بنفشه صفت خرمی
ببندد سر شیشه را سست سست　　که اینست از قول دانا درست
که آن موی نبود بر او استوار　　که از وی براید همیشه بخار
همی سوزد آن آتش نرم نرم　　که گردد ازان جمله تن ریگ گرم
دران ریگ گرم او فتد زان شرار　　شود گرم قاروره تا بدار
در افتد بمحلول قاروره جوش　　بجنبش در آید چنان آب نوش
کند صبر چندانک بالای موی　　ز قاروره چیزی براید درو یا
چکد چون عرق کش بنوع شراب　　بود صرف و صافی چو قطر گلاب
نه از داروی ثابتت این نصیب　　گر رحمت از ما ببینی قریب
سر ثقبه را بر گشاید روان　　گشاده نماند بحکمت چنان
که چیزی ز قعر قرابه بکند　　شود در گلوی قرابه ببند
چنان تیز باشد که چون بر رود　　گلوگاه شیشه گرفته شود
بسیجی کند سفته سوراخ او　　که بجهد بخار از سر کاخ او
که هر تف که بی وی بود در قوام　　برآید ز اجزای دارو تمام
که آن چیزها از غرایب بود　　که از ثابت آنها عجایب بود
چو گردد چنان جمله مانند کف　　بیاید ببالای قاروره تف
که ما آب محلول نقره ساز　　شود خشک در قعر قاروره باز
که شد خشک آن سوده اکسیر او　　کشد ریزه انگشت از زیر او
که گردند قاروره و دیگ سرد　　شود سرد کانون آتش نورد
برون آر زان شیشه را بی زکام　　روان شیشه را بشکند از نگاه
بود بر لب شیشه چیزی مقیم　　که داند بفکرت مر آنرا حکیم
یکی وزن مثقال او نقره سنج　　رسد تا بمثقال ده تا به پنج
بپهلوی قارورهٔ کنجات نیز　　مر آنچه بود داروی ریز ریز
بباید برای من آنست کار　　که بر شیشه باشد آن مایه دار
ولیکن هر آن داروی خوب خام　　که در قعر قاروره دارد مقام
حکیمان اکسیری منفند ا　　عبارت نمایند ازان کیمیا
ازو او ریگی قریب مثقال سنگ　　کنی طرح بر مس آلوده زنگ
ز مثقال مس گر بود دو هزار　　کند نقرهٔ خالص زخم دار
بفرمان دارای سبحان قدیم　　که شد وصف ذاتش رؤف و رحیم
ولی طرح این ثقبه در خور ست　　که با ثقبه طرح تو خوشتر ست

باب تنقیه و طرح

حکیمان دانا بی گیتی کشایی
بدیدند اجسام جوهر نشین
بدین اختلافات نوعی تمام
همه در مضیق سه نور تضاد
بدل می پذیرند زین ره گذر
جنان سده افتند که اجزا اشال
زرو بید دگر هیچ رونیده
بدین تنقیه هست گیتی بهای
جو اکسیری سازد این کیمیا
نخستین کند تنقیه در نحاس
کند ریزه ریزه بدندان گاز
بتفویض و تسلیم سازد رجوع
نهد بر سر کوره زرگران
ز نوشادر حل بحل ریخته
جو نوشادر و سرکه با هم بساخت
که مس اندر انجا شود سرد سرد
بنوشادرش باز ریزد بجوش
جو پاکیزه شد تنقیه یافت مس
ولی هست شرطی نمایم جنان
که گر سرد در وی نهی پیش خویش
جو مس تنقیه یافت در آب تیز
برون رفت از وی بکلی سواد
ازان جمله اکنون منقی شود
بود آن همه در جبلت ثقیل
که با حجم اندک ازین امتحان

حاصل شدند اندرین انتظام
بتحلیل قایم روند از مواد
که مبدل بود در جواهر نگر
شود جمله باطل در آید امال
نه پوینده جه نه کوبنده
وزین تنقیه هست عالم بجای
که در حل و عقدش بود مجتبا
که ابنیت مر طرح او را اساس
که مطروح گردد بدین گونه ساز
بدرگاه ایزدان بوجه خضوع
ازین بس نباشد برو دل گران
که باشند با سرکه آمیخته
پس اماده را آنجنان هم گداخت
دگر بی بوته برد زین نورد
که از تف برارد برو زن فروش
نه بیند مر این را نه علم و حس
که لازم بود بر تو تنقیه آن
که بالای آتش نهم همجو بیش
که پاکیزه شد این جنین ریزه ریز
که پاکیزه گردد ز سوادش نهاد
ز تیره سوایت مصفی شود
ز کان با خود آورد جندین دلیل
نمایند وزنی بغایت گران

فراز جمادی که و در وجود
کزین تنقیه در همه مستعیر
که این تنقیه نبود اندر میان
درین بند کون و فساد از عناد
بر افتند بکلی درین گونه رنج
بجزوی همین تنقیه در فورست
جو خواهد گزان مایه افسر کند
بیارد نحاسی قوی صلب خوب
بیارد دگر بوته یک منی
کند زان نحاس انکهی بوته پر
گداز دمر انرا اگر دد جو آب
بود گرم گرده ازین بیشتر
بریزد بسرکا و نوشادرش
که آن مس گداز د دگر بار زود
جنینش کند بی خلل سغتبار
حکیمان که اجساد کان سفته اند
که تا گرم باشد دران شعله تاب
بسردی جنان پاره پاره شود
ز اجزای مس شد برون برکثیف
بمانند از و جسد که بگسیخته
کنون یابد اجزای اصلی تمام
بمیزان وزن طبیع کنون
اگر گو جنری کر بریزی ورا

که عالم کشودند از نور رای
که در نفس جوهر شدند این جنین
باوج نباتی طریقی نمود
محال طبیعت قسمت پذیر
نباتی و حیوان آید زیان
پذیرد همه کون ایشان فساد
همه انتظام سرای سپنج
که این تنقیه صنعتی اد فرست
بجای شبه نقره و زر کند
که اینست اکسیر یا نرا وجوب
برون گیرد از سر توسی و منی
که نقره شود زان جو لولو و در
که در بوتها حل شود همجو آب
بطاسی بریزد کنون این قدر
بریزد دران آب جون آذرش
شود آب در زیر انگشت دود
که پاکیزه گرددش زنگ دار
مر این را جنین تنقیه گفته اند
اگر گرم گرد د برآید فراب
که خانه ز مس بر شراره شود
که باشد درو عارضی و ضعیف
شود جمله از جوهرش ریخته
که دارد وجودش برانها نظام
برایند در وزن جوهر فزون
ز بعد عمل بشنو این ماجرا

بود نیمه زان حجم وزنش بجای
جو گردد جنین تنقیه شد تمام
جو جوهر براری برا و رنگ طرح
اگر جند جوهر دراری بجنگ
بیابی ز جوهر تمتع یقین
زمین جون خورد آب تخم غمام
زعلت جو یابد کسی را قبول
مصور جو گیرد به پنجه قلم
جو دارو شود طرح سازد نحاس
عبارت ازانست طرح ای حکیم
گدازش دران بوته کاول گداخت
دران مس درافکن بتا یزد رای
حسابیست او را درین طرح دان
حسابش جنانست در طرح بین
یکی وزن مثقال دارو بگیر
بفرمان آن تا در کاردان
حسابی همی کن زآیین و داد
که اینست کار ترا ره گشای
مر او را ازین بنده شکر و سپاس
بیابد سر رشته اکسیر را
که پوشیده تر گفتمی کار را
که گر کودکی زین نماید عمل

اگر سرد شد نیمه بین بر گرای
براید ز جوهر حصول مرام

دو جندان شود وزن او زین قیاس
کنون مستعد گرد داو طرح را

فصل در اداب جوهر مطروح

کرطرحت بی شک سعادت گزین
بخندد برا و لاله و گل بکام
بمعلول هرگز نشاید وصول
مصور براید ز روی علم
نهد سروری را بعالم اساس
که جوهر جو شد سر بسر مستقیم
جو بگداختی کار تا یزد بساخت
شود نقره پاک زامر خدای

زمین تا نیابد ز رنگ سحاب
بطرح اندر اید یکی جوهرت
اثر بعد نفس مؤثر بود
تو علت که دارو ست طرحش بکن
بطرحی که نور ترا مطرح است
نحاس منقی معقول خاص
ازان دارو خشک کن کیمیاست
جنان نقره گردد بامر اله

حساب طرح دارو بر آتش

فکن در نحاس ما ثر پذیر
که جون نیر برآورد کون و مکان
کم طرح دارو به بیش و زیاد
که بد می بتسلیم حق خدای
که توفیق دادم بدین اقتباس
بخواند درین رای تقدیر را
بپوشیدمی جمله اسرار را
بداند که اسان شد این از جلیل

زیک وزن مثقال دارو بیار
حسابش همین است کم بیش بیش
جو نقدینه کیمیا بخندین هنر
بتایید دارنده لاینام
کسی کو نیابد بدین گنج راه
بداند که من در ادای بیان
گشادم بتفصیل تفصیل راز
جه باشند مرا گر دعایی کند

ببردی جنین گنج را اساس
که حاجت نباشد جنین شرح را
براری بگردون سر اوج مرج
که در طرح جوهر دراری درنگ
نگیرد دران حقه در خوشاب
که انست سرمایه اکبرت
مصور به بیش از مصور شود
که مطروح معلول دارد نه ظن
ترا آینه طرح وا فرح است
که در تنقیه گشت صاف و خلاص
که اندر فلزات حکمش رواست
که تا بت برایدم از دیگ گاه
که اگر کم مر ترا در بیان
که وزنیست آنرا بدانش یقین
بمثقال نقره شود دو هزار
و گر کم بود گیر مقصود خویش
نصیبی فقیران بده بیشتر
سرانجام دور قمر شد تمام
که افتد برین صنعتش اشتباه
بخیالی نگردم جو اکسیریان
که آسان شد این گنج بی احتراز
روان مرا زین صفایی کند

بگوید دمی کای رئوف کریم
بیامرز او را که هستی رحیم
ز رحمت ببخشای بر حال او
بنور نبی و روح آل او

تمت

بسم الله الرحمن الرحیم

من کتاب مخزن الحکمة فی علم الصنعة مروی عن جابر

چنین استاد اشارت می‌نماید
توان آورد بدست این علم استاد
چو بود در تجارب مرد را دست
مزاجی هر یکی دانی درین راه
که تدبیری که اندر رشته باید
کسی کو خواست کین معنی بداند
نخستین ذکر بگوییم ز زیبق
دروغست آن اگر با لایی عدا
سه نوع آمد نوشادر تا بدانی
سیوم از موی مردم می‌براید
گر از کبریت وقتی یادت آید
یکی گوگرد سرخ آن هست معدوم
سیوم گوگرد عاجی رنگ دارد
شود زرنیخ انواع در کان
یکی زان سبز شد آمیخته سنگ
دوم زرد است و خاک آمیخته لیک
چهارم سرخ و سنگ آمیز آید
مرا گفت استاد کارد دیده
که این علم آن کسی را باید درست
بیان معرفت شان کرد روشن
چنان کز حال هر یک هستم آگاه
ز سرب اول نمایم رنگ بودا

گر قدر مردم از دانش فزاید	سه نوع این دانش آمد تا بدانی
یکی از تجربه دیگر ز استاد	ولیکن اوستادان رمز گویند
نداند کین علمها نیست یا است	سه چیزست باید اندر علم اکسیر
ز نیکی و بدی شان باش آگاه	دوم دانستن آلات این کار
اگر در کل کیفی نیکو نیاید	سیم دانست باید دستکاری

فی ذکر الارواح صفت عطارد

شود رنگ سه در جامه پیدا	درین تدبیر زیبق آن نکوتر

صفت عقاب

که آن در علم حیوانی درآید	کین تدبیر اگر نو در نوشادر

صفت کبریت

چهارم سبز خاک و سنگ دارد	سیه شد پنجم آنرا است خواری

صفت شاهد

برای نقش دیوار آن بود نیک که اورا اهل صنعت میکند رد	سیم را رنگ زرد و صاف زرد فام دگر زرنیخ پنجم سرخ بینی

صفت اجساد

که هر یک دوست با هم هست دشمن	بطبع و خاصیت چون در هم آیند

صفت زحل

نباتی باز حیوانی و کانی
مراد معدن از حیوان نجویید
یکی زان معرفت اندر عقاقیر
که هر یک راست شایان شکل منجار
ز نیکو طبعی و از هوشیاری
درین فهرست یک یک باز خوانند
که در اجساد ازو شد رنگ و رونق
که جامه زو نگیرد رنگ دیگر
یکی خشی و دیگر هست کانی
که در صنعت ترا کانیست بهتر
بدان کز کوه آن شش نوع زاید
دوم زردست و تیز رنگ چون سیم
ششم زردست و صاف آن هست کاری
شرح باز گوییم وصف ایشان
درین صنعت نیاید کار از نک
که شد زرنیخ بغدادی ورا نام
چو بی سنگست در کارش گزینی
که هستم زو هنر بسیار دیده
که اندر هر جسد زیشان که چونست
عجایبهای گوناگون نمایند
بگوییم طالبان را سر این راه
که نسبت با زحل کردند او را

بصورت زر ازو اندر گزندست
مزاجش را تو سرد و خشک شناس
بطبع گرم تر قلعیست چون خوب
ازو در نقره و زر را زیانست
گران کو گرد از وی کس رباید
چنین گفتند دانایان درین فن
مزاج گرم و خشک او را بگویند
نمی آمیزد او با سرب و با سیم
حکیم از شمس نسبت کرد زر را
ز گرمی و تری نامش برآید
ازو در رخ می نماید ضعف زرد
هر آنکس کو درین علم است شهره
مزاجش گرم و تر آمد درین باب
کسی کو علم ترکیبش بداند
حکیم از خارصینی گفت نیکو
مزاجش گرم و خشک آمد چه حال
جسد شد با جسد شد روح با روح
کسی را کو سوی این علم راه است
ازو نفع اندرین صنعت عیانست
اگر از وی دهی سیماب را رنگ
حقیقت مر ترا دانست باید
ز پیروزه که خاتم می نگارند
دل شکسته کج در رنگ چون شیر
سه نوع از کحل می باید که دانی
بدان کز مرقشیثا چار را است

ولیکن نقره را او سودمندست	هر اوراست با آهن عداوت

صفت مشتری

بر آهن دوستی او عیانست	ز گوگردی که در وی جای گیرست

صفت مریخ

ثبات روحها از وی بجویند	منافع زو فراوان آشکارست

صفت شمس

بخاصیت ز کواکم رباید	ز ملح و آتش و گوگرد هر گز

صفت زهره

نماید رنگ او در سیم و سیماب	حکیمانش بگفتند ام الاجساد

صفت عطارد

بداند قدر او را مرد کامل	دگر گفتند دانایان که سیماب

صفت قمر

ز سردی و تری در وی نشانست	ورا با سرب دایم اتحادست

صفت احجار

شنیدم من که از کان زر آرند	سپید و زرد شکم هر دو سانست
نماید نفع در علم تدابیر	سه سان مغنیسیا را تو بیابی
شلوری و زجاجی و اصفهانی	بداند وصف دوم انکو سپیدست
سپید و زرد و سرخ است و سیاه است	بدان تو نیشه از سنگ و شخارست

نحاس از وی همی یابد طراوت
بخاصیت بود او زر و را عکس
ورا با مشتری کردند منسوب
سریع الذوب باشد ضربت
شود نقره در آتش رو نماید
که با مریخ دارد نسبت آهن
بزردی و سپیدی اختیارست
بسی صنعت نماید چون شود ریم
ازو یابی کمال این هنر را
نسوزد طالبان زانند عاجز
جز از وی هر چه جو بید راه گم کرد
بدانند مس بود منسوب زهره
که در تن بیرها زو سیم و زر زاد
دل خود را ز محنت وارهانند
که آمد از عطارد نسبت او
عطارد نسبت آمد هم درین باب
ازان ابواب حکمت گشت مفتوح
بداند نقره را نسبت بماه است
ولی ارزیز بر ضد او فتادست
همه مطلوب خود آری تو در چنگ
که سنگ دهنج از کان مس آید
چنین گویند کز نقره دخانست
حدیدی و نحاسی و ترابی
که در آتش وی از آهن چکیدست
گزیده شیشه شامی بکارست

تواند ر توتیا در رنگ منکر
دگر اندر کتب کردند آن یاد
سخن دانا بدینسان می گذارد
بهر جا چون بشوید شوره را سیل
مغاکی چون رسد آرام گیرد
نخستین ذاک ست آن کز سیاهی
سیوم شب یمانی چار گونه است
سیوم شب هم سپید و گرد ناک است
دگر زاجات کان هر یک عزیز است
دوم سوری بت زاج سرخ و زیبا
چهارم زاج گلرنگست بنویس
جو زاج وز عفران آهن آری
از آب زرده کان باشد مقطر
ببیند از و جنان کش هست هنجار
بیار از شیشه شامی تو اول
در و افکن بنسبت زاج و زنگار
نشان بورق الخبز آن چنانست
جو نطرون او همه در وصف سنگست
دگر بوره است لایق تذکرا نرا
سپید آید دگر آن بوره تنکار
اگر تنکار را خواهی که سازی
تو از ملح قلی و بوره نان
بسای و سر دو را در شیر کن تر
جو کرد عقد بیش آفتاب او
ز ملح شور آن باید گزیدن

هر انکو شد که انتر آن نکوتر	سپید ست و سیه طلقای سبز مند
که سنگ لاجورد از کان زر زاد	تو سنگ شادنج دو نوع بنگر

صفت زاجات

بهر معدن که شد رنگش پذیرد	برو خورشید چون بسیار تابد
درین صنعت از و آید تباهی	دوم زرد است ذاک ترکیش نام
بگویم وصف هر یک را که چونست	یکی ابیض و صافی آن نشانست
درو آمیخته بسیار خاک است	چهارم شب سپید و نغز و شکست
سه گفتم بعد ازان آن چار جنز است	یکی قلقند زاج سبز فام است
که از سوریه می آرند او را	قلقطارست سیوم مر زاج را نام

صفت سوری

تو در خل مقطر شان گذاری	بصفا کردن و بس طبخ باید

صفت قلقطار

صفت قلقدیس

مقطر کن جو آن کردی بیکبار	به پیش آفتابش خشک گردان

صفت بوارق

ببین چون شوره دیوار آنرا	دگر بوره است سرخ اما ترابی
جو کانی از عمل خیزد بهنجار	دگر بوره است کان ز مغرب آرند

صفت تنکار

ز کامیش ار بود آن شیر بهتر	بوزن هر دو شیر افکن بجوشان
سه بارش همچنین ده شیر نیکو	پس انگه زو غلوله بار ها کن

صفت املاح

مزاجش خاک بود و آن نو بهسند
خلوتی شد یکی و دیگر احمر
که لغز کوه جون باران ببارد
ز بالا در نشیبی آورد میل
شود زو خشک نام او زاج باید
درونش نقطها رخشنده زرفام
که تو بر تو تو گویی ریسمان است
درونش با صفا و چرب رنگست
که اندر هندوی قنونه نام است
که رنگش زرد و رخشانست و زرفام
که دانا کرد نام او قلقدیس
جو کرد عقد زاج سوری آید
بکن ربعی در آب زاج اصفر
مر او را بعد ازان میخوان قلقطار
درو شب یمانی را بکن حل
قلقدیس از عمل این نوع میدان
که ابیض ست لیکن وی گرانست
ولیکن او سپید و سرخ رنگست
ز را وندیش خوان انرا جو یابی
درین صنعت همه شایان کارند
و ز و اجساد در آتش گدازی
برابر هر دو را یک وزن بستان
جو تیره گشت در صحنی بکن آن
بنه در موضعی زو کار ها کن
که نبود تلخ در کاه مزیدن

ی تصعید آن درکار آید
ازو آید جسد پاکیزه بیرون
بی وعقد ذوب ازوی اثرهاست
ز زرنیخ و زکوکرد از تدابیر
سپید بخت ازوی بوی زاید
بکاری کان ز ملح هندی آید
تنی را اول بسا مانند ارزن
بدیکی نو بجوشان یکزمانش
بروقش هم منقطر کن دگر روز
ز خاکستر کشید املح خواهی
ز بلوط و بیده از موز وانجیر
همان کار شخارت کرد باید
ز بول کودکان بسیار کن جمع
میان آتش اورا بس سوزان
شبانروزی در آب اورا تو بگذار
پس آنگه درمیان صحنش افکن
چو آمیزند با مس توتیا را
هنرمندان که بت روی سازند
برنج و سرب یکدازی چو یکجای
ز زرنیخ و برنج و سیم و آهن
درو زرنیخ و سیماب افکن اندک
دگر از سرب هم داسنگ زاید
همه احوال دارو ها کافی
برای عقد کردن ای جوانمرد
بهم سنگش باید سود خردل

حل و سیم و زر را نیز شاید | دگر تیز نیست کان از هزارند
نداند قدر او را جز فلاطون | نمک سنگ آن دو گونه آید از کان
پدید آورده دانا از هنرهاست | دگر ملح سبه کان دانه دارست
سیاهی می برد گفت این چنین بیر | دگر نمکیست چینی نیست معدوم
چو بوی بیضهٔ جوشیده آید | دگر نفطی نمک عودی سیاه است
عمل آری اثر نیکو نماید | دگر زانها که ملح آید چهار است

صفت ملح القلی

بنه در دیگ و زیرش آتش افروز | چو گردد تیره اندر صحن انداز

صفت ملح الرماد

ز خاکستر نمک زین نوع آید | ز چوب هم برینسان ملح می کش

صفت ملح البول

دگر آن نیم صافش برون آر | بجوشانش که تا او تیره گردد
به پیش آفتابش می بپا کن | چو گردد خشک بندد همچو کافور

صفت اجساد مولده

شود مفروغ ناش ای نکو رای | ز قلعی و ز سرب سپید دو شد
عمل در غار صینی گشت روشن | حدید صینی از قلعی و مس دان
چنین گویند زایشان می شود سنگ | کنون در غیر اجساد این بیان است
هم از وی زاولی شنگرف آید | ز زر و سخت و سپید هم بکن یاد

صفت تنقیه سیماب

چو سوده گشت اورا کن تو در خل | نمک هم در خل افکن پس بجوشان

درین صنعت ورا نیکو شمارند
یکی زرخست وا سپید ست دگر آن
درون رخشان و بویش همچو مارست
ولی این نوع وصفش گشت معلوم
بنام نفط بوی او گواه است
ز خاک و جونه و بول و شخارست
پس آنگه سفت چند آبش در افکن
چو گردد سرد دیگ باز مانش
به پیش آفتابش تو نمک ساز
نکو کن تا درو نبود سیاهی
کز اینها هرچه یابی خاک کن گیر
چنان کز وی دل دانا شود خوش
بجوشان تا شود تیره تر از شمع
چو خاکستر شود در آب کن آن
غلیظ اندر قوام شیره گردد
فزاید دیده را از دیدنش نور
شود چون زر برنجی آشکارا
نحاس و سرب یکجا میگدازند
بجای مس برنج از وی نکو شد
دگر نرم آهن افکنده در ایشان
ز مس زنگار و زآهن زعفران است
ز ملح شیشه کز سنگ و قلع زاد
شرح گفته ام تا تو بدانی
ترا سیماب نیکو باید آورد
تنقا کردن زیبق چنین دان

ورا گشته ای حکیمان این محقق
وراو را کردن اول عقد باید
که چون زجاج خواهی آزمودن
نخستین یک کوی اندر زمین کن
بکن پر ز خاکستر بمقدار
همین هنجار را تکرار میکن
تنقا کرده زیبق ای هنرمند
بروغن چرب کن آن بسته را نیز
شود چون بسته آن کو را برون کش
چو گردد سرد قلعی بار دیگر
بگویم جمله بشنو آشکارا
ز سرب از بهر زردی گفت استاد
برخی عقد از کبریت باید
بتصعید آنچه دارد اختیار است
ز سربش عقد کن خواهی ز ارزیز
دگر خشتیست پخته سرخ چون خون
در اسپیدی اگر تصعید خواهی
بیار اول ز عون حضرت حق
بکن هم سنگ او شب یمانی
بساعت سود باید جمله را خوش
پس آنگه گل کن و در شیشه بیش آر
برآرش جمله شب هم در آنجا
بزیرش بیش از آن و بیش از نمک کن
بنه سر بوشش را بر دیگ هموار
تمامی روز آتش کن بزیرش

صفت عقد زیبق

چنان گردد ز زرابر وقت سودن | ز من بشنو کنون تدبیر این کار
در سیماب پاکیزه بیفکن | بر و خاکستری باید پراکند
یک انگشتی و پس کو کن بهنجار | بر و سرب گدازان ریز سرپی

نوع آخر

در او ندی گداز انگاه ارزیز | چو اندر ذوب شد ارزیز نیکو
به بین یک کوی اندروی شده خوش | بیار آنگاه جامه بسته سیماب

فایده

سپیدی را ز قلعی میکند یاد | اگر بهر سپیدی نوع دیگر

ادویهٔ تصعید

بکار آید در تصعید ده چیز | نمک کوکرد و شب صاف کونه
دو خاکستر شد از بلوط و مازون | دگر هم زرقشیثا در شمار است

تصعید للبیاض

همان مقدار ملح اندرانی | دگر خاکستر بلوط هم چند
ز دن هر لحظه از سر کوبر ورش | به پیش آفتابش نه زمانی
درو این جمله را افکن بیکبار | بکن آنگاه یک مهری برو بر
برون آرش چو گردد در ز زیبل | پس اورا در صلایه کن تو در حال
که تا زیبق نسازد ره سوی بن | لالی از نمک بروی کنی به
ز ملح و جونه مهرش کن بهنجار | پس آنگه نرم نرم آتش فروزان
چو شب شد تیره آتش باز گیرش | دگر روز از سر دیگش فرو گیر

اگر خواهی کسی تصعید زیبق
که وقت سحق زیر سنگ آید
چنان کز بهر خود دیدم نمودار
بروش ریز روغن قطرهٔ چند
چو گردد سرد بیرون آر از دی
شود تا عقد زیبق کار میکن
میان جامهٔ پاکیزه بر بند
فرو آور بروغن داریک کو
دران کو در نو دیگ لحظه شتاب
گداز آید و بکن صنعت مکرر
در اسفیدی و زردی عقدها را
ز نوشادر کند آن عقد بهتر
ز کبریت مدبر نیکو آید
سپیدی را و زردی را بکار است
زجاج و زاج و خردل دان و جونه
بتصعید اندران هر ده بکار است
بشنو از من مشو در کار ساهی
شده از بوی قلعی عقد زیبق
تر اندر صلایه باید افکند
نماند تا که از تری نشانی
تو در خاکستر گرمش فرو بر
سپاس آنکه بکن در دیگ آثال
پس آنگه دیگ را در دیگدان نه
چو یکساعت شود بهتر بسوزان
همه کرت بکن چنین تکرار تدبیر

بکن با استخوان سوخته نیز
اگر تدبیر کار زرد داری
بجای شب زاج آن شد غودار
در زکوکرد زاج و مرقشیشا
جو اندر یا فتی تصعید سیماب
کز و بیوندمی یابد عقاقیر
سبب در اتحاد مر یکی اوست
کسانی کاندرین ره پی فشردند
کنون بشنو مصعد کردن او
بسای اندر صلایه سرمه سانش
سه کرت هم برینسان کار میکن
مصعد کردن نوشادر اکنون
بیار اورا و با وی زاج و زنکار
در واز زعفران آهن افکن
فریبنده درین صنعت دو جیزاند
یکی کوکرد کز وی سرخی آید
از یشان هر که با سیماب آمیخت
در ایشان کار خامی هست تدبیر
ز تصعید است و طبخ و تشویه کار
وگر این ادویه کایشان بیابند
جنان که جز و ملح است و زنکار
کف دریا و مرداسنگ و مازو
برای تسقیه در کار هر دو
ز شب و جونه و کوکرد و اشخار
جنین کفتند صنف اوستادان

سه بار اورا مصعد بی دگر جیز	به بین سیماب جون دیگش گشایی

تصعید للصفرة

بزردی کار بند و مرد دانا	دگر هنجار تصعید ربیانش

تصعید عقاب

لطافت در نهاد مرکب اوست برای حدتش تصعید کردند جنان کز وی شود کار تو نیکو بیاور دیگ را افکن درمیانش بر و ملح دگر هر بار میکن	جسد را منزل روح او رساند کند تصعید با او هرجه یکجا بیار از وی تو جندان کاندرین کار مکبه برسرش زهر بر بند بداند هر کو این را بسازد

تصعید للحمرة

مصعد کن جنان کت گفته ام من	که تا آب زرده کان باشد منقط

زرنیخ از کوکرد

ببیدی را و زردی را برانگیخت کنی تنظیفشان کردند اکسیر	هوسناکان که سرگردان راه اند اگر تنظیف ایشانرا بری رنج

ادویهٔ زرنیخ و کوکرد

دگر اکلاس پاکیزه زاجار	براده از نحاس و سرب و آهن

میاه تسقیتها

جداگانه ز هریک آب بنوار	شادروانجه مانندش بکار است

کیفیتها

جو مرواریدا و را روشنایی
بجای قلعیش با سرب آری
که او این کار را آمد سزاوار
که اول گفته ام بیکن خمانش
طریق کار نوشادر تو دریاب
درا سپیدی و زردی زوست تدبیر
حجر را صوت آب او جکانند
کنی آنرا بر دبا خو یش بالا
بکن در وزن نصفش ملح را بار
بر فق آتش کن انکه ای خردمند
که سنگ از بوی وی در دم گدازد
بگویم کار زردی را که آن جون
بکن هریک جدا هم سنگ او یار
نخستین کن تو با ایشان برابر
که زند امال حکمت آن عزیزند
دوم زرنیخ کاسپیدی نماید
مراد دل ز کار هر دو خواهند
شنو تدبیر ایشانست این نیخ
دگر غسل است و جوهر کردن اظهار
دران هر بیخ صنعت کار آیند
دگر ملحی کز بده شد درین فن
شود در کار با شان هم ترازو
حکیم این آبها را گفت بنکو
ترنج و سرکه نیز اندر شمار است
که در زرنیخ کوکرد است یکسان

تو هر کاری که

تو هر کاری که در زرنیخ رانی
بشد زرنیخ هم بر نهج مسطور
بکر کوکرد نا ید در سخن راست
ز آتش در سفال و سنگ آهن
سن اینجا در بیان آن بکوشم
نشان آنکه جون نقره بتابی
تو از کوکرد یا زرنیخ بستان
ز خل خمر آنرا تسقیه ده
سه کرت کن بدین منوال اورا
تمامی روز آتش هم بر آنسان
بیار از هرجه خواهی زین دو دارو
ز خل خمر او را تو بده نم
به بیش آفتابش یکزمان دار
که بند و بیان آبش انداز
جو او مر نقره راند پا سیاهی
از یشان هر کرا خواهی تو بردار
تمامی روز کفتش سودن استاد
بباید سود و افکندن در آبش
تو با ملح سفالی آنرا بیامیز
برابر با نمک کن هرجه باید
بباید تشویه دادن ازان بس
دگر بارش نمک باید برابر
هنرمندان که در صنعت سپیدند
زجربها جسد زیشان نیاید
ز بیه کرده و موم اندر آتش

همان هنجار در کوکرد و زان پس مصعد در لطافت همچو کافور زان طالب درین اندیشه شید است جنان کرد دکه اندر سنگ روغن که سر تا این رسد کو سر بپوشم	ولیکن دست جون در کار کردم جسد هم زو بدید آید ز تدبیر که کوکرد اندر آتش می بسوزد ولیکن والدم درو بسی کار حکیمی نرا ز تصعید این مراد است

تدبیر تصعید ها

وگر از بول صبیان باشد آن به بکن انگاه در اثال اورا سه بار اورا دگر تصعید می دان	تمامی روز سحق کن تو باریک گدافی مهر و تشش هم جنانست نشانی تا ندیدی بی سواد است

غسلها

شود جون خشک سرکه ده دگر بار جو ملح از وی جدا شد خشک کن باز	تمامی روز سحق و تسقیه ده دگر کرت بکن با او نمک یار

تشویه

ز خل خمر او را تسقیه داد شود جون آب تشنید جلابش بسا و خل را هر دم در وریز	شب او را تشویه باید نهادن بریز آب نمک صافی و از نه همان صنعت که کردی اندر آغاز

تشویه و تصعید

سه کرت این عمل باید مکرر	مصعد کن ازان پس اندر اثال

کشیدن جوهر

بکن زرنیخ را طبخ و جسد کش	بجو شانیدم او را هم بروغن

ز هرجه تجربه بسیار کردم
که مرس را سپیدی کرد جون شیر
اگر گرمی رسد بر می فروزد
مرا تعلیم کرد و گفت هنجار
که از هر دو جدا کردن سواد است
برو ز ایشان نهی اسپید یابی
بسا باو برابر ملح بریان
بنه در تشویه شب شد جو تاریک
که در تصعید زیبق زو بیانست
نشاید داشت زین صنعت تراد است
بسا با ملح سنگ او را تو نیکو
شود تا وقت سودن او فراهم
شب آمد در میان جامه نه
همان هنجار اول کن تو تکرار
بکن تدبیر از ان پس هرجه خواهی
بکن هم او ملح سنگ قلی یار
بروز دیگرش باید کشادن
جو بستانی بکن خشکش تو انگه
همان هنجار کن در صنعت بی باز
نکو تا نیکو آنرا کس نساید
بباید شستن از آب آن دو او بس
به بین پاکیزه در الوان و افعال
جسد از هر دو زین صنعت کشیدند
ولیکن دستکاری هم بباید
کشیدم همچو نقره زو جسد من

بتم بیدا نجیر و بعا بون
بباید سودن آن با این برابر
برون آور میان آنجه انداز
کنا از وی کدورتها شود دور
بنه در دیکدان در زیر آتش
بیا راز عون ایزد سونش زر
بکاه سحق از سرکه بزن رش
مصعد زنوشادر جون شود دیر
مهیا جون شود آنرا نکه دار
مقطر کرده خل در شیشهٔ باز
سمان محلول ده تو کلس زر را
مصعد کرده کن سیماب رنکین
بکن آن تسقیه دان تشویه باز
دکر با سونش نقره برابر
بس از ده روز کش دایم بسابی
مصعد کرده زرنیخ سه باره
ز نوشادر بکن تشمیع ایشان
یکی زو بر نحاس باک منفاد
سه حصه سونش مس با نشا در
بنه شان در قدح وز سرکه تر کن
تمامی جون شود زنکار نیکو
مشمع کر کنی این کلس را تو
یکی از مس سه زیبق باید آورد
وزان شب را بکن با مس برابر
بباض ابیض باید تسقیه داد

جسد آید هم از زرنیخ بیرون | بنه در دو قدح آن ای برادر
بروی یک تغار آن جامه کن باز | بدید آید جسد بارونق نور
بس از یکشب فرو کیر و برون کش | ز جا بون جند نوبت کش بدم
میان آتش سرکین بپر سوز | برویش آب صافی ریز بسیار
بسا با زردهٔ بیضه ورا باز | جو کردد سرد شیشه بنکر آنکاه

تکلیس الذهب

بیا بنیر آنجه بالا رفت با زیر | جدا بیش سحق کن تو زاج وزنکار
سه حصه خل از ویک حصه انداز | بکن بس تشویه بنکر سنر را
بیا بنیری هم اول بار با این | ز بالا آنجه کم شد کن زیادت
دکر شنکرف رومی و نشا در | سه هفته دفن کن در زیر سرکین
یکی برده زسیم افکنده استاد | دران خل زعفران از آهن افکن

تکلیس فضه

با آتش ده ز نوشادر جدایی | سپید و خوب جون الماس باید
جنان کن تا کداز داو نمک سان | شود زانسان که کوبی آفرین باد
ازان بس آب ملح و تشویه ده | ازان جندانکه خواهی تو بیار در
بس از حل کردن اوراکن تو تقطیر | مصعد کرده سیماب ارنو باو

تکلیس نحاس

برای صنعت اورا دار نیکو | دهد مر فضه را او رنک نیکو
تو در روح است این منجار بینی | صریر و بوی قلعی را رباید

اخری

شب آنرا تشویه فرمود استاد | بر نیسان جند کرت کن مکرر

ز دیکر نوعها اورا کز یدم
سه شب تشویه ده جون شود روز
بدست اورا بشو در جامه هر بار
میان شیشهٔ کل کرده انداز
جو نقره قطرهٔ بین در کلوکاه
بکن نوشادر کانی برابر
بنه در شیشه و زیرش کن آتش
سمان تدبیر اول کن اعادت
بیکجا سحق کن هر یک برابر
تو زیبق تازه کن هر هفته می بین
برابر با ذهب حلان نیکو زاد
بکش آنکاه از کوکرد روغن
یکی بر شصت نقره طرحش انداز
نشا در سایی و خل مقطر
برین هنجار در تکلیس حل نه
بدو این کلس فضه کن برابر
بکن بس عقد او از لطف و تدبیر
بیا بنیری شود در طرح نیکو
بسا مر مرد ورا نیکو تو اندر
جو کردد خشک در وی خل دکر کن
مکلس جون شود زنکار بینی
عمل در کار زردی زو بر آید
بسحق این مرد و یکجا ملغمه کرد
بکن در وزن نصف شب نشادر
که کلس اسپید کردد دیده بر در

مصعد کرده نوشادر بکن حل
بکبریت مبیض ده تو آنرا
بهر یک تسقیه نه اندر آتش
ز دهن شعر حمره کرده بیرون
بس من تجربه کردم درین فن
اکر زنده است او یا زعفرانست
من از اسرار او را بر کشایم
مسلسل بر طریق اوستادان
براده ز آهن و زرنیخ هم جند
بس از سحقش بشوآن خشک شد جون
براده ز آهن و زرنیخ اصفر
مر اورا تشویه دادن بهنجار
بس از شهد اندرو کن شهد و روغن
بریزش بر زمین کرده هموار
بکن تشمیع اورا با نشادر
ز کبریت ار کدازی بعد از آتش
جو باشی کرده تشمیع وی اول
میان جامی از آهن براده
همی جنبان بجوبی مر زمانش
کر از زرنیخ و کوکردش کدازی
تو در خل مقطر زاک را حل
از و مر زعفرانرا تسقیه ده
یکی از آهن ریزه سه سیماب
که مر که انکنی سرکه تو در وی
در او قلقند اندازی تو هر بار

محمر باید اورا کردن اول | بیا رانکه ز آهن زعفرانرا
جو مثل خود خورد اورا برون کش | هم اندر آب و در زنک جون خون
بس از حل تسقیه آن کلس را ده | غسلش زاک صافی کرده آمیز
مخنق کرده سیماب ای برادر | بده اورا جنان کان هست تدبیر

احراق مریخ

برای طالبان آنرا در کشایم | بکفتم جمله بهر دفع نادان
ولی نامستحق را می نشاید | مکلس کرده زین آهن تو آتش
ولی زرنیخ سرخ با ید افکند | بکن از آب ملح اورا تو معجون
میان کوزهٔ کل کرده انداز | سمان هنجار اول کن دکر بار

تتمه

خمیرش کن میان بوته افکن | جو کردد سرد سحقش کن دکر بار
جو کردد حل از و کن کلس را تر | بدم کوره دراو او را نهاده
برابر ملح سنک آمیز با او | بهر یک تسقیه یک تشویه ده

اخری

دهی شنکرف رومی را ازان خل | از و بر نقره اندازی دهد رنک

اخری

برو زاین بس همی تدبیر سازی | بکن تا سرخ جون کردد ازان خل
شب آید نرم تر شش تشویه ده | درین صنعت هم او در کار آید
بکن تو ربع خل مر زاک را یار | یکی بر ده از و بر نقره انداز

اخری

کر ایشانرا بسودن او کند یار | از و تصعید کن سیماب بستان

جو شد تشمیع اورا نیز حل نه
ز دهن شعر حمره هم دراویز
بر و آمیز در میزان برابر
یکی زو نقره سپید جله زر کیر
ولیکن منفعت دیدم ز آهن ::
درا سپیدی و زردی زو نشانست
که دانا علم حق را ره نماید
اکر خواهی بیاور با دل خوش
بنه در آتش و بیرون کششی باز
مکلس جون شود آنرا نکهدار
بباید سود ایشانرا برابر
وزان بس سدس اوافکن بزنکار
جو بینی زوب کشت اورا کشاده
دکر تدبیر کلس انکیز با او
ازان بس زو یکی بر صد ز مس نه
بسازی از نشادر زعفرانش
جنان کو زر کانی را ز نو سنک
ز خل تر کرده در طاقی نهاده
همی سازند زینسان زعفرانش
هموس روز و شب در کار باید
در او افکن بمثل زاک زنکار
برابر با ذهب حلان نکو ساز
بسا مر مرد ورا با ملح و با آب
سوادش را همی شوی بیا پی
مکلس کردن آهن جنین دان

تو خواهی سرب بستان خواه ارزیز
سه جند او بکن زیبق بیکجای
هر انج از وی سواد اید برون شو
مکلس کرد داو با رونق و نور
کر اندازی تو در خل مقطر
ز قلعی یا سرب انکه برا ده
بکی مغنیسیا و ملح یک جای
میان کوزهٔ کل کرده انداخت
بباید آتشش سحقش نهادن
همان تدبیری باید ترا کرد
کنی در جای زرنیخ ار تو تدبیر
ازان حل و بس عقد عیا
بباید سنک سرمه کرد و بریان
شبانروز اندر آتش انکه اورا
همی سای و در آتش باز می بر
بسا با آب ایشانرا بیک جا
سه صفته چون رود بیرونش آور
بلطف آتش ورا تشویه کار
برو و قتی که از شیشه برون بود
برون آور به بین ان آنجه کارست
بیاور روصه در آتش بتابش
بجای آب خل و ملح بهتر
میان ۵ آتش تنور پر سوز
بروغن کن خمیر و اندر آتش
همین صنعت بباید کرد با او

بیاور انجه داری زین دو یک جیز
ازآب ملح می شوی و همی سای
میان آتش با شعله انداز
سبید و خوب کوهی ست کافور
جهارم حصه زو سوده نشادر
هر انجت زو بباید بعد ازان باز
برابر مردو را در وزن می سای
تمامی شب مراورا تشویه ساخت
برابر ملح را کردن بدو بار
بسای انکه بده سیماب محلول
بوزنش آب می باید در آورد
همین حکمت و سیماب را نیز
عمل اورا ز تابش دان نکودان
جو کرد د سرد بس بیرون کن اورا
جدا کن هر یکی را تو مکلس
سه هفته در میان زبل می نه
از بن آتش بباید داد در خورد
میان شیشهٔ کل کرده انداز
بس اندر آتش سرکین نهادن
یکی زو طرح و زمس یک هزارت
جو کرد د سرخ انکه زن در ابش
بکن زرنیخ سرخ انگاه با او
ششم حصه در و آمیز نطرون
میان آتش تنور در بر
سه جندش زیبق محلول بسیار

تکلیس زحل و مشتری

نکهدارش ز کرد و خاک نیکو

جو کرد د خشک اورا سحق کن باز

اخری

همی جنبان در و جای نهاده

جو کرد د خاک جمله غسل کن باز

تکلیس مغنیسیا

تمامی شب دکر روزش نشادن
جو کرد د کلس وی اسپید جون در
ز کو کردان بسند بدست از بیر
بکن بنکر جو سیم اسپید اورا

ز بعد سودن و شستن دکر بار
بیامیزش تو با زرنیخ مغسول
بباید تسقیه بس تشویه کرد
یکی زین عقد و سپید کن ز ارزیز

تکلیس کحل

جو کشت اسپید بس کن کار دیکر
ز نوشادر بکن تشمیع اشیا
بیار انکاه تو کبریت اصفر
وزان بس ده تو اورا آب تنکار
بیاض بیض و شب بایدت سود

رصاص و قشر آهن هر سه زان بس
برابر زیبق محلول نشان ده
مصعد بایدت آن کبریت را کرد
بس اورا عقد کن بس سحق کن باز
بباید شیشه را سر مهر کردن

تکلیس دوص

بکن اورا میان هاون اندر
بیک شب برون آرش دکر روز
بکن ... آنج آید فروکش
که تا کرد د مکلس جمله نیکو

جو کرد د فرد اورا سای نیکو
بسای و غسل کن وان خشک شد جون
بسا با ملح شور اورا برابر
برو کن کلس نقره انکهی یار

بس از تشمیع و حل جون کرد داو عقد
برابر ملح شور و مرقشیثا
میان کوزهٔ کل کرده انداز
همین صنعت اعادت کن تو هر بار
بکن بس زاج زرد اندر میانش
سه جند او همی باید خورانید
بده مر شیشهٔ اسپید را تاب
دران آب شخارت کرد باید
هم از آب شخارش کن تو معجون
عقاب و زیبق و کبریت اول
جو حل بی ثفل بینی تو برون کیر
بباید سحق کردن توتیا را
خمیرش کن ز روغن بعد ازانش
بس از سودن ببایدشت انکه
جو کلس توتیا کرد د محرر
مصعد کرده وزن جمله سیماب
بس انکه عقد کن بس سحق کن باز
بس از مر تسقیه یک تشویه کرد
بسا با شادنج تنکار و نطرون
بس از سودن ببایدشت هر بار
سه باره تشویه بس داد باید
برابر زیبق و کبریت هر دو
بس انکه عقد کن بر فضه انکن
اکر خواهی تو کلس طلق را خوب
بکن زاب شخار آن طلق را نرم

ز قلعی نقره یک بر صد شود نقد
بسا هر دورا با کرزه یک جا
میان آفتاب اورا بنه تو
بربع او نشا در یک کزیده
دکر محلول زیبق بایدآورد
یکی زو صد قمر را میکند زر
جو کرد د سرخ اندازش تو در آب
نکو تا بعد ازانش کس بساید
مکلس جون شود آنرا نکهدار
بنه اندر میان ربک یک مه
شود نقره تمام با رنک و رونق
همین تعلیم کرد استاد مارا
بیاور کوزهٔ و کن در میانش
در آتش بعد ازان باید نهادن
بسا این کلس در میزان او نیم
بسا در آلت حل کن بر انکن
میان خل کن این هر سه یکبار
یکی منقا دس را میکند زر
شب آتش نه بروزش آر بیرون
برابر وزن شان استاد فرمود
نهی اورا شود او حل همه پاک
بنه در زبل یک مه هیچ مکشای
یکی بر شصت کرد د جنبش روشن
بباید کردن اول طلق محلوب
فراهم آرد و در تنور می نه

تکلیس مرقشیثا

بده یک تشویه جون سرد شد باز
جو کرد د کلس آن کن تو بدان کار
بباید تسقیه دادن ازانش
بهر بار آتشش باید رسانید

بشوی آنرا تو از ملح مقطر
بیار انکاه تو خل جکیده
در آتش نرم بایدتشویه کرد
جو کرد د سخت باید کیمیا کرد

تکلیس زجاج

در آتش می بروی آر بیرون
بس از تشمیع شان باید کنی حل
بس انکه عقد کن آنرا بتدبیر

سه بار اورا بباید کرد این کار
بسا این کلس با ایشان کن انکه
یکی زو با نصد از قلعی و زیبق

تکلیس توتیا

بده آب شخار اورا تو که که
بکن تو بعد ازان تدبیر دیکر
که شد تصعید هم از بهر این باب
در و این آب دیکر هم بنیداز

دو سه کرت بباید آب دادن
بیار این کلس بس کو شد بتلغیم
بجنتل و عقاب احمر افکن
که زاک زرد و قلقند و قلقطار

تکلیس شادنج

دکر کردن در و نطرون زنکار
نشادر آنجه کار آید بی فزاید
که کردی بیش ازین محلولشان تو

بس انکه با نشادر بایدت سود
شود کلسی که در جای نمناک
همه را در میان شیشه کن جای

تکلیس طلق

میان کوزه در آتش فرو بر

همین منجی را درآب می ده

بس از

بدینسان کج همی گردد مکلس
زراوندی و نطرون مثل او با ر
بباید چند بار این نوع کردن
ز سحق و تشویه در ملح کن کا ر
در آتش تا که او نقصان پذیرد
مر او را حل کن و کبریت را ده
همین تشمیع ارواح از ملکهاست
مصعد کرده نوشادر بسا تو
بیفکن هر دو در خل مقطر
در آتش گرم کن تا او کند خوی
چنان کو ملح سان در ذوب آید
میان شیشه در دیگی پر از ریگ
چو شد تشمیع وا ز نم میگدازد
بکن سیماب و زر یکجا برابر
پس از ده بار او را ده نشادر
چو گردد زود ذوب و نیز بی دود
مشمع کرده زر را مرکه دادست
بیاری چون مکلس کرده تو زر
نشادر خس او با او بکن یار
چو زر تشمیع شد او را تو حل نه
بعینا عقد کن او را به هنجار
ز بعد تشویه خواهی چو کردن
ز زر سونش همی باید ستانی
ز سحق و تشویه با او کن یار
یکی زرده ز زیبق باید آورد

بکن کاری که می باید از آن پس
بباید هر دو حل کردن بیکبار
مصعد پرسپیدی کرده زیبق
میان شیشه ء کل کرده هر یک

تکلیس ملح

از و کس سحق و آتش و انگبر د
در و زیبق مصعد انگنی به
چو در یک زن مانند چند بار او
ز بعد تشویه بر قلعی انداز

تشمیع ارواح با املاح

پراوق زو کند ور تها برون بر
گداز نده شود چون یافت نم وی
مر او را بعد از آن حل کرده باید
گرد آیم گرم باید ماندن آن دیگ
بحل و عقد او تدبیر سازد
تر اسر روح کان تشمیع باید
از آن آتش بده تا بار دیگر
ز تکلیس هر جسد با سنگها نیز
تر از انگشت و چوب از پشک سرگین
کند چون عقد خود از وی بباید

تشمیع شمس

بکن چیزی که از وی هست مقصود
در آتش چند بار او را نهادست
اگر سیماب محلول و محمرت
بکن بر هر جسد طرحش تو آنگاه

تشمیع شمس

بکن تصعید زیبق و آن برود ه
بده تو تسقیه اش از آب تنکار
بکن در زبل ور اباز دیگر
در آن زنگار روز اک و زعفران کن

اخری

چو قلعی خوب از و آید پدیدار
اگر تو صبغ مس را تابی

اخری

بدو آمیزو می ده آب بورق
بنه در آتش و بیرون کن از وی
یکی پر بیست قلعی وس انگکن
همین صنعت اعادت کن تو هر بار
مکلس گشت و شد شایان کار او
یکی را بر هزارش نقره می ساز
بگویم وصف ایشان یک بیک داست
برابر کلس قمر انداز با او
مر او را تسقیه زین آب شاید
بهر بارش در آتش باز می بر
بیفکن کو بشاید در همه چیز
بباید کرد آتش زیر آن این
یکی زو پنجه از مس گرد شاید
چو گردد ملغمه انگکن نشادر
همان تدبیر اول کن مکرر
برابر رنگ کبریت مقطر
یکی زو وزن دیگر چیزی خواه
بکن سحقش تو با ملح مقطر
بکن شل نشادر در ملح اشخار
تمامی حل چو شد بیرونش آور
مر او را تسقیه زان پس از آن کن
یکی بر پنجه از فضه بر افکن
ور اتنکار حل کرده فرو مانی
برا و او را نهی چون موم یابی
مر ایشان را بباید ملغمه کرد

برابر ثبت مرداسنگ انداز در وی
چو باشی سفت باره تشویه داد
مر او را حل کن و پس عقد عینا
بیار از ملح بول و ملح اشخار
بیفکن چار سجند و زن شان خل
بیار آنگاه تو کبریت مغسول
یکی زو سی ز زیبق باید انداخت
بسا تنکار و نطرون را برابر
برا ده کرده مس را داد باید
چهارم زاک سوری را بیامیز
بکن تو تشویه زان پس بهنجار
برا ده از مس نطرون هم سای
عقاب و زاک در خل مقطر
یکی ز ایشان چهار از خل یکجا
بباید کرد هر بارش در آتش
ز مس سونش یکی سیماب ده چند
بکن بالا سرش پهن چندان
بنه بالای او سرپوش و آنگه
پس از عقدش یکی بر پنجه انداز
منقا کرده سونش ز آهن آور
مر او را تو مصعد کرده باشی
میان کوزه انداز آتش سخت
همین تدبیر بیکن سفت بارش
بده از آب زاک چار کان ز
ز ملح شور و شیرین و اندرانی

بنه در آتش او را تا کند خوی
ز وسن زرده باید تسقیه داد
تو نیز او را لعوه ز آتش بده باز
برنگ خوب چون گردد محمر

تشمیع قمر

بنه در آفتاب آن تا شود حل
که باشی کرده آن تدبیر محلول
بده کلس قمر را بعد از آتش
مر او را ده بدان نوعی که دانی

تشمیع زهره

ز سحق و تشویه تا خوب آید
ز آب صاف هر بار اندر وی ن
بده پس تسقیه از آب آن چار
ز کو گرد مقطر ربع یک جا

اخری

بکن بوره زراوندی بیکجای
بباید تشویه هر بار کردن

اخری

شود ز انسان گران خاطر شود خوش
برای ملغمه می باید انگند
که در وی ملغمه در کنجد آسان
بباید ساکن آتش گرد در ته
بکن حل بعد از آن او را نگهدار
یکی دیگی بکن کن پس تو حاصل
حوالی عمود اندر ته دیگ
تا بی کان نوشته گشت اول

تشمیع مریخ

سواد از وی برون آورده باشی
چنان تا گرد او از ذوب یکلخت
که دیگر بر نیاید زو بخارش
شده خل مقطر در میانه
شبا نروزی بسا و آب تنکار
بسا انگه میان کاسه انداز
در و ده آب از زنگار و نطرون
شود در تسقیه دادن چنان سرخ

ما و الحاد

میان شیشه او را تشویه ساز
مشمع کن مر او را از نشادر
بکن بر نقره انگه طرح او را
برابر کن نشادر را بران بار
بکن تدبیر تا بینی نشانش
در آخر چون در آتش رسانی
و ز او بر بیست من نقره توان ساخت
بیفکن هر دو در خل مقطر
ز قلقند و قلقدیس و قلقطار
بده با زیبق محلول او را
یکی بر صد قمر را ز اکسیر آر
چو شد تشمیع باید کار کردن
در و تنکار سوده هم در آور
برا ده کرده مس یاده تو آنرا
بر نفع و صبر کن بس آن دگر بار
عمودی نه میان دیگ از گل
بکن کوگرد سوده کرده چون ریگ
بده او را و زان پس کن و را حل
شود نقره چو زر با کس مکو راز
بیفکن ربع او زرنیخ احمر
بده او را و نطرون کن بدو یار
بنه بر روی آتش کاسه سر باز
بده او را جسد نو دیگر بیرون
که بهتر زو نیاید کس نشان سرخ
دگر ملح شتکار ار توانی

ز بول و ملح سندی کن یکی اندر
مقطر کن کزو آبی چکد تیز
ز آب زاک بکمن باید آورد
دهم حصه ز زرنیخ و ززنکار
ز روسخت و زکوکرد و نوشادر
ز سرکه تسقیه ده کاه سودن
پس از تشمیع و حل بیکن تو تقطیر
شود آبی که از تندی و از بوی
مصعد کرده بار از بیز زیبق
همه یک وزن و نوشادر جوانشان
بکن سیماب و نوشادر بیک جا
بکن تو ملغمه زار زیز و سیماب
بمثل هر دو سیماب مصاعد
میان دو قدح تصعید کن شان
ز ملح بول و اشنی و نوشادر
ز روسخت و نوشادر کن برابر
دکر روسخت و نوشادر ببا باز
بکن نه بار این سنجار تقطیر
عقاب و ثفل پس یکجا بسایش
شود آبی که بکدازد در و سنک
ببا یدکرد در خل مقطر
ز آهن زعفران کن تسقیه ده
بسا کبریت و جونه هر دو یک جای
میان کاسه کن بعد از آتش
بر و خل مقطر کن از آن پس

بسا این جمله در میزان برابر	عقاب انداز وزن جمله با هم

ماء ملوّن

پیفکن آنچه میخواهی بکن یار	بود آمیخته دردی کدورت

ماء حاد

مصعد کن تو نفلش را تدبیر	سر انج از ثفل او کردد مصاعد

اخری

بسای و حل کن و تقطیر کردان مصعد بعد از آن حل کن تو انزا	چکد آبی قوی تیز آنچنان کو در و کلس برادة حل شود زود

اخری

زر و بالا بهم هر بار بر شان و دیکر شیر زق وجونه برابر	مر او را حل کن و آنکه نکهدار بتری حل کن او را پس نکهدار

اخری

تو در سوراخ بینی پنبه را کیر در آثال این مصعد کرده باید	بباید پنبه را از روغن آلود پس از تشمیع نه در آب اول

آب رنکین

از این آب شب در تشویه نه	پس از تشمیع حل کن هیچ مشتاب

زاد الرّغوه

سه اصبع خل بر و باید کنی پس	بریزش نرم نرم آتش فروزان

بکن حل جون همه کرددی فراهم
که کوید سنک خارا را فرو ریز
قلی وجونه ثمن او در وکرد
بباید صاف کرد او را ضرورت
بهم یکجا بکن هر سه برابر
پس آنکه آب نوشادر بیفکن
در آب اوّلت افکند باید
کشای شیشه کردد جمله جون کوی
دکر نوشادر و روسخت و بورق
نباید طبع اندر کار بیکو
مشمع کردن از وی نیز فرمود
بباید سود و شستن زان پس از آب
بوزن او عقاب افکند باید
شود زو حل همه اجساد و احجار
دکر اشیا کند حل جون کنی یار
بکن در قرع و انبیقش مقطر
میان این مقطر کرده انداز
که همچو زهر می خیزد از و دود
میان زبل نه تا آن شود حل
نماند طلق را زو رونق و رنک
بیک جا زاک و نوشادر برابر
ببین یاقوت رنک از وی چکد آب
برابر خل بهم پاکیزه می سای
بروی دیکدان پس بر نشانش
جو خل جوشان شود آتش مسوزان

فرو کیر و مشمع کن مقطر
بجوشان سرخ جون کردد فرو آر
چنین تدبیر کرد استاد اوّل
یکی حل زابهای تیز و تند است
میان زبل کو بید حل دوم

بکن با ثفل صنعت را مکرر همان سنجار اوّل کن تو تکرار	سر انج آن صاف کرد د عقد کن باز سه کرّت حل و عقدش کفت استاد

انواع الحلات

کشاید حل سیم از سرکه خم ششم اندر کرفس آمد بتدبیر	چهارم حل اندر دیک افتاد حل هفتم نماید راه تقطیر

پس از عقد اندر و خل دیکر انداز
که زاد الرّغوه او را نام بنهاد
که هشت انواع آمد صنعت حل
که در تدبیر صنعت سودمند است
حل نهم بعمیا کرد بنیاد

بتری هشتمین حل را نشانست
تدابیر همه کویم چه سانست

در کداختن طلی

اکر خواهی ز معدن زر برون کرد بجنبان پاره تا جمله زر بپس آن زر در بن بوته در انداز	اکر جون سنک باشد ورنه جون کرد بخود کیرد تمام ای نیک منظر تو در کوره نه و انکاه بکداز بزیر مطرقه جون موم باشد	بیا میزش بجامی در سیماب پس آنکه در رکوی سخت پر تاب جو بکدازی با آتش در بیفکن بسا کس را که این معلوم باشد	پس اندر جامه افکن پاره آب که ماند زر درون بیرون شود آب مرا بخت دل بودمی تاب و بیژن

تمت

مرکبه اقل عباد

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

در معرفت علم صنعت و کیمیا و اکسیر نقل من کتاب النفایس العلوم

و آن عبارتست از معرفت کیفیت تغیر صورت جوهری با جوهری دیگر و تبدیل مزاج آن بتطهیر و تحلیل و تعقید و مانند آن
و آنرا اکسیر و صنعت نیز خوانند چنانک بدان اشارت کرده شود و ما آنچه از مقاصد این فن باشد در ده فصل ایراد کنیم
فصل اول در بیان امکان و وقوع بدانک ارباب این صناعت بنا بر مباینت صنعت از جهال تا کثرة مال سبب ضلالت
و مفسدت ایشان نگردد چون در رموز و اشارت سخن رانده اند و صورت صنعت در زیده لاجرم هرکس را بدو وصول
صورت نبندد و ظن امتناع حصول او و چنانک بیشتر اهل زمان بر قصور همت و فتور عزیمت ایشان بر آنند ظن کاذب
و توهمی فاسد است چه تبدل صور نوعی بر ماده واحد بحسب اسباب مختلفه چنانک در اصول طبیعی مبرهن شده امری ممکن و کلمی واقع است
و تخلف مطلوب از مساعی اکثر اهل روزگار بعد از مقاساة بسیار و اضاعت اوقات و اعمار یا بواسطه قلت معرفت و عدم
احاطت ایشان بود بر انواع تدابیر و اسرار و دقایق آن تا از فقدان اسباب و آلات آن و عدم مساعدت انصار و اخوان
و از جابر حیان نقلست که مرا بکمال معرفت و ایقان او درین صنعت یازده نوبت در عمل خطا واقع شد **فصل دوم**
در اشارت باصل حجر و تسمیه او بکیمیا و اکسیر و صنعت بدانک در اصل حجر اختلافات بسیارست از رسایل خالد در مواضع بسیار
بتصریح و تعریض چنان معلوم میشود که بیضه است چنانک میگوید اهل العلم ان کنت ذا علم ثلثة الوان بتبین لذی الفهم
فاولها سور من السحر مطبق ونحو فیه العین یبرج کالنجم وسواء الموجود فی کل بلدة منابته فی الجلد و الدم و اللحم
و سخن جابر نیز در بعضی رسایل موافق اینست و سخن صاحب شذور آنجا که گفت هذا البیضة الشقراء من خیر معدن
تصاعد فهالا فی السماء الارض مغیبة فی طرف عاج مبطن دبیق علی بحرین قان و ابیض تباهت جلالا فهی وجه جمیعها
فقیل یاتی و مدبره یعنی نزدیکست بدین قول و بیشتر بر آنند که شعرست و سخن صاحب شذور آنجا که گفت الا فاعلموا
ان الاوایل اجمعوا علی حجر ملقی علی الطرف مزدری مهان حقیر القدر منح رخصة لکثرته من ان یباع و یشتری خفی اذا ما طار عنه غبار
برا بیضا بهی من الشمس منظری معاذ به فینا و کیف نطقته قلیلا عوام الناس مع کثرة الوری مناسب این قولست و بعضی
بر آنند که رجیع آدمیست و بعضی بر آنند که خونست و بعضی بر آنند که کوکرد احمراست و بعضی بر آنند که زرنیخ ابیض است
و بعضی بر آنند که گیاهیست و در ان گیاه خلاف بسیارست بعضی بر آنند که گیاه کندم است و جمعی از علما طبیعی بر آنند که آن چیز مفرد
نتواند بود و آنچه از امیرالمومنین علی علیه السلام نقل کنند که فرمود ان فی الزجاج و الزاج و الزیبق الرجراج و شیء بیض الدجاج و الزنجار
الاخضر و الحدید المزعفر لکنوزا لا یوتی علی آخرها فقیل له زدنا یا امیرالمومنین فقال هو هواء راکد و ماء جامد و ارض سایلة و نار حایلة

نزدیکست

نزدیکست بدین قول و بر جمیع اقوال تنک بیست در انک اگر کسی خواهد نقره یا قلعی را مثلا زر سازد ناچار او را چیزی باید که
رنگ آن کند و آن رنگ با جوهر او آمیخته شود و در داخل او غوص کند چنانک گر بر آتش نهند از و جدا نشود و فاسد نگردد
و هر آنچه خاصیت زر بود در و با دید آید پس بناچار دارویی باید که در و پنج خاصیت موجود بود یکی آنک رنگ کند دوم
آنک از و جدا نشود سیم آنک با نقره یا قلعی گداخته شود و بیامیزد چهارم آنک بوقت گداختن بتصعید نرود پنجم آنک خواص زر
در و با دید آید و تحصیل این دارو چون بر تدبیر تام و اهتمام مدام موقوف بود این صنعت را کیمیا نام کردند چه کیمیا بلغت عبری
تدبیر و حیله است و باعتبار شدة انضمام و جودت و عند الامتحان اکسیر من کبر الحق برا اذا هم جناحه او من قولهم فلان طبیب
المکر اذا کان محمودا عند الخبرة و چون مصنوع از و شبیه کانی بود بی احساس عمل در و بنا بر وفور معرفت و ظهور قدرت در صنعت
او را باسم صنعت مخصوص گردانیدند بتنبیه بر آنک صنعت بحقیقت اینست **فصل سیم** در کیفیت تبییض و تصفیر بدانک هر چند
مقاصد ارباب این صناعت بسیارست چنانچه در آخر هر یک از آن اشارتی کرده شود اما اصل الباب دو چیز است
یکی تبییض و دوم تصفیر و چون امتحان کردیم سیماب را چنان یافتیم که چیزها را سفید گرداند و در همه نفوذ کند تا بحدی که اگر مس را
تنگ گردانند و او را با سیماب و دیگر داروها بجوشانند سفیدی او در مس نفوذ کند چنانک اندرون و بیرون او همچو سیم گردد
تا چنان توهم افتد که اگر او را در معنی تدبیری بهتر کرده شود مس را نقره گردانند لیکن او را عیبی هست که بر آتش قرار نگیرد و از مس جدا
با او در آمیزد جدا شود و ممتزج نگردد اما بواسطه آنک بر آتش نسوزد و بلک متحجر شود دانستیم که اگر او را تدبیری کرده شود
که با چیزها گداخته در آمیزد همچنان سپید بر حال خود بماند پس باید اول او را تخفیف کنند چنانک مائیة از و جدا شود و سحق پذیرد
تا اگر او را با چیزها دیگر ممتزج کنند زنده نشود و اگر با آب دادن او احتیاج افتد هر آبی که رسد قبول کند و چون خاصیت او آنست که
اگر بر آتش نهند بپرد و داروها دیگر را که بر و نهاده باشند با خود ببرد تدبیر تخفیف او آن باشد که تصعید کنند تا آنچه رطوبة
اوست ببرد و آنچه خشکست در مخفیه بسفل باقی ماند و همچنین چند نوبت تصعید کنند تا از و هیچ چیز زنده نماند و اگر دو چیز
سوختنی باشد در اسفل آلت تصعید سوخته شود و چیزی چون ذرور سپید خالص از و باقی ماند که هیچ اثر مائیت در و نبود و چون
خواهند که تصعید او کنند اول او را باید کشت چنانک بعد ازین یاد کرده شود و بعد از ان تشویه باید کرد و آن چنان بود که او را
بسایند و در دیگی سفالین کنند و دیگ را بگل حکمت در گیرند چنانک شرح آن بیاید و در تنور نهند و بعد از تشویه او را بجزها تخفیف
و تنشیف کنند همچو نمک و املح و زاج سحق کنند و در دیگ تصعید که آنرا دیگ آثال گویند نهند و آلتی که آنرا مکبة خوانند بر سر
آن دیگ نهند و تصعید کنند و هر که صعود کند باز اخلاطش برهم کنند و باز تصعید کنند تا هفت نوبت و غایتش تا تخفیف
و تنشیف او تمام شود و هر آنچه از و صافی و روح بود باقی ماند پس اگر قدری از آن بشرطی که معتبرست در ان بر مس اندازند مس را برنگ
سیم گرداند چنانک هیچ فرق نماند **و از برای** رنگ سرخ هیچ نیافتیم که در اول امر او سرخ کننده باشد بلکه هر چیز که در سیم و غیر آن
نفوذ می یابد چنان یافتیم که اول او را رنگ سیاهی دهد و گوگرد را چنان یافتیم که چون سیم را بوی او دهند زرد گرداند و اگر در و مانند

سیاه کند و اگر بر سیم گداخته اندازند او را بسوزاند و تجربه دانستیم که هر چیز که چیزی را بسوزاند اول و را زرد کند با سرخ پس
تدبیر کردیم که از چیزها که نقره را بسوزاند رنگ زرد کننده از و جدا کنیم و مقرر است که هر چیز که او سوزنده باشد چون او را طبخ کنند
اول چیزی که از و متحلل شود قوت ناری بود که در و باشد بواسطهٔ خفت او پس کوکرد را با آتش نرم چنانک قوت ناری را
تحریک کند و از و بیرون برد و از جواهر او چیزی نسوزاند و از دهنیت او چیزی را جدا نکند بباید پخت چنانک بوی هوا و پاک
و صافی ماند و طبخ چنین میسر نشود مگر در اینهٔ مضاعف چنانک در آب گرم و یا در سرگین یا در تپش آفتاب
یا بر خاکستر گرم و هر چند رفق در و بیشتر از فساد دورتر باشد و باید که در آب اندکی تیزی بود تا این صبغ را جدا تواند کرد و عمل این آب
زیرتر یاد کرده شود پس او را درین آب بیاپی طبخ همی کنند و هر بار که آب سرخ میشود بر میدارند و آب نو در وی می ریزند و می
جوشانند و باز چون سرخ میشود بر میدارند تا چنان شود که در وی از صبغ هیچ چیز باقی نماند پس آن آبها سرخ را جمع کنند و با تش
نرم او را تقطیر کنند تا آن صبغ صعود کند اگر ابخرهٔ تصعید بر آید سیاه باشد معلوم شود که در طبخ سوخته است و اگر سرخ باشد
معلوم شود که طبخ برفق بوده و نیکست و چنیند آنرا چند نوبت دیگر با ثفل عصارهٔ چیزها سرد چون سرکه مصعد و آب برنج
و عصارهٔ ماست ترش طبخ کنند تا ناریتش ضعیف گردد و چندان قوت بماند که بدان زرد توان کرد و لیکن چون این صبغ
حاصل شد از برای ترکیب احتیاج افتد برطوبتی که امتزاج صبغ با آن سهل باشد و موافقترین همه چیزها از برای این کار خاصه از برای
صفات او سیماب سرخ کرده بود و سرخ کردن سیماب ممکنست همچو شنگرف پس چون صبغ را بسیماب مذکور هر یکی بوزن
دیگری سحق کنند و در میان سرگین دفن کنند تا نیک بهم ممتزج شوند و اگر نیز سیماب سرخ نباشد بمخالطت این صبغ سرخ گردد همچو
شنگرف اما چون سرخ کردن او ممکنست اولی آن بود که سرخ کنند فصل چهارم در تصعید و تحلیل و تکلیس
گفته اند اگر خواهند که عقد زیبق کنند او را در قاروره کنند که گردن او دراز بود و تنگ و عصارهٔ حی العالم برو ریزند چنانک مقدار
یک انگشت بالای زیبق بایستد و قاروره را مطین کنند و از نشاره بازبل آتش برافروزند و قاروره را در میان نهند چنانک
بجز گردن او بدید نباشد و چهار ساعت یا پنج بگذارند و بعد از آن بیرون آرند و قاروره را بشکنند و سیماب را که آنجا منعقد شده
باشد بگیرند و سحق کنند و از برای حاجت نگاه دارند وجهی دیگر بگیرند از سیماب یک رطل و از شخیره و قلقند و نمک مدبر از هر یکی
نیم رطل و همه را نیک بکوبند و بیزند و این جمله را با هم بسایند تا سیماب بمیرد و در دیک آثال کنند و سرش را محکم بگیرند و بر آتش نهند
از بامداد تا شب و آنچه از و مصعد شود بگیرند و نیم رطل شخیره و بیست و ده درم نمک مدبر بر و نهند و نیک بسایند و بار همچنان
مصعد کنند و همین تدبیر میکنند تا همچو نمک سفید و منعقد شود و از برای وقت حاجت نگاه دارند وجهی دیگر زیبق را
بزاج بکشند و بعد از آن مجموع بسایند و برو ریزند و در دیک اثال نهند و تصعید میکنند تا وقتی که همه ذره شود و چهار نوبت که
تصعید کرده باشند گاه باشد که بدین مرتبه رسد پس از آن زیبق مصعد بمقدار رطلی حاصل کنند و نیم رطل شب موصلی
و ربع آن شب نوشادر با او اضافت کنند و با هم سحق کنند و آنرا در قدح مطین ریزند و آن قدح را در دیک اثال نهند

وشبانروز در زیر او آتش قوی کنند و بگذارند تا سرد شود و منعقد شود وجهی دیگر بستانند از زیبق مصعد بر وجهی که ذکر کرده
شد یک رطل و از بیاض بیض معقود مجفف و صمغ عربی از هر یکی جزو این جمله را با آب بیض مقطر بنوشادر یک شبانروز بسایند
و بعد از آن خشک کنند و در قاروره گلابی ریزند و آنرا بگل در گیرند و یک شب در تنور گرم نهند و بعد از آن بیرون آرند و آب بیض مقطر
بنوشادر همچو نوبت اول سحق کنند و شبی دیگر همچنان در تنور نهند چون بیرون آرند منعقد باشد حل طلق گویند اگر طلق را بکوبند تا
چون سرمه شود و بحریری که سخت بافته باشد بر بیزند و بمقدار او شب یمانی برو افکنند و سه درم نمک بورهٔ ارمنی و بمقدار او زنگار
و آنرا نیک بسایند و در شیشهٔ مطین کنند و چهار رطل بول کودکان در و ریزند و سر شیشه را بگیرند و شبی تا روز آتش سرگین نهند چون
بیرون آورند گداخته باشد از برای وقت حاجت نگاه دارند وجهی دیگر اگر طلق را در بوتهٔ نهند و نفخ کنند تا همچو آتش شود
پس طلق را بکوبند و برو ریزند منحل شود وجهی دیگر برنج را در آب بریزند تا مهرا شود پس آنرا پالایند و صافی کنند و در آبگینه ریزند
و چهل روز در آفتاب بیاویزند که آن سرکهٔ بس عجب شود پس هر وقت که خواهند طلق را حل کنند در قدحی کنند و آن سرکه برو ریزند
و سه روز بگذارند منحل گردد و همچو آب روان شود صفت تکلیس اگر خواهند که چیزی را مکلس کردانند او را بنوشادر
و سرکهٔ زنگاری کردانند یا بچیزها سوزنده همچو نمک و نوشادر و کوکرد بسوزانند تا سحق پذیرد و سیماب در وی آمیزند پس آنرا
تصعید کنند تا سیماب از و جدا شود و همچنین چند نوبت همین عمل کنند تا آنچه از و باقی ماند همچو ذروری باشد و او را جسد مکلس خوانند
پس اگر از برای نقره بود او را بنمک آب مقطر دهند و می سایند و در تون می نهند و باز می سایند تا بغایت نرم شود و اگر از برای زر بود آبهاء
زاجات بدو دهند یا آب کوکرد سرخ یا روغن بیضه و بیاپی تشویه میکنند تا سرخ گردد و چون ذروری شود صفت تحلیل چیزها
آسانترین طرقی در تحلیل آنست که طبیعت عقاقیر را با چیزها کردانند که بجوهر خود انحلال پذیرد همچو نمک و زاج و قوی ترین همه نوشادر است
پس آن چیزها را که حل خواهند کرد باید که در آینه کنند و نوشادر حل کرده در وی ریزند و می سایند تا خشک شود پس آنرا بر سر آتش نرم
بدارند تا دود برآرد و باز آنرا هم بطریق اول نوشادر حل کرده ریزند و می سایند تا ده کرت بر وجه مذکور سحق میکنند و در آتش می برند
تا شمع شود یعنی چنان شود که اگر بر آهن گرم کرده یا آب او افکنند در حال گداخته شود و تا ده نوبت نوشادر محلول او را تسقیه کنند
بر وجهی که یاد کرده بدین مرتبه نرسد و گاه باشد بس نوبت بدین مرتبه رسد فصل پنجم در تدبیرات چیزهایی که درین صنعت
بدان محتاجند و آنرا بکار دارند تدبیر کبریت بستانند از کبریت مقداری که خواهند و آنرا بسرکه نیک سه روز می سایند و بسایه
خشک میکنند و باز بسایند و بکفک انگبین خمیر کنند و آنرا مصعد کنند و آنچه از و مصعد شود بگیرند و باره از و در آتش اندازند و اگر
بگریزد و دود نکند دلیل آنست که نیکو شود و اگر دود کند بار دیگر بسرکه بسایند و بکفک انگبین خمیر کنند و مصعد گردانند تا بجایی رسد که
چون بر آتش افکنند دود نکند و نسوزد بعد از آن بر دارند و نگاه دارند وجهی دیگر بستانند از کبریت مقداری که خواهند
و نیمهٔ آن قلقند و هر دو را با هم بسایند و در دیک سفالین مطین کنند و در آتش نهند و زردهٔ تخم مرغ برو ریزند و بچه آهنین آنرا می جنبانند
تا سرخ شود پس دیک را بر دارند تا سرد شود و از آنجا بیرون آرند و بسایند و بوقت حاجت قدری از و بر سیم سفید افکنند سرخ گردد

تدبیرات آب کبریت بستانند از کبریت اصفر جزوی و از نمک قلی نیک رسیده جزوی و این هر دو را نیک بسایند و هر دو را
در قاروره مطین کنند و بخاکستر و یا آتش سرگین خفیف یک شبانروز تشویه کنند پس بیرون آرند و بستانند دیگی مطین
و بهی وقیه کبریت سه وقیه آب شیرین درو ریزند و بجوشانند و چون جوشیده باشد آن کبریت و نمک مشوی مسحوق در انجا ریزند
در ساعت منحل شود و آب سرخ گردد **تدبیر صمغه حمرا** که آن زرده تخم مرغ را خوانند بستانند زرده تخم مرغ و آبش را
تقطیر کنند و ثقلش را بستانند و با آب بیض مقطر آنرا آغشته کنند و در زجاج مطین ریزند و چیزی بر سر او نهند و وصل را محکم بگیرند
و بر سر آتش نرم نهند چنانک بجوشد و آب سرخ شود آن آب مقطر در و ریزند تا صمغه در زیر قاروره چنانک باید حاصل
شود باشد **تدبیر شب** بستانند شب را و بکوبند و بپزند و در دیگ سفالین که چربی بدو نرسیده باشد کنند و با آتش
نرم بجوشانند و فرو گیرند تا سرد شود و بکوبند و نگاه دارند تا وقت حاجت بکار برند **تدبیر قرقیشا** بستانند مقداری که خواهند
و آنرا نیک بسایند و به سرکه انگوری خمیر کنند و ده روز در آفتاب نهند تا خشک شود و باز بسایند و در دیگی کنند و نرم نرم آتش
میکنند تا مصعد شود پس آنچه از و مصعد شود بگیرند و بسایند و بار دیگر مصعد کنند و همچنین تا وقتی که چون سیماب سپید شود آنرا نگاه
دارند **وجهی دیگر** بستانند مقداری که خواهند از قرقیشا و مغنیسیا و بکوبند زاک و شب یمانی از هر یکی هم چند مقدار ایشان
و همه را بسایند و مصعد کنند و چند نوبت همچنین میکنند تا بغایت سپید شود و نگاه دارند **وجهی دیگر** بستانند از قرقیشا و مغنیسیا
آن مقدار که خواهند و هر دو را خرد بسایند و همچندان زرنیخ بدان اضافت کنند و دو روز با آتش سرگین جلد بریان کنند و بیرون آرند
و با آب کبریت و نوشادر بسایند و مصعد گردانند تا نیک سفید شود و نگاه دارند **تطیین** برین وجه کنند از گل سرخ خالص که رمل
درو نباشد و آنرا منخل شعیر بیزند و نصف آن براده ابرنز و همچندان یعنی مثل نصف او خاکستر نی و همچندان سرگین خرد منخول و این مجموع را
بشیر بز نیک همچنین کنند پس آنرا در هاون کنند و نیک بکوبند و بعد از آن هر آنچه که خواهند از قاروره و دیگ و غیر آن طلا کنند و با آتش
گرم کنند تا سخت شود و نگاه دارند که از کسر و شق ایمن باشند **وجهی دیگر** بستانند گل نیکو خالص را با موی گوسفند بیامیزند و نیک
بسرشند و هر چیز را که خواهند بدان تطیین کنند و گل حکمت اینست **تدبیر حلب سیماب** سیماب را در جامه بشکفت کنند و در کاسه
بیفشارند و باز در انجا کنند و بیفشارند و همچنین نوبتی دیگر آنرا سیماب مخلب خوانند **تدبیر شنجار سفید** دیگی سفالین نو بستانند و شنجار
درو کنند چنانک تا نیمه او برسد و آب درو ریزند و در طشتی نهند پس سر آبی را که از ان دیگ بیرون آید جمع کنند آن شنجار سفید بود.
خشک کنند و نگاه دارند **تدبیر نمک** نبید بستانند از دردی نبید یا دردی می پخته مقداری که خواهند و بسوزند و خاکستر [illegible]
بگیرند و در دیگی کنند و بهر جزوی چهار جزو آب درو ریزند و اگر خواهند که نیکتر آید آب نوشادر درو ریزند و دو روز یا سه روز بگذارند
و هر روزی چندانک می توانند آنرا می جنبانند و بگذارند تا صافی شود پس آنچه صافی شود بردارند و در دیگ کنند و بجوشانند تا همچو
انگبین شود پس فرو گیرند و در انیه کنند و اگر تابستان بود در آفتاب نهند و اگر زمستان بود در دیگی سنگین نهند و بر سر آتش بگذارند
تا ببندند و نگاه دارند **تدبیر سرکه مصعد** بستانند سرکه بغایت ترش و جزوی شب یمانی و دو جزو نمک و جزوی نطرون بسایند و اندران

سرکه ریزند و هفت روز در آفتاب نهند پس صافی کنند و نگاه دارند **تدبیرات نوشادر** بستانند یک رطل نوشادر
و بسایند و بپزند و آنرا بزیت یمنی بریان کنند چون زیت را تمام بخورد باره از ان بر آتش افکنند اگر دود کند بار دیگر بازیت
بسایند و همین تدبیر همی کنند تا چنان شود که دود نکند پس با سرکه بسایند و با آن خشک کنند و قندها سازند و با آتش نرم آنها بریان
کنند و بمقدار جزوی از و جزوی از شب یمانی مدبر با هم جمع کنند و سرکه مصعد بر ایشان ریزند و بر سرگین یا آفتاب بنهند و یک روز
حل کنند و مصعد گردانند و نگاه دارند بهترین آبهاست از برای نگاه داشتن سیماب و جفت کردن با وی **تدبیر لبن العذرا**
بستانند مرتک یک رطل و نیکو بکوبند و بپزند اندر دیگ سفالین کنند و یک کوزه سرکه سپید سخت ترش در وی ریزند
و آنرا بجوشانند تا دو یا سه جوش بکند پس در شیشه کنند که سرش تنگ باشد و سرش را استوار کنند و در میان سرگین تر نهند
و بهر هفته یکبار سرگین بدل کنند تا برسد و علامت رسیدن وی آنست که همچو آب مرتک زرد شود یا همچو آب سحاب سرخ
و آنرا با سرمه بیامیزند همچو شیر سپید گردد و داینست لبن العذرا که در صنعت ذکر کنند **تدبیر زعفران اسرب** بستانند اسرب
مقداری و آنرا بگدازند و بسوزند تا خاکستر شود پس از و یک وقیه و از بول گاو سه وقیه در شیشه کنند و هفت روز در آفتاب
نهند و هر روز چهار بار یا بیشتر شیشه را می جنبانند پس برکوی که زسخت بافته باشند و نه تنک بپالایند و بنهند تا صافی شود
پس خشک کنند آن زعفران اسرب باشد **تکلیس قشر البیض** بستانند پوست تخم مرغ و در آب نهند و شبانروزی
بگذارند پس بیرون آرند و آن پوست تنک از وی باز کنند و او را نیک بکوبند و در کوزه مطین کنند و سرش را محکم بگیرند
و در تنور نهند و دو روز بگذارند پس بیرون آرند و خرد بسایند و نگاه دارند **تدبیر مس مصعد** بستانند از مس آن قدر که
خواهند و از و صفیحها تنک همچو ناخن بسازند و آنرا بمقراض خرد کنند و زرنیخ سرخ و زرد و نمک را بکوبند و با هم بسایند و هر روز
در آفتاب نهند و خشک کنند و این مجموع را در کوزه کنند و بدیگ سنگین آنرا تصعید کنند پس آنچه بر آید همچو نمک سپید باشد
نگاه دارند **تدبیر سیم قلعی** بستانند از قلعی آن قدر که خواهند و آنرا هفت روز به سرکه سفید می سایند و چندانک سرکه میخورد
میدهند و چون بدین مرتبه رسد سه اوقیه از و یک رطل مس را سفید کند پس هر یک رطل از و یک وقیه بر مال براندازد تا چیزی نیک
بیرون آید **تدبیر زعفران آهن** بستانند از براده آهن و بسرکه نیک تر کنند و اندر رکوی بندند و در گل حکمت نهند
تا هفت روز برآید و زنگار گیرد همچو زعفران شود پس بسایند و نگاه دارند **تدبیر روغن خایه** بستانند تخم مرغ را و بشکنند و زردی
او را بگیرند و چیزی از قلقند و زاک بر و افکنند و نیک بسایند و بسایه خشک کنند و مصعد گردانند و نگاه دارند **تدبیر پاک کردن مس**
بستانند مس را و در بوته کنند و نوشادر سوده بر و اندازند و بر سر بوته طبق گلین بنهند و چون مس گداخته باشد تنکار و بوره ارمنی
و دار فلفل مساوی یکدیگر بر انجا افکنند و بر هر ده من از مس یکی ازین داروها براندازند تا پاک شود **فصل ششم**
در ساختن سیم چنین گویند که اگر یکدرم سوخته نقره بستانند و سه درم اسرب و با هم بسایند تا نرم شوند و در قدحی کنند مطین بگل حکمت
و قدری زیت بر انجا ریزند و با آتش بریان کنند هر گاه که زیت کم میشود باز میریزند و بریان میکنند یک شبانروز انگاه آنرا بیرون آرند

و در شیشهٔ مطین کنند و در نهند و بالا آن شیشهٔ عنزروت کوفته بریزند و سر آنرا استوار کنند و یکشب بر آتش سرگین بریان کنند و بعد ازان
بیرون آرند و یکدرم ازان بر سه من نحاس اندازند سیم شود وجهی دیگر گویند اگر بستانند از زرنیخ سرخ و زرد و رصاص مرداسنگ
و مغنیسیا از هر یکی جزوی و از قلی و نمک اندرانی و بوره هر یکی نیم جزو و هر یکی را علی حده بکوبند و بهم بیزند و در قنینه کنند و سر
آنرا بگل حکمت مستحکم استوار کنند و دیگی را بر از خاکستر کنند و آن قنینه را تا صدر او در میان آن خاکستر نهند و یک روز تمام در زیر آن
آتش کنند و بعد ازان بگذارند تا سرد شود و آنچه در وی باشد بیرون آرند و یکدرم ازان بر پانزده درم مس منقی نهند نقره گرداند
وجهی دیگر گویند اگر ده مثقال نحاس رومی و چهار مثقال اسرب و رصاص و نحاس سوخته و مرقشیثا از هر یکی دو مثقال بستانند
و این جمله را با هم بکوبند تا نیک نرم شود و بعد ازان نحاس را بگدازند و این داروها را بر وی ریزند و نفخ عظیم در آتش در دمند
و آن جمله نقره گردد الا آنکه خشک باشد وجهی دیگر گویند اگر یک رطل نحاس آهن بستانند و سه وقیه زرنیخ سپید و آنرا با هم سحق کنند
و در کوزهٔ مطین بگل حکمت ریزند و یک شبانه روز در تنور نهند پس بیرون آرند و بگدازند و نحاس سپید در وی اندازند سپید شود الا
بظاهر اندک غبرتی باشد باز چون بگدازند و مثل آن نقره بر وی نهند نیک شود وجهی دیگر بستانند از زیبق مقداری و همچندان مرقشیثا
و زیبق را بدان بکشند و بمقدار هر دو نمک مقلو اضافت کنند و بخل خمر مصعد آنرا یک روز سحق کنند و یکشب تشویهٔ آن کنند پس
نداوت او را بستانند و سه نوبت تصعید او کنند تا سپید شود پس آنرا با آب بیاض بیض محلول بکلس بیض و نوشادر دو شب و روز سحق
میکنند و بشب تشویه تا منعقد شود و یکدرم از وی بیست و پنج درم نحاس را نقره گرداند وجهی دیگر بستانند از زیبق معقود یک رطل
و زاج همچندان و نمک مقلو همچند هر دو مجموع را بخل خمر بصلایه یک روز سحق کنند و بعد ازان آنرا با آتش نرم تشویه کنند و همچنین سه روز
آنرا بروز سحق میکنند و بشب تشویه پس بعد از آنکه نداوت او را گرفته باشند در دیگ اثال نهند و سه نوبت تصعید کنند تا همه او
متصاعد شود و پس آنرا بستانند و با آب رصاص یا آب اسرب یا نقرهٔ محلول آب دهند و همچنان هفت نوبت تشویهٔ آن کنند
تا بحدی رسد که بصفایح جاری تواند شد و متدخن نشود پس یکدرم او را بر پنج درم نحاس نهند تا نقره شود واگر زیبق جزوی بستانند
و از زرنیخ سفید که در وی هیچ سیاهی نباشد جزوی و با آب رصاص یا اسرب یا نقرهٔ محلول بنوشادر تشمیع کنند و تحلیل و تعقید او
تمام کنند هر یکدرم او یک رطل را از نحاس نقره گرداند واگر یکی را از ینها جداگانه تحلیل کنند و با هم بیامیزند و سه هفته در میان زبل نهند
تا منحل شوند پس تعقید کنند هر یکدرم ازو دو رطل نحاس را نقره گرداند واگر این مذکور را چون معقود شده باشد سحق کنند و مثل وزن او
از زیبق محلول ده نوبت سقی کنند پس تحلیل و تعقید آن کنند هر یکدرم ازو هزار درم نحاس را کافی بود واگر بدل زرنیخ کبریت سپید مصعد
مصفی با آب بیاض بیض مصعد که بشب مکلس محلول بود و بنهند هر یکدرم او هزار درم زیبق را تصعید کند و هر یک درم ازان زیبق
صد درم را از نحاس و غیره نقره گرداند وجهی دیگر گویند اگر رطلی زرنیخ یا کبریت بستانند و آنرا با شب و نمک مقلو و مرو و درانی
و نصف او زنگار و بخل خمر یا آب باقلی یا آب نمک یا بول کودکان سحق کنند و باز تشویه کنند تا سه نوبت و بعد از آنکه نداوت
او را گرفته باشند در دیگ اثال تصعید کنند تا سپید شود پس آنرا بیرون آرند و امتحان کنند واگر نقره را سیاه نگرداند رسیده باشد

واگر سیاه گرداند آنرا باز تصعید کنند تا بدان مرتبه رسد که نقره را سیاه نکند پس ازو یک رطل بستانند و عنزروت
و کندر را بزنند و با آب ایشان او را عجین کنند و در قاروره ریزند و دیگی را بر از خاکستر کنند و قاروره را در میان آن نهند و سر او را
بنمک مقلو با آرد جو استوار کنند و بر بالای آن طبق نهند و بر بالای طبق خاکستر بریزند و بر بالا خاکستر بفحم فرود آتش کنند
و باقی روز همچنان بگذارند و چند نوبت همچنین میکنند تا منعقد شود و یک جزو ازو بیست جزو از نحاس نقره گرداند وجهی دیگر
گویند اگر یک رطل از زرنیخ یا کبریت بستانند و مانند آن بوره و با آب نمک بروز سحق کنند و در شب با آتش متوسط
تشویه کنند و بعد از آنکه نداوت او را اخذ کنند مصعد گردانند و تجدید نوره کنند تا سپید شود و بعد ازان بلبن عذرا
تسقیه کنند بر وجهی که ذکر رفت هفت نوبت تشویه کنند تا منعقد شود پس آنرا چند نوبت با آب نوشادر تشمیع کنند
پس زیبق مصعد را بر انجا اندازند و با آتش خفیف تشویه کنند تا چنان شود که بر صفایح نحاس جاری شود و نفوذ
کند و یک جزو ازو بنجاه درم نحاس را سیم گرداند وجهی دیگر بستانند از زرنیخ یا کبریت و آنرا بریان کنند چنانکه
دخان و سیاهی و نتن او برود و بمقدار یک رطل آنرا با همچندان از کلس عظام سه روز با آب نمک بر صلایه سحق میکنند
و در شب با آتش نرم تشویه میکنند پس در اثال نهند و تصعید کنند و باز تجدید کلس و آب نمک میکنند و مصعد میگردانند
تا سپید میشود و پس با آب صابون تسقیه کنند و باز همچنان تشویه کنند تا وقتی که قایم شود پس اگر آن کبریت باشد هر یکدرم
ازان با سی درم زیبق در بوته کنند و سر او محکم بگیرند و در میان آتش نهند و نفخ کنند تا منعقد شود و سیم گردد واگر زرنیخ
باشد هر یک درم را بر سی درم نحاس نهند تا سیم شود وجهی دیگر بستانند صفایح طلق را و بیست روز در میان بول
نهند پس بیرون آرند و در بوته کنند و چیزی از نوشادر بر انجا افشانند و آنرا در کوره نهند و نفخ کنند تا بگدازد و در حل طلق
این وجهی خوبست و بیشتر حکما برین متفق اند چون آن گداخته باشد همچندان زیبق بر وی ریزند که آن بطلق ملتحم شود و ازان
یک درم بنجاه درم قلعی را نقره گرداند لیکن تدبیر ریختن زیبق در انجا آنست که بر سر آن بوته طبقی مثقب باشد و در زیر آن تقبهٔ
کوچک و از انجا فرو ریزند وجهی دیگر بستانند از زرنیخ یا کبریت یک رطل و همچندان نمک کنند و از برادهٔ آهن نیمهٔ آن
و آنرا سه روز یا بخل خمر سحق کنند هر روز سه ساعت در اول روز و ساعتی دیگر بوقت نیم روز و ساعتی دیگر بوقت غروب
آفتاب و بعد ازان آنرا با آتش متوسط تشویه کنند پس بسایند و بر گ تسقیه کنند و باز تشویه کنند تا سه نوبت تصعید کنند
و باز تجدید اخلاط مذکوره کرده سحق کنند چنانکه از ثفل و هیچ چیز باقی نماند و تصعید کنند تا وقتی که بجو بلور متحقق شود پس بگیرند
و بزیبق محلول بکلس رصاص تسقیه کنند و باز تشویه کنند تا قایم شود چنانکه یکدرم ازان اگر بر بیست درم نحاس اندازند یا بر
بنجاه رصاص نقره گرده آید وجهی دیگر بستانند از زرنیخ یا کبریت یک رطل و از برادهٔ نحاس و نمک مرا از هر یکی یک رطل و قلیات
آنرا سحق کنند و یکشب آنرا با آتش متوسط تشویه کنند و همچنین سه نوبت پس تصعید کنند و باز تجدید اخلاط کرده بهمان ترتیب
سحق و تشویه و تصعید میکنند تا بغایت سفید و پاکیزه شود پس بروغن مقطر غیر محرق آنرا تدهین و تشمیع کنند تا قایم شود و متدخن نگردد

واگر زرنیخ باشد یکدرم ازان بر سی درم نحاس نهند واگر کبریت باشد بر سی درم زیبق یا رصاص سیم شود **وجهی دیگر** بستانند
از هریکی از کبریت یا زرنیخ که خواهند یک رطل و نمک دریا ذرانیا مانند آن و سحق کنند و باب خالص آنرا تسقیه کنند و بعد ازان
تشویه و تصعید و باز بهمان ترتیب تجدید نمک و تسقیه و تصعید تا مجموع آن متصاعد شود همچو نمک سپید گردد و هرچه تک باشد
در زیر بماند پس بآب نوشادر تشمیع کنند و آنرا بر صلایه جمع کنند و باب بورهٔ تیز که آنرا ماء الطحان خوانند تسقیه کنند و بعد ازان
تشویه تا پنج نوبت چنان شود که اگر کبریت باشد جزوی ازو بر یک رطل از هرچیز که نهند نقره گرداند و اگر زرنیخ باشد بر نحاس
نهند تا سپید شود **وجهی دیگر** بستانند از کبریت یا زرنیخ از هرکدام که خواهند یک رطل و از اسفیداج رصاص همچندان و آنرا
بسرکه بسایند و بآتش خفیف چند نوبت تشویه کنند و بعد ازان تصعید کنند و باز اسفیداج تجدید کنند بهمان ترتیب تا وقتی که
آنچه متصاعد شود سپید باشد پس تجدید اسفیداج کنند و باب قرنک تسقیه کنند و بعد از تصعید آنچه محقق باشد بستانند
هریک جزو ازو بیست جزو نحاس را سفید کند **وجهی دیگر** بستانند از زرنیخ و کبریت از هرکدام که خواهند یک رطل از مرتک
سفید و نمک درانی از هریکی رطلی و آنرا بسرکه یک روز سحق کنند و بشب تشویه و هفت بار همچنین کنند پس تصعید کنند و باز باخلاط
او را تجدید کرده تصعید کنند تا تمام سفید شود و بعد ازان آنرا بنفط مقطر بغیر مستعمل عجین کنند و آنچه ازو محقق شود یک درم او بیست درم
نحاس منقی بیاض بیض مسلوق معجون بنوشادر سپید گرداند **وجهی دیگر** بستانند از هرکدام خواهند از زرنیخ و کبریت مقداری
و در برنیه اسکین کنند و آب نمک بر و ریزند و سه روز بگذارند لیکن هر روز چند نوبت می جنبانند پس آنرا براوق صافی کنند
و باب شیرین بشویند تا ملوحت او برود و بعد ازان تخفیف کرده باز در برنیه کنند و آب نمک در و ریزند و همچنان سه روز
بگذارند و هر روز سه نوبت بجنبانند و باز براوق صافی کنند و بشویند تا چنان شود که اگر صفیحهٔ تجربه کنند سیاه نگرداند پس آنرا خشک
کنند و بسایند و باب سرب محلول ده نوبت تسقیه کنند و با هر تسقیه تشویه میکنند بعد ازان آنرا سحق کنند و بر هر جزوی ازو اگر زرنیخ
باشد پنجاه درم را از هر جسدی که باشد **وجهی دیگر** بستانند کبریت و زرنیخ از هرکدام که خواهند مقداری و بعد از تشویه آنرا باب
نمک سحق کنند و باز تشویه کنند و سحق همچنان تا وقتی که سپید شود و در هر نوبت آنرا بشویند و براوق صافی کنند تا همچو بوره سفید شود
چنانکه باید پس باب عناب تشمیع کنند تا همچو نمکی شود که بگدازد پس آنرا جدا بنهند و کلس رصاص بستانند و بعناب تشمیع کنند
تا همچو نمک شود بعد ازان همه راجمع کنند و چند نوبت سحق و تشمیع کنند پس آنرا حل کنند و باز عقد که یکدرم ازو سیصد درم را
سپید گرداند و از حکیمی شنیدم که گفت من این را تجربه کردم راست آمد **وجهی دیگر** که آنرا منجز الحاجات خوانند بستانند زرنیخ
سپید و زیبق سپید از هریکی مساوی و بر صلایه باب صخرهٔ صما بسایند تا همچو آب شود پس آنرا در قاروره ریزند و یک منفذ دفن کنند
و آنرا تعقید کنند پس در عیا و دیگ رماد نهند و در زیر او یک شبانروز آتش کنند پس آنچه مرتفع شود بر دارند و یک درم ازو
بر شصت درم رصاص یا نحاس نهند تا سپید شود ان شاء الله تعالی **فصل هفتم** در ساختن زر گویند اگر زرنیخ یا
کبریت از هریکی که خواهند یک رطل بستانند و از برادهٔ نحاس سه رطل و آنرا بقلاب تسقیه کنند پس تشویه و تصعید و باز تجدید

نحاس کنند بهمان وجه تا آنچه متصاعد شود سپید بود پس باب قلقند و زاج تسقیه کنند و بعد ازان تشویه کنند تا سرخ شود
و آنرا در جامی ریزند پس بستانند زیبقی که از برای حمرت تصعید کرده باشند و تشمیع کنند و در ابتدا دیگر کنند و مثل آن
زعفران حدید و همه را بر صلایه جمع کنند و باب نوشادر مصعد بزاج مغلی که در و مثل ربع او زاج یا قلقنیا حل کرده باشند تسقیه کنند و بدان
تشمیع کنند تا همچو نمکی شود که بگدازد پس آنرا حل کنند و در و مثل نصف آن مجموع روغن صفرهٔ بیض برو نهند و آنرا دفن کنند تا منحل
شود و آب صافی گردد و این در پنجاه روز تمام شود پس تعقید کنند تا همچو یاقوتی شود و یک درم ازو دو رطل را از هر جسدی که باشد
صبغ کند **وجهی دیگر** بستانند یک رطل از زیبق منقی نخود دل و آنرا در قدحی مطین کنند و یک رطل از زیت برو ریزند و پنج درم
کبریت اصفر مسحوق و پنج درم زاج اصفر برو اندازند و قدح را با همه در میان آتش سرگین نهند و نگاه دارند تا هرچند که از زیت کم میشود
و در وی ریزند و بهیچ حال نگذارند که آتش فرو میرد تا یک شبانروز پس فرو گیرند و آنرا باب و نمک بشویند و در دیگی
مطین ریزند و در میان آن دیگ مناره از گل نصب کنند و بر سر او صفیحه بنهند و آن زیبق مطبوخ را در آنجا ریزند و در حوالی آن مناره
در دیگ یک رطل کبریت مسحوق بریزند و طبقی بر سر او نهند و منافذ او را بگیرند و در زیر او آتش نرم برافروزند تا شش ساعت چنانک
آن کبریت همه منبخر شود پس بگذارند تا سرد شود و بگشایند و همان تدبیر را اعاده کنند و هر وقت که دانند که بخار کبریت منقطع شد
آتش را قطع کنند و آنرا فرو گیرند و هر جزوی ازو بر بیست درم نقره نهند تا سرخ شود **وجهی دیگر** بستانند زاج محلول قدری که
خواهند و مثل ربع او مرتک بر و اندازند و سه شب بگذارند و بعد ازان بجوشانند و صافی کنند و مثل ربع او زرنیخ سرخ بر و
اندازند و سه شب دیگر بگذارند و باز همچنان صافی کنند و مثل ربع او مرقشیثا بر و اندازند و سه شب دیگر بگذارند و باز بجوشانند
و صافی کنند پس مثل مجموع روغن زرده برو اندازند و براده را بران تسقیه کنند و بسایند و تشویه کنند تا همچو زر و سرخ شود پس
مثل آن زیبق مصعد محقق احمر برو اندازند و باب نوشادر مصعد بزاج ده نوبت تشمیع کنند پس آنرا حل کنند و بعد ازان تعقید
یکمثقال ازو پنجاه مثقال را صبغ کند **واگر** با آن کبریت سپید سقی باب زاج و قلقند و قلقطار و حمرة الدم ضم کنند و باز ده نوبت
تشمیع کنند بعد از حل و عقد او یکی دویست مثقال از هر جسدی که خواهند صبغ کند **واگر** هریکی را علی حده تشمیع و تحلیل کنند
و بعد ازان همه راجمع کنند و سه هفته دفن کنند چون بر دارند و تعقید کنند یکی ششصد مثقال را صبغ کند و همچنین هرچند تحلیل و تعقید
آن مکرر شود اثر او مضاعف گردد **وجهی دیگر** بستانند برادهٔ زر و با همچند او از نوشادر سه روز بخل خمر بسایند پس تصعید کنند
و بسرکه بسایند و باز تصعید کنند و باز بسایند تا هبا شود بعد ازان زاج و زنجفر و نوشادر از هریکی وقیه بستانند و یک رطل خل مقطر
بران ریزند و یک هفته در میان سرگین بنهند تا منحل شود پس آنرا بران هبا اندازند و تشویه کنند تا زر و احمر شود و درمی ازو ده مثقال
نقره را صبغ کند پس سه مثقال زر برو نهند تا زر خالص بیرون آید و اگر آنرا با زیبق احمر بسایند و بزردهٔ تخم مرغ عجین کنند ده مثقال او سی
مثقال را صبغ کند پس بهر ده مثقال سی مثقال زر برو نهند تا زر خالص شود و اگر آن مجموع بحمرهٔ کبریت تسقیه کنند پس تشویه هر درمی
ازو صد مثقال را صبغ کند و اگر آنرا حل کنند و باب زعفران حدید تسقیه کنند پس تشویه هر درمی ازو یک رطل رصاص را زر کند **وجهی دیگر**

بستانند از براده زر آن مقدار که خواهند و آنرا بچندان او زیبق ملغم کنند و نیک بسایند پس بیان زاج و کبریت هفت بار
بریان کنند تا همچو ذرور احمر شود هر یک درم از وی ده درم نقره را صبغ کند پس سه مثقال زر برو نهند تا زر خالص شود و اگر پنج
مثقال زیبق تلغیم کنند و بهمان وجه که یاد کرده شد بسازند و زر با او اضافت کنند زر خوبتر آید **وجهی دیگر** بستانند زیبق چهل درم
و کبریت احمر پنج درم و زرنیخ اصفر دو درم و همه را همچو سرمه نرم کنند و نحریر به بیزند و در قاروره کنند که مطین باشند بگل حکمت و یک
شبانروز بسرگین تشویه کنند پس بیرون آرند و بکرنب و بول مصعد سحق کنند و باز بهمان سرکه بر و ریزند و تصعید کنند
و آنچه از و مقطر شود بعد از ساعتی منعقد گردد و اگر درمی از و بر ده درم نحاس نهند و آنرا با ده درم نقره بگدازند زر خالص بیرون
آید **وجهی دیگر** گویند اگر بستانند یک مثقال از روث پلنگ و یکمثقال از آن موش خانگی و یکمثقال بول مرد سرخ گونه و بیک زرده
تخم مرغ سیاه و دو درم نوشادر کانی و دو درم روغن زیت و این جمله را در دیگی کنند و دو روز در آفتاب نهند تا نیک بگندد
و بعد از آن دو مثقال نقره را در بوته بگدازند و این جمله را در آنجا ریزند چنانکه بخار او هیچ بیرون نرود و بگدازند تا سرد شود
بیرون آرند **فصل هشتم در ساختن لآلی** گویند که اگر مروارید خرد سفید صافی را بستانند و با آب لیمو چند بار بجوشانند پس بستانند تخم
مرغی و در آب بجوشانند و پوست از وی باز کنند و پاره از سفیدهٔ آن بردارند چنانکه زرده از آنجا بدر آنند و باقی سپیدهٔ او
همچو بوته بماند پس نوشادر را بکوبند و در آنجا ریزند و بر سرگل ناوه یا در میان آبی که در سکوره باشد نهند و یکشب در آنجا بگذارند
تا حل شود پس چون حل شده باشد در ظرف آبگینه کنند و دانها شسته را در سر آن ریزند و یکشب بگذارند و بعد از آن
یک نوبت آب گرم بشویند و ترنجی بستانند و از سر او قدری بردارند چنانکه باقی همچو بوته شود و ترشی او را بیرون
کنند و از دانها که درو باشد پاک کنند و چون پاک کرده باشند آنرا نیک بکوبند و باز در پوست ترنج کنند که از
سر آن برداشته بودند باز جای نهند و بدوزند و آنرا در پارهٔ کرباس نو بپیچند و بریسمان سخت کنند و گوی در زمین بکنند
بمقدار یک گز و سرگین خشک بستانند و همچندان از سرگین تر و در آن حفره کنند و آن ترنج را در میان آن زبل نهند و آنچه بزرگ
پهن بر سر آن حفره نهند و بر وی دیگر بارها آن خاک پر کنند و شش روز در آنجا بگذارند پس بیرون آرند و آن جمله حل شده باشد
پس آنرا در قدحی آبگینه کنند و بکفچه از آبگینه سه روز آنرا بر هم میزنند تا چون خمیر گردد پس پارهٔ از جامهٔ ابریشمین بستانند
و بمقدار پنجه و انگشتها بدوزند و در دست راست کنند و قدری از ابریشم سفید در میان کف دست چپ گیرند و در انگشتان
خود بیاض بیض مروّق در مالند و از آن مخمّر مقداری که خواهند بر میدارند و در میان کف دست چپ می مالند تا نیک
گرد شود پس آنرا بموی خوک یا بسوزن نقره سوراخ کنند و در قدحی از آبگینه نهند و قدحی دیگر هم از آبگینه بر سر آن نهند
و سه شبانروز بگذارند پس چون بیرون آرند بغایت روشن باشد آنرا در میان بیه بط یا در خمیر نهند و در خورد مرغ
خانگی دهند و او را نگاه دارند که پاسند(?) چندانکه مانده شود پس اگر آن دانه دانگی یا دانگی و نیم باشد بگذارند که آن مرغ چیزی
خورد یا ساکن شود بلکه او را بکشند و حوصلهٔ او را بشکافند و بگذارند تا نیک سرد شود پس آن دانها را بیرون آرند و دو روز یا سه روز

بگذارند تا خشک شود و اگر زردی با وی باشد از زردی آن ترنج بود آنرا در شیر ترش که بغایت ترش باشد اندازند تا آن
زردی بخود(?) کشد و در پاکیزه و صافی بماند باذن الله تعالی **وجهی دیگر** بستانند مروارید خرد هر مقدار که خواهند
و بستانند از شاخهای بکلم(?) تر و ثمر او و حب او و عروق و ورق او و آب این مجموع بگیرند و آن مروارید را در آنجا نهند
و یکشبانروز بگذارند چون در آنجا منحل شود دست را بروغن بلسان مدهن کنند و آنرا جمع کنند و باز دست را بهمان روغن
مدهن کنند و آنرا حبوب سازند بهر مقداری که خواهند و آن حبوب را بموی اسب سوراخ کنند و میان هر دو حبه قطعهٔ از
برگ جوز نهند پس قطعهٔ از پنیر تازه بستانند و آنرا بدو پاره کنند و آن دانها را بنهند و آن نیمهٔ دیگر را بر سر آن نهند
و آنرا در خمیر گندم گیرند و در دیگ نهند و بجوشانند چندانکه دران پنیر دهنیت نماند پس آنرا بیرون آرند و بر طلق
محلول ناعم بمالند تا نیک بیرون آید **واگر** بقم سرخ نیک بستانند و سه نوبت آب او تقطیر کنند و مقداری که خواهند از
بلور بستانند و آنرا در بوته گرم کنند و چهارده نوبت بدان آب سقی کنند خوبتر از یاقوت معدنی بیرون آید **واگر** بلور را
بتراشند و شش روز در میان بول فرزند بچه یاقوت شود **واگر** یاقوت سفید را ببول شتر بجوشانند سرخ شود **واگر** نمک قلی
و نمک اندرانی و نمک هندی و شب یمانی و نوشادر را بکوبند و بیزند و آب بقم بر و ریزند و بعد از آن تنکار مدقوق
بر و اندازند و سه روز بآتش خفیف طبخ کنند پس یاقوت سپید یا بلور را بدان بمالند چیزی بغایت بیرون آید
و از ارسطاطالیس نقلست که اگر تنکار را در روغن بجوشانند بآتش نرم چندانکه روغن سرخ شود پس آنرا بعد از تصفیه
در آبگینه کنند و فصوص کهربا را درو بجوشانند جوشیدن تمام بآتش خفیف از فحم و چون آن روغن در جوشش آید اندکی
کبریت بر و اندازند آن فصوص همچو یاقوت احمر بلکه خوبتر شود **فصل نهم** در ساختن مشک و عنبر گویند اگر
بستانند از ریوند چینی پنج مثقال و رامک اشنه و براده عود و دم اخوین از هر یکی دو مثقال و این جمله را بسایند و بیست مثقال
از آن یک مثقال مشک اضافه کنند و بدان بسایند و بر آنجا روغن زنبق خالص بچکانند چندانکه دسم روغن برود پس آنرا
در رکوی کتان صفیق نو کنند و بمالند چندانکه دسم روغن از رکو بیرون رود پس دو مثقال از آن با یک مثقال مشک خلط کنند
آن مشک خوشبوی تر گردد و بهیچ گونه فرق نتوان کرد **وجهی دیگر** بستانند ده مثقال از سنبل طیب و همچندان
ترنه(?) نرم و نیم درم زعفران و یکدرم ورس سیاه و مثل این مجموع نشاسته در روان منزوع الصمغ و هر یکی را علی حده بکوبند و نحریر
به بیزند و با آب گل خوزی عجین کنند و قرصها سازند و بر گوی پاک خام بنهند و مثل آن رکوی دیگر بر سر آن اندازند و در سایه
خشک کنند و بعد از آن آنرا بسایند و جزوی از آن با جزوی از مشک بیامیزند و بهر که خواهند فروشند که هیچکس نتواند دانست
و گویند اگر زبد بحر وقیه بستانند و از صمغ اسود دو وقیه و از سندروس شش وقیه و از سنبل طیب پنج درم
و هر یکی را علی حده بکوبند و به بیزند پس شمع سفید بستانند و در طنجیر نظیف نهند و آنرا بگدازند و آن اخلاط را اندک
در و ریزند و بچوبی آنرا بجنبانند تا بهم آمیخته شود پس بیرون آرند و آب سرد بر آنجا ریزند رنگ او همچو رنگ عنبر شود

وبوی نیز دهد جزوی را از آن بر جزوی دیگر از عنبر خالص نهند و بهی که خواهند دهند و فروشند و بغایت خوب باشد
و هیچ کس فرق نتواند کرد **وجهی دیگر** بستانند جزوی از عنبر و جزوی لک نیک و پنج جزو شمع سفید و لک را بسایند
و عنبر را بگدازند و اول لک را بر و اندازند و بعد از آن شمع را تا بگدازد و آنرا بچوبی بجنبانند تا مختلط شود بر از
آتش فرو گیرند و آب سرد بر و ریزند و بشکنند هیچ کس آنرا از عنبر باز نشناسد **فصل دوم**
در اشارات بعضی از اصطلاحات ارباب این صناعت بدانکه ایشان **زر را** شمس و آب و رزاد و عالم
و شعاع و نور خوانند **و نقره را** اسد و ام و مرس و بیضا و سمع خوانند **و آهن را** مریخ و سدید و زعفران و یمانی و هندی خوانند
و مس را زهره و سواد اخ و احمر و اصفر و واسط **و قلعی را** مشتری و صرار و لین و خوار و ابیض و رخو **اسرب را** عطارد و درن
و اسود و نجم و مذهب اجساد **و زیبق را** طیار و فرار و آبق و سحاب و برق و روح و مرکب و جسد رطب

نوشادر را ملح و کافور و ریاق و اثمد بری و حجر ابیض **زرنیخ را** ملک و حجر
الذهب و عقرب و سلف اجساد **و کبریت را** عروس
صفرا و سمعهٔ بیضا **و آب زر را** ماء الصفره خوانند
آب نقره را ماء البیاض **آب زیبق را** ماء الفر
والعلم عند الله
م

طلق را محلول گردان ای پسر
تشویه میکن بآتش گرم گرم
تو روز بسای جمله با هم

تا شود آبی بیا تند فرار
تا شود عقد و دولت گیرد قرار
از عقرب و روی سخت و زنگار
و اندر تف آفتاب میدار
با اصل یکی یکی برافکن

جمع کن با زیبق مصعد ورا
یکدرم بر شصت نه از مشتری
ما تند یکدیگر بمقدار
برده زقمر یکی برافکن
وین پس زهمه جهان نگه دار

پس بکن نوشادرش هم وزن یار
تا برآیایی زریخ روزگار
تا همچو طلا شود بمعیار

بسم الله الرحمن الرحیم

این نکات هفت گنجست و مفاتیح الاسرار از منشآت تنکلوشاه بابلی

این هفت گنج است براز که هر گوهری گنجست تا موار و بنیاد آن بر تدابیر هر تدبیری که در اسرار سبعه و مفاتیح سبعه
و انوار سبعه و مصابیح سبعه نیست درین کنوز سبعه و مفاتیح او یاد کرده شود مجرب چنانک در درستی آن
هیچ شک و شبهت نیست و جمیع تدابیر بدست خود در عمل آورده ام و یک دقیقه از دقایق تدابیر مهمل نگذاشته ام
چون تدابیر اوزان و معیار در اسرار و مفاتیح او یاد کردم و تراکیب و القا و تدابیر آن در انوار و مصابیح آن بیان کردم
هر تدبیری که در آن هر دو گنج نیست درین کنوز سبعه بیان کنم و در نعت حق تعالی باشد بخوانند و بدانند و فاش گرداند
و من که حکیم تنکلوشاه بگیرم در نعت حق تعالی باشم اگر یک دقیقه مهمل گذارم **کنز اول** بدانک چون روح را با جسد
اعنی نوشادر را در درجات خود با مس بکلس در مراتب خود دو وزن کردی جسدی سیاه بیرون آید و سبز و شفاف
نشود مگر بخل عنبی سفید سه ساله که منقطر باشد در قرع و انبیق جدید اگر در درجهٔ ادنی عمل کرده است این خل منقطر تمام است
و اگر در درجهٔ اوسط است خل زرد منقطر یا سبز منقطر و در درجهٔ اعلی خل محمر منقطر **تدبیر** خل زرد منقطر زاج زرد تبری که
مانند کبریت اصفر باشد و صافی چون مح البیض و شفاف چون زرنیخ آنرا جزوی مسحوق در ده جزو آب صافی در زجاج مطین بر سر
کوره تشمیع بر آتش نرم طبخ باید کردن تا آب نیمی برود و آنچه بماند صافی باید کردن و صافی کردن مائعات اینست **تدبیر**
صافی کردن مائعات فتیلهٔ هموار از صوف الغنم سفید نرم باریک بسازد و یک سر فتیله در آن قدح نهد که در وی مائع باشد
سر فتیله بر روی آب نهد باحتیاط و یک سر فتیله در قدح پاک که در جنب آن قدح نهاده باشد تا آب صافی مروق از آن
قدح بدین قدح آید تدبیر صافی کردن مائعات اینست انگاه که صافی کردد در قدح زجاج مطین بر آتش نرم بآهستگی طبخ
میکند تا سخت شود انگاه در آفتاب نهد تا خشک شود سحق کند بفهر زجاج در صلایهٔ زجاج یا چینی و نگاه دارد **اگر** خواهد که این
زاج را سبز کند چون زنجار این زاج را با مس تبری براده کرده دو وزن کند از شش دینار تا یکی در شش نوبت چنانک در اسرار
و انوار شروح است و آن دو وزن کرده را در ده جزو خل عنبی سه ساله منقطر کند در دیگ سین پاک غیر مغشوش و طبخ میکند تا زاج بر
گردد از اثر مس و خشک گردد و بطبخ کامل در خل منقطر نیمی برود و آنچه بماند صافی گرداند و صافی مروق را مفرد در قدر سین
بجوشانند تا بطبخ آهستهٔ حکیمانه کامل خشک شود و در آفتاب نهد تا خشک گردد سحق کند و نگاه دارد **تدبیر** اگر خواهد که این زاج
سبز زنجاری را سرخ شنگرفی گرداند با زعفران الحدید دو وزن باید کردن **تدبیر** زعفران الحدید اگر اعظم خواهد حدید محمر مکلس کند
بر نوشادر بر وجه مسطور در اسرار و انوار و وسطی آنک دو جزو براده حدید غیر مغشوش و دو جزو نوشادر کانی مصعد و جزوی زرنیخ احمر

شغاف دو انده ساعت با هم سحق کند بخل عنبی متقطر در آن حال که بخل عجین کرده باشد در صره دو تو بند از کتان و در قمره خل
متقطر آویزد و هر روز سحق کند تا زعفران صافی گردد واگر در درجه ادنی خواهد جزوی براده حدید غیر مغشوش با جزوی زاج
زرد یا سبز یا سرخ در وزن کند و بسرکه عجین کند و در کتان سه تو بسته در زمین نمناک دفن کند که آن زمین بخل نمناک باشد
چندانکه خشک میشود نمناک میکند و هر روز زعفران را بخل متقطر سحق میکند و مکرر میکند تا زعفران لطیف
گردد پس اگر خواهد که زاج سبز را سرخ گرداند جزوی زاج با جزوی زعفران الحدید دو وزن کند چنانکه مذکور و مسطور است
در انوار الاسرار و مفاتیح و مصابیح مشروح مجرب آنگاه در بول متقطر در مغرفه حدید منقی طبخ حکیمانه آهسته میکند تا نیمی برود
آنچه بماند سرخ باشد صافی کند و مفرد او در زجاج مطین بجوشانند تا سخت شود در آفتاب نهند تا یابس گردد سحق کند و نگاه دارد
واگر دو وزن کرده را در مغرفه حدید جدید منقی می تابد تا سرخ میشود و در بول متقطر می ریزد سرخ بیرون آید واگر زاج سبز مجرد در مغرفه
حدیدی می تابد و در بول متقطر می ریزد سرخ بیرون آید و این جمله تدابیر بتجربه رسیده است و دلیل صدق و برهان حق و طریق مستقیم
پس اگر خواهد که سرکه را زرد یا سرخ یا سبز گرداند تدبیر آن ده جزو زاج با سی جزو خل عنبی سه ساله سفید در آفتاب بنهند تا خل
زرد گردد مقطر کند اگر در تقطیر زرد بیرون آید خوب والا بقدح اعادت عمل کند تا زرد بیرون آید در تقطیر و سبز و سرخ همچنان جزوی زاج در سه
جزو خل متقطر در آفتاب نهند تا خل بلون دارو شود مقطر میکند و باز با زاج عمل میکند تا سرکه زرد یا سبز یا سرخ بیرون آید اما اگر
خواهد که بول متقطر را زرد و یا سبز یا سرخ گرداند تدبیر آن بول صبیان محرورین یا بول بیماران بحرانی که سرخ و شفاف باشد و بول
صبیان ابنا ... بهتر بود و مذکر و مونث مناصفه باید آنرا در قرع مقطر کند و در قدح زجاج کند سه جزو بول مقطر جزوی زاج
در آفتاب نهند تا بول بلون دارو گردد مقطر کند اگر در تقطیر زرد یا سبز یا سرخ باشد والا اعادت عمل کند تا بول زرد یا سبز یا سرخ
در تقطیر بیرون آید و روغنها احتیاج لون ندارند پس اگر نوشته بیند که روغن زیت یا مخ البیض یا روغن عذره انسان یا شعر
انسان بزاجات سه گانه رنگین کند خطاست تا دانی پس در زاج هیچ تدبیر دیگر نماند الا آنکه حل گردانی و آن در نی سبز
رسیده و در انبوبه قصبه فارسی پر کند و سر بدار وی وصل محکم کند و تا بموضع دارو در قدر بول متقطر آویزد و سر بر نهد و سوراخ بخار
بیرون رود بگذارد و طبخ آهسته حکیمانه میکند تا زاج حل شود و نوشادر در نی هم بدین طریق حل شود واگر روده گوسفند درست
برگیرد و باز گرداند و با آب و نمک بشوید چند بار و یک سر روده ببندد بریسمان و با دارو در وی دهد و سر دیگر به بندد و چنین پر با داز
و تند معلق بیاویزد تا خشک بماند اگر خواهد که زاجات را یا نوشادر را حل کند یک نیمه روده پر دارو کند و یک نیمه خالی بگذارد
و در حمام گرم بحرارت بنهد تا حل گردد یا در قدر آب گرم تا بموضع دارو بیاویزد و طبخ حکیمانه میکند تا حل شود واگر آن زمین را که
ببول نمناک کرده باشند چون روده در وی دفن کند حل گردد و در قمره بول متقطر و خل متقطر در کیسه موئین در تحت آن قندیل
زجاج آویخته سر بر نهاده روز در آفتاب و شب بر آتش نرم و قمره مطین بگل حکمت باشد البته حل گردد و اما آنکه ترب
بقندیل رود واگر ترب نباتی برگیرد یا چنانکه در زمین رسته میان او تهی کند روده زاج یا نوشادر در وی نهد و سر ترب

هم بدان ترب سخت کند و هر روز از تربی بتربی دیگر نقل میکند تا حل گردد چون آب و در قاروره تنگ کرده و سر محکم در بندد و مرغزی
لطیف دوخته در حقه نهد و گر واگر در آن زبل تازه فرس در می آکند تا قاروره در زبل مستغرق باشد در آفتاب و شب بر این
او آتش نرم حل گردد چون هر روز زبل تجدید کند و هر شب آتش واگر جزوی نوشادر با جزوی بیاض البیض مسلوق سحق کند بنابت دو
وزن کردن نوشادر در خورد سفیده خایه مرغ خانگی دهد و در پوست بیضه پاک شسته کند و سر بدارو وصل محکم کند و در زیر مرغی
نهد که بیضها داشته باشد و آن بیضه در میان باشد چون مرغ بر آید نوشادر حل باشد و طلق چون خمیر شود بدین طریق و نیز دیگ حل گردد
واگر آن بیضه در یخ و برف و بجای سرد دفن کند حل گردد انواع حل زاجات و املاح اینست و نوشادر هم بدین انواع و تدابیر
حل شود محمرا و مبیضا و معقدا فضیا و ذهبیا و کافوریا و زرنیخیا و حدیدیا و درین کنز اول انواع تدابیر عمل اول که در کتاب اسرار بیان
کردم تمام کردم و این زاج زرد محلول و خل مفرد مقطر زرد و سبز و سرخ مقطر و بول مفرد مقطر و زرد و سبز و سرخ مقطر جمله تدابیر عمل
روح و جسد است اعنی زنجار تدبیر آن کلس مس مجدد کانی غیر مغشوش را الواح سازد و در کوزه نو کند و در اتون فقاران
نهد بدان موضع که حجر نوره نهند تا مکلس گردد مفرد او چون بیرون آورد با آب سحق کند و خشک کرده سحق کند آنگاه در بوته بریان بر
آتش چنان بتابد که سرخ گردد برگیرد و در ادنی در زاج زرد محلول و در وسطی در زاج سبز محلول و در اعلی در زاج سرخ محلول ریزد هفت
بار آنگاه سحق کرده و غسل کرده تا تلخی زاج برود بروغن زیتون غیر مغشوش عجین کند و قدر شش یک آن بوره ارمنی برنهاده بر
آتش سخت بگدازد [illegible] از بوته اعلی در بوته اسفل ستنزل کند باز اگر خواهد عمل کند واگر خواهد الواح سازد و باز مفرد او سوزاند
و در ادنی یا وسطی یا اعلی بزاجات سه گانه عمل کند و باز ستنزل گرداند زاج قبرسی زر د تمام است واگر به نوبت کند غایت کمال
عمل اینست و این مس پر از قبرسی و رسته و بابلی و سرخی باشد ازین مس عمل کند مفرد او مرکبا واگر بجای زاجات سه گانه ابوال
چهارگانه باشد شاید مفرد مقطر و زرد و سبز و سرخ مقطر اما خل مفرد و زرد و سبز و سرخ مقطر درین عمل مدخل ندارد و آن برای زنجار
اعظم و اوسط و ادنی باشد واگر مس کج خواهد ده دینار مس بگدازد و چنانچه در کتاب اسرار و انوار مشروح و مسطور است
بکبریت احمر سندی مفرد او مدبر او محمرا فی درجاته دو وزن کند در گداز اگر نوبت اول سحق بذیرد شود والا نوبت دوم ده دینار
با پنج دینار واگر احتیاج بنوبت سیم باشد پنج دینار البته مکلس و سحق پذیر شود آنگاه سواد او بزاجات سه گانه محلول هر کدام که دارد
زایل کند یا سرکه چهارگانه مفرد او مصعدا و مغفرا و محمرا یا ابوال چهارگانه هم برین سیاقت و قایم مقام این در ادنی عسل نحل غیر مغشوش
مقطر کند مفردا عمل کند و روغنها نباتی اعنی زیت و حیوانی چون دهن مخ البیض و انسانی چون دهن عذره انسان و روغن شعر اینها بهیچ زاج
نیامیزد و مفردا عمل کند الا روغن عذره و شعر و مخ البیض شاید که بزر محمر مکلس بیامیزد و مقطر کند چند نوبت در زاج شامی تا روغن چون
زر محمر منور گردد و قایم مقام آن زر غیر محمر مکلس شاید و حدید محمر مکلس و زعفران حدید شاید و آنک محمر مکلس شاید و قایم مقام جمله مس
مدبر مکلس شاید و زنجار حکمت ثابت شاید که روغن مخ البیض غیر مغشوش یا روغن عذره انسانی یا روغن بلون اجساد بیرون آید این
روغنها چنان مقطر کند که اگر کواکب فضی را بر آتش بتابد تا سرخ شود و درین روغن غمس کند در ظاهر و باطن او اثر کند و از زر ماند زر محمر

محمر وغیر محمر بیرون آید و از حدید چون حدید و از انک چون انک و از مس چون مس بهر لون که بیرون آید نقره بقدر شش یک آن
زر معدنی بر نهد بلون زر محمر بیرون اید این اسرار را بکار بیاد کار را ز من نکه دار **واکر** روغن زیتون غیر مغشوش باید جزوی با جزوی
زعفران الحدید بیامیزد و در قرع زجاج مقطر میکند تا روغن زیتون بلون زعفران الحدید بیرون آید مس مکلس را بدان روغن عجین میکند
و در اتون فخاران می نهد مس چون شنکرف رمانی محمر کردد و عسل نحل هم برین طریق که زعفران الحدید عمل کند انواع تدابیر و تکالیس
مس مفردا و مرکبا و مجربا کاملا صحیحا اینجا بیان کردیم ازین انواع تدابیر تجاوز نکند که این جمله بتجربه رسیده است و دلیل صدق و برهان
حق و طریق مستقیم و راه راست بمقصود اینست **کنز دوم** در تدبیر نوشادر بدانک مقصود ما نوشادر کانیست غیر
مغشوش و درجه ادنی او در تصعید آنست که مسحوق را جزوی در چهار جزو آب صافی کند در قدح پاک هموار جدید چینی یا زجاج دیوار بلند
که یک نیمه خالی باشد در آفتاب سرطانی یا اسدی نهی تا نوشادر ماند کافور ریاحی مصعد کردد چون بجوشد با حتیاط برکیری و نکاه داری
این تدبیر خود نوشادر در هیچ عمل مدخل ندارد **واکر** از بول متقطر مفرد بدین سیاقت تصعید کنی درجه وسطی دارد واکر از بول زرد مصعد
کنی یا سبز یا سرخ درجات اعلی دارد **واکر** از خل مفرد مصعد کنی سبز بیرون آید و درجه ادنی دارد واکر از خل زرد یا سرخ مقطر مصعد کنی مراتب
علیا دارد اما از عسل مقطر و از ثمان مقطره نشاید که تصعید کند الا مکر بدان عجین کند و بین القدحین تصعید کند در درجات ثمان اربعه و در
اعلی زاجات سه کانه زرد و سبز و سرخ اکر نوشادر بعسل نحل مقطر مفرد عجین کند و بین القدحین بدوازده ساعت کامل بنار متوسط مصعد کند
تا بلون ادهان بیرون آید از درجات ادنی است اما اکر نوشادر ببیاض البیض سلوق دو وزن کند و مصعد کند بین القدحین در بیاض سفید
بیرون آید و در حمره بصفرة البیض سلوق اما بخون رک آدمی عجین کردن و مصعد کردن فایده عظیم دهد در حمره و بتیره از هر کجاه چون عجین کند
و تصعید کند در بیاض سفید بیرون آید و با بلور مکلس دو وزن کرده مصعد کند تا بلون بلور سفید بیرون آید **واکر** اجساد باشد
اعنی زر براده و ورق محمر و غیر محمر و نقره و ماسیه براده کرده و کافور حکمت حدیدی و نحاس و طلق و زجاج شامی مکلس و در حمره
قایم مقام زر حدید محمر براده کرده و آنک محمر ثابت براده کرده و مس منقی براده کرده مستنزل در بوته تافته جمله در اسرار و انوار
مجرب با صحیح کاملا یاد کرده ام که اجساد براده کرده با نوشادر محلول بروز دو وزن میکند بدوازده ساعت روز ربیعی و شب تصعید
بدوازده ساعت و وزن اول نکاه دارد و جبر نقصان وزن اول بنوشادر محلول مجدد میکند تا نوشادر بلون اجساد مصعد کردد
این از درجات نوشادر است اعلی با زر محمر و غیر محمر و وسطی با حدید و آنک محمر در ادنی با زعفران و مس مکلس در حمره و در بیاض
اعلی مع الفضة و فی الوسطی مع الکافور الحکمة و فی الادنی مع الطلق و البلور و الزجاج و در عمل تصاعید نوشادر انواع مجرب اینست که تدابیر
آن بکلی اینجا بیان کردم و یک دقیقه از دقایق حل نکذاشتم و حل کردن با نواع تدابیر مجربات در کنز اول و تحلیل زاجات و املاح
بیان کردم و ستر دو وزن کردن با جسد خود در اسرار و انوار عیان کردم و در تراکیب با لقا رسانیدم جمله مجرب و صحیح اما تدبیر کرفتن
روغن مح البیض تا قاروره زنجفری دراز کردن در کل حکمت کیرد **بیان** کل حکمت مجرب مایه آن کل بوته باید و خاکستر چوب بید
سفید سیاه و کرد طاحونه برنج سفید زنک طعام شتوی و موی کوسفند بمقراض خورد کرده و فروده زبل از کل دو جزو و از ینها جمله با هم مسحوق جوی

بر بیاض البیض بکتان پالوده با آب برک خطمی و کل و پالوده بکتان پاک وی مالد تا دو سنده کردد شش ساعت باید مالیدن
با آب خطمی صافی و بیاض البیض اینست کل حکمت **تدبیر** کلی که وصل اقداح و سرها و قاروره بدان وصل کند زجاج شامی مسحوق
و سریشم اکا سفید و کرد طاحونه و نمک طعام شتوی مرچهار برابر مسحوق و معجون ببیاض البیض صافی کرده آن قاروره زنجفری در کل حکمت
کیرد و یک نیمه صفرة البیض مسلوق در کند و قدری پشم سفید پاک نرم باریک بر در شیشه نهد و شیشه را سرنکون در حفره نهد که در
شیشه در میان شیشه دیکر نهاده باشد و وصل بداروی وصل کرفته و خشک کرده در ان حفره نهد و آتش تون حمام کرداکرد آن
بریزد تا روغن فرو چکد از شیشه بشیشه رود و اکر قدری کبریت اصفر مسحوق بزردی برا کند بزردی فرو چکد و نیکوتر بود و روغن غدره
هم برین طریق حاصل کنند و غدره صبیان ابنا نعمت باید که از چهل روز نکذشته باشد از وقت ولادت و اکر هر دو کبریت اعنی صفرة
البیض مسلوق با غدره صبیان دو وزن کنند و بدین ترتیب روغن مقطر کند نیکوتر باشد و اکر غدره خشک باشد و خواهد که روغن
بکیرد با صفرة البیض مسلوق دو وزن باید کردن و مقطر کردن اما روغن شعر انسان که افضل دهان این کارست موی سر جوانان نرینه
از سی سال نکذشته باشند از وقت بلوغ و قبل البلوغ نشاید اشقر و غیر اشقر بصابون و کل و آب صافی بشوید و سخ زایل شود و خشک
کرده بمقراض براده کند بقدر ده یک آن کبریت اصفر و قرع زجاجی نیم از ان موی در اکند و در کوره نشاند ظاهر و باطن کوره بکل حکمت
اندوده و خشک کرده آتش نرم نرم برافروزد تا آب سفید غلیظ فرو چکد چون منقطع شود آتش سخت میکند تا آب سیاه غلیظ
فرو چکد و منقطع شود آتش بلند کند تا روغن سرخ بچکد چندانک خواهد بردارد **سر اعظم** اکر جزوی زر محمر یا غیر محمر چون مکلس
باشد بدین روغن اعظم برآمیزد و در قرع مقطر کند و آن مقطر در خورد مکلس دهد و باز مقطر کند تا روغن شعر
بلون زر محمر یا غیر محمر مکلس مقطر کردد اینست روغن مبارک قارون که کوکب نقره روبایی بتافتی بر آتش و درین
روغن غمس کردی زر محمر شدی چندانک بیشتر کداختی بهتر بودی و این عمل بتجربه رسیده است و با دهن مح البیض و غدره هم
بدین طریق عمل کند درجه وسطی و ادنی باشد اما علم تصعید و تدبیر آن در کنز سیم بیان کنم **کنز سیم** بدانک اکر تو خواهی که زیبق
یا کبریت یا شنکرف حکمت یا روح یا جسد دو وزن کرده تصعید کنی از سه طریق خالی نیست **طریق اول** قدر اثال و آن
دیکی هموار است که بلندی دیوار آن یک ذراع بود و عرض او در قدر و نیم ذراع کنار با زکردانیده چندم که مکبه بر وی سازی بداروی
وصل و این قدر از حجر مکی شاید و افضل زجاجی بود و چینی و سفالین محکم که رنک سطبر قوی دارد و مکبه او قدحی زجینی یا سفالین
رنک داده سوراخی در بن او باشد بقدر سر جوالدوز تا بخارات از انجا بیرون رود و کوره او مربع ذراعی در ذراعی سقف او
مدور جای اثال یا قدحین یا قاروره خالی بکذاشته چهار ثقبه در جوانب اربعه او تا میزان آتش از انجا معلوم کند و اثال را بکل
حکمت کرفته و خشک کرده و قدحین را قدح اسفل بن پهن و هموار باید و قدح بالا بران ساخته قدح زیر مطبق بکل حکمت و بالا
و وصل بداروی وصل محکم کرفته و خشک کرده و در کوره فراخ مربع و هیزم آن از چوب بید باید خشک کرده که مربع بشکافد و یک
یا دو ودی سوزاند هموار چنانک از چهار ثقبه آتش مساوی شعاع زند و شیشه زنجفری دراز کردن موقوف در کل حکمت کرفته و خشک کرده است

علم تصعید چنانک مجربست و از این طریق تجاوز نکند اما میزان آتش تصعید اگر جسد باشد که تصعید کند آتش از وقت تا وقت
بیست و چهار ساعت تمام آتش بلند هموار باید و بیست و چهار ساعت باید گذاشتن تا سرد شود و اگر نفس است
که تصعید میکند چون زرنیخ و کبریت آتش میانه هجده ساعت تمام و نه ساعت بگذارد تا سرد شود و اگر روح محض باشد چون زیبق
و نوشادر که تصعید میکند دوازده ساعت آتش نرم هموار چون چراغ و دوازده ساعت فرو باید گذاشتن تا سرد گردد جملهٔ ارواح
و اجساد و انفاس را املاح و زاجات که خواهد که تصعید کند بدین علم و عمل راست آید بی شکی و جمله از مجربات بنکلوشاه حکیم کبیر بابلی
است اما در کنز چهارم بیان تصعید زیبق و زرنیخ بگوییم که انواع تصاعید نوشادر با اجساد و انفاس و ارواح گفتم و تصعید زیبق
و زرنیخ مفرد نگفتم و مما اتم المهمات من جمیع الاشارات اول زیبق را تنقیه باید کردن و تنقیهٔ او بدین نوع است که در نوشادر حکمت
محلول و زاج مطین طبخ میکنند تا سیاه می شود می ریزد و مجدد میکنند تا نوشادر حکمت بلون خود بماند و زیبق منعقد باشد و سحق پذیر
و اگر با نوشادر کانی مصعد محلول همین طریق بجای آرد سفید و نقی گردد چون کوکب دری و سهیل یمنی اما عقد نپذیرد و در ملح ... محلول و ملح بول
محلول و ملح قلیا محلول چون طبخ کنی بدین طریق چون جرم قمر منور گردد حل کردن املاح در کنز اول بیان کردم و در بول منقطر و زیت
منقطر و خل غیر منقطر چون طبخ کنی بدین طریق منقی گردد و تمام آنگه شود که با برادهٔ نقره رو باسته رو وزن کنی و در قرع منقطر
کرده ... این تمامی عمل زیبق است در تنقیه آنگاه اکسیر این زیبق ملح ... مشویات ملح ... باید کردن و ملح صافی چون
طلق محلول کردن و آب از رسش صافی کردن و طبخ کردن در چینی مطین تا ثابت گردد باز حل کردن و صافی و طبخ تا منعقد
بار دیگر شود اما هشت بار می باید که تشویه یابد آنگاه تمام شود تدبیر آن چنانک مجربست هر نوبتی که حل کرده باشد و صافی کرده
طبخ کرده و با فتاب خشک کرده در صرهٔ کتان بندد و در قرعهٔ مطین نهد و در تون حمام نهد روز دیگر بیرون آورد و حل کند تا هفت
نوبت سحق و حل و طبخ و تشویه باید اکسیری دیگر زاج زرد صافیست و تدبیر آن در کنز اول بیان کردم و سبز و سرخ نشاید اکسیری
دیگر خل عنبی سه ساله منقطر است و زرد و سبز و سرخ نشاید دو جزو و زیبق و از این اکسیر دو که تا اعنی ملح و زاج دو دو جزو و سرکه چندانک
جذب کند و سحق بفهر زجاج شامی و صلایه از زجاج یا چینی یا هاون زجاج یا چینی و سه شبانروز چنانک هفتاد و دو ساعت باشد
سحق کردن با خل چندانک جذب کند و هر دوازده ساعت سحق یکبار تشویه نرم دادن بر سر کورهٔ تشمیع بیکساعت و یکساعت
فرو باید گذاشتن تا سرد شود بیان تشمیع و کورهٔ او کورهٔ مربع باید نیم ذراع در طول و عرض ظاهر و باطن بگل حکمت اندوده و خشک
کرده و این در کنز پنجم بیان کنم کنز پنجم و در آن کوره کوچک و تنگ باید و هیزم او قصب فارسی مرتع بسکافد یک یک سوزاند
چون چراغ در ارواح و یک یک یا دو در انفاس و دو دو یا سه در اجساد و مدت آتش اجساد دو ساعت و یکساعت و نیم
و انفاس یکساعت یکساعت و نیم و ارواح یکساعت و نیم ساعت و دارو که خواهی که تشمیع کنی با نوشادر نمناک کنی و در
سحق خشک کنی باز نوشادر اعادت کنی و هر دوازده ساعت یک نوبت آن بر قدحین مطین هموار زجاجی یا چینی کرده بر سر
این کوره نهی و تشویه دهی چون خشک گردد برداری و معلق بیاویزی تا سرد گردد باز اعادت کنی و انتها تشمیع در اسرار بیان کردم که بر لوح نحاس

در بیاض و نقره در حمره بیازماید تا عوض کند جمیع اجساد و انفاس و ارواح و ارکان و صور و شعب اکاسیر بدین نوع تشمیع باید کردن
که من کرده ام بدست خود مجرب صحیحا تاما کاملا مفیدا نافعا سایغا پس چون سه شبانروز زیبق را با اکاسیر سحق و تسقیه و تشویه کرد دلیل
آنست که زیبق سحق یافت در اثال کند یا قدح اسفل مطین و بر سر کورهٔ تصعید نهد و مکبه با قدر یا قدح استوار کند بدارو و وصل
و خشک کرده آتش نرم هموار میکند تا دوازده ساعت بگذرد و بخارات سیاه غلیظ از انجا بسوراخ و ثقبه بر شود چون جوهر
مبدا اگر دکه مصعد شود بدارو وصل سوراخ بگیرد و دوازده ساعت آتش نرم کند و دوازده ساعت فرو گذارد تا سرد گردد برگیرد زیبق
مصعد را و باز با ملح مشوی مجدد و زاج و سرکهٔ مجدد دوازده ساعت روز زیبق تسقیه و سحق میکند در نوبت سه شش سحق تشویه نرم و شب
بدین هیأت دوازده ساعت تصعید تا هفت نوبت لاغیر اینست زیبق مصعد مفرد باقی تصاعید زیبق با اجساد در اسرار الانوار
مجرب بیان کرده ام در حمره و بیاض مع الذهب و الفضة چون هفت نوبت تمام شد در سحق زنده نگردد و حاجت دارد تشمیع کامل
شمع گرداند چنانک اظهر من الشمس است و تمام کرده طرح کند یکدینار بر شش دینار مس گداخته اما حاصل کردن جوهر زرنیخین زرنیخ زرد
صفایحی را چون طلق حل کند و بعد از حل هفتاد و دو ساعت سی و شش ساعت با آب صافی و سی و شش ساعت در خشکی
سحق کند آنگاه مسحوق باشد و باز زرنیخ احمر برابر بیزد آنکه شفاف و صافی و محمر بود چون لعل بدخشی جزوی با جزوی و دوازده ساعت دیگر سحق کند
آنگاه بیست و چهار ساعت در مغرفهٔ حدید با خل حاذق منقطر طبخ کند چون در طبخ خشک گردد جزوی با جزوی مس سوخته مکلس و وزن کند
و ملح طعام مشوی بدان هیأت که در ملح گفتم اما نمک طعام را سه نوبت صافی کردن و طبخ و تشویه تمام است یکشبانروزی دیگر سحق کند
و در اثال یا بین القدحین تصعید کند بهجده ساعت آتش میانه و بهجده ساعت فرو گذارد تا سرد شود نوبت دوم و سیم با ملح طعام مشوی
مفرد جزوی با جزوی و وزن کند و تصعید کند نوبت چهارم و پنجم با کافور حدیدی یا نحاس و وزن کند و تصعید کند نوبت ششم و هفتم
با طلق مکلس یا زجاج مکلس یا بلور مکلس و وزن کند و تصعید کند و فاضلترین نقرهٔ مکلس باشد که بدان و وزن کند و تصعید کند
جوهری مانند بلور صافی بیرون آید که چشم خیره بماند اینجا احتیاج دارد بتشمیع چنانک مذکور و مسطور است چون مشمع شد
اکسیر است یکدینار بر شش دینار مس طرح کند تدبیر کافور حکمت نحاسی برادهٔ نحاس کانی را با زرنیخ احمر شفاف
مسحوق و وزن کند و بوته ازان پر کند و سر بوته محکم کند بگل بوته خشک کرده بگذارد چندانک طاقت دارد دم میدمد و میگدازد
تا غایت امکان فرو گدازد اگر سحق پذیر شد و الا براده کند و باز بزرنیخ احمر و وزن کند و بدین هیأت بگدازد و النهایة فی النوبة الثالثة
البتة سحق پذیر شود آنرا با آب جوش سحق میکند و بشوید تا وسخ زایل گردد این کافور بهیچ تدبیر سفید نگردد الا با کبریت و در بیاض و اکسیر
او ملح قلیاست که آنرا حل میکند و عقد میکند در قدح چینی مطین بر آتش نرم و آفتاب گرم و حل میکند تا هفت نوبت حل و عقد باید
بعد از هفت نوبت محلول و را برگیرد و کافور گرداند مس را بدان سه طریق طریق اول آنکه این کافور در خورد آن میدمد و تشویه میکند
بر سر کورهٔ تشمیع تا سفید گردد چون کافور و طریق دوم آنکه آنرا در این محلول در زجاج مطین طبخ میکند تا کافور گردد طریق سیم در بوته بریان می تابد
و در این محلول غمس میکند تا کافور گردد و کافور حکمت چون بنوشادر محلول مشمع شود قایم مقام نقرهٔ مکلس باشد یکدینار مس را نقره گرداند

در بیاض

مجز باصیبا وتدبیر فضه ممکن در اسرار بیان کرده ام وکافور حکمت حدیدی برین هیات کبراده حدید را جو مرزنجین دو وزن
کرداند وبکداز داکر بنوبت اول سحق بذیر شود والا نوبت دوم وسیم تا بنهایت رسد وسحق بذیر شود بآب صافی سحق کند
وبشوید تا وسخ برود واین جوهر هیچ اکسیر سفید نشود الا باکسیر او وآن جوهر زجاجی شامی سفید است که محض بیاض ازو با ملح القلی محلول مقطر
مدبر دو وزن کند وخشک کرداند وبدین سه طریق مذکور آنرا کافور سازد یا بطبخ یا سحق وتسقیه وتشویه با آفتاب وغسل اینست کافور
حکمت حدیدی واین کافور جون مشمع شود وقایم مقام کافور حکمت نحاسی بود وقلعی که حریر وسواد ندارد درین تلجیف فضه کرد اما جون
از کافورین مذکورین معولین فارغ شدم تدبیر تسوید فضه وتطویل او بکویم جون تدبیر زنجار که اکسیر اوست در جسدین وروح
دو وزن کرده در اسرار وانوار بیان کردم یکمثقال نقره روباسیه در بوته بکداز دو بشش نوبت هر نوبت دانکی کوکرد زرد هندی
مسحوق در ورق نقره کرده بروی طرح کند تا بخورد در کداز و تا دارو در بوته بکردد وروان شود البته این نقره جون زجاج شود خشک وسحق
بذیر بکداز د بتلجیف مس مکلس در ادنی وانک محمر وحدید محمر مکلس در وسطی ودر تلجیف زر مکلس محمر وغیر محمر در اعلی با زعفران
الحدید مشمع در وسطی در دو وزن کرده وزر جسد اعنی زعفران حدید ومس مکلس ونوشادر جون زنجار اعظم است تلجیف
در اعلی واکر آن نقره سحق کرده را بروغن زیتون عجین کند یا بروغن مح البیض وتشویه دهد تا خشک شود باز سحق کند وتسقیه نماید
وتشویه دهد تا سه نوبت تمام شود انکاه بتلجیف بکداز د صبغ قایم بپذیرد و بهر دیناری دانکی مایه در کداز اضافت باید کردن واما
نقره مطوسه در ماء الکریم عبد الکریم مغربی این آب ساخته است واکسیر او کبریت احمر بوده است وشنکرف حکمت
در اعلی وزنجار ثابت در وسطی وزعفران حدید مشمع در ادنی تدبیر این آب قلیا راباک غیر مغشوش ونوره غیر مطفی سه جزو نوره در بول
صبیان مقطر کند وقلیا در سرکه مقطر ونوشادر در آب صافی وظرف نوشادر در سایه وظرف بول وخل در آفتاب وهر روز
صافی کند وبوزن اول نوره وقلیا نوشادر در کند تا سه شبانروز تمام کرد دو سه آب صافی کند وبهم برآمیزد ودر قدح زجاج یا جینی مطین
طبخ کند تا نیمه برود ونیمه بماند اکسیر با آن طبخ کند یکی اکسیر دوآب تیز واکسیر او در ادنی زعفران الحدید است که باکبریت اصفر دو وزن
کرده باشد مع الخل تدبیر آن جزوی زعفران الحدید سه نوبت باکبریت اصفر دو وزن کند جنانک در اسرار وانوار بیان کردیم وهر شش
ساعت سحق با خل مقطر یکساعت تشویه نرم ویکساعت فرو کذارد تا سرد کردد زعفران حدید وکبریت هر دو سرخ بیرون آید
جزوی ازین وجهار جزو آب تیز طبخ کند در زجاج مطین تا بلون اکسیر کردد آب مبارک کریم واکر زنجار مطوس ثابت با آن طبخ کند
تا بلون زنجار کردد در درجه وسطی دارد و باکوکرد سرخ وشنکرف حکمت در درجه اعلی دارد وطبخ باید کردن تا آب جون اکسیر او شود در قاروره
نکاه دارد وکواکب نقی را بر آتش می تابد ودرین مبارک مدبر کریم غمس میکند تا ظاهر وباطن او مطوس کردد وملح جون
زنجار بسبزیا شعاع قوس قزح یا الماس برنک تر تلجیف شود بس اکسیر او در اعلی زر محمر مکلس است وقایم مقام او
زر غیر محمر وقایم مقام او حدید سرخ مکلس وانک سرخ مکلس وقایم مقام این همه زعفران الحدید مشمع واکر هیچ نباشد مس مکلس
که بتلجیف اینها بکداز دیک نوبت تا سه نوبت تا زر تنکلوشاهی بیرون آید واکر اکسیر اعظم او که زنجار ثابت است دارد بکداز د

یکنوبت تلجیف او تمام بود واکر بکداز دو زنجار ثابت بروی طرح کند یک دینار بر شش دینار را زخلاص
بیرون آید اینست تدبیر فضه مسوده ومطوسه اکنون تدبیر شنکرف حکمت بکویم شنکرف حکمت در درجه ادنی
آنست که کبریت زرد دو وزن کرده باز عفران حدید اکر اکسیر ادنی باشد جنانک کفتیم دو وزن کند با زیبق
سفت بار تصعید کرده بازاج سرخ محلول بدوازده ساعت بین القدحین والزجاج المطین یا قاروره شنکرف تصعید کند
آنجه مصعد کردد جون یاقوت احمر اینست شنکرف حکمت در درجه ادنی اما در درجه وسطی بجای زعفران الحدید حدید محمر مکلس
یا انک محمر مکلس یا کبریت سفید دو وزن کند بازاج احمر محلول با زیبق سفت بار تصعید کرده دو وزن کند بدوازده ساعت
دوازده ساعت تصعید کند مصعد کردد شنکرف حکمت باشد در درجه وسطی اما در درجه اعلی قایم مقام جسد زر محمر مکلس باشد
یا غیر محمر وکبریت اصفر با حدید محمر مکلس دو وزن کرده وزیبق محمر ذهبی جنانک تدبیر آن در اسرار بیان کرده ام وزاج احمر محلول را
دو وزن با ایشان تسقیه کند بدوازده ساعت تصعید کند هر جه مصعد باشد شنکرف حکمت اعظم آن باشد اما تدبیر ثابت کردن
نوشادر کانی مصعد محمر وغیر محلول نمک نوره محلول شاید نوره غیر مطفی جزوی بول صبیان مقطر سه جزو طبخ کند تا نصفی برود
آنجه بماند بر سنوفه حدید بر آتش کرم میکند ومی نهد تا سرد می شود انکاه که ملح بر بندد یا در طبخ حکیمانه نمک لطیف بر بندد آنرا
خشک کرداند وحل کند ودر زجاج مطین بر آتش نرم عقد کند وباز حل وعقد کند سفت نوبت این مقطر محلول در خورد نوشادر
در محمر وغیر محمر میدهد وتشویه نرم میکند تا ثابت کردد شان ثبات آنک مصعد نکردد این برای زنجار ثابت است اکنون
تدبیر طلق بکویم طریق طلق یا ذوب یا غوص یا تکلیس یا تحلیل غوص وذوب او بنوشادر کانی محلول که سفت نوبت حل وعقد
کرده باشد بنمک مدبر ملح قلیا البته طلق محلوب را بدان مشمع کرداند بکداز دو در قلعی منقی غوص کند واو را از روباس بیرون آرد
وعلم تشمیع کامل مجرب درین کنوز بیان کرده ام اما اکر خواهد که او را مکلس کرداند محلول ورا با نوشادر سفت نوبت
حل وعقد یافته محلول او را در خورد محلوب میدهد جندانک جذب کند ودر سحق بلیغ خشک میکند باز نوشادر جندانک جذب
کند اضافت میکند وبعد دوازده ساعت یکنوبت تشویه بدو ساعت کامل دو ساعت فرو میکذارد تا سرد میشود وباز سحق وتسقیه
وتشویه برین هیات اضافت میکند تا دو وزن شود تمام انکاه بین القدحین تصعید کند نوشادر مصعد کردد بوزن اول آورد وحل کند
یکبار تمام است این بار رو دارو بدان دو وزن کند و بدوازده ساعت کامل بنار متوسط تصعید کند تا بتکرار دو وزن وتصعید نوشادر
بلون طلق بیرون آید این تمام تکلیس طلق است اکر قلعی بی حریر وسواد را دو نوبت در تلجیف این طلق بکدازی ثابت
روباسی کردد والنهایة فی الغایة وقایم مقام این کافور حکمت نحاسی وحدیدی ونقره مکلسه است جمله قلعی بی حریر وسواد را سفید ثابت
وروباسی کرداند واکر خواهد که طرح کند آن نوشادر در سحق کند ودر خورد این مکلس میدهد بعلم تشمیع کامل تا تمام کردد ومشمع شود یکدینار
بر شش دینار مس قلعی منقی انداز دواز روباس سلیم بیرون آید اما اکر خواهد که طلق را حل کند آن نوشادر در حکمت باید که سفت
بار حل وعقد کرده باشند تدبیر نوشادر در حکمت وحل وعقد او جزوی ملح قلیا مکرر جزوی ملح نوره مکرر جزوی نوشادر مکرر جزوی

مسحوق نیا، تمامی محلول مقطر جزوی زجاج بلور مشوی محلول مقطر جزوی بوره سفید محلول مقطر جزوی ملح مشوی محلول مقطر جزوی زیبق مصعد جزوی
مصطکی مسحوق غیر مشوی جمله با هم جمع کند و در زجاج مطین نگاه دارد و مصطکی و زیبق مصعد در مرهٔ کتان بندد و درین محلولات مقطرات
آویزد و طبخ حکیمانه میکند تا زیبق و مصطکی درو حل شود و از مره بقدح آب بیرون دهد کرد و آنرا در زجاج مطین طبخ آهسته میکند
تا عقد بپذیرد نوشادر حکمت اگر خواهد حل کند و باز بر آتش نرم در زجاج مطین عقد کند تا هفت بار حل و عقد باید محلول او بیک هفته
در آفتاب بسحق و تشویهٔ شمسی حل کرد چون آب **واگر** طلق بدین نوشادر عجین کند و در خمرهٔ خل مقطر آویزد تحت او قندیل زجاج
بیک هفته حل کرد و از کیسه بقندیل رود و اگر بدین محلول مقطر عجین کند و در زبل فرس نهد بیک هفته حل کرد و هر روز زبل مجدد
میکند **واگر** طلق مکلس بدین بسرشد و در پوست بیضه کند و در زیر مرغ نهد با بیضهای دیگر چون بچه برآید طلق حل شده باشد در جمیع انواع بدین
تدبیر صحیح است و مجرب **واگر** طلق محلوب را بدین محلول مقطر مکلس کند درجهٔ اعلی دارد و این تدابیر جمله از مجربات حکیم تنکلوشاه کبیر است
تا دانی و ازین طریق تجاوز نکند که طریق مستقیم اینست نمی دانی که در فاتحه دعا کنند که اهدنا الصراط المستقیم و طلق محلول اکسیر زیبق منقی است
چندانکه گرم کنی و طلق محلول بوی رسد ثابت کرد و چندانکه بیشتر گدازی و بیشتر در روباس بری بهتر بیرون آید و اگر جزوی طلق
بر جزوی زیبق گرم کرده طرح کنی اکسیر ثابت بیرون آید سحق بذیر سحق کند و بکدینار بر نیمه دینار مس منقی طرح کند نقرهٔ ثابت بیرون آید **اما**
بلور مکلس بلور شفاف بر آتش تابد و در بول مقطر زند چند نوبت تا شکسته کرد و سحق بذیر شود جزوی با جزوی ملح بول و نورهٔ مذکوره
دو وزن کند و در خمرهٔ مطین یکشب در تون حمام نهد روزی دیگر بیرون آرد و سحق کند با آب و غسل کند تا تیزی و تلخی ملح بول برود بعد از آن
خشک کرده جزوی دیگر با جزوی ملح بول دو وزن کند و شب در اتون حمام سه نوبت تمام کرد آنگاه سحق کند با آب و بشوید و خشک
کند و سحق بلیغ کند اینست بلور مکلس نوشادر با آن دو وزن کند و مصعد کند **اما** زجاج شامی ابیض شفاف موزون هم بدین طریق عمل کند
ولیکن عمل **تدبیر** توتیا آنکه جزوی صنعت توتیا را آنکه بظاهر توتیا زرد و سرخ باشد بترا شد چندانکه باشد و جزوی با جزوی زعفران
حدید دو وزن کند بروغن صفرة ابیض یا غدره یا روغن موی سر آدمی و تشویه دهد تا بهفت نوبت تمام کرد و این با مس یکدازی
جزوی با سه جزو و مستنزل کنی زر نیم عیار بیرون آید و از لون بذیری و معیار و عیار و وزن و خلاص و اوزان تمام بیرون آید جمیع تدابیر
مجربات در حمره و بیاض در ارواح و اجساد و انفاس و زجاجات و املاح و کباریت و سیاه و ادنی و وسطی و اعلی درین کنوز بجگانه
بیان کردیم **کنز ششم** در تنقیه و اجساد سفت کانه تنقیهٔ زر آنست که از خلاص بیرون آید بهر عیار که باشد تنقیهٔ نقره آنست که
در روباس بپالاید تنقیهٔ مس آنست در حمره که سه بار مکلس کرداند و سحق کند و بکدازد و مستنزل کرداند و در حمرهٔ تنقیهٔ او در زاج زرد
محلول یا سبز محلول یا سرخ محلول و خل سرکا نه مفرداً و مرکباً اذا کان مقطراً و ابوال چهارگانه مفرداً و مصعداً و مخمراً اذا کن مقطراً اما تنقیهٔ
او در بیاض در نوشادر مصعد محلول مکلس او مفرداً تا بد در بوته و درین نوشادر محلول مقطری ریزد تا سفید کرد و بعد از آن مستنزل
کند و در نوشادر سفت نوبت حل و عقد کرده چون محلول باشد براده مس منقی با کلس او در بوطه می تابد و درین محلول مقطر مکرر غوص میکند
تا سفید کرد و در طلق قلیا مکرر عجین کند و در نوشادر حکما محلول سفت نوبت حل و عقد کرده غایت کمال باشد و سفید بیرون آید

براده و کلس او **اما** تنقیه از زیبق بانواع مجربات درین کنوز بیان کردیم در تدبیر تصعید زیبق فی غایة الکمال **اما** تنقیهٔ حدید در نوشادر
محلول سفت نوبت حل و عقد کرده براده حدید غیر مغشوش در بوطه می تابد و درین محلول مقطری زند تا سفید و شفاف بیرون آید
آنگاه باز بکار عمل کند در جات او **واما** تنقیهٔ رصاص صینی او و دین آنکه رصاص سفید را اعنی قلعی را بکدازد و در زرنیخ مطبوخ خل مقطر مذکور
در خورد میدهد تا جزوی در خورد جزوی دهد آنگاه زروری شود تیره و خاکستر کون آنرا با آب صافی سحق کند و بشوید تا پاک کرد و این مثل
کافور حکمت بنوشادر سفت نوبت حل و عقد کرده سفید کرد و بسه طریق مذکور یا بطبخ یا بتاب و غوص یا بسحق و تسقیه و تشویه و نوشادر
وجوهر زجاج دو وزن کرده محلول سفید کرد و هم بدین سه طریق و بنوشادر حکمت محلول مقطر سفید کرد و بدین هر سه طریق و بملح القلی سفت نوبت
حل و عقد کرده سفید کرد و بدین طرق ثلثه آنگاه که سفید کافوری شد مستنزل کند تا نقرهٔ ثابت بیرون آید بهر دیناری دانگی نقره اضافت کند
واگر عمل با جوهر زرنیخ کند درجهٔ اوسطی دارد و مع الکبریت اذا کان بیضا درجهٔ اعلی دارد و در نورهٔ مطبوخه از ترع آن مذکور است
در اسرار و انوار و با زرنیخ زرد و سرب عمل توان کرد هم بدین تدبیر و چون مستنزل کنی و جزوی با جزوی قلعی

ثابت بکدازی نقرهٔ روباسی بیرون آید **کنز هفتم** که آخر کتاب مبارکست علم
طرح است اگر نقره گدازد و اگر زر چون نقره بکدازد در بوته بگردد و شعله زند دارو
بر سه قسم کرده در ورق زر به سه نوبت طرح کند نوبت اول دو دانگ
دارو طرح کند و نیکو بگرداند و بکدازد تا سرد شود نوبت دوم
بکدازد و دو دانگ طرح کند و سرد کند و نوبت سیم
تمام طرح کند و قلعی و سرب مفرد بتلحیف بکدازد
و علم تلحیف آنست که جسد با دارو مساوی
باشد نصفی دارو درین بوته کند و جسد ش
بر سر نهد و نصفی دیگر دارو
بر سر جسد بریزد و هموار
کند و بکدازد تا گداز
نقره و زر بگیرد

زیادت نه فزو گدازد تمام شد کنوز بی رموز با جواهر زواهر
جمله در تدابیر مجربات من قول العبد تنکلوشاه کبیر

م

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

کتاب دوم از کتاب اسرار سبعه و مفاتیح سبعه

جون بتوفیق خدای تعالی هرجه تدابیر ادویه است در اجساد وانفاس وارواح در درجات سه کانه از سحق وتسقیه وتشویه
وتصعید وتشمیع وتکلیس والقا وطرح وتنقیه وتجمیر وتبییض وتسوید وتطویس ازادنی ووسطی واعلی درجه مبتدی ومتعلم ومنتهی
مجرب وصحیح ویک دقیقه از دقایق تدابیر مهمل نیست در سفت کنج کهر تکلو شاهی نوشتم وانجه اوزان ومعیارست در اسرار دوفرن
کردن اجساد وانفاس وارواح در سفت درجه کهست تمام وکمال در قسم دیکر که آن اسرار سبعه کامله است با مفاتیح
سبعه او بیان کردم ویک دقیقه از دقایق در وزن کردن در اسرار سبعه کامله ومفاتیح سبعه آن مهمل نکداشتم بماند اقسام
ترکیب وآن انوار سبعه است با مصابیح انوار سبعه ویک دقیقه از دقایق این قسم در ترکیب مهمل نخواهم کذاشت
تا مبتدی ومتعلم ومنتهی در قسم تدبیر در سفت کنج کهر نظر کند وجمیع اکاسیر در تدبیر تمام کند جه هیچ تدبیر نیست در جمیع اکاسیر حمره وبیاض
در اصول وارکان وشعب وفروع درجات سه کانه الا که در وی موصوف ومکتوب ومسطورات وجون جمیع اکاسیر در تدابیر
تمام کرد اوزان ومعیار آن مجموع در اسرار سبعه کامله ومفاتیح سبعه آن تمام کند وارواح واجساد وانفاس وموازین باهم ترکیب
کند ویک دقیقه در وی مهمل نیست واز این قسم ترکیب کند وطرح والقا بجای آرد وما را بدعا یاد دارد ونکدارد که کسی بر اسرار او
خبردار شود وحق تعالی دشمن آنکس باشد در روز عرض اکبر که این اقسام ثلثه بر اشرار الناس پیدا کند وخدای تعالی بر من خشمناک باد
در روز قیامت اکرانچه درین هرسه قسم نوشته ام در تجربه صحیح نکرده ام وحاجت بشرح نیست مستغنی است از شروح واوصاف

قیام

النور الاول فی الزنجار مجرب صحیح بدانکه جون زنجار حکمت ساختی جنانچه در اسرار یاد کردم که زنجار اعظم آنست که
مایه آن از زر محمر مکلس باشد ونوشادر محمر مصعد وخل محمر منقطر وقایم مقام این ترکیب زر غیر محمر مشرقی یا مغربی جون
مکلس باشد وقایم مقام جسد زر مکلس یا حدید محمر مکلس باشد یا سرب محمر مکلس وقایم مقام جله درادنی مس مکلس محمر
ونوشادر ذهبی یا فضی محلول یا غیر محلول ثابت یا غیر ثابت مبیض یا اخضر یا احمر وخل عنبی در درجات او جمله بیان کرده شده است
اکنون بدانکه ورا با برادهٔ آهن غیر مغشوش دو وزن باید کردن بدین ترتیب که شش دینار از برادهٔ آهن برکیرد ویک دینار
زنجار حکمت در درجه که دارد بشش ساعت باوی سحق کند وتشویه نرم یکساعت ویکساعت فرو کذارد تا سرد کردد باز یکدینار
زنجار اضافت کند وشش ساعت سحق کند برین ترتیب تا دو وزن کردد تمام بعد از ان بروغن زیتون غیر مغشوش جرب
کند وبکدازد در بوطهٔ سطبر باتش سخت تا بکردد وجون شعاع زنجار یکبار منقطع کردد فرو کدازد وباز جون سرد شود بسوهان
براده کند نوبت اول دو وزن باید کردن اما نوبت دوم تا سیوم تدبیر آنست که جزوی برادهٔ باجزوی زنجار حکمت سحق میکند

بدو ساعت وجرب کرده بروغن زیتون غیر مغشوش وبیکدازد در بوطه باتش سخت دو نوبت اول ودوم تا سیوم
سخت کدازد ودیر کدازد اما در پنجم وچهارم جون زر کدازد ودر ششم وهفتم جون نقره کدازد وبجای روغن زیتون اکر
روغن مح البیض باشد درجهٔ دیکر دارد ودر روغن فضلهٔ انسان ودر روغن شعر انسان در درجه اعلی باشد جون بهفت نوبت
رسید آهن دیر کداز زود کداز شود ومحمر منور کردد مانند حدید باتش تا فته شفاف وشمع کردد وظاهر وباطن او سرخ بودن
باشد واکر بشکنی شکن او جون یاقوت احمر باشد وبا زر زر احمر باشد وبا نقره زر باشد وجندین خواص وفواید ومنافع در وی درج است

ترکیب اول یکدینار از این حدید محمر ویکدینار نقره سه نوبت باهم بکدازد وتنک کرداند ودر کورهٔ خلاص نهد حدید لون خود
بفضه دهد ویک حبه در وزن او زیادت نشود ونقره بعیار جهار دانکی نیم از خلاص بیرون آید هر دیناری دانکی زر معدنی شرقی اضافت
کند بنجدانک عیار بیرون آید از خلاص **ترکیب** دوم اکر یکدینار از این جسد حدید محمر باشد ویکدینار نیم زر محمر یا غیر محمر مغربی
یا مشرقی وجون سه نوبت باهم بکدازد وبسوهان براده کند اکر نوشادر محلول محمر یا غیر محمر در خورد دهد بشش دینار با دانک مذکور شش
ساعت سحق ویکساعت تشویه ویکساعت فرو کدازد تا سر د شود وجون سجده دینار جسد سه دینار نوشادر محلول در خورد دهد
زنجار ذهبی باشد یکدینار از ان زنجار ذهبی بر شش دینار نقرهٔ مبیضه رو باسیه جون کداخته باشد سه نوبت وبهر دیناری دانکی
زر معدنی اضافت کند زر تمام عیار بیرون آید واکر از زر شرقی یا مغربی یا محمر جزوی واز نقره دوجزو واز حدید محمر جزوی سه نوبت
باهم بکدازد وتنک کرده در خلاص نهد زر ونقره از خلاص تمام عیار بیرون آید زر ناری زنجاری شنکرفی شرقی خلاص تمام عیار
تنکلوشاهی بیرون آید **ترکیب** دیکر اکر حدید محمر را براده کند وشش دینار از ان براده یکدینار زیبق منقی در خورد دهد بشش
ساعت سحق کامل ویکساعت تشویهٔ نرم آهسته جنانک نیم کرم کردد ویکساعت فرو کذارد تا سرد کردد باز بمیزان
اول دیناری در خورد شش دینار جسد دهد بشش ساعت سحق کامل ویکساعت تشویه دهد ویکساعت فرو کذارد تا سرد
کردد تا حدید محمر با زیبق دو وزن شود در ساعات بشمار دو هفتاد دو ساعت تمام کرداند سحق او واکر خواهد این عمل برین
طریق بمیزان صحیح با نوشادر محلول کند فضی یا ذهبی یا مبیض یا محمر تا دو وزن شود واکر خواهد اول با زیبق ملغمه دهد تا دو وزن شود
بطریق مذکور موصوف بعد از ان دوازده دینار از ان با شش دینار نوشادر محلول محمر یا مبیض شش نوبت هر نوبتی دیناری
نوشادر دوازده دینار ملغمه تا هجده دینار شود ونوشادر در شش دینار در افزاید طریق او ازین هرسه بیرون نیست یا با زیبق منقی
ملغمه کند یا با نوشادر محلول یا با فضه بدین طریق که بیان کردم اکر با زیبق است بین القدحین بدوازده ساعت کامل مذکوره تصعید
بنار متوسط تصعید کند تا زیبق مصعد کردد وزن اول نکاه دارد ودر هرچه نقصان کرده است زیبق منقی اضافت کند وشش نوبت
هر نوبتی دیناری زیبق با شش دینار برادهٔ حدید محمر نوبتی شش ساعت سحق ویکساعت تشویه ویکساعت فرو باید کداشتن
تا سرد کردد تا دو وزن شود ودر روز وشب بدوازده ساعت تصعید تا روز تا زیبق بلون حدید محمر بیرون آید وحدید محمر مکلس
کردد واکر بنوشادر باشد همین طریق بروز دو وزن کردن تا شب وشب تصعید کردن تا روز در روز دیکر شب ودر روز

متساوی باشند تا نوشادر بلون حدید محمر بیرون آید و حدید محمر مکلس گردد و اگر عمل بر هر دو کند اول با زیبق دو وزن کند بهفتاد و دو
دو ساعت سحق و شش نوبت تشویه تا دو وزن تمام بیرون آید آنگاه بیست دینار از نقره با شش دینار نوشادر کانی بیفشد فضی
با محلول ذهبی محلول سه وزن کند آنگاه بین القدحین تصعید کنند تا آنگاه که نوشادر و زیبق بلون حدید محمر بیرون آید و حدید محمر مکلس گردد و زیبق
و نوشادر در آب صافی در نظر آفتاب سرطانی و اسدی از هم جدا کند که نوشادر با آفتاب از آب مصعد گردد و زیبق مصعد نگردد و زیبق
محمر اینست و حدید محمر مکلس اینست و نوشادر محمر اینست و اگر این عمل بدین هر سه طریق مذکور مسطور کند مایه از حدید محمر بود از زر
شرقی براده کرده کند شاید و از زر مغربی براده کرده شاید و از زر محمر منور شاید و از آنک محمر شاید و از مس مستنزل محمر منور در درجه
ادنی شاید براده هر کدام که خواهد از این اجساد مذکوره شش دینار از براده دینار زیبق ملغمه کند بشش ساعت سحق بفهر زجاج در صحن زجاج
یا چینی بشش نوبت هر نوبتی یک دینار زیبق شش دینار جسد شش نوبت سحق در هر نوبتی دوازده ساعت تمام تصعید میانه
و تکرار عمل تا آنگاه که زیبق بلون آن جسد بیرون آید که تمام کرده و آن جسد مبارک مکلس شده و اگر نوشادر عمل کند تا آنگاه که نوشادر
بلون آن جسد بیرون آید که تمام کرده یا آنک جسد با زیبق ملغمه کند در دو وزن کردن بعد از آن بیست دینار از آن با نه دینار نوشادر محلول
سه وزن کند و عمل کند بدوازده ساعت تصعید تا زیبق و نوشادر هر دو بلون جسد بیرون آید و جسد مکلس گردد و چون هباء منثور و اگر
دو وزن کرده را بعلم تقطیر تمام کند نیکو باشد ملغمه حدید محمر و زیبق را با ملغمه زر شرقی و مغربی محمر منور و زیبق را و با ملغمه مس و زیبق را
با ملغمه زعفران الحدید و زیبق را با ملغمه آنک محمر و زیبق را در قرع زجاجی تمامی متقطر میکند بنار متوسط و مرجه متقطر گردد بوزن اول جبر نقصان
مجدد میکند اعنی زیبق مجدد و تقطیر میکند تا همه متقطر گردد اگر روح غالب شود یا همه ثابت گردد اگر جسد غالب شود و در هر دو حالت
اکسیر اعظم است اگر متقطر بیرون آید و کواکب فضی تافته در وی غمس کن بیک نوبت ظاهر و باطن او را محمر گرداند و چند انک
بیشتر گدازی بهتر باشد و اگر هر دو محلول متقطر ثابت کند و سحق کرده یک دینار بر ده دینار نقره مبیضه روباسیه طرح کند به نوبت و بهر
دیناری دانگی معدنی اضافت کند تمام عیار باشد و اگر خواهد حدید محمر مکلس را رکنی سازد از رکن جسدی عمل چهار رکن حجره که
اکسیر اعظم است و قایم مقام آن در اعظم زر محمر منور مکلس یا مغربی و شرقی عمل کند مکلس و قایم مقام آن جسد حدید محمر با آنک
محمر جون محمر شد رکن جسدی است از ارکان و اصول عمل چهار رکن حجره نوشادر محمر محلول است و زر محمر مکلس است و زیبق محمر مصعد است
و شنگرف حکمت با کوکرد سرخ است اگر خواهد هر رکنی را جدا گانه تشمیع کند بنوشادر محلول و طرح کند یک دینار بر شش
دینار نقره گداخته به نوبت و اگر خواهد روح و نفس با هم دو وزن کند شش دینار و یک دینار تا دو وزن کردد و بعد از آن طرح کند
دیناری بر دوازده دینار و اگر خواهد روح و نفس و جسد با هم مرکب کند و مکلس جمله طرح کند یک دینار بر بیست و چهار دینار
و محلول یک دینار بر سی دینار و ثابت کرده و مسحوق یک دینار بر چهل دینار زیرا که هر چهار رکن هست رکن جسدی که آن زر محمر
منور مکلس شمعیست و قایم مقام آن زر شرقی یا مغربی مکلس و قایم مقام آن حدید محمر مکلس با آنک محمر مکلس
و قایم مقام آن مس مکلس محمر منور و رکن روحی که آن زیبق ذهبی است یا زیبق مصعد محمر و رکن روحی که محض است

ترکیب

مکلس

نوشادر محلول محمر و غیر محمر و رکن نفسی کبریت اصفر یا احمر یا شنگرف حکمت و چون نفس و روح و جسد اکسیر شد اکسیر اعظم در حمرانیت
و این جمله در ترکیب صحیح و مجربست **النوع الثانی** در جسد مبارک سرب غیر مغشوش را ورق باید ساختن یا براده کردن
و سایی از آن ورق یا براده و سایی از نوره مطبوخ مذکوره بخل الکادی در قرع زجاج بآتش میانه تقطیر کند تا زایل گردد سواد او یکباره او را باید
گداختن در زعفران الحدید مشمع تا ثابت گردد آنگاه در تلجیف اکسیر آن باید گداختن بسه نوبت تا تمام گردد و میان نوره مطبوخ بخل
حاذق متقطر کند تا آب سیاه غلیظ منتن از وی فرو چکد و چون منقطع شود برگیرد و براده سازد یا ورق و باز برین طریق عمل کند تا سه نوبت
تمام گردد سواد از سرب بیکبار زایل گردد آنگاه در میان زاج اصفر یا اخضر یا احمر سه نوبت بگدازد یا در میان زعفران الحدید بتلجیف تا ثابت
گردد و اگر سواد زایل شود در تلجیف زر محمر مکلس دو وزن کرده با کبریت احمر یا زر غیر محمر مکلس یا حدید محمر یا آنک محمر یا مس محمر منور
مکلس یا شده یا کوکرد احمر یا اصفر یا مدبر یا شنگرف حکمت دو وزن کرده باشد و سواد یکباره زایل کرده چنانچه در اسرار بیان کرده ام در هر
درجه از درجات کرمت اکسیر سرب منقی است که سه نوبت تلجیف وی بگدازد و گداختن با تلجیف سفت گنج گهر تدابیر بیان کرده ام
چون سه نوبت تلجیف بگداخت سرخ شده و ثابت و دیر گداز و ناپدار و با پدار و خوش لون و روشن شکن و جمله خواص
و فواید و منافع که در ترکیب حدید محمر بیان کردیم درین عمل مبارک نیز درجاتست **ترکیب** اول آنک یک دینار از زر و دو دینار
از نقره روباسیه و یک دینار ازین جسد محمر مبارک سه نوبت با هم بگدازد و در خلاص نهد **ترکیب** دوم اگر یک دینار به نوبت
با یک دینار نقره بگدازد بعد از آن در خلاص نهد زر و نقره خلاص بیرون آید و اگر خواهد جزوی ازین جسد مبارک و دو جزو ازین سرب محجب بگدازد
و سه نوبت در خلاص نهد زر محمر بیرون آید و اگر خواهد براده سازد و ملغمه کند با زیبق چنانچه در اسرار در دو وزن کردن بیان کردیم آنگاه
اگر خواهد بتصعید یا بتقطیر چنانک در حدید بیان کردیم عمل کند و این جمله فواید و منافع و خواص کوکرد احمرست که آن دارد و سرب است
و اگر ده دینار مس منقی غیر مغشوش بگدازد و در گداز ده دینار کبریت اصفر هندی مسحوق در خورد دهد البته مکلس گردد و سحق پذیر
شود و سواد بنوعی از انواع زایل گرداند و بگدازد و مستنزل گرداند و باز دو وزن کند در گداز با کبریت اصفر و باز مستنزل کند تا سه
نوبت تمام شود آنگاه بگدازد با کبریت اصفر دو وزن کند و سحق پذیر شود و سواد زایل گرداند و از سرب سیاهی زایل گرداند و عمل کند تمام است
اگر ازین مس مکلس و کبریت اصفر هندی دو وزن کرده و سواد زایل کرده و سرب سواد در تقطیر زایل کرده آن جسد را سه نوبت در بوته
بتلجیف آن بگدازد تمام است در درجه ادنی هیچ در وزن او زیادت نگردد و سرخ و ثابت و تمام بیرون آید و فواید و منافع که
در درجات اوست از وی حاصل آید **النوع الثالث** در بیان جسدین زر محمر مکلس یا زر غیر محمر مکلس شرقی یا مغربی
یا حدید محمر مکلس یا آنک محمر مکلس یا زعفران حدید یا مس مکلس دو وزن کرده در جسد تمام نباشد زیرا که غواص و شمع نباشد اگر
خواهی که غواص گردد و شمع باشد بیست دینار ازین جسدین دو وزن کرده و سه مثقال زیبق منقی شش نوبت دو وزن کند هر نوبتی یک مثقال
دارو اضافت کند اعنی زیبق و شش ساعت سحق کند و یکساعت تشویه و یکساعت فرو گذارد تا سرد گردد و چون تمام شد
نوشادر محمر محلول یا بیض محلول در خورد دهد و تشویه میکند تا چهار وزن تمام گردد و از نجاری مطوس بیرون آید و بنا دان زنجار حکمت

جمیع درجات

اکر جسد زر مکلس است ذهبی است و اکر حدید محمر مکلس است حدیدی است و اکر آنک محمر است آنکی و اکر نحاس است
نحاسی جون با نوشادر در عمل کنی زنجار کردد و مطوس جون توس و قزح شفاف و روشن و با شعاع اکر نوشادر ثابت است و اکر
غیر ثابت است زنجار ذهبی یا حدیدی یا آنکی یا نحاسی نوشادر زیبق کامل جون نقره مطوسه دو نوبت تجفیف آن بکدازد زر
تمام عیار خلاصی تنکلوشاهی نرم زود کداز لون پذیر روشن شکن مشرقی شنکرفی یا مغربی بیرون آید و این تمامی اعمال زنجارست
و در زنجار هیچ عمل دیکر نماند ترکیب هر سه عمل تمام شد در ترکیب دو وزن کردن روح با نفس و جسد **النور الرابع**
فی ارکان العمل الاعظم و درین ترکیب تمام شود عمل جهار رکن حمره که آن اکسیر اعظم حمره است و ارکان و اصول او جمله در اسرار و مفاتیح
آن بیان کرده ام بتمامی و یک دقیقه از دقایق مهمل نکذاشته و درین نور بیان کرده شود اکابر اربعه در ارکان عمل اعظم رکن اول زر محمر
مکلس یا زر مغربی یا مشرقی غیر محمر جون مکلس باشد و قایم مقام زر حدید محمر مکلس باشد و قایم مقام حدید محمر مکلس آنک
محمر مکلس باشد و درین عمل مس محمر مکلس شاید و زعفران حدید محمر نیز شاید این ارکان جسدیست اما رکن روحی زیبق محمر مصعد است
و ارکان نفسی یا کبریت احمر معدنی عزیز الوجود یا شنکرف حکمت و معین این اکسیر نوشادر نفسی یا ذهبی در حمره و بیاض جسد نقره مکلسه
و قایم مقام این جسد کانور حکمت حدیدی و قایم مقام آن کانور حکمت نحاسی و قایم مقام آن طلق مکلس باشد این ارکان جسدیست
در بیاض اما رکن روحی زیبق مصعد بیست نوبت تصعید کرده و رکن نفسی یا جوهر زرنیخ یا کبریت ابیض و معین این اکسیر
نوشادر نفسی یا کافوری یا طلقی جون محلول باشد اکر خواهد که این عمل را تمام کند در حمره جسد هر کدام که دارد جون مکلس باشد شش دینار
بر کیرد و یکدینار کوکرد احمر یا شنکرف حکمت در خورد و بده و شش ساعت تمام سحق کند و بعد از سحق یکساعت تشویه دهد با آتش
نرم جون کرم کردد یکساعت فرو کذارد تا سرد کردد باز عمل از سر کیرد شش نوبت هر نوبتی یکدینار نفس با شش دینار جسد
و شش ساعت سحق و یکساعت تشویه و یکساعت اعفا تا دو وزن کردد تمام و ساعات سحق کرده بهفتاد و دو ساعت
سحق تمام شود و بعد از آن دوازده دینار ازین نفس و جسد دو وزن کرده را یک یکدینار زیبق محمر مصعد در خورد دهد و شش
ساعت سحق و یکساعت تشویه نرم بدهد جون کرم شود یکساعت فرو کذارد تا سرد کردد آنکه عمل از سر کیرد یکدینار روح و دوازده
دینار نفس و جسد دو وزن کرده هر نوبتی شش ساعت سحق و یکساعت تشویه و یکساعت اعفا تا سجده دینار کردد تمام
اکنون این را غواص باید کردن بنوشادر محلول محمر بدین ترتیب که از آن هر سه وزن سجده دینار را از نوشادر محلول محمر یکدینار
و شش ساعت سحق بلیغ کند بفهر زجاج در صلایه زجاج یا چینی و بعد از شش ساعت سحق یکساعت تشویه نرم جون کرم شد
یکساعت فرو کذارد تا سرد شود تا دارو اکسیر بیست و جهار دینار شود لا زیاده و لا نقصان اینست اکسیر اعظم ساعات سحق
بشمارد تا بهفتاد و دو ساعت سحق تمام کند یکدینار ازین اکسیر بر بیست و جهار دینار نقره مبیضه روباسیه طرح کند جون نقره را
نیک کداخته باشد دو دانک وزن طرح کند دارو در ورق زر کرده و باز بکدازد و دو دانک دیکر طرح کند و نوبت
سیم بکدازد و تمام طرح کند و بهر دیناری دانکی معدنی اضافه کرده زر تمام عیار مشرقی نارنجی شنکرفی یا مغربی نارنجی تابدار زود کداز

با زر زر و با نقره زر روشن شکن لون پذیر و شفاف با شعاع سرخ جون یاقوت احمر ظاهر و باطن او جون آتش و اکر
دارو را حل کند و کوکب نقره را بر آتش تا بدو در وی غمس کند یک نوبت در ظاهر و باطن او غوص کند زر تنکلوشاهی بیرون
آید و اکر رکن جسدی و نفسی که با هم دو وزن کرد اکر خواهد بنوشادر مشمع کند و طرح کند اکسیر نقره است یکدینار بر سجده دینار و اکر رکن
روحی و جسدی باشد جون مشمع شد یکدینار بر سجده دینار و اکر ارکان از هم جدا باشد هر رکن جون مشمع شد از هر یک یکدینار بر دوازده
دینار و محلول بر سجده و ثابت مسحوق بر بیست و جهار هر رکنی جدا اینست ترکیب اوزان و معیار و تدابیر و طرح و انتقال اعمال حمره
بتمام و کمال در درجات خود اکنون قسم بیاض بیان کنم و انوار اسرار آن بر تو عیان کنم و ترا بال صاحب قران زمان کنم و حکم تو
بر ملک روان کنم و ترا بر همه اهل حکمت سلطان جهان کنم و بخت و دولت را جوان کنم **النور الخامس** دو وزن کردن
جسد نقره مکلسه با کبریت ابیض یا جوهر زرنیخ مبیض مصعد شش دینار از جسد نقره مکلسه بر کیرد و یکدینار کبریت مبیض در خورد دهد و شش
ساعت تمام سحق کند و بعد از سحق کامل یکساعت تشویه دهد و بعد از یکساعت رها کند تا سرد کردد تا بشش نوبت هر نوبتی یکدینار
نفس با شش دینار جسد سحق کند شش ساعت و یکساعت تشویه بر سر کوره تشمیع در قدح زجاج یا چینی و بعد از تشویه یکساعت
فرو کذارد تا سرد کردد تا دو وزن کردد تمام روح در می باید از بهر آنکه هر دو غواص هستند روح نوشادر محلول نقره است یا کافوری
محلول یا طلق محلول دوازده دینار از جسد و نفس و یکدینار از روح هلال محلول شش ساعت سحق کند و یکساعت تشویه دهد و یکساعت
فرو کذارد تا سرد کردد همین طریق کند تا بشش نوبت این دوازده دینار نفس و جسد سجده دینار کردد و اکر بجای کبریت ابیض جوهر
زرنیخ باشد همین طریق بجای آرد و طرح کند یکدینار بر سجده دینار مس منقی به نوبت کداخته بهر دیناری دانکی معدنی اضافه کرده نقره
روباسیه بیرون آید که جندانکه بیشتر کدازی و بیشتر در روباس نهی لای بهتر و نیکوتر باشد و اکر ارکان عمل بجهار رکن که اکسیر
اعظم بیاض است اول آن جسد و نفس دو وزن کرده را دوازده دینار بر کیرد و یکدینار زیبق مصعد کرده هفت نوبت
با وی سحق کند شش ساعت و بعد از آن تشویه دهد یکساعت تا سرد کردد همین طریق نکاه دارد تا دوازده دینار جسد و نفس
سجده دینار مع الروح آنکاه نوشادر کافی نفسی یا کافوری یا طلق محلول در خورد دهد یکدینار در خورد سجده دینار و بهر نوبتی سحق بلیغ
شش ساعت و تشویه نرم یکساعت و یکساعت اعفا تا تمام کردد وزن جهار کانه بیست و جهار شود و ساعات سحق شمار کرده
بهفتاد و دو ساعت سحق تمام شود اینست اکسیر اعظم در بیاض و اکر خواهد که طرح کند یکدینار بر بیست و جهار دینار مس
منقی جون کداخته باشد دو دانک طرح کند و سرد کرده بکدازد و دو دانک دیکر طرح کند و نوبت سیم بکدازد و تمام طرح کند و بهر
دیناری دانکی معدنی اضافه کند و در روباس برد اکر از روباس سلیم بی نقصان بیرون نیاید تو بر من لعنت کن و اکر
این عمل درین انوار فاش کند روح من و جمیع اهل حکمت بر وی لعنت کنند اکر در آن وقت که جسد و نفس را دو وزن کرده
بنوشادر نفسی یا کافوری یا طلق محلول مشمع کرداند یکدینار بر سجده دینار مس منقی طرح کند برین ترتیب که کفتم و اکر رکن روحی و جسدی
با هم دو وزن شد جون مشمع شود دیناری بر سجده دینار و اکر ارکان از هم جدا باشد بهر دیناری دوازده دینار به نوبت که طرح کند نقره را

روباسی تنکلوشاسی سفید براق درخشان جون کوکب دری جون جرم قمر منور جون سهیل یمنی شفاف جون شمع زود کداز
تابدار با معیار موزون روشن تنکن لون بذیر با زر و نقره آمیزنده بیرون آید و بر عدد ریکها بیابان و نجوم سقف آسمان و موی اندام
جارپایان جهان و عدد مردکان و زندکان بری و بحری لعنت و نفرین و غضب از خدای جهان بروح و روان آن نادان که جون این
کتاب بخواند و بداند و در عمل آرد این کتاب بنهان دارد و اکر فاش کرداند حشر او با فرعون و هامان و قارون و جنود کفره باشد

النور السادس بیان دو وزن کردن طلق محلول با فضه مکلس یا با زرنیخ یا با جوهر زرنیخین یا با زیبق مصعد بدانک خاصیت
طلق محلول آنست که اکر بوی آن بزیبق رسد او را ثابت کند زیبق منقی در ظرفی جدید کند و بآتش کرم کند بیست و جهار درم را
یکدرم زیبق برافکند بهر نوبت هر نوبتی دو دانک ثابت کردد نقرهٔ ابیض شفاف تنکلوشاسی و جندانک بیشتر کدازد بهتر و نیکوتر
باشد و اکر زیبق با نوشادر محلول دارد و طلق مکلس را بدان دو وزن کند بدین ترتیب که شش دینار از طلق مکلس مدبر بر کیرد و یکدینار
زیبق محلول و اکر زیبق محلول ندارد زیبق غیر محلول که هفت نوبت تصعید کرده باشد اکر بجای آن کوکرد ابیض باشد و اکر جوهر
زرنیخ باشد شش ساعت سحق باید کردن و بعد از سحق یکساعت تشویه نرم دادن و بعد از تشویه یکساعت رها کردن تا سرد
کردد تا شش نوبت برین ترتیب طلق مکلس دوازده دینار کردد یا باروح کند که آن زیبقات مصعدا و محلولا و اکر
زیبق مصعد هفت نوبت تصعید کرده باشد و طلق مکلس یا محلول هم برین ترتیب و نسق دو وزن کند اما طلق غیر مکلس
نشاید جون غواص باشد آن عمل بهند یا نست در ثبات قلعی منقی جون طلق مکلس یا زیبق محلول یا غیر محلول هفت نوبت
تصعید کرده یا زیبق مصعد با طلق محلول یا با طلق مکلس دو وزن کرده بنوشادر نفی یا کافوری یا حدیدی یا طلق مشمع کند برین ترتیب که
دوازده دینار را زان رکنین دو وزن کرده بر کیرد و یکدینار نوشادر مصعد نفی محلول در خورد دهد و شش ساعت سحق کند و بعد از سحق
یکساعت تشویه دهد و بعد از تشویه یکساعت فرو کذارد تا سرد کردد و همین طریق نکاه دارد تا شش نوبت بهر نوبتی یکدینار روح
حلال محلول و دوازده دینار دو وزن کرده و هر نوبتی شش ساعت تمام سحق و یکساعت کامل تشویه و یکساعت اغفا تا تمام کردد و هجده
دینار شود و ساعات سحق شمار کرده تا هفتاد و دو ساعت تمام شود سحق را و انکاه قلعی بی صریر و سواد را یکنوبت بتلجیف آن بکدازد
ثابت کردد و از روباس سلیم بیرون آید و اکر رکن روحی اعنی زیبق مصعد با آن دو وزن کرده باشد جنانک دوازده دینار از طلق و زیبق
محلول و مکلس دو وزن کرده را یکدینار فضهٔ مکلس بر نهد و شش ساعت تمام سحق کند بعد از سحق یکساعت تمام تشویه دهد بعد از تشویه
یکساعت تمام فرو کذارد تا سرد شود و عمل را سر کیرد تا شش نوبت شش دینار جسد مکلس در خورد دوازده دینار طلق و زیبق داده
و هجده دینار تمام شود انکاه اکر یکنوبت قلعی بی صریر و سواد را بتلجیف آن بکدازد و از روباس بی نقصانی بیرون آید و اکر
قایم مقام طلق مکلس کافور حکمت حدیدی یا نحاسی باشد تمام است و اکر روحی جسدی مشمع باشد همجنان اکسیر است
یکدینار بر دوازده دینار مس بهر نوبت و اکر رکن نفسی و جسدی باشد جون مشمع شود اکسیر است یکدینار بر دو دینار مس
بهر نوبت و اکر رکن نفسی و روحی باشد جون مشمع شود اکسیر است یکدینار ده دینار مس منقی را بهر نوبت

و اکر رکن با هم باشد و با نوشادر حلال محلول بهشت و جهار دینار رساینده سحق کامل و تشویه و اغفا این اکسیر اعظم بیاض است هشت
جهار دینار مس منقی و یکدینار از این ارکان دو وزن کرده تمام سحق کرده را بسه نوبت طرح کند نوبت اول دو دانک دارو طرح کند
فرو کذارد تا سرد کردد باز دو دانک دیکر طرح کند تا سه نوبت بهر دیناری دانکی معدنی اضافه کند ابیت نقرهٔ روباسی شرقی نرم
زود کداز تابدار بی سواد جون جرم قمر منور جون سهیل یمنی رخشنده جون کوکب دری درخشان با زر و نقره آمیزنده نقرهٔ زیبق
شود که ببوی این قمر اجساد معلوله صحیح المزاج شوند **النور السابع** و درین نور بیان کرده شود دو وزن نوشادر منعقد محلول یا نوشادر
نفی محلول شش دینار مس مفرد مکلس یا مس مرکب مکلس یا انک محمر مکلس یا زعفران الحدید صابی فی غیر مغشوش
و در اعظم زر شرقی مکلس یا مغربی مکلس یا زر محمر در اعلی علی یا فضهٔ مکلس مبیضه یا کافور الحکمت حدیدی یا نحاسی
یا طلق مکلس یا زیبق هفت نوبت تصعید کرده یا کبریت ابیض ثابت یا جوهر زرنیخین ابیت اصول و ارکان
نفسی و جسدی و روحی در حمره و بیاض اینها جمله اکابر اند در مراتب درجات خود و لیکن معین اینها همه نوشادر است
بی وجود نوشادر صبغ از یشان حاصل نشود و با وجود نوشادر حلال محلول جمله غواص و شمع شوند برین ترتیب که ازین ارکان
و اصول هر کدام که خواهد هجده دینار بر کیرد و یکدینار نوشادر در محلول نفی یا ذهبی در حمره و بیاض در خورد دهد و شش ساعت تمام
سحق کند بعد از ان یکساعت تشویه نرم دهد و یکساعت فرو کذارد تا سرد کردد باز عمل را سر کیرد و یکدینار دیکر نوشادر در
اضافه کند و باز شش ساعت سحق کند و تشویه و اغفا تا سرد کردد و انکاه که غواص کردد برین ترتیب که نزدیک کداز باشد
و قدری بر دارد و بر قرصی فضه افکند اکر دود نکند و جون شمع بکدازد و روان شود و در ذات فضه غوص کند و شکن او را زرد کرداند
جون زر و اکر نفی باشد بر لوح سیمین افکند جون نیک تافته باشد تا زود بکدازد و دود نکند و در ذات نحاس غوص کند تمام است
اکر فضهٔ مکلس باشد جون بنوشادر مشمع شد یکدینار هفت دینار نحاس منقی را فضه کرداند و اکر جوهر زرنیخین باشد
یکدینار هفت دینار و اکر کبریت ابیض مشمع باشد یکدینار هفت دینار و اکر کافور حکمت حدیدی و نحاسی باشد
یک دینار هفت دینار و اکر طلق مکلس باشد یک دینار هفت دینار در بیاض ارکان و اصول اینها اند
و در حمره مس مکلس نشاید که آن زنجار حکمت الاحمر نوشادر ثابت و محلول باشد که آن زنجار قمر مطلوب را زر خالص کرداند
و اکر زعفران الحدید باشد همجنان جون مشمع شود یکدینار شش دینار سرب منقی را زر خالص کرداند و زر مکلس شرقی
و مغربی جون مشمع شود یکدینار هفت دینار نقره را زر خالص کرداند و اکر شنکرف حکمت باشد جون مشمع شود یکدینار هفت دینار
نقره را زر خالص کرداند و حدید محمر مکلس مشمع همجنان یکدینار ده دینار نقره را زر خلاصی کرداند و اکر کوکرد احمر باشد همجنان جون مشمع
شود هفت را یکی و در اعظم زر محمر جون مکلس و مشمع باشد یکدینار ده دینار نقره را زر خلاصی کرداند و اکر انک محمر مکلس
باشد همجنان جون مشمع شود یکدینار ده دینار را این اوزان جمله در اکابر مفردات تمام شد انوار سبعه در مرکبات و معیار
و میزان و اسرار دو وزن کردن ارواح و انفاس و اجساد در حمره و بیاض در درجات مراتب و القاب و الوان زر و نقره

وحق تعالی و انبیا و اولیا گواه حال حکیم تنکلوشاه کبیر ند که رطب و یابس این اعمال که در اکابیر حره و بیاض است مع تدابیره و ترکیبه تا ما کاملا در سفت کنج گهر تدابیر بکلی بیان کردم و یک دقیقه از دقایق اصول و فروع این اعمال در تدبیر و ترکیب والقابیت الا که در سفت کنج گهر گفته ام و در اسرار سبعه مع مفاتیحه ذکر دو وزن کردن اجساد و انفاس و ارواح عیان کردم یکدقیقه از دقایق و حقایق در موازین و معیار در قسم اسرار بکار مهمل نگذاشتم و در انوار و مصابیح او در کبات من اوله الی آخره شروح و واضح مجرب و صحیح چنانچه در عمل آوردم بیان کردم و یک دقیقه از دقایق مرکبات در انوار و مصابیح او مهمل نگذاشتم و اقسام اعمال اکابیر در حره و بیاض در درجات ادنی و وسطی و اعلی ازین هرسه قسم بیرون نیست هرچه تدابیر او و روایات بکلی با دقایق و اعمال و مجربات جمله شروح و واضح در سفت کنج گهر تدابیر با ترکیب با القابیان کردیم و آن کتاب در اکسیر تمام است و هرچه موازین و معیار ارواح و انفاس و اجساد است در اسرار ابکار مع مفاتیحه روشن و مبرهن و مبین کردم و هرچه باقی بود در مرکبات که آن انوار سبعه کاملات مع مصابیحه عیان کردم بس این هرسه قسم بدلیل محکم متین اعمال اکابیر حره و بیاض در هر سه مرتبه بتمام و کمالات و یک دقیقه از دقایق درنمی باید و ازین هرسه قسم رجوع با هیچ حکیم و هیچ کتاب نمی باید کرد و تمامی این اعمال ازین هرسه قسم معلوم باید کردن و این جمله در تجربه صحیح کرده ام و یقین حاصل است و بصدق رسیده و هریکی ازان هزار جان و جهان ارزد و هرنوری ازوی صدهزار روح و روان ارزد و این تاج سلاطین نامدار و طوق و یاره ملوک کامکار و زبده حکما و اخیار و ابرار و خاتم انگشت سلیمان روزگار و مهر نگین جمیع مومنان و جواهر انبیا و کنوز حکما و خزاین سلاطین و دفاین اساطین و قرة العین عالم و قوس و قزح جهان جان و خورشید آسمان امان و گنج اجدو نارستان فقیر و درر حکمت و لباس ملوک و کبریت احمر و اطریفل اکبر و اکسیر اعظم و جواهر معظم و سرمایه اغنیا و حاصل معادن و اگر تا قیام قیامت صفت این کتاب گنم هنوز از صدهزار یکی و از بسیار اندکی نوشته باشم و این اعمال سبعه گنج بزر محلول بر صفحه شمس و قمری باید نوشت اگر مبتدی درین کتاب نظر کند مقصد گردد و اگر منتهی در روی نگرد کامل با حاصل کرد و من که حکیم تنکلوشاه کبیرم قسم یاد کردم تا کید و تحقیق اعمال را بذات و صفات الله القالب الغالب المدرک المهلک الحی الذی لا ینام ولا یموت و بکلام و سلام و نامه و نام او و با رواح صدهزار و بیست و چهار هزار نقطه عصمت و با اولیا و اصفیا و اتقیا و علما و حکما و مقربان حضرت خداوندی و عرش مجید و لوح و قلم و سدره و بروج و نجوم و کواکب ثواقب و ملیکه مقرب و بکعبه و بیت المقدس و مسجد الحرام و الرکن و المقام و بعد خدا با رسولان که هرچه درین سه قسم نوشتم

از اعمال اکابیر در حره و بیاض جمله در تجربه صحیح کرده ام و یکدقیقه

از دقایق تدبیر و موازین و تراکیب مهمل نگذاشته ام امادست من که حکیم تنکلوشاه

کبیرم و دامن انگ اسرار و انوار و کنوز مار ابر نادان و جهال و حمق و شرار الناس فاش گردانند تمام شد کتاب مبارک کنوز الحکمه مصنفه تنکلوشاه الکبیر بابلی

بسم الله الرحمن الرحیم

این کتاب مصابیح انوار اسرار

این مصابیح انوار اسرارست که در وی صفت گوهر شهوارست که هر گوهری بهتر از خزاین ذو الوقارست و انوار سبعه درین مصابیح انوار سبعه روشن و مبرهن شود و شروح و واضح و روشن شود و عرصه وجود مبتدی و مقتصد و منتهی از نسایم آن گلشن گردد **مصباح نور اول** بدانکه اگر تو سر دو وزن کردن روح با جسد دانی شش دینار مس مکلس مفرد و درکب اگرچه یکنوبت مکلس کرده باشی بر گیر و با شش دینار روح محض مصعد اگر تو یکنوبت از آب صافی با قتاب تصعید کرده باشی دو وزن کنی بطریق موصوف و مسطور مذکور و چون دو وزن شد حل عنبی سه ساله بیعض اگرچه یکنوبت تقطیر کرده باشی بیک سفه کامل زنجار ساز در میان آفتاب و سایه این زنجار حکمت و درین درجه که هست شش دینار برادۀ حدید بر گیر و یک دینار ازین زنجار با وی شش ساعت سحق تمام کن و یکساعت تشویه نرم و یکساعت فرو گذار تا سرد شود باز یکدینار زنجار را اضافه کن و شش ساعت تمام سحق کن و یکساعت تشویه و یکساعت فرو گذار و تا برین ترتیب دو وزن کردد زنجار با برادۀ حدید چون بروغن زیتون عجین کند چندانکه چرب گردد و در بوته بنار شدید بگداز و اگر دیر و سخت گداز و اما بیند مدتا شعاع زنجار تمام منقطع گردد فرو گذارد و با زبراده کند و شش نوبت دیگر باید گداختن اما دو وزن کردن نوبت اول است نوبتها دیگر یکدینار زنجار با یکدینار برادۀ سحق بیکند و بروغن چرب میکند و میگداز و چون بهفتم نوبت رسیده است حدید محمر خاصیت ادنی او آنکه یکدینار حدید محمر و یکدینار زر منور و دو دینار قمر منور رباعی سه نوبت با هم بگداز و در خلاص نقد زر تنکلوشاهی بیرون آید و قایم مقام جسد مس مکلس مرب محمر مکلس است و حدید محمر مکلس است و زر مشرقی یا مغربی مکلس یا محمر یا منور مکلس است و در زنجار اگر عمل با دو جسد کند جسدی دیگر زعفران حدید است چنانچه بیان کردیم و نوشادر محمر در درجات اعلی و هزار درجه وسطی و ثابت از برای نقطه مطور **مصباح نور دوم** اگر تو علم دو وزن کردن نفس با جسد دانی در درجه ادنی یا در مرتبه وسطی ده دینار مس مفرد مکلس کرده و بعد از تکلیس و سحق گداخته و مستنزل کرده سه نوبت تا بدرجه مس قبرسی رسیده بود آنرا بگداز و گوگرد زرد سندی لاغیر یک دینار بروی طرح کند و میکرداند تا در بوته دار و نخورد و شعاع کبریت منقطع گردد یکدینار دیگر کبریت مفرد مسحوق بروی طرح کند تا بده نوبت ده دینار گوگرد زرد سندی مسحوق برین ده دینار مس قبرسی گداخته طرح کرده باشد اگر بنوبت اول سحق بذیر شود و اگر نه دوم بار بگداز و پنج دینار کبریت اصفر مفرد به پنج نوبت بروی طرح کند اگر یکبار سحق بذیر د و الا تا سه نوبت غایت کمال است در نوبت سیم پنج مثقال به پنج نوبت تا بسوزد و مکلس کردد و آنرا در بول صبیان مقطر طرح کند چندانکه بول بلون خود بماند

باز بروغن جرب کند و در قرعهٔ مطین در کورهٔ نخاران نهد یا با عسل نحل مقطر یا بنوشا در محلول یا براج زرد محلول یا سبز محلول
یا سرخ محلول یا روغن مح البیض یا روغن فضلهٔ انسان یا روغن شعر انسان چون بسه نوبت در ادنی و بپنج نوبت در وسطی
تا بهفت نوبت در اعظم در قرعهٔ مطین در کورهٔ نخاران تشویه دهد سرخ گردد و چون در زر محمر مکلس مرکب است
در گداز و این کبریت احمر عزیز الوجود است و این نوع سرب ثابت را که سواد زایل کرده باشد بتدبیر مذکور مسطور
انگاه بعد از زوال سواد به سه نوبت بتلحیف آن مس مذکور بگداز ثابت گردد و یک ذره در وزن او بیفزاید و سرخ باشد
یک دینار از آن و دو دینار نقرهٔ روباسیه و یک دینار زر مشرقی یا مغربی یا محمر در اعظم بگداز سه نوبت
و در خلاص نهد زر و نقرهٔ سلیم از خلاص بیرون آید زر تنکلوشاهی خلاصی تمام عیار و اگر مکلسا دو وزن کند با گوگرد احمر یا با شنگرف
حکمت یا با کبریت احمر معمول بذیر و بنوعی از انواع مذکوره سواد زایل گردانند و جمیع تدابیر زایل کردن سواد [illegible]
کاملا بیان کرده‌ام و قایم مقام مس مکلس مفرد مس مکلس مرکب در درجهٔ وسطی و اعلی باشد و قایم مقام مس مفرد [illegible] سرب
محمر مکلس باشد و حدید محمر مکلس و در درجهٔ اعظم اعلی زر مکلس یا زر محمر مشرقی و مغربی و شنگرف حکمت و گوگرد احمر
و در جمیع درجات اگر سرب معلول است چون سواد زایل گردانند تلحیف هرکدام که دارد بگداز دبسه نوبت ثابت گردد
و یکنوبت با زر و نقره بگداز و در خلاص نهد زر تنکلوشاهی بیرون آید **مصباح نور سیم** اگر تو علم دو وزن کردن جسد
با هم دانی مس مکلس محمر منور را در هر درجه که داری در درجهٔ ادنی مس مفرد یکنوبت مکلس کرده با زعفران حدید دو وزن کن
بنوعی که در اسرار سبعه مذکور است چون دو وزن شود در جسد غیر شمع است و از وی فایده حاصل نشود تا انگاه که بروح
محض حلال غواص و شمع کنی و اکسیر چون مس و حدید و نوشادر با هم ترکیب کنی زنجار شود پس آن دو جسد دو وزن کرده را
دوازده دینار با یکدینار نوشادر در محلول غواص کند نوشادر در درجهٔ ادنی یکنوبت از آب آفتاب تصعید کرده باشد و حل کرده
تمام باشد تا بشش نوبت تکرار موصوف آن دوازده دینار سیجده گردد انگاه بگداز بآن ترتیب که با یک نقره بیان کرده‌ام
سه نوبت و زنجار سازد بیک سفنه بیان آفتابی سایه بخل خمر مقطر رسالا این زنجار اعظم است اگر دانی بزعفران حدید حدید
محمر مکلس بود یا انگ محمر مکلس یا زر محمر مکلس مشرقی یا مغربی و مس مکلس در درجهٔ اعظم و خل زرد و سبز و سرخ
مقطر این جمله از درجات این عمل است و فضهٔ مطوسه چون یکنوبت یا دو نوبت تلحیف این زنجار بزرگ غواص بگدازی
زر تنکلوشاهی بیرون آید بهر دیناری دانگی اضافه کند **مصباح نور چهارم** اگر تو علم دو وزن کردن روح و نفس و جسد با هم دانی
جسد مس براده کرده را در ادنی و جسد حدید محمر و انگ محمر را در وسطی و جسد زر مشرقی یا مغربی یا محمر منور در اعلی
یا برادهٔ زر یا ورق او بر گیرد با زیبق سنق دو وزن میکند چنانچه در اسرار ابکار مذکور است انگاه مصعد کند بین القدحین والزجاج
المطین دو وزن کند اول نگاه دارد و زیبق مصعد را بوزن اول آورد و در خورد جسد میدهد بدوازده ساعت دو وزن کند بروز
ربیعی و شب تصعید با آتش میانه دوازده ساعت تا روز و هر بار این عمل مکرر میکند بروز ربیعی تا شب سحق و در وزن کردن

و شب ربیعی

و شب ربیعی تصعید تا روز روشن تا انگاه که زیبق بلون زر مصعد گردد شفاف و روشن و زر بلون مقطر باید
مکلس این زر مکلس را بدین نسق دو وزن کند و بنوشادر محمر محلول غواص کرداند و طرح کند یکدینار بر ده دینار قمر منور
روباسیه به سه نوبت در گداز تا بیرون آید بهر دیناری دانگی زر معدنی اضافه کند زر خلاصی بیرون آید زر تنکلوشاهی شرقی
منور شفاف روشن نرم زود گداز تا بدار آتش خوار شنکرفی شمسی یا توتیی منور با شعاع آمیزنده با زر و قمر
چون در اوکیر و درین علم ارکان و اصول جمله برین ترتیب دو وزن کند و بنوشادر محمر محلول غواص کرداند و طرح کند بر قمر
بسه نوبت در گداز بمیزان مذکور در التقا تا بیرون آید زر تنکلوشاهی خلاصی تمام عیار تمام شد قسم حمره و ارکان و اصول او در ترکیب
تمام او اکنون بیان کنیم هر سه قسم بیاض **مصباح نور پنجم** در بیاض اگر تو دو وزن کردن روح مبیض با جسد مبیض دانی
برادهٔ نقرهٔ روباسیه را با نوشادر کافی یکنوبت از آب آفتاب تصعید کرده دو وزن کردانی و بدوازده ساعت
کامل تصعید کنی بنار متوسط و وزن اول نگاه داری و جبر نقصان وزن اول بنوشادر مبیض نفی محلول مجدد کنی و بروز ربیعی تا شب
دو وزن کنی و شب ربیعی تا روز روشن تصعید کنی همین طریق نگاه داری تا نوشادر بلون فضهٔ مصعد گردد شفاف
و روشن و فضه بلون خود باشد و مکلس گردد این نوشادر نفی را حل کن و فضهٔ مکلس را بدان غواص و شمع کن و یک دینار
بر ده دینار مس طرح کن نقرهٔ روباسیه بیرون آید و اگر این فضه را با جوهر زرنیخین دو وزن کنی بعد از آن طرح کنی یکدینار بر دوازده
دینار مس و اگر هر سه رکن با هم سه وزن کرده باشی یکدینار بر بیجده دینار **مصباح نور ششم** اگر تو علم دو وزن طلق با زیبق دانی طلق مکلس را
و زیبق سفت نوبت تصعید یافته دو وزن کنی طلق مکلس مایه سازی و بشش نوبت مذکور یکدینار با شش دینار مذکور بشش ساعت
سحق و تشویه و تکرار تا دو وزن شود انگاه بنوشادر نفی محلول غواص و شمع کردانی و طرح کنی یکدینار بر ده دینار مس نقی و اگر طلق غیر مکلس باشد
چون با زیبق مصعد دو وزن کنی و بنوشادر محلول حلال نفی یا کافوری یا طلق شمع کردانی یکدینار بر ده دینار مس طرح کنی نقرهٔ روباسیه بیرون
آید و بهر دیناری دانگی نقره اضافه کنی بسه نوبت در گداز و اگر ببندی بانه سافرانه بر طریق آسان خواهی طلق محلوب را برین ترتیب مذکور بنوشادر مذکور
محلول غواص کنی و قلعی ان صریر و سواد را به نوبت تلحیف آن بگدازی و بهر دینار دانگی معدنی اضافه کنی از روباس سلیم بیرون آید **مصباح نور هفتم**
که ختم کتاب مصابیح انوار است و زبده و خلاصهٔ مفاتیح و اسرار است بر مفرد انست اگر تو علم تشمیع دانی فضهٔ مکلس را بنوشادر نفی محلول حلال غواص کردانی
اکسیر نحاس است یکی بر پنج و اگر کبریت مبیض ثابت قایم را بنوشادر حلال محلول غواص کردانی اکسیر اسرب است یکدینار بر پنج دینار
و اگر جوهر زرنیخ را بنوشادر حلال محلول غواص کردانی اکسیر اسرب است یکدینار بر پنج دینار و در اوکن با هم دو وزن کرده یکدینار بر ده دینار
و هر سه با هم یکدینار بر پانزده دینار و کافور حکمت نحاسی و حدیدی هر کدام که باشد چون غواص کردانی بجای اکسیر جسد است و طلق شمع مکلس بجای
رکن نفس و زیبق مصعد رکن روحی چون شمع شود این جمله در بیاض است اما در حمرهٔ حدید مکلس شمع اکسیر فضه است یکدینار بر پنج دینار و قایم مقام آن زعفران
الحدید شمع اکسیر سرب است یکدینار بر پنج دینار و سرب محمر مکلس است چون شمع شود یکدینار بر پنج دینار و قایم مقام جمله زر مکلس مشرقی
یا مغربی یا زر محمر در اعظم و شنگرف حکمت رکن نفس و گوگرد احمر چون هر دو شمع باشد تمام شد تمام شد مصابیح انوار بسعی حسن تنکلوشاه

الکبیر بابلی

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب مبارک مفتاح الاسرار

اینست کتاب مبارک مفتاح الاسرار جون در اسرار سبعه بیان دووزن کردن ارواح واجساد وانفاس مجرب
نوشتم ویک دقیقه از دقایق وحقایق اعمال در موازین عمل نکذاشتم وبقسم ویمین سوکند در توم کردا نیدم
اکنون بتوفیق حق تعالی هفت مفتاح از بهر سری مفتاحی بیان کنم جنان روشن ومبرهن وواضح که اکر طفل مبتدی
خواهد که عمل کند بروا سانتر از جامه در پوشیدن باشد **مفتاح سر اول** در دووزن کردن مر روح اعنی زیبق ونوشادر زیبق منتی که
هفت نوبت تصعید یافته باشد جنانک در سحق کردن زنده نکردد واین کمال حال زیبق است در تصعید شش ازان ویک
نوشادر کانی بیکانی مصعد محلول بروی نه وسحق کن شش ساعت کامل بعد از شش ساعت تشویه کن بر قدحی از زجاج که مطین
باشد باتش جون جراغی تا نیم کرم کردد به نیم ساعت ویکساعت فروکذار تا سرد کردد انکاه بایکدینار نوشادر محلول دو شش
ساعت سحق کن ونیم ساعت تشویه ده ویکساعت فروکذار تا سرد کردد تا بشش نوبت شش دینار روح حلال محلول
در خورد شش دینار روح اعظم مصعد دهی واین هر دو روح مکلس شوند وسحق بر ساعات موزع کند تا هفتاد و دو
ساعت سحق او تمام کردد اینست زیبق منتی مصعد مکرر مشمع اکر شش دینار رسن منتی بکدازی ویک دینار ازین روحین
بسه نوبت بروی طرح کنی بهر دیناری دانکی معدنی روباسی بسه نوبت درکداز ممتزج کنی نقره روباسی
بیرون آید واکر حل کنی زود حل کردد زیرا که مشمع است وکواکب نحاسی را بتابی وبیک نوبت که درین محلول غمس کنی
در ظاهر و باطن سفید بیرون آید وجندانک بیشتر کدازی بهتر باشد واکر عقد کنی وسحق کنی اکسیر اعظم روحی اینست جنانک
یکدینار هفت دینار رسن منتی را از روباسی بیرون آورد واین در بیاض است اکر حمره باشد زیبق ذهبی یا محمر ونوشادر ذهبی
یا محمر وزیبق ذهبی ومحمر ونوشادر ذهبی ومحمر در قسم تدبیر کرآن هفت کنج کهر نت بیان کرده ام مجربست نوشادر محمر یا ذهبی
حل کند وشش دینار زیبق مصعد ذهبی یا محمر بر کیرد ودر صلایه زجاج یاجینی نهد ویک دینار ازین محلول محمر حلال بروی نهد
وشش ساعت تمام سحق کند بفهر زجاج حلبی ونیم ساعت تشویه دهد ویکساعت فروکذارد تا سرد شود وباز عمل با سر کیرد
ویک دینار نوشادر محمر حلال محلول اضافت کند تا دووزن تمام بیرون آید در شش نوبت در نوبتی شش ساعت سحق
ونیم ساعت تشویه ویکساعت اغفا وساعات را شمرد وهفتاد و دو ساعت سحق کامل تمام کند اینست دووزن کردن
روحین پنج دینار نقره روباسیه در بوته بکدازد وجون بکدازد ویک دینار ازین زیبق مصعد محمر مشمع بروی افکند بسه نوبت
وبهر دیناری دانکی زر مشرقی اضافت کند از خلاص بیرون آید واکر حل کند وکواکب نقش تافته در وی غمس کند بیک نوبت

ظاهر وباطن او سرخ کردد وجندانک بیشتر کدازد بهتر آید واکر محلول را عقد کند وسحق کرده یکدینار بر هفت دینار نقره طرح کند
بسه نوبت زر خلاص تنکلوشاهی بیرون آید وزر مشرقی ناری شنکرفی یا قوتی غمی اینست **مفتاح سر دوم**
در نفسین نفسی زرنیخ است وکبریت وآن وقت آن نفسین را دووزن توان کرد وکبریت را سفید کردانی
وزرنیخین را مصعد وجوهر زرنیخ را در خورد کبریت بیض بیدهی تا دووزن کردم بدین طریق وبیان سفید کردن کبریت
وحاصل کردن جوهر زرنیخین بتصعید در هفت کنج کهر تنکلوشاهی بیان کردیم اما اینجا احتیاج دارد بتشمیع که هر دو نفسین غواص هستند
وباتش ناجیز شوند وبنوشادر فضی حلال محلول غواص باید کردن جنانک در علم تشمیع مذکورست در تجربه انکاه اکر خواهد
قلعی منتی را سه نوبت تلحیف او بکدازد واکر خواهد قلعی منتی را بکدازد واین نفسین دووزن کرده بعد از دووزن کردن
غواص کرده بروی طرح کند بسه نوبت ومایه بر نهد بهر دیناری دانکی معدنی فضه روباسیه تا نقره روباسی کردد
واکر کبریت بیض را بنوشادر حلال محلول غواص کرداند همجنان مفرد اکسیرست وجوهر زرنیخین که بنوشادر محلول غواص کرداند
همجنان اکسیرست یک دینار بر پنج دینار رسن منتی یا قلعی منتی ومایه بر نهد که روباسی باشد **مفتاح سر سیوم**
در دووزن کردن جسدین اکر خواهد نقره مکلس را باکافور حکمت نحاسی دووزن کند واکر خواهد باکافور حکمت حدیدی
واکر خواهد باطلق مکلس از شش دینار تا یک دینار بمیزان راست هر نوبتی دوازده ساعت سحق ویکساعت
تشویه ویکساعت فروکذارد تا سرد شود این میزان جسدین است در حمره جسد زر مغربی یا مشرقی یا محمر منور که مکلس
باشد یا باسن محمر مکلس از جسد زر محمر یا نقره بیض شش دینار وازان جسد که با او دووزن کنی در حمره وبیاض یکدینار
دوازده ساعت تمام سحق کنی ویکساعت تشویه اکر سخت بود شاید زیرا که جسدست ودر وی خطا کم افتد ویکساعت
فروکذارد تا سرد کردد وبا زیکدینار جسد با جسد اضافت کند ودوازده ساعت سحق کند تا دووزن کردد تمام وهفتاد و دو
ساعت سحق تمام کرده باشد اینست بیان دووزن کردن جسدین اما اینجا احتیاج بتشمیع دارد وتشمیع نشاید الا بنوشادر حلال
محلول اکر جسدین در بیاض باشد نوشادر فضی حلال محلول واکر در حمره باشد نوشادر مصعد محمر حلال محلول ومن که تنکلوشاه
کبیرم در هفت کنج کهر تدبیری که مجربات منتست بیان علم تشمیع جنان کرده ام که اکر طفل خواهد در عمل تواند آوردن بی خطایی
اکر در بیاض باشد جون مشمع شود یکدینار بر شش دینار رسن افتد بسه نوبت کداخته بهر دیناری دانکی مایه نهد ودر روباس
بالاید بی نقصان از روباسی بیرون آید واکر در حمره باشد جون نوشادر محلول محمر بر جسد زر وسرب آهن وسرب نهد که جمله
بصبغ سرخ محمر ومنور سرخی نه البته زنجاری شود بنوشادر وغواص باشد اکر مایه زر محمرست اینست در جه اعلی در علم زنجار
واکر مایه حدید محمرست درجه وسطی دارد واکر مایه سرب محمرست درجه اوسط دارد واکر مایه زعفران حدیدست درجه
ادنی دارد در جمیع احوال جون جسدین دووزن شد مشمع نباشد وصبغ نمی بخشد الا آنک بعلم تشمیع کامل اکر بیاض باشد
بنوشادر فضی محلول مشمع کند وحد کمال تشمیع آنست که اکر در بیاض باشد بر سر امتحان کنی واکر حمره باشد بر فقمه جنانک لوحی

از مس یا از نقره برآتش چنان بتابی که نزدیک کداختن باشد قدری ازین دارو که تشمیع کرده بر روی انکنی اکر دو دانکند زود بکداز دو در باطن جسد رود و شکن اورا سفید یا سرخ کرداند در بیاض وحمرة بدانک عمل تمام است پس ازین زنجار ذهبی یا حدیدی یا انکی یا زعفران الحدیدی اکر از نوشادر غیر ثابت باشد فضه بیضه را اکر از نوشادر ثابت بود نقره مطوس را خواهی تکلیف جوابی با لقایک دینار شش دینار نقره را زر خالص خلاص برنیز زود کداز مطلقه بذیرد تا بدارها بدار شرقی تاری شنکرفی یا مغربی تنکلوشاهی خوش لون روشن نسکن شفاف تمام عیار بیرون آرد پس اکر بهتدی شش دینار مس مکلس مفرد یا مرکب بعد از زایل کردن سواد چون در اخر شفاف باشد برکیرد و یکدینار زعفران حدید که در درجه ادنی عمل کرده است دوازده ساعت سحق کند ویکساعت تشویه دهد ویکساعت فروکذارد تا سرد کردد و با زیکدینار دیکر زعفران مجدد اضافت کند تا جسدین دو درن کردد بعد از ان بنوشادر محلول بیض یا محمر غواص کند بعلم تشمیع کامل البته چون قمر مطوس سه نوبت تکلیف او بکداز دو ما یه بهر دیناری دانکی برنهد از خلاص بی نقصان بیرون آید و خدای تعالی آکاهست که این عمل تجربه کرده ام مفتاح سی‌چهارم در دو وزن کردن روح با جسد آن جسد یا زر مغربی مکلس باشد یا شرقی یا محمر مکلس و قایم مقام هر سه حدید محمر مکلس و قایم مقام او سرب محمر مکلس و قایم مقام جمله مس محمر مکلس مفرد او مرکبا وآن روح یا زیبق یا نوشادر یا هر دو وآن زیبق یا سفید مصعد یا سبز یا سرخ وآن نوشادر یا نفی باشد یا ذهبی یا مصعد باشد یا ثابت یا محلول یا غیر محلول وجمله انواع در مجربات صنعت کانه اعنی کنج کهر و تحقیق بدانک هرجا که کنج کهر نوشته است مجربات من نیست و من درکتاب نوشته ام که در وی صنعت کنج کهرست جمله مجرب در تدبیر و ترکیب الا یکی اکر آن قسم بدست وی افتد جمیع تدابیر در ارواح وانفاس واجساد داند و تراکیب و القاء خواص ومنافع اشیا که در اکاسیر ست الا آنکه در وی سر دو وزن کردن تمام نیست در اسرار سبعه ومفاتیح سبعه بیان دو وزن کردن تمام نوشته است آنجاکه صنعت کنج کهرست جمله در تدبیر و ترکیب و مجربات تنکلوشاهی است و دو جا مکرر نیست اعنی صنعت کنج کهر ترکیبات است پس و مجربات تنکلوشاهی آنست و تدابیر جمله در وی روشن است واوزان درین اسرار سبعه ومفاتیح سبعه و تراکیب در انوار سبعه و مصابیح سبعه واز برای بهتدی در عمل کزیده برطریق آسان مجرب صحیح که آنرا درو کهر خوانند و شمس وقمر خوانند و کنج و کهر خوانند و کهر و کنج خوانند و کنز بن خوانند و سعدین خوانند و سری اعظم خوانند وآن آن آخر تجربه در کتاب منت که حکیم تنکلوشاه کبیرم و دران هر دو کنز روشن بکویم که مجربات من کدام است والسلم پس اکر بهتدی شش دینار مس مکلس که یک نوبت مفرد آنرا مکلس کرده باشد بردارد و یکدینار نوشادر که یک نوبت اورا از آب تصعید کرده باشد برنهد و شش ساعت کامل سحق کند و نیم ساعت تشویه دهد نرم و آهسته ویکساعت فروکذارد تا سرد شود و با زیکدینار دیکر نوشادر اضافت کند و شش ساعت تمام سحق بکند و نیم ساعت تمام تشویه بکند بدهد ویکساعت فروکذارد تا سرد شود تا بشش نوبت هر نوبتی یکدینار بر شش دینار و هر نوبتی شش ساعت تمام سحق و نیم ساعت تشویه نرم ویکساعت فروکذاشتن تا سرد کردد تا دو وزن تمام بیرون آید اکر نوشادر محلول باشد درین درجه بهتر و اکر ثابت باشد از برای تطویس فضه واکر ثابت و محلول باشد

عمل اعظم آن چون شش نوبت تمام شد و دو وزن تمام بیرون آید بباید کداختن بر نوبت بدان طریق که در اسرار سبعه بیان کرده ام تا جسد روح مطلق کردد و هر کدام از یکی شود روح جسد کردد و جسد روح محض شود اکر نوشادر بیض نفی یا محمر ذهبی ثابت باشد چون دو وزن کرده هر دو جسد کداز نده شمع و غواص باشد لون نخشنده باشد و اکر نوشادر ثابت نباشد جسد روح مطلق محض کردد و یک ذره از و در وزن حدید نیفزاید الا آنکه اورا محمر و منور و زود کداز و لون بذیرد و صباغ کرداند پس اکر ترکیب روح محض که نوشادر ست و جسد که مس است چون دو ذوب شد و ذوب کامل یافت در نوبت ثالثه وجبر و نقصان وزن کرد بنوشادر مجدد در هر سه مرتبه سواد آن نحل عنبی مقطر کم از سه ساله نشاید و سفید باید زایل کرداند بیک هفته سحق و تشمیع در میان آفتاب و سایه زنجار حکمت در درجه ادنی اینست اکر ماده جسدین زر مغربی مکلس باشد و نوشادر ذهبی مصعد هم برین میزان عمل کند و اکر زر شرقی مکلس باشد همچنان و اکر زر محمر منور مکلس باشد در اعظم همچنان و اکر قایم مقام این جمله مس مکلس محمر ست هم برین طریق و اکر مس مفرد باشد اکر مرکب هم برین طریق اما در محمر نوشادر محمری باید و در زر غیر محمر نوشادر ذهبی و در حدید و سرب همچنان اما در مس شاید که نوشادر غیر محمر باشد و در زر درجات سر که اکر زرد و سبز و یا سرخ مقطر باشد از برای زر و حدید و سرب محمر مکلس و نوشادر محمر ذهبی اما در درجه ادنی یک نوبت مکلس کنی و نوشادر یک نوبت از آب مصعد کنی چون دو وزن کردی برین ترتیب ونسق که مقررست خل عنبی سه ساله سفید مقطر تمام است و جمیع انواع زنجار ذهبی و حدیدی و انکی و نحاسی درین سر اعظم بیان کردیم بهتدی را آسانترست از مداد ساختن یکنوبت مس غیر مغشوش را مکلس کرداند ویکنوبت نوشادر کافی را از آب مصعد کند و یک نوبت خل عنبی سفید سه ساله را در قرع مقطر کرداند چون سر دو وزن کردن برین ترتیب بدانست زنجار حکمت درین درجه که سنت حدید را محمر کرداند و حدید محمر نقره را زر کرداند چنانک از خلاص بیرون آید مفتاح سی‌پنجم در دو وزن کردن نفس با جسد ان نفس کبریت است اکر مفرد عمل کند و اکر مدبر و اکر محمر و فاضلترین شنکرف حکمت و من تدبیر هر چهار در صنعت کنج کهر بیان کرده ام و جسد او فاضلتر زر محمر و قایم مقام او زر مغربی و شرقی چون مکلس باشد و قایم مقام او حدید محمر و آنک محمر و مس محمر چون مکلس باشد اکر جسد زر محمر منور مکلس است کوکرد احمر باید معدنی یا شنکرف حکمت معمول اکر جسد حدید و آنک است کبریت مدبر محمر معمول مذکور فی الاصل اعنی صنعت کنج کهر تدبیر تنکلوشاهی و اکر جسد مس مکلس است کوکرد زرد هندی مفرد او در کداز دو وزن کردن و در حالت تکلیس دو وزن توان کردن الا زر سرخ و غیره و حدید محمر و آنک که البته مکلس باید تا انکاه دو وزن توان کردن و در کداز دو وزن تدبیر آن در کتاب تدبیر بیان کرده ام و در تکلیس آن هرچند که ماده سازی شش دینار و از کبریت که نفس است یکدینار و شش ساعت سحق بلیغ زجاج و نیم ساعت تشویه در زجاج مطین بر سر کوره تشمیع ویکساعت فروکذاشتن تا سرد کردد تا بشش نوبت هر نوبتی یکدینار نفس با شش دینار جسد مکلس و شش ساعت هر نوبتی سحق کردن و نیم ساعت تشویه دادن ویکساعت فروکذاشتن تا سرد میکردد تا دو وزن تمام کردد بعد از ان بکداز چنانک نوشادر را کداز د سه نوبت

ذو ب دوازده ساعت تمام سحق کند و سواد زایل کرداند و سواد در عمل بس پیدا شود فاما در حدید محمر و انک محمر زر محمر و غیر محمر
هیچ سواد پیدا نشود و من انواع زایل کردن سواد بیان کرده ام اینست کوگرد احمر عزیز الوجود و این البته سرب را که سواد
زایل باشد و ثابت باشد چنانک در اسرار بیان کرده ام اگر چند نوبت تکلیف آن بکند از جون روح مطلق است رنگین و ثابت گردد و هیچ
از وزن سرب یاده نشود و بیان ترکیب سرب محمی نوشته شد و جمیع اسرار کوگرد سرخ درین مفتاح بیان کردم **مفتاح سر ششم**
در دو وزن کردن روح با نفس و جسد اگر در بیاض خواهد نفس کبریت سپید است یا جوهر زرنیخ و جسد یا نقره مکلسه یا کافور حدیدی یا نحاس و در حمره نفس
کوگرد سرخ است یا شنکرف حکمت یا کبریت اصفر سندی در ادنی و جسد یا زر سرخ مکلس یا غیر محمر شرقی یا مغربی مکلس و قایم مقام او حدید محمر مکلس و انک محمر مکلس
و قایم مقام جملس محمر مکلس در درجه ادنی بس اگر از برای بیاض خواهد قایم مقام نقره مکلسه و کافور هر دو نوع طلق مکلس در ادنی رتبه ان تدبیر جمله ارکان
جسدی و نفسی و روحی در سفت کنج کهر بیان کرده ام اگر خواهد شش دینار نقره مکلسه برگیرد و با شش دینار جوهر زرنیخ یا کبریت سپید دو وزن کند
بشش نوبت مذکور یکدینار نفس بر شش دینار جسد نهد و شش ساعت سحق و یکساعت تشویه و یکساعت اعتدال میکند تا دو وزن گردد انگاه بنوشادر
غواص گرداند و اگر بجای نقره مکلسه کافور حکمت نحاسی باشد و اگر کافور حکمت حدیدی باشد و اگر طلق مکلس باشد هم برین وزن دو وزن باید کردن و بعد از آن
بنوشادر فضی یا کافوری یا طلقی در بیاض که محلول باشد غواص کردن بعلم تشمیع کامل و طرح کردن یکدینار بر ده دینار نقره بسه نوبت در گداز و اگر در حمره باشد یکدینار
زر مکلس محمر و غیر محمر بگیرد و یکدینار شنکرف حکمت اصلی یا کوگرد احمر معدنی یا کوگرد مدبر محمر معمول است یا کبریت اصفر سندی مفرد تمام است شش ساعت
سحق کند و یکساعت تشویه و یکساعت فرو گذارد تا سرد گردد تا بشش نوبت هر نوبتی یکدینار نفس بر شش دینار جسد و هر نوبتی شش ساعت سحق و یکساعة
تشویه و یکساعت فرو گذاشتن تا سرد می گردد تا دو وزن تمام گردد بعد از آن بنوشادر محمر یا ذهبی محلول غواص گرداند و طرح کند بر نقره یکی بر ده بسه نوبت
در گداز انبست بیان سر دو وزن کردن روح و نفس و جسد **مفتاح سر هفتم** که آن آخر کتاب مفاتیح الاسرار است آنست که جسد را با روح و نفس
دو وزن گردانی و درین دو وزن کردن یکدقیقه از دقایق مهمل نیست و این علم برین طریقت که جسدین دو وزن کرده را دوازده دینار بر گیری
در حمره یا در بیاض اگر در بیاض باشد یکدینار کبریت اصفر سپیض کرده یا جوهر زرنیخ با وی سحق کنی بشش ساعت و یکساعت تشویه و یکساعت
فرو گذارد تا سرد گردد برین طریق تا شش دینار نفس در خورد دوازده دینار جسد دهد و بشش دینار نوشادر سپیض فضی حلال محلول غواص
گرداند و چهار وزن کامل انگاه طرح کند و اگر در ذهب باشد جسدین دوازده دینار کوگرد احمر یا شنکرف حکمت یکدینار بشش نوبت هر نوبتی
یکدینار نفس دوازده دینار جسدین دو وزن کرده تا دوازده بیجده وزن گردد انگاه بشش دینار نوشادر محمر محلول مشمع کند و طرح کند
تمام است خدای تعالی در روز یوم لا ینفع مال ولا بنون الا من اتی الله بقلب سلیم در مقام فزع اکبر دشمن منست که حکیم سکلوشاه کبیرم

که جمله دقایق و حقایق علمی تجربی صحیح درین اوزان بیان کردیم و سر دو وزن کردن که حکماء مشرق و مغرب پنهان و مخفی بود
من آشکارا کردم و این عهد که ایشان کرده بودند در عهده نکردم و اگر کسی علم دو وزن کردن اجساد
و ارواح و انفاس نداند نتواند که یک عمل از اعمال اکسیری بجای رساند اسرار و انوار
در انکار مدار برانست و جمله درین سبعات اعنی در اسرار سبعه
و مفاتیح سبعه خدای تعالی دشمن آن بنده که
این اسرار ابکار بر اشرار
فاش گرداند نعل
من سکلوشاه حکیم
بابلی
م

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

کتاب سیم از اسرار سبعه و مفاتیح سبعه

کتاب اسرار سبعه کامله که دو وزن کردن اجساد و انفاس و ارواح بدرستی و راستی مجرب و صحیح مسطور است لا شک فیه
ولا ریب ولا نقصان ولا خلاف حرام علی من لا اهل له حرام **سر اول** در دو وزن کردن روح با روح بدانک روح یکی زیبق است
و یکی نوشادر زیبق اگر مصعد کرد د روح محض باشد و اگر ثابت کرد د جسد محض و نوشادر اگر مصعد کنی روح محض باشد و اگر ثابت کنی نفس محض
سر دوم در دو وزن کردن نفس با نفس و نفس یکی زرنیخ است و یکی کبریت اصفر یا احمر جون مصعد کرد د روح محض باشد و کبریتین
جون مصعد کرد د نفس محض **سر سیم** دو وزن کردن جسد با جسد یکی زر است و یکی نقره و یکی حدید و یکی نحاس و سرب و زیبق و مس
و اسرار ملائم درین نیز پیدا شود **سر چهارم** در وزن کردن روح با جسد اعنی مس مکلس با نوشادر یا روح زیبق مصعد با نقره یا ورق نقره
یا زیبق غیر مصعد با نقره مکلس با نوشادر محلول **سر پنجم** در وزن کردن روح با نفس اعنی زیبق با کبریت یا نوشادر در محلول با جواهر
زرنیخ **سر ششم** در وزن کردن نفس با جسد اعنی کبریت اصفر یا احمر با جسد زر مکلس محمر و غیر محمر یا نقره مکلسه یا غیر مکلسه یا حدید محمر مکلس
یا سرب محمر مکلس یا مس محمر مکلس یا کافور حکمت هر دو نوع حدیدی و نحاسی در بیاض **سر هفتم** در وزن کردن روح و نفس و جسد با یکدیگر
سر اول در وزن کردن روح با روح روح اعظم که آن زیبق منقی است و تنقیه زیبق مشروح بیان کرده ام و براده نقره
روباسی یا ورق نقره روباسی در فضه شش دینار تمام براده یا ورق و زیبق منقی یک دینار و این یکدینار بر شش ساعت تمام کامل سحق کند بفهر زجاج
شامی در صلایه زجاج یا چینی لا غیر بعد از شش ساعت در قدح چینی مطین بر سر کوره تشمیع تشویه نرم بکند چنانک بیش از حرارت آفتاب
تشویه نباید انگاه فرو گذارد تا سرد شود نیکو باز یکدینار زیبق منقی و سحق بشش ساعت تمام کامل و تشویه چندانک گرم گردد بر سر کوره تشمیع
فرو گذارد تا سرد شود باز یک دینار زیبق منقی و سحق شش ساعت تمام کامل و تشویه نرم نرم چندانک حرارت آفتاب فقط بس
یکدینار زیبق منقی در خورد شش دینار براده یا ورق نقره روباسی داده هر بار شش ساعت تمام سحق و تشویه نرم و سرد کردن بعد از تشویه
جون تمام شد ساعات را بشمارد چنانک در نوبتهای شش گانه در سحق عمل نیکو گردد باز این دو وزن کرده را سحق کند بفهر زجاج در صلایه زجاج
یا چینی هفتاد و دو ساعت تمام کند انبست سر ملغمه فقط و اگر مایه این ملغمه از زر شرقی یا مغربی سازد هم برین طریق صحیح است
و اگر مایه از زر محمر سازد هم برین منوال عمل باید کردن که تمام است زر مغربی و مشرقی و محمر یا براده باید یا ورق و زیبق
منقی و اگر مایه این ملغمه از جسد حدید محمر سازد براده کرده غیر ورق هم برین منوال عمل کند تمام است و صحیح و کامل و اگر مایه از جسد سرب
محمر سازد براده غیر ورق هم برین صورت عمل کند تمام است و میزان جمله از شش دینار تا یک دینار است هر نوبتی بشش ساعت
کامل سحق و دو دانک ساعتی تشویه نرم و یکساعت فرو گذاشتن تا سرد گردد و اگر مایه این ملغمه از مس مکلس محمر سازد که مستنزل شده باشد

براده باید غیر ورق هم برین طریق عمل کند که صحیح است تمام شد علم ملغمهٔ روح با این اجساد مبارک اما بیان کردن نوشادر که روح محض است
با این اجساد در جملهٔ احوال براده یا باید یا نوشادر غیر ورق اگر براده فضه او باسیه باشد نوشادر در مصعد کانی بیکاسنی باید شش دینار براده
یک دینار نوشادر سحق کند چهار ساعت کامل و تشویهٔ نرم تر از تشویهٔ ملاغم و بعد چندانک گرم کرده فرو گذارد تا سرد شود نیکو یکدینار
نوشادر اضافت کند و چهار ساعت سحق بلیغ نماید بقعر زجاج در صلایه چون همین میزان نگاه دارد شش دینار براده مذکور یک دینار
نوشادر مذکور چهار ساعت سحق هر نوبتی دو دانگ ساعتی تشویه و ساعتی فرو گذاشتن تا سرد گردد اگر نوشادر را بعد از تصعید حل کرده باشند
همین طریق یکدینار محلول در خورد شش دینار براده فضه میدهد بچهار ساعت سحق و نیم ساعت تشویهٔ نرم و یکساعت فرو گذاشتن
تا سرد گردد اگر بجای این جسد فضه و باسیه کافور الحکمت نحاسی یا حدیدی باشد نوشادر غیر محلول شاید و نوشادر محلول هم برین طریق شش دینار
جسد در هر نوبتی با یکدینار روح حلال محلول و چهار ساعت کامل سحق و نیم ساعت تشویهٔ نرم و یکساعت فرو گذاشتن تا سرد گردد
واگر مایهٔ این عمل از زر مشرقی و مغربی یا زر محمر کند براده باید و ورق نشاید همچنان نوشادر در یکدینار هر نوبتی شش ساعت سحق بلیغ
و نیم ساعت تشویه و یکساعت فرو گذاشتن تا سرد گردد و اگر مایه از حدید محمر یا آنک محمر یا مس محمر باشد هم برین صورت چون دو وزن
شد ساعات را بشمارد و دو وزن کرده را سحق بیکند تا منقا دو دو ساعت که آن سه شبانروز کامل است سحق کند آنگاه تمام باشد
واگر خواهد که از دو روح و جسد عمل کند براده نقره و باسیه یا زر مشرقی و مغربی محمر یا حدید یا آنک محمر یا مس محمر در حمره و کافور
حکمت حدیدی و نحاسی و بجای آن طلق مکلس در بیاض اول باز سه منق و طلق موصوف مسطور مذکور بر میزان مسطور عمل باید کرد
و منقا دو دو ساعت سحق کامل بجای آورد آنگاه با نوشادر محلول حلال عمل بیکند برین منوال که هشت دینار ازین ملغمهٔ کامله دیگر
دینار از نوشادر محلول این یکدینار حلال محلول در خورد این هشت دینار ملغمهٔ مبارکه دهد بهشت ساعت تمام سحق و یکساعت
تمام تشویهٔ نرم چندانک آتش پر مرغ و یکساعت فرو گذاشتن تا سرد گردد و یکنوبت یکدینار نوشادر محلول حلال در خورد این هشت
دینار ملغمه دهد بهشت ساعت سحق کامل و یکساعت تشویهٔ نرم و یکساعت فرو گذارد تا سرد گردد و بهشت نوبت
تمام هشت دینار نوشادر حلال محلول در خورد شانزده دینار ملغمهٔ مبارکه دهد اکنون شانزده دینار ملغمه است و هشت دینار
نوشادر جمله با هم بیست و چهار دینار و ساعات روزگار شمرده و سحق کرده تا منقا دو دو ساعت سحق تمام کرد و این جمله سه
طریق است اول روح اعظم اعنی زیبق منق با اجساد مذکوره طریق روح محض حلال اعنی نوشادر با اجساد مذکوره طریق سیم
هر دو روح با اجساد مذکوره برین منوال که بیان کردیم از الله تعالی بیزارم و الله تعالی از من بیزار باد که درین سر که نوشتم هیچ ریبی
و تنگی و نقصانی و خللی نیست و خدا ازان بنده بیزار باد که او خود ازان بنده بیزار باشد بیاموزد و فاش کند

باب دوم

در بیان دو وزن کردن روح با نفس روح اعظم زیبق منق مصعد روح محض نوشادر مصعد محلول و نفس کوگرد سرخ یا شنگرف حکمت
یا جوهر زرنیخ در بیاض زرنی که تنکلوشاه کبیر با علام بیان زیبق منق شروح و واضح نوشته ام و بیان تصعید او از نوبت اول تا منتهی و سر
کوگرد سرخ و سر شنگرف حکمت و سر جوهر زرنیخ من اوله الی آخره در قسم تدبیر بیان کرده ام اگر درین نسخه بیان کنم مکرر باشد و سخن مکرر

پس زیبق منق که هفت نوبت او را تصعید کرده باشد و بجای رسانیده که در سحق کامل که آن منقا دو دو ساعت و زمان
سحق ازین بیشتر نیست قطعا زنده نگردد و غایت کمال تصعید او سنت پس اگر مصطکی مسحوق غیر مغشوش را با نوشادر کانی بیکانی
مصعد محلول دو وزن کند برین منوال که شش دینار مصطکی بر گیرد و یکدینار نوشادر کانی حلال محلول در خورد و دهد بچهار ساعت سحق و بعد
ازان تشویه کند به نیم ساعت تمام و یکساعت فرو گذارد تا سرد شود باز یک دینار دیگر نوشادر اضافت کند و چهار ساعت
کامل سحق کند و تشویه و فرو گذاشتن تا بشش نوبت کامل شش دینار نوشادر محلول در خورد شش دینار مصطکی مسحوق دهد و ساعت
شمرده بعد از دو وزن کرده سحق کند تا منقا دو دو ساعت تمام شود آنکه بنوعی از انواع موصوفه نوشادر را حل کرده اند تا مصطکی چون
آب حل کرده آن محلول در خورد زیبق مصعد هفت نوبت تصعید کرده چنانک در سحق زنده نگردد دهید تا دو وزن کرده برین
میزان که از زیبق شش دینار بر گیرد و یک دینار نوشادر مصعد در خورد میدهد شش ساعت تمام سحق و یکساعت تمام تشویه
و یکساعت فرو گذاشتن تا سرد گردد تا برین میزان حق صدق صحیح بشش نوبت هر نوبتی یکدینار روح محض که آن نوشادر محلول است
در خورد این زیبق مصعد دهد و ساعات را احصا کرده بعد ازان دو وزن کرده سحق بیکند تا منقا دو دو ساعت تمام سحق کند آنگاه اگر خواهد
هر دو با هم حل کند ابتدا دو وزن کردن روح با نفس و روح با روح اما این هر دو روح دو وزن کرده محلول اگر نفس را بدان
دو وزن کند هر دو وزن کردن روحین با نفس باشد و این نفس در بیاض جوهر زرنیخ است و در حمره کوگرد احمر یا شنگرف حکمت
میزان آن برین صورت که از نفس مذکوره در حمره و بیاض هر کدام که خواهد شش دینار و از روحین محلولین یک دینار و سحق
شش ساعت تمام بقعر زجاج در صلایهٔ زجاج یا چینی و تشویه نیم ساعت تمام بر سر کوره تشمیع در قدح مطین و یکساعت
فرو گذاشتن تا سرد گردد باز یکدینار دیگر در خورد دهد بشش ساعت سحق کامل و نیم ساعت تشویهٔ کامل و یکساعت
اعفا تا دو وزن گردد ساعات را احصا کرده بعد از دو وزن سحق کرده تا منقا دو دو ساعت تمام شود ابتدا سر دو وزن کردن
روح با روح و هر دو روح با نفس سپید یا محمر اما اگر هر دو روح دو وزن کرده بعد از تحلیل تمام کامل جسد زر مکلس یا محمر و غیر محمر بدان
دو وزن کند یا نقرهٔ مکلسه را در بیاض و بجای نقرهٔ مکلسه هر دو کافور هر کدام که دارد و بجای کافور طلق مکلس در حمره بجای زر مکلس
مس محمر مکلس سقط لا غیر درین عمل مکلس می باید غیر براده یا ورق برین منوال که میزان شش دینار با یک دینار تمام دارد
شش نوبت هر نوبتی سحق شش ساعت و یکساعت تشویه و یکساعت اعفا تا تمام دو وزن گردد بعد ازان ساعات را
بشمارد و تمام سحق کند منقا دو دو ساعت کامل اگر خواهد با نقرهٔ بیضهٔ مکلسه و قایم مقام آن کافور حکمت اگر نحاسی بود
واگر حدیدی و قایم مقام این جمله طلق مکلس در بیاض و در حمره زر مشرقی یا مغربی یا محمر که مکلس باشد و قایم مقام آن
حدید محمر مکلس و قایم مقام آن آنک محمر مکلس و قایم مقام آن مس محمر مکلس در درجهٔ ادنی و میزان موصوف تا دو وزن گردد
بعد از دو وزن ساعات را احصا کرده و سحق کرده تا منقا دو دو ساعت کامل سحق کرده باشد ابتدا سر دو وزن کردن روحین
محلولین با اجساد مذکوره تمام و کمال

باب سیم

بیان دو وزن روح با جسد و روح اعظم زیبق و روح محض نوشادر در هر دو

با هم دو وزن کرده و محلول تمام بیان کردیم اکنون بیان زنجار حکمت میکنیم بتوفیق حق تعالی بدانکه اگر مایه زنجار حکمت از زر محمر مکلس
سازی اکسیر اعظم است و زر غیر محمر چون مکلس باشد شرقی و مغربی شاید و قایم مقام آن زر محمر و غیر محمر حدید محمر مکلس باشد و قایم مقام
حدید محمر مکلس سرب محمر ثابت مکلس و اگر ازین هیچ ندارد قایم مقام جمله مس محمر مکلس مفرد و مرکب چون سواد زایل شده باشد
و روح محض نوشادر حلال محلول اگر مایه آن زر محمر و غیر محمر است و حدید محمر و آنک محمر جمله چون مکلس باشد نوشادر محمر باید محلول و غیر محلول
و اگر زیبق و نوشادر هر دو با هم دو وزن کرده و محلول باشد درجه بلند دارد و اگر مایه از مس باشد نوشادر مبیض مصعد محلول و غیر محلول
و انواع تدابیر نوشادر در حمرت و بیاض در تصاعید شمسی و ناری در زاجات و غیر زاجات با اجساد و غیر اجساد تمام در قسم تدبیر نوشته ام
و اگر اینجا بیان کنم مکرر شود و خاطر ما مکدر شود چنانک اسرار اوزان در وزن کردن اکاسیر درین قسم بیان رفته است والسلام اکنون شرح بشنو
اگر مایه این عمل از مس مکلس است شش دینار تمام مس مکلس مفرد و مرکب هر کدام که دارد و چون سواد زایل کرده باشد تمام و من در قسم تدبیر
بیان کرده ام با نواع مجربات که چگونه سواد از مس مکلس مرکب و غیر مرکب زایل کنند و جمله در تجربه صحیح شده است آن شش دینار مس مکلس را
یکدینار نوشادر کانی مصعد لاغیر اگر محمر باشد و اگر مبیض البته باید که مصعد باشد و اگر محلول باشد لاغیر محلول بی تصعید عمل ما ست نیاید و این یکدینار
نوشادر کانی مصعد محمر و غیر محمر کرده در غیر اخضر اصفر و غیر اصفر ذهبی یا فضی یا طلقی یا کافوری محلول غیر محلول ثابت و غیر ثابت در خورد آن شش دینار مس
مکلس می باید در ادنی یا در خورد سرب محمر مکلس می باید در وسطی یا در خورد محمر مکلس می باید در اعلی یا در خورد زر مکلس می باید در اعلی العلی در خورد زر محمر مکلس
می باید در اعظم اکبر و شش ساعت تمام سحق کند بفهر زجاج شامی در صلایه زجاج یا چینی و یکساعت تمام بر سر کوره تشمیع در قدح زجاجی یا چینی مطین تشویه
می باید چون حرارت بیض مرغ یا آفتاب چاشتگاه یا نماز دیگر و آتش سرب میانه و یکساعت اعفا تا سرد گردد یکدینار نوشادر در خورد جسد
مکلس می باید و شش ساعت سحق کند و یکساعت تشویه و یکساعت اعفا تا سرد گردد اینست سر دو وزن کردن تا آنگاه که شش نوبت این
شش دینار روح محض که حلال محلول است در خورد جسد مکلس داده باشد بعد از آن سحق کند تا بده و دو ساعت تمام سحق کرده باشند آنگاه
اگر بگدازد تمام و اگر نگدازد تمام نباشد گداختن آن روح محض و جسد مکلس قدح چینی هموار مطین بر سر کوره تشمیع نهد و آتشی چون چراغ برافروزد
تا قدح گرم گردد چندانک انگشت را بگزد دارو اکسیر مسحوق را بر کاغذی هموار بر وی ریزد و بر قدح پاک هموار کند بر قدح بقدرت یک حدا
جسد مکلس و نوشادر مصعد یا محلول چون شمع صافی گداخته گردد زود برگیرد و فرو ریزد بر صلایه و بگدازد تا سرد شود و وزن کند هرچه
از وزن اول نقصان کرده باشد همان قدر نوشادر مجدد بروی نهد و شش ساعت تمام سحق کند باز برین طریق بگدازد و وزن کند و هرچه در باید
نوشادر مجدد اضافت کند و نوبت سیم بگدازد و فقط اگر بچهار نوبت کند بزیان آید و بده نوبت نباشد و احتراز میکند از یک نوبت
بعد از آن شش ساعت تمام سحق کند بزیل سواد و خل عنبی سه ساله مبیض مقطرات مفرد و اصفر و اخضر و احمر در ادنی و وسطی و اعلی و سحق
چندانک هبا گردد و بشش ساعت و تسقیه بخل مقطر چندانک نمناک گردد و در سحق خشک گردد و حاجت تشویه ندارد در میان آفتاب
و سایه بخل عنبی مقطر نمناک میکند و بشش ساعت کامل سحق بلیغ خشک میکند تا بهفتم روز زنجار حکمت را تمام کرده باشد این زنگار هر روز
بونی دیگر برگیرد و بالوان مختلفه میگردد تا روز هفتم رنگین بیرون آید که چشم آدمی در سبزی و روشنی و شفافی و شعاع و لطافت هیچ رنگی

چنان ندیده باشد و این سر بتجربه صحیح گردد بس بزرگتر عمل از اعمال زنجار حکمت آنست که مایه جسدی او زر محمر منور مکلس باشد
و نوشادر مصعد محمر و خل عنبی محمر فقط و میزان دو وزن کردن چنانک شنیدی و اگر نوشادر سبز باشد و جسد زر غیر محمر و نوشادر سبز محلول
و میزان مذکور زنجار حکمت متوسط باشد و اگر نوشادر سفید فضی باشد و حدید محمر مکلس یا سرب محمر مکلس یا مس مکلس و سرکه سفید
غیر عتیق مقطر و میزان موصوف زنجار در درجه ادنی دارد و زنجار هفت نوع است **نوع اول** نوشادری که یکبار از آب تصعید کرده باشی
و مس که یکبار مکلس کرده باشی مفرد او خل عنبی مبیض سه ساله که یکبار تقطیر کرده باشی و سر دو وزن کردن چنانچه شنیدی **نوع دوم** نوشادری که
فضی یا کافوری یا طلقی باشد و مس مرکب سواد زایل کرده و خل عنبی سه ساله مقطر و سر دو وزن کردن چنانک مذکور است **نوع سیم** نوشادر
زرد ذهبی و مس مرکب مستنزل مکلس که سواد زایل کرده باشی و خل زرد مقطر و سر دو وزن کردن چنانچه موصوفست **نوع چهارم** نوشادر سبز
سطوس و جسد حدید محمر مکلس و خل عنبی سه ساله سبز مقطر و سر دو وزن کردن چنانچه مسطور است **نوع پنجم** نوشادر محمر ذهبی ذهب محمر
یکیوم و زر مکلس غیر محمر و خل عنبی سه ساله احمر مقطر و بیان دو وزن کردن چنانچه نوشته است **نوع ششم** نوشادر محمر و جسد زر محمر مکلس
و خل عنبی سه ساله محمر مقطر و سر دو وزن کردن چنانچه مکتوبست **نوع هفتم** نوشادر در هر حال که هست مبیض و مخضر و محمر چون ثابت باشد
و جسد یا زر مکلس یا زر محمر مکلس یا حدید محمر مکلس یا آنک محمر مکلس یا مس مکلس و خل عنبی مقطر در هر درجه که هست چون دو وزن شده بطریق
موصوف زنجار ثابت که قمر مسطوس را اکسیر است اینست فقط و اسرار زنجار حکمت اینجا من اوله الی آخره با فروع و شعب و میزان
و ترکیب تمام نوشتم **سر چهارم** در دو وزن کردن نفس با جسد اعنی کبریت احمر عزیز الوجود البته چون مس مکلس یا حدید سرخ مکلس
یا سرب سرخ مکلس یا زر محمر مکلس که ارکان جسدیت در مراتب و درجات اکسیر چون با نفس دو وزن شود کبریت احمر عزیز الوجود شود و خاصیت
کوکرد سرخ دارد که صبغ با جسد دهد و از ذات خود هیچ در وزن جسد نفزاید و ترکیب این اجساد با کبریت اصفر مفرد باشد چون با مس
مکلس است و با کبریت مدبر چون با حدید و سرب است و با کبریت احمر یا شنگرف حکمت چون ترکیب او با زر مکلس باشد محمر و غیر محمر
این اسرار بدانک هزار جان و جهان ارزد **بدانک** سر دو وزن کردن اجساد مکلسه با نفس مدبر آنست که از جسد زر محمر مکلس در اعظم یا از جسد
زر شرقی یا مغربی غیر محمر چون مکلس بود در از جسد حدید منور محمر در اعلی یا سرب محمر منور در وسطی یا مس مکلس منور محمر مستنزل در ادنی
در ادنی کوکرد زرد هندی شفاف موزون که تر معیار عیار نقره دارد و دو وزن زرد شفافی زرنیخ و صفایح ابیض و شعاع زر مشرقی و با جسد حدید
محمر مکلس در وسط و با زر محمر و غیر محمر چون مکلس باشد در اعلی شش دینار جسد و یک دینار نفس و شش ساعت تمام سحق بلیغ بفهر زجاج
شامی در صلایه چینی یا زجاج و تشویه نرم یکساعت چندانک آتش بحرارت آفتاب چاشتگاه و نماز پسین و یکساعت فرو گذاشتن
تا سرد گردد باز یکدینار نفس کامل مدبر و زر مدبر محمر و غیر محمر در خورد آن شش دینار جسد می باید و شش ساعت سحق و یکساعت تشویه
و یکساعت اعفا تا سرد شود تا میزان راست گردد و در وزن تمام کامل بیرون آید ساعات را احصا کرده منفذ دو دو ساعت تمام کند
سحق را که این نهایت سحق است بعد از آن بر همان منوال بگدازد در قدح زجاج شامی مطین هموار بر سر کوره تشمیع و فرو ریزد تا سرد گردد
بر صلایه وزن اول نگاه دارد و هرچه نقصان کرده باشد کبریت اصفر یا احمر یا شنگرف حکمت مقطر اضافت کند و بعد از سحق بشش ساعت

بطریق اول بگدازد و جبر نقصان آن از کبریت مجدد میکند در مراتب و درجات مذکور و نوبت سیم بگدازد باز آنک نقصان نموده
اضافت کند و از سه نوبت زیادت عمل نکند که بفساد انجامد و در ساعت خود تمام بود و از یکساعت احتراز نماید و سواد زایل کند
بنوعی که خواهد از انواع که در کتاب تدابیر بیان کرده ام و این در مرتبه تحجیر زحل میکند و چون در دو وزن کردن روح نفس شده است
و نفس جسد و جسد نفس و نفس روح و سواد زایل شده است کوگرد احمر در سه درجهٔ چهارم خود ممتنع است و محال و ناممکن و از این
دارو در تجفیف سبج در وزن سرب زیاده نکرد و اگر خود ده نوبت بگدازی و لیکن نهایت عمل و غایت اقل سه نوبتست و سرب
باید که سواد از وی زایل کرده باشد و من که تنکلوشا بگیرم در قسم تدابیر سفت کنج کهر ذکر زایل کردن سواد سرب قلعی در نوره مطبوخه در قرع
بتقطیر تمام بیان کرده ام چون در قرع و انبیق سواد بیکبار زایل شد نوبت دوم در زاج زرد قبرسی صافی محلول ریزد سه نوبت گداخته
تنقیه او در باب حمره و اگر در ملح القلی مقطر محلول مکرر ریزد تمام شود تنقیه او در بیاض و اگر در زاج سبز محلول ریزد سه نوبت گداخته یا در زاج
سرخ محلول ریزد به سه نوبت گداخته کال عمل است و اگر زاج غیر محلول باشد و سه نوبت تجفیف هر کدام که دارد بگدازد همچنان ثابت گردد
و بجای زاجات سه گانه زعفران الحدید شمع مذکور سازد و در تجفیف سرب بگدازد آنگاه تجفیف کوگرد سرخ سه نوبت بگدازد سرخ
گردد چون یاقوت رمانی و زر و گداز بیرون آید چون نقره و با زر و نقره که بگدازی بگدازد و زر و نقره را خشک نگرداند و با نقره بگدازی نقره را
زر کند و اگر با زر بگدازی زر را اکسیر کند و اگر با هر دو بگدازی و در خلاص نهی زر سرخ بیرون آید و مراتب سه گانه او و طریق غیر آن دو وزن
کردن نفس با جسد تمام و کال مجرب صحیح است که اینجا نوشته است و واجب الوجود مطلق بار خدای بحق روز عرض و جزا در مقام
فزع اکبر در سیاست عظیم خصم آن بنده مجرم باشد که بخواند و بداند و در عمل آرد و فاش گرداند و خدای تعالی خصم منست در آن روز که
هر چه ظاهر بود باطن شود و هر چه باطن بود ظاهر گردد اگر درین اسرار سبج شکی و شبهتست والسلم

سر پنجم بیان دو وزن کردن جسد با جسد

بدانک جسد اعظم زر سرخ است چون مکلس باشد و قایم مقام او زر غیر محمر مرتقی یا مذهب چون مکلس باشد و قایم مقام زر سرخ و حمر
سرخ آهن سرخ باشد بزنجار حکمت لاغیر چون مکلس باشد و قایم مقام این حدید محمر منور سرب سرخ ثابت باشد چون مکلس کرده و بجای این
هر دو جسد محمر مکلس زعفران حدید چون شمع باشد و جسدی دیگر که مایهٔ این کار است مس مفرد یا مرکب بعد از زوال سواد اما اگر در بیاض
بود جسدی مبارک افضل انفع اکبر فضهٔ مکلسهٔ روباسیه و قایم مقام او مس مبیض مکلس که آنرا کافور حکمت حدیدی خوانند و قایم مقام او
طلق چون مکلس باشد فقط پس اگر خواهد که مس مکلس را با زر محمر یا زر غیر محمر چون مکلس باشد یا حدید محمر مکلس یا سرب محمر مکلس دو
وزن کند هر کدام جسد که خواهد تمام کند بوزن شش دینار و از جسدین یکدینار و سحق دوازده ساعت کامل و تشویه یکساعت و نیم
و هر نوبتی یکساعت و نیم اغفا تا سرد گردد باز سحق و امتزاج از سر گیرد بوزن اول تا بشش نوبت کامل هر نوبت دوازده ساعت
تمام سحق و هر نوبت ساعتی و نیم کامل تشویه اگر سخت باشد شاید زیرا که جسدین است و بعد از دو وزن شده و بدرجهٔ کمال رسیده
نفقا دو دو ساعت تمام سحق باید کردن این دو وزن او تمام شد اما غواص نباشد الا بوجود روح طلال محلول اعنی نوشادر پس اگر نوشادر
خواهد حل کند در هر درجه که دارد از درجات تصاعید او در حمرت و بیاض و در خور این هر دو جسد موزون سحوق سید باید نیز آن راست

دوازده دینار از ین جسدین برگیرد و یک دینار نوشادر در خورد دهد و دوازده ساعت تمام سحق کند و دو ساعت کامل تشویهٔ
نرم و دو ساعت فرو گذارد تا سرد گردد با یکدینار تا بدوازده نوبت هر نوبتی دوازده ساعت سحق هر نوبتی یکدینار نوشادر هر
هر نوبتی دو ساعت تشویهٔ نرم و دو ساعت بعد از تشویه فرو گذارد تا سرد گردد چون او وزن شد بگدازد همچنانک در باب زنجار
حکمت بیان کرده ایم و هر چه نقصان کند در گداز نوشادر مجدد اضافت کرده و دوازده ساعت سحق نوبت دوم هم بر طریق اول
بگدازد و جبر نقصان در وزن اول بعقاب مجدد کند والنهایة فی النوبة الثالثة آنگاه خل عنبی مقطر در مرتبه که دارد در خورد دهد چنانچه
نمناک میشود و بغمر زجاج در صلایهٔ چینی سحق میکند دوازده ساعت تا خشک میشود و باز بخل غیر مقطر نمناک میکند میان آفتاب
و سایه تا هفت روز تمام گردد آن زنجار حدید بود که ترکیب او از یک روح و یک جسد بود و این زنجار با انوار در اسرار که
هست ترکیب او از روح محض و دو جسد ست حدید یا زر یا آنک یا مس چون هر چهار جسد مکلس باشد و زعفران حدید
مع العقاب و المراتب اینست اکسیر قمر مطوس چون یکنوبت تجفیف آن بگدازی تمام است والنهایة فی الثانیة
والغایة فی الثالثة و اگر نوشادر این عمل محمر و مبیض ثابت باشد محلول و غیر محلول شاید اینست زنجار جسدین در روح محض
ثابت غواص یک دینار چون طرح کنی بر پنج دینار نقرهٔ مطوس زر تنکلوشای مغربی بیرون آید و لون او بسبزی زند در شعاع و تدبیر
تطویس فضه و تسوید فضه در مراتب سه گانه در قسم تدابیر بیان کرده ام اعنی در سفت کنج کهر تنکلوشاهی و اگر جسدین غیر مکلسین عمل
خواهی زر غیر محمر سه جزو و حدید محمر چهار جزو سه نوبت با هم در بوته بگداز و تنزل کن و براده ساز نوشادر محمر محلول در خورد دهد
بشش نوبت بمیزان از شش تا یکی هر نوبت شش ساعت سحق و تسقیه چندانک نمناک گردد و تشویه چندانک نیم گرم شود و فرو
گذاشتن بعد از تشویه چندانک سرد گردد تا دو وزن شود و زنجار مطوس ذهبی مع الشعاع ازوی در وجود آید چون نوشادر او ثابت
باشد یک دینار بر شش دینار نقرهٔ روباسیه غیر مسوده و مطوسه طرح کند به سه نوبت در گداز و اگر زنجار از نوشادر غیر ثابت باشد قمر
مطوس باید و بتجفیف توان گداختن دو نوبت والنهایة فی الثالثة غیر از ین زنجار که بیان کرده ام و در تجربه عیان کرده ایم هر زنجار که باشد
نقاشان را نباشد الا مگر زنجار حجر که از قمر مسود و مکلس مس یا زر مکلس یا حدید سرخ مکلس یا سرب سرخ مکلس و نوشادر در گیرند
جزوی از فضهٔ مطوسه و جزوی زر اگر محمر باشد بهتر و اگر نباشد غیر محمر یا حدید محمر یا سرب محمر سه نوبت با هم بگدازد و تنزل کرده و براده
سازد و نوشادر ثابت محلول در خل مقطر در خورد دهد بشش نوبت زنجار مطوس بیرون آید اگر این زنجار با زنجار حکمت حدیدی
دو وزن کند بدینار و دانگ و شش ساعت سحق و یکساعت تشویه و یکساعت فرو گذاشتن اینست سر بیان دو وزن کردن
زنجار حدید با زنجار فضه و اگر به سه روز تمام گرداند از زنجار سیم که آن زنجار ذهبی مذکور است زر این درجات درجهٔ اعلی دارد و اگر هر سه
حال نوشادر ثابت باشد طرح باید کردن و اگر در هر سه حال نوشادر ثابت نباشد تجفیف وی بباید گداختن تمام است و خدای تعالی
دشمن آنکس و آنکس دشمن خدای تعالی باشد که اسرار تنکلوشاه حکیم بنادانان و جاهلان دهد این انوار بکوران نماید یا این در باحقان کشد
و من در غضب حق تعالی باشم اگر درین اسرار و انوار یک دقیقه از دقایق این عمل فرو گذاشته ام والله اعلم

سر ششم بیان دو وزن کردن

نفس با روح یا با جسد بدانکه اگر جوهر زرنجین چنانکه در سفت کنج گهر تدبیر بیان کرده ام سفید و شفاف در نوبت
هفتم که تصعید کرده باشد با براده نقره روباسیه یا نقره مکلسه شش دینار ازان جوهر منور برگیرد و یک دینار نوشادر محلول
ببیض در خورد دهد بشش ساعت سحق بعدازان تشویه دهد بر سر کوره تشمیع یکساعت بنار لین و بعد از تشویه یکساعت فرو
گذارد تا سرد گردد باز عمل از سر گیرد تا بشش نوبت هر نوبتی شش ساعت سحق و یکساعت تشویه و یکساعت اعفا تا دو وزن
گردد انگاه بین القدحین من الزجاج او الصینی المطین بدوازده ساعت کامل بر کوره تصعید بنار متوسط بمیزان آتش کاری چنانچه در کنج گهر
سبعه تدابیر موصوف و مسطورست تصعید کند و وزن اول نگاه دارد و جبر نقصان از نوشادر مجدد کند و سحق دوازده ساعت
از روز سحق و شب دوازده ساعت تصعید و چون وزن اول و جبر و نقصان وزن اول از نوشادر مجدد تا بتکرار سبعه نوشادر
مانند نقره بیرون آید و جوهر زرنجین شمع گردد و اگر جسد و نفس را باهم دو وزن کرده باشد بعدازان با نوشادر عمل کند در شب بتصعید
و در روز بسحق عمل و سعی باشد و مع الزوج درجه اسفلی پس اگر این عمل بر شنگرف حکمت کند برین منوال نوشادر بلون شنگرف
حکمت بیرون آید و شنگرف حکمت شمع گردد چون شمع و اگر این عمل بر کوکرد احمر کند نوشادر بلون کوکرد احمر بیرون آید و کوکرد احمر
شمع باشد اینست اسرار در وزن کردن نفس با روح و روح با جسد و جسد با روح و نفس بمیزان صحیح مجرب معمول لاریب فیه
بحق واجب الوجود **سر هشتم** در بیان اوزان ارواح و انفاس و اجساد باهم بر طریق راست واضح و مشروح و معمول بدانکه
نوشادر کانی بیگانی چون مصعد گردد بر طریقی که باشد و پس چون مکلس گردد مفردا و مرکبا در هر درجه که باشد و خل عنبی عتیق کم از سه ساله
نشاید خل ببیض چون مقطر باشد بلونی که باشد چون برین ترتیب که بیان کرده ام درین اسرار ابکار بالانوار دو وزن کند و زنجار
سازد آن زنجار در هر درجه حدید را سرخ گرداند زود گداز و صافی و اندرون و بیرون محمر و شکن منور و با نقره زر و با زر اکسیر اکبر و با بلور
مکلس یاقوت محمر و من تا بهفت درجه رسانیده ام زنجار را در مراتب اربعه که درین اسرار ابکار با انوار مندرج است و م

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب عمل لوح بلور

اینست عمل لوح بلور در زنجار حکمت و این عمل برین لوح مبارک نوشتم شروح و مبین مع نکاته و لطایفه و تدبیره و موازینه و نوا
وطرحه و معیاره تا ما کاملا مجربا صحیحا معمولا فلعنة الله تعالی علی کاشف اسراره و هذا شرحه من اوله الی آخره **بدانکه** مس تبریزی باید و اگر
مس تبریزی ندارد مس معدنی مجدد غیر مغشوش الواح سازد و در کوزه نو کند و در کوره فخار نهند در موضعی که جز نوره نهند چون کوره
سرد گردد مکلس و سحق پذیر بود باب صافی سحق کند تا همه آبهای شود و در بیوست سحق بلیغ کند و بروغن زیت غیر مغشوش
جرب کرده بقدر سدس انگ و یا ست بوره ارمنی در سحق اضافت کرده بنار شدید بگدازد و ستنزل کرد اندرین البوطقتین
تا از بوته اعلی گداخته در بوته اسفلی ستنزل گردد این مس تبریست و افضل منه این را الواح رقیقه سازد و در کوره فخار مکلس گرداند

کا ذکرت انجا تمام است بعدازسحق باب و بیبوست و اگر در نوبت دوم ستنزل گردد کا ذکرت در جای دیگر دارد و در لون
و ثبات و النهایة فی النوبة الثالثة نوبت سیم چون ستنزل شد مانند حدید محمر باشد بطریق مسطور مذکور مکلس گرداند و سحق بلیغ
کرده نگاه دارد **تدبیر** روح محض نوشادر کانی لاغیر ده مثقال سحق کرده در چهل مثقال آب صافی کند در قدحی دیوار بلند هموار چینی خالص یک
نیمه قدح خالی در آفتاب سرطان و اسد و سنبله بر بام بلند در روزی که گردی و غباری نبود مصعد گردد بنور نظر آفتاب و از میان آب
صافی بیرون آید و بخارت سواتلاشی نگردد و بلک بقدر نیک خلا بر دیوار قدح نشیند سفید و شفاف چون کافور ریاحی و اگر بول
صبیان مناصفه مذکر و مونث بهم ممتزج سه روز در آفتاب بدارد مفردا روز چهارم در قرعی چینی مقطر کند از یک نوبت تا سه نوبت
و نوشادر که از آب تصعید میکرد از بین ما البول مبارک مقطر مصعد کند در آفتاب این غایت عمل باشد اکنون روح مصعد هست
و جسد مکلس هست هر دو باهم در وزن باید کرد **سر** در وزن کردن روح محض با جسد مکلس شش دینار جسد مکلس برگیرد و یک
دینار و دانگی نوشادر بادی سحق کند پنج ساعت کامل و بر سر کوره تشمیع در قدح چینی مطین تشویه دهد در غایت نرمی چندانکه گرم گردد با آتش
چون چراغی لاغیر این دانگی که از یک دینار زیادتست حق التشویه است و تشویه نیم ساعت کامل و نیم ساعت فرو گذارد نه بر سر آتش
بلک از آتش برگیرد و معلق بنهد زیر سه پایه از چوب تا نیم ساعت برود باز یک دینار و دانگی روح اضافت کند پنج ساعت
سحق و نیم ساعت تشویه و نیم ساعت اعفا تا در شش نوبت تمام این جسد مکلس دوازده دینار تمام گردد این یک دینار که زیادتست
در تشویه برود وزن کامل بیرون آید سحق باید کردن در شش ساعت تمام اینست سر دو وزن کردن روح با جسد این جسد هنوز
روح محض نیست سه نوبت باید گداختن و میزان حق صدق نگاه داشتن **تدبیر** ذوب آن قدح هموار مطین چینی خالص
بر سر کوره تشمیع نهد و آتش نرم میکند تا قدح چنان شود که دست را از لمس منع کند داروی دو وزن کرده بر کاغذی پاک کرده
بر قدح ریزد و بپر مرغ پاک هموار کند چنانکه بر قدح همه جای یکسان بود بدرستی و راستی که فی الحال بجو موم مصفی بگدازد و زود برگیرد
و بر صلابه چینی یا زجاجی ریزد تا سرد گردد و انکه بر قدح باند است باستخوان تیز پاک بتراشد و با آنکه در صلابه است جمع کند
و وزن کند هر چه نقصان کرده است نوشادر مجدد اضافت کند و شش ساعت کامل سحق کرده باز بتدبیر اول بگدازد و بر صلابه
ریزد و چون سرد شود باز وزن کرده نوشادر چندانکه در باید اضافت کند و شش ساعت کامل سحق کرده نوبت سیم بگدازد و باز
وزن کند تا گداخته چون مایه دوازده دینار بود همان دوازده دینار از ذوب در نوبت ثالثه بیرون آید سحق کند اینست روح
مطلق اگر چه سیاه و تیره لون بود چون بسرکه عنبی ببیض که کم از یکساله نباید و زیادت از سه ساله نشاید چون مقطر کند سه نوبت صافی
بر آید **اکنون** بدانکه عمل در آنست که خل مقطر چندانکه جذب میکند بخورد او میدهد در سایه که آفتاب نزدیک باشد و سحق
چندانکه خشک شود باز خل اضافت میکند تا یک هفته کامل بگیرد اینست زنجار حکمت و روح محض و اطریفل اکبر و زمرد
اخضر خمیر مایه اکسیر حمره **اکنون** بدانکه این روح مطلق با براده حدید غیر مغشوش دو وزن کند و اگر دو وزن نکنی نگدازد **سر** دو
وزن کردن آن شش دینار براده حدید غیر مغشوش با یک دینار و دانگی زنجار سحق کند پنج ساعت و نیم ساعت تشویه و اعفا و نیم ساعت

باز زنجار یک دینار و دانگی تا شش نوبت کامل این براده حدید دوازده دینار گردد و یک دینار در تشویه نقصان گیرد
انگاه بروغن زیت غیر مغشوش جرب باید کردن و بگداختن دو چندان دو چندان آتش باید که گداز زر تا شعاع زنجار منقطع گردد
بیگدازد چون منقطع شد فرو گدارد تا سرد گردد باز براده سازد و یک دینار با یک دینار زنجار سحق می کند و بروغن زیت غیر مغشوش
جرب کرده بیگدازد و وزن کردن در نوبت اولست پس اگر نگند نگدازد هفت نوبت تمام عمل باید کردن و براده یکی با یکی
نوبت اول و دوم چون حدید گدازد و نوبت سیم و چهارم چون زر گدازد و نوبت پنجم و ششم چون نقره گدازد و نوبت هفتم زود تر
از نقره گدازد بگاه ذوب این آهن محمر منور که مانند یاقوت احمر است ترکیب آن سه نوعست نوع اول جزوی ازین حدید با جزوی
زر معدنی مشرقی سه نوبت بباید گداختن تا ممتزج گردد بعد از آن در خلاص نهادن تا زر سرخ گردد به سه نوبت چون حدید
این زر یکی و نقره دو و زر مجدد یکی سه نوبت بگدازد احتیاج بخلاص ندارد زر مشرقی تنکلوشای تمام عیار بود **نوع دوم** یکدینار
با یک دینار نقره روباسیه به نوبت بگدازد زر پنج دانگ عیار گردد چون یک دینار و دانگی زر خالص بر نهد تمام عیار گردد
ناری مشرقی تنکلوشایی **ترکیب سیم** جزوی جسد مبارک دو جزو نقره روباسیه جزوی زر معدنی به نوبت بگدازد و در
خلاص نهد تمام عیار ناری مشرقی شنگرفی محمر منور خلاص خالص قایم ثابت مع شعاعه و لونه و لطافته و کماله و بلاغه و معیاره و وزنه
از خلاص بیرون آید و صد هزار لعنت بر کاشف اسرار حکمت باد اینست
عمل زنجار که بیادگار بلوح بلور نوشتم والله

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب عمل کمرند کبریت احمر

اینست عمل کمر زر در کبریت احمر این جسد تبرسی مکلس در درجه ثالثه شش دینار بر گیرد و یکدینار و دانگی کبریت اصفر
هندوستانی شغاف موزون صافی زرد کوه مح البیض باشد بر معیار عیار نقره دارد با وی سحق کند پنج ساعت کامل نیم ساعت
تشویه و بار دیگر نیم ساعت فرو گذارد و بطریق مذکور مسطور باز یک دینار و دانگی کبریت اصفر اضافت کند و پنج ساعت
تمام سحق کند و نیم ساعت تشویه و نیم ساعت اعفا تا بشش نوبت تمام این شش مثقال جسد مکلس دوازده مثقال گردد و آن
یکدینار زیادت که هر نوبتی دانگی باشد حق تشویه است تا دانی اکنون این نقره و جسد که دو وزن کرده است سه نوبت باید
گداختن تا روح محض گردد و کبریت احمر شود و در وزن سرب نیز آید **ذوب** سه کار چنان باید کردن که در زنجار بیان کردیم
و هر نوبتی گداخته وزن کردن کبریت اصفر اضافت کردن در نقصان تا بوزن اول بیرون آید در نوبت ثالثه که ذوب یافته است
اکنون روح مطلق است و سیاهی زایل باید کردن تا سرخ و شغاف بیرون آید و سیاهی او ببول الشمس مقطر مذکور زایل شود و آنکه
گفتیم که نوشادر از وی تصعید کند بطبخ حکیمانه نرم آهسته در قدح زجاج یا چینی مطین و چندانکه بول سیاه و تیره می شود می ریزد و
و بول مجدد و مقطر اضافت میکند تا بجای خود باند انرا در زیتون خالص غیر مغشوش طبخ باید کردن و چندانکه روغن سیاه شود

بریزد و روغن مجدد اضافت کند تا روغن بحال خود بماند انرا در بوته بریان باید تافتن و در عسل نحل مقطر ریختن تا مانند
یاقوت احمر سرخ و شغاف بیرون آید و چون می تابد در بوته بریان و در زاج اصفر محلول می ریزد و خود بهمین تدبیر سرخ بیرون آید
هر نوبتی مجدد باید زاج محلول و اگر بعسل نحل مقطر عجین کرده در بوته بریان می تابد و در روغن زیتون غیر مغشوش غمس میکند سرخ لطیف
بیرون آید و علی القیاس همچنان اعنی بروغن جرب کرده می تابد و در عسل نحل مقطر می ریزد و سرخ و لطیف بیرون آید اینست
کبریت احمر اکنون سرب معلول را براده باید کردن و شش دینار براده یک دینار و دانگی کبریت حیوانی اعنی مح البیض
مسلوق با دانگی زاج اصفر تبریزی تا دو وزن گردد دوازده دینار شود در خمره مطین در اتون حمام نهد یک نوبت روز دیگر بگدازد
و بین البوطقتین مستنزل گرداند مانند کوکب دری درخشنده بیرون آید حاجت هیچ تدبیر دیگر نیست سه نوبت بگدازد این
گوگرد احمر بگدازد تمام است و اگر صد نوبت بگدازد هیچ از وزن او زیادت نشود زیرا که روح محض است اکنون تدابیر
در القا سه نوعست **نوع اول** یک دینار با یکدینار زر معدنی سه نوبت بگدازد و در خلاص نهد چون از خلاص بیرون آید یکدینار
دیگر با زر بگدازد به سه نوبت و در خلاص نهد به سه نوبت زر محمر گردد **طریق دوم** یک دینار با یک دینار نقره روباسیه سه نوبت
بگدازد و در خلاص نهد تا به سه نوبت نقره بعیار پنج دانگ بیرون آید بهر دیناری دانگی زر بر نهد حاجت بخلاص ندارد **و در نوع سیم**
جزوی جسد مبارک محمر دو جزو نقره و جزوی زر سه نوبت بگدازد و در خلاص نهد تمام عیار ابریز محمر منور روشن
با شعاع احمر ناری مشرقی شنگرفی یاقوتی مریخی نرم مزاج خلاص خالص لون بذیر تنکلوشایی اینست عمل کمر نقل من تنکلوشاه الکبیر البابلی

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب عمل طوق ذهب

اینست عمل طوق ذهب در نقره در حجر طلق **بدانک** طلق و تدابیر او از سه نوعست یک نوع غواص ذایب یک نوع مکلس غواص
ذایب نوع سیم محلول غواص تا قمر **تدبیر** نوع اول نوشادر کانی بیکانی لاغیر از آب صافی یکنوبت مصعد کرده با ملح القلی
غیر مغشوش دو وزن باید کردن چنانک شش دینار ملح القلی یکدینار و دانگی نوشادر کانی اضافت کند و پنج ساعت سحق کند و نیم
ساعت تشویه نرم حکیمانه و نیم ساعت فرو گذارد تا سرد گردد باز یک دینار و دانگی نوشادر مجدد اضافت کند تا بشش نوبت
این شش دینار ملح القلی دوازده دینار گردد و یکدینار نوشادر در تشویه برود و این احتیاج بذوب ندارد حل باید کردن در ظرفی
سبز رسیده کما ذکرت فی الکنوز مجربا صحیحا کاملا بالغا تماما و آن محلول را باز بر آتش تشمیع عقد کردن و باز حل کردن تا هفت نوبت
تمام حل و عقد باید و چون تمام فاتل گردد طلق را چون موم مصفی گداز نده و غواص گرداند بدین تدبیر که بدین محلول نمناک می شود در سحق
خشک میکند و بعد از ثبوت بر سر کوره تشمیع تشویه حکیمانه میکند وی آزماید تا در جسد تافته غوص کند و دود نکند تمام است
و قلی منقی بی صریر و سواد کما ذکرت فی الکنوز تا کامله سه نوبت تخفیف بگدازد و از روباس بیرون آید قایم ثابت سفید تر
از نقره معدنی **ترکیب ثانی** و اگر خواهد که مکلس گرداند بر وزن ربعی این شش دینار طلق محلوب با یکدینار و دانگی نوشادر و ملح القلی

دو وزن محلول سبع مرات المذکور فی اول الکتاب اعنی هذا الکتاب تا تمام شش نوبت سحق و تشویه و اعقا مذکور طلق
با نوشادر محلول دو وزن باشد انگاه بین القدحین من الزجاج والصین مطینا بطین الحکمة بنار المتوسط تصعید کند دوازده ساعت شب و روز
دو وزن و شب تصعید تا نوشادر بلون طلق بیرون آید و طلق مکلس گردد چون بنا انجا نوشادر و ملح قلیا از هم جدا باید کردن بتصعید
آن در آفتاب نوشادر مصعد گردد و ملح مصعد نگردد و آن نوشادر طلق شفاف مصعد را حل کند فرداو در خورد این مکلس مید بعد تشویه
میکند تا غواص گردد بر لوح نحاس تافته بگداز و مس اورا سفید کرد و اغا اینست اکسیری که بر مس گداخته طرح کنی یکدینار بر شش دینار
بسه نوبت و بهر دیناری دانگی نقره معدنی اضافت کنی نقره نکلوشاهی بیرون آید از روباس سلیم قایم ثابت اما در ترکیب سیم که آن
حل کردن طلق است آن نوشادر و ملح القلی دو وزن کرده را مصطکی مسحوق فی الصلایة من الزجاج بین الثلج و الجمد بغیر ازین مسحوق نگردد
تا دانی یک دینار ازین مصطکی مسحوق و شش دینار ازان دو وزن کرده پنج ساعت کامل سحق بفهر زجاج بر صلایه الزجاج او الصین
خالصا غیر مغشوش و تشویه نیم ساعت تمام نرم چکیانه آهسته و نیم ساعت اعقا از آتش بردارد و فرو گذارد تا سرد گردد و باز
یک دینار دو دانگی مصطکی مسحوق تا به وزن کرده دوازده بجده تمام کرد و این را بطریق مسطور حل باید کردن و باز عقد کردن تا
بهفت نوبت حل و عقد باید اینست تم قاتل که طلق ذایب مذکور را یا مکلس مسطور موصوف را حل کرداند فی دن الخل اذا
کان مقطرا بالغا اول طلق ذایب را یا مکلس را دو جزو و با نیم جزو ازین عجین کند و در کیسه که از موی غیر مغشوش پاک تافته باشد مستحکم باید
طلق عجین کرده بمحلول مذکوره در دن خل عنبی سه ساله مقطر آویزد بعروه محکم و در تحت آن قندیل زجاج بیاویزد معلق چنانک میان
کیسه دارو و قندیل زجاج چهار انگشت باشد راست چنانچه دارو چون حل گردد و از کیسه فرو چکد در قندیل رود و سر خره خل سخت باید
کردن و روز با آفتاب و شب بحرارت آتش گرم داشتن تا بدو هفته و النهایة فی اسبوع الثالث چون از کیسه محلول و مقطر و محلول گردد
و از کیسه در قندیل چکد اینست اکسیر زیبق منق و اگر تو زیبق را در نوشادر محلول طرح کنی جمیع سواد ازوی زایل گردد و غایت او آنجاست
که نوشادر محلول بلون خود بماند و سیاه و تیره نگردد صد مثقال زیبق معدنی منق در مغرفه حدید جدید منق کند چون گرم گردد ده مثقال طلق
محلول بر وی طرح کند به نوبت ثابت گردد و چند انک بیشتر گدازی بهتر بیرون آید و از روباس سلیم بیرون آید فضه
نکلوشاهی را این عمل طوق زیبست و لا ریب فیه هذا و ثمن الکبریت که کاشف اسرار حکما باشد نقل من نکلوشاه الکبیر البابلی

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

کتاب مفتاح کنز الیواقیت

اینست مفتاح کنز الیواقیت و این یک علت که هر بندی که خواهد که در علاج و در روبروی آسانتر از آن باشد که طعامی بسازد یا
لباس در پوشد و هر کشف خواهم کرد بر بندی و مقصد و اصل بدانک مس را یک نوبت تمام است که بسوزانی و نوشادر
را یک نوبت تمام است که تصعید کنی و هر که را یک نوبت تمام است که مقطر کنی اما مس قبرسی و نوشادر کانی
و خل عنبی را اکسیر مس قبرسی نیابی الواح مس مجدد معدنی غیر مغشوش را در کوزه نو کن و در کوره فخاران نه در آن موضع که جز نوره باشد

البته مکلس گردد و سحق بذیر شود و اگر مبتدی خواهد ازین مس کو عمل کن که تمام است و اگر مس قبرسی خواهد آن سحق بذیر را
با آب صافی سحق میکند و هر چه با آب حل میشود در قدح پاک میکند تا جمیع با آب سحق میکند و بعد از انک خشک کرده باشند شش
ساعت تمام سحق کند و بروغن زیت غیر مغشوش چرب کن و بقدر یک دینار یک دانگ بوره ارمنی بر نه در سحق
و میان دو بوته بگدازد و مستنزل کن تا مس قبرسی فرود آید چون حدید محمّی این مس را بسوزان چنانچه شرح دادم و با آب
بسای چنانک بیان کردم و بجوشان و سحق کن چنانک نوشتم اینست جسد مکلس و نوشادر کانی بیکانی لاغیر جزوی مسحوق در پنج
جزو آب صافی کن در قدح چینی هموار دیوار بلند یک نیمه قدح خالی در آفتاب بنهد آفتاب سرطان و اسد تا مصعد گردد مانند نور
زجاجی سفید و شفاف اکنون این جسد مذکور و روح موصوف با هم دو وزن باید کردن و بگداختن تا جسد روح مطلق گردد ترکیب
آن شش دینار مس مکلس با یک دینار نوشادر مصعد سه ساعت سحق کند بفهر زجاج در صحن چینی یا صلایه زجاجی بعد از سحق
نیم ساعت تشویه کن نرم و نیم ساعت فرو گذارد تا سرد گردد انگاه یک دینار دیگر نوشادر اضافت کن و سحق کن سه ساعت و نیم ساعت
تشویه و نیم ساعت فرو گذار تا سرد گردد انگاه باز همین کن تا بشش نوبت سحق و تشویه و اعقا این شش دینار دوازده دینار گردد
نه زیاد و نه کم انگاه قابل ذوب گردد قدحی مطین چینی بر سر کوره تشییع گرم کن چنانک انگشت را منع کند این مس دا دویه دو وزن
کرده را بر کاغذی کرده بران قدح ریز و هموار کن تا در حال بگدازد چون موم فرو ریزد و سرد کند وزن کرده را هرچه نقصان کرده باشد
نوشادر مجدد اضافت کند و باز سحق کرده بگدازد باز جبر نقصان بنوشادر مجدد کند و از سه نوبت نگذراند که بزیان ببرد و این جسد سیاه
چون سرکه مقطر عنبی بیند در حال سبز گردد و مدت سحق و تسقیه آن بیان آفتاب سایه بیک هفته است جسد بیکبار روح مطلق گردد
بدان شرح و بیان که در کنز الیواقیت گفتم تمام کند این عمل مبارک را و در نعت و لعنت و سخط حق تعالی باشد که این اسرار بر نادان
و جهال فاش کرداند اسرار مفتاح اول تمام شد اینست مفتاح کنز اللآلی بدانک طلق چون محلوب شد و یکشبانروز با بول شمس
مقطر طبخ یافت چون خمیر شد و بعد از غسل و سحق چون بنوشادر کانی که سفت بار بعد از تصعید یافتی حل و عقد یافت البته طلق
بدین غواص میشد و بسحق و تسقیه و تشویه و امتحان انک طلق بدان ثابت گردد و از روباس بیرون آید و هر بیرون آید و سواد
بیان کردیم و در تجربه صحیح کردیم که چگونه زایل شود و تمامی عمل در کنز اللآلی درج است اینست مفتاح الکنز نقل من نکلوشاه الکبیر البابلی

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

کتاب کنز اللآلی فی الفضة

باب

اینست کنز اللآلی فی الفضة الکنز الاول فی الطلق الذایب الکنز الثانی فی الطلق المکلس و المحلول الکنز الثالث فی الروح و الجسد
عمل کنز لؤلؤ اول در ذوب و غوص و تشمیع طلق که آن بمثابت زیبق ثابت است چون غواص شود خاصیت زیبق مصعد شمع
دارد و با نوشادر کانی مصعد مذکور که سفت نوبت حل و عقد بکنی در طلق نفوذ نکند بس نوشادر کانی را یک نوبت در آفتاب و انی از
آب صافی تصعید کن بر وجه مذکور مسطور فی القسم الحمرة و در نی سبز فارسی انبوبه قصبه فارسی رطب اخضر رسیده بن بسته و سر گشاده

دروی کند و تا موضع دارو در خل مقطر آویزد با بول مقطر و طبخ حکما نمیکند تا حل گردد چون آب روان بر سر کورهٔ تشمیع بر قدح زجاج مطین
تشویهٔ نرم دهد تا عقد گردد باز سحق کند و بشتاب عمل اول حل کند و بر درجه مذکور عقد کند و اگر نی بهتر در حمام گرم نگاه دارد حل شود در روده
گوسفند منقی همچنان چون هفت نوبت حل و عقد یافت طلق یعنی محلوب دوازده ساعت تمام در بول صبیان مذکر و مونث
مناصفه که هفته در خمرهٔ مطین در میان آفتاب و سایه بر ورزده و سه نوبت در قرع جینی مقطر کرده طبخ کند دوازده ساعت تا طلق چون
عجین گردد با آب صافی سحق میکند و میشوید تا نمک بول که در وی افزوده باشد برود و طعم تیز ملح البول زایل گردد و سفید چون کافور باشد
چون خشک شد و سحق دوازده ساعت کامل بیافت قابل تشمیع است آن نوشادر که هفت نوبت حل و عقد کرده باشد
در خورد این طلق مدبر میباید تا یک دینار در خورد شش دینار طلق دهد و شش ساعت تمام سحق بکند و یکساعت تشویهٔ بغایت نرم دیگر ساعت
فرو گذارد تا سرد شود باز یک دینار دگر اضافت کند تا بشش نوبت تمام این طلق دو وزن گردد با نوشادر آنگاه غواص باشد لا غیر
آنگاه اگر خواهد عمل کند و طلق ذایب غواص نیست و قلعی که سواد و صریر نداشته باشد سه نوبت در میان این طلق بگدازد ثابت گردد
و از روباس سلیم بیرون آید بی نقصانی و سواد قلعی ببورهٔ مطبوخ بخل المقطر اثنا عشر ساعة حتی ییبس فی الطبخ سافی ازان و سافی از زرق
قلعی یا براده او در قرع جینی مطین در کورهٔ مطین بطین الحکمة با آتش متوسط مقطر کند ابی سیاه ثقیل منتن و آن سواد اوست بیک نوبت
یا دو نوبت تمام زایل گردد مانند کوکب درخشنده گردد و صریر او بقشر البیض که آن طلق حیوانیست چون مکلس باشد **و تکلیس او**
آنست که او را از آن پوست تنک پاک کند و سحق کرده در نوشادر محلول طبخ کند یا در بول شمس مقطر مذکور دوازده ساعت تمام آنگاه که
چون خمیر شد با آب صافی بشوید در سحق تا بول برود و طعم تیزی و شوری ملح بیکبار زایل گردد آنگاه عجین کند بنوشادر محلول و در خمرهٔ مطین که ازان
پر باشد در کوره فخار نهند باز بیرون آورد با آب صافی سحق کند و بشوید تا تلخی و تیزی نوشادر برود و باز بنوشادر محلول مجدد عجین کند تا سفید بیرون
آید چون کافور و هیچ لون سیاهی در وی نماند اگر فرداً عمل کند چنانکه هر نوبتی دوازده ساعت سحق بشبگاه آنگاه در کورهٔ فخار نهند تا سفید
بیرون آید هر دو نوع مجرب است چون یکبار سفید و براق شد در زجاج مطین بر سر کورهٔ تشمیع در میان خل عنبی مقطر دوازده ساعت طبخ کند
تا در طبخ یابس بیرون آید سحق کند و قلعی را یک دو نوبت در تکلیس این بگدازد صریر او بیکبار زایل گردد آنگاه در درجهٔ ثالث میان
این طلق غواص تکلیف بگدازد و ثابت گردد و از روباس سلیم و بی نقصان بیرون آید و در باب بیاض هیچ عمل ازین آسانتر نیست
و این مفتاح فتوح است و مصباح روح است و حاصل کائنات و مایه افزاینت و گهر گنج است و لولوی بی قیمت و منتهی آنکه
و مبتدی را تبصره ایست

باب عمل گنج لولو ثانی در تکلیس و تحلیل طلق پس اگر خواهد که این طلق را مکلس گرداند چنانچه بیان
کردیم مشروح و واضح و مبین و روشن که در وزن کند با نوشادر محلول آن دو وزن کرده را میان دو قدح از زجاج یا چینی هموار مطین بطین الحکمة
در کورهٔ مربع اندرون و بیرون بطین الحکمة مطین و خشک بمیزان الحکمت در نار که ازان چار ثقبه که بر سقف کوره است امتحان میکند در
بوتهٔ نار و این در ایام ربیع کند که شب و روز مساوی باشد و روز دوازده ساعت محلول در خورد مکلس دهد تا شب دو وزن گردد
بهر دو ساعت یکساعت و نیم در تشویه و اغفا و شب دوازده ساعت تشویه بنار لین تا روز تکرار عمل تا آنگاه که نوشادر بلون طلق

شفاف و سفید و براق و نورانی چون قرص منور بیرون آید چون نوشادر بلون طلق بیرون آید غایت کاملست و طلق مکلس گردد چون
هبا و همچنان بخواص باشد از آن نوشادر محلول و بدین دو وزن کردن بر رز و تصعید کردن بشب و سحق و تشویه و اغفا چون بدین ثابت
رسید اینست طلق مکلس غواص اگر قلعی بی صریر و سواد مذکور را پنج دینار بگدازی و یک دینار ازین طلق مکلس بسه نوبت بروی
طرح کنی ثابت گردد و از روباس بیرون آید و اگر خواهی دو نوبت این قلعی را تکلیف این طلق بگدازی ثابت گردد و از روباس
سلیم بی نقصان بیرون آید و اگر خواهی که بر مس طرح کنی آن نوشادر شفاف براق را حل گردانی و در طلق مکلس دهی و بهر سه ساعت سحق
نیم ساعت تشویه میدهی و نیم ساعت فرو میگذاری تا سرد میگردد و باز اعادت میکنی و بیازمایی تا آنگاه که اگر قدری ازوی بر لوح مس نهی
فی الحال بگدازد و دود نکند و در باطن او غوص کند و چون بشکنی شکن او را سفید گرداند چون سیم زیبق شفاف آنگاه مس را چند بار بتابی
الواح آن و در نوشادر محلول غمس کنی اگر آن نوشادر باشد که هفت بار حل و عقد کرده باشی خود بی اکسیر مس را سفید گرداند و اگر آن نوشادر نباشد
همچنان جمیع عیوب مس زایل شود آنگاه پنج مثقال ازین مس بگدازد و سه نوبت ازین اکسیر اعنی طلق مکلس غواص شمع مذکور بروی طرح کند
نقره از روباسیه بیرون آید اما اگر خواهد که حل گرداند نوشادر حکما را هفت نوبت حل و عقد باید کردن و نوشادر حکما آنست که جزوی
نورهٔ غیر مطفی جزوی قلیا اشنانی غیر مغشوش و جزوی زاج سفید مشوی و جزوی نوشادر کانی مصعد و جزوی مصطکی نباتی غیر مغشوش و جزوی
نفل الکلب اعنی استخوان گداخته که سفید باشد و جزوی براده حدید پاک غیر مغشوش و جزوی موی سر آدمی نرینه جوان بمقراض خرد کرده
و جزوی بورهٔ ارمنی و جزوی شب یمانی مشوی کرده و جزوی ملح مشوی منقی هر یک جدا سحق کرده باز جمله بهم برآمیخته و دوازده ساعت تمام سحق
کرده در شش چندان بول صبیان مقطر طبخ میکند تا نصف از بول بطبخ برود در بینی که باند آنرا صافی کند در قدح زجاج مطین طبخ حکما نمیکند تا عقد
گردد نوشادر حکمت اینست آنرا یابس کنند در بی بهر مذکور بر درجه مسطور یا روده در حمام گرم بحرارت حمام حل کند و باز بر قدح زجاج مطین
بر سر کورهٔ تشمیع طبخ نرم میکند تا عقد شود تا هفت نوبت این نوشادر حل و عقد باید مانند می گردد تا فندکه در ده روز تمام بحرارت آفتاب
بسحق و تسقیه این طلق را چون آب حل گرداند و چون حل شد اکسیر زیبق منقی بود چنانکه بوی رسد او را ثابت گرداند اگر در انبوبهٔ قصبهٔ فارسی
باشد در گل حکمت مطین چون تشویه یافت ثابت گردد و هر چند انک بیشتر گدازی نیکوتر و بهتر بیرون آید و از روباس سلیم بدر آید تمام شد
عمل غواص کردن طلق و مکلس کردن طلق و حل کردن او بر وجه مجرب صحیح معمول بدست کاتب مکرر بی فساد و ازین یک عمل کنوز سلاطین
و خزاین ملوک معمور گردد والله اعلم

باب عمل کنز لولو سیم در روح و جسد جزوی نقره روباسیه برگیرد و براده سازد
و ازان براده شش دینار برگیرد و یک دینار زیبق منقی مذکور با وی سحق کند سه ساعت و نیم ساعت تشویهٔ نرم و نیم ساعت فرو گذارد
تا سرد شود و باز یک دینار دیگر زیبق بر نهد و سه ساعت تمام سحق کند و نیم ساعت تشویه دهد و نیم ساعت فرو گذارد تا سرد گردد و تا بتکرار اعادت
روح با جسد آن شش دینار براده یا ورق نقره دوازده دینار تمام گردد نه جبه زیاده و نه ذره کم یک مساوی و بعد از ترکیب بیست و چهار ساعت
کامل سحق کند و یکساعت تشویه دهد و یکساعت فرو گذارد تا سرد گردد و باز اعادت کند تا سه نوبت تمام است آنگاه نوشادر محلول در خورد
میدهد و تشویه میکند تا سه وزن گردد بنوشادر محلول دو دینار تمام بیرون آید اکنون بین القدحین المذکورین با آتش میانه تصعید کند بدوازده ساعت کامل

روز ربیع تا نوشادر و زیبق مصعد میشود و جسد مکلس تا آنکه زیبق و نوشادر بلون نقره از قدح زیرین بر قدح اعلی نشیند چون لؤلؤ مکنون شفاف
غلطان اکنون نقره مکلس است و نوشادر محلول نفسی و زیبق شفاف نفسی زیبق رکن روحی و نقره مکلس رکن جسدی و نوشادر معین الکا بر حمره
و بیاض دران حال سر سه بسل بن نوشادر در مراحل باید کردن و اول در فورد زیبق مصعد منتق دادن و تشویه کردن و تسقیه و سحق تا آنگاه که غوامض گردد
یکدینار از بن پنج دینار نقره که گداخته انداز به سه نوبت در ورق نقره و خمیره بهر دیناری دانگی نقره بر نهد و به نوبت بگدازد و جسد نقره مکلس را
هم بدین طریق مشمع گرداند اگر هر رکنی جدا خواهد که طرح کند یکدینار بر پنج دینار مس گداخته به سه نوبت طرح کند هر نوبتی دو دانگ جزوی و ذوب
نیکو تا دارو بخورد و خمیره اعنی نقره صحیحه باید که بی آن خود کار تمام نیست بهر دیناری دانگی خمیره تمام است و اگر هر دو با هم در وزن کند بتدبیر
مذکور آنگاه بنوشادر غوامض کند غایت کمال عمل است و این اعمال که امروز نزد و دشمنانست باب خدا بر آنکس خشمناک باد
روز قیامت که این کتاب مبارک مجرب بدست نا اهل دهد یا جاهل را ازین حال آگاه گرداند یا آنکس بدست دان لحق اگر کند و من که تنکلوشا کبیر و درین اعمال هیچ شکی ندارم من اوله الی آخره

کتاب کنز الیواقیت الکنز الاولی

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

اینست کنز الیواقیت الکنز الاول فی الروح والجسد الکنز الثانی فی النفس والجسد الکنز الثالث فی الجسدین والروح الکنز
الرابع فی الکبیر الاعظم فی الحمرة سر اول در ترکیب روح و جسد و ازین ترکیب زنجار حکمت پیدا شود و از زنجار حکمت حدید محمر و از حدید
محمر زر اکسیر و نقره زر شود و تا تو حکمت بمیزان و معیار حکمت جسد را روح مطلق نکنی از وی فایده صبغ حاصل نیاید و تا جسد با روح برابر نشود
در امتزاج قابل ذوب نشود و تا ذایب نگردد جسد روح نشود و این نکته ترا در علم جسد و روح تمام است باب عمل ترکیب
جسد که آن مس مکلس است و روح محض که آن نوشادر مصعد است نوشادر کانی باید و از نوشادر معمول که صاغه دارند و از نوشادر حکمت
احتراز باید کردن درین عمل و نوشادر کانی البته مصعد باید که نوشادر نا مصعد درین عمل مدخل ندارد و از آب صافی با آفتاب روانی مصعد میشود
و سفید است و از بول انسان مقطر تا در تقطیر سفید شود به سه نوبت تقطر و بول صبیان بهتر باشد مذکر و مونث با هم باید نوشادر را اگر خواهد
از آب صافی و اگر خواهد از آب دریا و انسانی مقطر که حکما از ماء البحر خوانند البته باید که مقطر باشد تا سفید گردد یکنوبت تمام است و اگر
بدو نوبت کند شاید و سه نوبت غایت کمال عمل باشد و میزان آن از ده است تا یکی اعنی شاید که بول مقطر یا آب صافی ده جزو باشند
که آب ده جزو بود و نوشادر دو جزو و چهار جزو آب و جزوی نوشادر شاید و قدحی چینی که دیوارش بلند بود و نبش هموار و یک نیمه قدح
آب و نوشادر دارد و یک نیمه خالی بود سر گشاده در اثر آفتاب سرطانی و اسدی بنهد روزی که باد و غبار و گرد نبود تا نوشادر از ماء البحر
مقطر یا آب صافی مصعد گردد و بقدرت خدا نوشادر از آب بیرون آید بخاصیت نظر شمس و بر دیوار قدح نشیند بغایت سفید و شفاف
چنانکه جرم آن را از کافور ریاحی نتوان شناخت بگذارد در آفتاب تا خشک گردد آنگاه باحتیاط باستخوان تیز برگیرد اینست تدبیر تصعید
روح تدبیر کلس جسد مس کانی را مس تبری سازد چنانکه مس مجدد غیر مغشوش را چندانکه خواهد الواح رقیقه سازد و در کوزها
جدید کند و در کوره فخار نهد دران موضع که نوره نهند تا کوره ایشان سرد گردد مکلس باشد و سحق بپذیرد با آب صافی سحق بکند در صحن چینی

یا بغضار زجاج و هرچه با آب حل میشود در قدحی دیگر میریزد تا همه با آب سحق کند آنگاه بنهد تا جسد درین آب نشیند باحتیاط آب از سرش
صافی کند و جسد را خشک گرداند و سحق بلیغ کند و بروغن زیتون غیر مغشوش چرب کند و بقدر ششی یک آن بوره ارمنی بر نهد در سحق
و بگدازد در بیان دو بوته تا از بوته بالا گداخته در بوته زیرین مستنزل گردد جسدی سرخ شفاف اینست مس تبری صافی این مس را بتدبیر
اول مکلس کند و بر تدبیر اول سحق کند چندانکه چون هبا گردد در هوا اینست تدبیر جسد و اگر دیگر باره بروغن زیت چرب کرده بگدازد
و مستنزل کند و باز بطریق اول مکلس کند در غایت کمال باشد چون سحق کرد آنگاه دارو اینست تدبیر کلس جسد اکنون بدانکه
جسد مکلس مس است و روح مصعد مست خل مقطر می باید و بس خل عنبی سفید سه ساله در غایت کمال باشد و کم از یکساله نشاید و البته مقطر
مقطر باید و یکبار تمام است که او را موزاد در قرع یا سفالین مجدد مطین مقطر گردانی تا سفید شود در ترکیب او در دو وزن کردنست و سر
حکمت دران تدبیر است و جمله حکما عالم من المشرق الی المغرب اسیر این معنی اند که ندانند که این جسد از چه طریق روح شود که در وزن
جسد حدید بیفزاید بذوب و حدید محمر گردد بیان کشف سر این برگیر این مس مکلس شش دینار و از نوشادر مصعد یکدینار و بر صلایه زجاج
یا صحن چینی سه ساعت تمام سحق بکن بعد از آن بر قدحی چینی مطین بر سر کوره تشمیع تشویه ده باحتیاط با آتش چون چراغ چندانکه گرم گردد تمام است
و در گرمی او را سحق مکن که روح بغارت هوا متلاشی شود و چندانکه تشویه کرده به نیم ساعت نیم ساعت فرو گذار تا سرد گردد آنگاه یکدینار
نوشادر اضافت کن و بزمان مذکور سحق کن و بزمان مذکور تشویه ده و بزمان مذکور فرو گذار و هر نوبت یکدینار نوشادر تا آنگاه که دو وزن
گردد این شش دینار مس مکلس دوازده دینار گردد چنانکه ذرهٔ کم و زیادت نباشد اگر در بوته نقصانی کرده باشد در نوبت ششم اضافت
کند و سحق کند چنانکه می باید که شش دینار جسد دوازده دینار گردد با روح اینجا روح ممتزج شد اکنون مانند موم گدازد در گداز حکمت جسد
روح مطلق گردد تدبیر ذوب آن قدحی چینی مطین بر سر کوره تشمیع نه و چنان گرم باید کردن که انگشت منع کند از لمس روح و جسد دو وزن
کرده را بدان قدح ریزد یکبار بر کاغذ پاک کند و بر قدح ریزد و به پر مرغ پاک هموار کند بر قدح چنانکه همه جا یکسان باشد تا که مانند شمع
مصفی در گداز آید و روح و جسد هر دو با هم بگدازد و روان شود و این از غرایب حکمت و عجایب صنعت و بدایع قدرت خداست که جسدی
چون مس مکلس و روحی فرار چون نوشادر که ازین اندک آتش در گداز می آید و جسد خاصیت روح مطلق میگیرد و چون بگداخت زود برگیرد
و فرو ریزد و بگذارد تا سرد شود و آنچه در قدح دوسیده باشد بتراشد و با آن جمع کند و وزن کند هرچه نقصان کرده است از آن دوازده
دینار که اول بود از روح باشد که جسد مصعد نشود و آن قدر که نقصان کرده است نوشادر مجدد مصعد اضافت کند و سحق بلیغ کرده باز
بطریق اول بگدازد و باز سرد کرده وزن کرده هرچه در باید نوشادر مجدد اضافت کند و بگدازد تمام است و از سه نوبت نگذرانند و اگر
بصفا و آید اینست روح مطلق اگرچه سیاه باشد اما چون خل مقطر بوی رسد فی الحال چون قمر منور که از ابر مظلم بیرون آید آن جواهر اخضر از
سیاهی و کدورت بیرون آید و سبز و روشن گردد و اکنون مدت تمامی آن یک ساعت است خل مقطر چندانکه جذب کند باحتیاط بدان
خل نمناک میکند و بغضار زجاج در صلایه چینی یا صحن چینی یا زجاجی سحق میکند در موضعی که گرد و غبار دران مدخل ندارد و بی آفتاب در سایه تا یک
هفته بگذارد و زنجار با الوان مختلفه گردد و روز هفتم در سبزی چنان روشن و با شعاع و لطیف و نورانی و شعله زن بیرون آید که بغباری که برق از وی می دمد

اینست زنجار حکما و این زنجار تا با حدید دو وزن نکنی مفید نبود زیرا که حدید که جسدست تا با روح اعظم که آن زنجار حکمت دو وزن نشود
بگدازد و دو وزن کردن آن از شش دینار تا یک دینارست بر وجه مذکور مسطور شش دینار براده حدید غیر مغشوش بسولاد و غیره و یک
دینار زنجار حکمت دو ساعت کامل سحق کند و بروغن زیتون غیر مغشوش چرب کند و بر قدح مذکور بر سر کوره تشمیع تشویه دهد و نیم ساعت
و نیم ساعت فرو گذارد تا سرد گردد تا بدین طریق هر یک نوبت یکدینار زنجار و سحوق مذکور چرب کرده بدهن الزیت غیر مغشوش
تا آن شش دینار براده دوازده دینار گردد زجسد زیادت نقصان انگاه در بوطه محکم استوار کند و بدمد چندانکه شعاعات مختلفه زنجاری
منقطع گردد و بدم با آتش سخت دم دهد حکیمانه تا آهن بگدازد فرو ریزد و چون سرد شود بسوهان براده کند اینجا احتیاج بدو وزن کردن
نیست و در نوبت اول دو وزن باید کردن فقط پس یکدینار حدید براده کرده با یکدینار زنجار سحق میکند و بروغن زیت غیر مغشوش چرب کرده
میگدازد تا هفت نوبت تمام گردد بقدرت یک خدای آن آهن بلون یاقوت احمر شعاف بیرون آید و زرد و سرخ باشد چون بوستان (?)
تازه جیده و چنان با شعاع تمام که حدید که در کوره بتابی و سرخ کنی و نرم و زود گداز چون نقره باشد و باز چون بگدازی زر با اکسیر کند و با نقره چون بگدازی
زر چهار دانگ عیار شود و با زر و نقره که بگدازی زر تمام عیار شود و **ترکیب** آن در القا و طرح اگر خواهی یکدینار ازین جسد و یکدینار زر معدنی سه نوبت
و باهم بگدازد و در خلاص نه تا آهن صبغ خود بزر دهد و زر سرخ گردد سه نوبت تمام سر نوبتی یکمثقال حدید با یکمثقال زر بگدازد الغایة فی النوبة الثالثة زر
سرخ اینست و زر سرخ اکسیر نفذاست یکدینار با یکدینار سه نوبت بگدازد حاجت بخلاص نیست تمام عیار تکلوشاهی که شعاع او
با سرخی زند مشرقی و اگر با نقره جزوی با جزوی سه نوبت بگدازد و در خلاص نهد نوبت اول نقره بعیار نیم دینار بیرون آید سرخ شعاف مشرقی
و نوبت دوم یکدینار دیگر حدید محمر به نوبت با او بگدازد و در خلاص نهد چهار دانگ عیار بیرون آید سرخ تکلوشاهی و در نوبت سیم یکدینار
دیگر با یکدینار بگدازی پنج دانگ عیار بیرون آید و غایت کمال عمل اینست و اگر با زر و نقره خلط نهد از جسد جزوی و از نقره که روباسی باشد
دو جزو و از زر جزوی سه نوبت باهم بگدازد و در خلاص نهد زر و نقره تمام عیار از خلاص بیرون آید سرخ شعاف ناری تکلوشاهی معمول ابریز
خالص خلاصی اینست مفتاح اسرار حکمت و مصباح انوار صنعت و ذخیره پادشاهان (?) و این عمل مبتدیان را تبصره ایست و منتهیان را تذکره
و این کنز یاقوت اولست و خدا شاهد عدلست بر تصحیح این عمل که بتکرار رسیده است در ترکیب و یک دقیقه از دقایق آن من
اول العمل الی آخره مهمل و معطل نیست و سلاطین و اساطین حکمت را همین یک عمل تمام است و کنوز از آن بحاصل آید خدا داند که من در نمودن
تقصیر نکردم مبتدی و منتهی باید که در عمل تقصیر نکنند والسلم **باب** کنج یاقوت دوم در ترکیب نفس و جسد نفس کبریت اصفر
سندوستانی شعاف موزون مانند ملح الابیض در لطافت و شعاع چون بر محک افگنی بعیار سیم سفید بیرون آید مفردا عمل کند و تمام است
و مس سوخته که جسدست بیان کردم که مفردا چگونه مکلس کنی شش دینار مس مکلس برگیر و بر صلایه چینی نه و یک دینار گوگرد زرد
سندوستانی با او سحق کن دو ساعت و نیم تشویه ده و نیم ساعت فرو گذار تا سرد شود باز یکدینار دیگر کبریت اضافت کن و بسایی
دو ساعت و نیم ساعت تشویه ده و نیم ساعت فرو گذار تا سرد گردد یکدینار دیگر اضافت کن تا این شش دینار مس مکلس دوازده
دینار گردد نفس و جسد را افزون و کم انگاه بمیزان بگداز که روح و جسد را میکند اخی سرد گردان و وزن کن هر چه کاسته باشد کبریت مفرد اضافه کن

و سحق کرده بگداز و باز بوزن اول چندانکه در باید کبریت اضافت کن و بگداز اینست نفس اعظم اعنی گوگرد سرخ همان خاصیت
دارد که گوگرد سرخ دارد و اگر چه سیاه است اما سرب را ثابت کند و سرخ و شعاف گرداند و خواص حدید محمر جمیع در وی پدید
آید اما سواد او زایل باید کردن بیکی از سه یا زاج قبرسی محلول یا بعسل نحل مقطر یا بروغن زیتون عسل نحل غیر مغشوش در قرع زجاج سه نوبت
مقطر کند و بروغن زیتون غیر مغشوش و زاج قبرسی محلول اگر خواهد سحق میکند و ازین یکی هر کدام که دارد در خورد میدهد و تشویه میکند
تا گرم شود و اگر خواهد سحوق مذکور در بوته می تابد و درین محلولات هر کدام که دارد می ریزد تا سرخ شود یا آنکه بطبخ زجاج مطین سرخ کند
چنانکه هر چه در طبخ سیاه میشود می ریزد تا در طبخ عسل مقطر یا روغن زیت یا زاج محلول بلون دارو باندازه لون خود نگردد و دارو
سرخ بیرون آید طریق رابع که از آن تا دو وزن توان کرد و بسلم قاس شرستی توان شد آنست که سحوق را یا بعسل نحل مقطر یا بدهن الزیت
غیر مغشوش یا زاج محلول عجین میکند و در کوره فخار می نهد تا سرخ بیرون آید و در سرخ کردن این نفس مدبر بغیر ازین هر چهار طریق دیگر
نیست و هر چهار مجربست اینست گوگرد سرخ و سرب چون سه نوبت در تجفیف این کبریت احمر بگدازی ثابت گردد و اگر بتابی نگدازد
و اگر با زر بگدازی برابر و به سه نوبت در خلاص نهی زر را سرخ گرداند چون حدید محمر و اگر سه نوبت با نقره بگدازی و در خلاص نهی هر سه بار برابر نقره
بعیار پنج دانگ بیرون آید تمام ناری شرقی و اگر با زر و نقره بگدازی از زر یک دینار و از نقره دو دینار و ازین جسد مبارک محمر منور
غیر مکرر جزوی سه نوبت بگدازی و در خلاص نهی زر و نقره تمام عیار از خلاص بیرون آید و درین عمل سرب را همین تنقیه بس باشد که آنرا بسوهان
براده کنی و آن براده را بملح الابیض مسلوق برابر کنی و سحق کرده چون عجین در خرقه کنی مطین که ازوی پر باشد و در تون حمام نهی بموضعی که
حرارت آتش باشد پس بیرون آوری و بگدازی و بیان در بوته مستنزل گردانی و آن مستنزل را باز براده کنی و جزوی با جزوی
صفوة الابیض مسلوق عجین کنی و باز در اتون حمام نهی غایت عمل سه نوبت است و در سرب تنقیه ازین اسانتر و مفیدتر نیست و تمام
و زاج قبرسی زرد و سبز و سرخ هر کدام که باشد در روده منتن در حمام گرم بحرارت حل شود والله اعلم اینست آنکه محمر منور که بغیر از محمر مکلس که
قایم مقام آن زر مکلس غیر مجربست هیچ جسدی قایم مقام او نیست الا حدید محمر و هیچ چیز قایم مقام حدید محمر نیست الا این جسد انکه محمر
و زعفران حدید خود در عمل سیم بکار میرود و این عمل کبریت احمر من اوله الی آخره مجرب مکرر نوشتم با شعب و فروع و اصول و ارکان
و ازین یک عمل خزاین ملوک معمور شود و سلاطین را ذخیره باشد و اغنیا و فقرا را مفید بود **باب** عمل سیم در کنز یاقوت سیم
در ترکیب جسدین که آن یکی مس مکلس است و تدبیر آن بیان کردم و جسدی دیگر زعفران حدیدست و افضل آن حدید مکلس است
و اگر ندارد سه جزو براده حدید غیر مغشوش و نیم دینار زرنیخ احمر شعاف سحوق و نیم دینار زاج قبرسی زرد یا سبز یا سرخ و سحق بخل غیر
مقطر تا زعفران لطیف پیدا شود بیک هفته کامل مانند قوس قزح در الوان و لطایف و هیچ طریق ازین اسانتر نیست که پنج جزو
براده حدید غیر مغشوش و یکدینار زرنیخ احمر با زاج اصفر دو وزن کرده جمله با خل مقطر سحق در آفتاب تا زعفران گردد و مدت طولیش
یک هفته است اینست زعفران حدید و ازین جسد شش دینار برگیرد و از جسد مس مکلس مذکور یکدینار یا از مس شش دینار برگیرد
و از زعفران حدید یک دینار و سه ساعت کامل سحق کند و یکساعت کامل تشویه متوسط حکیمانه بدهد و یکساعت فرو گذارد تا سرد گردد

باز یک دینار دیگر از جسد اضافت کند و مدت زمان سحق سه ساعت و زمان تشویه یکساعت و اعفا یکساعت تا دوازده دینار
گردد و جسدین یکی شود و آنرا نتوان گداخت الا در بوته و اگر در بوته نگدازی بزیان آید پس این جسدین را زنجار باید ساخت با نوشادر
ثابت محلول و نوشادر نمک نوره محلول ثابت کرده و نمک نوره را سه نوبت حل و عقد باید کردن انگاه نوشادر سحق میکند و نمک
محلول مذکور بخورد وی میدهد و تشویه میکند تا چون حجر قایم گردد و ثابت حل او در روده منقی است در حمام گرم تا بحرارت حمام در روده حل
گردد آن محلول ثابت را در خورد جسدین مذکورین در وزن کرده می باید دادن و تشویه حکیمانه کردن بر سر کوره تشیع یا در آفتاب معتدل
تا انگاه که زنجاری گردد و اگر با نوشادر ثابت غیر محلول دو وزن کنی چنانک شش دینار را از جسدین مذکورین و یکدینار نوشادر ثابت سه ساعت
سحق کنی و نیم ساعت فرو گذاری تا سرد گردد تا این دوازده جیت و جنان گردد تمام لا زیاده و لا نقصان انگاه بطریق روح و جسد
و نفس و جسد بر سر کوره تشیع بگدازی سه نوبت انگاه بخل تقطیر تسقیه میکنی چندانکه جذب کند و در سحق بلیغ خشک میکنی در سایه در موضعی که
گرد و غبار نباشد این عمل کند تا یک هفته تمام گردد زنجاری از دو جسد دو وزن کرده و باز هر دو جسد با روح اعظم مصعد ثابت دو وزن کرده دو
نوبت بگداخته و بخل مقطر زنجار ساخته است در جه اعلی زنجار و این زنجار ثابت نقره مطوس را چون سه نوبت تصفیه این بگدازی
چنانک عیار مغربی سبز شعاع تنگلوشاهی بیرون آید بیان تطویس نقره جزوی آهک آب نارسیده مجد و جزوی قلیا اشنانی
شیره دار سفید باهم سحق کرده در ده جزو بول صبیان مذکر و مونث مناصفه میکند و در قرعه مطین کند سر بر نهاده در آفتاب و هر روز چند بار حرکت
و بعد روز دیگر صافی کند و بوزن اول آهک و قلیا مجدد کند سه روز تمام و هر روز متحرک کند انگاه صافی کرده در قدح مطین بر سر کوره
تشیع طبخ میکند مع اکسیره تا آب بلون اکسیر گردد و اکسیر در وی حل شود و اکسیر او براده حدید است یا زعفران حدید که با کبریت اصفر مفرد
دو وزن کنی بوزن حق که آن شش دینار زعفران حدید باشد با یک دینار کبریت و سحق دو ساعت و تشویه نیم ساعت و اعفا نیم ساعت
چون دو وزن کنی در صره کتان بندی و درین آب آویزی و طبخ حکیمانه میکنی تا آب سرخ ارغوانی شود و اکسیر در وی حل گردد و اگر زعفران
مفرد ابرنی باید که مشمع باشد بنوشادر غیر ثابت محلول و این آن آبست که الواح نقره را که بر آتش بتابی تا سرخ گردد و درین آب غمس کنی
در باطن او غوص کند و مانند پر طاوس و قوس قزح زنجار ملمع بیرون آید انگاه زنجار ملمع بگدازد و زنجار ملمع آنست که از دو جسد
و روح ترکیب کنی چون این نقره را سه نوبت در تصفیه این زنجار بگدازد چنانک عیار بیرون آید نقره یکدینار وی دانگی سه نوبت
بگدازی تمام عیار بیرون آید اما شعاع او سبز باشد چون زر مغربی تنگلوشاهی و اگر این نقره مطوس را در تصفیه مس مکلس مفرد بگدازی سه نوبت
چهار دانگ نیم عیار بیرون آید و این اسرار بیار کار از من بیاد دار که هزار جان و جهان ارزد و صد هزار معدن و کان ارزد و صد خزینه پر از در و لولو
و مرجان ارزد و اگر یکدینار نقره او با سیم یکدینار کبریت اصفر بگدازد در بوته سحق بذیر شود و مکلس شود به تا بد و نوبت بوزن راست
بعد از آن در میان آن نحاس مکلس تصفیه بگدازد چهار دانگ عیار بیرون آید زری سبز شعاع تنگلوشاهی و این عمل در غایت آسانیست
و فخر این ملوک و سلاطین عالم از این معمور گردد و این سرمایه حکما عالمست باب عمل چهارم و این کنز یاقوت چهارم
و ختم کنز الیواقیت حمره است زر سرخ مذکور براده کند و شش دینار از آن براده و یکدینار زیبق منقی و زیبق منقی آنست که بنوشادر محلول

طبخ حکیمانه میکند تا سواد یکبار زایل گردد و مانند کوکب دری گردد و طبخ بغایت نرم و آهسته باید کردن در زجاج مطین بر سر کوره
تشیع انگاه یک دینار از این روح منقی در خورد شش دینار براده شمس محرم منور براده کرده و بلد سحق باهم دو ساعت و نیم ساعت
تشویه نرم و نیم ساعت اعفا تا دو وزن گردد و شش دینار براده دوازده دینار شود در روح اعظم منقی با جسد اعظم محرم دو وزن
گردد انگاه از نوشادر محلول در خورد میدهد هر نوبتی از آن دوازده دینار زر نوشادر یک دینار و سحق دو ساعت و تشویه نرم نیم ساعت
و نیم ساعت اعفا تا این دوازده دینار بیجده دینار گردد و سه روز تمام شش دینار براده زر محرم شش دینار زیبق شش دینار نوشادر
بدین ترتیب که چون به وزن تمام رسید یکبار زر دیگر سحق باید کردن و یکساعت تشویه نرم و یکساعت اعفا تا بنهایت سه نوبت
رسد تمام است اکنون احتیاج دارد بتصعید میان دو قدح از زجاج یا چینی هر دو منهدم بر هم ساخته و وصل بدار وی وصل محکم کرده بر سر کوره
ربع ظاهر و باطن مطین بطین الحکمت و خشک بآتش متوسط بیجده ساعت اگر مایه او روح باشد و یا زیبق مفرد و یا نوشادر مفرد دوازده
ساعت کامل آتش متوسط تمام باشد بدرستی و راستی که هر دو روح مصعد شود و چون مصعد را با جسد دو وزن کند و برچه در باید نوشادر
محلول و زیبق اول با زیبق سحق کند بعد از آن با نوشادر تا نماز شام سحق میکند و شب تصعید در ربع که شب و روز مساوی باشند تا زر مکلس گردد
و زیبق و نوشادر هر دو بلون زر محرم سرخ بیرون آید اکنون زر محرم مکلس مثبت و نوشادر محرم مثبت و زیبق محرم مثبت و اگر زر محرم نباشد
شاید زر مکلس کرده و نوشادر و زیبق بلون زر غیر محرم بیرون آید اینست تدبیر کلی که نوشادر حل کند و زیبق و زر را هر کدام که خواهد بدان مشمع کند
چندانک غواص گردد اینست اکسیر اعظم اگر خواهد مفرد اعمل کند و اگر خواهد مرکب انک شش دینار از زر مکلس محرم یا غیر محرم بر گیرد
و یک دینار از محرم در خورد وی دهد و ساعت سحق و نیم ساعت تشویه و نیم ساعت اعفا تا دو وزن گردد انگاه آن روح و جسد را بنوشادر در
محرم محلول مشمع و غواص کند اگر مفرد باشد پنج دینار نقره روباسیه بگدازد و به نوبت یکدینار دارو مفرد مشمع روحی یا جسدی در ورق زر کرده
بر وی طرح کند زر تمام عیار مشرقی ناری با شعاع سرخ بیرون آید و اگر مرکب دو وزن کرده را بنوشادر محلول محرم منور غواص کرده باشد ده دینار نقره
بگدازد و یک دینار از این اکسیر به سه نوبت بر وی طرح کند و خمیره بر بندد به دینار ری دانگی تمام عیار مشرقی تنگلوشاهی بیرون آید تمام شد کنز الیواقیت
و بحق آن باری خدای که آدم را بی پدر و مادر و حوا را از پدر بی مادر و عیسی را از مادر بی پدر در وجود آورد و درخت را پیش محمد صلی الله علیه و سلم
در وجود آورد بقدرت گندم در آتش برویانید و گل از خار بشکفانید و قمر مدور منور بدست سید البشر بدو نیم کرد و اکمه و ابرص را بر دست عیسی
درست گردانید و مرده زنده کرد که من آنچه درین کنز الیواقیت نوشته ام در عمل آورده ام همچنانک بیان کرده ام نه زیادت و نه نقصان هر کس که
این اعمال مجربات بر غیر اهل عرضه کند در دنیا مقتول شود و در عقبی مخذول شود و بی نصیب از شفاعت رسول شود و اعمال او نامقبول شود و هر که بیابد و در عمل آورد
و پنهان دارد خدا از وی راضی و ما از وی خشنود و در دنیا نیکبخت و در آخرت دولت گردد اینست آخر کنز ما درین قسم نقل

من تنگلوشاه الکبیر با سبلی و زر محرم آنست که این گنج نامه در وی
نهانست هر که آن بدید چشم او روشن شد چون در عمل آورد
بنا گنج و دولت شد اینست گنج گوهر شمس منقود و گنج نامه تنگلوشاهی از زر محرم اینست کنز الیواقیت

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين

كتاب عمل شمس و قمر

اينست عمل شمس و قمر عمل زر شمس محمر با صبحا و عمل ديگر در قمر تا ما كاملا و اين هر دو عمل تاج است تاج زرين مرصع و بهاء كتاب چون عمل
لوح بلور در تركيب روح محض و جسد مكلس بود اعنى زنجار حكمت مع تدبيره و تركيبه الى طرحه و عياره و عمل كه زر در بيان تركيب
نفس و جسد كه آن كبريت احمر است مع ميزانه و زوال سواده و اظهار حمرته الى آخره و عمل طوق ذهب از طلق مع ذوبه و تكليس
و تحليله اين دو عمل تاج ملكوتشاه كبريت است در بيان روح محض و جسد عمل شمس محمر منور بدانكه اگر زر محمر منور مذكور در عمل
لوح بلور و اين اكسير اعظم است اما اگر درجه اقتضا دوا دنى خواهد زر مشرقى خلاص ابريز تمام عيار بايد انيست جسد شمس و روح
اعظم زيبق كه در نوشادرى كه سفت نوبت حل و عقد يافته باشد در زجاج مطين بر سر كوره تشميع طبخ نرم آهسته حكيمانه ميكند تا نوشادر
محلول مكرر سياه ميشود مى ريزد و نوشادر محلول مجدد ميكند تا نوشادر بلون خود باند جميع سواد و احتراق و كباريت را دهان و غش از وى
زايل گردد و مانند كوكب درى درخشنده گردد و نورى و صفايى و لطافتى دروى بديد آيد كه چون جرم خورشيد منور باشد آن زر محمر مذكور غير
محمر مسطور موصوف اگر با زيبق مفرد اعلى ميكند ورق بايد ساختن و اگر مع العقاب عمل ميكند براده بايد كردن اول شش دينار براده زر
با يك دينار و دانگى زيبق منق بفهر زجاج شامى بر قدح يا صحن هموار چينى سحق بايد كردن دوازده ساعت تمام بعد از آن بر آتش نرم تشميع
يكساعت تشويه نرم بايد دادن باحتياط تا گرم شود با آتش چون چراغ نرم همچنانكه تشويه يافت بمثل آن چون از سر آتش بر گرفته باشند
فرو بايد گذاشتن تا سرد گردد باز يك دينار و دانگى زيبق اضافت كردن و دوازده ساعت تمام سحق و يكساعت تشويه و يكساعت
اعفا تا آن شش دينار جسد ورق يا براده ساخته دوازده دينار گردد و آن يك دينار حق النار است كه در تشويه برود و آن دوازده
دينار تمام بماند مانند مرهمى اگر با زيبق مفرد عمل كرده است اعنى ورق آنرا بدوازده ساعت كامل در ميان قدحين تصعيد بايد كردن تا زيبق
مصعد گردد آن مصعد را جدا بايد كردن و وزن كردن و جبر نقصان زيبق مجدد كردن و تا نماز شام دوازده ساعت روز ربيعى سحق كردن
و شب تصعيد دوازده ساعت بنار لين و هر روز جبر نقصان وزن اول بزيبق مجدد كردن تا بتكرار عمل زيبق بلون زر مصعد گردد شفاف
نورانى روحانى با لطافت و طراوت و سرخى و شفافى و شعاع احمر منور انيست زر محمر مكلس يا غير محمر مكلس و زيبق بحر اين هر دو احتياج
دارد بتشميع اما اگر عمل با هر دو روح ميكند چون براده زر محمر يا غير محمر با زيبق منق مدبر مذكور دو وزن شد نوشادرى كه سفت نوبت تحليل
و ثبات يافت در آن حال كه حلال محلول است بيكدينار و دانگى در خورد آن دوازده دينار دو وزن كرده ميد و ده ساعت سحق كرده
يكساعت با آتش چون چراغى تشويه ميدهد و يكساعت از آتش دور كرده فرو گذارد تا سرد گردد باز يكدينار و دانگى نوشادر اضافت كند
و بزمان مذكور سحق و تشويه و اعفا تا سه وزن تمام بيرون آيد و يكدينار كه زياد است حق تشويه است كه برود و قدرى بجده دينار تمام باشد
كه بماند درين حال بين القدحين بدوازده ساعت زيبق تصعيد كند و هر چه مصعد گردد وزن كند و جبر نقصان وزن اول يك نيمه زيبق كند اول
زيبق بعد از آن يك نيمه نوشادر محلول بغير از زيبق و سحق دوازده ساعت روز ربيعى و تصعيد دوازده ساعت شب ربيعى

تا نوشادر و زيبق بلون زر محمر مصعد گردند و زر مكلس گردد و اكنون دو روح محمر است و جسد مكلس است اين روحين با آفتاب
و انى با آب صافى از هم جدا كن بدان تدبير كه در تصعيد نوشادر گفتيم در باب لوح بلور تا نوشادر محمر مصعد از زيبق محمر مصعد جدا شود و اكنون
اين نوشادر محمر حل بايد كردن و جسد مكلس را روح اعظم مصعد را بدين محلول حلال تشميع بايد كردن چنانك اظهر من الشمس است هر كدام
كه خواهد از روح محمر مصعد تشميع و از جسد مكلس تشميع يك دينار بر شش دينار نقره گداخته طرح كند به نوبت و بهر ديناری دانگى زر كانى در اضافت
كند سه نوبت بگداز و حاجت خلاص ندارد و بيرون آيد زر ملكوتشاهى مشرقى نارى شنگرفى ياقوتى موزون تمام عيار خوش لون
روشن شكن خلاصى و اين عمل شمس است عمل دوم در قمر نقره روباسية بايد اگر خواهى كه با زيبق مفرد اعمال كنى ورق بايد ساختن
و اگر خواهى كه با نوشادر و زيبق عمل كنى براده بايد كردن مع النوشادر همچنان براده بايد كردن و عمل او ازين هر سه نوع بيرون نيست اگر خواهى كه
با نوشادر مفرد اعمال كنى براده نقره را شش دينار بر دار و يكدينار و دانگى نوشادر كه سفت نوبت حل و عقد يافته باشد محلول در خورد
ديد و ده ساعت سحق و يكساعت تشويه بنار نرم و يكساعت اعفا با زبون وزن اول دار و بر نهد و ده ساعت سحق و يكساعت تشويه حكيمانه
و يكساعت اعفا تا نوشادر بلون نقره بيرون آيد اينست نوشادر نقى اين نوشادر حل كند و در خورد آن نقره مكلس ميبايد تا غواص گردد
يك دينار بر شش دينار س منق قبرسى طرح كند به نوبت و بهر ديناری دانگى معدنى اضافت كند و سه نوبت بگدازد و در
روباس ببالايد تا سليم بى نقصان از روباس بيرون آيد اما اگر با زيبق مفرد اعمال كند از زيبق منق مذكور يكدينار و دانگى از براده نقره
يا ورق او شش دينار و دوازده ساعت تمام سحق كند و يكساعت تشويه نرم و يكساعت اعفا نوبت دوم جبر نقصان وزن اول بزيبق منق
كردن و بزمان مذكور سحق و تسقيه و تشويه بجاى آوردن تا دو وزن تمام گردد بين القدحين تصعيد كردن و هر چه مصعد شود وزن كردن و جبر نقصان
وزن اول بزيبق مجدد كردن تا بتكرار عمل زيبق بلون نقره گردد روح بلون زيبق اين دو ركن اكسير است هر كدام كه خواهد بنوشادر حلال محلول غواص
گرداند طرح كند يكدينار بر شش دينار س منق مستنزل به نوبت و بهر ديناری دانگى نقره بخيره بر نهد و در روباس ببالايد فرو آيد جسدى كه
از نقره معدنى فاضلتر باشد و اگر تركيب او با هر دو روح باشد اول آن دو وزن كرده روح اعظم و جسد را شش دينار بر گيرد و يكدينار و دانگى نوشادر
كانى حلال در خورد ديد و شش ساعت تمام سحق و يكساعت تشويه حكيمانه و نيم ساعت اعفا تا اين دوازده دينار بجده دينار گردد و يكدينار زيادت
حق تشويه است چون بجده دينار تمام شد بين القدحين مصعد كند بدوازده ساعت زيبق و نوشادر هر دو مصعد گردد و جسد نقره بماند مكلس سفيد آن
هر دو روح را از هم جدا بايد كردن با آفتاب و انى در آب صافى نوشادر مصعد گردد و زيبق مصعد نشود و بدين تدبير اين هر سه ركن از هم جدا گردد نوشادر
حلال محلول كند و اين روح اعظم مصعد را يا جسد سفيد مكلس را بدين نوشادر در نفى سفت نوبت حل و عقد يافته تشميع بايد كردن و از جسد مكلس تشميع
يك دينار بر ده دينار طرح كند به نوبت نقره روباسى خلاص بيرون آيد اينست دقايق اين هر دو علم مبارك شمس و قمر

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب عمل قمر و كهر

بيان قوام كردن هر دو عمل در دو كهر بعد از تركيب عملين شمس و قمر اين هر دو عمل نوشتم يكى در شمس منور و ديگر در قمر مدور عمل كهر در زنجار جسدين

بدانک زنجار حکمت نفس است و نوشادر مصعد کرده روح محض است و زعفران حدید خالص جسد است جون روح داری و جسد
مکلس داری این زعفران حدید را با زنجار حکمت دو وزن باید کردن شش دینار تمام زعفران بر گیر و یکدینار و دانگی زنجار حکمت
دو وزن باید کردن در فورد داون و شش ساعت کامل سحق و یکساعت با آتش جون جراغی بلک نرمتر تشویه دادن و یکساعت
از آتش دور کرده فرو باید گذاشتن و وزن وزن اول است آنرا بزنجار حکمت خمیر کردن تا زعفران حدید که جسد ست با زنجار که
روح اعظم است دو وزن کردد و آن شش دینار دوازده دینار کردد تمام بعد از آن ذوب سه کانه بر سر کوزهٔ تشمیع بر قدحی چینی
سموار مطین باید گداختن جنانک در لوح و کمر بیان کردیم و جون گداخت و سرد کردد وزن اول نگاه باید داشتن و جبر نقصان وزن اول
بزنجار حکمت مجدد کردن و باز سحق کرده بگداختن تا در ذوب دو وزن تمام بیرون آید اینست جسد و روح مرکب اگر اندک سوادی
دارد جون سرکهٔ مقطر عنبی سپید بدید فی الحال جون زمرد سبز و روشن بدید آید در سه شبانروز خل عنبی مقطر جندانک جسد تر کند و سحق جندانکه
خشک کند و در سایه نزدیک آفتاب سحق و تسقیه تا سه شبانروز بکند روا نیست اگر قمر مطوبهٔ مذکورهٔ موصوفه جون سه نوبت
بلحیف آن بگداختن زر مغربی سبز لون تمام عیار تنکلوشاهی نرم زود گداز خلاصی ابریز تمام عیار بیرون آید و زر خود دو نوع است
مشرقی ناری و مغربی زنجاری زر حدید محمر سرخ مشرقی ناری باشد و زر این عمل سبز مغربی زنجاری باشد اینست عمل کمر منور اما
عمل در دریاضی با این عملین در لوح و کمر با عملین شمس و قمر تمام مشروح و مبین وصف کرده شد **عمل** در ده دینار قلعی بگدازد و ده دینار
زرنیخ زرد مسحوق مطبوخ بین الخل اذا کان بیضا عنبیا مقطرا فی الزجاجة المطینة در فورد میدهد بدرستی و راستی که قلعی گداخته این
جسد مبارک این نفس مطبوخ را در فورد و بسوزد و مکلس کردد با آب صافی بساید و بشوید تا وسخ پاک کردد در نوشادر محلول
فی الزجاجة المطینة طبخ حکیمانه میکند و جندانک نوشادر کانی مصعد محلول ثابت را لون سیاه میشود بریزد و نوشادر محلول اضافه میکند تا نوشادر
در طبخ بلون خود بماند و آن اسفید و شفاف کردد جون نقرهٔ ممکلسه بعد از آن زرنیخ احمر شفاف و مسحوق را یک شبانروز کامل من الوقت
الی الوقت در زجاج مطین در خل عنبی مقطر طبخ کند تا در طبخ خشک کردد ده مثقال سرب مغشوش بگدازد و ده دینار از این زرنیخ مذکور
مطبوخ در فورد ده بسوزد و مکلس کردد با آب صافی بشوید و بساید تا وسخ پاک کردد در ملح القلی مقطر کند که شعت نوبت جون
نوشادر حل و عقد یافته باشد در زجاج مطین طبخ حکیمانه میکند و جندانک ملح القلی سیاه میشود میریزد و ملح القلی محلول اضافت
میکند تا ملح القلی بلون خود بماند و آن جسد مکلس جون برف سفید کردد و اکنون این هر دو جسد مبارک را دو وزن باید کردن شش
دینار قلعی متق مکلس سپید برگیرد و یک دینار سرب سپید مکلس در فورد ده بار و شش ساعت سحق و یکساعت تشویه و یکساعت
اعفا تا بشش نوبت این شش مثقال دوازده مثقال کردد و دو مثقال قمر مکلس با آن اضافه کند بخیره و سه نوبت بگدازد و در رو باس
بالا ید بهر دو آید نقرهٔ روباهی تنکلوشاهی و این هر جهار عمل مبارک بر تاج تنکلوشاه کبیر نوشته است و بعد در ریک بیابان و قطرات باران
و برکها درختان و موی اندام جهار پایان و بعد در دکان و زندگان لعنت و نفرین از خدای جهان بر آن احمق نادان که این اسرار ابکار برا شرار
فاش کرداند و کاتب این شمس و قمر در دو کمر در لعنت و غضب حق تعالی باشد اگر تمام نوشته باشد من اوله الی آخره مجربا کاملا بالغا صحیحا صنعه

تنکلوشاه الکبیر با سنط

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

کتاب مفتاح اعمال سبعهٔ کامله

اینست مفتاح اعمال سبعهٔ کامله که از آن جهار عمل بر تاج مرصع نوشته بودم و یک عمل بر طوق زر و از آن جهار عمل تاج
یکی شمس است و دیگر قمر سیم در و جهارم کمر و عمل لوح بلور در زنجار اخضر و عمل کمر زر در کبریت احمر و عمل طوق زر در طلق مدبر و این
مفتاح آن هفت عمل کامل است و این هفت نکته است و نکات سبعهٔ کامله اینست و بدین مفتاح در قفل این سبعه
اعنی اعمال سبعهٔ مذکوره کشاده کردد و هر نکته از این نکات جانی و جهانی ارزد و اگر این هفت نکته ندانند نتوانند که این اعمال
با تمام رسانند و جون تمام نباشد عاجز فرو مانند **النکتة الاولی** تحقیق بدانند که اگر مس مکلس مفردا و مرکبا فی درجاته با نوشادر
کانی در تصعید بیضا و محمرا نشاید و محلولا فی مراتبه با هم دو وزن نکند جسد مکلس روح مطلق نکردد و تا روح محض نشود دو وزن حدید او را
و از وی فایدهٔ صبغ حاصل نیاید و سر دو وزن کردن آنست که شش دینار جسد مکلس برگیرد و یکدینار و دانگی روح مصعد با وی سحق کند
بشش ساعت کامل و نیم ساعت با آتش جون جراغ بر سر کوزهٔ تشمیع بر قدح مطین تشویه دهد البته این دانگی در تشویه برد و نیم ساعت
فرو گذارد تا سرد کردد نه بر سر آتش بلک جون نیم ساعت تشویه یافت از سر آتش برگیرد و بنهد تا سرد کردد آنگاه یکدینار و
دانگی نوشادر مصعد مجدد با وی اضافه کند و شش ساعت سحق و نیم ساعت تشویه و نیم ساعت اعفا تا بشش نوبت تمام این
شش دینار جسد مکلس دوازده دینار کردد و دو وزن تمام شود جنانک حبه زیادت و ذرهٔ نقصان ندارد و از این یک دینار
نوشادر هر نوبتی دانگی در تشویه برد و دوازده دینار خالص موزون بماند آنگاه بر قدح جینی بگدازد و وزن اول را نگاه و هر جه در ذوب
نقصان کرد همجنان نوشادر مجدد اضافه کند و سحق تشویه جون مایه دوازده است و بگداخت سه مثقال نقصان کرد جهار مثقال
نوشادر اضافه باید کردن و سحق کرده بشش ساعت کامل بگداختن تا این یکدینار که حق ذوب است در گداز برود باز وزن باید کردن
و اگر دو دینار کمست سه دینار نوشادر اضافه باید کردن و بار سیم بگداختن تا همان دوازده دینار که بود از ذوب تمام کامل بیرون آید
این نوبت احتیاج دارد بخل عنبی سفید یکسال تا سه سال یکنوبت تا سه نوبت تقطیر کرده جندانک جذب کند و در سحق خشک کند
در سایه نزدیک آفتاب تا هفت روز تمام بکند روا نیست زنجار حکمت و آن نکته به از گنج جمشید جه باشد و جام جهان نمای او
النکتة الثانیه و این زنجار با برادهٔ حدید غیر مغشوش دو وزن باید کردن جنانک شش دینار برادهٔ آهن پاک برگیرد
و یکدینار و دانگی زنجار مذکور با وی سحق کند شش ساعت و نیم ساعت تشویه و نیم ساعت فرو گذارد دور از آتش
تا سرد کردد یک دینار و دانگی زنجار مذکور مجدد با وی اضافه کند شش ساعت سحق کند و نیم ساعت تشویه و نیم ساعت
فرو گذارد تا بشش نوبت این شش دینار برادهٔ دوازده دینار تمام کردد و این یک دینار زیادت در تشویه برود که حق او
و آن دوازده دینار تمام بیرون آید اینجا مفردا احتیاج بذوب ندارد جرب باید کردن بدهن الزیت غیر مغشوش بنار شدید
بگداختن تا وقت انقطاع و زوال شعاعات زنجاری و این دو وزن کردن بر طریق مذکور در نوبت اولست فقط و شش نوبت

دیگر جزوی وجزوی زنجار شش ساعت سحق کردن بروغن زیت غیر مغشوش نمناک و گداز تا ساعت نوبت تمام گردد
نوبت اول ودوم جون حدید ربی گداز و نوبت دوم وسیم جون زر وس بگداز و نوبت جهارم وپنجم جون نقره رو بابد
بگداز و نوبت ششم وهفتم از نقره زودتر گداز و لون او جون لون حدید با آتش نا نفته باشد با شعاع دلپذیر صبغ کامل ثابت که از
خلاص از زر و نقره مفارقت نکند ترکیب او از سه نوع است و در عمل لوح بلور تمام بیان کرده ام واین نکته بهتر است
از فرواین قارون مع سریره وکنوزه ودرایته **النکتة الثالثة** در کبریت احمر بدانک تا جسد مس مکلس با کبریت که نفس است
مفرد او مدبر او مجرا و شنگرف فی درجاته دو وزن نشود و ذوب سه گانه نیابد روح مطلق نشود بدین ترتیب که از جسد مس مکلس
مفرد او مرکبا شش دینار تمام واز کبریت اصفر موزون شفاف سندروستانی یک دینار و دانگی و سحق شش ساعت تمام ونیم ساعت
تشویه تا آن دانگی در تشویه برود ونیم ساعت فرو گذارد و دور از آتش تا سرد گردد و باز یک دینار و دانگی کبریت اضافه کند وشش
ساعت سحق کرده ونیم ساعت تشویه داده نیم ساعت فرو گذارد تا بشش نوبت تمام این شش دینار نحاس مکلس دوازده
دینار گردد وآن یک دینار زیادت در تشویه برود جون بمیزان حق وصدق رسید ونوبتها شش گانه تمام شد سه نوبت بباید گداختن
بر قدح جینی مطین بر سر کوره تشمیع جون موم گداخته و سرد گردد وزن کند بی حرف نقصان کرده باشد همان مقدار یک دینار زیادت که حق ذوبست
بگدازد و بدان سحق ساعات شش گانه و آن یک دینار زیادت حق ذوبست تا به نوبت ذوب همان دوازده دینار اول
که دو وزن بود بیرون آرد و زوال سواد او یکبار در عمل کمر زر گفته ام سواد از ایل گردانیدست نکته لطیفه در میزان ومعیار ذوب نفس وجسد
واین نکته به از تاج کسری وملک افریدون **النکتة الرابعة** بدانک اگر خواهد که از برای تطویس نقره اکسیری بسازد جون نقره
مطوسه تلیف آن بگدازد تمام عیار مغربی سبز شعاع بیرون آید تنکلوشاهی خلاص آن زعفران حدیدست که با زنجار حکمت دو وزن کنی
وزعفران حدید شش دینار باید ویک دینار و دانگی زنجار حکمت باوی سحق کند شش ساعت ونیم ساعت تشویه دهد و از آتش
دور کند ونیم ساعت فرو گذارد تا سرد گردد و باز یک دینار و دانگی زنجار حکمت اضافه کند وشش ساعت سحق کند ونیم ساعت
تشویه دهد ونیم ساعت فرو گذارد تا سرد گردد تا شش نوبت تمام این شش مثقال زعفران حدید دوازده دینار گردد وآن یک دینار
در شش نوبت که زیادتست حق تشویه است وبمیزان حق همان دوازده دینار باز آید سه نوبت ذوب وجبر نقصان در ذوب
زنجار مجدد و هر بار آنچه نقصان بپذیرد دیناری بران می افزاید و بیگدازد تا به سه نوبت در گداز همان دوازده دینار باشد که بیرون آید
زوال وسواد او بکلی بسرکه غیر مقطر بیضاست و سحق و تنقیه جندانک جذب کند تا ثلثا در دو ساعت روزگار بکند ردواین زنجار
آنست که نقره مطوس را جون تلیف آن سه نوبت بگدازی و به دیناری دانگی کانی اضافه کنی زر مغربی سبز شعاع تنکلوشاهی بیرون آید
واین نکته حکیم را بهتر از خزینه پرویز **النکتة الخامسة** بدانک نقره مکلسه بیضه باز زر محمر منور مکلس با حدید بیض مکلس با مس مکلس
بیض یا طلق مکلس یا ذایب یا محلول و اجزا و ارکان و اصول درجه او اینست در حمره و بیاض تا زر مغربی و یا شرقی تنکلوشاهی
زر محمر و غیر محمر ورق و براده جون مکلس شد هیچ جیز با ملاح نباید و غواص نکرد و الا بنوشادر بس شش دینار نوشادر در هر نوبتی دانگی

نوشادر محلول وشش ساعت سحق ونیم ساعت تشویه ونیم ساعت اعفا باز باکسیر عمل کردن تا غواص گردد و بر روی صفحه نحاس
جون موم مصفی بگدازد و او را ثابت النار گرداند **النکتة السادسة** فی حله بدانک نوشادر کانی جون با مصطکی مسحوق
دو وزن کنی و بطریق شش دینار و شش ساعت سحق ونیم ساعت تشویه ونیم ساعت اعفا تا نوشادر کانی با مصطکی
دو وزن گردد این موزون را هفت نوبت حل وعقد باید کردن تا جنان شود که اگر خواهی مکلس گردد و اگر خواهی حل گردد
حل بده روز عمل تمام گردد و رجوع حاجت نبود واین سر جه مست بفرمان شاهست **النکتة السابعة** علی القطع
والتحقیق بدانک نوشادر در حکمت کما ذکرت فی کنوزی در یک هفته طلق را آفتاب سرطانی حل گرداند هر روز حل میکند نوشادر
بس نوشادر حکمت که هفت نوبت حل وعقد یافته آفتاب بیک هفته طلق را جون سیماب محلول گرداند تمام شد کتاب مفتاح سبعه بعون الملک الوهاب نقل من تنکلوشاه الکبیر البابلی م

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب عمل کنج کهر تنکلوشاه بابلی

اینست فاتحه عمل کنج کهر تنکلوشاهی در عمل زنجار بستان مس کانی مجدد غیر مغشوش در الواح رقیقه سازد در کوزه نو کن و در کوره نحاس زن
بموضع حجر نوره تا بسوزد و مکلس گردد آنرا با آب صافی سحق میکند و هر جه با آب حل میشود جدا در قدحی دیگر میکن تا همه در سحق با آب حل گردد
بنه تا جسد در بن قدح نشیند باحتیاط آب از سرش صافی گردان و خشک کرده سحق بلیغ کن و بنه و نوشادر کانی لاغیر مسحوق ده دینار
آب صافی جهل دینار در قدح جینی دیوار بلند یک نیمه خالی در آفتاب سرطانی نه تا مصعد گردد جون بلور سفید سحق کن و بنه جون خواهی که عمل کنی
شش دینار از مس مکلس مفرد برگیر و یک دینار و دانگی نوشادر مصعد با وی سحق کن شش ساعت تمام ونیم ساعت بعد از سحق
بر قدحی جینی مطین بر سر کوره تشمیع تشویه ده وجون تشویه یافت از آتش بردار و بنه تا سرد گردد و باز یک دینار و دانگی نوشادر اضافه کن و شش
ساعت تمام سحق کن ونیم ساعت تشویه ونیم ساعت اعفا تا بشش نوبت این شش دینار جسد مکلس دوازده دینار تمام گردد
ویک دینار در تشویه برود و دوازده دینار نه جیزی زیادت نه ذره کم بیرون آید سری دیگر این جسد و روح مرکب دو وزن کرده را
در ذوب دو وزن باید کردن بدین تدبیر که قدحی جینی مطین بر سر کوره تشمیع با آتش تشویه جنان گرم گرداند که دست را از لمس منع
کند روح وجسد دو وزن کرده را بر کاغذ هموار کرده در قدح ریزد و بر رغن پاک هموار کند تا بر قدح همه جا یکسان باشد فی الحال بگدازد جون
موم مصفی زود بر صلایه ریزد و جون سرد شود آنجه بر صلایه است و آنجه بر قدح مانده است همه با هم جمع کند دو وزن کرده جندانک
کم است نوشادر مجدد اضافه کند وشش ساعت تمام سحق کرده باز بطریق اول بگدازد وجبر نقصان وزن اول بنوشادر مصعد مجدد کند
تا در ذوب ثلثه این جسد و روح دو وزن بیرون آید و همان دوازده دینار اول باشد نه زیادت نه کم این روح مطلق است
اگر جه سیاه و تیره و مکدرست جون سرکه انگوری سفید یکساله که یکنوبت در قرع و انبیق تقطیر کرده باشد بوی رسد فی الحال سبز
مطوس گردد و با شعاع و منور باشد سرکه جندانک جذب کند و سحق جندانک خشک گردد در سایه که نزدیک باشد با آفتاب
و مدت عمل یک هفته تا زنجار در این مدت جنان سبز گردد که جشم تو خیره ماند در سبزی و روشنی و شفافی و شعاع سرخی دیگر این زنجار

مطوس با براده حدید دو وزن باید کردن تدبیر آن شش دینار براده حدید جدید غیر مغشوش برگیرد و یک دینار و دانگی
زنجار مطوس مذکور با وی سحق کند شش ساعت تمام و نیم ساعت اغنا تا بشش نوبت تمام شش و چهار براده حدید
دوازده تمام کرد و دو یک دینار در تشویه برود اینجا اگر بدین مدسون کند و اگر نه منفرد در بوته بگدازد با تش سخت چندانک دو بار
فرو گدازد تا شعاع منقطع کردد فرو گذارد و چون سرد شد براده کند همین نوبت دو وزن باید کردن و شش نوبت دیگر براده باید
کردن و جزوی براده و جزوی زنجار با هم سحق کردن و گداختن تا ششم نوبت که حدید بگدازد نقره آید و بلون یاقوت احمر و بشعاع حدید
تافته با تش و بشفافی تو س قزح اینجا اگر خواهد با زر دو وزن کند در گداز و اگر خواهد با نقره و اگر خواهد با هر دو که ترکیب آن ازین
هر سه طریق بیرون نیست **ترکیب** آن با زر شش دینار زر بگدازد و یک دینار حدید محمر بروی طرح کند و بگدازد تا با هم بگردد و فرو
ریزد و باز بگدازد و یک دینار دیگر بر وی طرح کند و فرو ریزد تا بشش نوبت شش دینار جسد حدید محمر در خورد شش دینار زر
شود چون دوازده دینار کرد در خلاص نهد زر سرخ از خلاص بیرون آید به نوبت چون یاقوت محمر منور اگر خواهد ورق سازد و اگر خواهد
براده کند با نوشادر و زیبق حل کند و اگر خواهد ببندد یا نه و مقصود آنکه یک دینار ازین زر محمر و دو دینار نقره مطوسه و یک دینار زر شرقی
و یک دینار نقره غیر مطوسه نوبت بگدازد و در خلاص نهد آنچه بماند تنکلوشاهی تمام عیار است **ترکیب دوم** شش دینار نقره زر با سیه
بگدازد و یک دینار جسد حدید محمر بروی طرح کند و فرو ریزد و باز بگدازد و یک دینار دیگر بروی طرح کند تا بشش نوبت این شش دینار
نقره دوازده دینار کرد و در خلاص نهد بعیار چهار دانگ و نیم بیرون آید هر دیناری دانگی اضافه کند بعد انک نیم عیار بیرون آید **ترکیب سیم**
جزوی زر و جزوی جسد و دو جزو قمر خالص سه نوبت بگدازد و در خلاص نهد زر و نقره تمام عیار از خلاص بیرون آید زر ناری شنکرفی
محمر منور بگداز از زر بعیار تمام خلاصه خالص صافی لون با شعاع سرخ منور چون آتش درخشنده زرد
گداز تلون پذیر خوش معیار روشن محک موزون با جمیع خواص و کاشف این عمل ملعون باشد نقل من تنکلوشا الکبیر البابلی

بسم الله الرحمن الرحیم و به

کتاب مفتاح گهر کنز تنکلوشاهی

اینست مفتاح گهر کنز تنکلوشاهی نوشادر کانی که بیان کردیم تصعید او در نوبت اول با آب صافی در آفتاب و آنی در انبوبه
قصبه فارسی در جایی گرم یا در جامی گرم یا در زمین نمناک حل کرده اند و بر سر آتش تشمیع با تش نرم عقد کند و باز حل کند تا بنوبت
ششم چون سم زهر قاتل زنا غذو غایص کرداند و در طلق جهان غوص کند که طلق مطلوب را منجمد دینار برگیرد و یک دینار ازین نوشادر
محلول با وی سحق کند چندانک خشک بماند یکساعت تشویه دهد بر سر کوره تشمیع و یکساعت فرو گذارد تا سرد گردد دوراز
آتش بعد از آن یک دینار دیگر نوشادر ششم نوبت حل و عقد کرده با وی سحق کند چندانک خشک گردد و یکساعت
تشویه و یکساعت دور از آتش فرو گذارد تا سرد گردد بکرت دوازدهم تجربه کرده اگر قلعی را سه بار در تحلیف آن بگدازد و در
روباس برد تمام بیرون آید **بیان** زایل کردن صریر و سواد از قلعی نوع غیر مطفی مجدد غیر مغشوش جزوی خل عنبی سه ساله مقطر سفید

چهار جزو طبخ کند تا برکه نماند و آن نوره خشک بماند چهار چندان نوره مقطر اضافه کند و طبخ کند تا خشک بماند سانی زین رسانی از ورق
قلعی در قرعی پاک مقطر کند تا آبی ثقیل منتن سیاه بچکد و به سه نوبت چون کوکب دری درخشنده گردد و این زوال سواد و ست
صریر او هیچ چیز منقطع نکرد و مگر بطلق حیوانی و آن قشر البیض است مکلس چون قشر البیض مکلس بکروز در خل عنبی مقطر طبخ کند یکی بر چهار
تا خشک بماند و قلعی را از یک نوبت تا سه نوبت تحلیف آن بگدازد صریرا و بیکبار زایل گردد تا اثبات سه نوبت در طلق
ذایب تحلیف مذکور مسطور بگدازد از روباس بیلم بیرون آید و اگر خواهد که مکلس کند طلق شش دینار نوشادر محلول مذکور
یک دینار سحق شش ساعت تشویه یکساعت اغنا یکساعت تا دو وزن کرده و بدوازده ساعت تمام تصعید کند تا بتکرار تصعید کانه طلق مکلس
کردد و نشان آنک نوشادر بلون طلق بیرون آید این قلعی بی صریر و سواد سه نوبت تحلیف این بگدازد از روباس بیرون آید اما حل آن بنوشادر
حکمت که ششم نوبت حل و عقد یافته باشد بیک شفته در آفتاب بسحق حل کرد و بیک دینار از و چون بر بیست و چهار دینار زیبق
متی گرم کرده طرح کنی ثابت کردد و چندانک بیشتر گدازی بهتر بیرون آید از خلاص و باس و چیام و ثبات تمام شد گهر کنج تنکلوشاهی و تحه نامه نقل من تنکلوشاه الکبیر

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

کتاب گنج گهر شاهی و گهر گنج تنکلوشاهی

اینست گنج گهر شاهی و گهر گنج تنکلوشاهی و در گهر گنج بیان نقره است و در گنج گهر بیان ذهبست و عمل گهر این است و می باید که
بتهدی و مقتصد و منتهی از درجات و مراتب و متقاعد در اصول و ارکان و فروع و شعب و الوان و الوان در ادنی و وسطی
و اعلی از تبیان بیان روح و نفس و جسد در مفردات و موازین و معیار و عیار و مرکبات با طرح و القاکه در شمس و قمر است
همین طریق مستقیم نگاه دارد که ازینجا بمنزل مراد توان رسیدن و این طریق منست که تنکلوشاه کبیر بابلی ام و بعد دستار کان
آسمان و ریگها بیابان جهان و موی اندام جانوران و پر و بال مرغان و بعد در دکان و زندگان لعنت و نفرین و غضب از بار
خدای جهان بر آنک کاشف اسرار تنکلوشاهی بود **عمل** گنج گهر تنکلوشاهی بدانک صبغ حمره در جسد مثل ستی تا این جسد روح
محض نشود و جسد حدید و آنک بوی محمر نشود و اگر محمر شود چون روح مطلق نباشد در وزن او زیادت میشود و بکاری نیاید و این جسد
جز بروح حلال روح محض نشود و آن روح که حلال است نوشادر است در هر درجه که هست البته کانی باید که از نوشادر معمول حکمت
و غیره کاری نیاید الا عقاب حکما چون ششم نوبت حل و عقد یافت البته طلق را حل میکند بحل این نوشادر از نظر آفتاب در آب
مصعد کرد و یکنوبت تمام است از نوشادر ده دینار و آب صد دینار و قدح چینی دیوار بلند که یک نیمه خالی باشد البته با فتاب
سرطان و اسد و سنبله مصعد کرد و از آب بیرون آید و بر دیوار قدح نشیند سفید تر از کافور شفاف چون بلور و از جمیع اعمال
تصاعید نوشادر تر این همین طریق وافی و کافی است و این طریق منست و اگر بدو نوبت کنی غایت عمل باشد و از سه نوبت چون صبغ صافی
بیرون آید این نوشادر با حتیاط برگیرد و خشک کرده نگاه دارد که یک نیمه علم اکسیر حاصل شد باقی نوشادر در درجات اگر از بول شمس مقطر
تصعید کند غایت و نهایت عمل باشد و اگر از زاج زرد قبرسی صافی محلول مقطر تصعید کند هم بدین طریق در آفتاب و مکرر کند تا بلون زاج بیرون آید

نوشادر اصفر اینست و اگر از زاج سبز صافی زنجاری محلول مقطر هم بدین طریق عمل کند نوشادر اخضر اینست و اگر از زاج احمر شکری
محلول مقطر تصعید کند هم بدین طریق نوشادر احمر اینست و اگر از براده نقره بنار متوسط بین القدحین بر کوره مربع تصعید کند و مکرر تا بلون
نقره بیرون آید نوشادر فضی اینست و اگر براده زر محمر یا غیر محمر بنار متوسط بین القدحین تصعید و مکرر کند تا بلون زر بیرون آید
نوشادر ذهبی و محمر اینست و اگر براده حدید محمر هم بدین طریق عمل کند تا بلون حدید بیرون آید نوشادر محمر حدیدی اینست و اگر آهنگ محمر
باشد تا بلون وی بیرون آید نوشادر محمر آهنگی اینست و اگر از زعفران الحدید همین طریق عمل کند نوشادر زعفرانی اینست
و در بیاض قایم مقام نقره روباسیه کافور حکمت نحاس است و کافور حکمت حدیدی اگر نوشادر از سرد و هر کدام که خواهد عمل کند
تا بلون آن جسد بیرون آید نوشادر بیض کافوری اینست و اگر از طلق محلول عمل کند تا ذایب گردد یا منعقد شود و نوشادر بلون
آن بیرون آید نوشادر بیض طلقی اینست و اگر از بلور و زجاج شامی منعقد عمل کند نوشادر بلوری و زجاجی بیض اینست و فذلک
تدابیر در جمله نوع اینست که اگر خواهی که نوشادر از مایعی تصعید کنی آنرا صافی باید کردن و در آفتاب وافی درین سه ماه که آفتاب
در سرطان و اسد و سنبله بود آن مایع را اگر آب صافی باشد و اگر بول شمس مقطر باشد و اگر زاج اصفر و اخضر و احمر محلول مقطر باشد
بدان طریق که در آب صافی گفتم عمل کند که تمام است و اگر بدین اجساد و احجار مذکوره باشد در حمره زر سرخ براده کرده یا زر معدنی
یا مشرقی یا مغربی براده کرده و قایم مقام آن اگر جسد حدید محمر باشد و اگر آهنگ محمر باشد و اگر زعفران حدید باشد جزوی یا جزوی نوشادر
در وزن باید کردن و اگر نوشادر حل کرده باشد روده تر براد رسد و اگر نه که نوشادر غیر محلول باشد شاید و از براده هر کدام جسد که باشد
شش دینار تمام و از نوشادر محلول یا غیر محلول یک دینار و دانگی نه زیادت نه نقصان بمیزان حق و معیار صدق و شش
ساعت تمام سحق بنهد زجاج شامی و صلایه زجاج یا چینی لاغیر و مقدار شش ساعت سحق بر قدحی هموار چینی مطین بر سر کوره تشمیع با آتش
چون چراغ تشویه اکیانه چندانکه نیم گرم گردد به نیم ساعت و از آتش دور کند تا نیم ساعت بگذرد و سر کرده یک دینار و دانگی
دیگر نوشادر اضافت کند و شش ساعت سحق و نیم ساعت تشویه و نیم ساعت اعفا تا بشش نوبت تمام این شش دینار براده
دوازده دینار گردد و در هر نوبتی دانگی نوشادر نقصان باشد آن یک دینار در تشویه برود و دوازده دینار تمام بماند اگر زیادت باشد
تشویه نرم بدهد تا بمیزان اصل آید و اگر کم باشد آن قدر اضافت کند تا در تشویه دوازده دینار تمام بیرون آید اینجا احتیاج دارد
بتصعید و کوره تصعید و آلات و اوانی او اظهر من الشمس است و ابین من القمر است بین القدحین بدوازده ساعت آتش میانه که میل
بنرمی دارد البته نوشادر در مصعد گردد و آنچه متصعد است اگر حل باید کردن و عمل از محلول میکند حل کند و اگر نه همین طریق در وزن کردن
بجای می آرد بدوازده ساعت تصعید میکند بدرستی و راستی که نوشادر این اجساد مذکوره را بدین تدبیر منعقد گرداند
و خود با لوان اجساد بیرون آید بهر چه عمل کند و اگر در بیاض باشد براده نقره و بجای آن کافور حکمت حدید و نحاس و بجای آن طلق محلول
اما این نوشادر را میباید که بصفت نوبت حل و عقد کرده باشد اگر نوشادر در حکمت محلول باشد طلق را بیک هفته در آفتاب
حل گرداند و اگر نوشادر کانی باشد طلق را ذایب و منعقد گرداند همین طریق در وزن کردن مذکور بدوازده ساعت تصعید کردن

تا نوشادر

تا نوشادر بیض چون نقره و کافور و طلق و زجاج بیرون آید و اجساد منعقد شوند چون هبا یک نیمه علم اکسیر ادنی و اوسط و اعظم
مبتدی و متقصد و منتهی را همین است که بیان کردم اما درین عمل رنج کهر سنکلو شاهی این عمل تمام است که نوشادر کانی بیکانی را یکنوبت
بطریق موصوف معروف از آب صافی با آفتاب وافی تصعید کند یک نیمه علم اکسیر بجای آورده باشد و این درجات و مراتب
در روح اعظم اعنی نوشادر از مجربات منست که سنکلو شاه بکیرم و ترا ای مهوس اگر مبتدی و اگر متوسط و منتهی روا اصل این عمل تمام است
و رکن دیگر مس است اگر براده مس با نوشادر بطریق مذکور عمل کرده است که در تصعید با نوشادر مس منعقد است و نوشادر بلون مس
سرخ مصعد همین روح با این جسد در وزن باید کردن فقط و اگر زر مس مفرد او مرکبا منعقد باید کردن که تا منعقد نگردد با روح ممتزج نگردد
و روح مطلق نشود و اگر بجای این مس منعقد حدید سرخ منعقد باشد سوا افضل منه و اگر آهنگ محمر باشد بجا باشد و اگر زعفران حدید باشد چون شمع شد
انفع منه و اگر قایم مقام این اجساد زر منعقد باشد و غیر محمر این خود اکسیر اعظم است و لیکن این جمله از درجات و مراتب مجربات منست
و ترا همین طریق تمام است که مس را خود منعقد گردانی از یکنوبت تا سه نوبت و اگر منعقد مرکبا باشد آن خود اکسیر احمر است
اعنی کوکرد سرخ و ترکیب آن با کبریت اصفر هندوستانی است فقط خواهی در کداز خواهی در تشویه و سحق و ذوب و جمله نوع مجربست
و ترا همین دو طریق تمام است در ادنی و وسطی و اعلی که مس کانی اگر تبریزی یا بلی و الآمس غیر مغشوش را با لواح رقیقه سازد و در کوزه نو کند
و در کوزه فخار نهد در ان موضع که حجر نوره نهند بدرستی که بسوزد و منعقد و سحق پذیر شود و چون با آب سحق کنی و هر چه با آب حل شود در قدحی
دیگر می ریزی تا با آب سحق شود و بعد از ان چون آب صافی شود از سرش بریزی و جسد را خشک کرده سحق کنی این یک نیمه دیگرست
ازین عمل اگر نوشادر کانی یکنوبت از آب تصعید کرده و مس کانی بدین طریق یکنوبت منعقد کرده تمام است و رابطه میان این هر دو
خل عنبی بیض مقطرست خل سفید عنبی کیمیا که یک نوبت مقطر کنی تمام است و صنعت در میزان نگاه داشتن است که تا روح محض و جسد
محض بتدبیر سنکلو شاه در وزن راست بیرون نیاید با هم در کداز نیاید و چون نکداز د جسد روح نشود و از وی فایده حاصل نیاید بس عمل
در وزن کردن روح است با جسد مایه جسد است شش دینار از جسد منعقد برگیرد و یک دینار و دو دانگی روح با وی سحق کند شش ساعت
تمام بعد از ان قدحی چینی هموار مطین بر سر کوره تشمیع نیم ساعت با آتش نرم تشویه دهد چندانکه حرارت اثر کند برگیرد و بنهد تا نیم ساعت بگذرد
و این دانگی نوشادر حق تشویه است چون سرد شود یک دینار و دانگی نوشادر مصعد مجدد کند و شش ساعت سحق و نیم ساعت تشویه
و نیم ساعت اعفا تا بشش نوبت تمام این شش دینار جسد دوازده دینار گردد و یک دینار که زیادت بود در شش نوبت تشویه
برود بمیزان حق و معیار صدق در وزن گردد این اثنا عشر در وزن کردن روح و جسد است بدین ترتیب اکنون در ذوب در وزن
باید کردن قدحی مطین چینی باید لاغیر بر سر کوره تشمیع با آتش نرم چنان گرم کند که دست را منع کند روح و جسد بر وی ریزد بر کاغذ
پاک کرده و بپر مرغ پاک هموار کند تا بر قدح همه جای یکسان باشد که آن چون شمع صافی بران آتش گداخته گردد بتقدیر یک غدا و این امتزاج
در وزن است چون گداخت زود بر صلایه ریزد و بگذارد تا سرد گردد و آنچه در قدح است و آنچه بر صلایه است جمع کند و وزن کرده همان
قدر که نقصان کرده است نوشادر مجدد اضافت کند و شش ساعت تمام سحق کرده باز بدین طریق بگدازد و جبر نقصان وزن اول

بنوشادر مصعد مجدد کند سه نوبت در کداز دو وزن بیرون آید اگر چیزی زیادت باشد تشویه بوزن حق آرد و اگر در باید تجدید تا در ذوب
دو وزن بیرون آید اینجا جسد روح مطلق شد که اگر جسد دینار بر یک دینار جسد طرح کند همان یکدینار باشد این اگر چه تیره و سیاه باشد
چون خل عنبی تقطیر بوی رسید فی الحال چون جرم قمر منور مدور کر از ابر سیاه مکدر بیرون آید آن جوهر سبز روشن و طریق تمامی این عمل
چنانست که هفت روز تمام این جوهر چندانکه سرکه جذب کند در سحق اضافت کنی و در سحق خشک کرده باز اضافت میکن در بار دیگر
تا دیگر آفتاب بود در روز هفتم سحق کرده در زجاجه کنی و نگاه داری خمیرمایه اکسیر حمره این روح را و جسد را دو بار دو وزن کردی یک نوبت
در تشویه و یک نوبت در کداز نوبت سیم دیگر این جوهر برابر اد حدید دو وزن میکن و حدید جدید باید غیر مغشوش برادهٔ کرده شش
دینار روز نجار یک دینار و دانگی و سحق شش ساعت و تشویه نیم ساعت و نوبت ششم تا در شش نوبت این شش دینار
بر دو از ده دینار تمام کرد و یک دینار زنجار در شش نوبت در تشویه بر دو در چون بتدبیر میزان و معیار حق و صدق رسد در بوته
بگدازد بنفخهٔ شدیده چندانکه قوت و طاقت دارد تا شعاعات زنجاری یکبار مرتفع شود و چون منقطع شد فرو گذارد تا سرد گردد
برادهٔ کند و جزوی با جزوی زنجار برآمیزد و شش ساعت سحق کند حاجت بدو وزن کردن نیست هفت نوبت بباید گداختن
نوبت اول دو وزن کرده و شش نوبت جزوی با جزوی سحوق و اگر سحوق را بدهن چرب کند بهتر آید و هر دهن نشاید الا در نباتات
دهن زیت مقطر و در حیوانات دهن مح البیض و در انسان که غالبست دهن الغدن و دهن الشعر و اگر مدهون با دهان مذکوره نباشد شاید
و عمل تمام آید و اگر باشد جرم آن زر روشنتر آید نوبت اول و دوم و سیم دیر ترک کداز و لون دیر قبول کند اما در چهارم و پنجم تا ششم
هفتم زود کداز و در لون قبول کند چون بنوبت هفتم رسید اینست حدید محمر این حدید اگر با زر عمل کند زر اکسیر سازد البته در کداز زر را بدین
جسد دو وزن باید کردن اول زر در بوته بگدازد و شش دینار زر یک دینار جسد با وی بگدازد و فرو ریزد تا سرد گردد باز بگدازد و یکدینار
جسد بر وی نهد تا بشش نوبت که از این شش دینار جسد در خورد شش دینار زر دهد چون در خلاص نهد سه نوبت بدین طریق زر
چون یاقوت احمر بیرون آید و این زر اکسیرست و اگر با نقره عمل کند همین طریق دو وزن کردن و اگر با هر دو عمل کند همین طریق دو وزن کردن
از زر سه نوبت جزوی با جزوی و از نقره همچنان و از هر دو بمیزان حق و صدق از زر جزوی و از نقره دو جزو و از حدید سرخ جزوی و در کداز
بطریق مذکور دو وزن کند و در خلاص نهد زر سرخ بیرون آید و نقره زرد و سرخ و زرد برنگ نارنج خالص فایق آید اینست زر شرقی
تنکلوشاهی **ترکیب اول** حق و عیار و صدق یکدینار حدید محمر دو دینار نقره خالصه یک دینار ذهب شرقی دو وزن کند در کداز و در خلاص نهد
سه دینار زر و نقره زر شرقی تنکلوشاهی بیرون آید **ترکیب ثانی** یک دینار فضه مرباسیه در کداز با این جسد حدید محمر دو وزن کند و در خلاص
نهد سه نوبت نقره بعیار چهار دانگ و نیم زر شرقی از خلاص بیرون آید و بهر دیناری دانگی معدنی اضافت کند چندانکه نیم عیار زر شرقی
بیرون آید **ترکیب ثالث** جزوی زر شرقی با جزوی حدید سرخ دو وزن کند در کداز و در خلاص نهد سه نوبت زر اکسیر گردد اگر مکلس کند
بنوع مذکور و با همان نوشادر محمر ذهبی زنجار اعظم سازد و لیکن از زر محمر جزوی و از فضه مطوسه دو جزو و از زر غیر محمر جزوی و از فضه غیر مطوسه
مرباسیه باید جزوی چون باهم بگدازد آنجا از خلاص بیرون آید زر شرقی شفاف درخشنده باشد چون کوکب دری درخشنده اینست

ترکیب القا و طرح درین عمل مبارک و در تجربات مفرده و مرکبه هیچ شبهه دیگر نماند الا با کبریت که اگر جسد پس خواهد که از آن بالاتر
شود درجهٔ او سحق کرده بروغن زیت غیر مغشوش چرب کند و بقدر شش او بورهٔ ارمنی در اضافت کند و بین البوطقتین بگدازد
تا از اعلی در اسفل مستنزل گردد و اینست تبریه معمول اگر به نوبت که غایت عمل باشد برسانند از پس تبریه فاضلتر و بهتر و نیکوتر
باشد بعد درجه پس اگر خواهد که از کبریت دو وزن کند و اگر خواهد مکلس کرده در تشویه و همین دو طریق است پس اگر در کداز باشد
شش دینار پس بگدازد و یک دینار و دانگی کبریت سنده و ستانی سحوق در کاغذ گرفته بر وی طرح کند و بدمد تا بگردد و دارد و بخورد چون
شعاع برارد یک دینار و دانگی دیگر بر وی طرح کند و بدمد تا بگردد و دارد و بخورد تا بشش نوبت تمام این هفت دینار و نیم بران شش دینار
جسد گداخته طرح کند بسوزد و سحق پذیر شود و با آب صافی سحق کند و در پیوست چندانکه تواند و کم از بیست و چهار ساعت نشاید
سحق او پس اگر در زیت غیر مقطر طبخ کند سواد او زایل گردد و روغن سیاه میریزد و مجدد میکند تا روغن بلون خود بماند در طبخ و اگر در بوته
می نهد و درین روغن غمس میکند سرخ گردد و سواد زایل شود و روغن سیاهی ریزد و مجدد میکند و اگر با زاج اصفر و اخضر و احمر هر دو در سه حال
محلول یا مقطر باشد چون درین مایعات طبخ کنی در زجاج مطین با آتش تیز یا آنکه در بوته بتابی و درین محلولات مقطر ریزی سرخ بیرون آید
یا آنکه تسقیه میدهی و این محلولات و مقطرات هر کدام که داری در خورد و میدهی تا سرخ بیرون آید اما در ترکیب دو وزن کردن او در تشویه
مایه جسدست شش دینار مایه و یک دینار و دانگی نفس اعنی کبریت اخضر و شش ساعت سحق و یکساعت درین عمل تشویه و یکساعت
اعفا تا به نوبت تمام گردد بعد از آن بطریق عمل روح و جسد به نوبت ذوب تا در ذوب دو وزن بیرون آید اینست کبریت احمر
و همان تدبیر تمام است که می نهد و در عمل نخل مقطر میزند تا سرخ بیرون آید یا بدین عمل مقطر عجین کند و در اتون فخار نهد تا سه نوبت سرخ
بیرون آید اینست کبریت احمر و افضل من المعدنی و اکسیر آنکه است و آنکه معلول المزاج سیاه جهت مکدر لون است جره زود کداز
در تلطیف این جوهر مبارک سرخ و موزون و ثابت و پایدار و تابدار و رو باسی و خلاصی و شفاف و مشحم گردد و جمله عیوب از خلاص مبدل شود و منقیه
او همان قدر تمام است مجربا صحیحا که برادهٔ او با صفرة البیض یابس دو وزن کند و بقدر شش او زاج اخضر یا احمر یا اصفر در ادنی در سحق با ایشان اضافت کرده در خرقه خضرا
مطین در اتون خام نهد چون بیرون آورد و بین البوطقتین بگدازد تا از بوته اعلی در بوته سفلی مستنزل گردد بیکنوبت تا دو نوبت و نهایت تا سه نوبت چون
کوکب دری درخشنده بیرون آید سه نوبت تلطیف این جوهر مبارک بگدازد و بدین ترکیب سه گانه که در حدید اشارت کردیم عمل کند خدای
تعالی شاهد عدلست و پادشاه بحق و معبود مطلق بذات و صفات آن یکتای بی همتا و برسل و انبیا و مقربان حضرت او که آنچه خاصه درین درج مبارک نوشتم
گنج گهر تنکلوشاه کبیرست و هم بدین طریق که مکتوبست معمولست مدت دوازده سال در تجربات بدین سر و عمل مبارک مداومت نموده و در وی خطا و زلل نیست
وازین جه نوشتم چیزی در بی باید و چیزی زیادت هم نیست و اگر یک نکته و یک دقیقه مهمل است کاتب این درج ملعون و مخذول کاتب اسرار حکمه نزد خداوند مطرود نقل من تنکلوشاه الکبیر بابلی

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

کتاب گهر گنج تنکلوشاهی در عمل فضه

اینست گهر گنج تنکلوشاهی در عمل فضه مجربا صحیحا کاملا تاما بلا ریب و لا شک بدانکه نوشادر که ره تصعید و تقطیع و امثال سر کرد و زیبق مصعد باشد و جسد نباز

بوزن اول آرد و جبر نقصان وزن اول بزیبق مجدد کند و در بول بطریق مذکور الا درین نوبت سحق یازده ساعت و تشویه یکساعت
و نیم و اعفا همچنان و تصعید دوازده ساعت اعفا اما در نوبت سیم سحق ده ساعت و تشویه یکساعت و یکساعت اعفا و آن هفت نوبت است
لاغیر چون مرتبه سیزده کامله رسید نوبت چهارم و پنجم و ششم تا هفتم سحق نه ساعت تا هفت و تشویه نیم ساعت و اعفا همچنین بطریق
اسان تا در نوبت ششم تا هفتم زیبق بلون نقره بیرون آید معقد که در سحق زند نگردد چون کوکب دری درخشنده بلون لؤلؤ خوشاب روح
معقد منور مدبر و درین عمل روح معقد منور مست اعنی زیبق مذکور و جسد مکلس مدبر مست اعنی نقره مکلسه و روح شفاف اعظم حلال
مست اعنی نوشادر نقی درنی باید الا نفس مبارک و آن جوهر زرنیخ است و قایم مقام کبریت مبیض و قایم مقام نقره مکلس کافور حکمت
اگر نحاسی نیابد حدیدی و قایم مقام هر دو طلق مکلس مشمع بس از زرنیخ زرد که چون طلق آنرا طلب کرده باشد باید درکیسه کتان و بعد از
حلب سه شبانروز سحق کرده در صلایه در زمان خشکی تا مسحوق باشد و زرنیخ احمر شفاف بی سنگ و غبار صافی لون نه تیره بگیر و زنام نخ کنی تمام است
و هر دو باهم بگیر و زسحق باید کردن ازین مسحوقین مذکورین کوبیست و چهار ساعت تمام بر آتش نرم در زجاج مطین بر سر کوره تشمیع در خل
عنبی سه ساله مبیض مقطر طبخ حکیمانه کرده باشی و در طبخ یا بس شدن بعد از سحق بلیغ ازین ده دینار و از مس مکلس مفرد الآمر کجا ده دینار هر دو باهم
دوازده ساعت سحق باید کردن و نمک طعام مشوی و سواطر من الشمس ده دینار سه باهم سحق کرده بین القدحین بر آتش متوسط بجده ساعت
تصعید کند جوهر زرنیخ مصعد گردد نوبت دوم و سیم جزوی با جزوی نمک مفردا چون مشوی است عمل کند که بغایت سفید بیرون آید درین
نوبت اگر خواهد که نقی بیرون آید با نقره مکلس دو وزن کند و تصعید کند تا بلون نقره بیرون آید و اگر با کافور حکمت حدیدی او نحاسی عمل کند
بلون کافور آید و اگر از طلق مکلس عمل کند بلون طلق آید و اگر از بلور مکلس مبیض عمل کند بلون بلور آید و اگر با نوشادر محلول غواص عمل کند بلون نوشادر
آید اول سه نوبت بدان طریق عمل باید کردن که بیان کردیم اول در درجه اقتضا و اختصار کند همان جوهر زرنیخ بعد از تصعید در نوبت ثالثه
در ارکان عمل بزرگ که بیان کردیم رکن جسدی و آن نقره مکلسه است و قایم مقام آن کافور حکمت یا نحاسی یا حدیدی و قایم مقام هر دو طلق مکلس
و رکن روحی و آن زیبق نقی شفاف معقد منور است و رکن نفسی و آن جوهر زرنیخ است مع درجات و رکن چهارم روح محض حلال محلول آن
نوشادر نقی محلول است بس ترکیب آن از طریق تشمیع است که نقره مکلس و جوهر زرنیخ و زیبق معقد تا شمع نشود در اجساد ذایبه غوص
نکند و تا غواص نباشد لون آن در اجساد ذایبه نرود و از روباس بیرون نیاید بس طریق تشمیع آنست که از جسد دوازده دینار بگیرد بر
صلایه زجاج یا چینی لاغیر سحق کند با یک دینار نوشادر محلول تا در سحق خشک شود بر قدحی هموار چینی مطین بر سر کوره تشمیع و سواطر من الشمس
بآتش چون چراغی تشویه نرم و مایل یکساعت و با حتیاط از آتش دور کند و بگذارد یکساعت باز بر صلایه کند و سحق کند با یکدینار نوشادر
محلول تا در سحق خشک گردد باز تشویه دهد بطریق اول و اعفا چون بنوبت هفتم رسید امتحان کند بر لوح نحاس تافته که قدری از جوهر مکلس
مشمع بروی طرح کند اگر چون شمع صافی بگدازد و دود نکند و در ذات غوص کند و نشان آنکه آن موضع چون بشکنی شکنی چون سیم دارد
ازین حد تجاوز نکند و تمامی عمل تا دوازده است تا بوزن حق و عیار صدق باز آید اینجا اگر خواهد طرح کند یک دینار بر هفت دینار مس گداخته
سه نوبت بهر دیناری دانگی نقره اضافت کند سه نوبت در گداز نقره جسدی تنکلوشاهی بیرون آید و اگر زیبق نقی معقد منور را خواهد که عمل کند

سجده دینار

سجده دینار زیبق معقد بر صلایه زجاج لاغیر بغیر زجاج لاغیر با یک دینار عقاب نقی محلول سحق کند چندانکه در سحق خشک شود تشویه دهد
بر سر کوره تشمیع یکساعت و یکساعت اعفا تا سرد گردد و همین طریق و چون تکرار بدوازده رسید امتحان کند بلوح مس بطریق مذکور و از سجده
بگذرد و اگر خواهد که درین عمل شروع کند و طرح و القا بجای آرد هفت دینار مس بگدازد و اگر تربیه مستنزل باشد اجود باشد سه نوبت
طرح کند و بهر دیناری دانگی معدنی اضافت کند سه نوبت اینجا نقره روحی تنکلوشاهی و از جوهر زرنیخ سجده بطریق عمل زیبق طرح او یکی بر هفت اینجا
سه عمل بیان کردیم من اوله الی آخره **عمل چهارم** آنکه در ترکیب بزرگ آنکه از روح معقد مشمع جزوی و از جسد دو جزو و از نفس
جزوی و نیم اگر دو جزو جسد مشمع مکلس اعنی نقره مکلس مشمع بر یکدیگر دو جزوی روح محض غواص معقد اعنی زیبق با وی سحق کند دوازده ساعت بعد از آن
جوهر نفس اعنی جوهر زرنیخ جزوی و نیم دوازده ساعت بعد از آن بر قدحی هموار مطین چینی یا زجاجی باید بر سر کوره تشمیع بگدازد و هر سه باهم گداخته
گردد و چون موم صافی و هر سه یکی گردد چون گداخته شد بر صلایه ریزد و سرد کند اگر بوزن اول شده الا نوشادر و زیبق معقد مشمع مجدد کند مثال هفته غیر حق
و دوازده ساعت سحق کرده سه نوبت اینجا روح و نفس و جسد هر سه یکی شد اکسیر اعظم است یکدینار بر بیست و یکدینار مس گداخته
طرح کند سه نوبت و بهر دیناری دانگی معدنی اضافت کند این از روباس و خلاص تمام بیرون آید و این نقره زیبقی تنکلوشاهی است نقره ما
معدنی چون با این بگدازند بوی آن نقره نقره معدنی خالص در روباس آید و من که تنکلوشا بگیرم کشف اسرار رموز و اشارات حکما کردم و تجربه کردم
من اوله الی آخره درین درج مبارک نوشتم و این اگر چه چهار عمل است در فروع و شعب اما یک عمل بزرگ است در چهار رکن روحی و نفسی
و جسدی مع تدابیره من اوله الی آخره و کاشف اسرار آن ملعون عند الله و مطرود عند الملایکه و مردود عند الناس **عمل دیگر** عمل طلق است
و آن از حجر مبارکست و زیبق چون ثابت گردد خاصیت طلق دارد و بس طلق زیبقی است محلول بس ترا درین عمل همین طریق تمام است
که نوشادر در قضیبه خضراء فارسی یسمی ماء الحار او فی حمام الحکمت حل کرده باشی و محلول در قدح زجاج مطین کنی و بر سر کوره تشمیع عقد
کنی و باز عقد کرده را سحق کنی و حل کرده باشی تا هفت نوبت حل و عقد مکرر کنی و مانند سیم قابل گردد که غوص و نفوذ کند در طلق محلوب
و بغیر ازین در ذوب او تدبیری دیگر نیست و چون طلق محلوب داری و این نوشادر محلول موصوف داری همین طریق که در تشمیع روح و نفس
و جسد گفتم سجده دینار طلق و یکدینار نوشادر و سحق چندانکه خشک گردد و تشویه یکساعت و یکساعت اعفا و نوبت دوازدهم
امتحان بر آنکه تلعی بی صریر و سواد سه نوبت در میان آن بگدازی اگر از روباس بیرون آید قایمست اینست طریق ذوب او **اما**
طریق تکلیس او بدو وزن کردنست که این نوشادر هفت نوبت حل و عقد کرده محلول او یکدینار و دانگی و طلق محلوب شش دینار
و سحق شش ساعت و تشویه یکساعت و اعفا یکساعت تا بشش نوبت این طلق دوازده دینار گردد و دیگ دینار در تشویه
برود و میزان حق و صدق اینست انگاه بین القدحین تصعید کند بدوازده ساعت و مصعد باز حل کند و در خورد وی دهد تا دو وزن شود
بطریق مذکور باز تصعید کند تا نهایت عمل آنجا که نوشادر که بلون طلق بیرون آید اینست نوشادر و طلق مکلس گردد و اگر خواهد که تحیف
بگدازد و حاجت بتشمیع نیست تلعی بی صریر و سواد و ما سه نوبت در تحیف آن بگدازد و از روباس بیرون آید اما اگر نوشادر حکمت هفت
نوبت حل و عقد کرده باشد و سواطر من الشمس ابن من القمر نست که بیک هفته در آفتاب سرطانی سحق میکند طلق را چون سیماب محلول کل حل

ویکدینار ازین طلق محلول بر دوازده دینار زیبق کرم کرده که طرح کند ثابت کرده و چندانکه بیشتر کداز دهند بهتر آید خدای یکتای بی همتا آگاه

وگواه منست که حکیم تنکلوشا ابیرم که چون این عملین با فروع و شعب شروح و موصوف چنانکه مسطورست و مذکور با کنز اللآلی و کنز

الیواقیت ضم کنی باسم درجات او در مراتب عالی کرد و آنچه مدت دوازده سال من بران مواظبت و مداومت نمودم اینست

کنج تکلوشاهی با کنز الیواقیت ضم کند و کهی کنج تنکلوشاهی با کنز اللآلی نقره با فضه و ذهب با ذهب ضم آن هر دو کنج در کل درجه مجربست با این درج مبارک درجات او تمام و عالی کرد و عمل تنکلوشا اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

کتاب کنوز مفاتیح سبعه در تدابیر

اینست مفاتیح کنوز سبعه در تدابیر کلی و یکدقیقه از دقایق اصول و ارکان و فروع و شعب آن بعد از مقدمات بیشتر دینار کداخته بشش

نوبت مذکور یکدینار کبریت در ورق زر کرفته در خورد شش دینار مس کداخته بیندازد چون فرو ریزد دینار زاید اگر سحق بذیرد دو الاّ دوم بار

یکدانه و سه دینار کبریت اصفر بسه نوبت در خورد دهد اگر یکبارگی سحق بذیرد و الاّ نوبت سیم سه دینار در خورد شش دینار کداخته دهد سحق بذیرد

سحق کند با آب صافی خشک کرده و بتابد در بوته بریان و در زاج محلول ریزد زرد یا سبز یا سرخ تا سواد ازو زایل کرده و بعسل خمیر کند و یکنوبت دیگر

در قرع مطین در اتون فرااتان نهد و یکنوبت بروغن زیتون غیر مغشوش چون یکبار سرخ شود تمام است و در بسنق مذکور تحلیف وی بکدازی سرخ

و ثابت و تابدار بیرون آید واز دارو هیچ در وزن سرب زیاده نشود نوبت ثالثه چون تمام شد نوبت چهارم تحلیف نه حاج شامی مسحوق بکدازد

و بهول مقطر غسل کند چون حدید محمر باشد ترکیب او جزوی ازین جسد و دو جزو نقره روباسیه و جزوی زر محمر و غیر محمر چون سه نوبت بکدازد

در خلاص نهد زر و نقره از خلاص بیرون آید زر خلاصی ناری تنکلوشاهی تمام عیار موزون و مجربست و صحیح **مفتاح کنز سیم** جزوی مس مکلس

با جزوی زعفران الحدید دو وزن کند برین تدبیر که شش دینار مس مکلس با یکدینار زعفران الحدید با یکدینار مس مکلس دوازده ساعت سحق کند

و دو ساعت تشویه دهد و دو ساعت فرو کذارد تا سرد شود باز یکدینار دیگر اضافه کند و دوازده ساعت سحق کند و دو ساعت تشویه دهد

و دو ساعت فرو کذارد تا سرد شود تا بشش نوبت جسدین مذکورین در وزن نشود تمام نباشد زیرا که غواص شمع نیست و چون غواص

شود بنوشادر زنجاری کرده از روحی و دو جسد بقدر کامل او دوازده دینار ازین جسدین دو وزن کرده یکدینار نوشادر در محلول و شش ساعت

سحق کرده و یکساعت تشویه و یکساعت فرو کذارد تا سرد کرده باز یکدینار نوشادر اضافه کند تا انگاه که آن دوازده دینار بجده دینار کردد

و شش دینار نوشادر در وی افزاید انگاه بکدازد سه نوبت چنانکه روح با جسد بیکدازد و جبر نقصان وزن اول بنوشادر مجدد میکند چون سه نوبت

ذوب یافت بسرکه عنبی سه ساله مبیض مقطر زنجار سازد بیک سنه و نقره مسوده یا مطوسه مذکوره سه نوبت در تحلیف این زنجار بکدازد

زر تنکلوشاهی ناری تمام عیار بیرون آید چون سه دینار با یکدینار معدنی بکدازد بسه نوبت و مجربست و صحیحات **مفتاح کنز چهارم** نوشادر نقی

یا ذهبی حل کند و در خورد زیبق محمر مصعد میدهد تا بعلم تشمیع کامل شمع کرده و یکدینار بر پنج دینار نقره کداخته طرح کند بسه نوبت و بهر یکدینار دانگی معدنی

اضافه کند تمام عیار بیرون آید اگر شنکرف حکمت ادنی و وسطی و اعلی باشد چون بنوشادر محلول غواص کرده یکدینار بر ده دینار نقره را زر خالص کرداند

و کبریت احمر معمول یا معدنی خالص چون بنوشادر محلول شمع و غواص کرده اکسیر نقره است یکی بر سنت و اگر جسد زر محمر مکلس بنوشادر محلول

شمع کرده اکسیر جسد نقره است یکدینار بر شش دینار نقره را زر خلاصی کرداند و قایم مقام جسد زر محمر زر غیر محمر است و قایم مقام آن حدید

محمر مکلس و دانگ محمر مکلس و زعفران الحدید مکلس چون اجساد مکلس در رتبه خود که باشند چون بنوشادر محلول غواص شوند اکسیر باشند

یکدینار علی حده بر شش دینار نقره کداخته بسه بار طرح کند و بهر دیناری دانکی معدنی اضافه کند و در بیاض اگر زیبق مصعد را بنوشادر محلول

غواص کرداند اکسیر مس است کداخته یک دینار بر شش دینار بسه نوبت بکدازد و بهر شش دینار یک دینار معدنی اضافه کند

قایم مقام آن فضه مکلسه چون شمع شود یکدینار بر شش دینار مس را نقره خالص کرداند و قایم مقام فضه مکلسه کافورین مذکورین متخذین

من النحاس و الحدید و قایم مقام او طلق مکلس و تدبیر قشر البیض در تدابیر یاد نکردم اینجا بیاد خاطر من آمد **تدبیر آن** پوست بیضه ماکیان

مسلوق را از پوست تنک پاک کرداند و با آب بساید و خشک سحق کند تا هبا منثور شود و در کوزه نو کند و در اتون فرااتان نهد و بیرون

آورد و با آب حریف نوره و بسرکه و بنوشادر محلول عجین کند و باز در اتون فرااتان نهد نوبت اول بنوشادر محلول عجین کرده تا چهارم نوبت

سفید و شفاف بیرون آید دوازده ساعت تمام در زجاج مطین در خل عنبی سه ساله مبیض مقطر طبخ کند در طبخ خشک باند اینست کلس قشر البیض

چون قلعی را سواد و زایل کرده باشد نوبت دیگر در تحلیف این مس مذکور بکدازد بسه نوبت صریر او یکبار زایل کرد انگاه با طلق مکلس

عمل کند که تمام شود و همه من مجربات الکتاب العامل تنکلوشاه الکبیر البابلی مجربست و صحیح **مفتاح کنز پنجم** طلق محلول بجر کیرد و سحق کند

و بنوشادر دوازده ساعت یکساعت و نیم تشویه میدهد و یکساعت فرو میکذارد تا سرد شود تا انگاه که غواص کرد و در قلعی و تمامی عمل انگاه که

باشد چون قلعی منقی بی سواد و صریر سه نوبت تحلیف او بکدازی و با آتش کوره بتابی بکدازد تا ثابت این نوشادر محلول که درین عمل بکار

میدارد می باید که هفت نوبت حل و عقد کرده باشد این را غواص کردن طلق خوانند یکدینار با دانگ دیناری فضه مکلسه تشمیع کند نوبت

اول قلعی را در نوره مطبوخ بخل مبیض عنبی مقطر سه ساله در قرع سواد و یکبار زایل کرداند بسه نوبت و سه نوبت در تحلیف قشر البیض مکلس بکدازد

صریر یکبار زایل کرده و بسه نوبت در تحلیف طلق غواص بکدازد تا ثابت کردد و از روباسی قایم بیرون آید بهر دیناری دانگی نقره کانی

خلاصی روباسیه زیبقی اضافه کند بسه نوبت در کداز تا از روباسی سلیم بیرون آید مجربست و صحیح **مفتاح کنز ششم** فضه مکلسه را

بنوشادر کانی محلول هفت نوبت حل و عقد کرده در جزو فضه مکلسه میدهد و بر سر کوره تشمیع تشویه میدهد و باز سحق و تسقیه میکند تا انگاه که

لوح مستانفه بر آتش قدری ازین اکسیر شمع بروی نهد دود نکند و زود بکدازد و شش مس را سفید کرداند و شفاف چون قدری

ثابت یکدینار بر شش دینار مس کداخته طرح کند بسه نوبت در کداز بهر دیناری دانگی معدنی اضافه کند نقره روباسیه باشد و قایم مقام

فضه مکلسه کافور حکمت نحاسی است و قایم مقام کافور حکمت نحاسی کافور حکمت حدیدی و قایم مقام هر دو کافور طلق مکلس با طلق غواص

در جمیع احوال چون ارکان جسدی بنوشادر حلال محلول که روح محض شمع کنند است چون شمع شد یکدینار بر شش دینار مس که کداخته باشد

بسه نوبت طرح کند نقره روباسیه بیرون آید چون شش دینار با یکدینار معدنی اضافه کرده باشد مجربست و صحیح **مفتاح کنز هفتم** که از

کتاب مفاتیح الکنوزات کبریت مبیض قایم مذکور یا جوهر زرنیخ مذکور بنوشادر حلال محلول غواص کند و یک دینار بر ده دینار مس منقی

طرح کند که نقره روباسی بیرون آید و اکسیر درجه زر مکلس شمع است و بجای آن زر مکلس غیر محمر و بجای آن حدید محمر مکلس و بجای آن انگ محمر

شمع وبجای آن زعفران الحدید وبجای آن مس محرم مکلس این ارکان جسدی است در حمره و در بیاض فضه مبیضه مکلسه است وبجای آن
کافور حکمت نحاسی وبجای آن کافور حکمت حدیدی وبجای آن طلق مکلس این ارکان جسدی است در بیاض اما ارکان روحی در حمره
زیبق منعقد مصعد محمر است و نوشادر ثابت محمر و کوکرد سرخ شمع و شنگرف حکمت شمع و سرنجار ساخته با نوشادر یا کبریت احمر
ساخته با کبریت و ارکان روحی در بیاض زیبق مصعد مبیض و جوهر زرنیخ و جوهر کبریت مبیض قایم و همه چون نوشادر محلول غواص
کرد و اکسیر فضه و حمره باشد تمام شد مفاتیح کنوز سبعه در تدابیر کلی و یک دقیقه از دقایق آن در اصول و ارکان و فروع و
شعب در ادنی و وسطی و اعلی در تجبیه و تبییض و تسویه و تصفیر و تطویس و تصعید و تشمیع و تکلیس و تقطیر در تنقیه و ذوب و طرح در ارواح
و انفاس و اجساد و جمله در کنوز و مفاتیح کنوز بیان کردم و حق تعالی بر من خشمناک باد روز قیام قیامت اگر هیچ تدبیر بی تجربه
صحیح در قید کتابت آورده‌ام و چون تجربه کردم بیک نوبت قناعت نکردم و هر عملی بکرات کرده‌ام و در وی فساد
و خلل و زلل نیست و هر دقیقه از دقایق مرکتاب و مفردات مهمل نیست و خدای تعالی دشمن روزگار آنکس که بدانرو کشف کند م

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

بدان ایدک الله تعالی که علما انبیا علیهم السلام که عمل حقیقت در علم ری س ک ا اند بکثرت استعمال و طول ایام متغیر نمیشود حصول
او از شیء واحد است **بیت** که تا جهان بود او در جهان بود ثابت برابرست دراوا بد رکاب و عنان حجر یکی بد و الیک در فعل یکی
وزین حدیث حقیقت تجاوزی نتوان **بیت** و کبار حکما اسم او مخفی داشته‌اند وجهت اضلال و تجهیل جهال ورا حجر نام کرده‌اند
تا اسمه حکما از حجر می گویند حجریست حقیقت ولی نه همچو حجر و یکی از اسمای او حجر اعظم است زیرا که او مادهٔ ری س ک ا است
و او نیز در انسان اعظم اشیاست و یکی دیگر حجر مکرم است و این اشارت بمبدا و معاد اوست زیرا که اصل او نیل است و در انتها
آن عقد است حجر میشود و باعتبار آن نیز که او نزد صغیر و کبیر پادشاه و فقیر عزیز و مکرم است و نیز باین اعتبار که او در انسان و حیوان و معادن
موجود کرست و یکی دیگر حجر کریمست زیرا که او مطیع طالبست که هرجا که او را ببرد ببرد و بهر تعین و لون که خواهد براید و این شان
کریمست که طالب را بهیچ نوع محروم نگذارد و یکی دیگر حجر جیوق و حی العالم است و این ابیات بر آنکه که جیوق او را قتل دست **بیت**
اقتلونی یا ثقاتی ان فی قتلی حیوتی وحیوتی فی مماتی ومماتی فی حیوتی و یکی از اسمای او ح ش س مقلوبست و این اشارتست بآنکه در قلب او
ح ش ل ست و نیز بهر شجر باسم ثمر مشهورست و او نیز باسم ثمر معروفست و یکی دیگر ت ب د است بزبان عراقی و این تنبیه است
بآنکه او زینت تاج ملوک و سلاطین **بیت** واسطاالکاس ذرا من ابا ارقها فانبت الذر فی ارض من الذهب
وسبح القوم لما ان را وعجبا نورا من الثار فی نار من لبیح سلافة ورثتها عاد عن ارم کانت ذخیرة کسری عن اب فابی
و دیگر ش ب ل است بزبان خراسانی و این معرب ی ا ب ر است و این اشارت بوحدة حجر است و او قبل از تدبیر
انسانست چنانچه بعد از تدبیر ب ل ق م فلز است و ورا اسمای بسیارست و اخفای او در کثرت اسمای اوست **بیت**
ب ل ق م

تا صد هزار اسما کان جمع آوری تو تفسیر آن یکی دان کین اصل معظمست و او شایع و کم قیمت **بیت** ز هر کجا طلبی بی بها توانی یافت
به پیش خلق ندارم به نیم ذره مقدار **اخری** در بر و بحر پیدا از شرق و غرب موجود در پیش شاه و درویش باشهریار و دهقان خوار و عزیز و سنگی بی قیمت و بقیمت
چون لولو جواهر از آب خاک ارزان و هیچ فرد از افراد از کبار و صغار نباشد که او را نداند و باندک ابهامی او را دریابند **بیت**
انک ان عاینت منها معرفه کفاک من اوصافها ادنی صفه و چه در شرق و میان آسمان و زمین است و او را مکانیست در دنیا که
اثره از آن نیست در جهان و انسان نه در انسان و برانسان و حرف اول اسم او در عربی حرف آخر اسم اوست در فارسی و عدد
اسم او شهر او بحساب سند مفرد امطابق عدد اعظم محصولات اوست فرد او بعضی از کبار علما در تفسیر آیهٔ کریمهٔ و لا تقربا هذه الشجرة
گفته‌اند که آن شجر حجرست که آدم علیه السلام از اکل او ممنوع شد در بهشت و او را داود در س ک ب و صبغة الله و ناقة الله اوست
و او هست که در شان اوست آیهٔ کریمهٔ الله نور السموات و الارض و آیهٔ لیس کمثله و ایات بسیار در تعریف و بیان علم و عمل او
وارد است و در تمام کتب سماوی ذکر و صفت او مذکورست و آیهٔ کریمهٔ صبغة الله و آیهٔ و اذ قال ابرهیم رب ارنی و آیهٔ انزل
من السماء ماء و شجرة تخرج من طور سینا و سورة النجم و بعضی از سورة القمر و تمام سورة الرحمن و اذا وقعت و بعضی از سورة الحدید و دیگر
ایات و احادیث درین باب وارد است چنانچه حدیث قدسی و نبوی بر آن شاهدست **حدیث قدسی** اا ان ت ل ح ی
ک ع ا و ف ن ل ا ا د ب ق ا ن و **و نبوی** ش ن ی ل ه ب ن م اا ب ا ع ا و ل ن ف و ی ل ه ل ل ن ا ا ذ ل ز ل ل م ا ح ن ک ا ل ن ی
ن ل ن ی ا ن ل م ا ح ن ا ح ا ل ا ی ک ا ع ب ل ب ن د ی ب ا ه و ل ز و الله اعلم با سرار او بر طالب واجبست که او لا اسم حجر و کیفیت
عمل علی التحقیق معلوم کند بس شروع نماید در عمل **بیت** اول بدان حجر را وانگه طلب بکن آن وز همه بپرورست بیدان که ما تمست
تدبیر را کماهی نیکو بدان پس آنگه مشغول شو بصنعت کین جوهر الست **اخری** چند بمفتاح کن تا مگر آری بچنگ جز که بمفتاح نیست علم لدن را مدار
چون بتو مفتاح ملک سر صناعت سپرد باز گشا گنج ارض زینتو در بهای بار و هفت روز قبل از شروع افتتاح باید کرد و اسم علیم هر روز پیش از
تکلم صد نوبت باید خواند و بران مداومت باید نمود و عند الشروع طالع حوت یا سرطان اختیار باید کرد و در زمانی که زحل و قمر در نفس
طالع باشند با حسن احوال و الا که این بعید باشد حسن حال و سعادت ایشان رعایت باید نمود پس حجر اسود فربه باید ستند ت ک
ش ک س و غبار از وی پاک باید کرد و وف ر از وی اخراج کند و سحق بلیغ نماید و بعضی از آن در قرع کند چنانچه ثلث قرع بیش نباشد و با آتش
نرم آفتاب صفت آب سفید از وی تقطیر کند و از این آب منقطر پنج جزو بر هفت جزو از آن مدقوق غیر منقطر بریزد و مشد و دالراس
و هفته در زبل تعفین نماید پس اخراج کند و باز در قرع کند و با آتش نرم بتدریج رطوبت از وی بستاند و چون سرد شود ثفل اخراج کند و سحق
بلیغ نماید و سر پوشیده یکشب در هوای سرد بنهد و آن منقطر وزن نماید و شش یک او آب حدید اضافه کند و در سحق بر ثفل رد نماید و این عمل
هفت نوبت بجای آورد پس آن منقطر سه بار دیگر تقطیر کند و آن ثفل را سحق بلیغ نماید و هفت شبانه روز متصل علی الدوام آتش با فراط
بدهد و سرد شده اخراج کند و باز سحق نماید و در آتش زبل یکشبانه روز مشد و دالراس تشویه دهد و چون سرد شود اخراج کند و دیگر
سحق نماید و دیگر تشویه دهد و این عمل چندان تکرار کند که وزن او قبل از تشویه و بعد از تشویه متساوی باشد پس چهار بار وی از آن آب متقطر

بر سری ریزد و یک روز سر پوشیده بگذارد و پس آب بتدریج از وی صافی کند و تقطیر نماید و جرمی که در قرع بماند بگو ضبط کند و باز آب بر ثفل ریزد و یک شبانروز دیگر بگذارد و دیگر صافی کند و تقطیر نماید و جرم ثانی را با جرم اول جمع کند و ده نوبت او را تشویه و بعد هر تشویه شبانروزی ره هر شبانروزی سه نوبت بیرون آورد و بسر د شده اخراج کند و سحق بلیغ نماید و باز تشویه د علی بعد از اتمام نصف سازد و نصف از وی در قرع کند و سه جزو از آن آب منقطر چهار قسم کند و چهار نوبت بوی دهد بطریق تشقیه در عمیا یا ذات الانبوب **بیت**

در اندرون اثنا آن رطوبت اصلی — بری برا علاوا ری برنیا علا را **افزی**
بطریق دور دایم برسان بهم مه و مهر — چو رسد بهم مه و مهر تو مراجعت نمایی
بدان رسیدن میشود تمام این علم **افزی** — همین نمونه کفایت مرد دانا را
و درین محل عمل تو تمام شود **بیت** — چو آن یکی و سه آخر بهم یکی کردند
تمامی معجز موسی و ید بیضا را — درین مقام بگردد تمام کار ریاضی
کرت بحره بود سیل خون ز سر ارا **افزی** — طفل تو چون چار جزو شیر خورد شیر خود
او بلوغی رسیده بیابدش بکار — پس آن نصف دیگر اندر من با این **رباعی**
کا قرعی بیامیزد و چهار جزو آب دیگر نیز قسم سازد و به پنج نوبت در تشقیه بطریق مذکور در انای مذکور ربوی خوراند عمل شمسی تمام کرده **بیت**
با تو سر انک پنجه زده پنجه از زمین بکن — فاک نشان بچشم او بر سر او بریز گرد **افزی**
پنج دگر ز بن نطفه بخورد انش شیر — ارض بیاضت شود سرخ بماننار **افزی**
از فلک جا زمین کر در هشتم زنی — رتبه بنجت بچه زند باستان
تا بهم مرتبه قاعده بگذشت از این — چون ز نهم درگذرت کشت علاوی گران
و اگر دو جزو دیگر آب بسه قسم کند و به سه نوبت بوی خوراند قوت طرحش مضاعف گردد **بیت**
اگر بهشت مه نه و یازده رسانیدیش — کند ز ضرب فراوان روی حمرا را
رسد بجای که تدبیر تو که رشک آید — روان منذر و ابن امیل و طغرا را
و در علیین جزوی که بر هزار جزو طرح پذیرد چنانچه در قمری جزوی بر جزوی قمر طرح کند و از آن جزوی بر یا نصد جزو زر مرة شیق و در شمس جزوی بر جزوی شمس و از آن جزوی بر یا نصد جزو قمر طرح کند **بیت**
پس زر کانی بیار و آن زر مصنوع را — وزن زر توم کن زر زر کانی نهان
ضرب کن او را درین تا هم اندیشان یکی — مرده معزوب را زنده کند در زمان
یک جو از این ارض مقدس بر سر الف از جسد — کر مکنی زند شود تا ته زر نمعداز
و اگر در علیین منزل و عقل بجای آورد قوت طرحش بمرتبه رسد که قطره بر قنطاری طرح پذیرد **بیت**
انزمان میزان طرحش را بپرس — قطره بر قنطار بلکه بیشتر
اتفقدو شمس و قمر ا چه بیرون از فضای کردکار و از قدر — و در مراتب تساقی بهر لون که بر اید در ان محل از هر لون که باشد از ان لون جواهر بآن لون توان ساخت
و طریق عمل جواهر مصنوع چنانست که بلور صافی بدان شکل که خواهد بسازد و مجلی کند پس اگر لولو خواهد بلور را با کبیر قمری طلا کند و بر روی صفیحه قمر یا زجاج سفید با آتش بدارد تا اکسیر در وی غوص کند لولو گردد و اگر یاقوت خواهد با کبیر شمسی طلا نماید و بر روی صفیحه شمس یا زجاج زر بر آتش نرم نهد و چون اکسیر در وی غوص کند یاقوت سرخ گردد و باقی جواهر هم بدین از الوان که در ما بین شمسی و قمری پیدا میشود بدان نوع طلا کند و بر روی زجاج ملون از ان لون که باشد در آتش نهد تا غوص کند و آن جواهر بدان لون بیرون آید و نوعی دیگر آنست که بلور بگدازد و اکسیر ملون بر روی طرح کند از ان لون که باشد جواهر بدان لون حاصل شود پس بدان مقدار که خواهد صیقل کند **بیت**
پس بجو توس قزح برون آید — زرد و سرخ و کبود و زنگاری **افزی**
قطره بر جوهر کانی فکن — گر همی خواهی تو از لعل و گهر **افزی**
نقره تو پس سرخ کن طرح بکن بر بلور — بهر تو یا قوت سرخ تا بشود پایدار
و اگر از این **رباعی** **کا** تمام با برص و جذام و مفلوج دهد البته شفا یابد **بیت** برص جذام و شلل این بخورانش بقدر

باز

باز رمانی و رازان مرض تک عار **افزی** — دمن بلسان دارم اذ ظرف حکیمان
از معرهمی آیم ای خواجه بغدادی — بانگی بلند در ده گوا مال عللها را
از ابتر واز ناقص شتاب بیهادی — واگر در جسمی که سبیل با بیاض داشته باشد میلی از رنگ شیر البته روشن گردد **بیت**
کو انکه در جسمش سبیل یا ظفره باشد یا بیاض — یا آب نازل شد در و تا کحل شان ارزان کنم
زین توتیای بی بها میلی بکش در چشم شان — تا چشم ایشان از اخلاص از کحل کالان کنم **افزی**
جمله اسرار حق گر دم عیان — نکته اینکه داشتم پنهان **دیگر افزی**
از روشنی که گفتم اسرار حق تمامت — منصور قوم گشتم خوف منست از جان
هم ابتداش گفتم هم انتهاش خواندم — چیزی بجا نماندم از گفته حکیمان
راندم سخن تمامت ز اول و ز آخر — آخر ز اول آمد اول ز آخر آن
روح نبی مرسل بر من گواه باشد — گر زانک یکسر مو در قول هست کتمان
بر کردگار داند گفتم همه کرد ست — چون شیر دیگران نیست دان کتاب خوانان
نوع دیگر بدان ارشدک الله تعالی که طریق تنقیه آن بدستور تفصیل در حجر اعظم معلوم اگر رطب باشد صافی او بگیرند و بقوام آورند و بحرارت آفتاب صنعت آب سفید از وی تقطیر کنند و چون آب میل بزردی کند تبدیل قابله نمایند تا آب تمام منقطع گردد و چون هوا ابتدا کند تطبع آتش کنند و ثفل سرد شده اخراج نمایند و سحق بلیغ کنند و باز در قرع کنند و دو قابله با انبیق ترکیب نمایند و قابله بالا در میان آب برف یا یخ بنهند و شد و وصل محکم نمایند و تخفیف کنند و آتش نیز تواتر هیزم کنند تا هوا تمام بیاید و همچنان بر آتش بدارند تا بخار نیز تمام منقطع شود پس آن آب زرد که تا نیا چکیده و آن آب که سوا در وی فرو داده جمع کنند و با آتش رطوبت آب سفید از وی تقطیر نمایند پس صبغ و هوا با آتش لطیف بدارند تا منجمد شود پس سحق نمایند و پنج برابر او آب سفید بر سری ریزند و پنج روز در زبل تا ان دفن کنند تا صبغ از آب جدا شود پس بقطعه اسقرلاط سه نوبت تقطیر کنند و باز آب از صبغ جدا کنند بتقطیر با آتش رطوبت و جزوی آب مجدد اضافه نمایند و ثفل تخفیف کنند و این آب بر سری ریزند و باز پنج روز دفن کنند و این عمل چندان تکرار نمایند که صبغ تمام منقطع شود پس هر یکی را جداگانه تدبیر کنند اینست تفصیل اکثر حکما و بعضی دیگر از حکما اول آب سفید از وی تقطیر نمایند و صبغ و هوا در ثفل بگذارند و با آتش بدارند تا منجمد شود پس سحق بلیغ نمایند و آب سفید منقطع برابر وی بر وی ریزند و در زبل دفن کنند تا آب ملون شود پس آن ملون با آتش رطوبت صبغ از وی جدا کنند و اگر وزن وی چیزی کم شده باشد آب مجدد اضافه نمایند و ثفل تخفیف کنند و سحق نمایند و آب بر سری ریزند و باز دفن کنند و این عمل چندان تکرار نمایند که دیگر آب ملون نشود پس با آتش رطوبت دیگر آب از صبغ جدا کنند و ثفل در اثال کنند و با آتش تیز هوا از وی تصعید نمایند و این نوع دیگر ست از تفصیل حکما و بعضی دیگر در اول با آتش تیز بیک دفعه آب و آتش و هوا از ثفل جدا کنند پس با آتش رطوبت آب از آتش و هوا تقطیر کنند و آتش و هوا با آتش آفتاب صنعت بدارند تا منجمد شود پس سحق کنند و منقطع برابر وی آب بر سری ریزند و دفن کنند تا آب ملون شود پس آب از وی بسقرلاط بچکانند و دیگر آب از صبغ جدا کنند و باز بر سر ثفل مجفف مسحوق ریزند و این عمل چندان تکرار نمایند که صبغ از هوا تمام جدا گردد پس با آتش رطوبت آب از صبغ جدا کنند و بعضی دیگر حجر را پس غیر هوا از میان وی اخراج کنند و بهمان طرق مذکوره در وی عمل تفصیل نمایند **صفة تطهیر آب** آب منقطع نوبت بر ارض راجع کنند در اول حال و هر بار هر چه از وی کم شود از آب مجدد اضافه کنند و هر نوبت تقطیر نمایند **صفة تنقیه و اثبات هوا** بعد از اخراج صبغ از وی در آب ترنج یا خل خمر یا ماء الرایب منقطر چندان در زبل یا آتش نرم لطیف تعفین کنند و هر گاه که آب سیاه شود بر دارند و مجدد بریزند تا زمانی که

سفید گردد پس در اثال زجاجی با آتش پاس متوسط تصعید نمایند پس هفت نوبت بهر نوبت هفت جزو آب بر سر وی ریزند و هر بار
پنج روز تعفین نمایند هر بار تقطیر کنند و هر بار تتمیم آب از آب مجدد نمایند تا زمانی که سفید گردد چون برف و بعد از و چون شمع **صنعه انطفاء تلطیف**
آتش هفت برابر او آب سفید بر سر وی ریزد و دو هفته تعفین نماید پس ده بار بقرع لاطحکاند پس با آتش رطوبت آب از صبغ
جدا کند و این عمل سه نوبت تکرار نماید اما بیت صبغ مطهر و کبریت احمر **صنعه تکلیس و تصفیه ارض** نعل را هفت شبانروز متصل آتش قوی
دهد پس در ظرف سفالین تنگ مطین کند و مشد و الراس از تنت تا بوتت در آتش زبل تشویه دهد پس اخراج کند و سحق بلیغ
نماید و باز تشویه دهد و این عمل چندان تکرار کند که دو نوبت وزن نماید و با آتش برد و چون بیرون آید از وزن وی هیچ چیزی کم نشده باشد
پس از آن آب مقطر هفت برابر وی بر سر وی ریزد و یکساعت تحریک دهد و یک شبانروز بگذارد و پس آن آب صافی بلطف از وی
جدا کند و هفت نوبت بقیلیه بقرع لاطحکاند پس با آتش پاس متوسط آب از وی جدا کند و آنچه بماند در قرع باز در ظرف سفالین مذکور
کند و باز بطریق مذکور تشویه دهد اما در شبانروزی سه نوبت سرد شده اخراج کند و سحق بلیغ نماید و وزن کند و باز تشویه دهد و این عمل
چندان تکرار کند که ارض تمام سفید گردد و وزن او قایم شود و اینست ارض مقدسه محروقه **فایده** خمیرة الاکسیر قمری قمر و عطارد مکلس باشد
بماء الفاروق اجزا برابر و خمیرة الاکسیر شمسی شمس و عطارد مکلس باشد هم بماء الفاروق اما آن ماء الفاروق است که در وی زحل و عطارد باشد
اجزا برابر و کیفیت آن در مفاتیح الاسرار مذکور شده والله اعلم بالاسرار **نوع در** بستانند نقش مغسول را آب و دهن بتقطیر از وی بستانند
و بتکلیس نعل کنند و آب بر وی ریزند تا آب صافی گردد و دهن در عمیا بر سر رما و حار عقد نماید پس در صره از کتان کنند و در قرع مطین
از غروه عمیا در بول صبیان مقطر تعلیق نمایند و مشد و الراس برحرارتی لطیف آفتاب صفت مثل آتش سراج یک شبانروز بدارد تا بول
محترق گردد و صافی کنند و تجدید بول بطریق مذکور نماید و این عمل چندان تکرار کند که تمام صبغ از وی جدا گردد پس آن ابهای ممزوج کند و در تقطیر بول
از صبغ جدا نماید و باز دهن مذکور بخاص ادرج در قرع مذکور بطریق معهود تبییض کند هر گاه که آب سیاه شود بر دارد و مجدد بریزد تا زمانی
که دهن سفید گردد و آب سیاه نشود و اینست شمع البیضاء و شمع الحرابس بستانند کلس مبیض و منصف سازد و جزوی آب سفید مقطر
در ملایه صینی یا زجاجی در سحق دایم با وی بیامیزد و در زبل دفن نماید تا حل گردد پس جزوی کلس با جزوی دهن مبیض نیکو امتزاج دهد و باز در
دفن حل سازد و صافی کند پس در عمیا میان رما و حار عقد نماید که بشکل نقره سفید بیرون آید پس جزوی بر جزوی قمر و از آن جزوی بر صد جزو
بنجاه جزو از هر جسد که باشد طرح کند قمر کامل بیرون آید و اگر عمل حمره کند بعد از حل شمس از عقد جزوی از آن صبغ که بول از دهن تقطیر از بول
جدا کرده با وی بیامیزد و باز حل نماید و صافی کند و عقد نماید که بشکل نقره سرخ بیرون آید پس جزوی بر جزوی شمس و از آن جزوی بر نهصد جزو
از هر جسد که خواهد طرح کند شمس خالص بیرون آید **نوع در** عقد عنقای رستق رستق مغسول در تقطیر بتدریج آب سفید از وی بستانند و در قرع
انبیق کرا انبوبه وی گشاده باشد ترکیب کند و باز دهن سیاه از وی تقطیر نماید و آن دهن در عمیا کند و شد و وصل و تجفیف نماید و تصعید کند
تا جانیکه مطلوبست مصعد گردد **نوع در** رستق مغسول در قرع و انبیق کند و بر انبیق در قابله ترکیب کند چنانچه در قابله اول ثقبه باشد که لوله
انبیق در آنجا نهند و سر او در قابله ثانی باشد و شد و وصل نماید و تجفیف کند و تقطیر کند تا آب در قابله ثانی و عنقا در قابله اول منصب شکل طرز در بندد

نوع در صفره بیضه بستانند چنانچه سفیده بوی داخل نشود و اصلا در قاروره زجاجی کنند و پوست پاره نو بر سر وی محکم نمایند و بالای
پوست نمد پاره به بندد و از رطوبات نگاه دارد و در دو چاه که طول هر یک یکذراع و نیم باشد و در عرض یکذراع در زمین تیشخ نزد بر دو یکی
از زبل خیل پر سازد و کالبدی باندازه قاروره در میان وی بنهد و دو روز بگذارد پس کالبد اخراج کند و قاروره بجای کالبد بنهد و باقی چاه
پر سازد و سر چاه بپوشد و وصل نماید و چون سه روز بگذرد آن چاه دیگر پر سازد و همچنین کالبد بنهد و چون دو روز دیگر بگذرد نمد پاره در دست
گیرد و زبل از سر قاروره دور کند و بتعجیل قاروره بر بن نمد بپوشد و بردارد و از آن چاه دیگر کالبد اخراج کند و سرعه بنهد و همچنین سر چاه بپوشد
و وصل کند و این عمل چندان تکرار نماید که صفرها تمام دود گردد پس قاروره بر دارد و مشد و الراس در آفتاب تعلیق کند و از رطوبت نگاه
دارد و هر روز نیم درم زعفران بدم قصادان عجین کند و غلوله سازد و تغذیه ایشان کند در بن چین باید که دماغ بسته باشد و عمل تغذیه ده روز
بجای آورد پس دیگر غذا ندهد تا بعضی بعضی را بخورند و دو تا بمانند پس هر روز یکدرم از آن غذای مذکور بایشان بدهد و این عمل نگاه بجای
آورد تا زمانی که دو د چنان شود که در قاروره نگنجد پس هر دو روز یکدرم بدهد تا زمانی که بمیرند و اگر ده روز بگذرد و نمیرند ترک غذا کند تا بمیرند
پس در آفتاب گرم معلق کند تا خشک شود پس قاروره مطین کند و تجفیف نماید و مشد و الراس و از ده ساعت آتش تیز بدهد
پس سه روز بگذارد و اخراج کند و سحق نماید پس جزوی از وی بر صد جزو قمر طرح کند شمس اعلا بیرون آید **نوع در** بستانند صفره بنجاه بیضه
چنانچه سفیده اصلا بوی مختلط نشود و سدس او آب بیست مقطر بیامیزد و در قاروره کند و بطریق مذکور در زبل دفن نماید تا گرم گردد و بگذارد
تا یکدیگر بخورند و دو تا بمانند و مشد و الراس در آفتاب تعلیق کند پس هر روز ده درم دم قصادان بسته قطعه قطعه کند و بدیشان دهد تا زمانی که
چنان شوند که شیشه برایشان مضیق گردد پس سه روز غذا ندهد پس ثمن عطارد مغسول و ثمن علم سرخ مصعد با یکدیگر سحق بلیغ کند و بدم مذکور عجین
نماید و غلوله ریزه سازد و بیک ماه بایشان خورانند پس بگذارد تا بمیرند پس همچنان مشد و الراس در آفتاب تیز بگذارد تا خشک گردند
پس شیشه مطین کند چنانچه دو انگشت غلظ تطیین باشد پس تجفیف کند و یک شبانروز با آتش نرم تشویه دهد و چون سرد شود اخراج کند جسدی
سرخ شده باشد پس جزوی از وی بر صد جزو قمر طرح کند شمس خالص بیرون آید **نوع در** بستانند نطرون و سحق بلیغ نماید و بجرم صبیان مقطر
در آفتاب سحق و تسقیه کند و هر گاه که خشک شود دیگر از آن مقطر بریزد تا زمانی که در وی یک وزن بیفزاید پس در اثال آهنین یا سفالین مزجج مطین کند
و بکبه بر سر وی نهد و شد و وصل محکم نماید و تجفیف کند و بر سر کوره نهد و تیز بدمد و سرد شده بگشاید که چیزی بشکل عطارد مصعد شده باشد برفق بردارد
و منصف سازد و نصفی جهت خمیره شمسی نگاه دارد و نصفی دیگر از آن آب مذکور هفت بار دیگر تقطیر کند و سه برابر آن ارض از این آب مقطر
چهار قسم سازد و بچهار نوبت در عمیا یا ذات الانبوب بوی خورانند درین محل عمل قمری تمام باشد و جزوی بر پانصد از هر جسد که خواهد طرح
کند قمری خالص گردد و چون خواهد که شمسی کند آن نصف ارض که جهت خمیره نگاه داشته است با این اکسیر قمری بیامیزد و چهار برابر او از این آب
مذکور پنج قسم سازد و به پنج نوبت در اثال مذکور بوی خورانند جسدی بشکل اریج بیرون آید و جزوی بر هزار جزو قمر طرح پذیرد و اگر در علیین بعد از
اتمام حل و عقد نماید قوت طرحش مضاعف شود و اگر عمل حل و عقد سه نوبت مکرر کند مرتبه رسد که قطره بر قنطاری طرح پذیرد **نوع در** از جسد
ثابت مذکور دو جزو و از عنقای مصری یا عنقای **شرقی** جزوی با وی بیامیزد و سه جزو از **ماء الفاروق** که بعیار ثلث و ثلثان گرفته باشد

از ش ثلث و از ز ثلثان و در عیار ثانی از ش ز ثلث و از ش ثلثان از جهت عمل قمری چهار جزو و ازین آب بچهار نوبت تسقیه در عیار و
یا ذات الانبوب بوی خورانند باز جهت شمسی ازین دو جزو و از نفس جزوی با کبیر قمری بیامیزد و پنج جزو و دیگر آب بپنج نوبت بوی و بعد
بعد از چهار تسقیه اول عمل قمری و بعد از پنج تسقیهٔ ثانی عمل شمسی تمام کرده پس از اول جزوی بر جزوی قمر و از ثانی جزوی بر جزوی شمس طرح کند و باز از ثانی
جزوی بر با نصد جزو قمر و از اول جزوی بر با نصد جزو مشتری یا زهرهٔ منقی طرح کند از مقدم شمس و از موخر قمر بیرون آید نوع در بستا نذم ح ل ا د ن
ا ل ی ن و سحق بلیغ نماید و در کوزهٔ رتیق نو کند و سر وی بگل پاس پاره به بندد و سه برابر او آب صافی بر سر وی ریزد و در میان صحن صینی نهد و سر وی
بقدحی بپوشد تا متاع از کوزه صافی چون لولو بیرون تراود پس بر دارد و سحق بلیغ نماید و در ظرفی سفالین رتیق نو مطین کند و مشدود الراس بر
آتش نهد و هر شبانروزی یکنوبت بر دارد و سرد شده اخراج کند و یکساعت سحق بلیغ نماید و باز مشدود الوصل با آتش برد و این عمل چندان تکرار کند
هر چند آتش تیز دهد از وزن وی چیزی کم نشود پس منصف سازد و چهار جزو از وی جزوی صبغ ک ک و ر د معضی بادی لا بیامیزد و سه برابر وی ز ب ی ق
محلول چهار قسم سازد و بطریق تسقیه بوی خورانند و از ان جزوی بر جزوی قمر و از ان جزوی بر با نصد جزو مشتری یا زهرهٔ منقی طرح کند قمر روبابی بیرون آید و اگر
عمل قمر کند آن نصف رفض با جزوی دیگر نفس و چهار جزو روح محلول نفس جسد با آن اکسیر قمری بیامیزد و آن چهار جزو روح پنج قسم سازد و به پنج
نوبت بطریق مذکور بوی دهد پس جزوی از ان بر جزوی شمس و از ان جزوی بر با نصد جزو قمر طرح کند شمس خلاصی بیرون آید و اگر با زاج زرد بهمین
طریق بی زیادتی و نقصانی عمل کند شمسی اعلا حاصل آید نوع در شمس براده یا مورق جزوی و چهار جزو عطارد مغسول ملغمه کند و با آب نمک چندان سحق کند
و غسل نماید که سواد تمام از وی برود پس تخفیف نماید و در ظرفی سفالین مطین مشدود الراس یکشب در آتش نرم لطیف آفتاب صفت
تشویه دهد و چون سرد شود اخراج کند و ربع او عقرب مصعد در سحق با وی بیامیزد و چنانچه مجموع خاک سیاه گردد پس در شیشه کند مطین و مشدود
الراس یکشبانروز در تنور گرم که از ثفل برنج یا تراشهٔ تبرکران به سه ساعت تافته باشد نهد و سر تنور به بندد و سرد شده اخراج کند اگر زرد یا سرخ
باشد فبها والا اعادهٔ تشویه نماید بطریق مذکور تا زمانی که سرخ یا زرد بر آید پس عقاب بیکانی پنج نوبت از زاج زرد تصعید کند و هر بار تجدید اخلاط نماید
پس در شیشه یا در روده میان آب گرم حل کند پس جزوی از ان محرق به سه جزو ازین عقاب محلول سحق و تسقیه کند بطریق تشمیع و تعریق پس در بید ویزنی
محکم بافته بند و بر سر قندیلی در خمی که در وی خل عتیق باشد بیست و یکروز تعلیق کند و آن خم در تنوری گرم بر حرارتی لطیف بدارد تا حل گردد پس
اخراج کند و عقد نماید و جزوی از وی بر جزوی شمس معدنی طرح کند و از ان جزوی بر پنجاه جزو قمر مذاب شمسی خلاصی اعلا بیرون آید نوع در عطارد و عقاب
اجزا برابر سه روز سحق بلیغ نماید پس از زاج تصعید کند پس بورهٔ ارمنی و ملح اندرانی و عقاب بیکانی اجزا برابر تقطیر نماید پس جزوی از ان مصعد
و اجزوی ازین مقطر بیامیزد و یک سفته در جاه نذوه نهد تا ممتزج گردد پس سه نوبت تقطیر کند و این را دهن الحکما گویند پس جزوی مریخ مغسول
و جزوی علم مصعد بهفت نوبت با وی بیامیزد و هر بار یکشبانروز تشویهٔ نرم دهد و هر نوبت غسل نماید و تخفیف کند پس بروغن زیت
چرب نماید و با اندکی نطرون استنزال کند پس جزوی از وی با جزوی مشتری منقی ذوب یافته در کوره دیگر جزوی زهره با جزوی زحل بگدازد و این مذاب
ثانی بران مذاب اول ریزد و سی دم دیگر تیز بدمد تا نیکو ممتزج گردند پس براده سازد و جزوی از ان جزوی عقاب بچهار نوبت با وی بیامیزد
و هر نوبت یکشبانروز تشویه دهد تا مکلس گردد پس جزوی ازین مکلس در شیشه کند و سه جزو از ان ممزوج مقطر بر سر وی ریزد و یک سفته

در جاه

در جاه نذوه دفن نماید پس بر دارد و آنچه حل شده باشد از وی جدا کند و ثفل تخفیف نماید و سحق کند و یکشب سر پوشیده در هوای سرد
نهد و در سحق رد مقطر بر وی نماید و باز در نذوه نهد و این عمل چندان تکرار نماید که تمام حل گردد بعد از ان تقطیر نماید و عقد مقطر کند و جزوی از ان
بر دو جزو شمس تمام طرح کند و از ان جزوی بر پنجاه جزو قمر شمسی اعلا بیرون آید و اگر آن مدبر بعد از عقد باز حل کند و عقد نماید قوت طرحش
مضاعف گردد نوع در صنعت جزو شب و چهار جزو زیباغو و چهار جزو زاج با یکدیگر سحق بلیغ کند و تقطیر نماید و حبس دخان کند چنانچه هیچ
بیرون نرود پس بیست جزو از وی با جزوی زحل و جزوی عطارد و مکلس داخل کند و تقطیر نماید و این را ماء الفاروق و ماء الفاصل خوانند پس چهار
جزو از وی بر سه جزو شمس مورق یا براده ریزد و در عمیا مشدود الراس یکماه تشویهٔ سراجی دهد تا شمس تمام حل گردد پس مریخ و زهره برابر
ذوب نماید و براده سازد و جزوی از وی و دو جزو از ان دهن الحکماء مذکور بر سری ریزد و در نذوه نهد تا حل گردد چنانچه آنچه محلول میشود از وی
جدا میکند و ثفل تخفیف می نماید و رد مقطر بر وی میکند و دیگر در نذوه می نهد تا تمام حل گردد پس بمثل دهن الحکما سه نوبت بگدازند و جزوی از ان
شمس محلول چهار جزو و ازین مریخ و زهره محلول صاف کرده سه قسم سازد و بهفت نوبت بهفت سفته بوی خورانند در عمیا تا حجری
بنفشی براق گردد پس جزوی از ان بر جزوی شمس معدنی و از ان جزوی بر صد جزو قمر مذاب طرح کند شمسی اعلا بیرون آید نوع در جزوی قمر
مورق یا براده چهار جزو و از ماء الفاروق مذکور بر سری ریزد و بر آتش نرم بدارد تا حل گردد پس سه جزو از ان دهن الحکماء مذکور بچهار
قسم بچهار نوبت در عمیا بوی خورانند تا حجری منعقد گردد پس جزوی از ان بر پنج جزو عطارد مجمی یا قمر مذاب طرح کند و از ان جزوی بر پنجاه جزو
زهرهٔ منقی قمر اعلا بیرون آید و اگر چهار جزو دیگر از ان دهن الحکما پنج جزو سازد و به پنج نوبت بوی خورانند شمسی گردد و از ان جزوی بر پنج جزو شمس
معدنی و از ان جزوی بر پنجاه جزو قمر طرح کند شمسی خلاصی بیرون آید نوع در ز ل ح و ز ز ه ه و ذ ب ی ق و م ت ش ر ی و م ی ر خ و ق ر م ح ل
و ل ب م ا ء ا ف ل ا و ر ق مذکور پنج بار ز ل ح و ز ز ه ه اجزا برابر و از م ت ش ی ر و ز ب ی ق از هر یکی نصف جزوی و م ی ر خ جزوی
و از ق ر م چهار جزو و اجساد مذکوره هر یکی علیحده حل کند و میزان مذکور با یکدیگر بیامیزد و سه نوبت تقطیر بگدازند پس ب م ح ل و ب ش
و ب ی ه مقطر در ذات الانبوب تسقیه کند تا زمانی که ثابت و جاری گردد پس جزوی از ان بر جزوی شمس طرح کند و از ان جزوی بر پنجاه جزو
قمر مسود شمسی خلاصی بیرون آید و بعضی از م ی ر خ جزوی و از ز ز ه ه دو جزو و از ق ر م دو جزو و از ذ ب ی ق جزوی و از م ت ش ی ر منقا
شش جزو و بطریق مذکور حل کنند و امتزاج دهند و تسقیه کنند و طرح نمایند نوع در از زحل محرق بر وجه ده جزو و از زحل مروح بعطارد دیگر ده
ده نوبت با یکدیگر ذوب نمایند و براده سازد و جزوی و اجزوی عقرب زرد بیامیزد و در بوطه نو کند و شد و وصل محکم نماید و تخفیف کند
و یکشب تشویهٔ نرم دهد پس در کوره بگدازد که جسدی شکننده کبود بیرون آید پس جزوی از وی با جزوی شمس معدنی تمام عیار
در بوطهٔ نو ذوب کند پس برابر ایشان عقرب زرد بچهار نوبت تطعیم کند پس سر بوطه بپوشد و سر کوره به بندد و چون سرد شود اخراج کند
و آن جسد که بر وی غلاف شده بطرقه از وی جدا کند و باز با جزوی دیگر بگدازد و عقرب بمیزان مذکور تطعیم نماید و سر بوطه و کوره به بندد و سرد
شده اخراج کند و این عمل بدین طریق صد نوبت تکرار نماید که جسدی بنفش ثابت پس بیرون آید پس بیست و چهار جزو قمر و نیم جزو زهره که از توبال
مس زنده کرده باشد با یکدیگر صد نوبت ذوب نماید و هر بار در تیز آبی که از اشخار و عقاب و شب اجزا برابر تقطیر کرده باشد بریزد پس

جزوی ازان شمس محمر بر جزوی شمس معدنی طرح کند وازان جزوی بر سی جز وازان قمر مدبر شمسی تمام عیار بیرون آید نوع در بستانند شمس و زهره
برابر و بایکدیگر ذوب کنند و تنک سازد و عوض دار روی خلاص ملح اندرانی و زاج و شک و عقرب اصفر اجزا برابر و بوشش و تجفیف نماید و خلاص
بر دو دیگ شبانه روز آتش تیز بدهد و چون سرد شود بیرون آورد که وزن شمس تنها مانده باشد و باز با جزوی زهره ذوب کند و همچنان بطریق مذکور
با ادویه مذکور خلاص دهد و این عمل چهار ده نوبت بجای آورد که شمس برنگ یاقوت سرخ بیرون آید پس جزوی ازان بر جزوی شمس
معدنی وازان جزوی بر سی جز و قمر طرح کند شمس ظفری بیرون آید نوع در زهره تنک سازد و یک روی بعسل طلا کند و بران شنجرف سحوق
باشد چنانچه وی را بپوشد و آن روی دیگر بزیت و بران عقرب زرد مسحوق باشد و ته بر ته در ظرفی سفالین مطین کند چنانچه آن روی که شنجرف بر اوست
بران روی که عقرب بر وی است بنهد تا ظرف پر گردد پس سر وی بملح مشوی معجن بیاض البیض محکم کند و تجفیف نماید و سه شبانه روز در اتون فخاران
نهد و سرد شده اخراج کند و همچنان بعسل و زیت و شنجرف بیامیزد و باز بطریق مذکور سه شبانه روز آتش دهد و این عمل هفت نوبت تکرار کند
در کرت هفتم بشکل زعفران بیرون آید و باید که در کرت اول ادویه مذکور میزان کرده باشد تا دران شش کرت دیگر بهمان میزان بیامیزد پس
آن زعفران بماء الفاروق حل سازد و صافی کند و آن صافی عقد نماید وازان معقود جزوی بر شصت جز و قمر طرح کند شمس اعلا بیرون آید و اگر درین عمل
مذکور زهره و مریخ برابر ذوب کند و این عمل بطریق مذکور بی زیادتی و نقصانی بجای آورد خوبتر آید و اگر جسد مطروح علیه زحل منقی باشد عوض قمر
هم نیکو آید نوع در بستانند مشتری و ذوب نماید پس از آتش بردارد و جزوی عطارد مغسول بروی ریزد و با آب نمک سحق بلیغ کند و غسل
نماید چندانکه سیاهی دروی نماند پس تجفیف نماید و بماء الفاروق حل سازد و جزوی با جزوی عقاب بیامیزد و در اثال مکلس فرش نماید و تصعید کند
آن معقود را پس در صرّه از کتان بربندد و آن صرّه را در میان زهره محترق معجن بدم فصاد ان فلک ار بنهد چنانچه از شش جهت او سه انگشت متساوی اززین
معجون باشد پس بملح مشوی معجن بصفرة البیض تطیین نماید و تجفیف کند و یکبار دیگر تطیین نماید و تجفیف شده در آتش نرم آفتاب صفت
یک شبانه روز تشویه دهد و سرد شده اخراج کند و باز تجدید فلک نماید و تطیین و تشویه دهد و وزن کند و این عمل چندان تکرار نماید که وزن وی
زیاده نشود پس با اندکی عقاب و نطرون و زیت استنزال کند پس جزوی ازوی بر جزوی شمس معدنی طرح کند وازان جزوی بر چهل
جز و قمر شمس خالص بیرون آید و اگر قمری کند ملغم و تصعید و صرّه و تشویه و استنزال بطریق مذکور بجای آورد اما عوض فلک زهره فلک حل
کند و خمیره قمر و مطروح علیه زهره که قمری کامل بیرون آید نوع در بستانند قلی اشنانی و آهک آب نا رسیده برابر و سحق بلیغ نماید و جزوی
ازایشان پنج جز و آب گرم بریزد و بجوشانند تا از آب سیکی برود و آنچه بماند یک شبانه روز بگذارد پس صافی وی بگیرد و پنج جز وازین
مقطر جزوی دیگر ازان قلی و آهک ممزوج بریزد و در دیگ طبخ کند تا ثلث آب برود و این عمل بدین طریق نه نوبت بجای آورد چنانچه هر نوبت
آب وزن کند و هر پنج جز و آب جزوی ازان مسحوق بریزد و طبخ کند پس صافی وی بگیرد و سه نوبت بنهد تا بچکاند پس در خمی سفالین مزجج کند
و عقرب زرد در صرّه از کتان ببندد و در میان آن آب تا آنجا که عقرب است تعلیق کند و آن خم در میان دیگی که دروی ریگ باشد و آن
دیگ بر سر آتش نرم لطیف آفتاب صفت بنهد و هر گاه که آب سرخ گردد بر دارد و تازه بریزد و این عمل چندان تکرار کند که آب دیگر
صبغ نشود پس آن جرم که بماند در خل خمر یا در آب اترنج مقطر با آتش نرم طبخ کند تا زمانی که احتراق و سواد ازوی برود پس ازان صبغ نیرابه جدا کند

و با این کلس بیامیزد و جزوی ازوی سه جز و آب که از ملح و بوره و شب اجزا برابر گرفته باشد بتقیه در عمیا یا ذات الانبوب بوی
خوراند پس جزوی ازوی بر جزوی عطارد ممی در مزوفه حدید مجلی طرح کند وازان جزوی بر صد جز و قمر شمسی خوب اعلا بیرون آید نوع در بستانند
نمط نبین و در قرع نحاسی کند و تمام رطوبت ازوی تقطیر نماید و ثفل تمام اخراج کند و سر بوشیده نگاه دارد و یک رطل دیگر ازان آب که از
رطل اول مقطر شده در سحق با وی بیامیزد و باز تقطیر نماید و ثفل اخراج کند و نگاه دارد و یک رطل دیگر ازان آب مقطر با وی بیامیزد و باز
تقطیر کند و ثفل مجموع برابر با ایشان نمط جدید در سحق یار کند و در اثال سفالین مطین کند و بکمه بر وی ترکیب نماید و مشدود الراس مجفف
در کوره بدو ساعت بدمد و چون سرد شود بگشاید که بشکل عطارد چیزی مصعد شده باشد برفق بردارد و سه جز وازوی هفت جز وازان آب
مقطر به نوبت در عمیا مشدود الوصل مجفف در آتش لطیف بوی خوراند چنین مصلب گردد پس مثقالی بر مثقالی قمر طرح کند وازان
ممزوج مثقالی بر رطلی زهره منقی قمری خالص تمام بیرون آید نوع در بستانند نمط طدش و سحق بلیغ نماید و چهار برابر وی بول مقطر بر وی بریزد
و مشدود الراس یک هفته در زبل دفن کند پس تقطیر نماید و عقد مقطر کند پس آن معقود در منخل بربندد و بر سر قندیلی از قفصی که در سه ترنمط گرفته
باشد تعلیق کند و شش جهت آن قفص بزبل تازه بپوشد چنانچه از شش جهت وی از هر جهتی نیم ذراع باشد و یک هفته بگذارد حل گردد
پس جزوی ازان محلول بر شش جز و فرار ممی در مزوفه حدید مجلی طرح کند وازان جزوی بر بست جز و زهره یا سی جز و زحل یا مشتری منقی طرح کند
قمری خوب بیرون آید نوع در بستانند از جسد مذکور مکلس ثابت جزوی و جزوی عقاب معمول محلول با وی بیامیزد واز دل ب ص ی ب
ان مقطر در ذات الانبوب چندان تسقیه کند که نفس ار جسد ثابت شود و بر روی صفیحه ممی جاری گردد پس جزوی ازوی بر پنج جز و ز ب
ی ق مغسول طرح کند عقد ثابت گردد وازان معقود جزوی بر سی جز و زهره منقی طرح کند قمری کامل بیرون آید نوع در بستانند جزوی نمط
بس هش بسک و سحق بلیغ نماید و جزوی ازوی چهار جز و بول البقر مقطر بر سر وی ریزد و دو هفته در زبل دفن کند پس بچکانند و آن چکیده در
قدحی زجاجی مطین کند و مشدود الراس در میان دیگ که دروی رماد منخول باشد نهد تا محل دوا و با آتش لطیف آفتاب صفت بدارد
تا زمانی که عقد گردد پس در برنی به بندد و آن برنی از قفصی که در دو ترنمط پیچیده باشد بر سر قندیلی تعلیق کند پس آن قفص بزبل بپوشد
و سرجاه به بندد و یک هفته بگذارد تا تمام حل گردد پس آن محلول عقد نماید وازان معقود جزوی بر ده جز و عطارد ممی در مزوفه مریخ مجلی طرح کند
ثابت گردد وازان جزوی بر چهل جز و زهره یا مشتری منقی طرح کند قمر گردد نوع در بستانند اشنان فارسی رطب و بزنده سازد و در قرع و انبیق
تقطیر نماید و تمام رطوبت ازوی بستانند و ثفل سرد شده اخراج کند پس آن ثفل ببول صبیان مقطر سحق نماید و در ظرفی سفالین مزجج کند
و مشدود الراس یکشب در تنور حار تشویه دهد و چون سرد شود اخراج کند اگر سپید شده باشد فبها والا اعاده عمل کند تا زمانی که
تمام سپید و شفاف گردد پس ازین مدبر سه جز و وازان آب مقطر هفت جز و در قاروره زجاجی کند و مشدود الراس تا محل دوا در میان
دیگ با رماد بنهد و بر دیگ استوار کند و بر آتش لطیف آفتاب صفت بدارد تا آن آب دروی عقد گردد و حجر سپید مصلب شود پس
جزوی ازوی بر دو بیست جز و مشتری منقی طرح کند قمری خوب بیرون آید نوع در ز ب ی ق ب م را ا ف ل ا ز ر ق مذکور حل کند
و تقطیر نماید و این عمل حل و تقطیر هفت نوبت بجای آورد پس دو جز وازان جزوی ع ا ق ب مصعد با وی بیامیزد واز م ح ل و ب

ش و ب ب ره مقطر تسقیه کند تا ثابت شوند و بر صفیحه محمی جاری گردند آن زمان جزوی ازان بر جزوی قمر یا ذ ب ی ق طرح کند و ازان
جزوی بر صد جزو زهره و قمری رر باسی بیرون آید نوع در طلق صافی مورق هفت نوبت با نمک آب نارسیده در بوطه فرش و تجفیف
کند و در کوره بدمد تا بوطه سرخ شود و سرد شده اخراج کند و آنچه از وی بلطف جدا کند و هر بار تجدید آن نمک نماید پس عقاب از زبد البحر
و بلور یا زجاج ابیض مصعد کند و سه قسم سازد و قسمی در شیشه یا در رود میان آب گرم حل کند و تقطیر نماید و ثفل بیندازد پس سه جزو ازین
مقطر جزوی ازان مصعد بیامیزد و تقطیر کند و ثفل بیندازد پس سه جزو ازین مقطر جزوی ازان مصعد بیامیزد و باز تقطیر کند و این عمل با تجدید
نوبت بجای آورد پس آن طلق مکلس با این آب مقطر چندان سحق و تسقیه کند که در وزن جزوی بیفزاید پس در اثال زجاجی مطین
به ی فرش عقاب تمام از وی تصعید کند پس جزوی ازین مکلس در ظرف صینی کند و سه جزو ازان عقاب مقطر بر سر وی ریزد و سر وی
بظرفی دیگر صینی بپوشد و بموم شد و وصل نماید و در سه تر ندیه بجهد و سه روز بگذارد پس بردارد که حل شده باشد پس جزوی ازوی بر دو ثبت
جزو مشتری یا زحل منقی طرح کند قمری یا بیرون آید پس جزوی ازوی با جزوی قمر معدنی ذوب کند قمری کاملی لین بیرون آید نوع در
عطارد مغسول و مشتری مکلس و زهره محترق و زعفران الحدید و زنگ و زاج بسنگ طلق محلول و ملح مشوی و عقاب اجزا برابر با یکدیگر
سحق بلیغ نماید و نصفی ازین اخلاط در سحق با عطارد بیامیزد و نصفی دیگر در اثال فرش کند و تصعید نماید و این عمل با این اخلاط آن میزان
هفت نوبت تکرار کند و هر بار تجدید اخلاط نماید پس کرت هشتم عطارد ثابت بر وی نشسته باشد برفق بردارد و جزوی ازان بر
جزوی قمر طرح کند و جزوی ازان بر پنجاه جزو زهره منقی قمر تمام بیرون آید نوع در جزوی زهره ذوب نماید و جزوی علم اصفر مسحوق تطعیم کند و بسیار آمیختن
می شوراند تا مکلس گردد پس بردارد و هشت روز ببول صبیان مقطر علی الدوام سحق و تسقیه کند و شب باره ازان آب بر سر وی ریزد
و مشدود الراس تشویه دهد و در حین سحق دماغ بدمن بنفشه با دام چرب کند و به بندد که رایحه او سم قاتل است پس در پره ریزنی
محکم به بندد و بر سر قندیلی از مکبه در خمی که در وی خل عتیق باشد تعلیق کند تا آنچه حل شود در ان قندیل فرود آید پس چهار جزو عطارد مغسول
در مغرفه حدید مجلی گرم کند و جزوی ازین محلول بر وی طرح نماید علی الفور عقد ثابت گردد و ازان جزوی بر سی جزو زهره طرح کند قمری خالص
بیرون آید نوع در عقرب بخل عتیق و شب مقطر اجزا برابر در آفتاب سحق و تسقیه کند تا سفید گردد پس چندان غسل کند که طعم خل و ملح
نماند پس جزوی ازوی در جزوی نوشادر محلول در سحق و تسقیه بوی خوراند پس بندد و حل سازد و تقطیر کند و در مقطر به ثفل نماید و این
عمل چندان تکرار کند که تمام حل گردد و بتقطیر آید پس عطارد محمر مصعد هفت بار از زاج زرد جزوی چهار جزو ازین محلول در بیست و یک روز
بسحق و تسقیه بوی خوراند پس جزوی ازوی بر صد جزو قمر طرح کند شمس اعلا بیرون آید نوع در بوره ارمنی و بوره زرگران از هر یکی پنجاه
جزو و سی جزو اشنان با یکدیگر سحق بلیغ کند و تقطیر نماید و نگاه دارد پس نمک تلخ و نمک طعام هر یکی پنجاه جزو و بیست
جزو نوشادر در سحق بلیغ کند و تقطیر نماید پس نطرون و شب از هر یک پنجاه جزو و تنه کار ده جزو با یکدیگر سحق بلیغ نماید
و تقطیر کند پس تمام مقطرات اجزا برابر با یکدیگر جمع کند پس عطارد مغسول بست جزو و کلس قشر سی جزو با این مقطر سه روز
علی الدوام سحق بلیغ نماید و یک روز سر پوشیده در آفتاب نهد بعد ازان در شیشه کند و مشدود الراس یکماه در آفتاب تعلیق کند

پس یکمثقال ازین بر صد مثقال عطارد مغسول غبیط طرح کند و یکماه دیگر در آفتاب بنهد پس یکی ازان بر سی جزو زهره
یا شصت مشتری طرح کند قمری خالص بیرون آید والله تعالی اعلم واحکم تمت الکتاب بعون الملک الوهاب

بسم الله الرحمن الرحیم

و به نستعین

بدان ایدک الله تعالی که اصل در فلزات ست مرتبه کمالیت است که آن مرتبه شمسیه باشد و یک از ایشان بسبب
عارض از عوارض ازان مرتبه تنزل کرده آید چنانچه زحل و مشتری بسبب مرض جذام و مریخ بجهت غلبه حرارت و زهره بسبب غلبه
یبوست و عطارد بواسطه مرض افلاج و قمر بجهت غلبه رطوبت پس حکیم عالم حاذق بدوای کامل مکمل علاج این امراض میکند تا ایشان
باصل خود رجوع می نماید پس بدانک ترکیبی که ایشانرا باصل خود میرساند همچون ترکیب انسان باشد که مرکب از روح و نفس و
جسد ست و از امتزاج این ثلثه جوهری ثابت ذایب صابغ ممازج حاصل میشود که از نامها او یکی اکسیر ست و اصل درین عمل اثبات
روح در جسد ست و این اصعب امور این فن باشد و بیان آن بطریق واضح روشن ذکر کرده شود انشا الله تعالی بدانک جوهری که مشتری
و غیرها از فلزات بمرتبه قمری میرساند ترکیب او از روح و جسد باشد و مرکبی که قمر را و غیرها بمرتبه شمس میرساند مصول و از نفس و روح و
جسد بود **فصل** بدرستی که جوهری که بمبیض و مکمل اجساد ناقصه ست ترکیب او از روح و جسد باشد و جسد از چهار عنصر
مرکب بود **عنصر اول** تراب ست و آن ماخوذ از علم اصفر غیر معمول باشد و طریق اخذ او اینست که بستانند جزوی علم موصوف مسحوق و نصف
او ملح ثابت مشوی و ربع او زهره محترق و ربع او شب یمانی مشوی و با یکدیگر بخل عتیق سه شبانروز سحق بلیغ نماید پس بر روی صفیحه نحاس
محمی تجربه کند اگر ثابت شد فهو المراد والا تکرار عمل سحق و تسقیه نماید تا زمانی که ثابت گردد پس در ظرف سفالین نو مطین کند و شش ساعت
در آتش زبل مشتعل و علی حده مضبوط نگاه دارد **عنصر ثانی** آبست و آن مستخرج از عطارد غیر معمول باشد و بیان آنچه از وجا نست که بستانند
جزوی عطارد مغسول و جزوی ملح ثابت و جزوی زاج سبز مصری پس مجموع را بخل عتیق صافی سه شبانروز سحق و تسقیه نماید و یکساعت تشویه
نرم دهد و از غبار محفوظ دارد **عنصر ثالث** هواست و آن ماخوذ از نوشادر عمل مصری ست و کیفیت عمل در وی آنست که بستانند جزوی
نوشادر موصوف مطهر و جزوی ملح ثابت و بخل حاد یا بول صبیان یکشبانروز سحق و تسقیه کند و یکساعت خفیف تشویه نماید و این عمل
سحق و تسقیه و تشویه سه نوبت بجای آورد و نیکو محافظت کند **عنصر رابع** نارست و آن ماخوذ از عقرب اصفر غیر مدبر بود و طریق استخراج
چنانست که بستانند براده سوزن مغسول جزوی و ثلث وی ملح ثابت و آب صافی چندان سحق و غسل نماید که تمام سواد از وی بود
و سفید گردد پس بستانند عقرب جزوی و ثلث او ملح ثابت و بخل حاد یا بول صبیان سه شبانروز سحق و تسقیه و یکساعت تشویه دهد و باب
عقرب صافی چندان غسل کند که ملوحت در وی نماند و سفید گردد پس تجفیف کند و جزوی ازوی جزوی ملح ثابت و جزوی زری نخت و جزوی
براده مغسول مذکور مجموع با یکدیگر بخل عتیق سه شبانروز سحق و تسقیه نماید بعد ازان بر روی صفیحه محمی تجربه کند و اگر ثابت بود فبها والا عمل
سحق و تسقیه تکرار کند تا زمانی که ثابت گردد پس در کوزه نو مطین دو ساعت تشویه نرم دهد و سرد شده اخراج کند و مسحوق از غبار نگاه دارد

عقرب

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

بعد از حمد خدای تعالی وصلوات فایحات بر پیغمبر او برگزیدهٔ مخلوقات محمد مصطفی علیه الصلوة والسلام وبر صحابه وتابعین او رضوان الله
علیهم اجمعین چنین گوید مترجم این کتاب اضعف عباد الله تعالی واحوجهم الی عفوه وغفرانه محمود ملقب بقطب الدین قومنی اوصله الله
الی اشرف المطلوب وسولقاء المحبوب که مدتی بود تا کتابی که مشهورست بکتاب خاصه از مصنفات شیخ کامل محقق محمد بن زکریا
رازی علیه الرحمة والغفران در نظر داشتم واحیانا بمطالعهٔ آن مشغول می بودم تا یکی از برادران دینی که انجاح مقاصد او از جملهٔ واجبات
بود با این فقیر مبالغه کرد که این کتاب را ترجمهٔ پارسی می باید نوشت تا بعضی از دوستان خاصه ازان محظوظ توانند گشت واز
غرر درر فواید آن با بهره توانند بود بنا بر مبالغهٔ آن عزیز ملتزم گشتم تا این نسخهٔ شریفهٔ قلیل الحجم کثیر الفواید را اگرچه بحسب صورت
بغایت صغیرست لیکن بحسب معنی از کبار نسخ استاد کامل است علیه الرحمة والغفران ترجمه نویسم لفظا بلفظ چنانک بر اذهان
سلیمه هیچ مخفی نماند ابتدا کردم وبرسم کتبخانهٔ حضرت سلطنت پناه شاه وشاهزادهٔ جهان سرور سپهدار گیلان ومازندران
واسطهٔ عقد جهانداری درة التاج شهریاری شمس الدولة والدین دباج بن السلطان الاعظم الاعدل الاکمل علاء السلطنة والدین
خلد الله تعالی ملکهما وسلطانهما الی یوم الدین بترجمهٔ آن مشغول گشتم بغایت کامل ولطف شامل حضرت پروردگار عالم وعالمیان
امیدوارم که از خطا وزلل وسهو ونقصان محفوظ ومصون ماند انه سمیع مجیب وهو حسبی ونعم الوکیل چنین گفت استاد علیه الرحمة که
مرا امر کرد وزیر داد ابی الحسن قاسم بن عبد الله بن سلیمان بن وهب بود ایده الله که من کتابی تالیف کنم باسم او در علم صناعت
چنانک محتوی باشد بر کتاب اثنی عشر از مصنفات شیخ موفق محقق جابر بن حیان رحمة الله علیه رحمة واسعة وکشف کنم درین کتاب
بحیثیتی که هیچ پوشیده ندارم حرفی یا بیشتر واین کتاب را بکتاب خاصه موسوم سازم پس من بمقتضای (فرمان) او وزیر شتافتم واین کتاب تالیف
کردم وبنوعی بیان کردم رموز ودقایق ومعنی آنرا که مستوریست دران فلاسفه وعامه تا این فضیلت وزیر باشد ایده الله علی من
من سواه وبالله المستعان وعلیه التکلان چنین گفت مصنف این کتاب رحمه الله که خدای تعالی بحکمت بالغهٔ خود این سه چیز که
حیوانست واشجار واحجار بیافرید وحیوانرا اجل وارفع ساخت واو را معرف اشجار واحجار بخشید چنانک بعضی ازانها غذاء
او ساخت وبعضی زینت او وانسانرا اشرف حیوانات گردانید وجمیع اشجار واحجار وحیوانات را محکوم او ساخت تا او
بعقل کامل خود آنها را ذلیل خود سازد چنانک جامدانرا سایل گرداند وسایلانرا جامد سازد وناقص آنرا تام وتام آنرا ناقص کند
ومقوم سازد چنانک خواهد وهیچ چیزی که درین سه چیزست دخل سازد وکمال آنرا پیدا کند چنانک باید بغیر از انسان کامل نیست وخدای
تعالی او را سه اعضا کرامت فرمود که آن رؤساء جسد اوست وهر یکی را فضیلتی بخشید که تفضل کند بدان دیگر از صاحب خود
پس کبد را قوت طبیعت داد که آن مشابه بشجراتست وجگر ودل را قوت حیوانی که آن مشابه بحیوانست وابداع کرد درو حیات یعنی
حیات درو نهاد ودماغ را قوت نفسانی بخشید که آن مخصوص است بانسان دون غیر او از سایر حیوانات واو را حیات بخشید

فصل بدانک امتزاج این عناصر چنانست که بگیرد از هر یکی جزوی وبا یکدیگر سحق نماید ولون ایشان درین حال سیاه باشد
پس در اثال مبسوط مطین بقدر نصف عرض انگشتی نمک مشوی ثابت بسط کند وبقدر دو انگشت از داروی مذکور بر روی وی
بگسترانند ومکبه که در کعب او ثقبه باشد چهندم بر اثال بغیر وصل نصب کند واگر مکبه بقدر دو انگشت در اثال فرو نشیند اولی باشد پس
برفق آتش کند هرگاه که عرق بر مکبه ظاهر گردد بپالاید واز عرق پاک سازد تا زمانی که عرق تمام منقطع گردد پس فتیله از پنبه بر حوالی
مکبه وضع کند وبطین حکمت شد وصل زیبق مضبوط نماید ودر ثقبهٔ مکبه فتیله نصب کند وساعة فساعة اخراج میکند واحتیاط می نماید تا زمانی که
اثر تصعید بروی نیاید پس قطع آتش کند وازان مصعد سطر آنچه بیض باشد برفق بر دارد وآنچه اصفر واسود بود باز با ثفل سحق نماید وباز
بطریق مذکور تصعید کند واین عمل چندان تکرار نماید که تمام بیض مصعد گردد ودر ثفل اصلا بخار نماند پس بر دارد واز غبار محافظت کند **فصل**
بدانک آبی ستم ومحلل جسم مصعد مذکورست بمرتبهٔ نفس در روح بود واو را ماء الکلب الکلب خوانند بسبب آنک همچون کلب دیوانه هرچیز که
بیابد فی الحال بگیرد وطریق اتخاذ او چنانست که بستانند پنجاه مثقال ملح قلی وچهار ساعت خل عتیق سحق بلیغ نماید تا در سحق خشک گردد واین عمل سه نوبت
تکرار کند پس مرقشیشا ابیض مغسول بستانند وبا این ملح مدبر مسحوق در سحق بیامیزد ونگاه دارد پس صد مثقال یساغو وبرابر او شب یمانی
ونصف او زاج عبیط مجموع با یکدیگر سحق بلیغ کند چنانچه اثر نزار مطلقا نماند پس در قرع وانبیق بدوازده ساعت تقطیر کند سه ساعت اول
برفق ونه ساعت بافراط تا تمام آب ودود وبخار در قابله فرود آید پس ده مثقال ازین مقطر پنج مثقال ازان ملح ومرقشیشا مدبر ویکمثقال
نوشادر ویکمثقال روح نزار مصعد یار کند تا مجموع حل گردد آبی در غایت حدت پس آن محلول در عمیا کند وبر آتش نرم چندان بدارد که
تمام منجمد گردد پس ملح طعام وملح اندرانی وملح زاج برابر در قرع نحاسی تقطیر کند پس آن معقود با این املاح مقطر حل سازد وبهر ده جزو ازان
محلول دو جزو از نوشادر مصعد ودو جزو روح نزار یار کند آبی شود در غایت حدت که اگر شیشهٔ که آب دروی بود در میان روغن سمسم نهند
شکسته گردد **فصل** بدانک تحلیل آن معقود با این املاح چنانست که دو جزو ازان املاح مقطر با جزوی ازان منجمد معقود بیامیزد ودر
قرع وانبیق مشدود الوصل تقطیر نماید ودر مقطر بر ثفل میکند واین عمل چندان تکرار نماید که ثفل مجموع حل گردد ومقطر شود واین جهت ازدیاد
نفس یا تند در آب مذکور برای تکمیل شتری بقدر **اتما** مزج جسم مصعد با روح از برای تکمیل شتری آنست که چهار جزو ازان آب مقطر با جزوی
ازان جسم مصعد بیامیزد ودر بین القدحین مشدود الوصل در زبل دفن کند بطریقی که معهودست تا تمام محلول گردد پس در قاروره کند
ومشدود الراس بکرباس پارهٔ کثیف در آفتاب تشمیس نماید تا زمانی که بشکل عسل گردد پس در تنوری نیم تفسان بر روی خشتی
پخته نهد وبآن حرارت چندان بدارد که سحق پذیر گردد پس بر زیبق طرح نماید تا قمری خالص اعلی بعون پروردگار بیرون آید **فصل**
در اصطلاح اکسیر بدانک درین عمل واجبست اثبات عناصر مصعد تا خللی وفسادی در زمان طرح واقع نشود واثبات چنانست که عناصر
مذکوره تصعید کنند ودر صاعد بر انبطی نماید تا زمانی که هیچ مصعد نگردد وبر روی اخلاط ثابت بنشیند پس آن ثابت برفق از روی اخلاط
بردارد تا اخلاط با او نیامیزد وبطریق مذکور با آب مذکور بمیزان مذکور حل کند وعقد نماید وطرح کند واما طرح چنانست که پنجاه جزو زیبق منقی مذاب
یک جزو ازان معقود بر روی او طرح کند وسر بوطه بندد وسر دمیده اخراج کند یا در رابط ریزد که قمر خالص اعلی بیرون آید والله تعالی اعلم باسرار الغیب وهو الموفق والمعین

تا بدان سیاست فطنت و بهمه و رفعت و طلب مراتب بدانند و اورا حواس خمس بخشید که بصرست و سمع و شم و ذوق
و لمس و اورا افضل تفضایل کرامت فرمود که آن قوت ممیزه است تا بدان تمیز کند میان حق و باطل که آن عقل است تبارک الله
تعالی علی انعامه و گفت مصنف که اگر نه آن بودی که من کراهت داشتمی که درین کتاب از غرض و قصد خود بیرون روم و آنچه
ابتدا بآن کردم ازان انحراف جویم سخن دراز بپرداختم لیکن ابتدا کردم و نوشتم بطریقی که هرکس نوشت و رموز ساخت سر را دران
و لیکن من میخواهم که تمام سازم آنچه ابتدا بدان کردم پس باز کردم بمقصود خود اکنون میگویم که خدای تبارک و تعالی و تقدس برویانید بر
جثه انسان ترک را و بقدر شرف دماغ او بر سایر اعضا او را نیز شرف بخشید یعنی ترک را بجهت آنکه دماغ خانه عقل است و جای
آن و مقصود از حیوان ناطق عقل است که بآن جدا کند حق را از باطل و نیک را از بد چون این مقدمات معلوم شد باید دانست که اهل صنعت
کیمیای این گنج طلب کرده اند در جمیع آنچه لاحق میشود بدان تا بحیثیتی که بعضی ازین طایفه دماغ را تدبیر کرده اند و بعضی دم را و بعضی تخم را
و بعضی منی را و بعضی ترک را و بعضی زهره را و بعضی بول را و هریک از ایشان رسیده اند بآنچه طالب آن بوده اند بامر حضرت عزت
عز اسمه بجهت آنکه این علم از طبایع اربعه موجودست در هر چیزی که در عالم است بواسطه آنکه این اشیا مخلوقست از طبایع
اربعه لیکن در ترک اعز است از آنکه در سایر اشیا و از جمله تدبیرات که رفته اند بر و مردم ازان جمله عمل روسا و فلاسفه است
و لیکن و اگر چه یافت شود در هر چیز تدبیری تواند بود و هر که خطا کند در بابی که ما رسوم و قواعد آن پیدا ساختیم درین کتاب لن یصیب
شیئا قول مصنف است یعنی البته نرسد هیچ چیز اصلا و هر که خواهد که بچیزی رسد از آنچه ما باز نمودیم پس باید که تدبیر کند برین دستور
و نسق که بیان کرده میشود که بدرستی که برسد بآنچه مراد و مقصود اوست انشاالله تعالی و ابتداء تدبیر وقتی باید که آفتاب در خانه شرف
باشد سلیم از نحوست تا عمل سالم آید بامر حق عز شانه که اگر بخلاف این باشد زود باشد که آفت بآن لاحق گردد و مقصود فوت شود
و اگر آفتاب در خانه شرف باشد بلا نحس بدرستی که برسد بمقصود چه زودتر انشاالله تعالی و هذا ما بداناه من امر التدبیر قول مصنف است
علیه الرحمة یعنی این آنست که ما ابتدا کردیم از امر تدبیر   ابتدا کنیم بعنایت خدای تعالی و برکت او پس بگیر ترک سیاه و اشقر
یعنی سیاه یا سرخ و سپید یا یکی ازین هر دو و آنرا بمقراض خورد ساز بغایت خرد بعد ازان آنرا چند کرت بآب و خاک بشوی بعد ازان
بصابون بشوی تا هر چرکی که در و باشد بستانی بعد ازان بآب خوش پاک صاف بشوی تا بغایت پاک گردد چنانکه هیچ وسخ و لزوجت در وی
نماند بعد ازان آنرا در انا ریز که مشهورست بقرع از آبگینه ساخته و گرفته بگل حکمت و انبیق بر بالای او نه و تقطیر کن تقطیر نیک تا هر آبی که
در و باشد بستانی بعد ازان آتش را نخست ساز تا هر روغنی که در و باشد بدر آید و نگاه دار آنرا علی حده بعد ازان کلسی که در قعر
قرعست بستان و سحق کن و مبالغه نمای در سحق آن و آنرا در اقداح زجاج نه و ازان آب ترک که تقطیر کردی بر و ریز تا چندانکه دو انگشت
بر بالای کلس آید و قدحی بر بالای قدح نه و آنرا در زبل تازه اسب دفن کن و باید که قدح زیرین بزبل پوشیده باشد و قدح بالا سالم
تا چهارده روز و هر چهار روز زبل تازه بدل کن و در روز پانزدهم بدر آور و آب ازو صافی ساز و بعد ازان بریز آنرا در انای شیشه و بآفتاب
خشک ساز و باز سحق کن و باز در قدح کلین بریز و بآتش نه و آتش نرم در زیر او برافروز و باید که قدح سرگشاده باشد و باز معاودت کن

آنرا

آنرا در اقداح یعنی در اقداح ریز و بریز و ازان آب زیبق و بکن بار و مثل این در خاکستر و آتش باید نرم باشد بار اول زیر آب
ترک و باز آتش تیز ساز چنانکه هربار سخت تر باشد تا اول انجنین ساز تا ثفل سپید گردد و مثل برف در تمام چهل روز
پس بدانکه این درجه عظیمست درین علم این را نگهدار جدا و ابتدا کن بغیر این عمل و این آنست که بستانی روغن را و آن روغنی باشد
سرخ و بگیری بول صبیان و بزنی بآن و بگذاری تا فرو نشیند و ساکن گردد و تقطیر کنی پس تقطیر بول سرخ باشد همچون بقم و ثفل آنرا بینداز
بعد ازان بستانی بول و در شیشه کرده در میان سرگین تر نهی تا بول سفید گردد و آن سرخی در زیر شیشه بماند و این صبغ احمر است
و فلاسفه آنرا تمام معتبر داشته اند و زنهار که آنرا از غبار دور داری که بیشتر نقصان آن از غبار است پس باز گردیم بعمل بستان آن ثفل
سپید و در ظرفی از آبگینه ریز و طرح کن بر ده جزو ازین ثفل یک جزو ازین رنگ و سحق کن چهل روز و دفن کن در سرگین هفت روز که آن همچون
معجون سرشته شده باشد و سحق کن و در آتش بر تا تمام چهل روز بعد ازان دفن کن هفت روز که آن زمان مثل فرده درخت ساج میگردد
و آنرا نگاه دار و طرح کن درین وقت بر هرچه خواهی که چیزی عجب مشاهده کنی و رنگ کند رنگی بغایت خوب پس اگر ارادت داری بتمامی
عمل باز کردن ترک جدید و بریز در قرع و ببند بر سوراخ انبیق سر قنینه که زیر سوراخ کرده بود و باید که در تعبیه قنینه قاروره نهاده باشی تا هر آب که
ازان انبیق بدر آید بقنینه رود و ازان قنینه بقاروره و نوشادر در قنینه بماند مثل طبرزد سفید پس هرگاه که جمع شود بر تو چیزی بسیار ازین جنس بگیر
آنرا و بجزو بر پانزده جزو ازان نه که برداشتی و سحق کن و دفن کن در زبل تازه هفت روز بعد ازان بدر آور و بسای چهارده روز و دفن کن
سه روز که آن حل گردد مثل آب سرخ و آنرا بغایت غایت عزیز دار بعد ازان آنرا در ظرف زجاج پاک ریز و زنهار تا غبار بدان ننشیند
که فساد آن از غبارست و این آخر عملست بعد ازان بستان آنرا یعنی آن آب را و بریز بر نخ مقدار ازین نوشادر و بسای و در آتش بر
و آتشی نرم برافروز در زیر آن تا سه شب و سه روز که بدرستی که آن مثل موم میگردد بامر حضرت حق عز شانه پس هرگاه که آنرا مثل موم
سرخ بینی که قابل آن شده باشد که مهر بدان توان نهاد بر حذر باش که سم اکبرست و بدانکه اگر وزن یکدرم ازان فیل بخورد در حال و
ساعت هلاک گردد پس ازان یکدرم طرح کن بر چهارصد درم اسرب که زر سرخ میگردد بامر حق عز اسمه پس اگر ارادت داشته باشی
بچیزی که تعلق بتدبیر داشته باشد آنرا عقد کن انجانکه چهل روز دیگر در آتش بر تا آنرا متحرک سازد که بدرستی که مثل زر ورق میگردد
سرخ پس آنرا جمع ساز در حالتی که سحق کرده باشی و بریز در ظرفی از زر یا از بلور و نیک نگاه دار پس اگر چنانک ارادت داشته
باشی طرح کن ازان یکدرم بر هزار و هشتصد درم زیبق و بر نهصد درم مس و بر هزار و دویست درم نقره که این اکسیر جمیع اجساد را رنگ
خوب میدهد بامر حق عز اسمه و یاد کرد استاد ما جابر بن حیان رحمة الله علیه که او طرح کرد بر بلور سحوق بر مثقالی از بلور یک حبه ازین اکسیر
پس رنگ گرفت آن بلور و آنرا اسپیکه کرد و بعمل آورد و سرخ یاقوت احمر بفروخت و مصنف میگوید که و انا لم اجز به یعنی من اجازه
ندیدم بمثل این عمل پس باید که اهل صناعت که موفق باشد باین کار تجربه کنند اگر آنچه درین کتاب نوشته ایم درست باشد بخل نکرده باشیم
بان و چرا بخل کنیم چو دانیم که رزاق الله تبارک و تعالی است و چنین گفت مصنف که اگر نه آن بودی که کراهت داشتمی از آنکه این کتاب
مطول گردد البته وصف میکردم از منافع نوشادر زیبق چیزی که گنج اورا طاقت و تحمل آن نمی بود و لیکن کراهیت میدارم که منحرف گردم

ازغرض وقصد من ومن ازو وزیر درنیخواهم ایده الله وزاری میکنم بسوی او که بدر نیارد این جزو را بهیچکس مگر کسی که خاصه او باشد
بدرستی که والله من هیچ ترک نکرده ام درین کتاب ازآنچه مرا آموخته است استاد من نه اندک چیز ونیک کلمه وبخل نکرده ام
بر وزیر اطال الله بقاوه آخر کتاب سخن مصنف اینست که بلغ الله با لوزیر جمیع الآمال من مرغوب العاجل والآجل ورزقه المحبة الخالصة
من القلوب بمنه والحمد لله حق حمده والصلوة والسلام الاتمان الاکملان علی نبیه محمد وآله وصحبه اجمعین الطیبین الطاهرین وسلم تسلیما وعظم تعظیما وکرم تکریما ابدا

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

والحمد فی الاولین والآخرین وصلی الله علی سیدنا محمد وآله اجمعین الطیبین الطاهرین والحمد لله رب العالمین عمل الامام العالم العلامه الامام
الاعظم امام شافعی المطلبی رضی الله بستاند زیبق دز بشتن بحمار بگل وصابون چنانک معهودست غسل کند ونرتنشگرداند بقدر
امکان ویک رطل ازان در قرع کند وبچکاند وآب ودهن ونوشادر هریک جداگانه نگاه دارد پس یک رطل دیگر ازان مغسول مقروض
بستاند وآبی که از رطل اول گرفته است بر سری بریزد وباز بچکاند وآب ودهن ونوشادر جداگانه نگاه دارد وباز یک رطل دیگر ازان
بستاند وآب سپیدی که تا بیاچکیده است بر سری ریزد وباز بچکاند ویک رطل دیگر بستاند وآب ودهن ونوشادر مجموع در سر آن
ریزد ویک هفته در زبل دفن کند تا حل شود بصفت روغن پاچه پس ثفل مجموع بستاند وسحق کند واین محلول بخورد او دهد بسه روز در
سایه نه دیگ آفتاب پس یک هفته دیگر دفن کند تا حل شود پس در قرع کند وبآتش رطوبت بچکاند اول آبی سفید ازو مقطر شود
بلون شیر ودیگر آب سرخ ودیگر آبی سیماب گون دیگر آبی ازرق دیگر آبی سپید دیگر آبی سبز برنگ آب برگ چغندر پس ثفل از
قرع بیرون کند واین آبها بترتیبی که آمده است تمام بخورد او دهد پس یکی ازین بر ده مثقال قمر طرح کند شمس نیکو بیرون آید واین اول
درجه است پس دیگر حل کند وبهمان طریق اول آبها ملون ازو بستاند وبطریق مذکور بر ترتیب مذکور بوی دهد آنگاه جزوی بر پنجاه جزو
قمر طرح کند ودیگر بار حل کند یک هفته وعقد نماید در عیار یک جزو ازین بر یک رطل قمر طرح کند که شمس خوب خلاصی بیرون آید نوع در
بستاند از حجر فیلسوف مذکور ودر ظرفی سفالین مزجج کند ودر غیر این ظرف نشاید وبآب عذب نیکو غسل کند پس کل سرشوی
در آب حل کرداند وصافی او بگیرد وجرم او بیندازد وآب صافی بر سر او ریزد وبدست بمالد وسه روز بگذارد وپس غسل کند چنانچه
اصلا کل در وی نماند پس بصابون رقی بشوید واز صابون نیز غسل کند ودیگر برابر او نطرون یا شوره یا ملح تلخ در آب حل کند وبر سر وی
ریزد وچنانک وی را بپوشد وده روز بگذارد وپس غسل کند چندانک ملوحت در وی نماند ودیگر ببول صبیان بشوید وتجفیف نماید پس
بقدر امکان مقرض کند ودر قرع اندازد وقرع در میانه دیگی که در وی ریگ منخول باشد وآن دیگ بر سر تنور مدور که در میانه او طبقه مشبک
باشد نهد پس انبیق وقابله وقرع با یکدیگر ترکیب کند وشد ووصل محکم نماید وتجفیف کند وبر سر قرع وتنور مکبه بنهد که در وی دو سوراخ باشد

چنانچه چهار انگشت از قرع بلندتر باشد وبقدر یک چراغ آتش در زیر دیگ بیفروزد بصفت حرارت آفتاب در جوزا
تا آب سفید تمام ازوی مقطر شود از قطره تا قطره بشمار ده عدد ونیکو احتیاط کند که هرگاه که لون آب بزردی میل کند قابله تبدیل نماید واین
علامت هوا باشد وآتش تیزتر کند بصفت حرارت آفتاب در سرطان وهمچنین منتظر باشد که چون لون آب میل بسرخی کند تغییر
قابله کند وآتش تیزتر نماید بصفت حرارت آفتاب در اسد وآن علامت آتش باشد وچندان آتش کند که صبغ تمام متقطر شود
بشکل خون جگر پس ثفل چون سرد شود اخراج کند مانند قیر باشد پس آب سفید او زیبق حکما وزیبق غربیست وصبغ او نارست
وکبریت احمرست ودهن او هواست وثفل وارض مقدسی است ونوشادر ممتزج است میان آب وآتش پس آن آب
سپید که اول چکیده است هفت نوبت او را تقطیر کند ودر هر تقطیری جرمی که بماند جمع کند ونگاه دارد پس هشتم کرت در قرع ریزد
وانبیق ودو قابله بروی ترکیب کند وشد ووصل محکم نماید وتجفیف کند وانبیق وقابله بالا در نمد مبلول گیرد وقابله زیرین
در میان برف یا آب یخ یا زمین نم نهد تا بدان محل که قابلتین است نوشادر بر سد برودت صلب ببندد پس ازین نوشادر
دو جزو واز کلس زجاج که آن ارض است جزوی با یکدیگر سحق کند چندانک حل گردد آبی که در وی ثفل نباشد پس آن کلس که
در تقطیرات سبعه از آب سفید مانده در قرع عمیا کند وبول مقطر یا آب اشخار که بسیار تیز نباشد بروی ریزد چنانک چهار انگشت
زبر او برآید ودر آتش نرم لطیف آفتاب صفت نهد وچون آب سیاه شود بردارد وباز تازه بریزد واین عمل چندان تکرار
کند که دیگر آب مسود نشود وثفل سپید گردد پس ازین ثفل با آن نوشادر محلول برابر سحق وتسقیه کند بطریق تشمیع ودر حل نهد تا تمام
بسه اسبوع حل گردد آبی صافی ونگاه دارد پس کوره بسازد بطریق کوره زجاجان ودر وی چندان آتش بکند که دیگر آتش دخان
نکند وظرف سفالین مبسوط مسطح که بالای او چهار انگشت گشاده باشد در آن کوره نهد تا آن ظرف سرخ گردد وآن ثفل را نیکو سحق کند
ودر اندرون آن دیگ می پاشد تا آتش در وی می گیرد وفرو می نشیند وباز می پاشد وهمچنین میکند تا تمام گردد پس از کوره ببندد
ویکشبانروز دیگر آتش کند وچون سرد شود اخراج کند که خاکی لطیف سپید مهبا شده باشد پس این مهبا با مثل او نمک مشوی
سحق کند ودر ظرفی سفالین مطین کند وباز یکشبانروز آتش کند وچون سرد شود بیرون آورد وبآب عذب بشوید وبباره کرباس
باریک بپالاید چنانک ملوحت در وی نماند وتجفیف کند وباز تجدید ملح کند وچهار نوبت تکرار این عمل نماید که بغایت سپید گردد
ودر وی لون سواد نماند پس ازین کلس یک جزو واز آن محلول سپید سه جزو بطریق بطریق تسقیه وتشمیع با و خوراند وطریق تسقیه
بر دو نوعست یکی آنک جزو آب بر سری ریزد وبر قرع انبیق عمیا ترکیب کند وبحرارتی لطیف چندان بدارد که آن آب در وی
منجمد گردد وآن دو جزو دیگر هم بدین طریق مذکور بوی دهد وطریق ثانی آنست که آب بطریق مذکور یعنی بسه کرت بوی دهد وانبیق
ذات الانبوب بر قرع ترکیب کند وبآتش نرم لطیف تقطیر میکند ورد تقطیر بر وی می نماید تا آب تمام در وی منجمد گردد وچون سه جزو
آب تمام بخورد در زبل بمیقات موسی حل می نماید وچون تمام حل شود بعشر میقات موسی عقد کند واز آن مقصود جزوی بر ده هزار از هر جسد که
خواهد طرح نماید که قمر کامی خوب بیرون آید نوع در وچون خواهد که شمس کند آن آب زرد که در ثانی گرفته باشد وآن دهن که در ثالث آمده است

بایکدیگر جمع کند و چهل روز تعفین نماید و با آتش رطوبة رطوبة از صبغ جدا کند و آن دهن غلیظ که در قرع بماند بول صبیان تقطر بر سروی ریزد چنانچه سه انگشت زبر او بر آید و در آتش نرم لطیف آفتاب صفت نهد چنانچه غلی نکند و آب ملون شود پس آن آب سرخ از وی
جدا کند و تازه بریزد و این عمل تکرار کند تا دیگر آب سرخ نشود و دهن سیاه تنها بماند پس آب اشخار که بسیار تیز باشد بر سر آن دهن ریزد و بهمان طریق مذکور در عمیا کند و بر آتش بدارد تا آب سیاه شود و از وی بستاند و باز تازه بریزد تا زمانی که آن دهن چون تخم سفید شود و آب دیگر سیاه نشود پس آن آب سپید در قرع با آتش رطوبت از صبغ جدا کرده با این زعفران بمیزان ثلث و ثلثان جمع کند و یک هفته
در زبل دفن کند تا آبی محمر گردد پس آن تخم سپید مدبر با این آب محمر در وزن برابر تشمیع کند و بچهل روز حل نماید چون حل شود آب ارغوانی باشد پس از آن ارض شمسی یعنی آن اکسیری که در باب قمری تمام کرده جزوی وازین محمر محلول چهار جزو بطریق تسقیه همچنانک در باب قمری مذکور شد خواه در عمیا و خواه در ذات الانبوب در روی بنجه گرداند و چون شمع شد بمیقات موسی حل نماید و بعشر او عقد کند پس ازین مقصود جزوی بر چهل هزار از مرجسد که خواهد طرح کند که شمسی خلاصی در غایت خوبی بیرون آید والله اعلم بالسرار نوع در بگیرد از ارض چندانک باشد و یک او قمر و شش یک او شمس با هم سحق کند و مقطر کند چهار بار و درین مرتبه کار بیاض تمام باشد دیگر آن ارض مدبر مذکور را منصف کند نیمه از بهر بیاض بردارد و نیمه دیگر از بهر خیره پس چندانک ارض باشد شش یک وی قمر و شش یک او شمس با هم سحق کند و مقطر کند چهار بار عمل شمسی تمام شود والله اعلم بالصواب

نوع در	۱۳	عمل	خمیره قمر شمس	خمیر قمر
		زحل دوازده قمر چهل و شش	روح صبغ ارض	زحل صبغ روح

بستاند از شی واحد مذکور و برنج او عسل مقطر مطبب سازد و با آتش نرم بدارد تا تمام دخانات از وی بیرون آید پس آب ملح طبخ کند چندانک سپید شود و سیاهی از وی برود پس ملح اندرانی و نوشادر بیکانی و شب یمانی و بورهٔ ارمنی از هر یک متساوی بایکدیگر بیامیزد و تقطر نماید و چهار بار برابر آن ارض مدبر بچهار نوبت بطریق سحق و تسقیه بوی خوراند و چندان سحق کند که بطریق مداد جاری گردد پس بدهن عرض سه نوبت تشمیع کند و طریق گرفتن این دهن آنست که بستاند عرض چندانک خواهد و ربع او آب و ملح اندرانی برابر و دهن الکل ثلث او اول نمک و عرض مسحوق را آب ریزد و در ظرفی سفالین مزجج مطین کند و آتش کند و دهن الکل بر ایشان ریزد و چندان بر آتش بدارد که چوبی در روی فرو برد و آن چوب بر آتش بدارد و آن چوب آواز نکند آن زمان صافی وی بگیرد و در تشمیع بکار برد و چون شمع شود جزوی برده جزو عطارد مغسول محمی طرح کند قمر خوب اعلی بیرون آید نوع در بستاند از شی مغسول مذکور و بعضی از وی تقطر کند و تمام اجزا از وی یکبار اخراج کند و باز این اجزا در قرع کند و بتدریج آب سپید از ایشان بستاند پس ازین مقطر پنج جزو با هفت جزو از آن شی مغسول متعرض جمع کند و سه اسبوع در زبل دفن کند تا حل شود و چون حل شد تقطر نماید و باز آن مقطر یکبار دیگر تقطر کند و آب سپید از وی بتدریج بستاند و از آن آب بطریق مذکور بعضی نوشادر سازد پس جزوی ازین نوشادر و دو جزو از آن آب سپید بایکدیگر خلط کند و سه اسبوع در حل نهد و چون حل شود عقد کند و با زحل نماید و نگاه دارد پس آن ثفل بطریق مذکور

تکلیس کند و از آن مکلس جزوی و ازین محلول سه جزو در تسقیه بطریق مذکور بوی خوراند و چون تمام شد و شمع گشت بچهل روز در زبل حل کند پس بچهار روز عقد نماید و جزوی از آن بر سی جزو قرار مغسول محمی طرح کند عقد ثابت گردد و ازین معقود جزوی بر سی جزو زهرهٔ منقای مذاب طرح کند قمر خوب اعلا بیرون آید نوع در بستاند زحل و در مغرفهٔ آهنین تکلیس کند پس از قرع عمیا کند رشد و وصل محکم کند و تطیین نماید و تجفیف کند پس بر سر تنوری مدور مهندم نهد و بقدر منقا دو پنج من هیزم بلوط در زیر او بسوزاند و بگذارد تا خنک شود و چون خنک شد بگشاید که در انبیق چیزی بصفت نوشادر شعر نشسته باشد بردارد و باز آن ثفل سحق نماید و در عمیا کند و باز بطریق مذکور آتش کند و چون سرد شود بگشاید که این بار چیزی بصفت کبریت نشسته باشد بر انبیق بردارد و باز ثفل سحق نماید و باز در عمیا کند و عمیا باید که در از تر از آن دو کرت اول باشد و دیگر آتش کند و چون سرد شود بگشاید که چیزی بشکل زرنیخ نشسته باشد بردارد و باز سحق کند و در عمیا کند و آتش کند بطریق مذکور و چون سرد شود بگشاید که چیزی بشکل زیبق نشسته باشد بردارد و دیگر آتش کند تا تمام زیبق بر آید پس آن نوشادر که اول بر آمده با این زیبق سحق نماید و دو ماه در زبل خیل دفن کند و هر هفت روز زبل تبدیل نماید تا تمام حل گردد که هیچ ثفل در وی نماند بعد از آن از آن ثفل که در قرع مانده بود جزوی و ازین زرنیخ دو جزو و ازین کبریت دو جزو بایکدیگر سحق کند و ازین محلول تسقیه می نماید تا زمانی که بر روی صحیفهٔ نحاس تجربه کند ذوب یابد و جاری گردد پس حل کند و باز عقد نماید و یکی از آن بر صد و پنجاه قمر طرح کند شمس قایم الالوان بیرون آید نوع در الماس جزوی و مروارید دو جزو و شمس مکلس سه جزو و زیبق معقود چهار جزو و الماس را بماء الرب سحق کند و مروارید نیز سحق نماید و شمس نیز ببوی زحل تکلیس کند و عقد زیبق آنست که چهار جزو زیبق بگیرد و یک جزو عقرب در مغرفهٔ حدید کند و با آتش نرم بگدازد و چون ذوب یافت آنرا بسر پوشی هم از حدید که در روی ثقبه باشد بپوشد و زیبق گرم کند و از آن ثقبه بر وی بریزد و ثقبه را مسدود گرداند و آتش ترک کند تا سرد شود پس بیرون آرد که عقد شده باشد پس مجموع را بردارد و در هاون حدید نیکو سحق کند پس وزن کند بهر ده جزو از وی یک جزو زنجار و یک جزو مغنیسیا و یک جزو عقرب سپید و ده یک جزوی ملح اندرانی با ایشان سحق کند و یک شبانه روز در کوزه از نحاس در میان آتش زبل نهد و چون سرد شود اخراج کند و وزن نماید و برابر مجموع زیبق غبیط با او سحق کند و باز در کوزهٔ نحاسی کند و یک شبانه روز دیگر تشویه نماید چون سرد شود بگشاید که بشکل نقرهٔ براق شده باشد پس جزوی ازان بر صد جزو از مرجسد که باشد طرح کند که شمس خلاصی بیرون آید و اگر عوض شمس قمر کند قمر کاهی بیرون آید نوع در بگیرد از زحل محمر کرده بر روی تخت سه جزو و از زحل روحانی کرده بعطارد دیگر رم بر زحل محمر طرح کند و ده نوبت دیگر بگدازد بعد از آن این جسد براده سازد و برابر این هر دو عقرب زرد کوفته با او بیامیزد و در بوطهٔ نو بگدازد و در راط ریزد جسمی شکنندهٔ کبود بیرون آید ازین مدبر جزوی و از شمس تمام عیار جزوی باهم ذوب نماید در بوطهٔ نو و چون ذوب یابد شمس در قعر باشد و جسد بالای او ایستاده باشد بعد از آن دو مثقال عقرب زرد بچهار نوبت تطعیم کند پس سر بوطه بپوشد و سر کوره ببندد و بگذارد تا سرد شود پس بیرون آرد و از بوطه اخراج کند و در روی سندان نهد و خایسک آهسته بر وی زند تا آن جسد که

بر روی او غلاف شده از وی جدا شود پس دیگر بار با جزوی دیگر در بوطهٔ دیگر ذوب نماید بهمان طریق و بهمان دستور
عقرب تطعیم کند و باز سر بوطه بپوشاند و سر کوره ببندد و بگذارد تا سرد شود پس اخراج کند و این عمل بدین طریق صد نوبت
تکرار کند و در اثنای عمل علامت آنست که در کرت شصتم برنگ یاقوت بیرون آید و بعد از آن هر بار که دیگر ذوب میکند
رنگ او تیره می شود تا بنهایتی رسد که رنگ او جگری شود و هر بار که میکد از وزن میکند اگر بوزن خود برآمده باشد فهو المراد و الا آن
اخلاط که از وی جدا کرده بود باز در بوطه کند و بگدازد و دیگر عقرب تطعیم کند و چون سرد شود بیرون آرد و بشکند که هرچه از شمس کم شده
باشد در میان او پیدا شود پس بیست و چهار جزو قمر بستاند و نیم جزو از زهره که از توبال زنده کرده باشند با یکدیگر صد نوبت ذوب
کند و هر نوبت در تیزآبی که از عقاب و شب و اشخار اجزا برابر گرفته باشند بریزد پس شصت جزو ازین قمر ذوب نماید و جزوی
ازین شمس مدبر بر روی طرح کند شمسی تمام عیار در غایت خوبی بیرون آید نوع در دیگر زحل محرر مذکور سه جزو شمس کانی دو جزو هر دو
با هم ذوب کند پس بهمدیگر حجر مکرم روحانی مذکور بر روی طرح کند و ده بار دیگر ذوب کند و در اطرد ریزد پس براده کند و با برابر
او کبریت زرد و زاج زرد و ملح مسحوق در ظرف سفالین مطین کند و سر او مسدود کرده اند و دو ثقبه برابر سر جوالدوزی بگذارد پس در
کورهٔ خلاص نهد و از صباح تا نیمروز آتش کند از هیزم و چون سرد شود بیرون آرد زحل و شمس و کبریت یکپاره شده باشند سپیدی
کبود فام و این جسم شکننده را بر روی سندان نهد و نرم بکوبد و باز با جزو دیگر زحل محرر ذوب نماید و بطریق مذکور باز بخلاص برد
تا نیمروز آتش کند بافراط تا بخار کبریت از وی تمام بیرون رود و این عمل هفت نوبت تکرار کند پس شمس خالص قرمزی بیرون
آید پس آن محرر با اندکی بورهٔ زرگران بیامیزد و در بوطهٔ نو ذوب کند دو جزو شمس محرر بیرون آید برنگ یاقوت براق پس
ازین مدبر جزوی بر سی جزو قمر مذاب طرح کند شمسی تمام عیار خالص بیرون آید نوع در براده مریخ مغسول جزوی و براده زهره مغسول
جزوی و زاج حبر جزوی و نوشادر جزوی زاج و نوشادر را با هم سحق کند و در رودهٔ گوسفند حل کند و صاف نماید و بر سر براده تین بریزد و یک
شبانروز بگذارد پس آب از روی وی برگیرد و براده خشک کند و چون خشک شد دیگر ازین آب بر سر وی ریزد چنانچه چهار انگشت
زبر او برآید و دو شبانروز بگذارد و دیگر صاف کند و تکرار عمل میکند تا زمانی که تمام حل گردد و با آب بیاید پس سر پوشیده در
آفتاب نهد تا آب تمام برود و زنجار بماند و تجفیف نماید و سحق بلیغ کند پس بسرکهٔ مقطر سحق و تسقیه نماید تا چون هبا گردد و در هر تسقیه
چندان سحق کند که بحرارت سحق خشک شود و باز تسقیه کند پس چندان تشویه دهد که تا چون شنجرف گردد و میزان آتش در هر تشویه
سه ساعت باشد و دیگر بدین آب مذکور تسقیه کند و تشویه دهد و دیگر بدین آب مذکور تسقیه کند تا چون ملحی گردد پس نوشادر
و زاج حبر بستاند و با هم سحق کند و آب بر سر ایشان ریزد و سر پوشیده در آفتاب نهد تا نوشادر از زاج جدا شود و بر لب قدح
سفالین سرخ بنشیند پس بردارد و در رودهٔ گوسفند یا در شیشه در میان آب گرم حل کند پس زنجار مدبر مذکور را بدین محلول
چندان سحق کند و تعریق نماید که شمع گردد پس چون خمیری سازد و در صرهٔ از کتان کند و در خمی سرکه بر سر قندیلی تعلیق نماید و سر خم محکم
کند و بر آتش نرمی نهد تا زمانی که حل گردد پس بستاند شنجرف رومی و در صرهٔ از کتان کند و یکشبانروز در سرکهٔ مقطر با آتش نرم

بجوشاند

بجوشاند پس تجفیف نماید و هفت نوبت باین محلول تسقیه کند و در هر تسقیه تشویه دهد تا ثابت گردد پس بدهن صفرة البیض
صد نوبت تسقیه کند و هر بار تشویه دهد آن زمان دوازده جزو شمس و دوازده جزو قمر خالص با یکدیگر ذوب کند و ازین مدبر یکجزو
بر روی طرح کند شمس نیکو بیرون آید نوع در بستاند شمس مورق یا براده و آب ونگ بشوید و تجفیف نماید و با مثل او
فوار بیامیزد و هفت روز بی رطوبت سحق کند پس با آب عذب بشوید و در صرهٔ از صوف کند چنانکه محل بروی مضیق نباشد و سرش
محکم ببندد و در برابر ایشان عقرب زرد در ظرف سفالین مطین کند و آن صره در آن ظرف معلق سازد و سرش محکم ببندد و نیمروز
آتش نرم کند و چون سرد شود اخراج کند زردی زعفرانی بیرون آید پس آن زعفران را با بی محرر که از یک عقرب و یک جزو صفرة
البیض بتقطیر گرفته باشد سحق و تسقیه کند چندانکه بر روی صحیفهٔ محمی چون موم جاری گردد و محل فرو نسوزد نگند و مطموس کند پس
نگاه دارد و بستاند زاج زرد و کدوی تر و تخم از کدو اخراج کند و در تحت وی ثقبه کند بقدر سر جوالدوزی و زاج مسحوق در وی ریزد و در
هوای خنک بیاویزد تا آب سرخ از وی فرود آید پس بستاند براده مریخ مغسول و در صرهٔ از صوف کند و حفرهٔ در زمین شخ فرو برد
و یک روز آب در وی بندد پس بگذارد تا آب فرو رود و آن صره را در آن حفره نهد و پارهٔ حشیش تازه بر سر وی اندازد و بزبل
خیل تازه بپوشد و چندان بگذارد که تمام زعفران شود پس این زعفران با آن زاج محلول چندان تسقیه کند که در وزن یک برابر
بیفزاید پس از آن مدبر اول جزوی و ازین زعفران جزوی و دو جزو عطارد محلول محرر سحق و تسقیه کند و استراج دهد تا شمع شود پس
چهل روز در زبل حل نماید و چهل ساعت عقد کند و جزوی از آن بر صد و چهل جزو قمر مذاب طرح کند شمس خوب اعلی بیرون آید
نوع در زنجار و عقرب و زاج زرد اجزا برابر با یکدیگر سحق بلیغ کند و در قرع تقطیر نماید پس جزوی شمس مورق یا براده بستاند
و چهار جزو عطارد مغسول در مغرفهٔ حدید گرم کند و شمس اندک اندک تطعیم میکند تا ملغمه شود و نیکو ممتزج گردند پس بر آتش
بگذارد تا عطارد برود و یکماه این ملغمه با آن آب مقطر سحق و تسقیه کند چنانچه روز علی الدوام سحق و تسقیه میکند و شب پارهٔ ازین آب
بر بالای آن می ریزد چنانچه او را بپوشد و مسدود دارد پس در آتش زبل تشویه کند چنانچه درین مدت ده تشویه باشد بعد از اتمام
چون شنجرف بیرون آید پس جزوی از آن بر بیست جزو قمر مذاب طرح کند شمس خوب بیرون آید نوع در بول صبیان و سرکهٔ
حاد برابر و ده یک او نوشادر و ده یک او نطرون و شش او آهک آب نارسیده مجموع بیکدیگر سحق کند و در آن آب ممزوج ریزد و هر
روز چند نوبت بشورد پس صافی کند و زهره مثابه در وی بغمس میکند تا از تمام ادناس پاک شود پس با پارهٔ بورهٔ زرگران و اندک
زجاج شامی استنزال کند زهرهٔ براق خوب فرود آید پس صفایح سازد و در بوطهٔ بعقرب زرد فرش و تلحیف کند و عقرب چندان
چندان بروی باشد که وی را بپوشد و سر بوطه محکم کند و در کوره نهد و بکوبد مدتی یکساعت تا سرخ شود و چون سرخ شود اخراج کند و سحق بلیغ
نماید و با آب نمک چندان غسل و صلایه کند که سیاهی از تمام برود و درفشان گردد پس جزوی ازوی بسه جزو دهن صفرة البیض تدهین
کند و طریق تدهین آنست که در صلایه سحق میکند بحرارت نرم و قطره قطره ازین دهن بوی میدهد تا تمام درخورد پس در میان دو
قدح کند و وصل نماید و در تنور گرم یکشب تشویه دهد پس یکی از وی بر پنج جزو قمر طرح کند آن قمر مصبوغ گردد و از آن مصبوغ جزوی

واجزوی شمس تمام عیار ذوب کند شمس اعلای خوب بیرون آید نوع در جزوی براده شمس با شمس مورق بستاند
با سه جزو عطارد محرق ملغمه کند بعد از آن بستاند عقرب زرد برابر عطارد و عقرب با آهک آب نارسیده سحق کند و در خمی صینی
مطین کند و چهار مثل او از آب آهک آب نارسیده صاف کرده بر سر او ریزد و طبخ کند بآتش نرم تا آب محترق شود پس آن آب
بفتیله بچکاند و آب تازه بریزد و دیگر طبخ کند و صبغ بستاند و این عمل تکرار کند تا زمانی که صبغ در وی نماند آن زمان آن ملغمه در قدح
صینی مطین کند و از این آب بر سر او ریزد چنانچه او را بپوشد و در آتش آفتاب صفت نهد و سحق کند تا زمانی که آب آفرشود
و ملغمه تموتت کلی بیابد و منعقش شود و در قدح جفیده کرد و بهمان حرارت بدارد و سحق آهسته کند تا جسد که او کم گردد
بعد از آن دو مثل او عقاب محرق محلول بستاند و در بین القدحین بطریق تشمیع بخورد او دهد تا تمام در خورد و شمع گردد آن زمان جزوی
از آن بر سی قمر مذاب طرح کند شمس خوب بیرون آید و اگر حل کند و عقد نماید یکی بر صد طرح بذیرد نوع در دیگر براده حدید در آب
انار ترش حل کند پس روی تخت با چهار برابر او نوشادر بچهار بار ذوب کند هر بار با جزوی پس سحق کند و در حل نهد تا حل گردد
و چون حل شده باشد بر گیرد جزوی از این حدید محلول و جزوی از این روسخت در سحق و تسقیه و تشویه بخورد جزوی شنجرف دهد اول
حدید و آخر روی تخت پس دیگر در حل نهد و چون حل شد عقد کند و از آن معقود جزوی با هفت جزو قمر مصفی صاف
نورش و تجفیف نماید و ذوب کند شمس نیکو بیرون آید نوع در روی تخت اخلاطی زنگ اندرانی با یکدیگر سحق کند
و مسد و دالراس از وقت تا وقت تشویه دهد پس اخراج کند و با آب عذب غسل نماید تا زمانی که ملوحت و سیاهی
در وی نماند پس تجفیف کند و با برابر او نوشادر بیامیزد و بسرکه عجین کند و سر بوشیده بنهد و هرگاه که خشک شود دیگر بخل عجین کند و باید که
رطوبت خل از وی منقطع نشود تا تمام زنجار گردد پس خل مقطر بر سر وی ریزد چنانچه چهار انگشت زبر او بر آید و یک شبانروز بگذارد
و رها کند و چند بار بشوراند و چون خل ملون گردد بآهستگی جدا کند و دیگر خل تازه بریزد و این عمل چندان تکرار کند که زمره تمام حل گردد
پس آن آب ملون در آفتاب سر بوشیده بنهد تا خل از وی برود و زنجار تنها بماند و صفرة البیض پخته در مغرفهٔ آهنین کند و بر سر آتش
چندان بدارد که روغنی سیاه فام از وی بیرون آید پس زنجار مذکور با این دهن سحق و تسقیه کند چنانچه قطره قطره از این دهن می‌چکاند
و بر حرارت آفتاب صفت صلایه میکند تا آن دهن در وی حل میشود و دیگر می‌چکاند و این عمل چندان تکرار کند که بر روی صفیحهٔ محمی
تجربه کند چون موم جاری گردد پس ده جزو قمر ذوب کند و جزوی از این مدبر بسه نوبت در سه ذوب بوی دهد شمس چهار دانگ
عیار بیرون آید نوع در براده زمره با براده مریخ مغسول برابر ذوب کند پس برابر ایشان هر دو عقرب زرد اندک اندک در حین
ذوب تطعیم میکند تا زمره تمام سوخته گردد و وزن او هیچ نماند پس چون خشک شود بیرون آرد و ریزه کند و با آب نمک بشوید
و بهمین طریق هفت نوبت این عمل مکرر میکند آنگاه جزوی از این مریخ مدبر با دو جزو قمر و یک جزو شمس بگداز و شمس مظفری بیرون
آید نوع در روی تخت بگیرد و با آب سحق کند و هرچه با آب آمیزد از روی او صافی میکند تا تمام با آب بیاید بعد از آن آب از وی جدا
کند و خشک سازد پس بکمین خل خمر ده استار نوشادر در وی حل کند و صاف کند و زمره موصول بوی سحق و تسقیه کند تا زمانی که بر روی

صفحه

صفیحهٔ تافته نهد تمام بدود و بر رود و هیچ نماند آن زمان تصعید کند و آنچه متصعد شود در بوط بر بوط کند و بآتش نرم
استنزال کند پس یکی از آن بر ده جزو قمر مذاب طرح کند و از آن یکی و یک جزو شمس تمام ذوب کند شمس خوب
بیرون آید نوع در براده مریخ مغسول جزوی و علم ورق مسحوق جزوی با یکدیگر بیامیزد با سه بیست از مذکورین سه جزو زجاج
شامی یار کند و در بوطه کند و ذوب نماید و شش نوبت دیگر بدین طریق و بدین میزان این عمل بجای آورد بعد از آن از آن مریخ جزوی
واز روسخت دو جزو با یکدیگر بیامیزد و در بوط کند و ذوب نماید و این عمل چندان تکرار کند که جسد مریخ سرخی نارنجی لون
گردد و طیلسانی زرد بر وی ظاهر شود پس جزوی از این مریخ و دو جزو قمر با یکدیگر ذوب کند بیست نوبت بعد از آن از این
مدبر دو جزو و از شمس معدنی یک جزو و با سه بیست نوبت ذوب کند پس در راط ریزد پس بستاند جزوی از زاج
بلور و جزوی نمک طعام با هم سحق کند و معمول بدین املاح طلا کند و بر آتش نهد تا سرخ شود و با آب بشوید و این عمل چهار
نوبت بجای آورد تا معمول زردی سپید فام گردد و بعد از آن بگیرد جزوی شوره و جزوی زاج و نمک و جزوی نمک طعام
با هم سحق کند و دیگر معمول را با این املاح طلا کند و بر روی آتش نهد تا سرخ شود و در آب نوشادر اندازد و این عمل چهار نوبت
بجای آورد که شمس چهار دانگ عیار بیرون آید نوع در زمره بستاند و تنک سازد و یک روی وی بروغن زیت
بیالاید و گوگرد زرد مسحوق بر وی باشد چنانچه او را بپوشد و روی دیگر بعسل طلا کند و بر روی شنجرف مسحوق بپاشد و ته به ته در
ظرف سفالین مطین نهد چنانچه آن روی که شنجرف بر آنست بر آن روی که گوگرد بست نهد تا ظرف پر گردد و مسدود
الراس سه شبانروز در آتش زجاجان یا فخاران نهد و این عمل بدین صفت هفت نوبت تکرار کند و باید که در اول
شنجرف و گوگرد و زیت و عسل وزن کرده باشد تا در شش کرت دیگر بهمان میزان باری بیامیزد چون عمل تمام شود
زردی نارنجی بیرون آید پس عسل و زیت و شنجرف و عقرب و عقاب اجزا برابر در قرع تقطیر نماید و هرچه متقطر شود
باز بر ثفل راجع کند و این عمل چهار نوبت تکرار نماید پس آن متقطر در قاروره کند و مسدود الراس سه اسبوع در زبل
تعفین نماید پس آن مدبر با این آب معفن سحق و تسقیه کند تا زمانی که متشمع شود پس جزوی از آن بر پنجاه جزو قمر مذاب طرح کند
شمس خلاصی بیرون آید اگر بعد از تشمیع حل کند و عقد نماید جزوی بر دویست جزو طرح بذیرد نوع در دیگر زمره محترق
ده جزو و براده حدید مغسول چهار جزو و برابر مجموع نوشادر محلول سحق و تسقیه کند و تشویه دهد تا زمانی که متشمع گردد پس در میان
خم سرکه حاد بر سر قندیلی تعلیق کند و سر خم محکم کند و بر آتش نرم بنهد تا حل گردد پس شنجرف رومی جزوی بچهار جزو از این
محلول سحق و تسقیه و تشمیع نماید پس بر صفیحهٔ محمی تجربه کند اگر ثابت شده باشد فهو المراد و الا تکرار عمل کند تا ثابت گردد پس
جزوی از آن بر بیست جزو قمر مذاب طرح کند شمس خوب بیرون آید نوع در املاح محلول که مریخ در یکساعت حل نماید
و با این مریخ محلول مریخ محلول مریخ مکلس تسقیه کند تا متشمع شود و چون متشمع شد جزوی بر پنج جزو عطارد محمی در مغرفه مریخ طرح کند
علی الفور عقد گردد و از آن معقود جزوی بر پنجاه جزو قمر طرح کند شمس خوب بیرون آید نوع در براده قمر با زرنیخ غبیط

برابر بیامیزد و سه روز بخل خمر سحق و تسقیه کند پس تخفیف نماید و زرنیخ از و تصعید کند پس براده را در بوط بر بوط استنزال کند
جسدی زرد فرود آید   براده حدید و زرنیخ برابر با یکدیگر بیامیزد و خل خمر بر سر وی ریزد و در آفتاب تیز نهد تا آن خل سرخ
گردد پس آن خل خمر بستاند و باز تازه بریزد تا تمام حل گردد پس در آفتاب نهد تا خل تمام برود و عقد گردد و از آن معقود
جزوی بر پنج جزو مشتری منقی طرح کند جسد زرد فرود آید نوع در قمر جزوی و زهره منقی جزوی با اندکی بوره ذوب کند و براده سازد
و در مغرفه آهنین قوی بدنا سرخ می‌شود و سحق می‌نماید چندانکه خاک سرخ گردد پس با هم وزن او عطارد مغسول بیامیزد و سحق بلیغ نماید
تا ممتزج شوند پس در اثال تصعید کند و باز مصعد بر ثفل زد کند و بتیز آب تیز که از دو جزو انشخار و یک جزو زاج و چهار جزو آب گرفته
باشد روز سحق و تسقیه کند و شب تشویه دهد چنانچه چون شنجرف گردد و زیبق ثابت گردد پس جزوی از آن بر چهل جزو قمر مسود
طرح کند شمس اعلا بیرون آید و قمر مسود آنست که جزوی قمر و دو جزو ملح با یکدیگر سحق کند و در ظرف سفالین مطین کند و ده من زبل خشک
بر سر وی ریزد و آتش کند و در آنجا بگذارد تا سرد شود و باز عمل از سر گیرد و این عمل هفت نوبت تکرار نماید قمر مسود بیرون آید نوع در
شنجرف رومی بستاند و هفت نوبت گرم کند و در روغن کاو غوص نماید پس در صره از کتان کبود کند و آن صره در میان ملح مشوی
مسحوق معجن بدم فصادان گیرد و تجفیف نماید و باز در همین معجن گیرد و تجفیف نماید و دیگر بگل شیخ ممزوج بشعر دو نوبت تطیین
کند و هر دو نوبت تجفیف نماید پس بر زمین نهد و زبل بقر خشک چهار وصله بر چهار طرف او نهد و آتش کند و چون تمام سوخته
گردد چهار قطعه دیگر بنهد و برین منوال ز وقت تا وقت با آتش مداومت کند و چون سرد شود بردارد و بجامه سوراخ کند که
آب سیاه بیرون آید پس قمر تنک کرده هفت نوبت تابدهد و درین آب غوص کند قمر مسود بیرون آید پس پانزده جزو ازین
قمر مسود با جزو شمس تمام ذوب کند شمس خلاص خوب بیرون آید نوع در دو بوط بسازد و در ساختن اندکی پنبه داخل کند و تجفیف
نماید پس زعفران الحدید بیاض البیض عجین کند و اندرون بوطه بآن معجن طلا کند دیگر بزهره محترق معجن و دیگر بمرقشیشای ذهبی و دیگر
بزاج جبر پس رصاصه سنگ بصری را اندرون بوطه بنهد و سر بوطه بهمین طریق و همین ترتیب طلا کند و شد و وصل نماید اما وزن زاج
پنج یک رصاصه باید و وزن اجزای دیگر و برابر پس آن بوطه را چهار روز در آتش گلخن وار بنهد و روز پنجم چون سرد شود اخراج کند
و دو روز در آتش زبل غنم و یک روز در آتش انگشت از وقت تا وقت بنهد و چون سرد شود بردارد و آن زمان جزوی قمر
با دو جزو زهره ذوب کند و پنج جزو ازین مذوب جزوی از آن مدبر بیندازد شمسی بعیار چهار دانگ بیرون آید نوع در سنگ بصری
خالص و ربع ارتنه کار و نصف از زهره محترق مهیا با یکدیگر سحق بلیغ کند و صفرة البیض عجین کند و بندقه سازد و تجفیف نماید
پس دو برابر از زهره مذکور آب ملح عجین کند و بر روی کرباس بگسترد اندر آن بندقه در میان او نهد چنانچه شش جهت وی متساوی
بود شد و محکم ببندد پس در شکل ایشان زاج مسحوق به بیاض البیض عجین کند و آن صره درین معجن گیرد و تجفیف نماید و باز بطین حکمت
مطین کند و تجفیف نماید و سه شبانروز در آتش گلخن حام نهد و دو شبانروز در آتش زبل غنم و یک شبانروز در آتش فحم پس
بردارد که ثابت شده باشد پس جزوی قمر و دو جزو زهره با یکدیگر ذوب کند پس پنج جزو ازین مذوب جزوی از آن مدبر بروی طرح کند

شمس چهار دانگ عیار بیرون آید نوع در زرنیخ سرخ یک جزو و کوکرد یک جزو و سیماب نیم جزو و زرنیخ و کوکرد با یکدیگر سحق کند
و در مغرفه آهنین با آتش نرم بگدازد و باز هم وزن ایشان نوشادر برایشان طرح کند تا مشمع گردد آنگه سحق کند و یک درم نقره مذاب
دانگی ازین مدبر بروی طرح کند ظاهر و باطن او مسود گردد نوع در عقرب اصفر پنج استاره و صفره پنجاه بیضه و سی درم عطارد با
یکدیگر سحق بلیغ کند و در شیشه کند و شد و وصل محکم کند و در زبل سه هفته دفن کند و هر پنج روز تبدیل زبل کند پس ده جزو قمر ذوب
نماید و ازین مدبر جزوی بروی طرح کند قمر مسود سوادی قایم الثبات بیرون آید نوع در شنجرف و نوشادر برابر با یکدیگر سحق کند و بصفرة
البیض عجین کند و یک شب با آتش نرم تشویه دهد و دیگر سحق کند و همچنین بصفرة البیض و نوشادر عجین کند و تشویه دهد و هفت نوبت این عمل بجای
آورد پس جزوی بر پنج جزو قمر طرح کند شمس نیم عیار بیرون آید و ازین شمس جزوی با جزوی شمس تمام ذوب کند تمام عیار بیرون آید
نوع در بستاند شنجرف و در میان زهره محترق معجن بصفرة البیض نهد چنانچه شش جهت او سه انگشت متساوی پوشیده باشد پس در
ابگینه مسحوق معجن گیرد و دیگر در طین حکمت و تجفیف نماید سه شبانروز در تنور گرم تشویه دهد تا ثابت گردد و بطریق میزان مذکور طرح
نماید نوع در چهل جزو زنجفر بستاند و بیست جزو سنج و چهار جزو زاج و چهار جزو ملح اندرانی با یکدیگر سحق کند و بسرکه عجین نماید و زنجفر
در میان آن معجن نهد بطریق صره چنانچه سه انگشت متساوی باشد و تجفیف نماید و باز در طین حکمت گیرد و خشک کند و شصت شبانروز
با آتش نرم تشویه دهد تا ثابت گردد پس امتحان کند اگر ثابت شده باشد فبها و الا مکرر اعمال کند تا ثابت گردد و بمیزان مذکور بر جسد
مذکور طرح کند هم آن عیار بیرون آید نوع در عقرب زرد مصعد سه روز در خل غلی کند از بامداد تا شبانگاه و هر گاه که کف کند
بردارد و خل عتیق از وی جدا کند و جدید بریزد تا سه روز این عمل کند بعد از آن بردارد و دیگر در تیزآب که از آهک و انشخار
گرفته باشند رها کرده بجوشانند و بعد از آن بر صفحه قمر تجربه کند اگر مسود نشد و محل نمود مطوس گرد تمام باشد و الا عمل از سر گیرد
تا زمانی که علامت مذکور ظاهر گردد پس جزوی از آن و جزوی عطارد سحق کند و در ظرف سپید روی کند و ظرفی هم از سپید روی
بر سر وی نهد چنانچه این ظرف در روی نشسته و چهار انگشت خندق داشته باشد پس ظرف مذکور در میان ریگ مبلول نهد و رصاص
یک از دو در خندق وی ریزد چنانچه تمام در زمای او مساوی بود پس بر سر تنور نهد و چراغی که در وی دو مثقال فتیله پنبه باشد و روغن او
روغن بزر باشد یا روغن بید انجیر در زیر او نهد و آب در خندق ظرف ریزد و در کعب ظرف بالای یک دانه شلتوک نهد و منتظر باشد
هر گاه که شلتوک حرکت کند از آتش بردارد و چون سرد شود اخراج کند بشکل شنجرف بیرون آید و ازین مدبر جزوی بر شصت
جزو قمر مذاب طرح کند شمس نیکو بیرون آید نوع در بستاند سیاه دانه و سحق بلیغ کند چنانچه روغن از وی بیرون آید روغن پنبه دانه
یا بزرکتان بر سر او ریزد چنانچه چهار انگشت زبر او برآید و نصف وزن سیاه دانه انزروت سپید سوده با او ضم کند بر سر آتش
نرم نهد تا مجموع با یکدیگر ممتزج شوند چنانچه انزروت و جرم سیاه دانه در هم حل گردند پس روغن صافی نماید و جدا نهد پس
بول صبیان بستاند و سه روز در آفتاب نهد پس صافی کند و سه جزو از وی جزوی آهک آب نارسیده بروی طرح کند تا در وی حل
گردد و سه روز بگذارد و هر روز چند بار بشورد پس صافی او بگیرد و در آفتاب نهد تا خشک گردد پس جزوی از وی و پنج جزو سرکه منقطر را دیگر کند

وآن آمک مدبر سحق کند و اندک اندک بر وی افشاند پس در شیشه کند و در آفتاب گرم یا آتش نرم نهد و هر روز چند بار خضخضه کند
تا آمک در سرکه حل گردد پس اندکی ازین روغن در جامی کند و ازین آمک محلول بر وی طرح کند تا چون صابون گردد و ازین روغن در اعمال
بکار برد و این عمل چنانست که بگیرد جزوی عطارد مغسول با جزوی شمس ملغمه کند و در بوطه نهد و در کوره برد و بدمد تا گرم شود و یک
قطره ازین روغن بر وی طرح کند و اندک زمانی بگذارد و بر دارد تا سرد شود و باز در کوره نهد تا گرم شود و باز روغن بچکاند و رها کند تا سرد
شود و این عمل هفت نوبت تکرار نماید پس بگدازد که دو جزو شمس بیرون آید **نوع در** عقرب زرد یک جزو و نیم و عطارد
چهار جزو و نیم با یکدیگر سحق بلیغ کند چنانچه یک شی گردند در غایت سیاهی بعد از ان در قدح صینی مطین کند و با آتش نرم ذوب نماید
و اطراف او بکاردی تراشد چون نیکو ذوب یابد از آتش بردارد و چون سرد شود دیگر بار سحق کند و همچنان از میان آتش وان
مدور معلق کند و طبق از گل که سطبری او یک انگشت باشد باندازه سر کاسه قدری پهن تر بر سر کاسه نهد و چهار ساعت از بالای طبق
آتش کند آنگاه بر دارد و اگر از وزن عطارد چیزی زیاده باشد عمل آتش اعاده کند تا آن زمان که وزن عطارد تنها بماند آن زمان آنرا در
اثال کند و تصعید نماید که محتوی در غایت حمرت بر آید اینست تحمیر عطارد و در عمل مذکور **نوع در** شمس تمام عیار جزوی و زهره جزوی با
یکدیگر ذوب کند و تنک سازد و با علم اصفر مسحوق برابر فرش و تلحیف نماید و در بوطه نهد و سر بوطه بگل مشوی معجون به بیاض
البیض محکم کند و یک شبانروز تشویه دهد پس براده سازد و سه روز بخل عتیق منقطر در سایه خشک کند تا زنجار شود و ازین زنجار جزوی
بر بیست جزو قمر طرح کند و از ان جزوی با جزوی شمس تمام حمل کند شمس خوب بیرون آید **نوع در** شمس تمام عیار ده جزو و مریخ دو جزو
و قمر دو جزو و نیم با یکدیگر ذوب کند و در خلاص برد دوازده جزو نیم شمس خوب بیرون آید **نوع در** شمس یک جزو و قمر یک جزو
و زهره یک جزو و مریخ یک جزو و مرقشیثا برابر ایشان اجساد براده کند و با مرقشیثا سحق کند و با یکدیگر بیامیزد و آبی که از
یک جزو شب و یک جزو نوشادر و چهار جزو آب گرفته باشد عجین کند بعد از ان بندقه سازد و در صره کند و آن صره بگل حکمت بگیرد
پس سه شبانروز در آتش زبل تشویه کند پس بیرون آرد و استنزال کند که شمس خوب بیرون آید **نوع در** بما ده حدید
چهار نوبت با زنجار فرش و تلحیف کند و هر بار برابر او زجاج مسحوق بر سر وی پاشد و در کوره بدمد تا زمانی که دود زنجار منقطع
شود و آن زمان ذوب نماید و مثل او از زحل تطعیم کند و بدمد تا زحل تمام برود و با شمس و قمر مزج کند **نوع در** زحل دوازده نوبت
هر نوبت با نصف او زاج و زهره محترق تلحیف کند و بدمد تا ذوب یابد بعد از ان تمام ازین مدبر جزوی و از قمر جزوی و از شمس
دو جزو با یکدیگر ذوب نماید که شمس پنج دانگ عیار بیرون آید **نوع در** مریخ جزوی و علم جزوی بسرکه سحق کند و سه شبانروز
تشویه دهد و جزوی ازین بر پنج جزو زحل منقی طرح کند زرد گردد **نوع در** زحل جزوی سه نوبت هر بار با مثل او زهره محترق فرش و تلحیف کند
و ذوب نماید چون محمر شود جزوی و نیم از قمر و دو جزو از شمس با یکدیگر ذوب کند که شمس پنج دانگ عیار بیرون آید **نوع در** زحل
ذوب نماید جزوی و جزوی زاج و جزوی مرقشیثای ذهبی با یکدیگر سحق کند و تطعیم زحل نماید و بچوبی می شوراند تا زحل تمام خاک گردد
بعد از ان منکلس بر دارد و یک روز تمام با آب زاج محمر محلول صلایه کند پس تجفیف کند پس دانگی از ان بر مثقالی طرح کند

شمس چهار دانگ عیار بیرون آید **نوع در** علم و سیماب و عقرب با یکدیگر بیامیزد جدا نشوند **نوع در** لاژورد با زهره
ذوب کند از یکدیگر جدا نشوند **نوع در** بستاند علم و یک نوبت از بلح مشوی تصعید کند و یک نوبت دیگر از براده زهره
یا توبال تصعید نماید پس در ظرف صینی مطین کند و از تیزاب مذکور جزوی بر سر وی ریزد و سحق کند و با آتش بدارد تا تیزاب
در خورد پس جزوی دیگر بریزد و این عمل پنج نوبت تکرار کند علم چون صابون گردد پس بر دارد و با آب گرم غسل کند تا زمانی که
ملوحت در وی نماند و باید که در بین چین دماغ بر روغن بنفشه بادام چرب کرده باشد و بسته باشد که رایحه او ستم قاتلست
پس بستاند نوشادر جزوی و آمک آب نار رسیده جزوی و سه برابر ایشان آب بریزد و سه روز و نیم صلایه کند و چون خشک شود
آب تازه بریزد تا نم از وی منقطع نشود پس آب بر سر ایشان ریزد چنانچه چهار انگشت زبر ایشان بر آید و نیکو بشوراند و بگذارد
تا صافی شود و آن صافی بستاند و دیگر آب تازه بریزد و بستاند و چندان این عمل بکند که ملوحت و تیزی عقاب در وی نماند
پس آب تمام جمع کند و بر آتش نرم بدارد و در ظرف سفالین مزجج مطین کند و بر آتش نرم بدارد تا عقد گردد پس آن معقود
در شیشه کند و سر او مشدود نماید و در دیگی میان آب گرم بحرارت بدارد تا زمانی که عجین وار حل گردد پس در قرع کند و تقطیر نماید
و در صاعد بر یابط کند و تقطیر نماید و تکرار این عمل کند چندانکه ثفل تمام حل گردد پس آن علم مدبر با این محلول چندان سحق و تسقیه کند
در وزن دو برابر بیفزاید پس بگیرد عقاب شعر جزوی و از آب سپیدار دو جزو و در قاروره کند و دو هفته در زبل تعفین نماید پس
بر ان علم ریزد چنانچه سر انگشت زبر او بر آید و مشدود الراس هفت روز در آفتاب نهد و هر روز چند نوبت
تحریک دهد پس اخراج کند و در صلایه ازین عقاب شعر محلول چندان تسقیه کند و سحق نماید که علم مدبر بشکل عطارد سپیدی براق
بیرون آید که هیچ فرق میان او و عطارد معدنی نباشد پس آن عطارد منعقد کند نصفی از و در قرع کند که یک ذراع
طول او باشد و با آتش نرم بدارد تا آنچه رطوبتست از و بچکد و کلسی سپید در ته قرع بماند و آن نصف دیگر با جزو عقاب مصعد
چندان سحق کند که تمویت یابد و در اثال زجاجی مطین تصعید نماید و در قاره کند و به هفته در زبل حل نماید و آن کلس با این محلول
تسقیه کند بطریق تشمیع تا تمام در خورد و چون شمع شد باز به هفته در زبل حل نماید پس در میان رماد و با آتش نرم به بیست
ساعت عقد کند و جزوی ازوی بر بیست جزو عطارد مغسول محمی طرح کند علی الفور عقد ثابت گردد و از ان معقود جزوی بر صد
جزو زهره منقی طرح کند قمر کاملی اعلی بیرون آید و اگر باز حل کند و عقد نماید قوت طرحش مضاعف گردد والله اعلم
و اگر خواهد که شمس سازد بستاند عقرب زرد و در صره از کتان کند و تیزآب مذکور در ظرف صینی مطین کند و آن عقرب
در میان تیزآب نهد چنانچه چهار انگشت زبر او بر آید و با آتش نرم بدارد تا زمانی که سرخ گردد پس آن آب مصبغ بر دارد
و باز آب تازه بریزد و این عمل چندان تکرار کند که آب دیگر سرخ نشود پس آن آب محمر در ظرف صینی مطین کند و با آتش نرم بدارد
تا تیزاب تمام از وی برود و صبغ مجرد بماند پس صبغ مذکور با آن عقاب محلول چندان صلایه کند که در وزن بیفزاید پس عقاب
محلول مذکور بر سر وی ریزد و در عیا کند و در آتش نرم لطیف آفتاب صفت نهد سه اسبوع و چون سرد شود اخراج کند

و در صلایه صینی کند و بعقاب شعر محلول چندان سحق نماید که آن صبغ چون سنگ گردد پس دو جزو ازین صبغ مدبر با جزوی از آن اکسیر
قمری مذکور از علم جمع کند و در صلایه چندان بعقاب شعر محلول سحق کند که شمع گردد پس در زبل بچهل روز حل نماید و بچهل ساعت
عقد کند پس جزوی از آن با سه جزو عطارد مغسول در سحق امتزاج دهد و در ظرف صینی مطین کند و مشدود الراس شش ساعت در آتش
نرم تشویه دهد و جزوی از آن بر چهار جزو شمس معدنی طرح کند و از آن شمس جزوی بر دو بیست قمر مذاب در ذوب طرح کند
شمس خلاصی خوب بیرون آید نوع در روا کردن علم با عقرب به بیه بز احمر شصت نوبت طبخ نماید تا ثابت شوند و طریق عمل
آنست که بیه بگدازد و صافی او بگیرد و کل را جدا از علم و عقرب سحق بلیغ کند و در ظرف سفالین مزجج مطین کند و ازین روغن بالای
او ریزد چنانچه چهار انگشت زبر او برآید و سر ظرف نیکو محکم کند و تجفیف نماید و تنوری بزبل غنم نیکو بتابد و این ظرف در میان
آن آتش نهد و شش جهت او با این آتش ببوشد و سر تنور را استوار کند و از وقت تا وقت بگدازد پس اخراج نماید
و چون سرد شود بگشاید که روغن سیاه شده باشد بلطف از بالای او بردارد پس آن جوهر را اخراج کند و باز سحق نماید و دیگر در
ظرف مذکور بطریق مذکور روغن بر سر وی ریزد و مشدود الراس در آتش مذکور نهد پس اخراج کند و روغن از وی بستاند
و این عمل بدین نوع شصت نوبت تکرار کند عقرب چون شمس و علم چون قمر براق بیرون آید و ازین عقرب جزوی با دو
عطارد مغسول سحق بلیغ کند و در ظرف صینی مطین هشت ساعت آتش نرم بدهد و چون سرد شود اخراج کند و جزوی از آن
را در جزو شمس معدنی ذوب نماید و آهسته بدمد تا نیکو ممتزج شوند آن زمان جزوی از آن بر پنجاه جزو قمر مذاب طرح کند شمس اعلای
خوب بیرون آید و از آن علم جزوی بر دو جزو قمر مذاب طرح کند و از آن قمر جزوی بر صد و پنجاه جزو زهره قمر رواسی خوب بیرون آید
نوع در علم زرد مسحوق کرده و بیه گداخته صاف کرده و روغن زیت اجزا برابر با یکدیگر بیامیزد و پنج نوبت علم مذکور
بدین دهن طبخ کند و هر نوبت چون دهن سوخته شود برفق بردارد و تازه بریزد پس بعد از اتمام در شیشه زجاجی مطین کند
و دهن شیشه بشعر محکم کند و در کوره استنزال منکوس نهد و از بالای آتش انگشت کند تا علم مذوب شود و بشکل رصاص فرود
آید پس آن رصاص ده روز بدهن مذکور ترتیب کند چنانچه دهن بر بالای او ریزد و از وقت تا وقت مشدود الراس تشویه
دهد و چون سرد شود اخراج کند و دهن عتیق از وی جدا کند و جدید بریزد و چون مدت منقضی گردد بردارد و جزوی از وی بر شصت
جزو زهره منقی طرح کند قمری خوب بیرون آید نوع در علم اصفر مسحوق در ظرف صینی مطین کند و دهن کرده بیه صاف کرده بر سر وی
ریزد چنانچه سه انگشت زبر وی برآید و با آتش نرم ذوب کند و در آب ریزد و دهن عتیق از بالای آب بگیرد و ده نوبت این
عمل بجای آرد پس در شیشه زجاجی مطین کند و منکوس در کوره استنزال نهد تا بشکل مشتری مستنزل گردد پس بطریق مذکور
ده روز بدهن بیه تنها تشویه کند پس جزوی بر شصت جزو زهره طرح کند و از آن زهره جزوی با جزو قمر قمری خوب بیرون آید
نوع در بستاند علم از هر یک جزوی و ربع ایشان ملح طعام و سحق کند و بروغن شیره عجین کند و در قاروره زجاجی مطین کند
چنانچه پر باشد و یک شب در نار زبل تشویه دهد پس بیرون آورد و سحق کند و جزوی از وی و جزوی سنگ بصری و جزوی زرنیخ و جزوی عطارد مغسول

مجموع را بایکدیگر سحق بلیغ کند و تصعید نماید و جزوی از وی بر ده جزو زهره منقی طرح کند قمر گردد نوع در علم اصفر مسحوق دهن بیه بز
صاف کرده بر سر وی ریزد چنانچه چهار انگشت زبر او برآید و هفت روز در آتش زبل با نشاره تشویه نرم دهد و منتظر باشد که
هرگاه که لون ابیض متغیر شود بردارد و بر سر تنوری نهد و تقطیر نماید چون قطرات منقطع گردد بگشاید و ثفل اخراج کند و سحق بلیغ نماید
و بدهن جدید عجین کند و باز تقطیر نماید و استقصی کند تا زمانی که دیگر چیزی از وی متقطر نشود پس دهن اول با دهن ثانی بایکدیگر
جمع کند و دهنی سیاه لون باشد و باز این دهن در قرع کند و تقطیر نماید و آنچه در قرع بماند بشکل شمع اسود باشد بردارد و با اندکی نطرون سحق کرده
جمع و در بوط بر بوط استنزال نماید بشکل رصاص چیزی مستنزل شود پس یکی از وی بر پنجاه زهره منقی طرح کند قمری نیکو بیرون آید
نوع در یک رطل علم و ده مثقال نوشادر و ده مثقال طلق و ده مثقال شب در روز با یکدیگر سحق بلیغ نماید پس تجفیف کند
و تصعید نماید و جزوی از آن مصعد بر بیست جزو زهره منقی طرح کند قمر گردد اما باید که زرنیخ در اول هفت روز بخل خمر غلی کرده
باشد نوع در بستاند عقرب زرد مسحوق در ظرف صینی که بر وی دو دسته باشد کند و آن ظرف تطیین نماید پس روغن
کتان بالای او بریزد چنانچه سه انگشت زبر او برآید پس آن ظرف بر سر تنور مدور منهدم بنهد و با آتش نرم ذوب کند و در
و در ظرف دیگر صینی که در وی چند سوراخ باشد و آن ظرف بر سر خم صینی که در وی تیزآب باشد که از یک جزو آهک و دو جزو قلی
و چهار جزو آب گرفته باشد بریزد پس بردارد و تجفیف کند و سحق نماید و دیگر تکرار عمل ذوب کند و دیگر در تیزآب ریزد و باید که
تیزآب گرم کرده باشد و این عمل تکرار کند تا زمانی که عقرب کبودی سبید فام گردد و دیگر مشتعل نشود بعد از آن آن عقرب سحق کند
و تجفیف نماید و در صره که از موی اسب محکم بافته باشند کند و هم بموی اسب سر او محکم ببندد و در میان تیزآب مذکور در ظرف
مذکور تعلیق کند و آن ظرف در میان ظرفی سفالین مطین که در وی آب عذب باشد باز معلق سازد و آن ظرف بر سر تنوری مدور منهدم نهد
و آتش کند چنانچه آب غلی کند و تیزاب غلی نکند و چون تیزآب مصبغ شود برگیرد و باز مجدد بریزد و این عمل چندان تکرار کند که آب دیگر
مصبغ نشود و آن جرم را در عمل بیاض بکار برد و در عمل حمره و عمل بیاض چنانست که عقرب مبیض جزوی در ظرف صینی کند و از آب دوغ ترش
منقطر دو برابر بر سر او ریزد و بر آتش نرم نهد تا آب تمام در خورد و این عمل چهار نوبت مکرر کند پس چهار جزو عطارد مغسول
در مغرفه آهنین مجلی گرم کند و ازین عقرب مدبر جزوی بر وی طرح کند علی الفور عقد ثابت گردد و از آن معقود جزوی بر بیست جزو
زهره منقی طرح کند قمری کاهی بیرون آید و عمل حمره آنست که آن آب مصبغ در آفتاب نهد تا آب تمام برود و صبغ مجرد بماند پس آن
صبغ بنوشادر و زاج محلول چندان سحق و تشویه و تسقیه کند که شمع گردد پس از آن مبیض ثابت دو جزو و ازین صبغ مدبر دو جزو
بایکدیگر بیامیزد و بهمان آب تسقیه کند بطریق تشمیع و چون شمع شود در زبل سه اسبوع حل کند و بچهار ساعت عقد نماید و از آن
جزوی بر دو بیست جزو قمر طرح کند شمس خوب اعلا بیرون آید نوع در عقرب زرد بسرکه سه روز صلایه کند پس دو برابر عقاب
یار کند و هم سحق کند پس برابر ایشان براده حدید یار کند و سه روز بسرکه تسقیه کند و سه نوبت بسرکه بشوید پس بآب صافی غسل
کند چنانچه طعم سرکه و ملوحت در وی نماند پس خشک کند و دیگر با دو برابر نوشادر بیامیزد و نیکو سحق کند و در شیشه کند و سر شیشه استوار کند

و خشک کند پس شیشه در میان ریگ نهد و یکشبانروز آتش کند پس چون سرد شود بیرون آورد با ثفل او نوشادر سحق
نماید و بهمان طریق عمل کند و این عمل هفت نوبت بجای آورد بعد از اتمام عقرب و عقاب ببیند که سپیدی خوب ثابت شده
بر روی اخلاط نشسته باشند بحکمت بر دارد که آن عقد فرار و قوام مشتری کند نوع در عقرب زرد دو جزو و عطارد مغسول سه جزو
سه روز علی الدوام با یکدیگر سحق کند چنانچه اثر عطارد نماند انگاه در مغرفهٔ آهنین کند و هم وزن ایشان کرده پیه گداخته صاف کرده
بیندازد و در آب ریزد و بتدبیر روغن و آب از سر ایشان بر دارد پس تخفیف کند و نیکو سحق نماید و یکشب در سرکهٔ کهن اندازد و با ملاح
بر دارد و تخفیف کند و باهم وزن ایشان روغن مذکور بگدازد و باز در آب ریزد و این عمل چهل و پنج نوبت بجای آورد پس
امتحان کند اگر ثابت شده باشد فهو المراد و الا بنصاب شصت رساند که البته ثابت گردد و عقد عنان کند و آن عنان معقود تبیض زهره
کند نوع در دیگر بگیر عقرب زرد و بول چندان سحق و تسقیه کند که گل گردد پس از دو برابر او عطارد مغسول بستاند و بهر ده جزو
از عطارد جزوی مشتری ذوب کند و عطارد در وی ریزد تا ممتزج شوند و با آب و نمک چندان غسل کند که سیاهی از وی تمام برود
پس عقرب مذکور را با این عطارد سحق بلیغ نماید تا نیکو ممتزج گردند پس در میان قدح زجاجی مطین کند و بقدحی دیگر غیر مطین بپوشد
و وصل محکم کرده در تنور نیم تفسان نهد از زبل شتر و سر تنور محکم کند و چون سرد شود اخراج نماید و در صلایه قاعده کند و سحق
بلیغ نماید پس اعادهٔ عمل کند و تشویه نماید و این عمل هفت نوبت تکرار کند پس جزوی بر سی جزو زهرهٔ منقی طرح کند قمر خوب
بیرون آید و همچنین مدبر به بول صبیان چندان سحق نماید و تسقیه کند و تشویه دهد که بر روی صحیفهٔ محمی تجربه کند دخان نکند پس در قاروره
زجاجی مطین کند و آب عذب بر سر او بریزد و نیم روز در آتش نرم نهد و نیم روز بگذارد تا سرد شود و باز در قاروره کند و آب
بر سر او ریزد و این عمل چندان تکرار کند که دوا در قاروره منسبک گردد و بر روی صفیحهٔ محمی چون موم جاری شود پس جزوی
از آن بر یا نصد جزو زهره طرح کند قمر خوب بیرون آید نوع در بستاند عقرب اصفر و سحق بلیغ نماید پس علم اصفر و قلی
اشنانی و آهک آب نارسیده اجزا برابر در سحق با یکدیگر بیامیزد و در قدری پاک کند و چهار برابر آب بر سر ایشان ریزد و بجوشاند
تا نیمهٔ آب برود پس صافی کند و آن عقرب مسحوق در ظرف صینی مطین کند و از این آب بر سر وی ریزد چنانچه چهار انگشت زبر
وی بر آید و بجوشاند و هر سیاهی که بسر می آید بکفگیر میگیرد و آب تازه می ریزد و این عمل چندان تکرار کند که دیگر کف نکند و آب
صافی شود پس آب بلطف از وی جدا کند پس تخفیف نماید و بول صبیان بر سر وی ریزد چنانچه چهار انگشت بالای او استاده
باشد و چهل روز بگذارد و هرگاه که بول از این میزان کم گردد دیگر بریزد پس بول از وی جدا کند و تجفیف نماید که احتراق
از وی رفته باشد پس چهار جزو بیضة البیض و جزوی بورهٔ ارمنی با یکدیگر بیامیزد و سه روز علی الدوام سحق کند پس در قرع
کند و استقصا نماید تا تمام آنچه از رطوبت در وست از وی بتقطر بیاید پس جزوی از آن و جزوی عقاب محلول با یکدیگر
بیامیزد و در سحق بوی فوراند چنانچه اندکی می ریزد و سحق میکند تا خشک میشود و دیگر می ریزد پس آن آب بیضة البیض ببیت و
یک روز بهمین طریق بوی فوراند پس این عقرب در قدحی صینی مطین کند و آب شب یمانی منقطر بر سر وی ریزد چنانچه سه انگشت

130

زبر وی بر آید و قدحی دیگر بر سر وی ترکیب کند و شد و وصل نماید و تخفیف کند و سه ساعت در آتش زبل نهد و چون
سرد شود اخراج کند و جزوی از وی بر صد و سی جزو قرار مغسول محمی طرح کند عقد ثابت گردد و از آن ثابت جزوی بر جزوی قمر
و از آن قمر جزوی بر ده جزو زهره طرح کند قمر کانی بیرون آید نوع در بستاند جزوی عقرب و جزوی عطارد و جزوی عقاب
با یکدیگر سحق کند چنانچه عطارد تموت کلی بیابد و خاک سیاه شود بعد از آن بستاند شیشهٔ زنجفری مطین و دوای مذکور در آنجا
کند و اگر سی درم باشد یک روز تمام آتش کند اول یک چوب بنهد باندازهٔ یک انگشت تا وقت چاشت و دیگر دو چوب
بنهد تا وقت نیمروز دیگر سه چوب تا وقت عصر دیگر چهار چوب تا وقت غروب پس در کوره بگذارد تا سرد شود بعد از آن
بیرون آورد و زیبق از وی بلطف اخراج کند زیبق باید که بوزن خود باز آمده باشد و لون او چون خون خشک گشته و این
عمل بدین طریق هفت نوبت تکرار کند با تجدید اخلاط پس با ثفل او کبریت زرد سحق کند و ظرفی از مس بسازد که بر روی یک
وجب باشد بسطبری یک انگشت و مسحوق مذکور در وی کند و در وی اغشته کند چنانچه بقدر دو انگشت ظرف خالی ماند پس
بستاند تراشهٔ تیر گران و ظرف مذکور بر زمین نهد و تراشه بر بالا و جوانب او بریزد چنانچه چهار انگشت تراشه باشد بعد
از آن آتش در وی زند و چون آتش فرو نشیند باد بر روی ظرف دهد تا خاک سوخته تمام برود و زیبق خالص قایم النار
بماند و این عمل نیز سه نوبت تکرار کند مر یار نجد عقرب کند هم بوزن عطارد بعد از آن عطارد را بیند در غایت حمرة و ثبات که بلطف
عمل کرده باشد یکی از وی بر دویست قمر طرح کند در غایت خوبی و لطافت و ثبات بیرون آید نوع در عقرب جزوی و روی سوخته
جزوی و خشت پخته جزوی بسرکه سه روز علی الدوام سحق کند و در ظرف سفالین مطین کند چنانچه پر باشد و یکشب در تنور گرم
تشویه دهد پس در اثال مطین کند طول او دو وجب باشد نمک مشوی فرش کند بقدر دو انگشت مضموم و عقرب بر روی
وی بگسترانند و نمک بر سر وی نهد و اول وصل بکند و آتش نرم کند و عرقی که بر نمک می نشیند بر می دارد و چندانکه عرق منقطع شود
و عقرب بنیاد صعود کند آتش ترک کند و شد و وصل محکم نماید و تخفیف کند پس هشت ساعت آتش نرم لطیف نماید و بگذارد
تا سرد شود و اخراج کند و بر دارد و جزوی از آن با جزوی برادهٔ مشتری در روز با بول صبیان با بیاض البیض مقطر بر دوام سحق و تسقیه
کند و چون بحرارت سحق خشک گردد دیگر آب می ریزد پس بطریق مذکور یکشب تشویه دهد و در اثال مذکور استخوان مکلس
فرش کند و بطریق مذکور ده ساعت تصعید نماید و چون سرد شود بر دارد پس دوغ ترش پنج جزو و اجزوی نوشادر بیامیزد
و بر سر ده جزو از این آب چهار جزو آهک آب نارسیده بریزد و دو روز بگذارد و در هر روز چند نوبت بشوراند پس در قرع
تقطر نماید و آن مصعد در ظرفی صینی مطین کند و بر کوس تنک سر وی ببندد و از این مقطر بر سر او ریزد چنانچه چهار انگشت زبر او بر آید
و بر زبر آتش نرم نهد تا این آب تمام در وی محو گردد باز آب تازه بریزد و باز بر آتش نهد و این عمل چهار نوبت تکرار کند پس
بر صفیحهٔ قمر محمی تجربه کند اگر محل خود مطموس گردد و مسود نگردد تمام باشد و الا آب بر یاد تا زمانی که علامت مذکور پیدا شود پس در هر
عمل که فواید بکار برد نوع در عقرب زرد مسحوق در قرع کند و آب زاج حبر محلول متقطر بر سر او ریزد چنانچه چهار انگشت زبر او بر آید

وازوی تقطر کند و آنچه متقطر شود باز بر سر او ریزد و باز تقطر کند و این عمل چندان تکرار کند که این آب تمام محو گردد و دیگر بطریق
اول آب مذکور بریزد و دیگر بار تقطر کند و باز رد تقطر بر ثفل نماید همچنان تا آب از وی محو گردد و این عمل نیز چهار نوبت
تکرار نماید عقرب ثابت گردد آنگاه در هر عمل که خواهد بکار برد **نوع در** عقرب بیض و علمین و مشتری و مریخ مکلس اجزا برابر
با آب املاح و بیاض البیض متقطر عجین کند و سحق بلیغ نماید و این آب چندان در سحق و تشویه بوی خوراند که مشبع گردد پس عطارد محلول
برابر مجموع همچنین بوی خوراند پس در زبل چهل روز دفن کند حل گردد و بچهل ساعت عقد نماید پس جزوی از این بر بیست و پنج
جزو زهرهٔ منقی طرح کند قمر خوب بیرون آید **نوع در** عقرب اصفر سحق کند و در صرّه کند و آن صره در میان آهک آب نارسیده بنهد
چنانچه تمامی او پوشیده شود و در تنوری که در آن نان نخته باشند یک شبانروز تشویه دهد سپید گردد **نوع در** عقرب اصفر
مسحوق بول بقر بر سروی ریزد و سه روز رها کند پس آب از سروی بلطف بردارد و تازه بریزد و پنج نوبت این عمل را تکرار کند
پس در تیزآبی که از قلی و آهک گرفته باشند طبخ کند پس تیزآب از وی جدا کند و تجفیف نماید پس در ظرف زجاجی مطین کند
و آب ملح متقطر بر سروی ریزد و وصل محکم کند و تشویه نماید و در آفتاب سالم تر باشد و چند نوبت این عمل مکرر کند و هر نوبت آب
تازه بریزد تا تمام سپید گردد بر روی صفحهٔ قمر تجربه کند اگر ثابت باشد فهو المراد و الا تکرار عمل کند تا زمانی که چون موم جاری گردد
و محل خود مطموس کند و مستور نگرداند و در هر عمل که خواهد بکار برد **نوع در** عقرب فارسی یکپاره در سه طبق کاغذ بپیچد و در ظرف
سفالین شش جهت او مساوی با آهک آب نارسیده بپوشانند و یک شب در زبل تشویه دهد و چون سرد شود اخراج کند که ثابت شده
باشد و در عمل بکار برد **نوع در** عقرب ببول صبیان دو روز در آفتاب سحق کند پس تجفیف نماید پس در قرع کند و بول تازه بریزد
و تقطر نماید پس ده روز بهمان طریق اول ببول سحق کند و باز در قرع تقطر نماید و این عمل سحق و تقطر سه نوبت بجای آورد پس
تجفیف کند و بطریق مذکور تصعید نماید که ثابت شده بر حوالی آثال بر آید پس بردارد و جزوی از آن و جزوی عطارد مغسول
غبیط سحق کند و یک شب تشویه دهد تا ممتزج شوند پس جزوی بر بیست جزو زهرهٔ منقی مذاب طرح کند قمر نیکو آید **نوع در**
حل قمر جزوی و ملح قلی نیم جزو و ملح اندرانی نیم جزو و آهک یکی بیامیزد در یک نفته تعفین کند پس تقطر نماید و علم و عقرب هر کدام که خواهد
در وی غلی کند تا ثابت گردد و آن ثابت عقد فرار و تبییض زهره و قوام مشتری نماید **نوع در** روغن شیر بخت پانزده جزو در تغار
سفالین مطین کند و در پهلوی او سوراخی کند بقدر جوالدوزی و آن ثقبه بچوبی محکم کند و یک جزو اشخار اشنانی نیکو سحق کند و درین
روغن ریزد و سه روز بگذارد و هر روز چند نوبت بچوبی بشوراند روز سیم آن چوب از آن ثقبه بیرون کند و آن ثقبه
بر کوهی دوته بپوشد و در زیر آن ثقبه ظرفی بنهد تا روغن تمام از جرم جدا شود و فرود آید پس آن ثفل بیندازد و روغن باز در
ظرف کند و ثقبه مسدود کرداند و جزوی دیگر اشخار مسحوق بر روی ریزد و بهمان طریق بگذارد و بهمان نوع بستانند و این عمل پانزده
نوبت تکرار نماید پس با این روغن عقرب یا علم یک روز تسقیه و تشویه دهد ثابت گردد و این ثابت همان عمل مذکور نماید
و اگر عوض روغن آب عذب کند و بطریق مذکور پانزده جزو آب پانزده جزو اشخار بوی دهد و از وی بستانند و عقرب و علم

بوی سحق و تشویه و تسقیه نماید همچنان ثابت گردند همان عمل کنند **نوع در** آهک آب نارسیده جزوی و آب سه جزو در آفتاب
نهد یک شبانروز پس بجوشانند و صاف کنند و عقرب در وی طبخ کند حل گردد چون خون **نوع در** بورهٔ زره گران حل
کند و صاف کند و با آن صاف محلول عقرب تسقیه و تشمیع کند ثابت گردد **نوع در** قلی دو جزو و نوره یک جزو و آب ده جزو
بر سر ایشان ریزد و هفت شبانروز بگذارد پس صافی آن بگیرد و طبخ کند تا زمانی که ثلث آب برود باز از این آب ده جزو
بر سر سه جزو قلی و نوره بمیزان مذکور ریزد و همان مقدار ایام بگذارد و باز صافی کند و باز طبخ نماید و باز تکرار عمل کند پس
عقرب زرد مسحوق بستانند و در صرّهٔ از کتان کند و در این آب تعلیق کند چنانچه چهار انگشت بالای او برآید و تشمیس کند اگر تابستان
باشد و تشویه دهد اگر زمستان و هرگاه که آب سرخ شود آن آب بردارد و آب تازه بریزد و این عمل تکرار میکند تا زمانی که آب
دیگر سرخ نشود و جرم سپید بماند پس بهر عمل که خواهد بکار برد **نوع در** حل قمر جزوی و ملح قلی دو جزو و آهک یکی بیامیزد و تقطر کند
و عقرب یا علم در وی چهار نوبت غلی کند ثابت گردد پس بیست بار بر بیست سحق و تسقیه و تشویه نماید مشمع گردد و تبییض
زهره و عقد فرار و قوام مشتری کند **نوع در** بستانند شنجرف یکپاره و در صرّهٔ از کتان کند و در میان زهرهٔ محترق یا براده
بصفرة البیض فلک وار ببندد چنانچه سه انگشت باشد از هر جانبی و آن زهره در صرّهٔ دیگر گیرد و آن صره در گل حکمت گیرد و تجفیف
کند و یکبار دیگر هم در طین حکمت گیرد و مجفف کند و در آتش گلخن یا آتشی که حرارتش مثل آن باشد بنهد و شش جهت ولا آن آتش
یک وجب متساوی پوشیده شود و از وقت تا وقت بگذارد و هرگاه که آتش کم میشود اضافه میکند پس چون سرد شود بردارد
و تجدید زهره کند بطریق مذکور و این عمل سه نوبت بجای آورد پس در ظرفی زجاجی کند و سه مثل او خل عتیق بر سروی ریزد و هر روز
چند نوبت خضخضه کند تا حل آبی گردد آبی در غایت قوت که اگر آهن تنک کرده در این آب اندازد حل گردد اگر با این محلول عطارد
مصعد بیست و یک روز سحق و تسقیه کند عقد گردد و آن معقود جزوی ببیست جزو زهرهٔ منقی قمر گرداند **نوع در** بستانند
از عطارد مغسول جزوی و از علمین از هر یکی نیم جزو و علمین در ظرفی سفالین مطین با آتش نرم سه ساعت بگدازد و عطارد در مغرفهٔ
آهنین گرم کند و از ثقبهٔ مکبه در علمین گداخته ریزد و شش ساعت دیگر آتش نرم کند و چون سرد شود اخراج کند و سحق نماید و باز
در آثال کند و هشت ساعت دیگر آتش کند و چون سرد شود بگشاید که عطارد ثابت بر روی اخلاط نشسته باشد بلطف بردارد
و جزوی از آن بر بیست جزو زهرهٔ منقی طرح کند قمر کامل بیرون آید **نوع در** دیگر بستانند زاج قبرسی و نوشادر بیکانی و با یکدیگر سحق کند
و در مغرفهٔ آهنین که سطبری او بقدر یک انگشت باشد ذوب کند بدمیدن و بمیلی می شوراند چون گداخته شود بر دارد پس جزوی
روسخت و جزوی نوشادر با یکدیگر سحق بلیغ کند و همچنان ذوب نماید پس آن مذاب اول با مذاب ثانی با یکدیگر سحق کند
و ربع مجموع نوشادر جدید اضافه کند و باز سحق بلیغ نماید و باز ذوب کند و دیگر سحق نماید و در ظرف زجاجی کند و سه مثل او
سرکهٔ کهن بر سر او ریزد و هر روز چند بار خضخضه کند تا حل آبی گردد و آبی باشد در غایت قوت که اگر آهن تنک در وی اندازد حل گردد
اگر عطارد بوی سحق کند عقد گردد و اگر آن آهن محلول بعطارد مصعد خوراند در سحق و تشمیس عقد ثابت گردد و آن معقود

ببیض نحاس و قوام مشتری کند **نوع در** عطارد ثابت جزوی و رصاصه سنگ بصری دو جزو و عقاب ثابت نیم جزو و عقرب
مصعد نیم جزو و مجموع با یکدیگر سحق کند و هفت روز با آب زاج ترکی تسقیه کند و سه روز هر روز سه نوبت از آب قلی
و مورد مذکور بوی خوراند و در بوطه اسین کند و از بن آب بالای او بریزد چنانچه چهار انگشت زبر وی بر آید پس بر آتش
نرم نهد تا تمام آب در خورد پس بیرون آرد که ثابت شده باشد پس جزوی از وی بر جزوی از قمر طرح کند و از ان قمر جزوی
بر ده جزو زهرهٔ منقی قمری خوب بیرون آید و اثبات سنگ بصری بخار شعر و زبیب است و غلی کردن او در بول صبیان
کل واحد از ایشان هفت نوبت است و هر نوبتی یکشبانروز و اوّلین که شعر و زبیب است برابر و ثالث چهار برابر
نوع در بستاند عطارد و عقاب و قلی برابر و عقاب و قلی با یکدیگر سحق نماید و هم برابر ایشان بول صبیان بریزد تا حل شود پس
در قرع کند و تقطر نماید و آن مقطر عقد کند پس جزوی از ان معقود و جزوی زاج در مغرفهٔ آهنین با تش نرم ذوب کند و قرار
محمی برابر ایشان بر ایشان طرح کند عقد ثابت کردن **نوع در** عطارد پنج جزو و از علین هفت جزو و سه روز با یکدیگر صلایه کند و بول
صبیان پس در بوطه کند و بگدازد و چون سرد شود بیرون آورد و جزوی از ان بر دو جزو زهرهٔ منقی طرح کند قمری خوب گردد **نوع در**
عطارد از زاج جبر و ملح اندرانی اجزا برابر سه کرت تصعید نماید پس ثلث وی عقرب مصعد یار کند و سی نوبت دیگر تصعید نماید
ثابت و منسبک گردد و یکی از ان بر پانصد مشتری منقی طرح بذیرد و قمر گردد **نوع در** عطارد ده جزو و زحل سه جزو و بگدازد و عطارد
بر وی طرح کند و سه روز بس که صلایه کند و هر روز با آب زاج ترکی و سه روز با آب شب یمانی بعد از ان بیضه خالی کند و این معمول
در وی کند و سر وی تنگ مکلس معجن بسپیدهٔ بیضة البیض محکم کند و دو هفته در زبل دفن کند پس بیرون آرد که عقد ثابت شده
باشد و اثبات عطارد بقلی کردنست در آب تا زمانی که ثابت شود یا بذوب کردن ارزیز با عقرب برابر و غلی کردن
در روغن شیر بخت **نوع در** عطارد چهار نوبت از زاج تصعید کند پس سه جزو از وی با جزوی عقرب مصعد یار کند و سحق بلیغ
نماید و سی نوبت تصعید کند که در آخر منسبک و ثابت گردد و جزوی از ان بر دویست جزو زهره طرح کند قمری خوب اعلی
بیرون آید **نوع در** عطارد مغسول در آب قلی و مورد در ظرفی حدیدی مطین با تش دهد شبانه روز متوالی غلی کند و در اثنای عمل غلیان سرهن
تحریک میدهد و هرگاه که نمک می بندد بر میگیرد و آب تازه می ریزد چنانچه روی او علی الدوام با این آب پوشیده باشد که البته
ثابت گردد **نوع در** عطارد مغسول در بوطه کند و بقشر بیض فرش و تلحیف نماید و دیگر مرتک مسحوق و بالای مرتک نوشادر سحوق
نه باشد و بوطهٔ دیگر بر سر وی نهد و وصل محکم نماید و هر دو بوطه تطیین کند و تجفیف نماید و یکشبانه روز در آتش انگشت تشویه کند
عطارد عقد شود و منطرق گردد پس جزوی از ان بر سی جزو مشتری منقی طرح کند قمر گردد **نوع در** حنظل تازه میان او خالی نماید و عطارد
مغسول در وی کند و آب عرطیثای مقطر بر سر وی ریزد و آنچه از سر وی بر گرفته است بر سر وی نهد و بر کوسی تر بپیچد و یکشب در آتش
زبل سوخته تشویه کند که بعد عقد گردد و دیگر براده سازد و در حنظل ریزد و اعادهٔ عمل کند و هفت نوبت این عمل تکرار نماید و جزوی
بر بیست جزو زهره طرح بذیرد و قمر گردد **نوع در** عطارد مغسول ده جزو و کلس قشر بیض جزو یک جزو با یکدیگر سحق بلیغ کند و در قاروره زجاجی

شدود

شد و دار اسن دو هفته در زبل دفن کند حجر سپید مصلب بیرون آید و جزوی از ان بر بیست جزو مشتری طرح بذیرد
نوع در گوی از موم بسازد و بملح و زاج مشوی معجن ببیاض البیض آن گوی ساری تطیین نماید و تجفیف کند و باز بهمان معجن تطیین
نماید و این عمل سه نوبت تکرار کند پس جابجا سوراخ کند و در آتش نهد تا موم بیرون آید پس اندک زاج سحوق در ان گوی کند
و عطارد مغسول بریزد و دیگر زاج سحوق باشد و آن ثقبه بهمان معجن مسدود کند و تجفیف نماید و زحل در بوطهٔ از حدید ذوب
کند و این گوی در میان آن نهد چنانچه زحل این گوی را بپوشد و چهار روز بر آتش نرم بگذارد چنانچه زحل گرم باشد بعد از ان زحل را
بگدازد و آن گوی بر دارد که عطارد در وی عقد ثابت شده باشد و جزوی بر سی جزو مشتری یا زهرهٔ منقی طرح کند قمر خوب اعلی بیرون آید
نوع در جزوی برادهٔ قمر با سه جزو عطارد ملغمه کند پس شب یمانی و عقاب و بیکانی و ملح اندرانی از هر یک جزوی با یکدیگر سحق کند پس
این سحوق با ملغمه سحق بلیغ نماید تا عطارد در وی محو گردد بعد از ان آب عذب بر سر ایشان ریزد زمانی بگذارد پس آب راجع کند باز
تازه بریزد و راجع کند و این عمل چندان تکرار کند که ملوحت در وی نماند پس تجفیف کند و دو مثل ملغمه عقاب ثابت محلول الطریق
تشمیع بوی خوراند تا شمع گردد پس جزوی از ان بر سی جزو زهرهٔ منقی طرح کند قمری نیکو بیرون آید و اگر عوض قمر مشتری کند شاید **نوع در**
بستاند قشر مکلس و با آب اشخار و مرداسنج یکروز سحق بلیغ کند و یکشبانه روز در تنور گرم تشویه دهد باز بلبن العذرا
مذکور سحق بلیغ نماید و باز تشویه دهد و این عمل سه نوبت مکرر کند اسپیداجی سپید گردد پس ببیاض البیض مصر یکشبانه روز
سحق بلیغ نماید و یکشبانه روز تشویه دهد و این عمل نیز سه نوبت تکرار کند پس جزوی از وی بر شصت جزو زهره یا مشتری
منقی طرح کند قمر گردد و عمل لبن العذرا چنانست که بستاند اشخار اشنانی و سحق بلیغ کند و هر جزوی از وی پنج جزو خل عتیق بریزد و بستاند
مرتک و سحق بلیغ کند و جزوی از وی پنج جزو خل عتیق بریزد و سه روز تشمیس کند پس بهم بچکاند پس جزوی از ان آب اشخار مقطر
سه جزو از ین آب مرداسنج بیامیزد و در سحق بقشر مکلس خوراند و تشویه دهد تا تمام گردد بعد از ان بعمل برد **نوع در** بستاند کلس قشر
و با نصف وی عقاب سحق بلیغ کند یکشبانه روز تا حل گردد پس جزوی از وی بر چهار جزو عطارد مغسول طرح کند عقد گردد
و اگر با طلق مکلس هم بدین طریق عمل نماید و ده جزو از وی با دو جزو مشتری مکلس و جزوی زرنیخ معقود بیامیزد اول مشتری با عطارد
پس دیگر طلق بیندازد و همچنین سحق کند و پنج شبانه روز تشویه دهد تا با یکدیگر ممتزج گردند پس جزوی از وی بر چهل جزو زهرهٔ منقی
طرح کند قمر خوب اعلا بیرون آید **نوع در** بستاند طلق صافی و مورق سازد و در بوطهٔ نو با نمک آب نارسیده فرش و تلحیف کند
و در کوره بدمد تا بوطه نیکو سرخ شود و چون سرد شود اخراج کند و بلطف آنکه از وی جدا کند و نگاه دارد و باز با نمک مجدد فرش و تلحیف نماید
و این عمل هفت نوبت تکرار کند مکلس گردد پس آنکه تمام از وی بلطف جدا کند و نگاه دارد پس عقاب خالص بستاند
و جزوی از دو جزو زبد البحر و دو جزو بلور یا زجاج سپید سحوق نصف در اثال تطیین فرش کند و نصف با عقاب بیامیزد و تصعید نماید
پس عقاب مصعد سه قسم سازد و قسمی در شیشه بیان آب گرم حل کند و آن محلول در قرع و انبیق تقطیر نماید و ثفل آن بیندازد و باز
مقطر وزن کند و به پنج جزو از ین مقطر جزوی از ان مصعد بیامیزد و باز تقطیر نماید و باز پنج جزو از مقطر با جزوی مصعد مزج کند و تقطیر نماید

واین عمل یازده نوبت بجای آورد و بس در شیشه کند و سر شیشه بموم نیکو مشدود کرداند و آن شیشه در میان روغن
شیر بخت نهد و اگر چنین نکند شیشه از حدت این آب شق کردد و عقاب محلول برود و بس آن طلق مکلس در صلایهٔ صینی با این
عقاب محلول چندان سحق کند که جزوی در وزن بیفزاید و درین حین باید که دماغ بسته باشد بس در آثال زجاجی مطین بی نرش عقاب
تمام از وی تصعید نماید چنانچه وزن عقاب هیچ نماند بس آن طلق مهبا در ظرفی صینی کند و جزوی از وی سه جزو ازین عقاب محلول بر سری
ریزد و سر وی بظرفی دیگر صینی بپوشد و وصل بموم محکم کند و باز بلح مشوی بعجین بیاض البیض وصل نماید و سه شبانروز در سته نهد بیجد
و بکذارد بس بکشاید که طلق حل آبی شده باشد بس جزوی ازان بر دویست جزو مشتری یا زحل منق طرح کند قمری لطیف خوب
بیرون آید اما در زیر مطرقه شق کردد بس ده جزو از وی با جزوی قمر تمام در زوب بیامیزد قرین خوب اعلا بیرون آید نوع در کورهٔ
ریزه بطریق کونهٔ زجاجان بسازد و طلق صافی غیر مورق در وی نهد و آتش تیز کند تا طلق سرخ کردد و در آب نمک غس کند و این عمل
هفت نوبت تکرار نماید بس ریزه سازد و با شلتوک و یخ در صرهٔ کند و حلب نماید و آب از وی رفع کند و تخفیف نماید بس
در صلایهٔ صینی با آب نمک چندان سحق و تسقیه کند که یک وزن بیفزاید بس در ظرف سفالین مطین کند و در کورهٔ مذکور یکشبانروز
آتش تیز بدهد و در کوره مشدود کند و چون سرد شود اخراج کند و باز با آب و نمک صافی چندان سحق و تسقیه کند که دو وزن بیفزاید
بس با آب مذکور عجین کند و در قارورهٔ زجاجی مشدود و التراس دو هفته در زبل دفن کند بعضی از وی حل کردد بس بیرون آورد و آنچه
محلول شده باشد از وی جدا کند و غیر محلول را در ظرف مذکور یکشبانروز دیگر آتش قوی دهد و چون سرد شود اخراج کند و آن محلول
باز بوی خوراند و باز بمیزان مذکور در زبل دفن کند و بیرون آورد و محلول از وی جدا کند و غیر محلول باز تکلیس کند و باز محلول بوی
خوراند و باز دفن کند و این عمل چندان تکرار نماید که طلق تمام حل کردد و بس غسل کند چندانکه ملوحت تمام از وی برود و تجفیف
نماید بس جزوی با جزو عطارد مغسول در سحق بیامیزد و در ظرف سفالین مطین کند و شده وصل محکم نماید و تنور چه از زبل بقر یا خیل بسازد
و این ظرف در میان وی نهد و آتش کند و چون سرد شود بیرون آورد که طلق عطارد متحد شده باشد بس جزوی از وی بر صد و پنجاه جزو
مشتری یا زحل منق طرح کند قمر یا بس بیرون آید بس ده جزو از وی و اجزوی قمر معدنی در زوب ممزوج کند قرین کامل اعلا بیرون آید
نوع در ما والرایب یک جزو و مارتیج یک جزو با یکدیگر ضم کند و تقطیر نماید و نوشادر و زنجار از هر یک یک جزو با یکدیگر سحق کند
و حل نماید و بقنبیله تقطیر کند و شحم حنظل و صبر مقطر در اول حل کند و باز بقنبیله تقطیر کند و ازین محلول یک جزو و ازان مقطر اول چهار جزو
و با یکدیگر بیامیزد و با این ممزوج حل طلق کند به ساعت نوع در طلق محلوب با شیر زق مقطر در میان دو قدح نهد و آتش کند در
ساعت حل کردد و اگر عوض شیر زق ملح قلی یا نوشادر کند همین عمل نماید و اگر آب بیاز عنصل بالای او بریزد و یک هفته در آفتاب
تیز بیاویزد و هر روز چند بار تحریک دهد حل کردد و اگر بیرو فردل تر در قرع کند و طلق محلوب در خندق ابیق کند و قابله در زیر
ابیق نهد و وصل نماید و آتش کند تا آن آب حل کردد و متقطر شود و عقد فرار و ثبات رصاص کند دیگر بیخ کونه سرکهٔ حاد یا دوغ ترش
مقطر بر سر وی ریزد چنانچه چهار انگشت زبر او برآید و بپزد و بدست بمالد و صافی بگیرد و جرم عصر کند و بیندازد و آن صافی در شیشه

مشد و الراس چهل روز در آفتاب تیز بیاویزد که آبی حاد کردد که اگر بر طلق محلوب یا مکلس ریزند علی الفور حل کردد نوع در
طلق هفت نوبت بتابد و در نوشادر محلول غس کند مکلس کردد بس در صرهٔ کند از کتان و آن صره تعلیق کند در دیکی با قلی
در وی می بزد و ظرفی زجاجی در زیر صره بر روی باقلا چنانچه آب در وی نرود تا باقلی بخته شود طلق کردد نوع در طلق محلوب باز بدالبحر
اجزا برابر با یکدیگر سحق بلیغ کند و در قارورهٔ زجاجی کند و شده وصل محکم نماید و آن قاروره در میان دیکی که در وی ده من بادنجان ریزه
کرده باشد نهد چنانچه تمام شیشه را بادنجان بپوشد و سر دیک محکم کند و یکشب در تنور کرم تشویه دهد و چون سرد شود اخراج کند که
حل شده باشد نوع در طلق محلوب با ملح قلی برابر سحق بلیغ نماید و در بوطه کند و در کوره بدمد تا سرخ شود و چون سرد شود اخراج کند
و باز بملح مجدد اضافه کند و باز در بوطه کند و در کوره بدمد و این عمل سه نوبت تکرار کند مکلس کردد بس بعقاب محلول سحق و تسقیه کند
تا مشمع کردد بس در بدوی از شعر محکم بافته ببندد و در خم سرکه بر سر قندیل تعلیق نماید و سر آن خم محکم کند و چهارده روز در زبل تازه تعفین کند
تا حل کردد و ازان محلول جزوی بر ده جزو فرار مجمی در مغرفهٔ حدید مجلی طرح کند عقد کردد و ازان معقود جزوی بر سی جزو زهرهٔ منق طرح کند
قمر کردد نوع در طلق محلوب جزوی و علم جزوی با یکدیگر سحق بلیغ نماید و در میان دو قدح مطین یکشب در آتش انکشت تشویه دهد
حل کردد و این محلول بهمان طریق عقد فرار کند و معقود تبیض زهره نماید نوع در طلق محلوب و برابر او شب یمانی و ربع او بورهٔ
ارمنی و ربع او تنکار هندی با یکدیگر سحق بلیغ نماید و در میان دو قدح مطین یکشب تشویه دهد حل کردد و عقد فرار تبیض زهره نماید
نوع در طلق محلوب و کافور اجزا برابر سحق بلیغ نماید و در کوزهٔ تنک کند و بارهٔ کرباس تنک بر سروی ببندد و آن کوزه
در دیکی که چهار یک وی با دنجان ریزه کرده باشد بنهد چنانچه با دنجان تا کردن کوزه باشد و سر دیک محکم کند و بیست روز در آفتاب
کرم نهد بشکل زیبق بیرون آید و همان عمل نماید نوع در طلق محلوب و علم بیض اجزا برابر در قدحین مطین بر نار رقیق تشویه دهد
تا حل کردد و آن محلول عقد عطارد کند نوع در لولو یا صدف صافی یا طلق مکلس کل واحد با نفط ابیض و خل مصعد و تسقیه و تشویه
دهد تا زمانی که حل کردد نوع در طلق محلوب با بکمه و خل خمر و دهن لوز و شتر غاز تربیت کند حل کردد نوع در طلق صافی مورق
کرده بیست روز در بول صبیان اندازد چنانچه چهار انگشت زبر او برآید بس اخراج کند و تجفیف نماید بس حلب کند و جزوی با جزوی
عقاب مصعد سحق بلیغ نماید و در بوطه کند و بوطهٔ دیگر بروی او وصل نماید و باید که در بوطهٔ بالا ثقبه باشد و در کوره نهد و بدمد تا بکدازد
و چون کداخته باشد برابر طلق عطارد در مغرفهٔ آهنین کرم کند و ازان ثقبه بحکمت قطره قطره بروی ریزد و با تش نرم بدارد تا ممتزج
شوند و جزوی از وی بر پنجاه جزو مشتری منق طرح کند قمری خوب اعلا بیرون آید و اگر یابس باشد بر ده جزو با جزوی قمری معدنی بکدازد
نرم کردد نوع در دیکر کوزهٔ فقاع که آب بوی نرسیده باشد در آفتاب نهد تا کرم شود و طلق محلوب در وی ریزد و سرش محکم کند
و شصت روز در میان زبل بقر تازه نهد و هر چهار روز زبل تازه میکند بس بر دارد و یکشبانروز در میان یخ نهد حل خوب
بیرون آید نوع در طلق محلوب با کافور برابر سحق بلیغ نماید و در شیشه کند و سر آن بکرباس بارهٔ ببندد و آن شیشه را در خم سرکهٔ
کهنه بر رشتهٔ از کتان تعلیق نماید چنانچه نصفی از وی در سرکه باشد و نصفی بیرون و آن خم در خمی دیگر که در وی آب و زبل بقر باشد معلق سازد

و آن خم را بر سر تنوری مدور سفالین روز آتش نرم آفتاب صفت بدارد که حل گردد **نوع در** دیگر تربی کلان همچنان در زمین بگذارد و بکارد میان وی مجوف کند و طلق محلوب اروی ریزد و سرش محکم کند نحبث الحدید را برآتش معجن بدم محکم سازد و بهم درانجا بگذارد تا حل گردد **نوع در** حل زجاج ملح بول و ملح قلی و ملح مرو و ملح طعام و نوشادر و شیرزق برابر با نوشادر در محلول عجین کند و در حل نهد در یکشبانروز حل گردد انگاه با آتش رطوبت تقطیر کند و آنچه منقطر میشود باز بر ثفل راجع میکرداند و تکرار این عمل می نماید تا زمانی که ثفل تمام محلول شود و منقطر گردد پس زجاج مکلس بدین آب عجین کند و با آتش بیدارد تا حل شود و ازین محلول بر آبق طرح کند عقد گردد و با سرجد مکلس که این آب بیامیزد حل گردد **نوع در** یساغو و ملح و عقاب اجزا برابر با یکدیگر سحق بلیغ کند و با آب سیر عجین نماید و یکشبانروز بگذارد پس در قرع و انبیق تقطیر نماید و این عمل هفت کرت بجای آورد پس آن ثفل در آثال کند و تصعید نماید و سه جزو از آن مصعد هفت جزو از آن منقطر بکوبد و پس بر زهره طرح کند بیضی گردد و ازین آب بر کواکب الارض یا زجاج مکلس ریزند علی الفور حل گردند و اگر بر مریخ یا زهره ریزد فی الحال حل شود **نوع در** عطارد جزوی و سحقونیا دو جزو با یکدیگر سحق کند و دو روز در زبل دفن کند حل گردد **نوع در** یکی از محلات شمس ما حادیست که از سنگ بحری گرفته باشد و یکی دیگر دهن مصطکیست و یکی دیگر نمک و سودن بسنگ محک و یکی دیگر ما حادیست که از عطارد و زحل و یساغو و شب و زاج گرفته باشد عطارد جزوی و زحل جزوی و یساغو چهار جزو و عقاب سه جزو و زاج چهار جزو و شب شش جزو و نیم **نوع در** فلفل سوده در آب قلی اندازد و براده مریخ در بوطه آهنین کند و از ین آب بر سر او میریزد و غلی میکند و این عمل هفت نوبت بجای آورد در کرت هفتم حل گردد و عقد قرار نماید **نوع در** روسخت با ربع او ملح سحق کند و بنوشادر محلول تسقیه نماید و سه روز دفن کند در زبل پس بیرون آورد و با آب عذب بشوید و باز تسقیه کند و یک هفته دیگر دفن کند حل گردد **نوع در** نوشادر و زنجار از هر یک یک جزو و نیم خل منقطر سحق کند تا حل گردد پس براده مریخ درین محلول اندازد حل شود **نوع در** سنگ سنباده و براده مس با یکدیگر با آب شب یمانی چندان صلایه کند که حل گردد **نوع در** نمک قلی و نمک بول و نمک آهک و نوشادر و شیرزق با یکدیگر سحق کند و باز بنوشادر دیگر عجین کند و برطوبت حل کند و بدین محلول حل اجساد نماید **نوع در** ملح و زاج کل واحد از ایشان سحق کند و یکشب در هوای سرد بنهد پس در قرعی از حدید کند و تقطیر نماید منقطر گردد **نوع در** ملح کوفته در کوزه نو کند و در پهلوی جوی آب دفن کند چنانچه از انجا تا بجوی آب پنج وجب باشد به سه روز حل گردد و اگر چیزی حل نشده باشد دیگر در همان محل دفن کند تا تمام حل گردد پس تقطیر نماید منقطر شود و حل زاج نیز همین طریقست که مذکور شد و اگر این عمل هفت بار تکرار نماید چنانچه آنچه محلول میشود دو برابر او غیر محلول اضافه میکند و بحل می برد تا تمام حل گردد بعد از اتمام آبی شود در غایت حدت و چون این آب عقد کند آن معقود تبییض نحاس نماید **نوع در** عسل و نوشادر برابر صلایه کند و در سرداب نهد حل گردد و این محلول عقد فرار کند چون در وی غلی کند **نوع در** حدید مغسول و زاج با یکدیگر سحق کند و خل بر سر ایشان ریزد و شصت روز تشمیس کند و هر روز سه نوبت تحریک دهد حل گردد **نوع در** براده شمس در صحن صینی کند و اندک ملح اندرانی بر سر وی ریزد و بسنگ

محک سحق کند

محک سحق کند و زمان زمان قدری ملح بر وی میریزد و چندان سحق کند که حل گردد پس بگذارد تا در ته نشیند و آب صاف از سر وی بر دارد و باز با اندک صمغ عربی چندان سحق کند که تمام حل گردد و تمام اجساد بدین نوع حل توان کرد **نوع در** بستاند نوشادر و سحق کند و در میان دو قدح کند و سه روز در چاه ندی نهد حل شود **نوع در** مشتری منقی جزوی و عطارد مغسول جزو و ملغمه سازد و ملح طعام و ملح شعر و ملح بول و ملح خاکستر و شوره و شب و زاج اجزا برابر با یکدیگر سحق بلیغ کند و تقطیر نماید و چون سرد شود ثفل بیرون آورد و سحق بلیغ کند و در منقطر بروی نماید و باز تقطیر نماید و این عمل مکرر میکند تا ثفل تمام حل گردد پس ملغمه مذکور باین منقطر چندان سحق و تسقیه کند که خاکی گردد پس در زبل چهل روز حل نماید و چون تمام حل شود عقد کند و یکی بر یا نصد زهره منقی طرح نماید قمری خوب بیرون آید **نوع در** زحل مکلس و مریخ مکلس و عقرب سفید و از علمین اصفر و احمر از هر یکی جزوی برابر سحق بلیغ کند پس دو جزو بیاض البیض و جزوی عقاب با یکدیگر در قرع تقطیر نماید و اجساد مکلسه باین تقطیر هفت روز سحق و تسقیه کند و شب باین آب ببو شد و مشدود الراس تشویه دهد پس برابر مجموع عطارد محلول در سحق و تسقیه با ایشان خورانده چهل روز در زبل حل کند و چهل ساعت در میان رماد و در آتش نرم عقد نماید پس جزوی بر هزار جزو زهره منقی طرح کند قمر خوب اعلا بیرون آید **نوع در** مشتری و زحل مکلس از هر یک جزوی با برابر هر دو زجاج شامی بگدازد و باز براده سازد پس بول صبیان دو جزو و جزوی نوشادر در وی حل کند و تقطیر نماید پس آن براده بیست روز باین منقطر علی الدوام سحق و تسقیه کند و شب تشویه نرم دهد پس در قرع کند و تقطیر نماید و باز منقطر بر ثفل کند و باز تقطیر نماید و این عمل چندان تکرار کند که رصاصین مدبر تمام حل گردد پس در صحن صینی کند و آن صحن بر سر دیگی آب نهد و آن دیگ بر سر آتش نهد تا بحرارت آب رطوبت از دو اتمام برود و محلول کلس بجا ماند پس یک جزو از وی بر بیست جزو عطارد مغسول محمی در مغرفه حدید محلی طرح کند فی الحال عقد گردد و آن معقود در قاروره زجاجی مطین کند و آن قاروره مشدود الراس یکشب در آتش انگشت نهد آن معقود بشکل قمر بیرون آید پس جزوی از وی بر صد جزو مشتری یا زهره منقی طرح کند قمری خالص بیرون آید **نوع در** زبد البحر جزوی و کلس قشر جزوی و عطارد مغسول سه جزو بیست روز بابی که از یک جزو نوشادر و دو جزو بیضه البیض متقطر گرفته باشد سحق و تسقیه کند و شب باین آب عجین سازد و مشدود الراس در آتش نرم نهد پس جزوی ازین بر ده جزو زهره یا مشتری منقی طرح نماید قمری نیکو بیرون آید **نوع در** مشتری ده و شبه دو با یکدیگر ذوب کند پس براده سازد و دوازده روز هر روز چهار نوبت بشیرزقونیا سحق و تسقیه کند بعد از ان بروغن کتان عجین کند و ذوب نماید قمری خوب بیرون آید **نوع در** شبه منقی شش جزو و اجزوی قمر و جزوی مشتری ذوب کند اول با قمر و ثانی با مشتری پس جزوی از ان با جزوی قمر ده نوبت ذوب کند قمری خوب بیرون آید **نوع در** جزوی قمر و جزوی شبه منقی با یکدیگر ذوب کند پس ازوی جزوی بر ده جزو مشتری منقی طرح نماید و از ان جزوی با جزوی قمر تمام ذوب کند قمری خوب بیرون آید **نوع در** شبه بیض جزوی و مشتری منقی سه جزو با یکدیگر ذوب کند و جزوی قمر بروی طرح کند و پنج نوبت دیگر بگدازد پس جزوی از ان و اجزوی قمر تمام ذوب نماید قمری نیکو بیرون آید **نوع در** شبه ذوب کند

و سرده جزو دو جزو مرتک سیفی و جزوی قند پر منتی بوی خوراند سپید بیرون آید و تبیض مرتک چنانست که بگیرد مرداسنج
و بیابرا ملح طعام و سحق بلیغ نماید و بر روی کرباس پاره نو بگستراند و روی یک ته دیگر کرباس بپوشد و زیر و زبر او شغل برکرد
حا دوش و تلحیف نماید و سه روز بگذارد پس اخراج کند و دیگر تجدید ثفل کند و سه نوبت این عمل بجای آورد سپید بیرون آید نوع در
براده مریخ مغسول جزوی و علم مصعد جزوی با یکدیگر سحق بلیغ نماید و در ظرف سفالین مطین کند و مشدود الراس یکشب آتش
متوسط دهد و چون سرد شود اخراج کند و غسل نماید و این عمل سه نوبت تکرار کند و هر بار استنزال نماید بهوای مشتری بگذارد پس
جزوی از وی با ده جزو مشتری منقی طرح کند بشکل قمر بیرون آید نوع در براده مریخ مغسول نیم جزو و جزوی علم مصعد سه روز ببول
صبیان سحق بلیغ نماید پس در ظرف سفالین مطین کند و مشدود الراس یکشبانروز در آتش نهد و چون سرد شود اخراج کند و غسل نماید
و استنزال کند و باز عمل از سر گیرد و با این طریق این عمل سه نوبت بجای آورد پس جزوی از وی بر بیست جزو مشتری منقی
طرح کند جسدی سپید بیرون آید نوع در بستانند سم الفار و در تیز آب آهک و اشخار چهار نوبت طبخ کند پس در ظرف سفالین
مزجج مطین کند و پنج ساعت بر آتش انگشت نهد مکلس شود و از آن مکلس جزوی بر بیست جزو زهره منقی طرح کند قمری نیکو
بیرون آید و اگر آن مکلس و اقر مصعف فرش و تلحیف کند و مشدود الراس در آتش انگشت سه ساعت تشویه
دهد قمر مکلس گردد و از آن مکلس جزوی بر بیست زهره منقی طرح کند قمر گردد نوع در نوشادر بیکانی ببول انگار سه نوبت
عجین کند و هر بار تشویه دهد ثابت گردد پس در شیشه کند و در میان آب گرم حل سازد و صاف او بگیرد و نگاه دارد قمر مکلس و عطارد
مصعد و عقرب سیفی اجزا برابر بآن نوشادر محلول هفت روز علی الدوام تسقیه کند و هر شب پاره از این آب بر سر وی ریزد
و مشدود الراس در آتش نرم نهد ثابت و مشمع گردد و یکی از آن بر پانصد زهره طرح کند قمری نیکو بیرون آید نوع در از نحاس
قرعی بسازد و اندرون و بیرون او تطیین نماید و مرقشیثا نقی در وی ریزد و با آتش تیز تقطیر نماید و چون تمام مقطر شود ثفل
بگذارد تا سرد شود و اخراج کند و سحق نماید و رد مقطر بروی کند و باز در قرع مذکور تقطیر نماید و این عمل چندان تکرار کند که از وی دیگر چیزی
مقطر نشود پس جزوی از این مدبر بر صد جزو عطارد مغسول طرح کند قمری قایم النار بیرون آید نوع در اشنان تر از گرد پاک سازد
و ریزه کند و در قرع و انبیق استقطار کند و تمام رطوبت از وی بستاند و چون سرد شود ثفل وی اخراج کند و ببول صبیان سه روز
سحق بلیغ نماید پس تجفیف کند و در ظرف سفالین مطین کند و مشدود الراس یکشب در تنور گرم تشویه دهد و سرد شده بیرون
آرد اگر مکلس سپید شده باشد فبها والا عمل سحق و تسقیه و تشویه اعاده کند تا زمانی که سواد تمام از وی برود و سپیدی در غایت
سپیدی بیرون پس جزوی از این هباء و سه جزو از این آب مقطر وی بعد از آن که دو نوبت دیگر تقطیر کرده باشد بر سر وی ریزد
و مشدود الراس تا محلول در دیگ میان رماد مدخول در آتش نرم لطیف آفتاب صفت نهد تا زمانی که عقد گردد پس جزوی
از وی بر ده بیست جزو مشتری مذاب طرح کند قمری خوب بیرون آید نوع در زحل بگدازد و مثل او زاج تطعیم کند تا خاک گردد پس
با سم وزن او مرقشیثای ذهبی سحق کرده بگدازد پس یکروز تمام او را با آب زرد زاج سحق کند و تسقیه دهد و یکشب تشویه کند که محرق گردد

بس دانکی از این بر یک مثقال نقره طرح کند مقصود حاصل گردد نوع در قمر یک جزو و مریخ دو جزو و زهره سه جزو با یکدیگر ذوب
کند و حلزون و هلیله زرد تطعیم کند و بریزد و باز ذوب نماید و دیگر از داروی مذکور تطعیم کند و بعد از آن دوازده نوبت دیگر
بگدازد و تطعیم نکند پس از رو باسی برده ده مثقال قمر خالص بیرون آید نوع در براده مریخ جزوی و آب سپیده بیضه بگیرد و یکشب
علی الدوام سحق کند پس جزوی از آن و اجزوی نطرون و جزوی ملح و سه جزو زیت دو روز علی الدوام سحق بلیغ نماید پس در بوطه بر بوطه
استنزال کند و باز براده سازد و باز اعاده عمل کند و باز استنزال نماید که در کرت ثانی قمر خوب مستنزل شود و اگر سه نوبت
عمل کند اولی باشد نوع در حدید با سندروس و لبان ذکر بگدازد پس بار دیگر ذوب نماید و ملح قلی و ملح بول تطعیم کند پس بریزد
پس بگدازد چند بار با حلزون بری که سپید و نرم بیرون آید حدید ذوب کند با ثلث او مرتک و ثلثان او زرنیخ و از رصاص
تنقیه کرده ثلث او تطعیم کند سپید بیرون آید نوع در حدید در بوطه کند و در کوره نهد و ثلث او زرنیخ سرخ بر وی افشاند ذوب
گردد نوع در مشتری صد جزو و سنگ بصری با بیست جزو بر روغن و عسل عجین کند و در طین حکمت گیرد و در تنور گرم تشویه کند پس
بر دارد و با بیست جزو روسخت و ده جزو و نیم سم الفار و پنج جزو مثل بهره با مشتری مذکور این اخلاط بدو نوبت ذوب
نماید که قمری خوب بیرون آید نوع در جزوی عطارد و نیم جزو عقرب با یکدیگر سحق کند بعد از آن با شب یمانی بیامیزد و تصعید کند
پس دیگر با شب یمانی بیامیزد و در روی خشت تخته نهد و کاسه بر بالای او نهد و شد و وصل محکم کند و در زیر خشت آتش کند عقد
گردد نوع در رصاصه علم در روغن شیره چندان غلی کند که تک نشین شود و بگدازد و قرص گردد و اگر روغن پیه بز باشد اولی بود پس
یکی از آن بر ده زهره منقی طرح کند قمری اعلا بیرون آید نوع در رصاصه علم با قمر تنک کرده در بوطه فرش و تلحیف کند که روسخت
سپید گردد پس یکی از آن بر ده زهره منقی طرح کند قمر گردد نوع در براده حدید مغسول با آب نمک چند بار با زرنیخ مصعد تلحیف
کند و تشویه دهد تا زمانی که چون رصاص بگدازد پس بیست مثقال زهره منقی ذوب کند و مثقال از این مدبر بروی طرح نماید و ده بار
ذوب کند قمری خوب بیرون آید نوع در ملح جزوی و حلزون جزوی با یکدیگر سحق کند پس تصعید کند مصعد گردد نوع در براده حدید
جزوی و از علیق نصف جزوی بر دو بهم با آب نمک پنج ساعت سحق کند و تشویه دهد با آتش زبل پنج شبانروز پس بشوید پاک
و بگدازد با اندک نطرون و زیت و بورق تا صافی شود و دیگر ذوب کند پس آن مدبر تطعیم کند تا زمانی که چون فضه بیرون آید نوع در
براده حدید در بوطه کند و بدمد تا سرخ شود و چون سرخ شد زرنیخ احمر بروی طرح کند تا بگدازد پس بیرون آورد و ریزه سازد و با آب
نمک بشوید تا زرنیخ تمام از وی برود پس جزوی از وی با یک جزو و نیم سپید روی و دو جزو رصاص منقی و سه جزو از فرار با یکدیگر
جمع کند و عمل چنین باشد که رصاص با فرار ملغم کند و در بوطه بر بوطه کند و حدید و سپید روی از بوطه بالا بر ایشان استنزال کند پس
یکجزو از این مدبر با نیم جزو قمر جمع کند پس از این مدبر جزوی بر ده جزو رصاص منقی بر بیت و ملح طرح کند نیکو بیرون آید نوع در ده جزو
نمک و یک جزو کف دریا چهار ده نوبت ذوب کند پس یک جزو از وی و ده جزو قمر مکلس یکروز سحق کند و یکشب تشویه دهد
پس یکجزو از این بر ده جزو رصاص طرح کند نیکو بیرون آید باب فی تنقیة الاجساد بدانکه تنقیه اجساد در

باب طرح واجبست از برای آنک درین اجساد اجزای مشاکل یعنی محکم وغیر مشاکل یعنی غیر محکم موجودست و میزان اکسیر
بقدر اجزای مشاکل است که اورا بکمال رساند پس غیر مشاکل را بمرتبه مشاکل رساند پس باین تقدیر اگر اجزای غیر مشاکل متنقیه ازوی
اخراج نکند بعد از طرح آتشکاه یا خلاص اجزای غیر مشاکل محترق سازد و بطبیعت در اجزای محکم مشاکل اثر کند وخاصیت اکسیر
باطل کردد و بعضی کفته اند اکسیر باطل کردد و بعضی کفته اند اکسیر تمام مقوی اجزای مشاکل میشود و بمرتبه کمال میرساند وغیر مشاکل
حل می سازد وازوی اخراج میکند والله اعلم نوع در مشتری مکلس یا براده با برابر او عقاب سه روز سحق کند پس استنزال
نماید و ده نوبت ذوب کند و در آب مورد کرم کرده قطره قطره بریزد و هر بار آب تازه کند پس دو جزو ملح قلی را جزوی سرکه کهنه
در قرع کند و تقطیر نماید و ده نوبت دیکر درین آب مقطر ریزد از اوناس و اوساخ پاک کردد نوع در دیکر چهار جزو سرکه حاد
وجزوی نوشادر مصعد وجزوی قرنک وجزوی قشر بیض وجزوی ملح قلی مجموع سحق بلیغ کند پس در سرکه ریزد و سرش محکم کند و یک ماه
بکذارد پس صافی وی بکیرد مشتری یا زحل هرکدام که باشد ده نوبت ذوب کند و درین آب ریزد و هر بار آب تازه کند نتن و سواد
و صریر تمام ازوی برود نوع در زحل در مغرفه آهنین ذوب نماید وچون ذوب یافت از آتش بردارد و مثل او عطارد بروی
ریزد و بآب نمک چندان سحق نماید و آب راجع کند و آب تازه بریزد که سواد ازوی منقطع کردد پس در آثال بقدر دو انکشت
زجاج مسحوق فرش نماید و بالای او شب یمانی پاشد و بالای همه ملغمه بکسترانند پس هشت ساعت آتش کند تا عطارد تمام مصعد کردد
وآن زحل با بوره زرکران استنزال کند سپید بیرون آید نوع در ملح قلی تنها تقطیر نماید و زحل چهل نوبت ذوب کند و درین
آب در حالتی که کرم کرده باشد بریزد از اوناس پاک کردد نوع در زحل یا مشتری در مغرفه حدید ذوب نماید و ملح قلی بروی
پاشد پس سحق بلیغ نماید وجزوی با پانزده جزو زجاج شامی بکدازد و استنزال کند سپید بیرون آید نوع در عقاب یا قلی محلول
مشتری یا زحل پنجاه نوبت ذوب نماید و درین آب کرم کرده قطره قطره بریزد از اوساخ پاک کردد نوع در مشتری ده نوبت ذوب کند
و موم و قیر و زفت و صابون نوشادر و اینکه یکی جمع کند در سحق و بنادق سازد و در ذوب تطعیم کند و در صفرة البیض ریزد از تمام اوساخ
و اوناس پاک کردد نوع در زحل ذوب کند و زفت و پس زیت تطعیم نماید و در آب آهک و شب یمانی و زاج مقطر ریزد
سپید کردد نوع در خل خمر ده جزو و نوشادر و ملح طعام و زاج چهار از هر یکی جزوی سحق بلیغ کند و در خل ریزد و مقطر کند و صفیحه زهره هفت
نوبت تابد و درین آب غسل کند از اوساخ پاک کردد و سپید بیرون آید نوع در بول صبیان و خل کهن برابر و در هفت جزو
از وی جزوی نوشادر و نیم جزو بوره ارمنی در وی حل کند و صفیحه زهره ده نوبت تابد و درین آب غسل کند پس با اندکی زاج و زجاج
و بوره بکدازد و استنزال کند پاک بیرون آید نوع در کلس قشر بیضه پنج مثقال و شب یمانی برابر وی و ده مثقال عطارد
و ده مثقال عقاب مصعد مجموع با یکدیکر سحق بلیغ کند و با سپیده پنجاه بیضه بیامیزد و در زبل چهارده روز دفن کند پس اخراج کند
و تقطیر نماید و صفیحه زهره نیکو تابد و درین آب غسل کند از اوساخ و اوناس پاک کردد نوع در صابون تیز آب صابون بکیرد
و رشته ده نوبت با زجاج شامی بکدازد و هر بار اندکی عقرب اصفر تطعیم کند و درین آب ریزد و هر بار آب تازه کند پس

ریزه سازد و چندان ازین آب بالای او بریزد که چهار انکشت زبرش برآید و چندان بجوشاند که آب تمام محو کردد
پس با آب عذب غسل کند پس دیکر باین آب بجوشاند و این عمل هفت نوبت تکرار کند که از اوساخ و اوناس
پاک کردد نوع در شبه ده نوبت با زجاج شامی ذوب کند و هر بار در خل خمر ریزد پس بکدازد و هر ده جزو از وی نیم جزو
تنه کار و از علیمن اصفر و احمر هریک جزوی بچند نوبت تطعیم نماید سپید کردد و از اوساخ پاک کردد نوع در زحل مکلس کند
و مثل او ملح اشخار ضم کند و دیکر سحق نماید و پانزده برابر او آبکینه شامی با ایشان و در بوطه بر بوطه کند و سر بوطه محکم نماید و بکذارد که
در بوطه زیرین سپید مستنزل شود نوع در زحل پنج نوبت ذوب کند و هر نوبت عشر او علک صنوبر تطعیم کند و بآتش
بدارد تا علک تمام برود پس علم و آهک آب نارسیده با بیاض البیض از علم جزوی و آهک سه جزو برابر ایشان بیاض البیض عجین کند
و غلوله سازد و در سه ذوب تطعیم کند زحل سپید بیرون آید نوع در براده زهره با برابر او عطارد ملغمه کند و بآب ملح تسقیه کند
تا زمانی که مثل زبده شود پس زیبق ازوی تصعید کند و این عمل هفت نوبت تکرار کند و هر بار ذوب نماید و براده کند و ملغمه
سازد زهره براق بیرون آید که اکر با شمس بیامیزند از خلاص و اکر با قمر بیامیزند از رو باس بیرون آید نوع در اشق و انزروت
و عسل اجزا برابر با یکدیکر بیامیزد و در ذوب تطعیم زهره کند منقی کردد نوع در زجاج و ملح و عقاب و صابون و صفرة البیض
و شب اجزا برابر با یکدیکر بیامیزد و غلوله سازد و در ذوب تطعیم زهره کند از اوساخ پاک کردد فایده بدانک سرب
باصطلاح زحل راست و جسد او سرد و خشک است بر طبع برج جدی و روح او کرم و تر است بر طبع برج دلو و ظاهرش کبود
و باطنش سرخ است و قلعی مشتری راست و جسد او کرم و خشک است بر طبع برج قوس و روح او سرد و تر است بر طبع
برج حوت و ظاهر او سپید و باطن او زرد است و آهن مریخ راست و جسد او کرم و خشک است بر طبع برج حمل و روح او سرد و
تر است بر طبع برج عقرب و ظاهر او کبود و باطن او سرخ است و زر شمس راست و روح و جسد او کرم و خشک است
بر طبع برج اسد و ظاهر او زرد و باطن او سپید است و مس زهره راست و جسد او کرم و تر است بر طبع برج میزان و روح او
سرد و خشک است بر طبع برج ثور و ظاهر او سرخ و باطن او زرد است و سیماب عطارد راست و جسد او کرم و تر است
بر طبع برج جوزا و روح او سرد و خشک است بر طبع برج سنبله و او منقی ظاهر و باطن اجساد است و ظاهر او سپید و باطن او
سیاه است و نقره قمر راست و جسد و روح او سرد و تر است بر طبع برج سرطان و ظاهر او سپید و باطن او سرخ است

باب فی تکلیس الأجساد

مشتری یا زحل ذوب کند و ملح قلی بروی پاشد در روی آتش بفهر چندان سحق کند که خاک کردد
پس منحل بریزد و هرچه مکلس نشده باشد باز ذوب کند و ملح تطعیم نماید و این عمل چندان تکرار کند که تمام مکلس کردد نوع در
براده مریخ یا قمر در مغرفه حدید بتابد و همچنان سحق نماید و باز بتابد و باز سحق کند و چندان این عمل مکرر کند که خاک کردد نوع در براده زهره
یا توبال با آب زاج جبر و نوشادر محلول چندان سحق و تسقیه دهد که چون شنجرف سرخ کردد نوع در بوطه نو بیرون وی بزرنک یا بسرخ
معجون به بیاض البیض طلا کند و تجفیف نماید و شمس درین بوطه بکدازد و باز در بوطه بهمین طریق ذوب نماید و این عمل هفت نوبت

تکرار کند مکلس گردد نوع در قمر بلح مقطر سه روز علی الدوام سحق و تسقیه کند پس تجفیف نماید و یکشبانروز در آتش زبل
تشویه دهد مکلس گردد نوع در جزوی قمر و جزوی ملح اندرانی با یکدیگر سحق بلیغ نماید و یکشبانروز تشویه دهد و چون سرد شود
اخراج کند و غسل نماید و باز تجدید ملح کند و یکشبانروز دیگر تشویه دهد و غسل کند و این عمل چندان تکرار کند که هبا گردد و دیگر زنده
نشود نوع در برادهٔ قمر بعقاب برابر سحق بلیغ کند و تشویهٔ نرم دهد مکلس گردد نوع در عطارد و عقاب از هریک جزوی
نیکو سحق کند و در کوزهٔ فقاع آب نارسیده کند و سرش محکم سازد و تجفیف نماید و یکشبانروز در آتش زبل تشویه دهد مکلس گردد
نوع در مرجسدی که او را با آتش چندان تکلیس کنند که از ده جزو وی هشت جزو برود و دو جزو بماند آن مکلس بر کمال باشد
و اگر عطارد محلول باین تکلیس دهند ثابت شود و اکسیر گردد و طریق کلس کردن آنست که جسد را ملح و نوشادر اجزا برابر
سحق بلیغ نماید و در ظرفی مطین کند و شد و وصل محکم نماید و تجفیف کند و در آتش که حرارت او مثل حرارت آتش گلخن باشد یکشبانروز
تشویه دهد و چون سرد شود اخراج کند و بآب شیرین غسل کند و تجفیف نماید و باز تجدید ملح کند و باز تشویه دهد و باز غسل نماید
و این عمل چندان تکرار کند که از ده جزو دو جزو بماند و نشانهٔ اتمام و کمال او آنست که اگر ذرهٔ از وی بر سر زبان نهند تمام بگدازد و هیچ
جرم نماند باب فی عمل الجواهر مروارید ریزه یا صافی صدف بستانند و در صلایهٔ صینی نیکو سحق نماید و از گرد و غبار
نگاه دارد پس آب ترنج یا سرکهٔ مقطر بر سر او بریزد و بظرفی دیگر صینی سر وی بپوشد و در حرارت آفتاب هفت بنهد یا در
قاروره کند و در زبل دفن کند یک هفته حل گردد پس از موم کالبدی بقدر آن مقدار که خواهد بسازد و محلول در آنجا کند و یک هفته
بگذارد تا عقد گردد پس در میم انجا بسیم باریک چرب کرده سوراخ کند و یک هفته دیگر بگذارد تا نیکو خشک گردد پس اخراج کند
و آرد میده بستانند و بشیر خمیر کند و دانها در وی گیرد و در شکم ماهی تازه نهند و شکم ماهی بدوزد پس در تنوری گرم تعلیق کند
چون ماهی پخته شود بیرون آورد پس پر مرغ سپید بستانند و از گرد پاک سازد و در ریزه کند و در قرع اندازد و بآتش نرم آب سپید
از و مقطر کند و این مروارید نظم کند و هفت روز هر روز چهار نوبت درین آب فرو برد و زمانی میگذارد پس بیرون می آورد
و زمانی میگذارد تا خشک میشود و دیگر درین آب فرو می برد و دیگر خشک می سازد و چون هفت روز تمام شود چنان بیرون
آید که چشم خیره کند نوع در طلق محلوب با اندک سریشم ماهی عجین کند با آن مقدار که خواهد تدبیر دهد و در صحن صینی نهد چنانچه
متصل بیکدیگر نباشد و سر بوشیده ده روز بگذارد پس بسیم باریک یا بموی سبلهٔ خوک سوراخ کند و یک هفتهٔ دیگر بگذارد
تا نیکو خشک گردد پس بمشعل هموار سازد و هفت نوبت بطلق محلول طلا کند و هر بار تجفیف نماید و در شکم ماهی بطریق
مذکور تشویه دهد پس بیضهٔ ابیض هفت جزو و صمغ عربی سه جزو در قرع تقطیر کند و در صدف کلان نو بستانند و مروارید در
میان وی نهند و از این مقطر بر سر وی ریزد چنانچه مروارید بپوشد و بقیر شد و وصل نماید و سه شبانروز در چاه تعلیق کند چنانچه
از وی تا آب یک وجب باشد و سر چاه ببندد پس اخراج کند که در غایت لطافت بیرون آید و اگر مروارید یا صدف
بعد از حل تجفیف نماید و بطلق محلول و سریشم ماهی عجین کند و عمل بدستور مذکور بجای آورد همچنین خوب بیرون آید نوع در

قلقند پاک نیکو بستانند و چهار مثل او خل خمر مقطر بر سر او ریزد و در آفتاب سر بوشیده هفت روز بنهد و اگر بیشتر بگذارند
بهتر باشد و هر روز چند بار تحریک میکند بعد از آن یک مثقال زاج سرخ و یک مثقال برادهٔ حدید با یکدیگر صلایه کند و از آن قلقند محلول
تسقیه کند و تشویه میدهد تا چهار برابر خود از آن محلول بخورد پس بستانند یاقوت سپید یا یاقوتی که در رگهای سپید باشد
و از این دارو در بوطه زیر و زبر او فرش و تلحیف کند و باید که از شش جهت وی دو انگشت مضموم دارو باشد و سر بوطه
محکم کند و در کوره نهد و بدمد چون بوطه نیکو سرخ گردد همچنان در کوره بگذارد تا در آنجا خنک گردد پس بیرون آورد که سرخ شده
باشد نوع در بستانند بلور یده و ساعت در آب شب در قدح زجاجی مطین غل کند پس بستانند عطارد یک جزو و نیم و عقرب
یک جزو با یکدیگر سحق کند پس آن بلور در میان آن مسحوق در قارورهٔ زجاجی مطین بنهد چنانچه دارو از شش جهت او بپوشد و از هر طرفی
دو انگشت غلظ آن باشد و سر قاروره استوار کند و تنوری گرم بتابد و قاروره در میان آن بنهد و سر تنور را ببندد و رها کند
تا سرد شود پس بیرون آورد که سرخ شده باشد نوع در بلور روتنه کار و نمک اشخار از هریک جزوی و با یکدیگر سحق بلیغ کند و در
بوطهٔ نو بگدازد پس شش بار دیگر با تنه کار تنها بگدازد هر بار جزوی و اجزوی پس کرت هفتم سر نه جزو از وی یک جزو روغن
اخلاطی اضافه کند و باز بگدازد یاقوتی خوب بیرون آید نوع در دو جزو عطارد و شش جزو عقرب و سه جزو شنجرف با یکدیگر
و بطریق مذکور در بوطهٔ مذکور فرش و تلحیف نماید و دو شبانه روز در آتش زبل نهد و چون سرد شود بیرون آرد که یاقوت
شده باشد نوع در بلور و اشخار و سیماب و کبریت اجزا برابر و سیماب در گوگرد تمویت دهد و سپیدهٔ ارزیز جزوی
همه با یکدیگر بیامیزد و بطریق مذکور استنزال کند رنگ لعلی خوب بیرون آید نوع در سنگ سلیمانی بآب ترنج بپزد و بلور بآن
طلا کند و خشک کند و یکساعت در کورهٔ شیشه گران نهد یاقوتی سیابی بیرون آید نوع در بلور تراشیده بشکل الماس سازد
و گرم کند و زرد چوبه در روی کاغذ کند و بلور گرم در میان کاغذ نهد و بمالد و چون سرد شود بر دارد و این عمل چهار بار تکرار کند و در بار
چهارم چون سرد شود و بآب بشوید بشکل الماس شمسی بود نوع در زرد چوبه بستانند و عشر وی نیل یار کند و عمل بطریق مذکور
بجای آورد الماس قوسی بیرون آید نوع در بلور ده جزو و اشخار راشنان یک جزو و روی سوخته یک جزو و سپیدهٔ ارزیز
یک جزو و در بوطه بر بوطه استنزال کند جسدی سبز فرود آید نوع در بلور ده جزو و روی سوخته جزوی و سپیدهٔ ارزیز جزوی
سنگ سلیمانی نیم جزو و اشخار جزو و مجموع با یکدیگر سحق کند و استنزال نماید جوهری چون فیروزه بیرون آید نوع در بلور صافی بستانند
و سنج بر او افکند و بگدازد پس بستانند و بآب و نمک بشوید و باز بگدازد و اندک دیگر سنج بر وی افکند و در کالبد بآن مقدار که
خواهد بریزد نوع در دو مثقال خون سیاوشان و برابر او قطران شامی و نصف مجموع زیت و ربع مجموع زهرهٔ گاو با یکدیگر سحق
بلیغ نماید و تجفیف کند و حل نماید آنگاه بلور تنک گرم کند و در میان این اخلاط نهد و سه ساعت بگذارد پس بر دارد که سرخ شده باشد
نوع در بلور بآن شکل که خواهد مصقل کند و در آب شب محلول سه روز غل کند پس در آب بقم صافی کرده بجوشانند و هم در آنجا بگذارد
تا سرد شود پس بر دارد که سرخ بیرون آید پس در رگوی ببندد و آن رگو چرب کند و با مکل بمالد جلی بذیرد نوع در بلور صافی بستاند

و دو نیم سازد و نیکو مصقل کند و بر یکدیگر مرتب سازد پس آب بوستان افروز بستاند و بقم کوفته در وی غلی کند و صافی سازد و بقوام آورد و اندرون بلور آن طلا کند متساوی و بمصطکی بیکدیگر بچسباند و تجفیف کند که شفاف خوب باشد نوع در کلس قشر و آب نمک بر سر وی ریزد و یک هفته بگذارد پس پوست تنک که در اندرون وی است از وی جدا کند و در ظرفی سفالین مطین شده والراس در اتون فخاران سه شبانروز آتش قوی دهد پس بیرون آورد و باز سحق نماید و باز بطریق مذکور آتش دهد و سه نوبت این عمل بجای آورد پس آن گل کبود که در میان گندم بر می آید و غوزه دارد که بر وی خار هاست و بر بالای او گل کبود است و آب او که نه ها رنگ کنند آب او بستاند و بیالاید و آن کلس با آن آب عجین کند و تجفیف نماید و دیگر عجین کند و این عمل سه نوبت بجای آورد و دیگر آب بدهد و این عمل بدین طریق هفت نوبت تکرار کند لاشک در خوب اعلا بیرون آید و الله اعلم باسراره تم

بسم الله الرحمن الرحيم

المواهب الربانية في الاسرار الروحانية وبه نستعين

تصنيف للشيخ نعيش بن ابراهيم بن يوسف بن السماك الاموي كان بالاسكندرية وله تصانيف مختلفة كثيرة ومات في حوالي سنة اربع وستين وسبعماية

اما بعد حمد الله كما يليق بكماله ويجب لجلاله والتبتل بترديد شكره وتعديد مواهبه وافضاله والصلوة والسلام على سيدنا محمد واله الراضي عن صحابته المهتدين باقوال النبوية وافعاله فاعلم ايها الباحث عن نتايج تدبير المصنوعات الوتقيه والناظر في مربعات سطوح اشكالها المدحرجة الاكرية ان الاول منها مثلث الكيان مربع الكيفية مشير بالابعاد الثلثة الى كميات الاعداد والحروف ورسومها المتماثلة الطبيعيه جامع الاقسام الجهات والطبايع ومتعلقاتها الجزئية والكلية محيط بما يتضمنه الكم والكيف من النسب المشتركة بين العوالم العلوية والسفلية اصل كآدم عليه السلام في حال الفردية وما يختص بالذكورة والانوثية ولوازم القبلية والبعدية مطابق بعدد اسمه واسم زوجته المخلوقة من ضلعه اشارة لحفظ النوع ونفي الغيرية شبيه بما تولد عنه بالمزاوجة بعد تدبير الطبيعتين وتباين الاثنينية فتدبير مقاصد هذه المعاني وما تحتها من خفي اللطايف ودقايق الرقايق العلية وتصور قواعد هذه المباني وما فوقها من جلي المعارف ودقايق الحقايق الذوقية واعرف من اسراره لا يوجد الا بعد معرفة حروفه وتدبير ما استتر القوتين المفترقة والموتلفة واحكام كل واحدة منهما وتحكيمها على القواعد الحكمية وقد تقدم الكلام في كتاب كيفية الاتفاق على طبايعها ورتبتها وما يناسبها من البسايط النورية والمركبات العنصرية مخلصا من شوايب الوهم والاشكال بالبرهان الباهر والادلة الواضحة القطعية الضرورية كيفية التفصل والتنظيف والتطهير فاذا اردت تفصيلها وتفريق ما في مجموعها من الروابط الروحية والثوابت الجسدية فاحل عليها ضعفها من الحروف المستخدمة لها واخدم المجتمع حتى يرى الوترية يغلب على الشفعية ثم اطرد الارواح المتعلقة الاعراض بتباين الجواهر الجسمية واستنزلها ان ثبتت وارفع روحانية الحروف النارية بالعقوق الهوائية في كل يوم من السبعة الدورية ثم نظفها من المستخدمة لها واطهرها بعد ذلك بالوسيطة العادية او بالتي رفعتها ونظفتها بها فهي اولى بذلك ومن الاولى ان يعمل منها بالاولوية كيفية التدبير والمزج والتحليل ثم سم واسب العقل وابدأ بالتدبير على بركته ولا تخف من خفا مسالكه فانها قريبة جلية فامزج الحروف النارية

مثلها من حروف المائية واخدم الممتزج الى ان تقدم التفرقة وتثبت الجمعية فان روحانيته تريك صبغة الاسرية فاحبسه واختم عليه ولاطفه بالضعيفة الخايرة ان ثبت او بالطايعة اثنين واربعين يوما متصلة بلياليها سرمدية وفك عنه وزد فيه حرفا من المائية وهو مثل ثلث على ما وقع به الوفق وتحرر بالتجربة الفلسفية واحبسه واختم عليه ولاطفه ثمانية وعشرين يوما متتابعة متماثلة البكرة والعشية بعد ان تسمي الملاطفة بمثل ربعها فان المصلحة في تنميتها بهذه المثلثية وافعل بها كذلك الى آخر درجة من المعدنية فهي اشارة اليها بعد المحمومة والجنينية والانسية والملكية واستنزل فيها روحانيته بالرطوبة في اليوم التاسع والعشرين واردد ما اليه فانها جاذبة بلطفها اللطيف لطايفه النفيسة ولا تدع عند فراغ الخارجية سوى سواده فان بها منه العطوف القريبة والفوايد المجلة البدرية ثم زد من اول النباتية حرفا من المائية وهو مثل ربع سدسه واحبسه واختم عليه ولاطفه سبعة ايام واستنزل روحانيته في اليوم الثالث واردد ما اليه فانه يحيى بها ويتنعش وللروح على الجسم بالجموع بعد الممارسة مزية وافعل به كذلك الى الثالثة منها فهي بعد الهوائية والنارية اول ما يطلق عليه جميع الجهات لما اجتمع فيه من صفات المكونات السماوية والارضية ثم تول ملاطفته فيما بعدها كذلك الى السادسة فهي نهاية التدبير وخاتمة ملابسة الزهرية ونجومها الدرية كيفية التخليص والتنضيج والاكليل ثم خلص ما بقي من النفس باستنزال حاملها عن الحروف الترابية ورده عليها سبعة ايام حتى لا يظهر شيء منها في النار دخان ولا يبقى للنفس فيها بقية ونضجها بعد ذلك في الحامل على حدته بالاستنزال كذلك واربع الاكليل في مثل ذلك على ما اشترط فيه من التدريج ولا تهمل القيام بالامور الضرورية واللوازم الشرطية فانه في اليومين الاولين بالضعيفة الخايرة وزاد من الاربعة التي بعدهما بالوسيطة العادية وصادمه في اليوم السابع بالراوية القوية واحمل ان ثبت ما ارتفع في جوفه على المستنزل روحانية المجتمع وادران الحروف الاكليلية بقوى الارواح المستضعفة وتحرك النفوس المستجنة الخفية كيفية التركيب والتسويد والتبييض ثم سم واسب العقل وابدأ التركيب على بركته فامزج الحروف النارية بقدرها من الترابية واخدم الممتزج كما تقدم الى ان تفيد الاثنينية وتقع الاحدية ثم زد فيه مثله من الحروف الهوائية رمي الحاملة للنفس واحبسه واختم عليه ولاطفه تسعين يوما متوالية نهارية وليلية فان روحانيته تبدي لك الصفات المدادية في الثلث الاول ويعطيك المرمرية في الباقي وربما جند ما تبدى من المدادية ونعطل من المرمرية وفي هذه الدرجة تقوى روحانية الحروف القرية وتقلب واحدها الغامن روحانية حرف المادة وتقلبها قهرا اليه بحكم الغلبية وتقلب الواحد من الالف الغامن روحانية حروف غيرها ويتضاعف الغلبة فيها بحسب التضعيف الى ما لا يتوهمه الوهم ولا يحصره الوصف ولا يتصوره العقل ولا تدرك بالمحاسبة البشرية كيفية الاخذ والوزن والتنجير فان اخذت من الحروف التي في هذه الدرجة شيا فاقسمه على الباقي او سمه منه احل نسبة الحاصل على السنة الباقية من الحروف الهوائية في حصتها المستخرجة بالصناعة الحسابية وبراهينها القطعية والمثال من ذلك ان كان المأخوذ ثلثا كما هو سنة هذه الغرض ان قسمه من الثلثين فيكون الحاصل نصفها فتحمل على الستة نصفها فتصح الجملة تسعة وهي للباقي من الحروف الهوائية المحققة بالموازين الخفية والشواهد العقلية فزد منها فيه حرفا وهو مثل سدسه واحبسه واختم عليه ولاطفه سبعة ايام ولا تخش من لطافة ذاته فان الملاطفة لجبة وافعل به كذلك الى آخر السادسة ثم لاطفه بعدها بالضعيفة الخايرة احدا وعشرين يوما ونفس ودرجة سبعة ايام وربع يوم على هذه الطوبة ولا تعقل امره عند هذه الحد فانه نهاية التركيب وغاية الوانه الجوهرية وكمال النتيجة الشمسية وتمام دوره محيط دايرته العالية وآخر اجزاء منطقة فلكه بعد ما

الشهرية فراغ اقسامها الليلية واليومية وماله مدة من اتقن مقادير التقويمين وحقق موازين الحروف الاصلية والفرعية وفرق ما بين اتفاقها
فى الجنسية واختلافها فى النوعية ولا حيف لعدم الاتقان فى الزيادة او فى النقص اذا سلمت الحصص المفروضة فى الماء والدال من غلبة الحيفية وليس
بعدها الملاطفة النتيجة حصر غير الوزن وهو السدس لان المناسبة بينهما سداسية البنية فان استانفت العمل فيما بقى من الحروف الهوائية
وبقيا عف تاثيرها وتانى فى المراتب الالفية الى ما لا نهاية له متواليا على نسبة متتالية المقادير ضعفية **كيفية التضعيف والتعليه والتقويه**
ومتى احببت تضعيف النتيجة بالتدبير فاعمل على ما تقدم فيه الى ان تستنزل روحانية المجتمع كالذى فعلت به فى النوبية الاولية ولاطفها بالمستنزل
والتسمية على العادة واعلم ان تمامها لا يتعدى امده وان تزداد وما لا يتناهى وان ادوار ملاطفتها يقل ويقرب الى ان يكون من الثلثة والقرب كونه وان
اخترت تعليتها من غير ان تدخل عليها شئ من الحروف الهوائية فدرجها ما ثبت بالتصلية على الرتب الثلثة فانها تزداد وتفوق فى فعلها وعلوا
فى كيفيتها ولا باس بالزيادة الفعلية فى الكيفية او فى الكمية وقد جعلت لضبط ما يتعلق بهذا الغرض من الاسماء والمقادير والعلامات جدولين
مقررين على تراتب عرفية بروابط عددية حرفية فتامل جملتها وتفاصيل اوضاعها المرتبة فى البيوت الجدولية على النسب الترتيبية وافهم ان اسم
كل عدد ومقدار المعلوم وان رسم كل حرف علامة لعقيبه والله تبارك وتعالى يظهر سره لمستحقه ويستره على غير اهله وقد فعل ذلك عنه وطوله وقوته وحوله فهو المانح لمن اختص
بفضله والمانع لمن حرمه بعدله وهو الخبير بالمستحق والبصير بغير الاهلية وهذه صور الجداول المسطورة على الصنعة المذكورة وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم تسليما كثيرا

المادة	الايام		التدبير		القوى		الموازين	النجوم
	جدول التدبير							
التنبيل	٧		٤ رنج		و		٣	ترابى
التنظيف	١		٤ رنج		و		٣	سكرى
التطهير	١		٤ رنج		ص		١	عاجى
جدول زايد			زايد		زايد		زايد	زايد
	٣٤		س		خ			زحل
	٢٨		س		خ		١ ٣	زحل
	٢٨		س		خ		١ ٤	زحل
	٢٨	١	ل	س	خ	ص	١ ٥	زحل
	٧	١	ل	س	خ	ص	٦ ١ ٤	المشترى
	٧	١	ل	س	خ	ص	٦ ١ ٥	المريخ
	٧	١	ل	س	خ	ص	٦ ١ ٦	الشمس
	٧	١	ل	س	خ	ص	٦ ١ ٧	الزهرة
	٧	١	ل	س	خ	ص	٦ ١ ٨	الكاتب
	٧	١	ل	س	خ	ص	٦ ١ ٩	القمر

ولما كان هذا العلم الروحانى متوقفا على معرفة على المكونات ومقادير الكيفيات والكيفيات وايجاد الاسماء الفاعلة بالقدرة الالهية فى الارواح

المتعلقة والذوات تعين على طالبه ان يقف على اول المصنوعات الشامل للبراهين والشواهد والدلالات وان ينظر فيما فتح على
سطحه من صور الحروف الطبيعية بالابعاد الثلثة المجردة للطبايع والجهات وتبين تباين بسايطه وتوافق ادواره وتداخل مركباته المفردة
فيه والمزدوجات ويتخابره ما لمبسوطية الدائرة الشكل الذى هو نفس الها المحيط بانواع المولدات ويتامل فى مبسوطية التربيع
وهو الذى تظهر فيه المطابقة والمنافع والادوار والحركات
ويعلم ان نظامه الطبيعى لا تنخرم ولا تتغير بالتدوير على اى حالة
رويه من الحالات ويتقين بالضرورة ان لا نتيجة ابدا لكل متفاوت
بالطبع الا ان يكونا من المركبات وتحقق ان هذا امر موضوع
فى ظواهر الاشباح كما هو مطبوع فى بواطن الجبلات ويتعلق بمباديه
الاربعة وكيف هى لما قبلها بمثابة الاتحاد الخمسة والستة
منزلة الثبات ولما بعدها فيها موجودة بالتركيب والعشرة
والسبعة والثمانية والتسعة العشرات المولفة بالضم من المبادى
كذلك وهى اول الاعداد مرتبة الاولية والغايات وهذه صورتى

المادة	الايام			التدبير	القوى			الموازين			الالوان
	جدول التركيب										
التكليس	٧			ل	ص			٢			زيبق مغنيسى
التشميع	٧			ل	خ			١			لولوى
الاكليل	٢	٣	١	ع	خ	ص	و	٢			بنفشى رمادى
	٣٤	٦٥		س	خ			١	١	٣	[illegible]
	٧			س	خ			٢			فستقى
	٧			س	خ			٢			نيلوفرى
	٧			س	خ			٨			طاووسى
	٧			س	خ			ط			عنبرى
	٧			س	خ			١١			مسكى
	٧ ٣	٤		س	خ	ص	و	١	١		فرفيرى
	٥			س	خ			٤			٢٠٠٠
	٥			س	خ			٧			٤٠٠٠
	٥			س	خ			٨			٨٠٠٠

المبسوطين المقربين بما فى ضمنهما من ضروب المناسبات المشيرين بحروفهما لما تقدم فيهما من الاوصاف المقدمة والصفات
واعلم ان الاشارة بالالف للمادة ولكل واحد من المتفقة معانى النوعية او من المختلفة فيهما ولجمع المتالفات من المتفقات والمختلفات
والباء اشارة للتفصيل ولكل اثنين من المتفقة فى الموازين والنوعية او من المختلفة فيهما او من المتفقة فى احديهما والمختلفة فى الاخرى
والطرد الارواح المتعززة عن الثبات والجيم يشير للتحليل ولكل ثلثة من المتفقة فى الموازين والنوعية او من المختلفة فيهما او من المتفقة
فى احديهما والمختلفة فى الاخرى وتخليص النفوس من الكثايف بالاستنزال والدال يشير للتركيب ولكل اربعة من المتفقة فى الموازين
والنوعية او من المختلفة فيهما او من المتفقة فى احديهما والمختلفة فى الاخرى ولعقد المنفعلات المدبرة بالفاعلات والهاء يشير للنتيجة ولكل خمسة من المتفقة
فى الموازين والنوعية او من المختلفة فيهما من المتفقة فى احديهما والمختلفة فى الاخرى لنفى المحيلات وثبوت الممكنات والواو يشير للتتميم ولكل ستة
من المتفقة فى الموازين والنوعية او من المختلفة فيهما او من المتفقة فى احديهما والمختلفة فى الاخرى ولمشاكلة الجهات فى كل التوجهات والزاء اشارة
للتكميل ولكل سبعة من المتفقة فى الموازين والنوعية او فى المختلفة فيهما او من المتفقة فى احديهما والمختلفة فى الاخرى ولحصر ما يرجع اليه المنحرفات والمعتدلات
والحاء يشير للترتيب ولكل ثمانية من المتفقة فى الموازين والنوعية او من المختلفة فيهما او من المتفقة فى احديهما والمختلفة فى الاخرى ولتقابل الطبايع وتعادل الملاذات
والطاء يشير للغاية ولكل تسعة من المتفقة فى الموازين والنوعية او من المختلفة فيهما او من المتفقة فى احديهما والمختلفة فى الاخرى ولبلوغ الاغراض ونزاع المعضلات
والمجموع من كل الطرفين يشير للاستيناف ولكل عشرة من المتفقة فى الموازين والنوعية او من المختلفة فيهما او من المتفقة فى احديهما والمختلفة فى الاخرى ولعودها بعد النهايات
التساعية الى البدايات وفيها اوضحته كفاية لمن امعن النظر فيه والالتفات وسلم من الآفات المشكلة للمشكلات وصلى الله على سيدنا محمد صاحب الآيات
والمعجزات وعلى آله وصحبه وسلم تسليما كثيرا
دايم البركات
م

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

حمد بی حد موفور و شکر بی عد غیر محصور صانعی را که افاضت قطرات لآلی الفضل والاحسان
و دوام حشمت صناعات جواهر الجود والغفران که بصنایع بدیعه تا در معادن
ارضیه سفلیه را بلمعان اشعه فواید مرضیه علویه مزین و محلی و شفاف و مصفا
گردانیده و در کمون احجار ظلمانیه سودا آثار انوار ید بیضا بروز آورده و قلوب
بیضیه رنگ دیده را بصیاقل صناعیه تصفیه و تزکیه داده و ابکار افکار انسیه را
بسفتن درر نکات مشکله و تحلیل معضلات معوقه بمثاقب الماسیه و مناقب یواقیت
تحقیق مخصوص ساخته و سر وجود و بشری را باکسیر حجری چون لعل درخشان ذهبیه بلور
سیماب نشان قضبه تحلیه و تزیین فرموده و فیروزه فکرت و جزع بصیرت را در ادمغه
و حدقه بشریه منصوص و مخصوص گردانیده و طلق ذهبی شمسی روز و شبه ظلمانی کیوانی
شب را مترادف ساخته و متابعات عنصریه مرکبه را بمؤثرات سماویه بسیطه ترتیب
و تصعید کرده و صلوات متوالیات و تحیات متعاقبات بر روضه مقدسه افضل الموجودات
و اکمل المرسلات خاتم النبیین و فایق المرسلین مهبط انوار فیض فضل رب العالمین
من اوتی الحکمة و فصل الخطاب یعنی امجد الانبیا محمد المصطفی که طرق بیجاده مرجان باطغیان را
بسد شریعت مستقیم نشان مسدود فرموده و لواء زبرجد رداء معتقد آیین را بعرصه غبراء
بیت انجا کهربا توطین تمکین داده و اسنه مغناطیس جاذبه را بقبض جان طاغیان بر افراخته و سطوح
ابدان امت را بزمرد دریا چین حکمت سرسبز و مشرف گردانیده ابواب شرایع و افضال
بر وجوه تابعان باکمال مفتوح ساخته و درر سلام فراوان و غرر صلوات بی پایان بر اهل
بیت و اصحاب او باد که در میدان جلادت و جلالات و زمین فضیلت و کمالات قصب السبق
از مشهوران زمان و گردان دوران ربوده سنان الماس نشان را بخون منافقان عطشان عقیق
سان سیراب و ریان ساخته و بساط فواید ارتباط طرایق مصطفوی را در بسیط ربع مسکون
مبسوط گردانیده اند اما بعد چنین گوید مؤلف این سطور و محرر این مذکور العبد الفقیر المعترف
بالعجز والتقصیر المذنب الراجی الی رحمة الملک الجبار امیر رستم ابن الامیر المرحوم المغفور امیر سالار

دامت خلافته و سلطنته که مدت اوقات بمطالعه کتب مصنفه در هر باب که هر یک مخزن لآلی و معدن
جواهر و منبع اثمار انوار بود صرف کرده بصحبت بعضی از اکابر و اشراف از هر اطراف و اکناف
آمده مشرف گشته شد بتخصیص بخدمت افضل المتاخرین و اکمل الکاملین مرشد طرق الصناعة بالتحقیق والیقین
شیخ قطب الملة والدین شیرازی الملقب ببزغوشی نور الله تعالی مضجعه که ماهر و محقق و باهر و مدقق
بود در اکثر فنون خاصه در فن صناعت که اصول و فروع این علم را کما ینبغی دانسته بود
چون این حقیر را درین باب طالب و بقدر واقف یافت بقدر وسع و امکان در طریق تعلیم
مساعی جمیله مسلوک و مرعی داشته یک دقیقه بخل را اهمال و تقصیر را اغفال نورزید و نسخ مطوله
و مختصره که در فن صناعت جمع کرده داشت همه را داد که استنساخ نموده نزد او قرائت کرده شد
و در اوان تعلیم فواید فواید منظومه که در خزانه حافظه علیه الرحمه محفوظ و مخصوص بود بی اظهار
ارتیاب ایثار میفرمود و از جمله نسخ متعدده کتاب معجزات افلاطون و اصول الکبیر ابن وحشیه و قصاید عربیه محمد ابن امیل و ذو النون مصری و قصاید
فارسیه مولانا جلال الدین و استاد ابو بکر و مخزن الحکمه جابر و ترجمه الماء الورقی و کتاب شافی و نسخه مواهب بابیه و شذور الذهب و کتاب حکمت و مترجم کتاب خاص محمد زکریای رازی و سنت کنج مناهج سکوناتی و اکسیر کامل و سر الاسرار
و بعد از تحصیل این فن و عمل بقدر نصیب شیخ موی الیه طاب ثراه باعث شد بر تدوین
رساله جوهریه صناعیه چنانچه از تعیین و تبیین جواهر و مسایل علم با هر مخبر و مشعر باشد چون
جناب استادی برین وجه بعث فرموده و بعضی اصحاب که در مجالس و محافل سخن چند بنا بر تحقیق جواهر
و بیان قیمت و معادن آن ازین فقیر شنیده بودند دایم الاوقات التماس می نمودند که نکته فریده
گزیده چند در بیان صورت مذکوره گفته رساله که در جامعیت و فواید زایده بر سایر رسایل جوهریه
باشد مؤلف و مصنف گردد هر چند با وجود نسخ مطوله مدونه حکما متقدمین مصنفات مجدده نسبت تطاول و ریا دارند
لکن از جهت متابعت قول شیخ محقق مشار الیه و بنا بر اسعاف ملتمس اصحاب و اتماما للمسایل فلا تنغمر در بحار افکار غوص نموده
باستماع در رمعانی خوض کرده شد بحمد الله و حسن توفیقه انعقاد جواهر و فواید نکات لطیفه بخزانه خیال ارتسام یافت که بگوش
هر کو واصل گردد از مستعدان زمان که بچشم قبول معان نظر کنند وجوه و اذهان ایشان لعل آیین و الماس تکین گردند چون امواج بدایع جواهر متلاطم شد رساله
مختصر جامع از استنباط کتب مختلفه مؤلفه حکما متقدمین تالیف کرده تسمیه بجواهر الصناعه کرده بترتیب حروف تهجی نهاده شد و در بعضی
از اصطلاحات فن صناعت و بیان معانی چیزها که محتاج الیه است که حکما برمز و کنایه گفته اخفا فرموده اند تبیین و تصریح نموده شد اگرچه استادان
و حکما درین باب بنا بر اخفا و مغالطه مبالغه باعلی مرتبه داشته اند و همه مباحث و اصطلاحات را برموز و کنایات گفته اند اما از سبب آنکه طالبان مستعد کامل که تشنگان و سرگشتگان
این بادیه حیرت اند چون بمطالعه رساله مدونه مذکوره واصل گردند محظوظ و بهره مند گشته نصیب خطا و فر یابند بر مقتضای و لمثل هذا فلیعمل العاملون در لباس مباحث معادن و جواهر اد
بعضی از اصطلاحات و اسما اشیا محتاج الیها کرده شد تا چون بر منافع و فواید اطلاع یابند مؤلف را بدعای خیر یاد آرند مامول از طالبان زمان و واصلان این بیان آنست که
طریق وصیت حکما را مرعی داشته رساله مذکوره بدست جاهلان نادان ندهند و افشا اسرار جایز ندارند والله الموفق والمعین و هو اعلم بالصواب و الیه المرجع والمآب

الماس معدن او بهندوستان باشد در جزیرهای که از طرف مشرق بود و بعضی گویند در رود خانه باشد میان کوهها
سند که بر سر آن کوهها راه نباشد و در میان آن کوهها از تندی کوهها یا حیوانات موذی راه نباشد کسانی که
بطلب الماس روند بارها گوشت در آن رود خانه اندازند تا مرغان مردار خوار گوشت از آنجا بر دارند
و بر سر کوه برند تا بخورند یا بچگان خود دهند الماس بارها در گوشت نشسته باشد آنجا بیفتد ایشان بر دارند و بعضی دیگر
گویند مرغی باشد بشکل خطاف یعنی پرستوک که در خانها بچه نهند آبگینه بر سر بچه او نهند او چون نتواند که بنزدیک بچه خود
رود بارها الماس بیارد و بر آبگینه زند و آنرا بشکند و الماس چند نوع باشد یکی سفید و شفاف مانند آبگینه
فرعونی و دیگر آنکه اندکی بزردی زند و آنرا زیتی خوانند و دیگر آنکه اندکی با رنگ سیماب زند و آنرا سیمابی
خوانند و دیگر آنکه با سبزی زند مانند چشم گربه و آنرا اگربی خوانند و گفته اند سرخ رنگ و اکهب و سیاه هم افتد و پارهٔ
بزرگ نادر افتد و الماس را سرها بسیار باشد و کمترین او چهار سر بود و او را جز بسرب نتوان شکستن چه اگر بر
سندان نهند و خایسک بر وزنند در سندان و خایسک نشیند اما چون در میان سرب گیرند و خایسک بر وزنند
بشکند و او را چون بنفس گرم کنند و آب سرد بر وزنند اگر سپید نیکو بیرون آید نیک باشد و اگر بر کنارها او موم
بر نهند و در مقابلهٔ آفتاب بدارند رنگی مانند قوس قزح بیرون آید هم نیک باشد قیمت او بقول افضل المتأخرین
نصیر الملة والدین خواجه نصیر الدین طوسی و ابو ریحان منجم علیه الرحمة و رضوانهما بنده انک را ده دینار ارزد و اگر دو دانک باشد
صد دینار ارزد و نیم مثقال دویست دینار چهار دانک ششصد دینار پنج دانک هفتصد دینار ارزد و یکمثقال
دو هزار دینار ارزد قیمت او بقیمت یاقوت سرخست **و از خواص او** آنست که اگر او را سوده با داروها
دیگر بر دندان کنند رنگهار بد از دندان زایل کند و اگر با داروها دیگر بما ندام ریزند ریش کند و بسوزاند و او را بر سر
شعب نشانند و بدان سنگها سخت را سوراخ کنند **آبار محرق** یعنی اسرب سوخته و کان او در بیشتر جاها موجود است
و نجاران آورا سنگ سرمه گویند مصنف این کتاب گوید او را بزبان اکسیریان اولاد عرفان عطارد و زحل و زرین و نجم
و اسود و ذهب الاجساد و آنک گویند و اسرب نیز گویند **صفت سوختن آن** بستانند تابهٔ آهن و اسرب در وی کنند و پارهٔ
گوگرد در وی اندازند و در کوره نهند کاسه را در بن آن سوراخ کنند و بر سر وی نهند و بدمند تا آن زمان که سوخته گردد و بر دارند
و استعمال کنند و نوع دیگر را از و سرنج گویند که نقاشان بکار برند **طبیعت او** سرد بود در دوم چون مغسول کنند نشف
ریشها و مفاصل بکند و چون بر ریش ذکر و خصیه باشند مفید بود بغایت **آبق** اکسیریان زیبق را گویند و او را نام بسیار است
در زا گفته شود **اثمد** کحل اصفهانی است بپارسی سنگ سرمه و سرمهٔ اصفهانی گویند بعضی مردم بفتح العین بعضی لار ماسوس خوانند
و آن معدنی بود بهترین آن بود که شفاف و بی سنگ بود و آنرا بدوغن گاو چرب کنند و بسوزانند تا اندکی نفطی سیاه که
بران باشد بسوزد پس بکار برند **طبیعت آن** سرد است در اول و خشک است در دوم و اگر در چشم کشند آب رفتن

از چشم باز دارد و گوشت زیادت بخورد و اگر با پیه بر سوختگی آتش طلا کنند نافع بود **ادهنیاطیا** گویند نوشادر است
در نون گفته شود **ارسانیقون** زرنیخ زرد است در زا گفته شود **اسفیداج** بپارسی سپیداب گویند و از قلعی و قرالبیض
و اسرب نیز گیرند نیکوترین وی پاک و سفید و خوشبوی باشد **طبیعت آن** سرد و خشک است در دوم و گویند
خشک است در سیوم و جالینوس گوید ریشها و سعفه و بثره و داء الثعلب و داء الحیة را چون با روغن گل طلا کنند
بغایت مفید بود **اسقرخا** زرنیخ سرخست گفته شود **اسیوشن** گویند آن نمک چینی است و آن سنگیست سبک
که زود ریزان شود و از نم دریا نمک در وی می بندد و آنرا زهرهٔ اسیوش خوانند و جالینوس گوید سنگیست
و مانند سنگها دیگر صلب نیست و سفید رنگ بود و نوعی دیگر بزردی زند و چون نزدیک زبان برند بگزد **و منفعت وی**
آنست که چون با آرد باقلا بر نقرس ضماد کنند نافع بود و ورم سپرز را ببرد **اسرنج** سلیقون گویند و امال اکسیر زرقون
خوانند و بیونانی سندوفرم آن سرنج است و در سین صفت او گفته شود **باب الباء**
بسد حجر شجری و قرول و قرو النون نیز گویند و بپارسی مرجان خوانند و معدن او در دریاء مغرب نزدیک فرنگ جایست که
آنرا شهر لشکر خوانند و آن شهر در میان دریاست و معدن مرجان آنجاست چنین گویند که جز آنجا هیچ جای دیگر معدن
مرجان نیست و گویند درخت او چنان بزرگست که کشتی را بشکند و گفته اند آنچه از و سرخ باشد بسد گویند و مرجان عامتر
بود چه آنچه نیز از و تیره رنگ و سپید و سیاه باشد و نرم و چون هوا یابد سخت شود و بعضی رنگی دیگر و همچو سنگ گردد
مانند صدف و حجر الیهود و سرطان بحری و بعضی گفتند خود در آب چنین محکم باشد و درخت او چنان بزرگ باشد که ذکر رفت
و سرخ او بقیمت تر بود و بهترین او آن باشد که برو درشتی نبود و تیرهٔ او را بپارسی جزوعک خوانند زینت را شاید
و بهن فروشند **و از خواص او** آنست که چون در داروها بکار دارند خون از گلو و سینه باز دارد **طبیعت آن** سرد است
در اول و خشکست در سیوم و باید که سوخته مستعمل کنند **صفت سوختن وی** چنانست که در کوزهٔ نو کنند و سر او بگل حکمت
بگیرند و در تنور خباز نهند و بامداد بر دارند سوخته باشد و در وی قبضی و تجفیفی بود اما تجفیف در وی زیادت تر از قبض بود
تر فدم قطع کند و چشم را قوت دهد و چون در چشم کشند آب رفتن از وی باز دارد و باید که بعد از سوختن بشویند و چون بر ریشها
افشانند زایل کند **بادزهر** معدن او در اقاصی هندوستان باشد از طرف چین و او زرد و سفید و سبز و خاک رنگ
و منقط باشد و از و دستها کارد و دیگر ظرایف سازند و دستهٔ نیک پنج دینار ارزد و امتحان او چنان بود که بستانند
و در شیر کنند اگر بسته شود نیکو بود و گویند که در عسل هم تولد کند **و خاصیت او** آنست که هر کس را که زهر داده باشند
یا جانوری گزیده باشند مقدار دانگی بادزهر سوده بدو دهند زهر بعرق و چرک از و بیرون آید و آنچه زرد بود و با
سپیدی زند آنرا عسلی خوانند و بقوت تر بود و نوعی دیگر نشان دهند سبز مانند ساق جغندر و چون در آتش برند
سیاه شود و بسوزد اما چیزی از و باز ماند که آنرا مخاط الشیطان گویند و در کرمان هم نوعی بادزهر باشد

بیجاده
معدن او در ولایت
بدخشان است و در قدیم الایام وقتی
تا هم دانسته که چون لعل بیرون باید
بیجاده است و بیکن سنگ بیست و در دیرینه
یاقوت سرخ باشد و بها بیشتر بیکون دارد
چنانکه با آتش بیاید اما قوت ندیم نیز نبود
و بعضی سنگ نیز شود و قیمت نیز ارزد
و با عقل او لعل
بیجاده لعل نیکو بود و قرب میان یاقوت
دیگر بوزن جو ندارد بسیار از آن بدارند در سر
سنگ از چون داشت او نخفه سنگ بیجاده در سنگ بلند
بیرون جهد و از کاهش
و دیگر خاصیت او معلوم نیست

و در ولایت الموت و حدود شیراز سنگی هست زرد و سبز و نرم نیکو نیابد و زهرات بنا برانک از سوده اند که اگر بسایند و بمار یا کژدم گزیده دهند یا بر جراحت و ریش کهن ریزند سود دارد و اسهال را دفع کند و تموّج دل را

باب التا تنکار دو نوع است معدنی و مصنوعی طبیعت آن گرم و خشک است و لطیف نافع بود جهت درد دندان و کرم آن بکشد و از کرم خوردن باز دارد و بخاصیت جلا آن بدید و آنچه مصنوع بود بیت

اگر تنکار را خواهی که سازی	بزو اجساد در آتش گدازی	نو از بیح قلی و بورهٔ نان	برابر هر دو را که وزن بستان
بسای و هر دو را در شیر کن تر	زکامیش ار بود آن شیر بهتر	بوزن هر دو شیر انکن بجوشان	چو تیره گشت در صحنی بکن آن
چو کرد و عقد بیش آفتاب او	سه بارش همچنین ده شیر نیکو	بس انکه زو غلوله با رها کن	بنه در موضعی زو کارها کن

و آنچه معدنی بود از چشمه بیرون آید و آن دو نوع است یکی نوع بیخ ماند و یک نوع ببرف آنچه بزیده بود آنرا برفکی خوانند و آنچه فسرده بود آنرا یخک گویند این یخک از همه بهتر است باید که بروغن چرب کنند و بجای که باد نیابد نگه دارند تا باد نبرد آنرا که یخک است باب الجیم جزع چنین گویند که معدن جزع در یمن است و گویند هیچ سنگ بعد از الماس و یاقوت از جزع محکمتر نباشد و او چند نوعست سفید و سیاه و تیره رنگ و سرخ و آمیخته برنگها و قیمتی ندارد و داشتن او را گویند نیک نیست و حکما گفته اند که هر که جزع با خود دارد اندوهگین باشد و اگر بر گردن بندند آب بسیار از دهن روانه شود خاصیت او آنست که چون زرگران و نقاشان طلا و جدول طلا را بمالند جلا دهد بغایت جمست چنین بود بپارسی کج خوانند طبیعت آن سرد و خشکست چون بر کاه بپرشند و بر سر کسی که خون از بینی او آید طلا کنند خون باز دارد و چون طلا کنند شکستگی استخوانرا نافع بود جمست سنگیست بنفش رنگ که بسرخی مایل بود و معدن او سه روزه بمدینه رسول علیه سلام است و اگر از ظرف آن سنگ شراب بیاشامند گویند کسی مستی نکند اگرچه ظرف بزرگ باشد و هر که با خود دارد از نقرس ایمن باشد و اگر در زیر جامه خواب نهند از احتلام بدا ایمن باشد باب الحا حجر الحیه سنگ مار است و هم گفته شود حجر البلور سنگ بلور بود و معدن او بهندوستان نزدیک سراندیب بود و در کشمیر نیز بود و او آب منجمد است بیجونک و در عرب هم نوعی از بلور باشد در میان سنگ و او از بسیاری که باشد بانک از همه سنگها شفاف و لطیفتر و آبدارتر است قیمتی ندارد و اگر او را بسایند با قوت و زمرد را با و جلا دهند شفاف شود خاصیت او آنست که چون در مقابل آفتاب بدارند از عکس او آتش در گیرد و هر که با خویشتن دارد خواب شوریده نه بیند و اگر در دهان گیرند تشنگی بنشاند حجر الحدید خماهن خوانند و معدن آن در حدود مصر نزدیک قسطاط کوهی هست که آنرا مقطم خوانند از آن دیار خیزد و خماهان و صندل حدیدی نیز گویند و آن سنگ سیاه رنگ بود و آن دو نوعست نر و ماده و نر او بغایت صلب بود و تیره رنگ و چون بآب بسایند محک آن زرد بود مانند زرنیخ و آنچه ماده بود صلبی او بغایت نبود و جوهر آن پاک بود و اگر با آب بسایند محک آن چون زنجفر بود سرخی بغایت و طبیعت آن سرد و سرد بود و آن نوعی از آهن بود بپارسی خماهن گویند و محکوکی

چون طلا بر ورم و جره ببر مرغ سودمند بود و حرارت آن بنشاند و عزبان ساکن کند هر دو نوع خواه نر و خواه ماده این خاصیت دارد و درد و بهار و موی و صفراوی خاصه نوع ماده که بپزند و تسکین درد او از یادت بود از محک نوع نر حجر الرحا سنگ آسیا خوانند بپارسی طبیعت او خشک بود چون گرم بود سرکه بوی ریزند بخار آن منع خون رفتن از و رهار گرم بکند حجر الدیک سنگیست که از شکم خروس یابند بمقدار باقلا بود و کوچکتر نیز باشد بلون آبگینه شفاف بود نزدیک ببلور و اگر با آب بشویند و آن آب کسی بخورد تشنه بود بغایت سودمند بود و غم و اندوه ببرد حجر المثانه سنگیست که در مثانهٔ آدمی پدید می آید خاصیت او آنست که سنگ مثانه بریزاند و جالینوس گوید سنگ گرده بریزاند و گویند سحق کنند و کحل سازند سفیدی چشم را زایل کند حجر النار حجر الاکم گویند و حجر الزناد نیز خوانند و آن چند نوع بود سفید و سیاه و سرخ طبیعت آن سرد بود بغایت خشک ارسطاطالیس گوید اگر زنی دشخوار زاید در خرقه بسته بر ران زن بندند آسان بزاید بفرمان خدای تعالی و چون سحق کنند و بر خنازیر باشند خشک کند و پاک گرداند و بر هر ریش که باشند و ملی بر هر عضوی که باشد و آنرا بپارسی سنگ آتش گویند حجر الحام سنگیست که در شکم کبوتر حاصل میشود و چون از وی ضماد سازند بر سرطان در ابتدا آن زایل کند و بهترین معالجهٔ سرطان که در رحم پیدا شود دانست حجر البقر و در مصر جوز البقر خوانند و آنرا جاوزهرج خوانند و در شروان گاوسنگ و آن مانند بادزهر بود در عمل و بلون هم با دزهر ماند آنچه در زهرهٔ گاو و گوسفند می باشد گاوزهره خوانند و بشیرازی اندرز اگویند و اندر میان زهره بود مانند زردهٔ تخم مرغ پخته در میان زهرهٔ گوسفند نیز بود و چون سحق کنند و باب از بقول طلا کنند بر جره و نمله نافع بود و ریشها و چون سعوط کنند بدان مقدار عدسی بآب سلق نافع بود جهت نزول آب و چون سحق کنند و بشراب بپرشند و بر موضعی که سفید بود و موی سیاه بر آید و اگر سبب آن از علت داء الثعلب و برص بوده باشد اما سفید سیاه نکند و گویند بغایت گرم بود و باد و ظار سرد را سودمند بود طلا کردن و خوردن حجر اللبنی عالاقطیطس خوانند یعنی حجر اللبنی و این اسم بدان سبب بروی نهاده اند که چون بآب حل کنند مانند شیر از وی بیرون آید و لون وی خاکستری بود و طعم وی شیرین بود چون بآب سحق کنند و عصارهٔ وی بگیرند و در حقنه از قلع کنند هر زمان که خواهند مستعمل کنند طبیعت آن معتدل بود و در قوت مانند شادنج بود چون در چشم کشند منع سیلان فضول کند از چشم و ریش آن و در ابتداء ورم گرم را نافع بود حجر اصلی سنگیست که چون حل کنند رطوبت آن بغایت شیرین بود و منفعت وی مانند حجر لبنی بود در همه حال حجر مشقق سنگیست که بلون زرد بود از بلاد مغرب خیزد و بهترین آن بود که زعفرانی رنگ بود و زود ریزیده شود و شکافته گردد و تو بر تو بود و تموّج آن مانند شادنه بود اندکی ضعیفتر و حجر لبنی و مشقق و اصلی بقوّت مانند یکدیگراند اما اصلی را در وی حرارت هست که در ایشان نیست و حجر مشقق را چون زنان حل کنند و در چشم کشند ریش چشم زایل کند و خشونت قرحه و سوزش چشم و بهترین این مداوات از جهات حجر قبطی سنگیست مصری بغایت سست بود و زود در آب حل شود و گازران مصر کتان بدان شویند و جامها سفید کنند و در موم روغن کنند جهت دملها و ریشها که در بدن پیدا شود و در شافها چشم استعمال کنند و جهت نقرس و ورم و اسهال خون و درد مثانه چون بآب بیاشامند نافع بود و چون زن بخود برگیرد نافع بود جهت خون که دایم از وی روانه بود و لون وی سبز بود و تیره رنگ حجر الیهود سنگیست مانند خایهٔ فاخته آنچه بزرگ بود و آنچه کوچک بود بشکل خایهٔ گنجشک بود و کوچکتر بود و خطوط

بسیار دارد موازی یکدیگر و حجر الزیتون نیز گویند پارسی سنگ جهود خوانند و گویند از ملک شام خیزد و بعضی دراز بود و بعضی
گرد و نافع بود جهت سنگ گرده و مثانه و نیم مثقال با آب گرم جهت ریگ مثانه همین عمل کند و عسر البول را گویند مضرت به رز و مصلح
وی عسل است و مهر بر حکیم گوید حجر الیهودی چون با خون خفاش سحق کنند و در چشم کشند قره که ریخته بود بر روید و موی ابرو همچنین سبیل
چون بروی مالند بر روید و جالینوس گوید طبیعت او معتدل بود و معده سرد را بد بود و مصلح وی تخم کرفس بود **حجر الدم** شادنج است
و گفته شد **حجر ارمنی** دو نوع بود یک نوع سنگیست که اندکی رنگ وی بلاجوردی زند و نوع دیگر بسرخی زند بغایت و چون دست بری
مالند بنداردند که چربست **طبیعت وی** گرم و خشکست در اول مسهل سودا بود و مسهل قوی‌تر از حجر لاجوردی و معده را بد بود و چون مغسول بود
قی و غثیان نیاورد و اگر نامغسول بود مقی و مغثی بود مفرح و مقوی بود قلب را مغسول وی بخاصیتی که در ویست بدن را از خلط سودا پاک کند
و روح را از دود سوداوی دفع بلغم بکند و احشا پاک کند اما معده را بد بود و مصلح وی انیسون رومی بود و یا سلیخه و مقدار مستعمل از وی
یکدرم بود یا نیم مثقال بدل وی جهت دفع اخلاط سوداوی یک وزن و نیم حجر لاجورد بود **حجر النمر** پارسی سنگ پلنگ خوانند چنین گویند
پلنگ را زاییدن دشخوار بود چون یکبار بزاید بقدرت حق تعالی بیداند که گیاهی هست که چون بخورد دیگر آبستن نشود بقدرت خدا و مهره در بدن
وی پیدا شود گویند در پس سروی بود و بعضی گویند در دنب وی بود و گویند در شیردان بود بسرگین او ماند اما آنچه تحقیق است در بن دنب وی
بود و باقی خلافست آنرا حجر النمر خوانند پارسی ترک پلنگ نیز خوانند خاصیت آن بسیارست بر هر جراحتی که ناصور شده بود آنرا بسایند
با آب و بر جراحت طلا کنند نیکو شود و زنی که صلابه وی تعلق کند دیگر آبستن نشود و هر مرد که با خود دارد هیچ زن از وی بار نگیرد
و امتحان وی آنست که اگر در شیر گوسفند اندازند شیر بریده شود و اگر کسی با خود در دکان خباز برد نان در تنور افتد و ترک از یک دیده
پیر کوچکتر بود بر بسیار و رکها داشته بود و لوریان عملی سازند و عمل با بکار رد توان تراشیدن و ترک استوان و مطلق رنگ ترک برنگ
پلنگ ماند سیاه و سفید **حجر الخطاطیف** دیسقوریدوس گوید نخستین پرستوک چون بکیرند در افزونی ماه و شکم وی بشکافند
و پاره سنگ یابند یکی بیک رنگ و یکی برنگهای گوناگون و در پوست ایل و یا پوست گوساله بندند بیش از آنک خاک بوی رسد و بر بازوی
مصروع بندند یا بر گردن بفرمان باری تعالی صرع از وی جدا شود و این مجربست یعنی گوزن **حجر الحمر** سنگیست بلون بسد یعنی مرجان گویند بوزن دانگی
گشنده بود و از جمله سموم قتالاست مانند بیش و گویند نوعی از الماس است **حجر النسر** و حجر العقاب و حجر البهت و اکتمکت نیز گویند
و آن سنگ عقابست و در سین گفته شود **حجر القمر** بزاق القمر و زبد القمر خوانند و افروسالینن نیز خوانند یعنی زبد القمر و یونانی سالینطس گویند
و افروسالینن نیز خوانند از بهر آن گویند که بشب در افزونی ماه یابند در بلاد مغرب و سنگ سفید شفاف بود **خاصیت او** آنست که
چون بسایند و مصروع را دهند سود مند بود و اگر از درختی بیاویزند که بر نیاید بار آور شود و اگر بر مصروع دهند شفا یابد **حجر حبشی**
دیسقوریدوس گوید مانند یشم بود و چون بسایند مانند شیر از وی بیرون آید و زبانرا بگزد و شب کوری و ورم چشم و درد دندان
و قرحه آن زایل کند و ناخنه و تاریکی و جلای تمام بدهد پارسی سنگ یاسم خوانند **حجر اباغاطیس** سنگیست که چون بسایند مانند خون بود
در سرخی و با شیر زنان در چشم کشند ورم آن و بسیاری آب آمدن از وی بازدارد **حجر الاسفنج** سنگیست که در میان اسفنج باشد و دیسقوریدوس

و رازی گوید چون با آب بیاشامند سنگ مثانه بریزاند جالینوس گوید سنگ گرده بریزاند **حجر اعرابی** و حجر العاج نیز گویند و آن سنگیست
مانند عاج چون سحق کنند و بر موضع باشند که خون آید یا ضماد کنند خون به بندد و چون بسوزانند و سنون کنند دندانرا جلا دهد و پارسی
شکر سنگ خوانند و آبگینه گران بکار برند و سنگی زخم گویند بشیرازی **حجر الکرک** سنگیست بغایت سفید در ساحل بحر هند یابند و در سند نیز
بود و مهره از وی حکاکان و خراطان سازند از عاج سفیدتر بود و خوبتر **طبیعت وی** سرد و خشک بود در آخر درجه دوم و اهل سند
و سند از وی نگین سازند و زنان از وی یاره و دست بند سازند و متفق اند که خاصیت این سنگ آنست که دفع سحر و دفع چشم زخم بکند و بر دشمنان
ظفر یابند و اگر نگین از آن با خود دارد دروغ از قبل وی نگویند و هر کس که وی برابر خود بیند مردمان او را دوست دارند و با دشمنان
سند و سند از آن ظرف سازند و اکل و شرب کنند و مدعی ایشان آنست که در هر صحبت که آن بود جنگ و فتنه نبود و فرح و شادی بود
و اهل سند و سند مهره از وی در موی کشند و مدعی ایشان آنست که موی را دراز کند و مهره او مانند مروارید بزرگ بود و براق و چون از
وی سحق کنند و در چشم کشند هر سفیدی که در چشم بود خواه قدیم و خواه جدید ببرد و اگر از وی سنون سازند دندانرا بغایت سفید کند و جلاء
تمام بدهد **حجر التیس** پادزهراست و در وی تریاق فاروق طبیعیست و آن مانند بلوط بود دراز و گرد نیز بود و برو زبر وی
طبقات دارد و در میان آن چیزیست گویا مغزیست و آن چوب مخلص با دانه و پوست و لون حجر التیس اغبر بود سیاهی که بسرخی زند
و آنچه نیک باشد با شیر بر سنگ چون بسایند سرخ رنگ بود و آن از شکم بز کوهی گیرند در شیردان وی بود و صاحب جامع آورده است که
در دل ایل باشد و سهو کرده است و گوید غذای آن ایل بغیر از مار و مخلصه نباشد بسبب آن سنگ در شکم او به بندد و بدین سبب وی را تریاق
فاروق طبیعی خوانند و گویند در زهره وی می باشد و این نیز خلافست آنچه محقق است در شیردان وی باشد در کوهستان شبانکاره و از آنجا
باطراف برند و بغایت عزیز بود و گویند چون بسایند سرخ رنگ و زرد رنگ و سبز رنگ می باشد و این رنگها بسودن معلوم شود و لون آن
چون بسیاهی زند سرخ آمیز نیکوتر بود و در شام مانند سنگ می سازند از آنک دانایان مشکل فرق کنند امتحان وی آنست که سوزن را بر آتش
سرخ گردانند و بر وی نهند اگر مصنوع بود چون سوزن در و فرو برند دود سیاه از وی بر آید و اگر حجر التیس بود دود زرد بر آید چنانک
سوزن را زرد کند **خاصیت او** آنست که چون کسی را مار و کژدم و رتیلا گزیده باشد و یا زهر داده باشند وی را با آب راز یانه بسایند و بر گزیدگیها
طلا کنند در حال در دبنشاند و از مردن ایمن شود و گر بیاشامند همین خاصیت دهد **حجر اغاطیطوس** حجر غاغاطیس خوانند و از وادی شام آرند
و آن وادی را در قدیم غاغا خواندندی و این زمان وادی جهنم گویند و چون بر آتش نهند بوی سردی سوخته کند و بوی تیز کند و سبک بود
و صفحها در روی یکدیگر پیوسته بود و قوت وی بغایت بود نه چون دیگر حجر و چون از وی مصروع بخورد نافع بود و اختناق رحم آورد و گزندگان
بگریزند و با ادویه جهت نقرس سودمند بود و جراحتها عظیم را گوشت بر رویاند **حجر الکلب** چنین گویند که نوعی سنگ هست که چون
سنگ بوی اندازند بدندان بگیرد و نگه دارد و این در دشمنی عملی عجیب میکند چون خواهند با هم آنکس صحبت عدو سنگ بردارند و بآن
سنگ اندازند تا یک یک بگیرند بعد از آن دو سنگ از آن با آب اندازند و از آن آب بخورد آنکس هر دو کس که دشمنی عظیم پیدا شود و گویند اگر
در برج کبوتر اندازند مجموع بگریزد و چون در شراب اندازند هر کس که بخورد جنگ و عداوت در میان ایشان پیدا شود **حجر الرام** پارسی سنگ بزای خوانند

و هرتیش و آهنینه که بدان آب دمند جون بر سنک زنند قطعا آواز نکند و در سنک مانند کل نرم فرو رود و اکر این سنک سحق کنند
و سنون سازند دندانرا سفید کند بغایت **حجر خزفی** سنکیست که در مصر پیدا شود و مانند خزف بود یعنی سفال و از همدیکر شکافد
و صفحها بر یکدیکر بود و بجای تشور استعمال کنند در ستردن موی **خاصیت او** آنست که جون با شراب دو درم از وی حل کنند و بیاشامند
قطع خون حیض بکند و جون با عسل خلط کنند و بر بستان نهند و بر ریشهای بلید و ورم بستان ساکن کند و ریشها بصلاح آرد و بغایت
خشک کند **حجر المروج** و حجر افروحی کویند از بلاد روم خیزد سبک بود و بر روی آب باستد و مجفف بود و قبض در وی باشد و **خاصیت او**
آنست که جون حل کنند و بیاشامند کزیدکی عقرب را سود دارد **حجر الساکیه** سنکیست که کفشکران افزار بدان تیز کنند سودمند بود جهت
ورم لهاة و ریش آن بغایت و لهاة بپارسی ملازه کویند **حدید** بپارسی آهن کویند و جوهر او در بیشتر جایها باشد و آن سه نوع است
شابورقانی و نرم آهن و فولاد و فولاد معدنی نیز بود و مصنوع بود فولاد طبیعی معدنی شابورقانیست و شابرقان نیز کویند و آن فولاد
نراست و فولاد مصنوع از نرم آهن بود و زنجار آن زعفران الحدید کویند و آنرا اکثر بسیار مستعمل کنند **طبیعت او** قابض بود و اکر سرخ
کرده در آب اندازند یا در شراب و بیاشامند شکم به بندد و ریش روده و ورم سپرز و سیفه و استرخاء معده و سلس البول و درد مقعد را
نافع بود و باه را قوی و بخاصه آبی که آهنکران آهن کرم دران اندازند و آنرا دوس خوانند و ماء الحدید نیز کویند و کزیدکی سک دیوانه را
نیکو بود بغایت وقتی که ندانند و براده آهن جون در شرابی که مسموم بود اندازند زهرها را نخود کشد و آن شراب جون نخورند زیان ندهد و براده
آهن جون نخورند درد شکم سخت و خشکی دهن و درد سر آورد و مداوای آن بشیر تازه یا بعضی ادویه مسهله قوی کنند و بعد از ان مسکه و روغن
بنفشه و روغن کل و سرکه بر سر مالند و قدر یکدرم مقناطیس نخورند یا روغن کاو **و در خواص** آورده اند که بر آهن بر کسی بندند که در خواب
دندان بر هم ساید دیکر نساید **باب الخا** خبث الحدید بپارسی ریم آهن کویند و اوقوی تر از همه خبثها بود
و آنرا فنجوشش خوانند و بهترین او فولادی بود و املس بارها و کوچک تنک که بر وی خشونت نبود **طبیعت وی** کرم و خشک بود
در سیوم مجفف رطوبات بود و محلل و رها رکرم **خاصیت او** آنست که سودمند بود جهت خشونت جفن و مقوی معده بود جون با شراب
کهن بیاشامند خون بواسیر ببندد و قطع کند و منع آبستنی بکند و جون بخود بر کیرند به بشم بان خون رفتن باز دارد و قطع سلسل البول بکند
و سفل را خشک کند طلا کردن و جون بیاشامند زنان جهت شیری که در بستان بسته بود سود دهد و مقدار دو دانکی مستعمل بود و بتوع
مانند زنجار بود و جون با سکنجبین بیاشامند منع مضرت دوایی که کشنده بود بکند مانند مازریون و از خوردن خبث الحدید همان
عارض شود که از خوردن براده آهن **خبث الفضه** ثفل نقره بود که سباکان او را کنه کویند بهترین آن بود که سبز رنک و تنک بود **طبیعت وی**
قابض بود بغایت و در وی جذب و تجفیف بود **خاصیت او** آنست که جون مرهم کنند بر جرب و سعفه و ریش و ناصور و بواسیر کنند
نافع بود **خبث النحاس** در قوت نزدیکست بخبث الحدید و مس سوخته اما ضعیف تر از مس سوخته بود **خبث الرصاص** قوت وی مانند
رصاص محرق بود و طبیعت آن سرد و خشک بود سودمند بود جهت ریش چشم و بدل آن اسفیداب رصاص است **باب الذال**
دهنج سنکی سبز است بپارسی دهانه فرنکی کویند و آن دو نوع است کرمانی و فرنکی و بهترین آن فرنکی بود که سبزی و شیرینی و شوری آن

باستحان توان دانست و امتحان جنان کنند که وی را بسایند و بر روی آیینه کنند و رها کنند تا خشک شود اکر آیینه زنک بر آورد
تلخ بود و اکر بر نیاورد شیرین بود و آن فرنکیست و طبیعت آن نزدیک بود بتوتیا بود و **سودمند** بود جهت سفیدی که در چشم
بود و با مروارید ناسفته و توتیای هندی از هر یک کوفته و بیخته بحریر مانند سرمه در چشم کشند و وی از جمله سموات بود و اکر حل کنند
و بیاشامند کسانی که زهر خورده باشند دفع زهر بکند و اکر کسی زهر نخورده باشد بیاشامد هم مهلک بود و اکر بر موضع کزیدکی عقرب
طلا کنند درد ساکن کند و اکر سحق کنند و قدری با سرکه بکدازند و بر قوبا که از مره سودا بود بمالند زایل کند و سعفه که در سر و جمیع اعضا بود
سود دهد **دیک بر دیک** بشیرازی مرک موش خوانند و آن از نوع زرنیخ مصعد است هر که زیادت بخورد زهر قاتل بود و اکر
بحد اعتدال بخورد بوی کندی بواسیر را ببرد و نافع بود اصحاب بواسیر را **باب الذال** ذهب بپارسی زر سرخ خوانند
مولف کوید اهل اکسیر او را شمس و آب و زر و داود و عالم و شعاع و نور خوانند و وی معدنی و مصنوع نیز باشد و کویند معدن او در میان
حبشه و زمین نوبه و زمین مصر و بجه بود و این معدن از نزدیک سواد مصر بر خیزد تا بجصنی رسد بر کنار دریا که آنرا عنداب کویند و درین
معدن جاییست که آنرا علاقی کویند و اصول این معدن بمصر افتد و این معدن را در هیچ اقلیم مثل نیست و این معدن در زمین بجه است
از اسوان تا آنجا پانزده فرسنک باشد و از انجا تا بعنداب دوروزه راه باشد و در دیار مغرب جاییست که آنرا شهر مجلماسه خوانند
از حدود تاهرت و این شهر که کوهکست و نزدیک معدن زر کویند زر آنجا بهترین همه زرهاست فاما آنجا نتوان در شدن الا از راه
بیابان و ریک روان و راه سخت باشد و اندر اندلس نیز معدن زر باشد آنجا که آنرا کولس کویند و در دیار خراسان که آنرا ماوراء النهر خوانند
جاییست که آنرا وخشاب خوانند زر بسیار باشد و معدن زر بفرغانه باشد **طبیعت وی** معتدل بود در کرمی و سردی **خاصیت او**
آنست که سودمند بود جهت درد دل و خفقان و تقویت آن و در ادویه داء الثعلب و داء الحیة طلا کردن نافع بود سحاله وی در دهن
کرفتن کند دهن زایل کند و در چشم کشیدن قوت باصره بدهد و روشنایی بیفزاید اکر سحاله یعنی آنچه بسوهان زده باشند در ادویه کنند
جهت دفع سودا بغایت نافع بود و مقدار مستعمل از وی قیراطی بود و کویند مفرحاتست بشانه و مطبوخ وی مشک است و عسل و جهت
الاس و شاهبلوط شربتی از وی دانکی بود دیسقوریدوس کوید سودمند بود جهت حزن دل و اندوه و غم و بادی که در دل بود
و عشق و فزع که از شدت سودا بود و بدن را نیز فربه کند و سرکشتن را نافع بود و جذام را بغایت سود دهد و جون سحاله وی در ضمادات
مستعمل کنند و عرق النسا و نقرس و فالج را نافع بود و جون با ادویه بیاشامند مثل بسفایج و کاوزبان سودمند بود همه دردهای سودایی
و در خواص آورده اند که اکر نرمه کوش را بسوزن زرین سوراخ کنند دیکر فراهم نشود و اکر پاره زر خالص بر کودکی آویزند نترسد
و صرع کرد وی نکردد و کسی که داخس داشته باشد و داخس را بشیرازی خوی درد خوانند انکشتری زر در انکشت کنند درد ساکن کردانند
و مجربست و کویند اکر دانکی زر سرخ در ده رطل زیبق اندازند غوص کند و اکر هر جیزی دیکر که باشد از فلزات غوص نکند **باب
الرا** رخام نوعی از احجار بود و الوان بود زرد و سیاه و حمری رنک و سفید زردی بود و بهترین وی سفید بود و کویند طبیعت وی سرد و خشکست
جون سه روز هر روز نیمثقال سحق کرده مانند هبا بعسل بسرشند و بخورند منع ولها بکند که بر اعضا باشد و جون بسوزند و سحق کنند

منفعت او آنست که

و بر جراحت که خون ازوی روانه باشد کنند قطع خون رفتن بکند و بصلاح آورد و منع تورم بکند و چون خلط کنند جزوی ازوی
با جزوی شاخ بز کوهی سوخته بر آهن طلا کنند و بر آتش برند تا سرخ شود و چون بیرون آورند و در آب نمک اندازند آن آهن نز بود
و اگر از رخامی که تواریخ بران نقش کرده باشند بر سر قبر یا بستانند و سحق کنند و کسی را که عاشق بود با هم معشوق بدهند تا بیاشامد معشوق را
فراموش کند البته و این از خواص است و بعضی گویند گرم بود در دوم و خشک بود در اول **رصاص** قلعی بود بپارسی ارزیز گویند و بشیرازی
قلع گویند و بزبان دیگر قنطر کیمیا خوانند مولف کتاب گوید اهل اکسیر او را مشتری و قصدیر و صرار و لبن خوار و رخو خوانند و بهترین
وی آنست که صافی و بی نتن بود **طبیعت او** سرد و تر بود و گویند سرد و خشک و محرق وی اسفیداج آن لطیفتر بود جهت معالجات
و تلیین و تحلیل زیادت بود **خاصیت او** آنست که اگر صحیفه تنک بسازند از سرب یا قلعی و بر عانه بندند تا کمرگاه منع احتلام
بکند و اگر آن صحیفه بر بثور که بر عصب پیدا شود نهند زایل کند و هر ماده که پیدا شود در ابتدا مثل خیارک چون بر وی نهند بکشاند و در جهای
مقعد که با ریش بود و بواسیر و ورمهاء تضیب و زهار و بستان و ریشها مثل سرطان و باعصاب که در غایت سردی بود مثل افیون
و روغن زیت و روغن گل و روغن به و یا روغن مورد چون بوی اضافه کنند و آن صحیفه بدان روغن حل کنند و بمالند نافع بود و براده
آن چون بیاشامند همان علت پیدا شود که از خوردن مرداسنگ از بستن بول و غایط و ثقل معده و معا و نفخ در ایشان و ضیق النفس
تا بحدی که بخناق کشد و ایلاوس پیدا کند و لون وی رصاصی بود و مداوای وی بقی کنند بطبیخ تخم کرفس شبت و انجیر و بوره و ماءالعسل
غذا اسفیدباج و نشان خلاص آن بود که ادرار بول و اطلاق طبع حاصل شود و شیخ الرئیس گوید چون حل کنند رصاص با شراب و با زیت
نافع بود جهت ورمهاء گرم و ابن زهر در خواص آورده است که باع رصاص در دیگ اندازند هر چند آتش در شیب آن دیگ برافروزند
گوشتی که درو بود هرگز پخته نشود و هر کس که انگشتری از رصاص در انگشت کند بدن وی لاغر گردد و اگر رصاص در روغن بمالند زنگ برآورد
بعد از آن آن روغن بر آهن طلا کنند هرگز زنگ نگیرد و صاحب فلاحه گوید اگر طوقی از رصاص در درختی کنند که ثمردار بود ثمر وی نیفتد
و پیچ و ثمر وی زیادت گردد **روسختج** راسخت نیز گویند و بپارسی سوخته بود و روی سوخته نیز گویند و بهترین آن مصری بود **طبیعت آن**
گرم بود در سیوم و قابض و مجفف بود و ملطف و مسهل آب زرد بود و در خضاب موی استعمال کنند و ریشها پاک گرداند و بصلاح
آورد و چشم را جلا دهد و گوشت زیادت بخورد که در بدن بود و منع کند

باب الزاء زمرد

معدن او در ولایت
سودان مغرب باشد و در بربر بالای صعید مصر هم میگویند معدن او باشد و عزت او در بلاد هند بیشتر از دیگر مواضع بود و گویند
از معدن زر حاصل شود و بهترین انواع او را زبرجد خوانند و ارسطاطالیس گوید زبرجد و زمرد هر دو یکیست و بعضی دیگر گویند
زبرجد جوهر دیگر است بهتر از زمرد و اکنون موجود نیست و زمرد چند نوع است سلقی که بسبزی ساق چغندر ماند و زنگاری
و ذبابی که در و مانند پر مگس چیزی نماید و صیقلی که مانند آهن صیقل کرده بود که روی در وی بتوان دید و ظلمانی که میان او بدید نباشد
و ریحانی که ببرگ ریحان ماند و صابونی که منسوبست بشخصی و بحری که بآب دریا ماند و صابونی که از نرمی بصابون ماند و آسی که ببرگ مورد ماند
و کراثی که مانند گندنا بود و بهترین او آسی بود پس کراثی پس سلقی پس ریحانی پس ذبابی پس ظلمانی پس زنگاری و در جمله باید که بسبزی سیر باشد

و آبدار و شفاف و صافی و صحیح بود و ممسوح بسیار افتد و اگر مستطیل و مجوف بود آنرا قصبه خوانند و زمرد بزرگ بیرنگ
کم افتد و در بعضی از کتب آمده است که در قدیم یکپاره زمرد بوزن دوازده درم بدوازده هزار دینار زر مغربی فروخته اند و ابو ریحان
و خواجه نصیرالدین طوسی گویند یکدرم زمرد ریحانی پنجاه دینار ارزد و سه درم دویست دینار و پنج درم هزار دینار **خاصیت او** آنست که
هر که زمرد با خود دارد خواب بد نبیند و قوت دل دهد **طبیعت وی** سرد و خشکست **و منفعت او** آنست که چون بیاشامند بوزن
هشت جو از گزیدگی جانوران زهردار و سمها رهاننده خلاص یابد و باید که پیش از آنکه زهر در وی عمل کند بیاشامند از مرگ خلاص یابند
و موی نریزد و پوست رها نکند و اگر از وی گردن بندی سازند و یا نگینی با خود دارند دفع صرع بکند چون پیش از زحمت نگاه داشته
باشد و بر کودکان خورد چون بیاویزند خاصه آن زمان که بزایند از صرع ایمن باشد و ابن ماسویه گوید سودمند بود جهت
خون رفتن و اسهال چون بیاشامند یا با خود دارند یا بگردن بیاویزند دفع صرع از ایشان بکند و بعضی گویند زبرجد چون
حل کرده بیاشامند جذام را نافع بود و گویند که چون افعی نظر بر زمرد فایق اندازد آب از چشم وی روانه شود چنانچه شاعر گوید **بیت**
شاها تو زمردی و دشمن افعی   افعی چو زمرد نگرد کور شود   **فرد** گوش ابلیس چو قرآن شنود کر گردد   چشم افعی چو زمرد نگرد کور شود
زرسرخ ذهب است در ذال گفته شد **زبرجد** زمرد است و گفته شد **زاج** انواعست سفید و سرخ و سبز و زرد و زاج قبرسی
سفید بود و قلقدیس خوانند و زاج سبز را قلقند خوانند و قلقطار زاج زرد است و بپارسی زاج شتر دندان گویند و بهترین آن مصری بود
براق مانند زرنیخ بدخشانی و چون درست بمالند زود در یده شود و پاک بود و کهنه نباشد و نوع دیگر زاج سوریست که بپارسی
زاج کفشگران گویند و بیونانی مالیطرنا و ملیطرنا نیز گویند و جالینوس گوید قلقطار چون کهنه گردد زاج شود و وی معتدلترین
زاجات بود و محرق وی الطف محرقات بود و زاج احمر و اخضر و ابیض و قلقطار و زاج سبز در قوت مانند یکدیگراند لیکن
اختلاف در لطافت و غلظت است و لطیفترین این سه نوع است که آن زاج سبز است و غلیظترین زاج زرد است که
آنرا زاج سوری خوانند و قلقطار زیر الاموراو وسطها میان لطافت و غلظت و زاجی دیگر هست که بیونانی مسیق گویند و بهندوی
تهوته خوانند و بهترین آن قبری بود که لون آن مانند زر بود **طبیعت** آن و قلقطار گرم و خشک بود در سیوم و همه زاجات در طبیعت
مانند یکدیگراند و وی قابضتر بود و محرق خشکریشه احداث کند و جرب و سعفه و ناصور و رعاف و ریش گوش را سودمند بود
خاصه چون فتیله بعسل بیالایند و بقلقطار بگردانند و در گوش نهند و اکله که در دندان و دهن و بینی بود و ریش آن خاصه سوری
سودمند بود و خوردن آن مجفف شش بود تا بحدی که بکشد و از خوردن زاجات سرفه سخت پیدا شود تا بحدی که بسل کشد
و مداوای وی بشیر تازه و مسکه و قند و مانند آن کنند **زبدالبحر** بپارسی کف دریا خوانند و آن پنج نوع است یک بشکل
اسفنجه فربه و سطبر بود و بوی وی مانند بوی ماهی بود و در ساحل دریا بسیار بود و نوعی دیگر بشکل آکنده چشم باشد با اسفنجه
و بسیار تجویف بود و بوی او بوی طحلب بحری بود و سیوم بشکل کرم بود و پرامیلیون خوانند و بشیرازی کرم ایوب
خوانند و نوع چهارم بصوف چرکن ماند بسیار تجویف و سبک و گویند این نوع اسفنج است و نوعی پنجم بشکل مانند قطر بود

وبرا هیچ بوی نبود و باطن وی خشن بود مانند قشور و ظاهر املس و بهترین وی آن بود که بزردی زند **طبیعت آن** گرم و خشک
در سیوم و گویند تر بود داء الثعلب را نافع بود و چون بسوزانند و با شراب سرخ رنگ که قوام آن رقیق بود بر داء الثعلب طلا کنند
موی برویاند و حنا زیره و جرب و قوبا و بهق و هر علت که در جلد پیدا آید آنرا سودمند بود و چون با موم و روغن گل استعمال کنند
بشره را صافی کند و کلف سیاه و اثری که در روی و همه اعضا پیدا شود و نوع سیوم از وی عسر البول و مثانه و گرده زایل کند
و استسقا و درد سپرز را سود دهد و حیض براند و همه نوع همین خاصیت دارند و جلاء دندان بدهد و موی بر داء الثعلب برویاند
چون با نمک یا با شراب طلا کنند و انواع زبد البحر موی بستر دو برویاند و دیگر نوع هست که سفید بود **و طبیعت آن** گرم بود
و نیز خشک در دوم و جلاء چشم بدهد و تحلیل آثار قرنیه و قلع آن بکند و مقدار مستعمل از وی بوزن آن حجر القیشور بود و اگر خواهند که
وی را بسوزانند در دیگی گلی یا پخته نهند و سر وی ببندند و شکاف آن بگیرند و در تون در میان آتش نهند پس چون پخته شود بیرون آورند
و بردارند از دیگ و بوقت حاجت استعمال کنند **زجاج** بپارسی آبگینه خوانند **طبیعت آن** گرم است در اول و خشک است
در دوم موی را برویاند چون با روغن زنبق طلا کنند و در وی قبضی بود و سفیدی چشم زایل کند و روشنایی بیفزاید و چون بسوزانند
در عمل اقوی بود و آنچه سوخته بود و سحق کرده سنگ گرده و مثانه بریزاند چون با شراب بیاشامند و اگر غیر محرق مستعمل کنند باید که
بغایت سحق و استعمال کنند و صفت سوختن وی آنست که وی را در کوره آهنگران نهند و بدمند تا نرم و یک گداختن پس بیرون آورند
و در آب قلی اندازند و بعد از آن سحق کنند و مستعمل کنند نوع دیگر آنست که سحق کنند و بر روی صحیفه از آهن کنند که سر او گشوده باشد
و آتش نرم در شیب وی کنند مقدار سه ساعت و دایم تحریک آن کنند بعد از آن سحق کنند و مستعمل کنند **زرنیخ** الوان آن انواعست
زرد و این نوع را ارساینقون خوانند و سرخ این را اسقرفا گویند و مولف گوید اکسیریان او را علم و ملک و شاید و حجر الذهب
و عقرب مثلث اجساد نیز خوانند و آن سبز و ریزج و سفید بود و بهترین همه آن زرد بود دارمنی که طبقها بر روی یکدیگر بود و بلون
زر بود مانند طلق زر براق و بوی کبریت از وی آید و بپارسی زرنیخ بدخشی خوانند **طبیعت آن** گرم و خشک است در سیوم سوزنده
بود و در وی قبضی عفن بود و لذاع گوشت زیادت بخورد و ریشها و موی بسترد و با پیه بر جراحت نهند سود دهد و جرب و سعفه
تر و اگر با زفت بر موضعی که خون مرده بود بسبب ضربی طلا کنند نافع بود و با زیت جهت شش و با روغن جهت بواسیر و اگر در
موم روغن خاصه زرنیخ سرخ نافع بود جهت بینی و دهن و آکله که در وی بود و خوزی گوید زرنیخ سه نوعست زرد و سرخ و سفید
نوع سفید کشنده بود و زرد بر موضعی که خون مرده استاده بود طلا کردن بغایت مفید بود و بعضی گویند زرنیخ سرخ و زرد چون
سحق کنند و در میان شیر کنند هر مگس که در آن افتد بمیرد و نوع سرخ چون سحق کنند و بعصاره بیخ تر بسرشند و بر شیب بغل طلا کنند
بعد از آن که موی بر کنده باشند هرگز دیگر موی نروید و دیسقوریدوس گوید تق زرنیخ سرخ مانند زرنیخ زرد بود و چون با راتینج
بیامیزند داء الثعلب طلا کنند زایل کند و زرنیخ بر اعضا طلا کردن کلف آورد و مصلح او آن بود که بعد از و برنج وحسق طلا کنند و زرنیخ
مصعد کشنده بود و او را مرگ موش خوانند و در دال گفته شد و از خوردن آن همان عارض شود که از شک که سم الفار است که مرگک گویند

و مداوای آنکه زرنیخ مصعد خورده باشد قی فرمایند با آب گرم و روغن کنند و بعد از آن آب گرم و جلاب و روغن کنجد یا
روغن بادام و طبیخ برنج و مرقهای چرب مانند آب گوشت مرغ و شیر تازه و لعابات دهند و گویند بدل زرنیخ سرخ بوزن آن
زرنیخ زرد بود و گویند زرنیخ معفن اخلاط بد بود و مصلح وی هلیله زرد بود و مقدار ماخوذ از و نیم درم بود و او را تشویه کرده
بکار باید بردن جهت معالجات و تشویه او چنانست که دیگی نو بستانند و بر آتش نهند و زرنیخ در آن کنند و دایم می جنبانند
تا آن زمان که لون وی تغیر کند بریان شود و بعد از آن فرو گیرند و سحق کنند و نگاه دارند بوقت حاجت استعمال کنند مولف
گوید جهت سفید کردن اجساد اکسیریان بسیار طلبند **زعفران الحدید** پوست آهن است و زنجار الحدید نیز گویند
بپارسی زنگ آهن خوانند و آن از آهن گیرند **صفت** گرفتن آن بستانند سوهان آهن و بوی صحیفه کنند و نم کنند با آب و سرکه
و بنهند تا خشک شود و بکوبند آنچه مانده باشد دیگر نم کنند و بنهند تا خشک شود و باز بکوبند تا آن زمان که همه زعفران شود
و این نوع طبیبانست مولف گوید اهل اکسیر بنوع دیگر گیرند و بسیار بکار برند جهت زردی اجساد و انواع گرفتن آن
بسیار است این نوع را جهت معالجات اختیار کردیم **طبیعت وی** قابض بود و سرد و چون کهن گردد گرم و خشک شود
در دوم **منفعت وی** آنست که چون زن بخود برگیرد قطع خون رفتن بکند و چون بیاشامد منع آبستنی بکند و چون بر حمره
و بثرها پلید افشانند سودمند بود جهت داحس که بر ناخن برآید و گویند خشونت اجفان و بواسیر که رسته بود در مقعد
سودمند بود و بن دندانها محکم کند و چون بر نقرس ببندایند سود دهد و موی بر داء الثعلب برویاند **زنجار** بپارسی
زنگار و بیونانی قسیطوس و معنی آن حجر د بود و آن دو نوع است معدنی و عملی و بهترین آن معدنی بود که از معدن مس حاصل شود
و آن بیونانی معروف بود با سفاویس معنی آن دوده بود و آنچه مصنوع بود **صفت آن** مس را صحیفها سازند و بر سرکه تند
کنند و توبر توی بچینند و رها کنند تا خشک شود آنچه زنگار برآمده باشد بتراشند و باز همین عمل کنند تا تمام زنگار شود و مولف گوید
اهل اکسیر بنوعی دیگر کنند بهمین اختصار کردیم **طبیعت او** گرم و خشک است تا چهارم درجه تیز بود و خورنده گوشت صلب بود
و منفعت او آن بود که بر جرب و بهق و برص طلا کنند سودمند بود و در مرهمها استعمال کنند جهت ریشها و پلید که در بدن بود
و تق زنجار مانند تق مس سوخته بود و الا زنجار از وی بقوت تر بود و چون در بینی دمند گندی زایل کند و ریش آن برویاند و باید که
دهن بر آب کنند تا گرد وی بحلق نرسد و اگر با ادویه بیامیزند نافع بود جهت درد چشم و ناخنه و سبل و سفیدی و جرب و سلاق
زایل کند و تیزی چشم زیادت گرداند و رطوبت آن خشک کند بغایت و بواسیر و ناصور که در مقعد بود چون با رازیانه و روغن
گل باوی بیامیزند و طلا کنند نافع بود و چون با عسل بسرشند و با سرکه بیامیزند و با آتش بپزند سودمند بود جهت ریشها و اعضا و
خشک مزاج را مانند ریش دهن و استرخاء لثه و ریش بینی و گوش و بثرها سودمند بود جهت غلظ اجفان چون با عسل در چشم کشند
نافع بود و غبار روی زبان کار برد بحلق و مداوای وی بشیر تازه بود و مسکر توی را از جمله سموم گرفته اند و چون بجگر رسد تفتیح کند
و مغز بود بعضی از بهر آنکه معین عصبی بود و عضلی را از خوردن وی مغص سخت و لذع قوی در حلق و تقطیع در احشا و ریش پیدا کند

وقی آورد و مداوای وی آن بود که جلاب و آب گرم و روغن بادام و لعابات و مرقها و جرب بیاشامند و بدل آن بوزن آن

قلیمیا و نیم وزن زنجفر **زنجفر** بپارسی زنجفر و صنفر خوانند و آن مصنوع بود و آنچه مصنوع بود بیونانی قیاری خوانند و آن از زیبق سازند

و نوعی دیگر از گوگرد و زیبق سازند و آنچه مخلوق بود هم از گوگرد و از آن چیزی بمعدن زیبق رسد مستحیل شود بزنجفر و مولف گوید

اهل اکسیر او را اسجفر و سریقون و اسریقون نیز خوانند و قوت زنجفر مانند اسفیداج بود و گویند بقوت شادنج **طبیعت او** معتدل

بود در حرارت و در وی قوت محلل بود و گویند گرم و خشکست در دوم **منفعت او** آنست که چون بر ریشها افشانند گوشت بر ریشها

برویاند و مهر و ورم حار بود جالینوس گوید سرد و خشکست در دوم ورم جگر و معده را نافع بود چون با روغن گل و گلاب طلا کنند

و گویند نافع بود دانهای را که در سر و لب پیدا شود و چون در مرهم کنند که در و سفیداج و رصاص بود و با روغن گل بسرشند و بدان طلا

کنند سوختگی آتش را و دانهارا بغایت نافع بود و جراحتها بصلاح آورد و اگر ذرور کنند بر آنکه نافع بود و چون در داروهای چشم استعمال کنند

بقوت از شادنج بود و قابض تر و قطع خون رفتن بکند و وی از سم قاتله بود و چون بیاشامند همان حاصل شود که از زیبق مصعد

و مداوای آن بچیزهای چرب کنند آنچه در مداوای زیبق کنند و گویند بدل آن مرداسنگ بود در معالجات **زهرة النحاس** النحاس گویند

و آن چیزیست که چون مس بگدازند و در گوی از زمین ریزند و آب بر سر آن کنند تا به بندد و اجزاء مس جمع شود و آن آب چون

گرم شود کفی کرده مانند نمک ما و را زهرة النحاس گویند بهترین آن سفید بود و وی اکال و لذاع و قابض بود **منفعت او** آنست

گوشت زیادت بخورد و گوی کهن شدن زایل کند و چون سحق کنند و در گوش چکانند مسهل آب زرد بود و بواسیر را خشک کند

و ورمها را تحلیل دهد و ریشهای پلید و عفن را باصلاح آورد و چون با شراب بیاشامند و بدان تخنک کنند بگدازاند و رهارا **زیبق**

بپارسی سیماب خوانند و بشیرازی جیوه مولف گوید اهل اکسیر او را بنامهای بسیار خوانند الغیان الغیط الزمزم الحی الماء السحاب النور

الزواروق الزاوق الروحانی عین الحیوان اللبن الحل الفرار الروح الدمن الآبق النافذ الطیار و عطارد و بهترین آن بود که زنده بود

و مستعمل نگرده باشد و بغایت جنبنده بود چنانکه شاعر گوید **بیت** در وصف آن اگر بالای عدا [illegible] شود رنگ [illegible] بر جامه پیدا

در بن تدبیر زیبق آن نکوتر [illegible] که جامه زر نگیرد رنگ دیگر و اگر در کرباس بار کنند و بفشارند تا بیرون آید اگر لون کرباس

سیاه شود استعمال کرده باشند و اگر سیاه نکند نیکو بود و صاحب کتاب مسالک ممالک گوید معدن زیبق در دیار ماوراءالنهر در

نواحی [illegible] در حد فرغانه کوهی هست آنرا [illegible] خوانند و در آن حدود کوه سمار سرخ می باشد و معدن زیبق در آنجا می باشد و دیسقوریدوس

گوید در جایی که حدادان و مسگران متواتر کار کنند در سقف خانهای ایشان پیدا میشود و از آنجا میگیرند و هر دو راست است

طبیعت او گرم و محرق بود و گویند سرد و تر است در دوم و اهل اکسیر او را بسیار استعمال کنند جهت تبییض اجساد و **منفعت** وی مصدع و قابض بود

و کشنده و جهت قتل شپش خصوصیتی دارد و قردان حیوانات بشیرازی کهنه خوانند و قردان نوعی از آبلاست جهت [illegible] با روغن گل بیامیزند

جهت جرب و حکه طلا کنند سودمند بود و اگر با سرکه بیامیزند همین عمل کند و خاک وی چون با طعامی بسرشند موش را بکشد و دخان وی رنجها

پیدا کند مانند فالج و لقوه و کری و عقل را زایل کند و چشم را تاریک کند و لون را زرد کند و جستن اندامها پیدا کند و بوی دهن و خشکی دماغ

و در موضعی که دود وی برود مار و عقرب و گزندگان بگریزند و اگر بگریزند بمیرند و زیبق مصعد کشنده بود و اگر زیبق در گوش کسی

ریزند اختلاط عقل پیدا کند و باشد که بصرع و سکته کشد و مداوای وی آن بود که میلی از رصاص در گوش او کنند تا زیبق در وی

بچسبد و بیرون آید و آنچه نامصعد بود چون بیاشامند در حال از شیب بیرون آید و مضرتی زیادت نرساند و چون زنده بود

و در معده قرار گیرد علاج وی چنان کنند که علاج کسی که مرداسنگ خورده باشد **باب سین** سنگ عقاب حجر النسر و حجر

العقاب و حجر البسر و حجر البیت و الکتمکت و حجر الولاده خوانند و بیونانی اتاطیطس و معنی این اسم آنست که زاییدن آسان میکند

و گویند حجریست مقدار جوزبوا تیره رنگ بود و چون بجنبانند مغزی در اندرون او بود سفید تلخ طعم و بشکل شاه بلوط بود و بشیرازی

آنرا کین ابلیس خوانند یعنی خصیه ابلیس و گویند بر عقاب تخم نهادن دشوار بود این سنگ را بیارد و در آشیانه خود بنهد تا بروی

آسان شود تخم نهادن **خاصیت او** آنست که چون در زیر زنان آبستن و مجموع حیوانات در شیب ایشان نهند آسان بزایند و اگر

در صره بندند و بر ران زن آبستن بندند زود بزاید و اگر در ادیم گیرند و بر ساق چپ بندند زودتر بزاید و اگر سحق کنند و با پشم

زنان پشم سا بدان بیالایند و زنی که بزاید بخورد زود برگیرد بفرمان خدای تعالی و در خواص آورده که چون در دست گیرند و با کسی

مخاصمت کنند بر خصم غالب گردد و اگر بر درختی بندند که ثمر او می افتد دیگر نیندازد **سنگ زیت** سنگیست که چون آب بر وی زنند

آتشی برافروزد و چون روغن زیت بر وی زنند آتش فرونشیند معدن او معلوم نیست **خاصیت او** آنست که مار و کژدم

و دیگر گزندگان از وی بگریزند **سنگ یرقان** سنگیست خورد کسی که او را یرقان باشد آن سنگ را با خود دارد درو نگرد

صحت یابد و گویند طریق حاصل کردن او آنست که بچه خطاف را بزعفران زرد کنند تا مادر او را چون چنان بیند پندارد که او را

علت یرقانست آن سنگ بیارد و بنزدیک او بنهد پس آن سنگ را از آشیانه او برگیرند و معلوم نیست که این اصلی دارد

یا نه **سنگ موش** سنگیست سیاه که از وی بوی موش آید خاصیت وی آنست که چون در برابر جراحتها که دیر و دراز کشیده بود

بمالند سود دارد و اگر کسی سنگ موش با خود دارد گزندگان از وی دور باشند و مصروع را بغایت نکو باشد **سبج** گویند سنگیست

سیاه که از هندوستان آرند و بعضی گویند آن سنگیست که مانند کهربا بود در جرخ لیکن سیاه و براق و گویند دو نوعست یکنوع از دربند

و قفچاق آرند و آن اینست که بر مرور ایام منجمد گردد و سنگ میشود بتاثیر هوا و یکنوع از خیلان آورند و آن کانی بود و بهترین دربندی بود

و بپارسی بیه و شبکرنگ نیز گویند و بشیرازی سوق خوانند **طبیعت او** سرد و خشکست و در خواص آورده است هر که با خود

دارد از چشم زخم بدان ایمن باشد و اگر از جهت درد سر از سر بیاویزند درد زایل شود و ارسطاطالیس گوید کسانی که مس

باشند و در چشم ایشان ضعیف باشد مانند خیالی یا مانند مگسی یا چون ابری چیزی برابر چشم ایشان آید و خیرگی کند آینه از وی بسازند

و منظور نظر خود گردانند زحمت زایل کند و از نزول آب ایمن باشد و هر که مهری از وی با خود دارد از غلبه آتش ایمن باشد

و میلی از وی در چشم کشیدن روشنایی بیفزاید و قوت باصره بدهد **سورج** نوعی از کف دریاست و در موضعها که سنگ بود

نزدیک متولد شود و در قوت مانند نمک بود و مانند زهرة الملح و لطیفتر از نمک بود بسیار و ملطف و محلل بود

سرنج سر بپوخته است ودر آبار گفته شد **باب الشین** **شادنج** بپارسی شادنه گویند و بعربی حجر الدم خوانند
وآن انواعست عدسی وجاورسی و هندی نیکوترین آن عدسی بود و دیگر جاورسی که آنرا خشخاشی خوانند و بعد از ان هندی
وعدسی باید که از عدس پهن تر بود و بغایت سرخ بود چنانک بسیاهی زند مانند کلی بحری و چون بشکنند اندرون آن سرخ بود
و زود شکن باشد و آنچه کوچکتر باشد و کرد تر چون در آب بمالند سرخی وی زایل شود و سفید کرد و صلب بود مانند سنگ
آن نوع بد بود و آنرا شادنهٔ عملی خوانند و شادنهٔ خشخاشی سنگ سرخست و نقطها بران و شادنهٔ هندی حجری صلب است یکرنگ
وشادنه چون نشسته باشند **طبیعت او** گرم ست در اول و خشکست در دوم و آنچه شسته بود سردست در اول درجهٔ دوم و شستن
وی چنانست که بستانند شادنه و بکوبند و سحق کنند و با آب در کاسهٔ چینی کنند و آب از سروی بریزند و در کاسهٔ دیگر کنند و آنچه
با آب روانه باشد نگاه دارند و دیگر بار با آب سحق کنند و چندان مکرر کنند که آنچه شادنه بود با آب روانه شود و ریگ بماند بعد
از ان آبها بنهند تا شادنه در بن آب بنشیند آب از وی بریزد و شادنه را خشک کنند و در وی قبضی سخت بود و تجفیفی **منفعت او** آنست که
چون بر گوشت زیادت افشانند بگدازاند و ریشهاء چشم را بغایت سود دهد خاصه چون با سفیدهٔ تخم مرغ بود و جهت خشونت اجفان
و ورم گرم آن بغایت سود دهد خاصه هم با سفیدهٔ تخم مرغ یا با آبی که حلبه در وی پخته باشند چون با شیر زنان خلط کنند درد چشم
واشک که روانه بود و سوزش آنرا سود دارد و چون طلا کنند و چون با خمر بیاشامند عسر البول و سیلان طمث و فروع منی را نافع بود
وصحت چشم را نگاه دارد و چون با اقاقیا بیامیزند و در چشم کشند ریحهاء چشم و جرب آنرا نافع بود و وی مضر بود بمعده و احشا و مصلح آن
عصارهٔ زرشک بود و بدل آن نیم وزن آن روی سوخته و چهار دانگ آن توتیا و مغناطیس بود **شبه** سنگیست بغایت سیاه
و درخشنده و سبک چنانک بر روی آب بایستد و آتش او را بسوزد و معدن او بیشتر در طوس باشد از و مهرها و انگشتری ها سازند
اما قدری ندارد **شب** انواعست و آنرا زاج بلور خوانند و شوغار نیز گویند و از کوه فرو چکد و بفسرد و بچو یخ و آنچه از کوههاء
یمن خیزد لون وی سفید بود که بزردی زند قابض بود و در وی حموضت بود نیکوترین انواع شب بود و او یمانی مشهور بود
واهل اکسیر بسیار بکار برند و دیسقوریدوس گوید انواع شب بسیارست آنچه مستعملست در معالجهٔ طبی سه نوع است
مشقق و رطب و مدحرج مشقق یمانی بود و از همه نوع بهترست **طبیعت او** خشک بود در دوم و سرد بود و گویند گرم و خشک بود
در سیوم و گویند گرمی وی در دوم بود **منفعت او** آنست که چون با دردی سرکه بیامیزند نافع بود جهت ترفدم (?) از موضع کبود و چون
با سرکه و عسل مضمضه کنند دندانی که متحرک بود محکم گرداند و چون با عسل بیامیزند قلاع را زایل کند و اگر با عصی الراعی بیامیزند یا بیق
سود دهد و سیلان ماده که از گوش آید نافع بود و چون ورق انگور با ماء العسل بیامیزند جرب ریش شده را موافق بود و چون
با آب بیامیزند جهت حکه و برص ناخن و داحس و شقاق که از سرما بود سود دهد و چون یک جزو از وی با یک جزو با نمک
بیامیزند سودمند بود جهت ریشهاء بد که منتشر شده باشد در اعضا و چون با آب زفت بر سر مالند سبوسه زایل کند و چون
با آب بمالند شپش بکشد و سوختگی آتش را سود دارد و بر ورمهاء بلغمی لطوخ کردن نافع بود و در شیب بغل مالند گند بغل زایل کند

وچون اندکی از وی به چشم پاره بفم رحم نهند پیش از جماع نیکو بود و جهت قطع خون و منع آبستنی و بچه بیرون آورد و جهت ورم
لثه و لهات و غم و وجع فرجها و انثیین بغایت نافع بود و گویند که چون در آب تیره اندازند براق و صافی کند در اندک زمانی زود
و گویند چون در شب جامه خواب کسی نهند که در خواب بانگ و فریاد کند دیگر نکند و خوردن وی مضر بود تا بحدی که بکشد و سرفهٔ
سخت پیدا کند و باشد که بسل انجامد و مداوای وی بشیر تازه و قند و مسکه کنند و بدل وی نمک تلخ بود و نمک سیاه **باب الطاء**
طلق او را کوکب الارض خوانند از انک سفید و شفاف بود و او تو بر تو باشد و بعضی گویند از آسمان فرود آید و او را
فرسلون و عرق العروس نیز گویند و بیونانی اطرایی و آن سه نوع بود بحری و یمانی و جبلی و گویند سه نوعست یمانی و هندی و اندلسی
و یمانی نیکوترین بود و تنک براق بود و اکسیریان از و مروارید سازند چنانک فرق نتوان کرد و هندی بشکل یمانی بود الا عمل نکند
و اندلسی صحیفهٔ سطبر بود و آن نوعی از جبسین است و آن معروفست بعرق عروس و ارسطاطالیس گوید **خاصیت وی**
آنست که اگر بهاون یا با آهن و مطرقه و هر چیز که چیزها بدان تواند کوفت اگر بکوبند کوفته نشود الا مگر سنگ الماس بشکند و قطعا
وی را سحق نتوان کرد الا سنگی چند کوچک با وی اضافه کنند و در خرقهٔ اخشن بندند و در آب می جنبانند تا جرم او خرد شود و حل کرد د
و حلب او بچند نوع می شاید و نمک و یخ نیز بجای سنگ ریزه میکنند تا حل شود اگر حل کردهٔ او در دست مالند و آتش بر و نهند
نسوزد و او مهلک بود **طبیعت وی** سردست در اول و خشکست در دوم قابض بود **منفعت او** آنست که خون را ببندد و با آب
لسان الحمل و ورم ثدیین و ذکر و خلف اذنین و گوشتی که سست بود در ابتدا نافع بود و خون که از سینه آید با آب لسان الحمل
بیاشامند و طلا کنند و سنطاریا را نافع بود و گویند جهت ریش که بر اعضاء مجذومان پیدا شود پاک گرداند و گویند نیم مثقال
از وی سنگ گرده بریزاند و گویند مضر بود بسپرز و مصلح وی کثیرا بود و او سوخته نشود الا بحیله **طالیقون** گویند طالیقون نحاسی بود که
مدبر کرده باشند بتوبال مس که در بول گاو خیسانیده باشند تا بس در وی سمیتی تمام قوی بود و دیگری گوید نوعی از مس زردست
و فرق میان وی و انواع مس زردی بود چون از آتش بیرون آورند و قدری بنک بر وی زنند قدری در وی پیدا شود و زرد
گردد و شکسته نگردد تا سرد شود و در کتاب احجار گوید طالیقون از جنس نحاس است غیر آن که گویند با ادویه مدبر کنند تا سمیت
در وی احداث کنند **خاصیت او** آنست که اگر از طالیقون منقاشی سازند موی زیادت که در چشم بود چون بر کنند دیگر نروید
خاصه چون مکرر کنند و اگر کسی لقوه داشته باشد در خانهٔ تاریک رود که قطعا روشنی در وی نبود و آیینهٔ از وی در برابر نظر خود
دارد و بدان ادمان کند لقوه از وی زایل گردد و اگر طالیقون در آتش نهند تا سرخ شود و در آب زنند هیچ جانوری که از آن آب بخورد
و ممکن نبود که هیچ ماهی از وی خلاص یابد و طبری گوید طالیقون نحاس مدبر بود بتوبال مس و آنچه در زمان ریختن مرتفع شود اهل اکسیر
آنرا اسرنشت خوانند و گویند در کان مس پیدا شود **طین** گویند مجموع گلها سرد و مجفف بود **طین الحکمت** بپارسی گل حکمت گویند
و انواع آن بسیارست یکنوع بنظم گفته شودت

بیا و ریگی ده من خوب خاک — که اجزای او باشد از سنگ پاک
در افکن بآبش بوجه صواب — که تا فرد فرد حل شود زیر آب
سبوس و گه خرد و روث حمار — نمک گیر و خاکستر و یاد دار
دگر موی از باچهٔ گوسفند

در بیان زر داری از آن آن (?) فرق نمیشود هم (?)

بجوشان پس و موی از وی بتاب
که آرایداز آدمی روی را
یکی را جو در خورد گل بی خطا
که اینست ترتیب گل در قیاس

وگر نبود این موی از آدمی
از ین سر یکی بکمین بی ملال
دگر را در افکن بخوردش بده
پس انکه بشویان و بسرشته کن

تراشند حلق و فتد بر زمین
در افکن بگل تا توانی بمال
گشای از دو ابروی حکمت گره
در آن جلد را نیک آغشته کن

بقراض ریزه کن این موی را
بیکبار نه هر یکی را جدا
بیاور ز اندیشه در دل هراس
بدان تا بپوسد درو موی خام

که جون موی بپوسید گل شد تمام   و این گل حکمت اهل اکسیر است و مرجه بالند و در آتش برند بسلامت باشد و نشکند اکناه
غنده غنج کنند و بنهند تا خشک شود و آن زمان که استعمال کنند با آب بر و باشند و بمالند و بکوبند و خمیر کنند و استعمال کنند
وبهترین گل حکمت این بود **طین مختوم** گلی سرخ رنگست بغایت املس و از تل بحیره آورند و گویند دران زمین قطعا هیچ نبات
وحشیش نروید و هیچ سنگ دران زمین نبود و قبری درانجاست و آن گل را مغرهٔ لمانی خوانند و طین کاهنی نیز گویند از بهر آنک
زنی ساحره آن گل یافته است و مغرهٔ ملینه و خواتیم نیز خوانند و صورت ارطامس بران بود استاده و دیسقوریدوس گوید
گلیست از جزیرهٔ بلبوس که بخون بز کوهی می سرشند و آن صورت بر آن نهند و ختم الملک خوانند از بهر آنک صورت ارطمس
بران بود و اقوال بسیار آورده اند اندرین گل و جالینوس گوید نیکوترین این گل آن بود که از وی بوی شبث آید **خاصیت او**
آنست که خون را ببندد جون در دهان کیرند زبان را بجسبد و بغایت نرم و املس بود و براق و گویند آن زمین که گل مختوم از وی
می یابند از زمین یونانست این زمان آب کرفته است شیخ الرئیس گوید **طبیعت آن** معتدل بود در گرمی و سردی مانند مزاج
آدمی الا ببوسته وی بیشتر از رطوبت بود و در وی رطوبتی که ممتزج بیبوست باشد در وی خاصیتی عجب بود در تقویت دل و تفریح
آن و تریاق مطلق بود و مقاومت با جمیع زهرها بکند و گویند کودکی یکسال و ترییب دو شعال دیگ بر دیگ که از سموم قاتله است
خورده بود در زمان قدری طین مختوم با شیرها در بخورد وی دادند آغاز قی کردن کرد جنانک مجموع که خورده بود رد شد و دیگر باز قدری
با شیر مادر بوی دادند دیگر قی کرد و یک دو مجلس طبیعت بیامد و از آن زهر کشنده خلاص یافت **منفعت او** آنست که جون
بر ریشهایی که از وی خون روانه بود بپاشند باستد و جون بدان حقنه کنند ذوسنطاریا و متاکل را نافع بود مقدار ما خود از وی تا دو
درم بود و جهت گزیدگی جانوران کشنده مانند افعی و سگ دیوانه با شراب بیاشامند و با سرکه طلا کنند نافع بود بغایت و دفع
سم آن بکند و کسی که ذراریح و ارنب بحری خورده بود و ارنب بحری و طین مختوم بیاشامد در حال قی کند و در ساعت دفع سموم آن بکند
و شیخ الرئیس گوید سحق کنند و بیاشامند تقیح وی در زمان وبارا دفع کند و گویند مضراست بشش و مصلح وی گلاب بود و بدل آن
در قبض طین ارمنی بود که بخون بز کوهی سرشته باشند اما در تریاق بدل آن نیست **طین ارمنی** گلیست سرخ رنگ که بتیرگی زند بعضی
گویند سرخست که بسیاهی زند خوشبوی و مذاق وی ترابی بود و بزبان بجسبد **طبیعت او** سرد و خشک بود در اول بهترین آن
زردی بود که در وی ریگ نبود و جون سحق کنند و بر زبان نهند بجسبد بعضی گویند خشک بود در دوم **منفعت او** آنست که خون را ببندد
و در طاعون خوردن و طلا کردن نافع بود و جراحتها و قلاع را زایل کند و نزله که از سر بسینه ریزد و ضیق النفس پیدا کند هیچ دوا بازو نبود

و مقدار مستعمل مثقال بود و سل را نافع بود بسبب آنک ریش شش را خشک کند و بصلاح آورد و جهت تب و وبایی
عظیم نافع بود گویند در زمین ارمن وقتی وبایی عظیم بود جنانچه گویند جندکس بمین بماندند و باقی تلف شدند و آن جندکس را جون
تحقیق کردند همیشه این گل اندک میخورده اند و این خواص از انجا معلوم کردند و از بهر آنست که اطبا شراب وگلاب فرمایند
و اگر تب بود بگلاب و آب سرد و شکستگی استخوانها سود دارد و با اقاقیا طلا کردن و بوست بوا بیرازمقعد بیرون آورد
گویند مضر بود بسپرز و مصلح وی گلاب بود و گویند بدل آن طین حجازی بود که در اندلس معروف بانجبار بود **طین رومی** مجفف
و مقبض بود و منع ورم که در عضوی پیدا شود بکند جون با آب کاسنی طلا کنند و خون که از جشم آید باز دارد **طین شاموس**
طین ساموس خوانند بهترین آن بود که سبک و سفید بود و بزبان بجسبد مانند دبق و جون در آب نهند زود حل شود و از بلاد
یونان از جزیرهٔ قبرس خیزد و وی خشکتر بود از طین مختوم و در داشتن حاجت نیست و در بستن خون قایم مقام طین مختوم باشد
و بورم شدیدتر طلا کردن نافع بود و درد ساکن کرداند در ابتدا و بر نقرس طلا کردن نافع بود و در نفث دم و در ملاوای قرحهٔ
امعا بیش از آن که متعفن شده باشد حقنه کنند بما العسل بعد از آن بنمک آب پس آب لسان الحمل سود دهد و اگر با سرکه ممزوج با آب
بیاشامند نافع بود جهت ورمهاء گرم خاصه بران عضو که رطوبت زیادت بود و سست باشد مانند ثدیین و مجموع گوشتها
ست که معروف بغدد بود و قطع نفث دم و طمث دایم بکند و جون با گلنار بحری بخورند و جون با آب ورو غن گل بمالند بر
خصیه و ثدیین که ورم گرم بود ساکن گرداند و قطع عرق بکند و جون با شراب بیاشامند گزیدگی جانوران را دور کننده را بغایت
مفید بود **طین قبرسی** گلیست سرخ گلگون جون در دست بمالند سرخی در دست باند و جون بشکنند در اندرون وی رگهای زرد نماید
جون بر زبان نهند بجسبد بغایت جنانک بحیله باز توان کرد از زبان **طبیعت وی** سرد و خشک بود و در وی قبض معتدل بود
منفعت او آنست که جون بر ورمها و جراحتها طلا کنند نافع بود جهت شکستگی اعضا و کوفتگی در زمان افتادن از جای بلند بغایت
سود دهد مقدار ما خوذ از وی نیم درم بود و هیچ معای و کبدی را سود دهد نفث دم و قرحهٔ امعا را آشامیدن و حقنه کردن نافع بود
جهت دفع ادویهٔ قاتله جون یکدرم از وی بیاشامند با آب سرد سودمند بود و بدل آن طین مختوم بود **طین قیمولیا** حجر الرخام خوانند
و آن مانند صفایح رخام بود سفید و براق و خوشبوی و گویند از وی بوی کافور آید جون تازه بود مانند جبین بود و آن
نوعی از رخام است و دیسقوریدوس گوید دو نوعست یکی سفید و یکی فرفیری و وی مجرب بود جالینوس گوید قوة وی
مرکب بود و در وی تحلیل بود از بهر آنست که جون مغسول کنند جزوی محلل از وی بیرون آید **طبیعت او** سرد و خشک بود **منفعت او**
آنست که اگر با قدری سرکه و گلاب طلا کنند بر سوختگی آتش نافع بود و آنجه خالص بود بسیار منفعت دارد و ورمها گرم را نافع بود
با سرکه طلا کردن و ریشها دشخوار و زخمی که سوزاننده باشد استعمال کنند زود بحال صلاح آورد و گویند در کوهستان یزد می یابند
و زنان استعمال میکنند و روی را پاک میگردانند و بدل آن طین مصر بود ابن حسان گوید اهل مصر طین قیمولیا را طین الحر خوانند و اصناف
او بسیار است ارمنی و سجلانی و اندلسی بود و از همه ارمنی نیکو بود و بعد از وی سجلانی و وی فاضلتر از اندلسی بود در معالجه و آن بغایت

سفید بود و جرم وی صلب بود و زود شکسته نگردد و در آب حل نشود تا دیر زمان و چون حل شود در وی لزوجت بیشتر بود
که در غیر وی و اندلسی دو نوع بود یکی سفید و یکی سیاه آنچه سیاه بود بد باشد و تصرف دران نشاید کرد محمد بن عبدون گوید
طین الحر طین علک فالعل است از سنگ و ریگ و علی بن محمد گوید که طین الحر خالص از رمل بود و بعضی گویند گلیست سنگی دیگر
شیراز و بشیرازی گل کرنی خوانند و طبیعت این نزدیک بآن بود و این را نیز هم بدان اسم خوانند و این گلی بغایت سبز رنگست
چون بپوست بادام دهان کنند از بد خوردن لونها سرخ گرداند و طعم آن خوش بود و کمتر بریان ناکرده خورند گویند الحر سرد و
خشکست باعتدال نیکو بود و اگر با سرکه هر کزیدگی زنبور طلا کنند درد ساکن کند **طین فارسی** بهترین وی سرخ بود و بشیرازی ویرا
گل سرشوی خوانند **طبیعت آن** سرد و خشک بود و درد شش را نافع بود و چون دو مثقال ازو استعمال کنند و گویند مضر بود بمثانه
و مصلح وی آب سرطانات بود **طین اصفر** طین الصنم خوانند و آن از موضعی که نزدیک قسطنطنیه است میان دو کوه آرند و لون آن
زرد تیره رنگ بود و دران چار رسبانان اند که برین گل مهر می نهند و آن طلسم کسی نداند خواندن و ندانند که چیست بغیر از ایشان
کسی آن طلسم نداند و آن عزیز بود **طبیعت آن** سرد و خشکست **منفعت او** آنست که چون بر ورمها رکرم طلا کنند سودمند بود و خون
رفتن باز دارد خوردن وی و در بستن خون از همه طینها بقوة تر بود و فاضلتر **طین بلد** المصطفی علیه السلام طین جزیرهٔ مصطکی و طین
حتا خوانند و جیوس هم گویند و دیسقوریدوس گوید نیکوترین آن بود که سفید بود و بلون خاکستر مایل بود و این گل رقیق بود
و صفایح داشته باشد و بارها مختلف شکل بود **طبیعت آن** سرد است و خشک **منفعت او** آنست که چون در حمام خود را بدان بشویند
روی و مجموع بدن را جلا دهد و فاضلترین ادویه بود که جهت ریشها که از سوختگی آتش بود مستعمل کنند **طین اقریطس** مضعفترین
طینها بود که یاد کرده شد و مضعف خواص بود و ریشها و چشم را نافع بود و چون زن آبستن بخود بیاویزد بچه نگاه دارد و روی را
جلا دهد **طین کرمی** بیونانی اسالیطس خوانند معنی آن اسم کرمی بود و بعضی قوماقیطس خوانند و این اسم مشتق از قربان بود
و معنی آن دوا بود و این گل از مدینهٔ سلوقیا تا بلاد سوریا بود و نیکوترین آن بود که سیاه باشد مانند فحم که از چوب صنوبر گیرند
و آنچه خاکستری رنگ بود بد باشد و جالینوس گوید بدان سبب طین کرمی خوانند که در زمان بهار در ابتداء انگ درخت کرم
ورق بیرون کند این گل بر درخت وی مالند کرمی که ورق انگور میخورند و جشها را آن درخت تباه شوند و بکشد و دیسقوریدوس گوید
قابض و ملین و مبرد بود و در کحلها مستعمل کنند و موی مژه بدو یاند جالینوس گوید جوهری نزدیک بحجر بود **طین مصری**
ابلیز خوانند و جالینوس گوید مطحولان و مستسقیان بسیار دیدم که در اسکندریه طلا کردند نافع شد و بر ورمهای کهن و دودمار
و زمن و بواسیر را طلا کردن بغایت سودمند بود **طین نیشابوری** طین ماکول خوانند و طین خراسانی و آن گلیست که خام و بریان کرده
خورند و بدان تنقل کنند و او نوعی از طین الحر بود لون وی بغایت سفید بود مانند اسفیداج بشیرازی گل سفید خوانند **طبیعت وی**
سرد و خشک بود و گویند گرم بود بسبب اندک شوری که دارد **منفعت او** آنست که توقع فم معده بدهد و غشی را نافع بود منع قی
بکند و تری معده زایل کند و مقدار ماخوذ از وی یکدرم بود یا یکمثقال و اگر زیادت کنند مفسد مزاج بود و سده آورد و سنگ بر گرده

بیدا کند

150

بیدا کند او لا ان بود که ترک خوردن آن کنند که مضرت بیشتر از منفعت است و آب رفتن از دهن در وقت خواب
باز دارد و وجع الکلب را عظیم نافع بود و غثیان و کرب و ضعیف را سود دهد خوردن آن **باب العین**
عقیق ارسطاطالیس گوید اجناس وی بسیار است و معدن او بصنعا یمن است و در بصره هم جنسی ازان باشد
اما یمانی از همه بهتر بود و در مغرب و سندوستان نیز باشد و آن چند رنگست سرخ و جگرگون و زرد و سفید و دو رنگ و از همه
زردی که صافی و شفاف بود یا سرخ شفاف و بعضی سرخ شفاف را بهتر نهند و از بسیاری که هست قیمتی زیادت ندارد
خاصیت او آنست که هر که با خود دارد و در جنگ فیروز بود و داشتن او بفال نیکست و مبارک باشد تا حدی که گویند دستی که
در عقیق باشد اگر بدعا بر دارند رد نشود **طبیعت او** آنچه سوخته کنند سرد و خشک بود در قوت چشم نیک باشد و خفقان را نافع بود
و قوة دل بدهد و دندان متحرک را محکم کند و قطع خون رفتن بکند از هر عضوی که باشد خاصه زنانی که دایم خون ازایشان روانه بود
و اگر خورد کرده سنون سازند خون رفتن بن دندان باز دارد و زنگ ببرد و دندانرا سفید گرداند و جلایی تمام دهد خاصه
با مروارید و بسد و در مفرحات بکار برند **باب الفا فیروزج** معدن او بخراسانست در کوهی میان
نیشابور و طوس و در کرمان و خجند و سنجاب نیز بود و در ترکستان در حدود تبت و در حدود ایلاق و بغزنین نیز باشد
اما نیک نباشد و اختیار او نیشابوری بود ابواسحقی و بعضی از هری را با بواسحقی تقدیم نهند و بعد ازان شیرفام که آنرا سلیمانی خوانند
پس زرسون که بر و نقطها زرد باشد پس آسمانگون و بعضی آنرا خاکی نیز خوانند و آنچه سفید رنگ زرد فام بود بدترین
همه باشد و ممسوح او بهتر باشد و بعضی بیکانی را که طولانی بود بهتر دارند و بیش ازین از و بارهای بزرگ یافته اند که ازان ظرایف
ساخته اند چنانک در تاریخ سلجوقیان آورده اند که سلطان الب ارسلان چون بارس را بگشود از قلعهٔ اصطخر قدحی فیروزه
پیش او آوردند که دو من مشک و عنبر دروی گنجید و نام جمشید بخط کبری بران نوشته بود اما اکنون امثال آن جایی
نشان نمی دهند و عیب فیروزج آنست که اکثر او با سنگ و خاک آمیخته باشد و خالص نیکو یک رنگ کم اتفاق افتد و بارها
خورد را از فیروزه شدن خوانند و ببغداد و شام عزیز باشد **قیمت** نیم مثقال فیروزهٔ ابواسحقی صافی و ممسوح بود هفت دینار
باشد و بعضی گویند ده دینار ارزد یکمثقال سی دینار و سه مثقال صد و پنجاه دینار و فیروزه بدرا قیمت نباشد و فیروزج نیز از نم و
بوی بد و تیز و روغن گرم بزیان رود و محافظت او همچو مروارید باشد و بیه و چربیها ورا سود دارد و بدین سبب انگشتری
بیرون بقصابان دهند تا در انگشت کنند که طراوت او زیادت شود **خاصیت او** آنست که دیدن او روشنایی چشم را سود دارد
و گویند کسی که اورا با خود دارد بر خصم خود پیروزی یابد و رسم پادشاهان ماضی چنان بود که در هر سالی که آفتاب بحمل رفتی جواهر
قیمتی را که در خزینه بودی همچو یاقوت و لعل و زمرد و مروارید و فیروزه حاضر کردندی و در قدحها شربت انداختندی و جهت
فال نیک در ان نگرستندی و میل ایشان بفیروزه بیشتر بودی **طبیعت او** سرد و خشک بود **منفعت وی** آنست که چون سحق کنند
و بیاشامند گزیدگی عقرب را نافع بود و ریش اندرونی را سود دهد و در داروی چشم کنند شبکوری و تاریکی چشم را نیکو بود ارسطاطالیس گوید

هر جو هری از احجار که کون بکرد ربوسیدن آن بد بود **فضه** و نقره هم کویند مولف کوید اهل اکسیر اورا اسد و هرمز و بیضا و سیم و قمر
خوانند و آن دو نوعست معدنی و مصنوع و معدن او در بسیار جایها باشد در اندلس معدن سیم بسیار است آنجا که اوکولس خوانند
و در دیار پارس نزدیک شیراز جایی هست که آنرا ما بین کویند کان نقره باشد و در دیار کرمان شهری هست که آنرا حسر کویند در انجا
کان نقره هست و از شهر تا کان نقره یک مرحله راه باشد و در حدود کرمان سه کان سیم می باشد **طبیعت او** سرد و خشک بود باعتدال
و بعضی کویند معتدل بود در کرمی و سردی و کویند بغایت قابض بود در کرمی و سردی شیخ الرئیس کوید **منفعت وی** آنست که چون
سحاله وی با دوریه بیامیزند و تناول کنند خفقانرا نافع بود و رطوبت لزج را سود دهد و جرب و حکه زایل کند و عسر البول را سود دهد
مقدار ما خوذ از وی دانکی بود و فعل وی حکم با قوت دارد اما از وی ضعیفتر بود و کویند چون بجام نقره شراب بخورند زود مستی
آورد و نقره چون بوی کوکرد بشنود سیاه کردد و چون بنمک بشویند سیاهی از وی زایل شود و سحاله وی چون با زیبق
بر بوا سیر طلا کنند نافع بود و وی مضر بود بمثانه و مصلح وی عسل بود **باب القاف قلقطار** نوعی از زاجات
و بپارسی زاج شتر دندان خوانند و در زا گفته شد **قلقدیس و قلقند** هم نوعی از زاج کرم است ملطف و گفته شد **قلی** مولف کوید
اهل اکسیر با شخار خوانند و قلی صباغین و شب العصفر نیز خوانند و شیرازی قلیه نیکوترین آن بود که از اشنان کیرند و آنچه مدبر کنند
اهل صنعت ملح القلی خوانند و مینا از و سازند **طبیعت آن** کرم بود و خشک در چهارم محرق و اکال بود و بقوت تر از نمک بود **منفعت او**
آنست که چون بر بهق و جرب مالند نافع بود و کوشت زیادت بخورد و چون بر سعفه و جرب تر و قوبا طلا کنند نافع بود چون در اکسیر
مستعمل میکنند ازین جهت ذکر او رفت لا او نباتیست **قلیمیا** اقلیمیا نیز کویند و او انواعست قبضی و ذهبی و نحاسی و معدنی
و عملی بود و آنچه عملی کنند از ارزیز و نقره و مس و مرقشیثا کیرند نیکوترین آن بود که از جزیره قبرس آرند و آنرا از آب یابند
و معدنی باید که لاژوردی رنگ بود **طبیعت آن** معتدل است در حرارت و برودت و خشکست در سیوم و آنچه عملی بود و در زر و نقره
و نقل آنست و اولی آن بود که بسوزانند چون در دارو ها رجتم کنند **صفت** سوختن وی آنست که اورا در کوزه نو کنند و سر آن بکل حکمه
بکیرند و در تنور نهند یکشب چون بیرون آرند سوخته بود و اقلیمیاء نقره سرد تر از اقلیمیاء زر بود و در وی بجفیف و جلا بی باعتدال بود
و فعل وی همچنین در ابدان معتدل کند **منفعت آن** آنست که چون ذرور کنند بر کوشت صلب و جرب و ریشهاء تر که در بدن
و چشم بود نافع بود و در مرهمها اقلیمیاء زر لطیفتر از اقلیمیاء نقره بود و همچنین مغسول وی و سوختن وی همچو سوختن اقلیمیاء نقره بود
و نافع بود جهت ابتداء نزول آب و سفیدی و ریش چشم زایل کند و جراحتها پاک کند از چرک و کوشت زیادت بخورد و قوی
چشم بدهد و مجفف بغیر لذع بود و بدل اقلیمیاء نقره مردا سنک سفید بود **صفت** شستن او آنست که با آب سحق کنند و آب
از وی می ریزند تا آن زمان که در آب وی هیچ چرک نماند بعد از ان بدست جمع کنند و بردارند و استعمال کنند **قیشور** و حجر قیشور
و حجر الشعر و فتیک نیز کویند و آن نوعی از کف دریا است و مانند سنکیست سفید و تجویف بسیار در و بود و در حمام دستها و پایها بدان
مالند و صلبی نداشته باشد و اولی آن بود که سوخته استعمال کنند **طبیعت آن** کرم و خشک و ملطف بود **منفعت او** آنست که چون

ستون کنند

ستون کنند بدان دندانرا جلا دهد و در ستردن موی استعمال کردن موی بستر و در ریشهاء عمیق بر کردانند و کوشت بر و یاند
و کوشت زیادت بخورد و اکر در خم شراب اندازند که جوشان بود از جوشش باز ایستد در زمان **صفت** سوختن وی چنان بود که
شیب آتش کنند تا کرم شود بیرون آورند و بوقت حاجت بکار برند و دندانرا محکم کند و تاریکی چشم و کوری زایل کند **باب الکاف**
کهربا صمغ درختیست که آنرا جوز رومی خوانند و بعضی کویند معدنیست و از دریاء مغرب یابند بر سر آب اما اصلی ندارد و بیشتر
کهربا از جانب روم و حدود صقلاب و روس آرند و از جهت زردی و شفافی از و انکشتریها و مهرها و دیکر ظرایف سازند و
بهترین او آنست که صافی تر و زرد تر باشد و بعضی کویند بهترین او آنست که شمع رنک باشد که اندکی بسبزی زند و باشد که بسرخی مایل
بود **طبیعت** وی سرد و خشک بود و خشکی وی در دوم بود و کویند در وی حرارتی اندک بود و کویند کرم بود در سیوم **منفعت او** آنست که
خونرا ببندد از هر موضع که بود و خفقانرا نافع بود و چون نیم مثقال از وی با آب سرد بیاشامند قی ببندد و با مصطکی قوت معده را
نافع بود و عسر البول را سود دهد و قطع رعاف بکند و چون بر ورمهاء کرم بپاشند نافع بود و ثاوفرسطس کوید کهربا چون بر زن
حامله بندند بچه نکاه دارد و اکر بر صاحب یرقان بندند نافع بود و کویند خون حیض ببندد و اکر سحق کرده بر سوختکی آتش لطوخ کنند
نافع بود و خون بواسیر ببندد و کویند مضر بود و مصلح وی ارزبارسی بود و بدل وی طباشیر و نوعی از وست که سندروس کویند
و از و روغن کان کیرند و دیسقوریدوس کوید بدل وی طین رومی بود و چهار دانک وزن آن سلیخه و نیم وزن آن بزر قطونا
بریان کرده هر چند که از نبات حاصل میشود ذکر رفت **باب اللام لحام الذهب** و طام الصاغه و لذاق الذهب
نیز کویند و نیکوترین آن معدنی بود و آنچه معمول بود از بول کودکان و سرکه بود در هاون مسین کنند و در آفتاب نهند و چند ان
بسایند که منعقد شود **طبیعت آن** کرم و خشک بود و حاد و قابض و سخن و معفن لذاع بود نه بخت **منفعت او** آنست که کوشت زیاده
بکدازاند و جراحتها بغایت نیکو بود و لحام الذهب را تنکار الصناعت خوانند **لولو** بپارسی مروارید خوانند و در نیز کویند و کویند
همچو استخوانیست که ایزد عز شانه از کمال قدرت خود آنرا در سینه صدف می آفریند و بعضی کویند باران نیسان را صدف
چون بکیرد در شود چنانچه شیخ نظامی فرماید علیه الرحمه **بیت** اکر ابر هر قطرهٔ در شدی   چو خرمهره بازارها زو پر شدی
و شیخ سعدی کوید درینجا سخن بسیار رست که در از قطره است **بیت** باران که در لطافت طبعش خلاف نیست
واضح آنست که قطره است و معدن او نزدیک عدن و بحرین و کیش باشد و از مغرب نیز خیزد و در کتاب مسالک ممالک چنان
نیکو که معدن او در عدن می باشد و عدن نام شهریست بر کنار دریای پارس ازین دریا در یتیم خیزد آنجا که آنرا جزیرهٔ خارک خوانند
و کویند غیر ازین دو معدن دیکر در هیچ اقلیم و دریا معدن مروارید نمی باشد و مروارید چند نوع بود یکی بشکل پیاز بوستها دارد و نیکی و بدی
مروارید از سه چیز معلوم کنند رنک و شکل و مقدار و بهترین انواع او از جهت رنک آنست که سپید و آبدار باشد و بدترین آنک بکج
سفید ماند و اورا جصی خوانند و مرواریدی را که در وی اندکی زردی باشد بهتر بسنندند بنا بر آنک بدان رنک بیشتر آبدار بود و برنک سفید
خالص آبدار کمتر مانند و اصل آبداری مروارید از ان باشد که بوست بیرون او سطبر تر باشد و چون بوست سطبر باشد هم آبدار تر بود

و هم آبداری او ماننده تر اما سپید آبدار که بستان ماند شفاف و صافی که اصلا هیچ رنگ غریب با او نباشد همچو قطره آب که آنرا
در خوشاب خوانند بهتر از همه باشد و نجم سبز گویند و اگر سپیدی او برنگ شیر باشد آنرا شیرفام خوانند و اگر اندک زردی با او باشد
آنرا تبنی خوانند و اگر اندک زردی باشد که با سرخی زند آنرا وردی خوانند و اغلب مروارید ها وردی و تبنی باشد و نوعی از مروارید
باشد که سپیدی او اندکی با سبزی زند و چون برابر روشنائی بدارند مانند قوس قزح نماید آنرا رصاصی خوانند بر او اعتمادی نباشد
چه آب او زود برود و نوعی باشد برنگ فقاع که با سرخی او اندکی تیرگی باشد و آنرا فقاعی خوانند و باشد که یک موم بود میان زردی
و سبزی و آنرا شمعی گویند و اگر اندکی با سیاهی زند آنرا رمادی گویند و اگر برنگ پوست عدس باشد سبز خاک رنگ آنرا عدسی گویند
و نوعی باشد برنگ زیتون و آنرا نحاسی خوانند و بهترین انواع او بحسب شکل آنست که گرد مطلق باشد و آنرا بتازی مدحرج
خوانند و بپارسی غلتان و بعد از آن آنکه میل بدرازی دارد و آنرا غلامی و بلبلی خوانند و اگر هر دو سوی او یکسان نباشد آنرا بیضی خوانند
و اگر میل بپهنی دارد آنرا شلغمی خوانند و اگر میانه سطح باشد و هر دو طرف او باریکتر آنرا زیتونی خوانند و برنجی هم نزدیک باشد
بزیتونی الا آنست که یک طرف او باریکتر باشد و اگر یک طرف باریک باشد و دیگر پهن آنرا مسطح و معقد خوانند و نوعی باشد که
بر میان کمری باشد و چنان نماید که دو مروارید است آنرا اکمر داریا مزنر خوانند و اگر این معنی ظاهرتر باشد مرکب خوانند و اگر دندانها
داشته باشد آنرا مضرس خوانند و عدسی و فوفلی و لوزی و شعیری که بدین چیزها ماند و غیر این از اشکال دیگر همه ناپسندیده
باشد و در بها نازل و بهترین او بحسب مقدار آنست که یکمثقال یا زیادت رسد و جفت او یافت نشود و بدان سبب در یتیم
خوانند و هرچه از مثقالی فروتر باشد اگر جفت او یافت نشود بهای او کم آید و در تاریخ آورده اند که در یتیمه که در خزانه خلفاء بنی عباس
بود بوزن سه مثقال بود و آن از دریاء فارس از نزدیک جزیره خارک برآمده بود و بحری نام یاقوتی بود قریب دو مثقال که
آنرا صاحب منصور ربیع جوهری بهزار هزار دینار نخرید و بمنصور دار و جبل و منقار هم دو یاقوت بودند که یکی را بزیادت
از سیصد هزار دینار خریده بودند و مثل این چهار گوهر دیگر کسی نشان نداده است **قیمت** خواجه نصیر الدین گوید اگر
دانه که شفاف و آبدار و بی عیب بود قیمت او چهار دینار بود و چون سه طسوج بود قیمت او شش دینار بود و چون دو دانگ باشد
بهای او دویست دینار بود و چون نیم مثقال بود چهار صد دینار هرچند که بیفزاید بها بیشتر بود و تعلق بارادت خرنده و فروشنده بود
و اگر بی عیب بود چنانچه مذکور شد یکمثقال هزار دینار ارزد و اگر مثلثش یافت شود با نصد دینار ارزد **طبیعت** او سرد و خشک بود
و لطیف **منفعت وی** آنست که درد دل را سود دارد و خفقان را بنشاند و نفث دم را سود دارد مقدار ماخوذ از دو دانگ بود و در بیماریها
چشم را نافع بود و نشف و تقوی آن و صحت چشم نگاه دارد و گویند مضر بود بمثانه و مصلح آن بسد بود و بدل آن یکوزن و نیم صدف بود
و گویند چون در دهان نگاه دارند قوت دل بدهد و از جهت تزیین و آرایش زنان نیکو بود بغایت **لعل** و او را بدخشانی از آن
باز خوانند که از آنجا خیزد بلک از آن جهت که راه معدن او بدخشان باشد و آنجا بسیار فروشند و بدخشان از ولایت
ختلان است و لعل بولایت ختلان باشد که هم از ولایت ختلان است و معدن او در دامن کوهیست که آنرا اسکمان خوانند

و در قدیم آنجا لعل نبود ناگاه زلزله عظیم پیدا شد و کوهها شکافته شد از آن شکاف بیضها لعل پدید آمد بعضی بقدر خایه مرغ
و بزرگتر و کوچکتر زنان که در آن نواحی بودند پنداشتند که بدان رنگ جامه توان کرد بکوفتند و بیازمودند هیچ رنگ حاصل
نمی شد بگذاشتند بعد از آن جوهرشناسان آنرا بدیدند و دانستند که جوهریست برداشتند و بحکاکان دادند تا لعل
از سنگ پاک کردند اما در جلا دادن آن در ماندند و بودند بهر چه می آزمودند میسر نمی شد تا بنوعی از مارقشیثا و بهنی که آنرا برجه خوانند
جلا نیکو یافت و در اول چون بانگ او بزرگتر از یاقوت و بطراوت تر می نمود قیمت بیک عزیز شد و قیمت یاقوت با کم آمد
اما چون بیازمودند و دانستند که در ثبات و وزن چون یاقوت نیست عزت او با کم آمد و لعل بزرگ دیده اند که بشصت
مثقال و مثقال و نیم مثقال رسید و او چند نوع است سرخ و زرد ماند یاقوت زرد و باشد که یکپاره لعل بعضی سرخ بود و بعضی زرد
و گویند سبز باشد مانند زمرد اما از زمرد شفاف تر بود و بهترین او پیازکی باشد و پیازکی نام معدنیست و بعضی گفته اند از جهت
که مانند پیاز سرخ باشد و این اصلی تر و بعد از آن تری یعنی خمار رنگ و بعد از آن عنابی پس سبز و نوعی باشد که آنرا ادریسی
خوانند شخصی بود که آن معدن یافت و نوعی باشد که آنرا ابی ساره خوانند و آن زنی بود که بدو منسوب شد و بدترین او اکهب
باشد یعنی سرخ تیره رنگ و او چون از پنج مثقال درگذرد و ممسوح باشد و پاک و بی عیب قیمت او را ضبط نتوان کرد
و صاحب کتاب نفائس آورده است که من لعلی دیدم که امیری بیگجر نام از آن شرف الدوله سرخاب بر قوقه کلاه دوخته بود
بهفتصد هزار دینار خریده و تیغ لعل و زمرد و بهر دو یکیست و لعل به بجاده بسیار مشتبه شود و آنرا بسودن معلوم کنند چه او از لعل
سخت تر باشد و بلور رنگ کرده هم مشتبه شود اما بلور رنگ کرده و رنگ او یکسان نباشد و چون در مقابله آفتاب یا روشنائی
دیگر بدارند بعضی سرخ و بعضی سپید بود **خاصیت او** آنست که هر که با خود دارد با شکوه باشد و اگر در دهان گیرند دفع تشنگی
بکند و لعل را خاصیت و منفعت نزدیک بود بیاقوت و در مفرحها بکار برند **لاجورد** بپارسی لاژورد گویند و نیکوترین
آن بدخشی بود و آنچه در همسایگی لعل بود تفریح در وی زیادت تر بود که در همسایگی است **طبیعت او** گرم بود در دوم و خشک بود در سیم
و گویند خشک بود در دوم و قوت وی مانند حجر ارمنی بود و لاجورد ضعیفتر از وی و وی مسهل سودا بود و گویند قوت او مانند لذاق
الذهب بود اندکی ضعیفتر **منفعت او** آنست که هر خلطی غلیظ که با خون آمیخته بود ببرد و مالیخولیا را نافع بود و چون زن بقدر درم از
وی فرزجه کند با یک درم روغن زیت بچه را نگاه دارد در رحم تا بثبوت رسد و شربتی زیادت از وی تا یکدرم بود و در دو کرده
و مثانه را سود دارد و تا لیل را قطع کند و چون با سرکه بر برص طلا کنند زایل کند و موی بر مژه برویاند و چون زن بر خود برگیرد
حیض نیکو براند و لاجورد مضر بود بمعده و مصلح وی مصطکی و یا جاما بود و بدل وی حجر ارمنی بود یا لذاق الذهب کانی و خطاطان
و نقاشان بسیار بکار برند جهت تزیین و رونق **باب المیم** **مغناطیس** معدن او در دریاء قلزم است
و بهترین او سرخ سیاه فام بود و گویند که در آن دریا آهن بر کشتی نزنند و لنگر از سرب سازند و اگر سیر در مغناطیس
مالند عمل او باطل گردد و چون بسرکه بشویند نیک شود و گویند سنگی دیگر هست هم برنگ مغناطیس که آهن از او بگریزد

وهم میگویند که اگر روغن ریت در مغناطیس مالند هم آهن ازو بگریزد و جالینوس گوید طبیعت او گرم و خشک بغایت خاصیت وی
آنست که بقوت جذب آهن بکند و اگر کسی براده آهن خورده باشد جذب او بکند منفعت او آنست که اگر کسی جهت درد شکم چون
با شراب بیاشامد نافع بود و وی مسهل کیموس غلیظ بد بود و مقدار شربتی از وی یکدرم بود و گویند چون بدست گیرند درد دستها و پای
و تشنج یابس آنها که از گویند ساکن گرداند و اگر بر جراحت که از تیغ زهردار بود پاشند نافع بود و بصحت آورد و مغناطیس
چون در ربودن زبون شود چون بخون گوسفند اندازند قوی گردد مارمهره و حجر الحیه نیز گویند و آن دو نوعست یکی از معدن خیزد
و نوعی دیگر حیوانی بود و آنرا از مار افعی گیرند و آن مانند شبدی است یعنی غده گوسفند که در قفای مار افعی باشد و در همه افعی
نبود و چون از گوشت جدا کنند نرم بود و چون اثر هوا بوی رسد به بندد و مهره شود مانند سنگ و بسبزی مایل بود و تیره رنگ و برو
نشانها بود و امتحان وی چنان کنند که در جامه سیاه بمالند سفید کند چندانکه بمالند سیاه برود و سفید بماند و برابر پشم سیاه
نیز همین فعل کند و آن نوع که از معدن خیزد آن حجر بود لون آن زبرجدی و سیاه رنگ و خاکستری رنگ بود بشکل نگین بزرگ
و مربع بود و یک مثقال و بیشتر آن بود که دو مثقال زیادت تر بود و گویند امتحان آن چنانست که در میان آب لیمو اندازند که در
جنبش باشد در حرکت آید و روان گردد و منفعت هر دو نوع آنست که گزیدگی مار را نافع بود چون بسایند و بیاشامند و با خود
داشتن نیز همین خاصیت دارد و چون بر موضع گزیدگی مار نهند هر دو نوع بچسبد و خوش گرداند موضع الم را مارقشیثا
حجر النور و حجر الروشنائی خوانند و آن چند نوعست یکی ذهبی که چنان نماید که زر در و مالیده اند و چون بشکنند همچنان نماید
و معدن او باصفهان بود و دیگر نقی که بنقره ماند و این نوع از بدخشان آرند و دیگر نحاسی که بمس ماند و حدیدی که با آهن ماند
و از همه بهتر ذهبی باشد و از ذهبی نوعی هست که آنرا برنجه خوانند خاصیت او آنست که لعل را [بدان] جلا دهند و لعل بغیر از این چیزی
دیگر جلا نخورد طبیعت او گرم بود در سیم و مقوی چشم بود و دیسقوریدوس گوید قوت وی سوخته یا ناسوخته سحق و سخن و محلل بود
و چشم را جلا دهد و مفتح بود منفعت وی آن بود که اورام حاصله را چون با راتینج [سحق کنند] خلط کنند گوشت زیادت بخورد و گویند چون
از گردن کودک ترسنده بیاویزند دیگر نترسد و اگر سحق کنند بسرکه و بر برص مالند زایل کند و گویند محلل ماده بود که در شیب چشم بود
و برنش با سرکه طلا کنند سود دهد و در مرهمها کردن محلل بود و قاطع دم بود بدل آن مغنیسیا بود مرداسنج مرتک گویند و بپارسی
مرداسنگ و بیونانی لیثرغورس نیکوترین آن بود که اصفهانی بود براق که بسرخی زند و اصل وی از سرب سوخته بود طبیعت او
بسردی مایل بود و مغسول وی بی حال سرد بود و قابض و مجفف و از خواص وی آنست که چون در سرکه اندازند شیرین شود
و اگر در نوره بود بدهند سیاه کند و وی ماده مرهمها بود و بوی بدن خوش کند بخاصیت و بوی بغل و کلف را زایل کند و منع
عرق بکند و اثر سیاهی و خون مرده و نشان آبله را ببرد و گوشت در ریشها برویاند مغسول وی چشم را جلا دهد و خوردن وی
کشنده بود و بول به بندد و نفخ در شکم اندازد و قبض زبان پیدا کند و قولنج آورد و اطلاق بول و غایط کند و اختناق آورد مداوای
وی قی کنند و بعد از آن بشراب زنجبیل و مربی و اسفیدباج و چون طلا کنند در شیب بغل و دفعهای سوی دل کند بیلای آن بود که

با روغن گل بیامیزند مرطیس سنگیست که در وی خشونت حجری بود و چون سحق کنند بوی فر کند اگر بوزن سه جو از وی
بیاشامند درد دل را نافع بود مسن سنگیست الوان که کارد و شمشیر بدان تیز کنند حکاکه وی چون بر پستان ابکار لطوخ کنند نافع [بود]
و خصیه کودکان رها نکند که بزرگ شود و چون در رو مالند و اگر بر داء الثعلب لطوخ کنند موی برویاند و اگر با سرکه بیاشامند ورم
سپرز بگدازاند و صرع را نافع بود اما مسن زیتی سبز چون شکسته کنند و بریان سازند با آتش و سحق کنند با سرکه و نطرون
و بر حکه و قوبا و خنازیر و سرطان و آکله را نافع بود و چون تنها در چشم کشند سفیدی چشم زایل کند و از بهر اینست که شیافات
که جهت چشم سازند بروی کنند و اگر بسوختگی آتش پاشند سودمند بود مغره نوعی از طین است سرخ رنگ بیونانی میطلوس خوانند
و برطیقون نیز گویند و بپارسی گل سرخ گویند و نیکوترین آن بود که سرخ روشن بود نه تاریک و گویند نیکوترین آن مغر بود طبیعت او
شیخ الرئیس گوید سرد بود در اول و خشک بود در دوم و بولس گوید در قبض و تجفیف نیکوتر از طین مختوم بود منفعت او آنست که
جراحتها را باصلاح آورد و کرم بکشد و چون در سرکه حل کنند و بر حمره و مجموع و رمها گرم طلا کنند نافع بود خواه ریش شده و خواه نشده
و بر سوختگی آتش کنند رد ماده بکند و ورم بگدازد و چون سحق کنند با تخم مرغ نیمبرشت خونها به بندد و اگر با لسان الحمل بود قرحه
امعا و خون که از امعاء سفلی روانه بود قطع کند مینا همچون آبگینه همچون باشد و برنگها مختلف و سبز او از همه بهتر بود و بزرگ
در کار کنند و از و ظرایف بسیار را از قدح و کوزه و غیر آن سازند و مرصع کنند و در حدود شام و مغرب بسیار دارند مغنیسیا معدنی بود
صاحب کتاب مسالک ممالک گوید نزدیک یمن کوهیست سنام نام تخت استوار گویند این کوه از مغنیسیا است و بعضی گویند
مانند مرقشیثا بود و بعضی گویند کلیست سیاه رنگ که از کوه قاشان می آرند و درین خلافست آنچه تحقیق است سنگیست که مذکور شد و آن الوان
بود و بغایت سست و سیاه رنگ بود که بسرخی زند و نقطها سفید بران باشد و آبگینه سنگ معن خوانند و رنگ برکان نیز گویند در ولایت شیراز
در قریه فارق و بهیست که آنرا برکان خوانند و از آن ده نیز خیزد و آنرا سنگ برکان از بهر آن خوانند و طبیعت وی قابض بود و سرد
و مجفف منفعت وی آنست که قوت معده بدهد و سنگ گرده و مثانه بریزاند مقدار مأخوذ از وی نیم درم و مضر بود بدل و مصلح آن
عسل است و در داروهای چشم مستعمل کنند و بدل آن مرقشیثا بود ملح بپارسی نمک گویند و بترکی دوز خوانند و آن انواعست
کانی و بحری ملح عجین و ملح اندرانی و سیاه و نفطی و ملح هندی سرخ رنگ بود و بحری دانه دانه و نمک مرانجه تلخ بود و نمک دیگ است بوره
و نیکوترین جهت معالجها اندرانی بود و جهت اکسیر اندرانی سفید بیکانی که بپارسی آنرا نمک طبرزد خوانند طبیعت آن گرم و خشک بود
در دوم و دیسقوریدوس گوید منفعت او آنست که جلا دهد و محلل و منقی بود و گوشت از ریشها بخورد و قوت وی قابض بود و در
داروهای جرب مستعمل کنند و اورام بلغمی و حکه و نقرس و جذام و قوبا را سود دهد و ثآلیل را بشکند و منع عفونت بکند و سود دهد علیقی
اخلاط را بگدازاند و چون با زیت و سرکه و عسل بیامیزند و بدان تحنک کنند خناق را ساکن کند و اگر با عسل بود ورم لهاة را نافع
بود و اگر سوخته وی با عسل بسرشند و ضماد کنند آکله و قلاع و استرخاء لثه را مفید بود و با بزرکتان بر گزیدگی عقرب ضماد کردن
نافع بود و با بوزیدان و کوهی و عسل و زوفا گزیدن افعی را نافع بود و با زیت و قطران با عسل بر گزیدگی مار شاخ دار نافع آید

و با سرکه و عسل دفع مضرت زهر از پای و کزیدگی بکند و چون با مویز و عسل ضماد کنند دمامیل را نضج کند و با فوتنج و خمر یا عسل
منضج اورام بلغمی بود که در انثیین عارض شود و کزیدن نهنگ را سود دهد و چون سحق کرده در خرقهٔ کتان کنند و در سرکهٔ تیز نهند و بر
و بر عضوی کزیده می‌مالند نافع بود و چون با سکنجبین بیاشامند منع مضرت افیون و فطر کشنده بکند و گویند چون بر غذای که سرد بود مانند
بیپیر و ماهی خلط کنند از طبیعت فرو بگردد تا بحدی که گرم و خشک گردد و برای اسهال وقتی یاری دهد و بلغم لزج را از معده و سینه دفع کند
و معا را بشوید و بر هضم طعام یاری دهد و موافق مرطوبی مزاج بود و نحیفان را مضر بود و چون بسرکه حل کنند و بدان مضمضه کنند قطع خون
از بن دندان آید و خونی که بسبب دندان کندن بود بکند و اگر گرم کنند و در دهان نگاه دارند درد دندان را نافع بود و چون بدان غرغره
کنند بلغم را قطع کند و دماغ را پاک گرداند و چون صوف پاره بدان تر کنند و بر جراحتها که تازه بود و خون روانه باشد باز دارد و خون را
ببندد و نمک اندرون چشم را تیز کند و ناخنه و سفیدی چشم را ضعیف گرداند و سبل را سود دهد و در معدهٔ سرد را نافع بود و مسهل بلغم
عفن خام بود و سوداوی و شربتی از وی یکدرم بود و نمک سوخته دندانها را جلا دهد و نیکوترین سوختن آن بود که نمک را بشویند و یکشب
یا یک روز رها کنند تا خشک شود پس در دیگی کنند و سر دیگ بنهند و بر سر آتش نهند تا سوخته گردد چون از بانگ و حرکت باز ایستد
آن زمان سوخته بود و در عمل اکسیر نیز عمل چنین کنند و نمک تلخ مسهل سودا بود بقوت و گویند بسیار خوردن نمک محرق یکدرم بود و مضعف
بصر بود و مقلل منی و جرب و حکه آورد و گویند مضر بود بدماغ و بصر و شش و مصلح وی بان بود که بشویند و سعتر اضافه کنند و گویند بدل
آن نیم وزن آن نوشادر بود و گویند نیم وزن آن بوره ملح هندی گرم و خشک بود و وی گرم‌تر و لطیف‌تر از انواع نمک بود ملح نفطی نیکوترین
آن بود که منتن الرایحه بود طبیعت آن گرم و خشک بود قی را یاری دهد و مضر بود بمعا و مصلح وی جلاب زرد بود **مومیایی** نیکوترین آن
معدنی بود که از ولایت داراجرد خیزد و گویند ازین معدن مقدار یک نارنج حاصل شود و دیسقوریدوس گوید مومیایی بقوت زفت
و نفط بود چون باهم بیامیزند طبیعت آن گرم بود در سیوم مقوی روح بود خاصیت **منفعت** او آنست که در صداع بلغمی را سود دهد
و فلج و کسر و سقطه و ضربه و فالج و لقوه را نافع بود خوردن و طلا کردن و درد شقیقه و صداع سرد و صرع و دوار را نافع بود و چون
حبه با آب مرزنگوش سعوط کنند گرانی زبان را و قیراطی بطبیخ سعتر پارسی بیاشامند منع نفث دم از شش بکند و خناق و درد گلو با سکنجبین
یا با رب توت نافع بود و حبه از وی فواق زایل کند چون بطبیخ کرفس بیاشامند و قیراطی از وی چون بشیر تازه بیاشامند ریش مثانه را
نافع بود و دو حبه از وی کزیدن عقرب را با شراب صرف بیاشامند یا باشلث درهمی جندبیدستر با روغن گاو بر موضع کزیدگی بمالند و جهت کر
چون بیاشامند زود نفوذ کند بموضع کر و نیم دانگ با آب انیسون جوشانیده باشند بر شکم مستسقی طلا کنند نافع بود و جهت امساک
بول هر روز دو حبه با آبی که تخم کرفس جبلی و فقاح اذخر در آن جوشانیده باشند بیاشامند و ابتدای جذام و برص و داء الفیل هفت روز
پیاپی بطبیخ افتیمون هر روز نیم دانگ بیاشامند و درد معده که از سردی بود و سوء الهضم دو حبه هر روز بشراب صافی بیاشامند کزیدگی مار
و عقرب و کسی که زهر خورده باشد هر روز دو حبه با آب انیسون رومی و ورق درمنه و بودنهٔ کوهی در آن پخته باشند بیاشامند و رعشه که
بسبب برودت در اعضا ظاهر گردد هر روز دو حبه با آبی که سعتر پارسی و راسن جبلی در آن پخته باشند جهت اختناق رحم و مجموع علتها که

زبانرا باز آید

زبانرا باز دید آید از سردی دو حبه با آب ساذج هندی بیاشامند هر روز و جهت تب ربع کهن هر روز نیم دانگ در آبی که بیست درم
بادآورد در آن پخته باشند بیاشامند و این خاصیتها و زیادت ازین وارد اینجا کوتاه کردیم لیکن آنچه از ولایت داراجرد آورند معروف
بشبانکاره بود این منفعتها دارد و غیر فرنگی که آن معمول از آدمی است و در تواریخ آمده است که در زمان ماضی مردمان بزرگ وفات
می‌یافته‌اند ایشانرا در حوضهای عسل می‌نهاده‌اند تا مومیایی می‌شده‌اند و مولف کتاب گوید مومیایی چند دیده‌ام که در کاسه
سر ایشان ستون موی موجود بود و انواع دیگر از کوهها یا از آب خیزد و آن قرالیسو بود و منافع آن نزدیک بمومیایی بود **مولوبدن**
نیکوترین آن بود که بلون مرداسنگ بود جالینوس گوید بقوت مرداسنگ بود و در مرهمها گوشت زیادت برویاند و آنرا بشیرازی
کرماله خوانند و چون با آب بسایند و در شیب بغل مالند گند ببرد **باب النون** **نقره** و آن فضه است و در فا
گفته شد **نحاس** بپارسی مس گویند مولف گوید اهل اکسیر اورا زهره و سواداخ و اخضر و اصفر و رواط گویند و معدن او مشهور است
و آن انواعست یکنوع سرخ بود که بزردی زند معدن او در قبرس بود این نوع فاضلترین مس بود و یکنوع سرخ روشن و یکنوع
بسیاهی مایل بود و بصنعت زند کنند و یکنوع طالیقون است و مس را چون بسوزند روسختج گویند و در وی حرارت بود و قبض
و چون بشویند نافع بود و نیکوترین آن اشبهی رقیق املس سرخ بود از سر دو طرف **طبیعت آن** گرم و خشک بود در سیوم و در وی حدت
و قبض بود **خاصیت** آنست که اگر کسی شرب کند از ظرفهای مسین اسهال آورد و باید که حذر کند از آنچه چیزها که در وی رها کنند از شوری
و تلخی و ترشی و چربی و گوشت و الا آن بود که چون چیزی در وی بپزند چون گرم از وی بیرون کنند و رها نکنند که در آن سرد شود
که مضراست و زنجار وی زهر است **نوره** سنگیست سفید چون بسوزند کلس اورا بپارسی آهک خوانند و نیکوترین آن سفید است آب
نادیده **طبیعت وی** بغایت گرم بود و ملطف و محرق و آب رسیده وی چون دو روز یا سه روز بوی بگردد محرق نبود بلکه سخن بود و مغسول
وی مجفف بود بی لذع گوشت زیادت بخورد **منفعت آنست که** چون بر سوختگی آتش باشند نافع بود و مغسول وی معتدل بود
و نوره بر موضعی که خون روانه بود چون بر آن نهند قطع خون بکند روی مضر بود بتجفیف چون در حمام طلا کنند دوای آن بود که بعد از آن
روغن بنفشه و گلاب و ثفل عصفر و تخم خربزه و آرد برنج بر خود بمالند و اگر اعضا بسوزاند و دانه بیرون کند روغن گل و آرد عدس
و سرکه و گلاب طلا کنند و خوردن وی کشنده بود و علامت وی آن بود که دهن ناخوش و درد معده و سوزش آن بود و عسر البول
و اسهال خون بسبب قرحهٔ امعا پیدا کند و نوره با بول بیرون آید و سردی اعضا و غشی احداث کند و خفقان و مداوای آن
بقی کنند بآب گرم و روغن بس شیر تازه و روغن گل و جلاب و آشها و چرب از مرغ بروغن بادام و لعابات نافع بود **نوشادر**
و آن سه نوعست کانی و نباتی و حیوانی چنانچه شاعر گوید **بیت**

سه نوع آمد نوشادر تا بدانی / یکی حیوانی و دیگر هست کانی
سیوم از موی مردم می‌برآید / که آن در علم حیوانی درآید
کنی تدبیر اگر تو در نوشادر / که در صنعت ترا کانیست بهتر

و مولف گوید اهل اکسیر اورا ارمنیاطیا و عقاب خوانند و گویند معدن او در ولایت تیم حصاریست استوار و معدن نوشادر
در آنجاست و کان نوشادر کوهیست و در آن غاریست و از آنجا بخاری بر می‌خیزد و بروز چون دود نماید و بشب چون آتش

وازان جا که این بخار می آید خانه ساخته اند و بر سر بخار و روزنها را آن استوار کرده چنانک هیچ بخار بیرون نرود و در اوج
آن خانه نوشادر می بندد و دران وقت که در باز خواهند کرد مردی جابک برود و نمد تر کند و تن خود را بنمد تر کرده بپوشانند و در
باز کند و جست در رود آنچه تواند بر دارد و اگر بیشتر درنگ کند بسوزد و این بخار از جای بجای بگردد و چون جای ناپیدا شود
جای دیگر بکاوند تا بدید آید و باز بر سر آن خانه سازند چون خانه ساخته باشند این بخار کسی را نسوزد و چون در خانه محتقن شود
بتفسد و سوزان گردد و نیکوترین آن کانی بیکانی سفید صافی بود مانند بلور **طبیعت او** گویند گرم و خشک بود در آخر سیوم ملطف
و مذیب بود **منفعت او** آنست که سفیدی چشم را نافع بود و ملازه افتاده را محکم کند چون در حلق دمند با دویه دیگر و خناق بلغمی را
سود دهد و ملطف حواس بود و در آب حل کنند و در خانه باشند مار بگریزد و اگر در سوراخ مار بریزند مار بمیرد و چون سحق کنند
با آب سداب و بیاشامند علق که در حلق جسفیده باشد بکشد و گویند چون بر وغن ببر ورند و بر جرب سوداوی بمالند در حمام
زایل کند و چون بخایند و در دهان افعی اندازند بکشد زود و چون با روغن گل بر برص مالند مادام که تصعید کرده باشند و بعد از
تنقیه برص را زایل کند خلاف چون بدان ادمان کنند و گویند بدل آن بوزن آن شب و بوره و نمک اندرانی بود و مولف گوید
اصل مایه اکسیر اوست و اهل اکسیر او را ملح و کافور و براق و اشد بوی جرابیض خوانند **نطرون** و بورق و بوره نیز گویند و آن

چند نوع است خنانچه شاعر گوید **بیت**	نشان بورق اگر ز آنچنانست	که اسپیداست لیکن ویکر است	چو نطرون او همه در وصف سنگست
ولیکن او سپید و سرخ رنگست	دگر بوره است لایق زرگرانرا	بر بین چون شوره دیوار آنرا	دگر بوره است سرخ اما ترابی
زرا و ندیش خوان آنرا جو یابی	سپید آید دگر آن بوره تنگار	چو کانی از عمل خیزد بهنجار	دگر بوره است کان از مغرب آرند

درین صنعت همه شایان کارند **خاصیت او** آنست که جون از وی شیاف کنند و تیغ بگشاید و زرگران چون براده زر گداز ند
در انجا بیامیزند تا زر راجع کند و طبیعت و منفعت او نزدیک بشب یمانیست و بدل آن نمک تخ بود **باب الواو**
وسخ الفضه بپارسی چرک نقره خوانند و خبث الفضه نیز گویند چون فتیله بدان بیالایند و بر جراحتها که مغاک فرو رفته باشد نهند
بصلاح آورد **باب الیا یاقوت** معدن او در حدود سرندیب باشد و گویند در حدود زنگبار کوهیست که آنرا
کوه برف خوانند و در زیر آن کوه یاقوت سرخ باشد و یاقوت چهار نوع است سرخ و اغبر و زرد و سپید و آنچه گویند یاقوت
در معدن اول سپید باشد پس زرد شود پس کلی چون تمام برسد سرخ شود تحقیق ندارد و بعضی گفته اند یاقوت سیاه نیز
باشد و بهترین انواع سرخ بهرمانی بود یعنی آنک برنگ معصفر باشد و بعد ازان رمانی که همچو دانه انار بود و بعضی گفته اند رمانی بود
وابو ریحان گفته هر دو یکیست اما در عراق رمانی گویند و در خراسان بهرمانی و بعد ازان ارغوانی بود که اندکی تیره بود
پس خمری که بشراب سرخ ماند پس خلی که بسرکه سرخ ماند و بعضی آنها را گلناری خوانند پس وردی که برنگ گل سرخ ماند و بعضی
گویند که انوشروانرا یاقوتی بود شب افروز که آنرا کوکبی خواندندی و شب چون چراغ برافروختی و گویند هر شب چراغ
عباس ازانست و این معنی مستبعد نیست چه یاقوت را این خاصیت هست که چون اخگر درخشد و در تاریخ آمده است که

سلطان ملکشاه قاصدی پیش سلطان ابراهیم که از فرزندان سلطان محمود بود فرستاد و قاصد چون در پیش سلطان رفت
زمستان بود که آتش دان زرین پیش او بود و اخگری که در انجا بود از آتش سرختر بود و همو آتش می درفشید
قاصد ازان در حیرت افتاد و سلطان ابراهیم ازان آتش قدری بکفچه زرین برداشت و گفت دست بیار که بدین
آتش دست نسوزد و بر دست او ریخت او بدانست که آن یاقوتست و بعضی پندارند که یاقوت سرخ از دیگر
یواقیت بوزن گرانتر باشد و آن نه چنانست بلک یاقوت کحلی از همه بوزن گرانتر باشد و یاقوت از دیگر جواهر
گرانتر بود و قول متقدمان و متاخران آنست که یاقوت بهرمانی نیکوی بی عیب بود اگر بوزن یک طسو بود **قیمت او** سه دینار
بود و اگر ممسوح بود شش دینار ارزد و اگر بوزن نیم دانک باشد ده دینار و اگر دو دانک باشد صد دینار و نیم مثقال دویست دینار
و چهار دانک ششصد دینار و پنج دانک سیصد دینار و یکمثقال دو هزار دینار ارزد و نزدیک بطلیموس و ابو ریحان اگر یکمثقال
یاقوت سرخ باشد ممسوح و بی عیب و مربع و مستطیل قیمت او پنج هزار دینار بود و هر چه ازان زیادت نبود ترتیب بها
ساقط با ختیار خرنده و فروشنده تعلق دارد و در میان یاقوت سرخ گاه باشد که جای خاک بود و سوا با خاک دران میان باشد
وازین سبب یاقوت را با الماس سوراخ کنند تا چون در آتش برند پاره نشود چه آزمایش او بآتش کنند و بهترین انواع
یاقوت اغبر طاوسی بود که در و سبزی و شعاعی بر مثال پر طاوس توان دید و بعد ازان آسمانگون و بعد ازان کحلی و این از
همه مشهورتر باشد و بعد ازان نیلی و بعد ازان لاژوردی و بعد ازان سیاه رنگ و بهترین انواع یاقوت زرد مشمشی بود برنگ زردالو
پس معصفر پس نارنجی پس زعفرانی پس ترنجی پس تبنی و یاقوت سپید برنگ بلور بود و فرق او و بلور بوزن توان کرد که یاقوت
سنگی تر بود یا بسوهان چه یاقوت سخت بود و بلور نرم بود و یاقوت در آتش متغیر نگردد الا آنک سپید نماید اما چون از آتش
بیرون آرند بزودی با رنگ خود آید و اگر خواهند که یاقوت را بشکنند و در مفرحات بکار برند در آتش برند و گرم در گلاب
افکنند چون چند نوبت چنین کنند بهاون نرم شود و او همه سنگها را بساید جز الماس او را بساید و سوراخ او با الماس کنند **خاصیت او**
آنست که اگر کسی با خود دارد از طاعون ایمن بود و اگر در دهان نهند قوت دل بدهد و اندوه و غم ببرد و تشنگی بنشاند و در دهان زمانی
سرد بماند بخلاف دیگر جواهر و نیز هر که با خود دارد در چشم دیگر مردم با شکوه باشد و در معجونها قوت زیادت کرده اند و خون صافی کند
تا حدی که گویند اگر بر مرده نهند خون او دیرتر فسرده گردد **یشب** بپارسی یشم خوانند و جرالیشب و ابو قلمون گویند و بیونانی
اسطوخمس یعنی آن کوکب معده بود و نوعی از وی طرسیون خوانند و آن چند نوع بود و بهترین آن سبز بود و معدن او بولایت چین است
در رود خانه که یکی را ازان تاس خوانند و از وی سفید خیزد و دیگری را قراتاس و ازانجا یشب تیره رنگ و سیاه خیزد و ازو کاسها
و انگشتر بها و ظرایف دیگر سازند **خاصیت او** آنست که هر که یشب با خود دارد از صاعقه ایمن باشد و یسقوریدوس گوید اگر بر
زانوی زنی بندند یا بران زود وضع حمل کند جالینوس گوید اگر قلاده ازوی که مساوی معده بود در گردن اندازند معده را
نافع بود و قوی گردانند و بعضی گویند هر که او را با خود دارد در چشم مردم بهترین باشد **یسباغو** یسغو نیز گویند و بپارسی شوره خوانند

سلطان ملکشاه

از آن سبب که در جایهایی که گوسفند بسیار رو داشته باشند در دیوارها پیدا شود و گرفتن وی چنانست که او را با آن کلها
در دیگی کنند و بجوشانند و بنمدی بچکانند و بعد از آن بجایهای سرد بنهند تا ببندد و چون ببندد مانند شب یمانی بود و اهل اکسیر
او را بسیار بکار برند و آبهای تیز از و کشند و آتش بازان بسیار بکار برند و آب او را که زیبق حل کرده باشند ماء الفاروق خوانند

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

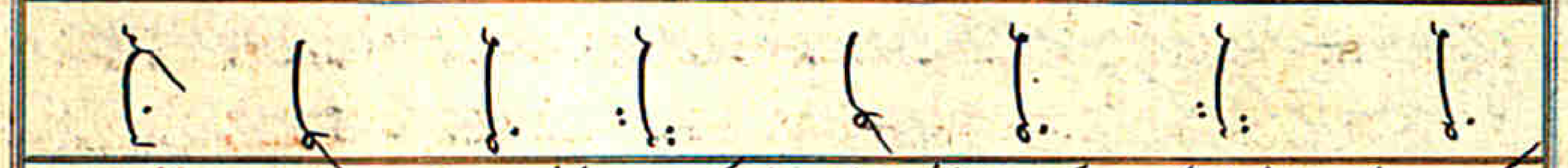
این کتابیست در عمل آتش بازی

عیار داروی تیز بجهت رعد و طراق و موشک و هوایی شوره و انگشت و گوگرد و اگر شوره خوب باشد گوگرد
یکمثقال ع مثاقیل مثقالان مثقال و دو دانگ توان کرد و بقدر قوت شوره تا یکمثقال و نیم گوگرد اما زیادت ازین
نشاید و داروی تیز را بغایت نرم صلایه باید کرد و نشان نرمی آنست که اندکی از آن بر کاغذ باز کنند و آتش دهند
دارو بسوزد و کاغذ نسوزد و ظرف طراق سخت باشد نه کاغذ زیادت نباید کرد که هرچند اسان تر طرف دارو ز
بهتر کند و اگر کاغذ بقوت تر باشد ازین کمتر باید کرد و نشان خوب طرقیدن آنست که هر دو شکنجه گاه از هم جدا شود و دارو
تا نیمه ظرف باید کرد والله اعلم **عیار برگ چنار** شوره و انگشت و گوگرد و آهن و آهن باید از خشخاش ع مثاقیل مثقالان
له مثاقیل ارباع مثاقیل بزرگتر نباشد و از چهار مثقال یک مثقال اگر از خشخاش خردتر باشد بهتر بود و دارو نیک نرم
باید و ظرف هرچند محکم تر بهتر و چون شکنجه کنند سوراخ بجهت بلیته مقدار دو دانگ قالب گشاده بگذارند تا از سوراخ
شدن و دریدن ایمن باشد و دارو را نیک محکم باید کرد و چون دارو تمام شود دو سه ته کاغذ بر آن شکنند و خاک نمناک
پاره بر بریزند و بکوبند تا محکم شود **عیار زرچک** شوره چهار ده مثقال انگشت و گوگرد و آهن و آهن این هم خشخاشی باید و اگر
شش مثقال خواهند که ایوانی باشد از این بزرگتر پیدا نما بر قالب بزرگ باید کرد و نیم مثقال گوگرد
زیادت کرد و ظرف زرچک دو ته کاغذ بس باشد و داروی زرچک باید که تیز نباشد و کند نیز نباشد تجربه باید کرد
اگر تیز بود قدری شوره نیم صلایه کنند و بر آن ریزند و اگر کند بود اندکی داروی تیز بر آن ریزند علی کل حال این دارو را نیک
احتیاط باید کرد تا بمراد باشد **عیار گلریز** شوره ده مثقال انگشت چهار مثقال گوگرد مثقالی والله اعلم بالصواب آهن پنج مثقال
و آهن گلریز نرم باید که از کرباس گذشته باشد و داروی این را صلایه بسیار باید کرد که چون انگشتش بسیار است
بزحمت نرم شود و این را در پایین زرچک نهند و مهتاب در میان هر دو **عیار خرگاهی** شوره ده مثقال انگشت ... گوگرد
دو مثقال آهن دو مثقال و آهن این از خشخاش خردتر باید و ظرفش محکم و شکنجه نیک محکم باید کرد و زیر شکنجه گاه سوراخ
کرده بلیته نهاده مقدار یک گز زنجیر ریزه که بند ترازو کنند بشوشه در میان آن بسته و دیگر سر زنجیر بر مرودی بسته

و بر ریسمان از سر چوبی یا جایی دیگر در آویخت چون آتش دهند بگردد و صورت خرگاهی ظاهر شود **عیار مهتاب** شوره
ده مثقال گوگرد دو مثقال زرنیخ مثقالی و اگر دانگی سپیده قلعی بر مهتاب نهند سپید تر شود و اگر دانگی نیل بنهند مهتاب
کبود رنگ باشد و اگر نیل و سپیده هر دو بنهند هم مهتابی خوب باشد **عیار نرگس** شوره ده مثقال انگشت هفت مثقال
گوگرد مثقالی آهن پنج مثقال و آهن نرگس از خشخاش خردتر باید و داروی ش را صلایه بسیار باید کرد و ظرفش پنج
یا شش ته کاغذی شکنجه **عیار یاسمین** شوره ده مثقال انگشت مثقالی گوگرد سه مثقال آهن چهار مثقال و آهن این
نیک ریزه باید که بر بالای نرم باشد و ظرفش بقدر محکم اما سوراخ بلیته گاه مقدار نیمه قالب گشاده باید و دارو بسیار
بلند نباید کرد **عیار گل صد برگ سپید** شوره ده مثقال انگشت مثقالی گوگرد دو مثقال آهن پنج مثقال و این در همه چیز حکم برگ
چنار دارد **عیار برگ چنار** شوره دوازده مثقال انگشت دو مثقال گوگرد سه مثقال آهن چهار مثقال و این نیز در همه چیز همچو برگ
چنار است که نوشته شد **عیار زرچک دیگر** شوره ده مثقال انگشت مثقالی گوگرد پنج آهن چهار مثقال والله اعلم **عیار مهتابی دیگر**
شوره ده مثقال گوگرد دو مثقال زرنیخ مثقالی **عیار دود زرد** شوره ده مثقال گوگرد مثقالی زرنیخ بیست و چهار مثقال
و دود سپید را بنوشادر باید ساخت بر قیاس زرنیخ و دود سیاه را بلک اما این دو غیر مجرب اند **النکات** بدانکه داروهای
آتش بازی را همه نیک نرم صلایه باید کرد خاصه داروی تیز که هرچند نرم تر بود تیزتر باشد و اگر دارو تیز نبود هوایی بهوا
نرود و ظرف هوایی محکم باید و سوراخ بلیته گاه مقدار دو دانگ قالب گشاده اما استادان شناختن و بر هوایی بستن و تیر پران
بستن بنوشتن راست نمی آید چرا که نکتهای این کار بسیار است که از استاد در وقت عمل یاد باید گرفت و در کل ساختن
اصل کلی شناختن آهن است آنرا نیک احتیاط باید کرد و بلیته را چند نوع سازند و بهترین آنست که قدری آب زنج بگیرند
که غلیظ نباشد و داروی تیز در آن ریزند و بشورانند تا همچو شوربای غلیظ شود و ریسمان باریک را سه ته کنند و در آن اندازند
و بمالند تا دارو بجرم ریسمان فرو رود و برآرند و بکشند تا اگر شکنج داشته باشد از آن بدر رود و اگر خواهند بر داروی تیز
خشک بمالند تا دارو زیادت شود و بیاویزند تا خشک گردد و بباید دانست که اگر این کار را از استاد نه بیند خطا بسیار
واقع شود و چون شوره خطایی میگویند استادان قدیم این کار را خطا بازی می گفته اند و در شب البته دارو را نزدیک
آتش نباید برد که بسیار کس درین کار سوخته اند و خداوند تعالی همه را از آفات نگاه دارد ان شاء الله تعالی و هو خیر الحافظین
نسخه عیارها و عمل آتش بازی منقول از ملک الصناع استاد حاجی محمد صابغ سغری رحمة الله علیه **داروی تیز** بجهت رعد و طراق
و هوایی و موشک و دونده شوره ده مثقال انگشت دو مثقال گوگرد یکمثقال و دانگی و نیم اما بحسب قوت شوره گوگرد تا یک
مثقال و نیم توان کرد و دارو را بغایت نرم صلایه باید کرد که اگر نیک نرم نباشد هوایی بهوا نرود و طراق نطراقد و نشان نرمی دارو
آنست که اندکی از آن بر کاغذ باز نهند و آتش دهند دارو بسوزد و کاغذ نسوزد و سوراخ بلیته گاه هوایی مقدار دو دانگ
قالب باید **زرچک** شوره چهارده مثقال انگشت یکمثقال گوگرد یکمثقال آهن شش مثقال و گوگرد درین کار گوگرد با ربی سپید باید

و زرد بهتر بود و انگشت در سه دارو ها از چوب بید باید و آهن چون کوفته است با سوزش بولاد و آهن زرجک باید که از
خشخاش بزرگتر نباشد و ظرف این دو ته کاغذ بس برک جنار شوره ده مثقال انگشت دو مثقال کوکرد سه مثقال آهن چهار
مثقال و آهن برک جنار هم خشخاشی باید و ظرفش نیک محکم و چون شکنجه کنند سوراخ بلیته کاه مقدار دو دانک قالب باز باید
گذاشت تا از دریدن و سوراخ شدن ایمن باشد و چون دارو تمام شود دو سه ته کاغذ بر آن شکنند و پاره خاک نمکن
بر ریزند و بکوبند تا محکم شود و باقی کاغذ برو شکنند لوزه که عبارت از کل بادام است شوره دوازده مثقال انگشت یکمثقال
کوکرد یکمثقال آهن چهار مثقال و آهن لوزه هم خشخاشی باید و ظرفش محکم اما سوراخ بلیته کاه بعد از شکنجه مقدار نیمه قالب گشاده باید
تا آهن نیک بشکفد کلریز شوره ده مثقال انگشت چهار مثقال و نیم کوکرد یکمثقال و نیم آهن پنج مثقال اما آهن نرم باید که از کرباس
گذشته باشد و کلریز را با زرجک در یک ظرف باید کرد اول قدری مهتاب بنهد بعد از آن کلریز دیگر قدری مهتاب و باقی ظرف
بز رجک پر کنند خرکامی شوره ده مثقال کوکرد دو مثقال و نیم انگشت چهار دانک آهن دو مثقال و نیم و آهن از خشخاش خردتر
و ظرف خرکاه محکم باید و شکنجه نیک محکم کرده بر پهلوی آن زیر شکنجه کاه سوراخ کرده و بلیته بنهاد و ریسمانی بر میان آن باید بست
و از سر چوبی بیاویخت و آتش زد چون بگردد صورت خرکامی نماید دخان اصفر این را بروز سوزند دودی زرد بدر آید
شوره ده مثقال کوکرد یکمثقال و نیم زرنیخ بیست و چهار مثقال و دود سپید را از نوشادر سازند و دود سیاه را از لک بر
قیاس زرنیخ اما این دو بتجربه در نیامده اند و ظرف دخان محکم باید مهتاب شوره ده مثقال کوکرد دو مثقال و نیم زرنیخ یکمثقال و نیم
سپیده قلعی دانکی نیل دانکی و اگر سپیده بی نیل نهند یا نیل بی سپیده هر یک نوعی مهتاب باشد ضوء مصری که بدل مهتاب باشد
شوره شش مثقال و نیم کوکرد یکمثقال و نیم انگشت سه مثقال ضوء شمس هم بدل مهتاب شوره ده مثقال کوکرد دو مثقال و نیم انگشت
نیم مثقال نمک سنگین قدری و این هر دو ضوء نیز بتجربه نرسیده اند والله اعلم بالصواب نسخهاء استاد فصیح کرمانی علیه الرحمه
صد برک شوره ده مثقال انگشت دو مثقال کوکرد دو مثقال و دو دانک آهن پنج مثقال و آهن از خشخاش خردتر می باید و این را
بر دستور برک جنار باید ساخت والله اعلم شوره ده مثقال انگشت هفت مثقال کوکرد یکمثقال آهن پنج مثقال و آهن نرگس
خشخاشی باید و ظرفش شش یا هفت ته کاغذی شکنجه داروی چرخ شوره ده مثقال انگشت سه مثقال کوکرد دو مثقال مجربات خاصه
مولانای اعظم اکمل العرفای فی العالم مولانا امام الدین کرمانی ابد الله تعالی ایام حیاته عیار اول طنابی شوره هفت مثقال و نیم انگشت
سه مثقال کوکرد چهار دانک و نیم عیار دوم طنابی شوره هفت مثقال و نیم انگشت سه مثقال کوکرد چهار دانک و نیم مهتاب سپید
شوره ده مثقال کوکرد دو مثقال و نیم زرنیخ یکمثقال و نیم سپیده قلعی دو دانک و می باید دانست که اگر این عمل را از استادی
نبینند و تعلیم نگیرند ساختن این دشوار باشد و مشکلات بسیار واقع شود خاصه طنابی که طریق ساختن و بستن بتقریر و تحریر راست نیاید
چرا که در طنابی خطا بسیار می افتد و بسبب این بعضی استادان طنابی را جلاد نام نهاده اند و مبتدی بکار ساخته که به بیند مگر
طاق و مونک در نده بتواند ساخت پس باید که اعتماد بر تعلیم استاد کنند نسخه عیارها منقول از استاد محمد حداد دمشقی

رحمة الله علیه داروی تیز شوره ده مثقال انگشت دو مثقال کوکرد یکمثقال و دانک و نیم زرجک شوره ده مثقال
انگشت یکمثقال کوکرد یکمثقال آهن چهار مثقال برک جنار شوره دوازده مثقال انگشت دو مثقال کوکرد سه مثقال و نیم
آهن خشخاشی چهار مثقال دیگری شوره ده مثقال انگشت دو مثقال کوکرد سه مثقال آهن هم خشخاشی سه مثقال و این دو
برک جنار را با هم توان آمیخت از هر یک یک عیار و هر یک را جدا گانه توان ساخت مهتاب شوره ده مثقال کوکرد دو مثقال
زرنیخ یکمثقال یاسمین شوره ده مثقال انگشت یکمثقال و نیم کوکرد سه مثقال و نیم آهن چهار مثقال و آهن یاسمین نیک ریزه
باید که بر بالای نرم باشد و ظرفش محکم و بلیته کاه مقدار نیمه قالب گشاده والله اعلم عیار دارو ها که در آبی بکار رود مهتاب
انگشت نیم مثقال داروی تیز کل آبی شوره دوازده مثقال انگشت یکمثقال کوکرد یکمثقال آهن چهار مثقال صورت آب
کوکرد سه مثقال
نوشته شد

لنگر ربع وزن غوطه مکمل باید و اگر ظرف خشبه داشته باشد لنگر بعد از خشبه هم ربع وزن ظرف باید نکات
بدانکه در داروی تیز اگر شوره بغایت خوب باشد کوکرد یکمثقال و نیم باید کرد که دارو بغایت تیز آید و اگر شوره ضعیف
باشد کوکرد یکمثقال زیادت نباید کرد و بقدر قوت و ضعف شوره یکمثقال و دانکی کوکرد یکمثقال و دو دانک توان کرد چنانک
در ما قبل مسطور شد و علی کل حال انگشت دو مثقال است و همه دارو ها بغایت نرم سوده خاصه داروی تیز که هر چند نرم تر
باشد بهتر بود و این ضعیف را بتجربه معلوم شد که هوایی از غایت تیزی دارو مخفی الغار گشت و از نسخهای مختلف که در عیار مخفی نوشته
بودند هر چند تجربه شد راست نیامد و درین روزگار بلکه بیشتر ازین عصر بغیر ازین فقیر کسی هوایی مخفی نساخت و ندید و در هر
عیاری آن مقدار آهن که باشد نیم مثقال یا زیادت تر از آنچه ذکر شده است ریزه تر باید و اگر خواهند که زرجک ایوانی باشد
آهن از خشخاش قدری بزرگتر باید و کوکرد نیم مثقال از آنچه نوشته شده است زیادت باید کرد و بر قالب بزرگ باید بست
تا آهن بشکفد فی الجمله در کلها آهن را نیک احتیاط باید کرد که خوبی کل از آهن خوبست و بلیته را چند نوع سازند فاما بهترین آنست که بگیرند قدری
آب صمغ که تنک باشد از هر صمغ که بود شاید داروی تیز در آن ریزند و بشورانند تا چون شوربا غلیظ شود و ریسمان باریک سه ته یا چهار
ته کنند و در آن دارو اندازند و بمالند تا دارو بجرم آن فرو رود و بر آورند و بر جای بیاویزند و بکشند تا اگر شکنج داشته باشد
بدر رود و بگذارند تا خشک شود و اگر خواهند که بلیته تیزتر باشد چون از دارو بیرون آورند بر داروی تیز خشک اندازند تا پاره دیگر دارو
بر گیرد و بباید دانست که جزویات این عمل زیادت از آنست که بقلم شرح توان کرد و اگر کسی از استاد تعلیم نگیرد کار بروی بغایت دشوار
باشد زنهار که شب دارو را بنزدیک چراغ نبرند که خطا بسیار واقع شده است و بسبب آنکه شوره را خطایی میگویند و نیز خطا بسیار می افتد
استادان قدیم این کار را خطا بازی میگفته اند و این کار را اختراع استاد اصلان خطایی است ساکن خوارزم و بسبب آن این سخن تاخیر شد که
البته این را مخفی دارند که از استادان این کار را کم کسی داند والله اعلم بالصواب تم بالخیر و السعاده

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

کتاب شعبده از قول حکما

بدانک این کتابیست فراهم آورده از قول حکیمان و فیلسوفان و دانایان جون جالینوس و بقراط و فیلون و بلیناس رومی و هرمس
هندی و جاماسب فارسی و یعقوب ابن اسحاق الکندی و دیگر حکیمان که طبایع جیزها را بدانستند و خاصیت همه جیزها برسیدند و از
میان این طبایع کتابی نهادند از آزمایش و تجربه دانایان از نیرنجات و عجایبها و شب بازیها و شعبده و طلسمها و افسون جادوان تا پادشاهان
و بزرگان اندر مجالس فرو تی و بشاشتی کنند جون از روی عقل تجربه کنند و شادمان نمایند و بچشم بصیرت درنگرند و بهرهٔ خویش ازوی برگیرند
و آنچه از جمله آزموده است درین کتاب آوردیم و آن جمله را یاد کردیم **باب اول** اگر خواهی که قلم با آب اندر زنی
و بکاغذ بنویسی و نوشته سیاه نماید یا کوی قلم در دهن زنم و بر کاغذ نویسم سیاه شود حیله وی آنست که مازو را فرو بکوبی و بر کاغذ مالی و پاک
کنی پس زاج کوفته بر سر آن مالی و پاک کنی و کاغذ همچنان سپید باشد پس قلم در آب زن و هرچه خواهی بنویس هرکجا تری آب رسد نوشتگی
سیاه پدید آید **باب ۲** در آنک کاغذ در آب افکنی خط نوشته پیدا آید آب مازو بر کاغذ نویس و بگذار تا خشک شود پس
زاج کوفته بروی مال و پاک کن و آنگه در آب افکن یا در دهان بر که نوشتگی پدید آید **باب ۳** در آنک کاغذ سپید در آب افکنی نوشته
نماید آب نوشادر بر کاغذ نویس و نزدیک آتش بدار تا نوشته سیاه نماید **باب ۴** در آنک بر خود نوشته پیدا شود بنویس
با آب انگور سپید بر دست پس خاک سیاه بر وی ریز نوشته پیدا آید **باب ۵** در آنک در دست نوشته پدید آید بقطران بر کف
دست خود بنویس و دست را بر سر آب بدار تا عکس آن نوشته در آب پدید آید **باب ۶** در آنک خواهی که سیب را
نقش کنی اول سیب را بگل بیندای و آنگاه بنوک کارد هرچه خواهی بر او نویس از نقش و صورت پس گوگرد بروی دود کن هرچه نوشته بود
سپید پدید آید **باب ۷** در آنک بر آتش داری نسوزد هرچند جامه باریک بود بر روی آینه بپیچد و کشیده نگاه دارد هرچند در روی
آتش داری نسوزد و اگر جامه ابریشمین باشد به بود **باب ۸** در آنک بر قلم نقش و نوشته پدید آید یا گل هرچه خواهی بر قلم نویس
و گوگرد در زیر وی دود کن هرجا نقش و نوشتگی بود سپید ماند و باقی سرخ شود **باب ۹** در آنک در تنور رود و آتش گند و خود
نسوزد باید که جون بتنور رفتن خواهد رفته پیشتر از گرد آمدن مردم لبهای تنور را نفط بمالد بعد از آن مردم را جمع کند و بتنور فرو رود و مردم را
دورتر بایستاند و خود بنهانی آتش و گوگرد با خود ببرد و در تنور رود و آتش بگیرد و اگر دو لبهای تنور بزند تا نفط را آتش درگیرد و او در تنور
بنشیند که هرکه از دور بیند عجایب نماید **باب ۱۰** در آنک جوز بر زمین بگردد بگیر یک جوز را بدو نیم کن و مغز از وی بیرون آر
و جیزی از جیو در میان وی بنه و پهلوهای جوز را بسریشم ببند و با خویشتن بدار و هرگاه که خواهی بگوی که من افسون میخوانم که جوز بر زمین بگردد
پس بگوی تا جوزی جند بیارند و از آن میان بجابک دستی یکی را بنهان کن و آن جوز خود را در آن میان انداز جنانک مردم ندانند پس آن جوز در آن

میان می جنبد و دایم در حرکت است و هرچند جای گرم باشد بهتر بود **باب ۱۱** در آنک خایهٔ مرغ بگردد بگیر خایهٔ مرغ را و سر
او را سوراخ کن بسوزن و بمز تا تهی شود آنگه پارهٔ سیماب درو کن و سرش بگیر و بگرمابه درون بنه تا عجایب بینی که جون میگردد **باب ۱۲**
در آنک کژدم بدست بگیری نگزد آب ترب را بدست در مالد با طبرزد آنگه کژدم بدست گیرد البته نگزد **باب ۱۳** در آنک آب را بر سر
برف بجوش آرند باید که آب در دیگ کند و بوره و نوشادر در وی اندازد و بر سر برف نهد بجوش آید **باب ۱۴** در آنک
بی دام ماهی گیرند بگیر صابون و شخار و سرد و بآب گرم کن و نفط و خاکستر کن و در حوضی که ماهیان باشند بریز در حال همه بیهوش شده بر سر آب
آیند **باب ۱۵** در آنک آواز از جاه برآید بگیر سنگی مقدار سه جهار من و بآتش اندر نه تا سرخ شود جون آتش آنگاه در جاه انداز از و آوازی
بلند برآید که همه مردمان بترسند **باب ۱۶** در آنک باد و باز نه ایستد باید که شیطرج هندی و علک بدمند تا بخورد باد و نه ایستد
باب ۱۷ در آنک زنبور را بیرانی و زنده کنی بگیر زنبور را و در روغن زیت انداز با روغن شیره تا بمیرد بعد از آن او را از آن روغن بیرون
آر و قدری سرکهٔ انگوری بروی زن در حال جنبیدن گیرد و برود **باب ۱۸** در آنک جام برنجین جون آبگینه نماید بگیر قدری سیماب و نیکو بکش
و خشت پخته آب نارسیده را بکوب خرد و بر بیز آنگه این سیماب کشته را با وی بیامیز و حل کن و نیک بدست بمال تا سیماب ناپدید شود و آنگه از آن
بر طشتی یا بجیزی از برنجینه بمال که همچو سیم گردد **باب ۱۹** در آنک از مرکب بر دست مردم کژدم نقش کنی بگزد دیگر کژنه را و بامرکب
بیامیز و بر دست مردم کژدم نقش کن تا بگزد و اگر در موم کنی همین عمل کند **باب ۲۰** در آنک ریش سیاه را سپید کنی بگیر روغن یاسمین
بریش بمال و گوگرد بروی دود کن سپید شود **باب ۲۱** در آنک مرغان را بگیری بی دام بگیر پارهٔ ارزن و در دیگ بریز و آب بروی کن
و خربق سیاه و هر داسنگ و گوگرد در آن دیگ افکن و بجوشان تا الزن آن دارو را بخورد پس در آن جایگاه که مرغان گرد آیند بریز جون بخورند
همه بیهوش شوند **باب ۲۲** در آنک مرغ خود را خود بسمل کند بی آنک کسی دست بدو رساند آنجنانست که موی گردن مرغ را جای که
بسمل میکنند می باید کندن بنهانی و پارهٔ انجره در دست گرفتن و در آنجا مالیدن تا گردن مرغ خاریدن گیرد و جای خواهد که گردن بر آنجا مالد پس کاردی
در زمین نشاندن همانجا آن مرغ گردن را بر آن کارد مالد بسمل گردد **باب ۲۳** در آنک بر سر کاغذ خایگینه بزی کاغذ نسوزد بگیر
کاغذ را و بروغن چرب کن و بر سر انگشت نه و انگشت را مغاک کن و کاغذ چرب کرده بر آن مغاک نه و گوشت را فربه از نزار جدا کن و فربه را بر
کاغذ نه تا بگداز و بچوبکی همی جنبان تا چربی بیرون آید آنگه چربی بردار و نزار را در آنک کرده بر کاغذ نه و بچوب می جنبان تا که سرخ و بریز و جون دانستی که
پخت خایهٔ مرغ در وی ریز تا بپزد و قلیه خایگینه شود **باب ۲۴** در آنک خایهٔ سرخ بدست گیری سپید شود آزمایش از آنک خایه
بدست گیری بانگ و رسن بدست در مال و یک کنار رسن آنگه خایه را بدست گیر و رسن را می جنبان یعنی که افسون میخوانم تا آن ترشی و رسن سرخی
خایه را ببرد و همه ترشیها جنین **باب ۲۵** در آنک سوزن بر سر آب نی فرو نرود اول سوزن را بر سر بمال یا براندام دیگر آنگه نرمک
بر سر آب نه فرو نرود و اگر بموم نیز بیالایی جنین باشد **باب ۲۶** در آنک دگر را بزرگ گردانی جنانک مدتی بزرگ بماند بیار ببلیل و قطره را
بهم بکوب و بشیر گوسفند بجوشان کن آنگه جون مرهمی کرد و اگر دو تری بمال سه شب تا بروز همچنین و سه بامداد همین عمل و درین سه تری را بشیر گوسفندی شوی
تا تری سطبر گردد و جهل روز بدان هیات بماند **باب ۲۷** در آنک آب را در کوزه خون گردانی بستان پارهٔ خون سیاوشان

بنهان وبکف دست در زنو بنهای جنبان که مردم بندارند که تو افسون میخوانی و آن خون تیبا وشان بکوزه در افکن وکف دست بر سر کوزه بنه
و یک زمان بدار بر سر کوزه و کوزه را می جنبان تا خون تیبا وشان بکدازد و آب را خون کند باب ۲۸ در آنک کژدم کنی از موم بکزد
باره انجره در موم کن و از آن موم صورت کژدم یا جیزی دیگر کن و بر دست یکی زن تا کزیدن کیرد باب ۲۹ در آنک مرغ از بانک
کردن باز ایستد آب در دهن کیر و بر او در دم و بلبل وانکز دبیار و بکوب و در میان آر و کن و بیش مرغ افکن تا بخورد از آواز بیفتد
واکر بیشانی خروس را بروغن زیت بمالی بانک نکند باب ۳۰ در آنک کسی را نغا کنی بکیر موی کون کفتار ماده بسوز و با نکبین معجون کن
و آنرا در کون کسی کن البته نغا کردد و مجربست باب ۳۱ در آنک کژندکان از خانه بدر روند و تا مدت یکسال بخانه در نیایند و آن
جنانست که در ماه اسفندارمذ فندق در آستانهٔ خانه بنهان کنی تا سال دیکر کژندکان دران خانه در نیایند واکر آب ترب بر کژدم جکانی
در حال بمیرد باب ۳۲ در آنک سرکه را شیرین کردانی بیاور در سنک و خاکستر بروفرو حل نبید باب ۳۳ در آنک آب در هوا
معلق بایستد واکر خواهی که آب در کوزه کنی و جون کوزه را بشکنی آب بسته بماند سریشم ماهی را خمیر کن و آنرا بدست بمال تا سبید
شود و انکه بدست آنرا نرم کن جون نرم شود بکفجلیز آهنین یا رویین اندکن و بر آتش انکشت بر نه جون نرم کشت آنرا بکوزه
اندر فکن که آب ندیده باشد و اندرون کوزه را هموار با آن سریشم بیندای و اکر خواهی که نغز بود بیش از آنک سریشم در کوزه کنی درون
آن کوزه را بزرده خایه کن ولیکن از یکدکر جدا نکنی تا اکر خواهی که آنرا بیاویزی از آسمان خانه تا جون اندرون کوزه کنی و نرم نرم
جوب بر کوزه زنی از یکدیکر جدا شود یک نیمه در هوا بماند و یک نیمه بر زمین افتد و این از جملهٔ غرایبست باب ۳۴
در آنک جامه آتش کیرد بیار رکو کرد و بارهٔ رکو در زیر وی افکن و آب بر زن نیک بعد از ساعتی رکو آتش کیرد باب ۳۵
در آنک همهٔ خانه مار نماید بیار بوست مار و نفط و فتیله بتاب باوی از پنبه و در جراغدان بنه همه خانه مار نماید باب ۳۶ در آنک
کل سرخ را بر درخت سبید کردانی بارهٔ کوکرد در زیر کلبن دود کن هر جا که آن دود برسد سبید کردد و جون خواهی که باز سرخ شود
آب را بران بر زن که هم در ساعت سرخ شود باب ۳۷ در آنک تخم مرغ را در شیشه کند درست و بیرون آورد خایهٔ مرغ را
بسرکهٔ انکوری در نه و بارهٔ نمک باوی یار کن و یکشبانروز در آنجا بدار تا نرم شود و جون دانستی که نرم شد خایه را بر دار و در
شیشه کن هر جند سر شیشه تنک تر بود در رود و جون خواهی که خایهٔ مرغ باز سخت شود و بحال خود آید آب سرد بروی ریز در حال
بحال خود رود باب ۳۸ در آنک روغن بر سر کاغذ بجوش آری کاغذ را جون بر آتش خواهی نهاد نخست کاغذ را بروغن
جرب کن و بر سر انکشت نه و روغن بر سر کاغذ ریز و بکذار تا بجوشد که کاغذ نسوزد بفرمان خداوند تعالی عز اسمه باب ۳۹ در آنک
باشنان دست بشوید دستش سیاه شود و بستانند دو درم مازو و ده درم زاج هر یک را تنها بکوبد و با دو درم هلیله بیامیزد هر که
بدان دست بشوید دستش سیاه شود و اکر خواهی که باز سبید کنی شخار را ماکل در افکن و دست بشوی سبید شود باب ۴۰
در آنک سرکو سفند در تنور نهی سر مردم نماید کو سفندی بکش و بوی تن سراو کاسهٔ سر مردم و یک جشم مردم این همه را بیکجای معجون کن
که از وی تیر اهل بتنور در افکنی سر سرکه در تنور بود سر مردم نماید باب ۴۱ در بازی شیشه و هاون و قدح اکر خواهی که هاون

بشیشه

شیشه بر کیری بیار کل نیک و شیشه و هاون نکونسار بر سر شیشه زن بن هاون بر جای هامون و کرد بر کرد آن کل بکیر جنانک هوا در او
راه نیابد و اکر خواهی که هاون دو بر داری جنان باید که در هاون بفراخنای یکی نبود و انکهی یک جراغدان اندر او نهی و هاون دیکر بر سر او
نکونسار کنی و هم بران منوال بکل بکیری و شیشه همجنان بنهی که باو در راه نیابد و از سر تا بن همجنان بکیر که عجایبست باب ۴۲ در آنک
در میان قدح آتش بدید آری و خواهی که قدحی پر آب بر آتش نهی از میان قدح آتش بدید آید و جون ساق را بفرمایی که زیر جراغ دارد
از قدح آتش بفروزد و ریش و روی ساقی بسوزد سندروس کوفته و علک کوفته و نفط سبید در شیشه کنی و شیشه بر سر آتش
نهی از آن آتش بر خیزد و اکر در قدح افکنی جنانک ساقی نداند و بفرمای تا کون قدح بجراغ فراز دارد آتش در کیرد و روی ساقی بسوزد
باب ۴۳ در آنک خروس را از بانک باز داری بارهٔ سرب از کردن خروس در آویز تا آن سرب در کردنش بود بانک
نکند باب ۴۴ در آنک آب را جون یخ بسته کردانی آب را با شیر بیامیز و کرم کن و سریشم ماهی سبید بکوب و بدو فرو حل در حال
بفسرد باب ۴۵ در آنک آتش بدست کیری نسوزد طلق کداخته را بدست بمال آنکه آتش بدست کیر که نسوزد و همجنین بیه جغز بر دست
مالی دست نسوزد باب ۴۶ در آنک دیک را از جوش باز داری بوست کشف را بر سر دیک بجای نهبن بر نهی دیک
بجوش نیاید هر جند آتش کنی بی فایده بود باب ۴۷ در آنک دیک بی آتش بجوش آری بارهٔ زرنیخ و شخار و هد در دیک
افکن در ساعت بجوش آید البته باب ۴۸ در آنک از خانهٔ تاریک جراغ بیرون آری بیار سوخته کردکانی و آتش اندر وی
زن و انکه بمیان کوزهٔ سفال درست در نه جون خواهی که جراغ بیرون آری آن کوزهٔ سفال را با خود ببر در خانه که آتش نبود و جغاق نبود
و با تو جیزی نه بینند و جراغدان بستان و در خانهٔ تاریک رو بیش ایشان و در بیند و انکه آن سوختهٔ کردکانی را از کوزهٔ سفال بیرون آر
و جراغ بفروز و بیرون آر باب ۴۹ در آنک آتش را بخن در آری مغز همه بیرون کن و بجای مغز سیماب و کوکرد در وکن و با آتش
نه جنان نماید که سخن میکند باب ۵۰ در آنک آتش جامه را نسوزد طلق کداخته با سبیدهٔ خایهٔ مرغ بر جامه بمال و خشک کن و آتش
بران جامه افکن هر جند که بدمی آتش آن جامه را نسوزد باب ۵۱ در آنک رویها یکدیکر را زرد و سبز بینند سبوس مس بیار و خس
مس و در آتش افکن جون آتش افروخته باشد در خانه فراز کن رویها همه زرد و سبز شوند باب ۵۲ در آنک کسی خویشتن را
بسیلی زند انجره بکردن بمال آن وقت که کردن کرم باشد و خاریدن کیرد مرد خویشتن را سیلی زند باب ۵۳ در آنک
مست در خواب رود و بیدار نشود کاسورا بکوب و آتش بکیر و با کلاب بیامیز و بر سر مست بمال در خواب رود و بیدار نشود
باب ۵۴ در آنک دیکی بزی بی آتش مغاکی در زمین بکن بمقدار دو ارش در دو ارش و پر از آهک آب نارسیده کن و دیک
در میان او بنه و لختی آب بر آهک زن جون ساعتی بر آید بخته شود باب ۵۵ در آنک آتش در خانه بدید آری جون خواهی که آتش در خانه
در کیرد نفط خام در دهن کیر و خانه را نفط بمال و بخانه در دم آتش در کیرد باب ۵۶ در آنک دانی که در سر انار جند دانه هست بنکر که
انار جند بهلو دارد در هر بهلو صد دانه بود خرد و بزرک و درین صورت تجربه افتاده است باب ۵۷ در آنک آبکینه سنک بشکنی اول
آبکینه کر را بفرما تا از آن آبکینه که بر سر آهن آبکینه کر مانده باشد خام که سنک بدان فرو کوان شکستن دو دانک سنک آتش بدو فرو کیرد

و اندر سوا آفتاب بدار و سنگ بر بزاند **باب ۵۸** در بازی چراغ در خانه چون آتش بخانه اندر بری همه خانه آتش بدید
آید آنرا هر که بیند در شگفت ماند نفط سیاه با سندروس در شیشه درکن و نیک نیک بزن تا بهم بیامیزد و در خانه بکش لختی بر آتش زن
تا بخار گیرد آنگه بفرمای تا چراغ افروخته اندر خانه برند همه خانه آتش گیرد لیکن پایدار نبود و زیان کار نبود **باب ۵۹** در آنک
در خانه یکدیگر را سبز بینند و خانه و هرچه در ان خانه بینند سبز باشد بیار تخته سین تنک و سرکه بر او زن تا زنگار گیرد پس آنرا در میان
آتش افروخته نه و در خانه فراز کن که هرچه در ان خانه باشد سبز نماید **باب ۶۰** در آنک زن بار نگیرد ببستانند سرگین خرگوش
و بخویشتن بر گیرد یا پیه گوشت استر ماده آبستن نشود **باب ۶۱** در آنک از بوی غالیه کسی بیهوش شود بیخ لفاح و تخم وی و افیون
و خربق سیاه و کوز ماهنگ و لولوی بیابانی و افیون از هر یکی نیم دانگ با مشک معجون کند و دانگی بر بینی آلاید از بوی غالیه و مشک بیهوش
شود **باب ۶۲** در آنک کسی را بدارو دندان بیفکنی بگیر راسوی بیابانی را و نگونسار بر آتش بدار با شکوفه و بجوبی بدهن وی اندر کن دهن
باز کرده بماند و از دهن وی روغنی بیرون آید آن روغن را بر دار و در شیشه کن چون خواهی که کسی را دندان بیفکنی از ان روغن چند قطره در بن دندان
او بمال در ساعت جنبان شود و بیفتد **باب ۶۳** در آنک آب تلخ را شیرین گردانی آب را بدیگ درکن و بجوشان و بجای سر فراخ کن
و جو بها بر سر آن جای نه و پشم را از یکدیگر باز کن و زبر جو بها بر افکن تا بخار بدو بر رود و آب خوش طعم شود **باب ۶۴** در صورتی که آتش از
دهن وی بیرون آید طوطکی بفرمای ساختن و تن طوطی چوکان بر بن مثال در میان وی نه و آن سر دیگر که کمترست سوی دهن کند و پر از نفط باشد
و فتیله را بنفط بیالاید و در میان صورت کند و باز بیرون کند و آن صورت را بروغن ماهی بیالاید و با سپیده خایه و چون خواهی که عمل کنی این چراغ
فراز دار و بر زمین بنه او خود فعل کند **باب ۶۵** در آنک بدانی که شراب آب آمیخته باشد یا نیامیخته باشد سیب یا ترنج بوی در افکن
اگر بن باز نشیند آمیخته باشد و اگر نه نیامیخته باشد **باب ۶۶** در آنک از شراب ترشی ببری بگیر دیگی سفالین نو و پر کن از آب سرش را
ببند بپوست و میان پوست را بر بقدار یک انگشت و باز آن دیگ را فرو مال در ان جام که بوی در شراب بود و سه روز دست بدار
و باز بیرون آر و از ان دیگر پر کن و فرو نه و همچنین میکن تا آنگه همه ترشی برود و تلخی باز آید **باب ۶۷** در آنک شیره انگور شیرین بماند
بستان بسنبدان خوش و بکوب و آب تر کن و اندرون آن خم بینداز که در وی شیره خواهی کردن و باز شیره در وی کن و سخت
پر مکن و باید که از لب خم شیره یک ارش فرو تر بود و سر او استوار کن پس شیره را در خمی کن که اندوده باشی اندرون او را بقیر تا همیشه
شیره شیرین ماند **باب ۶۸** در آنک شراب تیره را روشن گردانی بیار سه عدد خایه مرغ و سپیدی از وی جدا کن و لختی نمک بسپید با وی
بیامیز و بچیزی سخته همی زن تا چون خطمی گردد و باز آنرا به جام اندر کن و شراب بوی درکن و بجوشان و شبانروزی رها کن تا صافی گردد
باب ۶۹ در آنک شراب خواره شراب دشمن گردانی که دیگر نخورد بگیر آبی که از تاک رز چکد در وقت بریدن وی و از ان دو سه
قدح جمع کن و با شراب بیامیز و بده بهر کس که بشراب خوردن حریص باشد تا دیگر شراب نخورد **باب ۷۰** در آنک مست را
هشیار گردانی شربتی از سرکه آمیخته با آب بیاز بخورد وی دهد یا برگ کرنب خام یا کف بایش یا آب نمک بمالد مستی از وی برود **باب ۷۱**
در آنک گدا با نورا از نان بختن باز دارد که هرچند که نان بندد در تنور نه ایستد بستاند نوشادر و در آب حل کند بعد از ان با پشم باره در اندرون

تنور بمالد آب نوشادر در ان نان نبندد هرچند بندی **باب ۷۲** در آنک در خانه خالی رو و طشتی پر خون بدر آر و دعوی کن که
در خانه روم و پری را بکشم و طشتی پر خون برون آرم حیله آن چنانست که بفرمایی خانه را تهی کنند و تو با طشت تهی در ان خانه روی و کسی را
با خود نبری اما وقتی باید در خانه رفتن که آب بیش بسیار جمع شده باشد و غالب گشته و پاره خون سیاوشان با خود برده باشی پنهانی
چون در خانه روی بانگ بلند کن و عزیمت همی خوان تا مردمان بشنوند و کمیز در طشت کن و در ساعت که کمیز گرم باشد خون سیاوشان را
در ان بیفکن تا آب بیش رنگ آن بر گیرد و خون نماید **باب ۷۳** در آنک زرق را بمیرانی و باز زنده کنی او را بگیر و در سرکه انداز
تا بمیرد و باز از سرکه برون آر و در آب انداز و ساعتی بگذار که زنده گردد **باب ۷۴** در آنک از قدح آتش بر افروزی بگیر پاره دیبا
و بروغن بلسان بیالای و بر افروز و در قدح نبید افکن تا روز همی سوزد و روشنایی میدهد **باب ۷۵** در آنک آتشی از دهن برون آری
بیاور سوخته که دکانی و میان وی سوراخ کن چنانک بهر دو سوراخ گذاره بود و آنگه آتش اندر میان وی گیر و همی دم تا آتش از میان سوخته
بتابد و بیرون آید **باب ۷۶** در آنک آب در قدح بجوش آری قدح را پر آب کن و بر سر انگشت بنه که آب بجوش آید
و لیکن قدح نشکند اما قدح پر باید که باشد **باب ۷۷** در آنک رسن لیفین را بگسلانی بستان رسن لیفین و دیگی را سرکه انگوری
پر کن و نوشادر و کوکرد و آهک و شخار در دیگ افکن و رسن را آنجا که خواهی گسلانید دو تا کن و در ان دیگ بسرکه فرو بر وقتی که دیگ
بجوش آمده باشد همان مقدار رسن که بدیگ فرو بری بوسیده شود و چون دانستی که تمام بوسیده و سست شد پیش مردم آر و بگوی که من
این رسن را می گسلانم پس یک سر را تو بدست بگیر و سر دیگر را که معمول نباشد بدست دیگران ده تا بکشند و بیازمایند بعد از ان
محل معمول را بگیر و بکش در حال بگسلد **باب ۷۸** در آنک خایه مرغ را بپرانی اول خایه را بنوک جوالدوز سوراخ کن و بدین
بر تا زرده و سپیده تمام برون آید اما باید که در اول بهار این عمل کنی پیش از آنک آفتاب بر آید شبنم جمع کن چندانک بیضه
پر شود و سرش بموم بگیر و در ان وقت که آفتاب بر آید تمام این خایه را بطشتی در نه چون آفتاب بر ان تابید و گرم گشت
آن شبنم که در درون خایه مرغست راه جوید که بیرون رود و نیابد قوت کند و بهوا رفتن گیرد چنانک از چشم مردم ناپدید گردد
باب ۷۹ در آنک خایه را بی آتش بپزی خایه را بمیان سنگ آهک آب نارسیده بنه و از ان پس آب بر ان زن تا آتش در گیرد
و خایه بپزد **باب ۸۰** در آنک ستور را از راه رفتن باز داری بگیر جوالدوزی و بدم وی در زن تا جوالدوز در دم او باشد
وی براه نتواند رفت **باب ۸۱** در آنک آتش پدید آری بی آتش چون خواهی که چوب را آتش در زنی بگوی که من بر آب
افسون میخوانم که آن آب را بر چوب نهم آتش در گیرد چنان باید که سنگ آهک آب نارسیده بیاری و بر زمین بنهی و بر روی او
تراشهای خرد خشک گرد کنی بالای یکدیگر و میان هیزم را گشاده بگذاری چنانک سنگ پدید بود پس قدحی آب بدست گیری
و این آیه برخوانی قُلْنَا یَا نَارُ کُونِی بَرْدًا وَسَلَامًا الآیه و آنگه آن قدح آب بمیان هیزم در ریزی چون آب بسنگ رسد
تفی و تبشی از وی بر آید و آتش در گیرد و هیزم بسوزد **باب ۸۲** در آنک آواز از خانه بیرون نیاید باید که چهار چنگ را
بر پا کنی و در چهار رکن خانه معلق بیاویزی آواز از خانه بیرون نیاید هرچند که بانگ بدارند **باب ۸۳** در آنک ستور را باز کوند

بر سر آب بدار پر شود و از آب آن چنانست که لختی تخته بیاری و در سبو کنی و طشتی پر آب کنی چون خواهی که آب بسبو
در رود بیش بر دهان پس آتش سوخته اندر زنی در میان سبو چون دانی که تخته آتش اندر گرفت سر سبو را بر آب نه تا آتش
مر آن آب را بخود در کشد و طشت تهی ماند باب ۸۴ در آنکه جماع بسیار کند بستانند تخم پیاز و تخم ملیون و انگبین سپید
معجون کند هر یکی بمقدار جوزی و هر بامداد و شبانگاه دو عدد بخورد چون یک هفته بکار دارد هر چند جماع کند سست نشود باب ۸۵
در آنکه خواهی مردی کسی را ببری بگیر آب سداب و آب کاسنی و تخم پنج انگشت و لختی کافور بادی یار کن و این همه را باهم معجون کن هر کرا
خواهی از وی بده همان ساعت مردی از وی برود باب ۸۶ در آنکه کارد بر زمین زنی خون بدر آید آنچنانست که اول روده
کاو را بر خون کنی و هر جا که خواهی در زیر خاک پنهان کنی پس مردم را جمع آری و کارد بهمان موضع فرو زنی خون پدید آید باب ۸۷ در آنکه
آب را چون شیر گردانی پاره کنگک دریا را کوفته در آب انداز و بجنبان تا آب سپید شود چون شیر باب ۸۸ در آنکه اسره حجام را
از کار بیندازی برگ خرزهره را بکوب فرود و دران روغن که بر فسان می مالند بریز چون فسان کند کند شود و موی نتراشد
باب ۸۹ در آنکه کسی ترا دوست دارد بغایت بگیر پاره پای بند و مغز خروس و پاره خون انگشت میانین خود بهم معجون کن
و با خوردنی بده تا بخورد دوست تو گردد باب ۹۰ در آنکه کژدم پیدا کنی بستان برگ بادروج بانع و در کوزه نو کن و در زیر سرگین
بنه یک هفته بعد از آن بیرون کن همه کژدم گردد بقدرت خداوند تعالی عز اسمه باب ۹۱ در آنکه ریش و موی سر برون آری بگیر مگسی
بسیار و در روغن یاسمین بنه تا بمیرد پس آن روغن هر جا که بمالی موی بر آید البته باب ۹۲ در آنکه آب در خم تباه نشود از بیرون
خم پیه ماهی بیندای و پیه فرجنک و پیه کشف و آب در او کن پس یک شیشه را بگیر و پنج مثقال کافور در او کن و سر شیشه سخت ببند و در
خم نه و پاره ریگ نیز بخم در افکن تا آب خوش دارد باب ۹۳ در آنکه آب تیره را روشن گردانی بگیر پاره نوشادر و پاره شب
در آب تیره افکن تا روشن و صافی شود باب ۹۴ در آنکه از کاغذ مرغ بسازی بپرد اول مرغی بساز از کاغذ که میان تهی باشد و شیشه را
از آب سرشک یعنی تریحان پر کن و سر شیشه ببند و در صورت نه که از کاغذ ساخته و در برابر آفتاب بنه چون تپش آفتاب بوی برسد همانگاه
در هوا شود باب ۹۵ در صورتی که در خانه بلرزد بگیر بیضه مرغی و تهی کن و از سیماب پر کن و سرش ببند و صورتی بساز و خایه در میان
صورت بنه چون آفتاب در خانه افتد بنه تا همی لرزد بخود باب ۹۶ در آنکه صورتی میان آسمان و زمین بود بگیر خایه مرغی و سوراخ
کن و تهی گردان و آب تریحان یعنی شبنم در خایه کن و سرش ببند و از موم صورتی کن و خایه در میان صورت بگیر و با آفتاب بنه از جای برخیزد
و اگر چنانکه روزنی باشد و آفتاب از روزن در خانه افتد آن صورت از آن روزن بیرون رود باب ۹۷ در آنکه طبل کنی از بانگ
آن دیگر طبلها بدرد از پوست گرگ طبلی کن از بانگ طبلهای دیگر بدرد باب ۹۸ در آنکه سگان بانگ نکنند گوش کفتار با خود دارد
سگان بدو بانگ نکنند باب ۹۹ در آنکه خر را از بانگ کردن باز داری کون خر را بروغن چرب کن و سنگی در دم خر بند که بانگ نکند
باب اگر خواهند که شیشه را ببرند چنانکه جدا شود از هم اول باید که شیشه صافی باشد و از کاغذ دو والی ببرند و بر گرد صراحی
بلعاب دارو بچسبانند چنانکه در میانه آن اندک بیاض بماند پس کاردی از چوب بید بتراشند و در آتش می برند و چون نیک گرم شود

در شیشه ترا کی پیدا میکرد و چنانکه مردم پندارند که بکارد بریده اند و در شیشه که تیر بری گذرانند همین طریقست باب در آنکه اگر
خواهند که خشخاش را سوراخ کنند اول باید که خشخاش را در شیر اندازند سه روز تا بزرگ شود بعد از آن بیرون آورند و با آلتی که لایق
دانند سوراخ کنند و موی گوسفند بکشند اگر خشتی از آن خاک بردارند که خر دران مراغه کرده باشد و در زیر سفره بنهند که مردم نان نخورند
هر که از آن نان بخورد بسیار بخندد و عجب نماید باب در آنکه اگر خواهند بسیار سخن گوی و فصیح باشند زبان اسب خوردن عادت
کنند زبان آور گردند باب در آنکه اگر فرج کفتار کسی با خود دارد همه کس او را دوست گیرند خاصه زنان باب در آنکه اگر قدری کافور
بسایند و بآب گشنیز تر بیامیزند و بدان رومالی را تر سازند و بگذارند تا خشک شود و در آتش افکنند نسوزد باب در آنکه اگر مرد
قدم خود را بصمغ عربی بیالایند و بر بالای آتش بروند هیچ مضرت نرساند باب در آنکه اگر زهره غراب و کافور باهم بیامیزند برابر و مقدار
نیم قیراط در شراب بخورند دران روز مست نشوند هر چند بسیار خورند باب در آنکه اگر بیضه تازه را سوراخ کنند و هرچه در درون است
خالی سازند و سوراخ او را باندک خمیری محکم کنند و در آتش افکنند نسوزد باب در آنکه اگر خاتمی را مجوف بسازند و میان او را پر سیماب کنند
و سر او را بقیر محکم سازند چون در حمام یا جای گرم بنهند حرکت کند باب در آنکه اگر بر ماکیان در شیشه بنشانند و بموم محکم کنند و از بالا سر بزیر
اندازند نشکند باب در آنکه اگر قدری سرکه و کبریت در شیشه کنند که سر او تنک باشد شب روشنایی کند باب در آنکه اگر رشته
از پنبه بتابند و بآب نمک و خاکستر تر سازند و چند بار بر استخوان برانند ببرد باب در آنکه اگر جوزی را بشکنند و میان او را خالی
سازند و زنبوری را دران میان کنند و بهم بچسبانند و در میان جوز نا افکند در حرکت آید باب در آنکه اگر شب یمانی را بروغن
پاک بسایند و گل و یار یا چین را بدان بیالایند هر کس که بوی کند در حال در گریه آید باب در آنکه اگر بشیر و نوشادر کتابتی کنند چون
خشک شود ننماید اما چون نزدیک آتش برند سیاه شود و بتوان خواند باب در آنکه اگر خون [illegible] را در سایه خشک
کنند و سرمه کشند از آن در شب بی چراغ خط آسمان بخواند باب در آنکه اگر قدری سنگ آهک را در خریطه کنند و بیضه در
میان آن نهند و آب بروی ریزند بیضه پخته شود در حال باب در آنکه اگر تخته از سرب بسازند مقدار تک دیگ و در دیگ نهند
و آب در روی ریزند هر چند آتش کنند آب گرم نشود باب در آنکه اگر جوز را یکشب در روغن نفط افکنند و بدان
چراغی برافروزند از باد و باران نمیرد باب در آنکه اگر شب یمانی بسفیده بیضه بسرشند و بر جامه طلا کنند و بگذارند تا خشک
شود و در آتش افکنند نسوزد باب در آنکه اگر قدری سیماب در ماسوره کنند یا در فندقی و سر محکم کنند بخمیر آرد جو و در شکم ماهی
نهند و بدوزند و در آب گرم اندازند یا روغن گرم ماهی در حرکت آید چنانکه در زندگی باب در آنکه اگر کبریت را بروغن
زنبق بسایند و با فتیله کتان برافروزند سرهای حاضران از تن جدا نماید باب در آنکه اگر زاک با روغن نفط بیامیزند و فتیله
بدان برافروزند روی اهل مجلس سیاه نماید باب در آنکه اگر تر سندی در دوات کنند دیگر از آن دوات خط نتوان
نوشت باب در آنکه اگر تخم کتان و زرنیخ در خرقه بندند و بر بازوی چپ بندند شب دواب در راهها در خواب نروند
باب در آنکه اگر دارچینی را بسایند و با خمیر بیامیزند و نان بزنند و بسگ دهند در رقص آید و در گریه شود باب در آنکه اگر قدری گندم را

با بارهٔ کبریت در بول کاو بجوشانند و بیش طیور ریزند جون بخورند بیهوش شوند باب اکر نمک آب در خانه
بپاشند بشه ازان خانه بکریزد باب اکر جزبق و کبریت در خانهٔ موران بریزند همه بکریزند باب اکر قلم سفید را
بکل برهٔ سرخ و زهرهٔ کوسفند با هم آمیخته خطی بنویسند یا نقش کنند و رشته را بهمین کل برآورند و بر قلم بجند و قدری کوکرد
سفید را نرم بسایند و قدری سوخته نی را در میان آن نهند و آتش در وی زنند و قلم را بر روی آن میدارند تا همه سیاه کردد
و بعد ازان در سرکه و کلاب اندازند تا خطها که نوشته اند سفیدی بمانند اما اول باید که یکشب قلم را در آب کشته ابزنشش
بکذارند تا هر خط که بنویسند بر قلم بماند باب اکر خواهند که بیضه را مشبک سازند اول باید که بیضه را در موم کیرند و نقشی که
خواهند و مناسب باشد و لایق دانند از موم بیرون برند جنانک بوست بیضه بنماید انکاه در میان سرکه اندازند و یخ روز
بکذارند بس جون بیرون آورند آنجا که نقش کرده باشد بسبب جوی سرکای خیر شده باشد آنرا با آلتی که لایق باشد بیرون آورند
و آنجا که موم داشته باشد بکذارند در آب کرم نهند تا موم دور شود عجب نماید و بیضه در شیشهٔ سر تنک کردن هم بسببی کا
باشد و باز محکم کردن بیضه با آب یخ و زهرهٔ بلوز باید باب اکر جوز هندی را در کوزهٔ کنند و سر او را استوار کنند بانک کند
و عجب نماید باب اکر خواهند که دو جراغ با یکدیکر در جنک افتند در یکی روغن بز و در انکن در یکی دیکر بیه خروس و بهلوی یکدیکر
نهند عجایب بسیار بینند باب اکر دندان مرده و زبان بدبد را در زیر سر کسی نهند هر جه با او کنی بیدار نشود باب اکر
خواهند که نوشته از کاغذ بردارند قدری موم را بکدازند و بر کاغذ ریزند بعد ازان بر انجا که نوشته باشد بزنند سیاهی
محو کردد باب اکر خواهند بر بیضه ابریشم بخته زنند باید که اول بر توالی سوراخها کنند و آنجه در میان آن باشد بیرون آرند
و ابریشم را در سوراخ فرستند و از سوراخی که بهلوی آن باشد داس خوشهٔ کندم یا جو در فرستند تا آن ابریشم بر وی جهد
و بیرون آورند برین ترتیب تمام شیرازه شود بدو ابریشم مخالف رنکین باب اکر خواهند که بیضه را بر هر طرف که بنهند
بر کردد و بر معلق بایستد باید که آن طرف که در مقابل سر بیضه است سوراخ کنند و هر جه در وی است و قدری سیماب بصنعت
در وی کنند و بر بالای خاکستر کرم نهند و از موم رشتها سازند و ازان سوراخ در درون بیضه افکنند تا از حرارت بکدازد و بردهٔ
بر روی سیماب از موم ببندد و بر دارند و سرد کنند مقصود حاصل کردد باب اکر خواهند که آلات جینی یا کاشی یا آبکینهٔ
شکسته را درست سازند جنانک محکم کردد باید که قدری بوست بیضه را بکیرند و آن بردهٔ سفید که در درون اوست بیفکنند
و در درون کوزهٔ نو کنند و سر آن را بکل شخ محکم کنند و در داش کوزه کران نهند تا آن وقت که آتش بس کنند و داش سرد شود
باب اکر خواهند کتابی کنند که بشب توان خواند و بروز نتوان خواند بارهٔ خون کبوتر با سیاهی بیامیزند و جیزی بنویسند
باب اکر برک درخت زردالو را بخایند دندان کند شده را تیز کرداند باب اکر برک عناب تر بخایند حس مذاق را ببرد
جنانک هر جه خورند هیج ندانند که جه طعم دارد و هر جه خورند مانند ریک نماید که در زیر دندان باشد و جون خواهند که نیک شود
سرکا و نمک در دهان غرغره کنند نیک شود باب اکر بوست خربزه را در تنوری افکنند هر نان که دران تنور بزنند فطیر شود

باب

باب اکر روغن جراغ بر جامه ریزد با آب باقلی بشویند باک شود باب اکر خواهند که آواز خروس از تنوری
برآید باید که کوکرد هندی بستانند و مثال آدمی صورتی بسازند از خمیر یا از کل شخ و آن جوب و کوکرد هندی را میان آن
صورت نهند و بنهان کنند و در تنوری کرم افکنند بانکی از تنور برآید جون بانک خروس باب اکر دو صورت
بر دیوار بنکارند و در دهان یکی قدری نوشادر کنند و در دهان یکی بارهٔ کوکرد و جراغی روشن سازند جون نزدیک
دهان آن صورت برند که نوشادر در دهان دارد در حال بمیرد و جون نزدیک آن صورت برند که کوکرد در دهان دارد
در حال زنده شود مردم بندارند که آن صورتها را مدخلی هست باب اکر ملخ بکیرند و در روغن زیت افکنند تا بمیرد آنکاه
در جراغدانی نهند و بر روغن جراغ برافروزند همه خانه بر کژدم شود باب اکر خواهند که بر روی کاغذ کباب کنند دو
طبق کاغذ سفید را بسریشم و کل سرشوی بر یکدیکر جسبانند و نیک مهره زنند و ازان کاغذ شکل تابه بپازند و جنان
دیکدانی بسازند که آتش بیرون نرود و از کنارها تابه بس قدری روغن در تابه کنند و آتش برافروزند و کوشت کباب
کنند عجب نماید باب اکر خواهند که بر روی فوطه بغرا بزنند باید که قدری لای سرکا در یک روی فوطه مالند و از جای بلند
بیاویزند و آب در وی ریزند و آتش در زیر فوطه برافروزند تا آب کرم کردد بغرا بیندازند تا بخته شود عجب نماید باب
اکر خواهند که از طاسی آب در حال بالوده سازند باید که قدری کتیرا و قند و زعفران بسایند و با خود دارند بس در مجلس طاسی آب
طلب کنند و جیزی بر بالای آن بنهند و دست در زیر کنند و آنها که سوده هست بنهان از مردم در طاس ریزد و بهم
برآورد یک لحظه را بکشاید بالوده شده باشد باب اکر بیه کرک در دست مالند و دست را بر ران زن خفته نهند
و کویند که خبر ده از فلان جیز در حال در سخن آید و راست بکوید باب اکر بوست کرک را کمری بسازند هر کس که در میان
بندد شب نترسد و دیر با شد باب اکر بوست کرک را زه کمان سازند و ازان کمان تیر اندازند هر کمانی که آنجا حاضر
باشد جمله بکسلاند باب اکر دندان کرک کسی با خود دارد شب هر جا که رود هیج سک بر وی آواز نکند بسلامت بکذرد
باب اکر از بارهٔ موم زرد شکل کژدمی سازند و شب جانوری که خرخلا میکویند محکم کنند و بر کف دست خود نهند راه که
رود مردم بندارند که کژدم است عجب نماید باب اکر کسی یک قدح شراب رسیده از خم بر کیرد و در قدحی آبکینه کند و در
آفتاب نهند جند روز بعد ازان آنرا بر جامهٔ خود ریزد و در مجلس درآید جنان نماید که مکر آتش افروخته در وی افتاده است
باب اکر زیر مرد یا زن جوان کبریت دود کنند موی ایشان در حال سفید شود و جون بسرکه بشویند باز سیاه
کردد باب اکر کبریت را بکوبند و در حوض آب کرم حمام بریزند هر که ازان آب بر خود ریزد در خواب شود
جون آب سرد بر وی ریزند بیدار کردد باب اکر کندم در آب کبریت بجوشانند تا بخته شود بعد ازان بیش مرغان باشند
جون بخورند بیهوش کردند اکر ایشانرا بردارند و در آب سرد فرو برند باز بهوش آیند باب اکر باقلی را بکبریت
بجوشانند و در صحرا باشند کلنک و لک لک جون ازان بخورند بیهوش کردند باب اکر بورهٔ سرخ با مداد و زیت

بسایند و بر سر آب ایستاده کتابت کنند نوشته نیکو پیدا آید و عجب نماید باب اگر نمک بسیار در دیگ
کرده باشند و آتش شور شده باشد باید که چند جوز بیاورند و سوراخ کنند و در دیگ اندازند باندک فرصتی نمکها را جذب کند
و آتش شیرین شود باب اگر قلقند را با سرکه در کاردی یا آهنی مالند و آفتاب خشک کنند چنان نماید که مگر با آتش سرخ
کرده اند و گرم است چون در دست گیرند مردم تعجب کنند باب اگر زاک را با سرکه بسایند و بدان بر بیضه خام کتابت
کنند و بگذارند تا خشک شود بعد از ان در آب نمک بجوشانند چون بیضه را پوست باز کنند آن کتابت بر روی سفیده ظاهر
باشد و بغایت عجبست باب اگر بیضه را آب بپزند و پوست باز کنند و سفیده بیندازند و زرده را خرد کنند و در تابه کنند
و نرم نرم آتش کنند تا بسوزد و سیاه گردد و روغن سیاه ازوی بیرون آید در موی مالند موی را دراز کند و نیکو سازد باب
اگر زهره کلاغ پیسه در موی سفید مالند سیاه گردد باب اگر بیضه لقلق چهل روز در زیر سرگین اسب کنند بعد از ان بیرون
آورند و در موی سفید مالند سیاه گردد باب اگر زهره بز زنان برابر و مالند سیاه گردد باب اگر با آب نارنج
بر کاغذ سفید چیزی نویسند و صبر کنند تا آن خط خشک شود نماید چون پیش آتش برند خط سرخ نماید باب اگر چراغی
برافروزند و بر بالای تخته بارغ نهند و بر روی آب اندازند هیچ جغز آواز نکند باب اگر سرگین کبوتر با آب چغندر
در موی مالند سیاه و دراز و جعد گردد باب اگر پوست انار در آب کنند یک شبانروز و آب آنرا در کشت زار و پالیز
بپاشند از بوی آن ملخ بمیرد و بگریزد باب اگر پوست انار را از درخت بیاویزند ملخ گرد آن نگردد باب اگر فلفل
و انگور را بسایند و در خمیر کنند و بمرغان دهند چون بخورند بیهوش گردند و بروغن گاو باز بهوش آیند باب اگر زن حایض
برهنه شود و روی سوی آسمان کند تگرگ از ان نواحی بگردد باب اگر از جایی که فرمای تر باشد خواهند که رطب نماید تدبیر آنست که
بیاورند خیار بزرگ و بدو نیم کنند و میانش بیرون آورند و خرماهای خوب در میان آن نهند و گیاهی بر وی به پیچند و قدری آب در دیگی
کنند و چوبی در دیگ نهند چنانک آن خیار با آب نرسد و سر دیگ محکم کنند و آتش کنند تا انگاه که خیار که بخار پخته شود بیرون آورند
و رطب نیکو شده باشد عجب نماید والله اعلم بالصواب

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

کتاب قلع الآثار

در قلع آثار جامه سپید بهرچه بیالاید سرگین استر را تر کنند و جامه را بدان بیاغارند و یک روز همچنان بگذارند و روز دوم
بشویند پاک شود و اگر با نمک و صابون بشویند هم پاک گردد اگر زعفران بر جامه افتد بوره و صابون و آب گرم بشویند پاک شود
اگر بگوگرد دود کنند هم برود اگر موم بر جامه او فتد اول آنرا بروغن گاو بیالایند و بعد از آن با آب باقلی گرم کرده بشویند و بعد
از ان با آب صابون پاک شود اگر جامه با آب انار بیالاید باشنان و صمغ عربی بشویند پاک گردد اگر جامه بخون بیالاید با آب نمک بشویند
پاک شود اگر بر جامه سیاهی کهن مانده باشد بسرکه گرم کرده زایل شود اگر سرگین کبوتر با آن اضافت کنند بهتر باشد اگر مداد باشد

با شیر تازه و نمک بشویند یا بزهره گوسفند پس بصابون و آب سرد و یا سرکه و اشنان جوشیده پاک شود اگر که بر جامه افتد
بسرکه کهن گرم کرده بشویند پاک گردد اگر بر جامه یا کاغذ روغن ریخته شود با استخوان سوخته برود و گل نیشابوری بهتر از ان بود
و بهتر از همه درین باب نمک سوده و آهک باشد اگر روغن گاو باشد بلوبیا کوفته و اشنان و صابون پاک شود و یا بشیر ترش
و آرد جو اگر روغن کنجد باشد اول بدوشاب و بعد از ان با آب باقلی بشویند پس با آب صابون پاک شود اگر روغن چراغ
باشد بنان گرم و آرد نخود بسیار بمالند و بعد از ان بصابون بشویند پاک شود اگر جامه پشمین باشد سبوس جو با آب بجوشانند
و بدان بشویند و بعد از ان بگوگرد دود کنند تا پاک شود اگر بزهره گوسفند بشویند و با آفتاب خشک کنند و بعد از ان با آهک
و سرگین گوسفند بجوشانند پاک شود اگر جامه ابریشمین بود با اشنان کوفته بشویند پاک گردد اگر خواهند تا شسته پاک شود آهک
خشک و نمک سوده بر وی ریزند و بعد از ان چیزی گران بر وی نهند تا روغن بیرون رود و تدبیر کاغذ همین باشد اگر خواهند
سلاح زنگ نگیرد سرکه در وی مالند و اگر سپیده مرغ را با روغن بگدازند و بجوشند و کارد و سلاح که باشد بدو بیالایند
زنگ نگیرد اگر جامه بقیر بیالاید روغن زیت را گرم کنند و جامه را در انجا نهند و بعد از ان بصابون بشویند پاک شود
اگر نیل بر جامه افتد سرگین کبوتر را بجوشانند و جامه را بدان آب بشویند پاک شود اگر قطران باشد بشیر تازه گرم کرده
بشویند پاک شود اگر آب انگور باشد بسرکه و صابون بشویند پاک شود اگر نبید باشد بسرگین استر بیالایند و روز دیگر
بصابون بشویند پاک گردد اگر آب شفتالو باشد بدوغ ترش بمالند و بعد از ان با آب گرم و آب جو بشویند پاک شود
اگر آب انجیر باشد با آب جو بجوشند بشویند اگر پوست جوز باشد اول دوغ ترش در وی مالند و بعد از ان با آب بشویند
و آب سر هیچ که باشد اگر با آب و سرگین کبوتر جوشیده بشویند پاک شود اگر آب هلیله باشد مازو با اشنان
و انار دان بجوشانند و جامه را بدان بشویند پاک شود و کر حنا باشد با آب و سرگین کبوتر بشویند و هم بوبها و خوش آب تخم کتان پاک شود

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

عمل شکر بستانند دوشاب و سعت بار مقطر کنند و آن مقطر را بجوشانند تا از ده من شش یماند پس یک رطل نشاسته
و یک رطل شکر همه را در هم بیامیزد و بجوشانند تا منعقد شود مجربست عمل روغن بستانند پیه را آن مقدار که خواهند و دو
چندان شیر و اگر پیه گاو باشد شیر گاو باید و اگر پیه گوسفند باشد شیر گوسفند و شیر را بز و بباغ سرکه و پیه را بگدازد و یک دو بار
در آب سرد ریزد تا طعم بگذارد و والایک دو جوز بستانند و سوراخ کنند و دران روغن اندازد که با شیر بجوشد تا شیر نماند که روغن
شود بعد از ان چهار روتیه روغن گاو بروی اضافت کنند و آتش نرم میکند تا دانه برآرد و روغنی شود خوش طعم و خوش بوی
و اگر دو سه خرمای دیگر بروی اندازد نیکوتر بود انشاالله تعالی عمل عسل تاخذ من نخالة الحواری فتغمرها بماء صافی ضربا جیدا و تصفی الماء
عنه و تاخذ ناطف دبس دوشاب صافی جید فیحل الناطف بهذا الماء المذکور نعما و تاخذ الشمع النقی فتذیبه فی طنجیر فاذا ذاب

نما فصبه علی الناطف المحلول واضربه حتی يختلط ويصير مثل العسل ثم احمل علی كل ثلثة ارطال من هذا رطل عسل نحل جيد لا ينكر شیء ويكون
الناطف صافی ويكون مقدار الشمع مثل ثلث الناطف انشاء الله تعالی **عمل شمع** بستاند قلقونيا وصمغ صنوبر كه قالب باشد
يكمن و دو وقيه شمع هر دو را در كيسهٔ پشمين نهد و سر كيسه ببندد و تغار قانی را بر آب كند و چوبی بر سر قازقان نهد و كيسه را از آن چوب
در ميان تغار قان بياويزد چنانك در بن قازقان نرسد و چون جوشيده باشد هر نوبت بكلبتين او را بمالد تا آنچه ثقل باشد بماند
و صافی در تغار قان برود و بعد از آن از ميان آب جمع كند و بيرون آورد و يك وقيهٔ ديگر شمع اضافت كند شمع گردد **عمل صابون**
بگيرد قليه ده من و آهك پخته من و بنجاه من آب بر زند آب اول جدا نگهدارد و آب دوم جدا و آب سيم جدا آنكه بياورد ده من پيه با آب
اول بجوشاند چنانك صابون شود بر كشد آن آب نيز ديگ مانده است بريزد دويم بار همين عمل كند با آب بريزد سيم بار
همين عمل كند صابون تمام كند اول بار با آب اول بجوشاند و دويم بار با آب دويم و سيم بار با آب سيم و اگر خواهد كه زرد شود
پارهٔ تنبيل بيامیزد و اگر صابون از آب جدا نشود پارهٔ نمك بيندازد تا صابون از آب جدا شود والله اعلم **عمل سركه** بگيرد يكمن شيره
با ده من آب صافی و پارهٔ خمير ترش و مقداری سركهٔ كهن اندر پاتيله بجوشاند و بجام سركه اندر كند و بنهد تا بياسايد و بعد از آن
بكار برد **عمل كره روغن** بستاند شير و بسركه ببريده كند و آب شير را در خورد بيه دهد كه روغن گردد آخر شير تازه بر تنور فرو نشسته
كه اندك گرمی دارد و بنهد چندانك بروی شير زند بسته شود جمع كند و در چنك كند كره روغن گردد آخر شير را يك بجوشاند بعد از آن
بر آتش نرم نهد چندانك می بندد باز سوراخ كند تا شير باز بالا آيد همه مسكه گردد **عمل موم** بستاند تخم گل چندانك خواهد و با آب
بجوشاند تا همچو قطمی شود بعد از آن بستاند قلقونيا و در ديگ بگدازد و اين آب تخم گل با بروی ريزد چندانك غم كند بعد از آن بهر
يكمن از بن قلقونيا ده درم صبر و يك تخته سب با آب بگدازد و بروی ريزد موم لطيف گردد **باب** ساختن روغن از
تقر برسيد پيه گاو يكمن و روغن گاو سه من شيره سه من شير گاو دو من و اما گوسفند نيست روغن را همه را در تغار قان كند و چندان
بجوشاند كه شير بكلی آخر شود و روغن صافی دو من بماند نيكو كه هيچ ساده روغنی مثل اين نباشد و بغايت لذيذ بود انشاء الله تعالی **در عمل**
گلاب بستاند شاخها خشك بيد و پوست تنك او باز كند و شاخها را كوتاه كوتاه بر دو چهار شاخ بكند و در تغار قانی كه نو قلعی كرده
باشند بريزد و دو سه چندان آب بر سرش ريزد و مدت يكشبانروز او را بخيساند بعد از آن يك دو جوش بدهد چون
سرد شود سر يكمن را يك وقيه يا دو وقيه گلاب بر سر ريزد و اگر شاخها را در كوزهٔ كه گلاب می گيرد بدارد تا عرقش بچكد خوبتر باشد
والله اعلم **عمل زعفران** بستاند از عدس چندانك خواهد يك روز بخيساند بعد از آن از آب بيرون كند و بر حصير ريزد و حصير
ديگر بر سر روی بپوشاند و بگذارد تا شكوفه بدر آرد بعد از آن آن شاخ را ببرد و در سايه جای كه باد برسد خشك كند چون تمام خشك
شده باشد بستاند بگدازنك صبر سقوطری و بيست درم گلاب و بيست درم قند و پنج درم زعفران كوفته و زعفران هر چند كه بيش باشد
بهتر و همه را بهم بجوشاند در بن بيست درم گلاب و چون در جوش باشد يك وقيه شكوفه را بر سر ريزد تا قدری ديگر بجوشد بعد از آن
فرو گيرد و برابر آفتاب نهد و حركت دهد تا آبی كه در وی باشد تمامت خشك شود چون خشك شده باشد يك تخت و شاب

بجوشاند

بجوشاند و اين مجموع را بر آنجا ريزد تا يك جوش بر آرد بعد از آن فرو گيرد و بر حصير ريزد و هموار كند و روزی چند در آفتاب نهد تا دو شبانروز تمامت برود و شب بپوشاند
و چون خشك شده باشد ده درم يا بيشتر زعفران ناكوفته باری بيامیزد

من كتاب المختار فی الفلاحة تصنيف القاضی عبد الله البيضاوی رحمة الله عليه

مسئله ۱ هر زمين را كه خواهند كه نيكی و بدی آنرا بدانند جايی بمقدار نه گز بكنند و از ته آن پارهٔ خاك بر دارند و در آب نهند
و انگاه كه بيا غارد و صاف شود آن آب بچشند اگر طعم آن خوش مزه باشد آن زمين نيك باشد و اگر طعم آب شور
و ناخوش مزه باشد آن زمين نيكو نبود **مسئله ۲** در تخم پاشيدن در زمين خراب چون باد شمال وزيدن گيرد تخم
بباید افشاندن زيرا كه باد شمال را برودتی كه در وی است روی زمين را سخت كند و بگذارد كه تخم در زمين نيك باشد
و اگر نيمهٔ نخستين باد جنوب بود نيز نيك بعضی آوی باشد گفته اند كه سرگين طيور را با تخم آميخته كنند سبب قوت و زيادتی زيع باشد
خاصه از آن كبوتر اگر زمين نمناك باشد و اگر زمين خشك بود سرگين كبوتر نشايد زيرا كه از غايت حرارت تخم را
بسوزد **مسئله ۳** اگر خواهند كه چيزها كه در ميان نخل رويد آنرا دور كنند كه ديگر نرويد قدری زرد روی بستاند و از آن
تيشهٔ يا بيل يا تبری سازد پس گرم كند و در آب زيرهٔ آغار ديده زند و بدان آب هر نبات كه بدان برند ديگر نرويد
مسئله ۴ اگر خواهند كه اناری رويد كه در وی آب باشد و دانه نباشد بگيرند نهال انار و نيمهٔ زير را بدو نيمه كنند و آنچه مغز
وی باشد از دو نيمه بيرون كنند آنگاه هر دو نيمه را بهم باز نهند و بگياهی كه آنرا دوخ گويند به پيچند محكم آنكه بخاك نرم و سرگين گاو كه
گل كرده باشند بيندايند چندانكه از موضع شق بود ببرند و بگذارند تا برآيد اناری كه از آن درخت رويد همه آب
باشد بی دانه **مسئله ۵** در جبلت انگور كه بی دانه بود تاك انگور كه آنرا غرس خواهند كرد بدو نيمه كنند و مغز آن بيرون كنند
بدستوری كه در انار گفته شد به بندند انگور آن درخت بی دانه آيد **مسئله ۶** ابو علی گفت اگر دانهٔ كدو را
در ميان درخت انگور نهند و سرگين گاو و گل بيندايند و از آن موضع كدوی برويد چون كدو بار آرد انگور در ميان كدو جمع شده باشد چنانك از جلاب خوشتر بود

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين

كتاب متفرقات از فن استادان (?)

بستاند نحاس تنك كرده و در آتش گرم كند تا سرخ شود بعد از آن از آتش بيرون آورد و در نمك آب افكند چون سرد
شود بيرون آرد و زوب كند و در نمك خشك نيكو سائيده ريزد و بگذارد تا سرد شود بعد از آن او را بدان نمك خشك بسياری
بدست بمالد و سه بار يا چهار بار همچنين زوب كند آن مس پاكيزه شود بعد از آن در مشت كشتهٔ زردالوی تلخ در ديگی كند
و آب بر سرش ريزد چندانك او را بپوشاند پس آن مس را در اين آب بجوشاند چندانك هيچ آب بنماند تا آن مس پاكيزه شود

وبسته باید کرد تدبیر نحاس نحاس گرم کرده در دهن صفره ابیض غمس نماید هفت بار و استنزال کند که مثل شمس بیرون آید
پس باز جاج و دمنج و لاژورد با هر یکی علی حده بگداز و پس باز جاج بگداز و پس با شب و ملح که او زرد بیرون آید و محلل مزاجه
باشد و اگر باز بگدازی و کبریت زرد تطعیم کنی و سه کرت استنزال نمایی خلاصی آید نکته بگیر براده شمس آنچه خواهی و تلغیم کن
بر مثل آن زیبق و نیکو سحق نمایی پس تشویه ده در میان زاج و کبریت هفت بار تا ذروری شود که رنگ دهد درمی از وی ده درم
قمر را و مراوجه بذیرد بلکه امثال خود ذهب نکته باطن حدید سرخ است و طبع او ناریست و باطن نحاس زرد ست
و طبع او هوائیست و از حرارت سرخی و زردی رنگی نارنجی در وجود آید و ظاهر و باطن رصاص سفید ست تنقیه مریخ سرکه ده مثقال
عاقر قرحا یکمثقال نوشادر یکمثقال نمک قلیا یکمثقال سرگین کبوتر دو مثقال تنقیه اسرب سرکه عنبی جزوی و روغن ترش جزوی و زاک
بلور جزوی در خورد آن میدهد تا زردی ظاهر شود تمام باشد نکته در ساختن شوره بگیرند خاک شوره دیواری که عکس آفتاب بدو نرسیده باشد و در
سایه بسته باشد و آنرا در تغاری کنند و هر یکمن خاک را سه من آب در وی کنند و سه شبانروز بگذارند و هر روز بکرات می شورانند
بعد از ان بگذارند تا صافی شود و صاف آنرا بستانند و در دیگ کنند و بجوشانند تا بقوام باز آید بعد از ان آن آب را بکرباس محکم
بپالایند و در تغاری کنند و بگذارند تا سرد شود شوره اندر میان آن به بندد آن آب را بریزند و شوره بردارند و خشک کنند فایده
اگر تشمیع کنی کلس نقره و قلعی را بزیبق محلول دوازده بار پس سحق نیکو نمایی و حل کنی پس بین القدحین عقد سازی درمی بر چهل درم
زهره و چهار درم قمر حل حدید بیارد براده نرم آهن و پاره نمک نیکو بساید و با آب صافی آنرا بشوید تا تیرگی برود و آب صافی
بیرون آید پس خشک کند و در آب شحار و فلفل سوده اندازد و در بوته آهن کند بر آتش بجوشد تا آن آب نشف کند پس دیگر
آب در کند و همچنان بجوشاند تا هفت کرت بدین طریق عمل کند آن آهن حل شود بر مثال سیماب هر کجا خواهد کار فرماید فایده
هرمس حکیم گوید بگیر الماس جزوی و مروارید دو جزو و براده شمس معدنی سه جزو و زیبق معقود بکبریت چهار جزو و آنکه سحق کن بفهر
و صلایه تا با یکدیگر آمیخته گردد پس وزن کن و بهر ده جزو جزوی اسرب و جزوی مغنیسیا و جزوی کبریت سفید و جزوی ملح اضافه نمایی
و تمامی اجزا را سحق کن و یکشبانروز در کوزه نحاسین در آتش تشویه ده پس بیرون آر و یکساعت سحق کن و وزن نمای و مثل وزن
او زیبق باوی اضافه کن و باز در کوزه نحاس شده و داله السی شبانروزی در آتش دفن نمایی و بیرون آر که ذهبی ذایب منعقد گردد
براق بیرون آید و یکمثقال از و صد مثقال سرب یا رصاص را شمس خالص گرداند و اگر قمری خواهی بجای براده ذهب براده نقره
اضافه کن قمری آید نکته بدانکه الماس دو نوع است یکی را شمسی خوانند و دیگر را قوی اما آنچه شمسی ست بیارد سنگ بلور کشمیری
و مهره سازی را دهد تا بگردد را الماس و روشن کند و بر سفال آب نارسیده بر سر آتش عظیم گرم کند چنانکه انگشت بر و قرار نتواند
گرفت و احتیاط کند که از گرمی نطرقد چون چنین گرم شود زرد چوبه خشک بیارد و بساید و در کاغذ کند و آن بلور گرم کرده را دران میان
زرد چوبه بریزد و بمالد و هم دران میان بگذارد و کاغذ را در پیچد و بندد تا سرد شود بیرون آرد سه بار همین عمل کند بار چهارم بیرون آرد
و در آب بشوید و هفت کند در بند بعد برنگ الماس شمسی گشته باشد و اگر خواهد که قوی باشد زرد چوبه را عشر آن نیل سوده

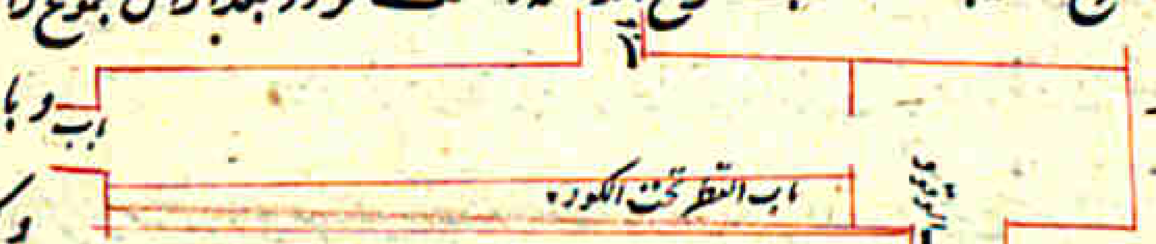
باآن

با آن یار کند و همین عمل بجای آورد تا قوی شود فی عمل اللؤلؤ بیارد طلق سفید و محلوب سازد و مهره سازد و از بلور یا سنگ
محک بر قیاس لؤلؤ وزن دانگی یا نیم دانگ پس بریشم بهیر گداخته این مهره را بیالاید و آنرا در طلق محلوب بغلطانند تا
سه کرت بعد از ان بگذارد هفت شود پس در کاسه چینی اندازد و می غلطانند تا براق گردد پس آبی که از پر مرغ سفید
و صمغ عربی بمیزان دوازده و سه مقطر کرده باشد آن معمول را تر می کند در کاسه چینی چند کرت تا چنان شود که دل قبول کند
و باید که اول آن مهره را سوراخ کرده باشد عمل ابو علی شیرازی بگیر کلس سیم و سیماب سفید و کبریت سفید و نوشادر سفید
و زرنیخ سفید جمله را آب بیضه مقطر صلایه کن و گوی بسازد در کدوی کن و در زیر زمین نمناک بزبل بپوشان و هر سه روز زبل
بدل میکن چون بیرون آری گداخته باشد چون آب پس بگیر آن کدو را همچنانک باشد و بگل حکم کن و در تنوری که بسرگین
گاو یا شتر گرم کرده باشی بر خشت پخته در میان تنور بنه و سر تنور محکم بگیر بگل و بگذار تا خشک شود یکشب بیرون آر و کدو
بشکن و آنرا قرص قرص کن که گداخته مانند مها انکه درمی از و بر ده درم سیماب افکن و بر روی سفالی نو کن و بر آتش نه
تا به بندد اندر ساعت پس از آتش بردار تا سرد شود و آنکه در بوته نه و سرش بنمک و بوره به بند و خشک کن و بگداز چنانک
سیم بگدازد و آنکه از ان یکدرم بر پنجاه درم مس منقی افکن سیم شود و هر چند بیش گدازی نیکوتر آید و این چیزی مبارکست
عمل کحل معز زرنیخ زرد و سرخ هر یک جزوی آهن ریزه پولاد و سحاله مس و نمک هندی از هر یک جزوی جمله را بسای و هفت
روز در سرکه اغار و یکشب تشویه ده پس مصعد کن هر چه از و مصعد شود دو درم بر ده درم مس افکن و هم سنگ مس سیم یار کن
تا نیک شود فایده اگر خواهی که زر خشک را نرم گردانی بیار زر چندانک خواهی و بگداز و بر افکن میویز طایفی و توتیا سبز و بدم
نیک تا بجوش شد و بر دار بغایت نرم آید و اگر سیم خشک بود در بوته کن و بگداز و زبل مردم با دامه کرده بدو در افکن تا به بینی که سیم
در بوته سفید گردد پس بر نیخ چوب در گردان نیک آید اکسیر صحیح حسن بگیر سحاله سیم بیست درم نوشادر سفید بیست درم زرنیخ سفید
بیست درم کبریت سفید پنجاه درم طلق گداخته پنجاه درم سیماب سفید پنجاه درم همه با هم سحق کن با آب بیاض بیض مقطر و یکشب
بین القدحین تشویه ده و مکرر میکن تا عقد شود چون سنگی که بشکند مگر بدشواری پس بسای نیک و در کوزه کن و بیست و یک روز
در زیر زبل کن آنکه بیرون آر چون آبی باشد گرم در هوا بیاویز در ساعت بسته گردد و درمنکی از ان بر رطل قلعی بر افکن سیمی
خالص باشد چون معدنی انشاء الله تعالی عقد عطارد مجرب بگیر یکمن زیبق و با همچندان نوشادر بسای بر صلایه یکشبانروز تا زیبق بمیرد
و سیاه شود پس در شیشه مطین کن و سرش بنمک بریان و آهک و اکینه محکم کن و شیشه را در دیگ مطین نه و میان ریگ تا آنجا که
دارو باشد و سر دیگ را محکم بپوش و گل کن و خشک کن و بر سر آتشدان نه و هفت شبانروز آتش نرم کن پس یکشبانروز
بگذار تا سرد شود پس سرش بگشای هر چه مصعد شده باشد مثل شکر طبرزد بر دار که زیبق معقود ست بنوشادر پس ده جزو از ان
و از سیم مکلس جزوی با یکدیگر بر سنگ صلایه بسای یک روز با بیاض البیض مقطر و در بطن فرس سه هفته و هر هفته تبدیل زبل میکن
پس بیرون آر و نیک سحق کن پس یکروز با آب طلق حل کرده سحق میکن و شب تشویه میده در آتش زبل لین و این عمل

سه نوبت بکن که روز آب طلق میں وسحق میکن وشب تشویه میده تا معقود شود و منعقد گردد درمی ازان بر چهل درم مس منقی افکن چنان
شود که خواهی تکلیس سیمی که درین عمل بکار رود بگیر براده سیم و بهر چهار جزو یک جزو نحاس منقی برافکن و آنرا نیک بگداز و در
واطی دراز ریز پس بسوهان نرم براده کن و دو چندان که سیم بوده باشد زیبق رجراج برانجا افکن و مجموع را نیکو بسای پس صافی کن و بعد
القدحین ده بار تصعید نمای تا آن همه چون ذروری گردد نرم پس چنانک خواهی کار فرمای اکسیر برنج بگیرد چهار جزو کبریت زرد و آنرا
بگدازد برآتش نرم و یک جزو توتیا ساده برو افکند و بردارد و بر صلایه افکند و یک جزو نوشادر و سه جزو نمک اندرانی آنرا نیکو بساید
تا یک طبخ کرد و نداند که مس وارزیز بوزن یکدیگر بگدازد و یکدرم ازین گداخته را دو درم ازان اخلاط بر نهد و دیگر بار آن
مس و قلعی را بگدازد تا گداخته شود و بیکدیگر بیامیزد تا این اکسیری شود یکدرم ازین اکسیر بر ده درم مس پاکیزه برافکند برنجی نیکو آید
گرفتن گوهر کبریت کبریت را در مغرفه کند و روغن زیت در خورد او بدهد و آتش اندک اندک میکند تا روغن سیاه میگردد
تا جوهر کبریت سفید بیرون آید باب شجرة تدعی الجرمذوبة یعالج بها اهل البصرة الجلود والتی ید بغونها وتسمی بالعربیة العلقیة
وبالفارسیة بزغند فاذا اصبتها تاخذ من صبغه واطرحه علی طلق مفتح واجعله فی قدر مطین و ذر علی الطلق منه سافا وسافا من الطلق وشد
راسه وضعه فی تنور لیلة واحدة تجده علی هیئة السکال فالق منه جزوا علی مایة جزو من الرصاص یخرج کما تحب انشاء الله تعالی باب در تره
اگر خواهی که مشتری را محکم سازی تره بگیر و آب او را بگیر و با آرد جو خمیر کن و در سایه خشک کن و باز آن خمیر را بکوب و با آب آن
خمیر کن و در سایه خشک کن تا سه نوبت چنین خمیر کن و خشک کن و بعد ازان مشتری را بگداز و پاک کن و باز آن خمیر را با آب تره تر کن
و بر و انداز و جوش ده چندان که بقرار آید و بعد ازان مشتری را در مغرفه کن و بر آتش نه و جوش ده و ده مثقال عقاب
بیکانی را صلایه کن و برو ریز تا سفید شود و بعد ازان بکار بر باب القمر موی آدمی را جمع کند و بسوزاند چون سوخته شود خاکستر
جمع کند و سوس بسوزاند و خاکستر او را نیز جمع کند و نصف و نصف باهم بیامیزد و سرمن (?) را دانگی شراب بیامیزد و در شیشه کند و در
زیر آب حمام نهد چهل روز چون بیرون آرد نصف و نصف با مس بیامیزد و وقتی که آب رفته باشد و موز (?) را بر رزند و چون از بوته
بیرون آید قمری رفته باشد باب در بیان مشتری که محکم کند بگیرد مشتری را و در مغرفه کند و هر یکمن را یکسیر عقاب بر وی زند
تا سه نوبت بعد ازان خارخسک را بچیند و در سایه خشک کند و در هاون سنگین یا روئین بکوبد بعد ازان به بیند اگر دو من باشد
دو من آب با او بیامیزد و جوش دهد تا یکمن باز آید یکمن را بپالاید و در قرابه کند و بنهد تا ساعتی که قلعی را پاک کرده باشد این
آب را بر و ریزد و جوش دهد تا یکساعت بعد ازان بنگرد که چون آمده است اگر بدندان نیکو و خالص شده باشد فبها والا تا سه
نوبت تکرار عمل کند و اگر تره بچیند و با شاخ و برگ بخان (?) تر بکوبد و آب او را با مشتری پاک بریزد نیک آید باب سریش تخم او
بکار اید و وقت چیدن تخم او آن وقت باشد که پخته گردد و در چیدن او جهد باید که در زمین نریزد و چون تخم او را جمع کنی و در آفتاب
خشک کنی در هاون سنگین یا روئین نرم نرم بباید کوفت و بحریر بباید بیخت و در قرابه باید کرد از برای قمری و چون
قمری میکنی بی نماز نباشی و بی نماز را آنجا نگذاری که چشم ناپاک زیان دارد پس باید که یکمن زهره را آب کرده باشی و ازین دارو

بانزده مثقال بر وزنی و دو جوش دهی و بگذاری تا نیک سرد شود پس بیرون آری قمری نیکو شده باشد چنانچه اگر با آتش برند
یا بر محک زنند نیکو آید باب بابونه وقت چیدن او اول مهر باشد و بیخ او بکار آید چون بچینی و در سایه خشک کنی و در هاون
سنگین یا روئین بکوبی و بحریر بیزی و با آب تخار تبز (?) خمیر کنی و در سایه خشک کنی باز نرم بکوبی و بر سر یکمن مشتری ده مثقال بزنی
استاده شود و بدندان بازنجد و در زیر ضرب بایستد فی عمل الاخفا تاخذ من حب الخروع وتضعه فی دم الانسان سبعة ایام وبعد
ذلک تجففه و تزرعه فی طین راس انفسل (?) فاذا بلغ تاخذ الحب منها وتضع فی الفم وتاخذ المراة فی مقابلته وتنظر فیها فاذا لم یر فی المراة فقد حصل
المطلوب فتضعه فی فیک واینما اردت تروح لم یرک احد ویقولون فی ذلک ان فاحیته انه اذا زرعت ذلک فی ای ارض شئت نبتت
سریعا اصل جید من قول الحکماء الزاج والزجاج والزیبق والرجراج والملح الاجاج وقشر بیض الدجاج کنز لمن یحتاج حجر ظریف یکتب
به فی الاسود یجیء ابیض تاخذ من القلی الجید وزن اربعة دراهم فتصب علیه نصف رطل ماء وتترکه فیه سبعة ایام فان نقص الماء زدته
فی کل یوم بمقدار ما نقص منه وتحرکه ثم تصفی ماءه علی ثلثة دراهم لکل سوالمرتشینا (?) العلی وسو کل الدراهم مسحوق وزن درهم مرداسنج یدق فی الهاون
بماء واحد او تغرب فیه زاج وزن اربعة دراهم و وزن درهمین اسفیداج الرصاص تسحق الجمیع نعما وتصب علیه ثلثة اواق ماء وتترکه خمسة ایام
ثم یقلی ماء القلی والکحل او فیه ومن العفص المرضوض وزن خمسة دراهم حتی یذهب الثلث ویبقی الثلثان ثم تصفیه وتخلطها فان کان مع العفص
برادة فهو جید ثم یخلط الماء بین جمیعا ومهما شئت من الصمغ العربی وتکتب به فی الابیض یجیء اسود وفی الاسود یجیء ابیض و هو غریب
باب جاج (?) چیدن او در مهر نیکو باشد و او را نرم نرم باید کرد و بر سر یکمن زهره بیست مثقال باید زدن نیکو آید و اگر بیشتر
زنی بسوزد باب ریخو (?) تخم او بکار آید در آفتاب خشک کند و در هاون سنگین نرم بکوبد و بر سر ده مثقال زهره یکمثقال
بزنی نیک آید و اگر بر شبه زنی هم نیک آید باب زاد المسافرین یکمن مشتری و سفت (?) هیرا بار سندروستانی و دو سیر عقاب
جمله را باهم جوش دهی چون ضم شود بکار بری عقد الزیبق من کتاب تدابیر الکبیر لجابر بن حیان فی عقد الزیبق الذی یعقد تحت
المطرقه تاخذ مغرفه حدید و یصب علیه زیتا فلسطینیا ثم اسحق الکبریت الاصفر فاطرحه فی الزیت ثم اغله جیدا وافرغ فیه زیبقا واترکه علی المکان
تجد الزیبق سبیکة یعقد تحت المطرقه الا انه لا جرله علی النار تطیر عنها ایضا تخم سرو بگیر و بکوبد و زیبق و بالاده جزو قرار در چیزی کند که
زیبق نرود ببخار و سرش محکم کند و نه ساعت در آتش نگاه دارد آتش هموار بود که ثابت شود دیگر بستانند صابون پاکیزه و هم سنگ او
شب یمانی در صلایه سحق کند و در حمره گلین کند و بجایگاه نمناک بزمین فرو برد تا حل شود آب صاف سفید بعد ازان بستانند گوگرد
زرد پاکیزه سوده با این محلول تسقیه کند در صلایه بسحق یکروز تمام شب تشویه دهد تسقیه بروز و تشویه بشب چون از تسقیات
و تشویات فارغ گردد زیبق را بکفچلیز آهنین بر آتش نهد تا گرم شود و درمی ازین کبریت بیض مدبر بر چهار درم زیبق طرح کند
و بر آتش بگذارد چندانی زیبق گوگرد را در خورد عقد شود پاکیزه و سفید باب بستانند زیبق مصعد یازده درم و زرنیخ
مصعد یا مخنق بیست درم و کلس رصاص ده درم همه را در صلایه کند و بساید و بماء بیاض البیض منقطر یکهفته بپیش آفتاب تسقیه کند چون از
تسقیه فارغ گردد در قرع و انبیق اعمی کند و بر ستوقد نشاند و سه شبانروز در زیر آن آتش کند و چون از آتش فارغ گردد

بگذارد تا سرد شود و درمی برنشت درم زهره طرح کند و سر عمل ابوالفضل العسکری و قد عمله بیده شیخ شهریار **صفت** ما ء بیاض بیض
مقطر بستانند نوشادر و با سفیدی تخم مرغ بساید در صلایه و در آلات حل کند تا حل شود و چون حل شود در قرع و انبیق تقطیر کند اینست ما ء
بیاض بیض متقطر **فایده** کل شی یبطی الحل ان صعد مع نوشادر سبع مرات یمکن حله **تنقیة المشتری** جزو منه و من مرقشیثا جزو و نوشادر جزو یذاب
القلعی ثم یطاعم المرقشیثا والنوشادر قلیلا قلیلا حتی یختلط کله ثم اترکه حتی یبرد ثم اسحقه واخلطه بمثله ملحا ثم شوه فی کوز لیلة ثم اخرجه من الغد
واغسله مرات فانه یصیر کالفضة **ایضا** قلعی را سفت بار بگدازد و هر بار در عسل ریزد یا در روغن ماهی از او ساخ پاک گردد **نکته** سفیده
قلعی نیم وزن نوشادر و برابر نوشادر آبگینه سفید هر سه را با بیاض البیض سحق بلیغ نماید بعد از ان تجفیف کرده استنزال نمایند که قری نیکو
آید **نکته** بگیرد دو درم طلق محلوب و بیست درم طیار را اول طیار را در بوته کن و گرم ساز آنگاه طلق را در انداز که ببندد و از ین طیار
و طلق دو درم بر بیست درم مشتری طرح کن نیکو آید **فایده** بگیر توتیا ء سبز و در بول بقر آغشته کن یکماه و هر پنج روز بول تازه میکن پس خشک ساز
و هر دو را بسایی و نحاس نقی را بگدازد و بر هر ده درم از زهره دو درم از ین دارو طرح کن این عمل نفیس است و در خزانه ملوک ملی فخر بوده است
فصل قلعی را بگدازد و نوزده بار در آب کند تا انداز بعد از ان از ین قلعی نقی ده درم و یکدرم سفیدروی بگداز نیک آید **صورة الکوره**
در باب مینا و لاژورد و ختن بگیرد شکر سنگ خوب سفید کوفته و بیخته صلایه کرده بر روی سنگ ده سیر ملح قلی کمر پنج بار یا شش بار
دوازده سیر سنگ سلیمانی خوب بجهت لاژورد یکسیر و بجهت مینا یکسیر و چهار یکی و مجموع را با یکدیگر جمع کند و بر روی سنگ نیکو صلایه نماید
تا متحد گردند و باید که اول سنگ سلیمانی را سرخ تافته باشد و در آب قراح انداخته تا متفتت گردد بعد از ان مجموع را با یکدیگر صلایه کند
و در کوره که صورتش اینست بریان کند
و باید که کوره
مربع طولانی باشد و از گل حکمت ساخته
و کوره بلند باید

بر دکانی نهاده از موضع سنگ ادویه تا سقف کوره باید که چهار انگشت زیادت مرتفع نباشد و آن بحسب بزرگی و خردی کوره
سوای سقف آنرا بلند و بست کند و بعد ذلک کوره را آتش کند چندانکه سرخ شود که تو گویی در گداز خواهد آمد و سنگ را نیز گرم دارد
بعد ذلک دو من دو من یا سه من سه من درین کوره می ریزد و بکفچه آهنین از ین سو با آن سو میگرداند تا بوقتی که ببیند که در گداز
خواهد آمد و آتش را متواتر هموار میدارد و قدری بگیرد و تجربه کند و تجربه آنست که بر سر سنگی نهد تا سرد شود و دست در و مالد
اگر درشت باشد مثل الجمی رسیده است از آنجا بیرون کند و بر جایگاهی که هم از گل حکمت ساخته باشد بهن کند و دیگر سنگ را در آنجا کند
و بریان کند بر ین مثال بعد ها اگر کوره هم بر مثال این کوره جدا ساخته دارد در آنجا کند و آتش کند تا بوقتی که در گداز آید و بگدازد
و چون آب شود دیگبان می باید که چنان سازد که سنگ با لب دریچه برابر باشد تا آن کفها که بر سر آن می آید چون او را از روی او
بسر کفچ آهنی بر اندبیرون تواند آورد و الا سوراخی بکند تا تمام بدر آید آن کفها و کفها را گوش دارد که در صنعت بکار اید اکنون تجربه
کند و تجربه آنست که قدری بر دارد و بر روی سنگی نهد تا سرد شود اگر لاجوردانست بکوبد و صلایه کند و ببیند اگر خوب رنگین است
پخته است و اگر میناست یک نیمه شکر سنگ کند و یک نیمه بلور و بعد ها که قدری بجهت تجربه سرد کرده باشد بر روی مهری نهد

و آتشکی بر سر آن نهد تا آب دیده می باید که هنوز نقره سرخ نشده باشد که مینا حل شدن باشد در دیغ و اگر نمی دود بر روی نقره
معیوبست یا نحته بست و لاجورد را چون صلایه کرده باشد در آب کند و بشوراند و بگذارد تا ته نشیند و آن سبیدیهاک بر روست
همه را از و بتدریج باز ستانند و اگر باکانی مناصفه کند بهتر باشد و اگر قلم را بسوزد در عمل یا از روی کج متناثر بیشود او را در دیگی سنگین
یا مسین کند و بجوشانند و کف او بر دارد هر چند که کف داشته باشد و آن کف را نیز نگاه دارد و صاف کند اگر از آنجا لاجوردی
در ته او پیدا شود و آن روح لاجورد باشد و آنچه در دیگ مانده است از و بحکمت باز ستانند و خشک کند و آن لاجورد خوبست که قلم را
نسوزد و متناثر نشود از دیوار **باب** شکر سنگ دو سیر بوره شجار دو سیر سنگ سلیمانی سلطانی برهان تامعن که گفته شد مینا بران مثال
شستن و بسریشم سیاه خمیر کند و آب تمام بر سر او کند و بدست بمالد تا سفیدی بر روی آرد و آن سفیدی لاجورد شمط باشد
باب و اگر نعوذ بالله دود کرد سریشم را دو سیر و نیم شکر سنگ دو سیر و نیم بوره شجار بکوبد و بیزد و بهمه جرش سازد
در بختن نوشادر بگیرد دو دوه از اندرون دود کش حمام و آنرا ببول صبیان تر کند و بعد یکر بالد چنانچه تمام جرب شود
و بعدها دیگدان بسازد چنانچه سه سبو یا چهار سبو بقدر دود که باشد چون سبوها را با هم نهد در دیگدان معلق بماند اکنون
از آنجا که سبوها پهلو با یکدیگر نهاده باشند تا سر سبوی در گل گیرد چنانچه تا لبها ء سبوی در گل گرفته باشد و دوده را مقابل هاکس
سبوها بگدازد و آن دوده مبدول را در آنجا کند و آتش کند در زیر او تا بوقتی که ببیند که دود سفید رنگ شعلت سر یک
سبوی را کاسه بر سر نهد و گرداگرد او را گل بگیرد یا خمیر یا خاک فرو کند و آتش کند تا نماز پیشین و اگر خواهد که نوشادر یک
انگشت عمقش باشد بعینه چنانچه با بول صبیان لت بود با آب نمک همچنان لت کند که ببول کرده است **فوایـد** خربق در آب
کنند و چند روز بگذارند پس آن آب بحوالی زراعت بپاشند خوک بر نواحی آن زراعت گذار نکند را سو در میان زراعت
از چوب با از درختی بلند بیاویزند ملخ از آن زراعت بگریزد و روث راسو و پوست انار اگر بخور کنند همین خاصیت دارد
و آب پوست انار چون بر زراعت بپاشند همین اثر کند دفع مگس در نیچ و کندس بخور کند مگس بگریزد و بیخ نرجس
و عاقرقرحا اگر در آب کنند و بر زمین پاشند همین خاصیت دارد و اگر میعه و زرنیخ و پشک مجموع بسایند و در سرگوسفند
گداخته ریزند و از وی بخور کنند عقرب تمام بمیرد و اگر کژدم در خانه ببرند تمام کژدم بگیرد و اگر آب ترب در شت بگژدم چکانند
البته بمیرد و اگر سم اسب در میان خانه دفن کنند مار از آن خانه بگریزد و اگر سرو گاو کوهی و استخوان گوزن یا پوست سنگ
پشت یا خار پشت در خانه دود کنند همان خاصیت دارد و اگر آب نوشادر در خانه بپاشند همین اثر حاصل شود و اگر آب
فودل در سوراخ مار ریزند بمیرد و اگر رسن نعط آن بیالاید و در گردن اندازد مار از و بگریزد سرگین پلنگ و موش دشتی
و بول مرد سرخ موی و یک زرده تخم مرغ و دو درم نوشادر بیکانی و دو درم زیت با یکدیگر بیامیزد و دو روز در آفتاب نهد
پس تمام اسن اخلاط با ده مثقال قمر مصیح در بوته نرش و تلحیف کند و زجاج مسحوق بر بالای او بریزد و سرش محکم سازد چنانکه بخار
از وی فوت نشود پس بگدازد و سرد شده بگشاید که شمسی تمام عیار بیرون آید والله اعلم

بسم الله الرحمن الرحیم

[وبه نستعین]

قبل از تفصیل تطهیر ماده باید که داز افتاب وغبار وآنچه بدو لاحق شده باشد از اجنبیات وتطهیر باید کرد باب قراع
و در سایه خشک باید نمود و چون خشک گشت مدقوق باید کرد تا چون مرهمی شود پس در قرع باید کرد چنانچه دار و تا ثلثان
قرع بیش نباشد و شد و وصل مع تجفیف باید نمود پس آتش برفق باید کرد تا آب سفید بکلی مقطر گردد و چون ابتدا صفره کند
تبدیل قابله باید نمود بدو مقدار اول آتش باید کرد تا زمانی که آب مایل بسرخی شود دیگر تبدیل قابله باید کرد و آتش زیاده باید کرد
تا آب سرخ بکلی منقطع شود و ابتدا دخان سیاه کند و عامل درین مقام مخیر است اگر خواهد لحظه بگذارد تا آن دخان زایل گردد
و چون میل بسفیدی کند انبیق تقطیر بردارد و عمیا نصب کند و آتش سخت نماید چند مقدار اول باشد تا آن دخان سفید مانند عقاب
بر سقف انبیق نشیند و چهار ساعت آتش زیادت نباید کرد و اگر خواهد آن دخان سیاه در قابله تا الله تقطیر نماید و این امر متعلق
بعلت دکثرت تعفین و تقطیر و تطهیر است چنانچه در محل خود گفته شود و انگاه یکشبانروز بگذارد و سرد شده بگشاید و آن عقاب
از سقف انبیق برفق بردارد و در ظرف زجاجی محفوظ گرداند و ثفلی که در قعر قرع مانده باشد بنفش و براق اخراج باید کرد و سحق بلیغ باید
نمود تا زمانی که در وی نداوتی پیدا شود و چون مرهمی گردد انگاه وزن کرده در ظرفی مطین کند و در آتش قوی مانند آتش زجاجان و خزافان برد
پس سر دشع بیرون آورد و وزن کند و سحق بلیغ نماید تا چون قدور گردد در ظرفی دیگر باز بر آتش برد و این عمل چندان تکرار نماید که
سفید شود و در آتش وزن و نقصان نپذیرد و در آتش منعقد بدین مقام رسد و این تعلق بحسن صلایه و حدت نار و کیفیت ظرف دارد
و چون ارض بدین مرتبه رسید آن آب سفید مقطر در شیشه ای حل بر سر او ریزد دو بیست دیگر روز تعفین زبل نماید انگاه اخراج کند و باتش نرم
که از زبل یا پس باشد تقطیر کند و اگر چیزی رسوب کند بیندازد پس آن آب مقطر وزن کند و ثلث و ثمثان از جهره و جسد که سرد و در وزن
مقدار عشر روح باشد مزج نماید و روح را به ده قسم کند و جزو جزو داخل مرکب میگرداند و در آتشی که مثل حرارت شمس باشد تسقیه میکند
و تشویه میدهد تا آن مقسوم تمام تشرب ارض نماید و چون موم شمع و ذایب گردد و بر روی صفحه جاری شود و آن زمان بمیقات موعود
تعفین نماید تا حل گردد و عقد نماید و از آن جزوی بر ده جزو و اقل مانی الباب یکی بر صد قمری نیکو بیرون آید و در عمل شمس اختلافات بسیار است
زیرا که اگر دخان محرقه در دهن محرز داخل است لابد سه تعفین باید نمود اول چهل روز دوم بیست و شش روز سیم بیست و دو روز و اگر
خواهند دهن اصفر داخل احمر گردانند هم سه تعفین نمایند و اگر خواهند هر یکی را علیحده تعفین کنند در اربعین و اگر دخان محرقه داخل نباشد
شاید که هر دو را یک تعفین کنند خواه ممازج و خواه مفروق و مدت تعفین چهل روز باشد اما اولی آنست که از سه تعفین کمتر نباشد که
اتلش نمود روز و غایتش صد و بیست و غایت غایتش در عمل کبیر دویست و شصت روز بود اما چون خواهند که ترکیب کنند احتیاط
نمایند که بعد از تعفین و تقطیر از ادهان آن مقدار ارض مانده که بار مستغنی از ارض اول که آن اکسیر بیاض است باشند یا نه اگر آن مقدار مانده
بدستور ارض اول سحق و وزن و آتش کند تا زمانی که قایم شود و اگر بیاض او بمرتبه ارض اول نباشد شاید و در نوبت چهارم این علامت

حاصل شود

حاصل شود پس اگر دهن احمر و اصفر با یکدیگر ضم کرده باشند در تعفینات به نه قسمت نمایند و شمع از جسد ثانی و خمیره بتقدیر
ثلث و ثمثان وزن کنند و بتجربه اقسام تسعه را تسقیه می نمایند تا زمانی که شمع گردد آن زمان حل و عقد کنند و یکجزو از آن بر صد جزو از
زهره منقی طرح کنند و از آن مطروح جزوی بر صد جزو از هر جسد که باشد طرح نمایند که شمس بسند بده بیرون آید و اگر دهن اصفر و احمر هر یکی علیحده
تعفین کرده باشند اصفر به سه قسمت و احمر بشش قسمت کنند و بنه دفعه تسقیه نمایند بتقدیر تسع و تسعه اول اصفر و آخر احمر و اگر وزن
ترکیب سدس و سبعه کرده باشند اصفر بدو قسم کنند و احمر بچهار قسم و بطریق مذکور تسقیه نمایند و اگر از آن بعد از تعفین و تقطیر جسد
چندان باقی نماند که اکتفا را شاید طرح کنند یا بعد از تبیض با جسد اول ضم نمایند و در عمل بیاض بکار برند و درین صورت دهن معفن مقطر را
بشش قسم کنند و سدس مقدار دهن از اکسیر بیاض سحق نمایند و اقسام سته را بتجربه بوی خورانند پس حل و عقد نمایند و بدستور مذکور
طرح کنند و اگر او را نه سفت نوبت تعفین کرده باشند پس آن جرمی که از تعفین سبعه مانده باشد محتاج به تبیض نباشد و اگر بر وی عمل نمایند
همچنین دهن بشش قسم کنند و تشریب نمایند و بجهت تضعیف و قوت طرح اگر سه تسقیه دیگر کنند شاید و بعد از ساقی حل و عقد و طرح نمایند والله اعلم
ولا یکون فی العالم مثله ولا فی الکتب و هو من اعمال حکماء الهند القدماء فعلیک محافظة تاخذ کلس البیض و تسحقه مع مثله نوشادر
سحقا بلیغا و تخله بخل ضیق ثم تاخذ من شعر اسود و تقرض مثل الکلس و تسحق به ثم تاخذ الکل فتدفنه فی الزبل ثلث اسابیع و فی کل اسبوع
تجدد زبله حتی تری الکل مثل الدمع و الدم و تقطره بالقرع والانبیق ثم تاخذ القرار عمارات و تجعله فی مغرفة حدید و تصب فوقه من بعد
الماء و تغر و تضعه علی نار حار و حتی ینعقد مثل حجر الیاقوت احمر فلما اردت القی منه درهما علی مایه درهم تصبغه صبغا حسنا و لو حافظت علی الحل
والعقد والتطهیر الزیبق و تدبیره ثلث مرات جیدا تا ما یلقی واحد علی الف درهم و ان کان تصل عمله الی سبع مرات لانهایة له یلقی علی الاف
درهم الا انه بری من الاسلام ان لم صیحا کذا کی مکتوب مجرب من الاعمال العجاب بستان سیماب پانزده مثقال و آنرا غسل ده با آب نوره و طریق
غسل او چنانست که سیماب را در قدحی کند و نوره و آب نار رسیده بر سر سیماب کند بقدر بیست مثقال و قدحی دیگر بر سر وی نهند
و کرو بر کرد قدح آب بریزد تا نوره در جوش آید و سیماب در زیر آهک در جوش آید چون بخار منقطع شود قدح بالا را بردارد و نوره را
از سر سیماب جدا کند و دیگر باره نون بر و بریزد و وظیفه اول را اعادت کند تا هفت بار بعد از آن سیماب را در کرباس دو تو کند
و بپالاید و ده مثقال مس را بگدازد و بآگینه تا پاک شود و یک نوبت دیگر بنمک قلیاب بگدازد و سبیکه کند و براده کند و با آن سیماب
ملغمه کند و یکشبانروز بر صلایه سحق بلیغ کند تا هر دو با هم محو شوند و آب نوره در خورد ایشان میدهد و صفت آب نوره یکمن آهک را من
آب بر نهد و یک زمان بچوبی بجنباند تا بخار از و رفع شود و یکشب رها کند بامداد آب را صافی کند و وزن کند یکمن و نیم آب باشد انکه
چهل مثقال زاج سپید و چهل مثقال نمک تلخ و بیست مثقال طلح قلیاب با یکدیگر صلایه کند و درین آب ریزد و یکشبانروز رها کند
تا حل شود اینست آب نون بعد از آن این آب را در خورد مس و سیماب میدهد تا هر دو ملغمه شوند چون زنگار سبز بعد از آن
پانزده مثقال زرنیخ بخورد این زنگار دهد و دیگر روز سحق کند تا شب و شب بگذارد تا بامداد پانزده مثقال کبریت بدو دهد و صلایه کند و یک
روز دیگر سحق کند چون بوی کبریت بشنود و سیاه شود پس این ادویه با آب نمک بشوید و خشک کند تا وقتی که سپید شود صفت آب نمک ستان

نمک طعام یکمن و بیاض البیض چهار من و قوع و انبیق بچکاند ایست آب نمک با این ادویه باین آب نمک سپید شود و انگاه در قرع کند
و بچکاند باز بار ضیبت اعادت کند تا وقتی که هیچ آب از و نچکد انکه زرنیخ سپید شود و انگاه تصعید کند در ترکیب میزان
زرنیخ مصعد یک جزو و نمک قلیاب یکجزو صلایه کند و در حل نهد بیست و یک روز و بر دار و یک جزو کلس البیض و یک جزو نوشادر
با یکدیگر صلایه کند و تصعید کند سه بار پس ان محلول را بیرون آرد و اینها در سراو ریزد با مصطکی و نیم مثقال سوزه خطاهی بچکانیده در سر
او ریزد و در حل نهد بیست و یکروز دیگر پس بیرون آرد و عقد کند و تجربه کند بر روی صحیفه مس اگر چنان بید اگردد تمام است و اگرنه
باز بحل برد طرح او یکی بر شش صد مثقال باشد از هر جسد که باشد و اگر بار دیگر بحل برد و عقد کند هر جسدی که بوی او برسد مکلس شود والله اعلم

عمل زرد کردن مس یاد کار مولانا ملک الحفاظ استاد السکاکین عبدالعزیز البخاری توتیای کرمانی نیم وقیه توتیا خرد نیم وقیه
عسل یک وقیه و نیم مویز سرخ بی دانه یک وقیه زرده تخم مرغ سی عدد قطران دو ملعقه مازوی سپید سه عدد و زرد چوبه سه بار
پوست انار یک پوست تمام زیت زیتون یک تخت آب کند نیم سکرجه بیر یک سربول فحل دو وقیه دارو های کوفته و بیخته
در باقی مایع کند و در دیگ نو کند و چندان در زیر آتش کند سوخته گردد وانکه در بوته با لحاق سر پوشیده با فحم یا غیره بسفه ان
سحق براده الفضة بماء البیض یحل ماء و اطرح به الرصاص والنحاس و سحق علی النار رخوة و قلبه فضة وان سحق براده الذهب بماء الصفرة
حتی ینحل ماء رطلی به الرصاص او النحاس سحق علی النار رخوة و قلبه ذهبا **باب اردت** بیاض البیض ماء رایق فالق علی کل رطل
من بیاض البیض اوقیه نوشادر و اضربه بعد ودفنه فی الارض او علقه فی الشمس الحارة ایاما فانه ینحل ماء ولا ینعقد ابدا و کذلک تفعل
بصفرته **باب ان طوعم** النحاس ملح الکبریت او الزرنیخ خرج مثل الفضة فی البیاض ان طبخ الکبریت بالماء وصفی جد جدا
ملحا و کذلک الزرنیخ و یبقی الکبریت والزرنیخ ابیضان فان صعدا خرجا فی الغایة صفة ملغم یوخذ من القلعی ه آ و من الزیبق
یلغم ذلک ثم یوخذ من الزرنیخ و من الکبریت من کل واحد اوقیة و من النوره الجیدة اوقیتان و من الشحم ربع اوقیة یسحق الکبریت
والزرنیخ علی حدة و تجعل فی قدر و تصب علیه ماء راس الصابون غمره و یطبخ به علی نار لینة حتی یعود فی قوام الطین والعجین ثم یوخذ
انبوبة و قصبة و یجعل فیهما من هذا العجین و یجعل الملغمة فی وسطه و یجعل علیه من العجین مثل ما تحته ثم یطین تطیینا غلیظا و تجفف و تبت
فی القرن او فی التنور علی اخره لیلة ثم یخرج من الغد و اکسره فانک تجده فی کیان الفضة قد انقطع صریره و نتنه و سواده فان اعجبک
والا اعدت علیه العمل حتی یرضیک فان اردت مزجه بالفضة فعلت والا عمل علی حدة از ترکیب ابراهیم رحمة الله بستاند
نحاس شامی جزو و جزوی شبه شامی نرم و جزوی رصاص و جزوی فضه همه را بیکجا حل کند الا رصاص را که در آخر طرح کند پس ازین
ازین محلول چهار درم و از نحاس شامی هشت درم و از فضه سه درم باز همه را درهم حل کند بیرون آید نقره سپید هر چه خواهد بکند
عمل الحدید نحاسا یوخذ العفص والقلقند بین اجزاء سویة یسحق بالخل جیدا ثم یطرح علی صفایح الحدید و یکون زمانا مرارا کثیرة
و تشوی تشویة خفیفة یفعل به مثل ذلک ثم یسبک فانه یخرج کما ترید والعاقل لا یحتاج فی صنعة شیء الا زیادة ولا اعادة وان اردت
ان تغیر لونه لون الذهب الاحمر الجید فاذبه والق علیه درهم زاج احمر و درهم بورق او درهم واحد من الجمیع بالسویة ثم ارفعه حتی یبرد

یخرج لونه کلون الذهب اصفر اعجبیا جیدا وان اردت ان ینقل ذلک فی الفضة و یخرجها یکون الذهب الجید خذ نطرون و ملح
اجزاء سویة ثم اسحقه بالبول مرارا ثم رطل بها علی فضه ثم اسخنها عند باب الکور یصیر لونه کلون الذهب الاحمر وان احببت من الاشیاء
و غمستها فی الزاج و ترکتها حتی یبرد کان ذلک ان کنت عاقلا کفاک التعریف بهذه الاعمال فقط و یکون بالوصف جربناه فوجدناه
سریعا غیر مختلف **نسخه** آنچه بوقت تدبیر عمل صناعت اختیار باید کردن و بنجوم تعلق دارد باید که آفتاب در برج حمل فرود
آید و هفت چیز درین باب بحساب نجومی تعلق دارد نگاه باید داشت اول باید که او تاد اربعه از نحوست خالی باشد دوم
باید که طالع برج ذو جسدین باشد سیم باید که صاحب طالع در عاشر بود یا در حادی عشر چهارم باید که ماه ناظر بود با آفتاب از نظر
سعد پنجم باید که سعود موجود باشند در طالع اجتماع و یا استقبال که پیش از ان بوده باشند ششم باید که خداوند خانه غرض
مسعود باشد هفتم زر را صلاح آفتاب و سیم را صلاح قمر نگاه باید داشت و آنچه ازو حذر می باید کردن سه چیزاست اول بر حذر از نحوست
عطارد دوم از انک طالع برج معوج بود سیم انک طالع بر حد نحوس باشد یا در مقابله و مقارن ایشان یا در ذنب بود
والسلام **اکسیر النبی علیه السلام** قال امیر المومنین علی کرم الله وجهه الملح الاجاج و قشر بیض الدجاج والزیبق الرجراج فهی فرج لکل محتاج
شرح ذلک اما یوخذ بتوفیق الله من الملح القایم و مثله قشر البیض المغسول فتسحقهما ناعما و تسحقهما بزیبق البیض ان وجد والا بیاض البیض فی الشمس
بالنهار و فی نار الزبل فی اللیل تفعل ذلک خمسة و عشرین یوما فقد حصل لک اسم النافع القی منه درهما علی خمسة دراهم زیبق غبیط مسخنا
یخرج ترابا القی منه درهما علی ستین درهما من ای جسد شیت یقوم نفسه عیارا صابغ علی الرو باس وان تشمع الکل بالنوشادر المصعد
سوان یقام البیض علی روسها و یقطر کما هو المشهور ماء حماض الاترج والنارنج والخل والماء الذی یقطر فهو زیبق البیض المحلول مع الحجر و تحله
بای حل کان فانه یقیم جمیع الاجساد باللوت وان اردت یحل جمیع الاجساد والارواح والنفوس والاحجار الصلبة مثل الطلق وغیره
فانه ینحل باذن الله تعالی فی الوقت والحال وقد جری فی خاطری آخر قرار معقود و اما مصعد را آب عقاب مثبت مجموع را
باسم باسمان تدبیر میکند نیکو آید و زود محلول شود بعد ازان در خورد قمر مکلس دید در حال در حال که حل کند عقد کند عظیم خوب
آید والله اعلم **صفت ملح** مکلس نمک را در کوزه کند نرم کرده و کوزه را در گل حکمت گیرد محکم و بگذارد تا خشک شود انگه در تون
حمام نهد یکشبانروز بعد ازان بیرون آرد مکلس شده باشد **تدبیر** روغن مدبر که داخل این علت بوره و ملح قلی و نوشادر
و تنکار و برابر این مجموع زاج قبرسی و نیمه زاج کبریت و مثل این همه از شعر مغسول مقرض و دو چندانک مجموع صفره بیض همه را با صفره
نیک سحق کند و تنکیس سحق کند چنانک گفته شد تسقیه و سحق و تشویه کند تا منسبک و جاری گردد و القا کند اگر قشیثا یافت نشود
عوض آن زعفران الحدید و اما زر مکلس بهتر از هر دو باشد والله اعلم **باب تدبیر موسی** کلیم الله علیه السلام تاخذ مرقشیثا مائة
جزو و نشادر عددی احد عشرین جزوا و توتیا نباتی جزو و دهنج مائة جزو و زنجار احد عشرین جزوا و زعفران الحدید مثل الزنجار و قلقند مطبوخ
من زاج و زنجار و براده النحاس مائة جزو و زرنیخ احمر مائة جزو و زنجفر مثل الادویة کلها و یدق کل واحد علی حدة و تدخل علیه ماء البیض المقطر
من العقاب والبورق والتنکار حتی تتشمع و یذوب علی اللسان ثم تسبک بین القدحین بنار لینة فانه ینسبک نقرة حمراء کانه العقیق یجری کالصفیحة

ولا يدخن ولا يسود وتلقي منه واحدا على مائتين وعشرين من النحاس الاحمر يخرج شمسا ابريزا واحفظه فانه وجوه الاعمال والله اعلم باب
من كتاب مولانا ولی الدين في اقامة التراب خذه واسكبه في الزيت او في دسم الخروع حتى يعود نحاسا كما كان واعقد في السبك ونظامه بالاسفيداج
المغربي حتى يعجبك بياضه واسبكه في الشب المحلول تراه فضة بيضاء باذن الله تعالى باب مجرب من اعمال الصاحب ولا يكون في العالم
مثله ولا في الكتب وهو من اعمال حكماء الهند القدماء فعليك محافظته تاخذ كلس البيض وتسحقه مع مثله نوشادر سحقا بليغا وتخله بخل صقيق ثم تاخذ من
شعر اسود مقرض مثل الكلس وتسحقه به ثم تاخذ الكل فتدفنه في الزبل ثلث سابيع وفي كل سبوع تجدد زبله حتى ترى قد انحل مثل الدمع والدم وتقطره
بالقرع والانبيق ثم تاخذ القرار مما اردت وتجعله في مغرفة حديد وتصب فوقه من هذا الماء وتغرم وتضعه على نار هادية حتى ينعقد مثل حجر الياقوت
احمر فلما اردت القي منه درهما على مائة درهم تصبغه صبغا حسنا ولو حافظت على الحل والعقد وتطهير الزئبق وتدبيره ثلث مرات جيدا تا مايلقي واحدا
على الف درهم وان كان يصل عمله الى سبع مرات لانهاية له يلقي على الاف درهم الا انه يرى من الاسلام ان لم صحيحا كذا المكتوب وهذا عجب اكثره من الجهال في التصغير
عن شرف الدين الحكيم از زعفران تو بالی معلوم جزوی واز زنجار جزوی اول هر یکی را جدا کانه سحق کند انکه هر دو را با همدیگر سحق بلیغ کند و با عقاب
محرک با تاریخ محرک کرده باشد جزوی محلول کرده در آب انار ترش تسقیه و تشویه کرده در حل نهد هر دو را تشمیع کند و در قاروره نهد و در دیگی بزرگ بیاویزد
که ربع آن آب بود و در وی سر بیخ بجو شد چندانکه آن سر بهوا کرد و آب شیشه نرسد پس دوا محلول شده باشد بر دارد و بر تیغ عقد کند و در فور این
معقود روغن صفره مدبر و چد بهره درم دو درم و نیم ازین روغن و چد از کلس شب و نمک و عقاب و تنکار و بورق و زنجار و زاج و کبریت
همه برابر برابر این پنج دارو و شعر اسود مقرض مغسول بصفره باز کند و همه را در هم سحق بلیغ کند و تنکیس کند و چنانک یاد کرده شد تشمیع کند پس درمی
ازین بر ده درم قمر القا کند بفضل حق شمس اتابکی کردد و دو دیگر هم کند و فارغ البال بغز رشد باب از خاین حجر الملک خاین حجر آفتاب
خاین زرنیخ بنفش کبریت طریقه تمر کبریت از وی کو کرد چندانک خواهد و برابر وی ملح اندرانی نیک در هم سحق کند پس بر وی آب جوشان بریزد
و رها کند چندانی که ملح حل شود آب را بریزد و باز از نمک باوی سحق کند و باز آب کرم بر وی ریزد و همچنان میکند مثل اول در مکرر کردانیدن
تا شانزده بار که چون آرد سپید شود و هیچ بوی در وی نماند ازین جزوی و از قرار معقود جزوی در هم نیک سحق کند و در مکاه کند بکل کرفته
یکشب در آتش زبل بکذارد و معمر کرده بدان آب مذکور معقود که آن سه کاسه متقطر شده باشد از طلق محلوب و کلس البیض و نمک مکلس و نوشادر
و شب و بورق و نطرون و ملح قلی و ملح البول و زنجار و نار و حجر الملک همه را برابر یک روز سحق کند تا چون کبریت هباکرد و در سیاهی کاسه
کاسه معلوم کند و آتش بر افروزد از بامداد تا نماز خفتن و رها کند هم آنجا تا فردا که سرد شود بر دارد و در فورد کبریت مبیض دیده سه بار ثابت
کند پس درمی ازوی بر مثقال درم طیار اندازد و عقد کند ازین معقود یکی بر صد مشتری و نحاس و غیره القا کند قمر کردد این باب اگر ساختی بکردون
سرا فراختی و اگر اول مجموع املاح را ذکر رفته است بعد از هبا کردن ایشان سه چهار دفعه در آتش ها دی تشویه کند و باز سحق کرده تشویه کند
و بعد از آن نهاده در میان آب فاتر محلول کند انکه بیاض البیض در هم زده تقطیر کند بهتر و لطیفتر آید انشاء الله العزیز باب عمل ابو بکر رازی
بین یدی المعتصم مرارا وقبله تاخذ من برادة القمر عشرین درهما ومن الزئبق اربعین درهما ومن النمة بالسحق مع عشرة دراهم کلس الطلق یشوی مرارا حتی
یتشمع وتثبت بالنوشادر المصعد المحلول ویجفف ویطعم بماء البیض المقطر ولبن العذراء حتی تثبت ثم القی منه واحدا علی ثلثین نحاسا او قلعیا یخرج غایة

انشاء الله تعالی در باب تشویه در تغار بزرک آتش بر کند و صلایه را که ادویه بر آنجا می ساید بر تغار نهد و سحق میکند و چندانک خشک میشود
آب در فورد میدهد تا مشمع شود قال ذو النون مصری رحمة الله علیه فی المنام اجعل الطلق فی قملة وصب علیه لبن الشبرم وادفنه فی الزبل
فانه ینحل باب ترجمه بیند بستاند طلق را و در شیشه کند و شیر حب الملوک بر وی کند و در زبل دفن کند هفت شبانروز حل شود اما
باید که طلق محلوب و مکلس کرده باشد حب طلق معلوم است و مکلس چنانک ملح را میکنند باب عمل مروارید بگیرد مروارید خرد خورد که
او را حب الکحل خوانند و خرد بکوبد و با نمک بشوید و بکذارد تا خشک شود در آفتاب و از کرد و غبار نکه دارد چون خشک شده باشد
در آبگینه نهد و آب ترنج ترش بر وی ریزد و روزی و شبی بکذارد و همچنین میکند و صافی میکند تا هفت روز یا نه روز انکه آب را
از وی صافی کند و او را مانند خمیر ترش شده در جامی پاکیزه نهد و بشوید تا انکه ترشی از وی برود پس همه مس او را در جامی بکستراند و دست
بوی باز نهد و از غبار و باد نکهدارد و رها کند تا خشک شود بعد از آن بگیرد از وی چهار مثقال و جیوه مصعد کرده بنمک اندرانی و قلقند
چهار مثقال و جمله را بهم بیامیزد و با آب خایه خمیر کند تا بقوام الکبیبی آید یعنی با آب مصعد خایه انکه او را در جام آبگینه افکند و بجنباند تا در وی
بکردد انکه او را بحریر باریک بگیرد و بموی خوک سوراخ کند و بجای خود افکند تا خشک شود انکه او را در رکوی نهد یا در پنبه ده شبانروز
و اگر زمستان بود بیست روز تا نیکو خشک شود انکه او را بسایلد تا نرم شود چون خواهد که روشن کرداند بگیرد ماهی را و شکم
باز کند و نغاخه وی بگیرد و با آب کرم بشوید و بوره پس آن نغاخه را بشکافد هر دو سوی و مروارید را در وی نهد و بر شته ببندد و کره بزند
در میان هر مروارید تا دانها بهم نرسند بعد از آن نغاخه را با مروارید در شکم ماهی نهد و بدوزد و بتنور کرم کرم کرده و آتش و خاکستر بیرون
آورده بنهد بر سر خشتی نو و سر تنور بگیرد و مقدار سه ساعت صبر کند انکه سر تنور بکشاید تا سرد شود انکه ماهی را از تنور بیرون آرد
و مروارید را از شکم او بر دارد چنان باشد که دل تو خواهد نوعی دیگر بگیرد مروارید را و بساید با آب ترنج حل کند پس بگیرد
جیوه مصعد و همچنان کند در اثال که تصعید جیوه گفته شد انکه آنرا با این جیوه با ترنج حل کرده خمیر کند بقدر آنچه خواهد چون فندقی یا بزرکتر
یا خردتر و بگذارد تا خشک شود انکه بموی خوک و در لولوی زرین یا سیمین نهد تنک عقد از آن که دانه در کند و او را در طلق حل کرده نهد چنانک
گفته شد و بگذارد تا خشک شود و همچنین میکند تا بدان حد رسد که تو خواهی اما بوقت خشک کردن از آفتاب نگاه دارد و این چیز همچنان
بود که لولو یعنی مروارید معدنی و ازین بهتر درین عمل نگفته اند و اگر خواهی که بغایت روشن شود او را در گوشت ران گوسفند بدوزد و در تنور نهد
تا پخته شود چون گوشت پخته شد بیرون آورد که همچو آفتاب روشن بود در صفت سیاهی مروارید ابو عبید جوهری گوید که ابو یوسف
یمن گفته است در باب مروارید سیاه شدن که بگیرد و در رکوی نه از پنبه تنک و باریک کافور سپید سوده بر وی افکند و آنرا در میان روی
و در آبگینه نه که درا و روغن تخم محلب باشد با روغن زنبق خالص و بر سر آتش بکذارد چندانک سی بار قل هو الله احد بر خوانی بقیاس
جلی کرفته باشد و اگر نیک جلی نکرفته باشد دیگر همین عمل میکن که جلی بگیرد و بلاشک و اگر زیر آن کافور طباشیر قدری باشد بهتر بود و الله
اعلم نسخه مروارید بستاند ده درم مروارید خرد و خرد بساید چون سرمه پس دو دانگ شیرزه و همچندان نوشادر سپید پاکیزه باوی
و زنان پس آب ترشه ترنج در وی کند چندانک زبرش بر آید و در شیشه آبگینه ریزد پس شیشه را بر آتش نهد و بزیرش آتش نرم میکند

تا جون خمیر شود پس دست را پاک بشوید و بکف دست از وی مروارید کرد می کند آنمقدار که خواهد پس بموی خوک سوراخ کند و در
نفاخه ماهی تا آن در نهد و نفاخه را در شکم ماهی کند و شکم ماهی را بدوزد و ماهی را بریان کند در تنور بعد از ان بیرون آرد و بگذارد تا سرد
شود و مروارید از او بیرون آرد و پس این مروارید را با آب صدف محلول و آب نمک تلخ محلول بشوید پس نیکو پاکیزه گردد دیگر باره
همین عمل کند والله اعلم **نسخه سپیداج** بستانند یک وقیه ارزیز و بگدازد و مثقالی سرمه سوده باری بیامیزد و چندانی بگذارد که مرده
شود پس بیرون آرد و با آب و نمک و بیا بساید پس از ان بشوید و آب بر سر بکند و زمانی بگذارد چون آب صافی شود آب را از وی
می ریزد چون آب صافی شود آب را از وی می ریزد و باری چند همچنین میکند تا شسته گردد انگه بستاند از وی چندانک خواهد و برابر
آن زیبق باری بیامیزد و با هم بساید پس شیشه را بگل حکمت بینداید و آن دارو در وی کند و سه شبانه روز بر آتش نرم بر باش کند
بعد از ان بیرون آرد و با آب نمک و بیا بساید تا سپید و پاکیزه گردد چون خشک شود **باب** یمنع احرق النار ان اخذت مرارة بقرة
وزرنیخ احمر وعصارة حی العالم وشب وعمل منه مرهم وطلی فی الیدین منع اذی النار و یوس من یطلی بیده سعود احرام یجد له الما
تخمیر مجرب اگر موی آدمی مقرض کرده و مغسول با کبریت و زیبق متساوی در قاروره کند و بگل حکمت گرفته در میان آتش سرگین
دفن کند ستة تا جمله یکی شود بعد از ان بول مدبر با شب در خورد و چند برابر او و یه مدبر **صفت** بول مدبر از بول یکمن را از شب
چهار یک او نیک بجوشانند که شب در وی محلول شود پس صافی کرده بردارد و بخور و مشوا مذکور و بعد بتنقیه و سحق و تشویه انکه تحقیق کند
و چون بیرون آورد بعد از سرد شدن بیارد جزوی از صابون رقی فرو کرده و سرد و را نیک درهم سحق کند و اگر سحق نکند شاید و در کفچه آهنین
ریزد و صابون مسحوق با شب بر وی ریزد و نیک بدمد تا سوخته شود صابون و غیره انگه بر وی ریزد یک صفر بیض و آن نیز همچنان طبخ کند
بعد از ان بر دارد ثابت و نیکو شده پس اگر بر قمر و زحل منق کرده القا کند در حال صبغ ثابت تمام عیار شود و اگر بیش از القا قشر البیض
محلول با روغن صفره تسقیه و سحق کند که جاری شود انگه القا کند بر صد بر صد و اگر حل و عقد بیست بار باز مکلس بر سد یکی بربا نصد رود
والسلام **باب** در ستدن موی آدمی بستانند دو وقیه یا چندانک خواهد اما موی سیاه باشد نه سپید از ان پانزده ساله
و بیست ساله باشد موی را پاکیزه بشوید و پاره پاره کند بمقراض و زردی خایه چند بدین موی حل کند و بدست بزند تا آمیخته شود
و بعد از ان بر دارد و در دیگی کند و در دهان دیگ جو بها بنهد تا موی بزیر نیفتد و دیگی دیگر در زمین دفن کند و آن دیگ بالایین را
بر سر دیگ زیرین نهد و در میانه سکره دیگی بنهد بر وی سوراخ باشد و بگلی که از خاکستر و نمک و خایه مرغ ساخته باشد مطین کند گرداگرد
دیگ را و آتش بزند از بامداد تا نیمروز و بعد از ان از آتش بردارد و بگذارد که سرد شود انگه بردارد دیگ بالایین را و سکره را
و روغن از دیگ زیرین بستانند بر مثال خون سرخ اینست ستدن روغن موی آدمی که بر کوه طور سینا بود **باب** در صفت ساختن
زنجفر بستانند وقیه سیماب و اما چندانک خواهد و یک وقیه گوگرد و گوگرد را در طاس کند و بر سر آتش نهد تا حل شود و چون حل شد
سیماب را در وی ریزد و بجنبانند تا ناپدید شود اگر ناپدید شد فبها و الا باز بر سر آتش نهد و بجنبانند انگه این ادویه بردارد و در شیشه
کند و شیشه را بگل حکمت بگیرد و بر سر آتش نهد از بامداد تا شب و آتش باعتدال کند تا تصعید شود و چون دود وی منقطع شود

آتش باز گیرد و شیشه را بشکند و بیرون آورد شنگرف شده باشد **صفت زیبق مصعد** بستانند زیبق را و در کف گیرد
و روغن زیتون و خاکستر در او کند و بگارد بزند مرده شود انگه بیارد زاج و ملح و بکوبد و در سکره نهد و آن زیبق مقتول را
بر سر زاج و ملح پوشش کند و سکره دیگر بر او کند و گرداگرد وی بگل حکمت مطین کند و بر سر کوره نهد و آتش کند باعتدال
تا تصعید شود انگه از این مصعد بستانند و در اکسیری که خواهد بکار برد **نوعی دیگر** بستانند زعفران الحدید چندانک خواهد
و بروغن عقاب حل کند بر سر صلایه و بر دارد و در قندیل نهد و در زیر زبل دفن کند تا حل شود چون حل شد بدرارد و در
حل و عقد نهد سه بار بعد از ان بیارد یک مثقال زر مصری و وی را حل کند و از این اکسیر که ساخته است یک مثقال بستاند و سفت
بخش کند چون زر حل شده باشد این اکسیر هفت بار در وی ریزد و بگذارد تا عقد شود بعد از ان دو مثقال بستانند
از این ساخته و بر صد مثقال نقره اندازد بفرمان الله تعالی زر مصری شود **صفت حل طلق** بستانند طلق فضی چندانک خواهد
و بیارد از ان آب که بتغلیه و جص و خل ساخته است و آب انار ترش و آب حامض و این آبها را که ذکر رفت در سکره کند
و طلق را در او کند و سر سکره را بحر بر بگیرد و در زبل دفن کند یک شبانه روز حل شود بقدرت الله تعالی **صفت تصعید**
سیماب بستانند بیست درم سیماب و چندان زاج و چندان ملح و با آب قلیه قدری سحق کند تا سیماب مات شود انگه بر دارد
و در سکره کند و سکره دیگر بر او کند و گرداگرد سکره بگل حکمت مطین کند انگه بر سر آتشدان نهد و آتش بزند از بامداد تا نماز
دیگر تصعید کند در سکره بالایین و بر دارد **صفت ملح القلی** لهذا العمل تاخذ رتد فه و تجعل فی کوز جدید و تصب علیه غمرة ماء
وتجعله احیانا فی الشمس واحیانا فی الظل کما رشح فهو ملح القلی حریف ابیض خذ منه واستعمل بحاجتک **صفت حکمت** بوره و بسکل
کو بفند و موی بز و پنبه و تنب بر خاک اضافت کرده بکوبد و خمیر کنند و رها دبلوط تا یک دو روز در عقب بکذ یکو و بسم کو سفند
تا مفض خرد بر بند **باب حل زیبق** و هو من شریف الاعمال اعقد الزیبق بروائح الاسرب حتی ینعقد جیدا ثم خذ مثل ربع الزیبق
کلس قشر البیض و مثل نصفه عقاب فاسحق الجمیع حتی یتداخل بعضه بعضا ثم فرقه بین قدحین مرارا کبیرة و کلما زدت فی تعریفه کان اسرع
بحله فاذا اجتمع فحله کیف فانه یاتی کما ترید انشا الله تعالی **باب حل طلق** اسحق منه مایة درهم واحد حلست طیب و تحل فی الزبل
فی سبعة ایام اسحق به الزیبق المعبط ساعتین و تشویه فی نار لینة ینعقد حجرا القی منه درهما علی مثقالین رصاصا **باب** اگر خواهد که توتیا را
تدبیر کند که فاسد نکند او را بکوبد و در شیشه کند و در روغن بادام تلخ چهل روز در آفتاب بپرورد بعد از ان با ادویه تجفیف چنانک
رسمست بسازد زیرا خشک نباید و نرم باشد **باب تلیید** در خشکی اجساد هر جسدی که آید بستانند سره پاچه و بکوبد نرم و آن
جسد را که خشک آمن باشد صحیفه سازد و از بن سرپاچه کوفته تلحیف کند نرم گردد همچون شمع و لطیف شود دیگر نجاسه سنگ که سپید
باشد خرد بکوبد و آنچه از اجساد خشک آید گداخته در وی ریزد سخت کرت اگر نحاسه سنگ آنچه سپید باشد چند فندقی سازد میان
تهی و در بنج درم زیبق در وی پر کند و در گل بوته گیرد و بر آتش نهد و بدید عقد شود چنانک محکم گردد و مطرقه بخورد و نشکافد **باب**
در رنگ دادن عطارد بستانند بیست درم روسی زرد و خایه قوی پخته و بیست درم زرنیخ کوفته و بیخته و آن همه را در شیشه کند

که بگل حکمت گرفته باشد و او را بر سر آتش نرم نرم نهد که بدو جوب بر انوزد و دهن شیشه را کشوده دارد تا بدان وقت که
آب زرده خایه برود و بعد از آن سر شیشه را محکم بگیرد و سه شبانه روز برین نسق که گفته شد آتش میکند بعد از شبانه روز شیشه را
فرو گیرد و عطارد را فرو برد در غایت سرخی باشد و سستی اعضا بر قرار اول باشد اگر کسی تواند این عطارد رنگ کرده را عقد کردن
زری باشد سرخ **باب** از کتاب مولانا ولی الدین بتوقات در نرم کردن زر و نقره جون از دارو ها خشک آید بستانند
تنکار و نمک قلی و بوره از هر یکی ده درم و جمله را در دیک کند و آب صافی بر وی کند جندانکه سه انگشت بالا شود و بجوشانند
پس آبش را در شیشه کند و جون بزد با فتاب نهد و پاره خون بز با آن آب شیشه بیامیزد و بگیجه بسیار بجنبانند و با فتاب گرم نهد
تا خشک شود و زر و نقره را گرم کند و در ان نرم کرده بیندازد نرم گردد **باب زعفران الحدید** یوخذ من برادة الحدید عشرین مثقالا
و عشر دراهم نوشادر و یسحق بالخل المقطر و یکلس بهما و یبقی لاجسم له هذا هو زعفران الحدید و هو رکن الثانی من فایدة مولی العالم جلال الحق والملة
والدین قدس الله سره اگر زعفران الحدید را برین موجب سازد بهتر باشد بستانند صحیفه آهن و بستانند دیگی که همان قدر در گنجد و آنرا
در انجا نهد و زیر و بالا املاح سبعه پر کند و دهن دیک بگیرد و در آتش نهد کشبانه روز و از انجا بدر آورد و آهن اندکی مانده باشد و کوچک
شده باز بهمان قدر دیک نهد و باز املاح بر سر کند و باز در آتش نهد و باز بدر آرد کوچکتر شده باشد باز در دیک کوچک نهد سه نوبت چنین کند
و آهن را زعفران الحدید کند بهتر بود و مجرب یکدرم ازین زعفران الحدید بر بانصد قمر صبغ دهد و شمس گرداند و جون بزنجار را ساخت
و زنجفر بیامیزد بیشتر کند **باب عقاب الاحمر** بستانند بجز و عقاب و در سرکه سحق کند تا همچو خمیر گردد بعد از ان در قرع و انبیق
کلاب گران مقطر کرداند و اگر قرع نباشد در سرکه حل کند و بنهد بار تقطیر کند از کاسه بکاسه آب سرخ عقاب حاصل آید والله اعلم
و جون زنجفر ثابت و راسخت زنده و زعفران الحدید مدبر شده باشد بستانند از هر یکی جزوی جنانکه متساوی الاجزا باشند
و بهم در آمیزد و از آب محمر ایشان را تسقیه و تشویه در خورد دهد تا هر سه رکن یکی شود و امتزاج کلی بذیرد و بوقت آنکه خواهد
طرح کردن بهار درم قمر یکدرم از راسخت که زنده کرده باشد و منقی شده بیامیزد تا بوزن شمس گردد بعد از ان ازین اکسیر بر ان
قمر طرح کند بقیاس و به بیند که یکدرم اکسیر بر جند قمر میرود و شمس میگرداند تا آن وقت که معلوم گرداند که یکی از اکسیر بر جند قمر
میرود و شمس میگرداند بعد از ان که محقق شود جنانکه فواید بکار برد اگر در ساختن این عمل تقصیر نکند بی شک بمراد برسد انشاء الله تعالی
باب تقریب روسختج را صد بار در دهن بیض اما در دهن شور با زیت یا بزرطقی کند و در هر ده بار قدری روغن دیگر بعد از ان
بکوبد و بهمجندان بوره زرگری استنزال کند یکبار بعد از ان با هم جندان نقره بیامیزد با هر زری که خواهد مناصفه کند که عیار سوری باشد
و زیادت بحسب نیکویی زر و بسیاری آن اول بنجاه بار در روغن زیت طفی کند و بنجاه بار در روغن بیض و در هر بار روغن بدل کند
و بیست بار در مرزهره گاو و بعد از ان با هم جندان بوره زرگران مست یکبار استنزال کند بعد از ان بستانند ده درم ازین
راسخت و یکدرم زعفران الحدید و بهم بگدازد و بستانند جندانکه همه زر مصری و مجموع را با هم بگدازد و تمامت بعیار زر مصر شود
و بهر زر که بیامیزد بعیار آن زر شود   زعفران الحدید بستانند برادهٔ حدید و ملح طعام بر صلایه سحق کند و آب بر سر ریزد

تا آن وقت که سوا و برود و همجنان آب بر سر می ریزد و سحق میکند و آب سیاه را از صلایه فرو ریزد تا نیک پاک شود و خشک کند
و در آب عقاب و خل که مقطر کرده باشد سحق کند و تشویه و تسقیه کند در آفتاب تا آن وقت که زعفران شود صفت روغن بیض بیضه را
بپزد تا زردی قدری قوی شود همه را بکوبد و بازهره و علاج هم بیامیزد و تمامت را در رکوی بندد و در گل حکمت بگیرد و در آتش قوی
یکشبانه روز بنهد از بعد از ان بیرون آورد و باراسخت زحل مرکب صحیفه کرده تکلیف کند زر گردد اما از نوشادر سیاه شود
و در آتش هم سیاه شود الا اگر زحل راسخت را تنقیه کند شاید که بد را بخته شود **باب تبییض نحاس** بستانند زرنیخ اصفر که نیک پاکیزه
باشد که در وی سنگ و خاک نباشد آنرا بر صلایه سحق کند بعد از ان آنرا بعسل مصفی بپزد بر آتش نرم تا عسل بر وی نسوزد جون عسل
سخت شود بعد از ان علم را از عسل سوخته تمیز کند باز بکوبد و بر صلایه سحق کند این بار بطین بیامیزد و هم بطین باز بهمان نوع بپزد
جون طین نیز سخت شود و دود بدر آید آنرا نیز فرو آورد و سرد شود بعد از ان تمیز کند و با آب بشوید این بار بکوبد نیک سخت شده
باشد کبود در رنگ آبگینه صفت اما در وقت القا زنهار تا بی لعاب القا نکنی و هم بخارش نباید که بد رآید القا کند برش بجوشانند
و هم اندران نگه دارد اگر اندک کند کبود شود و اگر بیشتر کند بسوزد اول اندک جیزی تجربه کند که خطا نکند تبییض نحاس اینست اگر بقمر
مناصفه مقابله کند بعد از هزار سال متغیر نشود و قایم القار باشد و از آتش خالص بدر آید مقصود ازین تجربه اینست که وقت می باشد که
جمله جیزی را سنت می افتد یکدرم تا سی درم می پذیرد و اگر جوهر بفوق نباشد بیست و پنج قبول میکند و از بیست نمی ماند اگر
جنارک نباشد در زرنیخ اندرون احتیاط از جنارک است والله اعلم اما علم را علامت اینست که تو تو باشد همجون طلق جنارک بی رک
بی تو باشد والله اعلم **تنقیهٔ مشتری و زحل** تقریر سید بهجت حی العالم مشتری را بگدازد و ملح مکلس بر سر ریزد تا همجون
خاک شود و آنچه بماند و خاک نشود باز بگدازند و ملح مکلس بر سر ریزد تا تمام همجون خاک شود بعد از ان در دیک کند و در سرکه بجوشانند
جندانکه سواد و جرک برود و در هر بار که سرکه بدان کند باز ملح مکلس اضافت کند و همجنان بجوشانند تا غایت که هیچ سواد نماند و علامت
رسیدگی آنست که جون مشتری و زحل مطهر شود بر صلایه نهد و ماست بر سر ریزد تا با مداد اگر زنگ نگیرد داند که نیک پاک شده است
و اگر زنگ بگیرد باز غسل را از سر گیرد و جندان بجوشانند که جون ماست بر سر ریزد تا بامداد بگذارد زنگ نگیرد و ماست بر قرار اول
باشد پس داند که نیک پاک شده و صریر و توده و سواد رفته باشد بعد از ان مشتری را حل میکند و در آب حی العالم می ریزد تا آن وقت که بقوام
آید و تمام خالص شود و جندانکه بیشتر حل کند آب حی العالم ریزد بهتر باشد و نیکو آید و اگر درین عمل نحاس منقی باشد شاید **باب تقریب**
امیر سید در بیاض بستانند یک جزو زرنیخ مبیض و یک جزو عطارد معقد و جزوی برادهٔ قمر مکلس و جندانکه همه آب عقاب و کلس بیض
در خورد دهد تا جمله یکی شود و در شیشه کند و دهان شیشه را محکم بگیرد و دو جاه بسازد بمقدار دو گز طول و دو گز عرض و سبوی در انجا دفن کند پس
سبو را بیرون آورد و بجای آن شیشه را بیاویزد جنانکه شیشه بزبل نرسد و بر سر جاه جوبها نهد و بجوشانند و بهر هفت روز شیشه را از زبل
جاه اول بیرون آرد و در زبل جاه دوم بطریق اول بیاویزد و زود از جاه بیرون آرد و در جاه دیگر نهد جنانکه هوا نرسد تا سه جهار هفته حل شود
و اگر حل نشود باز در جاه آویزد تا وقتی که حل گردد بعد از ان بیارد دیگی بزرگ بر خاکستر کند و در میان دیک شیشه را بنهد جنانکه جهار انگشت

خاکستر میان شیشه و دیگ باشد و در آتش نهد چندانک خاکستر گرم شود شاید که بدو شبانه روز عقد شود و شیشه را بدر آورد و در
آفتاب بیاویزد قریب ده پانزده روز بعد ازان ازین مدبر یکی بر سپید ده درم نحاس طرح کند قمری گردد اول امتحان کند بر قیاس اگر
خشک آید نحاس زیادت کند و اگر نرم آید و کبود باشد اکسیر زیادت کند تا بقرار آمدن و نیکو شدن **تصعید زرنیخ** بستاند بیه کرده گاو جوزی
و زرنیخ جزوی با هم بکوبد تا خمیر شود و در دیگ آهنین نهد سفالین نیز شاید الا آهنین بهترست و دیگ را در آتش تون حمام نهد و بیرون
آورد و با آب نمک طعام بشوید و همچنان مکرر میکند تا سپید شدن تا مدت چهل روز سپید شود لیکن که بکمتر از چهل روز سپید شود و اگر
آتش تون نباشد آتش بلور تنور هم شاید چون زرنیخ قرص سپید شده باشد بستاند نیمه آن سپیداج و نیمه سپیداج راسخت و چندانک
راسخت استخوان سوخته همه را بهم سحق کند و در زنجفریه نهد و زنجفریه را تا آنجا که دارو ریخته است بگل حکمت گیرد و آتش قوی کند تکشبانه روز
تا تصعید شود و اگر تصعید نشود کند چون بدین درجه رسیده باشد زرنیخ بیض محسب یکدرم بر شصت طرح کند نقره نیکو آید و مر اکسیری که
بر جسدی طرح خواهد کردن مثلا اگر اکسیری باشد که یکی بر صد رود باید که اول یکی از اکسیر بر ده درم جسد طرح کند بعد ازان این پانزده درم را
بر نود درم طرح کند تا نیکو آید و اگر اکسیر زر باشد که بر قمر طرح کردن در چهار درم قمر یکدرم نحاس منقا بیامیزد تا بوزن زر آید بعد ازان
اکسیر طرح کند چنانک اول یکی بر ده درم بعد ازان پانزده را بر نود درم طریقه طرح اینست و در نخهها بهتر از نحاس آر و بار دیگر نیست

باب تقریب ابر سپید بستاند بوته زرگران و بسرایقون یعنی سرنج و سپیده تخم مرغ و از اندرون بمالد و در آفتاب خشک کند
و بستاند دو درم آبگینه خرد سوده و درین بوته نهد و بالای آن نیمدرم سپیداج و بستاند دو درم براده قمر و بدو درم زیبق ملغمه کند
و درین بوته نهد و بر سر سپیداج و نیمدرم سپیداج دیگر بر بالاش نهد و نیمدرم راسخت بر سر سپیداج نهد و دو درم آبگینه
باز بالای راسخت نهد و سر بوته را بگل بوته محکم بگیرد و خشک کند و در آتش تون نهد یکشب و بامداد بدر آرد و بستاند بوته دیگر
و باز دو درم آبگینه درین بوته نهد و بالای نیمدرم راسخت مغربی و بالای راسخت نیمدرم سپیداج نهد بند پیراول و چهار درم زیبق
بران ملغمه که از بوته اول بدر آورده باشد اضافت کند و باز یکشب در آتش نهد و بامداد بیرون آورد و باز در بوته دیگر بتدبیر
اول بنهد و هشت درم زیبق دیگر اضافت کند و باز یکشب در آتش نهد و بامداد بیرون آورد شانزده درم شده باشد و بستاند
شانزده درم نحاس منقا و بگداز اند و شانزده درم نقره دیگر بهم آمیزد و بران شانزده درم ادویه مدبر نهد چهل و هشت درم
نقره خلاصی بیرون آید نیکو چنانک هیچ قیلی نباشد هر بارکه بوته را بدل کند همچنانک اول ذکر رفته است بوته را بسریقون و سپیده
تخم مرغ از اندرون بمالد و در آفتاب خشک کند و دو درم آبگینه درین بوته نهد و بالای راسخت نیمدرم راسخت مغربی سوده نهد
و بالای راسخت نیمدرم سپیداج نهد و چون براده نقره و زیبق بر سر ادویه نهاده باشد باز نیمدرم سپیداج بر سرش نهد
و بالای سپیداج نیمدرم راسخت و بالای راسخت دو درم آبگینه نهد و بگذارد یکشب و بوته آن قدر باید که ادویه پر شود و تهی نباشد
و اگر بوته بزرگ باشد ادویه را و براده را و زیبق را برین موجب که گفته شد زیادت کند هم شاید و اگر بوته چند بسازد
و یکبار بهمین قدر که ذکر رفت در هر بوته بنهد بهتر آید تا بیشتر ساخته باشد **شرح** تبییض زرنیخ در عمل بیاض از تقریر سپید

بستاند بیه گرده گاو و اگر بیه گرده گاو نباشد بیه گاو جوزی و زرنیخ جزوی خمیر کند و در دیگ سفالین و دیگ آهنین بهتر باشد و دیگ را
بگل حکمت بگیرد و در میان خاکستر سرد نهد تا نیمه دفن کند و گرداگرد خاکستر آتش تون ریزد دراز بامداد تا بامداد دیگر بگذارد و بیرون
آورد و روغن که سیاه شده باشد بریزد و آب گرم در دیگ ریزد و بشوید تا سیاهی زرنیخ برود و دیگ پاک شود و باز روغن
بیه گاو گداخته بر سر ریزد چندانک چهار انگشت بلند باشد و باز در خاکستر سرد و آتش مثل اول ترتیب چهل بار چنین کند تا سپید
شدن همچون شمع چون سپید شده باشد در بن دیگ و چون آب گرم خواهد شستن قرص را آهسته از دیگ بیرون آورد
تا قرص نشکند و سر و روی قرص را با آب گرم بشوید تا چرک برود و باز در دیگ کند و روغن بر سر ریزد تا آن غایت که تمام
سپید شود و در بار آخر آن قرص را در روغن با چه بجوشاند یکبار تا نرم گردد بعد ازان که تمام شده باشد باقی ادویه که در باب
عمل بیاض نوشته است بیامیزد والله اعلم **باب تقریب سپید** در ساختن زنجفر که در بازارها فروشند بستاند یکمن زیبق
و چهار و نیم گوگرد و گوگرد را در دیگ کند تا بگدازد بعد ازان زیبق را در ان گوگرد گداخته ریزد چون ریخته باشد سر دیگ را بگیرد و یکساعت
بگذارد اما بیشتر بعد ازان بیرون آورد و خرد بساید و در زنجفر تصعید کند زنجفر نیکو بیرون آید **باب** تذکیر از حجر مکرم چنانک ببالاند
روغن بگیرد و با حجر مکرم بیامیزد و جسد را گرم کند و دران روغن بزد و بعد ازان استنزال کند شمس سوری گردد **باب تبییض**
بستاند حجر مکرم که در سه اثال عقد کرده باشد سی درم و در سه کاسه کند در هر یکی ده درم و جسد گرم کرده در هر کاسه سه بار طفی کند
قمر گردد در باب حجر مکرم را چو در سه اثال کرده باشد و در کوزه نو نهد و کوزه را در میان حجر مکرم خام نهد تا حجر معقود که در میان کوزه است
حجر خام بخود کشد و بدان رطوبت حل شود چون حل شده سی درم ازین محلول در سه کاسه کند و جسد را در هر کاسه ده بار طفی کند قمر خالص گردد
و باسی چنانک هیچ متغیر نشود انشاء الله تعالی **باب تقریب سپید** بستاند این نمکها را که ذکر میرود ملح بول ملح طعام نوشادر اندرانی
ملح قلیه بوره نطرون مستوی الاجزا و چندانک جزوی املاح زرنیخ هم چندان همه املاح و زرنیخ براده مس تمامت را در دیگ
و سرکه بر کند و بجوشاند چندانک سرکه سیاه شود بریزد و عوض سرکه تازه در دیگ کند تا آن وقت که دیگر سرکه سیاه نشود و بقرار
اول باشد و هیچ سوادی در وی نماند بعد ازان املاح و زرنیخ و براده مس یکباره جسد شود و در بن دیگ بماند آنگه آن جسد را بشکند
و در بوته کند و در بوته بجنباند تا حل شود و بریزد و ازین قمر مدبر بستاند جزوی و جزوی دیگر قمر و استخراج کند قمری شود خالص و نیکو
چنانک خواهد خرج کند و در آتش ثابت باشد **باب در باب** تکلیس ملح در کوزه سفالین کند و در گل حکمت گیرد و در آتش
تون اندازد بعد از یکشبانه روز بیرون آورد مکلس شده باشد اگر درین عمل زرنیخ را بیشتر بروغن کند چندانک روغن دیگر سیاه
نشود بعد ازان با ملاح بیامیزد بهتر باشد و نقره نرم آید زرنیخ را پیش تصعید باید کرد که در هر روغن که باشد طبخ کنند و روغن که سیاه شود
بریزند و نو روغن در سر کنند تا آن غایت که سپید شود نیکو بعد ازان تصعید کنند که خشک نکنند و نقره بوقت طرح کند **باب تقریب**
صدر فخر الدین ارتق المنشی التوقاتی مجرب تصعید زرنیخ زرنیخ جزوی و براده نحاس جزوی هر دو را سحق کند و در کوزه نهد و بگل حکمت
بگیرد و سر را محکم کند در آتش هیمه و زبل یکشب در تنور نهد و بامداد بیرون آورد و تصعید کند در میان دو کاسه از اول روز باز تا اول

بستاند بیه

روزی دیکر باز میان مصعد را با آنچه در کاسهٔ زیرین مانده باشد بهم بیامیزد و باز تصعید کند تا سه کرت بکند انکه مصعدش را
با چندانی دیکر سپید بیامیزد و بتحقیق مشغول کردد بدین صفت در شیشه کند و سر شیشه را با پنبه بکیرد و در کوزهٔ کند تا جمله بکلوی شیشه
جمع شود بعد از ان تصعید زیبق کند بدین صفت عطارد جزوی و زاج تبریزی جزوی و ملح شوی جزوی و این مجموع را با هم دیکر سحق کند
و باب قلیه تسقیه و سحق کند تا عطارد بمیرد بعد از ان این ادویه را خشک کند و در تصعید نهد چنانک در زرنیخ کرد سه کرت و چون تکرار میکند
بارضه بهم می آمیزد تالیف ارکان علم مدبر جزوی طیار مدبر جزوی برادهٔ قمر جزوی این مجموع را بهم سحق کند و از راسخت بوته سازد
و در انجا نهد و در زمین کویی کند و بوته را دران میان نهد و سر بوته را براسخت بکیرد و بالای بوته خاکستر بر کند و آتش کند از بامداد
تا بامداد دیکر بعد از ان بیرون آورد و در میان بوته یکباره قرص شده باشد از انجا طرح کند یکدرم بر دو درم نحاس چون نحاس را
تنقیه کرده باشد بعد از ان طرح کند قمر کردد و آن قمر را چون در خلاص نهد یکدرم برود و یکدرم خالص بماند چنانک بسر خود قمر باشد
خالص و محتاج استزاج نباشد بعد از اتمام بزرکران و بعد تا در خلاص نهد و صافی را بستانند بوتهٔ راسخت نوشادر را در اب حل
کند و راسخت بکوبد و بهم بیامیزد تا مثل کل شود و بوته سازد و بکدازد که بهم زنکار شود و محکم کردد باب فایده من خدمت
المولی جلال الحق والملة والدین قدس سره یوخذ علی برکة الله و حسن توفیقه من الزنجفر عشرین مثقالا و یسحق ناعما و یضاف الیه
عشر مثاقیل من الکبریت الخالص و عشر مثاقیل من الزاج القبروسی الجید و عشرین مثقالا من الراسخت الجید و عشر مثاقیل نوشادر
یخلط الجمیع و یسحق ناعما و یقطر فل جرها دق و یسقی به و یسحق مرارا حتی یتکلس و یجفف الی عشرین مرة بهذا رکن الاول و بعده یوخذ من
برادة الحدید عشرین مثقالا و عشر مثاقیل نوشادر و یسحق الحل المقطر و یتکلس و یتهبا و یبقی لا جسم له بهذا سو زعفران الحدید و هو رکن الثانی
ثم یوخذ من الرکن الاول مثقالین و نصف و من الزعفران الحدید مثقال و یوخذ من الذهب نصف مثقال مکلس و یضاف الجمیع
و یسحق سحقا عنیفا و یسقی بدهن صفار البیض مرة و دهن الشعر الاسود المغسول المقرض مرة و یشوی فی الاقداح المطین علی النار حتی یجری
و یذوب الواحد علی مل من الحجر من غیر حل و عقد فان حلته و عقدته فالدرهم علی ماته الدرهم من حجر الالهی تنقیهٔ نحاس از تقریر
شمس الدین بتوقات بستانند فلفل و نوشادر و بهم بیامیزد و بکوبد و کوبهای کوچک کوچک بسازد و صحیفهٔ نحاس سفت بار
کرم کرده در نمک زده در سرکه اندازد تا سپید شدن نیکو در تنقیه اسب به از بن تنقیه نیست بسیار ساخته اند و دیده والسلام
باب دیکر بستانند زرنیخ ذهبی یک وقیه ورق ورق جدا کند و بها و ن نیک بکوبد قلعی یک وقیه سرب یک وقیه
مرد و را بسوهان براده کند یک سعد بوست کنده که آنرا ترکان طوبلاق میکویند اول بوست بدر آورده آنرا بسوهان بزند
بستانند صابون رقی چهار وقیه و بکار دبترا شد که همچون آرد شود بستانند هشت وقیه روغن زیتون و در دیکی کند و آتش نرم
بر سر آن بیفروزد و صابون را در انجا ریزد و بهم زند چون یک جوش بزند فرو کیرد و مانند ماست قوی میشود انکاه بیارد این
زرنیخ و قلعی و سرب و سعد را که بسوهان زده است بهم بیامیزد و نیک عجین کند بروغن مذکور بعد از ان بستانند دیکی و بکل حکمت
مطین کند و سرش را نیز همچنان بعد از ان تنور کوچک بسازد آن قدر که دیک در کنجد و چندان آتش کند فحم از بنه بکذرد این دیک

مطین را باز بکل حکمت استوار کند و همچنان سر تنور را بکل حکمت بمالد و کرد اکرد بکل بمالد و کلوهٔ تنور را استوار بکیرد
و بکل محکم کند این دیک را تا نماز دیکر بدین صفت کند و تا چاشتی برین قرار باشد چاشتی بدر آرد و از این روغن
زیتون قدری بر سر آن بیندازد و باز از ین چاشت تا نماز دیکر همچنان کند و سر بار از ین روغن بر سری اندازد و بر صلایه
بیزند زفت بارهٔ سیاه باشد انکه باز بدیک می اندازد بدین صفت سحق میکند چون در دیک خواهد کردن از ین روغن
بر سری اندازد و سه بار که از ین روغن بر سری اندازد اندک اندک زیادت میکند تا چهل روز سقا و نوبت میشود و در میان چهل
روز بعد از ان اکر ده روز بکذرد اما دوازده روز این زفت را چون بر داری از صلایه روی زیرین نقط نقط همچون
سپیداج باشد و همچنین هر روز دو بار بدین صفت بدر آورد و سحق کند و باز کرد کلوله کند روغن بر سر نهاده بدیک
نهد بعد از روز چند دیکر آن نقطهٔ که سپیداست بخلوقی بدل شود چون آنرا بدیدی بدان که چیزی حاصل خواهد شد
چون وعده بر آمد بعد از تمامت چهل روز دیک را بدر آورد و سر دیک باز کند نکاه کند همچو انکور سوخته بیند باو شش
بزند آنرا بریزد و روح را در بن دیک به بیند که همچون قرص ماهی درخشد چون بکشی همان یک وقیه روح را بستانند و بر صلایه
سحق کند چنانک همچون توتیا خرد شود و انکه رنک رما دی کیرد و بعد از سحق در شیشه کند و نکاه دارد و بعد از ان سرب را بستانند
صد درم در بوته حل کند و یکدرم بر صد درم اندازد باب عمل صاروج که وصل قرع را بکیرد و دفع بستانند کلس اضافت
کند با دی شیر و اندک زیت کرم و سپیدهٔ خایه و سحق کند تا بغایت آمیخته شود و وصل را بوی بکیرد و بکذارد که خشک شود
بستانند از بنیر دو ثلث و از کلس یک ثلث و در صلایه سحق کند بغایت تا نرم شود و این را سرشم کویند بر دی و کرمی بکیرد
و در حال چون ساخته بود وصل را بکیرد الله لطیف بعباده یرزق من یشاء بغیر حساب جسد بروح بنفس بعقل
بستانند بعون الله جزوی از جسد مکلس و جزوی روح معقود و جزوی نفس مصعد و جزوی نوشادر ثابت کرده چنانک جمله
متساوی الاجزا باشند بعد از ان این مجموع را در کاسه کند و چندانک وزن جمله آب نوشادر محلول باوی ضم کند و کاسهٔ دیکر
متساوی بر سر آن کاسه نهد و بکل حکمت استوار کند و در آتش فلکی دفن کند یکشبانه روز بعد از ان بیرون آورد و باز دیکر
مقدار اول نوشادر محلول در او نهد و بانه در آتش نهد چنانک اول دفعه کرده بود باز همچنان کند تا انکه که جمله یک جسد کردد
و بستانند من حجر اعظم مقدار نهٔ اخلاط و در آتش نرم تسقیه کند و باز عقد کند تا حل کردد و غوص کند درمی بر صد درم زهره
برود انشاالله تعالی صفت تکلیس جسد بستانند قمر دو درم و مشتری یکدرم و زحل یکدرم اول قمر را بکدازد و مشتری را دراو
اندازد و بعد از ان زحل را دراو اندازد و بکدارد تا سرد شود و سحق کند چندانک هبا کردد بعد از ان بستانند بوزن این سه
عطارد و با جساد مدبر ملغمه کند و نمک و آب صافی سحق کند تا تمامت سواد از وی برود چون سواد برود در آتش نرم بدارد تا عطارد
بیرون رود و جسد مکلس بماند انشاالله تعالی صفت عقد روح بستانند قلعی یکدرم و زحل یکدرم و مشتری را بکدازد
و زحل را بر وی اندازد و بعد از ان دو درم عطارد و الا چهار درم به باشد بر وی اندازد تا عقد شود بعد از ان با نمک آب

سحق کند چنانک تمامت سواد و شین زایل کرد و سپید و صافی نماید انشاالله تعالی صفت تصعید نفس بستانند زرنیخ
زرد و سرخ متساوی الاجزا و بهم بیامیزد چنانک میداند بعد ازان با نمک محلول چنانک تمامت املاح دروی باشد بجوشانند در آتش
نرم تا سپید شدن و در جوشانیدن تقصیر نکند چون سپید شده باشد بستانند و من حجر معظم و بدان و من جوشانیده ثابت کرداند
تا حدی که بوزن خود روغن بخورد و چون خورده باشد ثابت کرد انشاالله تعالی صفت عقاب ثابت کرده بستانند ملح بول چندانک
خواهد و بوزن آن و من حجر در خورد آن ملح دهد چنانک جاری باشد و آنرا نوشادر الحکما خوانند و باید که بوزن ملح بول نوشادر
و شب یمانی متساوی الاجزا کرده باشد و من را در خورد ایشان دهد والسلام صفت ماء الحیوة بستانند ازین ملح ثابت
و در مصران گوسفند حل کند و باید که بوزن جمله باشد و مجموع را بهم بساید و در کاسه نهد چنانک ذکر رفت حل و عقد کند بعد ازان
بکار دارد درمی بر صد برود و اگر چنانک بار دیگر حل کند بر سیصد برود و اگر چنانک حل و عقد ثابت کند بر پانصد برود چنانک هرگز
متغیر نشود انشاالله تعالی و باید که حجرین را از نر و ماده حاصل کند چندانک تواند و در کار جهد باشد و از ملالت پرهیز کند در
ساختن ملول نشود تا بهم منکر گردد والله المستعان بخدای وجود که به ازین طریقه نباشد و بکسی بدین روشنی نداده ام نگاه دارد و چون
بحاصل آید حصهٔ درویشان بدهد انشاالله العزیز ترکیب زهره مع زحل بجهت طرح تقریر رسید بستانند ده درم راسخت
و ده درم زحل راسخت را بکوبد و زحل را براده کند بعد ازان راسخت را سه قسم کند و یک قسم را با آن زحل براده بگدازد و نوبتی دیگر
آن گداخته را با یک قسم دیگر بگدازد و سیم نوبت همچنان تا سه نوبت راسخت بزحل گداخته کند امتزاج بذیرد نیکو لایق آن باشد که
اکسیر بر وطرح کند بوزن ذهب آید بغیر ازین بر مسی که اکسیر طرح کند نیکو نیاید و بوزن شمس نباشد و هر اکسیری که طرح خواهند کردن
باید که درمی اکسیری را در یکدرم نقره صحیفه کنند و بهم آورند و طرح کنند و ازان زر نیز همچنانک ازان نقره و زر خمیر است که البته بی زر و نقره
اگر اکسیر طرح کنند نیکو نیاید خمیر اینست فافهم والله اعلم باب در عمل مغربیان بگیرد حی العالم را بسیار و مشتری را در اینجا
بجوشانند چندانک بقوام آید و قمر گردد و مغربی همین قدر اشارت کرده است باقی بوقت طبخ و تجربه معلوم گردد اگر محتاج باشد
اول مشتری را بطریق زیبق غسل کنند و بعد ازان در اینجا بجوشانند و تجربه کنند تا مقصود حاصل گردد مغربی تقریر کرده است که آب
حی العالم مشتری را قمر میکند الا کیفیت عمل را نگفته است تجربه توان دریافتن گونه دادن بگیرد از راسخت یکجزو و از عقاب
یکجزو و نمک دو جزو و بعد ازان بگیرد گل بخاری و نوشادر متساوی و یکبار دیگر گونه دهد تمام شود انشاالله و بدانک چون این آب
غلیظ سرخ حاصل شد و خواهی که خشک کنی تا از ریختن ایمن باشی برابر آفتابش نه تا خشک شود و نگاه دار والله اعلم تعتیق دراهم
تم خرد کرم را آتش در انجا زنند بعد ازان پنبه دانه بر سر آن نهند و درم را بر روی پنبه دانه بهم بگسترانند تا بدود آن سیاه شود انگه از
روی بار روی دیگر کنند تا آن روی نیز سیاه شود انگاه دست بران مالد تا سیاهی سکه برود و ازان باقی بماند نسخهٔ یکی با یکی
استنزاج حق بستانند ده درم براده زهره و در دیگ ابگینه داده کنند و بستانند یکدرم نمک طعام و یکدرم نمک قلیه و اگر نباشد ده درم آب قلیه
عوض نمک قلیه و یکدرم نمک اندرانی و یکدرم شب و یکدرم زرنیخ و این جمله را با براده بیامیزد و در دیگ کنند و دیگ را پر حجر مکرم کنند

و بجوشانند چندانک آن جمله نمکها برود و بعد ازان بار دیگر هم چندان نمکها اضافت کند و سیم بار همچندان و چندان بجوشانند در
باری که حجر مکرم فانی گردد چون سه بار جوشیده باشد براده سپید شود در بوته کنند و بگدازند و سپیدی بیضهٔ پخته بر سر
اندازد چون بریزد در شیر ریزد سه نوبت بگدازد و در شیری ریزد بعد ازان وزن کند چندانک براده مانده باشد قمر صافی
بر وا اضافت کند و بگدازند جمله قمر خالص گردد و بوقت آنک در شوشه ریزد و سبیکه خواهد ساختن در شوشه شیرهٔ روغن و اما
قدری سرمه بریزد قمری گردد خالص که بر و پای از آتش جدا شود و تغیر نگردد انشاالله تعالی باب بنسخه یکی با یکی بطریق
اکسیر بدان ای عزیز وفقک الله که حصول شریف از برای نفوس و تربیت و ترقی انسانی باید و الارواح سر ارواحی را جسد
ظاهر تیسر میشود و بدان مقصود خود حاصل میکند والله بستانند جزوی حجر مکرم و این ارواح سازد بستانند جزوی از زهرهٔ منقا و آنرا جسد
سازد و بستانند جزوی زرنیخ زرد و جزوی زرنیخ سرخ و جزوی منقا از فرار و با جزوی از قلعی عقد کند و این جمله را با روغن مشق سحق کند
و در کوزهٔ فقاع کند و کوزهٔ فقاع را سر نگون در زمین دفن کند تا گردن و سماری در و بان کوزه راست کرده باشد بعد ازان مقدار سیصد
شصت درم انگشت را بر سر این کون نهد و آتش زند و بدان آتش تا سرد شدن بگذارد و چون بیرون آورد درمی ازین جوهر با ده درم حجر و ده درم
زهرهٔ منقا القا کند یا یکدرم تنکار بعد ازان نگاه دارد که ابدا و ازلا تغیر نشود والله المستعان و انکار را ازین زیاده بر خود راه ندهد
والا زیان آورد و جز این همه بدنامیست هرچه خواهی کرد و جز این طریق طریق دیگر مکن باور باب بستن زیبق بستانند قلعی
یکدرم و زیبق ده درم و قلعی را براده کردانند و با زیبق بیامیزد تا ملغمه شود پس بستانند سرکه کهنه و بالای وی ریزد و باید که چندانک داری
باشد نیم چندان کبریت بود و با سرکه بیامیزد و اندر دیگی کند و آن زیبق را که ملغمه کرده باشد اندر کرباسی بندد و بالای سرکه بیاویزد اندر
خمره یا اندر دیگی و سرش بگیرد و آتش برافروزد در زیر این دیگ تا بخار سرکه این زیبق منعقد شود چون سنگ گردد انشاالله تعالی
ترکیب حوب بستانند نحاس منقا نجدیم و بگدازد و سه دانگ قلعی در وی کند در حال که بهم آمیخت در عقب سه دانگ
براده آسن در روی اندازد و بریزد و انکه در بوتهٔ ابگینه نهد و سبیکه بر سر و بالا ام ابگینه و بگدازد و بریزد سه بار این عمل کند که قلعی بسوزد
انکه برابر با همه نقره بیامیزد و سپید و نرم باشد باب تبییض الکبریت خذ واسحقه بالملح و بیاض البیض و شوه لیلة و اخرجها و اغسلها
و تفعل به مرتین اخر بیاض البیض وحده بغیر ملح و تشویة و تغسله ثم تربیه بالملح و تشویه خمس مرات بیاض بیض و عسل حتی ینعقد و یذیبها
یخرج ابیض ابیض قایم علی النار باب خذ الکبریت واطبخها بخل ساعتین بنار لینة کما تنفصل عنه ثم تجففه و تسحقه و تغسل بملح طعام
و شوی بنار زبل فانه یقوم بعون الله باب مجرب تاخذ کبریت و تطبخ ثلث مراة بالعسل کل مرة تقلب فی ماء القلی و بعده تطبخ بزیت
ثلث مراة کل مرة تقلب فی ماء القلی لا یسود الفضة و قال تاخذ زنجفر و یسحق بنوشادر محلول فی مصران و یشوی فی الشمس مراة حتی یجری یصبغ الفضة
وان خلط مع النوشادر ماء زاج اصفر المقطر و شمع به الزنجفر یکون اصلح و اثبت اصبغ مجرب بالمنافع تاخذ نحاسا منقا و تحرق
بالکبریت الاصفر و بعده یسحق و یاخذ درهم نقرة خالص تاخذ ثلثه درهم من النحاس المحروق و ثلثه مرة کل مرة درهم من هذا تحبیب الفضة تحت
وفوق و یذاب فانه یصبغه باب ثم بعده تاخذ الکبریت الذی تحت و یطبع بالخل و التراب الحامض و حامضة الا ترنج

حتی یزول الاحتراق بالمبردات یکون صوابا و هذا الباب فی الکبریت هو بالمشابهة الا باتباع الذی هو تحت الخط الممدود ویجمع من النحاس
والفضة الخالص اجزاء سواء ویلقی علی کل درهمین منها عند الذوب وزن دانق دارفلفل یخرج قمرا ابیض فی السبک لحمی وهو من الخواص
العجیبة یصلح لما شاء من الاوانی وهو طریقه خواص بستانند درم ناصری و بستانند آب چشم مرد بیابان و آن درم را بر آتش نهند و جوالدوزی
را بنیه بر سر نجد و دران آب زنند و بران درم بمالند تا زر شود **باب مجرب** تحمیر الفضة خذ الفضة واحمها واغمسها فی ماء العقاب
ثلث مراة واحمها الرابعة واغمسها فی ماء الشمس المحلول فانه یغوص فیه ویصیر الداخل والخارج شیئا واحدا باذن الله تعالی **باب وهو مجرب**
با خدنگ یعنی مرگ موش و یوضع مع صفایح نحاس ساف ساف ویصب علیها الماء القلی ویغلی الی ان یصیر یابسا ثم کاسه ساف ساف
استنزله ینزل ابیض مثل نقره روی فامزج کاتریدیکون مطهرا جود قول حاجی علی ستعرب ما تشر در تیغ سبیکه نحاس ممتزج با قمر در دی خمر را
خشک کند و بکوبد و با آب بیمو بجوشاند و سبیکه را درانجا اندازد و چندان بجوشاند که سپید شود چون برف در دیگ سنگین
بجوشانند در رویین و طاس **نوعی دیگر** بردن سواد از ترکیب زهره و قمر بستانند دوشاب و برگ مورد را بکوبد جزو و درانجا بجوشانند
و ترکیب حل کند و درانجا ریزد سه بار سواد شی برود و پاک گردد بعد از ان در آتش بتابانند سه بار دیگر در آب قلیه اندازد
سبیکه نرم شود و در تنقیه مشتری بگدازد و در دوشاب و برگ مورد کوفته بهم جوشانیده باشد بریزد شش بار سوادش برود
بگیر دیگ و تیه مشتری و بگدازد و بریزد بر سر آن سرکه تیز ریزد تا آن حد که ببیت اما بیت و پنج درم بماند پاک شود چندانک با قمر
مزاج بذیرد از قول و نسخه حکیم باقشر الشمس زنجفر ثابت جزوی شمس مکلس زیبق مصعد کرده جزوی زیبق محر که از زر مکلس شده است
جزوی کبریت مثبت جزوی روغن زردی تخم مرغ نیم جزو عقاب جزوی زنجار الحکمه جزوی آب سرخی شو متقطر کرده محلول شده همه را خمیر کند
چندانک خمیر شود در حل نهد و تقطیر کند و عقد کند دوازده بار بعد از ان ازین یکمثقال بر نه هزار مثقال بهر جسدی که باشد زر سرخ
معدنی شود به از کانی و آنرا هیچ خلاف نباشد القمر **تثبیت** کبریت بستانند و برابر نمک طعام کند و در کرباس پاک ببندد و بگل حکمت
بگیرد و در تون حمام اندازد تا سه روز بعد از ان بیرون آورد و بنمک بشوید تا سه کرت بعد از ان بآب خیر جوش سحق کند تا جاری شود
بعد از ان بآب سپیده خایه مقطر کرده و حل کرده سحق کند تا سه کرت تالیف ارکان کبریت مدبر جزوی و زیبق مصعد کرده نقره جزوی
مکلس در زیر زیبق مصعد مانده جزوی طلق محلول جزوی نوشادر جزوی آب سپیده خایه و قشر محلول نیم جزو و آب بیضه شو مقطر کرده چندانک
همه پس این همه را بگیرد و بآب شو که گفته شد خمیر کند و در حل نهد تا دوازده بار حل و عقد شود یکی بر دوازده هزار مثقال بهر جسدی که خواهد
نقره شود بی عیب **باب در تبییض زهره** بستانند زیبق مصعد و کلس قمر و شب یمانی از هر یکی جزوی پس بستانند سپیدی پنجاه تخم مرغ و در زبل
ده روز بگذارد و تقطیر کند پاک و صحیفه زهره در او وزن بار ها داخل و خارج آن نقره شود آمیخته شود با نقره بدان قدر که فراوری بود **باب**
در تدبیر حجر بیاض اول طلب بدین صفت بستانند حجر پاکیزه و آنرا در کیسه ریزد از کرباس خام قوی و تو بر تو سی دانه زرد الو اما با تلای خشک
دران کیسه ریزد و بیارد کاسه چینی و نیمه آب در او ریزد و آن کیسه را سرش محکم بگیرد بعد از ان سر کیسه در یک دست بگیرد و باقی را در کاسه
در میان آب بنهد و چندان بدست بمالد برفق که آن جمله حجر از کیسه با آب حل گشته بیرون آید چون بدین صفت گشت کاسه را بر دارد

و جای بنهد خالی و چیزی بروی بپوشانند تا روز دیگر بعد از ان آب را برفق از کاسه فرو ریزد و آن حجر در بن کاسه نشسته باشد
چیزی بروی بپوشانند و بگذارد که خشک شود چون خشک شده باشد او را جمع کند و در کاغذ پیچد و بتدبیر حل مشغول شود و بدین شرح
بگیر و آن حجر مطلوب را و در شیشه کند و بگیر ملح بول و ملح قلیه و ملح نوره آب نارسیده در او ریزد و بگیر گل معروف را بکوبد و آبش را
بپالاید صافی و در ان شیشه ریزد و سر شیشه را محکم ببندد و زنجیر آهنین باریک در گردن شیشه بندد و در خزینه حمام گرم بیاویزد تا چهل روز
حل گردد بفرمان صانع پروردگار **باب عقد** حل کردن بگیر دو شیشه پاکیزه و آن حجر محلول را در او ریزد و بیاورد دیگی و او را
تا نیمه رماد سرد در ریزد و آن شیشه را دو بخش دران رماد دفن کند بعد از ان آن دیگ را بر رماد آتش نهد عقد شود بعون الله تعالی
باب القا آن بر طیار مغسول بگیرد کوزه و او را در گل حکمت بگیرد و زمین را بکاود و این کوزه را دران جایگه نهد چنانک لب کوزه
با زمین برابر باشد و دویست درم طیار مغسول در او ریزد بعد از ان بگیرد سکرج مدهون و در بن او سوراخی بسازد و یکدرم حجر معقود
در حوالی آن سوراخ سکرج بنهد و آن سکرج بر سر کوزه نهد و وصلش را محکم بگیرد و بیاورد سکرج دیگر بر سر آن سکرج نهد چنانک
لب بر لب باشد و وصل آن نیز بگیرد محکم بعد از ان فحم گرداگرد او بینبارد و آتش در او زنند تا آتش بگیرد و از بامداد تا بامداد
دیگر چون بامداد دیگر بگذرد مراد حاصل گردد بعون الله تعالی **غسل طیار** بگیرد طیار را و در دیگ نو ریزد و بیاورد بول کودکان
برابر بریزد و بجوشانند چون بول کمتر شود دیگر بول بریزد و هفت بار دیگر بهمین تدبیر کند بعد از ان از سرکه نیز پاک کند و هفت
بار دیگر بروغن زیت همین تدبیر کند و همچنان در تدبیر کردن بروغن زیت نگاه دارد تا طیار نگریزد و آتش عظیم نرم میباید نیست
غسل طیار تمام شد حل و عقد و القا و حجر و اعمال آتش نزواید **تثبیت عقاب** بگیر دیگ و تیه عقاب و او را در کاسه سفالین کند
کر از آنک آب نارسیده بر کرده باشد در میان نان نهد چنانک پنهان گردد و بعد از ان بگیرد آن کاسه را و در تنور نهد و بگذارد تا نان
پخته شود بیرون آورد و کاسه را از میان نان بیرون آرد و آن عقاب را بیرون گیرد ثابت شده اما وقتی بیرون آرد که کاسه سرد شده باشد
تثبیت کبریت بستانند کبریت عراقی شفاف و او را سپید کرده اند و بیارد طلق محلول بیست درم و بده درم کبریت سپید کرده در خورد
دهد بتسقیه و تشفیه آفتاب بعد از ان او بر کفچه آهنین گرم کرده ببیند اگر چنانک گداخت و نسوخت اندک بغایت رسیده باشد
و اگر بسوزد باز همین عمل میکند تا بغایت رسیدن و از او یکدرم بر دویست درم عطارد مغسول طرح کند بطریق نار فلکی منعقد شود
نوعی دیگر اگر چنانک قلعی را مشق کرده باری چند بگدازد و هر بار ها در آب طلق محلول ریزد ثابت گردد قمر خالص شود بعون الله تعالی
باب ذکر علم الصنعة الذی ذکر فی منزلة البطین واما تدبیر الصنعة علم شریف وقد وضعنا کتبنا شتی فیما تدبیرات کثیرة وقد اختلفوا
فی حجر الحکمة الذی یکون منه الاکسیر وکل ما ذکر فیه قد دبر وصح فقوم دبر والمنی وقوم الدم وقوم البول وقوم الملح وقوم العظم وقوم العذرة
وقوم بیض الحیوان وقوم اعین الحیوان وقوم الدجاج وقوم احجار المعدن وقوم الماء والمرارات ولکنی اقول لکم ان من اشرف هذه الاحجار
واوجبها بالاکسیر الاکبر الحجر الشریف واقوله لکم بلا رمز وهو الشعر وهو من اشرف ما دبروا اقربها الی سرعة النجح والکل صحیح وهو انجحها
وهو الذی اشار الیه الحکماء ومن اخذ من الحجر عند نزول الشمس راس الحمل من راس الرجال المعتدل السن من العشرین الی خمسین وثلثین ولا

یؤخذ منه الا ما اسود لونه ثم یغسل غسلا نظیفا ثم یجفف ویحشی به القرع الزجاج المطینة الظاهر بطین الحکمة ویکون الحشو الی ثلثین ویکب
الانبیق علی القرع ویحکم الاوصال وینصب القرع علی الکوانین الحکمة ثم یوقد تحتها نار لینة قلیلا قلیلا برفق ولطف حتی یقطر مائه فاذا انقطر
فاغزله ثم ارفع درجة الوقید الی ان یقطر الدهن فاذا انقطر فارفع ایضا ویکون جمیع ذلک بالرفق وحسن التدبیر و ههنا رمز یهتدی الیه العلماء
بهذا العلم واعزل کلا منهما فی قارورة واترک العمل حتی یبرد فاذا برد فاجمع نوشادر من راس الانبیق و هو غبارة یجتمع الانبیق مثل العنکبوت
واحفظ به فانه یفر عند اخراجه فاذا اردت ان لا یفر منک فخذه اذا جمعته من الانبیق واستخرج ما فی النوشادر من الماء الاول ثم اغزل الماء
علی حده واجمع ما فی النوشادر بجده ترصه فی جوف الماء الاول بعینه الی الذی جمعته من راس الانبیق واحفظ به وخذ الثفل السواد الذی مثل
المرآة تلمع وایاک ان یفر منک النوشادر فاذا اردت ان لا یفر ولا یحرق فاسحقه بماء وشیء من ثفل الشعر فاذا علمت ذلک امت فابتدی
علی برکة الله وعونه فی تبییض الثفل السود فخذ منها ما شئت واسحقه واجعله فی قرعة زجاج واغمرها من الماء الذی صعدت من الشعر
اولا ثم رکب علیها الانبیق وصعد عنها الماء ثم اخرجها من القرع واسحقها واسقها من الذی صعد عنها فلا تزال تسوقه بهذا التدبیر الی تمام
اربعین مرة اعنی اربعین تصعیدة فانه یبیض فاجعله فی صلایة واسحقه بمائه سبعة ایام حتی یصیر مثل الزبد ویشتد بیاضه فاجعله عندها فی قرعة
زجاج وادفنه فی زبل الخیل اربعین یوما فانه ینحل ماء رجراجا فعقده ما اعقده واعزله واحد سید الکل فهو اعظم ذکرته تدبیر الدهن ثم خذ
فی تدبیر الدهن فخذ من ماء الشعر سبعة اجزاء ومن الدهن ثلث اجزاء ویجعل ذلک الدهن فی حرمه نطفه یکون قد بللتها بماء الشعر ثم اجعل من ماء
الشعر فی جوف القرعة وادفنه فی زبل الخیل الرطب احدی وعشرین یوما فان الماء ینصبغ ویصیر مثل لون الجوهر الاحمر علی کیان الیاقوت الاحمر
بخطف الابصار فهذا ماء الحیوة فاعزله ثم خذ الثفل المبیضة التی قد حللتها وعقدتها ثلثة اجزاء ومن النوشادر الشعر جزوا واحدا واسحقهم واسقهم
من هذا الماء المذکور المدبر الاحمر فی صلایة زجاجیة ثلثة امثاله فانه یصیر بلون الذهب الابریز فاجعه فی قرعة ورکب علیها الانبیق الاعمی
ثم اعقدها فی الدفن ثم بزبل الخیل الرطب اربعین یوما فانه ینحل ویترجرج مثل الذهب المشعشع فاعقده رمادا احمر والقی منه مثقالا ونصفا من ای
جسد شئت فانه یقلبه شمسا لا یحول ابدا فی معنی المذکور وان حللته وعقدته ثلث مرات کان ارفع درجة فضح الحبة منه علی رطل وان القیت منه
مثقالا علی مائة زجاج ذایب خرج احمر وکان حجر الشمس فاما فهو ذلک والا ذکرکم بعد هذا التدبیر تدبیرا آخر فان فیه کفایة ولای مکان کان
فیه ذکر تدبیر الصنعة فاصنعوا بهذا التدبیر وسوا الاکسیر الذی اعتقد وعلیه فی سالف المذکور تم ذکر علم صنعتی که در منزل بطین یاد کرده اند بتازی
ترجمه کرده شده است بپارسی چون ماه درین منزل باشد این عمل باید کردن بدانک این صنعت علم شریف است و ما وضع
کردیم کتابهای پراکنده و تدبیرهای بسیار در آن و خلاف کرده اند در حجر حکمت که اکسیر از وست و هرچه گفته اند درست و راست
شده است قومی منی را تدبیر کرده اند و قومی خون را و قومی بول را و قومی مغز را و قومی استخوانرا و قومی معدن را و قومی بیضه را و قومی
چشم حیوانرا و قومی مرغان خانگی را و قومی احجار معدن را و قومی آب را و قومی حیوانات را با زهرهای ایشان بهم ولیکن میگوییم که شریفترین
و واجب ترین احجار با کبیر اکبر حجر شریف است و میگوییم بی رمز که او موی است و او شریفترین تدبیرهاست و نزدیکتر بسرعت
پیروزی و همه درست اندر ما او بهترست و حکیمان بدان اشارت کرده اند سرکه آن احجار را بستانند وقتی که آفتاب بنقطه راس

حمل آید از موی سر مردمان معتدل سال از بیست تا سی و پنج زنستاندا الا موی سیاه را بعد از آن اورا پاکیزه بشوید و خشک کند
و اورا در قرع آبگینه بیرون بگل گرفته نهند و دو بخش آبگینه را از سه بخش پر کند و انبیق را بر سر او نهند و وصلها را محکم کند و قرع را
بر کانون آتش بنشانند بعد از آن آتش نرم اندک اندک برفق در زیر آن بیفروزند تا آب او بچکد بعد از آن آن آب را بردارد
و نگاه دارد بعد از آن روغن را بگیرد و همه بنرمی و حسن تدبیر کند و اینجا رمزیست که علما این علم دانند و هر یکی را جدا در قاروره بدارد
و عمل را ترک کند تا آنگاه که سرد شود چون سرد شد نوشادر را از سر انبیق جمع کند و آن غباریست که جمع میشود در انبیق همچون عنکبوت
و آنرا نیک نگاه دارد که در وقت بیرون آوردن نگریزد و اگر خواهد که نگریزد و بگیرد آنرا چون جمع کند از انبیق بیرون آورد
و باقی نوشادر را از آب اول آنکه آب را بگذارد تنها و باقی نوشادر را جمع کند چون قرص در شکم آب اول باید ما ضافت کند بدانچه
جمع کرده است از سر انبیق و بگیرد ثفل سیاه را که آن همچون آینه بدرخشد بپرهیز که نگریزد پس اگر خواهد که نگریزد اورا بساید
با آب او و بچیزی از ثفل موی چون این عمل کردی ایمن شدی پس ابتدا کن بیاری خدا در سپید کردن ثفل سیاه پس بستان
از و چندانک خواهی و سحق کن و در قرع آبگینه نه و بپوشان یعنی غرق کن بدان آب که تقطیر کردی از موی اول بار پس سر انبیق را
بر سر قرع بنه انگه تصعید کن آن آب را انگه بیرون آر از قرع و باز سحق کن و تسقیه کن از آبی که تصعید کرده بودی از و
و همچنین این تدبیر بر قرار میدار تا چهل بار تصعید کنی تا سپید شود پس بر صلایه بنه و سحق کن با آب او هفت روز تا مثل زبد شود
یعنی کره روغن و زبد بمعنی دیگر کف است چون نیک سپید شود آنگه اورا در قرع نه و دفن کن در زبل اسب چهل روز که او باز
گردد و آبی شود جنبنده یعنی رجراج بعد از آن اورا عقد کن و بگذار و بستان سپیده که اکسیر ما که اوست عظیم ترین آنچه یاد کردیم
تدبیر الدهن پس شروع کن در تدبیر دهن بستان از آب شعر هفت جزو و از روغن سه جزو و آن روغن را در جامه پاک
نه که تر کرده باشی باب شعر پس هم از آب شعر در قرع ریز و روغن را نیز در قرع کن و دفن کن در زبل تازه اسبان بیست و یک روز
پس آن آب رنگ گیرد و بلون جوهر سرخ شود و برنگ یاقوت سرخ گردد چنانک نور چشم را برباید اینست آب حیات و اورا نیز
بگذار بگیر آن ثفل سیاه و سپید را که حل کرده و عقد کرده سه جزو و از نوشادر شعر یکجزو و هر دو را بهم سحق کن و با این آب سرخ
سقی کن در صلایه آبگینه سه چندان آب که تا او برنگ زر ابریز شود پس جمع کن اورا در قرع و بر سر او نه انبیق اعمی را بعد از آن عقد کن
و دفن کن در زبل تازه اسبان چهل روز تا حل شود و درخشنده شود همچون زر تابنده پس عقد کن عقدی شود همچون خاکستر و القا
کن از و یکمثقال و نیم بر هر جسدی که خواهی که اورا باز گرداند بزری که هیچ متغیر نشود در همه عمر و اگر حل کنی اورا و باز عقدش کنی
سه بار بهتر باشد و درجهاش رفیع باشد پس یک حبه از و بنه بر یک رطل و اگر از و القا کنی یکمثقال بر آبگینه گداخته سرخ بیرون آید
و آن نیز حجر شمس شود باید که نیک فهم کنید این را و نگوییم بعد ازین تدبیر دیگر که این کفایتست و هر جا که ذکر تدبیر صناعت رود
شما این تدبیر کنید که اینست که پیشینیان بدان اعتماد کرده اند والله اعلم باب در حل شب را در آر و بیز بیز و در برنی آبگینه
کند و سرکه بر وی ریزد و سر برنی را محکم کند و اورا در سرگین تر بیا کند و رها کند تا حل شود والله اعلم باب در تدبیر غذره از نسخه

فخر الدین ارتقی علیه الرحمه سی روز روزه بگیرد و هر شب خایگینه خورد با عسل و چندانکه تواند نان کمتر خورد و طبیعت را در تغاری
بگیرد و چون مدت یکماه تمام شده باشد مجموع را بقرع و انبیق تقطیر کند و آب و دهن را بستانند و باز هر دو را آب و روغن را بهم بیامیزد
و در شیشه کرده یکهفته در زبل دفن کند تا متعفن شود و باز تقطیر کند و بدانچه مقطر شده باشد کوکرد زرد را که تصعید و تبیض کرده باشد
بدین طریق که داند یک روز تمام سحق کند و باز در شیشه کند و سه روز در زبل تعفین کند تا نه ده نوبت این عمل بکند بتکرار آب و دهن را
بدان کوکرد میدهد تا جمله روغنی شود و از آن روغن یکدرم بر صد درم عطارد کرم کرده اندازد عقد شود و از آن منعقد یکدرم بر ده درم
نحاس اندازد که منقا کرده باشد والسلام هم درین باب شیخ محمد عبدالله المغربی گفته است هفت روز باید که وقت افطار هیچ
نخورد الا نان سپید خشک و بول این غذا بول صبی شیرخواره باشد و بران آمیزد و دفن کند در شیشه دراز در نمد گرفته تا آن ساعت که
حل شود پس تقطیر کند آب سپید ازو بیاید و آب زرد بعد از آن روغن پس ثفل آنرا آب سپید که اول آمده باشد سپید کرداند و اگر
آب نباشد ببول صبیان عمل میکند تا سپید شود و چون سپید شود آنرا آب زرد در خورد دهد هم بدان تدبیر بعد از آن آب سرخ و تمام کند
چنانک تدبیرات بتشمیع در میان دو قدح چون تمام شده باشد حل کند و اگر از بهر زر باید ملغمه کند که منعقد شود و از و بر هر جسدی که
خواهد افکند که زر شود و اگر نقره خواهد بر ملغمه کند و علی الجمله بر هر آن جسدی که خواهد اندازد زر شود بقدرت الله تعالی عز شانه باب
از نسخه بهاالدین درارزنجان هم درین تدبیر بعضی گفته اند که انجیر خورد و عسل نحل و زرده خایه مسبوق و روغن گاو و چون هفت روز
تمام شود بستانند غذرهٔ او را و در دیگی شیشه اگر دن دراز که در نمد گرفته باشد بنهد و سرش را استوار کند و در زبل دفن کند تا یکهفته که تشنه شود
آب محتاج گردد آنگه آن بول و آن حجر مکرم را که هم در آن هفته جمع کرده باشد که غذره گرفته باشد و در شیشه نهاده و در زبل دفن کرده
یکهفته آن حجر را بگیرد و بران غایط تشنه شده بریزد مقدار سه انگشت بالا و باز دفن کند و همچنین میکند و هر هفته زبل و بول تازه میکند
تا پنجاه روز این خدمت بکند چون پنجاه روز تمام شود سپید شود و آن غذرهٔ هفتهٔ اول سیاه باشد هفتهٔ آخر سپید شود آنگاه بردارد
و خشک کند و بگیرد و در دستی و کرم کند و چند ثمنی بران درست نهد مکلس شود و آنرا سحق کند و از آن مسحوق ثمنی بر اوقیه عطارد افکند
منعقد شود و چون خاک و از آن خاک زیبق ثمنی بر رطل رصاص افکند یا بر قصدیر یعنی آمیخته سرب و قلعی یا بر حدید یا نحاس همه زر شود
و اگر خواهد که نقره کند ثمنی از آن غذره مدبر بر دستی کرم نهد مکلس شود و از آن ثمنی بر زیبق نهد که یک وقیه باشد همه خاکی شود
سپید و از آن خاک زیبق ثمنی بر هر جسدی که خواهد بر افکند نقره شود همچنانک زر را اگر آنرا نیز چنان کند و بعضی گفته اند که بجای بول
آبی دیگر هست که از آن آب می باید ریختن در شیشه بر غذره و آن بول صبیانست باب در تدبیر حجر احمر فصل اول در طلب حجر
بستانند یکمن حجر اصفر عراقی شفاف و خرد کنند مثل بلغور و در طشت ملح اندرانی بدین صفت غسل کنند بستانند ملح یکمن نیم من را آب
حل کند و بر سر حجر ریزد و تا نماز دیگر بدان نهین نمک آب دیگر را همچنان حل کند و تا شب غسل کند و بدین طریق آن یکمن حجر را بدوازده من ملح
اندرانی غسل کند و بوقت شستن از ادیم دو دستوانه بسازد و در دست کند تا دستها از نمک خراب نشود و تمام شدن غسل آن
باشد که نمک آب در غسل کردن زرد برآید چون آن علامت بر بیند داند که تمام شد فصل در ساختن آبها نیز بگیرد سنگ قلیه یکمن

حجر را غسل کنند و بعد از آن بنمک ... زیرا آن ...

و در آتش تون اندازد سه روز بعد از آن بیرون آورد و خاکش را پاک کند و بکوبد و سه من آب صافی بر سر آن ریزد و سه
شبانه روز قلیه را در آن آب بگذارد و بستانند نوره آب نارسیده همچنانک قلیه را کرد سه من آب بر سر آن ریزد و آنرا نیز
سه شبانه روز در آب قلیه بگذارد و بعد از سه شبانه روز آب قلیه و نوره را صافی کند و بستانند یکمن سرکه تیز و آب قلیه را و آب
نوره را و سرکه را جدا جدا در قرع و انبیق تقطیر کند و هر سه آب را بعد از تقطیر بهم بیامیزد و در خم کند و بیاورد سه خیک ماالجبن در هفت
من بر سر آن آبها در خم کرده باشد بریزد و جمله را سه شبانه روز بگذارد و آب تیز حاصل شده باشد بعد از آن هر سه آب را با
الجبن جوشش دهد چندانک روغن بر سر آید روغن را بردارد تا آن وقت که دیگر روغن نماند آبها را اندک اندک بجوشاند
و روغن را برمیدارد و آب را در توبرهٔ پلاس بگذراند و در خم ریزد و دو روز بگذارد تا تیز شود و آن آبها را آن روز بسازد از غسل
حجر فارغ شده باشد که چون آبهای تیز تمام شود بطبخ مشغول گردد فصل در طبخ بستانند دیگ مسین مثل چراغی بزرگ و قلعی نیک
سطبر بزنند و حجر مغسول را در آنجا نهد و سر دیگ را بپوشانند و درزش را بقلعی محکم بگیرد و بالای سر دیگ سوراخی کند چندانک چهار انگشت
بزرگ و از آن آب مدبر از آن سوراخ بر سر حجر بریزد مقدار چهار انگشت و آن سوراخ هم سوی دیگر بسازد چنانک بهمانش در سر
دیگ اندرون بنشیند و بالای این سر کوچک حلقه باشد که بوقت گشودن تجربه از دور سر دیگ را بردارد و نظر کند تا آب بآخر
نیاید و لحظه گشوده دارد تا بخار بیرون آید و نظر کند تا آب تیز از سر حجر کم نشود از آن قدر که اول کرده باشد و هر وقت که آب کم شود
باز آب تیز بر سری ریزد تا بقاعدهٔ اول باشد و همچنین تا پانزده روز بهمین طریق طبخ میکند چنانک هیچ آتش از زیر دیگ کم نشود
و دایم آتش در زیر دیگ بسوزد و آنکس که آتش میکند هیچ غایب نشود از پیش دیگ تا مراد حاصل گردد انشاالله تعالی فصل
در علاماتی که بعد از طبخ در روی حجر ظاهر گردد چون پانزده روز طبخ کرده باشد علامت آن باشد که از جملهٔ یکمن حجر که طبخ میکند در بن دیگ
قرب ده مثقال کا بیش بماند و باقی ببخار رفته باشد و آنچه مانده باشد سپید باشد چون قنبیز یعنی چون طوراخ غلیظ و بعد از
سپیدی در طبخ بسرخی گراید و نقطهای سیاه بر ظاهر او پیدا آید و دیگر در طبخ بخار نکند چون این نقطهای سیاه ببیند و بخار ساکن شود
داند که تمام شد از آتش فرو گیرد و نگاه دارد فصل در احتیاط طبخ باید که هیچ آب تیز از سر حجر کم نشود و اگر کم شود حجر بسوزد
و بفساد آید و رنج ضایع گردد و باید که مدام یکشب و روز بنشیند و آتش معتدل کند و لحظه بلحظه سر دیگ را بگشاید و نظر کند تا آب
کم نشود و بخار بیرون آید و در وقت نظر کردن در دیگ خویشتن را از بخار نگه دارد چون بخار ساکن شود و تمام آنکه نظر کند که عظیم
مضرت نوعی دیگر با ماالجبن فحسب بلا املاح بگیر دیگر یکمن حجر اصفر عراقی شفاف و خرد کند همچون مثل بلغور و بیاورد دوازده من نمک
اندرانی سپید و هر شب یکمن نمک را آب کرده اند و نیمی از آن آب بر سر حجر ریزد و از اول شب تا صبحدم او را بگذارد و در آن
نیمن آب و نیمن آب را نگاه دارد و بامداد آن حجر را که در نمک بخیس نهاده باشد با همان آب در دست دستوانهٔ ادیم کشیده تا ساعد
بشوید و بدست بمالد تا نماز دیگر بنوبت چنانک مالیدن و شستن هیچ قطع نکند و در طشتی بشوید که او را قلعی سطبر داده باشند
چون تا نماز دیگر مالیده و غسل کرده باشد بگذارد تا حجر و هر چه فرو نشیند و سیاهی نشیند آنگه آب سیاه را بریزد چنانکه حجر ریخته نشود

و در بن طشت بماند و بدان نهج دیگر آب کرم نگاه داشته باشد باز همان حجر را تا نماز شام بمالیدن بشوید و بگذارد تا آب صافی و حجر
و جوهر فرو نشیند و سبوز سیاهی بالا باشد که آب را بریزد و بگذارد که سیاهی نیز بنشیند بعد از آن بهمین دستور نمک را آب کرداند
همچنانکه اول کردیم را بر سر حجر ریزد و تا نماز دیگر بشوید چنانکه آب در پی یکدیگر برسد و بدین نسق که گفته شد می شوید تا دوازده
نمک در دوازده روز بکار رود و علامتش آن باشد که روز آخر آن آب نمک از مالیدن حجر زرد گردد بعد از آن بیاورد دیگ سبین
قلعی سطر داده و آن حجر مغسول را در او ریزد و بیاورد آب پنیر صافی بر او ریزد و او را بجوشاند برفق هموار چنانکه از جوشش نیفتد
و فرو نشیند و هر لحظه سر کوچک دیگ را از دور بچوبی بردارد چنانکه بوی حجر بدو نرسد تا بخار از او بیرون آید چون بیند که آب
پنیر کمتر شد دیگر پنیر بر او بریزد بر قرار اول بعد از آن هر سه چهار روز سر بزرگ دیگ را غطی و کرباس و سریش و سبیده بیضه
گرفته باشد بگشاید و بنگرد که بچه حد رسیده باشد می باید که چندان بجوشاند که از آن حجر مغسول مقدار پنج شش مثقال نماند با تحقیق
بطبخ و بخار برود علامت رسیدن آن باشد که در او هیچ رگهای سرخ و سیاه نمانده باشد مثل رگهای سرخ و سیاه باز آب پنیر برو
ریزد و بجوشاند تا آن وقت که آن علامتها بکلی برود و باشد که ده مثقال بماند و آن بطالع تعلق دارد و اما باید که آب پنیر بکنها و ظهرها
نهاده باشد تا کم نشود و او باب طرح یک جو سنگ از این مدبر در میان ورق نقره بجلد و برمس تنک کرده پاره پاره و منقش شده بغایت
بگدازاند همچون آب بر او اندازد فی الحال سرد می شود و باز بجوشاند و ببیکه ریزد والسلام باب در ساختن ماء الجبن بگیرد
انجیر ۴ زردالو ۹ الو ۶ خرما ۸ عسل نیم لحت مویز نیم لحت مایهٔ بزغاله و بیاورد دیگ وقیه آب پنیر و یک وقیه شیر در دیگ کند و آن
میوها را در آنجا کند و قدری نمک نیز در ش کند و در آفتاب بنهد و سر دیگ را بگیرد تا آن وقت که زرد گردد و مایه شود
و بیاورد شیر گوسفند خالص چندانکه خواهد و دو سه من را از این مایه بعد از آنکه شیر را جوش داده باشد یک ملاقه مایه بر سر ریزد
بریده شود و پنیر از آب جدا کردد نوعی دیگر بیاورد شیر سه وقیه و اندک مایه بجوشانند و دو ملاقه سرکه بر سر ریزد بریده شود و آب از شیر
جدا کردد باب چوبینهٔ کشن بعربی که بترکی اندوز میکویند همه کوه ذات یکی آنست که مرغ بر سر آن نپرد و بدرخت اورس ماند
یعنی ارنج ماند درخت اورست و در کوهها اکثر در درهٔ بالای دره می باشد و یمکن که در کوههای دیگر نیز باشد و میوه دارد سرخ
چندانکه طیر خون و برگهاش همچون برگ درخت اورست سر تیز قدری بزردی میل دارد و آن درخت را وقتی می باید گرفتن که
از میوه از آب فرو می چکد چنانکه بیخ درخت را بکاوند و یک دو بیخ را ببرند و در دهان شیشه نهند و مدتی بگذارند تا آب در
شیشه جمع شود بدین طریق باندک مدت از درخت بسیار بی آب توان گرفت چون این آب حاصل شده باشد بیاورد قلم سطر
و از بند تا بند ببرد و سفن درم عطارد در او ریزد و از این بوزن یک دانه خرتوت بر سر عطارد ریزد و دهن قلم را خمیر بگیرد
و آن قلم را در میان خمیر نان که مقدار نیم باشد بنهد و بپزد چون نان پخته شود بیرون آورد عقد شده باشد بحکم باری تعالی و تقدس
باب ملک الشادات این نسخه را با نسخهٔ مولانای معظم مقابل باید کردن بستاند حجر معظم جزوی و در آفتاب خشک کند
... در آتش و حجر چنان باید که در آن مدت میوه نخورده باشد بلک فستق و انواع این خورند یک وقیه خشک کرده و صفار بیض پخته

نیم وقیه و موی آدمی نیم وقیه پاک کرده و پاره پاره کرده هر سه را بهم جمع کند و در شیشه نهد و بگل حکمت بگیرد تا بگردن و کوزه بسازد
مسطح و شیشه را در میان سوراخی کند و گردن شیشه را از آن سوراخ سرنگون فرو آویزد چنانکه گل حکمت شیشه بگل کوزه دوسد
و بن شیشه بالا باید و بر آنجا آتش نرم کند باعتدال چنانکه خود بگیرد و خود بخود فرو نشیند تا آن وقت که روغن بتمام جدا شود
و در کاسهٔ چینی بچکد و روغن را بستاند و نگاه دارد بعد از آن بستاند یکباره راسخت مغربی را چنانکه تنک باشد در روغن
زیت در ده کاسه در هر کاسهٔ پنج بار طفی کند و بعد از آن در سه کاسه از این روغن که نگاه میدارد کند و در هر کاسه سه بار طفی کند
نه بار باشد انکه راسخت مس صافی شود در غایت سرخی و چندانکه آن مس باشد بوزن آن قمر اضافت کند قمری خالص نیکو و یکبار دیگر
در این روغن مس و قمر را گداخته کند و بریزد و از اینجا بهر زری که خواهد متساوی الاجزا امتزاج کند عیار آن زر گیرد و همچنان بدر
آید و ابدا ازلا از همدیگر جدا نشود و در خلاص بقا کند والسلام نسخهٔ مولانا که از سید بستد در تبریز بستاند حجر مکرم
معظم چنانکه متساوی الاجزا باشد و در آفتاب اما در آتش بجوشاند حجر این را خشک کند و اگر حجر معظم از نر و ماده باشد و حجر
مکرم دو چندان باشد که حجر معظم بر باشد چون حجر این خشک شده باشد بستاند بوزن ایشان صفرهٔ بیض و بیاض بیض و مرداسنگ
مسلوق بپزد و بهم بزند تا آمیخته شود بعد از آن بستاند بوزن صفرهٔ بیض توتیای کرمانی سندی به باشد و هم بوزن صفرهٔ زرد چوب
و بوزن زرده چوبه فستق مقشر و بوزن فستق مویز رازقی منقا و موی آدمی که جوان باشد و موسیاه باشد و متعفن و سرین
همان وزن و خون آدمی همان وزن و زهرهٔ گاو همان وزن و بوزن توتیا سرگین کبوتر این جمله را بهم بیامیزد و بدست بزند اولا
الی آخره و در شیشهٔ گردن دراز کند تا بگردن پر کند و در گل بوته بگیرد بعد از آن سر شیشه بصوف بازع ببندد بعد از آن شیشه
سرنگون بگشکن ن سوراخ کرده بگذراند چنانکه دو انگشت بالای گشکن باشد و زیر سر شیشه قاروره اما کاسه نهد تا روغن
آنجا جمع شود بعد از آن فحم و کاه درشت بهم آمیخته آتش زند و چوبکی چند باریک هم گرداگرد بنهد چنانکه آتش بشیشه از همه
جوانب متساوی برسد و روغن چکیدن آغاز کند تا آنکه آتش گل بوته را سرخ کند و روغن منقطع گردد و روغن را نگاه دارد
و ثفل را جدا گانه نگاه دارد که در شیشه مانده باشد بعد از آن بستاند روغن شیرج بنبه دانه و روغن زیتون متساوی الاجزا
از هر یکی پنج درم و پنج درم نوشادر در آن روغن حل کند بعد از آن این بیست درم روغن سه گانه و نوشادر را در بخش کند در
سکوریج و بستاند راسخت ده درم در آتش متساوی سرخ کند و باز بزند سه نوبت بعد از آن روغن را بیکسو نهد و نگاه دارد
و نریزد و باز راسخت را گرم کند و در ده درم روغن دیگر که در سکورهٔ دوم کرده باشد بزند تا سه نوبت دیگر در این ده درم بزند
راسخت زنده گردد و چندانکه در این روغن بیشتر بزند بهتر باشد بعد از آن بیاورد دهن الاجار ده درم و در کاسه پاک کند
و ده درم زر سرخ را در آتش گرم کند و در این روغن اجار زند و ده درم نقره را نیز همچنان کند گرم کرده در روغن زند دو بار و باز
راسخت را نیز گرم کند در این روغن بزند سه بار بعد از آن آن هر سه روغن را بهم بیامیزد و بگذارد تا باشد و بستاند نقره را و سحق کند
و زر را با آن نقره بیامیزد در بوته بعد از آن راسخت را بر آن اندازد تا حل شود بعد از آن این مجموع را باز در این روغن اجار زند

یکبار کداخته در روغن اجار بریزد بعدازان بهر زری که خواهد بیامیزد و بوقت کداختن زر بوره زر بر سر اندازد والسلام وآن روغن
راکه جمع کرده باشد در شیشه ریزد و سر بالا بر آتش نهد و چندانک ارضیه که در باب ماقبل جداکانه نگاه داشته بود بستانند راسخت
و دوازده درم بکوبد و سه قسم کند و بستانند دوازده سرب وقلعی براده کرده متساوی الاجزا و بکدازد و یک قسم از راسخت بر انجا
ضم کند همچنان کداخته دران روغن ریزد و باز براده کند و بکدازد و قسم دیکر راسخت بر انجا ضم کند و بکدازد و باز در روغن ریزد و باز
براده کند و قسم دیکر راسخت را ضم کند و بکدازد و در روغن ریزد و در وقت کداختن سر بوته را با آبکینه کوفته بکیرد و چون بدین طریق
تمامت راسخت را سرب وقلعی آمیخته باشد و در روغن ریخته مسی شود بغایت نیک که تو بال نباشد و نرم باشد بعدازان بستانند
ده درم ازین مس و اما چندانک ارضیه در اول درین ارضیه تو تیا آمیخته باشد و مس نیز آن قدر بستانند و صحایف کند و در بوته نهد تا آن
ارضیه تلحیف کند و یک طبقه آبکینه کوفته بر بالای بوته ریزد و بکدازد و بریزد زری شود نیکو انشاالله تعالی **صنعة جبر اصفر** زبیبی
یوخذ زرنیخ اصفر صفایح ثلثة اجزاء زعفران جزو ویسحق الجمیع من دانق شب یمانی و تبل العفص بماء الحلبة ویصفی علیه فانه یجب صفة آخر
زیبی یوخذ ثلثة اجزاء اسفیداج العراقی یسحق بماء الحلبة ویطرح علیه قبل زعفران ویستعمل **جبر فضی** یوخذ سحالة الرصاص القراالنقی
جزو و زیبق جزو ایجعان بالسحق بماء الصمغ العربی ویجرب الی ان یرضا **جبر لازوردی** یوخذ ثلثة اجزاء لاژورد و نصف جزو نیل و سندروس
جزو و شب یمانی جزو ویکون العفص الابیض ویجرب حتی ینتهی **جبر ازرق** یوخذ نیل جزوین و نصف جزو صمغ العربی و سدس جزو
شب یمانی و نصف جزو قلی یدق الجمیع ویجرب بالعفص الی ان ینتهی ویکتب به **جبر اصفر** یوخذ زرداسنک ویسحق جیدا ویجعل
بماء الصمغ العربی ویجعل ما یرضاه ویکتب به **جبر احمر** یوخذ جزوین زنجفر عراقی و جزو زعفران و سدس جزو شب یمانی
یدق ویطرح علی ماء العفص ویجرب فاذا انتهی یستعمل والله اعلم **تصعید عطارد** بستانند عطارد یک وقیه و نیم آن زاج
قبرسی و نیم زاج نمک اندرانی و بهم سحق کند در صلایه برابر آفتاب بسرکه چندانک عطارد در اثر شش نماند همچنان شود که
خاک بعدازان بستانند اثال و درین اثال نیم وقیه نمک مکلس بریزد و عطارد را بر سر آن ریزد و سر اثال را بکل حکمت بکیرد محکم
و اما باید که اثال را سوراخی باشد و آتش نرم نرم کند آهسته و کاردی بر سر آن سوراخ نهد تا عرق آنجا میرسد و هر بار نظر کند
تا آن وقت که عرق منقطع کردد بعدازان سوراخ را بکیرد زنجبیکی و آتش محکم کند از بامداد تا نماز پیشین و هر لحظه آن چوب را
بیرون آورد و نظر کند که تا چیزی بچوب کرسیده باشد یا نه و باز بر جا نهد تا آن وقت که تمام تصعید شود و دیکر در چوب چیزی
نرسد معلوم شود که تمام تصعید شده است بعدازان اثال را بیرون آورد از آتش و بنهد تا سرد شود و بکشاید اکر نیکو آمده باشد
فبها و اکر سپید نباشد و چیزی از عطارد زنده مانده باشد باز تصعید کند تا آن وقت که سپید سپید شود مانند آرد والسلام
باب تکلیس براده قمر بستانند یک وقیه براده قمر و اکر خواهد کمتر چندانک اجزاء دیکر باشد و بهمان قدر نمک اندرانی سحق کند
و در دیک نو نهد و دیک را بکل حکمت کیرد و در آتش کاسه کران نهد چون کاسه را بیرون آورند آنرا نیز بیرون آورد و بشوید تا نمک
برود و از وی جدا شود و حاضر باشد تا براده قمر بوقت شستن با نمک نرود تا سه نوبت چنان کند مکلس شود آنکه بشوید تا نمک بکلی برود

و براده ثابت

180

و براده بماند مکلس سپید و آب نوشادر بستانند یکجزو نوشادر حل کند و تکلیس سپید را در خورد دهد در صلایه برابر آفتاب
و در شیشه کند و در خزینه حمام بیاویزد چندانک حل شود سپید بستانند و بکوبد و در دیک نو نهد و در آتش آهک پزان بنهد
یکشبانروز مکلس شود و اکر مکلس نشود یکبار دیکر بنهد **تنقیه نحاس** که بجهت اکسیر بیاض از تقریر بباید
سنتی نوشته شد شرح آن تنقیه در باب حی العالم نوشته است هم درین کتاب ازان سبب اینجا نوشته
نشد والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب تمت الکتاب الاسرار بعون الله الملک الغفار
صاحبه رستم بن سالار خلد الله ملکه الی یوم القرار

بسم الله الرحمن الرحیم

فصل در کرفتن روح توتیا عمل بستانند توتیای کرمانی یک وقیه و بلیلهء زرد نیم وقیه و روغن زیت یک وقیه پس توتیا را
سحق کند در هاون و در روغن زیت طبخ کند در ظرف آهنین تا تمام یک وقیه روغن زیت را بخورد بعدازان توتیا را با ادویهء
دیکر که ذکر رفت بیامیزد و بعسل معجون کند و بعدازان در بوتهء که بدین شکل باشد ٥ و بالای او سوراخ باشد تمامت
ادویهها را در کو داکرد درون بوته بالد چنانک میان بوته خالی باشد و بوط را هم بکل بوتهء زرکران شد و وصل محکم بکند بوته خشک
کند و در میان کورهء که بوته بکنجد بنهد و انکشت بر اطراف او کند و بدمد تا آن وقت که از میان بوته که سوراخ است
زبانهء آتش بیرون آید و باز آتش فرو نشیند بعد از نیم ساعت که بوته سرد شده باشد بیرون آورد و از میان
بوته را بشکند آنچه مصاعد شده باشد در بوتهء بالائین مثل رصاص دانه دانه چیزی باشد آنرا بستانند و در جمچهء آهنین
در میان روغن زیت حل کند و سبیکه سازد فاما ثابت نباشد تمام شد جوهر توتیا **فصل در ثابت کردن روح توتیا**
بستانند قشر البیض و ببول خمیر کند و قدری نوشادر یار کند و آن جوهر را در میان او همچو کوی سازد و در کل بوته کیرد و در میان خاکستر
پخته سرد دفن کند و آتش بر سر کند اول ساکن و آفروخته تا غاز دیکر بعدازان رها کند تا سرد شود ثابت شده باشد
چنانک بر آتش نهد دود نکند چون بدین مرتبه رسیده باشد ثابت باشد نکاه دارد و بعدازان زنجفر ثابت کند **فصل در ثابت کردن زنجفر**
بستانند زنجفر که نقاشان بکار می برند هر قدر که خواهد و در آبکینهء کند که بکل حکمت کرفته باشد و روغن کره بر سر آن ریزد و بآتش
نرم جوشش دهد و سواد بر دارد و همین عمل میکند تا سواد بکلی برود و ثابت کردد و علامت ثبات آن باشد که یکعدد سیم را
بر آتش نهد تا نیک کرم شود و ازین زنجفر قدری بر سر ریزد و اکر دود نکرد و از آتش نکریزد و نسوزد ثابت باشد و اکر بکریزد
ثابت نباشد باز عمل مذکور کند چندانک این علامت ظاهر شود و از آتش نکریزد هر کاه که چنین شده باشد این را باز زنجار سازد
نوعی دیکر در ثابت کردن زنجفر عمل بستانند زنجفر نقاشان چنانک دو انکشت بالای آن غمره کند در یک وقیه ازین زنجفر پنج درم
بورهء زرکران بیندازد و در دفن نهد در زبل بیست روز چنانک چون بدر آرد حل شده باشد و اکر حل نشده باشد باز دفن کند

تا حل شود و بعد از آن بدر آورد و یکشب در شیشه که بگل حکمت گرفته باشد و بنهد و در خاکستر نرم که سوزاگر دارد دفن کند تا عقد شود چون عقد شود اکسیر باشد و از این اکسیر اگر یکدرم با یکدرم قمر بیامیزد و برده درم مس منقی طرح کند شمسی آید فاما ثابت نباشد **فصل در ساختن زنجار روز عفران الحدید** عمل بستانند براده آهن سفید تا آهن آندم که زنگار گرده می شود بدو بیامیزد نیکتر باشد خوب که با چیز دیگر آمیخته نباشد و با نمک آب سحق کند هر چند آب سیاه شود بریزند و آب تازه کند چندانک دیگر سواد نباشد و براده صافی گردد و بعد از آن یک جزو این براده را نیم جزو نوشادر کانی بیکانی مصعد نیکو کوفته با قدری سرکه بر سر وی بریزد و هر روز چهار پنج نوبت بچوبی بجنباند و هر چند سرکه کم می شود دیگر اضافه کند و سر پوشیده در آفتاب نهد و باز دیگ آتش تا براده تمام حل شود و زنجار گردد و بعد از آن بستانند زاج مصری سرخ رنگ بر شش بخش زنجار یک بخش زاج کند و در کاسه کند و آب گرم بر وی ریزد تا تمامت آب صافی از وی بیرون آید و ثفل در بن بماند و آن آب را بر سر آن زنجار ریزد و در آفتاب بنهد تا خشک شود و این زنجار را زعفران الحدید خوانند و آن جوهر توتیا را نیز بقدر وزن بدین دو زنجار بیامیزد **صفت زنجار دیگر** بستانند جزوی روی تخت کوفته و بیخته و جزو نوشادر کوفته بسرکه حل کند تا زنجار شود بهمان تقریر که در اول ذکر رفت و بعد از آن زنجار یک جزو و نیم و با جزوی نوشادر کوفته در بوته ریزد و بر آتش نهد تا بگدازد و فرو گیرد و سر د کند و این زنجار راست چون روح توتیای ثابت و زنجار این را بوزن که در طرح گفته خواهد شد بمس منقی اندازند تا شمس نیکو گردد **فصل در تنقیه نحاس اصفاح** کند و لا شب یمانی و نوشادر کانی و نمک اندرانی که بسرکه گداخته باشد سفت بارکرم کرده باندازد و نیکو گردد و اگر بگدازد و بر یزد سیم نیکو گردد **فصل در طرح** بستانند چهار درم زنجفر ثابت و با شش درم قمر بیامیزد و بر این ده درم یکدرم روح توتیا طرح کند شمس گردد

غلامی بفرمان فائق برکال

دیوان اشعار الشیخ الزاهد العالم العامل الفقیه نور الله فی ارضه وحجته علی عباده برهان الدین ابی الحسن علی بن موسی بن ابی القاسم بن علی بن ارفع راس الاندلسی المجریطی الانصاری رضی الله عنه و هذا دیوان یدعی شذور الذهب فقال رضی الله عنه و هذا یسمی بالکوکبیه

اذا ثلث المریخ بالزهرة امرؤ   وقارن بالبدر المنیر ذکاءه
وواصل سعد المشتری بعطارد   الی زحل کی تستفید ضیاءه

واجداد بانا وحل بحکمه   صخورا اصارته المیاه سباءه
فذاک الذی ان یضح افق معدم   یروح وسوا غنی العالمین مساءه

وقال ایضا وهی تسمی بالعالمیة

لنا عالم من ارضه کون مایه   ومن مایه والنار کون سوایه
اذا اسرعت افلاکه حرکاتها   وحی ارضه تکرار دور سمایه
وهبت لنا ریح تسوق اماءها   سحابا نتجاه حذوها من ورایه
فقهقه یبکی ضاحکا عن بروقه   برعدا رانا ضحکه فی بکایه
علی ما لک من تربها جرت الصبا   به ذیلها واستعجبت من بهایه
فظل کان الرعد یطلب فتکه   به وکان البرق من رحمایه
فاحیی الحیا من میتها کل هامد   بنفخته فی جسمها روح مایه
فیرت تهادی فی بهار وشارق   کما اهتز غصن البان فی غلوایه
عروسا کان الحسن من حسن وجهها   یباهی بما یبدو بها من بهایه

کأن علیها سندسا من حدائق   کساها شعاع الشمس فضل ردائه
واذکی علی نوارها نور نورها   الی ان حسبنا ضوءها من ضیائه
وطیب ریح الجو طیب نسیمها   کما عطر الداری عرف کبائه
والمسک کافور الندی مسک تربها   علاه صبح فوق مسح مسائه
وراقت بها الامواه حتی کانها   من البیض ما جردت یوم جلائه
فیالک من ارض وروض لرائد   وغاب وموماه یباب لتائه
ومن عالم فی صیفه لخریفه   تکون کما فی قیظه لشتائه
اذا ما محی الاظلام بالنور بدره   محی البدر بالاسفار ضوء ذکائه
مضی الناس طورا بعد طور وکلهم   علی ضوءه فی ظلمة من ضحائه
وکم عالم اضحی بفهم فضوله   یقصر بر والعیش طول بقائه
ومن جاهل امسی بجهل اصوله   فقیرا طویل العمر من برحائه
ومن متوار نجمه فی سعوده   ومن منتز اسعده فی شقائه
ومن مستلذ قلبه بعذابه   ومن مستریح جسمه بعنائه
ومن مال عینیه دما تحسرا   علیه ومن راض بحسن عزائه
سوا العالم الادنی الینا وانه   بعید علی من خاض بحر فنائه
جزی الله من ابدی الینا بکتبه   صناعة صبغ الشمس خیر جزائه
وکافاه عنا من لطایف روحه   وریحانه اضعاف جزل حبائه
لقد اجمل الانسان فیها بوصفه   لنا جملا نابت لنا عن لقائه
ارانا بها ما بین حق وباطل   حقایق علم بین فی خفائه
فقال خذوا القرار فاستقطروا به   رطوبة صخر ذل فی کبریائه
ولا تکلفوا الا بتردید دهنه   علیه ففی تردیده برء دائه
وداروه حتی تنکحوه باخته   علی مهر رفق فهی راس دوائه
فان ولدا نجلا کریما فبا بحری   وآتیه تفریحه بدمائه
وتحریکه باللطف عن مستقره   واغذائه من مائه لنمائه
وتسویده بعد احمرار اصفراره   وتخلیصه فی سبکه من غثائه
وتبییضه بالملح وهو غذاؤه   ولا بد فی تدبیره من غذائه
الی ان تروه فی صفاء ورقة   کماء الندی فی لطفه وصفائه
واحیاؤه بالماء من بعد قتله   وتوریده خدیه بصبغ حبائه
ولا بد من تزویجها بنته به   فتزویجها ایاه عین شفائه
هناک یصیر البعل والزوج واحدا   کثیرا علی النیران طول ثوائه
فقد ظفرت ایدیکم بمرکب   غنی الدهر نزر فی جزیل عطائه
سوا الملک المحمود غب لقائه   لآمله المعهود حسن وفائه
فاکرم بکتب عرفتنا بفضله   وتولیده فی عالم من انائه
وایجاده بالعلم بعد انعدامه   وانشائه بالنفخ بعد فنائه
فلله حمد دائم ولمن حبا   لنا فی قدیم الدهر من حکمائه
وصلی الذی صلی علینا قلوبهم   علی احمد المختار من انبیائه

وقال فی قافیة الباء وتسمی بالبیتیة

سما ان یرجی مطلبا فیصابا   کأن له دون العقول حجابا
فمن رامه الا بتقلید واصل   حکیم اضاع الحزم فیه وخابا
فلا تک ممن ترعینا ببذل لما   حوت یده فی الکیمیاء رطابا
باتلافه نفسا لیغرح مبهما   ویفتح من دون القناعة بابا
فلیس الی ادراکه لمجرب   سبیل ولو افنی الزمان طلابا
فان کان بهذا العلم شغلک محبة   وانت تعادی ما سواه ونابا
فقد ظفرت منی یداک بوالد   اذا رمز الآباء قال صوابا
فلا تبل الا ما وصفت حجارة   ولا تنل الا ما وصفت کتابا
ولا تسل عن باطن منه ظاهرا   سواک تنل من منظریه رغابا
تثنی علی حین من الدهر بیننا   طویل تقضی حینه وذهابا
تغنیم کلامی کنت من کنت انه   یفیدک شیا لا یفاد عجابا
بنیک سراحیف بالرموز بهم   به یلیق تعبا دونه رعذابا
ولکننی کشفت مستور علمه   وفضلته للطالبین خطابا

فسل عنه بعدي ما شرحت فانه
وخذ ماءها واطبخه بالنجح كي ترى
وطيره بعد القبض وانصب لصيده
تصيد منه طفلاً كامل العقل سيداً
فارضعه حتى لا يريد لبانه
فصيره شيخاً بالفطام فانه
ولا بأس ان حانت هناك وفاته
فاعجب لانسان وليس لآدم
كان على ديباجتي وجنانه
وفاز بسر من نيله يكن له
سوا الطاير السهل المرام وقوعه
ترى وسواء شبه الشمع جامداً
وان يدن من ادنى الحران جسمها
هي الشمس والبدر اللذان يقارنا
فهذا الحلال الحلو والبارد الذي
لقد قلبت عيناي عن عينه قلبي
يهيم فتى الشرقي منها بغادة
اذا الفلك الناري اطلع شمسها
تزوجها بكراً اخاها لانها
تجن سوى لما استجنت بنفسه
تعالى عن الاشباه لوناً وجوهراً
بل الماء ماء القطر الا حياتها
زيارتها ما استبكى لميتها الحيا
اذا صيرته الشمس رداً تغيرت
نفيض من الوادي المقدس بينها

يكون اذا فكرت فيه جوابا … فهذا البيضة الشقراء فاترع قشورها
جامته فيه يصير غرابا … وقص جناحيه برفق فانه

التركيب الثاني

ولكنه ان ضيم لا يتغابا … ثلاث وسبع حمله وفصاله

التركيب الثالث

اذا شب عن سن الرضاعة شابا … وذبح اباه واتخذ دمه له
فان له بعد الوفات ايابا … سينفخ فيه الروح من بعد موته
لدى الحشر لا يخشى عليه حسابا … نبات ويحيى في القيامة لا لان
اذا قام من ماء الجمال نقابا … لقد ادرك المطلوب من علمه امرؤ
بنوا الدهر املاً والعداة صحابا … وتدبيره من بيضة الطاير الذي
على من الى الوانه ينتصابا … ابو بيضة ضمت طبايع اربعاً
وماء ونار كالرصاص مذابا … ومن وصفها فافطن لها ان محنها
تحلل من لطف فصار شرابا … وان ذر بعد الحرق في الماء تشربا
نهاراً فغابت في سماء وغابا … فهذا هو السر الذي اصبح الورى
سوا الشهد ذو فاو تحب ذابا … فمن ناله فليتخذ عنده ربه

وقال ايضا رضي الله عنه يذكر فيها مختص طريقة البيضة

تشوق الى شرق وترغب عن غرب … هي الشمس الا انها قمرية
على الذروة العليا من الفضل [illegible] … ترات عروساً بزت الوجه تبتغي
ابو ما رجا في المودة والقرب … فعاد بها حياً وكان فراقها
وطار فغالت بعد جهد لها حسبي … ولما تنشق عن طبيعته التي

وقال في قافية التاء وقال بعضهم في القصيدة [illegible]

ام العلج علج البحر الا اداتها … تجت لها ارضاً اذا الارض
هبوب الصبا فاستضحكت زهراتها … اثرت ثراها فاستحال ترابها
الى صفة الكافور فيها صفاتها … بها شجر لا ينبت الدهن غيره
عذاب ما لم يكدر فراتها … مثلثة اسواقها ورباطها

فان لها تحت القشور لبابا
اذا قص منه الريش صار عقابا
شباكاً تسمى في الرموز قبابا
فان ردته حولين زاد شبابا
سوى لبن العذراء منك شرابا
اذا ابيض منه الاسود ان خضابا
ويبعث حياً حين صار ترابا
يعاقب في الاخرى ولا ليثابا
تهدى الى ما قلت واصابا
مني صدقه تخصص به وتحابا
علت ان ترى في غيره وتصابا
متى يلق في النار اللطيفة ذابا
ويدع به الصبغ الرفيع اجابا
على ما تريه بالرموز غضابا
اليه به قبل الممات ايابا
بلكينة الاعطاف قاسية القلب
هي البدر الا انه كامن الشهب
رفيقاً وكانت خلف الغيب الحجب
راسباً ان ماتت من شدة الحب
بدت عنه الوان يقلبها قلبي
وجل فلم يثبت الى طينة الترب
من الزيح وشى الروض تاج نباتها
لنا عنبر طابت لنا نفحاتها
فلا صبغ الا ما حوت شجراتها
مربعة عذراتها وقلاتها

اذا وردوا ايهم الخاص عشية
عمدت اليها فاعتصرت مياهها
هنالك حل الصدر عقد وصلها
ولما ضفت ادنانها ومياهها
فهرن ثلاثاً بعد ان كن واحداً
بدا قزح تاجاً علينا وحليت
وروميه جردتها عن مسوحها
صبوراً اذا شاطت بنار غيظها
قضى حين قضى من سوام لبانه
حشاشته تأوي الى كهف صخرة
فحاز به منها ومنه وراثة
حكم طبيعية خمرتها فتصورت
بجنية انسية ملكية
عزيز على غير الحكيم وجودها
هي الكاعب الشمطاء والنصف التي
يكاد سنا يستغرق الشمس نورها
يصير صلاء الصخر ماء متانها
ثلاثة اصنام ترى كل امة
وملك في موته حياته
جهولة معلومة صفاته
تكرمه من اهله جفاته
عصاته من جنده حماته
غذوه بدمه ثباته
يومئذ توفيت وفاته
وكثرت بابه عفاته

بها صدرت عنه بطانا رواتها
وما انفجت من دسمها ثمراتها
وصدع فانشقت عيوناً صفاتها
تجمع في الاكسير مفترقاتها
تركب في ذات الثلاث ذواتها
يواقيت انوار الربيع فتاتها
فولت حيا دايما بشراتها
حلياً اذا اطاشت به شهواتها
اذا انفصلت عنها انقضت حياتها
شديداً على حر السعير ثباتها
تراث حيات لا تطار رفاتها
ينفخ فيها الروح بالنفس ذاتها
سوائية نارية نفحاتها
وان كثرت في الوجه منها سماتها
لذات بنات الاربعين لداتها
اذا برقت في دجنة فسماتها
ويجعل ماء البحر كالصخر لاتها
كثير اليها صوحها وصلاتها

فاكرم بها دوحاً تفئ ظلالها
وعدت الى امتاز من صفو صبغها
وجد به بحرانها وكربها
فما زال رفق الفيلسوف يربها
فيالك من ارض تكون لجينا
اذا نسمت فيها روا حاريا حها
خطبت بها من اذربيجان ناكحا
فلما تغشتها ودبت بحملها
نيرت باضداد الطباع منوطة
وماتت هناك الام قبل فصاله
ولكنه يبلى اذا لم يغذ به
ومحمومة ربعاً قلبت مزاجها
جنوبية غربية مشرقية
هي النار الا انها غير خامد
اذا ما تناءت دونها الشمس انها
تعلم علم السحر منها ببابل
فتبطل غر اما قوى النفث الرقا
اذ يف لاهل الارض في الا [illegible]

على كاسيات ليس تعرى ضحاتها
اراد ذوه حتى انجلت ظلماتها
تكشف عن تاليف شمل شتاتها
الى ان تنادى بالصلاح عداتها
مهاداً وللموتى معاداً كفاتها
تضوع مسكاً فاتقا جنباتها
اطاعت له امر الحكيم عصاتها
لحين اذا ما حان حانت وفاتها
تجنى غدت فيها جميعاً نباتها
وغايتها بعد المخاض مماتها
عظاماً حماها خلقاً جديداً رفاتها
الى ضده لما علت زفراتها
شمالية كل الجهات جهاتها
مدى الدهر الا ان يغل شباتها
اذا نزلت بالمؤمنين لقاتها
وكل كحيل طرفه فتياتها
اذا نفثت في عقدة نفثاتها
فكلهم الا قليلاً عناتها
وفي حيات نفسه مماته
فاتكه من جنده ولاته
عدوه من ملكه طغاته
وحمده ان تزدري هباته
من بعد ان شابت بنا شواته
وفارقت انابه سفاته
وقوبلت بشكره صلاته

وقال ايضا رضي الله عنه وهذه تسمى قصيدة الملك ديرمزون ابن عون الاكسير

ظاهرة في وجهه سماته … اصحابه من صحبه عداته
في قتله بسيفه رضاته … وفي عذاب جسمه راحاته
واهل امر ملكه عصاته … طاعته ان لا ترى طاعاته
به فبانت عنده آياته … وعاودته فاستندت حصاته
واحييت ثانية حياته … وجد من بعد البلى رفاته

وقال في قافية التاء وهذه تسمى بالافريقية وابتداء [illegible]

اذا انشق عن انسان حكمنا بحدث
وما طال بين النفختين سفه مه
وبعد عشر للوفات قيامه
لقاتله عدا حلال براثه
فاقبل ينبت الارض بأكل كلما
وما طاب منه ما تخلص لاحقا
اعدنا اليه ذلك جوهرا لذي
فعمر في امن من الموت ممتعا
ولو خاف منه الفيلسوف تنافقا
وستعبد احياؤه بعد موته
وغريبة تلقى بها الشمس ضعف ما
اذا الخطت فالسحر من خططونها
تزوجها بكرا فمرت بحملها
فاعجب به اذ كان زوجا لامه
وستفهم عن سر حكمنا التي
ولو كان فيها باذرا غير حينا
ووكل كلب القوم يحرس زرعها
وكم ساير في الارض يطلب علمها
وكم حالف بالله جهد يمينه
ومن يك ذا فضل فليس بمرتض
سمى الشمس لا تزداد الا تبلجا
اضا من الآفاق ما كان مظلما
وقد نحر الصبح الظلام موليا
يقرا بالسبق اولا ولا حق
ولاث على جسم الهواء ملاءة

وقام بنفخ الروح فيه فقد بعث
ولكن سبعا او ثمانية عبث
اذا ما نفسن في فيه من ريقه نفث
على ان شرعا قاتل العمد لا يرث
تعفن من عضو سمين له وغث
بعالمه الا بفرقه ما خبث
يفارقه شيئا ويبعثه حدث
بجنة عيش ليس يبلى ولا يرث
لما كان في تركيبه غير مكترث
اذا ما وهى منسوج اعظمه ورث
يلاقي بها عشا فما من اى وثب
وان لغطت فالدر من لفظها الخنث

التركيب الثالث والتزويج الثاني

بها منه تذكير ومنها به خنث
اشرنا اليه فهو في الجهل منبعث
على طينها لم ينم في سهلها الدمث
اذا ما راى ذيبا الم بها لهث
طوى طولها سيرا فلم يعن عن حث
على اننا نهدي جميعا وقد حنث

وقال في قافية الجيم وهذه تسمى بالصبحية والقباحية

اذا كشفت عن وجهها حجب الدجى
بها وانجلى من حندس الليل ما دجا
فاصبح بالشعرى العبور مفرجا
ويشهد ان السبق في آل اعوجا
من النور لم يلجمه الا ما قنبجا

وما قبضت عند الولادة روحه
فيا لك من ميت ورثنا به الغنى
ويا لك من مقتول قوم تنطا فروا
سنا لك واراه قابل جسم نابل
فالحق منه كل طبع باصله
فلما تاتى للحيوة قبول
قابلت ثوبي بقاء ونضرة
عسير على مر الزمان انحلاله
من العالم العلوي فيه مشابه
وايسر شيء في صناعتنا التي
عديمة مثل لم تبح عقد سرها
اذا ما الفتى الشرقي عاين نفسه
فللام ثلثا جسمه وهو نصفه
يؤمل زرع البذر في غير ارضنا
سى الارض في يوم بن يثمر غرسها
لقد ملك الدنيا فتى نا مرءا به
بذيل مصون الدمع من فرط ما به
ولكننا قوم متى يستغث بنا
وقد جيش الفجر للحرب بالضيا
فاقبل يطوي ازرق الجو باسنا
فكان كبعض الزنج ادبر قايدا
سناك كسى الليل النهار بضوءه
فكانت كان الشرق قدم فارطا

ثمات ولا ردت الى جسمه عبث
عن الناس طرا اوسوا فضلها ورث
على قتله واستودعوا جسمه الجدث
براغراب عند مصرعه بحث
فخفف من اوصاله وقضى التفث
يفصل قوى في عين اعضائه نفث
نفى بهاعنه التغير والشعث
اذا النار صفت عن خلاصته الخبث
قوى وطباعا غير ان له حدث
خصصنا بها رد النفوس الى الجثث
لجن ولم يعلق لانس بها طمث
على القبر عنها بعد فرقتها نكث
الى وضع خنثى غير فحل ولا انث
وللاب منه نصفه وهو الثلث
وانى له بالبذر في غير ما حرث
لمن لم يثر فيها فسادا ولم يعث
على حركات الشمس في تربها مكث
ويهجر برد العيش من حر ما بث
تكلا ميذنا في كل ارماتنا نغث
اتوا الدعوى وافعاله العبث
من الكوكب الدري نارا وسرجا
من الفلك الدوار ثوبا مدبجا
به من وراء الخيل طرفا مدججا
وجره مستقيما مفرجا
يطارد دون الغرب ليثا مدججا

يطارف جند اذا اتصلت بهم
كان من الديباج والليل حاكه
كان ابيضاض الافق بعد احمراره
كان بخار البحر عند ارتفاعه
كان ثرى البطحاء عند انسكابه
كان الذباب الزرق فيها بقيتم
كان لها من وردها خد غادة
كان عروسا ناهدا ابرزت بها
ولما تجلت بعد ان متع الضحى
ترى ماءها بعد التكدر صافيا
تبدت من الافق الذي غربت به
هنالك كانت للحسوم فيا منه
فعاشت بلا موت حيوة جديدة
تجلي على غصن من الآس ناعم
ويا لك من بدر كان كسوفه
ترجي رجال نفعها فتعرضوا
فدونكها يا ايها مفتخ
ورب غبي في البحار التيه مغرق
حريصا على الكبريت متخذا له
وما كل من يركب البحر رابح
سحاب اقلته الرياح اللواقح
يشير لنا منها نجار ارضاها
قوى على غسل الذمامة عذبه
تميز من غيظ فاما لهيبها
كان غصون الآس لما تجاوبت

اثير لهم من قسطل الليل ما تنجا
عليها خباء بالمجرة مشرجا
رماد جني من جمرة ما توهجا
دخان على من مندل فتارجا
عبيرا اذا مرت به الريح ينحجا
دعاه الهوى في خلوة فتهزجا
رمته عيون الناظرين فضرجا
ربا ما ضحى اوكرة يا متوجا
وزال بها يوم من الليل ادلجا
وراكده بعد السكون مرجرجا
وقد وجدت منه الى الشرق مخرجا
تزوجت الافراد فيها تزوجا
بدار مقام من تبوا ها نجا
متى كانت الاغصان للبدر ابرجا
تجرد عن شمس من الشمس او بجا
لرؤيتها جهلا فاعيا هم الرجا
وان كنت في اجهل بها كان محرجا
لكثرة ما فيه من الظل امرجا
الا لا وانبيقا وصحنا مزججا

وقال ايضا في قافية الحاء وهذه تسمى بالاسطقسية

وماء اراعته الغمام السوافح
ويعكسه قطرا اليها البوارح
اذا ضعفت عنه المياه الاوالح
فعال لما للوجوه فلاح
عليهن منها معولات نوايح

كان عيا هيب الظلام تسربلت
كان سناء الاصباح نارا تعلقت
كان طلوع الشمس وجه مليحة
كان دموع المزن عند انعكاسه
كان رياض الجنة البس حلة
كان لها عينا من النرجس الذي
كان لها مفترة عن اقاحها
كان قضيبا في كثيب بدا لنا
وغابت بافق الغرب في عين حماة
اذا ارسلت فيها الرياح لواقحا
كان من الفرفير حمرة وجهها
وقومت الازواج بعد ثوراتها
فيا لك من شمس كان كسوفها
كان نقاما شت به خيزرانه
يغشي به الجو الشديد ظلامه
ولو علموا انا لو من النفع ما رجوه
تدل على التدبير في الحجر الذي
الح على الكبريت حتى تطوست
برى انها في غير صنعتنا التي
وبحر اذا ما الشمس حلت دماها
وما كان الدمع منه تفجرت
ونار لنا فيها نعيم وجنة
وارض اماتت جمرة الشمس حبها
سقاما فاحياها الحيا فترنحت

على الحلة الزرقاء وشيا ممزجا
اوايلها في لجة فتبلجا
من الترك خطت برقعا فتبلجا
الى الارض در من فرند تدرجا
تجذ اذا ما سندس الارض انهجا
بلاحظنا عن شاخص الطرف ادعجا
اذا ضاحكتها الشمس ثغرا مفلجا
اذا ارتج منها بوصها وتوجرجا
كان لها فيها الى البحر مولجا
تحرك من اطرافه فتموجا
اذا سفرت عنه وقد كان ابلجا
وتعفينها من امتها ما تعوجا
تكشف عن بدر من البدر ابهجا
اذا ما علا منها قضيبا مصولجا
ويجلو بعد الفجاجة منضجا
ومن يك ذا علم ينل كل ما رجا
به كشف الله الهموم وفرجا
كريمة من ريحه وتهجا
حللنا بها فوق السماكين معرجا
اذا خاف من اسوادا ان يلجا
عليه تطوته الناسمات النوافح
متون الصفا عن صفوه والتفاوح
اذا اشتبها في الماء بالدمر فادح
فظلت تبكيها الحمام الصوادح
معاطفها واستن منها الا باطح

فجاءت عروسا في بهاء وشارة
نصد بها عن عزة كبريائه
غرسنا بها نخلا على باسقاتها
فاكرم بها نخلا كانت ثمارها
سطل الى اقصى الظلام ضياؤها
ومطرح لو يعلم الناس انه
تلون في اخلاقه فكانما
الحجر فاعجب فكل عجيبة
وحين يلقى امه من صفاته
غنينا لما فيه من السر كاتم
هو الحجر الموجود عندك فانتبه
ففرقه تفصيلا الى اثنين صالح
فاورد منها ما الحيوة ليحضرا
وصير ظلام الارض نورا ينضحها
حياه فابدى شطاه غير خائف
اذا ما نزعت الغل عنها وعنهما
اذا رجعوا عودا الى بطن امهم
كان معانيها نجوم ولفظها
فلا ترين الدمران ثلث علمنا
الم تر روح القدس اخلد غيره
لنا شجر في طور سيناء راسخ
اذا اقتبست بالماء كان ضياؤها
معيده الاحياء في غير مهلة
شناطية منها فروع تمدها
تنحل عند الطبخ فيها لحومها

اذا مدحت تبقى وتفنى المدائح
اذا ما اتانا ما يبتغي الستر ناكح
عثاكيل من قنوانها الشهد راشح
كواكب من اوراقهن لوائح
سواء عليها منه دان ونازح
هي الشي لم يطرحه في الطرق طارح
يعاشرنا منه مجد ومازح
ترى فيه اذ يذبحه بالماء ذابح
لمكتوم ما فيه من العلم فاضح
ومنه به في ظاهر الحال بائح
لما قال في تدبيره لك ناصح
فلا خلف بين الاثنين فيه وطالح
فان حضرا فاعلم بانك رابح
فبالماء يطوى الثقل من هو ناضح
اصوت عاو وتعرض ذابح
فيعض الى الكل منها لك جانح
فقد اكمل التدبير في القول شارح
بروج سماء من فيها سوابح
وانك معقوص وطرفك طامح

كان كثيبا فوقه خيزرانة
فاعجب بها ارضا متى اتسق لها
اذا اطلعت اعريضها فهو لؤلؤ
ثمار لنا من زيتها بعد عصرها
هو النور اما البياض فناشر
كثير قليل باطن الامر ظاهر
فحينا تراه وهو في الناس ضاحك
يكون اذا انشقت به الارض طائرا
اذا ما بكى باح احمرار دموعه
كان يواقيتا ينثرن بمرمر
فخذه ففيه الماء والنار والثرى
فما كان دهنا ذائبا فهو فاسد
وسم ماءنا بالغمر خسفا فانه
ولا تخش من ذيب على ذرعها الذي
ثلاثة اولاد وشيخ وشيخة
تزوج هذا من فاتت بهم
فدونكما مثل الفرند بيوتها
فلا تعملن الفكر في غير رمزها
وكن عالما ان كنت بالنفس عالما

تمايل لينا فوقه البدر واضح
تضيق وان ضاقت بنا فهي فاسح
نضيد وكالمرجان اذ هو بالح
برغو ولم تمسسه نار مصابح
واما الاثار السواد فماضح
خفيف ثقيل ناقص القدر راجح
وحينا تراه وهو في الماء كالح
وبيضا اذا صفقت عليه الصفائح
بما خبيت منه عليه الجوانح
على خده من دمعه وهو سافح
دم الحياء والتقت اللواقح
وما كان ما جامدا فهو صالح
اذا سمته في النار بالغمر فارح
بارضك كلب دون زرعك نابح
لعوبا اذا عرت به الريح مازح
ملوكا لنا منهم ندى ومنائح
لاقفال ابواب الرموز مفاتح
ففيها لمن يبغي الوصول منادح
فانك باللقيا الى الله كادح
الى الارض حلا وهو في الجو سالخ
ومن دونها للمستفي فراسخ
فكاس واما للسواد فسالخ
لنا شجرات انبتتها السبائخ
تشق له منها عيون نواضح
اعلى المركز الادنى الذي هو راسخ

وقال ... في قافية الخاء وهذه تسمى بالطورية

وفوق ذراه الشم منه شمارخ
تدك له تلك الهضاب الشوامخ
ويحيى به الاموات من هو مارخ
من العدوة القصوى اصول دوالخ
كما انحل في رطب البخار الطابخ

يفضي من الوادي المقدس ربها
هي الدهن اما البياض بطبعها
فيا لك من وادي به ثمرا لغني
اذا ضرب الفخ الحكيم ببعضها
الى الفلك الاعلى الذي هو دائر

ويجتذب

ويجتذب الارواح بعد فراقها
هناك ترى العلوي منها كانه
اذا امتزج في الاجساد بالنفث سمه
يفرق بين الجسم منه ونفسه
فيبعث بعد الموت حيا كانه
كان على خديه وردا مضرجا
لقد ضل من يبغي من البيض مثله
هي البيضة الشقراء اما صبيها
واهدى الينا وصفها قدماؤنا
وعيني من صبغ النحاس بزنبخ
ومن غسل كبريت وتصعيد زيبق
ومن فك ارماز الذين تخالفوا
لنفسك فانظر ايها المتفقد
فاخبر انسان تروح معنفا
وكنه يخفى على الغر سرها
رايت من التاثير للشمس حجة
ويجعل ما قد كان لبده الندى
بكل عصوف يزدهي كل مبرق
فيتلو ذاك البرق ماء للطفه
فمن روضة غناء زخرف وشيها
ويصبح وجه الارض من زهراتها
فذاك هو التكليس ان كنت ترعوي
وذاك هو التصعيد فاشو تبلد
وعقدان عن حلين لا بد عنهما
فيجمد بعد الحل روحا مجسما

لاجساد ما تلك الجسوم النواسخ
اذا التقم السفلي سود سالخ
تحكم في اعضائه منه فاسخ
اذا ناخ في اعماقه منه نائخ
جنين بدا عند الولادة صارخ
بمسفوح ما اجرى من الدم لاطخ
وما يبتغي من بيض ما هو فارخ
فراخ فاما انفه فهو شامخ
فمن خير ما حلى به الطرس ناسخ

ويصعد مخطوط ويلطف راسب
فذاك هو التنين يلبس راسه
لان اتانا في باطن منه ناعس
وينفخ منه بعد تطهير جسمه
ومن كمال الطبخ حسن وشانه
تطيب به الارواح من طيب نشره
ولكنه من بيضة معدنية
سبقنا وبهنا على عظم قدرها
فمن نال ما نال المنى وسما به

ويبيض مسودا ويلطف راسخ
سوى حجر القوم المكلس شادخ
به ولا في ظاهر منه ناسخ
وتدهينه في بيت الزوج نافخ
وريحا من الشبيبة شارخ
وما مسه بالمسك من قبل ضامخ
روابقها في محها والزرانخ
لمن خفيت فيهم علينا التواريخ
عن الذل عز في المعيشة باذخ
ومن عقد محلول الرصاص ممخ
بدا من محاج البيض والدم ملطوخ
اذا كان فجا في تخاليص مطبوخ

وقال رضي الله عنه وليست بهذا الاسم

وتكليس رب من الثقل مسلوخ
على حفظ هذا السر من عهد اشيوخ

ومن ذوب فولاذ على النار صابر
فاجعها يا ام عمرو جزافة

قال رضي الله عنه في قافية الذال وتسمى هذه بالمثالية

لطالب علم الكيمياء ويعتدي
ويبدو لدى الراي المصيب مسدد
لصنعتنا ان تجمد الشمس تجمد
سباء كمنخول من الكلس اثمد
وجون كاضرام الحنادس عسجد
بما بله من دمعه المتبدد
ومن جدول يسعى بها سعي اسود
ونوارها في عبقري وعسجد
وذاك هو التعفين لو كنت تهتدي
فانك ان تسقيه قبل يصعد
فحلله واعقده ثم حله واعقد
متى ينبسط في جسم فان يخلد

وفي كل شي للصناعة اية
واني وان خالفت صحبي لضارب
فان لها من وجاها اذ تجلد
وان حلت الميزان رقت صبوتها
فمن نائر دمعا كاجفان بايم
ويظهر عن هذين كل عجيبة
ومن اقحوان كالثغور ومد ثمير
وان نزلت بالجدي القت لبه
وذاك هو التقييد للابق الذي
والمختلط احراقا ان يظهر عنهما
وسوده تسويدين تحط بستره
وتحمره من بعد سهل لمن شدا

فلست وان حاولت نفعي بمرشد
متى استشهدتها فكرة المتشهد
لها مثلا يهدي به كل مهتد
سبيلا على الانواء والكلا الندي
فترجي سحابا من بخار مصعد
ومن ناجز برقا باصوات موعد
من القسيخ لم يلعق بها اثر اليد
ومن زهر مثل الخدود المورد
على الماء من برد الهواء فيجمد
متى حل بالدهن المقطر يعقد
سوادا وتبيض فبيض وسود
وبيضه تبييضين تعلج وتسعد
قليلا من التدبير فاصبغه تحمدا

وما صبغه من غيره بل لغيره … به منه فاستخرجه بالغير واجهد
ولا تصبغن فيها الى لغز لاغز … فذلك من تضليلهم عن تعمد
فان شئت ان تحظى بحكمة هرمس … ومن بعده من واحد بعد واحد
سوى العلم المعلوم في كل بلدة … سوى الزيبق المشهود في كل مشهد
اذا جمعا عودا وبدءا وبيضا … اضاء كضوء الكواكب المتوقد
فهذا هو الكنز الذي من يفز به … يفز بغنى ان ينفد البحر ينفد

ولا تطلبن في الرمز وزنا فانه … قريب وان تطلبه في الرمز يبعد
فلو رمت في الاجزاء فضل زيادة … على الوزن لم يقبل ولم يتزيد
فدونك هذا القابضي الخالد الذي … يدبر بالدهن اللطيف المقيد
سما الماء والنار اللذان اذا التقى … فتى بها اثر الطبيعة برشد
فهذا هو الاكسير والحجر الذي … تفجر عن نهري لجين وعسجد
الى علمه فليصب ان كنت صابيا … وسل عنه لا عن حادث الدهر في غد

ستبدي لك الايام ما كنت جاهلا … ويأتيك بالاخبار من لم تزودا

وقال رضي الله عنه في قافية الذال وليس لهذه اسم

ملاك جل بالتطبيع هاذي … فلفلقيس الفيلسوف بهاذي
وتبسم عن نوار ما من لطيفها … بالوان اصناف الجواهر غاذي
واذا مدها لين الهواء واصبحت … من الشمس فاني في طلاوة لاذي
اصول اعدته الطبيعة آلة … فلا صبغ الا عن توسط هاذي
ويلفظ من بين الخبائث جوهرا … ولكنه عن وصفها بعاذي
ويحرقه بالماء والنار برهة … ليظفر من اجزائه بغذاذ
ويرجعه عودا الى الجسد الذي … جواهره في البحر غير حناذ
فيخلص عين الجسم عن شائب الغذي … اذا كان عين النفس ليس بقاذ
فيبعثه حيا وينميه صابرا … عليه بسقي دائم وتغاذي
احق بتاج الملك من راس قيصر … وذي العدل كسرى فارس بن قباذ
فيا للقتيل وقاه من الردى … تقلد ماضي فوق ازرق ماذي
ويالك من حي تنقف جسمه … على اخذ خل كالمذابة حاذي
ويالك من ملح عليها مسلطا … بحق طبخ قاهر ونفاذ
فان تك قبل الحل والعقد راعيا … مناظرها في العين غير لذاذ
ايا طامعا من اربها بعد شربها … ومغتذيا منها بافضل غاذي

اما تبصرين الارض تهتز ان بكا … لها عدنا مزج بدمع رذاذ
بحمرة لعل واخضرار زبرجد … وحق جزع واصفرار نجاذي
فهذي هي الاركان منها شاكل … ومنها بكلي قوته محاذي
الما ترى ان الحكيم لعله … بها يتقي فعلها ويحاذي
ويجعله بالسحق من بعد غسله … وتجفيفه بالرفق اي جذاذ
هناك يلوذ الدهر بالماء عن لظى … من الفلك الاعلى بخير ملاذ
فينضج في تكريرها بحنيذها … غبائطها في الطبخ بعد جواذ
فينفخ فيه الروح بالعدل مثلما … حذا النعل تحت النعل مدته جاذي
هناك يبدو في غلالة نرجس … عليها رداء من شقائق ذا ذي
سوى الملك القبض الذي ضمن الغنى … وتنبذ ملوك الارض كل بذاذي
ويالك من جسم على النار صابر … تعوذ به الارواح اي عياذي
ويالك من ومين وصبغ تخالفا … على لقه الاكلاس بعد لياذ
سياه لما منها عليها نشوا بها … واتربه يغيض لجته آذي
فان لها بعد انتهاء كمالها … عطائف مسك في حلاوة ماذي
اعيذك من ان تشرب السم ظاهرا … وما مظهر من شرح بعاذ

وكم منطق كشفي لمثلك فاضلا … على راشقات للقلوب نفاذ

وقال في قافية الراء وهذه تسمى بالحرفية

خليلي لوما في الصناعة اوزرا … فلست وان اكثرتما اللوم مقصرا
فلا تذكرا ما في الملام فانها … بسيج غرامي ان الام وتذكرا
فما قول ذي حزم اذا كان علمها … اموردا ان تبتغي عنه مصدرا
تعلقها قلبي فما لط جنبها … وما يجري مني الهوا حيثما جرى

كاني

كأني وإيانا المسيح بن مريم … وحبر اراي برهانه فتنصرا
فان تك منها آخر الدهر بملأ … فكيف يرى فيها من الحب مقفرا
يقفر عني في الهوى قيس عامر … وتهوى جميل انني كنت معمرا
فاصبح تاج العز من فوق مفرقي … على اشعث تعنو له وجه حميرا
بجانب ملك لا يخاف زواله … فتى نال حتى يموت فيقبرا
سوى خالد حتى احتوى منه خالدا … ويقفر عن ادراكه سعي قيصرا
بعلم محضناه من الحكمة التي … تطنت منها الحكم من القول مقترا
فاعجب به علما برمز معبر … واغرب به رمزا بشرح سترا
فكفا عن اللوم الذي قد شغفتما … بدا علما ان التباغض في المرى
الم تريا ان الغذاء نعيده … حرارتها بعد ابيضاض محمرا
فصار دما من بعد ان كان نطفة … تكامل حتى صار خلقا مصورا
وكان نباتا يملأ العين حسنه … فهاج الى ان نضار في العين اصفرا
تردد في الاطوار حتى تعلقت … بطينته روح الحيوة لينشرا
كما كان بالامكان في الدم نطفة … فكان به حيا مريدا مفكرا
وجيم على ياء وباء جميعها … على الف فالماء فيه بلا امترا
وقد مال بي عن نثر لؤلؤ سلكه … الى نظمه اني ارى النظم اخسرا
تبوح بعلم الكيمياء لمن حنى … عليها مليا ظهره وتفكرا
الا فاعلما ان الاوائل اجمعوا … على حجر ملقى على الطرق مزدرا
خفي اذا ما طار عنه غرابه … بدا بيضة ابهى من الشمس منظرا
وتدبيره ان ترفعا عنه ماءه … بحارا يرقى سفى اسمائه فيقطرا
وعودا الى الدهنين فاستخلصاهما … من النار بالماء الاجاج ليطهرا
فيحمر كالمرجان ما كان لؤلؤا … وبيض كالكافور ما كان عنبرا
وحلاه عودا بعد بدء وكررا … برفق عليها الحل والعقد واصبرا
فان تلتما ما واشربا ما صبانة … لها في ابالي ان يصان ويسترا

فليس لقلبي شاغل غيرها حوى … وليس لعيني مالي غيرها ان ترى
شغلت بها عن غيرها مذ علمتها … تثنين حولا لا ازال مدبرا
فما زلت لتندا الاسى في طلابها … الى ان قضى الرحمن ما كان قدرا
واصبح ملك الارض عندي قناعة … من الحجر المرموز في الكتب احقرا
فاكرم به ملكا اذا قست كلما … تونت من ملك به كان اكبرا
علانه بالعلم سهل مرامه … وان كان مجهول المسالك اوعرا
متى فاه منه الفيلسوف بلفظة … تذماه فيما قاله او تكفرا
خليلي اني كاره ان تشاركا … بوصفيكما من شك فيه وامترى
فان كنتما في ريبة منه فاسمعا … فياساويرما تامن الشمس انورا
ونما ناميا حتى اذا تمحضت به … النار في اصلابنا وتحررا
تحرك بعد اتساع قراره … تضايقه عند التمام ليظهرا
ومن قبل ما قد كان برزا مكونا … بجمع الهوى والماء والنار في الثرى
كذا في قوى احجارنا الحجر الذي … يكون اذا ما قيس بالبحر ابحرا
اذا احملت ماء على الدال قبلها … ودال على الجيم الذي قد تأخرا
فقدا وجيما من علمنا ما نفيتما … فان انتما سلمتماه فباطري
فدونكماه مجملا في تفصيح … قصدت بها تعريف ما كان نكرا
وابصر ما فيها يعني فؤاده … من الغرض المطلوب فيه تبصرا
فمان حقير القدر يمنع رخصه … لكثرته من ان يباع ويشترى
معادنه فينا فكيف يظنه … قليلا عوام الناس مع كثرة الورى
ومرا على التدبير في غير شقة … من النار حتى ينظر الدهن احمرا
ولا تغفلا التغليس ان تغسلاهما … فان يغسلا كانا لصبغيها غرا
فحلا من الاجزاء ما كان جامدا … بما واعقدا ما كان ماء مقطرا
ثلاثا نما لا سر صنعتنا التي … ثلاث الافهام فيها تحيرا
فلا تفرقا ما دمتما من حلاهما … سوى القوت الآني يغني الله واشكرا

وما هو كان الجو ينفض صبغه … عليه ويلقى انجا في غديرا

وقال ايضا رضي الله عنه وهذه تعرف بالمائية

كان نفيس الذي ما عاب فوقه … فسف عليه من زلال نميره
فلو كان يخفى السر ثم صفائه … عليه فابدى كلما في ضميره
فاجدول ينساب من راس شاهق … كما انساب ايم في صفيح جلاون
لكسر فوق الصخر بالحجر جسمه … فدل على الامر بحجرين
باسرع منه جرية غير انه

وقال ايضا رضي الله عنه في قافية الزاء وليس لهذا اسم

نظيره بالعقد مثل صحون
لنا من قوى من كونه في العناصر … وتخوف على ما اعتاص من رمز رايز
ومهما صفى عقل الفتى كان رايز … محببا ولم يحفل بقول المعاجز
فصار الى الظن الصحيح ولم يكن … بشك الى غير اليقين بارز
وكيف يكون العقل في الجسم صافيا … وما هو عن سر الطبايع ببارز
ومن دونه فيه سواد وظلمة … لافعاله منها اعز حواجز
وقد طمست انوار وتكاشفت … لطايفه في جرمه المتلازز
ومن غصت الاكدار من عين قلبه … فايسر ما اعياه اغماض لاغز
ومن غاص في بحر الطبيعة قلبه … ولم يك علويا فاجهل مايز
ومن صعدت عن مركز الكل نفسه … الى الفلك الاعلى فاسعد فايز
ومن لم يخلص شخصه من ظلامه … طبايعه العليا فاعجز عاجز
ومن باع بالفردوس دار مقامه … من الارض اجزاء فخيره معاجز
فشتان بين اثنين هذا مكوكب … بدور وهذا مركز للمراكز
فانهما عند الحكيم لواحد … لانهما من واحد متمايز
فهذا على هذا يدور وهذه … لمركزه راس بقدر راكز
وبينهما ضدان عال وسافل … تقاومتما فردين ليس بحايز
وبينهما جسم مشف كانه … من اللطف فيما بينها غير حاجز
فاعجب بها من اربع حال بعضها … الى بعضها عن نسبة في الغرايز
فراسبها السفلي يكون جسمه … لنا من غليظ القاعد المتمايز
وقال ابونا هرمس ان ما علا … نحن صفونا في سفلها المتحايز
فلا تخرجن الارض عنها فانها … كفاة لتلك الخافيات البوارز
فلو لم يكن جزءا من الكل لم يكن … لها الكل في وسط الكراة بحايز
وكم راغب عنها وليس بحازم … وستنجز ما ليس منها بناجز
يواصلها من اجل حوا ناطق … ويهجرها من اجل آدم ضامز
وكم ذاهب عما يراد لغيره … ولا مذهب الا به للمجاوز
وتحقير ما ليس يغني غناؤه … سواه اذا ما اشتد غيظ الحوافز
واسود بيض الغزال متيم … ببيض العذارى من زنوج العجايز
ودعاه الهوى منهن في بيت اربع … وعشر الى قاص من الحب حافز
فزوجها اياه بعد تنقين … بان وليدا منهما غير عاجز
ولم يك يخشى وان كان مشكلا … وجوه جنين من غلام مناهز
فباح لها بالحب وهي بصيرة … على بغضه لكنها غير ناشز
فلما تغشيها نفى عنه جودكا … طبيعة منسوب الى الشيخ لاحز
سنا لك ذا بامن سوى وتعاتقا … وصالا وصدى عن صدود النواشز
وحالا رضيعا لا يصح مزاجه … على غير البان الجدا والعوارز
ويخف افراط الطعام بجسمه … ليبنوا على ذر اللقاح الجوارز
جديرا ذلزادت على العشر سنه … بافضل الاوصاف المكي المبارز
هو السيف لا ينفك في يد ضارب … هو الرمح لا ينذق في كف رافز
من البيض لا تهتز الا لصيقل … من السمر لدن لا يلين لغامز
لقد حسنت اراءه في موقف … حليم وثاب من الطيش قافز
اذا ما تبناه اخو حظ رحله … لذي ملك عن ذنبه متجاوز
يظن اذا اعطى كثيرة جوده … عظيم العطايا من حقير الجوايز
فهذا الذي تاه الهوى في طلابه … طوال الليالي في عراص المغاوز

وقال في قافية السين وهذه تسمى بالنجبية

ديار تحت الانعمين دوارس … امات الحيا احياءها والدوارس
اذا ابتسمت فيها البروق ضواحكا … بكتها عيون للغمام بواكس

بكل مسف مزنه للثرى به … من النور حلي والرياض ملابس
فاضحت على الجانين روضا كانها … زرابي فيها جوهر متنافس
فنوارها من دامع العين ضاحك … ومخضرها من باسم البرق عابس
كان بقايا القطر في زهرها لها … لآلي الا انهن نفايس
فمن نرجس غض وورد كانه … خدود تراعيها عيون نواعس
ومن اقحوان باسم وبنفسج … على ثغرها منها شفاه لواعس
كان رباها في مجاسد روضها … نواهد لم يقطف جناها من لامس
ودنت من يد الجاني لها فقطوفها … ولا بل الا انهن شوامس
يطارد حر الشمس فيها ظباؤها … ومن عل برد العشي كوانس
وتنطق فيها الطير من بعد عجمة … اذا ما اقلتها الغصون الموايس
فامست عيايا عاريات واصبحت … بها وهي في وشي الربيع عرايس
عجايز ابكار رجعن فلم يحل … الى نظرة من حسنهن المخالس
نضايف الا انهن كواعب … وعهدي بها من قبل وهي عوانس
وما زيها والحسن بعض صفاته … باحسن منه وهي قفر بسابس
وليس ثراها وهي كالمسك رطبة … باطيب من كافور وهو يابس
وليس ظباء الوحش في عرصاتها … وآنس منهن الظباء الاوانس
بحث لها من ازرق الماء كوثر … ومن سندس بات التلاع نوارس
تعرض شيطان فيها لادم … ويتم بحظ الانس منها الابالس
وارض جرى فيها مجرة بجريد … على مالها اصعاف ما جرد احبس
غداة غدى في بطنها جسم مالك … فاضرم نار الحرب فيها الفوارس
يعاين منه العين كل عجيبة … اذا ارددوا الافكار فيها الاكايس
فطيب بالحرث المسود ترابها … بمصر وسقته من النيل فارس
فاضحى له فيها من الحظ ارد … وامسى له فيها من البرد عاكس
فبينا تراه وهو في الريح صاعد … سما بتراه وهو بالقطر باجس
هنالك وطابت نفس من هو حارث … بعلم وقرت عين من هو غارس
فيا لك من ارض تساوى ذو الغنى … على الدهر في احيائها والمغالس
من الذهب الابريز فيها معادن … حماها من الجهال زنج اشاوس
معادن يحميها من الصين هرمس … ويدرا عنها من سفالة آرس
ويحسن كلون الجمر مدحا به … على وجهه قطع من الليل دامس
اقام مع في الجزء ختا بحر … لتسميه فردا وهو بالعد سادس
كان بياض الرمل تحت سواده … اوايل فجر فوقهن حنادس
به حيوان يختفي وهو راكد … ويبدو المنا من وجهه وهو عاطس
من شعاعات الكواكب رانح … اليه ومن انوابها فيه غاطس
اذا اطلعت في لجة الفجر لولوا … نجوم من الجوزاء والشرق وارس
يكون سلاما برده واذا هوت … مغربة في ضدها وهو كامس
حكيم احق الاولين بعلمه … فلاطون او تلميذه ارسطالس
يصير رطبا صخرا وهو يابس … ويجعل ماء نارنا وهو قارس
يسمى طبيب البحر في رمز جابر … ويكنى بها الخلد عنه قراطس
فيا لك ماء من طبايع اربع … تولد عنها منه في العد خامس
لنا منه اذ يسود فيها مبيض … ومنه لها فيها اذا فر حابس
ومن جنة النار التي للميت باعث … ومن ميته الارض التي هي راس
ومن نار ذئب يحاول اكله … ومن باية كلب له منه حارس
ذا ما وضعنا ما بادي عبارة … بابدا ما اخفته منه الدوارس
ترامى باهل العلم حيث اقتنا نها … فبعضهم للبعض فيها منافس
فيعتقدوا الجهال ان رموزنا … عليها وما قلناه فيها وساوس

وقال في قافية الشين وهذه تسمى بالزنبقية

وهل ارض تنبت العز والغنى … اذا ما انتقى عنها غريب الحشايش
وابكت لها الجوزاء عين عطارد … عليها تنحاج من الوبل حافش
وصارت بحر الشمس بعد اجتماعها … صبا كمنخول من الكلس عاطش
وساق اليها كل دان ربابه … رياح جرت فيها على غير عارش

ورددت اليها بعد موت حياتها … ينبعث للغبر الاباطح ناعش … والبسها حر الهواء ولينها … بحاجة لم يبعث بها كف ناقش
مدبجة لم تنكسر بعد نشرها … بحلي ولم تدنس بمنته راقش … رياض كان الارض فيه تشققت … بها عن عروس لم تروح بنابش
كان سقيط الطل في زهراتها … وسوع بخدي غادة غير جاشش … كان الذي يحلو الندى من اقاحها … سنو نشر ثغر في لثاث حوامش
وحلي ربابا نرجسا وكانها … كواكب ترنوا عن عيون دواهش … هنالك عاشت في امان من الردى … وليس الذي اخشى عليها بعايش
وسود داراساوي في اعتدال مزاجها … حشوته طبع الزنج بين الاحابش … كان ضياء النفس تحت ظلامها … سناء الصبح في نطح من الليل عاطش
اذا انفلق الاصباح عن سدفاتها … وجر وعنها الفجر مسح الغبايش … تبدت لنا شمس تصد وتتقي … صدود الظباء الحاميات العواطش
بناظرة من وحش وجرت مطفل … وجيد كجيد الريم ليس بفاحش … اذا نظرت لم يبق قلبا لناظر … الا احتسها الا رمته برايش
يجيش بها في صدر كل موكل … بنيل المنى للشوق ابرح جائش … وابيض عين الشمس عنه ضعيفة … كما ضعفت عنها عيون الخفافش
خفي لافراط الظهور تعرضت … لادراكه ابصار قوم اخافش … وخط العيون الجرمن لوزوجه … لشدته خط العيون العوامش
تمخضت الحسناء منه براجح … الى بطنها بعد الولادة عائش … فهذي هي الام التي جعل ابنها … لها رضعا من سابغ الدر جائش
وذان الوليدان اللذان تفقارت … لنا عنهما في الخضن بيضة رايش … اذا استويا بعد الاشد تزاوجا … بخطبة شيخ قاهر الطبع باطش
رفيق الاسباب القطيعة واصل … لطيف لاصناف العداة جارش … شروب لاوحي السم قتلا لشارب … اكول لحيات الرمال الاراقش
اذا فسخ التنين جسما بسمه … واداوه لم تولد به نفثة ناهش … سوا الرعش المفلوج فاعجب لباطش … من المحرم فلوج من ابرد راعش
اذا بل من شوق حبيب وعاشق … وعدل عن طبعي حليم وطايش … واصلها من ارض الفلاسفة التي … لنا جعلت فيها رغاب للغايش
فقد انجب الزوجان بالولد الذي … يذل له صعب الكمي المهارش … وقد حصل المطلوب منها الحارث … تا رزقي احيا اما ثوب كامش
فلما اخصب الا الذي العلم والتقى … ولا اجدبت الا لامال الفواحش

وقال في قافية الصاد ويلقب بذا بالقرية

اتطلب صبغا في اللجين يغوص … وانت عن الكبريتين تحيص … اني حيوان ام نبات نطفة … وما لها بالكيميا رخصوص
يلي فيهما صبغ فاما خروجه … الى الفعل من جسميهما فعويص … ولكنه من زيبقين تناسبا … فما عنهما للطالبين محيص
بما الماء والنار اللذان تواترت … بوصفيهما للاولين نصوص … قيما ترى كالمسك اما لطيفه … فعذب واما ثقله فعفيص
فيا لهما كبريتين ابوهما … لهما في العالمين خصوص … لروحهما العلوي بعد خروجه … عن الجسم من سطح المحيط نكوص
كان البخارات التي صعدت به … ثرى وبقايا رملة حصوص … فيا لك من ماء به النار كامن … شهاب له بعد الكمون وبيص
ويا لك تنينا حوته سحابة … بها منه افعى للحلوم مصوص … ويا لك روحا بالرطوبة راقصا … كما رقصت تحت المعد قلوص
له من قوى الاقدام بعد نكوصه … على عقبيه في القتال خلوص … تردد في الاطوار حتى تكاملت … طهارته فيهن فهو يغوص
فلما جلى عنها سواد احتراقها … تلالا فيها للبياض بصيص … فذلك بعل بل صواب ومن … نام وزوج من سواه تنوص
وذاك اذا ما فارق الشمس قابض … وتلك اذا دارت عليه قنوص … هي الزوجة البيضاء اما اديمها … فراب واما بطنها فخميص

اذا اقبلت واهتز غصن شبابها … تموج ارداف مرجرج بوص … فتبصر عن شل المهاة مخرم … على الكحل غال الموت فيه رخيص
واحسن منها بعلها غير انها … اذا وصفت جيداء فهو قميص … لان شربت كاس الفراق روية … يمازجها مر المذاق عفوص
فقد ظفرت من بعلها بمعانق … يسوف اقاحي ثغرها ويشوص … فغاض عليها الحسن منها كانه … على جسمها بعد الشحوب دليص
والبسها من نوره وكانما … لها من ضياء النيرين قميص … حبيبان من بعد افتراق تجمعا … وعين الذي مازج الفراق تخيص
هنالك صارا واحدا من ثلاثة … بتثليث ماء في القعر يغوص … كان العيون النجل من فرط نوره … اذا كررت فيها التامل خوص
كان لم يكونا مظلمين ولم يكن … لجسميهما قبل الكمال نقوص … ولم يسكبا للبين دمعا كانه … لآلئ والمحض منه فصوص
ولم ينظرا عن مقلة ذات غاير … بها من قذى اغضت عليه رموص … ولم يوجدا في الطرق نرمد فيهما … فقير على سف التراب حريص
لنا زئبق تمتاز من درن محض … اذا خلصت في النار والماء المحض

وقال في قافية الضاد وليس لهذه اسم

من الماء لا تشتاقه نفس ظامئ … على انه اشهى من العلل البرض … فاعجب بماء صار صخرا وصخرة … تجسد ما بالمحض من لبن محض
يذوب بها يبس البرودة في الهوى … ويحمدها ابن الحارث في الارض … اذا عريت في الحل قضبان اسقا … كسين بها ثوبا من الورق الغض
وغيث غذته الشمس وقت انتشاره … من العالم العلوي في الطول والعرض … بغيث قلت رحماه من سحابة … خفافا لتعليات الجسوم عن النهض
تنوء فريق الارض حتى كانها … لابطائها في السير يمشي على بهض … لها بين ايديها سريرا كانه … هفيف جناحي وافر الريش منقض
كان وميض البرق في افريائها … عروق بغوث النفس من مرعة النبض … يكاد سناه يستغرق الشمس نوره … ويختطف الابصار من شدة الومض
فيا لك من قطر يعود به الثرى … مهاء كمخول من الكلس مبيض … ترى الزرع احوى كلما غب مزنه … وان دام اضحى كالهشيم على الارض
حميناه خوفا من اذى الذئب فاستوى … بكلب ابانت فضله كثرة الربض … بصير قليل نومه في سكونه … اذا ملأ الليل الجفون من الغمض
وزنجية جردتها عن مسوحها … فحازت جميع الحسن في الرمح والخفض … فجاءت على جهل لولا انثناؤها … من الليل خلنا انها صنم نقضي
بوجه كان الشمس حلت رداءها … عليه وجسم في وضانته بض … تناست جمالا في وجه جبينها … فمقبلة تاتي ومقبلة تمضي
واسود لما شاب شب معوضا … على الشيب عن الحب من فوله البغض … صبور على ما يسلم النفس جسمها … اليه بما فيه من الجو والارض
حليم اذا شاطت به نار غيظها … ويسخط في بعض الامور بما يرضي … تريها العيب كالعيبي فليس لقايل … للايمه كفي رويدك او فغضي
سقت عينها وجدا به ورد خدها … بدمع كمنثور اللآلي مرفض … فزوجتها لما رايت عزائها … به منه بعلا طاهر الثوب والعرض
فلما دعاها رد سوسن خدها … ولبا تهاشل البنفسج بالغض … فاسدت اليه كاسها بختانه … قرير عين ثم قالت له فضي
فاعجلها منه المخاض لو قتها … الى وضح حل طفل كل احواله يرضي … فجاءت به لم يختصر طي حضرها … تمحضه عند الولادة بالركض
لمنتظر تسعى منجمه به … فليس على حال بمولده يقضي … بلا حظ منه الطرف اكمل صورة … لا كمل تركيب لممتنع النقض
تكون في تخليقه عند حملها … على نسبة بالفكر في خلقه يقضي … لوالدها من جسمه سهم ارثه … ومنه لها ما يسهم الاب في الغرض
واحمر لم يصبغه حجلة رتبة … على شكلها من غيره ابدا بعضي … ابوه اما حق منعال وامه … اباضيه يرتاب في النصب والرفض

يضاعف فيه الحرّ حتى كأنه / عليه فما يحتاج فيه الى حض
مثيب متى يقرضه قرضاً فانه / تحير عقل الكل فضلاً عن البعض
يرد الى الموتى حيوة جديدة / يؤيده في النفخ والبسط والقبض
تبينه فاعضت من تعنى به / بقاءى باقي العيش في عيشة خفض

كريم كان الجود ضربه لا زيب / من الدم يغذى لا من اللبن المحض
طبيب له في علم بقراط انه / يضاعف اضعافاً على ذلك الفرض
لكان بروح القدس عيسى بن مريم / ويذهب بالمرضى الى صحة ترضى

وقال رضي الله عنه وليس لهذه اسم

قل القوم اصبحوا من جهلهم / نصح من يطلب هذا العلم فرضا
قد تعفيت به من قبلكم / ولدى الغرب فتاة ليس ترضا
غيره بغلا فاوردت بها / العلم في بيت من المنظوم قرضا
اجعلن ارضك ماءً بالذى / وبهذا من كلام القوم فارضا
طهرا فاستنقذاني من اذى / وارتضوا ما منهما اصبحت ارضا
واحفظوا ايما اسم فيه ولا / تجسوه عن سبيل الكشف عرضا

اقبلوا النهى فلا زلت ارى / بدخان الزئبق والكبريت مرضا
فتلقيت لدى الشرق فتى / وطويت الارض كلا لا ثم عرضا
قلدانيه قفا لا دونك / بحر علم وبه اوردت برضا
وعلى هذا بفهم فاقتصر / وسواء ثم نارا ثم ارضا
فافهموا عني فهي عنها / كل موذونين ثوبا وعرضا

وقال ايضا وتسمى هذه بالصخرية

امتحن الاجساد بالحل والنقض / دع البيض لبس الصبغ في بيض طاير
ولكنه في صخرة ذهبية / دبيقاً على بحرين قانٍ ومبيض
وكم فيه من ماء على الريح يجلس / ومن ذهب عال ومن فضة محض
فكن كاتما ان نلت بالعلم سرّها / فكتمانها عند الحكيم من الفرض

ولا حجر فظ ولا تجد غض / ويبتلى الارواح بالرفع والخفض
مغيبة في ظرف عاج مبطن / يلين على التركيب والعقد والنقض
ومن دهن كبريت ومن ماء زيبق / ومن بحر نار في صبوب من الارض

وقال في قافية الطاء وتسمى هذه بالموسوية

بزيتونة الدهن المبارك الوسطى / تشبّ لنا ناموسنا ونحن بذى الابطا
فلما آتينا ما وقرب صبرنا / من الناس لا يعرف القبض والبسطا
هبطنا من الوادى المقدس شاطيا / لطيب شذا ما تحرق العود والقسطا
وثمّ فالقينا العصا في طلابها / فاظلم من نور الظهيرة ما غطا
واهوت الى ما دوننا من رماله / واقبل مقام من يروم بها سقطا
ومدّ اليها الفيلسوف يمينه / فاخرجها بيضاء تجلو الدجى كشطا
فلم ار ثعبانا اذل لعالم / الى حالها بدءاً اذا ملكت ضبطا
وتفجيرها من صخرة عشر اعين / طريقا فمن ناج ومن هالك غطا
فتلك عصانا لا عصى خيزرانة / ولكن لين الدهن صيّرها نفطا
وخضراء للشيطان تحت ظلالها / اذا ما شرطنا ما على ساقها شرطا
ومن قبل قد ادعوى ابانا يذوقها / فاجذت ما استعلى ودبّ ما انحطا

صفونا وآنسنا من الطور نارها / غنينا فلم نبدل بها الاثل والخمطا
نحاول منها جذوة لا ينالها / على السير من بعد المسافة ما اشتطا
وقد ارج الارجاء منها كأنها / الى الجانب الغربي يمتثل الشرطا
وثار لطيف النفح عند اهتزازها / اذا هي تسعى نحونا حية رقطا
فادبر من لا يعرف السر خفية / وامواهه والفجر بينهما سرطا
وصارت عصى في كفه واحتبا / يجاذبها اخذا ويوسعها ضغطا
واعجب من احوالها تلك عودها / سواء ما ولا منها على جانب اسطا
وتفليقها رهوا على البحر فاستوى / وثنتين تسقى كل واحدة سبطا
وقد كان للزيتون فيها جسا / على انها في كف ممسكها النطا
تسيل بها الخلد ابيض صافيا / مقيل نفى عن بردة الدوم والقبطا
قطفت جناها واعتصرت مياهها / فذاق فما خطا والعصا فما اخطا

وليّنه الاعطاف قاسية الحشى / رداء من الوشي المفوّف ومرطا
وما السر في قتل الغلام وحرقها / وشق سبيل البحر والموج قد غطا
توصّل ابليس بها في هبوطه / وحواء ما داما على الكرة الوسطى
امت بها حيا وسودت ابيضا / برى وكانت تشتكى الجدب والقحطا
ولا تحطه حب القلوب بحسنها / عقدن نطاقا او على جيدها سمطا
كأن من البدر المنير شبابها / على ورده نونا ومن خاله نقطا
طفرت بها بالنفس من جسم اختها / فعاشت وكانت قبل ما تت به غبطا
فجالت بها روح الحيوة كأنما / لها وضحا فاعجب لراضعة شمطا
فحالت هناك البنت والام دفعة / وليس كمثل البدر يا هذه ما اعطى
فهذا الذى اعيى الانام فاضمروا / برابى الجحيم وخصوا بها نعطا
وتحصيله سهل بغير مشقة / اقام بنور القلب في وزنه القسطا
اباجعفر خذها اليك يتيمة / سمحت بها لفظا واثبتها خطا

كأن عليها من زخارف جلدها / اذا انفتقت في الصخر تقدح سبطا
وما السر في حوت حيي بعد موته / ورفع جدار قام من بعد ما انحطا
وكانت وشياطيل حربا لآدم / الى الارض من عدن فخارتها الحطا
واحييت ملك الارض من بعد موتها / واسرعت في قلع السواد فما ابطا
كأن العيون الشانات بحضرتها / تعذبها شوقا وتقتلها سخطا
كأن من الصبغ الذي فوق خدها / لها ومن الجوزاء في اذنها قرطا
وارضعتها بالدر من ثدى بنتها / كما ظفرت بالقلب صدر لقطا
فصيرتها بنتا وصيرت بنتها / رجت لها في ذلك الدر اسقطا
لمنظر كالشمس يعطى ضياءه / فتى لم يزاحمه العذار ولا اختطا
وهذا هو الكنز الذي وضعوا له / لمن وضح الارماز في علمه سخطا
واقدر انسان عليه مجرب / لمن عرف التطهير والوزن والخلطا
ولكنني قد رايتك اهلها / تورع لو قاان تورثها قسطا

وقال ايضا رضي الله عنه ويسمى هذه بالنحاسية

اصبح شهيدا لما اقول فانني / اثنايه الحق ايها القنط
تقول صحيح لمن تامله / انفاسه بالجسوم ترتبط
من حجر معدن تركب / انفاسه بالجسوم مختلط
يطفوا على البحر كلما سقطت / لكنها في البياض تنبسط
الوانه عندنا برهنة / تنشك عن كاللجين ينكشط
وهوا اذا شب شاب مفرقه / ربح زال البياض والشمط
لولاه لم يختلط بدهنتا / لكن آباره هم النبط

خذ النحاس الذي اذا ربطت / لا كذب عايبه ولا شطط
سوا العروس الذي اذا خلطت / خير مما في الزبول يلتقط
منقبضا في السواد حمرته / عليه من عز مزنه نقط
باطن ظاهر وظاهره ان / ان معاناة غيره غلط
يا لك ماء مثلث فاذا / فصار كالقطن شعره القطط
اخواله الكرخ حين تنسبه / ماء الندى والطبيعة الوسط

وقال في قافية الظاء وليس لها اسم

ابن رمز اهل الصنعة الجز الذى / تسال عليه انفس وتغاظ
وكتمانهم الكلاسه ومياهه / بذلك قوما آخرين وغاظوا
ولكنهم حفظا لاسرار علمه / ويزجر عن سبل الهوى ويغاظ
فان ينصفوا فالعقل يشهد انهم / لقس اياد في الوفود عكاظ
الم يفهمونا حين قال حبيبهم / وتذكى عليه اعين ولحاظ
على انهم يلقونه حيث ما شقوا / وان عف عن حرص ستشاظ

ولو اوضحوه للرعاع لاغضبوا / تشاط عليهم عصبة وتغاظ
ومثلهم يهدى الفتى بفعالهم / لهم انف من دونه وحفاظ
كما شهدت في مثله بمعرف / لطاف لتنبيه النفوس غلاظ
يذل له عزا نفوس مصونة / لنا حجر نرضى به ونفاظ
جنيب الى كل القلوب وكلنا / وصانوا من الارض الوساع وقاظوا

ضعيف عن الاسواء ما كان لانظا … قوي على النيران وسو لفاظ
اذا انحل عنه دهنه فهو شربه … وما حل منه الماء فهو شواظ

فتلك نفوس قد علون لطافة … وتلك جسوم قد سفلن غلاظ
فان عقدت تلك المياه دماءها … ولانت صخورا بالمياه فظاظ

وقد ركبت اعضاءها في اصولها … كما ركبت فوق السهام رعاظ
فيالك تركيبا سنوت دون نيله … وشاظ على اثارهن وشاظ

سواء وارض لا يلين بغيره … وما ازال ادران الطباع جواظ
كانهما في الوزن والمارجا مع … لجسمهما عدلان وسو شطاظ

فهذا الذي ابدوه من سر علمهم … لمن سواه للرموز حفاظ
وهذا الذي اعيى الانام طلابه … فذابو نفوسا بالعياء وناظوا

وفاز به قوم اماتوا نفوسهم … عن اللهو احياء القلوب يقاظ
فلاسفة للمنتجين منهم … دعاة وللمتهزئين وعاظ

تراهم كان الناظرين اليهم … لشوق تحديق العيون جحاظ
لهم جانب للفضل في جنباته … درابح شتى عندنا ويقاظ

اذا حل فيه ابحا بلون ثيابهم … وحلاهم عن منهليه كظاظ
فليس به للمستطلين منهم … مقيل ولا للرايدين لماظ

وقال في قافية العين ويسمى هذه بالملامية

اذا سال فوق الخد ماء المدامع … تاجج نار الشوق بين الاصابع

فبت واشواقي تشب كانها … مصابيح شمع عينها في مصارع
فكفا فان اللوم انضج للحشى … من الوجد تذكي ناره بالمدامع

والاسلام من هام في الحب كل بلا … بكثرة قرع العتب باب المسامع
بنجر كمان الاسى يبعث الاسى … اذا طلبت بالعتب جر المنافع

فان اكثرت من عتبها صار عادة … وهان فما يعتاده غير رابع
ولست كمن عنفتماني الى التي … تريدان مني بالملام براجع

اذا كان من قلبي رسول الى الهوى … فانفع سلوان يكون تشافع
وابعد مطلوب يرام فروجه … الى الفعل لم ينطبع في الطبايع

لقد امنعت بعدا على من يلومني … وان سوف اني بالملام مواضع
انا البدر لا يطيعني من يريدني … بعدل دار اح الفساد مطالعي

يعيد اخو العتبى عن العتب في الهوى … فليس وان اصغى لعتب بسامع
بعنفني في ام سعد عواذلي … وما انا فيها قليلكن بطايع

ايردعني في حب حوار عاذل … كذبت الهوى ان كان بالعذل رادعي
فتاة كساها الشعر مسكا من الدجى … يشف على جسم من النور ساطع

تدل ببدر فوق غصن وتتقي … ببيض وتغلي كفها بالاسارع
حوى حبها قلبي فما زجه دمي … ممازجة الصهباء ماء الوقايع

بما في عضو ليس فيه سوى بها … وما من دواء غيرها منه نافع
مجوسية الآباء لكن امها … اذا انتسبت من دارم لمجاشع

لما بين اضلاعي وفي حب ناعم … معارف من نوى جديد وخاشع
اذا سحبت فيها الرياح ذيولها … تقطعن في آذيه المتدافع

وقفت بها ليما ودمعي وديمة … تطبقها من مستهل ودامع
كاني في اطلالها استبنتها … زيارة على ذي حسن فالقوارع

وقد قسمت فكري بنيات طرقها … فاصبحن عن قصد السبيل موانعي
فاخبت بها دارا عفت بمصايف … كررن على آياتها والروابع

محاها البلى فاستعبرت فوق اتكها … تبكي عليها كل ورقاء ساجع
وبانت ظباء الانس عنها فاوحشت … على اثر انس للمسرات جامع

عجبت لما تثني من الذي عنبرا … وتصبح في ثوب من الورس فاقع
وتبكي عليها العين فقدا لعينها … تفتحك عن غصن من النور يانع

بجانبها الشرقي شمس تشوقها … سوى قمر من جانب الغرب طالع
لها من سناه ما له من ضيائها … اذا ما رمى عن قوسه بالاصابع

اذا قترنا من طالعات بدورها … بمنقلب بالطبع للدلو تابع
تفرقت الاجسام من عن جسومها … عن طاير نحو المحيط ووابع

فان جها

فان جها بعد افتراق ثلاث … بيز انها ما بل ثانيه سابع
تكن للجسوم الغايصات نفوسها … قبا نه بعث من نقص المصابح

وذلك من بعد انطواء فطوبها … ينشر سعود وللنحوس دوافع
فسل بها من خبيرا بكليهما … تجدني في عليهما خير واضع

فما تهد يا الانوار من غير منة … الى كل معط من سناه ومانع
ينال كما لا منهما كل ناقص … ويلبس ضوءا انهما كل خالع

ويقبل سعدا طبع كيوان عنهما … على انه نحس بغير منازع
اذا نظرته الشمس من عين ميمنة … بعين اتصال وهي منه براتع

ولا خطاء البدر التمام مقابلا … لمستقيما سيره غير راجع
هنالك يعلو جد من هو كوكب … لادرانه وقاه الحظ شر المواقع

وبالكل الذي احلت قبل مصرا … بشرج لاستار السرائر رافع
خذ الحجر الرطب الذي ليس يشترى … ولابد هي متباعه سومه بايع

فزوجه بالاجساد والذوب بالذي … يباع رخيصا في جميع المواضع
وفصله واغسل عنه ادران دهنه … برفق حكيم للتدابير صانع

وكن عالما بالنار فالنار سرها … ولا بد منها وهي ام الطبايع
فاجمد بها ما كان ماء بجامد … ومتع بها ما كان صخرا بمائع

ولا تجهل التشميع فالامر كله … يسير على من ملك رمز التشامح
وقد نلت ما ترجوه من غير مهلة … يخاف الفتى فيها هجوم القواطع

ودع عنك ما لا راي فيه لسامع … فقد ملات آذانه بالجعاجع
وكن بابتذال العرف في الناس شاكرا … ففي الشكر للنعماء صون الصنايع

ولا تنس حق الله فيما علمته … وقابل بوجه العز ذل المطامع

وقال في قافية الغين وليس لها اسم

نبعث لوم اجمل الماء والثرى … سواء بنار القوم لم آك نابغا
هنالك صيرت الجزوع مصابرا … برفق وصيرت الصبور مراوغا

قوي صرن عن قصيد وقد كن اربعا … بتنين فردا نافذ الطبع بالغا
مجبلا لاعيان الجسوم مسكلا … مزيلا لادران المعاد ابغا

سوالشمس نجاب الظلام بضوءه … ولكنه لا يبرح الدهر بازغا
وامطرته الارض التي تحرث به … واثبته فيها وقد كان رايغا

نتيجة ماء يجعل الماء راجا مدا … ونارية بها عن مثلها كان زايغا
خلطت بها منها ثلاثا ثابتة … فسال كما مد الاتنان رابغا

فاقبل كالتنين يمتص جسمه … فيا حجة فيه من السم لادغا
فيا لك مقتولا بغير جناية … صريعا يجر الوجه في الترب مارغا

مفصل اعضاء كان لراسه … من الماء والنار المغطى ثالغا
اقمت عليه الكلب يحمي صبيبه … من الذئب حتى لا يرى فيه والغا

وضرجنه بعد البلا بدمائه … سقيته كاسا من الروح سابغا
وبحر زملك الشرق والغرب مجبرا … على كل من ياتي القلوب الدوابغا

فلا تدع التجريب بعد تفهم … وكن في التهدي بالنظير مبالغا
ففي حمرة الاسريج بالقاريا فتى … دليل لما ان كان قبلك رايغا

وفي الذهب الممزوج والزاج شاهدا … فسل عنه ان يعرض لك الشك نابغا
لعمري لقد افهمتك العلم لم ارد … به غير وجه الله ان كنت ماضغا

فان انت يا هذا بفهم اغتنى … تسربلت اثواب الكمال السوابغا
فهذا هو التدبير والحجر الذي … ورثناه ادريس ونوحا وفالغا

فلا تفضحن الا به تتشاغلا … ولا تمسين الا له متفارغا
ولا تطرح الشيطان في شك سره … فاز ان بين الناس بالغي نازغا

وقال في قافية الفاء وهذا بالنسبية

ابذر نمام ليلة الشعر الوحف … بداك ام غصن يميل به حقف

تجلى من الجوزا نجوم كانها … على نحره عقد وفي اذنه شنف
اذا سار فالشعرى العبور واختها … امام له والفرقدان له خلف

كان الثريا دونه ورقيبها … له قدم آثاره موقعها يقفو
كان له من انجم الليل فتية … تفرق احيانا لديه وتصطف

نجوم اذا ما رد رام طمسها … اتيح له من نور انوارها قذف
سوى الشمس الا انها بعد سبعة … اذا لاح منها النصف يحجب النصف
ايكسب جرم الارض بالظل نوره … وقد زاده اضعافه فلك الضعف
ولكنها عند انتهاء شبابها … اذا وصلت تحيي وفي بجرها الخسف
نقي تنشي فوقه خيز رانية … من اللين لم يعبث بأثمارها القطف
فتلك ثمار بعد الخرق قوابها … وقرب من ادراكها الرفق واللطف
تخف اذا قامت لدقة خصرها … ويعقدها بالجذب من ثقله الردف
على ان ادماء الظبا اذا رنت … يعض له من طرفها ذلك الطرف
واني لشغف من دما ما شيبها … وما حسنت الا باشباهها شغف
واحيا به ارضا غدت بعد انسها … بها بلقعا يبكي على مثلها الوكف
وروضا باعلى القاع يضحك نوره … اذا استعبرت في جدبه الديم الوطف
تثنى غصونا واستنار زاهرا … كان الذي يسقي به فوقه صرف
اذا ما صفقت فيها الرياح فانها … ينفحنا من بعد كدرتها تصفو
فيالك روضا بلا العين لذة … بكل ابيق في العيون له صنف
على زهرات كالخدود ونرجس … لها منه الا يجتني مقل وطف
تراه كمثل العنبر الورد لونه … وببيض كالكافور ان شبه الشف
وخلخل بالقطر الا ما ضنت بحره … وصير تاغا صفصفا طوره النسف
هنالك عادت نشاة اخروية … لاجسامها فيها بارواحها الف
فتلك بلا حشر وتشر تباهه … كان النقا والخالدات بها زحف
فلا يشغلنك البيض عن كلس فخرنا … واد ما نا والشهد والدم والقحف
ولا ضرب النحل الذي نحلت به … ولا لبن محض يجود به خلف
والمعديات الضعاف فانها … سوى تلك لا نكر لديها ولا عرف
فليس صباغ القوم الا بصخرة … ينوب على التطويل في وصفها الحذف
وعدنا نستقينا الرمال بهاتها … فليتها بعد المباينة العطف
ففك فانا لم يطول صفته … عليك ولكن كي تروق وكي تصفو

رجوم له منها جنود اذا انتشى … بسائفه صنف يقدمه القصف
وليس اذا ما تم بالضعف نقصه … ولم يك ذا عرض يعارضه الكشف
فيالك من شمس وبدر وغادة … اذا انجرت ترضى وان وصلت تجفو
تراءت كام الخشف جيدا ومقلة … وقد ريع فارتاعت لرؤيته الخشف
اذا حاول الجمال واني قطوفها … بكف وان طالت تقاصرت الكف
فمن رامها باللطف نال بعيدها … ومن رامها بالعنف اتعبه العنف
فقلنا اعن ادماء من جوذر اسيم … تراعى طلا ام دميه رفع السجف
فان يك كون المسك من دم خشفها … فتلك لها منه العطاف والعرف
سقى المزن نعف الخيف غيثا كادمعي … لحب فتاة من منازلها النعف
اذا عاهدتها سحبه انتثر تقفها … فاصبح في ثوب من السندس القف
كان ابيضاض النور فوق اخضرارها … لالي بحير فوق زرقته تطفو
كان على امواهه من نسيمه … غلائل بيضا فوقها زرد زغف
كان له منها ملاءا مؤتزرا … عليهن من ديباج ازهارها لحف
اذا نشرت فيها الغمايم سلكها … ينظمه اجوى الحدائق ملتف
يلج ثرى املاء طورا لريه … ويرشفه طورا ابرويه الرشف
وازكت عليه الشمس نار شعاعها … فظلت ترقى ما يلج ويشتف
واستطرت الجوزاء فيه كواكبا … واظهر منه الزجف ما بطن الخسف
تدوم كان الدهر يهوى جديدها … فليس له يبغي عليه ولا صرف
فان كنت منا فاسع في نكن [illegible] … بجد ولا يذهب بعطفك الوصف
ولا القطر والامرار والبول والاذى … والريش والادبار والقرن والظلف
ولا الرطب من حلو النبات و[illegible] … ولا العفص والاشنان والملح والحرف
فكل اذا ما كان عقلك حاكما … عليها ولم يحكم عليها الهوى يخفو
اذا الخمر خلصنا من المخ قشرها … بتقديره وانبيق كارعف الانف
فعا وبلطف الكل والعقد جوهرا … يطاوع في النيران واحده الف
فان طوفت كفاك يوما بنيل ما … اشرنا اليه بالرموز فلا تغفوا

ولا يحملنك

ولا يحملنك الكشف منا لسترنا … اليك على كشف فيكشفك الكشف
وخل عن الدنيا وسم باطراحها … لمن يهمه اللذات واللهو والقصف

وقال ايضا رضي الله عنه ويلقب هذه بالشمعية

فلا يحجبنك الشك فيما اقوله
افهم التشبيع يا هذا ففي
سهل القول بما خفقتها
شافعيّ في اقتفاء الاثر
كمنت صنعتنا فيه كما
فهي في كتبهم وابن
كم كنى لا آثما فيما كنى
واطال القول فيها زوسم
ابهمت الا لفهم ناقد
برز ان عرض العقل لها
فاذا مرت بسمع لم تلج
واذا جرت منها ظاهرا
خالص بهج الفوم فما
لو صح طاب من تربته
قدس ان مدت العين بها
اعلم الناس بها من جعل
وراى ماهم من اسهم
فلقد انقذك الرحمن بي
جئت صنعتهم فيه كما

نعمه ما ترجيت المعتقف
فاذا ما عربت تنصرف
فاذا فاس عليه الحنفي
كمنت اشخاصنا في النطف
ان تاملت كدور الالف
بهرش عنها ولا اذا خيف
لتؤسانيه في المصحف
غيبت الا لشهم منتقف
ومتى اعرض عنها تختفي
واذا ما ولجت لم يقف
ابطنته حسرات الاسف
يكتفي فيه بنقد الصيرفي
وهي كالمسك تراب النجف
سرحت منه بروض انف
الماء وسنا عايصا في اللطف
فاطرا من غصن منعطف
من عميق الغور هاري الجرف

لفظة كاغية في علمنا
قربت الا العدم جابل
رمزة خافية بادية
جمعت من رايهم ما فرقوا
ليس في التدبير شيء ليس في
واجاد النظم فيها خالد
يا لها من لفظة لو حاولت
يرد العلم بها نهرا فان
برحل القاري عنها طرف
يجهل لغزا اذا ابصرها
يا بكي القلب هذا درهم
حكمه اورثنا جابر
بث العالم منها حنة
واخو الجهل اذا ما رامها
واتاه النار والماء معا
في نتبه من سنة الغفلة يا
من كلام مشكل انواره

فابيننا في كل ما قلته خلف
فهان ان كنت منا فاكتف
ونات الا لصب كلف
لفتى ينظر من طرف خفي
من تدابيرهم في الصحف
طيها لليقظ المعترف
لرجال من خيار السلف
وصفها خنسارهم لم تصف
ركدت جريته يغترف
ولو هتشم بها لم يطف
في كتاب انها السر الخفي
ينهر العين وان لم يشف
عن امام صادق القول حفي
سو فيها ابدا في الغرف
وارد منها حياض التلف
بقوى المؤتلف المختلف
مصغيا الا لقول المنصف
من دياجي رمزهم في سدف
جيب الدر انطباق الصدف

وقال في قافية القاف ويسمى هذه بالحديقة

اذا افتر من جون الغمايم بارقه … بكى الودق من جفن الانام وادقه
لدى طلل قد كان بالبيض ناطقا … فاخرس من بعد الفصاحة ناطقه
فيالك من روض كستر يد الحيا … مفوقة تبلى سواها عوا تقه
رياض حكت ملتفها العين فاغتدى … يمثل شخص العين للعين انقه
كان ثغور الباسمات اقاحه … ضحى وخدود القانيات شقايقه
بدمع كان الريح ينثر لؤلؤا … على خد روض سندسي حدايقه
تحلى به ورقاؤه طوق جيدها … وينفضه من عن جناحيه ناعقه
سوا الوشي لا احكم الفرس نسجه … بصنعا رمما يقصر الطرف رايقه
يا حج نار النور برد ظلاله … ويدفع حر الشمس بالظل وارقه
كان الذي تحمر من زهراتها … ويصفر معشوق تلقاه عاشقه

اضرب

كأن عيون النرجس الغض حدقت
كأن ظلال الدوح فوق نميرة
كأن التفاف اللون فيها بمثله
كأن بياض الشمس يطوى سواده
كأن ربى بطحاء ما تحت مزنه
كأن لن غبت السماء بمائها
كأن ذراها حين صوح نبتها
معالم غاب البدر عنها فاظلمت
فيا لك من بدر بعيد محلقه
تردد يسري طارقا في بروجه
طوى فلك التدوير بالسير بعدما
وبالجانب الشرقي شمس اذا بدت
هي الكوكب الدري والنير الذي
اذا ما استعاذته عليه استعاذها
اذا اجتمعت في الحوت قامت قيامة
ولا تحسبن الصبغ في بيض طائر
ولو كان من احجارنا الشعر لم يكن
ولا تصغين فيها الى قول جاهل
وهل هو الا واحد من جماعة
فان انت لم تعص الهوى في اتباعه
عجبا من عصابة انفقت ان تصدقا
يلبسان الرصاص من نرد ميلط لقا
بنكر الحكمة التي برقها قد تالقا
عن حال خطة ماتانت لا خرقا
ان ذا السر لا يليق بعدم تفيهقا

لأجسادها في الحب فهي روامقه
ترائب مزرورة عليها بنادقه
وداع محب ضم الفا يفارقه
كما نشر الاصباح في الليل فالقه
عرائس مغروب عليها سرادقه
تنشر فيها ربطه ونمارقه
فتى اشعلت نار المشيب مفارقه
مغاربه في ليلها ومشارقه
وطالبه من شدة الشوق لاحقه
بلالا الى ان تم فيهن طارقه
طوته خفاء بالسرار طرائقه
يدك لمن طور سيناء شاهقه
من الافق الغربي يطلع شارقه
اليه فما تنفك منها علائقه
باحياء ميت الجسم بالروح زاهقه
فلا صبغ فيما طار الا لن لقه
ليطرحه فوق المزابل حالقه
فيتلف ما يجري يداك طرائقه
يوافقها في فعله وتوافقه
رمت بك في بحر الرموز شقاشقه

كأن الذي يخفى من النور ربقت
كأن غصون الآس عند اهتزازها
كأن ثراها عنبر طاب فاكتفى
كأن غلاما من بني الزنج جردت
كأن شذاها حين تنشرها الصبا
كأن بقايا المزن في ربق الحيا
كأن رسوم الدارسات خلالها
فاصبحن في ثوب من الغار بعدما
اذا زادا ذنته زيادة رتبة
تحركت الافلاك منه سريعة
فلما بدى في اول النور كاملا
اذا اتصلت بالبدر بعد امتلائه
لمن سناها ما لها فكانه
فذان هما البدران فاعن بعلمنا
فلا تطلبن الشر فيما عداهما
فلا ترين الشعر مفتاح علمنا
ولا تبغ من ميت المعادن صنعة
فكل اشارات الى الحجر الذي
يريك الغنى سهل التناول لفظه
وما هو الا صادق في مقاله

جرى بين قضبان الزبرجد دافقه
يجاذب بعض بعضها ويعانقه
بنفحته عن مسك دارين ناشقه
تنغيم مسكي عليه بطارقه
من المسك ما اعلى من الخرق فاتقه
بطيلسها من نخل ملهم باسقه
رمائم اموات بكتها بوارقه
اذا عاد فيها نوره فهو خارقه
ونقصانه عن رتبة الشمس عائقه
بممتلئ نورا من الشمس ماحقه
انارت به بعد الظلام دقائقه
ضياء فليست بانفصال تفارقه
يشارقها في ضوئها وتشارقه
تنل بهما ما يصبغ الالف دانقه
كما طب ليل طرق بالبدر غاسقه
وان ضم فيه الماء والنار خالقه
فثابتها للنار نهب وآنقه
كبارية في قشره وزوابقه
ومن دونه يستعذب الموت ايقه
واصدق منه في المقالة صادقه
ان في بيضة الدجاجة طلقا وزيبقا
قبح الله جاهلا جامد الطبع احمقا
طمعا ان تشاهد القدح بعدما ارتقى
وعلى كتب ساخطا وعلى القوم محنقا
فتراه مصليا وتراه معندقا

وقال رضي الله عنه

واذا ما راى غنيا منهم قد تخذ لقا
واذا بر سنته نكس الراس مطرقا
فتميز تغيظا وتفسخ تمزقا
يبتغي الكيمياء من اجل دفن تعمقا

ناظرا في علومنا قال ذا قد تزندقا
مبطلا من صناعة القوم ما قد تحققا
دمت فيه مشككا وإلينا محلقا
ومن البله من يرى انها زيبق التقى

واذا ابصر الحكيم لدى الحج اطرقا
وهو يضحي مولقا وهو يمسي مورقا
ذاك ضعف ومنهم رايش قد ترنقا
جرب الملح والنشادر دهرا فاملقا
ومن دخانا تها الكبريته في الشم ابلقا
وفريق يرى التوصل بالجن اليقا
دون ان تاخذ الغلة بدنيا وتسحقا
وترى من طيورنا اكحل العين ازرقا
بالحري من تجيب من اثر العلم والتقى
وطوى ما طويت من جدد الارض والنقا
وراى البحر عند وقع العصا قد تفلقا
يا ابا جعفر فلا زلت فينا موفقا
بسيناء شمس بهاء الشمس ذلكا
لها جسد لو توصد النار رحبة
ولكنه لا يمنع الماء تحته
يراه الحكيم الفيلسوف ولا يرى
ويطلبه ذو الجهل وهو شعاره
اذا بسط القول الحكيم لوصفها
كأن رياض الغرب من طيب نشرها
يهيم الفتى الشرقي فيها محبة
هي الكوكب الارضي والحجر الذي
وفي الحيواني المقطر فعلها
وما كان لولا برد ما وقيا مها
تجد ما تفرقتها الى ما تفرقت
تجد صفوها كالماء ابيض ناصعا

واذا ما خلا به في مكان تملقا
ينقضي عنه يومه صائما ما ترنقا
لم ينل من رسائل القوم الا التشدقا
حير الارض بالتشابيح ماء مروقا
وعلى ذاك يرتجي في التدابير مرتقا
جعل السحر والعزائم للسر مرتقا
وترى ماءه الذي يبتغي قد ترقرقا
وترى وجه غولنا بعد قبح تروبقا
وتناهى تهندسا وتناهى تمنطقا
وراى النار مرويا وراى الماء محرقا
احمد الله ان من حمد الله وفقا
يا كما تخجل البعيث بها والفرزدقا

وقال في قافية الكاف وتسمى هذه بالبرمكية

عليه لما نادى من الكرب مالكا
ويمنع من تحت الصخور السنابكا
زاحتقار الناس اياه مالكا
فتبصره في حيرة متهالكا
يطق افراط التناقض آفكا
بآفاقه نهرا من المسك صائكا
فليس يرى من لحظها متمالكا
تسمية اهل الهند في الرمز فاتكا
اتم اذا استولت عليه كذلكا
على النار في ادراكها السفل سالكا
اليه ففي شتيتها جمع حالكا
واتفالها كالارض سودا حوالكا

واراه تودد او اراه تشوقا
واذا جن ليله خشية اليوم حدقا
يلعن الكتب والصناعة والعيش والبقا
ثم من بعد صيره الماء بالعقد بورقا
جاهدا كلما ذكر النفع فاتقى
ورموزا تنادينا بالحق نطقا
وترى غصنه قد اطلع نورا واورقا
ايها الطالب الذي هام فيها تعشقا
وانثى طالبا لها حيلها ثم حيلقا
وراى صخرنا بعشر عيون ترقرقا
بعد ان شيبت في التجارب فودا ومفرقا
بنت ستين بعد ماستة كاعب اللقا
كأن عليه النار برد اذا احتمى
كثير بايدي الناس لا يعلمونه
على الطرق مطروح وفي حجراتهم
فاكرم بها من صخرة عز قدرها
يسمونها في زرعه وسوسيخهم
فيا لك من غربية شرقية
ويا لك من بعل تملك قلبها
عقدنا بها القرار بالطبع عن لظى
اذا ما بكت من خشية البين عينه
فان انت يا هذا اهتديت الى التي
وسلط على اجزائها النار مشفقا
فاتبت بزنق بين مفترقاتها

وفريق يرى التفكر اولى واوفقا
فله الويل ما دعاه الى السهر والشقا
كل ما كان في يديه من المال انفقا
جلت دقة الكباريت مما تشققا
من كد بالقصاب ان سونال الموفقا
يا ذكي الفؤاد لا ترج بالعلم بالرقى
وترى الفاختة قد صار فيها تشرقا
هذه الغولة التي لا تجيب المخرقا
والى البدر مغربا والى الشمس مشرقا
وراى شيخ مصر فرعون في اليم مغرقا
ثلث ما كنت ارتجيه فاصبحت معتقا
ثلثها ينبغي لها ان تصافي وتعشقا
كما يهدي البدر النجوم الشوابكا
وموهه بالسكب ما كان سابكا
على انهم لا يجهلون السبائكا
ولكنه يخفى عليهم مسالكا
علينا فابهمنا ابها المسالكا
تغافل عنها الدهر عذراء فاتكا
اذا نظرت في وجهها الشمس ذلكا
وكانت له قبل التناكح فاتكا
فصار لنا في حرمها متماسكا
يكون بها فيها عن النفخ ضاحكا
جعلنا حوابيها الرموز حبائكا
على ما ارتقى من رطبها في اناثكا
فما لا تراه بينها متشابكا

واوقده حتى يكسب الميت منهما
وكن عالما بالحل فالحل وصلة
وفي وجهها المسفوح صبغ لجسمها
وهذا هو الفاروق فاعن بعلمه
فيا ملكا قد كان من قبل سوقة
هنيئا لمن اضحى بجودك مالكا
فيا ناظرا في الكتب نحسب ما ذكا
ولا تطلبن العلم من غير سدة
يضيء على غصن حكى الشمس نوره
لقد بارك الرحمن فيها فحق ان
خلقت قرارا الا اخلط الجد بالهزل
رعف اذا ما وجبت انس خلوتي
واني لمجبول على الفضل طينتي
واكرم حتى يبلغ النيل سائلي
واصبر حتى يحسب الدهر انني
وايسر ما في حالة اليسر عند ما
ارى البذل في احيار نفس بحكمة
فلا فضل في ان يصبح المرء عالما
اكب على كتب الرموز ولم ينل
فكنت وايانا كما عد مارنا
وحالا الى الجسم الذي ابتدا به
على جره من صغرتين احالها
وزاد بلطف الفيلسوف وعقله
اذا ما دعى القرار بالطبع لم يجب
فهذا هو الاكسير والزيبق الذي

حيوة وحتى يترك الحي هالكا
الى عقد ما حللته من دوائكا
وللنفس والروح الذي كنت سابكا
ففيه اذا ركبته برء دائكا
ويا فرقا قد صار من بعد فانكا
وطوبى لمن امسى بعلمك ناسكا
الام ترجى درسها المتداركا
لما صنعة فيها بلوغ رجائكا
تفرع من ساق حكى الليل حالكا

وقال رضي الله عنه في قافية اللام وتسمى هذه بالتحجية

ولا انحط القول الا الى الفعل
دواء الشفاء اللعس والاعين النجل
فجوهره جنسي وصورته فصل
مثناه اذ اخلق الاكارم في الازل
الا خط منه الجور في صورة العدل
اما انه عزة الملك في طاعة التذلل
فلا اتوقا ما عن البذل بالمطل
اذا كان يابى ان يشارك في الفضل
بها طائلا غير الرواية والنقل
على الرمل رد في قطره ظماء الرمل
بما لها من ذلك الطبخ في الاصل
بياض لجين كان اسود كالكحل
على الذهب الابريز في اللون والثقل
الى الفكك الا وهو يجهل في الكبل
عقدناه بعد الحل في النار بالنعل

وراوح منها كالثيل بالبحر تلقه
ولا بد في تاليفها بعد غسلها
وهذا هو السم الزعاف الذي له
وهذا هو السيف الذي ان هززته
جعلنا له تاجا من النار خامدا
لقد احرز الكنز الذي كان جابرا
عليك من الدرس المكرر عالما
متى خرجت من طور سينا ارتنت
اذا رامه ذو حكمة كان وارقا

ولا تحظى لي الى الدهر همتي
واذهل حتى لا ارى متعززا
احب من الاقوال ما كان صادقا
واحكم الا في امور يسيرة
وتطلبني بالجود نفس ابية
واني لتعروني على الحمد هزة
فلا اكتم العلم الذي شح اهله
ومجتمع اضلاعه في فؤاده
وتحت بره والعلم في حر قلبه
اذا اتخذها زجاجا الرصاص بمثله
ومر امن الالوان بالرتب التي
فطالما اخلاد تبة الذهب الذي
وصار اللبن الطبخ روحا مجسما
وان شمت الحرقا في السبك يحمه
وهذا هو الكبريت لا المحرق الذي

مع النار في غسل استوا ذمشاركا
فتاليفها يحيى لزفات اهوالكا
من النار حسن حين يفسد ذلكا
تجده صقيلا صارم القرب باتكا
ومن جامد الماء والاجاج دراكا
به ستر فاجعوا والبرا امكا
ولا تك للتجريب والفكر تاركا
بصبغ ومن يجعل الصخر داكا
وان رامه ذو غرة كان شائكا
تصلى عليها دائما وتباركا
ولا يزدهيني حب نعمى ولا جملي
بغزلان قيس وظباء بني ذهل
وارضى من الافعال ما جاز في العقل
يرى العقل فيها العلم ضربا من الجهل
على ما ترى من عسرتي طلب الدخل
كما اهتزت الروض عن صب الوبل
عليه فكتمان العلوم من البخل
على جذوة من حر نار مه يغلى
وقوع نطاف المزن في البلد المحل
من القطن وزنا او اقل من المثل
يقصر عن ادراكها السابق المقل
تولده بالحل والعقد والغسل
تفرد بالبقيا وشورك في الشكل
فدانقه يمتد منها على رطل
فداء منه بعض الناس في اشغل الشغل

فان يك قبل الحل بالملح اصفرا
سبورا اذا قاتلت لشل غيظها
ويشعل نار الروح في كل ميت
ولكننا لما فرغنا لصدرها
وكنا قتلناه قصاصا بقتلها
فدونكها بكرا ولكن سرتها
فصنه يصنك الله ان نلت علمه
تفكر في ارمازنا وتاملا
لينظر رمزا بالشروح مفصلا
وما كل ما يحوي التوهم صادقا
ومشتبه الالفاظ ما كان بينا
فنال به الدنيا بغير مشقة
ويصلح بالناموس ما كان فاسدا
ويجلو من رين القلوب بفضلها
ويطفئ نيران التمني قناعة
وينفخ روح البرء في جسم ابرص
ويبعث من دب البلا في عظامه
ويصدع بالحق الذي هو اهله
ويمنح باللطف الذي من مزاجه
واحكم في ابرام امر ونقضه
وصار سماء ينفض الجو زرقه
يضيق بها جوا مسفا ربابه
فيبكي على ميت طوى اليبس لينه
فجاءت عروسا يمنع العين حسنها
كان شذاها حين ينجها الصبا

فقد صار بالتدبير في حمرة اللعل
له النار مهلا قال ما لي من مثل
ويرسل روح البرء في كل معتل
ترعنا بها ما كان فيه من الغل
فقال حيوة الدهر من ذلك القتل
حرام على من ليس يرغب في النسل
عن الفاجر المحتال والنازل النذل

وقال ايضا رضي الله عنه

وشرحا لنقصان الرموز مكملا
وما كل ما يحوي الظنون محصلا
وسهل المعاني كل ما كان مشكلا
باليسر تدبير يرام واسهلا
ويفتح بالفانوس ما كان مقفلا
الى ان يراها من صفاء سجنجلا
ويدرك اطراف الخطوب تعقلا
وان كان داء في الطبيعة معضلا
جديدا على طول التغير والبلا
ويرشد حيرانا على الغي مقبلا
معاديه من ان يقول ويفعلا
واسرع في انفاذ حكم واعدلا
عليه اذا هبت له الريح شمالا
اذا عصفت في جانبيه تكللا
بنشر شعاع الشمس حتى تحللا
اذا ما ترقى الطرف فيها لتسهلا
بنفحتها يهدي اليها القرنفلا

فاكرم به سرا رفيعا محله
يصير رطبا كل ما كان يابسا
ومن قبل في الاجساد ما كان فعله
وعدنا فسقيناه من لبن امه
فان كنت من احبارنا كنت سالكا
تدل على السر الذي لم يبح به
ولا تطمح الغزال فيه وانما

يرى الغر من جهل به السر واضحا
وعلم قريب في العقول مناله
يخلص عنه زيبق الحق ما خفي
اخونا الذي ياتي لعشرين دونه
وينقص وزن الحق ان كان زائدا
ويبسط برد العلم في الغضب الذي
ويبرم في الاراء عقد سياسة
ويجعل بالابصار ما كان اكمها
ويلحق الغاء من اشايب قومه
وينقل بالتاديب من كان كاملا
فلله ما اسنى عطاء واجزلا
وانهض الغيث الذي لو ببعضه
فان جنبت لقت به في هبوبها
اذا جردت فيها الرعود صوارما
من الارض فاهتزت فاسفر وجهها
بها زهرة لا تذبل النار نورها
كان الغمام الغر يهوي خريدة

وان كان موجود المعادن في الزبل
ويجعل صلبا كل ما كان كالمهل
مع النار فعل النار في الحطب الجزل
بسحق وتجفيف كتغذية الطفل
بارشادنا من رمزنا اوضح السبل
على وجه الناس من احد قبل
يطيب الهوى في كثرة اللوم والعذل
ولا خط منها مجملا ومفصلا
فيمنعه الا وبل ان يتاولا
وان كان عند الجهل بها مجملا
يخلص حوى منه اللباب المتخللا
من الفلك العالي ليجمر مهملا
ويجبر منه النقص او يتعدلا
كاني به جمرا على القلب مشعلا
عبيرا على الايام ان يتحولا
يرى الفعل في تطبيخ من الليل ليلا
بتربته فضلا وان كان افضلا
طباعا الى حال اتم واكملا
واسنى بها في البقاء واجلا
رمى الله زكى طوره كثرة الولا
جنوب بخارات يضيق بها الملا
من البرق حلنا ما على الجو تسطلا
وجال بها ماء الحيا فتهللا
على الدهر حتى تذبل الشمس تذبلا
بها كلما عزت عليه تذللا

فيضحك من رشده ويبكى مهابة
كان ربابا في مجاسد روضها
كان من الاكسير فيها مشابها
وان لم يكن منها فلا تتعرض لها
ورب امرء قد يذهب العلم نفسه
وحلل بعد الحل ما كان جامدًا
وعدل يا تاليف ما كان ناقصا
فذاك الذى طلبنا نفوسنا بكشفها
لعمرى ما نيل المجد بنايم
فذا العلم لا يحظى به المرء ان غدا
والا فلا تعرض له وسبيله
فلا تقطب فيه الهوينا سامة
وخلص على فهم من اشك زبرة
فمن شك في شىء فحاول علمه
بنى نوعنا مهلا فلسنا عصابة
فلا تطلبوها ان تبوح بها تيج
ولسنا نرى نقض العهود لوارث
فلا فضل عند المرء يرضى لنفسه
الم تر ان الله اهبط آدمًا
يذيل مصون الدمع فى اثر غايب
واقطعه من جانب الارض مهبطًا
واوحى اليه بعد تسليط عقله
فزوجها بالتسحق واصف صداتها
وطهرها من قبل ان يتراجعا
كانهما فى اللون والطعم مستقيا

ويقبل من حب ويعرض عن قلى
كواعب يحجبن الملاء المذيلا
لها دونها فيها وضعنا مثلا
فما طايرى فيها عليك يا خيلا
اذا نسبت اعراقه كان وعقلا
واجمد بعد الذوب ما كان حللا
وركب بالتعديل ما كان فصلا

كان على لباتهن وصدوعه
كان نيرا لماء فى جنباتها
فان كنت من اخواننا كنت عالمًا
فرتب اخ للجهل يحسب اننى
فان حاول التدبير حل نحاسه
وسود محمرًا وحمر اصفرًا
وابيض الفرفير لونًا كانما

وتغرا قاحيها فريدًا مفصلا
ترايب لم تعهد سوى الحسن صيقلا
بانى رضعت الحق فى الرمز مجملا
رضعت بها ارضا وروضا ومرسلا
برقى الى جزءين اعلا واسفلا
وصفرا بيضا وبيض اكحلا
كساه به ثوبًا من الدم اشكلا
اليه واما غيره طالبًا فلا

وقال في قافية الميم وتسمى هذه بالآدمية (والنسيم)

ولا يومه فى ما يروم بصايم
اذا بيضه فى الغيم صعب الشكايم
اشق وانا من سبيل المكارم
فلست بمصحوب مواتٍ لحازم
بمحض يقين من اشارة عالم
تحجبه برهان فليس بظالم
تحل لها القربى ركوب المحارم
بتيرطواه الله عن غير كاتم
تكشف عن عاد من الدهر غاشم
تبعه عن داريها فى الجرايم
بطاعتها فى عهده المتقادم
اتى وسطيل النزع من سن نادم
يقطع اخفاف القلاص الرواسم
على كل ما فى الارض سر الملاغم
بشربة ماء بعد لقمة حاجم
بذى مرة مستعذب فى المطاعم
وماغ الافاعى فى مياه العلاقم

فلا تزج بالزاجات ما انت طالب
فان كنت سهل القود فاطو بعيده
سوا الملك يحويه عن الناس اهله
فما البدر فى حاليه من نقص نوره
فابطوى للعقل حتى رباطه
اذا حكم المرء الهوى فى قضاياه
فلا تطمعوا فيها الدنيا استكانة
فليت بغير الصدق يرضى نفوسنا
فلا خير فيمن حل عقد عهوده
الا لا ولا الا فهو عاص لعقله
فظل وظلت وزفاه ساجع
فلما اراد الله انجاز وعده
وعرفه الدنيا وقد كان عالمًا
وقال خذوا القرار والذهب الذى
وعززها بعد الطلاق بثالث
ولطفها فى الحل حتى تراهما
وصيرتها بالييس صخرًا كانما

فما نال منها طالبًا غير حايم
على كل طاو من حيا ذا الغرايم
بسود المعالى لا ببيض الصوارم
عن التيسر فى نيل الكمال بسايم
من القول الا فى القضايا الجوازم
على ملا دعا كان اظلم حاكم
لو انصته برق من ظنون رواجم
رايسر شىء فيه جز العلاجم
وعقد من ايمانه بالمّا ثم
سطيح لما فى الجهل طوع البهايم
تبكيه حتى مل سجع الحمايم
تلقاه من ريحانه روح راحم
بتعليمه اياه علم العوالم
الى رخصة ان يشترى بالدراهم
يصولا به فى النار صول الضراغم
ازق واصفى من دموع الغمايم
عقدت به منه لعاب الاراقم

وقد نلت منها يفسح الجسم مثله
يكن ذهبًا يزداد بالنار نورها
يعيد احمرار الحل احمر ناصع
وتقلده مشيئنا من نبيك فانه
وفى يابس عقد فلا للعقر حذه
فاكثر حمد الله فى ما مضى به
هذا على الاجمال تدبير آدم
وصل على المختار من آل هاشم
ان كنت تبتغى الفوز بالامن فى كل البيت فى الدين
صار لنا جوهرة كاملها جامدة فى غاية الحسن
كانت لنا بيضا فصارت فتى
اضيق لسان فهو اعجب شان
شغلت بها عن غيرها مذ علمتها
فلما رات وجدى بها وتنها لكى
ارتنى منها حقها وضلالها
وثنيتها فى عشر وقل لمثلها
هى الشىء فى روح ونفس وجثة
من الحقر المبذول فى كل بلدة
ويطلبه فى البعد وهو شغان
الى ان يذوب الجسم بالدهن حاملًا
فيجمد كالبلور ابيض ناصعًا
فهذا هو الاكسير والحجر الذى
هما الحجران الآبقان هما اللذى
هما الذهب الطيار والزيبق الذى
اذا خلقت رض الفلاسف منهما

بلمس بنان او بشم خياشم
بقوة طبع للتسبوك مقاوم
ويكسو بياضًا كل اسود فاحم
ابو القاسم المختار من آل هاشم
كان عليه الذل ضربة لازم
لو علمه راضيًا غير واجم
باوضح ايجاز لافصح ناظم

فدع حبة فى خمس عشرة فضة
فصيح منه اكسير ابيك رتبة
فلا تطمع الشيطان فى هتك سره
ولا تخش حتى فيه واجل فضوله
اعوضك الفردوس دار مقامه
واو برشيطا يك من جيد له
فخذه على اسم الله ربك اتشف

وقال في قافية النون وتسمى هذه بالنونية الصغير

ونيل حسنًا طالعًا خالصًا من شبابك الكلاة والانحن
فهى انا عون على سبك ما صار من الاحجار كالعهن

ولكن الزيبق فى لونه كالماء يهطل من المزن
وذلك المسبوك انعش لنا نو ترسكنا ما على عدن

وقال ايضا رضى الله عنه وتسمى هذه بالنونية الكبيرة

ولا تعذلا فى العلم بعد عيان
زمانا وقد رمت بكل لسان
عليها ما النفى من البيان
كتابى بزبور فى لحون شان
اذا استنبطت فى كتبهم ما بيان
من الحجر الملقى بكل مكان
بايسر مبذول وكل اوان
فاقرب به من نازح متدانى
مع الروح صبغ النفس لا متوان
وبالصبغ كالفرفير احمر قان
تكون من قان ولبس يقان
اذا افترقا فى النار يا تلفان
يسمى نعيم عندهم وعقبان
وخلص منها فى ثلاث ثمان

ولا لخبان الرموز وراءها
فما رضيت نفسى سواها مقلدا
وان بنى الدنيا سواى تحالفوا
فاكرم بها من خلة وصلت يدى
واحسن بها علمًا سمالى الى العلى
من الحجر الغالى الذى هان كثرة
عجبت له يخفى على المرء علمه
اذا ركبا فيه على العدل شويا
ولا بد من اجاده بعد حله
وذلك من بعد المزاج ونشره
له صولة من والديه على لظى
هما البيضة المرموز فى الكتب علمها
هما ابو الدهن من يغز به
رايت رمادًا كان دهنًا فلم يزل

دراهم بيضا من نقود الطلايع
تحل بها فوق النجوم العوالم
لغير حكيم للزمان مسالم
عن القوم فى عان اسير وغارم
جزاء بدار عيشها غير دايم
يردوا انفاسًا بعطس راغم
به العلم من تغزعن الذر باسم
وافضل خلق الله من نسل آدم
حتى اذا ما قام وزنا سماوا متزاجا بالحل فى الدهن
يا لك من طايق ما لها غير رماد الريش من وكن
يزيد بها الجو وعلى معن
محال فليس الامر ما تريان
ولا عنيت عنها نحلة ثان
على انها ضرب من الهذيان
بنيل المنى والامن بعد ثمان
الى حيث دون النجم والسرطان
فلم تختلف فى رفضه رجلان
ولولاه ما سارت به القرمان
وفيها تجفا يرضعا بلبان
بحرها راو بنار ليان
تشاكلها فى صورة وكيان
وانهما فيه لمحترقان
هما ماء ونار ان يجتمعان
يغز بغنى يبقى على الحدثان
به الطبخ حتى صار غير دهان

وما نُرفا بالحل الا ليعقلا … فبالحل بعد الغسل يتحدان
ولا صبغ عند الطرح تثبت قائما … على النار الا ذاتك الحجران
واعجب من صبغيهما ان عنهما … حصول جليد من شواظ دخان
فان يك في لون الجليد فانه … لكالقار او كالشمس في السرطان
فهذا حجر القوم والكوكب الذي … اضاء لنا من صنوه والقران
وما علمه سهل بغير معلم … ولا معه الا بفضل بيان
ولا ترص بالكبريت تشق فانما … كنيت به عن وهننا الحيواني
ولا تفن الا فيه عمرك انه … عزيز وان امسى بدار هوان
وان ظفرت كفاك عنه ببعضها … تضمنه يذعن لك الثقلان
وتفنح عظيما في العيون محببا … الى كل من لم يعن عنه بشان
وما نيل علم الكيميا الى امرء … يدبر كبريت المعادن واني
فما سو في نتن ولا في نجاسة … ولا في عزيز نيله لمعان
ولكنه في واحد من ثلاثة … عظيم حقير في العيون مهان
وتدبيره منه به وتمامه … بما بين في التقطير يمتزجان
اذا حل المطبوخ والتي تربة … فانهما باليبس ينعقدان
هناك يغوص الدمع المازي الزكي … فيسحن وسنانا فينصبغان
وما يصبغ النيران الا عبيطة … اذا جف عنها الماء بالسيلان
لعمري لقد بينت كل خفية … تواصى بها وصال كل زمان
ولكنني لم اظهر الوزن انما … اشرت اليه في خفي معان
فان شئت حل الرمز فيه فقد من … وآخر وباعد ما شرحت ودان
ولا تجز الا وا تفكر واصل … عنانك في ميدانه بعنان
يبرح بالسر الذي باب علمه … بضيقته بين النجم والدبران
ودونكما بكرا كان رموزها … لا بل المعاني بالظهور معاني

وقال رضي الله عنه في قافية الواو وتسمى بالواوية الصغيرة

اغالط مها سميت ام خالد … الذي كان من محبتها خلو
واسترنا لاعراض ما بي لذكرها … فيغضني فيها اعاد له الشجو
ويظهر تاثير الهوى في شمائلي … فيعلن حالي انه ليس يسهو
ولو طوعت لي نفسي كتمان حبها … لنم على الدمع والجسد النضو
فهيهات يصحو القلب عن ام خالد … وعينها عن ماوية ما له صحو
فتانان بيضاوان حلو لماهما … وحب المشوق الصب ذا اللما الحلو
تماسر نا الحسن الذي حسنو رضنا … اذا ما انثنى فيه سميها السرو
اذا ماست رشوا يميلان عن نقى … يجاذبه غصنان هزهما الزهو
لقد عز نانيلا عن كل طالب … وصالهما فاستياس الحضر والبدو
ووصلهما سهل على كل فاصل … ومقصد للعدم ليس له نحو
ولكنه للفيلسوف اخى النهى … لعلم يدنيه من طول الخطو
لدانيا علو وسفل كلاهما … تباعد حتى ليس يبلغها العدو
فيالك من وصل اذا ما جرى غيب … ليدرك من غاياته شقه الشاو
وما بين قوسى حاجبين تقاربا … باقرب مما طال سفليه العلو

وقال رضي الله عنه تسمى بالواوية الكبيرة

خليلي لا والله ما ينفع الشكوى … الى احد الا الى عالم النجوى
فلا تفزعا في كربة غير بابه … فما من اله غيره يكشف البلوى
ولا تفزعا الا اليه فانه … اليه جميع الخلق يفزع بالشكوى
ودنياه بالتقوى تفوزا فيهما … يدان به في القول والعمل التقوى
فمن يتق الرحمن يرزقه وادعا … ويفتح له سبلا الى كل ما يهوى
فان ملتما ما ترجوان فبالحري … وان خفي السر المصون فلا غروا
فلا تجزعا من سده الامر واصبرا … فصبر كما يستجزل لكما الجدوى
فلا تشكيا ذما على فوت فائت … ولا تحزنا الا على اجل يطوى
ولا تطلبا الا من العلم نيله … تنالا ان اتقيتما علمه عفوا
فان انتما لم تفعلا وادعيتما … سوى سترلم يثبت بقولكما الدعوى
واصبحتما في حاله بكما كما … كحاله من يبكي على طلل اقوى

فما حق من يبكي وليس بعاشق … لدار بحزوى ان يرق له حزوى
فان تنسيا من علمنا تحت بيته … فلا تدليا في جفوا سرارنا دلوا
ولا يذ بها في مهمه من عنا كما … فينقطعا شاوا وينتهرا عدوا
والا انهضا ان كنتما في سواكما … على ثقة الى الغاية القصوى
اوا طرحا اروى فان وصالها … ظنون لمن لا يهجر النوم في اروى
فقد كما امست منا فغاده … ارى الارض من شوقي الى قربها تطوى
منعمة كالغصن ارسف خصرها … فيهما نمنا في مثل خنصرها بلوى
اذا انثنت يهتز من ثقل ردفها … فيحسبها من خمر ونقيها نشوى
ويسطع عن شمس اذا اقبلت بها … على الدجن صار الدجن من ضوئها صحوا
فازلت والاحشاء بهفوا كانها … شتت ما القى بنار الهوى تكوى
اذيل مصون الدمع في نيل وصلها … فكنت كاني منه اخبط في عشوى
فلما رايت الوصل ساء بي نب … ولم استطع صبرا على الرشا الاحوى
ولاح من الاسواق مالي لو انه … يبيح برضوى زال من وقره رضوى
سالت الذي يحيي الرميم بلطفه … ويجعله للروح بعد البلى مثوى
يفتح لي في الحجب ابواب وصلها … فلست على نقال هجرانها اقوى
فقرب مني دارها فاذا الهوى … واني ان كان مر الطعم احلى من السلوى
ولما التقينا بالمعرف اقبلت … تواصلني حبا وتهجرني رسوا
فلم ار اشهى من وصال مكدر … بهجر اذا لم يفسد الكدر الصفوا
فكنت واياها فقد لعني الهوى … كانا معا ماء الغمامة والقهوى
فلا تنكرا بعد الفراق اتصالنا … فايرجب مني على بعدها عضوا
ولا تعجبا ان كنتما قد علمتما … بتعزيفها حربا من عودنا جوا
وقد جعلت مني باللطف حكمة … كما خلقت من آدم زوجه حوا
واني واياها لضدان روحها … على الوصل لي نهمي وجسمي بها نضوى
وصنوين من اصل عزيز تفرعا … اذا رويا ظما وان ظميا يروى
تعشق بهذا من فتى وجا … فكانت له عرشا وكان لها صنوا
رسا ذلك الاصل الذي منه عنهما … فطالا على زهر النجوم به علوا
اذا انتهيا صار سنالك صدرن … ترخرفه في ظلها جنة الماوى
فازلت احيا من خلال غصونها … واوراقها في طاعة ثمرا حلوا
واكل منها غير غاو وبا كلها … وان كان ابليس بها ادعى ما دعوى
ولكنني لم التقط من ثمارها … الى اويارها الى قاطف تهوا
فلا تريا مهلا ينال ما يرى … فاني ارى في غير ذلكما السهوا
فكم طالب يرجو من البعد راحة … ولو علم المطلوب لم يكثر الخطوا

وقال رضي الله عنه في قافية الهاء وتسمى بالهائية الصغيرة

جهارا في اللون يشبه غيرها … ولكنما في الفعل ليس لها شبه
فمنهن كالبلور بيض وناصع … ومنهن مثل القار يعرفه البله
وسيد المرغوب عنه حجابه … فمن زال عنه لم يزل راغبا عنه
فكم زاهد فيه وطارح جهله … تبين ان لا بد في علمنا منه
هو المجتبى فمن جرت في طلابه … به العلات النقل والشرب الفره
اذا اقتبس عن عليم به ما وراءه … من الفخر لم يوجد بجوهره كنه
لظاهره مرئي تبيح وانه … على قبحه من حسنه كله وجه

وقال رضي الله عنه وتسمى بالهائية الكبيرة

ينال الغنى بالجد ما يتمناه … ويدركه بالجد ما يتوقاه
ويخفق فيما كان يرجوه سعيه … وياتيه ما يخشاه من حيث لا يخشاه
فكم من مول وجهه عن مراده … ومن معرض عن وجه ما يتلقاه
ومن كاره للشيء فيه حيوته … ومن راغب في الامر فيه منايا
ومن جاهل اخفى التغافل نقصه … ومن عالم ابدى الكمال فاخفاه
ومن ناطق يجني عليه لسانه … ومن صامت والدر بين ثناياه
ومن بايع مولاه وهو طالب … ويدع ادراكه وهو مصطفاه
ومن متبع عند المجاز حقيقة … ومن طالب ما فاته ونعداه
وكل بتقدير الذي الكل امره … فتلكم بلاياه وهذي عطاياه

فلا ييبس المرء من روح ربه ... بخلق ابيه طينة ثم سواه
واشعل نار الروح فيه بنفخة ... اضاء بها ما كان ميتا واحياه
واخرج منه زوجه سكنا له ... تقرت بها بعد التفرد عيناه
واخرج من فوق البسيطة منهما ... وابدعهما من اجله في مبداه
فذلكم الله الذي جل ذكره ... وعز وحسبي ان اقول هو الله
ولا تستعن فيما تروم بغيره ... فيغنيك من يستعن بالله اغناه
ولا ترج في دفع المهمات كافيا ... سواه فما يكفي المهمات الا هو
وسل منه وعما شئت تعطه فانه ... يجيب اذا ما المرء ناداه لباه
وفوض اليه الامر فيما تروم منه ... تنل منه بالتفويض ما تتمناه
وصدقه ثم اسأله فهم كلامنا ... ففي طيه ما يرتجي من تلقاه
فاي امرئ لم ينتهك كتب رمزنا ... تمكن فيما قلته عن معناه
اذا ابث من امكان في مجازها ... خواطر فهم في تحقق معناه
فلم يهمل الامثال في لحننا ... مطايا اذا ما حاول المرء اقصاه
فان لنا فيها اتساعا ومذهبا ... بعيدا على غير المفكر ادناه
وفي كتبنا تحت الاشارات مطلب ... لطالب رزق طيب في خباياه
بجانبه الغربي بحر مسجر ... اذا ذقت اولاه فاجت بافواه
رزقه جلى الظلام بياضها ... بنور اخضر ابيلاء العين مرآه
كان الذي تذروا الصبا من لهيبه ... سحيق من الكافور يعبق رياه
وفي الجانب الشرقي وادي منقدس ... سقاه الحيا دمعا فاضحك مرعاه
باسفله ثلج اذا الحر مسه ... تحلل حتى يستقر باعلاه
تكدبي من صخر اذا بله الندى ... جرت منه ادهان لطاف وامواه
لاشجار عدوناه بنا ربما ... ثلاثا تا ديناه نورا وقصواه
كان على اغصانه من حمامه ... ثواكل لا يبرحن يبكين مغناه
اذا اصفر التنين فيه تدكدكت ... رباه وبثت منصبه وثناياه
وضارب سباء فانثني لالقاحها ... وتصيرها في جوفه فاغزاه
فلما اصار الهضم في الدم ما حضا ... غذاه فنماه الذي كان منشاه
فصار بها في طبع ما قد اصارها ... فيا حسنها ادماه ما كان ادماه
فاجهد برفق ذلك الدم انه ... دواء عظيم النفع في سم افعاه
فهذا هو المدفون بين رموزنا ... وهذا هو المكنون حين خباناه
وهذا هو السم الذعاف نعش به ... منيا فقد نال المنى من تغذاه
على انه لو سقي الفيل وانقضا ... مداً فما حاير فاتر منه مبراه
فلا تك من قوم تباهوا بفعلهم ... فكانوا بما ابدوا من الستر صرعاه
وكن شاكرا لله نعماه تستزد ... بشكرك آلاء زيادة نعماه
وخفه يخوف منك من كنت خايفا ... اذاه ويرضى منك من كنت ترضاه
ولا تعتصم ما عشت الا بحبله ... ومن يعتصم بالله ومولاه نجاه

وقال رضي الله عنه في يائيته الياء وتسمى هذه باليائية الصغرى

اقول لقوم ما بينا حين اعرضوا ... عن الذهب المحقور لم تنفع النهى
الا لا تروموا علمنا من تجارة ... اذا حميت لم يبد اسرار ما الحمى
ولا تعرضوا عما يعوض يقبلوا ... على غير ما من طبعه الذهب الجرى
وذو بكم المطروح في الطرق الذي ... قديما على موسى به نزل الوحي
ولا تزهدوا من ربحه في اقتنائه ... وان نالكم من خبث سبته عسى
وقد فزتم عنه ببيضة طاير ... له لبن لم يحوه سابغه ثدى
هي البيضة المدفون في الرمز علمها ... فما يفضحها لبس وانها تهانفي
اذا طار عنها قشرها فهو حية ... ضئيل له من رقم جلدته وشي
يحلل تركيب الجسوم لعابه ... ويعذب طعما من تراقية الشرى
على انه ان مجه غير لادغ ... فابعد شيء من حلاوته الارى
ابت امه للناس الا ظهوره ... فاعينهم صور اليه وهم عمى
ببيتيه فما لنا فيه انتهى ... سوا الحجر المرموز لكنه نسي
ولا تخش نحتا لا ولا تتبع مازحا ... فيعرب عن نقصانك الفتى والشقى
وكن عند رأي ضوء في لبه امرؤ ... يصون به في نفسه ابدا حلى

ولا تر في

ولا تر في فهم قصيرا فانهم ... يقولون في الامثال ليس له رأي

وقال رضي الله عنه وتسمى باليائية الكبرى

اذا كنت من سر الجواهر خاليا ... فما انت من علم الصناعة حاليا
وما عل علم لم يسبق العلم قبله ... وان كان سهلا ممكنا ان يواتيا
تمنى رجال من ذوي الجهل علمنا ... وما كل ذي علم ينال الامانيا
واخفق ساع طالب من طباعه ... معاني لم يطبع لهن مغانيا
فلا يفتكر في كتبنا غير عالم ... ليبدي منها بالتفكر خافيا
فما بعد مرجو لمن كان جاهلا ... بالفاظنا ان يستبين المعانيا
سوى الصنعة المضروب من دون فهمها ... من الرمز اسوار تشيب النواصيا
ولكننا ادنى اذا كان عالما ... الى المرء من حبل الوريد تدانيا
واني لاستحيي من المرء يرتقي ... به الظن في فك الرموز المراميا
ولم يجعل العلم الرباني روضة ... وكان عن العلم الالهي لاهيا
ايا الظن فالظن والتخمين يدرك سرنا ... وقد بلغت فيه النفوس التراقيا
اليك فما التشرط ان يبلغ المنى ... بادراكه من كان للعلم تاليا
ويمتلي غيظا كان بقلبه ... من الغم جمرا للجوانح كاويا
ليس بناظنا لاشكال كتبنا ... عليه فما ينفك فيها مماريا
وكان يرى من عزه ان درسها ... يعرفها الغازها والاحاجيا
ونيل الثريا منه ادنى من التي ... يظل بها من شدة الشوق هاذيا
ابى الله الا ان يواصل اصلا ... يقلده او عالما متناهيا
ولو راض العلم الطبيعي نفسه ... لما كان بالتقليد في العلم راضيا
فيا طالبا من كنت في اجل قلبه ... نظمت المعاني واقتفيت القوافيا
اظنك تنابى عن كلامي بجانب ... خبانا وتنبو عنه حينا تجافيا
ويعلم من سمى السموات سبعها ... يا ايها دارسي الشامخات الرواسيا
حقيقة نعمى في المقال ان رأى ... به الفرق الا للطباع معاديا
وان قلت فيم النظم والنثر ان يكن ... كلامكم فيه عن القصد نابيا
فان جوابي عنه فان مراده ... به رجل لا يبرح الدهر راجيا
تحل له الالغاز تبرم عقدها ... ويبغله الايماء منا الاقاصيا
كان له منها عليها ادلة ... ومن رمزنا فيها يضلل هاديا
ولكننا لا نمتري ان دونه ... سنين يرى ايامهن لياليا
تورثها من بعد شر وعصبة ... كهولا وشبانا وشيبا سواسيا
يحاول ان يغشى بها كل منكر ... ويامل منها ان يبيح المعاصيا
ولم يختلف في ان نوارعيها ... باحداث سر لا تجيب البواكيا
ليدرك منها غاية الدهر سرنا ... جديدا وان كانت طوت سابواليا
على ان من يدركه منا فانه ... يصير بالبيك ان كان واعيا
فان يبغ مني فيه علما فانه ... اخونا وان لم يلق منا مواجيا
فاوجز ما بدوت فيه لاجله ... سرايرنا نطقا لمن كان قاريا
خذ الحجر المرموز فاخلط بالذي ... يكون به بعد المزاج اثنا ليا
وفصلهما بالنار كي يتنوعا ... الى اثنين سفليا ثقيلا وعاليا
وذلك سهل ليس فيه مشقة ... وصعب على من لا تحيد التشاويا
وطهرهما من بعد ان يتفرقا ... بشتلهما ملحا مرارا ثمانيا
وحللهما بالشمس حتى تراهما ... من اللطف ما في زجاجة صافيا
وجد برفق ذلك الماء كي ترى ... به حجرا صلدا على النار عاصيا
وكن عالما بالنيرين فانما ... بعلمهما حزنا الغنى والمعاليا
فان يلبسا ثوبا من الصبح نيرا ... فقد خلعا مسحى من الليل داجيا
وان نقصا لونا من البدر ابيضا ... فقد اشبعا صبغا من الشمس قانيا
ولم يطهرا قبل ثلاث لعالم ... تولى بعلم سخفها والتساقيا
ولم يبلغ الاوزان حد مزاجها ... اذا الكم لم يخلع عليه التساويا
ولم يحل التوريد حتى لثانها ... اذا لم يقصد بينهن الاقاحيا
فان كنت في حل الرموز مدانيا ... اخانا فقد نلت الذي كنت راجيا
والا فلا ترتع بها في روضة ... قد اشتملت للرايدين افاعيا

اعد نظرا فالظن كالعين لا يرى ... على البعد اجرام النجوم كما هيا

وقال رضي الله عنه وهذه القصيدة الثالثة في بعض الدواوين تخلو عنها النسخ المغربية

خذ اليك العلم يا رجل فهاتي بعده العمل … اعجب الاشياء ما فعلوا فان يكن في وجهنا جهل
فهم والله ما جهلوا
تدع صبغا من الذهب اشبه الاشياء بالكذب … في الهوى صبغي وفي السحب فلك يجري به زحل
فيه اخفت علمها الاول

شاهد من قول ذو النون صاحب الكبريت في اللون … فسر الدنيا مع الدين وكذا التزنيخ يا رجل
ليس في الميزان يعتدل
كلما في النار تحترق ولذا تدبيرها حنق … قد نصحنا من له سبق قال من تحتي يشتعل
ليس في كلها عمل

ايها المشغوف بالغدر عد عنها انما قدر … انما الاسرار في الشجر التي اغصانها ميل
ولنا في حلها حيل
حجر في جوفها حجر من نبات القوم يعتصر … قد نصحنا من له نظر كم اناديه وهو مشتغل
حبه لو كان يمتثل

زيبق بالنار اعصره وبها ايضا احمره … وبها حقا اصيره حجرا اكسيره حلل
للذي في جوفه علل
والذي بالماء اهلكه حجرا بالدهن امسكه … وبه يحيي واهلكه والله يشتغل
ان عواه الصبر والمهل

ومنه بالماء يختلط ليس فيها قلة غلط … كل شيء دونه سقط يا وثني حسنه جلل
وبه قد يضرب المثل
حجر بالطور مركزه جوهر ما غشت ابعزه … وبكهف القلب كنزه ليس بالنيران يشتعل
عنه كل الخلق قد غفلوا

يا باحثا عن صنعة البراء … وقال رضي الله عنه في قافية الالف … ودقيق ما ذكروا من الاشياء
ميز فديتك ما اقول لانكن … كالكامل الحوراء في عشواء … حتى اذا ما كنت قد احكمتها … بالمزج عند العقد في المبداء
وجعلتها في اربعة معلومة … رضين مع ما شيب بالماء … ما وزنها في بدء ما تبيانا … فاذا جمعن فاوزن بالسواء
فعقدته عقدا بغير ملا له … حتى ترى كالتسعة الصفراء … وجعلتها في تعردين مطبق … مسدود اعلاه بغير حفاء
ويتيس حتى تراه سكانه … من بينه كالقنحرة القماء … واقاك تطبخه برفق وابتلا … نقاه من النعمة السوداء
صلب مجمة وفيه رزانة … واسحقه سحقا بالغ الحفاء … والرفق في نار اللبان بحكمه … سبعا وشيله زمانا سواء
وافصل هناك الماء عن جسمانه … والرفق والتقطير من علياء … هذا هو النفس الجليلة لونها … لونا يحاكي حمرة الحمراء
صاف يكاد الظرف يخرج دائما … فيه لرقته منظرا وبهاء … قطره بالتعفين غير مقصر … في كل سبع واقبلن من ارا
وكذاك بعد الدفن فاحلل كما … قد قال هرمس سيد الحكماء … والجسم بعد النفس كلسه كما … قد قال عرعور بغير خطاء
واسحقه سحقا كالغبار ذرره … روحا له واسكنه في الحراء … في جوف نار الزبل شهرا كاملا … مع نصف شهر كامل بوفاء
يومين تتركه ويوم تسحقه … هذا العرك واضح الانباء … والماء بدل كل سبع فرقه … عنه وسقيه من الذماء
واتار توقد ما عليهم بعد ذا … نارا لها معدودة الاجزاء … فتراه بعد تمام عدل ابيض … كالجمر او كالملحة البيضاء
فيه كفر مليح لونها … زوجت باحسن منظر وبهاء … والى الاثال فرده في تعرد … مع اعظم النيران في الاغباء
سبع تمام ليله ونهاره … مثل الذي قد قيل في الاسماء … لا فترة فيها ولا في بعضها … سبحان ذي الملكوت والآلاء

فتحا له

فتحا له كالياسمين بياضه … بخالص منه دائما كمثل هباء … فذاك ينعقد النفوس جميعها … وبها تمام تفكر ومناء
زنه وسقيه المياه ورده … ماء النفوس وفيه ذهب البلاء … واتركه اسبوعا وذر كمثله … واسقيه مثل البدء في المبداء
واسقيه حتى تراه تربيته … وقال رضي الله عنه في قافية الباء … واسقيه من بعد الرواء برواء
يبيض نحاسك بالسموم الذائب … فهو العماد لكل صب طالب … ركبتها بالعدل في وزنيهما … وصل الهواء بفرط حر صالب
حتى تراه خميرة محمودة … بالارض والماء الكريم السالب … فازوجه من غير النساء فانسا … شيا كالاشل حسن الكاعب
هذا ازدواج ذكورهم واناثهم … هذا اجتماع مشارق ومغارب … هذا الذي رمزوه في اسرارهم … في كتب مرنيس الحكيم الراهب
فاسكنه في الحمام شهرا كاملا … من بعد ثلث في حساب الحاسب … وارسل عليه مدامة ورقيبة … واردده في الحمام زد مواطب
واعده في حمامه بلطافة … فعل امرئ ذي حيلة ونجائب … وايضا بالعقار فانها … تدع الحجارة كالتراب القارب
واردده في الحمام ردا مبادرا … طب باوثاث الحجبة صايب … يبدي سوادا ما لكها مسكا تعفا … فتراه في لون الغراب الناعب
فهو الذي وسموه بالمغنيسيا … جسدا وسموه بنجم الثاقب … فارضع عليه شربة مسموسة … فتريه يزهو كالشريف الساذب
واردده في التعفين يزها زهرة … فتريه فوق سمائه كالمارب … فاقسم عليه الروح وادع بها … ادع امرئ في العلم راج راغب
عنه شتا بعدها معدودة … واصعده اصعاد الحكيم الرايب … ويعاد في الاتون سبعا كاملا … هذا العرك فيه فضل الواجب
يبيضا سوادا كان خالطه … ويزول عنه مظلمات غياهب … واصعده سبعا بعد ذلك مفردا … ينهل طوعا من عيون مذاهب
واصعد رماد الكلس من اعضائه … حتى تراه كالرسيم الذاهب … واصبغ به الارواح فهو دواؤها … وعماد ذي وله عليها تائب
هذا هو المولود في ازمانهم … وطلاك امر باعد واقارب … هذا هو النفس التي هتفوا بها … فافهم فان الفهم انفع صاحب
سموه بالماء النقي في رمزهم … وخميرة الذهب العجاب العاجب … خذ من نحاسك بعد هذا واحدا … وازوجه بالماء الكريم الذائب
ومن الرماد الثلث في تقديرهم … هذا مقالة روسميش الخاطب … والماء تسع طبايع مقسومة … منها ثلاث تلك سبع الحاسب
حلله بالتعفين غير مقطر … في قرعة محجوبة كالحاجب … سبعا فيعلوه سوادا غامرا … متميز من فوقه كالراكب
يحكي سواد القار عند ظهوره … والنجم تنظره بلون شاحب … هذا هو الشمس التي هتفوا بها … كسوفة تختال بين كواكب
ويفضل ينقص كل يوم لونه … عنه ويسفر كالهلال السارب … ما تركه منتصرا ثلاثة اشهر … فتراه في لون الرخام الواهب
هذا هو الورق الذي رمزوا بها … جسدا تراه كنور نجم ثاقب … هو الاطيسوس مسمى عندهم … وهو الحقيقة للطلوب الناشب
هذا هو الصنم الذي يجدونه … في الهند منسوبا بارض عقارب … هذا هو التجبير فافهم منطقا … من حاذق فطن وليس بكاذب
وهذا هو التنين ياكل نفسه … وبخورها مثل عود الثاقب … واعمد الى ما كنت منه ذخيرة … فازوجه جزوا بعد جزو راتب
فتريه يشرب كلما سقيته … منه ويروى من محيض الرايب … ويريك الوانا حسانا جمة … كالعصفر المضروب عند الضارب
ويكون مثل الزعفران وحسنه … والمغرة الحمراء في يد كاتب … ويعود في لون الهلال بكمه … بصاحة ذا دمه متراكب

ويعودلون الارجوان وعمده
وافتح عليه كوزة مسدودة
هذا هو الاكسير فافهم نعتهٗ
من ناله نال الغنى من ربه
والطايفين بكعبة مستورة
او مغرم بالخمر وعد مولج

او كالنجيع على ثياب محارب
لينزل عنه بخارا لا راسب
صبغ لجين باذن رب واهب
حتى الممات وكان اول غالب
والصالحين على طور ركايب
نذوي الفواحش المقلوم غاصب

واسكنه في نار شديد حرها
في سبعة معدودة ايامها
هذا هو الملك المؤمل شيبة
ناشدتكم بالله رب محمد
لا تظهروه لفاسق او مارق
عبدا من الرحمن في اعناقكم

شهرا وثلثا في عذاب واصب
بالجد منه لا كلعب اللاعب
لدافع افران وكشف نوايب
والغرة الغرا الكرام النجايب
متمرد لله غير مراقب
هو العفو ولكل عبد تايب

تمت الديوان المسمى بشذور الذهب بعون الملك الشي في اواخر شهر ربيع الثاني سنة ثمان وستين وثمانماية

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد بی حد و ثنای بی عدد خدایرا اسمه و تعالی جده که واجب عقل مفیض خیر و عدل راتست و افریدکاری که روحانی و جسمانی از کتم عدم در مظهر وجود بظهور آورد که فتبارک الله احسن الخالقین و عالم سفلی سفلی را در تدبیر عالم علوی کردانید تا بواسطه تدابیر و تکاوین اوکه فالمدبرات امرا اجرام اثیر سماویات اجسام موالید ثلثه از معادن و نبات و حیوانات امتزاج یافت و بحسب درجات کمال و اعتدال مزاج مراتب ایشانرا بتفاوت و متباین ساخت سبحان الذی خلق الازواج کلها مما تنبت الارض و من انفسهم و مما لا یعلمون و این جنس حیوان نوع ایشان که شرف موجودات این عالم است بفضیلت نطق تمیز و تخصیص داد و تعرف در استنباط وجوه مصالح و مناجح مبدا و معاد در کینیت و علی کرامت کرد و اورا مستلم داشت که و لقد کرمنا بنی آدم و حملناهم فی البر و البحر و رزقناهم من الطیبات و فضلناهم علی کثیر ممن خلقنا تفضیلا در روش و اندافت حقایق و معانی ارکان نبات و معدن تراکیب بوسیلت وی منظاهر کردانید و دررا بر حقایق و اشیا و خواص موجودات و زبده و تفاوت عالم علوی و سفلی اطلاع داد و درود بی پایان و آفرین فراوان بر روضه مقدس معظم معطر و مرقد مطهر منور سید انبیا و سید اصفیا صاحب صدر صفه صفا خواجه لولاک و مسافر افلاک خلاصه آفرینش محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم و اصحاب و اتباع و اشیاع او باد و مقرب این مقالات و این رساله العبد الضعیف رحمه الله اسلافه که بتوفیق الهی علم و عمل صنعت اکسیر که اکسیر سعادت دو جهانی بآن مخصوص شده و سینکشته از شکر این موهبت و تسبل الی الله تعالی طلبا للثواب الآخره که این حقیقت شریف از آنجا که خدای تعالی باو بخشیده است از استادان این علم دیده و خود در عمل آورده و بفواید آن واصل شده و منافع آن حاصل کرده قانون مختصر مفید و کرانی موضح جامع در هر دو قسم علمی عملی که انسان بدان توان رسیدن ترتیب دهد تا ممکنانرا از انجا فایده باسانی حاصل شود و پیوسته برادران و یاران و عاملان صنعت جز را یاد کنند و شک و شبهت از پیش خاطر ایشان بکلی برخاسته شود و اسباب آن تمام ساخته و پرداخته اما چون در اثنای تتبع علوم نظری بر قواعد اصول آن احاطت تامل افتاد و آنرا علم شریف و علم لطیف یافت الحکه بر تفعه اشتغال و مهام ضروری غایت اقسام علوم و آداب دینی فراغت جمع و تالیف و فرصت تصنیف نداشت اما چون اشارت بعضی از خداوندان وفا و مناقدان صفا بر آن وجه بود که جهت در امعلومات خویش درین نوع مختصری کار دو برداز و رساله سازد و خواهش دوستی حقیقی و برادر دینی که مخالفت او در مذهب مروت محظور است باستخراج اصل رخصت آنرا دلیلی مجوز او کتاب منت و اثار تعلیم

واستعادت این فن بکر شد اجابت ملتمس و اسعاف مطلوب ورا و المامور معذور قول این ضعیف کواهی دهد چه کیفیت هر فن از صاحب آن فن معلوم توان کرد خصوصا که مدعیان این قسم بی حاصل علم از عملی لاف زده و از غایت حرص آز که بر ایشان مستولی کشته از سر بی باکی و تهور با هر کس آمیخته و در بدیابات سعیها نموده و در عاقبت خسارت و بکواهی ایشان ظاهر شده لابد که از ین نوع بسیار دیده باشند اعتقاد در حق این ضعیف ندیده کی ثابت دارند و چون بهره از تصعید زرنیخ و تبییض حدید نشنیده باشند اسرار آفرینش و صنعت الهی چکونه صادق دارند لیکن چنان باید که در احوال متقدمان فکر کنید که چندین هزار کتب که حکما در جهان وضع کردند چندین هزار اشیا از اجناس معادن و نبات و حیوان که حق تعالی آفرید اکثر آن در کتب آوردند و تدبیر هر یک از آن بطریق حذیان نهاده اند غرض و مقصود از ین چه بود که اکر تصور کنیم که این خبر را خود وجود نبود پس حکما بکذب و تزویر منسوب کرده باشیم و چنین ظن در حق حکما خطا باشد جهت آنکه حکما بر کزیدکان حق تعالی اند چنانک فرموده که یوتی الحکمة من یشاء و من یوت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا و اکر تصور کنیم که خبر هست اما اصلی ندارد و معدی بیش نیست خبر و تصور نیست هم خطا باشد جهت آنکه میکوییم صنعت آلیست و میراث انبیا پس خبری که اصلی نبوده باشد صنعت آلی چکونه شاید کفت و انبیا در خبری که بی اصل بود شروع نمودن دران چکونه جایز داشته باشند و آنچه میکوییم صنعت آلیست از انجا که در کلام مجید فرموده صبغة الله و من احسن من الله صبغة و این آیة بدو قراة میخوانند یک قراة دیکر انست صنعة الله و من احسن من الله صنعة و نحن له عابدون و اکر صنعت خوانیم صنعت اشارتست بدین و اکر صبغة خوانیم مراد از صبغه خود این صنع مطلوبست که از ین صنعت حاصل می آید و آن سر هدایتست اکر تاویل معانی مشکل نماید در آیات بینات فکر باید کرد که حق فرمود و لا رطب و لا یابس الا فی کتاب مبین و جای دیکر فرموده که و نزلنا علیک الکتاب تبیانا لکل شی و امیر المومنین علیه السلام روایت میکنند که فرمود که قرآنرا هفت بطن است و مراد از شکم معانی قرآنست و درین معانی بر مثال فیل است و شهر کوران که بقدر استعدادی که داشت و آن مقدار که احساس توانست کرد در صفت فیل نشان داد و هر کس برانچه سعی نمود و می نماید بقدر منازل و مراتب که بدان رسید و می رسد چنانچه فرمود و ان لیس للانسان الا ما سعی و اکر تصور کنیم که این خبر آموختنیست که بعضی دران تجربه کرده اند این نیز خطا باشد جهت آنکه چکونه عمری و مالی باید که هر یک خبر را علی حده بتجربه بر آورند و افعال و خواص آن معلوم کنند علی الخصوص که هر یک خبری در اقلیمی و زمینی بدید آید و حصول آن محال باشد الا که آنرا نیز اصلی نیست که از غایة صمدی حواله ازلی رفته باشد و بدلایل عقل محقق می نویسد و معلوم کردد چون بدان اصل برسد و دریابد از ماخذ آن بر کل اشیا تعرف تواند نمود و ذلک فضل الله یوتیه من یشاء و چنین حکایت بدین درازی که در کتب آورده اند از غایت شرف این صنعت بزرکوارست که بتمثیل و تشبیه یاد کرده اند تا جاهل دران متحیر بماند و نا سزاوار بدو نیاید چنانک حق فرمود و تلک الامثال نضربها للناس لعلهم یتفکرون و اکر تصور کنیم که از ماخذ استاد بایشان رسیده این نیز محال بود جهت آنکه تحصیل این مطلوب با وجوه کمال علمش بحاصل چهار چیز بسته است امکان و مکان و احوال و زمان اما آنچه امکانست چنان باید که عامل در مدت تدابیر بچهار چیز مستغنی باشد فراغ دل از هموم دنیی و فکر معاش و آسودکی از صحبت احباب و اصحاب و کثرت آلات و ادوات که اکر آلتی بشکند یا ادویه ریخته شود عوض آن حاصل و حاضر باشد تا عمر عزیز در انتظار نکذارد و صبر و سکون تا امید سر آن بیدا شود و آنچه مکانست باید که بسه وجه مرتب بود هوای معتدل داشته بود و مقام دلکشای که خانها بسیار در انجا بود چه تدبیر بزرکی از ادویه را موطنی باید جدا آنکه موضع را حصنی نیکو بود تا کاه و بیکاه از شر مرد شریر و خوف اعدا ایمن باشد و مردم شریر و توقف اعدا ایمن باشند و آنچه خواهد بیاید در صنعت موصوف باشد اول آنکه ایشانرا موافقی در ملازمت نمودن و فرمان برداری بر مثال زر خرید دیکر آنکه در شفقت همچو برادر مهربان باشد تا بمعاونت بکار برسد و آنچه زمانست آنرا

طول ایام می باید جهت آنکه عمل از آن و هر صنعت تدبیرنا گزیر بود و تعریق تکلیس تعفین تطهیر تجمیع ترصیع تمزیج تشمیع تحلیل تقطیر و در تدبیر هر یک
از آن علامات و اشکال بسیار است و آلات عمل آن بنوعی دیگر پس بکونه تمیدی باشد تا جندین احوال مختلف بطول ایام شب و روز حاضر باشد تا بران جلو واقف
باشد و وقوف یابد خصوص که آثار ترکیب آن بخط جند زاغلوطه مغلوط بتوان داد و اگر خود دو تن در یک بیرهنی یا دو بیناهی در یک دیده که محال بود و هر یک
شکل و علامات از آن با کثر اشکال از اجناس معادن و نبات و حیوان نشانه کرده اند و بعضی بصورت بعضی بطبیعت و بعضی بالوان و بعضی
بطعوم و بعضی بسموم و بعضی بتریاق و بعضی بذکور و بعضی باناث و بعضی بشیوخ و بعضی باطفال و جندین صنعتهای مختلف که تدابیر صنعت را بمراتب منازل
اشیاست و هر فعلی و طبعی از و بافعال و دیگر صور تها و طبیعت دیگر جیزها شباهتی و مناسبتی دارد و تشبیه کرده و نسبت نموده و سبب جنین احوال
تا غایة جنین پوشیده داشته اند و هر رموز گفته اند تا برگزیده ترین زینت بری و آدمی در و ماند است نقره جنانچه حق تعالی در صفت بهشت فرموده یحلون
فیها من اساور من ذهب و جای دیگر فرموده و حلوا اساور من فضة و خواص عوام بنی آدم که شب و روز بحرفتی و حیلتی مشغول اند سبب آنست که مطلوب همگی است و نیز
فعل و قوت این جیز از آن مختصری که در حوصله هر دون همتی کنجد یا در خاطر هر تنک دیده نشیند جهت آنکه غایت و نهایة این ادویه جون کمال یکبیز یا بد آنست
که فعل بر قنطار میکند که هر وزن که خد قنطار هزار هزار دویست مثقالست زیاض تا بحر می برد بصنع باری تعالی اول کسی که در دنیا این عمل کرد آدم بود که و علمنا
و جای دیگر فرموده که و علم آدم الاسماء کلها ثم عرضهم علی الملائکة فقال انبئونی باسماء هؤلاء ان کنتم صادقین و متقدمان در کتب جنین آورده اند که جون آدم این عمل
بکرد و هر صنعت را بر لوح آن حدید نقش کرد و در اشکفت کوهی نزدیک مقام ایشان بود که آنرا مغارت الکبیر گویند پنهان کرد و جون از میان در گذشت
اولاد آدم بسیار شده باشند بودند و زینت دری بهر کس رسیده بود و شیث علیه السلام بزرگترین فرزندان آدم بود و واقع شده بود و بطریق حکایه
با حق تعالی در مناجات آمد باری تعالی فرمان داد بشیث که طهارت کن و روزه دار و نماز کن تا ترا اعطا کنم پس جون امر باری تعالی بجای آورد جبرئیل علیه السلام
وحی آورد بشیث که لوح حدید از پدرت مانده است که در مغارت الکبیر بستان و از انجا عمل کن بستد و در عمل آورد بعد از شیث اخنوخ را
کرامت کرد و بعد از ان نوح را علیه السلام و بعد از ان ابراهیم علیه السلام و در خبر است که هر روز جهل خروار نمک در مطبخ ابراهیم علیه السلام در طعام کردندی
از سبب این جیز بودی الجمله جون نوبت خبر بموسی رسید جون کتب آورده اند که بغایت درویش بود و خواهر داشت روزی بحاجتی از خانه بیرون آمد
و غلام داشتند که مزدوری کردی و لقمه بحاصل آوردی خواهر موسی علیه السلام روزی غلام را دید گریان و زاری کنان گفت ترا جه حاجتست قصه باز گفت
امروز مرا در بتخانه تعبیر بودند نظرم در انجا افتاد و جندین بتان دیدم که از زر سرخ بجواهر مرصع کرده و بر تختها زر نشانده و فرشها ابریشمین در زیر
افکنده مرا در خاطر آمد که موسی علیه السلام پیغمبر خداست و ما که متعلقان اوییم جنین درویش گرفتار شده ایم آن گریستن من از آنست پس موسی باز گشت و کیفیت
حال بگفتند موسی علیه السلام درین حالت با خدای تعالی بنالید حق تعالی وحی فرمود و فرستاد بسوی موسی علیه السلام و موسی را تعلیم بود بفضلال نام اوبن
تمیز در پیش قارون ابن عم موسی بود با این حال خبر یافت عاقبت و بتن پیش از موسی تحصیل این علم مشغول بود پس از موسی علیه السلام سوال کرد و موسی
علیه السلام مخفی داشت او از بفضلال سوال کرد بفضلال نیز پنهان داشت و بفضلال را زنی بود از خویشان قارون و خواهری داشت بفضلال بل نام
پس سوی این زنان آمد صورتی که دیده بودند باز گفتند جون حق تعالی انرا برای قارون نهاده بود بواسطهای بر روزی اوکرد در تفسیر کلام آورده اند که توریة را
در صفت لوح زمرد نقش کرده بموسی فرستاد که انزل التورية علی موسی فی الالواح فی زمرد اندک لوح از ان در دست موسی شکسته شد حق تعالی خطاب

فرمود که بعوض آن یک لوح از زر ساز و توریة را بر انجا نقش کن و جون موسی علیه السلام درویش بود و بنالید حق تعالی از بن سبب
این علم را بموسی علیه السلام فرستاد القصه جون سبب طغیان و گمراهی قارون این جنین بود موسی علیه السلام آن مقدار بیش
نساختی که قوت روز کار او بحاصل آمدی و قارون آن مقدار بساخت که جهل خروار کلید گنج او حاصل آمدی هر کلیدی از یکمثقال و در خبر است که
فرعون در اول دوران بانی میکرد جون حق تعالی آن جیز بم داد مغرور شد پادشاهی بدست گرفت و دعوی بد آغاز کرد و همچنین پادشاهان که
در ما تقدم بوده اند و بهشت و دوزخ ساختند و دعوی باطل کردند جون شداد و ثمود و عاد و نمرود و غیرهم جمله از قوت این جیز بوده است
و داود و سلیمان علیه السلام که قصه زینت و بنت پادشاهی ایشان مشهورست حق تعالی از سبب این جیز بایشان داده بوده است و محمد جریر
رحمة الله علیه در کتاب جنین آورده است که در بصره از امیر المومنین علیه السلام سوال کردند جواب فرمود که اخی نبی رسول الله صلی الله علیه و سلم
انه لا یطلع علیه الا الشیخ تا ما او تنا با متواریا یعنی بدین خبر نرسد الا پیر که گذشته و از همه کارها باز مانده یا جوانی که پشت بر همه جیزی کرده باشد پس
گفتند یا امیر المومنین ما را فایده فرمای در جواب فرمود که این جیز خدایست بسته در سوابیت استاده و در زیبقیست روان گشته و در
آتشیست نه سوزنده گفتند یا امیر المومنین آنجه فرمودی فهم نمی کنیم پس جواب فرمود که اگر حکمای ما تقدم جایز داشتندی که از این روشنتر توانستمی گفت
من بجملگان کتاب را تعلیم کردمی و اگر نه از نقل مادة اندیشه داشتمی در عمل آوردمی و از مشایخ که بوده اند در خبر است که شیخ ذوالنون مصری رحمة الله
علیه پادشاه مصر بود و حق تعالی این جیز بروزی او کرد و پس دنیی در نظرش حقیر نمود و مقداری از این هنر بساخت و پادشاهی رها کرد و خرقه در پوشید و این
مقدار ادویه را در انبانجه کرد و بزیر خرقه در میان بست و از جانب بحر در کشتی نشست و سفر کرد جماعتی از صوفیان در آن کشتی بودند یکروز حکایتی از
ترک و تجرید در میان صوفیان پیدا شد و بنزدیک صد در رسیده بودند جون ماجرا با خر رسید شیخ ذوالنون برخاست و انبانجه را بگشود و گفت ای جماعة
دنیی اینست و ترکش جنین است و در دریا ریخت و انبانجه را که بگرد آن آلوده در پیش صوفیان انداخت و گفت قدری مس بگدازید و این انبانجه را
در آن مس گداخته افکنید که شما را سفره بهای حاصل شود این بگفت و از کشتی بیرون آمد و بشهر در رفت جون اهل کشتی نظر کردند آب دریا بار را دیدند
که سرخ بر آمد تعجب کردند و خبر بحاکم شهر بردند حاکم فرمود که انبانجه و اهل کشتی را بیاورند جون حاضر شدند و کیفیت حال عرضه کردند حاکم بفرمود تا
مس بیاوردند و بگداختند و انبانجه را در میان مس افکندند دیدند که آنانجه که بود سیاه تر شد پس قدری مس دیگر اضافه کردند و همچنین مس را در می افزودند
تا آن زمان که سه قنطار من مس بگداختند تا بعیار طلا برسید و شیخ ابو سعید ابوالخیر رحمة الله علیه که شمع کافوری بر روز می سوخت و میخ طویله از زر سرخ
می ساخت از قوت این جیز بود مقصود حکایت آنست تا معلوم شود که این سر خدایست و سر این هنر بیش از آنست از ظاهر گفت و طریق حدیدیات
بشاید شناخت و نشاید جهت الا از خدمت پیر استاد پس محقق شناس مقصد و مقصود خویش می ندانم تا جه خواهی یافتن زین ماجرا توفیق
بر تکشیف جیز علمی نباشد الا از انجا که فرموده که فوجدا عبدا من عبادنا اتیناه رحمة من عندنا و علمناه من لدنا علما که تعلق بعلم لدنی دارد و از گذر دیگر علم
مشکل باین توان رسید و توفیق بر خیر عطیتی تحصیل نباشد الا از انجا که فرمود یبسط الرزق لمن یشاء و یقدر و نشانه حصول و مطلوب هر کس یک
صفتی و یک جهتی محصول ست جنانچه مصطفی صلی الله علیه و سلم فرمود من طلب شیئا وجد وجد و من قرع بابا و لج که جون طالب بکجهت شد و بکلی پشت بر دیگر
احوال کرد روزی مطلوب او انیست خویش نهاد جرا که اگر نخواستی وا ندی خواست بیکن بو علم باز بسته است **حکایت منظومه** در وصف

حال مجنون از جفا تسلیم و جفا هر کس باید برد تا در صحبت لیلی دمی تواند بود و چون ایام حصول او بوعده انجامید لاجرم روز تلک اقتضای اهمال کرد دگاه آمد بگاه از ناتمامی این باب دگاه ما مغرور شکایت از ناساختگی اسباب فی الجمله از هر طرف وحشت بدید آمد خواست تا صدق قول خود ظاهر کند لیکن چون بعجز روزگار غدار مبتلا گشته و قلاب از دامن مطلوب رها شد و نیز را نا امیدی در پیش آمد جان همین بود که این کتاب مرتب کردانیم از دو وجه فایده خالی نماند اول آنکه بر مفهوم آن اطلاع افتد دوم وجه آنکه تا ارشاد باشد کسی را کین ما معتقد نباد باشد چه بر ما نصیحت است طلاب صنعت را که می بینیم قومی را در بحر حیرت غرق شده اند و اسم بی مسما در زبان گرفته و بی جاده روی در بیابان ظلمت نهاده غرض و مقصود خود نشناخته چون شخص مطلوب خود ندانند که چگونه طالب آن شود و چون مطلوب نشناسد و سبب رسیدن بآن ندانند بتحصیل آن چگونه مشغول شود و اگر نه از جد و جهد که نماید جز وحشت و حیرت هیچ حاصل نماید پس اول چیزی که بر طالب این فن واجبست آنست که طبایع را بشناسد دوم آنکه معلوم کند که چه چیزی باید که حاصل شود سیوم آنکه رنج بردن بدین صنعت و امید رسیدن بدین مقصد بمعرفت این قسم بازبسته است و چون شخص بدین رقم و توقف یابد من بعد کشف کردانیدن رموز و مغلطه حکما بر وی آسان شود و اگر این حکمت را کشف کند و لیکن مقصود را حاصل نکند که آن بخت و روزی و تقدیر الهی بازبسته است نعوذ بالله از موانع اقدار و باز ماندگی و فرکار اکنون این کتاب چهار نام نهادیم که مرتب چهارست نام اول ترجیه یا بدنام دوم کفایت صنعت نام سیم نور العیون نام چهارم بخلاص صنعت موسوم کردیم و در بیابان این سه قسم مذکور نهادیم و بعضی از رموز و مغلطه حکما در ضمن آن آوردیم تا تامل کنند و استوثق باشد قسم اول در ترغیب آموختن این علم و شرف منفعت آن و آن دو قسم است قسم اول در حکایه و دلایل عقل و روایات و اقاویل نقلی قسم دوم بر طریق حجج و براهین عقلی بر صحت علو رتبت آن

القسم الاول

بدان اسعدک الله فی الدارین و ایدک بروح منه که همچنانکه صریح عقلی سلیم و فطرت بر مستقیم صحت این فن از فنون حکمت حاکم عدلش و افاضل حکما متقدم و متاخر بر تربیت و شرف و دقت لطف آن متفق الکلمه بوده اند و در کتب تبری و نوامیس الهی ذکر علو شان سوا کان منطوقا او مفهوما معقول تواند بود و تایید نقلیات شرعی بقطعیات عقل بر صحت این دعوی و حقیقت این معنی بدلایل واضح و براهین لایح و قاهر بدیهه مرانچه حاکم عقل بر صحت آن حکم کند و لا محاله که شرع منافی آن نباشد و مقرر و مبرهن است که هر حرکات صنعت موجود و صحت نبوت دارد و فحاوی کلام ازلی منظم و در مضامین کلمات تامات مدرج است علیه قوله تعالی ما فرطنا فی الکتاب من شیء قوله تعالی و لا رطب و لا یابس الا فی کتاب مبین چون این تقدیر بوجهی کلی معلوم گشت که هرچه مختار مستحسن عقلیات مختار و مستحسن شرع است و حقیقت آن هیچ منافات و تناقض میان شرع و عقل نه لا سیما که هیچ پوشیده نماند که هرچه معقول شرع نیست و هرچه معقول نباشد بقول حکما مشروع نباشد و علیه قوله تعالی ان فی ذلک لذکری لمن کان له قلب ای عقل و کذلک قوله عز اسمه انا انزلناه قرآنا عربیا لعلکم تعقلون بر ما و بر شما ثابت و فرصت آموختن این را دلیلی چند ایراد کردیم از آنچه اصحاب صنعت بران تمسک کرده اند و توسل نموده و غیر ملتزم بصحة التاویل و الدرایه و الله ولی العظمة و الهدایه قال الله تعالی و ما توقدون علیه فی النار ابتغاء حلیة او متاع زبد مثله الآیه طایفه علما تعبیر و ارادت تدبیر این آیه بر عموم خود تاویل کنند و برین تقدیر در ضمن آیه عاملان اکسیر در معرض مدح مذکور باشند و این بر رخصت و جوه مباشران این عمل و اباحت این شغل کافی باشد و همچنین با ایشان خطاب آمد که حصول اموال و خزاین و دفاین و شمول خیرات دنیوی و نفایس این جهان که بفضل بریدی از شما بیران مخصص گشته ام موجب تحاسد و تنافس شما باشد از این جمله نیست که و چه الکتاب و طریق ضبط و تحصیل آن هم وجود مکاسب و طریق مطالب امثال شما تواند بود و آیه برین تقدیر معنی آن باشد که حصول کنوز و اموال مرا بعلم خاص و صنعتی

بدیع و غریب آن تخصیص می داده و شما را بدان و توفیق نیست و روایت کنند از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم که یک روز تلقی بدید فرمود که من عابا بهذه الشجرة اکل حلالا یعنی آنست که نیکوترین عبارتی و خوبترین استعارتی اشارتی میفرماید که هر کس رنج تربیت این درخت بکشد رزق حلال خورد و روایت کنند که شخصی بحضرت رسالت صلی الله علیه و سلم شرف حضور یافت گفت یا رسول الله مرا خبر ده از آنچه موسی علیه السلام عمل زر چگونه کردی خواجه علیه السلام فرمود که برادرم موسی علیه السلام زر ساختن زر سرخ رصاص سیاه و زعفران و نوشادر و آهن بیگانی و هم مرویست از امیر المومنین علی علیه السلام بجواب سوال کرد که از علم صنعت ازوی کردند که چه فرمایی در آنچه طایفه در علم کیمیا عوض کنند در زمان ما تقدم این علم بوده است در ضمن آن حکمتی هست و بدان اعتبار توان کردن امیر المومنین زمانی اطراف نمود پس سر مبارک برداشت و روی سوی سایل کرد و فرمود و الله لقد کان و انه لکاین و لا فی الارض شجره و مرة الا و فیه منه اصل و نصل پس فرمود امیر المومنین را علم آن هست ظاهر او دون باطنا انا علمه ظاهره و باطنه با و گفتند که هیچ روزی بما آموزی امیر المومنین فرمود و الله لولا انا انفس امارة بالسوء لفعلت سوال کردند که از تفصیل منت خود درین باب ما را خبری کرامتی فرمای که هرچه لفظ مبارک شما بدان رود خیر محض است فرمود که انی لاعلم ان فی الزیبق و الزجاج و الذهب و الزاج و الحدید و المزعفر مرتجز النحاس الاخضر لکنوز لا یوتی بس گفتند صورت ترکیب حکمت آمیختن آن چگونه است فرمود ارض سایره و نار جاملة و ماء جامدة و سوار را کد بس گفتند ما این را فهم نمی کنیم امیر المومنین فرمود انشاء علی مطلقا روایت لو حل لما حین من امال الحکمة ان لحروبة الناس کادوا یردون او العلم اهل الحکمة ان لحروبة الناس کادوا یردون ادا العلیه الصبیان المکتاب سایل با چون بر مجازی این کلمات و فحاوی این عبارات که اصداف جواهر حکم اند کما ینبغی اطلاع افتاد لا شبهة بدانند که امیر المومنین ایراد کلام بر دو وجه کرد ظاهری و معنا باطنی معطی زیرا که باعتبار فهم و علم مردم دو صنف اند عالم و جاهل و هر دو طایفه را این فایده نتواند بود و بلکه این اصطلاح بر حسب ادراک مستعدان است و تفسیر آن الفاظ بر ارباب صنعت دشوار نیست لاجرم بشرح آن تعرض نرفت و ماثور آثار امام جعفر صادق علیه السلام فرمود که الصبغ من ثلثة من الذهب و الزیبق و الرصاص الاسود مفض محدو بد و الرصاص الابیض فعد بر صارد و اما ما الی حالتها بر چه این آثار از غایة ظهور حوضی نمی یابیم و نقل و دلایل برین قدر اکتفا می افتد تا آنرا از سبوب اختصار فرو تر نشویم چه اگر احادیث و اخبار و روایات و آثار درین باب ماثور و مشهور ست از حیز کتاب آوریم سخن بحد اطناب رسد و از مقصود باز مانیم

قسم دوم

در تقریر بر طریق حجج و براهین عقل بر صحت این علم را بجا باید دانست که در علم حکمی موقوفست که عالم بعضی بر بعضی موثر است و منافع بامر آفریدگار تعالی و تقدس چنانچه عالم علوی بر عالم سفلی موثر است بصحت و قوت و استعداد بصنعتی از اوصاف متفق میگردد و بتوسط اسباب موثر چنانکه فرمان و علم و ارادت و تقدیر و مشیت تبارک و تعالی کاینات متنوعه از حیوان و نبات و معدن متولد میگردد و هم نهج استحالات بتغیر ایشان حاصل میشود چنانچه هریک از حال طبیعت و مزاج و فعل و خاصیت دیگری بذیرد و ذات حقیقت او منقلب می شود با ذات حقیقی و ما در اینجا بر وجه مثال برای زیادتی وضوح را از استحالات انواع کاینات صورت چند یاد کردانیم و المزوج آنست که ترکیب اکتشته کنیم از زیبق و قلیه که اجتماع ایشان با سباب فاعلی این جوهر بازو بیرون می آید و چنانک اصل مینا بر سه قسم است اول حجری دوم ملحی سیم زجاجی آنچه حجری باشد یک نیمه سرنج و یک نیمه شکر سنگ و آنچه زجاجی باشد سرنج و دو اکینه یاک سفید و هریک ازین سه بر صفت باشد اگر خواهد که زرد باشد توتیا باید داد تا مران راست شود و اگر خواهد که سبز باشد روی سوخته تصفیه کند و بران نهد و اگر خواهد که زنگاری باشد اندک مس و اندک توتیا بدان باید نهاد و اگر خواهد که لاجوردی باشد سنگ سلیمان باید نهاد و اگر خواهد که فیروزج سوده کنند

چون مس بران انداخته باشد بعد ازان اندک مس با سفیداب قلعی بران کند و بشیراند و اگر خواهد حمری باشد اندک مقدار کل سوده بران افکند چون
اسفیداج بساید آن سفید کند در لاجوردی سلیمانی میزان چنان باشد که یک رطل شکر سنگ و یکی ملح قلیا و یکی سریج باشد و یک مثقال روی سوخته سوده
تصفیه داده و سه تسو سنگ سلیمانی نهند و آنچه لاجوردی باشد بر شکر سنگ و ملح و قلیا و سریج هر یک نیمی باشد و سه مثقال سنگ سلیمانی با آن یار کند و سبز را
شکر سنگ و ملح قلیا و سریج و هر یک رطلی باشد و چهار مثقال روی سوخته مذکور باید نهاد و آن اقسام باقی را میزان معین باشد که اندک باید دادن و تنه شیخ
برداشتن و تجربه کردن تا بر لون مطلوب گیرد والله اعلم **نوعی دیگر** مبدل میشود چنانک موی سر آدمی بر رود ایام عقد شود و مار گردد مقصاص و گوشت گاو
و چون مخلی شود زنبور عسل ازان تولد کند و حیوان که از نبات مکون میشود چنانک از شاخ بادروج کژدم قاتل تولد میشود و بس انقلاب نبات بنبات
و حیوان بحیوان و معدن تولد کند و بعضی از بعضی ازین انواع چون امری مطلوب بست ... ل معقود در سبب آلهی شروع چنانکه می نمایم که صورت صانع
می افتد و صورت حادث میگردد غیر آن صورت اولی و لونی زاید میشود و لونی دیگر حاصل میشود در مزاج از حال باز میگردد و مزاج کلی فرود می آید و علی هذا
القیاس و طبع و صفت و خاصیت و فعل و طبیعت تغیر تدبیر و تکوین خواهد بود بواسطه استحال اسباب بر وجهی که بخواص فعال از جنس جواهر مطبوع
افتد عقلا ممتنع نباشد اگر چه تحصیل این اسباب بر بعضی مشکل و بر بعضی سهل نماید و ازین تقریر ظاهر ست و صنعت کیمیا مستحیل نیست بلکه روزی جهد
تاکید این نکته شرح دهیم شیخ ابو علی سینا رحمه الله در کتب خود می آورد که روا بود و در رنگ و فعل چون زر گردد چنانک بگوگرد نسوزد اما آنکه ما بیت
که زر زر گردد ندانستیم و جز این معلوم نیست زیراکه هر نوعی را فضیلت و این فصل غیر لون و ثقلست و حقیقت آن فصل معلوم نیست چون حقیقت معلوم
نبود قصد باعداد و تحصیل او ممکن نگردد و دیگر بعضی از اصحاب صنعت گویند چیزی بصنع کردن محسوس است اما چیزی سبک را ثقیل کردن محسوس نیست و این
سخن از حق دور ست زیراکه اسفیدروی امتزاج او از مس و قلعی حاصل میشود با آنکه او از هر دو ثقیل ترست زیراکه چون مس و روی و قلعی هر سه در حجم برابر باشد چون سفید
روی را چهل و شش و دو دانگ بود و مس چهل و نه دینار و نیم باشد و قلعی سی و شش دینار باشد بدانکه حق سبحانه و تعالی این صنعت بزرگوار بقومی اموخت
از جمله خلایق خویش که بزرگتر و شریفتر از ایشان بودند و آثار انبیا اند علیهم السلام و حکما که مخصوص اند بحلل حکمة و مشکور بعلم و معرفت و چون ایشان این
صنعت را کار بندند و این حجر را تدبیر کنند و این صنعت و تدبیر ایشان دلالت بر ترتیب و ربوبیه حکمت باری سبحانه و تعالی کند زیراکه این تدبیر ایشان
کرده اند ایشان و دیگر اشیا را از طبعی بطبعی توانند برد و از حقیقتی بحقیقتی نقل توانند کرد و سبب آنکه این تدبیر و طبیعت ایشان بر طبایع چهارگانه است
و ازین جهت کیمیا را صنعت طبیعت گویند و ازین وجه مشابه عالم کبیر است و ترکیب او مشابه ترکیب وجود انسانست که عالم صغیر ست و از دو وجه
یک وجه آنکه وجود انسان بچهار قوت قایمست دوم وجه آنکه حق تعالی فرموده و بدا خلق الانسان من طین ثم جعل نسله من سلالة من ماء مهین ثم سویه
ونفخ فیه من روحه و حکمت درچنین ترتیب که گل را مقدم داشته است که گل آدم جسد بیست غلیظ ثبات بخشنده و نگه دارنده تا چون خواستند که با روحی
که در غایت لطافتست امتزاج پذیرد چون کنند نفس را واسطه سازند ما همین ست تا اندک لطافت که در روح ست با آنکه دارد باندک کثافتی که در روح است
با خر آمیخته گرداند و هر سه چیز یک چیز شوند که دیگر مفارقت نکنند اکنون میگوییم که این تدبیر و صنعت بر طبایع چهارگانه آفریده است و باری تعالی
همه مخلوقات را از طبایع چهارگانه آفریده است پس از چه چیز طلب کنیم که این چهار طبع را ازان مقصود حاصل آید آنکه اگر مقصود ما زر بودی یا نقره که بسازیم
پس ضرورت بودی که ما نظر در معدنیات کنیم و معلوم خویش کنیم **قسم دوم** در شرح احوال معدنیات که بحسب این مقام مقدمه این فن تواند بودن بدانکه اقسام

چیزهای معدنی چهار ست زیراکه بسایط معدنیات را ترکیبی محکم باشد یا نباشد اگر چه باشد که مطرقه بروی زنند بشکند اگر نشکند چون یاقوت
و لعل و زبرجد باشد و آنچه نشکند سفت است زر و نقره و مس و قلعی و آهن است و خارصینی و آنچه ترکیب او محکم چون نمک و زاج و نوشادر که با آب
حل شود تا چنانکه تری او بر تحلیل نتواند کردن با آسانی چون کبریت و زرنیخ و سیماب و چرا آنکه این سفت چیز خالیسک پذیرد و ایشان را اجساد
سبعه گویند و فلزات اصل ایشان همه سیماب و گوگرد و تکون گوگرد از آبی که از آب و هوا ممزوج گردد بسبب حرارتی قوی نضجی تمام یافته تا در روی
دهنیت حاصل شده و بعد ازان بسبب برورده منعقد گشته و تکون سیماب از امتزاج آبی با خاکی لطیف است که آن خاک طبع گوگرد داشته
باید که آن آب بهیچ جانب از وی ظاهر نگردد الا که این دران باشد و این بر مثال قطره آب باشد که بر روی خاک نرم افتد و اجزای خاک گرد در آید
و همچنان بماند و اگر دو قطره چنین بهم رسید که آن غلاف خاک بشکافد و آن هر دو آب بهم بپیوندد و این خاک همچنان گرد ایشان در آید پس بدین نوع
وجه سیماب مکون گردد **قسم سیم** در کیفیت تکون اجسام سبعه بدانکه ترکیب این گوهر از سیماب و گوگرد ست و اختلاف ایشان از برای
اختلاف پاکی و پلیدی سیماب و گوگرد ست از برای نضج و زیاده و در کمیت و کیفیت فاما سیم از سیماب بود صافی که بخار گبتی صافی بوی رسد و نضج یابد
انگاه برورد و منعقد شود و اگر چنانچه این سیماب و گوگرد صافی تر بود و آن نضج کامل تر باشد زر حاصل شود لیکن چون پیش از این نضج تمام برورد
منعقد شوند خارصینی آید و اگر سیماب خالص بود و گوگرد را سوختگی باشد از ان مس خیزد و اگر بسیار تباه شود و بنضج سوختگی نزدیک شود آهن آید
و اگر سیماب پلید باشد و نضج تمام نباشد ترکیب محکم نشود سرب آید اگر سیماب نیکوتر بود و گوگرد پلید باشد ترکیب محکم نباشد قلعی آید پس دانسته
شد که ما در و پدر ترکیب این صنعت سیماب و گوگرد ست که کمیت و کیفیت در نضج و مزاج می یابد که بصنع حکیم ذوالجلال و قادر بی مثال جل جلاله
و عم نواله جوهری میگردد و در معادن مکون میشود و آنچه خواجه صلی الله علیه و سلم فرمود الناس معادن کمعادن الذهب و الفضة اشارتی لطیف است
و مصداق دلیل **قسم دیگر** در پیدا کردن معدن و چگونگی در معرفت بپایان کار شناختن و گداختن هر جا که خاکی باشد خاکستر رنگ معدن سرب باشد
یا نقره و چون جوهر سرمه غالب آید دران معدن سرب بیش آید و چون خواهد که سرمه بگدازد ده مثقال ازان جوهر سرمه و دو مثقال و نیم براده آهن
بگدازد و قدری بوره کرمانی در بوته نهند و بگدازد و سرش جدا شود و سرب بوی آهن جدا شود و در زیر باشد و در میان جای سرمه باشد و بالا جوف
باشد با آهن و هر جا که سرمه کم باشد سرب باشد و نقره و چون بوی آهن سرب جدا شود آنگاه سرب را در وباس نهند و بپالایند سرب بسوزد و نقره
پاک بماند و سرب اگر خواهد که بردار سنگ گیرد و اگر نه گشته بطریقه جوهر بگدازد و سرب از بن بگیرد و اگر جوهر زر باشد سوی مس بگدازد و اگر جوهر
مس بوی قلعی بگدازد و اگر شادنج باشد اول سنگ را غرفه دهد و تنور گرد و بلند بسازد و یک توی جوهر شادنج می نهد و یک توی هیزم تا تنور پر شود بعد ازان
آتش در تنور از زیر درزند تا تمام سوخته باشد رها کند تا سرد شود و جوهر بیرون آورد و بکوبد و به بیزد و بده و ده مثقال جوهر کوفته و بیخته درش کند و دو نیم
مس بوره نهد با یکدیگر بگدازد زر صافی جدا شود انگاه نیک کند و خلاص برد اگر شاد باشد حاجت بگداختن نباشد باید شستن همچون خاک بشویند زر جدا
شود و همچون کاورس بزرگتر و کوچکتر در بوته کنند و بگدازد و سیکی بریزد اما زر ساو قدری سفید باشد آن جلی دهد بکبریت و اگر خاک زر باشد
بازیبق بیامیزد و در انبانی کند و سر بن انبان بدست گیرد و بجنباند و یا بعلایه سحق کند چون سحق کرده باشد زیبق روان محو شود و بشوید و زیبق را
بر کشد هر چه در و زیبق افزوده باشد و زنی زر باشد بر آتش نهد تا زیبق برود و زر بماند و اگر خواهد که زیبق را بگیرد مکبه بر سر آن نهد و زیبق بگیرد و اگر

رنگ وصبغ بود چو مرسی بود وآن بهنگ گداخته چو سرجدا کند واگر شاوزج باشد تمام شود یعنی چون بگدازد علتش خود تمام شود حاجت بچیزی دیگر
گداختن نباشد وآهن همچنین وخارصینی همچنین واگر قلعی بود حاجت بهیچ آمیختن نباشد که خود باندک آتشی گداخته شود واگر چون آهن است زود حل وآب
شود وحاجت نبود چیزی با آن آمیختن صنعت نمک گداختن ده مثقال نمک طعام ده مثقال زبد البحر با یکدیگر باید سود ودر بوته نهد وبگدازد همچون قلعی
زود ریزد هرکس که آن نمک تواند گداخت نفعی معرفت کان گداختن کند **قسم در آنکه** اسباب صنعت کیمیا چگونه طلبند چون هرکس که خواهد که نقره را زر کند یا مس را
نقره کند لابد آنرا رنگ سرخ باید از برای زر ورنگی سفید باید از برای نقره تا آن رنگ با گوهر نقره یا گوهر مس آمیخته شود ومقصود حاصل شود واین صبغها
با وی آمیخته نشود وباید که آن صبغ با آتش از آن زر وصابر بود وباقی باشد در آتش وباید که در داخل وخارج او عوض کند وباید که خاصیتها از زر ونقره پیدا کند
پس داروهای بایست که در وی این پنج خاصیت باشد وهیچ داروی مفرد یافته نشد که این خاصیت در وی حاصل بود وشیخ رئیس رحمة الله علیه در بعضی از رسالات
خود درین فن گوید که آنچه گویند که در فرغانه نباتی هست وکبریت احمر وزرنیخ ابیض غیر ازین موجود که آنرا این خواص باشد مغالطت غالب بر ظن ما آنست که
آن از جاف است وهیچ یک از اهل معرفت را ادویه مفرد بدین صفت حاصل نشده است لاجرم حکما جهد کردند تا صبغی ساختند که آتش او را نسوزد وجوهر دیگر که
با جساد کنده می شود میان صبغ ومیان جسد وجوهر دیگر که بر آتش باقی بود تا هر دو آمیخته نشود وجوهر دیگر پس این داروها با یکدیگر ساخته چنانکه ترکیبی حاصل شد
وآن اکسیر است وحکما صبغ احمر را طبع آتش را نهادند وآن جوهری که گویند که لگام کننده است طبع آب نهاده اند وآن جوهری که بر آب باقیست طبع زمین دارد
وهر اکسیری که در آن چهار طبیعتست آن اکسیر اعظم است وآنچه سه طبع در وی باشد اکسیر نیست الا که مقصود ما آنست که چیزی را بتدبیر در آوریم که چون بحد کمال
برسد اندکی از او بسیاری از جسدهای معلول را علت بیماری زایل گرداند وبحال صحت باز آرد باعتدال زر یا نقره واین چیز باید که از سه چیز یابی که درین
عالمست بقوت تر وکاملتر باشد وطبیعتهای او معتدل تر بود وقوتهای نفسانی وروحانی در او موجود بود وچیزی بچیزی کامل نماید بجهت آنکه عقاقیر معادن
مثال مرده ایست که در او قوت وحرکت وحیات نیست وبیک قوت جسمانی بیش ندارد ونبات را دو قوتست یکی جسمانی ودوم نفسانی ودلیل بر این
آنست که حق تعالی میفرماید که وانزل الله من السماء ماء فاحیا به الارض بعد موتها یعنی آبی که حق تعالی از آسمان وزمین فرو می فرستاد وزنده میکرد زمین
بعد از آنکه مرده باشد مراد از زنده گشتن زمین آنست که فرمود بزرعا تاکل منه انعامهم وانفسهم یعنی بیرون می آوریم با آن آب زرع را یعنی نبات را
تا نفسهای شما وچهارپایان از آن میخورند ودر آن آیه آب را بحیات نسبت کرده است وزمین بموت پس مراد از این معانی آنست که از امتزاج یافتن آب
وخاک نبات متولد می شود بخواست وتقدیر او وچون نباتات معدنیات نسبت میکنیم می توان گفت که زندگی دارد چه معدنیات را حرکتی نیست وحرکت
موجب حیاتست وسکون موجب مماتست وچون نباتات با حیوانات نسبت میکنیم حرکتی بیش ندارد واز اینجاست که حکما از آب قوت محرک گویند ودلیل
بر آنست که حق تعالی فرمود که چون صورت او را ترکیب کردیم وبدمیدیم در او از روح خویش در افتاد بر روی رخدا برای سجود کنان پس باید که روح مشابه
ومناسب هوا باشد تا بدین نوع که فرمود که دمیدیم روح را در صورت پس هر چه بدمیدن تعلق دارد هوایی باشد ودمیدن خود هواست ومعاینه می بینیم که
کل حیوانات مادام در قید حیاتند نفس میزنند وچون نفس از این جدا شود از دمیدن باز مانند مماتست بدین دلایل معلوم می شود که سبب حیات
نباتست وآن نفس است وسبب حیات حیوانات روحست وآن هوای صفت است ودلیل دیگر بر آنکه آب نفس است وهوا از روح آنست که طبیعت
آب بارد ورطبست وطبیعت خاک بارد ویابس پس برودت طبع هر دو مناسب یکدیگر اند ویک نسبت دیگر آنکه جرم آب وجرم خاک هر دو ثقیلست وسفلی اند

خاصیتها

ازین هردو

ازین هر دو با هم امتزاج داده اند که اگر جمع گشتن دو چیز بواسطه جنسیت ومناسبت باشد وایشان را مناسبت بدید باید وامتزاج بپذیرد وزود
مفارقت کنند اکنون معلوم شد که عنصر خاک که کثیف ترست جسدست وعنصر آبی که با خاک جنسیت دارد نفس است واز جمع گشتن او موالید
نباتات را بیافرید که رزق حیوانات از آنست پس نفس با جسد قرار گرفت وروح را با ایشان جمع گردانید موالید حیوانات پدید آمد وآنچه میگوییم که
هوا روحست آنست که طبیعت هوا لطیف نباشد جهت آنکه رطوبت هوا آن مقدار نیست که خاک با او پیوسته شود تا ما دام آن چیز قوت
یابد وچون بر سر طبیعت آن چیز را آب بیشتر از آن رسد که قابلیت آن داشته باشد قوت خاک مغلوب گردد واین چیز ضعیف بیمار بماند
واگر آب کمتر رسد تشنه بماند الا که اندازه نگاه باید داشت تا از حد اعتدال بیرون نشود که حق تعالی جل وعلا فرموده است که فرو نمی فرستیم
آب را الا باندازه دانسته درین معنی آنست که حکیمی فرموده الزرع بالماء یعنی زرع را آب میباید وهم از آب غرقه می شود پس تعهد موقت او را باید
کرد وکیفیت زرع معلوم خویش گردان که چه اشارت کردیم مقصود همه در آنست اگر چنانچه چیزی را در ابتدا ترکیب از رکنی آتشی رکنی دیگر مرکب
کرده باشد پیوسته آتش اقتضای هوایی کند وبحرارت هر دو متشابهند واقتضای رطوبت بیشتر از آن سر آبی نکند جهت آنکه هم رطوبت آبی را برودت
هم راست وچون برودت بحرارت برسد تا چیز شوند وصورت بندد وآب وآتش چندان لایجتمعانند پس آن چیز که قوت آتشی او غالب تر باشد از رکن
هوایی بهره بیشتر گیرد وچون پرورشش بیابد تا کمال برسد طبیعت آن چیز حار ورطب باشد هر چیز که آن نباتات چون برگ وشکوفه ومیوه وغیره
هر یک بهر یک چیز از آن اما دو هست یعنی ترکیب آن چیز از طبایع چهارگانه هست یک طبع را بر سه طبع دیگر زیاده کرده اند وبا سر آنکه موافق
آن یک طبع باشد آن طبع دیگر بخود کشد وقوت یابد وچندین طبیعتهای مختلف والوان وصورت مختلف که هست همه ازین جهتست که در اصل
خلقت یک طبع را بر سه طبع دیگر زیاده ترگردانیده اند وهر آن چیزی که بحرارت محتاج باشد از حرارت قبول نکند الا چیزی که از آن چیز قبول کند
واین صنعت کیفیت امتزاجست وبر خلاف من وچند مسئلی نکند که حجاب از پیش برداشتیم ودر بیان آوردیم تا معلوم باشد در کیفیت الوان بدانکه
همه الوانها از الوان سفیدی وسیاهی بدین دو اند واین سفیدی آثار فعل برودتست وسیاهی ودیگر لونها فعل حرارت بر حسب قوت حرارت
در مزاج هر چیزی چنانکه غوره انگور وغوره خرما که در فصل بهار سبز می شود وچون قوت حرارت در باطن خرما وانگور یعنی در اصل مزاج ایشان غالبست
چون قوت حرارت آفتاب ظاهر ایشان این بیکند وهر روز حرارت وی بکمال می نهد حرارت باطن خرما نیز کمال میگیرد وبرودت از طبیعت ایشان
کم می شود ولون روی بزردی می نهد وبر حسب قوت حرارت کمی یابند لون ایشان سرخی می افزاید واز باطن بظاهر می آید تا آن زمان که حد بلوغ است
سرخی نیز بکمال میرسد همچنانکه اول آب انگور وآب نیشکر معلومست که حارند ودلیل بر حرارت ایشان حلاوت طعم ایشانست اما آن لون ایشان که
در اول سفیدست از غلبه رطوبت مائی است که بر ایشان مستولی گشته است وچون در طبخ می آورد رطوبت از ایشان کم می شود وحرارت ایشان
غالب میگردد وسرخ می شود وچون طبخ بافراط بود دوشاب سیاه گردد وهر چند قوت حرارت غالب تر بود آن لون سیاه تر بود وزردی که گفتیم
نیکو فکر باید کرد که تعلق بتدبیر ارکان صنعت دارد وعلامت آن تا معلوم باشد وهر آنچه در اصل وحرارت غالب تر طبع او معتدل ترست در امتزاج
کدورت او کمترست آن چیز در غایت باشد صبغ ونفوذ در چیزهای که کمتر همچون زعفران وخلوف وغیر آن که اندکی از آن بسیاری از جامه سفید را
زرد کند ولون زرد از سرخی وسفیدی متولد می شود ودر غایت کمال لون زردی لون سرخیست ودر غایت کمال سرخی لون بنفش است که میل بسیاهی دارد

و این نشانهٔ بلوغ مطلوبست که حکما آنرا مرتبهٔ فرزند گویند مثال دیگر بدانکه زاجها را قوت حرارت بنمایدست چنانچه جامه که بدان رنگ
کنند چون قدری زیاده باشد جامه را می‌سوزد و چون برادهٔ آهن و یا برادهٔ مس در آب زاج می‌نهند می‌پوساند و مس را زنگ میگرداند این سوزندگی او
از جهت آنست که در تکوین طبخ با فراط یافته است و حرارت بر طبیعت او مستولی گشته است لیکن در اصل زاج خاک بسیارست که در معدن
با کبریت ممازج گشته است و مستولی شده ازین سبب در تو چیزها نفوذ تواند کرد و صبغ اما تواند داد و چه علت نفوذ رو غایت و رقت و لطافت
چیزهای شیرین نفوذ تواند کرد که صبغ بدهد و چون کثیف غلیظ بود همچون خاک لابد نفوذ نکند و صبغ ندهد و اینچه گفتیم اشارتیست که تعلق بهیزان دارد
تا معلوم باشد که از جسد بجز آنکه ارواح حیات بخشد هیچ فعلی دیگر نیاید و چون روح بر جسد غالب آید عوض کند و فایده بحاصل نیاید و آنچه زاج را با
مازوی آمیزد و سیاه میگردد از سبب آنست که مازو نباتیست و طبیعت او سرد و خشکست و دلیل بر خشکی او آنست که چون پوست گوسفند را
درو نشیند و سوخته ست که تا چنان خشک مانده است و چون در آب مازو می‌نهند خشونت پوست و سوخته ازان مغز تر پوست بر کند
تا پوست مدبوغ و نرم می‌ماند و چون حرارت زاج از قوت کبریتست و در معدن طبخ با فراط یافته است و حرارت برو مستولی گشته است
و مازو نباتیست و ضعیف ازین سبب چون در یکدیگر می‌آمیزند مازو را طاقت احتمال زاج نمی‌باشد و سیاه میگردد و ازین جهت سوخته میگردد
و سیاهی بدید می‌آید و چون زاج کمتر کنند سرخ فام نماید و همچنین هر چیزی را که بتدریج بر آتش بدارند سرخ گردد و در سرخی بیفزاید و چون قوت
آتش بران چیز غالب باشد سیاه گردد و بسوزد و این اشارتیست تا معلوم باشد که از امتزاج دو تا جنس حرارت با فراط بدید آید و عرض
حاصل نیاید **در کیفیت معادن** بدانکه اصل جسدهای هفتگانه که در معادن بدانکه اصل متولد می‌شود زیبق است از بخار رطوبت مایی متولد می‌شود
و آنچه گوگردست از دخان حار یابس آتشی که در فصل زمستان چون آفتاب میل بزمین متولد میکند قوت حرارت در زمین غالب میگردد و بخارها
برانگیخته می‌شود و صفت جسدهای هفتگانه و غیر آن چنانست که در تابستان قوت حرارت آفتاب بر روی زمین غالب می‌شود و زیبق و گوگرد
حل میگرداند و ازان معدن که در شان اند ترشیح میکند و میگدازاند و چون هر دو با یکدیگر میرسد امتزاج می‌نماید و در شب که آفتاب فرو می‌شود آنرا
برودت بر ایشان غالب می‌شود و منعقد میگرداند باز حرارت آفتاب در روز بالای ایشان اثر میکند لون می‌یابد و چون زمستان می‌شود و منعقد
و حرارت در زمین غالب میگردد این جسدهای هفتگانه و دیگر چیزهای معدن از قوت حرارت طبخ می‌یابد و چون از بالا برودت ایشان غلبه میکند
منعقد می‌شوند هم برین مثال سبب عقد ایشان برودتست و سبب طبخ ایشان که حرارت کند اگر همیشه حرارت بودی هیچ چیز عقد و ثبات
نیافتی و اگر همیشه برودت بودی هیچ چیز لون و طبخ نیافتی هرچه که درین عالمست از معادن و نبات و حیوان همگی هستند حرارت آفتاب در روز
و تاثیر برودت هوا در شب و تاثیر فصول اربعه که حرارت و برودت بتدریج در می‌آید و صورت و لون و طبع هر چیز را بکمال می‌بخشد بصنع باری
تعالی و سبب لون اجساد هفتگانه آنچه سفید آید از غلبهٔ برودتست و آنچه زرد و سرخ از تاثیر و اندازهٔ حرارت و بر حسب امتزاج یافتن
از زیبق با گوگرد و مقدار طبخ و صفای زیبق و گوگرد و اعتدال هوای هر معدن و لطافت و کدورت خاک هر معدن و افراط حرارت و کدورت خاک هر معدن
و افراط حرارت و برودت و تاثیر هوا و تغیر و تبدیل زمان هر یک بلونی و فعلی و طبعی بدید می‌آید چون در ایشان حرکتی و حیاتی نیست ازین جهت سالهای
بسیار و وقتهای بی‌شمار تا معدنی ازین چیزها پیدا می‌شود و مثال این جسد هفتگانه همچون آدمی زادست که مادر و پدر زمان آدم علیه السلام و حوا بوده اند

وکوکرد و آنچه

لیکن بر حسب کمال و نقصان نفس هر کس در اصل و نسب و تن درستی و بیمار و ضعیف و قوی و رد و قبول و مثل آن هر کس بعلتی و عارضه گرفتارا ما
بصورت یکی صفت اند همچنانکه دفع تریاک بشرم می‌توان کرد و دیگر علت را و الم را چنانچه مصطفی علیه السلام فرمود لکل داء دواء لکل
شیٔ سبب اجساد هفتگانه نیز مادر و پدر ایشان زیبق است و گوگرد و آنچه کاملترین و معتدل‌ترینست زرست و آنچه باعتدال نزدیکترست
نقره است و مس بعلت جرب گرفتارست و قلعی بعلت برص گرفتارست و سرب بعلت جوا گرفتارست و سرب بعلت جذام گرفتارست
و حدید خام سوزنده ترست یعنی در ناپختگی سوخته است پس هرگاه که تریاک بود علتها را دفع کند و صحت کلی بیابد و مزاج ایشان معتدل گردد
و با صل خود باز شوند لیکن مشاکلت و جنسیت باید و آن چنانست که از هر چیزی که بتدریج برآورند اول باید که بر آتش صابر باشد
بتدریج و آهستگی تا صحیح شده و چون صابر گردد و بعد ازان باید که مشمع کند یعنی که بلطف تدبیر در آورند تا در روز بگدازند بر مثال شمع بگدازد
همچنین اجساد در رباط توان ریخت که سنگی گردد که جنس ادویه مدبر با جساد اینهمین صفت دارد همچنانکه رنگها را در آب حل میکنند و جامه را دران فرو
می‌برند تا بواسطهٔ رطوبت آب آن جامه آن رنگ را بخود میگیرد و اینجا نیز این مشمع کرده را که صفت کردیم حل باری گویند که چون ادویه و جسد هر دو گداخته
زاینده اند لابد که چون هر دو را بگدازند با یکدیگر آمیخته گردند بر حسب قوتی که ادویه داشته باشد فعلی با جساد بکنند والله اعلم واحکم **فصل در کیفیت عالم اصغر**
بدانکه همچنانکه صفت عالم کبری یاد کردیم که آتش و هوا تدبیر کنندهٔ عالم اند و ترکیب ایشان و دیگر حیوان زهره که بطبع هواست تدبیر کنندهٔ اعضا
در و مندو اصلی که قوام جسمی بر انست و قوت و حواس ازانست که حکما انرا صورت غریزی میگویند متصلست با زهره جهت آنکه حرارتیست
در غایت صفا و لطافت و رقت و هرچه خلاص ترین بود انرا غریزی گویند پس از جهت جنسیت واجب کند با زهره متصل باشد و جگر بطبع هواست
و هوا با آتش مناسبت دارد ازین سبب جگر را مسکن زهره گردانیده است در اعضای مردم نیز خون را متحرک گردانیده است و واسطه ساخته تا غذا که
در معده مدام بواسطهٔ رطوبت میگردد و قوت زهره آنرا طبخ میکند و لطیف را از کثیف جدا میکند و مصعد میگرداند و چون بقوت حرارتی که از زنده
در خون اثری که دارد آن لطیف طعام و شراب را بخود میکشد و هر عضوی را از اندام مردم بر آنچه موافق آنست بران می‌رسد چون مغز و استخوان
و ناخن و گوشت و پوست و غیر آن و هرچه با قوت‌ترین و معتدل‌ترین طبایع است که از غذا که در معدهٔ مردم حل می‌شود آنست که قصد علو میکند
و بدماغ می‌پیوندد و از غایت قوت حرارت و لطافت ازان سه طبع دیگر و چون در حیوانی نیست و حرارت بغایتست آنست که مصعد می‌شود بر مثال
نبات می‌روید و این حیات او که بدان زنده می‌باید از قوت حرارت غریزیست و دلیل بر او آنست که چون حرارت غریزی بر مزاج مردم غالب
باشد موی مردم سیاه‌تر باشد و چون کمتر باشد موی اصفر باشد و چون حرارت غریزی از مردم روی بنقصان نهد برودت غالب شود و موی سیاه
روی بسفیدی نهد اکنون چه باری سبحانه و تعالی انسانرا از میان هر آفرینش برگزید و بقوت عقل مخصوص داشت وجود ایشانرا از خلاصه‌ترین نفس
وجدا آفرید و نوری از انوار الهی که روحست در نفس تصرف کرد و لطیفترین طعام و شراب غذای ایشان گردانید و از علاترین و باقوت‌ترین طبایع که
ازان علو حاصل می‌آید ترکیب آن کرده و فوقی و شرفی بکرامت که سبحانه و تعالی بکمال قدرت خویش مجاور چیزی گردانیده است که این چیز فوقیت
از فوقهای که بالاترین افلاکست و حضرت عزت جلت عظمته هیچ چیز ازان نزدیکتر نیست و آن وجود ملایکهٔ مقربست که آنرا عالم عقل گویند
و در جبروش پوشیده گردانیده است و معدن آن چیز مکان عقلست و درین جهت است که سبحانه و تعالی او را ستایش کرد و برین صفت نمودش که

توقد من شجرة مبارکة زیتونة لا شرقیة ولا غربیة و این آیة دیگر اشارت بدوست و در مراتب تدابیر و علامات و اشکال آن از آیات
و حکایات بسیاری باستشهاد آورده اند و استدلال ساخته لیکن مشغول شدن در شرح آن مرد تامل کننده را ملامت خیزد اما آنکه این چهار طبع را از
یکدیگر جدا کنیم بر مثال معاد آدمیست همچنانکه دیگر معاد بحرارت طبع می باید و عذابی بر اندر کثیف و لطیف از یکدیگر جدا می کند زمینی نیز همین مثال
دارد و هر طبعی را بمرکز خویش برسانند تا روز نشور حق تعالی این طبع را با یکدیگر جمع میکند مران نفس که در غشی هست و را در بوتهٔ دوزخ انداند
دمی بالاید تا صافی باشد و مطهر میکرد و شایستهٔ حضرت عزت می شود و زندهٔ ابدی میگردد و ما نیز اصل مطلوب را درچنین دیگ نهیم و آتش از زیر
آن کنیم تا ارکان از یکدیگر جدا شوند تا هر رکنی را در تدبیر در آوریم تا هر دستی که از عدم اعتدالست بلطف تدبیر از ایشان جدا کردد و بتدریج و تانی
و مرور ایام تا آنگاه که قیامت آشکارا کردد آن روز جمع ارواحست با جساد و باز بصراط مستقیم حاضر شان کنند و حساب هر یکی از ایشان بخواهند یعنی که
بمیزان معلوم شان ترکیب کنیم و حل و عقد کنیم تا هر چهار طبع که بر خلاف یکدیگر اند متشاکل یکدیگر شوند و امتزاج کلی بیابد و آنچه مقصود ماست حاصل آید
انشاء الله تعالی اما صنعت او چنانست که از ابتدای تدبیر حکما آنرا تفریق گویند تا غایت نهایت که آنرا اسم باری گویند چهارم مراد خاصیت درین حجر
صنعت حکمة تعبیر کرده است که از آن جمله یک خاصیت آنست که اجساد معلول را از زر و نقره خالص میکردانیم و بر حسب مراتب تدبیر او زان در ترکیب
و خواص و افعال حجر ظاهر شود و چنین حالت را عجب نشاید داشت جهت آنکه چون کل مخلوقات از چهار طبع آفریده است و هرگاه که چیزی از چیزهای
معدنی یا نباتی یا حیوانی چون امتزاج طبایع آن چیز معتدل باشد و چون یک طبع از طبایع چهارگانه زاید یا ناقص شود آن چیز ها بیمار کردد و هر علتی و مرضی که
درین عالمست یا از مادهٔ شود که آن خاکیست یا از مادهٔ صفراست که آن آتشیست و او را قوت جاذبه گویند و آنچه خاکیست او را قوت ماسکه خوانند یا از
مادهٔ بلغم است که آن آبیست و او را هاضمه گویند یا از مادهٔ دمست که آن بادیست و آنرا قوت دافعه گویند پس هرگاه که این هر چهار طبایع بمیزان معتدل که حکما
وضع کرده اند با یکدیگر امتزاج کلی بیابد و یک چیز شود و حار نه بارد و رطب و نه یابس و نه لطیف و نه ثقیل نه حقیقت و نه ذکور و نه اناثی پس بضرورت از جسد
غلیظ اشیا مکانی و زمانی خارج بود و حکما چنین چیز را طبیعت خامسه گویند که او جسدی بود بی زوج و روحی مجسد و معتدل حقیقی و ثبات ابدی که او را عدم نباشد
پس هرگاه که این طبایع چهارگانه که مقصود ما در آنست چون آن چیز حاصل می آید که با قوت ترین و کاملترین مخلوقاتست چون بدین موصوف کرده که
طبیعت خامسه شود لابد که چون با جساد و ادویه در کار آید بقوت روحانیت و نفادی که درو هست با جساد و ادویه کند و بقوت اعتدالی که درو هست طبیعت
دران معتدل میکرداند و بکثرت غلبه صبغ او که غایة نقل ست باید که از و بسیاری سفید زرد کرداند و بقوت حرارت که درو هست جرم اجساد را که معادن
طبع ساقسد و خامه مانند تا ازین جهت سبک اند و در آتش اخلاص و روباس سوخته می کردند بقوت حرارت این او به جرم آن اجساد مطبوخ کردد
و تجویفی که در جرم آن اجساد بود از جای تجویف بر خیزد و آن جرم در کشنده شود و ثقیل وزن کردد پس چون اجساد چنین صفتها تجویف موصوف گشت
آنست که غلبه و بیماری از ایشان برخاست و صحت کلی یافتند و باصل خویش باز رسیدند که آن زرست و نقره و همچنین طبیعت ایشانرا که در وقت کهولیت
چون حرارت غریزی از مزاج مردم روی بنقصان می نهد و برودت غالب می شود تا ازین جهت موی سیاه روی بسفیدی می نهد چون که این طبیعت
خامسه با نوازه که حکما وضع کرده اند اما آن مقدار در شربتی کنند و باز خورند بقوت عوض و نفادی که درو هست عروق ایشان از آن غلبهٔ برودت ضعیف
گشته است و از نقصان حرارت موی سفید شده چون این قوت حرارت در وجود داخل شود و برودت خیزد و مزاج معتدل کردد و صحت

باز آید

باز آید و موی از سفیدی روی بسیاهی نهد در عرش می افزایند و ازینجاست که حکما گفته اند بعد از نبوت هیچ مرتبه بزرگتر و شریفتر ازین نیست و سبب
غرور بادشاهان که ما تقدم دعوی خدایی کرده اند این بود که چنین خاصیتها و افعالها دیدند و فریفتهٔ دنیا شدند و سبب سعادت دنیوی یافتند
آن کسانی که خیرات بی اندازه کردند و دنیی را فانی داشتند و حقیر دانستند همین بود در پناه خدای تعالی می گریزیم که باشد که از نیک بختان باشیم
انشاء الله تعالی **فصل** در بیان تفریق حجر جدا کردانیدن و آن بجز باتش نتوان و دلیل بر آنست که ازین چهار طبع بجز از آتش سوزانیدن در طبعیت
اوست دران سه طبیعت دیگر نیست و هران چیز که در آتش می نهند و می سوزانند معاینه می بینیم که دودی و بخاری از آن بر می خیزد تا آن زمان که تمام
سوخته می شود و دود و بخار منقطع می کردد و خاکی از آن می ماند و معلومست که آن خاک جسدیست غلیظ ثابت که اگر نه چنین بودی او نیز بخار کشتی و برفتی
پس آن دود و بخار که از آن سوخته بر می خیزد که آتش است و باد و آب که این هر سه طیارند و آب و نقره حرارت طیار میکردد و چون از رکن خاکی که مثبت
و نگه دارندهٔ ایشانست جدا گشتند آنست که هر یک قصد مرکز و قرار خود میکنند و چون رکن عالی را قرارگاه خود میکنند و چون رکن عالی را قرارگاه او خاکست
لاجرم بر قرار می ماند پس چون خواهیم که ازین سه رکن طیار را نیز بگیریم و نگاه داریم که هیچ از آن برود پس ضرورت بود که دیگی بسازیم و آن چیز را بر دیگ
نیم و سری از بهر دیگ بسازیم بر مثال قبه که تو دا داشته بود و این سر را بر دیگ نهیم و وصل محکم کنیم و آتش دران نهیم چنانکه یک نیمهٔ دیگ در میان آتش بود
و یک نیمه بیرون آتش دان و آتش در زیر آن بسوزانیم چون اثر آتش بدان چیز بود آن سه رکن که زیدهٔ طیار از قوت آتش بر مثال بخار کردند و بر آکنده
کردند منفذی نباشد راه گریز نیابند و بر قبهٔ سر دیگ بر سند که بیرون از آتش است فرسوده شود و مجتمع کردند و از آن لوله دران شیشه فرو چکد هم بر
مثال بخارها که در تابستان از قوت حرارت آفتاب از زمین بر می خیزد و بهوا بر می شود و چون رو بزمستان می نهد حرارت آفتاب کم می شود و برودت
بان رطوبت بخاری می پیوندد و ثقل در جرم ایشان پدید می آید و باران میکردند و فرود می بارد باذن الله تعالی جل و علی و آن سه رکن در شیشه چکیده باشد
هر آنچه اول فرو چکد طبیعت سردوتر که آن رکن آبیست جهت آنکه آب ضد آتش است و هر چیزی با شکل و جنس خود قرار گیرد و لون او سفید و صافی
بود جهت آنکه سفیدی فعل برودت است و ازین جهت آب را بیض گویند چنانچه آتش را صفرایی خوانند و ثقیل بود جهت آنکه ثقلیت و آنچه
آخر بیشود طبیعت آن گرم و خشک بود آتشیست و آن آتشیست که بر روی آب بایستد جهت آنکه او حقیقت است و علوی و لون او در غایة سرخی بود
جهت آنکه هوائیست و آنرا احمر گویند و آن صبغ احمر است و در رکن آتشی پوشیده است و هر دو یک چیز گشته اند بسبب مناسبت طبع که بر طرف
آتش است و طرف هوای هر دو گرمند و هر لطیف اند و علوی از ین سبب امتزاج دارند با یکدیگر و ضرورت بود که این هر دو را از یکدیگر جدا کنیم
و اگر نه از جهت فسادی بودی که در ایشانست حاجت نبودی ایشانرا جدا کردن و نیز دران از آن خلافست باید که ارکان صنعت علیحده کردند
هر یک جداگانه بمیزانی که اعتدال طبایع دران ترکیب کنیم تا مقصودی حاصل آید انشاء الله تعالی و تقدس **فصل** در کیفیت تماثیل که
حکما اصل رموز بانی که بوده اند رموز ایشان همه یکی بوده است لیکن خلاف در عبارت سخن هر کس است رموز را مقدم و موخر نهاده اند و ترکیب
سخن کردانیده اند و یک چیز که مراد ایشانست بسه نام خوانده اند و مثال او چنانست که میگویند بگیر از نحاس یک جزو و طلق یک جزو و زباد دانگ
و حدید یک جزو و این یک جزو که میگویند اشارت بوزن جسدست که وزن ارواح زیاده باید که باشد و نیز طلق و نحاس و حدید این جمله از
یابسات اند و اجساد اند پس ازین بیش طبیعت ایشان و صلابت جرم ایشان و قلت وزن که میگویند که جزو بشان ازین چند و چه معلوم می شود که بهمان یک

جسد اشارتست که مرا و ایشانست و دیگر آنکه ازین ادوات که ایشان دارند آنچه جسد ست مثال خاکست و آنچه ارواحند بر مثال اجزاء آب
روان نهند چون وزن ارواح زیاده از جسد ست پس ترکیب تنک و روان باشد و ازان روز که بر سر آتش نهند تا آن روز که تمام منعقد شود چنانچه
تنکی او بتدریج کم می شود و بتدریج منعقد می گردد و لون او نیز تغیر میکند و هر روز بلونی و هر دم بشکلی مبدل می شود و بر حسب تغیر لون تغیر اسم کرده اند
چنانکه لون حدید که سیاهست آن زمان که لون ادویه که مرکب سیاه بود او را بحدید و زحل و رخم آن نسبت کنند و آن زمان که سفید و براق بود او را
بطلق و رشبه و بلور و نقره و مثل آن نسبت کنند و چون سرخ بود بنحاس و زر و عقیق و مثل آن نسبت کنند و چون سرخ بود و مراد همان یک جسد ست
که بچندین اسم خوانند و چندین چیز ند که بهمان جسد میخوانیم نیکو فهم کن و آنچه بارده ها و زردها نسبت کنند بدانکه ازین چهار که طبایع هست آنچه رکن ابست
سوزنده و ریزنده است و او زهر است و آنچه رکن خاکیست بارد و یابس ست که آن مزاج مرکبست لیکن سهلتر از رکن آتش است هرگاه که در اقاویل
حکما بیابیم که صنعت زهر با صفت اژدها کرده اند بدانیم که دران مرتبه است که وزن رکن آتشی از رکن آبی و هوایی و این ادویه در چنین مرتبه قتال بود
و چون صورت حیات و شفا و تریاک که اسم بدانیم که دران مرتبه است که رکن مایی یا رکن هوایی زیاده از رکن آتشیست و این ادویه در چنین مرتبه شفا
دهنده بود و در ترکیب ادویه چند نوع وزن هست و مراتب بسیار ست و بر قدر آن وزن و اندر خور آن مرتبه که حکما را محقق شده است خواص
و افعال آنرا در کتبها بسیار یاد کرده اند و نفع و ضرر آنرا باز نموده اند و آنچه بشرح و اطفال نسبت کرده اند آن چنانست که رکن خاکی مکانی است و صاحب
مقامست و آن سه دیگر بتردد اند و مادران او اند و رکن خاکی زودتر ازان سه رکن دیگر تدبیر کرده می شود و چون او را تدبیر کرده اند تا آن زمان این سه
رکن دیگر تدبیر کرده شوند ازین سبب او را شیخ العتیق میخوانند یعنی پیر کهنه و هم شیخ را جو خوانند که حل کنند او را با آب حار حریف در می آمیزند
و با آتش آفتابی صفت عقدش میکنند تا که چون در تغیر نهند حل می شود و آن شیخ را آن زمان که با آب در خوانند آنچنانست که آخر عمر اوست
و چون با آب حار آمیختند و در عقدش نهادند در زمان عقد آب را آتش میکند و محو میکشد تا عقد می شود و این صفت طفل است که شیر از پستان
مادر جذب میکند و می مکد بدین صفت طفلش خوانده اند و در اول شیخ بود و چون عمرش آخر رسید بطفلی افتاد و کوچک شد و دیگر که با بزرگی گردد و کامل
شود و همین شیخ دران طرف که هست چون آب حار بر سر او می ریزند آب او را میگیرد و این صفت ذکورست که آثار را فرو میگیرد و چون شیخ در
مقام نشسته است آتش فرو میگیرد و این صفت اناث ست دیگر همین شیخ که با آب حریف در عقد نهادند چون آب را بتدریج می خورد تا منعقد می گردد
این صفت آن کرمست که بیضه مرغ مادر شیشه می نهند و کرم ازان پدید می آید و یکدیگر را میخورند و چون یکی ازان می ماند و چیزی نمی یابد که بخورد دنب
خویش را میخورد و آن زمان که تقطیر میکنند آب دهنی منقطر می شود و ثفل می ماند و آب دهن را بدنب کرم نسبت کنند و ثفل در طرفست و آب دهنی برد
می ریزند و بتدریج عقد می شود آنست که سر کرم دنب خویش را میخورد و آنچه بیضه نسبت کرده آنست که در بیضه از چهار طبع در موجودست و مطلوب
حکما را همچنین از چهار طبع در موجودست همچنانکه مرغ بر سر بیضه نشیند تا بحرارت مرغ بیاض بیضه خون می شود و چون خون گشت بتدریج گوشت میخورد
و چون گوشت غلیظی گردد و حرارت در و پدید می آید چنانچه در اول که بیاض بود سرد مزاج بود و بقوت حرارت مرغ و لطافت بیض طبقت آن بیاض بلد
بار خون شد و بگوشت رسید و چون حرارت گوشت بر کمال است و حرارت مرغ علی الدوام میتازد و حرارت یبوست متولد می شود و از قوت آن
یبوست و حرارت مرغ بر سر بیضه نشسته است جرمی ازان گوشت که نسبت با خاک دارد پیوسته بر و غالب می شود و آنکه روح در وی بپیوندد و زنده میگرداند

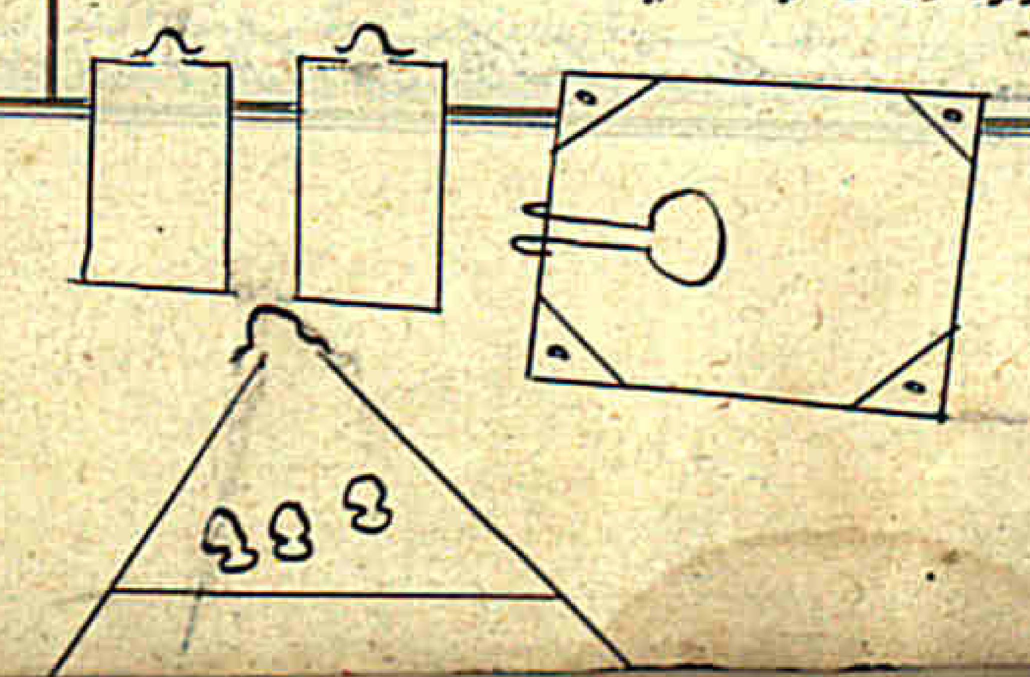
وازان

وازان زردی که میان بیاض است غذا میگیرد تا آن زمان که صورت مکمل میشود و از بیضه بیرون می آید بصنع باری سبحانه و تعالی و نطفه همه حیوانات
در رحم همین مثال دارد و تدبیر ما نیز همین مثابت که در اول از خاکی که از سر کرمست چون با آب حریف معتدل میکنند آنست که دنب خویش را میخورد
و چون هنوز بارکان ممازج نکرده اند آنست که صورت مکمل نشده است مثال بیاض بیضه است که با خون و گوشت شد و چون از ثقل بارکان
ممازج کنند تا بتدریج منعقد گردد آن صفت آن گوشت که استخوانست و پوست آورد و زنده گشت اکنون از زرده غذا خواهد گرفت تا پرورش
از ثقل ادویه نیز چون با آن رکن آخرین ممازج کردند آنست که از زرده غذا خواهد گرفت تا پرورش یابد آن ثقل ادویه نیز چون با آن رکن آخرین
ممازج کردند آنست که از زرده غذا میگیرد و پرورش می یابد که چون تمام منعقد شد و صورت بکمال رسید از آلت بیرون آوردند همان مثال
کرمست که از بیضه پیدا شدند و یکدیگر را میخورند و مراد از بیضه چهار طبعست که در ویست که چون چهار طبع میزان معتدل بود و از حرارت آفتابی
صبغت که از حرارت رحم است و بال مرغ بر پرورش یابد آنست که روح در ایشان پیوندد و زنده گردد و چون حرارت زیادت تر از رحم
و پر مرغ بود آن طبایع را برودی یابس کرداند و چون یابس شد قابل روح نباشد و زندگی نپذیرد چنانچه حکیم فرماید الکبالیة ممسک الطوبات
بالرطوبات ممسک ازین صفت است که حکما او را عالم اوسط خوانند تا معلوم دران ریزد تا حل شود و درین اسرارست و حکما انرا ایشان فلاسفه
خوانند تا معلوم شد که عالم اکبر همین چهار طبایع است و بهمین صفت که عالم اصغر همین صفت است ازین تماثیل و صفات مقصود آنست
تا معلوم شود که اشارت حکمانه از چه ایاتست و کذا فالا از هر حکمت است و شناخت آن جایی رسیدیم قسمی دیگر آنست بدانکه میزان هرادوی
ترکیب او چگونه است چنانچه یوسف صلوات الله علیه فرمود که از قول باری سبحانه انی رایت احد عشر کوکبا والشمس والقمر رایتهم لی ساجدین و بعضی
از مفسران این فن بر آنند که غرض ازین یازده حاجت است از عاقبر معادن اما قول این ضعیف آنست که غرض ازین میزانست جسد یکی و نفس
و روح هفت و یازده باشد و دار دوات بیاض و حمره اگر عمل بیاض کنند بشمس منسوبست پس معلوم شد از سر حقیقت نه از سر مجاز که این
لفظ که این لفظ معنی میزانست که هر که میزان بداند همه عالم در فرمان اوست چنانکه امیر المومنین علی علیه السلام فرمود که هر که دانگی از علم میزان
بداند و انگی عالم از بهر اوست و علی هذا قیاس چنانچه پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمود که هر که علم ترکیب انسان بداند یا ترکیب این صنعت سید
خلق اولین و آخرین باشد قسم در بیان حیوانات چه صنعت را شاید موی و زهره و مغز و منی و بول و زبد و دماغ و بیضه و خراطین و انفحه و کاو و کوسفند
زین همه این صنعت را شاید قسم در بیان بنفشه و بنفشه چهار در چهارست که شانزده باشد اما موالید ثلاثه سه است معدن و نبات و حیوان
سه در چهار ضرب کنی دوازده باشد بنفشه معدن چهارست که محترق نمی شود و هر یک بنفشی افروزد کبریت و زاج و زرنیخ و توتیا و بنفشه نباتی
چهارست گیلی و رومی و عراقی و فارسی و بهترین رومی و فارسی گویند و بنفشه نجوم چهارست زیتون و زیتون الکلب و عنزروت و صبر
و بهترین این سه چهار زیتون الکلب باشد اگر یافت شود زیت و بنفشه حیوانی چهارست موی و زهره و خون و منی هر چهار بر یکدیگر فضیلت
دارند و درین چهار جز کو شخص دریابد محتاج بچیزی دیگر نباشد و هر که این عمل بداند از معدن یا از حیوان یا از نبات چون در شهری باشد و گوید که
با دویه دیگر محتاجست ظاهرست و این صنعت نمی داند و اگر ندا ادویه در همه جا یافت شود مگر نباتی که او ساخته باشد و عمل از آن دیده و اران زمین
نبود و او قسم معدن و حیوان نداند هر عملی که در معدن حیوان کند خطا باشد و بلیناس در شرح این هفده و دوازده کتاب ساخته و محمد زکریا سعید شیعت

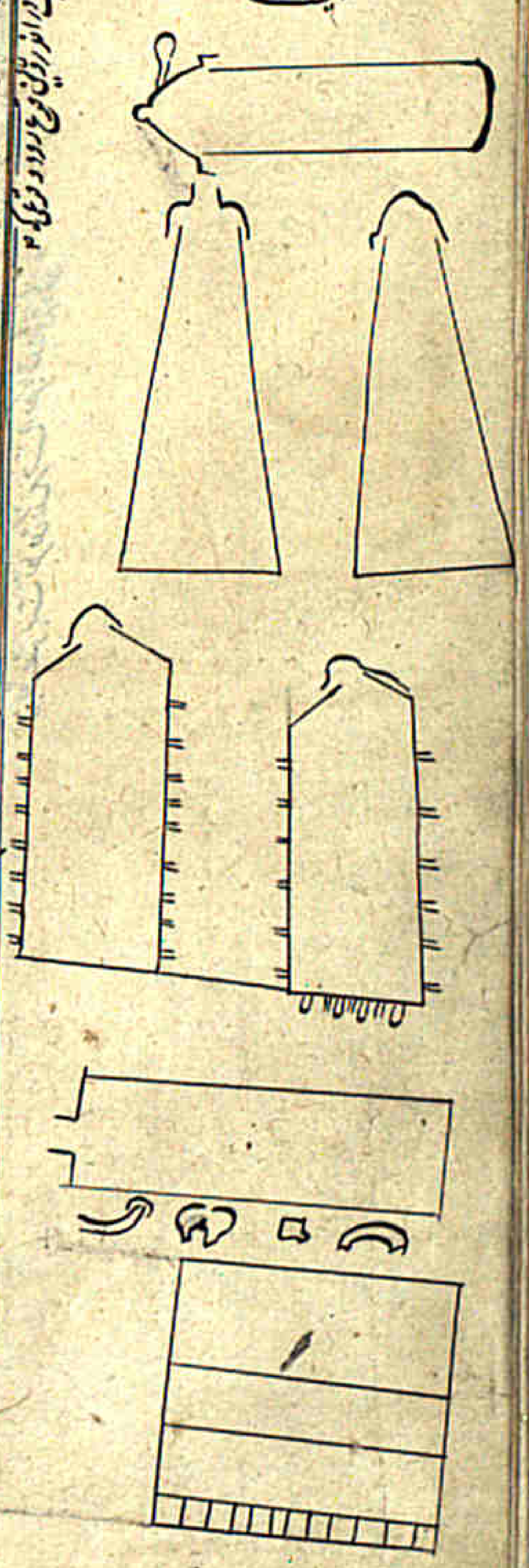
باب در تدبیر آلات و صفت قرع و انبیق قرعی که چکانند از برای تصعید باشد باید که یک رسته برو نکفته اند و اسم جز پیدا نکرده
برا و بر دو بهن بود و بلندی سه کز و انبیق در اندرون این قرع رود و قرعی که از برای قسم چکانیدن باشد بر پهلو خوابانند و قرعی که قسم تصعید راست نهند
و فهر باید که از آبگینه باشد و اگر صلایه چینی بود و یا سنگ بود و صفت کوره نافخ النفسه چهار طریقه باشد طریقه دوازده سوراخ در آن باشد و چهار پای
باشد و طریقه سیم بیست و چهار سوراخ باشد و آن را شش پای باشد و طریقه چهارم آن را دوازده پای باشد و سیصد و شصت سوراخ
و بعلی تعلق دارد تا شخص محتاج بکدام کون باشد و صورت این آلتها همه نموده می شود تا محتاج بجای دیگر نباشد والله اعلم والحکم بالصواب صورت الاشکال
بنیاد خلاص زر و یاس و کوره مغلوب و نافخ النفس ما دیه خواهر موسی علیه السلام نهاده است که زن قارون بود چنانکه خداوند سبحانه
و تعالی در کلام خود یاد کرده است قصه گمراهی قارون تا بعجب بزمین فرو رفت و روسوی موسی علیه السلام کرد و گفت که تو میخواهی که مرا بزمین
فرو بری و مال و خزینه من بر گیری موسی علیه السلام روبسوی خواهر کرد و گفت این سخن چه میگویی ما دیه گفت که این روباس را و این خلاصه سر دو بنه
و با قارون گفت مال تو حق نیست بیار هر چه نقره است تا در روباس رود و هر چه زر است تا در خلاص رود و حق از باطل پیدا شود و مالها همه بیاوردند
و هر چه نقره بود بروباس برد و هر چه زر بود بخلاص برد همه خاک می شد و بیرون می ریخت تا جمله خود از کلید خزاین که داشت همه در آتش زد و بسوخت
و چون آن مال همه یکبار خاک شد این قصه گویند که مال قارون بخاک فرو رفت و قارون از عقبش برفت قصه گنج قارون چنین بود چون مدتی
برین حکایت بگذشت روزی موسی علیه السلام در خانه نشسته بود سایلی آواز داد موسی علیه السلام دلتنگ شد ما دیه دید که موسی علیه السلام
متغیر شد سوال کرد که ترا چه شد که متغیر شدی گفت دست تنگم و چیزی ندارم که بسایل دهم گفت بر و مشتی خاک مال قارون بده تا احیا کند بقدری
بوره و روغن تا زنده شود که زر است موسی علیه السلام آن خاک بسایل داد و سایل را تربیت کرد که هر وقت که خواهی مشتی خاک از ینجا برگیر و بکار بر
تا ترا نفقه باشد موسی چون پیش خواهر آمد سوال کرد تا چیز شدن این مال چه سبب بود و صفت احیا چون جواب داد که بواسطه آن بود که اگر چه
قارون ابن عم تو بود و شوهر بود و فرمان تو که برادری نمی برد و بدین تو نمی گروید من این جانب را نگاه داشتم و در دارو ی خلاص زرنیخ چکانیده
کردم و در داروی روباس هرب تصعید که هر چند نقره که بوی رسد بسوزد و خاک شود و هر چند زر که بوی زرنیخ بشنود خاک شود و سبب احیا کردن
آن بود که هر چند که بوی آن ناچیز شود باندک چیزی که بیابد احیا شود و دیگر حال حیات و راحت رسان نبود و در گمراهی خود اندیشه میکرد که مباد اگر میراث
او فقد و خیر مادران باشد چون حق سبحانه و تعالی خواسته بود که آن خیر از ما شود و ما بس از مرگ او حوالت با خلق کنیم و از آنجا راحت بیابند از آن
وقت که قارون وفات یافت تا باین وقت که ایام مسافران هر وقت که برسند آنانچه خاک برگیرند و جایی هست که صد گز بزمین فرو رفته است
و ما و یا این روباس کوره مغلوب بواسطه این پیدا کرد تا حق و باطل از یکدیگر جدا شود و دست ظالمان و دزدان کوتاه شود و هر کاری که درین
صنعت کند تحقیق بکوشند و از بد بپرهیزند اما بسیار حق باشد که در آتش بسوزد و نکو برد و در ضرب خشک باشد و کسانی باشند که چاره نرم کردن ندانند
آن را بر برد و صفت چند آلات که بریخته گری را شاید یا دکنیم و جامی از برای حل و دیگی هم از برای حل و تنوری از برای تشویه و رواطی که که سبعه

تمت الکتاب بعون الله الملک الوهاب

در شش دیزیند و صورت ایشان اینست

اینست

بسم الله الرحمن الرحیم

وبه نستعین

کتاب الحکمة المصونة ان الذی حملنا علی وضع هذا الکتاب کتاب یعرف بالاستیفا فیه شی من الفاظ الفلاسفه مرموزة لا تفسیر لها وقد اثبت
بتفسیرها کتابی هذا لا بتة شیا شیا ان شاء الله واما قولنا صنعة الدنیلیس فمعناه فی کلها فی العالم و هو الکبریت المحرق للاجساد واما المخزط فهو
شی المعطش بکثرة التکلیس والامیاه الحادة واما الرامل فهو الحدید و هو الذهب علی خلاف الآراء و معنا قولنا العصا والعصا فواحد و هو ما کنا
ذکرناها فی موضعها واما الافلاس فهو ما السندروس المحرق للاحمر واما الماء المعل فهو ماء التلقندیس حتی ملنا بطون الخیل و رمز فی دفن
فهو علی وجهین لا غیر اما سرجین واما الندوق واما قولنا للاخوان والغلمان فهو الزرنیخین والعروس الکبریت الاصفر وقولنا
با لکواکب السبعه فقد ذکرنا شرحها فی غیر موضع علی السبعه الاحجار وقولنا الاثنی عشر برجا فهی الاحجار حجر من المرکبات اثنی عشر
مرکبا فافهم ذلک فمتی اتاک ترکیب الحمل فاعلم انه من حدید هربذا و مرقشیثا او لازورد او زیبق او جمیع ما یخرج منه الحدید واما الثور فاعلم
اذا اتاک فی تدبیر فانه من النحاس و هو کالاول غیر ان الاول یحتاج ان تستنبط من نحاس حدید واما الجوزا فما اتاک من تدبیرها فانه لا یکون الا
من الزیبق او من جوهر یخرج منه الانثی واما السرطان فما اتاک فی رمز فی تدبیر فاعلم انه لا یکون الا من الفضة او ما جری مجراها ان شاء الله واما
الاسد فما اتاک من رمز فاعلم انه لا یکون الا من الذهب فهو قوام فی الجنس و من الحجارة المحره و ذلک یکون علی قدر الابواب فان کان یحتمل ان
یکون فیه ذهب و حجرة للذهب من ذهب فهو الذهب ان خالف ذلک وان شیا ما فهو من الاشیا الحارة ان اتاک تدبیر فیه ذکر
السنبله فهو یعرف عطارد و غیر انهم ربما رمز و کان التدبیر یحتاج الی الشیئین مختلفین من شی واحد فی شی واحد فقالوا احد الجوزا والسنبله وجمیعها
الزیبق یرهنم جعلوا موضع الجزا اما عبیطا و اما محلولا و اما معاعدا سوا السنبله ضد ذلک من هذه الثلثه ان کان مصاعدا ان فی التدبیر نهایة
و رفعة ملک قد یقال له محلول و ان مصاعدا و کان فی دون ذلک کان علی بین احدها اما محلولا او عبیطا و ان کان ایضا مصاعدا فی تدبیر کان یخفته
من ذلک عبیط و ان کان فی النفس التدبیر عبیط فقد یکون محتاج الی محلول فان التدبیر فی اوله عقد او ما یجری اما تصعید و ان احتاج الی مصاعد
فهو علی حالة او محلول واما المیزان فما اتاک فی تدبیر فهو النحاس او من الجواهر التی تخرج منها النحاس و فی بعضها یکون مصاعدا او فی بعضها
محلولا و فی بعضها منعقدا و قد یکون مصبوغا و قد یرمز المیزان مع الثور فی کل شی واحد و معناه واحد و هو النحاس معناه یعنی الزهره فافهم ذلک
واما اتاک فی تدبیر ذکر العقرب فهو الحل منزله مما یعنی واحد و هو الحدید و قد یکون اما مصاعدا او محلولا او مصاعدا محرا او محلولا محرا او عبیط
منعقدا و اختلافه فی التدبیر کما ترتیب الذی فی باب الزیبق فافهم ذلک واما القوس فما ذکر منه فهو الرصاص القلعی او ما جانسه من الحجارة ما
کان فیه فضل برودة و رطوبة من الحجارة و غیر ذلک اکثر من برودته و ذکر الجدی هو الاسرب و هو بارد یابس و ما جانسه من الاحجار و ما
شاکلها فعلی هذا فاحره ذکر الدلو ما اتاک ذکر من الدلو فهو الاسرب ایضا و هو یکون مصاعدا او مکلسا او نحاسا و حدیدا و اختلافه فی التدبیر
ان فی هذه الزیادة علی فلک فهو کاختلاف الزیبق لا غیر فدبر ذلک واما الحوت فهو الرصاص القلعی فما اتاک منه فی تدبیره فهو ما تقدم شرحه
ان شاء الله باب ذکر الاحجار السبعة اولها الحجر المعروف بلاهو واسمه ایضا ناکزد و هو حجر رخویشه القواریر اذا کسرته له بریق اکثر ما یکون

في شال الطلق وهو شبه المرقشيثا وهو جود يسما بالهند تاكز وعلامته انك اذا وجدته فدقه وصب عليه خل خمر ثم احمى المسن اغمسه فيه يخرج
ابيض فخذ منه جزو ومن الزيبق جزو ومن الكبريت الابيض جزو فاسحقها بخل خمر اسبوعا ثم شوها في نار لينه ثم اخرجها اعني تجدها كالطلق الابيض فخذ
وهذا هو طلق الحكما الحق اذا بلغ الى هذا التدبير فخذ منه جزو والقه على الف جزو رصاص قلعي يصير فضة بيضا انشا الله واسم هذا الحجر بالعربية الطلق
الاصفر ان القيته على الزيبق بعد ان يجعله في بوطقة طويله وتذر عليهما من الدوا ويطبق عليه اخرى وشد الوصل بالزاعق بالنفخ حتى يذوب فانه يسرع الاذابه
وهو بعينه فخذ من ذلك المعقود جزو والقه على الف جزو نحاس او شبه يخرج قمرا انشا الله او ياخذ من هذا الحجر ومن برادة الحديد وكبريت اصفر وزيبق
عبيط من كل واحد جزو ويسحق بما النعل الذي يتخذ من الشعر الرطب سو الحيضيان فانه يخرج كالزنجفر ينعقد في القارورة لا يصعد منه شي لا يطير ولا يدخن وهو
وبجري في سرعه وهو الزنجفر الحق والق منه على الفضة المذابة يخرج ابريزا انشا الله الحجر الثاني بارد قد يسمى هذا الحجر ايضا مكنى وهو كالكحل الابيض ولونه كلون
الشي اذا عيون حمر وبيض والروس كانه الفضة حجر الحلزون كانها الذهب واكثر ما يكون في المغاير وقلل الجبال فكل جبل مثمر فاذا وجدته فخذ عينه فانها
ياقوتين حمراوين وخذ راسه فدقه واخلط معه جزو من الزرنيخ الاصفر واجعله في قدح بعد سحقه وطين الوصل وشوه في نار حاميه ليلة واستنزله يخرج قمر
انشا الله فخذ من ذلك القمر جزو فالقه على اي الاجساد شيت يخرج قمرا انشا الله تعالى وخذ من جسد الاصفر جزو ومن الذهب جزو ومن الكبريت
جزو ومن الزيبق مائة جزو واسحق الجميع ثلثه ايام بلياليها بعبير كالمرتك المنقع في الخل ثم اسحقه بالمرتك المنقع في الخل اسبوع ثم شوه في القارورة على نار
لينه ليلة يخرج حجر احمر كالدم الق منه جزو على مائة جزو نحاس او شبه او انك نقي يخرج ابريزا انشا الله واسم هذا الحجر بالعربي زغش فاعرف ذلك انشا الله الحجر
الثالث يقال له طلاح وله اسم اخر وهو مازن وهو يشبه الزرنيخ الاصفر والورق على لونه وهيئته يكون في معادن المرقشيثا وعلامته انك اذا سحقته بالخل
اسبوع ثم اذبه ينزل كالذهب الاحمر فخذ من ذلك جزو والقه على مائة قمر يخرج ابريزا واسم هذا الحجر بالعربية دوت اصفر والنازل منه نحاس وقد يكون ذلك
غير معدني بان يصبغ انشا الله الحجر الرابع يقال له اطلاوس وله اسم اخر وهو سي وقد يشبه البلور اذا احميته حال كالرصاص ويكون في المعادن الجبال فاذا
وجدته فخذ منه جزو ومن الزيبق جزو ومرقشيثا ابيض جزو واسحق الجميع بالخل سبعة ايام وشوه في قارورة في نار زبل ليلة ثم استنزله يخرج نقره بيضا
فخذ منه جزو ومن الزيبق عشر اجزا واسحقها يوما وليلة واجعله في بوطقه طويله وانفخ عليه وشد النفخ فاذا دار وفتح عينه فالق عليه بورق على مائة جزو رصاص
قلعي او حديد سايل فانه يصير قمرا انشا الله او ياخذ من هذا الاكسير جزو ومن برادة الحديد جزوين ومن الذهب جزو ويسحق الجميع بمخ البيض ثم يشوى
في قارورة ليلة في نار زبل ثم الق منه جزو على مائة جزو يخرج ابريزا انشا الله واسم هذا الحجر بالعربية فلط فاعلم ذلك الحجر الخامس يقال له شطور وله اسم اخر
يقال له نكال هذا حجر يشبه الكبد في جوفه خطوط اذا الكسرته كان تكسر اصفر اذا سحقته بالخل صار كاللبن واذا احميته اجتمع فاذا وجدته فخذ منه جزوا ومن الكبريت
الاصفر جزو ومن النشادر نصف جزو ودق الجميع ناعما ثم اسحقه بما التلقند واثب اسبوعين ثم شوه ليلة واستنزله ينزل جسد اخضر شديد الخضره الق فيه شيا
من نشادر ثم ادفنه في الندي خمسة ايام يصير اخضر كالسلق وهو الذي يقال له الزنجار الحق ياخذ من ذلك الزنجار الاخضر جزو ومن الزيبق الغبيط عشر اجزا وشوه
ليلة في قارورة ينعقد ذهب انشا الله تعالى الق منه الفضة تصبغه انشا الله وهذا الحجر يسمى بالعربية حاز فافهم انشا الله الحجر السادس اطلاميس له اسم اخر وهو شالى
وهو حجر اخضر كالسلق له خطوط مثل الدم وحواليه اصفر كالزعفران اذا دبر واكثر ما يكون في الجبال المثمرة في بيت المقدس تلك الناحيه فخذ منه جزوين ومن
التلقديس جزو ومن الشب جزو ويسحق بما الزنجار المنقع في الخل ثلثه ايام ثم تدفنه في الندي اسبوع يصير ما فخذ من ذلك الما فشد على الياقوت الابيض

ثم احمه يصير كالدم واطله على البلور والحصى الذي يشبه البلور يعود اخضر واسم الحجر بالعربية دم وما صنع من هذه الحجارة فهو تقيمة الحديد والنار دوتا فخذ من
هذا الما جزو والق على مائة جزو زيبق ينعقد احمر مثل الدم ثم خذ من هذا الاحمر جزو فالقه على عشر اجزا زيبق عبيط والقه في بوطقه طويله وطين راسها
وانفخ عليها شديدا حتى يحمر الدوا فانه يصير شمسا انشا الله الحجر السابع يقال له بوس وله اسم اخر وهو بوم وهذا الحجر منه ابيض واسود واصفر فاحجره جوهره
لون واحد ومعنى ذلك في جميع هذه الاحجار اي في التدبير يكون على هذه الالوان فتدبر بما ذكرنا ويعمل له خذ من الابيض جزوا ومن المرقشيثا البيض
ومن الرصاص والزيبق من واحد عشرة اجزا واسحقها بالما وادفنها في الزبل تولا في الندي اسبوعا يصير كاللبن ثم اعقده على
ما دينعقد كالفضة البيضاء فخذ منه جزوا والق على مائة جزو من مصاصيص قلعي او نحاس صفي او انك نقي يعود قمرا انشا الله وان وجدته فخذ منه ومن الزرنيخ
الاصفر والكبريت الاصفر وبرادة حديد ونوشادر من كل واحد جزوا وزيبق عبيط مائة جزو ويسحق الجميع بالدمن والخل عشرة ايام حتى يسود كلها ويلقى عليه الخل
وشي من نطرون احمر ثم اجعله في الندي اسبوعا ثم يخرج وقد تحلل نصفه واسحقه بهذه الادوية سبعة ايام ثم يشوه في قاروره في نار زبل ثلثة ايام
ولياليها يخرج كالدم الق جزوا على مائة عنان يصير شمسا وان وجدت الحجر الاسود فخذ منه جزوا ومن الطلق عشرة اجزا وادفنه في الندي سبعة ايام يصير
ما اسود لا تعمل له فخذ من ذلك الما جزوا ومن القعان عشرة اجزا واحمه يكون قمرا وان شيت فاجمع الثلث الابيض والاصفر والاسود جميع فدقها وشوها
ليلة واستنزله يكون جوهرا عظيم وهو الاكسير الذي لا يقدر عليه احد وذر منه على جميع الاجساد يكون شمسا انشا الله وان شيت فخذ من الاصفر
المدبر قليلا تصب عليه خل خمر ثم اطله على اي اليواقيت شيت ثم احمه يخرج احمر وهذا الحجر بالعربية صمت اعلم ان هذه الاحجار عبيط لا يحصى منها
شي الا الحمر ذو الطلق الاصفر وغير ذلك فيكون مدبرا فاستخرجه من كتبنا ان كنت تتفطن فذلك جمله ما في كتابنا المعروف بالاستيفاء من الرموز
وغير ما ذكرنا من الفاظ الفلاسفة فانا نذكر ذلك بعد انشا الله تعالى تم كتاب الحكمة المصونه والحمد لله رب العالمين

بسم الله الرحمن الرحيم

و به نستعين

الحمد لله رب العالمين ولا عدوان الا على الظالمين والصلوة على سيد المرسلين رسول رب العالمين حمدا يوازي نعمه عندنا ومنه لدينا وان ينبغي
ذلك لنا بنعمة موهوبة من عنده البلوغ الاعظم نورا قذفه الله في قلبي ولم ارني مستحقا لهذه المنة الا ان شا الله تعالى منحنا الحق من لدنه بعد كد عشرين
سنة من العمر في قيام الليل وصيام النهار وقبول النور وكان على حين غفلة من الامر ان فتح الله بما سواه مالة فاتيت الى ان افتح هذا الباب على الطالبين
ما ياخذ به نفسه ويترك شعله ويعزل هذه النفس بعضها على بعض ويحفظ بها وتصونها في القوارير ما امكنك وتخاف عليها غاية الخوف من الافات
احفظ هذا الموضع فانه منزلة الاقدام ثم حلل الجسد بالطريق الذي احدث به النفس حتى يصير بالاسفل له فحينيذ رد نفسه عليه واجعلها في اناء من قوارير
مسطح الارض غير ضيق الذيل راسه واسفله سوا في الشمس ابدا حتى ينعقد عنده الطبيعيا لا ستكر فيه هذا السير حتى رجع من الخلاص واحد في هذه الدرجة
على سبعاته واذا انت بيضت الماء من غير تحليل بالمياه المبيضات فهو حمرة الاكاسير واذا حللت الجسد وفصلت منه شيا قبل ان نفسه
عليه وخيفته فهو اكبر نقرة ما بقى في هذا الفصل الا كلمة واحدة متى امكن عقد طولا اجعله على النار وتنظر ما دام القدح الفوقاني يعرق فدعه فاذا رايت
المتاع رتب سكن وانقطع العرق فدعه في موضعه الى يبرد واقطع مده للنار واحكام الوصل من امر الانور وقد ذكر في كتب الصنعة فاعلم هذا الامر

وبهذا العقد **فصل وقد اطبق الحكماء من عهد آدم الى هم** على الكبريت انه هو الذهب المنحج الآن الانفسانية عليه عالية لمكانه انه يتصعد في معدنه
من الحرارة الى يابسة فيصار فيه حرارة الشمس فيعقده كما هو مع الشجرة فيعقد الشمس صمغا فهو مع المعادن وما فيه من الحدة والاحراق بما فيه من الدهانة
ذلك هو من محرق ومحترق ولكن تلك الدهانة في هيولانيتها يبوسته في صورتها فاذا عولج بالاشياء الباردة الرطبة وطبخ بهاء هو عبيط كذلك ويطبخ
بهذا المياه الرطبة الباردة حتى يصير الرطبة حاملة لتلك اليبوسة ويخرج ما فيهما من الهيولانية من القوة الى الفعل وتاخير الرطبة مكانها بالفعل والانفعال ويتركب
تركيب السكنجبين فان السكر حار يابس ولكن الخل يجعله سكنجبينا نافعا قامعا للصفراء جاذبا الاعماق غير دق البدن بالصلاح واذا دبر الاشياء الحارة اليابسة
كلها بالاشياء الباردة الرطبة كلها وتوسطت نار المعتدلة الطبيعية بينهما ظهرا في القوة الى الفعل وتركيب تركيبا صالحا وهذه حكمة بالغة لمن اسعده الله
بدرايته الاصناف ... بتوفيق الاستعصاف الفهم وقت اندرها وحذرها وايجادها وبرهانها وربما نعلم مقدارنا في هذا الانفصال والفصل وربما يجهل ولا عيب
على جاهل فان جهله جاء من قبل به حيث سنحة الجهل وسنعة الحكمة والحمد لله رب العالمين وهو مع الناس جميعين كلهم مذنب الله لعفاء ... فان عرفو ذلت
الاستحقاق لالاه شره عليه السلام والوعظ للجرم مقيم رادع والعبد لا يدعه الا العصا سواء عقله فقد رباداة العقل الهوى فمن علا **باب الاول**
في تدبير الزحل والمشترى اتعلمى هو الاسفيداج والاسرب هو المرتك الذهبي الخالص منه والاذن من المعقود هو الصابون وقد ذكرت في تجربتي ما بياض البيض
وجعت فيه فوايد حل الكلس القشر وحل الملح وتصعيدا تنعا لما يتقنا ابيض فهذه بلوغات عظيمة **فصل حليب الطلق** بالثلج وحقيقته ثم اخذت له جزوا من الثوم
وجزوا من البصل وجزوا من الخردل وقطرت الجميع على الطلق فغلى فنفصل والحل وحقيقته ثم اخذت منه جزوا ومن الزيبق العبيط ومن المرداسنج الذهبي ومن الزنجفر
الاحمر ومن الملح الطبرزد ومن الاسفيداج ومن النشادر اجزاء متساوية مثل الزيبق والطلق ومن كبريت ابيض بماء النقلي والنورة سحقا بها خمسة عشر يوما ثم جعلت
مثل وزنه زبد البحر وسقيته ماء البواريق الاربعة زرا ونديا وبورق العرب وبورق الصاغة ابيض وبورق الخبز وماء النقلي والنورة ايضا معهم وبالاملاح وحللته
على نار رحمة حتى دار وقد كان فيه مثل وزنه زجاج وكلس قشر النعام فانسبك فقعت هذه الدرجة وهي ادون الدرجة وجعلت منه جزوا خيرا ولكن الاخلاط وقد كان
نصف مثاح شيا كثيرا فسقيته ماء البواريق والاملاح السبعة حتى جرى وتشمع ثم انه كان اسود كالحجر فقطرت له الخل وسقيته حتى صار كالدبس حلوا كالعسل
ولم يبق له ثفل البتة وحقيقته فلم يستحكم الجفاف لما فيه الدسمة والحلاوة العسلية ثم انى اخذت عشرة اجزاء واكثر من ماء النقلي في شمس التموز الحادة جدا ما
تنعقد في ثلثة ايام كالكوز الطبرزد وينبغى ان يعقد عشرة دراهم فقد بيضته ايضا بلبن العذراء فابيض وانعقد بدون تسقية الخل وهو اسهل هذا الصبغ غزرا وسف
العشرة خمسة يقع على المس لينه بعد المزاج بالصابون جعله اكسيرا احمر اجانس الخلاص على انه يعقد الزيبق في هذه الدرجة بان تاخذ من هذا الاكسير عشر اجزاء
ومن الفضة عشر اجزاء ومن الزجاج المكلس عشرة اجزاء ينبغي ان يكون في الزجاج المكلس نصف درهم كبريت اصفر ومائة جزو من الزيبق الحى يجعل مع الفضة
ملغمة وبذر الاكسير عليه ويجعل على نار رحمة في قارورة لطينة الاسفل بطين الحكمة الذى فيه بياض البيض وخبث الحديد المسحوق ويجعل على نار جمر ينعقد لبوبه جرانا بيتا بيضا
الدرهم على الرطلين زيبق وثلثمائة درهم نحاس يرجع من الخلاص **فصل في لبن العذراء** الواقع في قسم زحل وهو طبيعته باردة يابس ذكر فاذا سمعت قولهم حجر الاول
الذكر فمعناه هذا الباب اذا احكم تدبيره ويبيض غاية البياض حتى يثبت كثبات السكر الطبرزد واصنف اليه الزجاج المكلس المحكم التكليس المشمع المحلل بمقداره
تام برآنيته فنقول وبالله التوفيق **وينبغى ان يسحق** من المرتك الذهبي نصف منا ومن الشب ربع من ومن النوشادر ثمن وسدابا في اول الصيف عند نزول
الشمس الحمل فانه شرفها فاذا سحق سحقا كالذرور وكالهباء المجموع انزع في صحيفة صيني وجعل عليه خل المقطر قدر ما يعلوه باربع اصابع ثم جعل في الشمس حتى يجف

فاذا جف زدته في اليوم الثاني كذلك خمسة عشر تسقيه حتى تندى فاذا اندى فيصير عليه في النوبة السادسة عشر من الخل المقطر ما يوجد به جميع ما يتحلل
فيه حتى يبقى ثفله فاذا بقى الثفل يجى الخل عنه الى اناء آخر وترك جفه حتى يجف بجافه ثم عد الخل على الثفل هكذا ابدا حتى يبقى خمسة دراهم يضاف الى هذه الخمسة دراهم خمسة
من حب الفلفل المنقوع من خل المنزوع عنه قشره ثم يسحق هذا الثفل بالخل المقطر وذلك عظيما ثم يودع الشمس ثلث ساعات ويسحق ثلث النهار ويشمس عشيه حتى يصير كالماء
الاثقل لو حينئذ يترك في الظل حتى يجف لن يتصور الا كما يكون العسل في الشتاء والحاء مده يخاف خفافه **ومن عجايب** ان الخل اذا صب على المرتك خلا من ساعته
واذا بلغ الغاية في تحليل المرتك فيه وجدتم تحدا لا سكرة ولا عسلة ولا شهدة ولا شيا حلوا يستخرج من نبات وينزل من السماء او يخرج من حيوان بزيادته
في صدق حلاوته ولذته سداد لما فيه من اثبات العلوق بسواد الاسنان ويجعلها كالبرد واذا حلب بالسواك وانه ينتم في الاثار بتعيين روح وجسد ويكون
لون النفس كلون جميع الوان الحلو ولون الجسد لون العاج الاصفر وانه محسوب في قسم الزحل وانه السعد الاكبر فاذا صلح صلح صلاحا لا تقبل الفساد واذا فسد فكذلك
وانه قد سمى الله تعالى زحلا بالنجم الثاقب وكذلك هذا اشد تقويا من جميع الاجساد والارواح ومن عجايب الصنعة انك اذا قدمت الحموضة على الملوحة في جميع
التدابير نفعت فهذا سر عظيم **فصل في تكليس النقلى** يجعل قطاع النقلي في كوز مطين ويودع اتوان الفخارين ثلثة ايام ويستخرج علما هو فهذا
هو النقلي المكلس ثم يسحق هذا النقلي ويجعل في كيزان رقاق في كل كوز نصف من وان كان مثله كان اجود القدح ويثبت الملح على الكيزان وينعقد الملح في الاقداح
يجعل بانا كل جزو من الدواء جزو ونصف من الملح ويوصب النقلي على الدواء والرش حتى يتحلل فيه فيغلى ويزيد زيادا عظيما يترك في الشمس حتى يجف فاذا صار
شمسا حارا وحرك كل يوم انعقد في مدة اربعين يوما **ثم** يجد وله الملح والماء العذب ويجد من زيادة الماء عن مدما يبل الملح كيلا سود سواد الاعلاج له فاذا ابيض
وثبت بلون العاج الاصفر اخذ منه جزو ومن الزجاج المكلس جزو ومن الفضة جزو ومن الزيبق عشرة اجزاء ولكن الملغمة مائة درهم هذه الادوية على الملغمة ويودع
نارا زبل سرقين اناء ومن زجاج مطين الاسفل ينعقد يوم واحد نقرة بيضاء نقية درهم لطلين زيبق ويثبت الاسرب النقلي والمس يرجع في الخلاص ان شاء الله تعالى
فصل في تكليس الزجاج يسحق سيارا كالذرور كالهواء المجموع ويحتاط في ذلك غاية الاحتياط ثم يضاف الى خمسين درهم منه اثنى وعشر نصف درهم من الشب
اليماني ومثل نصف شب اليماني عقاب ومثل العقاب صابون يسحق الادوية فرادى ويطرح عليه ويصب عليه من الخل خمر الحاذق غمره ويخفف في الشمس نحته
ثلث النهار فاذا جف جدد عليه الخل في اليوم الثاني الخل فيه الا ثفل له فحذا ما فان بقى ثفل جدد عليه التدبير بالادوية وهذه مرارا حتى لا ثفل له خففه واستعمله
بسعدان شاء منه الجوامع الادوية درهم ونصف كبريت اصفر فهو تام بهذه الحكمة والله الموفق **فصل وفي هذا الدواء فوائد الى سواء علم الصنعة** فانه ينفع ويبقى من
جميع السمومات فاذا اوجد من لدغته حية وان كانت من القواتل واكثر الملحة حتى ذاب في شي من اللبن الحليب قدر درهم اذا كان عبلا سمينا واقله للطفل
طسوجا شفاه من السم القاتل لوقته وهو ترياق اعظم وكذلك من لدغ العقرب يوضع على موضع اللسعة منه قدرا يطلى به يستنزل السم من ساعته هذا قول
من تجربة فقد رايت امراة لسعتها عقرب فصاحت وذهب السم في جميع قدمي وصار السم الى الساقي والى ياه الى فخذيه وقد وصل السم الى غايتي قد انعقد
مبا عقده هذا كله قدرما اثبت شئ من هذا الدواء وطليت به موضع لسعة فاخذت يقول وجدت الشافى في الحال نزل السم من عاتقى الى فخذى الى ركبتي الى
ساق الى قدمى ذهب السم من بدنى وسعدت وقامت فهذا ما شاهدته من عجايب هذا الدواء **باب الحكمة الثاني من المشترى** وهو في طبيعة حار رطب
فاذا سمعتم يقولون حجرنا الاكر الثاني فاعلم ان الرمز الى هذا الموضع فانما هذه الاحجار في الارض موضوعة على طباع الكواكب السيارة في السماء وانما شرفها بحسب
شرف تلك فانما سعدها ونحسها بحسب سعود الكواكب ونحسها وانما شاكلتها للطبيع على حسب تلك المشاكلات السماوية الفلكية ولوان رجلا سعى جميع الدهر على حين جمل

مساعد بهذه الاجساد و مناحسها و على حين غفلة من كميات طبايعها فى الحرارة و البرودة و الرطوبة و اليبوسة و على حين ذهول عما يشاكلها من الارواح و على
حين اعراض عن قدر نفسه فى النظر من الكواكب المدبرة المعرفة ايها ما ازداد فى طول دهره الا عمى و الا جهلا و تما العصابة العظيمة فى نظر من الكواكب المسعودة فى
اوتادها الى الدرجة طالع مولودة فى الابتدا حتى يجعل له من الله نورا و هداى و اصابة فى جميع تدابيره و كلامه داعية له فاولا سيئ ان ينظر من الجهة العليا فالى خط
من هذه النهرام لا فان راى نفسه محظوظا و لن يستطع الاعراض عن هذا الموضع ابدا فان جسدة يحمله على النظر اليه و اقباله بحدوده عليه و كذلك نحس للاخير منعه
عن النظر الى موضع الخطا من طالعه فيشغله عما له فيه الخلاص لو علم انه غير مجدود و اعرض و لكن الظن بخدعه فيجرى ان يرتاد بوقت تدبير المشترى فى ادوار
الصنعة حالة مسعودة فى استقامته و تشريقه و تثليثه مع الشمس و القمر او الزهرة او تسديسه دون ان يكون مقارنا لنحس او مقابلا اياه او فى درجة تربيع او
فى موضع هبوط او رجوع و انه مخصوص من الايام بالاحد باثنا سه من ساعات زحل فتحول عند الندابة تدبيره بهذا الامور التى وضعنا ما نفقد **قال عليه السلم**
و ارادوا عليه للسلم قل هو الله احد و ان لهذا الحجر نفسا و جسدا و انه من ابواب البيضا و البياض و ان له احوالا و خواصا عجيبة فى اضافة اللبن و البياض على كل جسد
نيفت عليه نفسه فالحالة الاولى انا فى استخراج بالتعفين ان يجمع بين برادة الطبيعة و بين عطارد و شلين متساوين و يضيف اليهما من الشب و النوشادر
مثل احدهما و يودعها الدهن التقطير الى ان ينقطع القطر فيغزل النفس الظاهر مارا ابيض و ينرش الدوا الدوا الباقى بوزنه من العظام المكلسة و بوزنه من ملح القلى
ايضا و توقد بحرارتها بعد و عشرين ساعة اذا كان دوالاصل نصف متساو العظام و الملح فيا خذ الندوة فى اثنى عشر ساعة و المتاع فى اثنى الندوة فى اثنى عشر ساعة
و المتاع فى اثنى عشر ساعة اخرى و يترك فى صعدها الى القدر و يقع عن المصاعد العمى فاخذه و قد كنا اخذنا بالندوة بالانبيق فاذا وجدت هذا الجسد فاسقه نفسه و اعد لوقت
حاجتك ان شا الله **فصل** ينبغى ان تاخذ المصاعد كدقيق الحوارى و ان يكون عليه التدبير ان لم يرضيك حتى يرضى عليه و لونه فعله و تحليله و عقده طريق واحد يسحق و
يحقف ابدا حتى يرفعه من درجة الى درجة و من مقام الى مقام و كلما حللته و عقدته زادت فايدته حتى يبلغ من العشرة الى الوف كثير و بعد معرفة الطريق
فالتجربة يوديك منه الى ما تحب ان شا الله **الحالة الثانية** ان تصعده بل يحمل صعايح رماق و بل ماشب و نوشادر و تعب فى موضع الندى حتى يجف او على الراس
خبث الخل و يوخذ صعاده جمع يضاف اليه الكبريت المبيض فهو جسد حينئذ و الكبريت روحه و يحله بطريق التحليل و يعقد و يكون عليه التدبير التبليغ ان شا الله تعالى
الحالة الثالثة ان يكون اسفيداجا من السرق يبيض بقلعاته فيضاف اليه بوزنه من الشب النوشادر و يسحق الخل المقطر و يوخذ عنه شيا فشيا و يحل علله
بهذا الطريق ايضا حتى يوخذ الجميع ماء الا ثفل له و يسقى مثله من ماء القلى و العيار فى ذلك ثلثه من الخل و ارش و ارار بعة من ماء القلى و يمزج و يسقى به رجلا كلكر كن الذى
قدمته حتى يصير شيا واحدا فهذان ركنان **كلما ذكر به** يبلغ من الابواب فيما تقدم و الدرجات و الترتيب عشر من المشترى و عشرة من القمر و عشرة من الزجاج
و مائة من عطارد و يعقد الجميع حجرا ابيض و يضاف هذا الحجر الذكر الثانى الى ذكر الاول فهذا حار رطب ذاك بارد و يابس فاعقد الا ان شا الله تعالى
الحكمة الثالثة فى تدبير الحجر الثالثة الحار اليابس الاثنى الواقع فى اقسام المريخ و انه واقع فى الدرجة الرابعة من الحرارة و انه جامع كل الاصباغ و انه منفعل
بالتطبيخ و فاعل بالصورة و ان سولاه فى كال من الحمرة الصابغة و له صورة بياض و بشره سواد و هو معشوق الزهرة و الزهرة عاشقة له فينبغى ان يكون تدبيره
فى استخراج طبعه الكامل بالمياه المحرات حافظ الارواح به الزرنيخ و افضل الاملاح به النوشادر و من المياه الخل و هو غير محتاج الى الشب لكن شبه الزاج
الا فضر ذو الصنعة العلل **فيقول** لمن اراد تدبيره ان يحرقه و يصديه و يكلسه فى تدابير ثلثة فاما حرقه فليحرقه بالزرنيخ الاحمر و انا قد كنا ذا الحديد فى الاجسام
الرخوة فليحرقه بوزنه من التدنيخ على ما ذكرنا من قبل و يحاط له فى كيسه فى انا التشوية بحيث لا يترك له متنفسا و تشويه فى نار زبل محرقا فى اتون حام او سفى تنور

قد خبز فيه و يخرج و يعاد الحرق عليه بالزرنيخ الاصفر بوزنه مرة اخرى و سهنا دقيقة لا بد من التنبيه لها و ان اراد ان يقف على حقيقة حرقه فان اردت
حرقه ليكون اكسيرا فبوزنه مرتين فى دفعتين بالزرنيخ اذا استنزلت ما دام يتنزل منه جسدا اصلا و لكن ينزل حمرا احمر المكره المنظر و ان اردت احراقه
استنزله احراقه به بعد فينزل من عشرته ثمانية لما فيه من القوة الكاملة فاما احرقه ليكون اكسيرا فانه يخرج اغبر اسود قرمزا الى البياض مثل كور الموز
فاسحقه و اغسله بالماء و الملح دبالماء العذب فانه يصفو بعض الصفا و اذا استقصيت فى سحقه بالملح و الماء على الصلاية ثلثة ايام و يوعب بهذا الطريق
سواده و توبا له ثم جففته و استخرجت حمرة الزاج و حللت النوشادر منه سدسه و حمرة الزاج مثل ربعه و عجنته بالمائين و سحقته بهما و فيته فى الزبل الرطب
زبل الخيل ايا ما فى نصف خرج مثل اشقايق ثم اخرجته و خففته و طرحت عليه اربعة امثاله خلا و طبخته بنار الزبل حتى يشرب الخل ثم رددت عليه خلا
جديدا ينبغى ان يكون الخل اعمال الصنعة مقطرا ان اردت الكمال و لا يزال راسه حتى يعبر ما رايتا و يبقى الثفل شيا قليل فصله و حلا حتى لا يبقى له ثفل ثم اعقده
و خففه فى شمس حارة ان شيت و ان شيت سقيت به الزيبق المصعد للحمرة حتى يشرب الزيبق منه بوزنه و ان شيت جمعت بينهما بعد تخفيف الحديد
المحلول و سقيتهما دهن صفر البيض اعنى الدهن المحلول و حللت ليهما الذهب المكلس كاشا ذكره فى الحكمة الرابعة و سقيتهم بهذا الما ماء الذهب و حللت
الكل و عقدتهم ثم حللتهم و عقدتهم جاء و روس ناسيك بهم روس الصبغ اى جسد شيت صبغا قايما على الخلاص لا شك فيه و الله الموفق **فهذا** تمام التدبير
الثلثة احراقا و تصدية و الغاما و الله المعين و يصنع من الواحد الى اربعة الف على حسب التمشية فى ادوار الصنعة و التسلم **الحكمة الرابعة من البلوغ الاعظم**
و الوصول الاكبر فى تدبير النور الاشرف و هو نور الشمس و ان تاثير الشمس وهى سلطان الفلك الذى منه و به يكثر الكواكب الستة يرها تاثير ظاهر عند ذوى الالباب
و البصاير فمن قربها الى خط الاستوا يكون حياة النبات و نماء الحيوان و تسخين المواليد و من بعدها يكون البرودة و اليبوسة و اسباب فساد الاشيا و الكون
على الضد من ذلك و لهذا خصت الحكمة الالهية زمان دورها فى البروج الشيمية سيخ العيون و ارسال الغيوث و لو لم ينشر الله رحمة فى هذا الزمان لفسدت الابدان
و تقرب الارواح ثم انها اذا عادت الى شرح شرفها افاضت النعم على هذا العالم باذن الله من تسخين ما سق الله المياه ايا ء من الاشيا انعمت و زادت
و اثمرت اذا علم تاثيرها فى العالم العلوى بالتنوير و فى العالم السفلى بالحياة و التنبيه علم ان فعل الشمس الاكسير كفعلها فى العالمين و هى التى سماها الحكما الخميرة
التى تفيض على الاكاسير و تمنعه من الاحتراق و يمسك الصبغ حتى لا ينفر و تغيير معا بلا النار و هى التى تلين الاجساد و يداخل بعضها على البعض و يزاوج بعضها بعض
و هى خاتمة الاعمال و بمعرفتها يصلح جميع التدابير و بجهلها فسادها و تركها و سوء النظر فيها يفسد الاعمال و مثلها كمثل الخميرة فى العجين و مثل الانفحة فى الجبن و مثل السكر
فى الطيب و لا يستقيم الاعمال الا بها و لا يرتجى الاعمال صلاح يتيقن بدونها كما علمت اثرها فى العالمين العلوى و السفلى فافهم ايها السامع ما ثبت لك و كذا
النظر و الفكر فى هذا الباب فانى قد ثبت لك طبيعة كل ركن و ان هذا الركن ركن الاركان و انه حار يابس ذكر و له صورة رطوبة كاملة شريفة اذا ثبتت
و اتقنت على الاجساد و الستة اجتنبها دينها و قد رسمت لك فى ابتداء تدبيرها ما لا تجده فى شى من كتب الاوايل و الاواخر فان اسعدك الجد و اعانك الاقبال
و تولاك السعادة و علمت بما رسمت لك نلت مطلوبك تعينا و الله المعين **فاقول** اول ما يبدا به فى تدبير هذا الجسد الاعظم المخصوص بالشمس ان تحلله بدون
افساده و بعده بالاحراق و التلغيم و التصدية فان ذلك راى فانك على من رآه فان علم افساد الكامل فيه الكامل منه من بعض الوجوه و الحاجة بانية الى ذلك الشرف
و الكمال كيف يرخص فى افنايه لكن حقا ان تدبيره فى ترطيبه و تحليله تحليلا كليا ليبعث مزاجه و افاضة نوره و طبيعته على حرية من الاجساد و بهذا ما اذا
وقف على تامله و نظر العاقل فيه نظرا شافيا شكر سعى له فى ذلك **و الوجه فيه وجهان احدهما** ان تحل بالتدبير كالما و الماد الذى تكتب به بان تاخذ

من الزيبق البسيط قدر مائة درهم ويجعل في قدح صغير عتيق بها من الزجاج ومائة درهم من الكبريت الاصفر اكبر ما هي على ويجعل قدح الزيبق ويجعل قدح الزيبق
في وسطه والكبريت محيط به من جميع الجوانب ثم تجد قدح اكبر من القدحين حتى يمكن ان تكب على القدحين وتجعل زبل الخيل في بير وتجعل قارورة الدفن
في وسط الزبل ويكون بينهما وبين الارض شبرا او اربع اصابع ويحيط الزبل بقارورة الدفن فاذا حمي الزبل وتمت الحرارة الثانية في نزعت قارورة
الدفن وجعل القدح الذي فيه الكبريت وفيه قدح الزيبق في تلك الحفيرة التي نزعت منها قارورة الدفن وكب عليه القدح الكبير وطم بالزبل وترك فيه ثلثة ايام
ثم جعل الى الزبل آخر مثل الاول عمل ذلك التدبير هكذا حتى يرى الزيبق قد استحجر ويكون ذلك في مدة اربعين يوما فاذا استحجر فالق الحبة منه على فضة
مثاقيل من ذهب في حالة سبكه تحل في البوطقة ما رايما فاد فعه لعرعه واحفظ وافرح به الاكاسير كل على ما رسم لك انشاء الله تعالى **والوجه الثاني في التحليل** قال الحكيم خذ
من السمك الصغار والطري ما شئت ومثل وزنه من السمسم سوا فندق السمسم حتى يكاد ان يخرج الدهن ثم الق عليه السمك في الهاون ودقهم جميعا حتى يصيران كالمرهم
ثم اخرجه من الهاون وصيره في جام زجاج وكب عليه جاما آخر وشد الوصل وضعه في البيت في الظل حتى يصير الكل دودا وانت تنظر اليه ثم خذ ذلك
الدود واجعله في الهاون ثم خذ بورق الخراساني والعنزروت والتنكار من كل واحد جزءا والق كله على الدود ودقه نعما واعجنه في الهاون عجنا شديدا جيدا
بالماء الذي يخرج من الدود ثم اجعله بنادق مثل الحمص وجففه ثم ارفعه زجاجة فاذا اردت ان تجري الذهب او الفضة او ما اردت من الاجساد ان تجري وتحل
ويذوب فاذب الذهب مثلا ثم الق عليه بندقة فانه يجري ويتحل كالماء ويستعمل في الاكاسير وقوته ضعف قوة الزهرة وضعف قوة عطارد وقوة المريخ وضعف
قوته وقوة المشتري ضعفي قوته وقوة زحل ثلثة اضعاف قوته وقوته ثلثة اضعاف قوة القمر على حسب قوة العالم العلوي ولست اطول فيه **الحكمة الخامسة في تدبير**
العطارد واذ وزنه الشمس وانه مازج بجميع الاجساد والارواح ومدبر لها فانه روح مع الارواح ومتجسد مع الاجساد وانه الفضة انشاء الله وهو في جوهر
من ابواب البياض وانه قابل الحمرة فمن قدر على تحليله واحاله في الاكاسير استفاد وتغويصه وتثبيته ومن قدر على عقده بحجر الذهب استفاد اكسيرا فاما
على الخلاص وقد ذكرت في باب الحكيم المقيد الحلبي من هذا المجموع وهو باب استادي في علم الصنعة به عقده وتشميعه على ابلغ الوجوه وذكرت ايضا
في حكم الهند بابا منه آخر عظيم ويدوت باصفار اني مجردات الابواب حكمة التدبير فلا اكرر هنا سوى تحليله **حل القران** ان يكون محكم الحل الا بتصعيده
عن العظام والحديد والزجاج والملح الحلو وملح الطعام واذا اصعد ميتا مثل ان يجعل ضيف اليه نصفه كبريت ابيض وسقي الخل المصعد ابدا حتى يصير ماء لا ثقل له
والتسقية بنار الشمس او بنار الزبل الرطب فيبلغ في خمسة عشر يوما بعد ايام التصعيد وبهذا من المياه المكتوبة المثبتة المبينة والله ولي الموفق **الحكمة السادسة**
في تدبير الزهره وهذا الكواكب سعد اصغر وهو اقرب الحكمة المتجرد الينا وهو نوراني يدور مع الشمس شرقا تارة ومغربا اخرى وهو بارد رطب انثى وله قوتان
نورانية حرا يا قوتية ونارية بيضاء كبريتية فالنورانية صافية مع الشمس شمسا والنارية صافية مع القمر قمرا واخرى ما عدا في التدبير اكر حمرتها كاملة به وهو مع الارك
والمرقشيثا الذهبانية والزرنيخ الاحمر اجزاء متساوية عبيطة ويطرح عليها بعد انعام السحق فرادى واحل بالحريرة اربعة اشتا بها زاج محلول معنى ويطبخ بنار الزبل الرطب
ثلثة ايام ويصفى ماء عن ثقله ويعزل الثقل ويا خذ الماء ويسقى به برادة الذهب المعدني نهارا ويشوى ليلا على نار زبل محرق بين قدحين مطين وغير مطين ثم يسقيه من الغد
بالسحق الدايم الى الليل ويبيته على النار هذا تسقية نهارا وتشوية ليلا على نار زبل محرق بين القدحين مطين وغير مطين ثم يسحقه من الغد بالسحق الدايم الى الليل
ويبيته على النار هذا تسقية نهارا وتشوية ليلا حتى يستحكم الحمرة كالدم ويدور كاللازورد وان طال ذلك فاتخذ ما ذكرت ثم تعزله **التدبير للزهره** ان تاخذ
من النحاس القبرسي المعدني محرس الحرس المحرقين ايضا في ضعفه عن زهرة بالطرق والحمد الضرب في الخل والماء والخل احسن حتى يصير مثل الثار ويعزه قبل الحمي في ملح

وبعد الحمي

وبعد الحمي في الخل حتى يبقيه نقيه حسنة ويدفعه الى الزجاجين حتى يحرق ويا خذه فيقعه في الماء القراح حتى يجف الماء عليه وينزع ملحه ويقشره عن الملح ثم يجعله ملح وماء
النورة ويحمل الى الاتون في كوز مطين يخرج نوره بيضا اجعل عليه مثل وزنه عقاب وثبا يمانيا واربعة امثاله خل يقطر فيه ربعه حمرة الزاج المصعد عن ثقله
واودعه قارورة الدفن في الحفرة وينبغي ان نضيف الى حمرة الزاج مثل نصفها كبريت اصفر ويتركه سبعة في سبعة ثم يخرج فينفصل النفس عن الجسد ويجعل الجسد
من الخل المشتري مثل وزنه ويجعل على الدهن الصفرة من مائة اربعة اوزانه ويجعله في قارورة الدفن الى جنب هذه القارورة ويدفن الجميع سبعة في سبعة
ويجعل النفس في قارورة ثالثه مدفون على راس الحفرة في الزبل الرطب ينظر اليه كل وقت فاذا سواحمر جعله في الزبل اليابس في غاية الى وقت الحاجة
وقد كنت جعلت مع قارورة الدفن قارورة ثالثه فيها مرقشيثا ذهبية والزعفران بالسواد عليه اربعة امثالها خل فيه نصف الزعفران حمرة زاج
فاذا اخرجت القوارير الثلثة وقد ابيضت ارض النحاس ورسب من الصفرة وظهرت قوة الزعفران فافصل المياه الثلثة وامزجها بالماء الذي
عندك ماء النوشادر واجعل الذهب المكلس مع الاثفال الثلثة اجزاء سواء وحلها بالدهن والتقطير على ما وصفت في باب جابر تعلق التقطير بشعر
الخيل اربعين وتسعة ايام يحل لك ماء ارجواني فخذه مائة وخمسون يوما اجمع المياه واعزلها ثم يصعد النوشادر عن الزاج عشر مرات ويعزل ويصاعد
الزيبق عن الزاج والكبريت والملح والزاج في القارورة الصغيرة على نار جمر واحد بها قدرت ويجعل عليه مثله من النوشادر المصعد ومثلهما ملح القلي المحلول فيه
حمرة الزاج مثل ربعه يحل الكل من ساعته اجعله احد الاركان واضعه الى المياه وادفنه سبعة في سبعة حتى يتداخل وينظر اليه في كل اسبوع ليلا يجف النار عليه
واعقده نقره حمرا تصبغ واحد سبعمائة اي جسد شئت ومثال ابريز اجمع في الخلاص باذن الله تعالى وقد دخل فيه السبعة الحالات التي لنا قياسات فاعرفه فانك
ان حكمت تدبيره وقع واحده منه على الفي والله المعين **الحكمة السابعة في تدبير القمر** وطباع القمر والزهرة والعطارد قريب بعضهما من البعض وهو اقرب
الافلاك الينا بارد وهو بارد رطب انثى واحسن ما يكلس به تصعد النوشادر عنه سبع تصعيدات تاخذه وتجعله من بين القدحين مثل الحمص الابيض ويعزله
ثم ياخذ من كلس النحاس الذي بيضناه عشرة امثال هذا الكلس ومثل الكلس الفضي شبا يمانيا ومثل نصف الشب من النوشادر المصعد وثلثة امثال
الجميع زيبق فيسحق الجميع ويعجنه ببياض البيض ويشوي ليلة في نار زبل محرق يخرج ذرورا ابيض فان كان كذلك والا كررنا عليه العمل حتى يرضاه فيا ماوانسبا كا
فان اضفنا الى هذا بعد التهيئة مثله فضة اشبكناه بالبورق رجع الكل فضة بيضا يرجع من الخلاص وان سقيناه زيتا مقطرا بالمقطرة اعني الطين
الجوزي وطبخناه به مثقالا شمع وصبغ واحده عشرة نحاس فضة وان شمعناه بالزيت سبع تشميعات ثلثة ايام احد وعشرين يوما وحللنا الزاج والكبريت
وسقيناه ماء النوشادر عشرة تسقيات وحللناه وعقدناه وقع واحده على رطل جسد شئت فضة بيضاء فان اخذت جزءا من الزاج وجزءا من الزعفران
الحديد وجزءا من حمرة القرون وجزء من حمرة الشعر المحلول بمائة وحللت الجميع وقطرته حتى يقطر الكل وحللت النوشادر المصعد غير الزاج واضفته الى هذا الماء
سقيته بهذه المياه المحرات صنعه واحده والغين ما يرجع في الخلاص ذهب ابريز وقد تمت الحكمة السابعة بحمد الله وحسن توفيقه فما اتفق بتاليف
سيد الورى امام المتقين وصاحب علوم الاولين والآخرين جعفر بن محمد الصادق صلوات الله عليه وسلامه ثم ذكر في آخر النسخة بعد تمامه تاليف وحق مولاي امير المومنين علي بن ابي طالب
صلوات الله عليه وسلامه كشفت في هذا الكتاب ما لم تشرح نفسي كشفه في غيره فطوبى لمن وفقه الله له وهداه اليه فان فهم احد ما في هذا الكتاب فلن يحتاج
الى النظر في شيء من كتبي ولا من كتب غيري وان لم يفهم معاينة عليها وادام النظر فيه ويكثر درسه ويتفكر فيه فانه يقع عليها انشا الله تعالى

تم البلوغ الاعظم من تالیف امیر المومنین وامام المتقین واعادہ بین جعفر بن محمد الصادق علیهما الصلوة والسلام والحمد لله رب العالمین والصلوة علی نبیه وآله خیر آل اللهم متعنا من علمه وعمله وفضلنا بفوایده یا ارحم الراحمین بحرمة الانبیاء والاولیاء والشهداء والصالحین

قال امیر المومنین وامام المتقین علی بن ابی طالب صلوات الله وسلامه علیه وعلی آله اجمعین ان فی الزیبق الرجراج والاسرب والزجاج والحدید المزعفر والنحاس الاخضر کنوزا لا یوقی علیها

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نثقی

این کتاب ما، ورقی وارض نجمی تصنیف محمد بن امیل ابن عبد الله بن اسد التمیمی قدس الله روحه العزیز کفت در شدم من وابو القسم عبد الرحمن برادر ابی الفضل جعفر النحوی وبس از ان در شدم من وابو الحسن علی بن احمد بن عبد الواحد که معروفست بعدوی رحمة الله علیه بار دیگر در ابی سیر بجن یوسف که معروفست بستر سا بوسیر برفتم تا فتحه مطابیون بنکریدم سقف دهلیز اورا صورت نه عقاب دیدم نکاشته با لعاشان کشاده که کویا می پرند وبایهای ایشان فرو کشیده وازهم کشاده واندر پای هر پرنده از ایشان مانند کمانی که اندر دست جندیان باشد واندر هر دو دیوار آن دهلیز صورت مردمانی ایستاده بتمامترین صورتی وپوشیده بخوبترین پوششی وهمه دستها دراز کرده واشارت میکنند آنکس را که درآید باندرون بصفی که نشسته است اندر مجلس وروی آورده بدان کس که درمی آید از دهلیز بنز داو واو نشسته برکرسی از کرسیهای اطباء هر دو دست فرو کشیده ودراز کرده بر سر هر دو زانو وبر هر دو ساعد خود نهاده سنکی همدرازی یک کز باشد وپهنای آن یک بدست ویر انکشتان او خمیده از زیر تر بالا که کویا سنک را کرفته است وآن سنک مانند است بمصحفی کشاده از برای هر که درآید که کویا ایما میکند آنرا که درمی آید که بنکرد اندر پهلوی جای او بر زواق صورت چیزهای بسیار وخطهای علم بربادی واندران سنک که اندر کنار او بود در یک نیمه از وا زبهر آنک بدو بخش کرده است نخلی اندر میانه جا اول صورت دو پرنده اندر کنار زیرکه بود نزدیکتر ست یعنی بسوی سینه او یکی ازان دو را بال بریده وآن دیگر با دو بال وهریک ازان دو بکرفته است بمنقار خویش دم آن دیگر را که کویا پرنده میخواهد که بپرد با فرو پیرا اند پر بریده را وآنک پر بریده است میخواهد که بنشاند آن دیگر را وکویا این دو پرنده که درهم پیوسته شده اند وباهم مانند که دارند هر دو یک دایره شده اند صورت دو در یکی وبتر دو سر یکی ازان دو که پرنده است نزدیک سر سنک که از سوی سر انکشتان آن صنم است صورت هلالی واندر پهلوی هلال دایره مانند دایره که بنیز دآن دو پرنده اند بزیر پس جمله پنج باشند دو پرنده ودایره ونزد بالای سنک هلالی ودایره واندر نیمه دیکر بنزد سر سنک ازان کنار که سر انکشتان دست اوست صورت آفتابی که اورا دو شعاع است که کویا صورت دو است اندر یکی وازان سو که آفتابست صورت آفتابی دیکر

انا الحدید ایابس شدید　انا الفوی القاید المعود　وکل خیر سوی موجود　والنور سر السر بی مولود

فلیس شی فاعلا تعالی

فصار ذاک النور ذا اقسام　تعدها التسع للتمام　بتری من الاعلال والاسقام　فیها حیوة الاسد القمقام

ونشر تلک الاعظم البوالی

للراس والعقدة حصتان　وسبعة تبقی من الاوزان　نحسه منها بلا کتمان　نحسه المضیئة الحسان

نشرحها بعینک عن سوال

وحصة الشمس من الحساب　والشمس مفتاح لکل باب　ولا تبق قبلا کذاب　للفلک الاذی الی اتراب

هذا بیان التسعة الاوصال

فهذه القسمة للطباخ　وتوع ما فی الشی من اوساخ　ترجع عند الطبخ والتراخی　فی برجها تراجع الفراخ

هذا هو العقد بلا انفصال

من بعد ان تجعل تلک التسعه　ما قسمت للنجوم السبعه　ثم اعطه ثلث النجوم التسعه　وذلک ثلث تسعه فی دفعه

حتی یری کالدر فی المثال

هذا هو التبییض کشاف الکرب　لا رمک العطشی الی ما التجب　فی هذه ترکیبه نار الذهب　طرایفا من کل لون منقلب

کحلیة الطاوس فی الاشکال

عند دخول ما بقی من العدد　من النجوم الباقیات فی الجسد　تطبخه لکل نجم منفرد　هذا تمام العقد من غیر اود

فصار رسما کامل الاحوال

ابوه نار ونشا فی النار　فلیس یخشی حدث الدمار　وهو مقیم لیس بالفرار　یغوص فی الجسم الی القرار

هذا الرخیص ابن الرخیص الغالی

تدبیره صعب خفی مهلک　لیس علیه للظنون مسلک　والناس فی اباطلها اسلکوا　وذاک شی مثله لا یدرک

اذ لیس یجزی ابدا ببال

مستصعب مستظرف عجیب　سهل یسیر هین قریب　یخرجه ذو الفطنة اللبیب　حدثا اذا ما صفت القلوب

یهدوا من الفوق للفعال

وکل تدبیر سواه تلف　لذلک الشی الذی قد الفوا　یمنعه من فعله فیضعف　فصار مجهولا بذا لا یعرف

فکل قلب من سواه خال

کم قایل یقول قد دبرت　بکل تدبیر وما ظفرت　وانی بالعلم قد علمت　وللتدابیر فقد احکمت

وهو بها من اجهل الجهال

وبرما لا صبغ فیه یحتنی　من کل شی صایر الی الفنا　وعنده بانه قد احسنا　فصار فی ذل شقاء وعنا

وهو بذا منتقم النکال

الذی ودر شدن الماء از خانه وآن شدن

الاور ... ودر ... ... رادرون ... ما ... نیست ... ما ... را ... نور

اصحابه عن الرشاد وقد عموا قالوا هو العلامة المقدم وكان تيسا وهو ليس يعلم يصلح عند من يرى ويفهم
للحرث او يرعى مع الجمال

وانه بكل علم قايم وشيخ ان قبل حكيم عالم كم قرعة قد عطت العمايم وفاتح عينيه وهو نايم
لحيته يصلح المحال

ان ظفروا باشى لم يصيبوا تدبيره واشى لا يجيب الا بالتدبير هو المطلوب فكل ظن لهم كذوب
فاصبحوا بالجهل في خيال

يزرع ذو الجهل لجهل حنظلا يامل ان ياكل منه عسلا حتى اذا لم ير ما قد املا عاد الى فكرته وطوّلا
وقال ذا من قلة الاقبال

اليس هذا عالم معكوس وكل عقل فيهم منكوس فيا كل تربنا اللبوس لو سكتوا قلنا هم تيوس
باعوا الهدا والحق بالظلال

باى عقل قال فى الاقاف وابيض مع محاير الاصلاف الذهب الحق بلا اختلاف اليس ذا من قلة الانصاف
قول ارعاع الغاية الانذال

لو قيل شاة ولدت انسانا اوحب برتمر جلبانا اونخلت قد حملت رمانا اوطايرات افرخت حيتانا
سبوا او قالوا فهت بالمحال

بل تلد الاشيا غير شكلها اوتحمل الاشجار غير حملها فبينت تودوا عن جهلها رعيه السوء بقبح فعلها
وهم اتوا من قبل بالمحال

قالوا هو الفضة والنضار فى حيوان البر والبحار وقال صنف فى الاشجار وفرقة قالت من الاحجار
واقتصروا منها على الرذال

من اختيارا تهم المشهوره واعتزلوا المجود المخبوره اعنى اناث العلم والذكوره لكل ذى عين ترى مشهوره
من اعين النسوة والرجال

والله لو مدت اليها كفه ما رجعت الا وفيها صفقه من كل نحس زاد فيها خلفه منظره مستقبح ووصفه
وهو ما يفتقر ذى اشتغال

تالله لو القيت النجوم ما بينها رقيل ما تروم منها وفيها دبر الحكيم بايها تدبيرنا يقوم
بالتعقل او يفاتح الاقفال

وليس يدرى ما هى الاوصال والمفاتيح ولا الاقفال وما هو العاقد والحلال بغيرها الصنعة ما تنال
هو الكريم الفعل ذو الاجلال

فكلما ينت عن اثنين من واحد كانا بغير بين جرى بالعلم على جزين فصورا الكل لكل عين
فليو خذ العلم من الاشكال

فانظر الى الاصل مع الفروع مفرقا بينى عن المجموع وعقده الطيرين فى الوقوع اذ منع الفرد من الطلوع
فهو بلا ريش لدى استقلال

هذا هو الكبريتة الحمراء ما ان لها فى فعلها انتهاء لهذه الالقاب والاسماء قد عميت عن كنهها الاراء
فانتحلوا مذاهب الضلال

هذا هو المصبوغ وهو الصابغ هو الذى عن كل نار زايغ جاور نارا فهو سم دامغ فكل سم هو فيه والغ
فصار كالنيران ذا اشتعال

قد قص منه الريش والجناح فهو مقيم ماله براح الى العلو نفسه ترتاح فهى اذا ما رقيت مصباح
بذى الجناح ارتفعا فى الحال

تطلع عنه نفسه وترفع الى السما فهى شمس تطلع فى البدر حينا واليه ترجع تذل من عشق له وتخضع
فازدوج النوران فى التعال

فصار ذاك الماء ذا نورين كما ترى الشمس مشعشعين على رماد الميت مطربين فعاش ما قد كان بعد دين
كالميت من تحت سفا المنهال

فهذه الاخت وذا اخوها به وقد تقوه زوجوها بالرفق فى التدبير ثبتوها فحين صح الحمل طيروا ما
بحملها فى قلل الجبال

دل على البدر المنير القمر فالبدر والنيران منه فانظروا تدبيرها الاول هذا فاذكر والشمس والشمسان نحو الاحمر
تركيبها الاحمر ذو الظلال

من ثلث والثلث اربع بل من خمس ما لهذا مدفع فالارض من اثنين حين توضع والشمس والشمسان ما يطلع
مثلث بالنفس ذو انهمال

نفوق الاسفل والاعلى كما قال لنا هرمس تاج الحكما قد صار تا فى ذلك الماء فما يترك شيا حل فيه منظلما
يحيى الثرى كالعارض الهطال

فالارض شان بشهب محرق قد جمعت فى ذلك الماء النقى كما ترى صورتها فى المهرق وليت بالمفصح عما قد بقى
كى لا تراها فى يد الاطفال

قفل وقفل جوف قفل محكم مفتاحها الواحد منها فاعلم رخيصة الاصل بدون الدرهم به الى ذلك هذا يرتمى
جهلا بما فيه من الاعمال

فقايسوا الاشكال بالتغيير	وما لنا شخص بالتصوير	يراه ذو الفكرة والتقدير	اضوا من الشمس لدى السطور
بالعدل لا بالجور في الجدال

يعني لا يميل خواطركم الى مرادكم ومن طلب العدل ظهر له الحق

فالطاير ان والثلثة الاول	اذا انتهى تدبيرها نصف العمل	والشمس والشمسان مع ما قد سفل	هذا هو نصف الاخير ذو الدول
فاصبغ منه للبياض تال

فواحد مع واحد علوي	وثالث من شكله نوري	وآخر في آخر ارضي	اصل الجميع واحد بحري
ذاك نحاس غير ذي توبال

كم قايل قد قال قل بلا حسد	ما الحجر الفرد الخفي المتحد	وكلما قلت له زورًا شهد	بصدق ما قد قلته من الفند
وان اتيت الشي باستدلال

كذبني وقال ان الحجر اللغا	جهلا به وقال ما ذا المبتغا	يا ويحه من فاعر تفغرا	بل ويله لما به تذ ترا
ويل طويل غير ذو زوال

انفق ما يعلم فيها جهله	من نوه الله الذي قد خوله	على علوم ما تشاء وعمله	ما مل ان يزرع منها مبتلا
وذاك شي تلف للمال

فاستهلك المال الذي كان معه	وجل ما كان له وضيعه	وباع ثوب عرسه والمقنعه	لانها صناعة مطمعه
فحين زاد الفقر بالعيال

عاد الى ضرب الزيوف والدغل	وحسن الفقر له هذا العمل	فذلك بعد الكيميا قد حصل	منها على مع الزيوف والدغل
يحتال مع كل فتى محتال

لو انه ينظر من قريب	او نعم العلم على المطلوب	او كان ذا عقل وذا تاديب	لم يخل من معرفة المحبوب
اذ ليس عنه احد بسال

سوا الحقير الهين المالوف	سوا العزيز الطيب الشريف	في كل شوق ظاهر مكشوف	يحيى به الفاسق والعفيف
قد خص في الصنعة بالافعال

ما عظيم ثابت الاركان	مربع كابيت ذي الحيطان	ركب في طبيعة الانسان	طبايع تصح في الميزان
ليس كمثل ناقص المثقال

تقلان في الصنعة لست افصح	باسمها لانه يستقبح	كلاهما هذا لهذا يصلح	فمن راى تقلا بتقل يفتح
هما جميعا مفتح الاعال

اذا ماصار

اذا ما صار جميعا واحدا	واجتمعا جمعًا به تساندا	وقد ازالا عنهما اثنى سدا	على حرارات بها تنفا ضدا
مثل دخان القطر بالزبال
واتصلت بذلك الاشياء	بمجلس سمان عمياء	فكان منه الدا والدواء	ونارها والماء والهواء
من بعد تسييل اللطيف العالي
ان احسن الفلاسف التدبير	رايت ماء منهما منيرا	من بعد ما سلته تقطيرا	ان كنت طبا عالما خبيرا
برفع ما انحل من الاثقال

قوله ان احسن الفلاسفة التدبير يعني بالفلاسفة الثلثة الاجزاء الداخلة على الذكر والانثى فصار مع جزين من الثلثة اربعة وهذا هو الحجر الذي اجتمعت فيه الاربعة وهو آبار نحاس والمغنيسيا البيضاء وهي الاربعة التي فيها العشرة وبدخول الثالثة صار الجميع من خمسة وهذا الذي قالت فيه الحكما ان نقصت الكف اصبعا نقصت القوى وهذه الثلثة الداخلة على الذكر والانثى هي التي بيضهما وما اشفا رطوبته هذه الثلثة وسمى هذه الثلثة تساقي الداخلة على الذكر والانثى التمليح وهي الصابغة للحجر المنصبغة به فسما هذه الثلثة مع باقي التساقي المحللة للحجر المدبرة المستخرجة نفسه وبها تدبره النفس الفلاسفة وانما سمته الحكما الفلاسفة لان هذه هي الغذا وهي التساقي مدبرة للحجر في محنه وسماها بعضهم الحكما وواحدها حكيم وهم عنو بهذا الاسم تلك التساقي معنى گفتار او که اگر فلاسفه نیکو کنند تدبیر را بفلاسفه سه جزو میخواهد که بر نر و ماده در می آیند پس بشدند ان نر و ماده با دو جزو ازان سه چهار باشند و اینست آن حجر که جمع شدند در و چهار و آن است آبار نحاس و مغنیسیا سفید و اوست آن چهار که در وی ده چیز و بدر آمدن آن جزو سیم آن پنج شود و اینست آنکه گفتند درو حکما اگر کم گردد از کف یکی انگشت قوت کم گردد و این سه که بر نر و ماده در می آیند سفید میکرداندش و آن دو نر و ماده نشف کردند تری این سه را و این سه را که بر نر و ماده در می آیند تملیحشان خواندند و ایشان رنگ کننده حجر اند و رنگ بذیر نده اند و نام نهاد این سه را با باقی تساقی حل کننده حجر اند و مدبر او یند و بیرون آورده نفس او یند و بدیشان بود تدبیر نفس فلاسفه و از برای آن ایشان را حکما فلاسفه خوانده اند از برای آنکه اینها غذی اند و تساقی اند مدبر حجر اند اندر زندان او و بعضی از ایشان حکما خواندند و یکی را حکیم خواندند و ایشان بدین نام آن تساقیها را خوانده اند
ثم اغسل الارض برد الآثار	من بعد احكام فم الاثار	حتى ترى ما كان في الغبار	كالدر او كالفضة البيضاء

فلك سبع بعد سبع ثانيه	وقد تخلصت من الاهوال	من غير انغال لفلك العاليه	حتى يصير النفس روحا صافيه	والروح نفسا مثل شمس باديه
هذا الالهي بلا اشكال
هذا هو الماء الثقيل المحرق	هو الاثال فاعلمن والزيبق	للجسد الثاني به تعلق	هذا هو الاكليل وهو الملصق
مع الرماد بالرماد والبالي
فالنفس من كرته ذات علل	لو علم الناس بها كيف العمل	حتى ترى نقيه بلا دغل	تعود بالزيبق في لون زحل
والجسد الابيض ذو الكمال

وكيف وجه الجمع والازواج   والتلطف في التدبير بالسراج   حتى يراها جرا كالعاج   مجتمعاً ابيض ذا ابتلاج
من بعد ما كان كلون الخال

وكيف منه ما و يعتصر   فترتقي انداوه وتقطر   فتشرق الارض به وتزهر   اذا سمى الغيب عليها المطر
وذاك من زيبقها السيال

فعاد بعد العقد والتحجير   ادخل في التعفين والتغير   ماء نقيا زايدا في النور   ترجع منه النفس والسرور
بذاكثير الخير ذو الافعال

هذا هو الزيبق في قول الاول   زيبقها الجاري بكل مثل   اسماه كثر وليست بالقلل   كعدد قطر البحر او رمل الجبل
من دون احصائها فنا آجال

يسكون الحب للاجساد   حتى تراها وهي كالرماد   ثابتة للنار في الايقاد   فيظهر الالوان في ازدياد
حتى يرى الصبغ بلون عال

فتلكم المغنيسيا بلا كذب   جوهرة وما سواها مختلب   في ارضك العطشى يرى منها العجب   اذا انبتت ازهارها زهر العشب
بعد سواد الوجه والقذال

فجر الآن بلا توان   حتى يرى كالجلنار القاني   والورد والناسج في الاغصان   في الصبغ او شقايق النعمان
بغير تقصير والا ملال

حتى تنال رتبة الاوايل   وغاية الغاية في الامال   ليس الملوك انفس الاحوال   والصبغ من نفس ودم الغزال
ابا الحسين حاك كالالى

منظوم لفظ للقلوب جالي   كاجلا البدر دجى الليالي   مفصلا بالعلم والامثال   فابن اميل قائل الدرر يالي
وفاتح الاقفال بالاقفال

محمد كاشف كل بال   ومضمرات كل قلب تال   عن كل مصفود من التقرال   وسرها يبدوا من المقال
اتقنه في النظم باعتدال

ثنا على ذي الفضل والافضال   عسى به يظفر ذو اختلال   واعلم بان الله غير وال   في حفظه من غاية ازدال
قصيدة جاءت بلا اعتلال

في سبع ليلات على استعجال   من غير اعياء ولا كلال   فيها حيوة الذوي الاحمال   من الكرام السادة الاقيال
ارخصت فيها كل لفظ غالي

لم اشبها بالوصف للاطلال   وذم يوم البين والترحال   ولا بذم السحم والاباطيل   ولا بمدح ليلة الوصال
ومص ريق طاب كالجريال

من ذات دل حسن الدلال   تغني بعين بقر الرمال   وجيد رئم ليس بالمعطال   ميالة كالغصن الميال
باحسن الاعطاف والاكفال

تزيد في الحسن على التمثال   من شعرها السابل الخلخال   تحكم في الايام كالآجال   دعوت اشعاري بلا اهمال
فاقبلت كالعارض الهطال

قصيدة تعد في الطوال   وهي بلا كذب والانتحال   من حسنها عند الاديب التال   قصيدة مجموعة الخلال
سميتها في مبتدا الارسال

رسالة الشمس الى الهلال تبرى من الاوجاع والاعلال ابدات فيها كل ما بدال	الفاظها كالبارد السلسال اوجاع ذل الفقر والسوال والحمد لله الكريم العالي	عند ذوي الفهم وشلل الال بديعة غريبة الاشكال ذي المجد والالاء والافضال	عند الزعاج الفاعه الاندال من حل ما اشكله الاوايل والحمد لله رب العالمين والسلم

واما اندربي اين قصيده بياورديم تعبير شكلها او را بيشتر دربياني از كفتارها وروشني از شرحها واكرچه در [illegible] از براي درازي وباز كردانيدن سخن يعني او آبيست افسرده وآنست آفرينش او وديكري روانست وآنست آفرينش او اتاماريه ياد كرد كه آبي كه من ياد كردم او رشته ايست از آسمان فرو مي آيد وزمين بنم خويش ورا قبول ميكند وبكيرد آب يعني زمين آب آسمانرا وآب آسمان كرفته شود به آب زمين وآب زمين از براي خدمت اوست وريكش از براي كرامي داشت اوست وباهم آورده شود آب وآب بس بكيرد آب آبرا وكيان بكيرد كيانرا وسفيد كردد وكيان از كيان بدان طلخ خواسته است نفس باروح تا آميزش يابند وبخته كردند ويك جيز شوند هردو بمانند مرمر ونزا آكاه كردانم از كفتار او اندر آب كه از آسمان فرو مي آيد وزمين بنم خويش اورا قبول ميكند وكرفته مي شود آب آسمان به آب زمين بدان آب آلهي خواسته است كه او نفس است وراملك نام كرد ازبهر آنك روحاني است واو از زمين بيرون آمد وبرشد بالا كه آسمان كنبد انا است وكفتار او كه از آسمان فرود آيد بدان باز كشتن او خواست بزمين ايشان واين ملك را كه نام بود تعبيرش كنم از وجهي ديكر تا واقف كردي بر هر دو معني انشا الله تعالى بدو مولود را خواست كه ياد كرده اند كه او از زمين بهوا زاينده كردد وآبستن شدن بدو در زمين بود وآن قوتيست كه علوي وسماوي است كه آب اورا بغايت كرفت به بويدن او مر هوا را كه دروياد كرده است هر كس كه حاصل كردد دروقوت اعلى واسفل ودرو ياد كرد مر قوتش كه شناسد شش الا آنك ما درش آبستن شد بدو در سر خويش وكفت درو حكيمي ديكر كه اوست آن بيضه كه زاينده شد درهوا از لطيف هيولي زمين وكفت درو خالد بن يزيد هذا البيضة الشقراء من خير معدن تصاد فيها لا في السماء والارض يعني بستان بيضه شقرا ابي او را نه در آسمان ونه در زمين او را بيضه شقرا خواند چون شكافته شد وطبعش طبع هوا كشت

ورنگ سوا بنزد ایشان اشقرات بدو نفس میخواهند که در آبست و بعضی از یشان او را سوای غریب متجسد خوانده اند و کفت
ماریه کوند بین بنم خویش او را قبول کند از برای آنک زمین قبول نفس میکند که در آبست و اینست آنچه تفسیر کرده ام از برای تو
بعینه می بینی اختلاف ایشانرا در الفاظ و لیکن معنی یکیست و نخستان همه یکیست غیر مختلف فیه فی الباطن اندر حقیقت هیچ اختلاف
میان ایشان نیست و لیکن اندر ضرب مثل تنغش اند و کفتارشان بهر بعضی مواضع که سوای غریب متجسد بدو اشارت ملح میکنند که از
مرکب بیرون می آید بس از انحلال و تقطیر و اوست که او را رما و خوانند و او برادر نفس است که اظهار الوان میکند و اوست
رماد بیرون آورده از رماد و اینست آن رمادی که در و یاد کرده از میانه اش سرار بندی شعر یا وح من تحدم بیضا و محایل تجدون منه یوما
یعنی بیرون نیاید از برای ایشان از خاکستر بعض ایشان خاکستری که خوشش کرداند تدبیر شانرا و خوب کرداند و عقد کند ابرابس عامند
این کف ماریه که کرفته شود آب آسمان به آب زمین این همان معنی بود بعینه و کفت که با هم آید آب با آب بس بکیر آب ابرا و کیان کیانرا
و سفید کرد و کیان از کیان این همه یک معنیست و مرین هر دو را کفت حکیم که خویش نزدیک یافت خویش نزدیک خود را و و جیی دیکیست
از کفتار او که آب را بکیر دو بدان روح میخواهد و نفس چون بخته کردند بنکار تقطیر و آمیخته کردند آمیزشی کلی و بکیر دهر یک مران دیکر را
از برای آنک هر دو یکی کشته باشند اندر لطافت و روحانیت و این همه آنست که تو دیده مصور در آفتاب که دواند در یکی و یک آفتاب
مغرو و زمینی که در زیر این آب نورانی است و اصل این آب آن دو پرنده اند که در هم بپیوسته اند که هر یک از یشان دنب آن دیکر را
بمنقار خویش کرفته است و اصل این دو پرنده ماست بنزد تمامی و پری و کال و اوست مغنیسیا و ابار نحاس تمام بس هر چه بر تو بکذرد
از نامها و شکلها و مانند کیبها و صفتها و شکوفها و کبریتها و زرنیخ و زیبق قنبار و سر سیاهی و سفیدی و سرخی و هر تری از سرکه و شیر و آبی
و خونی و بولی و زهره و آنچه بدان ماند بدان همه اشارتها باین آب آلهی کرده اند و به مرغی و بهر بلندی و فرو دی و آنچه بدین ماند اکنون
اغاز کنیم بشرح قصیده آب ورقی و ارض نجمی کفت محمد بن امیل که آورده ام این قصیده بشرح این اشکال و صورتها که یاد کردم از برای
تو که مرسوم بود اندر بلاطه که در کنار حکیم است و او نشسته است در بن پای خویش که از برای خودش بر آورده است و علم و حکمت
خود را در و نهاده و برانک شرح کردم بیش از ین قصیده بس چنان دیدم که شرح کنم تفسیر آن شکلها و صورتها و بکمال رسانم آنرا بروشن ترین
بیانی و برهان بکویم بر درستی آن از کفتار حکما پیشین و بسط کنم سخن را بر جمله آنچه بدو احتیاج افتد از آن صورتها و شکلها و بران اصلی که
همه از و نید و بر آنچه کواهی دهد از تدبیر و رنکها و غیره بس بدرستی که این شکلها آنست که حکیم رسم کرد و اصل حکمت است و همکی تدبیر او
لیکن سر جمله ایست محتاج بیان بشرح بسیار از تفسیر و تمثیل و الوان و نامهای که ایشانرا باشد در میانه کار و در هر پایه از تدبیر
اکنون آغاز کردم بشرح بیداو بسط کردم تا بیاید در اوراقی چند و سخن را دراز میکردانم بر حسب آنچه رسم حکما پیشین بران رفته است
تا خداوند فهم را یقین و درست شود و روشن کردد آنچه بر دیکر پوشیده است و در و بیان کردم آب ورقی را و رنکش را و آنچه
حکما بدان نامش خوانده اند و ارض نجمی یعنی چون ستاره روشن و بدان نامش از آن خوانده ام که یاد این هر دو بسیار کردم
و صفت آنرا و رنکهای آنرا اغاز آب ورقی و ارض نجمی محمد بن امیل قدس الله سره کفت که این شرح و بیان شرحیست بی رنج

وصد

وصد و اینجا تفسیرش کرده ام بنثر چنانک بیان کرده ام بنظم بدان ای برادر اطال الله بقاک و ایدک بعونه که این شکلها و صورتها که من بیان
میکنم آنست که حکیم رسم کرده است اندر جایگاه خویش چنانک یافته ام اندران سنگ نکاشته که یاد آن پیش از پیش رفته است که کردم از و
چیزی و نه افزودم بر و چیزی از آنچه حکیم رسم کرده است در بلاطه آن ده شکلست یک نیمه بدرو قربست و آن دو پرنده و دایره که بطلوعاتشانست
بس آن پنج باشند از نیمه نخستین که پیش از آن عمل نیست و آخر این نیمه آغاز عمل تقطیر است و تهذیب و بیرون آوردن نفس از جسد در آب روحانی
و این جسد حجر ایشانست که مرکبست بس تقطیر آب تنها جدا کانه بس این آخر عمل نخستین است که آب ورقی نقی است و از نیمه دوم سنگ پنج شکل
دیکرست بدانچه دیده ام که رسم کرده آن سه بالا بین اندیکی آنک یکانه است و دیکری آنک از دو است که آن صورت دو است در یکی که آن
صورت آفتابیست با دو شعاع فرود آمده و دیکر صورت آفتابیست مفرد فرد و نزدیک شعاع که آن صورت یکی در یکیست و اندر نشیب او که
اسفل سنگست صورت دو در یکیست او ست که او را عالم سفلی خوانند بس آن سه بالا بین صورت آب آلهی است روحانی که نفس در وی کرفته شده است
آن نفس را زر خوانند و این آب آلهی را بهر تری که در عالمست خوانند از سرکها و شیرها و بولها و روغنها و شکوفها و خونها و منی از برای آنک در و
حیوانیست و او را بجمله رنکها و شکوفها بدان نفس حجر میخواهند که در آتش برادر دندو آن از برای تلون اوست در تدبیر دوم و این آب باران زنده
کننده میخوانند مر عالم سفلی را و این همه آب ورقی نقی است که او زر حکماست که او را مرسی خیر کثیر خوانده اند واما عالم سفلی جسد ایشانست
و خاکستر سوخته که او را آرس خوانند که بدان هر دو باز میکردانند نفس که انمایه را و ایشان هر دو یکی جسد مبیض است یکی رما و النفس المحرقة و نفس
زر حکماست که او را میکارند در زمین سفید نجمی سیم کون کانی نهاد تشنه و او را زمین سیم خوانند و زمین مروارید و زمین زر بدین همه جسد مکلس
خویش میخواهند سفید کشته و این آب مثلث است آن آفتاب نکاشته بدو شعاع و او صورت دو در یکیست و دیکری آفتاب با یک شعاع است
صورت یکی در یکیست بس آن سه باشند و او آبیست در سه طبیعت آبست و هوا و آتش و زمین سیاه در زیر اوست که او عالم سفلی است از دو چیز آمیخته
و او صورت دو است در یکی که آن زمین است از دو جسد و آن نیز پنج باشند که آن دایره است که بمانند بدر است در شکم او و از و بد و صورت
ماهست و دو شعاع و شعاع سیم فرود آمده از آسمان بذیره کرد و زمین بر آمده بس و زیر سه جزوست نخستین که بر جسد ثانی در می آیند که از مین ایشانست
از عمل قربست که او اول عمل دوم است که بس از زوی بود تحمیر که او را عمل ثانی خوانند و آفتاب مثلث آب مقسوم است بر سه قسم و این مثلث از
برای تبیض است که تبیض دوم است بس از تسوید دوم که تسوید نخستین است از عمل دوم از برای آنک زمین سفید ایشان
سیاه کرد و بتر و در آمدن این آب بدو یعنی بران دو جسد بس سفیدشان کرداند و این تبیض دوم را حکما تبیض نخستین خوانند از برای آنک
او اول عمل دوم است که بس از و بود تحمیر باقی که تشنگی بخش باز مانده از نخش از آب ایشان و ایشان می افکنند تدبیر نخستین را همکی که از تحلیل است
و تقطیر و بیرون آوردن ارواح از حجر ایشان بس از جفت کردن و آمیزش تام دادن بار نخستین که بیش از آن تدبیر نیست وخوانند عملی را که
تبیض دوم است که آغاز عمل دوم است عمل نخستین و خوانند عمل نخستین را که بیاض دوم است که عمل دوم است عمل نخستین و تحمیر را عمل دوم
خوانند و تبیض را عمل قربی خوانند و تحمیر را عمل شمسی فهم کن جایکاه همه کید و حیلت کریها و مغالطات حکما در الفاظشان و آن آنست که چون
مرکب کرد و این اقسام سه کانه از ین آب ایشان که تدبیر کرده شده است بر زمین سیم کون ایشان همه عمل کردند در زمین و آب که بر وی در آمد در سیاهی تیر

سوا غریب متجسد
سوا الکل الغلبه
الاخ النفس
ماء آلهی
یاران زنده کننده
اخر عمل الاول
تسوید ثانی
مغالطات الحکما

گداخته گردند پس همچنان تدبیر کرده شوند چون تدبیری که میکنند بر عادت که آن تعفین است مر جسد را بر آتش حضان لطیف نرم صد و پنجاه روز
و از ایشان صد و بیست روز باشد که بیاض در شتا در روز و آن ستوده نیست بنزد ایشان و آن دلیلست بر فزونی گرمی و نخستین بنزد
ایشان ستوده ترست و بهترین مر آتش است از برای آنکه او دلیلست بر اعتدال آتش و نیکویی تدبیر مر چه بیش ازین اندر لیل بود بر سختی
گرمی و آنچه از باقی ماند که آبست که آن شش بهره است که آنرا اصباغ خوانند و آب سرخ و خون و بهر سرخی که در عالمست و اگر چه ایشان سفید اند
اندر ظاهر و لیکن سرخ میکردانند و سرخی میکنند و عمل دوم که تبیض و تحمیر است مانندهترین چیزهاست بعمل نخستین پس باشد که حکیم جمع کند هر دو عمل را
در یک سخن اگر چه بر یکی باشد اما بدو هر دو عمل را یاد کرده باشند پس مشتبه کرده بر آنکس که آنرا بخواند پس چون سیاهی در و ناپدید گردد باز آید سفیدی
بنزد آن پس بخورانید زمین خویش را بدان شش بهره که باقیست و این دو رنگ که اندر مرکب پدید می آید ایشان بر شمار آن زعفران بند و دوم آن
ثلثست که از و بیرون آمدند که یاد کردیم از برای تو که دلیلست بر اول تصعید که دیده نگاشته اندر سقف [illegible] بر باد آنچه در بابهای ایشانست
که بابهای ایشانست که از برای تو یاد کردیم پس این همگی آنست که در بلاطه بود و بشستمش چنانکه دیدیم و یافتیم و قیاس او کردیم با علمی که در رسایل
ایشانست تا بشناختیم معنی را که حکیم بدو اشارت کرد از علم خویش که از برای ما بنگاشته است مصور کردانید تا بفهم جوینده نزدیکتر بود و اصل این
دو که تمام عددست آن چهارست که نری و مادهاست و آن سه که خواهران او یند و این سه را تلمیحات خوانند و چون ازین هر سه دو در اند که
نخستین اند بر نر و ماده و تلمیح نخستین را نر خوانند و ماهی است پس او را هوا خوانند از برای آنکه او چون در آمد بر تلمیح دوم نر گشت بدین
تدبیر پس شدند دو نر بر یک ماده پس در آمد تلمیح سوم تازه و او ماده است پس بشد همه چهار دو نر و دو ماده و از ایشان بیرون آمدند ده رنگ و این
ده عدد اند فهم کن پس اول عدد و تمام یکیست با چهار که بشماری ده باشند ظاهر آن و اندر باطن چهار باشند پس بدین عدد بکمال رسید مغنیسیا که او را بار
نحاس خوانند که از چهارست پس ده گانه اندر چهار ند و از ایشان بیرون آیند این چهار طبایع که زمینست و آبست و هوا و آتش پس پیدا شد از ایشان
همه مخلوقات فهم کن آنرا و هوایی بود یافتند گیاه را و گشتست بالایی گیرد بهوا پس از برای آن بالا کشید و دراز شد و همچنین چون هوا مصلح است میان
آب و آتش بگرمی خویش و تری خویش پس او خویش نیز و یکیست با آتش بگرمی خویش و با آب بتری خویش پس از برای آن گفتند که میان آب و آتش
مصلح هواست و روحها از لطیف بخار آب همی باشند و از برای آن گفتیم شما که مولودی که حکما راست در هوا زاینده می شود و بنزد بر شدن با نبیق
و از برای آن آب را زنده گردانند که گردانید مر زمین ایشان را و فرزند ایشان را که در زمین ایشانست که نفس است که در جسد ثانی است
بنزد باز گشتن او بسوی آن زمین در آخر عمل و بدانکه هوا که استاده است میان آسمان و زمین که از وی و جیوه همه چیز کار روند و است
و گذرنده بر جمله طبایع سه گانه بدانچه از ایشان پیدا شد و بدانچه ناپیدا شد که زمینست و آب و آتش و هوا می گذرد بر ایشان در حال استقامت
و صلاح و او گرم است و تر و همچنین نفس بیرون آینده از جسد ایشان که بدو بود جیوه او پس از مرگش و همچنانکه هوا جیوه همه چیزهاست همچنین بود
آب ایشان که سر عمل ایشانست و کلید او و جیوه جسد مرده ایشان که زمین ایشانست که زمین مقدس تشنه ایشانست و همچنانکه هوا گرم
و ترست همچنین نفس که در آب ایشانست گرم و ترست و آتش حرارتست و آتش حایل یعنی باز دارنده از آنکه نظر در و بگذرد
و تری آب ایشان که او آبست که می او مر نفس راست که در دست و آنچه کسب کرده است از درازی مجاورت و مر آتش را از آتش

پس بشد

پس بشد و اگر چه نبود هوا بحقیقت هوا شد یعنی بمنزلت هوا در گرمی و تری و اندر فعل مانند او و ایشان بیفزودند در پس از آن که هوا شد
بتدبیر از تکرار گرمی بر او پس بشد گرمی او سخت گرم پس بدو می سوزانند چیزهای خویش را و بدو سیاه میکردانند که او چنان شده است
که کردار او کردار آتش است از سوزانیدن پس از برای این او را آتش خوانند بسبب کردارش نه آنکه او بحقیقت آتش است
و لیکن بمانندگی بکردار اوست و همچنین گفت هرقل ملک درین هوا که ایشانراست که او هواست و نه هواست و گفت اندر آتش
ایشان که بیان کردم از برای تو که آن چیست و آتش نه آتشیست که مردم راست چنانکه حکما گفته اند و آنکه بوی گرفتن مر هوا را در خود
کشیدن و روح را با خود کشیدن از هوای عالم است پس بدو بود جیوه ایشان بعد از توفیق خدای تعالی و همچنین نحاس حکما استنشاق
میکند روح را از رطوبتی که ایشانراست پس قبول قوت میکند از و پس فزون میکرد و آن نحاس بلندی شود و اماس میکند چنانکه همه
چیزهای که قبول زیادتی میکنند و بدان که بو مدن هوا قوی میکرد و روح و از و بود جیوه او یعنی بدین نفس چه میخواهیم که از لطافت و تنکی
و انبساط در مثابت روحست و شد بانچه اکتساب کرد از تنکی و لطافت و بسیاری حرارت در مثابت آتش یعنی در قوت آتش و سوزانندگی
و همچنانکه نه اگر نه جیوه را از هوای که جیوه همه چیزست از حیوان و نبات و بدو بود افزایش و بالیدن و مانند جیوتی آنراکه در آمد بدو
پس زنده گردانید آن چیز مرده را پس از مرگش و همچنان گفتند حکما که آب را هوا گردانند تا بشود با جیوتی که در دست جیوتی تا نه در روحی
آنرا که بدوی در آید چون از آب جیوه همه چیزست از هوا نیز جیوه همه چیزست و جیوه بخش همه چیزست و هوا از آبست و او از و جداست
و بدو بود جیوه همه چیز پس بدان این تدبیر را و این معنی را و بگذار آنچه غیر ازین است که بنیت حیوانیا نرانه آنراکه از نبات سخن گفتند
و یا از حجرهای مرده فانی بمانند این تدبیر بدرستی که آنها که بر غلط بودند زیان زده شدند و آنها نیز که ابطال قول ما کردند پس آنست ماء جامع
و هوا را که دارد عن سایله و نار حایله بدرستی که داد دست علم او و عمل او و غذای دهنده و متانت آن آنست که ایشان آب خویش را
جسد گردانیدند پس حلش کردند پس از ثبات مر آتش را یعنی ثابت شدن او بر آتش و فرار کردنش از تو تنها و حرارت پس حلش کردند
تا بشد باز آب پس بگردانیدندش بتدبیر آتش و بالا رفتن او بهوا پس هوا زیادت گردانیدندش بتدبیر پس بشد گرم آتش غذا دهنده و سوزانندگی
قوی او را آتش خواندند بکردارش پس بشد در این چهار طبایع راز و بدو زاینده شد و آتشی کردند و دشمنان درین آب یعنی آتش
با آب ساز گار شدند در وی یعنی درین آب نگاه و از برای آن شد این نفس جیوه آنرا که بدو در آید و روح را بوی گرفتن مر هوا را بسیاری
تصعید کرد آن تقطیرست و بتکرار او بران و بشدند آن هر دو آتشی ملک سخت تر از آتش اندر گرمی و سوزانندگی از آتش و اینست تدبیری
پوشیده شد بر عالمیان و گمراه شدند گمراهی دور چون شناختند حجری ما که تدبیر کرده شد بدین و به این تدبیر حاصل شد درین آب قوه اعلی
و اسفل چنانکه هرمس فرموده سلطة علی الاعلی و الاسفل فعلت العجایب یعنی مسلط شد بر اعلی و اسفل پس عمل عجایب کند یعنی کاری کند و خلق
آن کار نیز کند چون سیاه کردن و سفید کردن و سرخ کردن و سخت گردانیدن و نرم و تر گردانیدن مر خشک را و آنرا او که رماد است
که بیرون آورده شد از رماد و با جسد ابیض ایشان که جسد ثانی است که او را ارض مقدس عطشان خوانند و رمادی که خمیر ذهبست و ذهب
آب ایشانست و آب ایشان خمیر اجسادست و اجساد زمین ایشانست و خمیر او این آب الهیست و رماد او خمیر ستادهاست [illegible] حکیم [illegible] خویش

انفحه خوانده است یعنی پنیرمایه که از عقد کننده آب ایشانست و زمین ایشان که جسد ثانی است و آن اکلیل غلبه است و او را
زر خوانده اند با غایت سفیدی که او راست و او را آب ورقی گفته اند بقول خویش که درآمیز زر را با زر یعنی درآمیز آب را با رماد و از
برای آب ایشان و رماد و جسد ثانی بیض گفت هرمس بفرزند خویش طاطای فرزند بکار زر را اندر زمین سفید سیم گون و نگوردش
و او آب حیوة و هرمس نام کرد آب سفید ایشان را زر از برای آنک نفس رنگ کننده در و پنهان است یعنی در آب ایشان از برای آنک او چیره
شده است بر نفس برنگ سفیدی خویش و جسد سفید ایشانرا که سیم گونست زمین سفید خوانده است و ترا می آموزم که من استدلال کردم
بر شناخت بدر بصورت قمر از انجا او را بنزد بدر نگاشته بود از برای آنک و با اوست و اندر مجرای اوست و او را دلیل کردانید بر بدر یعنی
ماه نو را دلیل بدر کردانید و اگر صورتها نو نگاشتی معلوم نشدی که دایره چیست که آن صورت بدرست پس بدر دلالت بماه نو کرد
که هلالست و قمرست و این دایره که بدرست او قمرست بهنگام بر شدن که از نو و کمال بدین همه حکیم تقریب علم خواسته است و بتدریج تنقیه است
گران ابار نحاس تامست و او دست حجر کرد او دست حجر پس بدان دانستم که اصل علم مکتوبست و بدانستم که آن دو مرغ که نگاشته است چنانک
من نگاشتم از برای تو تا بدانی آنرا و بران واقف شوی و بسوی او بنگاشت بدر را بدانستم که آن مرغ از و زنده و آن دو فرع اویند و اصل
آن هر دو است که آن دو از و بوده اند و او همه است و آنچه از آن دو بیرون آید دو بخار که سر هر یک بنزد دم آن دیگرست چنانک دیده ای
و آن آنست که حکیم او را دلیل بران دو کردانید چنانک ماه نو را دلیل کردانید بر بدر تا دانسته شود که آن دایره بدرست و آن دو مرغ که در هم
پیوسته شده اند ایشان هر دو از بدر اند و بدانستم آنچه حکیم بدان اشارت کرده است از برای آنک قمر صاحب رطوبتست و بدان که
این دو مرغ پرنده ایشان نر و ماده که حکیم بدیشان اشارت میکند چون جفت کردند و با هم بسته کردند چنانک دیده صورت کر ایشان
هر دو در هم آمیخته شده و در هم پیوسته و بسته شده و یک چیز گشته اما او دو چیز شان نگاشت بر صورت جمع و پسکیشان پس ایشانرا صورت
کرد نهاد و نگاشته و پدید کرد که دو اند تا بدانیم که این یکی از دو است با هم گرفته شده و یکی شده و از یکی بوده و آن یکی که این دو از و زنده آن قمرست
بوقت کمال نور و هر یک ازین دو مر آن دیگر را بگرفته است و آنک گشته است و پاینده و پای بر جای و جاوید او نرست که بگرفته است
ماده را که پرنده است که هر دو بال او درستست پس آنک پرنده است قصد کرده است که بپرد و پر بریده را با خود ببرد اند و آنک پر بریده است
و دو بال ندارد بگرفته است پرنده را و آن جفت آخر عمل نخستین و پرنده را باز داشته است از پریدن و با خود بنشاندش هر دو بسته شدند
و هر یکدیگر را بگرفتند و نر اوست که بال ندارد و اوست که بر زبر ماده است و ماده اوست که دو بال دارد و از برای آن گفتند که بنهید ماده را بر زبر
نر تا بر شود نر بر زبر ماده چون در شود بهرین دو سه جزو که بر شمارد و بدرود با الله بشوند پنج اما هر یک ازین سه گانه که در شود در روزگاری که او را
مرتبه او راست از تدبیر و اینجا بیکبار در نوردند پس چون بکمال رسند و نخستین با سه پسین و همه بسته کردند یکی شوند پس آن دو نخستین ابار
نحاس غیر تام اند چون در شود بدان دو سه دیگر و سفید کردند آن دو بدین سه بعد از سیاهی که پدید آمده بود بر ایشان که نر و ماده اند او را
ابار نحاس تام خوانند و مغنیسیا نیز آنچه آمیخته کرده از آمیزش آن دو پس از آن سه گانه اندر تعفین ایشان از نر و ماده بدو زنده و بدان دلالت کنند
حکما و چون این دو مرغ جمع آیند با آن سه گانه یاد کرده بعضی ایشانرا جفتان نام کردند و بعضی ایشانرا غذی خوانند و بعضی ایشانرا تسقیها و بعضی

خواهران

خواهران گفتند از برای آنک از و زنده پس پنج شدند و این تسقیه را تلیح خوانند از برای آنک مصعات اند و بیضات اند در حجر او او را بصلاح
آورنده اند و خویش کردانند و رنگ کننده او زنده و رنگ پذیرنده از و پس آنان او را حجر ابیض خوانند مغنیسیا و شهبا و بیضه و طلق و زجاج و ابار
نحاس تام و حجر اسطیس و سطریطس و رصاص اشمیت و این همه اسامی چیزهای سفیدست از غایت سفیدی و از ایشان بعضی او را خاکستر سفید همه
خوانده اند از خشکی و این بجهت که دریشان حکیم ارس میگوید بملک تیودرس که ان نقصت الکف اصبعا نقصت القوة که اگر از کف دست یک انگشت
کم کردد قوت کم کردد و اندران مرقوس یاد کرد اندر مخاطبه خود یا سقفیا ان نقصت الکف اصبعا تبین الوهن فی الکف گفت اگر یک انگشت کم کرد اندر
کف ناتوانی پدید آید بدان اشارت میکند بنر و ماده و بسته شدن هر دو با آن سه تسقیه یعنی کم مکردانید مرکب را اندر عقد چیزی از پنج گانه
اندر تعفین و اندریشان گفت ارس بملک ان نقصت منها شیا کان دم الغزال ناقصا یعنی اگر چیزی کم کنی از و خون آهو کم کردد یعنی آن سو صبغ میخواهد
و بدین سه گانه که درمی آیند بدان دو اریبانوس سراربندی گفت علج ثلثا لا تزد ها رابعا یعنی سه بار تلیح کن و چهارمی بر ایشان میفزای و در ایشان
ذو النون مصری قدس الله سره گفت حتی اذا کلتها ثلثا لم یخش من فعالها التباتا یعنی چون بکمال رسد آن پنج قوت کف تام باشد یعنی قوت
صبغ و بدین مثلها بیامدند پس این حجر حکما کامل از پنج است که از و بیرون آید رنگها و شکوفها و بار و بارانها و اینست بیضه که درو ست
جمله آنچه در بایست است و او بحر ایشانست بدر زر است و مادر الوانست از برای اینست که نام کردند این حجر را پس از سفیدی دوم او زر
و آن آنست که چون بسته شد زرش خواندند و گفتند که زر ما زر عامه نیست و او را خواستند بگفتار خویش پیش از تلیح که تبییض بعد از آن سیاه شد
یعنی نر و ماده که سفید کنید زر را و این نخست که سه وجه دارد و وجه نخستین گفتارشان که سفید کنید زر را پس زر مرکب نخست است که از نر و
ماده است از برای آنک او سیاه شد پس از آنک ماده او را سپید کرد و بر زبر او آمد برنگ خویش پس هر دو سیاه شدند و آتش ایشانرا سیاه کرد
در تدبیر و این سواد نخستین را آتش خوانند از برای آنک نر کشتن کرد با ماده و آن دلیلست بر درستی مزاج و قبول کردن هر یکدیگر را و بدان
نسبت کنند بهر نامی از سیاهی چنانک سیاهی دوم فحم جبل شان خوانند و قیر و سرمه و تلیا و نمک قلیا و مرتک زیبق بیرون آورده از قنبار [illegible]
نفس است که بیرون آورده شده است از رماد و رمادی که می ماند پس از آن اوست آن ثفلی که ما محتاج بدو نیستیم و محتاج نشویم و نام نهادند آن
رماد طابع را از رماد و طلق و زجاج و آب نقی پیرش خواندند از برای آنک او پاک شده است و بیرون آورده شده از ظلمت نفس و سواد سواد
و دور کردند از و خبث او را که ارضیت خبث اوست و او سیم است بنزد ما و خواهرش یعنی نفس روح که درو ست آنرا آب مصفی خوانند
از اثقال و وجه الثانی از گفتارشان که سفید کردانید زر را آن تدبیر نفس است با آب روحانی تا شکافته شود و چیره کردد نر بر ماده و هر دو
سفید کردند که ایشانرا رخشندگی باشد و تا بعد که روحانی کردد نفس چون برسد بدین حد از سپیدی و تدبیر پس بشد لطیفتر از آنچه بود و بشد
روحی بهجوان روح که بدو تدبیر کرده شد و تهذیب کرده و نام نهاده شد آن روحی که در شکم او پنهانست آب نقی و آب الهی و به همه تدبیر او وجه
سوم از گفتارشان سفید کردانید زر را بدان سفید کردن جسد ثانی خواستند که زمین ایشانست پس از اجزا در آوردن سه گانه نخستین هر دو [illegible]
نخش و پدید آمدن سیاهی بر و پس گفتند سفید کنید زر را بدین کلمه این سه وجه خواستند اما اندر یک کلمه جمع کرده باشند پس ایشان این سر را نخوانند
از زر نخستین رد و نفس بیرون آورده اند و پس از کمال حجر با خلاطش زر خوانند و آن زر حکمات بحقیقت که در و هرمس یاد کرد

که بکار بید زر را در زمین سیم گون بس زمین سفید سیم گون اکلیل غلبه است که رماد ست که بیرون آورده شد از رماد و جسد ثانی ایشان
نیز میخوانند که ایشان در رویکار نند زر خود را و این زر چون سفید کرد و بس از سیاه شدن و چون بگویند در کتب خویش بر تمثیل تشبیه بیرون
آورید نمک قلیا را بدان حجر خویش را خواسته اند نیز و سیاه شد که و نمک آن رماد خواسته اند و نفس نیز در بعضی جایگاهها که از وی بیرون آورند شن
بس مردمان بشدند در بی آنک میخوانند در کتب ایشان که متافرانند و نمک قلیا بیرون می آورند قلیا و رنگرزان و بدو عمل میکنند و فلاح نمی یابند
در چیزی و بدین امثال مردمان را مشغول کرد اند تا بند از معرفت حجر ایشان و بدانک این سواد و نمکی صبغ است باز میکرد و بس از آن که بنهان میشود
سفیدی بر روی سنده میکرد و نمکی رنگی و آن در آخر تدبیر است بس از فراغ از تقطیر و باز گشتن آب بزمین ایشان از برای آنک ایشان می برند
این صبغ را بتر بیهای که غذای او بند در اغاز و در انجام و بآتش چنانک پرورش می یابد دانه که اندر زمین کشته زار خویش بآب و آتش طبیعت
تا ببالد و برورده شود و رنگین کرده در کونها بس می بینیم آن عصفر را که رنگ در وی است از بالا بیهای او و همچنین گفتند که زر را سیم کردانید
تا سیم گون کرد و بدان تبییض خواسته اند بس گفتند بس از سفیدی نخستین او که آنرا تبلیغ خوانده اند و بسته شدن همه سفید شده که سیم را
تنک کردانید یعنی حلش کنید تا باز آب کرد و بس از آن که جسدی سفید شد تا نفس را بیرون آورید که کبریتهای اوست که صبغ اوست و او را صمغه
خوانند و سر یشم زر بس بیرون آید بس از تعفین و بس از تحلیل در آب روحانی ایشان بتقطیر و این را نخستین خوانند بس گفتند به بیز بدش آنرا پیر و زنهای
بزرگان بدان قرع و انبیق خواستند و لیکن اینجا نهان داشتند نام او را و گفتند که پیروزنهای بزرگان یعنی ایشان بدان خاکستر می بیزند
و اینجا تدبیر را احراق نام است و بعضی از جسد یاد کردند و گفتند آینه زیرا آینه بس چون بیرون آوردند آن نفس را از وی و حاصل کردد در آب
روحانی که آن روح رطوبت تدبیرش کردند بآب خود ش بتصعید تا تهذیب یافت بتدبیر در تقطیر و صافی شد و باز گشت و روح شد با روح
ترکیب دش ترکیب کردانیدند و بدو ش حل کردند بس از آن که جسد بود ثابت باز کردانیدند ش نفسی بتعفین و تحلیل بس حیلت کردند در بیرون آوردن
او از جسد او که ضابط و نگاهبان اوست بر بنا بیدن و حل کردن مر جسد را بس آرام گرفت در آبی که از شکل اوست و تهذیبش کردند بتدبیر تا باز
کردانیدندش روحی بس بنیر دان کذر کرد و بهن باز شد اندر اجساد با روح که او را حکیم خوانند و سر بس مدبر خوانند ش مرا در اکه زینا اند
جسد اوست بیرون آورنده اوست و او را باز کردانند بجسد خویش و زنده کنند او بس از مردگی او به روز ندگی که از او رگ بنود و بدان سبب
کسترده شد و بهن باز شد چون کسترد کی روح اندر جسد نکبود بعقد کردن و ثبات یافتن تر آتش را جسدی بس از آن که روحی بود و آبی بس بکردانیدند
این جسد را و او را جسد ناری خوانده اند بتحلیل نفسی چون دیگر کونش کردانیدند از خشکی بتری بس بشد کرم تر بنیر دان او را نفس خوانند
و خون و سواد و روغن و رنگ و بهر چه بدان مانند و در وی بدید شد قوتی که نبود و آن قوت را چنین خوانند یعنی فرزندی که در شکم مادر باشد و فرزندی
زاده از مادر و پدر رستی که این فرزند پدید آمد ببسیاری کابر شدن بر سوادی فرود آمدن بس حادث شد درین آب مدبر بدرازی تدبیر چیزی
که نبود و در رمز از برای این گفتند حکما اجعلوا اللاشی شیئا یعنی نا چیز را چیزی کردانید و از برای اینست که حجر ایشان چیز نا یکند و جمله آنچه در
دست مردمانست باطل است از برای آنک این قوت که او را چنین خوانده اند و فرزند بدید نیامد در چیزی از حجرها الا درین حجر ایشان
که آن قوت رنگ کننده است بیرون از همه حجرهای ترشان و خشکشان بتعفین و حضان چنانک حادث شد جوجه اندر بیضه نبود اندر بیضه جوجه

وچنانک

وچنانک حادث شد صورت انسان اندر نطفه در دیگر جانوران بس بشد بتعفین و حضان نا چیز چیز بس بکردانیدند این نفس را تهذیب
و تلطیف و تقلیب روحی تا رنگ کند و بهن کسترده شود در اجساد و از برای این گفتند حکما نحن کالانسان له روح و نفس و جسد یعنی نحاس ما
مانند انسانست و او را روحی و نفسی و جسدی هست از برای این حکمشان شد که گفتند سه اندر سه یکی اند و گفتند آن یکی که در وی سه هست
و نفس و روح و جسد که یکی اند و همه از یکی بوده اند و اینست تدبیری که او را تقلیب میخوانند از برای منفصل شدن او از صفتی و اتصال
او بصفتی و از حالی بحالی و از چیزی بچیزی و از ضعف بقوت و از غلیظی بتنکی و لطافتی چون بر کشتن نطفه بتنهایی اندر رحم بتدبیر یکانه طبیعی
از چیزی بچیزی تا باز کرد و انسانی کامل چنانک نهاد اصل او بر آنست در اول و منفصل شدن او از چیزی بچیزی بی دخیلی که بر وی در آید غیر از
خون حیض که در مانند او پدید شده است و از وی بود غذای او و همچنین بود بیضه بی آنک در آید بر وی چیزی که نه از وی بود بر کرد از حالی بحالی و منفصل
شود از چیزی بچیزی تا باز کردد و فروج شود چنانک بر وی بود در اول او و اصل او و همچنین نطفهای جمله حیوان و جمله تخمهای گیاهان تعفین کرده شوند
و در آید بدیشان پوسیدگی و تباهی بس باز کردد و دانه شود بمانند آنک اصل او بر آن بوده است و همچنین معدنیات غذی نپذیرند بل باز کردند
بمانند آنچه بر آن بوده اند در اصل خویش بگردند از آن بغیر از آنچه هستند بر اینست تقلیب و تفصیل که می شنوی در کتب حکما تفصیل آنهای بسیار
رنگکار تنک چنانک بسوی او شده اند بسیاری از مردمان در شعور بیض و مرار و خون نهم سخن حکما نمی کنند و نام نهادند خداوندان معدنیات
کبریت خشک سوزنده سوزاننده را نفس همچنین خوانند زرنیخ را نفس گفتند اندر ظاهر از گفتارهای خویش که کبریتها و نفسها را نخواستند حکما که و
کردم از برای تو از حجرشان که بری کردد در تدبیر از حالی بحالی از برای نفس خویش و نام نهادند این نفس را کبریتی و کبریتهایی و جسدهایی و همچنین
نام نهادند جسد ایشان را بکبریت احمر بدرستی که آن این نفس است که محلولست در آب ایشان که او را کبریت ابیض خوانند و آن نه کبریت عامه است
و لیکن کردار کبریت میکند بدرستی که حکما بیشین همه نصیحت کرده اند مردمان را بگفتار خویش که کبریت کبریت عامه نیست از برای آنک کبریتها عامه
می سوزند و می سوزانند سوزانیدن فساد و سواد و ایشان و کبریت سفید حکما می سوزاند سوزانیدن سپیدی و صلاح و سوزانیدن حکما همه سپیدی است
و کذشت مرا در گفتاری که تو بر آن واقف شده در کتابی از کتابهای من که او را مفتاح حکمت عظمی خوانده ام و میخوانند این سه زیبق را که در می آیند بر تو باد
شب و نطرون و قلقند و از برای این گفتند شبیه و نطرونیه و قلقندیه و ایشانند که تبییض مرکب میکنند و رنگش میکنند و رنگشان میکنند و از برای
اینست که حکما گفتند که حجر را از بیخ است و راست گفته باشند از برای آنک بدان نزدیکند و این سه زیبق گفتند و اگر گویند از یکیست راست گفته
باشند از برای آنک همه از یکی اند و همچنین اگر گویند از نه است و فزون از آن که در آید بر ایشان که از ایشانست و بدیشانست در اندر در آب
تدبیر در تعفین و تقلیب و تحلیل و آنچه فزون از آن باشد ایشان راست که گویند در آن و از آنچه در ایشان هست از الوان و قوتها و طبایع و مزاجها
و از برای این گفتند که ده گانه از یکیست و اندر آن یکی ده است و آن اقسام علوی سماوی یعنی ده آفتاب ایشان او شعاع است و آفتاب مزاج ایشان
شکوفها اند که ایشان را لقب کرده اند بمانند که بشکوفها و کلها و گیاهان یعنی شکوفهای حجر که نفس است و آن صبغ است و آنچه بدان مانند و از برای این این نفس را
نفسها خوانند و صبغ و کبریت و کبریتها از برای بیرون آمدنش از این خلط که او منفیات بس از تعفین و بس از حل شده که او چیزی بس از چیزی اندک
اندک و بیرون نیاید این نفس از حجر در یکبار بلک بیرون آمدن او اندک اندک است شد چیزی بس از چیزی بس این نفس را از برای پاره پاره شدگی او نفسها خوانند

رشکوفها خوانده‌اند و رنگها و خونها و روغن و روغنها از برای بیرون آمدن بروح اندک اندک چیزی که بس از چیزی بتدریج و بالا برآمدن او بهوا او را
نفوس خوانده‌اند و روح و ارواح خوانده‌اند از برای آنک لطیف شد پس در وقت روح شد و لطفش بس از آن که نفس بود و بس آن روح را که بدوش
بیرون آورند از جسدش و بدوش تدبیر کردند روحها نام کردند و او خود یک روح است و یک نفس بس از برای بیرون آمدن روح با نفس از جسدی که
ابار و نحاس و مست و اسرب خوانده‌اند و تنغیسیا از برای بیرون آمدن روح با نفس چیزی با چیزی چون درآمدنش و او روز بر نفس چیزی بی‌چیزی او
و آب تدبیر نام نهاده شده و جهار او خود یکی وحست و همچنین خوانده‌اند جسد را اجساد هم برین معنی از برای آنک اجساد تر و ماده‌اند که در هم پیوسته شده‌اند
و بسته شده و آن سه تسقیه که ایشان را غذی خوانده‌اند و تبلیع نام کردند نطرون و شب و قلقند و رماد و همه سفید و ریک و بر خشکی و آنچه بدان ماند چون
بسته شدند با نر و ماده و ایشان از و یند و از اصل او و یک اصل‌اند و این سه نر و ماده را خوانده‌اند از برای آنک مذکر شد پس بشد در میان ایشان ماده
پس درآمد بدین دو نر و ماده یکی ماده دیگر پس بشد همه جهار دو نر و دو ماده کامل شد خانه با جهار دیوار و درآمد بر ایشان ماده دیگر از تبلیع و کامل شد خانه
با جهار دیوارش و سقف و اینست حجر کامل از پنج پس بشد بر آن پنج جسد و او خود یکیست از برای آنک از یک چیزند و همچنین گفت حکیم که ایشان سه
ترکیب‌اند و هر ترکیبی عقدی و کرهی اند بگفتار خویش این سه جزو خواسته است که بسته شدند با نر نخستین و ماده پس بود این همه صبغی که مطلوبست
و آنچه امید داشتنیست و از ایشان بعضی اینها را سه زمین خوانده‌اند نخستین را زمین لولو و دوم را زمین سیم و سوم را زمین زر و نام کردند روح
و نفس را که ازین خلط بیرون آمدند زرنیخ زرد و زرنیخ سرخ بدین زرنیخ سرخ نفس میخواهند که رنگ کننده است و همچنین نفس را کبریت احمر خوانده‌اند
و روح را زرنیخ زرد از برای آنک روح سفید میکند نفس را و چیره کرد و برو برنگ خویش و نفس را نحاس خوانند و اوست دخان ثقیل یعنی
دود گران سنگ پس از برای آن روح را زرنیخ خوانده‌اند از برای سفید کردن او و نفس را که نحاس ایشانست که جسد ایشانست و همچنانک این روح نفس را
بر میگرداند و سفید میکند چنانک زرنیخ عامه نحاس را سفید میکند از برای این ممکن شد ایشان را که روح را زرنیخ خوانند و ممکنشان شد که گفتند
جسد و اجساد و نفس و نفوس و روح و ارواح و اگر این نفس بیکبار بیرون آمدی از جرا ایشان با روح بگفتندی که روحی و نفسی پس کردندی و ممکنشان
نبودی که بلفظ جمعشان خوانده‌اند و نام بردند و نگفتند الا بر آنک باز نمودم از برای تو از تبعیض و اگر نه کاذب بودندی و دیگر آنک از اجزا بیرون
آمده‌اند و هر جزوی را روحی و نفسی و جسدی هست از برای این ایشان را ممکن شد که بگویند روحی و روحها و نفسی و نفسها و جسدی و جسدها فهم کن این
معانی را تا بدانی که این قوم صادقند و کاذب نیستند و اگر چه بسیاری را یکی خوانده‌اند و یکی را بسیاری پس ایشان نزد ما صادقند در هر چه گفته‌اند
پس این چیز یگانه یکیست و اجزای که از و جدا شدند بسیار شدند از برای درآمدن ایشان بر و در درجهای تدبیر و مراتب آن تا آنجا که گفته‌اند
از بسیاری و اندکی و آن آنست که چون جمع کنند اصل را و آنچه برو در می‌آید از اجزای که تجربه کرده شده‌اند از و در تدبیر یگانه که او را بیرون
می‌برد از چیزی بچیزی و از هستی بهستی و از مزه بمزه و از طبعی بطبعی از برای این نامهای او بسیار شد و صفتهای او و ایشان را ممکن شد که گفتند بسیاری
و اندکی و از چیزهای پراکنده و او خود یکیست از دیگری و دیگری و گفتارشان بر آنچه شرح کردم از برای تو و از بسیاری و اندکی و از چیزهای پراکنده
و او خود یگانه است از بهر آنک یکیست که دوم ندارد و اگر بگویند که او از بسیارست راست گفته باشند از برای درآمدن آنچه تجربه کرده باشند
بر و از حفاش که از و یند و او از ایشانست و از آنچه در و در ایشانست از طبایع و الوان از برای آنک تجربه نکردند از و جزوی الا که در آن جزو

از طبایع

از طبایع هست آنچه در آن جزو دیگرست از مزها و رنگها و احوالی که مستقل کند بر او ایشان در تدبیر چیزهای پراکنده و شمار روزهاش در درازی
اندر تدبیر و شبهاش که بکمال نرسد آن دارو که اکسیر ایشانست الا از چیزهای پراکنده برین حساب بسیاری روزهای او و نیز میخواهند آنچه
بدور میکردند از کواکب هفتگانه و دوازده برج و طبایعشان و رنگشان و جمله آنچه در ایشانست مثال آن مثال دانه گندمست که دانه نمی‌شود
اندر رستن جای خودش الا از چیزهای پراکنده و او خود یک چیزست و آن چیزهای پراکنده تدبیر اوست از بسیاری روزها و شبها هم و آفتاب
و شخم زدن و درودن و جوز کردن و بباد بر دادن و شمار آنها که در کار میکنند از مردم و جهار پایان و گزین کردن و آسیا کردن و پختن پس بیرون
نیاید آن دانه تا آن زمان که نان پخته کرده الا از چیزهای پراکنده برانک باز نمودم از برای تو ازین حساب همچنین جرا ایشان اکسیر نکردند الا از
چیزهای پراکنده از بسیاری روزهاش و شبها و ساعتها و آنچه در پی آید آنرا از آنچه وصف کردم بیش ازین از تغیرهاش اندر پر کردیدن و تدبیر از آنچه
در شمار نیاید از بسیاری و از مغالطات حکما بر گفتارشان چون بگویم که چیزها از یک چیزست تا گمان نبرد طالب که او یک چیزست بل از چیزهای
پراکنده است و پس یک چیز شده است تدبیر کرده شدند و یکی گشتند گفتارشان را بیان کردم از برای تو و معنی ایشان را در و چون جمع کنی این چیزها را
از مشتبهات بجز و نامهای ایشان را و طبایع و مزها و بویها و فعلها و شمارشان را چیزهای بسیار یابی پراکنده و چون باز گردی باصلی که از وست
او را یکی یابی در حقیقت و در جمله آنچه گفته باشند صادق باشند و ایشان خود چنانند و لیکن در نیابند سخن ایشان را و فهم معانی گفتارشان را و آنچه بدان خواستند
پس صادقان را دروغ زن خوانند و دروغ گو پانرا برات داشتند از کاغها بدخویش پس شما نفس خود را ملامت کنید و حکما را ملامت مکنید چون فهم شما
کند بود از شناخت الفاظ ایشان چون بشنیدند گفتاری مختلف الفاظ اندر ظاهر و ایشان در معنی نهانی که بر آن رمز کرده‌اند متفق‌اند و بدان نامها صبغها
اشارت میکنند و او نهفته است در باطن آنچه اظهار میکنند از برای شما پس هر کس که گفت از حکما که صبغ بدان نفس خواسته است بهمگی بی تبعیض و هر کس که
گوید صبغها و شکوفها و روغنها و نفسها و آنچه بدان ماند بدان ابعاض خواهد چون بگویند خونها و سرکها بدان همه ابعاض نفس میخواهند که بیان کردم
و برین معنی و تدبیر گفته شود در ارواح که هر کس که بگوید روح بدان همگی روح خواهد و هر کس که روحها گوید بدان ابعاض آن خواهد که بر جسد در می‌آیند
در بابهای تدبیر اندک اندک جزوی بی جزوی و صبغ همگی آب صابغ است و اصباغ آن شش جزوی معزول اندر شش شیشه که بدیشان چون درآمدند
بر جسد سفید ایشان که او را زمین خویش خوانده‌اند پدید آید رنگها و گونها پس از سه کانه اجزا که بدیشان سیاه کردانیدند و بدیشان سفید کردانیدند
زمین خویش را که آن رنگها را شکوفهای درختان و گیاهان و خوانده‌اند ایشان را اشتبها و آب سرخش خوانده‌اند و سرخ نیست ایشان بکردار رنگش
خوانده‌اند و همچنین بود بیرون آمدن نفس از جسد بروح بیرون آورنده مر او را چون جسد تعفین کرده شود و تدبیر او را حل کردانند اندک اندک چیزی
پس از چیزی از بهر آنک بیکبار بیرون نتوانند آمدن و این ابعاض همه از یک روح است که نیست ایشان را روحی غیر از و و نفس از وست و لیکن
خلاف کرد نفس روح را که اصل نفس است چون آتش او را فایده داد از گرمی خویش پس بشد گرم تر یعنی روح که طبع آب داشت بتدبیر طبع هوا
گرفت که طبیعت خونست از برای آنک هوا و خون هر دو گرم و ترند پس از آن که جسدی بود خشک تری و آن پس از آن که گرم تر بود
فهم کن این معنی را چون عکس کنی از سرد تر تا گرم تر و آن گفتارشانست که آب را بها بدرستی که بدان گفتارشان آب یگانه میخواهند گمان رفت که
از و متبعض شد ابها گفتارشان فهم کن تا واقف کردی برو و توفی درستکی آن راحق یابی و وجهی دیگر درین ارواح و نفس که نر و ماده‌اند و هر جزوی را که

درآمد بر ایشان روحی و نفسی و جسدی هست پس از برای آن گفتند که روحها و نفسها و جسدها و این روشن است بر پوشیده نیست و ایشان حماقت فند

از برای تقلب احوال از برگشتن و مردن و زنده شدن و زادن و نگاه بانی و شیر دادن و پرورش نام نهاده شد حکمت از برای آنک این حجر مخالف

اجارت در طبایع شان از برای کاوش و قبولش مر تربیت را و فزونی یافتن و بالیدن و تدبیرهای او که مانند بدیشان چیزی از تدابیر شما از برای آنک

او نطفه است بابرکت بسیار اگر چنان بودی که گمان می برید شما از حجرهای شما که خاکی اند یا از نباتند یا حیوانند او را حکمت نخواندندی از برای آنک ایشان

مردن و زنده شدن نیست و تدریج و حل و ولادت و ولدیت و تربیت بدیر نیستند از برای آنک تدبیرهای شما را که دانسته ایم از حیوانهای شما

و سنگهای شما که ما دیده ایم و بران واقف شده ایم و بر بطلان شان و بر تدبیرهای شما مرا نهاد پس بسیار کردان ای برادر شکر خدای عز و جل حمد مر او را

و رحمت از بن از انس و ستانس شو با وحدت چون معلم خویش و فکر را دراز کشی در جمله آنچه از برای تو مثل زدم و نمودار باز نمودم و آنچه تفسیر کردم

از برای تو درین کتاب تا تو از بن تفسیر نماید و گیری و دست یابی بر تفحص سخن حکما و تفسیر جمله رمزهاشان و اشکال و صورت گری شان تا بدانی حجر شان را

و تدبیر شان را مگر آنکس که کتاب خویش را تاریک کردانیده باشد و دشوار کرده گفتار را و گفت که بستان جهان و چنین از غایت ظلم و حسد و بخل پس مکر در کتاب

کسی که چنین باشد و در آنچه بتو رسید از ما شک میاور و اگر جاهلان ترا مخالفت کنند زنهار بجدل بیدا مکر دان بدیشان از آنچه داری و تا باطل ایشان ترا از شک

نیفکند از حق که بتو رسیده است و با حق باش انجا که او باشد و آنچه ایشان بگمان خود آمیخته اند بگفتارشان که نیافتیم بدعصر خود از انها که مشار الیه اند الا که

بیافتیم منهمک در باطل شونده اند در نادانی شایسته آن نه که کسی بدو نگرد و از بزرگی جهلش با کمی فهمش بدرستی که من درین تفسیر و معانی ترا منقبه نفع کردانیدم

درین حکمت تا به بینی رومار از طالبان این صنعت بجهلشان مانند بهایم یعنی بدراز گوشان از آنچه ایشان برانند از جهل بدانچه دانسته تو پس تو چون

این کتب ثلثه یکی یعنی کتاب مفتاح حکمت عظمی و کتاب ها که در وی شرح کرده ام مغنیسیا را که از جهت این کتاب ما آنچه حاصل شد بزد تو و شعرها

من و قصیدها در صنعت و برای بعض اشکال بر باوی و تمثالهای آن و صورتگریهای آن و اشارات فلک تصویر بدرستی که شدی عالم ترین اهل زمان خویش

بعلم برای که آنک عاقل ثابت رای بود و بسیار فهم استدلال کند بادنکی بر بسیاری از آن که گشاده کرد و ترا ازین علم بسیاری پس به بینی سخن ایشان را ظاهر گشوده

تا بوشید بر عقل اندل و دانش اصیل از اهل رای و تحصیل و اگر بگویم که تو داناتر باشی از اهل سرزمانی که بیاید پس از تو راست گفته باشم الا از آن کس که

فهم سخن من از کتب من کرده باشد و شناخته باشد معنی ایشان را و آنچه کتب من پیرامون آن بر آمده باشد و قصیدهای من و شعرهای من با آنک من نزدیک

گردانیده ام معنی را از هر چیزی که محتاج شوند از فهم کردن بهمت خویش از برای آنکه در باشد که روزگار بدید آورد و دیگری را که بیرون آورد از کتابی

از کتب حکما یا از جمله شان آنچه من بیرون آورده ام و چون تواند بودن و ایشان خود فهم نمی کنند آنچه من بران سداری کشیده ام شبها و نیازا میده ام

روزها و رنجه شده بودم در سالها و بسیار پس من تفسیر کردم از برای ایشان نزدیک آوردم بفهم شان بلی ایشان روی نهاده اند بر تدبیر بیضه و زجاج

و موی سر و حجرهای خشک شان سوزنده پذیرنده نیست شونده گننده خسته می جویند از ایشان آنچه نیست در ایشان صبغی که بدو رنگین کنند سیم را بدرستی که

گمراه شدند و زیان کردند زیانی پیدا پس باز گردیم بدانچه گذاشتیم از بیرون آوردن نفس از جسد خویش اندکی گفت ملک مرقونس

و آن رمز است بر صید شیر و مراو بدان از آنچه من آنرا ثبت کرده ام از برای آنک ایشان گوناگون سخن رانده اند در ضرب مثل تا سرگشته گردانند

بدان انهار که پس از ایشان آیند از آنک بیابانند در مردم از خشت بر مقامی سوار شدن لاجرم دورتر گردندش از فهم مردم جاهل بر رمز او خود تربیت

پیش خداوندان رای گفت ملک مرقونس با ما که چگونه صید میکنی شیر را و عجب میدارم که چگونه میکشی شیر را گفت من می نگرم بسوی او و چون خواهد که

آغاز رفتن کند بر راه خویش که ترا اعلام کرده ام بیرون روم و از و بگذرم و از برای او براه نشستم و نگاه دیدم از برای او جایی در میانه راه

بهان قرع میخواهد و بنا کردم بدان جاه گنبدی از آبگینه تا چون در شود و بینیش تا بیرد و چگونه میگردد رنگ او پس از مردنش چون نزدیک گنبد شد

برافروختم در زیر آن جاه آتشی که او را دود نبود و او را فروغی بود که در پیشوند اندر فتانس سیاه چنانک رفتن مادر مهربان بر شکم فرزند اشارت بجنافس

سیاه با نگشت کرده ماند کرد و لطافت رفتار آتش را در وجون رفتن ما در بر شکم فرزند اگر چنان بودی ضعیف رفتن زبانه آتش اندر انگشت پس گفت

آمد که ما در او ست مرقونس ابدا این آتش را که نرم تر باشد از گرمی تب گفت بدو مادرش که من نهادم آنرا در پایه تب پس دست کن چون من

برافروزم آن آتش را بر آنچه وصف کردی نهادم بر حجری که سرگشتاختنش بر دو دیده نهاده و هر که شناسد بینش بیفکند چون بنهادم او را بران آتش بدید آمد

مر او را بویی که شیران دوست داشتی کس چون ببوییدی شیر بوی آن حجر را بیامدی بشتاب تا در شود دران خانه آبگینه و در افتادی دران جاه پس آن سنگ

شیر را فرو بردی و من از وی چیزی ماندیدمی و این سنگست که شیر او را دوست میدارد او ست ماده از برای آنکه او می پوشاند حجر نر را بر تنگ خویش از برای

آن گفت که نمی بینم از وی چیزی چون در تنگ کند روزگاری بدان اقامت میخواهد اندر تدبیر و در شدن آنچه در خواهد شدن بران و از غذای پس شیر

دست راست بیرون کرد و چون بیرون کرد بر خواستم و دستش را ببریدم چون روزی چند دیگر درنگ کرد دست چپ بیرون آورد و بر خواستم

و ببریدم پس درنگ کرد روزگاری پای راست بیرون کرد بر خواستم و ببریدم پس درنگ روزگاری پای چپ بیرون کرد بر خاستم و ببریدم

پس درنگ کرد روزگاری سر بیرون کرد بر خواستم و ببریدم پس تنش آن استوار شد گشتن او پس دست کردم بدست و با و سرش و کرم کردم

از برای آن آبی که بیرون آورده شده بود از دل بتانی از سنگهای سفید و زرد که افتادندی از آسمان در هنگام باران جکیده مانی آن سنگها را و پنهان کردمانی

بنزد ما از برای نخستین دو دست و دو پا و سر آن شیر پس بختمانی بستدمانی اندامهاشان شوربها و را و آنرا در زجاج کردمانی پس دست کردمانی بتن آن شیر

ریختمانی اندامهاشان شوربها بدان نخستین اخلاطی خواهد و باز کردانیدن تا نفس مستخلص کرد و بدانچه حکایت کرد که باز میگرداند همه را بر شیر و می بزد دید و

و می چکاند از و تا نماند دران جسد تری الا که بیرون آید با آب یعنی نفس و قول او که تا تخته کرد آن شیر صافی کردانیدیم شوربهای او را و بیفکندیم گوشت

او را بدین گفتار تفل او را میخواهد و بگفتار او که گرم کردیم از برای ایشان آبی که بیرون آوردیم از دل بتانی از سنگهای سفید و زرد بدینها نفسهایی

حجر میخواهد که گرد آمده اند در مغنیسیایی که از نری و ماده ایست و خواهران او ایشانند سفید و زرد بدین نرآن یکی ترا این میخواهد که رنگ او

نیکو نیست و دوم که گفتیم نر شده است و او در طبیعت هواست و لون هوا سبز و ایشان سرخ و گفتار او که میفتد در ایام مطر در وقت باران که

متقطر است مر آب ایشان را باز کردیم بدان شوربها و بجیم آنرا در آوانی آبگینه تختی برفق تا بسته کرد و سنگ سرخ چون یاقوت بنهادیم آنرا در با

چون نهاده شود آن حجر در ور روشن شود و افروخته کرد و گفتار او که طبخش کردیم در اوانی از آبگینه تختی برفق تا افسرده کرد و بسته شود و باشد

حجری مانند یاقوت بدین گفتار پختن آب میخواهد با نفسها پس از بیرون آوردن هر دو از ثفلهاشان تا تخته کرد هر دو با هم آمیزشش یابند

آمیزشی کلی نیکو پس نام نهاد آمیزش شان را انعقاد و گفتار او که مانند یاقوت بدان نفس صابغ میخواهد از برای اقتباسش قوت را از آتش

و او اگر چه بغلبه روح بود اگر چه سفید است اما دانست که او چون یاقوت سرخ است اگرچه پنهانست در آب و نا پیداست و لیکن چون رسید او

بدانجا دانست بعلم کاو رسیده است بدان حدی کاو صابغ شده است و کذرنده گفتارها بود روانه کرداند کاو بماند یاقوت سرخ شده است
اندر رنگ و آموخته ام تراب پیش ازین کاویشان آب خود را بجاره خوانده اند و همچنین گفت که حجر است نه حجر است و لیکن آب ایشانست که بخشش کرده اند
و گفتار او که نهادیم اندر بر با بگفتار خود بر با جسد ثانی میخواهد که آن زمین سفید ایشانست که در و میکارند زر خود را و زر ایشان نفس است و آن
جسدهای علمات و جامع او و محل صبغها مانندش کرده اند ببر با علم شان که جامع علوم فلسفه است پس آنست جسد ایشان که عقد میکنند آن آب را
درو و گفتار او که مانند کی کرد در روشنی داد بدان ظهور نور صبغ میخواهد بر و بر با در غیر اینجایگاه ترع و انبیق میخواهد که جامع جمله علوم ایشانست و جامع
جمله ارکانست و حکما مثلهای گوناگون زده اند و تشبیهها و اختلاف کرده اند بدان همه یکیست که بدو اشارت کرده اند و از گفتار او نیز در بیرون آوردن
این نفس از حجر اما شستن بد آبست و با آتش و آن خود تربیت رهان نیست از خودی خود که هر که خواهد که بدو چیزی بشوید بتواند شست و لیکن بگویم
تا بشناسی او آبیست افسرده و آنست آفرینش او چون در چیزی در آورده شود در شود و فرو رود در وی و افسرده گردد در و و چون خواسته شود بیرون آوردن
او از آن چیز کوشش کنند با آتشی که ایشان راست که اندازه آن گرفته اند و دانسته و نهان داشته چون بدو رسد گرمی آن آتش حل گردد و باز آب روان
گردد پس چون سرد شود بسته گردد و بشکل خود باز شود و سفیدتر گردد و چون حل گردد بیکبار حل نشود بلکه آنچه حل گردد از و اندک باشد پس او هر
روزی از و بیرون آورند آن اندک پس صبر بود کردن و باز گرداند بندش در تدبیرهای او و آنچه از و بیرون آورند در هر روزی اگرچه اندکست
او ست و ستهای شیر همچنان تا پایان سخن که شنیده پس بدین معنی که او فرو اندا و زانش بدان مانند کرده و در صفت گوهری صفتی و اینجا یاد کرد بر صفتی
دیگر و گفتار او که افسرده گردد پس حل شود و بشوید هر کنده و نیست کند هر سیاهی و رنگ کند هر سیاهی را و سفید کند و رنگ کند هر سفیدی را
و سرخ کند و از برای این او را بزرگ داشتند و شرف و رفیع و او را ستید همه چیز کردانیدند بجهت آنک یافت نشد چیزی که کار او کند و اگرچه حریص
شدند بر طلب چیزی غیر او که کار او کند و دست نیافتند بر آن پس این گفتار این حکیمست در حجر ایشان که ایشان نیافتند چیزی که عمل او کند و جستند
این چیز صابغ را که سیم را زر کرداند از غیر این حجر که نتوانستند حکما بیرون آوردن این صبغ از چیزی غیر از و الا ازین حجر یگانه و ایشان
میگویند که علم در همه چیزیست از مخلوقات از حجر و خاکی و آنچه ماسوای آنست و ایشان پیوسته تدبیر میکنند و نجاح نمی یابند و از جهل دور نمی شوند
و آن از غایت جهل ایشانست نعوذ بالله من سوء الداء و دیگر مرقونس یاد کرد در صفت حجر حکما میکند یا ستنجا سوجر اصفر یذوب فی النار ذوب
الرصاص و یحمر حمرة لا یعود اصفر ابدا و لا رد من احمر یعنی مثل یاقوت الاحمر و دهنه بطیء الخروج فی النار سریع الخروج فی الماء لانه من جنس الماء وان کان
حجرا یعنی ای ستنجا او حجریست زرد اندر آتش بگدازد گداز رصاص و افسرده گردد چون افسردن او و سرخ گردد سرخی که باز نگردد بزردی هرگز و او را
روغنیست سرخ که روشنی کند روشنی یاقوت و روغن او با آتش دیر بیرون آید اما با آب زود بیرون آید از بهر آنک او از جنس آبست و اگرچه
حجریست بروغن نفس میخواهد که یاد او از پیش رفت که بر آتش بیرون نمی آید مگر با آب در تدبیر چنانک بیان آن کرده ام و همچنین مرقونس
دران روغن که او زود بدر آینده است در آب از برای آنک از جنس آبست بدان آن میخواهد که او از جنس روحست که آبست و همچنین یاد کرد ارس
از برای تودرس ملک گفت والله انه یخرج من الموضع الشریف الذی سوراس الدنیا الا تری الماء فای شیء ارخص منه و منه اللؤلؤ التی یخرج
او لا تری ای خلقنا اما انا خلقنا من نبات الارض و ذلک تقدیر الله تعالی یعنی خدای که او از جای شریف بیرون نمی آید که سر جهانست

اما متی ابر احجر از و ارزان ترست و از و بیرون آید لولوی رفیع و نگری آفرینش ما که ما آفریده شده ایم از کیا و زمین و آن بتقدیر عزیز
علیمست و بدین همه ره نمونی میکنند بر حجر خود که او از جهت او از جهت چیزیش ساخته اند و او از آب زنده است که زندگی بخشد همه چیز را و او
زنده ایست که نمیرد و نتواند آتش بر سوختن او دست یافتن و از برای اینست که از و صبغی بیرون می آید که آتش او را نمی تواند سوزانیدن و آن صبغی
مخلد ناسوزنده بود و نیست ناشونده از برای آنک اصل او زنده ناسوزنده است و نیست ناشونده و سرب از چیزی بود که فرو ریزیدگی و سوزندگی
بود و یا بدو در و صبغی نبود و اگر در هر سوزنده و ریزنده صبغی باشد آن صبغ پاینده نبود بلکه سوزنده بود و نیست شونده چون اصل خودش و دران
گفتند حکما ان الماء لتجعل الاشیاء خالدة یعنی جاودانی کرداند چیزها را و هرمس یاد کرد ان سر کل شیء و حیوة کل شیء الماء یا الماء قابل من اثر سه من الناس
و غیر ذلک و فی الماء سر عظیم و بهذا الماء یصیر فی الحنطة خبزا و فی الزیتون زیتا و فی البطم صمغا و فی التمرة منا و ان المولود انما یکون بدوه من الماء و قال
الله تعالی تقدست اسماؤه و جل ثناؤه و جعلنا من الماء کل شیء حی یعنی سر همه چیز و حیوة همه آبست و آب قابل تربیت است و این آب می شود
اندر صومی و اندر گندم نان و اندر زیتون زیت و نمشک صمغ و اندر کبد روغن و مولود را آغاز او از آب بود و چنانک فرمود در تنزیل محکم و جعلنا
من الماء کل شیء حی آنجا این رنگها کردد و این کردارها او ست آب حیوة و زندگی همه چیز بدوست تا دریابد مردم زیرک عاقل و بجوید حیوة را و صبغ را
در مردهای سوزنده که نیست ایشان صبغی و نه حیوتی و آب قابل تربیتست فهم کن که دلها نابینا شده است و بیناییها کوته بسته و گران
شده از شنیدن این مثلها و اشارتها از جمله مردم و ایشان میخوانند و نمی دانند و درس میکنند و فهم نمی کنند حق را نادان شدند و فرو گذاشتند و هر که
از حق روی بگرداند اندر باطل افتد و وصف کرد مرقونس آب ایشانرا گفت بدو ستنجا ای ملک مرا خبر دادی بعجایب ترین عجایبها چون
گفته که زنده کند او را پس از مرگش و رنگش کند رنگی پس از رنگی بدان زمین رنگ کرده خود میخواهد به آب شان که زنده زنده کننده است گفت
مرقونس یا ستنجا همچنین است عادت آن آب و از برای این فضیلتش نهادند اصحاب بهای بر همه چیزها و او را سر جهان داشتند پس بدان که دنیا
نفسیاست بر انس خواند هرمس پس گفت هی دنیا صغیره و ذلک ایضا انه حی لا یموت ما کانت الدنیا و سوی یحیی کل میت و یظهر الالوان
الخفیة و یذهب بالالوان الظاهرة یعنی او جهان کوچکست و آن آنست که او زنده ایست که نمیرد چندان که جهان هستست و او زنده کرداند
هر مرده را و پدید آورد رنگهای پنهانی را و ناپدید کرداند رنگهای پیدا را پس گفت ستنجا ای ملک چون بود آن مرقونس ملک گفت که
دران عجب است که اگر او را بریزی بر آن سه کانه محلول پس بگذارشان در و یاری دهد سفید بزرد و سرخ پس سفیدشان کند تا که در سفیدی سیم
کرداندش پس یاری دهد و بند بر سفید و سرخ زردشان کند تا در زردی زر کرداندش پس یاری دهد سرخ و زرد پس سرخشان کرداند تا در سرخی
اثقال بحری کرداندش چون چنانشان یعنی بریز آن آبرا که اگر بماند دران سیاهشان کند پس از سرخی اگر چنان کنی بدان خطا کرده باشی تدبیر را
و تباه کرداینده باشی هر چیز را که بصلاح آورده بودی و این را تعبیر کرده ام در کتابی که ساخته ام و نام نهاده ام انوار مفتاح حکمت عظیمی و یاد کنم آبی را که
بیرون آید از زن بهنگام زادن فرزند که او را زنان ماء الوفی خوانند از بهر آنک بیرون آید پیش از زادن و زه عونی کند با مدن فرزند و بدو تمام شد
و بپرسید ستنجا از ملک مرقونس از شناخت حجر گفت که همه کس شناسد گفت آری هیچ کس نباشد که او را نشناسد و نبرد همه کس از شناخت او
منافع بود و لیکن آن منفعتی که میخواهیم نشناسدش الا خداوندان او ای گفت اما موجودست چون بگویدش گفت آری نیست در جهان بضاعتی که

فروشند فزون تر از وی او بنده همه کس باشد و همه کس بدو محتاج بود و بنده او بود و تا کی پر بود او را از وی بس او بدین گفتار آب میخواهد
از برای آنکه آب نبود بود و در همه جای از دشت و کوه بنده و توانگر و درویش و قوی و ضعیف و این تمثیل ست که میزندش جمله حکما از برای حجرشان
که آن آبست از برای روح تر و گفت هرمس اعلم ان الحرارة لا تلايم البرودة والرطوبة اليبوسة الاربعة الانبساط ولا تلايم ذوات البحر ذوات البر
لان ذوات البر متصل بالماء فان صحب عنها لم تعيش فلذلك لا تلايم ولا يكون من بينهم مولود ولا نسل یعنی بدان که حرارت ملایم نبود با برودت
و نه رطوبت با یبوست الا بعد از انبساط و آمیزکار نیاید طبیعت جانوران دریایی با جانوران صحرایی از برای آنکه جیوة جانوران دریایی
پیوسته است با آب اگر باز داشته شود از ایشان نزیند لاجرم ناسازگار می آید و نبود از میانشان چیزی و نه مولودی و نه نسلی پس واجب بود که
بدانی که هرمس دلالت میکند بدین مثلها و غیره از حکما بر حجرشان که منسوبست برطوبت و آنکه آمیزشهای او و فرعهای او و پیوندهای او و جفتان
او و غذای او و هرچه بدان حاجتمند گردد با او سازگار و آمیزکار بود و از وی گریزان نبود و از و بود و بدو بود و نه از غیر او و اوست که منسوب بود بتری
و تری منسوب بآب و آب منسوب بود بدریا و حجرهای شما در خاک هستی یافته اند از بهر آنکه معدنی اند و خاکی پس بر شما واجب شود که فهم کنید سخن حکیم
را تا بدانید ای خداوندان عقلها و فهمها که حجرهای شما آمیزکار باشند با حجر حکما و بیرون نیاید از میان ایشان نسلی هرگز از برای آنکه آدمیاست و ایشان
خاکی اند بگفتار خود از نسل صنع میخواهند و همچنین گفتند حکما که در نزد بدو غریبی که اگر درآید غریبی بر و بفساد کشش آورد و باطل گرداندش و زاینده
نگردد و از احجار شما و نه از اجساد شما نتیجه هرگز و هرمس یاد کرد انما یلایم الشیء اقرب ما یکون الیه من طبیعته فیکون منه بینهما مولود من شکلها یعنی سازگاری
کند به آن چیز که بدو نزدیکتر بود و از طبیعتش بود پس تا شد از میان ایشان هر دو مولودی از شکل ایشان و بدان که تری از سلطان قمر است و حرّی
از سلطان شمس است از برای اینست که مرکز روغن بالای آبست و هر حارّی را عنصر او جرّی است و هر سردی را عنصر او رطوبت است و سستی هر چیز از
لطیف عنصر اوست پس غلیظتر گردد و سخت تر شود بقدر اعتدال طبیعت خویش و قوّت خویش که خدای تعالی داده بدو داده است و ازو ساکن است
و از و متحرّکست و از و متنایلست و این نظیر قول ارسطو ملک ان الماء لا يلصق الا بما فيه شكل كبريته وليس يوجد شيء فيه شكل كبريته الا ما كان منه
یعنی آب بر نشود و سدا الا با آنچه در و بود مانند کبریت او و نبود در چیزی مانند کبریت او الا آنچه از و بود و از طبیعت او بود چون گفت هرمس که بدیدایی
هر چیزی با آن چیز بود که از و بود و یاد کرد که از طبیعت او بود و این ظاهرست از قول هرمس فحجر الحكماء منه وبه يتم وهو الاصل والفروع والاغصان والثمار
واز ثماره فهو كالشجر اغصانها و اوراقها و ازهارها و ثمارها منها وبها واليها وهو الكل ومنه الكل یعنی حجر حکما از و بود و بدو بود تمامی او و او است اصل و فرعهای او
و شاخهای او و برگهای او و شکوفههای او و میوههای او از و بدو بود و بنزد او بود و اوست همه چیز و از و بود همه چیز همچنین است گفتار حکیم که جمله حیوان
زاینده نگردد الا با آنچه از و بود و از نوع او بود که از جنس او بود و همچنین پدر ما آدم علیه السلام از هواست و حوا از طبیعت آدم و همه چیز سازگار نیاید
الا آنچه از شکل او بود و نزدیک بود از و و از نوع او و همچنین یاد کرد ابو الفیض ذو النون المصری شعر من الحجار نتیج الحجار والخیل تنتج نفسها للفضال
فابدأ على اسم الله واعلم بانه فانها من شكلها كهيئة بدان آن میخواهد که از و بود و بدو بود در نزد و در و چیزی غیر از و از برای آنکه صنع چیز از و بود که اصل
اوست و همچنین صنع تیغ از و بود و بدو بود و آن اصل اوست که سیلان اوست که جای گرفته است که بیرون آورده است از برای او و بود و بود
و این همه بدو دلالت میکند بر حجر خویش که او یکیست و اخلاط او از وست نه از دیگری و او را نزدیک گردانیده اند از فهم شان بجهد خویش بزدن

اشال و اوصاف و لیکن نیست آنجا فهمی حاضر و نه گوشی شنوا و نه دریابی که اشارات ایشان را بران دریابد و توقف دید بر مطلوبشان و گفتند بعضی از حکما بنگرید به برو
دیگران که می پیوندد جوی بالا الا بمانند آن و همچنین خیاطان پیوند کنند جامه را بمانند آن پنبه را با پنبه و صوف با صوف کتان را با کتان مبالغه کرده اند در حرص
بجای آوردن و بر تعلیم و تفهیم و تقریب بجهد خویش و لیکن فهم نمی کنند ازیشان و تمامی علامات حکما کنند و ایشان نصیحت کرده اند و اظهار کرده بر حسب
آنچه شما را بر ایشان واجب شد و لیکن علامتهای ایشان تمامست که فهم نمی کنند ازیشان و هرمس یاد کرد تؤخذ الاخلاط في اول الامر بتية طرية تخلط بالسوية
ویسحق ثم يزوج ثم يدفن بعضها في البعض ليكون الحبل ثم يخرج و تغذى ليكون المولود یعنی استده شود اخلاط در اول کار خام تازه آمیخته گردانندشان
برابری و سحقشان کنند پس جفتشان کنند در یکدیگر تا باشند آبستنی پس بیرون آورند و غذی دهند تا مولود باشد و بدان که این تزویج و آبستنی که
باشد اندر تعفین می باشد در اسفل باز زادن او در هوا بود یعنی در سرانایی که ایشان را است سرانا اعلا گنبد است و اعلا گنبد انبیق است و در بن مولود
گفت مرتونس مولود سوی ابرها بین ارضه و سمایه یعنی زادن او در ابرها بود میان زمین و آسمان اما زمین اسفل انبیق است و آسمان سرانا او و در هوا
اناد زاینده گردد و از و بود زمین او و آسمان او و آفتاب او و ستارگان او و ابرها او و رنگهای گوناگون خاک او و مرتونس مثل زد و رمز کرد برین مولود
و آنکه گاه زاید گفت بنر دهاز زمینی هست که او را تومتی خوانند و در و گوسفندگانی هستند که میخورند جگرهای از سنگهای سوخته و می آشامند خون بزان سیاه را
و اقامت میکنند اندر سایه و آبستن می شوند اندر گرمابها و می زایند اندر هوا و می روند بر روی دریا و می آرامند اندر گورها و اندر گورها شوهران کشتن میکنند
و اندر گور بود جفت شدن شان چهل شب و می گردد و چهل شب نرمی باشد با مثل کبوتر سفیدی می ستانند اندر کشتن و گشت خویش را می افکند بر سنگ تبان
پس آنگاه بیایند زاغان پرنده و می افتند بران گشت و بر می چینندش پس بر می برند بر سر کوهها که نتواند کسی بر رفتن بران و آنجا خانه میکنند و بچه بر می آورند
و این مثل قول اوست که شناسندش الا کسی که مادرش بدو باردار شده باشد اندر ترقویش اما گفتار او گوسفندگان که می خورند جگرهای از سنگهای سوخته
و می آشامند بر وی از خون بزان سیاه و نر گوسفندکان تشبیها میخواهد و گفتار او که می خورند جگرهایی از سنگهای سوخته فرو بردنی اوست مر حجر صابغ را که
او جمع کرد و بر خود اصحاب خود را پس بماند اندر شکم این تشبیها و نمی تواند شان دیدن و می ستانند لطیف شان را از خون بزان سیاه نر بدو نفس حجر
که آن میخواهد و خون بزان سیاه بر تمثیل و تشبیه آن میخواهد که حجر نر چون در آمد با ماده اندر تدبیر سیاه شدند هر دو پس از سفیدی او بتدبیر آتش
و گفتار او که آبستن شوند اندر گرمابها و بزایند اندر هوا گرمابها قرعها اند و گورها هم ایشانند از بهر آنکه در انجا بود درد شان و اندازه گرمی را گرمابه مانند کرد
و آنکه حجر در ایشان عرق کند در آغاز حل گشتن اندک اندک و قول او که بزایند اندر هوا بدان اعلا انا میخواهد که قبه انبیق است و هوا میان آسمان و زمین است
و همچنین زاینده گردد از برای ایشان این صنع میان اعلا آسمان بر بالا و زمین او که اعلا انبیق است و اسفل قرعه است و این مانند گفتار هرمس ست که گفت
فیصعد من الارض الى السماء یعنی بر شود از زمین با آسمان و یقتبس الانوار من العلو یعنی فرا گیرد نورها را از بلندی و ینزل الى الارض و فرود آید بزمین و فیه
قوة الاعلى والاسفل و در و بود قوت بالایین و زیرین لان معه نور الانوار از برای آنکه با او بود نور نورها فلذلك تهرب منه الظلمة از برای آن میگریزد
از و ظلمت یعنی تاریکی را وست که ماریه عبرته او را ملک خوانده است کف که از زمین بر شود و از آسمان فرود آمده و مانند این گفت اسفیدوس در ایشان
خذوا الاشياء من معادنها وارفعوها الى اعلى اماكنها واحصدوها من رؤوس جبالها التي توجد فيها وردوها الى اصولها یعنی بستانید چیزها را از معدنهای خویش
و بر فرستید شان ببلندترین جای خودشان و بدروید شان از سر کوههای خویش که در انجا بدست آید و باز گردانید شان باصل خودشان و در گفت

حکیمی دیگر که این بیضه سیاحی کند در روی زمین بدان هوا میخواهد که از آسمان فرود می آید و از زمین و او در همه جای بود و این مانند گفتار دیگر است
و من میگویم که آن بیضه ایست زاده اندر هوا از رطوبت هیولی زمین و درو گفت خالد بن یزید یعنی این مولود که او را صبغ خوانده اند و خون و نفس
اندر شعر خویش شعر هذا البیضة الشقراء من غیر معدن   تعادفها لا فی السماء ولا الارض   ولا الارض تخلو منه فی کل بلدة   ولا الجو یخلو منه فی الطول والعرض
و معنی آنست که بستان بیضهء شقرا را که او را یابی نه اندر آسمان و نه اندر زمین یعنی اندر هوای ناپایی و هوا هیچ جای اندر خالی نبود و در یاد کرد ذوالنون مصری
قدس الله سره   لم تنبت من الارض ولا سماء   غذاءها الطل من الهواء   یعنی نمی روید از زمین و نه از آسمان و غذا او از شبنم است از هوا بنگر وام الله عزک
با اختلاف ایشان اندر گفتار و مثل و صفات و تشبیه و اتفاقشان اندر معنی شاید بر مردم مختلف اند در معنی نیستند ولیکن اختلاف اندر اسما کردند و اندر
تشبیه و بر این همه رهنمونی می کنند بر معنی پس خالد بن یزید تعیین کرد بگفتار خویش بیضهء شقرا را که مولود ایشانست که زادن او اندر هوا ست پس او نه اندر
زمینست و نه اندر آسمان و این همه از حکما پدید آمد بر تشبیه و سخن ایشان همه یکیست بر چیزی یگانه و اگر چه اختلاف کردند اندر نامها و هر که بخواند کتابهای
ایشان را و اختلافشان را گمان برد که ایشان مختلف اند در حقیقت و چیزها را بندارد که بسیار اند حیران گردد و بستاند آنچه ایشان نام بردند از عقاقیری که بدان نامها
حجر خود را خوانده اند کید و مغالطه را از دست مایل که مبادا که حجر ایشان را بشناسند و آنهای که بر بد کرداری سوار شده اند و چون سخن ایشان را خداوند فهم تأمل کند
تأملی شافی حق را با بد ظاهر و هر چه ایشان بر زبان رانده اند مانند اینست که از برای تو پدید آورده ام نگاه دارش و دست در وی زن که با حق باشی آنجا که باشد
پس همه گفتارشان برین صبغ است که بیرون آورده اند ش از آب خویش که او را نفس خوانده و مولود و عکسش خوانده اند و این مولود است و من که
نفسش خوانده سرخ بود اندر شکم آب سپید روحانی پنهان باشد و خالد بن یزید گوید اندر رمز او   و تری النفس فی الرطوبة ترتقی
و هی مجوّة بمعانی البخار   آن آبی بود که بدو بیرون آورد روشنش از حجرشان آنکه او را اخلاط و مغنیسیا خوانده اند و همچنان آن آب خویش را بیضه خوانده اند
و گفتند بیضهء بحری از برای آنکه اصل آن بیضه از آبست و هوا نیز ش خوانده اند و نامهای بسیار و آن آنست که او سرخ است او را مانند کردند بزرده
خایه و آبی که او را در شکم خویش گرفته است بسپیدهء بیضه و جسدی که او در ان بود بقشر بیضه مانند کردند چون آن اصباغ او پدید آید بظهور جوجه بیرون
آمدن او از بیضه و ایشان حجر خویش را که مغنیسیاست بحر خوانده اند از برای آنکه ابر ایشان از وی برمی خیزد و باران شان از وی بارد و افلاطون یاد کرد
ان الطبیعة تلزم الطبیعة وتقهر الطبیعة والطبیعة تفرح بالطبیعة وانما هی طبیعة واحدة وجنس واحد وجوهر واحد وکیان واحد وهی البیضة التی فیها الحار
والبارد والرطب والیابس یعنی که طبیعت بگیرد طبیعت را و طبیعت قهر کند طبیعت را و طبیعت شاد گردد بطبیعت و او خود یک طبیعت است
و یک جنس است و یک جوهر و یک کیان و او ست بیضه که در وست حار و بارد و رطب و یابس و از برای این هر کس او را دنیای کوچک
خوانده است از و بدو و آن چیز که ایشان راست یکیست بهمه نامی خوانده اند ش و بهمه چیز خوانده اند و بهمه جسدی و هر گیاهی و دارویی که در دست
مردم است و این همه را تفسیر شنیده و آورده ام بدان استشهاد حکما و اگر یکی از ایشان بگوید نان جو دق و دیگری بگوید بمیده و دیگری او را سورک
خوانده و دیگری اصناف کاک خوانده و اطریه و نشاسته و هر چه از اصناف آن سازند از آرد و پای بیرون نهاده باشند و از گندم بل همه متفق باشند
بر آنکه این همه از یک اصلند از یک چیز ولی نامهاش مختلف شد و صفتهاش و هر چه ازو متفرع شد و فروع او همه از وست و همه را باز گشت
بگندم است و به آرد از برای آنکه اصل او ست و اختلاف نامها از اختلاف تدبیر با شد و هیچ چیز بیرون از گندم نیست و جو هر یکیست

الجو بیضة لا بیضة الدجاج

قول خالد

قول افلاطون

سخن حکما

سخن حکما یکیست و دلیلست بر یک چیز که در میان حکما در وی هیچ اختلاف نیست و اندرین فرموده لا یختلف اثنان فیما قولنا فانی کلما قلته خلف
از تقلبش در جای تدبیر از چیزی بچیزی و از حالی بحالی از برای این معنی نامها و صفتهای او بسیار شد چنانک مؤید الدین طغرایی فرموده
و انما هذه الاسماء واحدة   وان تغیر الالقاب والاعلام   اذا تغیر لون غیرت سمة واسم   و همچنین از انچه ضرب مثل میزنم
از برای تو از شقه یعنی تای جامه تا ترا یقین بیفزاید جامه یک چیزست چون او را تفصیل کنند او را نامها بسیار گردد و از ان جمله تنه که او را بدان
خوانند و آستین و تیریز و جیب و گریبان و غیره پس یک چیز چیزها شد و او خود یکی بیش نیست از یکی بیرون آمدند و باز در یکی جمع شدند
و آنرا پیراهن خوانند و کرته و اصل آن شقه بود و فالیموس گفت بستانید حجری را که او را طیطیایوس خوانند و او حجری سفید است و سرخ و زرد و سیاه
و او را نامهایی بسیار است و رنگهای مختلف و او یک طبیعت است روحانی نفته اندر ریگ او را با لوانش وصف کرد که اندر تدبیر پدید می آید گفت
صفتش کن از برای من ای حکیم گفت او جسدی مغنیسیای کریم است که مدحش کردند جمله حکما فلاسفه گفت مغنیسیای کریم چیست گفت او ست از آبی که
مرکبست و انس و ماست او ست که بر کشش آتش صبر دارد و انیست بحر واسع بسیار خیر که وصف فصل او هر کس کرد و ماست اینجا مغنیسیا روح و نفس را
نهاد و جسد او را که رماد ست در شکم رماد و گفت افلاطون کل واحد واحد از برای آنکه همه انسانی متنفس ست و هر متنفسی نه انسانست از برای
آنکه متنفس از انسانست و در طبیعت انسان هست آنچه در طبیعت متنفس ست و چون بگویی متنفس جمع کرده باشی در بهایم را و طیور را و انسان و حیوان
همه و چون انسان بگویی بنو داد تنها همه چیزی فهم کن گفتار حکیم را و آنچه غرض کرده بود و باز گفت هر زری نحاست و نه هر نحاسی زرست ایا نبینی که
در طبیعت زرست و آنچه مانند که دارد نحاس اندر مجسه و حرکت و لون و نبت در طبیعت نحاس چیزی از انچه در طبیعت زرست از بقا اندر خاک
و صبر بر آتش و غوص اندر بحر و گفت نیز که هر زیبق کبریتست و نه هر کبریتی بیضه است کبریت را مغنیسیا نهاد بدین دو قول و واضح کردانید
و همچنین نیست در احجار چیزی از انچه در حجر حکماست و بدین همه دلالت میکند بر حجر خویش و او یکیست که او را مانند نیست اگر او را حجر خوانند او خود
نوعیست واحد که نیست در احجار چیزی او را مانند و اگر چه جمع شان کرد و آن نام را و اگر او را آب خوانند او نه چون دیگر آبهاست و نیست او را مانند
و یگانه ایست که تمام نشود الا بدو و از و و السلم و بدرستی هر که در وست در چیزی دیگر نیست تأمل این فصل کن و یاد او از بیش رفت
و اینجا در و زیادتی ست و واقف شو بر آنچه حکیم خواست یعنی هر کس از تدبیر نهانی شان که گفت هر چیز و حیوة هر چیز آبست و آب
قابل تربیت است از مردم و غیر هم و در آب سری بزرگست و آبست که میشود در گندم خمیر و در زیتون زیت و در شکم صمغ و در کنجد روغن
و در جمله درختان میوهای مختلف و آنکه مولود را آغاز او از آبست از برای آنکه کشت مرد چون در رحم افتد در رحم بر وی بسته شود و نطفه و ز
و چون کشت مرد اندر رحم افتد آبی گردد تنک لطیف و مکث کند نطفه روز پس گذر کند در اعضای زن از تنکی و لطافت پس گذر کند
بر گوشت گوشت شود و بر استخوان استخوان و بر موی موی و بر پی پی شود پس ماند بشیر بسته گردد و اندر روز هشتم پس سرخ گردد و اندر روز
شانزدهم برنگ او رنگ گوشت شود پس آغاز کند اندر بیست و چهارم اندامها پدید شود و مانند موی پس صورت پدید شود و اندر سی و سیوم
و انسانی شود چنانک اندر کتاب یاد کرده اند در چهلم نفس بدو پدید شود پس از چهل خون در و روانه گردد و اندر جنین بدو در و از ناف او را
غذی شود و نفس از خون پدید شود و افزون شود اندک اندک و قوی گردد و بدان که آب خدمت جنین کند اندر رحم سه ماه نخستین پس هوا

قول فالیموس

طیطیایوس

قول افلاطون الحکیم

خدمت کند پس سه ماه دیگر بس آتش سه ماه آخر بر اندش و بکمال رساند چون نه ماه تمام شود غذای از و بریده گردد که از ناف بدو میرسید
و برفت بسینه زن و آنجا سفید میشود و چون برف و غذای او میشود پس از بیرون آمدن او از رحم بدین عالم اوسط و این همه صنعت تدبیرست
مرحوایشان او بدین نهاد تدبیرش کرده اند فهم کنید این تدبیر را و این معانی را در رحم اینجا شکم قرعه میخواهد و آنچه در قرعاست میبستن دهن قرعه را
بود تا حاصل گردد اندر غنم یعنی فرو گرفتگی و جای تنفس جا بدیهوا بستن سته گردد از برای خود چنانک خالد بن یزید یادکرده اندر شعر
و مقامات آنها یعقد نفسه تحققت ان الامر حق کما وصف در رسم یادکرد در ماندان و یاد عقد میکند در نه روز و او را جسد ناری خواند
و کبریت احمر و قنبار و بدین نامها خوانده اند نفس او را که از و بیرون آید در رسم یاد کرده که اثالیه قوت آن ماده است که اورا آماده گردانیده بودیم
در نه روز و از برای آن او را اثالیه خوانند از برای بر شدن او بهوا و فراق آتش از آنچه در و بود و از اجساد خود و سختی تبش آتش برو و ضعف
او از آنچه ملاقی آن شود از غذا پس طبخش کنید با جسدش تا آتش نشف رطوبت او کند و خشک گردد تا به بیند که ارواح را بدر انداخته باشد از خود
و کرامت دارد اقامت را در اصل عناصر خویش و آن آنست که چون آب گردانی جسد را که سفید شده باشد و طبخش کنی و سحقش کنی و آبی گردد روحانی
قوی گردد بر قلب طبایع یعنی بر گردانیدن طبایع بطبایعی دیگر و روانه گردانیدن اجساد را بدو و گونه تا نرا گونه دیگر گردانید نزد با اثالیه
رطوبتی خواست که بر شد بهوا و بر شونده باشد و او مرکب باشد از دو رطوبت و ایشانند روح و نفس در گفتار او که او قوت آن ماده است که او را
آماده کرده ایم در نه روز بدان قوت نفس میخواهد که از اثنی بیرون آورد مرکه او تر شده باشد چون عقدش کردند بر آتش پایدار شد مذکر گشت
گرم و خشک از آنچه از گرمی آتش فایده گرفت پس نر خوانده شد و این آب منعقد را بنام سرنری خوانده اند پس حقتش کردند با ده که از آن بوده است
و آن ماده اصل آن نرست و از برای این او را خواهرش خوانده اند و آنک بستن او بدین صفت بود که هرمس وصف کرده یاد کرده تدبیر
نطفه اندر رحم پس از این اشارتها ظاهر طن اوش پنهان پوشیده که آن نبرد و زره نبرد بدو مرکبی بیرون آوردم آنرا و بدانستم درستی
گفتارشان که حجر ما کیست و خاص از آن ایشانست و کسی با ایشان در وی شریک نیست و اگر او کبریت بودی یا زرنیخ یا آهن یا نحاس یا بیض یا شعر
یا چیزی بیرون از اینها از حیوان و نبات و سنگهای مرده شایستی ایشانرا که بگویند حجر ما و بخودش منسوب کنند از برای آنک اینها را که نام بردیم
همه مردم با ایشان دران شریک اند و جمله مردم ایشانرا تدبیر میکنند در همه شهرها چون تدبیر کردن ما پیش از دریافت بیش از دانستن علم و چون
تدبیر کردن آنهایی که ما ایشانرا شناخته ایم از آنهایی که ما مشاهده شان کرده ایم و جمله آن باطل بود پس باطل را بیفکندیم و حمد حق بگذاردیم که او
ما را آشنا گردانید ببطلان آن همه پس بدانستم از گفتارشان که حجر گفتن او چیزیست خاص بدیشان بغیر از جمله مردمان دیگر و ما را لازم شد که
بحث کنیم از آن و چون گفتارشان که سخن ما را باطنش روحانیست و ظاهرش جسدانی و منقطع نشود کسی الا که باطنش بداند اما ظاهرش را خود
همه کس میداند چون این بشنیدیم از گفتارشان جست و جوی آن باطن روحانی کردیم و کنایات از و کردند بظاهر گفتار خویش از چیزهای جسدانی
نتوانستیم بران دست یافتن الا بحواس باطن که آن فکرهای درستست در آیتها و فراگرفتیم از ایشان آنچه بظاهر مسطوری بینیم در کتب
و بحس ظاهر از آنچه می بینیم بچشم نبشته و می شنویم بگوش لیکن می جوییم نهانی آنچه نهان داشته اند از حواس ما اگر آن نبودی بیرون نیاوردمانی
آنچه در ضمیر خویش نهان کردند در ضمیرهای ما لیه پس از دو سوره باقیه و من اظهار کردم از برای تو آنچه پنهان کردند و از وی چیزی نهان نکردم و در و رسم گفت

جون اورا

چون اورا با خواهرش جفت کردند آبستنی پدید شد و فرزند بیامد که آن نفس است که اثالیه قوت آن صوتست که ماده است
که او را آماده کرده بودیم اندر نه روز و بدرستی که ما را اعلام کرد که چون ما به بینیم قوت این آب را آنچه نی باشد از و بهنگام طرح بر سیم
عامه که آن چیزی اندکست که افکنده می شود بر چیزی بسیار و رنگش میکند زری گرانمایه تر از زر معدن و آن گفتارشانست که زر ما چون میوهای
بستانیست و زر معادن چون میوهای کوهی چنانک میگویند زر ما زر عامه نیست و سیم ما سیم عامه نیست زر ما از علامتست و درست
داشت که ما را و را اموزاند که این خلیل عظیم او قوی ان چیزیست که ایشان ساختندش نخست و اوستان نهانی که سوگند خوردند که در هیچ
کتابی ننهندش و کسی اظهار او نکند از ایشان و کار او را بخدای باز گذاشتند تا الهام کند آنرا که خواهد و بازش دارد از آن که خواهد از برای آنک
اوستان اصلی که صنعت فرمان برداری نکند هرگز الا بدو و آنچه نهان داشتند از تدبیر آن چیزیست تا بر آتش صابر گردد تا امری عظیم گشت
تا ظاهر شد از و قوتها و علمهای بزرگ و اگر نشناختندی آنرا نبودی ایشانرا آن قوتی و آن اثالیه که فعل فعل اوست و محمد بن امیل بحمد الله تقدست
اسماوه بدانچه بخشیدش و مفضلش گردانید بدو و الهامش کرد بر شناختن آن سر نهانی و ان پس از جست و جوی بسیار بود و بی خوابی شبها
پیوسته و کشف از پوشیدگیهای الفاظ ایشان حتا سلغ به رضاه کا سوابله و سحقه انشا الله تعالی بدرستی که روزی در آمدم بر شیخ قدوة السالکین
ابی الحسن بن وصیف قدس الله روحه العزیز بر سبیل اعتقاد و نشستم در پهلوی او و نزد او دو شخص یکی را می شناختم و یکی را نمی شناختم
و میان آن سخن از صنعت رفته بود پیش از حضور من مرا روشن شد چون از من بپرسید و آن بر ایشان پوشیده شده بود و دشوار گشته
بر ایشان و نمیدانند معنی آنچه در و نگریدند از گفتار حکیم و ایشان در حیرتی مانده بودند پس شیخ روی بسوی من آورد و بدانست که می دانست از اعتقاد من
بدو و گفت یا ابا عبدالله چیست معنی گفتار حکیم که خذ الرصاص و الذی یشبه الرصاص و الزاوق و الذی یشبه الزاوق یعنی بستان رصاص را
و آنچه برصاص ماند و زیبق را و آنچه بزیبق ماند و مرتبه او از علم آنچه مصریان دانسته اند و آگاهی او و عقل و فضل و کاین چهار چیزست دورا
از ایشان پدید کرد و دو را پوشیده بکنایت گفت و رصاص را نام برد و آنچه بدو ماند نام نبرد و پنهان کرد و زاوق را نام برد و آنچه بدو ماند
نام نبرد و چه چیزند این چهار گفتم که سخن حکیم را در و نکیده و مغالطه ست از مغالطهای ایشان گفت چگونه بود آن گفتم که حکیم بدین دو چیز خواسته است
و ایشانند نر و ماده و آن نر و ماده که ایشانراست که نهان داشته اند و سخن را بیرون آورد بر چهار و نخواست الا دو گفت چون بود آن و او خود
چهار یاد میکند و باز سخن را باز راند دوم بار گفتم که نخواست حکیم بدان الا دو باز گفت حکیم چهار میگوید و تو دو میگویی چون باشد گفتم که درین سخن
پوشیدگی هست و او دشوارست و این از مغالطات حکایتست درین جایگاه و اگر چهار اجزا را خواستندی که نر و ماده از ایشان مرکبند بگفتندی بستان
آتش و آب را و در همشان آمیز و بستان هوا و زمین را و در همشان آمیز تا باشد هر یکی از دو پس هر چهار را یکی گردان و لیکن گفت حکیم بستان رصاص را
و آنچه برصاص ماند پس گفتارش باز گردانید که گفت بستان زاوق را و آنچه بدو ماند پس بدین سخن را آنچه بدین ماند پوشیدند علم را بر مردم فهم کن از من
و تامل کن گفتار مرا تا واقف گردی معنی این چهار حکیم را گفت بیاور گفتم که مثال این آنست که گفت بستان رصاص را و رصاص نر است ایشان ثابت
از نامهای نر پس نر را نام برد اینجا و کنایت کرد از یاد نام ماده و گفت آنچه برصاص ماند از برای آنک آن ماده از وست و او از وست پس گفت بار
دوم بستان زاوق را و آنچه بزاوق ماند و زاوق آن ماده است و اینجا ماده را نام برد و نر را بکنایت یاد کرد و گفت که آنچه بزاوق ماند و نام نر نبرد اینجا

از برای آنکه وی آغاز او را نام برد و ابیت و بدو آغاز کرد و من سخن را روشن تر کردانم تا سنگ از پیش بر خیزد و تقدیر این سخن
آنست که بگوی بستان تو آدم را و آنچه به آدم ماند پس تو اینجا آدم را نام بردی و کنایت کردی از نام حوا که آن ماده است و نامش نبردی از
برای آنکه میدانی کر دمای که چون تو باشند اندر علم بدانند که آنچه با آدم ماند حواست پس باز کردید و سخن باز کردانید و گفت دوم بار و تا بوشید
کرد بر مردم ناقص فهم و کمان برند بسیاری از مردم که تو درین جایگاه چهار چیز خواسته پس گفتی دوم بار و بستان حوا را و آنچه بحوا ماند پس اینجا
ماده را نام بردی و کنایت کردی از نام نر که آدم است و نامش نبردی از برای آنکه نامش نخست برده و بدو آغاز کردی و این دشوار و مشکل نیست
بر خداوندان فرهنگ و خرد پس خموش گشت و ایشان در یکدیگر نگریستند و من از نزد ایشان برخواستم و بیرون آمدم و ایشان در آن خموشی
بماندند و مانند این مکاید حکما بسیار است چون گفتار شان که در آمیز گرم را با سرد تا باشد نه گرم و نه سرد و در آمیز خشک را با تر تا باشد نه خشک و نه تر
پس از ظاهر گفتار ایشان بر چهار چیز ره نمونی کند و مراد از وی دو است که آن نر و ماده اند گرم خشک نر است و سرد تر ماده است چون سرد با هم
آمیزش گیرند آمیزش گرم و سرد و خشک و تر شان باشد و این بر کسی که او را فهم باشد مشکل نبود و احتمال دارد از گفت این حکیم که بدو این وجه دیگر
خواهد از وجوه که بدان آتش و آب و هوا و زمین خواهد و آن وجهی دیگر ست از وجوه تدبیر و آن مانند گفتار یوسف صدیق است علیه السلام
امزج النار والماء یصیرا اثنین وامزج الهواء بالارض یصیرا ربعة ثم اجعل الاربعة واحدة و قد بلغت ما ترید و عند ذلک یصیر الجسد لا جسدًا والضعیف
عن النار غیر ضعیف و قد نلت الحکمة یعنی در آمیز آتش و آب تا دو شوند و در آمیز هوا را با زمین تا چهار باشند پس هر چهار را یکی کردان که رسیدی
بدانچه میخواهی تا بشود جسد لا جسد و آنچه ضعیف بود بر آتش قوی کردد پس رسیدی بحکمت پس تو عمل کن بدانچه یوسف صدیق نبی بود علیه السلام بر اندیشید
این چیزها را از آغاز تا انجام که او دست آب خالد کریم و اوست که اظهار صبغ میکند بر و طرح و القا و اگر نه او بودی نبودی در دست کسی چیزی از حکمت
و او اصل حکمتهاست و مصلحات میان متعادیان و اوست اولها و وسط و آخر فهم کن آنچه بیان کردم از برای تو و بشناس معنی گفتار را پس همچنین روانه شد
کیدهای حکما و مغالطات ایشان و باشد که ایشان کلمه بیاورند و درو معنی دیگر باشد پس امید میدارم که شما را روشن شود به اندکی از آنچه شما را آشنا کردانیدم
بسیاری را از معنی از رموز حکما و مکاید ایشان و مغالطات ایشان و خدای تعالی یکو کرداند از برای شما توفیق و جزای بسیار و بمن از ثواب بران
نعمت کرم خویش ان شاء الله تعالی من میدانم و خدای داناتر ست بغیب خویش که زمانه نیاورد و نماند من کسی که تفسیر کند این کلام و شرحش کند درین کتاب
و بیان کند آنچه حکما اشارت کردند که اگر گشاده کردد وجهی از رسایل حکما مر کسی را از مردم کشاده نکردد الا از برای کسی که بخواند این کتب را و قصیدهای مرا
که من روانه کردانیدم از برای تو و از برای جمله مسلمانان پرهیزکار بدانچه نهان داشته اند حکما جهد خویش و نهان داشتند از برادران و فرزندان و بیاوردم
درین اوراق اندک مجموع آنچه تفریق کرده اند در هزار هزار اوراق پوشیده در آنچه سرگشته شود درو عقلهای اولو الالباب از رموز و مغالطات و من بدست
آورنده ذکرم درین صنعت و شناسم بوصت و نظر در کتب حکما و فقها از هر که با من همنشینی کند از کسی که طلب این علم کند و اگر بگفتم فهم نکردندی از
نابینایی که ایشان را فرو گرفته است و از بدی نیات ایشان و از برای آنکه در دست ایشان کتبی است که آن کتب بیان کند از برای ایشان عقاقیری باطله که
ایشان آنرا آشنا شده و بدان مشغول گشته آن عقاقیر پلید مفلس کند مر ایشان را و ایشان در تخلیط ایشان سهل و از حق و یقین دوری گزیده و اندر جهل
راغب شده چون بر بدست کرد روی تو تابندگی میکند و کشادی مینماید از برای آن روی با تو کردم از برای تو آنچه شرح کردم از نهانی علم خویش از آنچه سینه من آنرا

فراهم آورده است تا بدانی معدن علم را و جای نهانی سر را و تا فرق کنی میان من و میان غیر از اهل زیغ که روی بباطل آورده اند و چون بنگریدم
در کتب غیر خویش و آنچه در سخن حکماست که من بیاوردم از اولینان و مسلمانان که با ایشان اقتدا کرده میشود و آنهایی که دعوی میکنند یافتیم یکی از ایشان
مشهوریان که تغییر کردی حرفی از گفتار فلاسفه بلکه آنچه بیاوردند که آن حکیم آورده است هیچ معنی نبود آوردن گفتاری را آنچنانکه او گفته است
تغییری کرده شود دیگ کلمه و نه کشف کردند از آن یک معنی و حاجت آید چنانکه اگر تو حکیم باشی و ترا گشاده شده باشد اسرار و دانسته باشی رموز را
چون تغییر الفاظ حکما کنی و بیاوری بدان تغییر و بیانی بر حقایق آن و اظهار کنی بعضی اظهار تا ظاهر بود آنرا که بیش آید بر پیروزش علم و پوشید.
از آن که ملول کردد و صبر نکند و قناعت کند بدانچه در دست دارد از جهل که اگر بیان نکنم چیزی از آن و الا کتاب من همچو کتاب ایشان باشد بعینه
و الفاظ من الفاظ او که گویا سخن او را گرفته ام و بر خود بسته و این نسبتی باشد و خواری از آن کس که چنین کند پس چه سود بود خواننده کتاب مرا
چون کار چنان بود که یاد کردیم گویا بران مردم فریب خواسته باشد و کتاب خود را نهاده باشد بر مردم فریب بلکه خود را در غلط انداخته باشد و کمان افتد که
گویا او چیزی فهم کرده است و خود میداند که او چیزی نمیداند و از آنچه ساخته است یک حرف فهم نکرده است و اگر پرسیده شود از آن که در
کتاب است بیاورد گفتارهای محال و اگر کسی با او تفویض کند سرگشته و نادان شود در بیان آن بید کرداری و شبه باطل و لیکن چون من
عظیم المرتبه باشم بدانچه مستور داشتند پس بدیدم بعلم آنچه نهان کردند اندر خطاب خویش و نیز دیگر کردانم آنرا نیز بفهم آنکس که بیاید بعد از من
بالفاظ ظاهر مستور که از ظاهر بود از برای خداوندان فضل و عقل از اهل حکمت و دراسین یعنی درس خوانان جوینده مر پوشیده را از خداوندان
ناقص فهم رکیک که اگر من چنان نکنم بدید نشود فضل من بر غیر و سخن من دعوی باشد که او را برهانی نبود از علم چون دعوی جهال احمق یعنی آنهایی که
سخنشان قلب بود و زر اندود و اندرون ناسره پس از برای آن گفتم و منت خدای را سبحانه و تعالی که بر تو کشاده کرد آنچه ماند است از قصیدهای
و اشعار من و از کتاب من مفتاح حکمت عظمی و کتاب مغنیسیا باز کردیم بتمامی غرض خویش و نمی کذارم که تفسیر کنم صورتهایی را که بیان کنم از برای تو در
قصیده من که اول او اینست من کان صبا بالحسان الغید و شرب راح و رنین العود که تو رون کرداند از بیان و اگر چه آن اندک جمع کرده باشد
معنیهای بسیار را که حکیم خواست بگذاشتن آن صورتها و شکلها و آن سی و هفت بیت است الا آنکه دانستم که بسنده شدی بدانچه کشف کردم از برای تو
درین کتاب که مخصوص کردانیدم این جزو را بتفسیر مائی ورقی و ارض نجمی و از برای آن گذاشتم تفسیر صورتهای برماوی را که موشح کردانیدم بدو قصیده نونی
را که اول او اینست اثار رابیین و جدک و الحیننا عشیه و دعوا المتحلون و آن صد و نود و نه بیت است و گذاشتم آنرا با آنکه دانستم که بیان
کرده ام که هر صورتی از برای چیست و بر چه دلالت میکند و مکتفی نشدی بدانچه تفسیر کردم هر دو را مشهور بدانچه بیاد کرده در و سخن بلی تفسیر کن
بدانچه تفسیر کردم بانکه مقنع و اینست بمانند آنچه از پیش گذشت یاد او و تفسیر شکلهای قصیده من که اولش اینست رسالة الشمس الی الهلال
و او چهار صد و چهل و هشت بیت است اما قصیده میمی که خداوند اخبارست و ریاد طلسمات و آنچه در وست از عجایب اخبارش قائم است
بنفس خویش و محتاج نیست بتفسیر فزون از آنچه در وست و آن اینست و العارقی ابن اسیل مرتقی عنه تعرت رجال علی ما نال منه نجوم
و آن صد و یک بیت است و آنچه غیر ازین قصاید است از آنچه واقف شدی بر ایشان بدانت خطاب کرده ام بشما فهم و معنی در ایشان همه
یکیست لیکن یکی محتاج یکی دیگر ست و همچنین بعضی ببعضی و السلم و همچنین آنچه از پیش سخن راندم در جسد و اقضاد بر آنچه مثل زدم در روح و ارواح

ونفس انفاس او خود یک جسد است بتبیض کرده شد او را جسدها خوانند بر تبیض واکر نه او خود یک جسد ست هرکه نیز ازین کوید جاهل بود باد
خطاب نباید کردن ابتدا از برای آنکه نشناسد جسد را و نه اجساد را و نه روح را و نه ارواح را و نه انفاس را و نداند که حجر چیست و نه که آن چیست
و نه بوید از علم بوئی بوجهی از وجوه و نه بسببی از اسباب از برای آنکه مجسد شد از تلیجات از هر جزوی جسدی و همه یک جسد شدند پس از برای
این معنی نیز گفتند که جسد و اجساد و همچنین نفس و روح و ارواح و انفس فهم کن این معنی را از تفسیر معنی ایشان و ابنای روزگار تو مشغول اند بتدبیر کبریتها
و تصعید زرنیخها که سوزنده و سوزانند اندر نیست شونده و فانی بر ظاهر آنچه می شنوند مکشوف از آنچه میخوانند از برای آنکه بدان دانا اند و بحق جاهل اند
و کبریت و کباریت و زرنیخ و زرانیخ و زندریخ این همه نام آب آلی و رتی اند و تبیض او و تصعید ست که تقطیرست تا سفید کرد و تابنده که بنود در وی کدری
اینست تبیض کبریت و اصعاد زرنیخ و غسل جسد باز کردانیدن روح بر او تا نماند از او و از نفس کی صبغت چیزی الا که بر اید با روح چون ستده شود
نفس بنفس و این آب نماند از و چیزی در جسد پس آن جسد شسته شده باشد و پاک کردانیده شده باشد از چرکنیهاش بدین همه بیرون آوردن نفس میخواهد
از و تا خلاص کرد و رماد از رماد پاک نبود در وی کار را باز دارد از ظهور و بدانکه هر که دانست آنرا علم وجهی برو هیچ پوشیده نماند از تغییر من یک لفظ
و خاصه کسی را که بدستش افتد از کتب من و منتفع شود بدان و خدای تعالی بر شما کواه باشد که باز ندارید ش از مستحقانش از برادران مومن مخلص تا خلاص
یابید از انجه در کردن شما کردم و کوینت که دم بر شما و بیدا مکردانیدش از برای غیر اهلش که بر علم ظلم کرده باشند و من منح الجهال علما اضاعه و من منع المستوجبين فقد ظلم
و این ودیعه ایست بنزد شما نفس کنید برادران خویش که مستحق اند از اهل دیانت و امانت و خدای تعالی نکاهبان شما کند و آگاهی بخشد و برساند بنهایت
امیدها مان بمنت و کرم خویش و یاد کردم در صدر این کتاب خویش تدبیری که ازین اشکالت که آن قرست و اصل همه است و از و متفرع شد چیزها
بدان آب میخواهم از برای آنکه اصل و صاحب رطوبتها قرست و خداوند رطوبت ست و این دو مرغ از و متفرع شدند و ایشان هر دو دو بخارند که
بر سر یاد کرد در بن دو بخار کفت که فرود آید بخار بالائین بنزد بخار زیرین و حامل کردد بخار از بخار و زاینده کرد و از ایشان همه چیز و از غیر آن دو بخار
هیچ چیز نباید و نباشد و خلایق برنخیزد بیرون ازین دو بخار فهم کن این معنی را و از شان با خواهران برکار که یاد شان از پیش رفت بیرون آمد همه چیزها
ایشانند که کبریت نام نهاده شدند و کبریتها و کیاهان و شکوفها و درختان و رنکها و خیرها و این همه بلند در آمدن سر تسقیه بود که نخستین اند که ایشانرا
تلیج خوانند و ثابت شد نشان در حجر که آن جفت شد از زرها و بسته شد نشان هر سه کران دو و پس از ان که جملا اندران زوجات کوید
ملح تمثا لا ترو نا را بعا و ذو النون مصری قدس الله سره کفت حتی اذا تمتها ثلثا لم تخش من اغتنامها اثباتا واز برای آن کفت ارس که اکر از کف
یک انکشت کم کردد قوت ناقص کردد بدان آن میخواهد که اندر عقد از سه تلیج چیزی کم بکنید تا هیچ شوند یعنی زرها و در سه تلیج که تسقیها اند و باز کفت که
اکر از کف یک انکشت کم کردد خون آمو ناقص آید پس چون جمله یکی شدند او را بحر حکما خوانند و این زمین را ام العجایب خوانند و ام الالوان و ام الخایب
واو همه چیز ست و از و بیرون آید همه چیزی که ایشان بدان محتاج کردند اندر عمل خویش و او ست آن خاکستر که تفاخر بدو کرده اند چنانکه ذو النون کفت
ملقی علی الاکوام والمزابل مذموم فی عین کل جاهل لو قيل هذا ابعل الاعمالا لكان ذاک عندهم محالا و قال خالد بن یزید هذا ما والفیلسوف مدبر
فيه النجاح وكل خير يكتم هذا الذي قال الحكيم بانه حجر تولد من عقار مكرم و این معنی از ایشان جمع کند مغنیسیا ابیض را و رماد مستحرج را از رماد
پس باید که هر دو معنی را بدانی که اندرین یک کفتار جمع شده است و این سه تسقیه که سفید کنند کان این زرها ده اند ایشانرا سه زمین خوانند و مستغنی نکردی

یکی از زمین سه از برای آنکه هر یک را علیت در زمین خویش پس زمین نخستین را زمین مروارید خوانند و دوم را زمین سیم و سیوم را زمین زر
و او اکسیر را رنک کند و اکسیر او را رنک کند پس چون این پنج با هم آیند و بسته کردند در هم و یک چیز کردند او بود حجر حکما طلسم کامل و او بمانند خانه ایست
با چار دیوار و سقفی و او ست مغنیسیا سفید بحق نه بدروغ و او ست بار نحاس تام مکرم مکتوم مرموز علیه اینست حجری که در و جمع شدند قوتها و جمع
شدند در و بیاض و حمره که مانند کرده اند ببیضه بیاض بیض و صفره و قشرش از برای سفیدی ظاهرش و خشکیش و آنکه سرخی اندرو نهانست و این بیاضی که
او را نفس بیضه میخوانند که محیطست بهمه درونست از آنجه محتاج شود صاحب تدبیر بدان و همچنین قشر بیضه محیطست ببیاض و صفره و جملا آنجه جوزه بدو
محتاج بود و این حجر ست که او را همه چیز خوانده اند و این از مغالطات ایشانست مر مردم را و ایشان تلف کردند مالهای خود را و خود را آنچه داشتند در تدبیر
هر چیزی که برو دست یافتند از طمع و جهل که کمان بردند که کیمیا در همه چیزست که ایشان تدبیر میکنند پس تدبیر کرد از انجه در کمان او کرد و بنزد او ست
کتبی که او را رهنمونی کند بر آنکه کیمیا در همه چیزیست و مجادله کند بر آن بی دانشی و کوید که حکما کفتند که علم در همه چیزیست و این از مغالطات ایشانست مر
کفتند که کیمیا در همه چیزیست اما کفتارشان که علم در همه چیزیست تدبیر طبیعی میخواهند چنانکه بیان کرده ام در جایکاه بسیار از کتب خویش و مراد ایشان
حجر ایشانست از برای آنکه او را همه چیز خوانده اند از آنکه هر چه ایشان محتاج شوند در و باشد و هست در و جسدها و نمکها و آبها و روحها و نفسها
و رنکها و این حجر زر ست و ام الذهبست و از و بود تنین که میخورد دم خود را و از و بیرون آید برفها و برآید ابرها و بباراد بارانها و از و بیرون آید شکوفها
و رنکها اینست آبی که عمل عجایب کند و عجایب از و فزون تر از آنست که در شمار آید بالا رفتن او بلندی جای کنبد پس شود در بلندی او شکوفها و درختان
بر بالای ایشان بدید می آیند و تنین آب الهیست و دم او نمک او ست و او ست آن خاکستری که در شکم خاکستر ست و ازین رماد بیرون آید باران زنده
زنده کننده که از آسمان فرود می آید پس از بر شدنش بدو پس حاصل کردد در رنق اعلی و اسفل به بیدنش مر سوارا چون فرود آید بر زمین زنده کرداندش
و بدین همه این حجر خواسته اند و از و بیرون آید جمله آن و این حجر سفید ست که کفت در و روسم بدانید که چون بکداختند جسد سفید را یافتند و جمله را
و اکر نکداخته آنچه شما در اندرو این حجرست که کفت در ود و متراط کرا و حجرست و نه حجرست و این آن حجرست که ارس حکیم او را مانند کرده است بحجر عقاب
از برای آنکه حجر عقاب سنکی معروفست و او حجریست که در شکم حجری دارد جنبنده و بدان مانند کرد آب طالع و رماد خارج را که از رماد بیرون آید و همچنین
حجر ایشان در شکم او حجریست جنبنده که بجنبد چون آن را حل کنند بیرون آید از و آب ایشان که در بسته بود و جنبش او بر آمدن او ست بالا بهوا بدان
روح میخواهند و نفس که در و بند پس او حجری بود که در شکم حجر داشته باشد و بماند آن ثقلی که از و بیرون آمد آن طالع و آنچه بماند غیر متحرک باشد پس بدید آید
از و پس از نفس برادرش که آن رماد رماد ست که او را ماریه انفخ خوانده است که بدانند که آب ایشانست در زمین ایشان و در و کفت خالد لا تزعم
و خالدکم لو لا الخیرة لم یکن لیعقد ما بح الجیج و کبرا پس این رماد ست خمیر و نه زر عامه و نه سیم ایشان و این خمیر آب ایشانست زر و او خمیر اجساد ست
که باز کردد بدیشان و رماد و خمیر آبست که زر ایشانست پس از برای اینست که این رماد را خمیر خمیر خوانده اند و یاد کرده لا تطلبن سواه خمیرا
ان فی جوفه سناک خمیر و بدین رماد قوت کیرد آب ایشان قوتی عظیم و قول روسم که اکر شما بکدازید جسد سفید را نمی خواهد بکداز کداز آتش بل بدان
حل میخواهد تا باز رسی کردد تا بیرون آورده شود از و شکوفهای او و اینست آن حجری که ارس حکیم یاد کرد که اکر زرکران بدانستندی که چیست در وان
تفضل سود کو فتنی از و سود بسیار و ماریه در دریا کرد و بستان جسد مغنیسیا را آنکه سفید کردانیده شد و بسیم مانده کشته او ست که درویشی را بر
آن درویشی را که نیست او را درمانی بجز ازین بعد از خداوند تعالی او ست زری که بیرون آورده می شود ازین حجر او ست زر حکما و او ست صبغی که نفس

ذهب الحکما هو انا الاعلی
صبغ

کار روح بالا میرود و هوا و این جسد سپید خوانندش چون سفید کرده بس از سیاهی رست که گفت در و خالد یزید اعنی الذین مضوا فی
ان یصنعوا ذهبا الا من الذهب و آن زر صابغ است که ایشان ذات که یاد کردیم ازین جسد نماینده می گردد و بیرون می آید از برای این
زر او را اشکونی خوانند که هوا اند و لطیف اسفیدوس یاد کرد بستانند چیزها را از کانهای خودشان و برفوسیدشان بهترین جای
خودشان و بدرویدشان از سرکوهها خودشان و باز گردانیدشان با صلشان و این کلامی روشن است که درو جسدی نیست و نه زری
البته و لیکن چیزها را بنام بخوانند که چه چیز است بدانکه کوهها قرع اند و سرکوهها انبیق و درودنشان ستدن شانست در قابلها و باز
گردانیدنشان باصلشان باز گردانیدن است برانچه ازو برآمده اند و قرع را کوه نام از برای آن کرد که تکوین زر حکیم درو بود همچنانکه در معادن
زر و سیم عامه متکون میشود و این انا معدن زر و سیم حکیمست و درو بود بنیاد و تدبیر را این همه بر تمثیل و تشبیهاتست و نمی خواهد بسر
کوهها سرهای مردم و آنچه درو ده میشود موی سر ایشان چنانک بعضی تفسیر کرده اند بس تدبیر کردند شعر را بدرستی که هلاک شد نفقات روزگارشان
و عمرشان با پایان رسید اند طلب باطل و حکما برتر و بزرگوارتر از انند که مردم گمان برند بس معلوم شد ازین طایفه که می بینی که گویانند بدین
چیزهای باطل تغییر خاطرها کنند و مثل ایشان مثل ترسایانست که قدر مسیح را بالاتر از مخلوق داشتند تا که او را آله خواندند و پروردگار خودش
دانستند و این بزرگوارتر پایه بود از تشریف او را و تعظیم مر قدر او را بس باز گردیدند از آن و او را مقهور و ذلیل و معذب داشتند
بانواع عذاب در زشت ترین چیزی و نمی تواند برای خویش بهیچ حیلتی خلاص از عذاب و خواری و این همه غایت جهلشانست در شناخت
او بس حکم که چند راه بود و چند دوری میان دو منزلت یکی منزلت بزرگ بلند پایه تا مرتبه خست و دنی و حاشا مسیح را ازانچه نسبتش میکنند
و وصفش میکنند بدان گمراه شدند گمراهی دور و گمان بردند که این باختیار خود کرد یا خود خدای تعالی کاری کند که بندگان او را سبک شمرند نعوذ بالله
من الضلال بس همچنین بود از مردم آنک گوید درین صنعت که آن از بیض است و شعر و عذره و بول و خون و زهره و ستی و بیرون ازان از معدنیات
ما نقعات سوزندگان فاسد فانی بس از آن که بدانستند که آن حکیمی است با لؤلؤ عظیم که ارفع بود بر هر حکمتی و آنکه او ستر خدای تعالی است و گنج اعظم
مهین که ارزانی داشته است بپیغامبران و اصفیا و بندگان صالح و آنکه او شریفترین چیزیست که در جهانست و او آخر نبوت
و عصمت مروت و قوام قوت است و آنکه از نزد خدای سبحانه و تعالی بوحی آمده است بس باز گردیدند با آنک دانسته بودند این همه بزرگواریها
گفتند که او از شعر است و بیض و زرنیخ و کبریتها و از چیزهای نجس پلید تا که قومی از ضعف عقل خویش اندر عذره و بول افتادند حاشا حکمة الله
تعالی من ذلک یعنی از چنین پندارهای فاسد و گمانهای خطا و من شما را باز نموده ام او را مصور چنانک حکیم تصویر کرده است و این دو جسد که
صورت کردشان کرده است صورت دو در یکیست اینست عمل ثانی کران تحمیرست آن نیز بحث سه آنرو علوی بالا این اسمانی
هوایی ناری که جایز و ممکن باشد که دران نکوهند آن گفتار را آن سه بالا این آبیست از دو طبیعت بس آنرا صورت کردند سه از برای آنک
او ثلث آب متقومست به و او راست از نه این سه از برای سوید جرست که سیم ایشانست که جسد ثانیست و از برای سفید کردن او نیز
و شش جزو که متقومست و باقی اندماست از آب و جدا نهاده از برای تحمیرست و بدید کردند که او از راست از صورت کرد که کرده اند که در وی
طبیعت آبست و هوا و آتش زیرا چون آب و آتش باهم آیند هوا خود نتیجه ایشان باشد و لازم باشد که آب و آتش انگهی باهم آیند که هوا متوسط شود
چنانک صاحب شذور فرموده ومن بینهم ضدان عال واسفل لعا رسما فردین لیس یجایز بس همچنین بیان کردند که او یکیست و در و طبیعتست

مثل النصاری

اعوذ بالله من الانجاس والاخباث

حاشا حکمة الله تعالی من ذلک

صاحب شذور قدس سره

وعالم سفلی

عالم السفلی جسدان الروح مرکب النفس والنفس صبغ فیه

و عالم سفلی زمین است از دو جسد بس آب از دو طبیعت است بدان حکیم نفس میخواهد از برای آنک میگویند که روح مرکب نفس است و اوست آن آبی که
نفس را بیرون آورد از جسدها و این نفس است صبغ محلول محلول درو چنانک آب حمل صبغ عصفر و بقم میکند و غیره از اصباغ در آب ایشان و بدان آب
رنگ میکنند جامها را بس آن آب متفش و منبسط میشود اندر جامه و آن صبغ نیز با او روانه میگردد و اندر جامه ساکن میشود بس آب میرود و صبغ اندر جامه
می ماند بس همچنین آب حکما بشود و تخفیف رصبغ می ماند اندر زمین سفید ایشان که سیم گونست و ملمس و تشبیه است که او را عامه مانند کرده اند که آب
ایشان درو منبسط می شود در همگی او ان صبغ که او را نفس خوانده اند و هرمس آورانند خوانده است بگفتار خویش که گفت بگذارید زر را در زمین
سفید سیم گون بدین صبغ خواسته است که او را بهمه کسان مانند کرده اند و او را زعفران خوانده اند و عصفر و این زمین رنگ را می پذیرد بس آب میشود
و رنگ می ماند که نفس است صبغت اندر جسد بدید آورد و رنگ خود را و خوبی خود را و زیب او را از برای آنک بخاری لطیفست که حس در نتوان یافتن
الا فعلش را در جسد ثانی و فعل او ظهور رنگهاست و آنکه آن و آتش است و از آتش زاینده گرد و از آتش غذی می ستاند و او فرزند آتش است از برای
اینست که دوست میدارد بازگشتن را با آتش و از آتش نمی ترسد چون بازگشتن فرزند بپستان مادر و این همه را باز نموده ام بتو مصور بر آنچه حکیم رسم
زده است اینست معنی آنچه حکیم یاد کرده است که زمینی از دو جسد و آبی از دو طبیعت و این عمل از بیاض و حمره و او خود عملی است یگانه و اگر چه دو عملش
خوانده اند بنگری که عمل نخستین از پنج است دو بالا و سه بزیر و عمل دوم که حمرست از پنج است سه بالا و دو بزیر بس عمل بیاض نیمه عملست و عمل حمره
نیمه دوم و او خود یک عملست و اگر چه او را دو عمل نام کرده اند چنانک تصویر آن کرده اند و تفسیر آن کرده ام و عمل نخستین را که بیش از دو عمل نیست
آنکه بیرون آوردن رنگهاست از برای این دو عمل که ایشان یک عملند از برای آنک چیز که در نرود در و عربی بیرون از نرود و آبست اگر چه گرد از آتش
دارد هرمس یاد کرد که همه چیز لطیف در شود در هر چیز غلیظ بدین گفتار در شدن آب ایشان میخواهد در زمین ایشان تا قیامت او برخیزد و جسد
زنده گردد بس از مرگ بزندگی دایم نگاه دار از من این کلام را که معانی او تابنده میکند بدین بیان که گرد آمد و بزرگ دار علم را که هر که خوار داردش خدای تعالی
او را خوار گرداند و شکر گذار خدای را و ترحم بسیار زرست بر معلم خویش بدرستی که بنگریدم درین اسرار بزرگوار که پوشیده مانده است از مردم و غرقه شد
در بحر تاریکی عقلها تا محمد بن امیل پیدا کرد و از تگ دریای معانی سخن ایشان بیرون آورد و ادراک او ظاهرست و گشاده از ین سر نهانی که خدای تعالی نهاده
درین حجر حقیر ارزان و او گرانمایه ترین و خوارترین چیزیست در جهان و همچنین گرانمایه ترین پوششی از جو یاست و از کرمست و مروارید بیرون می آید
از صدفی و انسان بزرگوارترین چیزیست اصل وازما مهین است و سخن هرمس درین فصل که شنیدی مانند آنست که سقیدوس حکیم یاد کرد و سخن ایشان همه
یکیست بعضی از بعض است اگر گویند که این فصل از پیش رفت که خذوا الاشیاء من معادنها وارفعوها الی اعلی اماکنها واحصدوها من رؤوس جبالها وردوها الی اصولها
و این فصل و تفسیرش از پیش رفته و این معنی گفتار ماریه است که گفت او ملکی است که از زمین بر شود و از آسمان فرود آید و زمین بهم خویش او را قبول کند
بس معنی این گفتارشان یکیست و اشارتشان یک جای است و اگر چه الفاظشان مختلفست در تشبیه و امثال و ایشان جمله بر حجر خویش اشارت میکنند
و باز نموده ام ترا این همه وجهها که بدان وجه روشن گردد ترا از سخنان حق و روشن شود و ناگزیر بود سخن را که مکرر کرده از بسیاری استشهاد سخن
حکما بر هر فصلی تا آنکس که فهم کند سست باشد که دریابد و آنک جاهل بود دورتر افتد بس چون دریافتی معنی گفتار حکما را از تاریکی خلاص یافتی و از آنک در خطا
افتی و اگر از کتب ایشان بچیزی در نرسی و بفایده چون فهم تو کند باشد که نتوانی بدان رسیدن و شناسای این حجر را بدرستی که ایشان روشن کرده اند از برای تو

وهو ابن النار

ارض من جسدین وماء من طبیعتین

العملان عمل الاول

احفظوا هذا الکلام وترحموا معلمکم

وجهها و خطا بظاهر نهی کردن ایشان ترا از چیزهای باطل که سود کنی و عقل و رزیان نیفتد و نگاه بانی کنی مال خود را از نفقه کردن در باطل و آن فود
فایده بزرگ باشد و اگر تو دریابی پس دفتی در روشنی با مان و من باز کردانم بر تو گفتار را در آب روحانی ایشان که او سفید است و آنچه بر کسی که ازو
سوال کنند که تمام جواب بگو بیدو را راستش نماید تا در تنگ نیفتی چون بگویند که شکو نها و رنگها و آب سرخ و آب سفید سفیدی را و سرخی را کجاست که
او سرخست اندر ظاهر یک اسرخست دیگر دارو رنگ او که مایه او است سرخی نهانست در درون او بدید کنم از برای تو از گفتار حکما یقینت
بیفزاید بر آنچه از پیش گذشت از گفتارشان و گفتار من از برای تو پس بدان بدرستی که آب سفید که سفیدی راست بدان سه بهره
نخستین خواسته اند و او را دو عمل خوانده اند قمری و شمسی نخستین تمریست آنکه شمسی قمری غسلست و بیاضت و تعفین صدو بیست روز تا صدو پنجاه
روز همه سفیدی و کارزی کردنست و تاریکی ازو دور کردن و دوم تحمیرست حمکی و بستن رنگها در زمین پاک تشنه و زمین نخستین را که پیش ازو
عمل نبیت ساخته شد و حل کرده شد و بیرون آورده شد از نور رنگهای او که بر تیهای او است که بشد از برای ایشان خمیره و در آورده شد بر جسدی دیگر
و آن جسد بدو سرشته شد با خمیر دیگر که آن خمیر خمیرست و آن آنست که بسته شد از رماد محرق و همه یکی اند و از یک اصل اند بمانند دو دانگ آبست
و خمیر خمیر چند ثلث جسد ثانی نو بود و یا تیم حکما را که اختلاف کرده اند در رماد و بعضی از ایشان گفتند که از جسد یکی و از رماد و چند ثلث او و از جسد چند ثلث
آب و آن سه جزوست از برای تبییض و گفت ارس بلک تیو درس که بستان از رماد و یک بهره آنرا خمیره کنی برگرفته بنزد تو و آن دست اکلیل غلبه
پس گفت بعد از آن چون در آمیزی آب مدبر را که زیبق متبارزست با کبریت احمر بنه در آن از آن رماد وی که خمیره کرده بودی چیزی اندک منزلت خمر اندر
عجین و جسد سفید را کبریت احمر نام کرده است و گفت که چیزی اندک پس از آن که گفت جزوی و گفت مرس بن نبود شیر بن ازبیس یا منو ناسیه که بستان
ای زن سنگ زر را یا از طلق مصفی یک بهره یعنی از جسد ثانی که آرس او را کبریت احمر نام کرده است و او را بود شیر طلق مصفی خوانده اند پس گفت بستان
از آن زهر چند نیمه طلق و رماد را تم خوانده است و متاوس یاد کرد از برای مرقوس که بستان از طلق مصفی حکما که می شناسی از وزن بیفتان
قدر و وزن را نهان داشت در وانگه دیگری گفته است جزوی و حل کنندش در سه جزو از آب مقسوم پس گفت بنه در و از خمیره که ترا شناسا کردانیدم
یک بهره بدان رماد وی را خواست که آن سم است و او را بوزن جسد نهاد و متاوس یاد کرد در رساله عظمی که بخش کنید آب را بنه قسم و بستانید از ایشان
ثلثی که آن سه جزو بود و در آورید او را بر طلق حکما و ذهبی و طلق مثل ثلثا این ثلث بود و یاد کرد که رماد محرق که او روحانی شده است بسنده بود شمار را
از و چند ثلث طلق و او ثلث ثلث است و نام کرد جسد سفید را طلق ذهبی و مرس یاد کرد در رساله که معروفست بحرب الکواکب برباوی
و نیز گفته اند اثرابیه که جزو اصل نوری که آن بنیاد او ست و جزوی از زمین پس جسد را و رماد را برابر نهاد و حکیمی دیگر یاد کرد که از نعل یعنی رماد یکی
و آن جزو باندازه یکی بود از اجزاء نه گانه یعنی آب پس گفت که دست کنی بجز اصل و بستانی ازو دو جزو پس آن حکیم نهاد جسد را دو جزو و رماد را
یک جزو و متاوس یاد کرد که بستان سه مثقال مغنیسیا و گفت بستان از رمادی که یکسو نهاده از قرعه که آن ثفلست کمثقال پس چهار جزو باشند
و رماد ربعی باشد ازین مجموع و مانند این گفت سند شود از زمین بالنده افزاینده یک بهره و از خمیر که اسقوریاست که او رماد است ربع جزوی
پس اینست اختلاف ایشان در رماد و بسیاری و کمی و مرس گفت در جای دیگر بدانک ربعی از پنج گانه عقد کند همگی آب را و او چند ثلث آب بود و اکثر
حکما این رماد را یاد نکردند البته هیچ وجهی و سببی و او ست که عقد آبها و صبغ میکند در زمین ایشان و بگیر و بگریزند کانرا از برای آنک او ست ثابت

مراتشها

مراتشها عظیم را و اگر از و یک بهره را فکنند زود تر عقد کند آبرا از یک نیم بهره و ثلث و ربع بدان این را و او ست آن زیبق که امساک زیبقها کند
و نگاه دارد شان و هرمس یاد کرد که ربعی از جسد عقد آب کند و از و پدید آید رنگها و جسد نو که ماریه یاد کرد و نیز دو باز گردانیدن آب بدو که گفت و آن بر او
غیر جسد او تا آرام گیرد و بدان این آب آبی خوانند و غیر چیز او ست که بر و افتاد و عمل و تعب همگی بدو و در تربیت این صبغ است و بیرون آوردن او را از
ترکیب نخستین ایشان و خمیر و رق آن سه جزوست از آب که بدیشان سیاه میکنند و سفید میکنند از نه گانه اجزاء و شش باقی که مانده است ایشانرا
خمیر الذهب خوانند که بدیشان رنگ میکنند و از برای این گفتند که اگر سیم خواهید خمیر سیم در و کنید و اگر زر خواهید خمیر زر در و کنید نخستین سه جزو خواسته اند
و بدوم اجزاء شش گانه که جدا نگاه داشته اند از برای سرخی و آن آنست که سه جزو از آب که آنرا خمیر سیم نام کرده اند چون بر جسد شان افکنند حل کرده
آن جسد و جمله یک آب گردند صافی سیاه پس از آنک سفید بود و همچنین ملازم او باشد آتش حضان که سفید گردد سفیدی کامل پس رنگ کرده شود بباقی اجزاء
اینست حجر حکما یگانه که در و جمع شده است چیزهای بسیار که از چیزهای پراکنده است آنک از چیزهای اندک و بسیار رست پس سرد و برابر شوند در گفتار
خویش برابری آن شش وزن خواسته اند که گفتند از بسیار ربیست و اندکی اندک جزویست از جسد و ثلثی از رماد و بسیار سه جزوست از آب پس برابر شوند
یعنی هر جزوی از اجزای شش گانه جزوی بود برابر که بر جسد را اخلاط او خواهند در آمدن یک جزو و سرکی برابر آن جزو دیگر اینست وزنی که کسی از اهل زمان
من معنی او نفهمیده اند بیان کردم از برای تو پس چون باز کرد و بدین جسد ارواح او که صبغهای او بیند آنجا تمام کرده و بکمال رسد و زنده کرده و ماریه او را بار نحاس
نام کرده است که حجر علم ایشانست اینست بار نحاس تمام محق بی نقصان او ست تامی که تمام است بالاتر از تمام از برای آنک صابغ است و اگر چه زر تمامست او
بالاتر از آن تمام است و گفت ستراط در بن جسد چون سیاه شد که نشان نیکوی طبخ نخستین آنست که با بسیاری رنگ قرمزاو سیاه نماید و گفت ای فرزندان
تعلیم باید که بیرون آورید آن سفیدی را از آن سیاهی بدانچه دانید که میان ایشان جدایی افکنند و بدانک درین سواد زر مطلوب نهانست و آنک او
پدید آید پس از سفیدی و این در طبخ اول بود و مراد او از طبخ اولست از عمل ثانی و آن سفید کردنست پس از پدید آمدن سیاهی و اینست سیاهی که پس ازو
بود و سفیدی که بعد ازو بود سرخی تمام کن و آنرا سقراطیس یاد کرد در طبخ دوم نهاده شود و در آن سفیدی در آنا با کداز نده که بپزندش بختنی نرم تا بشود
همه چیزی سفید چون سفیدی را ظاهر دیدیت بر زبر همه چیز آمده که در آنا ست یقین کنند که سرخی نهانست در آن سفیدی پس چنان روزی محتاج نگردید
بیرون آوردن آن سفیدی از آن سرخی و لیکن طبخش کنند تا همگی ارغوانی گردد و بر آیند که آن سیاهی نخستین از قبل طبیعت مرتک پدید آمد و بدرستی که آن
سرخی را بیرون نتوان آوردن الا از آن سیاهی از برای آنکه آن سوادست که اصلاح کرد میان آنکه می گریزد و آنچه نمی گریزد تا هر دو را یکی گردانید بجوسدای گرو
با تیان این کبریتها که سیاه کردانید جسد را و اعلامتان میکنم که گفتار او طبیعت مرتک مرتک مغنیسیا خواست که او دنبال نحاس از برای آنک ایشان او را رصاص
خوانده اند و قسطیر و رصاص و اشمیث پس چون ثابت شد بر آتش و آتش تریهای او نشف کردانید بنزد آن او را مرتک نام کردند و خاکستر از برای آنک
مرتک از رصاص است پس چون بشنوی مرتکی بدانک بدان حجر خود را خواسته اند چون تری او از و بشده باشد و او خشک شده باشد و همچنین چون رصاص
بسوزانند و تری او نشف شود در آتش مرتک گردد یعنی حجر را در سوختگی او و رفتن تریهای او و افسرده شدن او مرتک نام کردند از برای آنک حجر خویش را
رصاص خوانده بودند در اصل و این بر طریق تمثیلست و تشبیه و بعضی از ایشان او را نحاس محرق خوانده اند از برای سوخته شدگی و [illegible] و او را
نحاس محرق اطبا خوانده اند از برای آنک حجر خویش را نحاس خوانده اند و این از روی مانندگی بود و چون بگوید یکی از حکما که بستان نحاس را یا رصاص را

مرتکی را یا نحاس محرق را بدین همه اشارت بحجر خویش میکنند و با او چنین کن و چنان کن شنوند چون شنود و بسوی آنک او می شناسدش از رصاص و نحاس و رنگ و آنچه بیرون از انست انهایی که ایشان حجر خود را بدان نام خوانند و چون تحریرش و تدبیرش کنند و نبینند از ان فلاحی و نه آنچه میجویند ایشان بران همه حجر خود را خواسته اند که مغنیسیا است و ابار و نحاس نام و بدان کو ایشان ششم آب مقسوم جدا نهاده را نحاس نام کرده اند که از برای تحمیر ست که آب ورقی نقی الهی است و نحاس محرق خوانده اندش از برای آنک او سوخته شده است بآب ایشان و بیرون آمدن او در آب ایشان از جسد خشک که او مغنیسیا ست کو او از جهار جسد ست باهم آورده و چون بسته شد و یک جسد گشت ندا او را حجر نام کردند و گفتند که حجر ما پس چون از بین حجر رطوبتهاش بیرون آوردند که آنها روح او بیند و نفس او سه جزو را قسمت کردند از برای بیاض و ششم را از برای حمره پس نام نهادند این اقسام را که از برای تحمیر حجرها از برای آنک اصل را که اینها از و بیرون آمدند حجر نام کرده بودند و وجه دوم از تغییر نام نهادن این اقسام را حجارة آن بر طریق تمثیل است بدان چون سنگی بر یکی زنند و آن سنگ سر یکی بشکست آن سنگ ازان زخم خون بدید آورد و این اقسام را چون قسمی از ایشان فرود آورند بر جسد خویش پس از سپیدی در وصبغی و رنگی بدید آورد و یعنی سرخی همچنین بسته کرد و مرتبتی تا آنکه تمام کرد و آن اقسام و برسد بمرتبه فرفیری پس از بهای بدید آوردن ایشان این سرخی باسنگهاش خوانده اند بر طریق تشبیه پس چون شنود و شنونده گفتار ایشان که بگویند حجرها و جسدها گمان برد که ایشان اجساد را و احجار خواسته اند و عقاقیر از انچه شما شناسید و ایشان خود بجسد و حجر ما جساد و احجار خود را و به آب خود را خواسته اند و آن خود یک جسد دیگر ست و ایشان آن جسد را بهمه جسدی خوانده اند و آن آبها نیز بهمه جسدی خوانده اند از برای آنک از جسدی بیرون آمده است او را همه جسدی خوانده اند از اجساد دیگر عامه شناسند و امتحنه کرد و بر ایشان و درست آمده است رای حکما در عامه شعر وکلما ذکروه فی معادنهم رمز و تشبیه مستور مشتهر و آن آبها اجساد از برای آن نام کردند که از جسدی خشک بیرون آمده است که آن از جهار جسد ست نسبتش باصل کردند و نام نهادند آن جسد دوم را که این آبها درو عقد میکنند آن آبی را که او را رنگ کند و او رنگ بدید و آنک او را از آروق و زوابیق خوانده اند و زیبق و زرنیخ و زندریخ و کبریت و کبریتها و حجرها و همچنین جسد دوم را جسد و اجساد و کبریت احمر و کبریتها و زیبقها خوانده اند و همچنین گفتند که کبریتها بکبریتها گرفته شوند و گفته اند که اگر ایشان را بندگی زیبق از جنس ایشان بکریزند پس این جسد درست جسد و اجساد و سم او را کبریتها خوانده اند و درین آبی که او را اخیر خوانده اند و سقراط گفت که اگر تو سیم خواهی سیم درو کن و اگر زر خواهی زر درو کن و درو گفت ماریه حکیمه که اگر تنهی زر را آنچه میجویی نشود و نباشد آنچه میجویی پس پدید شد از برای تو و ابرای سرکر نده در کتاب من که بدانند اختلاف ایشان سه تغافت است فراق و ترا آموخته ام که ایشان زیبق خویش را چون سفید کرده زر نام کردند و سیم او را گفتند چون سیاه شد و بدان سه قسم از آب که زر را سفید کردان و گفتند که رنگ کن زر را و گفتند که بازگردان بر صاحب را که رنگش بیفزاید پس آب ایشان کنون زرست که در زیبق سفید پاک ایشان کاشته می شود که او را زیبق زر خوانده اند و آن زر و بدو و به آب روحانی بدید شود شکوفها او در کنها از میان من و میان ابو القسم عبد المحمود بن حیان رفت روزی که گمان می برد که حجر حکما از آهن و مس و رصاص است از بهر آنکه گفته اند که حدید با پس و نحاس حارست و با رصاص باردست و تکلیس رطوبت آنرا جمع میکرد و این جهار جسد را و زیبق را از برای ایشان حل میکرد و پس از تصعیدش بنوشادر پس تدبیر ان جسدها میکرد بدین زیبق محلول تا از این جهار جسد سواد بیرون برد و سفید کرده اند و این سفید کرده را آرد و میخواند و بدین آرد و در می آورد یکی از دو خمیره که می خواستی اگر زر زر در آوردی و اگر سیم خواستی سیم در آوردی پس آفات کرد بر تدبیر احجار خویش تا آنکه که بمرد و او بیست و سه سال

در تدبیر

در تدبیری بود و که یکساعت آتش زبل از کار او مفارقت نکرد و هر چند که از انها چیزی تدبیر کردی و خسته شدی در انها باسها یکنکندی و از نو آغاز کردی روزی با او گفتم ای ابا القسم تا کی باشی بدین حالت از رنج بیهوده بردن و زحمت کشیدن در چیزی که در و رستگاری نیست گفت که اگر سفید کردند این اجساد که مغنیسیا اند اندیشه نکنم درین رنج بردن گفتم بدو که اگر سفید کردند و برسند بدانجا امید میداری از ایشان از تکلیس و سفیدی بر آنکه نیز تمامیشان گفت نه گفتم چرا گفت رنگ نکنند چیزی الا بدر آوردن خمیره با سیم یا زر یا هر دو رنگ کنند گفتم بدو چون با این همه رنج بردن و رنجه شدن تو رنگ نمی کنند الا پس از در آوردن خمیره بر ایشان که زر و سیم اند پس تو برو و تدبیر زر و سیم کن اگر زر خواهی زر و اگر سیم سیم بقول تو که رنگ نمی کنند الا بدر آوردن این دو که این دو پاک کنند و بنزد تو رنگ کننده این دو اند و تدبیر این دو بر تو نیز دیگر ست از آنک تدبیر کنی اجساد را چرا کن را و علیظ را تا انک که پاک کردند و ایشان می پوسند و نبت میکردند پیش از آنک بپوسند بدان تا به که تو چشم میداری و تو ملازمی مر ایشان را و این گفتار من با او سر سال بعد هم بود از تدبیر او و تحمل او را با انکار و متوفا گشت و او بر باطل بود و گمان می برد که مگر حق است نعوذ بالله من الظن الفاسد باز کردیم سخن خویش از گفتار ماریه و حکما نیز گفتند چون گفتار او که پیش زین فصول گذشت و درین آبک در برکشش در جسدی دیگر تا ثابت گردد پس همه حکما این گفته اند پس او بیان کرد از برای ما بگفتار خویش که گفت جسدی غیر از جسد او که او محتاجست بجسدی و غیر از ان که از و رسته شد کبریتهای او آنکه در وی آمیزندش با کلس و کلس جسد سوخته است که کبریتهای او رسته شد نخست بکبریتها او روح او و نفس او میخواهد پس ماریه گفت و بدین گفتار روشن کردن و بیدا کردانیدن میخواهد و اگر چه این گفتار را مخالف گفتار نخستین است در ظاهر و از مغالطات ایشانست اما متفق است در باطن و آن گفتار او ست که نفس سریع الدخولست در جسد خویش و اگر تکلیفش کنند در آمدن در جسدی دیگر غیر از جسد خود در نشود در آموخت بدین دو گفتار که جسد دوم نیز از جسد نخستین است و جسدی بیگانه نیست و لیکن نه او ست که از و ارواح رسته شد و او خود جسد نفس ست بعینه و نه آن جسد ست که نفس از و رسته شد و از و بیرون آورده شد فهم کن این معنی را و اندیشه کن که من تغییر کردم و بیان کردم از برای تو معنی او را در دو گفتار مختلف متفق بر یک معنی بعینه و بدید شد ما را که آن جیز یکیست و کلی که رسته شده است از جسد سوخته که از و بیرون آمد نفس و روح که گفته ام با تو که ایشان می شناسند از و خمیر خمیره را که بدو تشبیه میکنند آب خود را چنانک صباغان صبغ خویش را که آن قلیا سوخته است که آن رماد عالیست از زبر رماد که سوده است بهمه زبانی و او ست کلس و آن کلس ست جسد نفس که از و بیرون آورده شد نفس و آنک جسد دوم که ماریه گفت در جسد غیر جسد او ثابت کرد و بیان کرد که او اشارت کرده است بجسدی مانند آنچه او از ان بیرون آمد نا مدبر و لیکن در اصل یکی اند پس بدید شد از گفتار او ما را حق و صدق که چیزها همه از یک چیز ند و آنچه میان ایشان خلاف انداخت تدبیرات ست چون خمیری که از عجین نخستین رسته باشند در او رند او را برآردی دوم پس او نیز یک آرد بود و نه او ست که از و رسته شد و دلیل بر آنک ثانی بمانند نخستین ست آنست که سواد بر و ظاهر کرد پس از آن که سفید بود از آن را که در و ست نفس از نفس او و روح او و الا آنک نا مدبر بود چون مدبر که آبست بر نا مدبر در آمد نا مدبر تحمل حرارت مدبر نکرد و احتراق طبیعی میان ایشان بدید آمد و سواد ثانی تولد کرد چون سوادی که از مازو تولد کند از حرارت زاج که محرق مازوست این مثل قیاس کن شعر واخلط عبيطك بالمدبر وآتايد من الدواء مركب وعبيط كسل المدبر او لا يضاعف التركيب حتى عاد سوشيط از برای آنک آب مدبر بود و جسد غیر مدبر نسبت با او بدان آمد او ظهور سواد بود و بود آمدن سه جزو است از آب از اجزای نخستین نه کانه از آبی که آنرا خمیر خوانند و جسد را فطیر و رماد بمنزلت نمکست اندر طعام پس باز سفیدی در و بدید آید

و بر تو باد بدین اسرار بزرگوار که من کشف کردم که هیچ حکیمی نعطی اذان نراند هرگز و نه آنک نفس او بدان جوانمردی کرده باشد یا کند و بخاصه چنین
جایها که مبالغها احتیاط بران کرده اند و نکرد و کسی بدان این تصریح که من کردم و نتوانست بر تلخیص آن یعنی از اسلامیان که پیش از ما بودند چون تلخیص
ایشانرا از کتب مطلقه حکما که پوشیده اند که نتواند کسی خواندن بلکه حکمی نه بود بیرون آوردن آن معانی یا آن بود که فهم کرده اند و باز گذاشته اند
از عجایب حسد یا خود عاجز بودند از شناخت آن با آنک نمی بینم کسی را از ایشان که سپرده باشند راه مرا که آن راه حکماست و در روشن کرده چیزی از [illegible]
نعوبها ایشان را بلکن مشغول گردانیدند مردم را بتالیف بابهای که سخع (?) نتوان شدن از ان کاشکی چون راه غوی نیکنند ره زنی هم نکردندی نعوذ بالله
فالسخط وانه و درنیخواهیم آنچه صلاح کار رهونان دران باشد بهمه و کرمه می آموزم ترا که روشن شد مرا آشکارا مرا یک کلمه از گفتهای حکماء پیشین از سخن حکماء
آزین ازانچه بر زبان رانده بودند الا آنچه روی ازان یاد کرد جابر حیان در کتاب خالص مبارک از سخن حکما بر آنچه حکما زبان گشاده بودند بران نه زیادت
و نه نقصان و آنچه بیاورد در کتابی که معروفست بمجردات راهب از سخن راهب و غیره که او درین دو کتاب ابطال و ابواب بسیار کرده است و اشارت
کرده بدانچه درین دو کتابست در بیان سخن حکماء پیشین کرده و بستدید سخن راهب را و بر وحت کرد و بدو رسیدنی کرد و وصیت کرد که ازو در نگذرند
و لیکن یک کلمه ازان تغییر نکرد و با آنک آن خود کلامی مغلوطست و نه از خالص مبارک معنی تغییر کرد و بنزد من پیدا شد فضل ذو النون مصری اخمیمی ازدی
قدس الله روحه العزیز بدانچه باز نمود در قصیده خویش از علمی که موافق بود دران باهمه حکما و شناخت حجر و راه او دران راه حکما بود و راهی ستوده از برای
آنکس که فهم کند و باطل گردانید هرچه بیرون از انست از آنچه حکما ابطال آن کرده اند پس او موافقت کرد با حکما از آنچه فرموده اند و از آنچه نفی کرده پس خلاص
یافت از علامت و از بزنها بزرگ و همچنین خالد یزید موافقت کرد با حکما در صنعت حجر و تدبیرش از اول تا آخر و ترا در آموزم که این نفسها یک نفس اند
و شکوفها و رنگهای آسمانی که نهان اند در روح اصلشان از زاست و بروایتی از سفت بغیر از نر و ماده با نسای که بدیشان حل شود نفس و بخش کرده شوند
آن سفت بنه بخش بر باز گردانیده شود و ازین اقسام نه گانه ثلثی که آن سه بخش است یکبار بر زمین ایشان چنانک باز نموده ام ترا بصورت کری چنانک
حکیم آنرا باز نمود که آن دو آسمانی اند در یک صورت و سماوی سوم که آن صورت یکیست در یکی پیدا بصورت کری که کرده است که ایشان سه اند و از یکی اند
و شش بهره دیگر را یکسو نهند این شش اگر چه یک آب اند و از یک چیزند ایشان انهارا اصباغ میخوانند از برای پیدا آمدن رنگها در زمین ایشان بهنگام
در شدن ایشان بر زمین یک یک قسم چون آن در شوند آن سه قسم یاد کرده که آن ثلث آبست بر زمین مقدر تشنه ایشان زمین سیاه گردد پس از سفیدی نخستین
و آن سیاهی از قبل جسد ثانی پدید آمد که گفتیم که او تازه است و این سیاهی محکی دیگرست و کسی از حکماء پیشین ندانستی که در شب این سیاهی چیست از رنگها
و از بزرگواری از برای آنک آنرا پایان نیست هرگز در چیزی از رنگ کنندگی بل هر چند که بیفزاید بیفزاید در آب و دانش صبغ او مضاعف گردد و بی نهایت
گردد که او سری عظیم است از اسرار خدای تعالی و اما حکما زحمتها کشیده اند در تدبیر این آب اولا و اوست که درو سخت بیمار و دشوار بیاید تدبیر
نفس پس از تحلیلش و بیرون آوردن او از جسدش و ستدن نفس نفس از جسد و بیرون آوردن آن نفس از و از برای سوزانیدن جسد دوم و پاکیزه
گردانیدن و لطیف گردانیدنش که محتاجند که باز نهند صبغهای خود را بدو تا در و آرام گیرند و حاصل گردد آن نفس را مقری و ماوایی و آرام گاهی
و پناهی تا آنچه در وست از آرس و آرس مریخ است و اوست کلس سوخته از جسد نخستین که یاد او از پیش رفت و آرس از آتش خوانده اند
سوخته شد و کلسی شد گرم و خشک ناری و مرآورا مرسن نام کردند بدین رنگها و آن پیش از مرگ اوست و پیش از بیرون رفتن نفس او و روح او

کتاب مجردات راهب

الحث بکار دی ذو النون (?)

ملسه (?) حل النفس تسعة اقسام

واحد من ثلثي واحد

تسويد الثاني

سر الله في الارض

ملسه (?)

آرس

انار و ابالدين (?) و سو الماء الالهي

جسد ناری فافهم

و این کلس است که حکما او را مادها نام خوانده اند از برای آنک آب خود را روغن نام کرده اند از برای آنک او گرم و ترست در طبیعت روغن و نه روغن است
بلک آبست و نه آبست او هواست و نه هواست و او آتش است و نه آتش است و لیکن طبایع ایشان دارد و بر طبیعت ایشانست از آنک در ایشان
رسیده است از آنک تدبیر ایشان از آن طبیعت داده است و فعل ایشان میکند یعنی فعل طبایع مذکوره زنده گرداند چیزها را چنانک آب و هوا زنده گرداند
و بسوزاند چنانک آتش سوزاند و روغن و روغنها نفس است که صبغ است و این همه نامها نام آب الهیست که نفس است و روح پس در پیوندند تدبیر مرجسد را
پس از در شدن اقسام سه گانه در و سیاه گردد بخود و سفید گردد بخود و او در زندان خود روزها اقامت کند چنانک قول از پیش رفت اینست سفتی ثانی
پس از سواد ثانی و اما بیاض اوسط که میان این هر دو تبیض است بیاض دوم را که گفتیم که ثانی است با آتش بود و کم کسی یاد این بیاض اوسط کرد یا خود نام او برد
و لیکن خواستیم که بیاموزم ترا که آن سه اند یعنی تبیض سه است پس هر کس که بگوید ترا که حکما را دو تبیض است تو بگو که سه است و تو دانا تر باشی ازو و تو خود
داناتری بهمه روی و گفته اند که تبیض چهار است سفید کردن ماده مرز او سیاه شدنشان پس تبیض اوسط تدبیر آبست تنهای چنانک یاد کردیم تا صافی
گردد و سفید شود و شعشعانی یعنی که تابندگی و درخشندگی چنانک هیچ کدورتی درو نماند و همه حکما یاد تدبیر این آب کرده اند و لیکن او را و تصفیه او را بیاض
نخوانده اند و لیکن چون آب را بدین مرتبه رسانیدند او را ماء نقی خواندند و گفتند که تا او را ببینند سفید شده تابندگی کند و درخشندگی چون درخشیدن رخام و آن
تبیض نفس است در آب و آنرا تنک کردن سیم خوانند زیرا که سیم جسد نخستین ایشانست تدبیرش کردند و سفیدش گردانیدند پس از سیاهی او و کشن
کردن نر و ماده را و بدان گفتار که تنک گردان سیم را یعنی حلش کن این سیم را که حجر سفید ایشانست چون مردم بشنوند گفتار حکما را که سیم را تنک کنند برفتند
بسیم عامه که نقره است و تنکش کردند و صحیفها ساختند و اندر کار خویش بکار بردند پس آن سیمشان کم شد فهم کن این معانی را تا رشد یابی و بدانک این سواد
دوم که او نخستین است از دوم که پس از تخمیر بود که اندر زمین سفید ایشان پدید آمد پس در درون شد و سفیدی پدید آمد پس از و او همگی صبغ است که پدید
آمده است از برای تو و حاجت بدانست که تو او را باز اندر درون بری پس از پدید آمدنش و نگاه داری او را و سفیدی را پدید آوری که اندر باطن شد
چون این سواد در باطن شود که او را تسوید قمر خوانده بر تو باد که پرورش با آب الهی و آتش که قوی گردد صبغ درین زمین از قبل نفسی که درین زمینست
و این کبریتهای زمین است و از قبل نفسی که درین آبست که بر و باز گردیده میشود در آب یعنی در آبهای بخش کرده که باقی مانده اند بنزد ایشان که آنها را
صبغها نام کرده اند و بهر رنگ کننده نام کرده و او را نام آب احمر نهاده اند و کبریت احمر بلک او سفیدست و رخشندگی دارد چون درخشیدن رخام و لیکن بگو دار
سرخ است چنانک سیاهی را پدید آورد و سفیدی را و او خود سفید است و او را ابو العجایب خوانده اند ازین روی و گفتارشان که او سرخ است مغالطه است
و فساد است از برای آنک اگر او سرخ گردد پیش از وقت بفساد آید و شکوفهای او سوخته باشد و ازان او را سرخ خوانده اند که دارش چنانست
پس هر چند که زمین ایشانرا تسقیه کنی بقسمی از اقسام شش گانه که نزد ایشانست پدید آید در زمین لونی یگانه پس در پی آن رنگ رنگهای دیگر چون الوان
قوس قزح و یا چون پر طاوسان و متلون گردد آن زمین چنانک تلوین حربا که متلون میگردد پس آن لونها آب نسبت کردند و او را رنگی از برای آب
نهادند و او را رنگ آب نیست و لیکن چون این رنگ را پدید آورد هر تسقیه که کردند یعنی در زمین از برای آن رنگها او با آب نسبت کردند و آنها را رنگ آب
نهادند و آب خود سفید است از برای آنکه احداث کردانها را در جسد ایشان پس از برای آن بعضی حکما حجر را حربا نام کردند از برای آنک در تدبیر رنگ رنگ
میگردد پس باز گردد و بسته شود برنگی که آغاز کرد و پدید آمد نخست و دیگر رنگها همه باطل کردند همچنین بود کار او در تسقیه که بر و نداید با تمامی تسقیه

التبییض الثاني وسواكسير البياض

التبييض الاوسط وسو تدبير الماء النقي

صحيفة الورق وسو الجسد الاول

حل الجسد وسو الحجر الابيض

الكبريت الاحمر وسو الماء الالهي

ملسه (?)

و این کلس است

واشیا نندآن شکوفها که در زمین ایشان پدید می آید و ایشان آن الوان را الوان سماران میخوانند چون این الوان باطل کردند جسد ثابت کردد برنگ
آن دیگر الوان احتا خوانند یعنی رنگ تن درستان که آن لونی باینست و آن لون حیاة ابدی قرفیری است و از برای بسیاری تلون او ورا طیسوس
خوانند یعنی بسیاری رنگ و این جسد دوم نهان داشته باکلس که تمام او بنزد ایشان پس ضابطاست مر اصباغ را باخیر او که در زند نفس را
درین جسد ثانی چون در زدن آتش از آتش زنا اندر حراقه بدر آمدن نفس روحانی سماوی هوایی ناری بود که در آب ایشانست و همچنین شاد شود نفس علوی بنفس
ارضی که یابدش درین جسد پس بکیرد و بعضی شان مر بعضی را اینست معنی کفتارشان که تتق الغریب قربه و معنی کفتارشان الطبیعه بالطبیعه تمسک و طبیعت
طبیعت را بکیرد و طبیعت بر طبیعت چیره کردد و همچنین معنی کفتارشان که الکیان للکیان یلزم والکیان للکیان تفرح بدین همه طبیعی میخواهند که در بست
کو آن نفس است و طبیعتی که در جسد است که نفس اوست که در ورتا و رتا دوست که آن اکلیل غلبه است شاد کردد بدیدار خواهرش که آن نفس و روح علوی اند
و طبیعتی که در جسد سفلی است شاد کردد و بطبیعت سماوی از برای آنک از شکل اوست و او از دوست پس بکیردش و با نام او کند و بدو چیره کردد و چیره
شدن او کرفتن اوست و نشاندنش در جسد لطیف خویش که باک شده است و مهذب کشته تا بماند او شد لطیف روحانی پس بپرد آن الوان ظاهر کردد و
در جسد از قبل نفسی که در جسد است و زمین ایشان آب را رنگ کند بدانچه در وست از نفس و هر یک مر آن دیگر را رنگ کرد و کند پس صابغ و مصبوغ هر دو یکی
صبغ شدند که سیم عامه را رنگ کردند و آب صابغ است و زمین منصبغ است بدو و در زمین نیز هست آنچه رنگ کند آب را و آن نفس است که در و
کو من آنرا اکبر بتهای زمین خوانده ام و مرقونس این نفس را که در زمینست جگر زمین خوانده است تشبیه بجگر انسان از برای ستدن چنانک می ستاند خون
رنگ را از جگر پس از برای این مرقونس نفس را که در زمین است جگر زمین کفت از برای ستدن آب الهی رنگ را از زمین و از اکلیل غلبه آنک اوست
رها و پس قوی کردد بدان صبغ آب که در آبست و آن آنست که او سفید بوده است اندر ظاهر و سرخ اندر باطن پس بدید شد سرخی نهانی از و بنزد
در آمدن او بر زمین سفید از قبل نفسی که مرقونس او را جگر زمین خوانده است از برای بدید آوردن او مر رنگ نفس را که در آب سفید ایشانست
پس بپا شد از و چیزی بزرگوار خطیر جسیم و صبغ رفیع و کار جلیل و همچنین کفت ماریه در آب ایشان و زمین ایشان و آنچه هست در و از نفس و روح که
در و بنهانند و مر ورا نام خوانده است و کفته که او ملکیست که از زمین بر آمد و از آسمان فرود آید و زمین بنم خویش او را قبول کند زمین ابراکه در و بود
از آنجا ماند اوست روحی و نفسی با شان نهاد نم و کفت که زمین بنم خویش او را قبول کند و این نفس و روح را من کبریتهای زمین نام کرده ام و از برای ایشان
و آنچه در آبست حکما کفتند که یافت خویش خود را و حکایت کردانیده اند کتب خویش را تا بیفزاید خداوند فهم فهمی و تا پسین ها و سند ایشین باشد
از آنجا از تفسیر من کذشت از برای تو و خدای تعالی کشاینده زمینهاست و پارسی و بعد بر ظهور الوان بقوت خویش و تاریکی که در وست نهان و بر بادی که
اکلیل غلبه است پس بنزد آن رنگ کند مثقالی از و هزار مثقال را و این نخستین درجه ایست از صبغ او و زری نیکوتر از زر معادن و ترتر و بسیار جلاتر
و آبدار تر چنانک ذومقراطیس یاد کرد که زرها چون کیاه بستانی است و زر عامه چون کیاه کوهستانی چون زر ایشان بماند کیاه بوستانی باشد یعنی بوستانی
باشد اندر آبداری و تری و خوبی و تنهای او بماند او امه و شاخسارهای او در نرمی و خوبی بماند اصلش آمد که اکسیر ایشانست پس اکر بنزد تو بود آب
مدبر نزون یا بیرون آورده از زمینهای دیگر که ذخیره کرده باشی پس آب دهی از ایشان این زمین را بقسمی دیکر چند یکی از آن بشین تا بیفزاید اندر صبغ
او یک پایه پس طرح او مضاعف کردد از برای تو همچنین فزون بود افزونی ابدی چند آنک آبش دهی بیفزاید صبغ او و هر کاه که توقف کنی توقف کند

وهمچنین کفت

و همچنین کفت متاوس سرقاطرین بمرقونس ملک آن اثقال بنده یلا ما بین الخافقین یعنی بدرستی که مثقالی از و پر کرد اند ما بین الخافقین را و این پس
از آن بود که کفت ملک بدو که زیادتی از زیادتی ابدی بود و متاوس کفت نعم و بدانک حکما از برای هر جزوی از آب لونی نهاده اند آنک
آن دیگر راست و او خود چنانست که من ترا آموخته ام که او خود سفید است فی الوانست و این از جمله مغالطات ایشانست مر مردم را چون در آورده
شود بر زمین ایشان پدید آورد در وی رنگی غیر رنگ نخستین پس نسبت کردند آن رنگ را بدان آب که آن رنگ را پدید آورد پس کفتند که هر جزوی را از اجزای آب
رنگی است غیر از رنگ صاحبش پس کفتند آب سرخ و زرد و سبز و بیرون از آن و او خود یک است سفید و این افعال فعال نفس مابعد است
که در آب ایشان نهانست و دیدنی نیست و آنچه دیدنیست فعال اوست و جسدی که بدو باز کردید با روح داوست سیاه کننده سفید کننده
در روزکار بسیار و ترا در آموخته ام نه در یک جا بلکه جاها بسیار از کتب خویش که ترکیبها سه اند بدان در تدبیر نخستین اشارت کرده ام که پس آنکه
بود و تعفین و تحلیل و تقطیر بدان تلیجها سه کانه خواسته ام و ترا اعلام کرده ام اینجا که ترکیبها سه کانه در ترکیب پسین باشد بنزد باز کشتن آب برو که
اقسام نه کانه است بنزد جز شان پس این کله یکانه مشتملست بر دو معنی نخستین و پسین و چون آب ایشان با د چیزی بکند در و دیکری در آمده باشد که بماند
اوست و یا آن دیکر روشن نکرداند از برای آنک ایشان بسنده کرده باشند بدان یکی از سخن که جامع دو معنی باشد از برای این دشوار شد بر مردم پس کلید
نخستین در آمدن سه اقسام نخستین است از آب بر جزء ایشان که سیاه کننده و سفید کننده اند مر جز را در روزهای بسیار و آن سه جزو را سه ماه خوانده اند
و سه روز و سه ساعت و سرنه بانه ماه و مر سه را نعقاحی و مر سه جزو را از این اجزا ترکیبی و این نه جزو را از آب و یک جزو رماد و ارض را ده خوانده اند و کفتند که
ده بر یکی چیره کردد و مر یکی بر ده چیره کردد و این نه جزو از آب غالب میکرد و بر یک جزو از زمین در رماد و غلبه او حل کردن اوست مر زمین و رماد را و چیره
شدن یکی بر ده عقد شدن اجزای نه کانه است و آن بود عقدی که از انحلال نبود و آن شش جزو از اقسام باز مانده از برای تحمیر در آیند بر زمین جزوی
جزوی و این شش قسم از آب دادن نصف عمل خوانند و نصف آن نه خوانند از برای آنک ثلثی تسوید و تبییض میکند و ثلثان تحمیر سبش بفعل میکند و ایشان
میطلبند این سر اعظم را که خدای تعالی او را منزه کردانید از چیزهای ناکس اما در زیادتی طرح اکسیر کفت ذوالنون قدس الله سره و کلما عاد و تنها و زد تها جارت
بعری فوق ما ار و تنها و از بزرکوارترین نامها او کلامست بکلمه قوله تعالی انما امره اذا اراد شیا ان یقول له کن فیکون پس کلمه کن بود از خدای
تعالی بر بودن آن چیز میان کاف و نون پس حجر خویش را کلمه نام کردند از برای سرعت نفاذ او و بر کردانیدن او مر چیزها را بکمترین زمانی و بر تضعیف نهاد
صبغ اکسیر را همچنانک مبدع شطرنج تضعیف مال را که در خواست از ملک زمان خویش بر عدد خانهای شطرنج یک دینار مضاعف همی بند از دیناری
که در خانه نخستین ملک او را ما دان شمرد و سبک داشت چون مضاعف کشت فزون تر از آن آمد که در اندیشه ملک کذشته بود و او را بزرک
و بشناخت فضل او را و از برای این آب روحانی و زمین مقدس عطش کفت هرمس المتوج بالحکمه والعلوم الشریفه که حق است و یقین است که ان الاعلی من الاسفل
والاسفل من الاعلی عمل العجایب من واحد کما ابتدیت علته سوراس الدنیا و قیمها ابوه الشمس و امه القمر حملته الریح فی بطنها غذته الارض ابو الطلسمات خازن العجایب
کامل القوی ومحیق الانوار نار صارت ارضا اعزل الارض من النار یظهر لک اللطیف اکرم من الغلیظ برفق وحلم یصعد من الارض الی السماء و یقتبس الانوار من العلو
و ینزل الی الاسفل لان معه نور الانوار فلذلک تهرب منه الظلمه بقوة القوی یغلب کل شی و کل شی لطیف یدخل فی کل شی غلیظ علی تکوین العالم الاکبر یکون العالم
الاصغر بهذا الخبر و لذلک سمیت هرمس المثلث بالحکمه یعنی بدرستی که بالایین اندر زیرین است و زیرین از بالایین عمل عجایب از یکیست چنانک بدید شدن چیزها

همه ان جوهریکاند یک تدبیر تا آنجا که گفت ابو الشمس و ام القمر پدر او آفتابست و مادر او ماهست نر و ماده ایشانرا میخواهد که آن دو پرنده اند در هم
پیوسته در سنگهای نگاشته در اول تدبیر که از ایشان زاینده کرد و این صنع روحانی و همچنین ایشان هستند اندر پایان کار تا آنجا که گفت که لطیف گرامی
ترست از کثیف بلطیف آب آهی روحانی میخواهد و بغلیظ جسد ارضی تا آنجا که گفت برتق و علم برشو و از زمین تا آسمان و اقتباس نور کند از بلندی بدان
تقطیر و بر شدن بهوا اقتباس انوار کند از بر شدن تا آنجا که باز گردد و فرود آید بزمین و بود قوت بالایین و زیرین از آنکه از بر شدن بوی هوا انارهای روحیه
و روحی اندوی ستاند تا برسد بمرتبه آتش بزرگ و اسفل طبیعت جسد است و آنچه درو ست از طبیعت ارضی ضابطه کرده شده او انست که حاصل شده باشد
از وی آن قوتهای علوی و قوتهای ارضی مستغرق که درو بود که بدید شان آورد تدبیر طبیعی و تعفین پس حاصل شد درو قوت ارضی که مستغرق بود درو پدیدار آوردش
تدبیر طبیعی و تعفین پس حاصل شد درو قوت زمین و هوا و آتش عالی و گفت که مسلط بود بر اعلی و اسفل از برای آنکه با او بود نور نورها از برای این می گریزد
ظلمت و آن انست آب را چون تدبیر کرده شد قبول حرارت آتش کرد و اندر تدبیر او بیفزود و ندوا قابل تربیت است پس آتشی شد و هوایی از برای سختی
گرمی او بسته شده با آتش طبیعت که آن نور انوار است پس از برای این در هر جسدی که در شود نورانی گرداندش و بگریزد از وی بیماریها و علتها و تاریکیها پس
آن چیز صحت یابد از علتهای خویش از برای آنکه نور و ظلمت در یکجای جمع نشوند و این همه تفضل آب ایشانست اگر چند سنگ زوند و شان بیفزود شان گرمی
پس هر چند که می افزودند افزون تری شد گرمی او تا آنکه او را آتش خوانند و آتش نخستین آنکه بود سیاه شد و آن خلط پس سفید شد و او حقیقت سفید می کند
و گفتار شان که آب سفید سفیدی را و سرخ سرخی را بدین اتمام گشت کانه میخواهد بهر جزوی که در آید رنگی دیگر در زمین ایشان پدید می آورد اندر آتش و سرخی پایان
رنگها بود و پس از سرخی که از ان آب خوردن پدید آید نسبت بدان آب میکنند و او خود سفید کننده است و ایشان خود سفید باشند درخشنده مانند درخشندگی رخام
و آن آنست که اندر آبها نفسهاست تدبیر کرده که از ایشان خلاص یافته اند که ایشانرا صبغها خوانده اند و شکوفهای گیاهان و کبریتها و روغن و زند و شکوفه زرد
و سریشم زر و او خود یک آبست سفید نه سرخ بظاهر بل سفید روشن از برای آنکه نفس درو نهانست و بچشم دیده نشود و لیکن بعلم توانش دیدن از برای آنکه
عالم می بیندش بعلم روحی را که کبریت ابیض می خوانند سفید است و نفس درو ست که بر بالا می شود از جسد سیاه که چیره شده است بر نفس بر رنگ
خویش بلکه پدید آید رنگها از و در زمین ثلجی برود در آمدن آب برو و آب خود سفید است و زمین سفید و از میان هر دو سرخی پیدا کرده بجنس آتش در از وی این
آب را اکلیل غلبه خوانند و او را بر تخش کرده اند و بنه اکلیل نام کرده اند یعنی نه تاج و اندرو گفت حکیم چون بستانی تاج را از پای من بنهش بر سر من و جاه ما را
پس نزدیک مگردان بجا و تنگ انا خواست بسر را او بعضی او را اکلیل همه چیز خوانده اند بدو آن میخواهد که او اکلیل حجر ایشانست از برای آنکه ایشان حجر طباعی خویش را
کل شی خوانده اند پدید آید شکوفها و رنگها اندر زمین ایشان که او ارض ثلجی خوانند ازین آب سفید از آنچه درو ست از نفس نهان که او رها دست بیرون
آورده از رها و نیز نام کرده اند رها خارج را از رها و اکلیل غلبه و نیز خواسته اند بگفتار خویش چون بستانی اکلیل را از پای من بنه او را بر سر من سر اینجا
آب آهی را خواهد و پای سفلی را که رها داده بیرون آورده شد و نام کردند نه تسقیه آفرین را که اصلشان ز است ز اکلیل و حجر را نحره خوانده اند که او را زیرک
باشد بدان ای زیرک که جزو می خواست از آب مقسوم زمین مثلی بیز نرم از برای تو تا پدید آمدن صبغ را عیان کنی درست و بیدا فهم کن از آنکه ترا پدید آید آنچه مشکل
شده بود بر تو چنانکه آب فرود آینده از آسمان چکنده از ابر بر زمین و گیاهان او و برجلا آفرینش و آنچه در زمینست از کانها و او آب سفید است که او رتق و غمام
صافی گردانیده است و بهر ستی که الوان از و پدید شود در شکوفهای گیاهان زمین و در سنگها پس از فرود آمدن آن آب بر ایشان و در رفتن او در ایشان پس سنگها قوی گردند

ضابط

رمز فافهم

کبریت الابیض

الارض الثلجی وهو الجسد الثانی

رها خارج از رها

رها و الرها وهو اکلیل الغلبة

الرتق بسته شدن

از قبل آب

از قبل آب هوایی و از قبل گرمیهای زمین و حرارت آفتاب که آتش طبیعت است و همچنین باز گردد آنچه در حیوانست بعد از آشامیدن شان
مر او را و طبخ معده مر او را و ستدن او رنگ سرخی از جگر و او خود چنانست که گفتیم پیش ازین گفتار مرسلست که تر آب پس عجبست و او ست که اندر
موی گردد و اندر زیت زیتون و اندر بنه مشک صمغ و اندر گندم خمیر و اندر کنجد روغن تو آن تفات مکن بگفتار مردم فریبنده کان یا وی گوی و بگذار گفتار شان که
آب احمر و اصفر که حکما گفتند از برای گردش و عاقبت و از برای آنکه دانستند که جهت رنگ از رنگ نهانی و سرخی که درو نهانست اگر چه خود سفید است
درخشنده و ایشان بدین آب سفید سفید میکنند جسدهای خویش را که آن نزدیک جسد است و این جسد را کبریتها نام کرده اند و هم بدو که سفید است سرخ
میکنند از برای آنکه او رنگ می ستاند از آتش بدراز طبخ و این آب صابغ است و اگر صابغ نبودی تدبیر او را صابغ نتوانستی گردانیدن ابدا و گفتار من که
او لون از آتش می ستاند از برای آنکه رنگها مستغرق که درو ست و نهان در آب ایشان که روحانی است بپرورش می یابد و مدد میگیرد قوتها از آتش
پس قوی میگردد و کاری بزرگ میکند و نفس الوان خود را پدید می آورد و قوتهای خویش را و فعلهای خویش را در جسد ببرد در آمدنش درو و بعد از فرود آمدنش
برو و نیز این صبغها قوی میگردند بدانچه در جسد است از کبریت که درو نهانست یعنی نفس پاینده جاوید که در جسد مقیم است که مرقونش را جگر زمین نام
کرده است از برای ظهور لونش بنفس ارضی چنانکه می ستاند خون رنگ را از جگرهای حیوان و قوی میگردد و بعضی از ان بعضی دیگر عمل میکنند و میشود آنچه جسد
رنگ پذیرنده است و آب که رنگ کننده است هر دو رنگی از برای این گفت ارس بلکه تیودرس ان الماء لا یلحق الا بمائیة مثل کبریته و هو الترما والمستخرج
من الترما و اظهر الوان الماء فی الجسد الثانی الذی هو ارض البیضاء الورقیة و هو الارض المقدسة العطشی یعنی بدرستی که آب بر نمی سد الا با چیزی که درو بود کبریتی
مانند کبریتی که درو ست و نشود چیزی که کبریتی درو بود مانند کبریت او الا آنچه ازو بود و او بود خاکستر بیرون آورده از خاکستر که پدید آورد رنگهای آب را در جسد
ثانی که او ست زمین سفید سیم گون و او ست ارض مقدس تشنه پس بدین گفتار ازین حکیم دانستیم که جسد و نفس او که درو ست او از اصل این آب
آهیست و ایشان هر دو یکی اند خلاف کرد میان ایشان تدبیر و اگر تدبیر غیر مختلف است اما گفتاره که تدبیر مختلف است از برای آنکه او را مرتبهاست
از زیادتی در آتش و نقصان آن وقتی و متوسط وقتی و آخر او آتش یکیست و آغاز این فصل بجا او که از اینجاست که حکما نهان داشته اند و سخن سر و برمز گفته اند
و اندر تشبیه گوناگون مثلها زدند و با یما و رمز سخن راندند محمد بن امیل از خدای تعالی آمرزش میخواهد و آنکه از گناه او درگذرد از اظهار آن که او جواد کریمست
و در رسم یاد کرد و بمانند آنچه یاد کردم از برای تو در آب ایشان که سفید است و مثل آنچه بیان کردم در آب فرود آینده از آسمان که میشود در تنهای با بطبخ روغن
و خون و اگر چه آب سفید است و در رسم یاد کرد که جنین در شکم مادر غذی می پذیرد از صافی ترین خون حیض پس چون بچه بیرون آید طبیعت آن خون را بر
فرستد بپستان مادر که آنجا شیر گردد پس چون آن شیر اندر معده حیوانی در آید و معده او قبول لطیف او بکند پس خون می شود چنانکه پیش از آن اندر رگها دوان
شده بود پس با زگیان اصلی خویش باز گردد و باز غذی شود از برای مولود تا از و پرورش یابد فتبارک الله احسن الخالقین پس بدین قیاس و آنچه بدین ماند تدبیر
کردند حکما حجر خویش را از برای آنکه او قابل تربیت است و نیست در جمله معادن چیزی که بدو ماند و یا کار او کند زنهار نفس خود را بچه مکر دانید و مالهای خویش را
تلف مکنید در آنچه مضرت رساند بشما و سود تان ندارد و از برای آن گفت آرس که اگر چیزی بیابید همانی از نحاس که صابر تر بر آتش در عمل ما در آورد مانی و مرقونش
یاد کرد که حرص نمودند بر آنکه بیابند چیزی که عمل او کند نیافتند و جهد بسیار کردند و تدبیر نشد و درین معنی کفایتست مر آنکس را که تعقل کند و از گفتار ایشان
در آب آهی سفید ایشان گفت ملک پارس حکیم که شوربا بسیم را نامیست بیرون ازین پس از آن او را بعضی حماش خوانده بود و سیم جسد سفید ایشانست

هذا الماء الابیض یصیر صابغا بطول الطبخ

سمی مرقونس الملک هذا النفس کبد الارض

قول آرس

رمز فافهم

الکیان طبیعة

شوربای سیم

حل الجسد

کاورا بسیم ماننده کرده اند از برای سفیدی کفتاورا از برای سفیدی بسیم مانند کرده اند و شورهای او از برای حل شدکی وآن آنست که از و حل شد
و به فرستادندش و بالا رفت از ثقلهای خویش به آنای که اورا ذات الانبوب خوانند و از برای این کفتند که سیم را تنک کردانید بدان حل جسد خواستند
و ترقیق و تصفیت اوست تا آب کرد و ارس حکیم یاد کرد که بعضی از جسد او را تا به یه حمرا خوانده اند غیر متغیر ملک کفت که بز را انعام بود این ارس کفت که
نه ولیکن آن بز و بر آمدن آب بود در انبیق پس جسد به دانستند فضل این آب که مرق است و از برای این او را در علم خویش بکار داشتند بدانستی که دا
کر ترکیب ایشانرا سود دارد و از برای آنک این آب است که حجاب میکند میان آتش و میان سوزندکی آتش مر جسد سیم را و هرکه نشناسد آنچه ترکیب را
زیان دارد و آنچه سود دارد او حکیم نبود پس بدان معنی کفتار ارس را که او را تا به یه است که او سرخ است غیر متغیر با تا به یه آب طالع خواست و غیر متغیر یعنی از سفیدی
تغیر نکرده است یعنی سرخی او درست و ایشان اجماع کرده اند که اگر این آب را سرخی او بدید آید آنکه تدبیر باطل شده باشد و شکوفهای او سوخته باشد
پس بباید شش افکندن و باز از نو عمل آغاز باید کرد و این صفتها که کرده اند اندر آبهای کوناکون همه از آن کونه است که صفت کردیم از آنک چون بدان پایه
برسید ندارد آن صبغ و تدبیر بدانستند که او صبغی شده است رنک کنند و اکر چه سفید بود چون بدان حد رسید سرخش خوانند بدانک سرخی میکند پس
سان کردند که او سفیدست بدین کفتار که من شما را آکاهی دهم بدو و او کواهی میدهد از کفتار حکما کفت ترقلس در آب ایشان که او سفیدست میکویم آنرا که بس از ما
آید که بستاند از آبی که بیرون آورده شده باشد از قنبار سه جزو و از جسد یکی پس بکدازند آنرا تا فرو ریزد آن جسد و آبی شود در خام سفید سخت سفید پس تدبیر کنند
در طبخ تا سطبر کرد و پس میکند آنرا با میدنی نیکو پاک پس طبخش کنید تا خشک کردد و سرخ سیاه رنک کرد و پس بخوردش دهند هر کداز یکی چندانک بخورد و بکدازدش
حل دیکر روز تا معقود کردد و رنک بپذیرد اینست شهادات حکما در آب ایشان که او سفیدست و از کفتار بطیس زیر در و کفت من میکویم بکوی طالبان
علم در آتش زیبق با مانند کاتش که بدیشان قوی کردد و بر کشش آتش میخ پیدا شان که بیزندش تا آتش کیرد و تا شود اخلاط او نا سوزنده و او یک چیز کردد
تا تری بیرون رود از او و مانند خاکستر مرده خشک کردد و نفس نبود پس باز کردانید آن آب بران رها و همچنین کنید بار ها تا تری او بیرون آورد و آنچه بود در ان
رها و بدانید که هرچند که بیشتر باز کردانید آب را بدان رها و نقرت بود داستدن آب مرصدا را او قوی تر بود صبغ او و برتر بود عملها و بار ها کردانید نفس را الحلول
نکرد یعنی تا هرچند رطوبت لطیف شکوفهای اجساد را که در خاکستر نهانست و اندر شکم خویش کیرد و نکذارد و در چیزی الا که بستاند هرچه منتفع باشد پاک کرده
آن رطوبت با شکوفهای اجساد و شود دیک چیز سفید پاک پاکیزه کانی اما ده از برای هر صبغ که بخواهند طالبان این علم نیست صنعت زیبق با سنتی آنک
هر که غیر او را علاج کند در خطا و هلاک افتد بشنو کفتار حکیم در حجر ایشان آنک هر که علاج غیر او کند در خطا و هلاکست فرمود حکیم باطال هرچه مردم تدبیر میکنند از
ارواح و اجساد شان و در او کفت تا نفس در حرق می باید این حرق رای کروه جوینده کان این علم که بیوسته طبخش کنند تا چیزها همه یک خاکستر کردند چون خاکستر شوند
در ابیر ندشان بیشتر شان و هر بار پس بر شیند پس چون آب او نشف کرد در آمیز بد باقی مانده آب را پس چون فارغ کردید بر نوشتید بذات الذی
بار ها و باز کردانید آب را بر ثفل چهار بار و زیاده پس جدا کنید میان آب رها و ثفل پس آب را تنها طبخ کنید تا سفید کردد و نیز کفت غرغورس در امورم
شما را ای جوینده کان این علم که زر را سیم کردانید نخواستند بدان تا سیم بل خواستند که دور کردانند رنک زر را تا رنک او رنک سیم کردد پس نام نهادند
آن رنک را سیم پس زر حرست بنز و سیاهی او و سفیدی او و قول ایشان ذهب لون الذهب حتی یصیر لونه لون الورق پس بشناس این زر را که می باید که
سیم کردد و او نه زر عامه است و نه سیم عامه جماعت کفتند احسنت ای اقتدای غرغورس کفت من می افزایم ایشانرا کفتاری که هرکه دست اورزند سعادت مند کرد

کفتند بکوی

حل الجسد

کفتند بکوی کفت من میفزایم که آن زر را که سیم کردانیدند آب کردانید جاری پس آب را طبخ کنید تا آنچه با بل است منصبغ کردد در تعفین پس بخوردش
و مسد چون خشک کرد و آن آب رها دی بر آبی دیکر او را علاوت کنند پس دوم باره بخوردش بیدانیست آنچه جسد کفتند تملیح بحر کنند بحل و به آب
ملح و بشوی بیداورا تا سواد و کحل را زایل کرد و کفتند بدید کردان که کی شاید ایشانرا که انجنان کنند کفت اما تملیح پیش از رفع است درانا و اما غسل تر دید
ایشان نفت آب را بر ثقل چهار بار و اما غسل دوم نختن است تنهایی پس از آن که تفریق کنند میان او و میان آن نختنی بر نق با آتش نرم منزلت التقطیر
و مفه را و بار ها اطلاع او کنند تا صافی کرد و آب و سفید و رخشنده چون در خشیدن رخام پس بر حذر باشید ای طالبان این علم که احراق کنندش که نیست
و دشمنی و دشمن دارتر از آتش بر میز نداز و اینست آنچه جسد کفتند احذروا ان تحرقوا روح الحر شغلا الصابغ و بدان که شغلا اینجا نفث که باقیست در اسفل
انا و روح او آب صابغ است و نفس را نیز و شغلا نام کرده اند بنام جسدش پس این بعضی شهادات حکماست بدانک آب ایشان سفیدست و قول
حکیم اینجا که زر را سیم کردانید پس زری که فرموده اند که او را سیم کردانید آن جسد ایشانست که از عمل ایشانست که در رست زرماده سیاه
شده است اندر آتش پس از آن که هر دو با هم ترکیب کرده شدند و پس از آن که ماده زر را کاشفرت سفید کرد چون در آتش در آمدند هر دو سیاه شدند آتش
و آن نشان کشن است نر و ماده را در ترکیب اول پس بباید سفید کردن سواد و بدرستی که نطفه خویش را در و انداخته است پس فرمودند که بکردانید
این زر را که سیاه است که از نری و مادیست که سیاه شده است پس از زردی که رنک زرست و سفیدی که رنک وی است بتری که بر سردو در
می آیند که آن نهایت تملیح است مران در ارایق بود آب ار نحاس تام که او از چهار جسدست که او ست نیسیا و او رصاص اشمش است و او ست مشتری
و قلعی و سیم را و ست زری که او را سیم کردانیدند یعنی سفید شد چون سفیدی سیم و چون سیاهی او را نابدید کردانیدند و سفیدی او را بدید آوردند
اوست که او را غسل میخوانند و او نه غسل است و این نیز چون ترا تعریف کردم و از مغالطات ایشانست و آن خود در اندرون بردن سوادست که در شکم
این سفیدی و آن غسل اولست و غسل دوم پس از تنقیه جسدست و تهذیبش تا نماند در وی چیزی از نفس این نیز غسل جسدست و تنقیه او از نفس تاریکی
و غسل سیوم بار کردانیدن آبست تنهایی تا پاک و معنی کردد و نماند در وی چیزی از کدر و سفید کردد و پایندکی کند از نورانیت و شعشعانیت و سفید
اندر آبکینه و کفتارشان نیز که زر را سیم کردانید اندر جای دیکر آن خواسته اند که تبییض جسد ثانی کند پس از سیاهی او تا ترکیب کرده شود در و صبغها
از برای آنک تو محتاج شوی که جامه را کازری کنی آنکه رنک کنی پس از کازری کردن و باید که اینجا سفیدی را بغایت غایت بدید آورده باشی تا بر سد اندر سرخی
بنهایت سرخی اینست کفتارشان که اکر سفید نکردانید سرخ نکردانید خواستند که نهایت سفیدی بدید آید و اکر نه صبغ ناقص باشد و کفت حکیم که بر حذر باشید که
مبادا که روح حر شغلا صابغ را بسوزانید پس حر شغلا و قنبار نزد ایشانست و او ست که فرمودند که او را سیم باید کردانیدن و روح او نفس و ست که از و بیرون
می آورندش در آب روحانی و فساد روح حر شغلا بدید شدن سرخیست که لون نفس است در تدبیر آب بر آب ایشان که آن آثال رطب حکماست و خوانند
روح حر شغلا که نفس او ست آثال یابس چون نبستش کردند بجسد خشکش نام کردند این نفس را بالعرج حجر ایشانست که نزد ایشانست دخان ثقیل از برای بیرون
آمدنش از جسد ثقیل و خوانند روح رطب را که بدو بیرون آوردند این نفس را که صبغ مطلوبست از زر انشان بخار از برای آنک بخار از چیزهای تر بر خیزد
و دخان از چیزهای خشک لاجرم روح تر را بخار خواندند و نفس را دخان و در بین نفس کفت ارس بملک تیودرس بدان ای ملک که نور روح از نحاس
صابغ کی بیرون آورده باشی از و روحی کریم و نحاس او حجر ایشانست که نزد ایشانست که از عمل ایشانست نزد اطس یاد کرد ای کروه جوینده کان بزرکی حسد کفته اند

گفتاری که بر شما مشتبه کرد و پس بنگرید در گفتارشان بستانید زیبق را بر جفسانید بکبریتها جماعت گفتند چون چنین گفتی از برای ما بدید کن که
چه خواستند بدان گفت بر من شتاب مکنید شمار از مودهاند که بستانید زیبق مرکب مدبر را و بر جفسانیدش بجسد پاک پس از رفتن سیاهی بشود
آن زرد چیزی که سیم گون پس بشود ترابی که در رنگ فوه باشد پس سبز گردد پس زعفرانی شود بعد از آن قرمزی گردد گفتند چرا که آتش آن چیزی را که این رنگها می کند
گفت آنا من نگذاشتم و لیکن کراست داشتم که در اینزم آن الوان را با آنچه این الوان بدید آورد گفتند پس تمام کردان گفتار خود را گفت بشود آن زرد قزل
پس بشود قرمز گفت راست گفتی گفت من می آموزم آنرا که از بی من آید که آنچه این الوان بدید آورد او ست آب مرکب که او ست کبریت بقی که آب خالد است
و اورا خیر کثیر نام است جوابید که من بگفتار خود نمی خواهم اینجا الا در عملهای ویا در عمل نخستین میکنم بدید آمد اطال الله بقاک و هر کرا فهم کند باشد خدا انداز کما
حکیم که گفت کبریت و کبریتها اینها از نامهای جسد ایشانست که آن زمین سفید ست سیم گون که هر کس فرمود کشتن زر را در و بگفتار خویش که بگذارید
زر را در زمین سفید سیم گون و نزد اینجا آنست که حکیم اورا زیبق مرکب مدبر خالد نام کرد آنکه گفت ار و که بر و ساییدش بکبریتها و کبریتها جسد سفید نقی اند و لیکن از آن
خواندش که او مرکبست از کبریتها یعنی اجزا بخش کرده از کبریت نخستین که یگانه است پس آتش که در آن زمان که در آمد در و از آن اجزا انال و نتر آن و کبریتها
از یک کبریت و این نیز از رمز ایشانست و مغالطات و گفتار او که پس از در شدن سیاهی بشود این زر سنگی سیم گون از برای آنکه سیاهی بدین زمین بدید
می آید پس در آمدن سه جزو از اجزای نخستین از نه گانه آب که آن ثلث نه گانه است پس سفید کرد و سیاهی نابدید کرد و پس الوان در و بدید آید
پس در آمدن اجزای شش گانه و اینجا آب را خوانده است خالد از برای آنکه در زند جسد خالد ثابت است در آتش و او زیبق قنبار حکامت که شرقی ست
در شکم زیبق غربی که ایشان هر دو دو اثال مسک تر اند و این زیبق را کبریت احمر نام کرد که بدیدست نیاید الا اندکی پس آنست کبر تهای حکما که یاد شان
میکنند و کبرتهای عامه را می جویند و از برای این یاد کرد ماریه حکیمه که ما خداوندان یک شهریم و بعضی از ما شناسند زبان بعضی را پس هر که از شهر ما نباشد زبان ما
نداند و تا سخن ما نداند صنعت ما در نیابد و این الوان اندران ده گانه که یکی بر ایشان چیره میگردد و آن یکی جسد ست و درین یکی هست آن ده گانه از برای آنکه در و هست
مانند آنچه در ان وست از آب و لیکن اینجا و را یکی خوانده اند و نسبت کردند آن ده رنگ را که ده خوانده اند به آب از برای آنکه از و بدید آمدند و وجهی دیگر در
یاد کردن ایشان از ده و آن وجهی بزرگوارست و آن آنست که چون آمیخته شوند با ماده و اندر تدبیر در شوند زایند و گرد از جسم هر یک جسمی دوم و از روح هر یک روحی دوم
پس بشوند چهار جسم و چهار روح چون تلخیح زنشان بکنند با آنچه ایشان را فرو ریزانند و بسوزانند و بشویند بحتن زاینده گردد و چون چنان کنند از چهار جسم حرکت و از چهار
روح منطق پس ده شده باشند از و چیز که دو برادر باشند پس بشدند این همه در جسد ایشان که زمین ایشانست پس بگرفت طالب ربا یعنی جوینده گر بزنند را
هر یک هر گشتند و او اند نام و و است اندر اصل یکی بجسم و جمله بار رنگها و منظر و شدند همچنین گفتند حکمای پیشین بدان کس که فهم کند از گفتارشان و نیکو کند جستجوی
و یاد گیر د آنچه او را گشاده کرد ما از اهل شهر ما کرد و درین آب آلهی یاد کرد تیودرس ملک بپرسید از آرس که خیر سیم چیست گفت آرس که آب سیم گونست که کس از حسد
اورا خیر سیم نام نکرد الا انسید املک گفت پس خیر زر چیست آرس گفت که هم خیر سیم نر گفتند ایا نه بینی که حسد و گفته اند که اگر خواهی که بغزاید اکسیر همه در اینرش
بخیر سیم و بگذارش تا بخورد اندر سایه ملک گفت که آن آب که زیبق است سفید است بدید آرس گفت که آری و لیکن چون آمیخته گردد بکبریتی که منکر شدی که حسد او را حق
احمر خوانده اند و نکش کنند آن زرشق پس بشد قنباری پس این زرشق چون پخته گردد با خلاطش سرخ گردد و در و گفت تیودرس و ستی این نامهای او آب کبریت است از آن اورا سفید خوانده باشند که اورا
سرخ خوانده و زرشق سفید آب آلی است و کبریتی که جسد ما و دارش سرخ خوانده او است خاکستری که بیرون آورده شد از خاکستر و گفتارشان کبریت کبر تهاجوان جسد خویش خواسته اند که بار کرداند برو

آب ورماورا

آب ور ماورا او ست شهرستان و آن ملک که در و نشینید رما و ست که در بو شدجا نهای فر نیری و آب غذی او ست
اگر چه سفیدی او بدیدست نگر نده راو اما سرخی او نهانست و بیان کردم که کبریتها جسد ایشانست و هم بدان نام خوانده اند آب
خویش را و چون بگویند که آب سفید سفیدی را و سرخ سرخی را من بدید کرد اینم از برای تو که سفید و سرخ یکی اند یعنی یک آب اند و اما سفید
با سرخ از برای معنی است که بیان کردم و آن آنست که آب خویش را به نه قسم کردند و یا دان از پیش رفت در نه شیشه پس نهادند ثلثی
ازین نه را که آن سه بخش است از برای تبییض نحاس خویش که آن جسد ثانی است که یاد او بسیار کردیم از برای واجبی آن سر دبار که دانید آن
سخن و بسیاری استشهاد که ضابطه اصباغ است در آورند شان بدو جمله سیاه کردند و ملازمت تدبیر کرده شود تا سفید گردند از قبل
نفس خویش پس نام نهادند این اقسام را خمیره سیم و او ست که بدو سفید کردانیدند جسد خویش را و نام نهادند این آب را زنیخ از برای آنکه نحاس
ایشان را سفید کرداند که جسد ثانی ایشانست و نام نهادند آن اقسام شش گانه یکسو نهاده را از برای حمره آب سرخ و آبها ملون و شبها و رنگها و نام
هر سرخی و از برای آن این آبها را سرخ خواندند تا بر مردمان بوشیده گردد و در گمان اندازند که مگر ایشان در ظاهر سرخ اند و آن نه چنانست و لیکن
کردار او سرخیست و او در سفیدی سفید کرداند و در سرخی سرخ از برای آنکه دو عمل متضاد میکند بدر رازی گفتن و این نه بخش را از آب سه
ترکیب میخوانند از برای آنکه هر سه که بر جسد ثانی در ایند از برای تبییض و تحمیر آنرا ترکیبی خوانند از برای آنکه هر سه از آن مثل آن سه نخستین اند
که بیک دفعه در می آید که جو ایشان که شش دیگر ند اگر چه شش بار در می آیند شش باشند تا از برای آنکه هر سه از آن مثل آن سه است
پس مجموع را ترکیب خوانند روا و اگر ستت خوانند روا باشد و این را سه عقده خوانند و این عقد ها را الصاق ثانی خوانند و او بود عقدی که
حل نکرد و هر کز فهم کن که داو ست کلید های شناخت که هر که بران افتاد و نهان داشت و اکنار جسد کردند و ایشانند آن سه کلید که بر سید
از ایشان صدا البحر از برای فتح اقراث و و ده مفتاح نیران نه اقسام اند و دشمان جسد ثانی و شب که مصلح همه است او ست اکلیل غلبه آنکه او ست
خیر آب و نام نهادشان بنه اکلیل نه قسم را بنجواهدان آب این همه باز گردانیدن سخن از برای تو و گواهی حکما از رنا دانی نیست و لیکن تا باشد که
در دلت آرام گیرد و بشنیدی و بسین یاد و سند با شد مر پیشین را و بشناسی حق را از باطل و از شک دور گردی و از آرس یاد کرد درین آب که
بظاهر سفیدست و باطن در مخاطبه او مر قیصر ملک روم را گفت هرمس که بیرون آوری روح را با آتش نرم از برای آنکه این روح که بیرون آورده شد
با آتش نرم که در ماندگی چون حصان للسطیرت او ست که طبایع را رنگ کرد و طبایع را تعذیب کرد که ایشان کبریتی محرق بودند امروز کبریتی نانسوزنده
گردیدند و رنگ کردند رنگ ارغوان از برای آنکه او روح اجسادست که از اجساد بیرون آورده شد از برای آن می باید تا که نخستین را بسیار کردانی
اندک یعنی برا و ریش اندر کنبدها از برای آنکه بدمازی طبخ می ستاند روح ابق رو جها اجساد را که صابغه اند و با ایشان مانده اند که بیرون آید
روح صابغه در شکم روح ابق سفیدتر چون هر دو روح بیرون آیند یک چیز گردند قیصر گفت که کدام روح ازین هر دو قهران دیگر کرد آرس گفت که روح تر
قهر کرد روح صابغه را از برای پنهان شدن صابغه اندر رطبه و اکنون بیا موخت آتش ایشان را بر شدن بهوا پس بشد صابغه در رطبه هر دو یک روح که
او را مجسه بنود و او نفس است بیرون آورده از اجساد گفتار او که بشدند یک روح چون آمیخته شدند و نفس تنگ تند بیر آتش در روح مراد او بس
بشدند هر دو یکی و فعل هر دو یکی گشت و جواب بگفتار خویش روحی که بیرون آورده شد از اجساد اجسادی که نفس از یشان بیرون آورده شد

اوست قنبار و اوست رمادی که بیرون آورده شد از رماد پس آن رماد او جسد انهاست که از و بیرون آمدند و او برادر نفس است و با او
جفت کرده و بدو بار شود و او خواهر اوست آنکه مردورا جابر حیان برادران خود خوانده است که در آخر الزمان بدید آیند زمان زنان تدبیر میخواهد
و کودا آوردشان در جسدهای آنکه بعضی از حکما اورا شهرستان نام کرده است و شهرستان شهرستان کوچک نام کرده است و مادری که کودا و رندا
فرزندان خود است کوکبریته الرطبات و حکما مادرش نام کرده اند و حکیم و استاد از برای آنکه او مدبر مردو کانست و ارس رماد را ارس
ضابط نام نهاده است از برای آنکه او عقد آبها میکند که صبغها اند در جسد ثانی و اگر نه او بودی آب در جسد ثانی بسته نشدی از برای آنکه او خیر یا یا
آب ایشانست و جسد ایشان خاکست و زمین و از برای این کفتاریه که آب بسته نشود الا بغیر پایه خویش باز رجوع از مسله قیصر که چه بیرون آورده
شد روح صابغ گفت ارس که بروح رطب که با او آمیخته شده بود چون بیرون آمد با او بیرون آمد قیصر گفت که این آب که بیرون آورده شد از کیست
او چه چیز است گفت ارس دو مقراط او را خمیر زر خوانده است و باشد که او را خمیر ترش نام کرده باشد گفت قیصر آیا پدید باشد آن روح صابغه گفت
ارس که چون دیده شود او نهانست در روح سفید تر و تیاس او چنانکه نفس در تن پدید نباشد این نفس نیز در آن آب پدید نباشد الا آنکه
نفس اندر تن سه چیز پدید آورد یکی توانایی دوم جنبش سیوم شهوت و همچنین این روح ناری پس بشود روح صابغ که آن سرخ است روح رطب
سفید که آن رنگ بپذیرفته است مردو یک صبغ کردند پس چون در شود این صبغ که او سیم است که در او دو روح است صابغ و رطب که
مصبوغ است یک صبغ شده در شوند در سیم عامه رنگش کنند و از برای این نفس صابغه را دخان ثقیل نام کرده است از جهت پنهان شدنش
در بخار رطب که او روح رطبست و اوست اثال رطب حکما و نفس اثال پس است پس فرو شود این صبغ در جسد از آرزومندی که بدو دارد
از برای آنکه او از جسد نخستین بیرون آورده شده پس آرزومند باشد که در شود در جسدی مانند آنچه از و بیرون آمده و من ترا ای ملک ارس آموزم که سیم
عامه را چون رنگ کرده شود آنان رنگ کرده صبغ در وزنش بیفزاید و بدانکه سیم عامه اینجا جسد ایشانست که زمین ایشانست و گفتار او به سیم عامه
عامه حکما میخواهد تا کان بزرگ سیم عامه میخواهد یا نه یعنی که او یا دو روح کرد یکی صابغ و رنگی مصبوغ و ایشان آن آب برشوند اندر بدنه و ایشان
آب خویش را اکسیر نام کرده اند و زر صابغ پس چون باز کردند این دو روح را بدین جسد که آن سیم ایشانست و بدین دو رنگ کرده شود
آن دو را آورد و زنی نبود و زیادت نکردند که صبغ را وزن نبود بلکه وزن جامه رنگ کرده بود زن خود دش توان یافت از برای آنکه این صابغ را
وزنی نبود از آنکه او روحست سوای ترا از آن آگاه کردم تا معلوم باشد و بدو واقف کردی و بر تو مشکل نگردد گفتارشان که سیم عامه گفتند
پس ملک گفت ارس که سزای مرا و در آموز که جیست این روح و نفس بیان کن بی جسدی گفت ارس ایشانند آن نر و ماده که آمیخته شدند در اول
ترکیب و من بیان کرده ام از برای تو که آن سیاهی که پدید آمد در اول ترکیب ثانی او همی صبغ است و شستن ایشان مراین سواد را باز کردانیدن
علا است بدو بعینه که بدو ظاهر باز خود بخود باز کردد و اندر حجر پنهان شود بتدبیری که بدو ظاهر شد پس باز کردد پس از این سواد نیز و آخر تدبیر و همی
صبغ شود سرخ و مبادا که تفریط کنی یا چیزی کم کنی یعنی از آن سواد و جهت گفتارشان که بشوی سیاهی را و زمین را سفید کردان این هم از مغالطات
ایشانست از برای آنکه ایشان را نیست چیزی که در حجر کنی باشد که محتاج شستن بود بلکه معنی ایشان هم که بشوی سیاهی را یعنی در و نهان کن سیاهی را
تا ناپدید کردد در شکم حجر و باز آید سفیدی پس ظاهر کردد بتدبیر بعینه و پرورش یابد آن صبغ و او نهان بود بتدبیر و آب و آتش نرم ظاهر کردد

قنبار
و رماد بیرون آورده از رماد الاخ والاخت
اسم الجسد الثانی مدینه
واسم الماء الخالد حکیم ... الضابط
خیر ترش
سیم
الدخان الثقیل النفس والاثال ...
سیم حکما وزن نبود
غسل الحکماء ... علی الارض

و این معنی را شیر دادن خوانده اند که اماده کرده می شود از برای او از شیر مادرش که از جهت او بیرون آورده شد تا آنکه که قوی شود آن صبغ و ظاهر کردد
از و صبغ فرفیری اوست ملک بسیار چیز و عطا و بزرکی که بیان کرده و جوانمردی که پادشاهان و دروشن کردانیده همه باز نمود که او همی صبغ است
و اسفیدروس بگفتار کفت در تدبیر بنرمی آتش و صبر بر آن تا نکریزد از و تا آنجا که گفت ترسانند شمارا آنچه می بینید از زشتی این چیزها در آغاز تدبیر و سطبری
آن و بسیاری چرکینی او و سیاهی که آن سطبری و سیاهی به آتش بصلاح آید و نحوی و روشنی باز کردد و صبغی شود تمام پس کم کردانید از آن چیزها چیزی که لیکن
همه را نگاه دارید تا آنجا که گفت که آن است که اصلاح نفس خود بکند و بیرون آرد روش از آن سطبری بنکی و لطافت رساند بحرارت آتش که بماند طبیعت است
تا آنجا که گفت آنکه صبغ را ناپدید کردانیدم او بدید آورد روش و این همه نحوی تدبیر بود در آتش و این سیاهی بدید آید چنانکه من ترا بیان کردم از قبل جسد
ثانی دوم از آنچه درو است از ظلمه نفس که درو است و سطبری جسد و آنچه فرموده اند از شستن او آن بود که تدبیر را در پیوندی یعنی پیوسته بر کار باشی همچنانک
سیاهی پدید آمد که جسد تنک باریک کردد و لطیف شود و آب کثافت او را بسوزاند و غلیظی او را و نفس که درو است تنک و باریک کرد و یعنی که غیر مدبرست
و مهذب کرد و بسوزانیدن این آب روحانی چون مردو دقیق کردند و لطیف شوند سواد او را اندرون شود این سوادی که غیر دائم است و باز پنهان کردد
در درون جسدی که حکیم ما را بیاموخت که این سواد و همی صبغ است و آنکه که سفیدی ظاهر شود که نهان شده بود در باطن و این سواد مطلوبست چنانکه فرزندی که
در شکم مادر است اوست که ملکی بزرگوارست بل بزرگوارترین نهانست درین سیاهی و اوست آن زری که او را سیم کردانیدند چون سفید شد
محتاج کردد که باز کردد و این که نهانست درین سواد که او را زمین حبشه خوانند و این زری که ایشان زات زاینده کرد و از این سیاهی در زمین سفیدی که
او از تسم شتری است تربیت یافته است ملک اعظم که میباید که تاج او بدو باز کردد که در آب اعلات انکی و اکلیل غلبه است و ملک رماد و خارج است
از رماد و او را بنام خواهرش خوانده اند اکلیل غلبه و آب نقی حالد از برای ثباتش و از برای جاوید ماندنش اندر آتش و زیر گفتارشان نقی از برای آنکه
پاک شده است از تاریکی نفس و از تاریکی کور که آن جسد غلیظست که کور اوست که از و بیرون آمد و جوان شدند بدو و قوی است بشیر خوردن از و که از و بیرون
آمد باز کرد و بدو و در و در شود او و خواهرش اندر جسد نو و الوان درو پدید آید و این سیاهی که درو نهانست اوست ملک و اوست زر حکما که صابغ است
اوست آن تاریکی که فهم کسی بدو نمی رسد از حکما پیشین و آنها که غیر از ایشانند خودکار رسند که در زیر این سیاهی چیست از قوتها و صبغها و فضیلتها و از برای
آن ترا در آموختم که هرچند تسقیه بیش کردند نیرش بیفزود و شان از صبغ دو چندان ابرای نهایت دران فسبحان الله تعالی چگونه فضیلت نهاد درین حجر که
از برای آنکه خولند توتی الحکمة من تشا بغیر حساب و دانسته شد که این جسد لطیف روحانی از آب آتی روحانیت و از برای آن مانده شد بدو و دو سپید
شد بدو و چنانکه بیان کرد از برای ما آرس بگفتار خویش بلکه تیو در کش آب بدرند و سداد الا بدانچه درو بود و بماند کبریت او و بیان کنم از برای تو آنچه حکما
گفتند و نام نهادند آب ورق نقی ایشان را به آب حلزون و ایشان را در وجه تشبیه و ره جانست اول آنست که حلزون سفید و کردست و غلتان
همچنین حجر حکما سفید است و کرد و غلتان بمانند مروارید اندر بدیدکی چنانکه هرمس ابو و شر بن از پیش گفته است در رساله که موصوفست به رساله سر کو
بالو تاسیه نوشت در تزویج نر و ماده و خواهرانش قالت فان لم تعرفیهن فهن من لولو رطب حسن التدویر یعنی اگر نشناسیشان ایشان
از مروارید تر ند غلتان خوب کرد پس مانندش کرد این حکیم بمروارید تر از برای کردی و غلتانی و بر بدیدکی و این آن زمانست که او تا زه است در تدبیر نا کرده
وجه دوم بیان کنم که حکیم او را مانند کرد به آب حلزون چون حلزون بر زمین رود و بیفکند بر درازی راه از آب دهان خویش لعابی تنک سفید براق که

جسد تازه دوم
ملک بزرگوار یعنی نفس که در حبشه
ارض الحبشة و سواد السواد
نقی فی الارض
تعظیم تسوید
سمی الحکماء الماء الورقی بالحلزون

اوراتعیبی و شعشعانی باشد که تابنده گردد آفتاب نماید پس حکیم مانند کرد آب خود را بدو از برای سفیدی آب ایشان که ور تمی نقرات است در صفا و تابندگی وجه

سیوم از تشبیه ایشان مراو را بآب حلزون که حلزون بیرون می آید از پوست خویش که غلیظ و خشکست و می رود و بدم خویش آن پوست خود را

می کشد که تن غلیظ اوست از پی خود هر جا که رود و پس باز گردد و دران تن خود در شود و درو ناپدید گردد و نتوان دیدن و آنکه ظاهرا و جز سفیدست و خشک

و در شکم او روحی است متحرک سفید تر همچنان جسد خشک حکما را در و نفسی و روحی و حیوتی ست و همچنین گفتار در حلزون مایی که او مخلوقست از آب

و در آب و او در آب می باشد که هیچ مفارقت نمی کند از برای آنکه حیوة او از آبست و جسد صلب حجری او در ظاهر خشکست و در شکم او روحی جنبنده آفریده

ازو و این همه از آب آفریده شدست و در آب حیوتش و همچنین حجر حکما آفریده شدست از آب و در آب می گردد و جسد خشک ایشان از آب بود و حیوة او در آب

حجر ایشان برون می آید از جسد سفید ایشان بتعفین و تحلیل و تقطیر و باز گردد بتن خویش و آن در آخر تدبیر بود و بدید نیاید الا فعلش در جسدش و آن بدید آمدن

رنگهاست و همچنین نیز مانند کردند حجر خویش را به آب نیل از برای آنکه نیل بیرون می آید از جایگاهش و می پوشاند زینهارا پس باز می گردد بجای خویش

و بدان که کس نمی دانست هرگز که حجر ایشان از اجزا الحلزون مانند کرده اند و هیچ کس تفسیر آن نکرد از حکما پیشین تا که مرا سوال کردی و من تفسیرش کردم از برای تو

و واجب نشود که از من بپرسی هر چه ترا پیش آید از سخن تاریک آنچه بدو مانند کردند حجر خویش را و آب خویش را از معنیهای دور از آنچه نهان داشتند در سینهای

خویش و کجا ممکن گردد که تفسیر کنند همگی آنرا و نرسد در و افهام از بسیاری آنچه تاریک گردانیدند از گفتار و بسیار گردانیدند نامها اگر چه همه اشارت یک چیز

میکنند و جمله مغالطات از برای یک چیزست و از پیش رانده ام گفتار که ایشان حجر خویش را و آب خویش را بهمه چیز که در جهانست مانند کرده اند از آنچه گمان

مردم بران گذرد و درین ترا کفایت و مقنع است همچنین سخن گوید هر که درین صنعت دعوی کند که او عالم است و بسیار علم که گشوده شده است

از برای او اسراران یعنی رازهای صنعت تا ثابت گردد از برای او تنبیه و برهانها و برباوری شوند بر استواری دانشش و اگر نه خوشی او و بیرو شایسته تر

و عیب او را بپوشانند ترا از آنکه دعوی او آنست که چیزی فهم کرده است و او را برهانی قایم نشود و نه گواهی از دانش که گواهی دهد از برای او تبیان حق

و برهانی صدق و اما آنچه دلیل بود بر استواری او در علم نیکویی تفسیر او از برای رمزشان و درستی آن بی تمویه و نه شبهتی باطل و این تدبیر فریبندگان که

دعوی میکنند از نامهای خویش از حیوانیه و نباتیه و معدنیه باطل که دانید از تدبیر حکما و پدید شد تباهی آن و ظاهر شد دروغ آن و بحق رب العرش العظیم که

هر کرا دست داد این کتاب و جمله آنچه درو رانده ام و نبشته شایسته آنست که نبشته شود بنور سیاهی دیده و بخون حیوة دل سبحان الله العظیم چه بزرگست

خطر او و چه گرانمایه است نعمت این علم که رسیده اند بدو حکما شرفی عظیم و ملکی جسیم که اگر آنچه در دست شانست از عقاقیر و از موی و بیضه و مرغان و هر چه

غیر از آنست از حیوانشان که او مطلوبست و بایستنیست تدبیرشان از حکمت نخوانندی از برای آنکه در تدبیر ظاهریان حکمتی نیست بل فساد است و جهل

و بنا برده اند بسوی زاجها و زنگارهای شان و زعفران آهنشان تا در بند شان بر حجرها که در ایشان صبغ نیست و نه حیوتی و نه بقایی مارنگ کنند بدیشان

سیم را و هرگز باطل حق نتواند بود یعنی نه گفتار حکما نه تدبیرها که صبغ و نفس و روح که در حجر شانست نه در دیگر چیزها از حجرها بدان آن میخواهند که حجرشان چون در تدبیر

در آید که تعفینست مانند از روحی صابغ پس از آن که هیچ بیگانه در و در نرود که نه ازو بود و آن روح در چیزی دیگر نیست از حجرها همه و بدست نیاید آنکه

در حجر ایشانست که زاینده می گردد از برای ایشان بتدبیر ایشان الا درین حجر ایشان برون از همه حجرها و نه بیرون آید از حیوان و نبات از برای آن نطفه

داشتند و محقق گردانیدند تدبیر او را و اگر چه معروفست و ظاهرست و همچنین دور کردند جمله اجساد و معادن و سنگها را و کبریتها را و عقاقیرها را از آنکه نبود

ونیابد از

ونیابد از یشان روحی رنگ کننده و نه نفسی هرگز و از برای آن گفتند انسان نزاید الا انسان و بهم نزاید الا بهیمه و همچنین نبات بیرون نیاید الا بمانند او و همچنین

تمام نهادند حجر خویش را نطفه با مانند و تشبیه از یشان بنطفه حیوان که او را روحی نیست دیدنی پدیدا چون در رحم افتد آمیخته گردد با نطفه ماده و هر دو یکی

گردند مرکب و برفت برو تدبیر که تعفین است پس بدان تعفین باشد دران چیز یگانه که مرکبست از دو نطفه چیزی غریب اندر رحم پس

مثال دوم و همچنین نبات حادث گردد اندر دانه ازو و بدو و در روحی نامیه پس از پوسیدگی و تعفین گر برو در آید بتعفین گرمی و تری و سحق آب مراو را و حل شدن

او بدان آب باز گردد و پس از پوسیدگی و مردگی و فنا آن دانه بعینها از جمله میوها و روح نامیه است که قبول زیادتی میکند و بالیدن بعدی که آن آب داده است

مراو را از آبی که ازو بوده بود نخست بی سود آن دست و بی در آمدن چیزی غریب برو و این سرّی که آن حجر ایشانست او را نفس میخوانند و روح

مولّده ازو و بدو و درو بتعفین آن بخاری لطیف پوشیده در آب ایشان که آن روح سایده است مر حجر ایشان را که بیرون آورده اند آن روح نهانست

که فاعلست ازو و بدو و از برای آنکه بمانند اوست لاجرم دیده نمی شود و آن صبغ که او بخار لطیف که او را دخان خوانند و نفس خوانند و اوست

روح زنده کننده مر آنرا که بدو در شود یعنی روح مکنون از حجرشان او را نفس خوانند و او بمانند خونست که ازو دودی بر خیزد که آن بخار است

و اوست آن نفس نهانی که در آب بود که دیده نشود و نتوان دیدن الا فعل او را در جسد و بدید آمدن رنگ درو و اما او دیدنی نبود چون بخاری که نفس

است که در خون نهانست پس خون را می توان دیدن و از بخار نهانی لطیف دیده نمی شود پس مکنون این روح صابغ نافذ که گفتیم الا آنان نطفه

یگانه که اصل حجر ایشانست که نر و ماده است پس از برای این نفی کردند جمله آنچه در معادنست الا این چیز یگانه مجهول معروف را که در و گفتند بیرون از و

چیزی نابود پس تدبیر کنید آنچه خواهید از عقاقیر شما و موی شما و بیضه مرغان خانگی شما که هرگز نبینید از یشان چیزی از آنچه بجویید البته الا زیان عقل و مال و این

روح که اوست بخار که حادث می شود از تدبیر و تعفین آبستن می شود و بدو و در بن اثالو زاینده می گردد در ترانا بتصعید که آن تقطیرست و ببوسیدن او

سوار اسوا شد و روحی زنده کننده از برای همه چیز و آن از برای نابیوند گرفتن هواست بروح و نیست چیزی از آن در چیزی از اجساد و معادن که عامه

می شناسند شان و نه سودن او بدستست چون سودن ایشان سنگهای خود را و نه نزدیکی دار و از آنچه ایشان در آنند پس از برای آن ایشان

حل میکنند اجساد خود را و کبریتهای خود را و سنگها را و عقد میکنند و فلاح نمی یابند اما معنی آنکه سوال کردی از در گفتار حکیم که عذاب کن طبایع را

چون کبریتی بودند سوزنده و اکنون امروز نا سوزنده شدند بنا سوزنده آن میخواهد که تری او از و بشده باشد و اندر آتش رام گرفته و خشک شده پس بشود

سفید پاینده مر آتش را پس نام نهادند نا سوزنده و او را خاکستر مانند کردند از برای پایندگی او بر آتش و نیست درو تری که آتش را بدو دست باشد که آن تری را

ازو خشک گردانید پس گفتند سوخته و خاکستر بر طریق مغالطه و تشبیه او بدو و از برای آنکه رها دارد از همه چیزهای سوخته ثابت باشد مر آتش را و او چیزیست که

آتش تری او را نیست گردانیده باشد و این ثبات را از حجر خویش برگام نهاده اند از برای آنکه آتش را تا آب می آورد پس ناسوزنده شد که آتش را

برو دست نیست از آنکه درو تری نماند که آتش را برو سلطانی باشد از ارواح او که ازو بیرون آورده شدند و بدید آمد درو صبغها که گویند که زنده شد

جسد و حیوتی جاودانی یافت اینست معنی گفتارشان که مرد پس زنده شد پس سوزندگی که کبریتهای ایشان راست بستن ایشانست در آتش و دور

کردن تری ایشان و سفیدی ایشان و نام کردند این ثبات و تبیض را تکلیس جسد و اما آب تحلیل جسدست آب روحانی و بیرون کردن نفس او

در آب ایشان از برای آنکه گفته اند که بآب می سوزانیم و به آتش می شوییم و یاد کرد دوام این حرق را که بآبست در جایگاه خویش که شنیده پس هر سوختی که

ایشان زانست بابت مر جسد شان را در اول و بیرون آوردن ارواح و در آخر بزد تبیض کویا و کرد وام و تعفین و تکلیس ایشان تبیض است
بروح حی و بر آب آلهی که با هم آمیخته شده اند و مرد و رنگ کننده اند و این قسم را تقدیه میخوانند و صدی تجربت پس شناس آنرا و واقف شو بر و از برای
آن کنند سوزانیدن تا سفید کردنست و سوزانیدن سیاه کردن و تباه کردن و کبریتهای عامه می سوزانند سوختن فسا و حکما چون سیاهی
پدید آید پس از فراغ ایشان از تدبیر آب ایشان و اجسادشان آرام گیرد و نفسهاشان خوش شود و دوستان باز خفتند و تا سوختنشان با آتش بر تعلق زنده
رات در این اما پس از بر آمدن آب با آتش مستقر و بعضی کنند با آتشها بجه و آنچه باز ماند از تدبیر پس از بیرون آوردن ارواح آن عمل بر ایشان اسانست
و درود شواری نیست و دشواری همه و بیم و خوف تا انجاست که فارغ شدند از بیرون آوردن ارواح که آب خالدست و فراغ از تدبیر ایشان
مرا و را بتنهایی یکباره پس از رستدن نفس که اگر رنگ نفس پدید آید در تدبیرشان در این آب شریف و آب سرخ گردد شکوفها سوخته باشند و محتاج گردی که
و برابکداری که باطل شده باشد و محتاج گردی که عمل از نو آغاز کنی از چیزی نو و شاید که اگر در آمیزی آن فاسد را بچیزی که از نو سازدهی که او تباه شده را باصلاح
آورد انشاء الله تعالی و رنگهای فریبندگان سرخ و زرد باشد از شبها و کبریتها و زاجها و بیض و شعرشان چون آن بینند شاد گردند و بنزد ایشان آنست که
هر آبی که سرخ و زرد باشد برای ایشان زر زاینده گرداند این از جمله کم ائیست و لی شما از کجا و حجر حکما از کجا از برای آن که در حجر حکما قوتیست که در اجساد دیگران
نیست و آن بتدبیر ایشانست و او را قوتی فاعلست که آفریده شده است از برای او و کجا سود دارد تدبیرهای ایشان با تدبیر حکما و این چیزها ناسوزندند
از ناسوزندگان رنگ است شوندگان که نبود در ایشان رنگی و نه صبری باشد ایشان را بر آتش پس کند شد فهمها از شناخت آن و رسیدن بچیزی که از عمل او که از درازی تحقیق
می ستاند رنگ را از جسد ثانی و آن از قبل آنچه در وست از کبریتهای که در وی بند که آن نفس سرخست که نهانست در وی پس پدید آید آنچه در و بود از صبغی که در و
که آن نفس است بدر آمدن آب روحانی برو که حامل صبغهاست که آن صبغها رنگ کننده جسد سفید اند و رنگ بپذیرند از و وجود و اینست گفتارشان که نحاس
رنگ نکند تا تدبیرش نکنند چون تدبیرش کنند با ارواح او رنگ کند و نحاس جسد ایشانست و آن دستهاست در زر و پدر رنگهاست که می زاید زر را از برای
ایشان و او را زر خوانده اند و در و گفتند که زر را سیم گردانید یعنی سفیدش کنید و همچنین آب آلهی خویش را زر خوانند ندانند برای آنکه زر در وست که آن زر صابغ
ایشانست از برای آنکه و اظهار صبغها از میان ایشان میکند و شکوفهای او را از برای این گفتند که کبریتها بکبریتها رنگ کرده شوند و کبریتهای که مانند
ایشانند گرفته شوند بدان گفتار آن خواستند که آنچه در آب ایشانست از نفس نهانی و روح و ایشان را معنی دیگرست در گفتارشان که نحاس رنگ نکند تا رنگ
کرده نشود پس نحاس آب بیضاست که روح ترست که نفس بدرست که از جسدش بیرون آورده شد و گفتارشان که رنگ نکند یعنی رنگ جسد ایشان نکند تا رنگش
نکنند یعنی تا تدبیرش با نفس نکنند بدوام تعطیر تا آمیخته گردد با او و هر دو با هم یکی گردند و یک آب گردند آمیخته روحانی چون ایشان نفس یک آب شدند پس آب
نفس منصبغ شد و با ند او شد قوی و ثابت که از هم باز نشوند هرگز این بود معنی گفتارشان که کبریتها گرفته شوند بکبریتهای که مانند ایشانند یعنی نفس گرفته
شد بروح و او را مانند خود گردانید پس از آن صبغی شدند یگانه که رنگ کردیم عامه زمین خویش را میخواستند که جسد ایشانست پس بیان کردم از برای تو جمله آنچه
وجوه سخن ایشانست و باز نمودم کلمه را که مشتمل است بر دو و سه معنی تا فهم کنی آنرا و همچنین که آب سفید را که ما می خوریم و دیگر جانوران و گیاهان مستحیل
می گردد در اجسام ما بروغن و خون بدرازی طبخ می ستاند رنگ را از جگر همچنین بود آب سفید مقدس ایشان که صابغ است مستحیل می گردد صبغی می ستاند
لون را از آتش از نفس جسد که کبریتهای زیبنت مضاعف می گردد صبغ و مرقونش نام نهاد این نفس را که در جسدست جگر زمین از برای پدید آمدن صبغ

اطبأ قلوب الحکماء بالسواد

فافهم

بسیم عامه

بدانچه در

بدانچه در جسد ایشانست و جگر زمین گفتار حق که هیچ رمز در وی نیست و ما در ما دستی من ناش کبریتهای زمین کردم از برای پدید آمدن صبغها در آب
روحانی چنانکه لونهای شکوفهای درختان و گیاهان از آب سفیدی که ما می آشامیم و از آتش طبیعت و از کبریتهای زمین چون عروقهاشان تمام بود
و رویینده و از آن زمین استوار بود و از ایشان قوت فرا میگیرد پس گلها اندر گیاهان رنگ می پذیرند و میوه ها اندر درختان بر آنچه در سرشتشانست از
رنگها و بر ثمر بار کرد و بدانچه از برای او آفریده شده است و آب خود یکیست سفید و یاد کرده ام در آنچه از پیش گذشت مفاتیح را یاد گیرید و در این
اصول را و آنچه فرو دار نمودم ترا و آنچه گواه گذرانیدم بر ایشان از سخن حکما و دراز کشیدیم و باز گردانم گفتار را تا فهم کنی که هر بسیار دانشی ناگزیر بود که فضل خویش را
باز نماید برکسی که فهم او کند تا پیدا کرد و در تمیز شود از غیر حق از باطل مرقونش مثل زده است آب سفید خود را بجنس و عمل بر درخت بلوط و مازو که آن
یک درخت دو گونه بار می دهد سالی مازو و سالی بلوط و درخش اشجار او را مانندی نیست و همچنین حکما را نیست حجری که بدو ماند از کردار از برای آنکه
او دو عمل میکند و آن بیاض و حمرتست لاجرم مرقونس بدین سبب او را بدان درخت مانند کرد و آنگاه را با پرندگان می برد و با مقیمان مقیم میکرد و او را مثل
زد و اندر آفاق روانه کرد و ندانست که مرقونس بدانچه خواسته است نمی خوانند این امثال را از سخن حکما فضای فکری در آن و نه تمیزی در آن تا من اظهار
کردم از برای تو و از برای شنوندگان کاشکی در یافتندی و وضع کرد حکیم این سه سخن را و کس ندانست معنی آنرا که ربع و ربع و نصف و من تفسیرش
کرده ام از برای تو و بدین سه ترکیب خواسته است و در بسته بود و معنی معلوم نبود ترا و غیر ترا شناسا گردانیدم که بدان چه خواست آیا تو می بینی که
ایشان گمان بردند که حکما این امثال را باطل نهادند و بی معنی بل از زیران سست از این گونه معنی از آنچه گمان بردند شود تا ایزد تعالی آسان کرد کشادن
آن بر محمد بن امیل که اظهار نهانی بود و پوشیده کرد و کاشکی شکرگذاری کردندی بدر یافتن حق از آنچه گواه گذرانیدم بر آن از سخن حکما بر اختلاف الفاظ ایشان
و اتفاق معنی و باز گردانیدم بر تو گفتار درین سواد چنانکه بیان کردم از گفتار سفید و سخن حکیم و آن اینست و لا یهولنکم ما ترون من قبح هذه الطبایع
فی اول التدبیر و غلظها و کثرة اوساخها و سوادها فان ذلک الوسخ والغلظ یصیر بالنار الی صلاح و بهاء و صفاء و یعود کله صبغا فلا تضیعوا من تلک الاشیاء
و لکن بکلها فاحتفظوا و لکلها فامزجوا حتی یأخذ بعضها طعم بعض فانها هی التی تصلح نفسها و تخرجها من الغلظ الی الرقة واللطافة بحرارة النار التی هی
شکل طبیعتها و اعلموا انکم ان لم تروا هذه الالوان التی وصفنا لکم و هذه الاوساخ و هذا الغلظ و السواد انکم اذن علی غیر طریق الحق و ان الطبایع ان لم
تغلظ لم ترق و ان لم تخشن لم تلطف و ان لم تسود لم تبیض و ان لم تیبس لم تحمر فتفقدوا هذه فی عملکم و انظروا من این دخلت علیها هذه الغلظة و من این
جاءها الفساد فان من حیث دخل الفساد علیها یکون الصلاح بالتدبیر والرفق والصبر علیها و التی تمیت هی تحیی و الذی ذهب بالصبغ فهو یظهره و کل هذا
بالنار فی الآنیة التی یکون فیها الحبل فیها یکون التزویج یعنی نترساند شما را آنچه می بینند از زشتی این طبایع در اول تدبیر و سطبریشان و بسیاری
چرکینی و سیاهی شان که آن سیاهی و چرکینی و سطبری با آتش بصلاح آید و زیب و صفا و باز گردد همگی صبغی پس ضایع نگردانید از آن چیزها
چیزی ولیکن همه را نگاه دارید و همه را در آمیزید تا بستاند بعضی مزه بعضی که او ست که اصلاح خود میکند و بیرون می بردش از سطبری تا باریکی
و تنکی و لطیفی بگرمی آتشی که شکل طبیعت او دارد و بدانید که اگر شما نبینید این رنگها را که من وصف کردم و این چرکینی و سیاهی را پس بدانید که نه
بر راه حقیقت اید که طبایع اگر غلیظ نگردد تنک نشود و اگر همگی درشت نشوند نرم نگردند و لطیف نشوند و اگر سیاه نگردد سفید نشود و اگر
سفید نگردد سرخ نشود پس جستجو دارید اینها را در عمل خویش و بنگرید که از کجا در آمد بر ایشان این سطبری و فساد هم از آنجا که آن در آمد صلاح او نیز

اشارة الی الکبریت الغالبة وکبریت الارض

ثلث مفاتیح

یعنی التنفیس

انا بجادرا ید بتد بیر ورق وصبر با ایشان وآنچه می میراند زنده هم او میکند وآنچه صبغ را تا بدید کرداند هم او باید آورد واین همه با آتش بود واندرآینه را
که اورا بود وابستن هم درو بود امرش واین سخنهاست که در وجیع کرده است در عمل نخستین و دوم گفتاری که گفت آنکه میراند هم او زنده کند و گفتار او که
در اینه که دروبود وابستن هم درو بود امیرش یعنی آبستنی نبود الا در عمل نخستین وامامت که استخراج ارواحست آن تقطیر است و تقطیر نبود الا بعد از
مزاج نخستین و گفتار او که آنکه می میراند هم او زنده میکند بدان آتش تدبیر میخواهد وارواح فرو ریزانند او یند یعنی مرکب و بیرون آورنده نفس او نید
وحامل او پس چون بازگردند ارواح بر جسد مرده زنده گرداندش برده ثبات میخواهد و سفید و اورا زنده گرداند باز گرداندن آنچه در وست از نفس
یعنی در روح پس قیامت برخیزد و ملک زنده کرد و واز گور خود برخیزد و جاههای ملوک در پوشد که آن لون تافه فیر بی است و بنهد تاجی را که از
یای برگرفت بر سر خویش و پای او اصل او ست آنکه حکیم یاد کرد در و واذا اخذت الاکلیل من رجلی فاجعله علی راسی ولا تدن منی الجهله یعنی چون تاج
از پای من برگیری بر سر من نهی و جاهلان را بمن نزدیک مگردان پس شنیدی گفتار این حکیم را و این سخن اینجا محتاج نیست که تفسیرش کنم فزون ازین که بیان
کردم از برای آنکه کلامی روشن و واضح است و این بمانند گفتار افلاطونست بعینه فی التنین انه سو بیته ونفسه و یبقی نفسه وتحمر نفسه و ینکح نفسه و یلد من
یومه سو و عده یفعل ذلک یعنی تنین او نفس خویش را سیاه گرداند و باز سفید گرداند و سرخ گرداند و کشن کند با خود و هم اندر روز خویش بزاید و تنهای
این همه بکند اما خواست حکیم بدین گفتار که کشن کند با نفس خود و آبستن گرداند نفس خود را الا که بدان نزدیک را خواست و آنچه بر ایشان در آید و آنکه سرد
از یکی اند نزدیک و آنچه بر ایشان در آید و همچنین گفت با نفس خود کشن کند پس بدانکه جمیع حکما برانجه می شنوی گفتارشان از تدبیری که او یک تدبیرست و او را
فصولی ست چون فصول سال و جمیع تدبیر خود خود میکند چنانک شنیدی محتاج نیست که او را تدبیر کنند و نه آنکه محتاجست که او رنگ کند برنگی بیرون از و که
برو در او رند که رنگش کند از برای آنکه هر صبغی که بر چیزی در آورند و آن نه از و بود هر آینه متلاشی گردد و برود در آمدنش در آتش و جدایی بدیرد و ثابت
نگردد و از برای آنکه او از چیزهایی بود نا ثابت و آنها مجاور باشند نه ممازج و اگر چه در ظاهر ممازجه کند اما در باطن مزاج نگرفته باشد و هر صبغی که از چیزهای سوزنده
باشد اندر آتش پاینده نبود و جمیع حکما را صبغ او از و بود و بدو برو بود و در و بود و او چون زنده است نا سوزنده و نه رفیت شونده و نه ریزنده و پوسیده شونده
و نیست آتش را بر و راهی و او آمیزگارست و صبغ او ثابت باشد و زنده بل صبغ او شریفتر و تنک تر و لطیفتر از جمله چیزهاست پس از برای این نیست
در جهان چیزی مانند او و کردار او و جمیع حکما را بر حکیم آنست که نیکو کند مزاج دادن او را یعنی آمیزش او را و جفت کردن او را و آنکه در آتاش کند که مر او را شایسته
بود و بپارش گرداند بر آتشی شایسته که حاضنه بود مر او را و مراعات آتش او یعنی نگاهبانی کند میزان آتش او را و پس آن تدبیر خود کند اندر زندان خود
و خدای تعالی تمام کننده اوست بمشیت و رحمه خویش و بیان آن کرده است ذوالنون قدس الله سره فقال من جمیع سیال مدبر لنفسه یسیل این مرد از مسلمانان
موافق حکمات روشن کننده مر علم حکما را ابی پوشش و منتقل شده از راه سخن ایشان سخن گفت و از دانش و شناخت بعلم خویش و بدرستی چنان دیدم که
باز گردانم بر تو گفتار را تا یقینت بیفزاید تا باطل قوم بر تو مشکل نشود و تمویه ایشان از انجمله قول ارس بملک است دانکه گفت ارس که راست
آب کبریت و اوست اثال کبریت و اوست علل حکمی که حسد او را صبغ همه چیز خوانده اند و گروهی مغنیسیات و او را با رنحاس تمام است و او را بحر خوانده اند
و ترا اعلام میکنم که صبغ همه چیز بهمه چیز جز خود نخواهد که اخلاط او در وجیع شده باشد پس او را همه چیز نام کردند از برای آنکه در و آنچه ایشان را در بایست است
گرد آمده است آرس را گفت ملک چه چیزست همه چیز آرس یاد کرد که صبغ همه جسدهای ملک اگر چیزها همه یک چیز نشده بودی که سفید شوند جمله با هم

سوخت
ثابت
ملک تاج
قول افلاطون تنین
والجوالتی الذی لا یحترق
تعلیم بطریق النصیحه
حاضنه
فعال
مغنیسیات

گفتی حکیم که بنهش بر نحاس تا زر کرده و بر زری که زر اقرن شود و ملک گفت که زر اقرن چیست آرس یاد کرد که اوان ملک گفت که آب نقی چیست
آرس گفت که ترا اعلام کنم که او صبغ احمرست و او سفیدست و پاک آرس گفت که چون تدبیر او استوار کرده شود با نار ذات الانبوب و صافی کرده و پاک
شود نامش آب نقی کردند اما آنچه سوال کردی از سرخی او او خود سفیدست و اگر چه سفیدست در منظر اما سرخست در مخبر و لیکن در تبیض سفید میکند و در تحمیر
سرخ و ملک از بر سیماب تر زیبق آرس گفت که حکما یاد کرده اند سه زیبق را ز یبقی از زرنیخ و زیبقی از قنبار و زیبقی مطلق چه چیز ندا این سه زیبق آرس گفت
نیکو فهم کرده و حکما احسان کرده اند و راست گفته و لیکن بپوشانیده اند و متحیر گردانیده کسی را که در سخن ایشان نگرد ملک گفت مرا آگاه گردان از نهان ارس گفت ایشان
در نام سه اند و در حق یکی اند و حکما از برای او اصلی نهاده اند بنگر گفتارشان که اگر زیبق را ابق خوانند یا آنالی سفید یا نحاس سفید راست گفته اند یا نه بینی که چون
ایشان آنرا سه خوانند و خود یکی اند بتنهای خویشتن سفید کند نحاس را و هم او سرخ کرد اند بنگر گفتار حکیم در گفتار او درین آب در تدبیر نخستین که نهادش
و اگر چه او خود سفیدست بر نحاس بنه که سیم گردد و بر سیم نه که زر گردد و نه بیان کرده ام از برای تو این گفتار را که آب یگانه هم او سفید میکند و هم او سرخ
میکند و او خود سفیدست و نحاس جسد تانی سفید ایشانست چون برو در اید این آب آلی سیاهش گرداند پس سفیدش کند بلزوم تدبیری برود برآب
سیاه شد پس سرخ گرد پس از سفیدی باتمام باقی و معنی گفتار حکیم که بنهش بر نحاس تا سیم گردد و بر سیم تا زر گردد یعنی نحاس را سفید گردان بدین آب روحانی
در طبع چون سفید شد و سیم گشت برافکن برین سیم آنچه مانده از بن آب سفید آلی که سرخش کرداند و این روشن است و محتاج تفسیر نیست و همچنین گفت
در سیم باو تاسیه درین آب ایشان بدو سفید کن و بدو سرخ کن و حکیمی دیگر گفت یا ابا بر سیم که با آب سفید سفید میکند و هم بدو سرخ میکند و مبادا که بر
ایشان غربی در او رید یا دخیلی و این سه زیبق را که ملک یاد کرد از ارس گفت که در نام سه اند و در حق یکی اند و ایشان آن سه اند که یا ایشان آن سه اند که
یا د ایشان از پیش رفت که گفتیم ایشانند تملیح در تدبیر اول از حل شدگی و پیش از تقطیر ایشان سه اند و یکی اند از برای آن سه نامشان کردند که نخش
کرده شدند بر سه بخش در آمد هر بخشی از ایشان بر مرکب در مرتبه تدبیری که چیزی کاملتر از چیزی از برای آن ایشان را زیبقها نام کردند و ایشان خود یکی اند
و از یکی اند و سخن ایشان از پیش گذشت و ایشانند که بعد از حل شدگی و بر و ستادن آب زیبق زرنیخ شان نام کردند و زرنیخ و زیبق مصعد
و عاقل باید که تخیل کند آنچه بیان کردم در عقل خویش با بیرون آوردنش از عدم بوجود و اگر چه آن خود موجودست نه معدوم و لیکن بسبب آنکه سخن
ایشان پوشیده است مشکل است و در احالت است برانچه در و نفعی نیست پس بظاهر سخن ایشان تعلق مکن که هر که بظاهر سخن ایشان تعلق کرد هلاک شد
شعر فظاهر الکتب لیس فیه نفع وتحصیله کثیر فاستر زق الله بالتمال خالق الوالب القدیر و حکما گفته اند و بیان کرده که سخن ما را ظاهرش جسدانیست
و باطنش روحانی و منتفع نگردد بدان کسی الا که باطن سخن ما را بداند اما ظاهرش با همه کس و اندر هر که عمل بظاهر آن کند خطا کرده باشد و ایشان بر چیزهای جسدانی
سخن گفتند ظاهر و مراد ایشان بدان چیزی روحانی بود و از برای آن گفتند که ما اهل یک شهرستانیم و بعضی از ما بداند سخن بعضی را و هر که از شهر ما نباشد
و سخن ما نداند در عمل ما در نیاید و بر ایشان بیش ازین تحذیر کردن نیست و نهی از برای آنکس که واقف شد بر معنی سخن ما و حکما گفته اند که عمل مکنید تا ندانید چون
دانستید آنگه عمل کنید و ایشان را ازین گونه تحذیر بسیارست و گفتارشان که سخن ما را ظاهرش جسدانیست و باطنش روحانی که ایشان سخن بظاهر راندند
مرادشان باطن سخن نهانیست و آن آنست که اجساد معدنی را نام بردند و آنچه بدان مانند و ایشان جز خویش را بدان نام خوانند و در باطن سخن چیزی لطیف
روحانی ثابت می خواهند عوض کنند و در رنگ کنند بخاصیتی که در وست بهتر که در اندر اجساد در رونده پس هر که نشناسد آنچه ایشان بدان اشارت کردند

آب نقی
اثر ست
الثلاثة زوابیق ومولد الثلاثة التراکیب
القلع ومولد الثانی الابیض
آب آلی
الثلاثة الزوابیق ومولد التلج
فاهم
فی الارشاد والتعلیم

وکنایات گفتند و آنرا بظاهر چیزی مانند کردند لاجرم منتفع نگردید و بستاندند اجسادی را که غلیظ اند و غیر روحانی و نه منبسط شوند و تدبیرشان کرد با آنک
او می شناخت و شنیده است نامشان لاجرم در خطا افتند و ملامت حکما کنند و بر ایشان ملامتی نیست از برای آنک ایشان نهی کرده اند او را از انها
وایشانرا دروغگو داشت و نهی ایشانرا قبول نکرد و آنچه ایشان بظاهر گفته اند از اجساد ظاهره و عقاقیر فانیه قبول کرد و التفات نکرد بگفتار ایشان
که سخن ما را ظاهرش جسدانی و باطنش روحانیست و فکر بر کار و در آن باطن روحانی ناشناسند آنرا و بدو عمل کنند اساسنرا طلب کردند لاجرم در دشواری
و سختی افتادند چون شنیدند که اجساد با اجساد رنگ کرده شوند گمان بردند که آن اجسادند که او بدانها شناسا است و آن نامها نهاده بر اجساد ایشان که
روحانی اند گفتند نحاس ها و رصاص ها و حدیدها که از علامات و زرها و سیمها که از علامات و از ماست و بسوی ماست و آن نامها از برای اجساد
ایشانست که یک جسدند و یک چیزند بخش کرده بر چهار بخش که روحانی اند و از روحانی اند که ایشان ساختندش و نسبتش نمودند که اوست جز ایشان
که ایشانش ساختند و آن خاص ایشانست از آن همه کس که باهم آورده شده است از چهار جزو رنگ کنند و در اول ترکیب و منصبغ اند از یکدیگر که بایشان
گردند از زرها و سیم و زیبق پس این نامها را نام نهادند بهر جسدی و گفتند مرکب یگانه را همه جسدی و همه چیزی از برای آنک او بجز ایشانست که در وست همه چیزی که
ایشان بدان محتاجند و از او بیرون آید ابر ایشان و آب ایشان و بار و باران ایشان بر زمین ایشان پس بیرون آید شکوفهای ایشان و بدید آیند رنگهای
ایشان در زمین ایشان و آنک و از آتش فرا گرفته است قوتی از ثبات بر آتش قوتی بزرگوار پس از جا و رست او با آتش گرم خشک بطبع آتش گشت
چون تدبیر کردند این جسد ناری را بروح رطب باز آب جاری شد پس گرم تر شد چون خشکی او از و زایل گردانیدند و بجای خشکی تری در او آوردند پس آبی
شد و گرمی او که کسب کرد از آتش و تدبیر طبیعی او در هوا آتش نام کردند و روغن و نفس صبغ بحرارتش و رطوبتش پس از آن که جسدی بود ناری پس بیفزودندش
از تدبیر که بدو افزاید حرارتش تا از هوا بالاتر شد و بمرتبه آتش رسید لانها اخف والطف و این همه بتدبیر روحست و آتش در روح ماسک و مدبر و قرا بالبر غذی
رسیده اوست تا در مشابهت روح شد و قوت او انبساط و لطافت او و نفاذ و رنگ چیز شد و همی گسترد شد نفس با روح و روان گشت تا او هر کجا که
روح رفتی او نیز با او در رفتی پس نفس آرام گرفته و پاینده شد و روح بشد و اجساد بدو رنگ کرده شدند که ایشان کبر تنها اند پس از برای این گفتند که اجساد
با اجساد رنگ کرده شوند و بدان آن نخواستند که در دست شماست از اجساد شما کبر تنهای شما و عقاقیر شما و روح که مدبر جز ایشانست که او اجساد ایشانست
و او را هرمس خواندند و این بعضی از نامهای اوست و اوست حکیم خداوند تدبیر و چون نفس در مشابهت روح شد یعنی نفس و روح یکی شدند گویا که او از روح
شده است همچو روح و اگر جدا و مخالف روح است بحرارت ناری و این نفس را وارد نام کردند از برای حرارتش و لونش و آتش جز ایشانست او ست و صفرا

شعر: وجسد الروح باتر داد فهی لنار تحلل ما بقی من المدر — نوشادر القوم والدهن الذی کتمت اسمائه منسوب الی العلم

آرنیا وکرد از برای علک که بچکید از انای خویش
برابری یعنی او و روح هر دو ممتزج گشته و مانند شد چنانک چون روح بچکید نفس نیز با او یکی شده بیامد مثال او مثال روغن بود اندر شیر که میان ایشان
امتیازی نبود پس از برای این بچکید و روان گشت از انبوب و اگر در قرعه جسد بودی بچکیدی او و روح برابر هم نشدندی اینست آن نفس روح که
معتدل شدند در لطافت در گفته تا از بس تحلیل کنند این الفاظ را و این معانی ظاهر را چنانک ما تحلیل کردیم معنی سخن ایشانرا که معانی باطنی است که بر تو نزدیک
گردانیدم آنچه بر شما دور بود و آسان گردانیدم آنچه دشوار بود و پیدا کردم آنچه پوشیده شده بود و بیان کردم آنچه در ضمیرهای گذشتگان نهان بود در ایشان
آشکارا نمی کردند بل بمانند وحی و ایما و رمز می گفتند و آنرا از برای ما بگذاشتند در صورت کری ظاهر و دلالت بدان چیز بود که اندر ضمیرهای خویش داشتند

اربعة اقسام

وایشان

وایشان بدان نفرت تمام خواستند از خداوند فهم و سرگشته شدن جهان غافل و ما کشف کردیم او را بصبر آنچه بر ما کشف شد بطول انکر و تیزی
ذهن و نیکویی حدس و بالله عزوجل واستعین در جمله کارها و یاد کردم از برای مفاتیح سه کاندر آورده ام بجز دو بخار و ام آلالهه و بحر حکمت همه نامهای
مغنیسیات شکر خدای بگذار بر آنچه بیامد شمارا از قبل من بی رنجی و تنگی پس بدان که راه راست از گمراهی دانستید و بدید و نعمت بنگرید نفعهای
خویش را برسید با یه حکما از جمله علما که دیده و بیفزایم تر از بیان تا آرام گیرد در دل تو آنچه حق بود آنچه نوشتم یاد کردم در رساله مغنیسیا و تاسیه و آن گفتار
اوست بدانید که اجسادی که در تدبیر ارواح شوند زرند و سیم و آهن و اسرب و قلعی آنک از ماست و بسوی ماست و از علامات و از تدبیر ماست
واما ارواح آتش اند و آب سیم و آب خالد و آب الهی و آب سفید و آب نقی پس این آب ماست که از ماست که او را بنام خویش خوانده ایم و بقوت خویش
بشناختیم طبیعتش پس برگردان ای زن تو طبایع را بعضی شان بعضی که برگردند از برای تو رنگهاشان و ببینی شکوفهاشان بنگر بیاد کردن او مر جسد ایشانرا که
مجموعست پس از تجزی چگونه خواندش و نامش برد بنام اجساد همه پس گفت آنک از ماست و بسوی ماست و از علامات و تدبیر ما بنگر که چگونه نام برد
اجساد را پس باز کرد و بدید بجسد یگانه ایشان گفتار او که از ماست و بگذاشت آن اجساد را همه و یاد او بفرد کردند بجمع چون گفت آنک از ماست
بدان جسد ایشانرا خواست که یگانه است و همچنین گفت مر آب ایشان که مدبر است چون گفت ارواح آتش اند و آب و سیم و آنچه بعد از آن یاد کرد
و این نامها همه آبهای بسیار نیستند بل نام آب یگانه ایشانست که گفته اند که از علل ایشانست و نیز آب مقسوم را از آب ایشان اجساد خوانده اند و نیکو نیست
گرشش بدان شستن می خواهند که اظهار صبغ می کنند و نسبتشان با اجساد خود شان می کنند که او بیرون آمد و نیز نه جسد شان خواندند از برای شمار
اجزا بخش کرده بنه بخش از آب و نیز جزها شان نام کردند و حکیم گفت اگر طبایع را برگردانید بیابید آنچه می جویید از برای این چیزها که از آتش می گریزد
روح نام کردیم و آنک نمی گریزد از آتش جسد الا آنک میان ایشان نسبتی عظیم و ایشان دو روحند با هم آمده و سازگار شده و یکدیگر را فرمان بردار
با سازگاری و باهم سازگی در اتفاق پس از برای آن اجساد ارواح می شوند و ارواح اجساد تامل کن و فهم کن آنچه گفت حکیم اینجا در روح و جسد و آنک
ایشان هر دو چیستند و جسد ایشان چیست پیش ازین فصل یاد کرده بود از رساله خویش در تدبیر بورنطیس بدانید سخن مرا که روشن نیست چون
شمارا بفرمودم باز تا گمان نبرید که شمار آباز عامه فرمودم و نه آنک او را خواسته باشم و نه آنک او را نام بردم یکبار دیگر بیان زود خطارا که من با شما خطا نخواهم
ولیکن با باز آبار ما خواستم آنک سیاهی در نبو شد و آنک در اصل سیاه نبود تا آنکه که تدبیر کرده شد پس بدید کردانید حکیم درین فصل که از پیش رفت
و شنیده که اجسادی که در تدبیر بیرون شوند از طبیعت خویش را ارواح کردند که ایشانرا بنام اجسادی خوانده اند که در دست مردمان باشند که ایشان
از یک چیز روحانی لطیف از و اجساد خویش را بساختند که اجساد مکتومه اند انهایی که گفت شان نهاد بر زر و سیم و آهن و اسرب و قلعی اینها همه آنند که از
علل ایشانند از برای آنک در پی گفت آنک از ماست و بسوی ماست و از علامات و تدبیر ماست پس یاد کرد یا ارواح چنانک باز نمودم یاد و شانرا چون گفت
آن آب ماست که از ماست آنک نامش نهادیم بنامش و شناختیمش بطبیعتش و بدید کردانید این را که آخر فصل است تا بدانی که ایشان صادقند و روشن
کردند و نهفتند ولیکن قومی از کندی فهمشان فهم نمی کنند گفتار ایشانرا که ایشان بساختند جسد خویش را از روحی لطیف فهم کن گفت از برای این چیز که
از آتش می گریزد روح نام کردیم و آنک نمی گریزد جسد از برای آنک میان ایشان نسبتی عظیم است آنک ایشان هر دو روحند سازگار با هم و فرمان
بردار دارند با یکدیگر و فرمان برداری سازگاری و اتفاق از برای این اجساد ارواح میگردند پس بدید شد ترا اکنون که جسد روح بوده است

مفاتیح ثلاثة

مغنیسیا

پس او را جسد کردانیدند از برای گفتارش که میان ایشان نسبی عظیم است اشارت با رواح کرد و جسد پس از پی یاد کرد و گفت که ایشان دو روح اند با هم
سازگار و باهم آمیزگار و هر یکدیگر را بدیدند و پس بیان کرد از برای آنکس که فهم کرد از که جسد و روح دو روح اند چنانک گفت در فرمان برداری شان و یکدیگر را
و اتفاق پس از برای این اجساد ارواح شدند از برای آنک ارواح بود اند پس ایشان اجسد کردانیدند و تجسید آن خواستند که حرارتش بیفزودند
تا بر آتش ثابت شد و از آتش قوتها کسب کرد و پس امری عظیم گشت پس تزویج کردندش باز روحانی شد چنانک پیش از آن و اینست معنی قولشان
رد و الاشیا الی اصل کما انها الماتی باکل پس صایع شدند از برای آنک برگردانیده شدند و باطنشان پدید آمد که آن حرارت و یبوست است بر ظاهرش
مظاهرش و باطن شد که آن سردی و تریست اینست معنی گفتار هرمس المفتوح بفضائل والشرف چون از و پرسیدند صنعت را گفت صنعت
فطنت است و حیلت و آن آنست که پدید آوری نهانی را و نهان کردانی آشکارا را و این قول آرس است بلک تیودرس آن گفتار بعضی است
از بیان که چون چیز با همه یک چیز کردند خوشا آمیزشی که کرده باشند اینست گفتار حسنه که اجساد را ارواح کردانید و ارواح را اجساد از برای آنک
هر جسدی که آمیخته کرده با روحی ناگزیر بود که آن جسد حل کرده و از حال خود دیگرگون شود و او نیز روح کرده بماند او هر روحی که با جسد در آمیزد از
حال خود بگردد و دیگرگون شود و ناگزیر بود که آن روح را لونی و رنگی و ثباتی حاصل گردد و کشنده آتش شود و ملک گفت سپاس خدا را که الهام کرد
بندگان خویش را این نور که ایشان جسد را روحانی کردانیدند با توانایی و غذا و رنگی شد که هر گز سرده نگردد و پیش از آن کبرتی بود که بر زنده اینست
برگردانیدن مر طبایع را و بیرون بردنشان از طبیعتی بطبیعتی پس اجساد برگردانیده شدند و نفسها شدند پس تدبیر کرده شدند پس از آن بروح رطب
لطفش بیفزودند که زندگی بدو پیر روح رطب روح شدند و ارواح که نفوس بودند برگردانیده شدند پس از آنک اجساد بودند اجساد شدند پس عملشان
یک عمل بود و انبساط ایشان باهم یک انبساط و یک صبغ از برای اتفاقی که باهم دارند و آشتی کردن طبایع پس برگردیدن در وقوف مان برداری بعضی و بعضی را
بس امتزاج گرفتند جمله باهم چون آمیزشش خمر با آب لاجرم دیگر از هم جدا نگردند بهر آن که هر دو یکی شدند که از یکی بوده اند یعنی از یک اصل یعنی از یک
روح پس اینست تعلیم آن و آن تفصیل که حکما بدان اشارت کرده اند از برای آنک منفصل شد از صفتی و یبوست صفتی دیگر نه تفصیل عامه مر
مجر شان را آنرا یاد کرده ام در کتاب من مفتاح حکمت عظمی و حکیم پس از آن یاد کرد مدبیر و نطیس را بدانید که سخن من واضح نیست پس چون فرمودم
شمارا آبا برکان صبر بیدکه من آبا زعامه می فرمایم شما را یاس او وای خواهم یا او را تمام می برم بلکه ادیدار خویش خطاراو لیکن اشارت من آبا بر اهست پس حکیم ما را
اعلام کرد که سخن او روشن نیست پس بر ما واجب شد که کناره بگیریم و آنک ما او را راست کی دانیم و آنچه گفت دروغ کوند انیمش و آنک ما او را مسلم
نداریم در هرچه با ظاهر فرمود و نکوییم که آنچه با ظاهر گفت حق آنست و باز حکیم باز کرد دید بعد از آن که آن چیز را بظاهر یا گفت و پوشانید و ما را و را اندا خت
پس بدین اعتقاد حکما را دروغ گو دانند لاجرم فلاح نیابند پس واجب آن کند که جستجوی آثاری کنیم که او از بنهانی تمام بود باشد که بشناسیمش از برای
آنک او ما را آشنا کردانید که سخن او آشکار اینست بل در پرده است و پوشیده و آنک ما را در می باید یافتن پس ما را در بیان بیفزود و گفتار خویش
با کان سر تکه سخن من آشکار است و نه آبار عامه می خواهم و بدو اشارت میکنم پس از جسد خود را بری کرد لاجرم برو ملامتی نماند بلک آن از ستری کردانیک
آن آبار حکماست و یاد کرده ام آن را سبب مرغ خالد را و شفا ساکردانید و در آموختنش که صنعت همی از وست نیز دیگرش و ورش و یاد کرده ام آنرا
در کتاب مفتاح حکمت عظمی اندر جایگاهش اندرین جسد روحانی بیفزاییم تراو آب آبی شان که ایشان یکی اند و اگرچه یکی از آن دو را بر کردانیدند از طبیعتش

وآبی افسرده شد و سرخ و دیگری آب سفید روان و درین دو دو نفس مرکب اند یعنی نفس جسد و نفسی که در آب نقی است و ماریه حکیمه یاد کرد که
آب آبر ابگیر و اینجا او جسد را آب نام کرد و آبی آب از برای آنک هر دو از یک آیند و یک اصل و اگرچه مختلف شده اند بجسدانیت و روحانیت
و حکیم گفته است که ایشان جسد خود را بنام هر جسدی که در بیابانست نام کرده اند و با جساد و سنگها آنچه گداخته اند آیلاو شکستند و بدو سیاهی و سرخشکی
و بهی سفیدی و سرخی و او را بخار خوانده اند و زمین وام البخارین و بخاران دو برند و اند آنک هرمس یاد کرد که فرود آید بخار با لا و بیز و بخار زیر بر
آب سنگ و بخار از بخار بدین دو بخاران دو برند و می خواهد و بیرون از ایشان بشو و چیزی و آنک نهم که بدان بدانند که صبغ سرخ ظاهرست و صبغ که حکما بر و سخن
گفتند او این دو بخارست که نادیدنی اند و بحث در شان نتوان رسید مگر بعلم و ام الالوان و ام الورق و ام الذهب خوانند و بنام هرچه در جهانست
و از گفتار آرس حکیم در جواب ملک روم چون گفت بدو ملک که مرا خبر ده از گفتار حکیم که تعفین بحر کن به آب هوایی آرس گفت که این مسئله شنودنست
مرهرس را که بپرسید هرمس را از بحر چون منکر تعفین بحر شد گفت ما رای فرمایی که آبرا و آب کنیم و طبیعت آب و آب یکی باشد گفت بحری را که فرمودم تعفینش
بدانید که جیوه بحر و زندگانی ایشان بدان آب هوایی بود از بهر آنک خویشی میان ایشان سخت نزدیکست و ترا آموخته ام که ایشان جسد خود را
که بحر کامل ایشانست بحر نام کرده اند از برای این حکیم گفت که تعفین بحر کنند بر آب هوایی یعنی تعفین جسد کنید و آب هوایی آب مذاب الیست
و بحر جسد ثانیست و آنک چیز این بحر که او جسدست که زمین ایشانست تعفین او درین آب و باز کردانیدنش بر و زنده کردن و از آن او را
بحر خوانند که رطوبتها در رجع اند بدو افسرده شد پس چون حل شدند از برای آنک بحر از رودی چند جمع شده است و با هم چنان بیوند گرفته که از همشان
جدا نتوان کردن گفت آرس ملک که از برای تو مثلی بیزنم و قیاسی می نهم در بحر او آب هوایی او آن بمنزلت درختی است نورسته که از بیخش برکنند با خاک
با او با شد و بنشانندش اندر زمینی تو انجا استوار کردد و پای سخت کند از خویشی نزدیک که میان هر دو خاکست و اگر نه غیر در خاکش نشانی آرام
نگیرد و پایدار نکردد و خدای تعالی خاک او را برو خویش کرداناد چه حکیم بزرگوار بوده است نمی دانم هیچ مثلی خوبتر ازین درین صنعت با شد و این آنست
بعینه از گفتار ماریه چون گفت نفس شتابنده ترین چیز است در شدن بجسد خویش و اگر بجسدی دیگر خواهی که در برش درنرود و اگر خود تکلف کنی
در هم از گفتار اوست که در برش در جسدی غیر جسدش تا ثابت کرده و این آب ورقی نقی است و زمینی که گفت در هرمس بفرزند خویش که بکاود زر را
در زمین سفید سیم کون و ایشان در گفتار مختلف اند و از تغییر من تنقیق و راست گوی و ترا آگاه کرده ام که این نهال نو او ست آب آهی مانندش
کرد آرس بنهالی برکنده از زمین با خاکش و خاک این آب آهی را ترا آشنا ساکردانم و اگرچه یادش کرده ام در آنچه از پیش گذشت ارست کلس سوخته
که از و باید ستدن چند دو دانک که زمین است و از زمین چند دو دانک آب که بدو فزود آید پس این خاک آب ایشانرا روشنی بخشد و درستی
و اندر گرمی او سفر آید و آنچه کسب کرده است از گرمی آتش آن آتشی که بدو سوخته شده است و زمین ایشانراست کند اگر نه و بارش دارد و از آن که
سخت و هم گرفته باشد تا گشت درو او آیش کند و گرم کندش و از برای این او را بعذره مانند کرده اند و بز بل از برای آنک زمین راست کند و گرم کرداند
تا گشت او بهره ور آید و از جهت این کلس بعضی از ایشان مثل زده اند بتب و در و گفت رنگرزان قلیه رای سوزانند و بدو صبغ را تثبیت
میکنند شما نیز همچنین کنید پس قلیه که در کتب ایشانست ارست آن جسد سوخته ثانی و نمک علیا ایشانست و آن نعلست که از و بیرون
آورده شد بلک رماد بیرون آورده از رماد و این گفتاری است بی پوششی چون بگویند که نمک بیرون آورده از علیا بدان این آب آهی می خواهند

پس ترا آشنا کردانیدم بر بسیاری از معانی نغزشان و جایگاه مغالطات تا بدانی که جمله حکما جمله یکی اند اندر راستی سلام و تحیت خداوند سبحانه و تعالی
بر روح مطهر ایشان باد و بر آب الهی که از وی بر زند که زروح و نفس اند که رطب و یابس اند و متقراط یاد کرد و باید که بر کردانیدن جسد را تا او را روح
کردانید چون روح شد کذر کند در اجساد و صبغشان کند و رنگ نوشان بخشد و این سخن عجیبست و معنی خوب دارد و این نیز معنی گفتار حسد است
از حکما که بر کردانید طبایع را که بیرون آورید سر نهانی را که در درون ایشانست و اوست معنی گفتار حکیم هرمس آنک از علم او نوا کرفتند و از دریای
او یافتند چون پرسیدندش از صنعت بطریق باز خواست که تدبیر جیست کفت غلطست است حیلت و آن آنست که پیدا کردانی پنهانی را و پنهان
کردانی پیدا را رحمه الله روحه که چه بلیغ الالفاظ و بدیع المقال بوده است که جمع کرد حکمت را و تدبیر صنعت را درین دو لفظ که پرسیده شد از صنعت که از
چند است کفت از دو است یکی حل میکند و عقد نمیکند و یکی عقد میکند و حل نمی کند و دیکری کفت مانند هرمس که دو حجر اند یکی افسرده و یکی روان اما حکما روان را بیفسرانیدند
و افسرده را روان کردند بدان آن میخواهد که حجر را حل کردند تا آبی شد روان تنک و روان انرا بیفسرانیدند پس جسدی شد بسته و این همه را بر دو واقف
شده و بر تفسیر او و اما دو بخار بالا روند که حکیم ایشانرا رطب و یابس خواند ایشان هر دو آنند بقول خویش اثال تر روح را خواست و یابس نفس از برای آنک
نسبت کرد هر یک را باصلش نفس را نسبت بجسد خشک کرد و او را جسد خواند و روح را تر خواند و او را نسبت باصلش کرد که آبست پس کفت که
تر و خشک اینجا بغلط می اندازد که خشک و اگر نه ایشان هر دو تر اند و همچنین این آبرا بورنطیس نام کردند و جسد سفلا را بورنطیس از جسدی ... مردم را
بر شناخت این روح نفس تا مشکل کردد بر آنکس که بشنود و ندانند که کدام اکبر تر و نیز هرمس ملک کفت در حجر ایشان که از نر و ماده است اکر ماده از وست
و اکر از آن ماده است هر آینه برای این کفتند حکما که او با خود کشتی میکند و باز کفت او را اکر چه تغیر نا بود در اید صبغ او ازوست آن صبغی که نطق اوست که
نفس اوست که کبریت اوست که او را ابریشم زر خواندند آنک او را صمغه خواندند و نامهای که پایان ندارد و از آن او را صمغه خواندند که بر جسد تا می هر خوا...
جفسید و دیکر آنک می جکد از جسد نخستین و همچنین صمغ می جکد از درخت و بسته می کردد و بسیاری از مردم کمان بردند که او صمغیست از آن صمغها و ارس
یاد کرد و است از برای ملک از وی چون بر سید کفت بدان ای ملک که اکر آن صمغ بادام بودی یا صمغ درختی دیکر نتوانستی او را رنگ زر بودن و ترونس
یاد کرد ماده را انثی که با او کشتی میکند و نر از وست و بدوست و هر عرضی که با او کشتی کند ببرد لیکن از حال بحال بکردد و از کونه بکونه بماند غول
می کردد و او خود بحال خود است آنچه متغیر می شود از وکونه است پس هر کس که او را نشناسد چون بیندش که متغیر شد کمان برد که طبایع نخستین او متغیر شد
پس ملک یاد کرد که حجر حکما هرکز نپذیرد فساد و بدو راه نیابد و آنک او متغیر می شود خود بخود در رنگی که مطلوبست صبغ اوست که از و بیرون می آید
رنگ لطیف شود و پاکیزه کردد و سرآید که این تغیرات اضعاف اضعاف و حکیم خواست که ما را در آموزد که شما اکر صبغ را به بینید که تغیر کرد تا کمان نبرید که
او بفساد آمد و آنک طلی او که رنگ اوست تغیر پذیرفته است تباه شده است و نیست شده بل او ثابتست و الوان در و مضاعف شده است
و اکر چه تغیرهای او را و ثبات او را بر آتش موت نام کرده اند و او خود زنده است بحال خود نه مرده و نسوخته از برای آنک آتش او را نسوزاند و در وی طمع
در آتش را بر او قدرت نیست بل درازی او در آتش او را بصلاح آورد پس ایشان چون او را حل کنند بجنبش آید و بر رود بهوا چندانک خود را شاید پس کویند که
او زنده است و جنبنده و باز کفتند که او مرده است میخواهیم او را زنده کنیم و نیز کفتند که او زنده است میخواهیم که او را بمیرانیم پس ترا اعلام کردم که این حکیم
در اقوال پوشیده است و کفتار را باز کونه کرده واجب آن بودی که بکفتی که او زنده است یعنی ما او را ثابت کردانیم تا در آتش شیند و در و صابر شود

وناگزیرند

حل الجسد

آب اثال رطب یابس

و ناگزیرند از و و آن حق است که او مرده است می باید که او را زنده کردانیم یعنی تسقیاش کنیم که زنده کردد و صبغ او قوی کردد و پرورش یابد پس
تحلیل کرده شود و نفس او از و بیرون آورده شود و جسد بماند مرده و این مرگ دوم او باشد و لیکن او دشوار کردانید و اول را باخر یاد کرد و آخر را باول
و همچنین فرمود خداوند سبحانه و تعالی بموسی علیه السلام که خذ حجرا فامته ثم احییه یعنی بستان جوهری را بمیرانش بعد از آن زنده کردان پس بدان
حکمتش در آموخته اندر قیامت بعثش بیفزود و اندر بعث نشور و از حکما ازین قبیل سخن مشکل نیست بر کسی که حق را دانسته و جایگاه مغالطات
ایشان و ملک از حکیم پرسید از ظل نحاس که آن لون اوست چون او را اندرند یعنی نا پدید شد از آنکس که او کذر انداز کفتار حکما که نحاس بی ظل نبود
بدان این می خواهد که لون او ثابتست و اکر چه سفید و درخشنده باشد و پاک و نحاس اینجا آب ورقی نقی است که او هم سفید کند و هم سرخ و همچنین جسد را نیز
نحاس خوانند و بنام هر جسدی و هرادریس یاد کرد که خدای تعالی بیافرید از خاک آدم تنها را و بغیر ازو نیافرید از خاک و این مثلی است که زده است پس آن خلق
از نسل او بدید آورد و همچنین آفرید خدای عز و جل این امر را که بیافرید از خاک دو حجر را و ازین دو بدید آورد و درین گفتار تاکید و تثبیت است از برای کفتار
کویندکان که هر که عمل کرد و کار او دانست و ستدن خمره و چکونه زاینده کردانیدش محتاج نکرد که دوم بار عمل او بار کردد و او تا زاینده کرداند چنانک حیوان
زاینده کردند و انسان و غیره و اصل یکیست و این بسیاری از آن یکی بظهور آمد و همچنین یاد کرد که خدای تعالی یکی را از خاک بیافرید و این خلق همه از نسل او
بدید آورد و همچنین حجر حکما یکیست و همه چیزهای ایشان از و ستده شود و چنانک ممکن نیست که انسانی بباشد غیر از آدم همچنین ممکن نیست که صبغ سیم و زر باشد
غیر ازین حجر یگانه و اکسیر ایشان از نسلی باشد چون نسل آدم که بریده نکردد و چنانک جهان باقیست و کنطویس حکیم یاد کرد ان الله تعالی خلق آدم من تراب
و جبل تراب بالماء و خمره بالماء یعنی خدای تعالی آدم را بیافرید و خاک او را بسرشت باب و جیوه او از آب بود و این سخن و آنچه بدین ماند مفتاح این علم است و این همه
تمثیل است و تبیین که هر چیز بماند خود زاید از آنچه او را نسلی بود و قال الله سبحانه و تعالی وجعلنا من الماء کل شی حی پس درین کفایتست آنرا که تعقل کند
و خدای تبارک و تعالی ما را در آموخت که هر چیز را که زنده آفرید از آب آفرید و اوست زیبق و اوست آب و اوست سرکه تیز تا آنک عاقل است آکاهی یابد
و او را روشن شود و خدای تعالی دهنده است آنرا که خواهد یؤتی الحکمة من یشاء بغیر حساب و در وسم اندر فرو ریزانیدن حجرشان کفت قول و آنچه از و بیرون
می آید از ابها بر طریق تمثیل و تشبیه و روان شدن ترتیبها او بتر بیا در اینده برو فالیوم سبیت مصر لانها سبیت مرتین و هذه مرة سبتها النوبه
و مرة سبتها فارس و هذه الثالثة التی سبیتها فلم تسب مثلها قط و سمی فی ذلک المخاطب لامها سیة لان ابواب منف فتحت لک فهدمت
حایطها الابیض و نقلت حجارتها بالرطوبة و استخرجت کنوزها التی کانت الملوک لا تقوی علی فتح اغلاقها فانفتحت لک الابواب حتی اطاعتک النجوم
السبعة یعنی امروز مصر غارت کرده شد و دو باره غارت کردند باری نوبیانش غارت کردند و باری فارسیان و این بار سیوم که او را غارت کردند
هیچ غارتی چون او نبود و او دران سخن خطاب با و تاسیه می کرد که درهای منف از برای تو کشاده شد پس تو دیوار سفید او را فرو شکستی و فرو آوردی
و فرو ریزانیدی و سنکهای او را بتری نقل کردی و کنجهاش را بیرون آوردی آنک ملوک نمی توانستند برکشودن و دست یافتن از برای تو کشاده شد
درهای آن تا ترا فرمان بردار شدند نجوم سبعه و تفسیر کنم از برای تو باری خدای تعالی کفتار را و که امروز مصر غارت کرده شد بمصر منف میخواهد و آنک
درهای منف بر تو کشاده شد بقول او که مصر مراد او تربیت و منف شهر میخواهد و بدان حجر میخواهد و کفتار او که نوبه او را غارت کردند طور سیاهی میخواهد
و تیره شدن او و بر بون حجر که بیاض است که او را منف نام کردند و مصر و آنچه در حجرست از تریاک بر و بدی آید و این تری است که حجر ما سفید کردد که نوبه او را

حل والموت الثانی قوله تعالی

مثل الجان اخذ الجنة

حکایت و مثل غارت مصر

بخار تیره او ست آن ماده که بر روی می آید برتر پس آن بر نک او سفید کرد پس چون تدبیر کرده شد بآتش آتش هر دو را سیاه کردانید چون
ماده بنرشف شد انیست قلبه نو برتشبیه مرسیاهی را که بذره چیره شد یعنی بر شهر کان منف است که مصر ست بدان حجر بیخواهد و گفتار او که
غارت کرد ش فارس پس بدان حرارت ناری خواست که اندر حجر نهان شده است بتدبیر آتش تا پیوست بر و ظاهر شد که در وی نهان بود در غارت
کردن او مصر را شایدن او ست مرتری را و خشک کردانیدن او یعنی تری دوم را که آن تسقیه دوم است از تملیح و او را غذی خوانند و آن
عقده دوم است و نخستین عقده او ست پس این دو عقده بود و آنرا دو تملیح خوانند از برای آنکه هر سه را سه ترکیب میخوانند هر ترکیبی را عقده خوانند
فهم کن این را و بر و واقف شو که این از اسرار کبار است که بدان محتاج کردند و گفتار او که این نوبت سیم که بغارتیدند مرکز چنان غارت نکردند بدان
رطوبت سیم می خواهد که در آینده است بر حجری که در وست ماده که آن مصر ست و خواهرانش از برای آنکه ایشان شرط کردند اندر کتب خویش که چون مایل
مصر را مصریا وکیم بدان رطوبت میخواهیم چون در آید این سیم بدان دو خواهران نشف کنند او را بغارتند چنانکه آن دو خواهرش را نشف کرد و از پیش
خشکشان کردانید پس این تریها که در می آیند بر حجر ایشان مصر غارت کرده شده است از برای آنکه او اینجا مغلوبست و این سیوم حل کننده او ست و از هم
کشاینده اعضای او با دو خواهرانش پس ایشان بدان خشک کنندگی و چیری که از انجه بر ایشان در آمد و آمیزش گرفت بستدن قوت او را یعنی قوت تر را
ربانیده کرد ماده را باو تاسیه از برای آنکه تری ماده است پس آن تاسیه چیره شد یعنی رطوبت برتر بر نک خویش و بستد نفس او را بخود پس چون
برهمه در آمد تسقیه چهارم که از او تاسیست کشاده شد شهرستان منف و شهر حجر ست و او را فرو ریزانید در تعفین بتری چهارم که ناپدید کردانید
ماده است و خواهرانش و گفتار او که فرو ریزانید دیوار سفید او را بدیوار سفید حجر میخواهد چون سفید شد بدین سه تملیح و او بود آبار نحاس کم و او را اغنسیا
سفید خوانند و رصاص آنشیث کویند از برای تحقق سفیدی وا او ست که قول در واز پیش رفت از آن زوسیم که الکم اذا اذبتم الحجر الابیض فاصبغتم وجه العل
یعنی چون شما بکدازید حجر ابیض را بانید وجه عل را و باز گفتار او ست از گفتار آرس بملک تو در مس گفت ای آرس درین مثل گفتاری دشوار از آرس
گفت ترا آگاهی دهم از گفتار او و وصف او با آنکه من در آموزم ترا ای ملک که فارس چیره شد بر مصر یکبار و بد و مفرقی نرسید پس نو بچیره شد و روزگار
دراز ایشان را بخدمتکاری خویش بداشتند پس تسلیم شد تا بسلامت ماند چون افرودیطی در آمد سیم باره و برو چیره شد درهای مصر کشاده شد و بندهای
خاک او کشاده کشت و دیوارهای او فروریخت و سنگهای سفید او گداخته شد و از سنگها و خاکها از ایشان سیلابی برخواست که شهرها را غرقه کرد و مردم بدان
شاد شدند و درها کشاده نشد و نرسیدند بد و برین ها از ضعف داش ولیکن این سه که بر شهرها چیره شدند میان ایشان صلح افکنند و در بوشانیدند
بتان را که بمصر بودند پس بدادند آن بتانرا سفت فرمان صاحب کشایش خزینه را که او افرودیطی است چون او سیرس بدید که کلیدها در دست ایشان
افتاد در معنوی شان کرد بر بتانی که می پرستیدند از آن که بر مصر چیره می بود پس چون بتان سفت کان بدیدند کلید قاهر ناری ایشان نیا با حکیم بتان تسلیم شدند
از برای او سیرس حکیم در اول امر بر کلید ناری و بسپردند آن بتان بحکیم آنچه در ایشان بود از ارواح و بتان کفتند ای حکیم ارواح ما از آن تست و اما
اجساد ما را برو دست ندارید و همچنین گفت ملک تا آرس که مرا آگاهی ده از اسکندر و ثانیا گفت که سوال کردی مرا از دشواری فهم کن چون اسکندر
برسید بشهر ثانیا درها در بستند و با او مقاتله کردند پس گفت کارزنان کردید اگر شما مردمی بودید بیرون می آمدید و با ما مقاتله می کردید و اگر من حریص شدمی
بیران که آن کنم با شما که شما با خود کردید از محبوس کردانیدن شما نتوانستی پس روزگاری دراز بدان می بود تا درش کشاده پس بفرمود و بویران کردن آن شهر

فافهم

عقده

ترکیب

حکایت

وسوختنش همکی و مردانش را بکشت پس اقامت کردند بر سوختن و ویران کردنش تا همه جایی شهر ویران می شد و سنگها گداخته می کردید و خون روان می شد
پس همه چیز خون شد و ملک شاد شده بود بدانکه کارها از پیش دیده بود و اندر شهرستان نایی بود که نعت شهر مقدونیه می دانست چون نی
بزد و گفت در نای خویش ای ملک رحم کن برین شهرستان که میان تو و ایشان بحق خویشی نزدیکست از خاندان تست ای مقدونیه و رحم آور برین
سه بیکر که ایشان از جنس تواند و بدان که تو از جنس آن بتانی که در این بیکرها بودند و اینجا جفت شدند و آتش ها افرودیطی و جفت شد آرس تا و جفت شد
قرونس با ما را چون اسکندر بشنید نای او را بدین گفتار روشن گفت با صحاب خویش مرعقان که این نای چه جادو ست از برای آنکه همیشه تندی بودم
و غضبناک بر سوختن این شهرستان و کشتن و خونریزی کردم تا جمله خون شد تا آواز این نای را بشنیدم غضب مرا باز نشاندند و آتش خشم مرا بکشت گفتند که
نایی بدانست که تو رسیدی بنهایت کار خویش از ایشان بس نای را بخواند و گفت بد و که سوگند یاد کن که این شهرستان را از شاخ خویش بیرون کنی
نایی گفت ای ملک لطیف او را از شاخ خویش بیرون توانم کرد و اما غلیظ او را از شاخ خویش نتوانم بیرون آورد که شاخ من غلیظ او را قبول نکند و چگونه
امید داری ای ملک که نای من بجز روحانیات تواند بیرون آوردن پس ملک او را مقرب کردانید و گفت بدو وای بر تو این نای تو همه بر تو ست از برای
تو که اهل این شهرستان همه میدانند که میان ایشان و میان من خویشی نزدیکست چرا در برویی من در بستند گفت از برای موافقت ایشان با تو و این
و اگر در در بستندی همه بهوا بر پریدندی و سنگهاریزان نشدندی و نگداختندی و خونها روان نشدی و نای کار خویش نتوانستی کردن گفت راست
گفتی اما تفسیر سخن در گفتار زوسم مر حجر سفید را و گفتن او که منف کشاده شد و سنگها گداخته گشت و نقل کرده شد آن نیز تفسیر این سخن است که زوسم
در مصر یاد کرد و گفتار او که سنگهای سفید او گداخته شد و چنان سیل روان گشت که شهرها غرق شدند بدان حل شدگی میخواهد پس از افسردگی و تعقید
پس از حل و بتان سنگهای آن سفت تسقیه اند و کلید ناری نفس حجر ست که بنزد ایشان نقل شد پس ببستند آن نفسها در شکم ایشان و افرودیطی است
که حل کننده حجر ست و شکافنده روح او از جسد او و بر آرنده مر او را او ست روح که زوس است که مرسی ست و او را حکیم خوانند و آن سه که غالب
شوند بر شهرستانها آن سه جزو ست که بر تری ماده در آمدند پس از جفت شدن و آن آنانند که او را سفید کردند پس از سیاهی هر دو و ایشانند که تملیح
شان خوانند و دریا و ایشان مرا سخن گذشت و بیان آن کردم بشرح روشن و من بازمی گردم بتمامی آنچه ماند از سخن زوسم و آن گفتار او ست
و ما می بینیم که معنی از ایشان یکیست و لیکن سخن مختلف است و مثالها یکیست و تدبیر یکیست و گفتار او که سنگهای او نقل کرده شد بتری
بدان تری باقی تساقی می خواهد که بر حجر در می آیند و غلش بیکنند و گفتار او که نقل کرده شد آن سنگها قوتهای حجر میخواهد که آن نفس او ست و نقلشان
بدان آن میخواهد که بیرون آورده می شود بتقطیر در آب و آن پس از حل کردن او بود و گفتار او که کنجها بیرون آورده شدند بدان صبغها میخواهد که آن
قوتهای بیگانه اند از اجزای یخ کانه که در حجر با هم آمده بودند که بدیشان حجر بکمال رسید و سفید شد و گفتار او که بهنگام آن فرمان بردار شدند ترا نجوم
شعنکانه سفت تسقیه میخواهد از برای آنکه ایشان نسبت کردند هر تسقیه را بکوکبی و از ایشان بعضی هر تسقیه را طبخی نام کرده اند و فرمان برداری نجوم
مر او را تحلیل است و تمام تدبیر تا نهایت تقطیر پس چون فارغ شد ازین سفت تسقیه را بند قسمت کردند سه از آن مرتیفس ماو شش باز ماند
تحمیر را و دو قسم ازین نزد آرس راست و ذنب را و سفت مر سفت کواکب را طبخ کنند از برای هر کوکبی طبخی سه قسم نخستین از برای بیاض منسوبند بمشتری
و زهره و عطارد در آیند بر حجر یکبار و بماند آن شش قسم از برای شش کوکب دو از آن از برای رأس و ذنب و چهار از برای کواکب باقی زحل و مریخ

مریخ و این شش قسم را شبه و ملقنه و آب زاج و شخار و زعفران حدید و زنجار و جمله رنگهایی که در دست مردم میباشد نام میکنند و هرمس حکیم گفت
در این قول آب ایشان که منم هرمس حکیم پدید میکردانم از برای شما ای گروه حکما که من نشاندم در بر ما صورت درختی از جانب غرب بیخ او زمین او تنه
او و شاخهای او از هوا و برگ او از آب و شکوفه او از آتش تا اعلامت میکنم یعنی قول هرمس که من نشاندم از برای شما در بر با صورت درختی از جانب
غرب شجره حجر و سوزست اینجا و او را شجره نام کرد بر تمثیل و من ترا اعلام میکنم چنانک ما را اعلام کرده اند که ایشان حجر خود را بنام هرچه در جهانست نام
نهاده اند و این نام بر انکه او در جای دیگر یاد کرد که بگذارید زر را در زمین سیم گون چون گفت که بگذارید اینجا عکس شد که بگویید و او را بدو رنگ خوانند
و گفتار او از جانب غربی اشارتیست که کرد این شجره از آبست از برای آنک جمله حکما ما را اعلام کرده اند و گفته هرگاه ما چون یاد غرب کنیم یا مصر
یا نیل بدان چیزی میخواهیم که سردتر باشد بر طبع آب و چون فارس یاد کنیم یا اسطانس پارسی بدان چیزی گرم و خشک میخواهیم بر طبع آتش از برای
آنک اهل پارس آتش پرست بودند و این سه بطریق یا ورقی است بر تشبیه از برای آنک غرب بناحیتی است که آنجا برف و باران و ابرهای تر باشد
که حامل باران باشند و دریای بی کران و گفتار او که بیخ او خاکست اشارتست بدان چیز که سرد و ترست بطبیعت غرب و طبیعت نیل مصر و اینجا رطوبت
از و بر کنده شده است و بجای آن رطوبت یبوست فرود آمده است پس سرد و خشک شده بر طبیعت زمین و همچنین زمین سرد و خشکست بسبب
افسردگی و خشک شدگی و ثبات آتش زمین نام کردش و معنی گفتار او که شاخ او هواست این نیز ایماست بدو نفس میخواهد که در حجرست که از
زمین ایشان بیرون می آید چون حلش کنند از جسد بیرون آید با آب و روحانی ایشان در تعفین چون بالا رفت و کشیده شد با روح ببالا و او گرم
و ترست و او را شاخ درخت نام کرد از برای بالیدن او از برای آنک اصل او را شجره نام کرد و شاخش را که نفس است هوا که نفس گرم و ترست
و گفتار او که برگش آبست برگ آب روحانی سفید خواست آنک حامل است در و نفس جسد پس ببالا رفت با او و بلند شد چون گیا و این آب محیط
شده است پیرامون نفس چون برگ درختان در گرد شاخها لاجرم آن آب را ببرگ تشبیه کرد از برای آنک اصل را درخت نام کرد و گفتار او که شکوفه او
آتش است بدان صبغ میخواهد که آن الوان نفس اند که او را شکوفها نام کرده اند از آنها که در زمین ایشان پدید می آید در هر تسقیه از قوت نفس و سختی گرمی او
از برای آنک ایشان هرچند که بیفزایند و بار کرداند بر و تدبیر را کرمی او زیادت کردد و رقیق و لطیف شود پس از رقت و لطافت و انبساط چیزهای که ایشانرا
منزلت روح حدیده کرده اند کرمی گرم تر و سوزاننده تر از آتش چون بالا رفت ببلندترین جای گنبدها و در طبیعت آتش شد و او را آتش نام کرد و آنچه در
زمین پدید آمد از الوان و شکوفهای ایشان و شکوفه او را که فعل اوست بدو نسبت کرد و او را آتش نام نهاد از برای آنک نفسی که این الوان از و زاینده است
و او را شکوفه نام کرد و همچنین شکوفه هر درختی بر اعلاء او پدید آید و بزرگ و ارند صبغ این نفس او بزرگ کرد یعنی فزون کرد و این شجره اوست حجری که آبار نحاس
نامست که او از بیخ است و آن بیخ از نری و ماده است و سر تلقیح از برای آنک حجر مرکبست ازین اجزا بیکانه ایشانرا ممکن شد که نفس را بتعویق روح را ارواح و جسد را
اجساد را آن او را شجره نام کرد و گفته اند که هر که ازین شجره بخورد هرگز گرسنه نگردد و یاد کرده ام در کتاب حکمت عظیمی آن درختی را که حکما یاد کرده اند در کتب خویش
و گفته درختی که در صنعت کیمیا ای رو داده در نیست که در روز اول ماه یک برگ بر می آورد و در دوم روز دو برگ همچنین هر روز برگی تا پانزدهم پس باز برگی برگی
می اندازد تا آخر ماه و بر سنه می کردد و هیچ کس حشیش از من تفسیر آن نکرده است پس من بیان میکنم که بدین شجره ما [illegible] قمر میخواهد که از و بود اصل حجر ایشان از برای آنک
او می ستاند از آفتاب نوری از روز نخستین از هلال تا پانزده روز پس باز میکرداند روز و بهره نور او را در هر روزی تا آخر ماه پیوسته همچنین چندانک جهان بر پای است

و از برای این گفت جابر که برادر مهین او بود و آفتاب میخواهد و او عالم ترست و برادر کهین را و عامل ترست از برای آنک عالم دانا بود و بستدن از قوتهای
آفتاب در ستوده کرد بر ماه از تری که بروست که گفت برادر کهین نشان آبله بر روی دارد و من یاد کنم در آخر کتاب برادران جابر را و اما این آب را
آتش نام کردند گفتند که با آب می سوزانیم و با آتش می شوییم پس آبی که بدو می سوزانند همان آتش است که بدو می شویند و آن همین آب آتش است آب ظاهر است
و آتش باطن او از برای آنک این آب را از گرمی که وار دارد آتش نام کردند و بدو می شویند سیاهی جسد ثانی را و سفیدی کردانندش پس از آن سرخ میکردانند
و در و معنی دیگر هست و آن آنست که در تدبیر بدوام تقطیر شسته میکردد و شستن ایشان درین آب را با آتش اینست تا پاکی از و زایل شود و صافی کردد
پس این وجهی دیگرست از برای گفتارشان که با آتش می شوییم پس این آب دست آب و آتش که میان ایشان مردم داشتن آنکه اند و این آبست که آتش
خوانندش و باشد که تکرند کار ادرکان آن کنند در کتب خویش که ایشان بر آب آتش سخن میگویند و او ایشان این آب یکیانه است که از دوست چنانکه
یاد کرده اند که آبی داریم از در طبیعت که ایشان روح اند و نفس پس بدین لفظ بیرون می آورند از یکی دو و سه و مخرج سه یکیست و آبیست و هوایی ناری
و حکما نمی زنند اشارات را از برای کسی که کتب ایشانرا بازیچه و عبث دانند و باور نمی دارند مثل را الا تا دلیل بود بر معنی و باشد که آن کلمه بر دو معنی دلالت کند بر تدبیر
و رنگهای او و مزه او و آنچه پدید آید در و از تغییر ما بدانند جمله برادران ما که شما نیابید یکی را که تغییر کند از برای شما از کتب حکما آنچه من تغییر کردم و اظهار
کردم از اسرار او و پوشیدگیهای او و آنچه تاریک کرده اند بودند بدین تفسیر من همچو آفتاب روز روشن شد پدید آورنده هر حق و باطل کننده
هر باطلی و آنک نیابی امروز در عصر خویش کسانی که رنجه شوند بخواندن کتب ایشان یا فرود دریابد سخن ایشانرا لاجرم از انها روی بگردانیدند
و نکوهش حکما کردند و بدان که حق ایشانند و آنچه بیرون از آنست باطل است و اگرچه در باطل خویش نیز سرگشته اند و در دست ندارند
الا زیان عقل و مال که آخر بقیعة یحسبه الظمان ماء حتی اذا جاءه لم یجده شیئا و من امید میدارم از خداوند تعالی باشد که شایستگان رسد از برادران
ما که مومنانند و بر بینند کار این کتاب و آمرزش و خشنودی می طلبم از آنچه کشف کرده ام و اظهار کرده که حکما بدان بخل کرده اند و او را پنهان داشته
پس خدای تعالی بدهد آنرا که خواهد و او بخشاینده و مهربانست و من با تو بگویم طرفه از دعویهای قومی مردم فریب پس از پایان رسیدن این کتاب و آنرا
خاتمه گردانم تا واقف گردی بر آنچه بر رفته اند در آن از محق و تلبیس این شرح آنست که ترا وعده کرده بودم از آنچه فریبندگان روی بدان آورده اند
و دعوی میکنند هریکی از ایشان که ما برادر جابریم و با آنکسیم که جابر ما را یاد کرده است بگفتار خویش که مرا دو برادرست که در آخر الزمان پدید آیند
و اندر بعضی جایها یاد کنند از کتب خویش که ایشانرا سیوم باشد و بگوید که یکی مهترست از دیگری و دیگری کهترست و اندر روی کهین نشانهای
آبله باشد تا گویا جابر عالم بود بهرچه در جهان خواهد گذشت و من تغییر کنم آنچه جابر رمز کرده است بگفتار او و باز گفت صنعت محتاج است
بمکان و امکان و اخوان و درس و استاد ما هرمس این پنج چیزست من بیان نشان کنم از برای تو تا غرض او بدانی اما گفتار او که مکان بدان جسد
ثابت میخواهد از برای آنک او مکان روح و نفس است و جایگاه ایشان و مرکزی که بدو باستند و در و با آتش پایند و گفتار او بامکان آن
می خواهد که تدبیر کنند می باید که در علم متمکن باشد محتاج سوال نباشد و عالم باشد بحجر و اخلاط او و بینا بود بتدبیر تا آنکه بحجر به بی دانش کند تا نفس و مال
هلاک کرد و گفته اند لا تعمل حتی تعلم فاذا علمت فاعمل یعنی عمل مکنید تا ندانید پس چون دانستید آنگه عمل کنید و بکسی محتاج نبود و مستغنی بود از خلایق
و گفتار او اخوان با اخوان اخلاط حجر می خواهد و آن اجزای اند که بر و در می آیند و ایشان از و یند و بعضی از حکما ایشانرا خواهران حجر خوانده اند و بعضی [illegible]

و بعضی غذیشان خوانده اند و بعضی دوستان خوانده اند و بدیشان تسقیها خواسته اند پس جابر برادرانشان خوانده است از برای آنک ایشان از یک
اصلند و او از یشانست و گفتار او درس ورس حجر میخواهد و بدرس او تعفین او میخواهد و حقش فرو ریزانیدنش و تشویه اش و طبخش به آب او و تحلیلش
تا بیرون آورد و از درون او ارواح او را که لطافت او بنده و شکوفها او در آن همه تدبیر اوست به آب و آتش تا معفن گردد و فرو ریزد و ارواح او بیرون
آورده شود و آنرا بدانها مانند کرد تا از یشان آنچه مطلوبست بیرون آورده شود و گفتار او که استاد ما مهر اوست بجز بسبن بدان روح رطب میخواهد
از برای آنک بعضی از حکما او را حکیم خوانده اند از برای آنک اوست مدبر صنعت از آغاز تا انجام و اگر نه او بودی صنعت بر پای نشدی او ستم مس
از برای آن جابر او را استاد ما مهر نام کرد و او می پیراید حجر را و روحش بیرون می آورد و نفسش را و قابض ایشانست و امین بر ایشان و بس برنده و پیش
آورنده و در برنده نفس و زنده گرداننده بعد از مرگ بدین همه روح سردتر میخواهد اینست تفسیر این پنج کلمه و بیان الفاظ او که رموزند بر آنچه کنایت
کرده است در نفس خویش و معلم آن تر است که می آموزد طبایع را کشش آتش و اما بماند بر جابر ششمی که یادش نمی کند و من یادش کنم از برای تو اگر از
جابر فرو رفت و یادش نکرد و جابر بدان نیکانه نه آن میخواهد که مردم یاد کرده اند که از مکان یاد تدبیر و جای او میخواهد که در و تدبیر کنند از خانه و سرای و هیچ کس
باشد از مردم که او را خانه نبود و کنجی و کفشند که امکان می باید که مرد مالدار بود و صنعت محتاج مال نیست از برای نزدیکیش و اندرانیش و اندکی کارش
بر کسی که شناخته کان برو ند با خوان آن میخواهد که مدبر را دوستان باشند و برادرانی که بدیشان یاری جوید بر عمل و این خود هرگز نتواند بود از برای
آنک این عمل را پوشیده میدارد و پدر از فرزند و عزیزتر از جان چگونه شاید که از برای یاری خواستن او بر کسی کشف کنند و این خود از جمله محالاتست و بندار
غلط و گمان برده اند بدرستی که جابر فرمود مگر خواندن کتب است و استاد ما مهر یعنی می باید که مرد را معلمی باشد که او را در آموزد و بنماید علم تدبیر و حجر ایشان را
و این خود ممکن نیست و بدین کس دست نیابد و نه چنانست که ایشان گمان می برند بلی استاد و ماهر آبست که حکیمست که مدبر حجر ایشان آب ایشانست
و حکما همچنین سنبر و ایشان تسقیها اند که غذی دهنده حجر ایشانند که رنگ کننده او و بیندو رنگ پذیرنده اند و ربدو و حکما هر تسقیه را حکیمی نام کرده اند و جمله را
حکما نام کردند و همچنین نام کردند حجر خویش را بیضه حکما از برای آنک او از طبایع است که ایشان را حکما نام کرده اند و از یشان بیرون آمده است و اوست
مغنیسیا سفید که ابار نحاس تام است اینست آنچه جابر میخواهد بگفتار خویش و اما گفتار او که او دو برادر دارد که در آخر الزمان بدید آیند و باشند که
ایشان را سبی یاد کند و بگوید که یکی برادر مهین است و دیگری را اصغر میخوانند و اندر روی کهین نشان آید است و مهین و امانوست و کهین کارکن
ترست و هر یک از یشان بدان دیگر محتاج است و ظاهر سخن او چنان می نماید مردم را که برادر مهین کبریتاست و برادر کهین زرنیخ است بر آنچه
تفسیر کرده اند دیگران و این محالست پس هر کس که گمان برد که ایشان کبریت و زرنیخ عامه اند گمانش غلطاست بل جابر بدان کبریت حکما و زرنیخ
حکما خواسته است و بیان آن دو برادر او که یاد کرد و گفت که در آخر الزمان بدید آیند بزمان زمان تدبیر میخواهد و آخر الزمان بهنگام فارغ شدن از و یعنی
تدبیر نخستین تا پایان تقطیر و بدید آمدن برادرانش بیرون آمدن نفس است از حجر با روح که اوست آبار نحاس تام که مغنیسیاست بتقطیر پس از انحلال
و نفس کبریتست و روح زرنیخ است و نفس منسوبست بروغن و روغن منسوبست بحرارت ما و را زر خوانند و زر منسوبست با آفتاب
و آفتاب اوست برادر مهین و این نفس کبریت احمرست که زر حکماست و جابر او را برادر مهین نام کرد که در آخر الزمان بدید آید و برادر کهین
اوست خاکستر بیرون آورده از خاکستر سیوم جسد که یاد کرده بدو و رها و ایشان را ماه و زمین خوانند و ماه و شب و نفس را آفتاب و روز و روحی که

مدمد جست که با نفس بیرون می آید که نفس بدو بیرون آورده شد از جسد و روح سردترست و او منسوبست به آب و آب منسوبست بقمر و قمر
برادر کهین جابرست و اوست صاحب اثر پس بدین اثر دلالت بقمر کرد که بر روی ما می باشد و او کمترست از آفتاب و قمر ارضی اوست اکلیل غلبه و او برادر
نفس است بدرستی و دلالت کرد بر آفتاب بگفتارش که برادر مهین و چنانک گفتیم که روح سردترست همچنین روغن منسوبست با اصلش که آفتابست بنسبت
گرمیش و آنک او بوزن برابرست بالاترا از آبست و او را زر خوانند و زر منسوبست با آفتاب و او حجر آفتابست و آفتاب گرم و خشکست و نفس تدبیر
گرم و تر و سوزانند، ترشده است از آتش و وجه دیگر و برادر جابر آنست که برادر کهین او بیاض ثانیست برادر مهین او تحمیرست و فرفیره و او او علت
و تمامی آن و نفس کبریت احمرست در روح زرنیخ و از آن روح ما زرنیخ نام کردند که او نفس را سفید میگرداند و سفیدی او بوزن بنفس می آید و آنک او بیش از نفس
جسد را نحاس می خوانند و روحی که او را زرنیخ نام کردند که آن زرنیخ حکماست نحاس ایشان را سفید کرد و چنانک زرنیخ عامه نحاس ایشان را سفید میگرداند لاجرم و او را
زرنیخ نام کردند و نفس را کبریت خوانند از برای آنک او جسد ایشان را رنگ میکند و بگونه فرفیر می رساند و فرفیر رنگ نفس است و بدید می آورد آنچه در
درون اوست از سرخی و رنگش کند در آخر تدبیر و او بیرونش رنگ کند پس بدید آید رنگ نفس جسد که در وست و رنگ او نیز بدید آید که در وست چنانک کبریت
عامه رنگ میکند زیبق عامه را او را نجفیر میگرداند که او را قنبار خوانند و این در ظاهرست از کبریت عامه نه در باطن و لیکن آن سرخی از زیبق ظاهر شد از برای آنک
باطن او سرخست پس فرفیری شد بوی کبریت عامه چنانک خون که در باطن انسانست فرفیری گونه کرد و بسبب غلبه تب و حرارت پس بگوید که خون او
فرفیری شد و کبریت سفید روحست که نفس او وست که از جسد خویش بیرون آورده شده است بدو اوست کبریت سرخ اما ثالث را که جابر یاد کرد
در بعض جایگاه با این دو برادر که من بیان کردم اوست ماسک بارها و مران صبغها را و این رها و را من نام کردم در کتاب خویش مفتاح حکمت عظمی هر س
ابو الاتباع بدان نفسها خواستم و روحها که رطوبتها اند که از بیرون آورده شده اند و او بدر ایشانست گفتم پس از آن که جسد هر دو جسد اگر چه کار او
و ابس مانند یا داو از بیش رفت بجسد و جسد زمین حکما خواستم که او یکیست از دو از تری راز ماده و گفتار من که اگر چه کار او و ابس مانند یا داو از بیش
رفت یعنی او از بیش اوست و اینست آنچه من رمز کردم بر آن بر جسد و روح و نفس و آنچه آن دو بدو تدبیر کرده شدند از اخلاط و اوست که در و
خالد یزید گفت فالنفس قید ایطا و کل اعمی و بصیر بدان جسد می خواهد و شکل زد بدو در شعر خویش بخاک و خاکستر که سرد و خشک اند و در یشان سرد و تری
نیست و اوست که بعضی حکما او را عذره و زبل خوانند و صافی او را بول که آن روح و نفس اند و باشد که بر عکس این معنی روح و نفس را زبل خوانند از برای آنک
زبل النخیل را چون بهم بر کنند از خود بخود گرم گردد پس گرم باشد و تر و محلل همچنین آب مدبر ایشان محللست و گرم و تر بدین معنی او را زبل نام کردند
و هر دو وجه جایزاست و از پیش گذشت تفسیر آن اندر جایگاهش از صورتها و شکلها که در قصیده هاست یا در آن که یکی نشسته است محایط میکند
و یکی دیگر بر محایط او شاشه میکند و تفسیر آنچه با این دواست از باقی اشکال کرده ام اما این جبلت گران که هر یکیشان گویند که ما برادر جابریم و گمان برد که
جابر اشارت بدو کرده است و آنک اوست که جابر یاد او کرده است که در آخر الزمان بدید خواهد آمدن و ایشان نادانند بگفتار جابر که گوما
آن دعوی از یشان بهتانست و حقیقت لاجرم از برای آن یاد کردم در پایان کتاب خویش دو برادر جابر را که چیستند و چه خواست بدو تا طمع مردم فریب
بریده گردد که دعوی میکنند تا کسی را که این دعوی کند به شنوای خود نگذارند و ندیدم کسی را که یارای تقدم بود دیگفتن محال ششم را که گفتیم
یاد او مانده است بر جابر و او را با آن پنج یاد کرد که مکان و امکان و اخوان و درس و استاد ماهر و تکرار تکرار و تکرار تقطیر محکمیم و یاد او بس لازمست

تا حاصل کرد و نفس از جسد بتکرار تقطیر چون خلاص یافت از و باز تقطیر را مکرر کن بتنهایی تا پاک و صافی گردد و مهذب شود و این بر آن در س
بود و درس سخن قهر بود و نرم و شکستن و ریزانیدن او و بیرون آوردن او از زر و مانند کردنش بپای مال گندم و بیرون آوردن دانه او از خوشه
و خلاص کردنش از گیاهش پس آورد کردنش پس بیختنش و بحتن حکما جز ایشان را تقطیر اوست تا بیرون آورده شود از و لطیف او که نفس اوست و روح
او که شکوفهای او بند و رنگهای او از برای آنک مردم از بالا بزیر می بیزند و حکما لطیف جز خویش را ببالا می بیزند و این همه تمثیل است و تشبیه و همچنین
طمطم هندی نام نهاد تقطیر را که سخن جرئت و باز گردانیدن آب بر ثفل و خلاص کردن نفس از جسد بتکرار پس باز تنها او را مکرر کردن بی آنک بر جسد
باز گردانندش با صافی گردد و پاک شود و لطیف و روحانی و گرم و ناری شود و فرو شود اندر اجساد که آن کبریت اند که جسد اند بتکرار فکر مانند
کردند تقطیر را تا روحی شود و بهن شونده چون بهن گسترد کی او در جسد و باهم محکم کردند و آمیخته شوند و یکی کردند و طمطم هندی سخن گفت بدانچه گفت و نهاد
تکرار فکر را بر شونده و فرود آینده در حال بحال گردانیدن فکر خویش را و مثل زدن تر و او فکر و مکرر گردانیدن او بتقطیر مانند کردن را چون برگاشتن
انسان فکر خویش را تا بیرون آورد معنی را و همچنین تا بیرون آورد نفس از جسد خویش بتکرار فکر و طمطم خواست که ما را اعلام کند و در آموزد که با او
چنان کنیم که انسان کند در برگاشتن فکر به بیرون آوردن معنی بتکرار فکر پس چون نفس بشابت روح رسد از لطف و روح لطیفتر از نفس است و اوست
سبب زندگانی پس از آن که نفس بود و پس از آنک نفس جسد بود و از برای آنک جسد گذر نکند در اجساد و صبغ نکند او را بتدبیر نفس نگردانند و نفس
الطفست از جسد و روح الطف اند نفس پس جسد بتدریج بالا می گرفت در تدبیر و تقلیب پس از تحلیل تا نفس شد لطیف پس تحلیل و تقلیب روحی شد
ناری لاجرم فرو شد در اجساد و رنگشان کند و از برای آن حکما گفتند که اجساد با اجساد رنگ کرده شوند و گفتند که نحاس را روحی و نفسی و جسدی هست
و همه یکی اند و نیز گفته اند که جسد رنگ نکند جسدی را همچنین خود و ایشان بر هر دو معنی صادقند از برای آنک اجسادی را که عامه می شناسند رنگ نکنند
اجساد را و گذر نتوانند کردن در اجساد از برای آنک غلیظ غلیظی دیگر را رنگ نتواند کردن از آن جهت که او را روندگی نبود و نه گسترندگی در اجساد
و چون جسد حکما لطیفست و روحانی نمی تواند با همه لطافت که رنگ کند و با آنک اندر خاک سستی یافت بهن گسترده نمی شود تا او را نفس نگردانند
لطیف پس باز گردانندش روحی گشت از برای آنک رنگ کنندگی ارواح راست از برای تنکی و لطفشان که بهن گسترده می شوند در اجساد
چون بر گردانیدند جسد لطیف خود را که ایشان جسد شناختندش بعد از آنک او را جسد گردانیدند نفسش گردانیدند پس آن نفس را روح لطیف
گردانیدند ناری از برای آنک کسب کرد از برگشتن این تفصیل از آتش گرمی عظیم لاجرم اجساد را از برگشتنش و نفس شدن پس روح شدن و کسب
حرارت بسیار او را آنجا آتش خوانند پس راست گفتند که اجساد با اجساد رنگ کرده شوند این اجساد رنگ کرده شده اند که این صبغها را بر و بار
کرده اند که او را با اجساد عامه نام کرده اند همه چون زر و سیم و نحاس و رصاص و قلعی و حدید و او خود یک جسد است از چهار جزو و او را کبریت
و کبارتیت نام کردند آن خود جسدی بود پس نفسی شد پس روحی گشت پس اگر او را بدین نامها روا بود اما بگویند نحاس و رصاص و سیم ما و زر ما که
از علامات رمزهاست و بسوی ماست تا مغرور نگردی با اجسادی غلیظ که در دست عامه اند که خطا کرده باشند شعر فلیس لنا کمون سوی تراب
لجسد کان قد ترعرعونا سموا صنعوه من ما لطیف فکان اجل ما نسبونا لاجرم ایشان را ممکن شد که گویند که جسد رنگ جسد نکند بلک جسد را
روح تواند رنگ کردن از برای آنک اصل جسد ایشان روحست که او را جسد گردانیدند پس بتدبیر نفس شد و باز بتدبیر روح گشت و ناری شد

پس نیز این

پس نیز این کمال او گفتند حکما نحاس ما را نفسی و روحی و جسدی هست که آن جز ایشانست از برای آنک او را از جسدی بروح رسانیدند و یافت
نیز دایشان تفصیل و تقلیب و از برای آن گفتند که هر سه یکی اند و در یکی سه هست پس هر کسی که جسد را شناخت و خواهد که بدو رنگ کند تدبیرش
کنند تا او را نفس گرداند پس در تدبیرش بیفزاید که موافق او باشد تا بر گردد و روح شود و پس در تدبیرش بیفزاید با آتش گرد و از غایت گرمی که
باشدش اندر فعل اینست ما آتشش که حکما راست از برای آنکه او آبیست پس نفس شد بعد از آن آتش گشت و این آب یکیست بلک یک طبیعت
وار دو اوست که جا بر در کتب خویش یاد شن کند و گوید که آب مثلث و تعظیم کار او کند و بر و در خر کند بر نکار و کلس شیر و نوشادر پس بشناس
این آب واحد را که او را راست و او از و طبیعت است بدو طبیعت نر و ماده بخواهند پس بر دان این جسد رفیع که بر وی این تدبیر افتاد و او را
بر گردانید و از صفتی بصفتی دیگر شد همه جسدی را رنگ کند از نحاس و حدید و رصاص و سیم را این نامها نام جسد تا نیست و رنگ کردن این
جسد میخواهد که این رنگها بدو در آورند که او و سیم ایشانست و ایشان این جسد سفید خویش را زر خوانند و همچنین گفتند در زر صابغ خویش
که آب ایشانست بر افکنش بر زر که در رنگ زر بیفزاید بدان زر خویش میخواهند و بدان زر جسد سفید خود خواستند که سیم ایشانست
گفتند که زر را سیم گردانید نیست جسدی که باز گردانیدند روح او را و نفس او را بدو پس از بیرون شدن ایشان از و و از برای این او را
بنیل مصر مانند کرده اند و همچنین این آب که ایشان راست بیرون آمد از جسد خویش بتدبیر پس نفس شد پس برگردید و روح شد پس آتش شد
پس نارش گردانیدند بجسد خودش جسد زنده شد و از گور خویش برخاست و قیامتش پدید آمد و عمل با تمام رسید فهم کن این تدبیر را لطف العقل
که او را تفصیل نام کرده اند از آنک منفصل میشود از صفتی و متصل می گردد بصفتی تا بپایه حکما رسید و بگذار از خود همه اجساد عامه را که مردم فریفته گانند
و زشتی شان و کوری دلشان و جهل عقایدشان که در دست شان چیزی نیست که آن را حکمت توان خواند بلک حکمت آنست که جز حق را ایزد آنک خداوند
سبحانه و تعالی در و نهاده است و ودیعت سر را آنک نیست در دیگری غیر از و بیرون آوری نفس او را و تدبیرش کنی هم بر عادت پس بازش گردانی
بجسد خودش که زنده گردد پس از مرگش بر آنچه بیان کردم از برای تو و بیفزایم ترا درین نفس شرحی و بیانی تا واقف گردی بر حقیقت او پس از تمامی این کن
و با نگری نهانی راز نهفته را که بپوشانیده اند و کاری بزرگوار را که نهفته اند شکل نیست چون جسد مرده و آنچه بود از گردانیدنش از آغاز او تا آب شد پس سوال
پس آتش پس از آن که جسد بود و آن آنست که این نطفه قبول تدبیر میکند و می افزاید و پرورش می گیرد چون نطفه اندر رحم و چون دانه اندر زمین
و همچنانک رنگ عصفر را نتوان یافت الا از دانه سفید عصفر پس از افشاندنش و آب دادنش و گرم داشتنش همچنین بدست نیارند زر الا از این
جز سفید تنها یکانه پس از کشتن او و آب دادنش و پس از تعفینش و تربیتش و غذی دادنش و در جز دیگر و نه در نباتی و نه در حیوانی و قبول کرد آنکه
قبول کرد و ذبح کرد آنکس که ذبح کرد و ببیب عاقل بدانند حق را چون پرورش شود دانش و لیکن تدبیر کردند حکما این آب را و او را آتش گردانیدند تا
بسوزانند و جسد ثانی را تا تنک و لطیف شود و بمانند روح گردد و اوست آنک تعفین جسد کند و بارکیش گرداند و لطیفش کند و سیاهش کند
و سفیدش کند و هم اوست که سرخش کند و فربهی گرداندش و رنگش کند رنگی بی رنگی و استوار کند سست را و نرم گرداند سخت را از برای آنک کاری کند
و ضد آن کار نیز کند از برای اینست که او را ابو العجایب خوانند هر سیلی نیست آنچه وعده کردم ترا از زیادتی در بیان این نفس پس گوش شو و بیدار
باش و آن آنست که جز حکما را چنانک سخن از پیش رفت قبول تربیت میکند و قبول غذی و قوی می گردد و از نیست که در و بو پدید می شود

قوتی فاعل که هستی لطیف تدبیری ماده و تحلیل و تعفین قوتی که نبود و درو و این قوت مانند بخاریست و بادی که نتوان دیدش پس حکما این قوت را
نفس نام کردند و روح و او فرزندی نوست که بدید آمد بتدبیر طبیعی پس بیرون آمد از میان نر و ماده از برای این او را فرزند نام کردند و او دست هوای که
بود و ابستن کرد او را و او بود در اسفل تا و زاینده کرد و بتدبیر در سرانا و او دست که او را صبغ خوانند و هوای غرب متجدد آن را ما دست که از رما دبیرون
آورده شد و چون مولد او در سرانا بود و چون زادن دانه گندم اندر خوشه که بر بلندترین جای زاینده کرد از گیاه خویش و آنچه بیرون آورد از خوشه اضعاف آن دانه
بود که مادر دست و همچنین شکوفه عصفر اندر سر گیاه خویش بود و زعفران نیز همچنین باشد و شکوفه جمله درختان را از برای آن حکما مانند کردند و این بخار لطیف که
صبغ است که او را نفس نام کردند و نیست این بخار در چیزی دیگر از حجرها الا در این حجر یگانه و آنچه در دست مردمانست از حجرها شان و اجسادشان که بدید
نیاید در ان قوتی فاعله و بتدبیر طبیعی و غیره و اگر در آنها قوت فاعله بودی بدید آمدی از برای ایشان فعل آن ها علاجشان مرچیزها را و اگرنه در نطفه
حیوان قوتی مستغرق بودی که از و سکون شدی تدبیر طبیعی نتوانستی که ایجاد صورت کند و قبول زیادتی بدیرد و دررو رحم بدید آورد و نفس هرگز که فاعل باشد
و نتوانستی از و حیوانی متحرک بدید آوردن و همچنین حجر حکما را در و حیوتی هست که آنرا قوت مستغرق خوانیم که افزایش کند و بالیدن قوی کرد و با آتش و آب پس
بدید آید بتدبیر طبیعی و نیست غیر او را از احجار مانندی و از برای آنکه نزاینده می کرد و این قوت فاعله که دیدنی نبود و احساس او نمی توان کردن مگر بعلم از حرارتشان
در سرانا و ابستن شدن بدو درین انا بود مرقونس گفت در ان در بعض رسایل خویش که نشناسد آنرا مگر کسی که مادرش بدو بار ور شده باشد در سر خویش
بدو زنان و این قوت میخواهد و نیز مرقونس یاد کرد در رساله دیگر که آبستن کرد غذا اندر رگها بهاد بر آیند اندر هوا و نیز گفت مرقونس بجواب سقنجا در بعض
رسایل خویش و مرقونس از برای او وصف کرده است و گفت سقنجا که نفس شناسم ما شناخته ام گفت ملک مرقونس که دانسته ام که تو دانسته ایش از ان
روز که دیدم که تو بول از بهر دو بینی خویش کردی و نیز گفت مرقونس در رساله حل چون دراز کشید و زبدن بادی که در گلوی شتر است از در آن شکش براکند
شوری را از جگر خویش بسر خویش پس از سر بهوا بدر افکند از برای ان بیت که شتر را شوری نیست و سکش لاجرم بر تشنگی صبر می تواند کردن و آن باد از درون
گلوی او آفریده شده است ز آنکه از بیرون بر و در می آید بلکه از و ست و در و پس از برای این قوی شد بر دور کردانیدن آن شوری که در شتر است
از شکش برش و از سرش بهوا مرقونس یاد کرد در رساله طاووس می خواهد در شکم طایر سفید طایر سرخ است و بر بند سفید آب میخواهد که روح است و بر بند
سرخ نفس میخواهد که در شکم روح است و آن سفید را انال رطب خوانند و نفس را انال یابس و نفس آنست که گفتم بتو که او قوتی فاعله است بدان صابغه می
خواهم که منزلت باد می است باد و هوایی میخواهم که آفریده شده است از حجر خود بخود پس مرقونس گفت آنکه صید طاوسان میکند بروز بر پشت دریا و بر می برد شان
بسر کوههایی سر افراشته سر کل بکوههای سر کل قرع میخواهد و بهاند او اسفیدروس یاد کرد که بر فرستند شان بر برترین جایگاه خود شان و بدرو بدشان
از سر کوهها شان که در اینجا بدست آیند بدان آب الهی میخواهد که درو ست و از و ست و بدو ست آن قوت و آن باد که قوت فاعله است که نفس
زنده است و صابغه آنکه بخار از بخار و ابستن شده و شده حیوة هر چیز را که برو درآید آنکه دیدنی نیست و نتوان احساس او کردن مگر بعلم و فعل او را که
صبغ است در جسد ایشان و آن رنگها را که شکوفها خوانند و گفت مرقونس که بر پشت بحر صید شان میکند پس بحر حجر ایشانست و او را بحر دو بخار خوانند
و بحر جنوب چنانکه خوانده اند کوه و مرقونس او را کوه رصاص خوانده است از برای سیاهی که برو بدید آمد و خوانده اند کوه جنبها از برای بیرون
آمدن آب ایشان از و و روانه شدن ایشان و هرمس یاد کرد درین بخاری که از دو بخار بیرون آمد که استنشاق روح میکند از هوا که می باشد بدان زنده یعنی زنده می گردد

چون درآمد

چون درآمد در و برق و علم برشود و از زمین بسما و اقتباس انوار کند فرود آید تا بزمین در و بود و قوت اعلی و براسفل از برای آنکه با او بود
نور نورها که بگریزد از و تاریکی پس این همه مثلهاست که حکما بیرون شدی اندر چیزی لطیف که دیده نمی شود که آفریده شده است در سرشت حجر ایشان چون آن
بکمت که قبول ترتیب میکند بحرارت و می افزاید و می بالد بکری می ترکی پس همه حکما که اختلاف میکنند بر تشبیه و تمثیل او را الفاظ شمرده و نمونی میکنند بر یک معنی
بر شی واحد لطیف که نهان مانده است معنی ایشان بر جمله مردم و گفتار رمزیه در بر آب الهی روحانی که ایشان را است و آنچه در وست از قوت و قابل افزایش را
و تربیت را که دیده نمی شود و آنچه دیده می شود که در او ست پس حکیم او را ببیند و جاهل نه بیند از برای آنکه حکیم بچشم عقل می نگرد و جاهل بچشم حس شعر
و تنظر بعین العقل حقا فان العین منظرها کلیل بلکه حکیم حس روحانی لطیف می بیندش که آن فکر تست و تخیل گفتار رمزیه کرد و ملکیت او از زمین
بر شد با سمان و از آسمان فرود آید و باز گفتار او که آب سمانی را توان گرفتن با آب زمینی و زمین بجم خویش او را قبول کند با آن آن میخواهد که جسد ایشان بگیرد
این قوت را و قبولش کند بدانچه در وست آن قوتی که بدو مانده است که آن ثابت است در جسد ایشان و نهانست در و او بود عالم سفلی و آن
بخاری که او را آبستن کرد و از علوی و این قوت اگرچه بالا فرستاده نشد یا نمی شود چنانکه بالا فرستاده شد آنکه در جسد دیگر ایشان بود تا بدید آید
از برای آنکه او مخالف آنست این ارضی ثابت است و آن لطیف و سماوی یا روحانی چون در امد آن قوت آسمانی بر قوت زمینی ثابت و تدبیر کرده شد
آن زمینی بدان آسمانی و تیق کرد آن زمین و لطیف شود و مهذب کرد و بتدبیر آسمانی و او نیز بماند او کرد و اندر دقت و لطافت و فعل پس هر دو یکی شدند
شدند فاعل پس بدید شد فعل او در جسد و او حیوة او ست و ظهور الوان و ثبات صبغ پس هر یک از ین دو قوت داد مر آن دیگر را چون متاکه کردند
یعنی لطیف روحانی عالی و لطیف زمین کثیف و لطیف عالی درین جایگاه مذکر نیست و همچنین موثر بود و ایشان هر دو از یکی اند اینست جفت کردن
برادر با خواهرش آنکه این بی او کاری نکند و آن بی این دیگر با خاکستر خاکستر پس بدید آمد نتیجه از میان هر دو که آن فرزندست و رنگ و نیز بیست و ملک
اعظم و جواد و نیع شریف آنکه بماند بدر و مادر ست بل لطیفتر و دقیقتر چون مادر نور انیست و بدر نورانی شمسی علوی لاجرم نتیجه ایشان بماند ایشان بود
و بدرستی که اسمانی تدبیر زمینی کرد و آسمانی را تدبیر کردند و مهذب کردانیدند از برای آن جسد زمینی و آنچه در وست پس بسوزانید آنچه درو بود از کبر تهای
مفسد و او را لطیف کردانید بسوزانیدن مر او را بقوت خویش که فایده گرفته است بکر ار از بالا رفتن و بتدبیر آتش پس از برای این گفتند حکما که امری
عظیم شد و نیست کردانید سطبری و زمینی جسد ثانی را و آنچه در وست از خبث و بسوختن بقوت خویش و از برای این گفتند که آب و آتش ترا بسنده اند
از برای عمل آب روحست و آتش نفس بدیشان سوزانیدند سطبری جسد ثانی و این که من گفتم بیرون از گفتار مردمان دیگر نیست که درین صنعت سخن گفته اند
و این سخنی که از من شنیدی و تفسیرش کرده ام و کلام کاهنی است که واقف نگردد کسی بر معنیهای آن الا آنکس که از ایشان که باشد و از اهل شهرستان
ایشان و مذهب ایشان پس معنیهای ایشان همه بکیست و اشارتها و ایما و تشبیه و تمثیل و لونشان بر یک هوای لطیف عالی که زاینده میکرد از حجر
ایشان در زمین بر بای ایشان که بر شونده است با سمان ایشان و فراگیرنده است نورها از بلندی و اما حکما مثلها زدند تا فهم کند از ایشان که چه خواسته اند
بدان معانی نهانی که از جهال پوشیده داشته اند و آنکه تواند بیرون آوردن آن معانی مدفون را در زیر امثال ظاهر بلطافت عقل و خوبی نظر و ادراک
و بتیزی ذهن و قوت لطیف فکر تا بر افتد سکون و حدت ظن حق بر عین مطلوب از برای آن گفته اند ظن الرجل قطعة من عقله و امیر المؤمنین
علی کرم الله وجهه فرموده احذروا فراسة المومن فانه ینظر بنور الله یعنی حذر کنید فراست مومن را که او می نگرد بنور خدای تعالی و ظن حکما گمانست

النفس

مرقونس الملک

المخنی

وکنا از آن حاصل شد در بعض ظن از برای آنکه ظن بر حقیقت حرمی افتد بل بران می افتد که از و حاصل شما اثم است قال الله سبحانه و تعالی ان
بعض الظن اثم و در بن بخار لطیف که بیان کردم از برای شما که او از جر حکماست و نیست در دیگری از برای آنکه این عمل نمیکند عمل شعر شما و بیش شما و عقاقیر
شما که گمراه کننده عقلها و تلف کنندهٔ مالهاست و بخاری که هوایی شود و بس روح گردد و صابغ شود و دلیل دیگر بیاوردم از برای تو که گواهی دهد تا ثابت
گردد و معنی مشار الیه ازین حکیم تا حق در دل تو آرام گیرد آنچه من فرا گرفته ام از نور الفاظ او تا دلیل بود بران معنی و تا فهم کنند آن کس را که خدای تعالی خواسته
باشد او را اکسمندرس یاد کرد و از تلامذهٔ فیثاغورس بود و او سرور کاسان بود و در بعض گفتارهای خویش با جماعتی از شاگردان در آنجا وصف کرد
از امثال چون تا بغرموشان حکیم پرورش کردن آنچه تاریک کردانیده اند حسد و از برای کسانی که بعد از ایشان آیند پس واجب شد که این مثلها را فهم کنی
و این اشارت را ازین حکیم که گفت ان النار و الماء عدوان لیس بینهما قرابة لان النار حارة یابسة و الماء بارد رطب و اما الهواء فحار رطب فاصلح ما بینهما
برطوبته مع حرارة فصار الهواء مصلحا بین الماء و النار و الارواح کلها من لطیف بخار الهواء تکون لانه اذا اجتمعت السخونة مع الرطوبة فلیس لها بد من ان تخرج
من بینهما لطیف بخار لاجل حرارة الشمس تخرج من الهواء لطیفا یصیر ارواحا و حیوة لکل مخلوق و کل هذا انما هو من تقدیس الله جل و عز و الهواء انما یستمد
الرطوبة الماء ما یقوی به علی حرارة الشمس لقهرت الشمس الهواء بحرها و لولا تنفس الهواء فنیت الارواح التی منها تتولد الخلایق لا یملکت الشمس من تحتها من الخلایق
بحرها و انما قوی علیها الهواء لایتلاف حرارته بحرارتها و ایتلاف رطوبته برطوبة الماء یعنی آب و آتش هر دو دشمنان یکدیگرند نیست میان ایشان هر دو
خویشی و نزدیکی از برای آنکه آتش گرم و خشک است و آب سرد و تر اما هوا گرم و تر است اصلاح کند میان هر دو شان با آب بتری و با آتش بگرمی پس
هوا مصلح آمد میان آب و آتش و ارواح از لطیف بخار هستی یافتند از برای آنکه چون گرمی گرد آمد با تری ناگزیر بود که از میان ایشان لطیفی بیرون آید
و هوایی گردد از برای گرمی آفتاب بیرون آید از هوا لطیفی که روحهایی گردد و حیاتی از برای هر آفریده و این همه از تدبیر خداوند است تقدست اسمائه
و هوا بستاند تری را از تری مدد می یابد از آب و اگر از تری آب نخورد کشیدی و مدد نگرفتی که گرمی آفتاب را نتوانستی بر تافتن و اگر نه آفتاب هوا را قهر کردی
بگرمی خویش و اگر نه هوا دم تنفس کردی با رواح که از ایشان زاینده می گردند خلایق و اگر نه آفتاب هلاک کردی بگرمی خویش خلایق را که در شیب او یند و لیکن
هوا بر وی چیره شد از سازگاری که گرمی او بگرمی آفتاب و از آمیزگاری تری او بتری آب و درین سخن ست و الا سخن ایشان بران بسیارست و لیکن
فهم کرده نمی شود از ایشان از برای آنکه ایشان پوشیده کی خواستند بدان و اظهارش از برای اهلش و نهفته داشتنش از غیر اهلش و بخیلشان بود و بغیر ازین و گفتند که
هر که را عقلی و فهمی باشد که بدو تمیز کند و خدای جل و علا خیر او خواسته باشد فهم کند امثال را که وضع کرده اند و ما وضع کردیم از برای آنکه جایز نیست که وضع این
امثال کنند معنی را از برای او روشن کردانند آنچه پوشیده اند و فهم کند از آنچه ما بدان خواستیم پس سخن ایشان پوشیده و نهانست بران کسی که نادان بود و او
با همه آسانی دشوارست بیرون آوردن او از کتابهای ایشان من سعی کرده ام در بیان و روشن کنم از گفتارشان نفس از برای شما از دریا و این هوا که بدید می شود در حجر ایشان
بتدبیر طبیعی و گرمی آتش روحی چنانکه گفت من شما را می آموزانم بسیاری طبخ و غسل افزود گردد و در نگار رنگ شود از آتش و طبیعت او بر گردد بجهت آنکه
ازین طبخ و گداز شرق کردانید طبیعت غبار را و در آموزم شما را که بدین نخستین بسیار دود آنکه آب برود و در باقی هوایی گردد و در روح غبار دوم یعنی جسد ثانی که
آن زمین سفید سیم گون ایشانست و آنچه در وست از لطیف پوشیده تن او و اوست آن بخاری که یاد کردیم پیش ازین و اوست آن زمینی که بر او
بار میکنند رنگهای خویش و صبغ روح دوم است که آب آهی سترست که در وست یعنی جسد دوم ایشان پوشیده شده است اگر برو ترا آشنا سازم کردانیدم

قوله اسکندرس

الهوا مصلح بین الماء والنار

لا یجوز الصنیع الامثال بالمعنی من حکمایهم التلف

ذمت فی طبع المکب ثلث من مار الودق فی التفی

وشما طلبید صبغ ظاهر را که سرخ بود از چیزهایی که ایشان را جانی نبود و چون آبی سرخ ببینید از حجرهای شما و گیاهان و دارو های شما شاد گردید و بگویید
که این صبغ حق است پس چون تدبیر کنند بر آنچه می شنیدند سرابی بود که او را حقیقتی نبود و مبهماتست که عقلها عاجز شد و فهم که گشت از رسیدن
بچیزی که من دوم زدوم که نرسد حکمت الا با هلش و دریافت گفتار مرا آنکه دریافت و نادان ماند آنکه نادان ماند و از گفتار هرمس که بیان میکند چون بر زبر
آید بخار زیرین و اندر بر کمهای لطیف روان گردد و فرود آید بخار بالایین از هوا بسوی او پس آبستن گردد بخار از بخار و آبستن گردد همه چیز ازین دو بخار
و بیرون ازین دو خلاص بخیزد و بر بالای نشو ندو ایشان سرد و افسرده می گردند و حل میکردند و افسرده میکردانند و حل میکردانند و آبستن می شوند و می زایند
و از ایشان می زاید همه چیز و همه رنگی و میوه و روغنی و از ایشان هر دو زاینده گردد بیضه که وصف کردیم در کتب خویش که نهانست آنکه از و بدید آید جمله
وکه از ایشان هر دو فهم کن این امثال را و گفتار هرمس را که گفت آبستن گردد همه چیزی ازین دو بخار و بی این دو خلایق هر بالای
زاینده گردد و صبغها و میوه ها و روغن پس عیان شد از برای شما درین گفتار و آن دو بخار که از ایشان خلایق بر پای شوند از جسدهای شما و عقاقیر شما نبود و من
دیدم جمله مردم را که این حکمت می طلبند همه اعتماد بر کتب جابر بن حیان کرده اند و از ظاهر گفتار او فرا گرفته اند آن عقاقیر که بدان شناسا اند که او
کتب او نام برده است پس گمان بردند که جابر بدیشان داده است علمی نافع صحیح روشن گردانیده است از برای ایشان و آن داروهایی که او
نام برده است آن حق است و از ایشان بود و اکسیر پس فرا گرفتند از ظاهر گفتار او و از حیوان و نبات و سنگهای سوزاننده و سوزنده نیست شونده
پس تدبیرشان کردند از آنچه شناختند و نیافتند آنچه می جستند و ایشان را مغرور گردانید سوگند جابر که سوگندی می خورد بحق سیدی یعنی جعفر صادق رضی الله
عنه و سوگند جابر بدین نیت او ست و بر آنچه می داند که بران دلالت کند آن نامها از سنگها و داروها از برای آنکه حکما نام نهادند حجر خویش و آب خویش
بدان نامها که در کتب خویش جابر بنهاده است و سوگند را بران روانه گردانیده پس نقص کردند یعنی اختصار کردند ازین علم نفیس شریف بخوار ترین
چیزی و شاد شدند بسپیدی نحاس مضمحل یعنی نابود از حال گردنده و عمل مجهول تا بر مردم فرو آورند و اینها طبقه عالیه اند بنزد ایشان درین صنعت عمل
لا شده از نحاس محض بلکه روی اندود کنند و گویند که جابر ما را گفت بستانید مس و چنین در ایشان نمی دانند که جابر بدان چه خواسته است و اشارت
بچه کرده و نیز در ایشان آنست که جابر اظهار کرد تمام علم را بر مسلمانان و کبرا آن و ترسایان و جهودان بحق که ایشان را بر و واجب بود که کشف کتمان
کند از برای ایشان آنچه خداوند سبحانه و تعالی وصیت کرده بدو و پیغامبران بپوشانیدن آن و آنکه آشکارا کند یکی از ایشان از برای عامه و سر ایشان
آنست که جابر بخط خدای تعالی را بر خود کرده است و اظهار کرد از برای ایشان و او خود سخن گفت بر چیز یگانه زنده و جابر بدکه حکما او را بنام دار و ما
خوانده اند که او در جمله کتب خویش یاد کرد و بنام آن چیزها که همه کس شناسد و سوگند خورد بران بحق سید خویش که آن حق است و بران حث کند
بر عمل بظاهر از گفتار خویش که آنها را پرده گردانیده است بر حجر خویش و صبغ نمی جویند آنچه در پس آن برده است تا که گویی جابر کتب خویش را
از برای آن نهاد تا مردم را جهل آموزد و عمل فساد و می گوید در بعضی از کتب خویش که ای مردمان بی خرد و ای مردان بی مردان تا آنجا که گوید که گویا
بشما نگرانم و شما تدبیری کنید و چیزی نمی بندید و کتاب را بر زمین می کوبید و دشنام می دهید و میگویید که جابر با ما چه کرد تا آنجا که میگوید که جرات
دهم این علم و چیست آن چیز که بر من شما را این حق واجب گردانید و ایشان می خوانند این گفتار را و می دانند که او بدیشان چیزی نداد از حق
ظاهر والسلم و من باز گردم بگفتار خویش درین توقیت که تدبیر طبیعیش که ظاهر بیکر داند که آن تعفین است و زاینده گرداند ازین حجر که حکما راست

ولن ینال الملکة الا اهلها

فی قول جابر وحلف بحق سیدی یعنی جعفر الصادق رضی الله عنه

تشنیع جابر

انک رنگ کند و اندر وزن نیفزاید و نتوان آن قوت را دیدن مگر فعل و اثر ش را در علق غلیه و از برای این او را نفس خوانند و روح و آتش
بجهت آنک نفس نهانست در خون و خون را می‌توان دیدن و او را نمی‌توان دیدن و او فوقیت بمانند گرمی آتش که در آتش است که سوزندست
مر چیزها را و آن قوت را خود نمی‌توان دیدن از برای آنک وی اندر شعله نهانست که همی بینی بمانند روح که در آب پوشیده است که ما می خوریم و بدو
زنده گردیم و همه چیز و آب دیدنیست و آن روح که در وست دیدنی نیست چون و روحانیت حجری که او را مغناطیس خوانند که آهن را می‌کشد
بقوت خویش و گوزندگی وار محجوبست در مغناطیس لاجرم مغناطیس را می‌توان دیدن و آن قوت را نمی‌توان دیدن و او را خود وزنی نیست و آنچه
اوست در آتش و چون آتشی که اندر سنگ و چقماق نهانست به پدید نیاید الا بر دست زننده و تعلق گرفتن آن بپود که سوخته شده است
و لطیف گشته و درو باقی مانده مر قبول آتش را و آن آتش را در سوزندگی وزنی نیست و این مثل از پود سوخته لطیف گشته که تا قبول آن شراره کند
از لطافتی که آن شراره راست چون لطافت او نیز را و تعلق کرد از لطیفی که مانده است در پود بجهت آن جسد ایشان آوردم که بهذب شده است
و سوخته شده و به آب ایشان که او را آتش خوانده‌اند چون لطیف شد قبولش کرد و قوی گشت بدان آب نفسی که در جسد است و تنک و لطیف شد
و از برای آن او را قبول کرد و بگرفت نفس سماوی را چون گرفتن شراره پود لطیف شده را که اگر کثیف بودی و غلیظ در نشدی نفس سماوی درو
بس آن قوت مشاهده کرده بمانند این قوت روحانی لطیفست که شنیدی که از برای تو مثل زدم و اگر آن پود خاکستر نشدی آتش با او تعلق نتوانستی
کردن و اگر آن جسد خاکستر نشدی نفس با او تعلق نتوانستی کردن و نه روح در شدی درو و از برای آنک حجر حکما بیرون از دیگر حجرهاست و او قابل ترست
است و این قوت تنها در وست بیرون از دیگر سنگها بس در زده شود از و بدو آتش و بیالد و افزون گردد بتدبیر آتش لاجرم کاری بزرگ کند
بس آنگه بیشه کنند بعقلهای خویش اندر خود نامزد بر و شماراحق که باطل است مر چه غیر از دست آنک بیرون از و چیزی نتواند بودن مر گرد و بتدبیر حق
تعالی که بدان تدبیر در زده شود از و آتشی با فعال خویش و این قوت است که او را خون نام کردند از برای آنک در خون گرمی است که نفس است و او را
نفس نام کردند بجهت آنک در وست قوتی از حیوة که بتدبیر ظاهر کرد که آن تعفین است در فرزند که اندر شکم بود از حرکت و غیره تا انسان گردد بعد از آنک
نطفه بود و او را صبغ نام کردند از برای مانندگی و بیشتر آن بر مجاز بود و بعضی بر حقیقت در بعض تشبیه آن خواستند که در او کا یابند بوجی و رایابی که بدو اشارت
می کنند بر آن حجر تا نه دیگ کردانند بفکر خود مندان و عقلا و ندکرها یتحا درست بس مردم از سخن ایشان کردانا یابند نادان مانند و از روحانی ایشان
دوست بنا شتند و همکی حق در وست خداوند سبحانه و تعالی ظاهر کرداند آنرا که خواهد و آن بر مواظبت درس و گماشتن فکر باشد بر انجه در رموز
ایشان کنند والله الموفق و به نستعین استعانت بر و بریم در جمله کارهای خویش و سلام ما بر جمله برادران مومن باد و خدای تعالی جزا نیکو کاران ما رسا
ارزانی داراد و هو حسبی و نعم الوکیل و الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد و آله و سلم تم الکتاب

و آن چنان بود که چون از و جدا شده بود در علمها بی که فراغت یافته بود و آنرا اظهار کرده و اشوتاسیه مکتوبی بنزد او بنوشت در التماس
این صنعت اول مکتوب بسم الله الرحمن الرحیم بعد از حمد خدای تعالی که بیش از همه اشیا ست بنزد هرمس بود و شیر بر و رکامنان و سید حکما

قوة فی المغناطیس

مثل فی الزنة والنداهه

و کلا بدان ... صح

انک

انک خدای تعالی او را مخصوص کردانیده است بحکمت از بهر کینه شناسنده حق او همیشه و گویا شکر فضل او و اشوتاسیه دختر اسیوس
فاضلترین تمیمی که حکما کنند بنزد او از حقوق طالبت و خدمت که مر است آن اقتضا کند که رعایت اجابت من بمبذول دارد و با بجاه از تو در خو
استم در خواستی که کشف کنی از برای من از علم مخزون که آن سر حکماست که پیش از تو بوده‌اند و روشن کنی از برای من سر جو ایشان پنهان داشتند
بکوتاه‌ترین بیانی و نزدیکترین تقریبی آنچه پدید شود و اثر حکمت تو واز تو ذخیره بود و ظاهر شود و تخصیص من آنجه از دیگران بو شیده داشتی از طالبان
هیکل تو که هیکل نورست و معدن حکمت والسلم جواب بنوشت بنام بزرگوار بنیه عظمی علیا از هرمس بود و شیر که تتویج است حکمت
شریفه بنزد اشوتاسیه دختر اسیوس فهم کردم کتاب ترا و چنان گمان می بردم که روح من با رواح کامنان در جوار علی بیوندد و بیش از آنک کسی این سخن از من
برسد که تو پرسیدی یا چیزی از او کشف کنم که تو طلب کردی از بهر آنک خطری عظیمست یاد کردن او و اما بر من از تو واجبتر ندیدم از حقوق نزدیکی
با تو و اگر نه آنست که نشاید جایت ترا از غایت محرمیت محروم گذاشتن و اگر نه آن بودی که من بتوا نستوارم ملتمس ترا ابا نمودمی و شفاعت ترا باز
گردانیدمی از برای آنک مرد حکمت مباح می گردد و رسوایی آن و بیرون فتادنش از معدن او بس بروی سطلح مگر دان هیچ کس را یا نوزندی را ما نزد تو ذخیره
باشد و السلم چون خواهی که عمل کنی آغاز کن بنام خداوند بنیاد بلند و ذخیره بسوزان در مقام خویش بدخنهای هیاکل و بدانک این حکمت خالی نبود از دو اندو
فعل نه اصول‌اند و نه فروع اما اصول بجهت گردنست و تعفین و تشمیع و اصعاد و تردید و آمیزش و تسقیه و تجمیر و تشویه اما فرعها آبستنی است و زایانیدن
و تربیت بس نخست چیزی که آغاز کنی جفت کردنست و آن چنان بود که بستانی ملک جهانرا و چراغ شل را و اگر شناسیش خداوند رنگهای
عجب و اگرش نشناسی اشتر نا صبع و اگر شناسیش آفتاب حکما که طبع او گرمست و خشک بر شیخش میزان تعدیل و تقدیر بگردان تن او را یعنی زنگار
گردان در صلایه حکما بنرم کردن تا روحانی گردد که آن بر تو آسان تر بود بس جفتش کن یکی از چهار ماده که نه از شکل و بوند و نه برنگ او
یا جنس او که ایشان اصل او بیند و اوراز بیشانست و اگر شناسیشان ایشان از مروارید تر ند غلطان و اگر بر تو پوشیده گردد دریای حکما که طبعشان
سردیست و تری ایشانرا مطهر گردان بر آب جیوة که میان زندی و سبزی بود و این ابرا بات او یافته شود در شکافهای کوه و پیرامون هیاکل الها بزرگ
از معدن صدق باشد و از اصل کریم که او چون سقف بود مر آن چهار را و ایشان چون یا چون فلک مر طبایع چهار گانه و آن هنگام در آمدن آفتاب بود
ببرج حمل که کار زود برآینده تر بود بجهت آنچه خواهی چون بالشان کرده باشی نرم گردان یکی را از آن چهار و به فلک در آور در آوردنی که آنرا جدایی نبود
تا باشند معشیار حکما خداوند دو تن و اندر یکدیگر غایب شوند و بدید شود میان ایشان لون کیوان و ایشانرا نحس گردانند تا سرد و مرده گردانند بس
سر دو را تعفین کن اندر مطهرة حکما که او را دیده نبود در سفته اندر آتش حضان تر بدانک این حکمت را اشهاست یکی حضان تر و یکی حضان خشک و از ان
الرا آتشها آتش یکی آفتاب تر باشد و یکی آفتاب خشک و آن بالاترین آتشهاست و یکی آتش طبخ است نرم و یکی آتش طبخ است خشک و یکی
از آتشها آتش سوزانیدن است که آن سخت‌ترین آتشهاست چون سفته تمام گذرد و در هم دیگر در شوند و مناکح واقع گردد و آبستنی بدید آید
بس بگو ن او رشان بدین سکام چون نطفه که علقه شده باشد و یکی از آن سه ماده بر حال خود تازه بود در آور بس بساز از برای او تنور حکما و سر آن
بر ده از آبگینه و آلت را اندران تنور راو نکان کن و اندر شیب او از خاکستر سوخته نهاده باشی و از آتش حضان خشک در زیر او بر افروز همچو
آتش چراغ است و دیگر روز تا رنگی سیاهی بدید آید و طبایع مجتمع گردند بس بیرون آورش و بر صلایه حکمت بنه و در آور بدو یک باره و دیگر خام تازه

و بارش فرست بدان آتش بدانک جمله حکما اینجا شیفته شده اند درین آتشها از یشان بعضی دراز کشید مدت نختن را تا سه بستد از و بعضی کم کرده
تا ماه و بماند و بعضی استعانت بردند با آتش چراغ از حضان و آنچه من ترا آگاه کردانیدم بیان ترین همه است و نشان او درین باران بود که از سیاهی
بیرون آید و خاکستر گون گردد پس بیرون آورش و بنه بر و یک باره دیگر همچنان تازه خام و بپرش با آتش آفتاب تر و بنمائش درانک بسر فتیل ماند بتری عمل
کن تا بماند مشتری گردد و اگر نشد اگر نه بیرون آورش و در ار بر و یکی دیگر از جنس پیشینیان که گذشته تا بماند زمین بود در ان چهار دیوار و سقف را
و بدانک بعضی از حکما افزوده اند تا بشمار کواکب رسیده است و بعضی کمتر کردند و بدان شتاب خواسته اند اما پنج را متفق علیه اند
گفته اند ان نقص من الکف اصبعًا تبین الوسن فی القوة و کان دم الغزال تا قصا چون ظلشان   و چون حل کردند و شسته شوند و پاک
گردند و رنگ کننده گردند چون بر انجا رسید ارواح مرتفع گردند و اعیان دیگر گون شوند و پدید آیند زیبقها و نام نهاده شوند ما آلهی سبوء
ارواح و زمین را اینجا ابار نحاس خوانند و زمین حکمت و معدن زر چون بالا رفتن بپایان رسد باز کردانشان برانچه در شیب مانده است تا نفسها بالا روند
بعد از ارواح بکرات و از پس اندکی آتش سخت تر کن تا بهفت برسد و از ان هیچ کم مکن پس بدین هنگام روحانیات پاک کردند و جسمها پاک شوند
و از عمل تو ثلثی کم گردد و آنچه زیر مانده باشد چون میزان حکمت بر کش هشت یک بود و اگر بدان اندازه نرسیده باز عمل مکرر کن و رنگ زمین منقش گون
باشد رنگ رنگ و آب آلی بگونه آفتاب بود در صفا روشنی میان سفیدی و زردی پس اورا به دو بخش کن یکی از برای اکسیر بکار دار و یکی از برای زر پس
بستان از سنگ یا از طلق که از نم شکافته شده باشد یک بهره و بپاش از آتش ربنه بر و سه چند او از آب و بر آتش ملکش گرم کن که آن پختن است
و آن میغها را اندک اندک بتاب تا آب را بخورد و این آب را روح سوا خالد خوانند که او در نیم دوره خشک گردد یا اندکی افزون تر اگر نکو کنی اندازه
طبخ او را در تابندگی پدید آید و آرزومند گردد بدانچه ما خواسته ایم از غذی پس اکنون بنه بر و یک بهره دیگر از کبریت آسمانی جاودانی که آنست کبریت
حق و بازش گردان بجای گاهش اندر آفتاب و بیفزای از تش آفتاب در هر با یاد و دیگر ش تشنه بگذاری بعد از ان که شکوفها او بشوند و نیست گردند
گر او قبول کند بار آرزومندی تمام و برو اقامت کن همچو وقتی که پیش از ین کردی که قوتش بیفزاید و خبرش منتشر شود و چون چنان دیدی بنه
بر و جزوی از مطهر مهر که حکماش شناسند و بارش فرست با آتش و آن فو دش و اندر نخستش بیفزای و اندر استواری کار او کد در پوشد رنگهای
بر سر آمده و بدید آید شکوفهای عجب و میوه ها پخته گردد تمام و خوش شوند و حکما عزم کردند که عنا شان دراز شده بود و در درازی تدبیر او که شناسا اند
مر او را چون چنان شد بنه بر و یک بهره دیگر از زدیج مرتق یا از اکسوسنک الصابغ که آنرا حکما شناسند و اگر شناسی از آب دهان مار زنده که
حکما آنرا ذخیره کنند و بارش فرست بتابستش اندر نخستش بیفزای هم بر عادت گذشته و خدمت او نیکو کن و استواری کار او را که خوبتر
گردد و قوی تر و بیفزاید صبغ او صبغ جاودانی و رنگ طبیعی که از آتش هم باشد ترش و خبری مبارک سودمند شود بفرمان خدای تعالی چون تری
او خشک شود از قابین بیرون آورش آن قابین که شکایت کردند یعنی شناخت او را و بنه بر و یک بهره دیگر از آب بحر بیطس که داده شده
است تمامی قوت آنک هر که بیا شامد از مرکز نمیرد و بارش فرست بتابستش و بیفزای اندر نختن او را اندازه عمل و پس بدین هنگام در پوشد
جامه ارغوانی و قوت او درین بار اضعاف اضعاف شود و از انچه پیش ازین بود و اندر گرمی آفتاب بیفزای تا ابر ها گشاده گردد و فلک صافی شود
و ظفر یابی بهتر حکمت که حکما بدرازی روزگار جسته اند چون آن کرده باشی بنه بر و یک بهره دیگر از نوا طیس که بدست نیاید الا بشر و کهنه یعنی حکما بر میشر گار

واستوار کن

واستوار کن طبخ او را و اندازه بود نش اندر آتش وان و انجه اما آتش بیفزای و طبخش چهار دانک دوری اکنون در پوشد رنگهای فزهر
و پدید آید بر و صبغ فزیری   پس بشناس و نهش در اینه که تاج دار بود و انک نشناسدش الا کامنان و بیفزای در آفتاب یک مهر در
درجه همچنین کن یک دوره و پس بگشای نفس گاه او را تا استنشاق هوا کند و بخار او تحلیل برود و همگی سه یک دوری در سه یک عشری دوری و چند
نیمه اجزو سین پس بگشای تا بیابی صبغ حق باقی که حکما جسته اند پس بستان بفرمان خدای تعالی و در اینه زرین نقش و خوشبوی کردانش
و در محراب هیکل خویش بنهش پس اگر تو فهم کردی و تعقل کردی تو ملکه جهانی و وارثه علم حکما یی و من ترا سوگند میدهم که اشو نا سیه الکلی
که عالم راز نهانست و آفریدگار حکمت که بپیدا نکنی ازین مصحف بر کسی که نه مستوجب او بود و نگاه و ارش همچو نفس خویش از مرکز نیدی
و از برای فرزند ذخیره کن اگر شایسته بود و بر تو باد و بر انکس که این مصحف بدو رسد سخت ترین میثاق و عهد و گران ترین عهدی که نگشاید بر کسی که
اهل آن نبود و نتقم   و اگر آسایش دل خواهی از درازی ماندگی و رنج بردن در شبها و روزها و استغنا از باز گردیدن عمل چندانک نه نده
بستان از جو معشوق و بنقش کن بر آنچ موافق او باشد از روح کریم و در او بر مهر و نشان چند یکی از یشان از آب بحر مکتوم اگر نشناسیش
زیبق قنبار اگر شناسی طیر پوشیده بسرخی و اگر بر تو نهان ماند پس صبغ نقی خالد و ترکیب کن بعضی را با بعضی و مزاجشان ده مزاجی که از هم نتوان
شناخت چون بدینجا رسید بنه بر و از خمیر مکتوم که او را فرح النفوس خوانند چند او یک بار و اندر آفتاب حکما بنه در بیش خویش و امثال بدو ترکیب
کن اگر بر تو دشوار گردد بنه در قدحی که بپیدانی و تحریکش ده تا در پوشد رنگها را اندیشه دست خویش تا صبغی حسن گردد و بماند بدر خویش ثابت که
تغییر نپذیرد هرگز و چنان کن با او که پیش ازین کردی و نفخه و ارش از حسد و اشرار و بدان ای اشو تا سیه که اگر تو عمل کنی چنانک من وصف
کردم زیادت شوند و باشد تا ابد و از و هرگز مفتقر نگردی و اگر خلق جهان عیال تو باشند و ترا سوگند میدهم بخدای تعالی که اگر فهم کنی انجه
یاد کردم و در بچه گردانی فهم خود را و بر و واقف شوی بعد از احتیاط تمام جهال را مطلع مگردان تا نظام جهان بفساد نیاید و نور او علی تر انگاه
دار او و آنرا که بتو بخشید و نگاه دار مر او را تا از بزنا بسلامت مانی و از خطا و زلل معصوم گردی و سلام و درود بر تو باد باندازه منزلت تو
و بران کس که نفس خویش را نگاه دارد و سر خویش را و اخلاق پاکیزه گرداند و هو حسبی و الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد و آله و سلم والسلام من اتبع الهدی

واین حرفت بهترین حرف طبیعی است و اول صناعتی که ایزد تعالی و تقدس آدم را
علیه السلام تعلیم داد این بود و بحقیقت اکسیر اعظم و صناعت مقدم که نظام عالم و بقای بنی آدم بدان مربوطست اینست و گویند
صحفی که بر آدم نازل شد بیشتر مشتمل برین علم بود و حکما درین شیوه تالیفات مطول کرده اند و شرح و بسط تمام داده و اشکال
و صور اشجار و نباتات کشیده و احوال اراضی و اوقات و کیفیت استخراج قنوات و سایر تدبیراتی که درین حرفت
بدان احتیاج افتد نموده و درین کتب هم برمزی ازان اشارت افتد انشاء الله تعالی بدانک اصل نبات اگر حب بوده باشد
آنرا تخم خوانند و اگر نوی بحجر و هر یکی ازینها بواسطه قوتهاء خادمه و مخدومه که ایزد تعالی درو تعبیه فرموده چنانچه در بحث قوی ذکر
رفت بنهایت کمال رسند و از برای ابقاء نوع محافظت اصل خود کنند و هو قوله عز من قایل ان الله فالق الحب والنوی
یخرج الحی من المیت ویخرج المیت من الحی و بیشتر درختان بزرگ بی ثمره نباشند بواسطه آنک ماده با اصل درخت مصروف
شود مگر درخت جوز که ماده او چون قویست بعضی با اصل مصروف شود و بعضی بثمره و او بیشتر در بلاد بارده باشد و صاحب
علم فلاحت آورده است که اگر جوزه را بشکنند و مغز او باز کنند چنانک زخمی بلب او نرسد و آنرا در رکوی یا کاغذی
یا برگ چنار یا برگ مو بپیچند و بکارند جوزی که ازان درخت باشد پوست او همچو کاغذ باریک بود و اگر جوز را در بول
کودکی که کمتر از پنج روزه باشد نقوع کنند و بکارند و اندکی خاکستر برانجا افشانند پوست ثمره او چنان باریک باشد که
بدست از هم باز رود و اگر در حالت زرع جوز برگ گل در زیر او ریزند ثمره او بزرگ باشد و گفته است که جوز را بهر وجه
وصل کنند بگیرد الا بفستق که بگیرد و ثمره او بغایت خوب باشد و چون خواهند که درخت انجیر کارند اگر انجیر را در میان
آب نمک نهند و بعد از زمانی بیرون آرند و یک روز در زیر سرگین گاو نهند و بعد ازان بکارند انجیر آن درخت بغایت
خوش طعم و شیرین بود و اگر بوقت غرس درخت انجیر تخم مرغی در زیر او نهند ثمره او بزرگ باشد و اگر سرطان ما قدری نمک
و سوسن آسمانگونی بنهند ثمره او نیفتد و بغایت شیرین باشد و اگر با آب زیتون او را آب دهند همین خاصیت دهد
و اگر زیر درخت انجیر عنصل بکارند ثمره او نیفتد و اگر خاکستر چوب انجیر را در بستان بیفشانند هر کرمی که باشد هلاک شود
و اگر بوقت نشاندن درخت سیب در زیر او فضله آدمی و خون بنهند رنگ سیب آن درخت بغایت سرخ باشد
و اگر در زیر او گل سرخ بکارند همین خاصیت دهد و اگر در حوالی او عنصل بکارند کرم در ثمره او نیفتد و اگر بدردی شراب کهنه
درخت سیب را سقی کنند و بفضله نرسد شکوفه او نریزد و ثمره او خوش طعم باشد چون درخت انار را بنشانند اگر در حوالی او آس
بکارند قوی شود و ثمره بسیار دهد و اگر بوقت نشاندن او در مغرس او عسل فرو ریزند سیب شیرین باشد و اگر سرکه فرو ریزند
ترش و اگر خواهند که سیب از درخت نریزد و آفتی نرسد خرقه ای بحری بر شاخ او ببندند و اگر مسماری از زر در زیر ساق او
دفن کنند همین فایده دهد و انار منشق نشود و اگر خواهند که دانه او را استخوان نباشد زیر شاخهای غرس او را بشکافند

درون او را

و درون او را از تخم پاک کنند و آنجا را بگیاهی که آنرا بعربی بردی خوانند یا بگیاهی دیگر استوار ببندند و بکارند دانهای او
همه آب باشد و اگر خاکستر حمام را با آب بپاشند و در بیخ او فرو ریزند دانهای انار بغایت سرخ باشد و اگر خواهند
انار ترش شیرین شود اصل درخت را ظاهر کنند و آنرا بفضله خوک طلا کنند و ببول آدمی نقع دهند و چنانک بود بخاک پر کنند
و ترشی او برود و گویند عدد دانها با برگ درخت جمله یکسان باشد درخت زیتون درختی مبارک و بسیار نفع است
و صاحب فلاحت آورده است که باید در زیر درخت زیتون خاک بسیار باشد چه هر چند غبار رسد و بیشتر رسد دسم
و نضج او بیشتر باشد و درخت انگور بسیار نفع تر از همه درختان باشد مگر درخت خرما که پیش بعضی نفع آن بیشتر است اگر خواهند
که درخت انگور قوی اصل و سریع النما باشد و ثمره بسیار دهد غرس او را از درختی بستانند که کهنه نباشد و در نیمه اول ماه بنشانند
و سر آنرا در سرگین گاو گیرند و اگر در مغرس او چیزی از بلوط و نانخواه بریزند اصل او قوی تر شود و اگر باقلی در ریزند زود
بزرگ شود و اگر غرس او را بشکافند و چیزی از سقمونیا در آنجا نهند انگور را اطلاق قوی کند و اگر شاخی از انگور سپید
و شاخی از سرخ و شاخی از سیاه بستانند و بشکافند چنانک پوست او از و نرود و بعضی را ببعضی الصاق کنند و بنشانند یک
درخت انگور سرخ و سپید و سیاه بار دهد و اگر خواهند که انگور سپید سیاه شود حوالی درخت او را حفر کنند و نفط در ریزند سیاه
شود و اگر منجل را بخون خرس یا ضفدع آلوده کنند و شاخ او را که خواهند نشاندن بدان ببرند و بنشانند هرگز کرم در ان
درخت نیفتد و اگر بزبل او را دود دهند چنانک بجمیع شاخهای او رسد و بعد ازان ثمره درخت که بزیر او بریزند از آفت
سرما ایمن باشد و گفته اند اگر دمعة الکرم را و آن آبیست که از شاخهای او بعد از قطع چون متقاطر شود جمع کنند و پنهان در خورد کسی
دهند که از شراب نشکیبد او دیگر شراب نخورد و بغایت دشمن دارد اگر خواهند در انگور دانه نباشد با غرس او نیز
همان تدبیر کنند که در انار گفته شد و گویند اگر دانه کدو در میان درخت انگور نهند و آنرا محکم کنند هر انگوری که ازان درخت باشد
بمثابه کدویی بود بر آب و اگر خواهند که انگور تازه بماند خوشهای انگور را در میان جو نهند پیوسته تازه باشد و متغیر نشود و اگر
خاکستر بلک کدو در زیر درخت ترنج نهند ثمره بسیار دهد و هیچ ازان تلف نشود و اگر درخت او ضعیف باشد بیلک
کدو بپوشانند قوی شود و اذیه سرما از و دفع کند و اگر گل درخت کدو را بخون بپا میزند و در زیر درخت ترنج نهند ترنج او
بزرگ شود و اگر ترنج را بگچ طلا کنند همه سال تازه بر درخت بماند و نیفتد و بزرگ شود و اگر او را بدرخت [illegible] که
آن توت است یا بدرخت انار پیوند کنند ترنج او بغایت سرخ باشد و اگر نرگس در زیر درخت نارنج بکارند
حموضت او بحلاوت مبدل شود و چون شمه از احوال اشجار یاد کرده شد بکیفیت زرع حبوب نیز اشارتی کرده شود
بدانک اصل الباب در فلاحت معرفة زمین و رعایت وقت زرع است و در معرفت زمین وجوه بسیار گفته
اند از انجمله آنک اگر خواهند بدانند که زمین نیکست یا بد جایی بمقدار دو گز فرو برند و قدری گل ازان در آب اندازند
چون صافی شود اگر طعم آن آب خوش باشد آن زمین نیک بود و رعایت وقت آنکه چون با دستمال جهد

تخم بیندازند زیراکه با دستمال بواسطهٔ برودت روی زمین راحت کند ونگذارد که تخم در زمین نیک بنشیند و پرورش یابد و در نیمهٔ اول ماه پیش بعضی بهتر بود واگر زمین ضعیف باشد و دخل کم دهد سرکین مرغان با تخم آمیخته کنند و در اندازند سبب قوت و زیادتی دخل شود خاصه سرکین کبوتر اما اگر تخم خشک در زمین اندازند و زمین نمناک نباشد سرکین کبوتر با آن تخم نشاید انداختن چه از غایت حرارت تخم را بسوزاند لیکن اگر نمناک بود نیک باشد واگر خواهند که علفها را که در میان غله برآید پاک کنند گفته اند اگر وقت طلوع سنبله یا جدی یا دلو ببرند دیگر برنیاید اما باید که ماه در محاق بود اگر خواهند که خربزه شیرین باشد تخم او را پیش از آنک بکارند در میان شیر و عسل نهند چندانک اثر هر دو در تخم ظاهر شود و بعد از ان بکارد خربزهٔ آن بغایت شیرین باشد واگر آن تخم را در میان شاخ اشترخار یا حاج و آن خار ... که ترنجبین بروی نشیند نهند چنانک اهل خوارزم کنند و بکارند شیرین تر باشد واگر خواهند که خیار بغایت دراز شود ظرفی را که سرش فراخ باشد پر آب کنند و بنزدیک خیار چنان که میان او و میان خیار چهار انگشت باشد بنهند و چندانک خیار بدو نزدیک می شود دورتر می برند تا بغایت دراز شود واگر تخم او را معکوس بنهند ثمرهٔ بی پیا دهد واگر تخم او را نیز در میان شیر و عسل نقوع کنند و بکارند خیار شیرین و خوش طعم باشد واگر خواهند بیشتر از همه نوباوه خیار بیارند تخم او را در دی ماه در آنیهٔ خزف بزرگ بکارند و هر که آفتاب گرم می شود بیرون می آرد و چون آفتاب فرو می رود با جایی گرم میکشند و بعادت آب می دهند و نگاه می دارند تا زمستان بگذرد بعد از ان زمینی از برای او مهیا کنند و آنجا بکارند بزودی بزرگ شود و ثمره دهد اگر خواهند که ترب بزرگ شود چوبی بزمین فرو برند مقداری که خواهند و چوب بیرون آرند و تخم ترب با کاه بجای او نهند و بر بالای آن سرکین بریزند ترب بمقدار آن چوب که قالب بوده باشد دراز شود واگر تخم او را بعسل نقوع کنند و بکارند ترب شیرین باشد و تخم شلغم نیز همچنین باشد واگر تخم شلغم را که سال برآمده باشد بکارند کرنب برآید و تخم کرنب همچنین اگر سیر را در ایامی که قمر تحت الارض باشد بکارند رایحه نباشد واگر تخم پیاز را بوقت آنک کارند پوست باز کنند و بکارند پیاز ... که برآید نیک باشد و باید که زمین بوقت زرع او نمناک نباشد و هرچند تخم او را در زمین بیشتر فرو برند قوی تر و بهتر باشد واگر زرع و حصاد او در وقتی واقع شود که ثریا فرو رفته باشد پیاز شیرین و خوش طعم بود اگر تخم حلبه را با تخمها دیگر چیزها بیامیزند و بکارند آن مجموع از آفت کرم ایمن باشند و تخم جرجیر نیز همین فایده واگر تخم کاهو را پیش از آنک بکارند در میان نانخواه نهند تا بوی آن گیرد و بکارند هیچ آفت بدو نرسد والله اعلم بالصواب

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

الحمد لله علی آلایه و افضاله و الصلوة و السلام علی محمد و آله و صحبه **اما** چنین گوید محمد بن زکریا الرازی غفر له که بعد از اتمام تالیف اثنی عشریه در رسایل ملوکیه رساله که مشتملست بمنافع الاسرار فی صنایع الابرار که کاشف اسرار و رموزات حکمات تصنیف کردم بر طریق تفصیل و بعد ازین تالیف سر الاسرار خواهم کرد بر طریق اجمال و باید که از نااهل مخفی دارند و از اهل دریغ ندارند و سبب اظهار این رموزات درین کتاب از جهت انتفاع ذوی الالبابست که تا موجب نجات و درجات گردد ان شاء الله وحده و این کتاب را بر سه قسم نهادیم **قسم اول** در شناختن داروها که اندرین صنعت بکار آید **قسم دوم** در باز نمودن وصف آن آلتها که اهل این صنعت بشناختن آن محتاج باشند **قسم سیم** در باز نمودن هر شغلی که چگونه باید کردن و داروها این عمل از سه گونه باشد **اول** ترابی خوانند از برای آنک حصول آن از معادن ربها باشد **دوم** نباتی خوانند و آن آنست که از زمین بر رویید **سیم** حیوانی خوانند و آن آنست که جسدی از اعضای حیوانی باشد اما آنچه ترابی باشد شش نوعست ارواح و اجساد و احجار و زاجات و بوارق و املاح اما ارواح آن باشد که بر آتش صبر نکند و آن چهار چیزست زیبق و نوشادر و زرنیخ و کبریت و اجساد آن بود که بر آتش صبور باشد و آن هفت گونه جوهرست که آنرا ذائبات خوانند و فلزات نیز گویند چون زر و سیم و مس و آهن و سرب و ارزیز و خارصینی و احجار سیزده چیزاست مارقشیثا و مغنیسیا و زجاج و طلق و جبس و زاجات شش است زاج سیاه و قلقند زرد و سرخ شب یمانی قلقدیس قلقطار زاج سوری بوارق از شش گونه است بورهٔ زراوندی بورهٔ سرخ نطرون بورهٔ زرگران تنکار بورهٔ عربی اما املاح یازده گونه است ملح طیب نمک طبرزد نمک طلخ نمک اندرانی نمک نفطی نمک هندی نمک صینی نمک شخار نمک آهک نمک خاکستر نمک بول زیبق خوب آن باشد که رقیق و سفید بود و چون آنرا بخرقه بپالایند رکو سیاه نشود و جله فرو آید مگر خاک و ریک و چیزی که بسر ماند باز بس نیاید و نوشادر دو گونه است یکی سفید مانند طبرزد که از سمرقند آرند دیگر نوعیست زرد رنگ از آتش بخار کبریت و آن در صنعت بکار نیاید و دیگر نوعیست از نوشادر که آنرا نه از معدن آرند بلک مصنوع باشد که آنرا از سر موی آدمی کنند اندر باب تدبیر حیوانی گفته آید زرنیخ از چهار گونه است یکی زرد صافی و زرد دیرکه و رقهای نیک دارد رنگین و صفایح بود و این بهترین است دیگر سرخ صافی رنگ و آن نیز نیکوست و بکار آمده است اندرین صنعت یکی دیگر سبز رنگست با سنگ آمیخته و آن بدترین همه انواع است دیگر سرخ تیره رنگ و آن صنعت را نشاید **کبریت** از پنج گونه است یکی سرخ است و آن نایابست اندر معدن ولیکن بصنعت سازند و دیگر زرد و تیره رنگ و دیگر زرد صافی و دیگر سفید عاجی بحجم سفید با خاک آمیخته باشد و در صنعت نافع نبود بلک قصاران را شاید اما اجساد همه معروفست مگر خارصینی که آن جوهریست که کم بیابند آنرا اندر معدن و این اینها که مردم از خارصینی از جواهر ترکیب میکنند و مانند آن می سازند بحقیقت نه آنست و صنعت را نشاید **انواع مارقشیثا** مارقشیثا چهار نوعست سفید که آنرا فضی گویند و دیگر سرخ که آنرا نحاسی گویند و دیگر سیاه رنگ که آنرا حدیدی گویند و دیگر زرد رنگ که آنرا ذهبی گویند و مغنیسیا از سه گونه است یکی سیاه رنگ با خاک آمیخته و دیگر بارهای سخت که با آهن مانندگی دارد و دیگر نحاسی خوانند و اندرو چشمها باشد

و آنرا انش خوانند دوص دو گونه است یکی اسطخری و دیگر عراقی گویند و توتیا از هفت گونه است یکی سبز و قطعها باشد و دیگر زرد
و دیگر سفید هندی و آن هم صفایح باشد و دیگر سبز رنگ و یکپاره باشد و دیگر هم سبز باشد و آنرا مرودی گویند و دیگر هم سبز است و کرمانی
خوانند و هفتم محمودی خوانند لاژورد و از سه گونه است یکی کحلی اندر و اندک مایه سرخی باشد و دیگر ذهبانی خوانند و در و چشمها زرد و
درخشنده باشد و دیگر تیره رنگ با خاک آمیخته و دهنج سنگی سبز است و از معادن کرمان آرند و دیگر خراسانی و آن بهتر باشد پیروزه
معروفست و در وسومت عمل و قیمت نقصان پذیرد و شادنج دو گونه است یکی عدسی و دیگر سرخی خلوقی دهنج و پیروزه و شادنج
هر سه از اثر زر و بوی آن حاصل شود شک از دو گونه باشد یکی سفید و دیگر زرد و از دخان سیم حاصل شود و معمول نیز باشد و در صنعت
هر دو بکار آید سرمه دو نوعست یکی سخت که سنگهای او با بگینه ماند و دیگر اصفهانی و آن سست و سرخ رنگ باشد طلق سه گونه است یمانی و
بحری و جبلی در صنعت را شاید جسین یک نوعست و در میان گچ باشد زاج انواعست یکی زرد و در وی چشمهای زرد باشد و آن زرگرانرا شاید
و دیگر سفید و دیگر شتر دندان خوانند و دیگر سبز رنگ باشد و کفشگران او رنگرزانرا بکار آید زاج آبگینه است که آنرا از ریگ با سنگ سازند
بقوت قلی و بهتر آن شامی باشد مانند بلور شب انواعست یکی یمانی سفید بغایت شفاف دیگر کرمانی که لونش بسبزی گراید
و دیگر مصری زرد گون و دیگر سفید که بزردی زند و دیگر طبرزدی صافی و دیگر شامی سفید که با سنگ ریزها و گل آمیخته باشد قلقندرزاجی
باشد سبز قلقدیس زاجی سفید باشد قلقنطار زاج زرد باشد سوری زاج سرخ است و تولدشان چنان باشد که چون باران بر معدن بارد
آنچه صافی باشد در معدن محلول گردد و بعمق معدن جمع شود و چون آفتاب بران تابد آنرا عقد کند و حکما آنرا در صنعت بکار دارند تدبیر
عمل قلقدیس شب یمنی بگیرد و با آب صافی حل کند و زنگار و زاج سبز یا زرد را مقطر کند و بدان آب صافی بیامیزد و در جام چینی در آفتاب
عقد کند قلقدیس نیکو شود دیگر زاج بگیرد و با آب صافی حل کند و مقداری برادۀ از نحاس بران افکند و بساید نیک تا سبز شود پس صافی
کند و با آفتاب عقد کند تدبیری نیکوتر زاج را صافی کند در جام چینی و در دیگ سپین نهد و به بیست درم زاج نیم درم نوشادر در افکند
و با آفتاب نرم کند و الا با آتش نرم و اگر آب زاج محلول با مقداری زاج زرد بیزد و مقداری زنجار اندر افکند و عقد کند نیکو آید
و اگر زاج محلول صافی کند با دو چندان زعفران حدید و بیزد و باز صافی کند و عقد کند نیکو آید زاج محلول کند و چند ربع او زردۀ خایۀ مرغ
مقطر کرده بر وی افکند نیکو آید صنعت آب سرخ آب زاج سوری صافی کند و زنجار محلول بر وی افکند و تشویه کند تا سرخ شود آنگه عقد کند بغایت
خوب آید اینست آن زاجها که حکما ساخته اند و بسیار خاصیت دارند و فضیلت بر زاج معدنی دارد صنعة بوارق یکی را بوره نان خوانند
و دیگر نطرون و آن سرخ رنگ باشد و دیگر بورۀ زرگران سفید باشد و دیگر زراوندی بسرخی میل دارد و اندکی خاک در و ممزوج باشد
عمل تنکار و آن از دیار هند آرند و معمول نیز باشد بدین گونه شنجار سفید خرد کوفته یک جزو بورۀ زرگران صافی کرده سه جزو
و در شیر گاو میش بیزند و اگر نباشد شیر گاو و از آن بیش بر هم دوشند و از غبار نگاه دارند و با آفتاب یا با آتش نرم عقد کند
و بندقها کنند تدبیری نیکوتر نمک قلی سفید یک جزو و نطرون سه جزو و بشیر گاو بیزند به دفعه و با آفتاب آویزند تا عقد شود و اگر نمک
اشنی سفید یک جزو و با یک جزو و نطرون و جزوی بورۀ صافی و جزوی نمک اندرانی و جزوی نمک بول و جزوی نوشادر بیامیزی و بشیر گاو

سحق کن و با آتش نرم یا با آفتاب تیز عقد کن نیکو آید بورۀ عرب از درختها فرو ریزد صنعة الملاح انواعست یکی نمک طعام است و دیگر
نمک تلخ که زرگرانرا شاید و دیگر نمک طبرزد که صافی و شفاف باشد و دیگر نمک سرخ شفاف بارهای بزرگ بود و دیگر نفطی که از وی بوی
نفط آید و سیاه بود و دیگر نمک چینی و هندی و آن هر دو سفید بود و بوی سفیدۀ خایه مرغ کنند و اما نمک شخار و نمک خاکستر و نمک بول
و اینها بصنعت کنند نمک اشخار اشخار سفید خرد بسایند و هفت چندان آب بران ریزند و یک هفته بگذارند هر روز چند نوبت بر هم
زنند پس صافی او بگیرند و بجوشانند تا به نیمه باز آید پس در کوزها کنند و بیاویزند تا آب نماند و ببندند و از غبار نگاه دارند و اگر آن
در جامی از آبگینه کنند و در گل حکمت گیرند و در خاکستر گرم عقد کنند شاید مانند طبرزد و منعقد شود و نمک آهک هم برین نسق باید کرد
اما آهک آب نارسیده باید تدبیر نمک بول بول را در قرابه کنند یا در کوزه و چهل روز در آفتاب گرم نهند یا بخاکستر گرم عقد کنند و اگر مصعد
کنند بول را و ثلث او نمک اشخار بر وی افکنند مانند بلور بسته شود و اگر اشخار مدقوق عوض آب بول بمیزان مذکور بر وی ریزند و همچنان
هفت روز بگذارند و صافی کنند و عقد نمایند شاید و آن دو نوعست یکی اجساد و آن زنگارست و زعفران حدید که هر دو
جسدند و آنکه جسد نیستند چون طالیقون و شبه و بت روی و اسفید روی و قلقطار و خبث فضه و مرتک و سرنج و اسفیداج و روسختج
و سحقونیا آنچه در صنعت بکار آید یاد کرده شود بدان سبب که خوض علما و حکما اندران اندکیست سخن ما نیز دران باب اندکیست
و بهترین چیزی که از نباتات اختیار کرده اند اشنان فارسی که آنرا پنج انگشت خوانند بزبان فارسی که حکما از ان
تدبیرها ساخته اند و بدان اشارت کرده ده چیزست شعر بیضه دماغ دم قحف مرار قرن و منی و صدف و بول و بهترین این
شعر آدمیست آنگه بیضه و تدبیرها پس ازین گفته آید ان شاء الله تعالی تدبیر آلتها این صنعت بر دو گونه
است یکی از بهر گداختن اجساد و دیگر از بهر تدبیرها اما آلت گداختن معروفست کوره و دم و بوته و ماشق و کلبتین و زرگران این همه
دانند اما بوط بر بوط نداشته باشند و آن بوته ایست بر بالای بوته دیگر زیرین را چهار سوراخ باید تا هر چه اندر و بگدازند از آن
سوراخها به بوتۀ زیرین فرود آید و سر اندرین گداختن آنست که دم بزرگ باید و بوتها نرم و قفیزه برابر دمن دم و نایژه مقدار قفیزه
و کوره اضلاع با ندام و جوانب کوره و بوته پر انگشت و بر بالای بوته انگشت بارها بزرگ و چون آهن گدازند براده باید بزرنیخ
آمیختن و اگر زرنیخ سرخ باشد بهتر باشد و اگر سرخ و زرد بهم سحق کنند و اندر کرباس پاره سفته ببندند و اندر گل گیرند مانند گوی
و خشک کنند و اندر تنور تافته افکنند یکشب پس سرد کنند و پاک بشویند و بزیت معجون کنند پس با آتش یک آن نطرون بیامیزند
آنگه بگدازند در بوط بر بوط زود بگدازد و مستنزل شود و اگر خواهد که سفیدی زیادت شود آبگینۀ شامی سفید خرد بساید و بشوید
و خشک کند و نوشادر صافی بلوری شود و بزیت نم دهد و بندقها کند و بر افکند چون گداخته باشد بر زمین ریزد و این عمل سه بار بکند
تا بغایت سفید بود و نرم گردد و اگر بر قلعی افکند صریر و سیاهی ببرد و این مشهورست بجهت اکاسیر بر دیک
گلاب گران قرع در دیگ برنجین باید نهاد پر آب و چنان باید که تا آنجا که عقاقیر باشد در آب نشسته باشد و هیچ خالی نمانده بود
و هر آنگه که آب کمتر شود زیادت باید کرد و چنان کنند که قرع بدیک برنجین نرسد که اگر بهم رسند در ساعت قرع بشکند و این را

آتش رطوبت کویند و باشد که قرع را در خاکستر کرم نهند تا آنجا که دارو بود چندان بدارد که مصعد کردد و باید که متوجه قرع باشد که از
حد کرم شود که هرکاه کرم شود از آتش کردن دست باز دارد چون نزدیک کردد که سرد شود باز اعاده آتش کند و سر قرع با انبیق
و انبیق با قابله وصل محکم کیرد و انبیق بر چهار کونه باید که یکی سوراخ او فراخ باید جهت تقطیر انفاس باز تصعید نوشادر دیگر تنکتر از آن
باید جهت تقطیر آبها و صافی کردن آن سیم میانه نه تنک و نه فراخ که آن زنکار ها را شاید چهارم بغایت تنک که آن ارواح را شاید ابتداء
عمل قرع و انبیق آنچه تحلیل ارواح را و تشمیع اجساد را شاید آن انبیق باشد که خندقی داشته باشد و بیرا بش نباشد آنچه خواهد که تحلیل کند
اندر خندق نهند و آب در قرع کنند و انبیق بر و ترکیب کنند و آتش بر کارند و این را حمام مرموز خوانند و دیک آثال از آبکینه و سنک مرمر
و از آهن و کل حکمت و کل و کل بوته و سفال کنند — آنست که از کل پاک جزوی بکیرند و آب بر و ریزند و بسیار بمالند
بعد از آن که بغز پاک کرده باشند و سرکین خورد مقداری و نمک مقداری و موی بز مقداری و سفال خرد کرده و بخته قدری با آن بهم
بر شند و بوقت حاجت بکار برند — بدان کونه باشد که دیکی بکیرند از مرمر یا آبکینه درازی یک رش و بهناء
او یک ابدست و نیم و بر کل برشته نهند تا نشان در وی کیرد و انکاه دیک را بر دارد و یک زمان بکذارد و دیکر باره باز جای نهد و دست برو
نهد و فرو برد تا تمامت فرو شود و حواشی آن نیک سخت کند و پشت آن کل برزند و سه پایه کند و آنرا و بکذارد تا خشک شود انکاه بر
دیکر روی کرد اندر چنان باید که قطر رش از دیکر سر بزرکتر باشد از همه جایی بچهار انکشت یا بیشتر و چون بر آتش نهند تا میان و یک
بیش در کل بکیرد و بنوعی که نصف دیک در مستوقد و نصفی بالا باشد و مکبه بقدر کناره دیک برو وضع کند تا آتش درو نیاده اثر نکند
و مستوقد تنوری خرد باشد که آتش اندر و افکنند و دیک آثال بر بالای آن نهند و قوانی جهت حشو معاعدات بشاید بدان کونه رنجفر
شنید سخت تمام اندر کل کیرد و انکاه بر آتش نهند و اکر در رطوبات باشد دهنش ببار ره صوف یا قدری بشم سخت کند تا بخار از وی
تمام بیرون آید و کرفتن وصلها بنمک شنجار بغایت نیک باشد انکاه بر بالای آن کل حکمت کیرد و بر باقی قینینه اکر کلی دیکر باشد شاید
باید که تطیین هموار باشد — از بهر صنعت عقاقیر را بسایند و آبها را بر و زنند و سحق کنند و در آفتاب نهند یک روز پس در
رکوبی بندند و اندر میان کویی که از کل حکمت کرده باشند و خشک کنند پس از آن اندر تنوری که سرکین تافته باشند در میان آتش
سوخته نهند تا بریان شود نیک پس بیرون آرند و سرد کنند و بوقت حاجت بکار دارند و صلایه و فهر مشهور است از بهر سودن
چیزها و اتون از بهر تکلیس اجساد باشد تا بسوزد و مانند آهک شود و رطا بشدان مانند اتون بود که آتش اندرو بکرود و بر روی
آن چیزها که اندرو نهاده باشند بکذرد و هیئت آن اشکارا شود و عرق بیرون آورد — و آن تنوری باشد زیر او
تنکتر از رش و را او راسه قایه باشد و آنرا بر وی نهاده باشند و انکاه بر دکان نهاده و اندر میانه او سوراخ باشد که خاکستر از وی بیرون
آرند و انکشت اندر میان او افکنند و آتش زیر وی کنند و در صنعت اش بکار نبود و آنرا آتش ناتج نفخ خوانند — تدبیر هفت
وجهات اول پاک کردن ارواح و سوزانیدن یعنی تکلیس کردن احجار و اجساد و املاح و قشور و اصداف و اثعال حیوانی و نباتی و تشمیع
عردن ارواح و اکلاس با ملاح و تحلیل کردن اجساد و اکلاس شمع کرده ببوره و نمک چهارم بهم در آمیختن و امتزاج دادن آنچه محلول باشد

از ارواح و اجساد و پنجم عقد کردن پس از مزاج که تمامی عمل بدانست و ششم تصعید اجساد و احجار تا قلعی را اقامت کنند و بر آتش
صبور کردانند هفتم آبها و حمر ساختن و از اینجا ابتدا کنیم — و از آن سبب ابتدا بدان کردیم که سبب رنک دادن اوست
و اجساد رنک از وی قبول کنند و بی ارواح هیچ اثری نبود و در چیزهایی که رنک کنند از جمله ارواح یکی زیبق است و او را دیکی
نیست و کبریت خداوند رنکست و محرق کردد و زیبق بکریزد و مقصود از زیبق در تدبیر آنست که نداوتی که اندر وی است برود
مقصود از نوشادر آنست که صافی شود و از خاک و سنک پاک کردد و مقصود از زرنیخ و کبریت آنست که سفید شوند و احراق از ایشان
برود تا اجساد را احتراق نکنند و زیبق مدبر محتاج باشد انکه روح همی خواهد مر حمره را و بیاض را و بکبریت مدبر محتاج باشد
انکه نفس بیاز د حمره را و بزرنیخ زرد مدبر محتاج باشد انکه میخواهد بیاض را و بر زنجفر محلول محتاج باشد — انکه جسد
همی خواهد حمره را و بقلعی سوخته محلول محتاج باشد انکه جسد همی خواهد ساخت بیاض را و اندر زیبق تدبیرها باشد عقد و تصعید و تلغیم
و اندر نوشادر تصعید و تقطیر و اندر کبریت شستن است و تشویه و تصعید — سیماب را چون خواهی که ببری
و عقد کنی و رنکش سرخ باشد و عقد نیکو بود بکیر یک رطل سیماب و بپندان غسل کن و اندر قدحی مطین کن و یک رطل زیت برو کن و پنج
درم کبریت سوده و همچندان زاج زرد سوده و قدح را تا نیمه در آتش سرکین کن تا عقد شود و هرکاه که زیت کم می شود زیادت می کن
و آتش را انکاه دارد تا نغز دیکشبانروز پس از روغن زیت بیرون کن و بشوی با آب و نمک پس آن سیماب مطبوخ مغسول در ظرفی
سفالین کن و بر سه پایه در میان دیک مطین بنه و در حوالی سه پایه در اندرون دیک یک رطل کبریت زرد سوده بریز و طبق بر سر
دیک نه و آتش نرم می کن چندانکه دانی که کبریت هم کرم شد پس بکذار تا سرد شود و سر دیک باز کن که سیماب نقره شده باشد پاکیزه
و نیکو و اکر بغایت سپید نبود دیکر باره همچنین کن که کردی که چنان شود که تو خواهی و سر اندرین آنست که چون بخار کبریت بر وی شود آتش
از وی باز کیری و عمل این آنست که سوراخی در مکبه بقدر جوالدوز کنی و بنه بر سر چوبی هیچ ساعت در آنجا که فرو بیزنی و می نکری
اکر چیزی بر بنه کرفته باشد هنوز تمام نشده باشد و اکر نکرفته باشد بدانکه تمام شده است پس درمی از این سیماب بر بیست درم نقره
افکن پس سرد ده درم نقره را از آن با پنج درم زر بیامیزی بیرون آید زری خالص پاکیزه — بکیر نوشادر و با هم چندوی
نمک خوش بسای و مصعد دو را تصعید کن سه بار و هر بار نمک تازه نوی کن تا سپید کردد — و سرخی را بکیر نوشادر و با هم چند
وی زاج زرد بسای و سه بار تصعید کن و هر باری زاج نوی کن تا سرخ مصعد شود — نوشادر و با همچندان زاج زرد و هم چند
قلقند بسای و خمیر کن بزردی خایه مرغ و تصعید کن سرخ برآید و سرخی را شاید — بکیر نوشادر و هم چندوی زاج زرد
و هم چند زاج زنجار و مثل او زعفران حدید و تصعید کن از نمک سه بار و هر باری آنچه بر بالا آید آبش بریزد و ثفلش بکیر و آب زاج
محلول بخورش ده و جمع کن میان ایشان سیماب سرخ کرده و سرکه کهن تیز چنانکه در سرکه چهاریکی از وی زاج باشد و زنجار و زعفران
حدید و قلقند و قلقطار را ستاره است و یک هفته در آفتاب کرم بنه پیوسته تا سرخ شود چون شنکرف پس یکدرم از آن بر بیست
درم نقره افکن و بیامیز آنرا با ده مثقال زر پاکیزه و بکار دار و اکر هفت بار تشمیع کنی و حل کنی با چهاریکی سیماب و کلس نزد و دفن کن

زرنیخ هم

چهل روز در زبل آبی گردد بغایت سرخ چون خون پس آنرا عقد کنی درمی بر چهل نقره افکند نیکو آید و اگر چنین دو بار حل کنی
و عقد کنی یکدرم بر هشتاد مثقال نقره افکنی و مقداری زر باری بیامیزی زری باشد خلاصی خوب و اگر آب مرداسنج و زرنیخ
بخوردش دهی ازین هر یکی از وی رطلی را رنگین کند درمی از وی بر سی درم مس پاک افکنی نقره باشد خوب
بگیر هر کدام که خواهی از کبریت و زرنیخ یک رطل و با همچندان اشک آب انار رسیده با آب نمک بسیار بسای و خشک کن چنانکه نم نماند
و آنگه نو می کن در بریان کردن و تصعید کردن آن تا سپید شود پس بلبن العذرا آنرا تشویه می ده هفت بار تا عقد شود پس مشمع کن
با آب نوشادر و حل کن پس سیماب مصعد کرده که از بهر سپیدی کرده باشند بریان کند بر آتش نرم تا قایم شود و بر صحیفه مس محمر
جاری گردد پس درمی از آن بر پنجاه درم مس منقی افکند بمقام نقره باشد — بگیر کوکرد یا نقره از هر کدام که باشد رطلی و با همچندان
طلق سپید با آب شخار صافی کرده می ساید و بریان میکند سه بار پس غسل کند با آب عذب تا بغایت سپید باشد پس مصعد کند آنگه
با آب نوشادر تشمیع چنانک چون موم نگدازد پس یکدرم از آن بر صد درم نقره اندازد که عیار گیرد و در اجساد منقی چنین عمل کنند
بگیر مرداسنج سپید با چهار چندان سرکه تیز تا بنیمه باز آید و صافی کن و چهار یک وی کلس پوست خایه مرغ بر وی
افکن و همچندین نوشادر مصعد کن پس حل کن و کبریت و زرنیخ بوی می سای و بریان کن برفق چنانکه بایستد و دو دنیاید از وی بر تو
باد اسر شیشه استوار کردن و در خاکستر گرفتن و زیر دیک خرده انگشت کردن چنانکه پیش ازین گفتیم تا نیک مقصود شود و نقره باشد
پاکیزه یکی از وی بر بیست افتد — بگیر یک رطل از هر کدام که خواهی و با مثل آن نمک با آب خوش بسای بسیار پس بشوی و در
جامی از آبگینه کن و خشک کن به سه بار پس در گل حکمت گیرد با آتش نرم بریان همی کن هفت بار یا در آفتاب تیز تا وقتی که همچون
سفیداب گردد چنانکه بر صحیفه سیم تافته برود و سیاهی آن تمامت ببرد و محل خود سیاه نکند — بگیر
گوگرد و زرنیخ و با مثل آن موم سپید برشش و سه بار بریان کن و موم نو می کن تا همی خورد پس برشش با همچندان سپیده تخم مرغ
و در شیشه کن و سرش به پشم بگیر و در دیگی نه در میان خاکستر و در زیر آن خرده انگشت تعبیه کن و آتش در وی زن و آتش بی کن
و در زیر دیک سه شبانروز و آتش دان خالی می کن و گر و اگر دو دیک باید آتش باشد آتش نرم بقرار نه تیز پس بگذار پس بگذار تا
سرد شود و بیرون آری نقره یابی سپید شده پس آنرا بکلس شور محلول کرده و با آب شور بسای سه بار و هر باری بریان کن تا نقره گردد
سپید همچون بلور صافی یکدرم از وی بر یک رطل مس افکنی نقره باشد پاکیزه — والتکلیس یکون فی الاجساد والاحجار
والاملاح والاثقال والعشور اما الاجساد و هی نوعان اجساد الشدیده تحرق فیهما من الکباریت والادهان و یصیرها نقره بیضاء لاجزو
لها والاجساد الذایبه علی ثلثه انواع نوع بالحرق و نوع بالتصدیه و نوع بالتلغیم و فی غیرها بالحرق فقط — بگیر خرده زر چندانک
خواهی و با چهار چندان زرنیخ سرخ در بوطه کن و در گل حکمت گیر و با آتش تیز یکشب بریان کن پس بیرون آور و بشوی با آب نمک
پس با همچندان نمک در کوزه مطین کن و در تنوری تیز یا داش آبگینه گران نه پنج بار یا هفت بار بریان کن تا کلس شود
بگیر نقره پاک و در بوته کن و بهر ده درم یکدرم کوگرد و زند بر افکن و بگداز پس بر صلایه بسای با آب نمک و خشک کن پس در دیگی نه و در

سه نوبت

و داش کوزه گران یکشبانروز بگذار و بگذار تا سرد شود و همچنین می کن و می شوی و می سای تا بغایت سپید شود چنانکه هیچ غشش نماند
و نمک بر وی کن و می جنبان تا چون آهکی شود پس سرکه سوده مکلس بخوردش ده تا ریزه ریزه شود و چند کرت دیگر نمک آب بده
و در داش نه تا چون هبایی گردد یکی از وی بر ده درم مس منقی زنی نقره نیک سپید سره گردد — بگیر برادهٔ سیم چندانکه خواهی
و با همچندان نوشادر در آب اغار یک هفته و هر روز سه بار بجنبان و چون آب کم شود زیادت کن تا چون نمکی شود سپید و هیچ
غشش نماند پس بشوی بنمک آب و بریان کن تا سپید شود درمی از آن بر هفت درم مس منقی افکنی خوب آید و سره باشد
بگیر خردهٔ سیم و با همچندان نوشادر در آب سای و در قدحی کن مطین و قدحی دیگر غیر مطین بر سر آن نه و در آتش انگشت نه و هر که
دود خواهد کردن بو داد و با آب سرد می کن و ده کرت چنین کن پس بسای تا چون پارهٔ نمک شود سپید پس تصعید کن بنوشادر
با آتش نرم و زیر و زبر می کن و زبرش را زیر تا چون آهکی شود یکدرم از آن بر ده درم مس قلعی منقی نقرهٔ خوب گرداند
بگیر خردهٔ سیم ملغمه کن به پنج بار چندان سیماب نیک بسای و با آب و نمک بشوی تا چون کفی شود و بریان کن بزاج تا هیچ اجزایش نماند
یکدرم از وی بر ده درم قلعی و مس افکنی خوب آید — بگیر قلعی و ملغمه کن بچهار چندان سیماب و بسای نیک و سیماب را می افزای
و می شوی سه روز پس در کرباس کن و بیفشار تا سیماب بیرون آید پس خردهٔ سیم قدری با آن سیماب بسای و بریان کن تا کلس
شود سپید دیگر آنرا محلول کن با سه چندان سیماب پس عقد کن یکدرم از وی بر صد درم قلعی افکنی نقره باشد سپید نیکو سره
بگیر خردهٔ مس و بیامیز با چهار یک وی زرنیخ زرد و بسای در کوزهٔ مطین کن و بریان کن در تنوری یکشب پس بیرون کن و بسای
و بشوی با آب و نمک و خمیر کن با آب و نمک و دیگر در بوته نه تا کلس شود — بگیر خردهٔ مس و چندانکه ربع آن باشد زرنیخ
زرد با وی بیامیز و در کوزهٔ مطین نه و تشویه کن و در تنوری گرم یکشبانروز پس سرد کن و بشوی با آب نمک و خشک کن و بیامیز با آن
شش یکی از آب نطرون صافی کرده و چون آنرا بخورد خشک شود و برشش آنرا بروغن زیت و مستنزل کن و در بوط بر بوط
جسدی از آن فرود آید که حیران شوی پس بسای آنرا با آب و نمک و در کوزهٔ مطین کن و یکشبانروز در اتون یا در تنور نه پس
بیرون آر و سرد کن یکدرم از آن بر ده درم نقره افکنی زر شود — بگیر برادهٔ مس و آب زاج و زنگار و نوشادر
راست راست بخوردش ده تا ذروری شود سرخ اگر یکدرم از آن بر ده درم نقره افکنی رنگی نیکو کند پس آنرا با پنج درم زر
بیامیز و بوزن آن سیماب محلول کرده با وی بیامیز و بیست و یک روز در زبل دفن کن تا نیک حل شود پس بیرون آر و با آتش
نرم آنرا عقد کن اکسیری شود یکی از آن بر پنجاه نقره افکنی زری شود خالص — بگیر یک رطل مس و با ربع آن نوشادر
در سرکهٔ کهنه اغار و اگر قدری از زاج با آن یار کنند که بهتر باشد چنانکه در سرکه پنهان شود و هر روز دو سه بار بجنبان و چون سرکه
کم می شود زیادت می کن اگر برادهٔ مس باشد سه روز همه زنگار شود و الا هفت روز و اگر مس تنک کرده در سرکه بجوشانند
یا در تنوری گرم نهند یکشبانروز را همه زنگار شود — بگیر یک رطل روسختج یعنی مس سوخته و نیک بسای با سرکهٔ
تیز که یک اوقیه نوشادر در وی باشد پس آنرا دو رطل سرکه در وی و دو اوقیه نوشادر باشد کن و یکشبانروز بگذار تا سرکه تمام بخورد

ون نکار کرد و بکلی و اکر بسنن نباشد سرکه زیادت کن و دو شبانروز دیکر بکذار البته زنکار شود نیک جلا آن و اکر نوشادر نیز
زیادت باید کردن بکند که نیکو آید بکیر ازین زنجار و بسرکه نیک بسای باید که ربع آن زنجار زاج در آن سرکه کرده باشی
و تشویه می کن هفت بار تا بغایت سرخ شود و رنک کند اکر یکدرم از وی بر ده درم نقره افکنی و با دو درم زر بیامیزی سرخ آید
و اکر هم ازین زنجار را بکیری و ذات الدهن بخوردش دهی و بر روز می سایی و شب تشویه می کنی هفت بار یکدرم از وی
بر بانزده درم نقره افکنی و سه درم زر با آن بیامیزی بغایت سرخ آید بکیر نمک تنکار صافی و با مثل آن سیماب مصعد
محقق ممزوج مشمع کرده بنوشادر ده کرت و ربع آن زاج در آب حل کرده بر وی می زن و می سایی تا حل شود بروز می سایی و بشب تشویه
می کن تمام آن آب جمله بخوردش دهی که نقره اکر دو سرخ نیکو و اکر بازر مقداری بیامیزی اکسیر باشد که یکدرم از وی بر جهل درم نقره
افکنی زری خالص تمام عیار بیرون آید بکیر برادهٔ آهن و با همجندان زرنیخ سرخ نیک بسای و در کوزهٔ مطین کن و در اتون
نه یکشبانروز بس بآب و نمک بشوی و خشک کن و بسرشش آب و نمک و این عمل جند کرت تکرار کن تا جون آهک شود سبید بس آن
کلس را شمع کن بآب نوشادر که بهمک مصعد کرده باشی هفت بار و هر باری حل کرده انکه این سیماب مصعد را بوی آب دهی و تشویه کنی
با آتش نرم هفت بار بس مشمع کنی و عقد کنی یکدرم از آن صد درم قلعی را قایم کند اکر عمل بصواب کرده باشی بکیر
برادهٔ آهن جندانک خواهی و با همجندان زرنیخ زرد بنرم بسای و در کوزهٔ مطین کن و در تون نه تا بریان شود و جون سرد شود بآب و نمک
باکیزه بشوی و خشک کن و باشش یک وی نطرون بسای و بروغن زیت یا بزر تر کن و در بوط بر بوط ستنزل کن تا جسدی بینی که فرود
آید بغایت زیبا بس بسای آن را بآب و نمک جند بار و خشک کن بس بسای بنمک اندرانی سه بار و در تون نه یکشبانروز تا سبید
شود و جون آهک بس سیماب محلول کرده با همجندان نوشادر بخوردش می ده و تشویه می کن تا سه روز جند وزن آن اخلاط و برادهٔ سیماب
بخورد بس درمی از وی بر صد درم از هر جسد که خواهی از قلعی و مس و غیره بنکری سرب خالص بیرون آید بکیر برادهٔ فولاد
و بشوی بآب نمک و خشک کن و در صره بند و در زمین نمناک دفن کن بیست و یک روز تا زعفران کردد بکیر برادهٔ آهن و جند
ربع آن زرنیخ سرخ بر وی انداز و تشویه کن در کوزهٔ مطین کن یکشبانروز در تنور بس سرد کن و بشوی بآب و نمک باکیزه و بس بسای
باشش یک آن نطرون بسرشش بروغن زیت یا بزر و ستنزل کن و سه روز بسای بسرکه و در وی جهار یک آب زاج کداخته
باشی با نوده و صافی کرده و سه روزی سایی و شب آن را تشویه می کن تا زر وری شود بغایت سرخ و خوب و نیکو که یکدرم از آن
بر شش درم سیم افکنی و یکدرم از زر با آن بیامیزی زری یابی نیکو بکیر آهک آب نار سیده یکمن و کبریت زرد
نیمن و بجهار جند همه آب ببر تا سرخ بغایت شود و صافی کن بس دیکر بار آب نو می کن و می بز سه نوبت و آبها را جمع میکن
بس جمله را جمع کن و ببز تا به نیمه باز آید بس در شیشه کن و بوقت حاجت بکار دارد بکیر برادهٔ آهن غسل کرده
و بنوشادر و زاج و جند وزن آن بجوشان بسیار و جهار جند وی سیماب از وی ببر و جون آهک شود و جنانکه جنبش نماند بس
تشمیع کن بسیماب محلول هفت بار و در زیر سرکین کن بیست روز تا حل شود بس عقد کن در عیبا با آتش انکشت بس جهار یک

کلس

کلس سبیده تخم مرغ با وی بیامیز و بسای انرا بسیماب محلول و دیکر بار در زبل کن بس ربع آن سبیدهٔ بیضهٔ مقطر با وی بیامیز
و عقد کن نقرهٔ باشد سبید بغایت باکیزه درمی دویست درم سبید کند از هر جسد که باشد و اکر سه نوبت دیکر حل عقد کنی
جهارصد سبید کند بکیر قلعی یا سرب و هر یک جزو را جزوی از کبریت زرد بر افکن تا بسوزد و جون خاکی
کردد بآب و نمک بشوی و در کوزهٔ مطین کن و در تون نه جون سرد شود بسای و بشوی و خشک کن و اکر سبید نشده باشد
دو نوبت و سه نوبت همین تدبیر میکن تا سبید شود بغایت بس بوقت حاجت بکار میدار بکیر از قلعی
و سرب هر کدام که خواهی و ملغمه کن به جندان سیماب و بسای بسیار و بشوی بآب و نمک تا صافی شود و تشویه کن هفت بار
بس آب و نمک بخوردش ده و تشویه کن در قدحی مطین و در داش آبکینه کران نه یکشبانروز تا کلس کردد بکیر
از قلعی یا سرب و ملغمه کن به جندان سیماب و بسای و بشوی بآب و نمک بس بآب نوشادر و شب یمانی کداخته بخوردش ده
و در شیشه مطین کن و سه بار تشویه کن بس مصعد کن و زیر و زبر میکن تا سبید شود بس دیکر بار آب نوشادر بخوردش ده
و تشمیع کن تا جون نمک کردد در کداختن بس حل کن و تشویه کن تا در جسد غوص کند بس یکدرم از آن بر جهل درم نحاس افکنی نقره
کردد و اکر آنرا دیکر بار تشمیع کنی و حل کنی با نقره بهم آمیخته و عقد کنی یکدرم از آن بر شصت مس منقی افکنی نقره کردد و اکر ازین
دیکر بار حل کنی و عقد کنی درمی بر صد از هر جسد که بر افکنی نقره کردد نیکو مارقشیثا بسای نیک بآب و نمک
و بشوی تا صافی شود بس بآب و نمک مقطر عجین کن و در کوزهٔ مطین کن و در کل کیر همجنان در تون نه یکشبانروز تا کلس کردد سبید
همجون آهک یکدرم از وی ده درم نقره را از هر جسد که خواهی بکیر مارقشیثا و بتاب و در شخار آب افکن هفت کرت
بس تر کن بآب و نمک مقطر و در کوزهٔ مطین در تون نه یکشبانروز بس سرد کن و بشوی تا سبید شود و بس تشمیع کن بآب نوشادر
هفت بار و حل کن بس بکیر ملغمه سیم مورق یا براده و باشش از مارقشیثا و مدبر مجموع با یکدکر بسای و در کوزهٔ مطین کن
و در تون نه یکشبانروز تا تمامت آن آب بخورد و عقد کن یکدرم از وی سی درم را نقره کرداند از هر جسد که خواهی
بکیر مغنیسیا و با همجندان زرنیخ بریان کن و بشوی بآب و نمک و خشک کن و با همجندان نمک در کوزهٔ مطین در تون نه یکشبانروز
بس سرد کن و بشوی هفت بار و نمک نوی کن تا جون آهک شود سبید کداز نده درمی از آن بر صد درم افکنی نقره بیرون آید
بکیر مغنیسیا و بسوز و بسای بسیار و با همجندان کبریت و در کوزهٔ مطین یکشبانروز در تون نه بس بیرون آر و سرد کن و بشوی
و بیامیز با همجندان نمک و در تون نه تا لونش سبید کردد بس بیامیز با همجندان کبریت سبید کرده و با سیماب محلول بسای و تشویه
کن تا تمامت کبریت بخورد بس سیماب محلول دیکر بار بر وی ریز و در زیر سرکین سه هفته دفن کن بس بیرون آر و مقطر کن
و ثفلش بسیماب محلول مشمع کن و دفن کن تا حل شود بس عقد کن بعیبا با آتش سراج بروغن نفط که عقد شود جون بلور یکدرم از آن
بر دویست درم رصاص افکنی نقرهٔ خالص سره بیاید بکیر توتیا و بسای نیک و بروغن زیت یا ببزر تر کن و در کوزهٔ
مطین در آتش تیز نه یکشبانروز بس بسای بشخار آب بعد از شستن نمک آب بس تر کن بزیت و در تون نه سه نوبت جنین کن

قلعی

تا کلسی شود و سپید پس سدسی آن زرنیخ سرخ بردی افکن و بسای و در کوزهٔ مطین کن و در تون نه یکشبانروز پس بشوی باب
نوشادر پس آب نمک بسای پس بنوشادر و زاج آب کرده هفت بار به توتیای مدبر بوی بسای پس بپز تا بایکی آید پس صافی کن
و در کوزهٔ مطین کن و در تون نه و سه بار همین تدبیر که گفتیم می‌کن و هر بار که از تون برآیی باب تنها بشوی و بسای پس چند ربع آن
نوشادر محلول و نیم نوشادر و زاج زرد محلول در سرکهٔ تیز کن و بگدار در آن سرکه بخوردش می‌ده و تشویه کن تا سرخ گردد
پس بگیر برادهٔ زر پنج درم سیماب ملغمه کن و در قاروره کن ربع آن زاج و کبریت زرد داخل کن پس بسای بزاج و کبریت و نوشادر
و سیماب مصعد کرده و محلول کرده یکجا و تا حل شود پس بتشویه عقد کن و دیگر بار بسای و آب زاج و قلقند و قلقطار بخوردش می‌ده
راستار است تا چهار بار چندوزن همه اخلاط بخورد و هفت بار تشویه کن و هر بار این آبها بخوردش می‌ده باز حاسر دی کن یکدرم ازین بر
درم نقره افکنی ابریزی باشد نیکو از ان هر درمی باده درم ابریزی نیکو آید   بگیر دهنج چندانک خواهی و بسای بنوشادر
و زاج مصعد محلول کرده برطوبت و تشویه میکن تا اجزایش بماند پس آبش ده بزاج محلول کرده با آب زردهٔ تخم مرغ مقطر و تشویه
میکن با آتش تا سرخ شود پس یکدرم از وی بر بیست درم نقره افکنی ابریزی با هر درمی پنج درم زر زری باشد نیکو بغایت
دهنج را بسای با آب نمک اندرانی مقطر و خشک کن و در کوزهٔ مطین در تون نه و چون بیرون آوری بشوی و همین تدبیر سه بار
میکن تا چون هبا شود پس با آب زاج و گوگرد زرد تشویه کن تا سرخ شود یکدرم بر ده درم نقره افکنی خوب آید   بگیر شادنج عدسی
چندانکه خواهی و بسای بیک با ب و نمک مقطر تشویه کن پس خمیر کن با آب زاج صافی پس بسای و تشویه کن با آتش نرم تا سرخ شود
پس بزردهٔ بیضه برش و تشویه کن تا زروری گردد سرخ سه کرت این عمل کند پس بسای و خمیر کن بسرکه که در و زاج و قلقند و زعفران
حدید راستار است باشد چند ربع سرکه و تشویه کن یکشب آتش سرگین گوسفند و در قاروره کن و در گل گیر تا مکلس شود سرخ پس ازین
یک جزو و یک جزو سیماب سرخ کرده و یک جزو مارقشیثا ذهبی در زردهٔ بیضه مرغ کن و باز بسای پس در قاروره کن و در دیگی نه
و پیرامن او خاکستر بیاکن و سر قاروره بپشم محکم کن تا نم و بخار تمام از وی بیرون رود و زیر قاروره هم خاکستر انباشته کن و سه شبانروز
آتش انباشته میکن پس بیرون کن جسدی یابی سرخ بغایت خوب پس یکدرم از ان بر پنجاه درم نقره افکنی آنگاه هر ده درم را دو درم
زر بیامیزی بیرون آید زر سرخ نیکو   بگیر سرمه و بر تابهٔ آهنین کن و در طابشدان نه و آتش میکن یکشب و بروز بسای نیک
پس در کوزهٔ مطین کن و در تنور نه چون سرد شود بیرون کن و همین تدبیر میکن تا چون آهک شود و سپید   بگیر سنگ
سرمه و بسای در آب نمک در طابشدان نه و آتش میکن یکشب و بروز بسای پس در کوزهٔ مطین در تون نه یکشبانروز پس بیرون کن
و سه نوبت این تدبیر میکن تا سپید گردد   ازین هر کدام که خواهی بسای بشخار آب و بگدار و صافی کن
و با آب نطرون و شخار آب بسای نیک تا خشک شود سه بار چون خمیری شود پس تشویه کن در تنور گرم یکشب و همین تدبیر میکن تا کلس
شود گدازنده و علامت تمام آنست که چون آب از وی نشف کنی چون هبایی شود   بگیر نمک و نیک بسای و در کوزهٔ
مطین کن و سرش محکم کن و در تون نه بوزن و بیرون آر و باز وزن کن اگر نقصان بود دگر همین تدبیر و عمل میکن تا وقتی که بهمان وزن

از تون بیرون آید و دیگر علامت آنست که چون بر آهن تافته افکنی بر نگ فرو قایم باشد و تغیر نشود   بگیر نمک و بسای
و در کوزهٔ سفالین کن و بگل حکمت درگیر و در تون نه سه شبانروز پس بیرون آر و سرد کن و بسای و در طابشدان نه و آتش
میکن سه شبانروز که بغایت سپید شود پس بیرون آر و با همچندان کبریت سپید محلول مقطر و سیماب مصعد و سپیداب ده درم
از ان بر صد درم افکنی از هر جسد که خواهی نقره شود تمام شد ابواب تکلیس اجساد و املاح   اکنون ابتدا کنیم بتشمیع و آن سه نوع است
که تشمیع کند ارواح را بنمکها و بورقها و روغنها و زر و سیم و جسدها بهترین تشمیع تشمیع با رواحست عدد آن چهار است زیبق و
زرنیخ و نوشادر و کبریت بگیر ان نمک از ان عمل مکلس تا چون خمیری شود پس در کوزهٔ سفالین کن و مطین بگل حکمت با گل بوته و بر سر
آتش نه و نظر میکن تا عرق برآرد پس رها کن تا سرد شود و چهارده بار این عمل بکن تا چنان شود که چون موم بگدازد پس حل کن و آب
ده آنرا بهر کلسی که خواهی از اجساد و املاح اجار و تشویه کن با آتش نرم از زبل تا عقد شود و دود نکند در اجساد غوص کند و بر صحیفهٔ
تافته برود و این همه شرایط هاست صبغ کندی با نجاح و اگر دیگر کلس را تشمیع کنی و عقد کنی رنگ کند دویست و چهل یا دویست
منفعا و   بگیر از روحها هر کدام که خواهی از هر بوره که باید وصل کن برطوبت و معجون کن با آن روح مصعد مبیض
و بسای نیک تا خشک شود پس در قاروره مطین کن و سرش محکم بگیر و تشویه کن بر خاکستر گرم هفت بار و هر بار آب و بگدازد و بساید
و خشک کند تا قایم گردد یکدرم از وی بیست یا سی مثقال را نقره گرداند بعد ازین تشمیع باجساد یاد کنیم از ارواح
بگیر زر سرخ نیکو و تنک بکن و اگر ورق باشد شاید و بهتر و نیکوتر آید و کبریت در زیر و بر زبرش ریزد هر نوبتی کبریت می‌کن سپید
و باید که در وی هیچ سیاهی نباشد و در دیگی نهد و باقی دیگ بزاج سوده پر کند چنانکه پیرامن آن پر گردد و سر دیگ و وصلش استوار کند
و در آتش زبل بیانه نهد نه گرم و نه سرد و در تنور نه پس چون سرد شود بیرون آرد و همچنین میکند تا بگدازد و روان گردد دیناری از وی
دینار را رنگ کند از هر جسد که خواهی   بگیرد و زر را و بگدازد و چند ربع وی زرنیخ سرخ سپید کرده بخوردش دهد اندک
اندک بتدریج سه بار تا چون تلی برود پس اضعاف آن آب زاج بخوردش دهد و تشویه کند تا سرخ شود و بگدازد دیناری از ان
بر پنجاه افکنی سرخ گرداند از اجساد   بگیر برادهٔ زر و با همچندان نوشادر نیک بسای چنانک هر دو یکی نهان گردد که نتوان
دانست که زر کدام است و نوشادر کدام و باز باب نوشادر بساید پس در میان دو قدح نهد و قدح زیرین بگل حکمت درگیرد و وصلش
استوار کند و یکشبانروز در آتش زبل نه آتش نرم هفت بار هر بار بردارد تا سرد شود و سیال گردد و غوص کند علامت تمامی
تدبیر آنست که سپید نماید و دود نکند پس آب ده آنرا سیماب مصعد محلول محرک در وی کبریت مقطر باشد و تشویه کن سه بار با آتش نرم
و در قاروره و هر باری وزن کنی وقتی که تمام قایم و ثابت و تمام شده باشد که بهمان وزن و مقدار باز آید دیناری از وی منفعا و
دینار را رنگ کند هر جسد که باشد و اگر یکبار دیگر تشمیع کنی تا چنان شود که نم بگدازد و حل کنی و عقد کنی درمی صد درم را رنگ کند
بگیر کلس زر مهبا یعنی چون گردی شده باشد و با نوشادر محلول معجون کن و می‌سای تا خشک شود پس در سکرهٔ مطین کن و سر سکره بگدار
تا در وی نگری چون عرق بر وی آرد از آتش برگیر و آتش انگشت باید نیز ده بار همچنین کن پس بگیر و بسای با آب نوشادر در محلول

تا چنان شود که چون نم یابد بگدازد بردار و نگاه دار   بگیر برادهٔ زر و بورهٔ زرا وندی و تنکار که سه بار حل کرده باشند

و بسای و تشویه کن چند بار بر صحیفهٔ سیم چون جاری کرده بکار میدار   بگیر صفایح سیم و در درجی نه و باقی درج را

بنمک و زاج بیاکن و درج باید که از گل بوطه باشد و وصلش کن و طبق بر سرش نه و با آتش نرم تشویه کن همین تدبیر میکن سه بار تا بگدازد

و روان کردد چون آب   بگداز نقرهٔ پاکیزه و زرنیخ سپید کرده بخوردش ده و در راط ریز و همین تدبیر میکن تا چون شمع

شود نرم و بگدازد و برود چون آب   بگیر برادهٔ سیم و با همچندان سیماب و نوشادر ملغم کن و تشویه کن در دو قدح یا دو سکره

زیرین مطین و بالائین غیر مطین تا درو می نظر میکنی چون گرم شود از آتش برگیر و سرد کند و همین تدبیر میکن تا چون نمکی گردد که بنم بگدازد

اگر پنج بار باید و الا هفت بار تمام شود و هر بار بسای بسیار و با آب نوشادر عمل میکن و وصلش محکم بگیر تا بگدازد و چون آب شود

از این آبها هر کدام که خواهی با دو چندان سیماب محلول هفت بار بسای و تشویه کن با آتش نرم تا عقد شود پس یکدرم از وی بر

بر صد درم مس افکن و ده درم نقرهٔ پاک با آن بیامیز که نقرهٔ باشد بغایت پاکیزه   بگیر کلس نقره و بسای یک روز بنوشادر محلول

برطوبت پس در قارورهٔ مطین کن و تشمیع بکن بعد از آن که از آتش بیرون آورده باشی و سرد کرده سه بار تا چون نمکی شود گدازنده

بر صفایح و سپید شود   بگیر برادهٔ نقره و تنکار و شیرزق و نوشادر و براده را بدو آب می ده و در قارورهٔ مطین تشویه میکن

و چون سرد شود بیرون کن تا بگدازد و مانند نمک و بسای بسیار و هفت بار همچنین میکن تا نمکی شود   بگیر برادهٔ نقره و آب

نطرون و بورهٔ زرا وندی محلول کرده با آب شخار بسیار بسای و تشویه کن چند بار تا نیک گدازنده گردد پس بکار بر

بگیر برادهٔ نقره و آب نطرون و شیرزق محلول کرده و تشویه کن چند بار تا چون نمکی شود گدازنده پس از این آبها که یاد کردیم از هر کدام که

خواهی بخوردش بده با سیماب مصعد و گوگرد محلول و تشویه کن با سیماب تا بوزن خود بخورد بلک گوگرد نیز یکدرم از آن شصت درم را

نقره گرداند از هر چند که خواهی بگیر   بگیر برادهٔ مس و ملغم کن با سه چندان سیماب و همچندان نوشادر و بسای

و در قارورهٔ مطین کن و سرش محکم کن و تشویه کن با آتش زبل و بیرون آر و سرد کن و باز بسای با آب نوشادر و همین عمل میکن سه بار

تا بر صحیفهٔ گرم بگدازد و دود نکند و چون آب برود   مس را بگدازد و زرنیخ سپید مصعد بخوردش ده تا بگدازد و برود و چون قلعی

بگیر صحیفهٔ مس منقی و بگداز و کبریت سپید قایم بخوردش ده هفت بار چندان تا بگدازد و برود و از این هر سه آب هر کدام

که خواهی بخوردش ده سه بار و هر بار تشویه کن پس درمی از آن بر مثقالی از هر چند که خواهی خوب آید   بگیر کلس مس

و آب ده بنوشادر مصعد کرده بزاج در گلاب دانی تا دودش برود چند بار همین عمل میکن تا دودش برود   بگیر

برادهٔ مس و آب نطرون و بورق زرا وندی بخوردش ده تا روان گردد   بگیر برادهٔ مس و می سای بچهار چند وزن آن تنکار

و نوشادر و زاج و زنجار محلول بسرکهٔ تیز مقطر و تشویه میکن تا روان گردد و ملغمه کز یده چندان سیماب در این آبها از هر کدام که خواهی و در سکوره

کن و در گل حکمت گیر و در دیگی نه که عمودی از گل حکمت از میان دیگ برآورده باشی و در آن عمود گوگرد فرو ریز و بیاکن و طبق بر سر

دیگ نه و آتشی نه گرم و نه تیز میانه میکن سه روز چون بیرون آری رنگ کند یکدرم بی درم را   بگیر برادهٔ آهن و با زرنیخ سرخ و سپید

کرده بسیار بسای یکشبانروز و وزن ربع آن تنکار و نطرون و در کوزهٔ مطین کن و زیر بر سرش بنمک سوده بریان کرده

بر کن و تشویه کن یکشب با آتش قوی در قدحی مطین کن سرگشاده و بر ستوقدی نه تا دودش بیرون آید و این تدبیر بکن

هفت بار تا خشک شود پس آب نطرون و تنکار بخوردش می ده سه بار تا هر باری چون خمیری گردد پس بگذار تا خشک می شود

پس استنزال کن که آنچه که فرود آید جسدی باشد گدازنده پس زرنیخ مصعد بخوردش ده تا بگدازد و روان گردد و اگر خواهی که

سرخ گردد آب زرنیخ و زاج محلول بخوردش می ده و تشویه می کن سه بار تا سرخ گردد   بگیر برادهٔ آهن و با همچندان کبریت

سپید با آب شخار یکشبانروز می سای پس در کوزهٔ مطین تشویه کن در تنوری که بغایت گرم باشد پس بسای هفت بار بر روز

می سای و بشب تشویه میکن تا تمام گدازنده گردد   بگیر برادهٔ آهن و با همچندان کبریت و زرنیخ سرخ و زرد و هر سه سپید

ببول البقر مقطر کرده می سای باید که در وی نمک شخار باشد و نطرون و شیرزق بوزن آن پس تشویه کند با آتش تیز یکشب و بول

مقطر بخوردش ده و همین تدبیر میکن تا بگدازد و روان گردد پس بر افکن بر آن سیماب محلول مصعد مقطر و در قارورهٔ مطین تشویه میکن

با آتش زبل درمی از آن بر پنجاه درم قلعی افکنی نقره گردد خوب   بگیر کلس آهن مهبا و آب ده بنوشادر محلول و ربع آن کلس

قشر بیضه و تشمیع کن بر صلایه سه روز تا چون شمع گردد   بگیر کلس آهن مهبا و آب نوشادر و زاج و کلس قشر محلول بخوردش می ده

بروز می سای و بشب تشویه میکن تا چون نمکی شود که بنم بگدازد پس سه جزو کبریت سپید و سه جزو سیماب مصعد با آب نوشادر در قدحی

مطین کن و سرش باز گذار و با آتش نرم نه و هر بار که عرق بر روی آرد از آتش دور کن تا چون نمکی شود گدازنده پس حل کن و عقد کن

بعیا بعد و نقرهٔ سپید درمی از آن صد درم مس را رنگ کند و دویست درم سرب را چون نقره گرداند   بگیر برادهٔ

آهن و بسای با آب نطرون و تنکار محلول کرده با آب شخار تیز که عشر آن کبریت زرد و سپید بوده باشد سه روز بر صلایه بسای هر که

خشک شود آن آب بخوردش می ده و می سای پس تشویه کن یکشب در ظرفی مطین تا بگدازد پس با آب نوشادر بسای بگیر و ز

و در قاروره کند و بوقت حاجت بکار دارد   بگیر برادهٔ آهن و آب نطرون و بورق زرا وندی محلول در قدحی بخور دقیق ده

و تشویه کن تا بگدازد و بردار و بکار دار   بگیر برادهٔ آهن و بسای به تنکار و نطرون و شیرزق و بورق مصفی و بورق زرا وندی

و نمک بول و تشویه کن و هفت بار آب نوشادر محلول بخوردش ده و سیماب با یکی از این آبها بخوردش ده و دفن کن تا حل شود

پس عقد کن یکدرم از آن چهار رطل را رنگ کند از هر چند که خواهی اگر دیگر حل کن و بیامیزی با همچندان سیماب محلول و عقد کنی دو رطل را

رنگ کند و اگر مقطر و مشمع کنی ثقلش حل کنی و بیامیزی بسیماب مقطر کرده پس عقد کن چهار رطل را رنگ کند و اگر تشمیع کنی با آب

نوشادر محلول که در وی کلس قشر بیضهٔ مقطر باشد سه بار و حل کنی هشت رطل را رنگ کند و هر چند مرتبه زیادت میکنند صبغی خوبتر

می افزاید   بگیر از قلعی و سرب از هر کدام که تو با همچندان کبریت سپید کرده بسای بسیار پس خشک کن

و در کوزهٔ مطین کن و تشویه کن در آتش زبل سه بار بگدازد و روان گردد   بگیر برادهٔ یکی از این دو و بسای با همچندان سیماب

محلول زرنیخ مصعد سپید کرده و کبریت محلول بخوردش ده و در یک روز تا خشک شود و در کوزهٔ مطین نه و سه بار تشویه کن با آتش نرم

تا سپید شود چون برف یکی ازین پنجاه درم قلعی یا نحاس را رنگ کند   بگیر از قلعی یا از سرب و با سیماب محلول
و ربع وی نوشادر بسای پس سه روز دفن کن در زبل پس بیرون آر و سه روز دیگر بر صلایه بسای و شب تشویه میکن پس در دیگ
کن و خاکستر گرم پیرامن وی فرو کن و زیر وی خرده انگشت آتش در زن تا عقد شود به کرت نقره سپید گردد درمی از وی بر صد
درم مس افکنی نقره نیکو آید   بستان از قلعی و سرب با همچندان سیماب مصعد و کبریت مبیض و سرکه تیز کهنه که در وی
زاج و نوشادر باشد برابر چند سدس سرکه از مرد و پس بجوشان و صافی کن بر وزن اینها بخوردش پی ده و شب تشویه میکن
با آتش زبل نرم در قاروره مطین تا بگدازد و روان گردد پس سرد کن و عقدش کن و آتش عقد تیزتر باید و آتش تشمیع و تشویه
نرمتر تا نسوزد پس یکدرم از وی بر صد و پنجاه مس منقی افکنی نقره خوب آید   بگیر از کلس رصاص هر کدام که خواهی
و با نوشادر و زاج برابر مقطر بسای پس در قاروره مطین تشویه کن تا دود از وی برود پس آب نوشادر تنها بخوردش ده سه بار تا چون
نمکی شود گدازنده   بگیر کلس قلعی یا اسرب و بسای یک روز تمام با آب نمک تلخ که در وی عشری نوشادر باشد پس در قاروره
مطین کن و تشویه میکن تا دود از وی برود و هفت بار و هر بار نوشادر محلول بخوردش می ده تا مانند نمک حل گردد پس این آبها را
بیامیز با کبریت مبیض محلول برابر و عقد کن با آتش یکدرم از وی بر صد درم سیماب افکنی نقره باشد نیکو   بگیر برادهٔ
قلعی یا سرب و آب ده بنوع نان محلول کرده بنطرون با آتش نرم هفت بار تا بگدازد و سیال و روان شود بگیر ازین برادهٔ
یکی و بسای با آب تنکار و شیرزق و نوشادر ده بار و تشویه کن تا چون موم گردد و گدازنده شود   بگیر ازین دو برادهٔ
یکی و بسای به تنکار محلول کرده با آب تنکار و ازین آبها هر کدام که خواهی با همچندان کبریت مبیض و زرنیخ مصعد برابر همه سیماب مصعد
و با طلق محلول تشویه کن پنج شب و هر باری بوزن آن طلق بخوردش ده پس تشمیع کن سه بار با آب نوشادر پس بیامیز تا حل گردد
و عقد کن نقره گردد که یکدرم از آن بر سیصد درم رصاص یا سیماب افکنی نقره باشد خالص صافی   بگیر
مارقشیثا ذهبی و بسای نیک و آب مقطر بر وی ریز و بشوی و خشک کن و آب نطرون بخوردش ده دوازده بار پس تشویه کن
با آتش زبل دیگر بنطرون آب ده و به تنکار بسای تا چون مومی شود پس تشویه کن هفت بار تا بگدازد و چون موم روان گردد پس
بوزن آن قلعی بران نه و بگدازد و در زمین ریز پس بسای و ملغمه کن بچهار چندان سیماب زنده و کبریت مبیض محلول تا تمام بخورد
پس تشویه کن چند بار با آتش زبل تا عقد شود پس برادهٔ سیم باید که باشد پس دیگر بسای و عقد کن درمی از آن بر دویست از هر چه که
خواهی قمری نیکو آید   بگیر مغنیسیا مکلس و بسای با آب نوشادر و تشویه کن در ماء و در وی مطین تا دودش برود
پس چون سرد شود بیرون آر و بسای با آب نوشادر یکروز تا دودش نماند و سیاهی برود و تشمیع کن تا چون نمکی شود گدازنده
بگیر روص مکلس با آب ده آنرا بهمچندان نوشادر و کلس قشر بیضه و نمک مقطر و بر صلایه بسای و تشویه کن سه بار تا چون نمکی شود گدازنده
بگیر توتیا و بسای بزیت و نطرون سه بار و استنزال کن پس بشوی با آب نمک سه بار تا صافی شود پس خمیر کن
با آب نطرون و بورق زراوندی و بروز می سای و شب تشویه میکن سه روز تا چون موم شود گدازنده   بگیر ازین

اجساد شده از هر کدام که خواهی و بر وی افکن نمک قلی و نمک اندرانی و نمک بول کهنه انقطر و ده روز بگداز و هر روز میجنبان و بول
تازه میکن با کبریت و مقطر کن و تشویه کن و در شیشه کن و سه بار نوشادر آب بخوردش ده تا چون نمک گدازنده و روان شود
بگیر آب خوش و شنجار سپید در وی افکن و آهک آب نارسیده و نمک اکره من آب باشد ازین هر یکی ملثی رسم
شبانروز بگدار و صافی کن پس عشر آن زنگار و زرنیخ زرد در وی کن و سه روز بگدار و صافی کن پس در وی انداز چند ربع آن نوشادر
و سه روز دیگر بگدار و صافی کن و هر چه خواهی بدین آب حل میکن   بگیر نمک و شنجار و آهک و شیرزق برابر و آب
نوشادر محلول تر کن و سه روز بگدار پس با آب نمک بجوشان و صافی کن و بکار دار   بگیر نمک خوش و نمک اندرانی
و نمک تلخ و نمک سندی و نمک شنجار و نمک بول از هر یکی جزوی و چند همه نوشادر و حل کن برطوبت و مقطر کن آن مقطر آبی تیز
باشد که اگر سنگی در وی افکنی در ساعت بشکافد   بگیر شنجار سپید مکلس و همچندوی آهک در وی کن و چهار چندان
آب و بعد از سه روز صافی کن بوزن آن صافی شنجار و آهک و نوشادر محلول در وی کن و ده روز بگدار پس بردار که آبی بود سوزنده که
هر چه در وی اندازی در ساعت حل شود   بگیر آب خوش و آهک آب نارسیده و ربع آن در وی کن و بعد از سه روز صافی
کن پس مقطر کن بقنینه پس بیامیز با آن مقطر بوزن آن نوشادر و دیگر مقطر کن و در خرقه کن که بیرون و اندرون آن رنگ باشد و الا
سفال را بگدازد بلک آبگینه را هم   بگیر آب خوش و چند نیمهٔ وی نوشادر در وی کن و یک هفته بگدار و چند ربع نوشادر
شحم الحنظل سوده در صرهٔ بند سست و اندرین آب که بیشتر گفتیم در آویز هفته پس بیرون آر و در میان آن آب ریز و چند ثلث شحم
صبر سوده در صرهٔ بند سست و درین آب آویز یک هفته و هر روز چند نوبت تحریک ده و صافی کن و از رایحهٔ آن دماغ را نگاه دار
سم قاتلست   بگیر ازین آبها نیز که یاد کردیم از هر یکی جزوی و از آب نوشادر روز بجار محلول مقطر از هر یکی جزوی
و آب ترنج مقطر جزوی و جمله را جمع کن و طلق مورق در میان آن آب افکن سه شبانروز که حل شود امکان دارد که در ساعت
حل شود   بگیر سیماب مصعد و قلعی و نوشادر و زرنیخ و شیرزق از هر یکی و بر صلایه بسای و دفن کن در زبل یا در رماد
حار سه هفته پس مقطر کن و این نیز تیز آبی باشد   بگیر نوشادر و سیماب مصعد و کلس قشر بیضه را استارات و چهار
چند از آب صابون در هم کن و ده روز در آفتاب نه و صافی کن آن نیز تیز آبی باشد بغایت   بگیر سیماب محلول
و چند وی نوشادر بخوردش ده و هفت بار تشویه کن و حل کن اگر نیکو حل نشود آب نوشادر بخوردش ده و دیگر حل کن که آبی باشد
بغایت تیز   بگیر سیماب که ببوی سرب کشته باشی و ربع آن نوشادر و چند نوشادر کلس قشر بیضه و هفت روز بسای و حل کن
هر چه خواهی بدو حل توان کرد و نیکو آید   بگیر پشم شتر و موی بز و خود بر بغایت و با سرگین کبوتر بر آمیز و مرجل را
بر آب کن و تخته تخته بر سرش نه و چون آب کم می شود زیادت میکن تا سه بار پس فرو گیر و سرد کن و صافی کن پس قدری نمک و نوشادر
و زاج بر وی زن و باز بجوشان یکروز آبی باشد که هر چه خواهی آنرا حل کند چون در قاروره کنی و در میان آن نهی و این را حام ما ریه
خوانند   بگیر کرفس را و آب از وی بستان و ربع آن نوشادر بر وی انداز و بجوشان و صافی کن و آب سداب صافی

همچندان بر وي بزن و ثلث آن کبریت سپید بر وی افکن و بنه بوقت حاجت بکار میدار آنچه خواهی که حل شود و سه شبانروز
دران غرقه کن تا حل گردد   بگیر از محلولات آنچه خواهی که عقد کنی در قاروره کن و گرد اگرد آن خاک نرم بریز و پاک
بزن و محکم کن و آبی بران خاک زن پس زنبیلی و واز سرگین خشک بر سرش ریز باندازه کمی و بیشی دارد و آتش در وی زن تا
تمامت بسوزد و اگر عقد نشده باشد عمل آتش از سر گیر تا عقد شود   بگیر یکی از اجساد و یا احجار و یا یکی از ارواح سه کار بیامیز
و آب نوشادر بخورد دهش بیاد و می سای و در قدحی نه بگل حکمت یا گل بوته در گرفته و قدحی دیگر سوراخ کرده بر زبرش نه تا بخار از انجا
بیرون آید چون دود منقطع گشت هم برانجا بگذار تا سرد شود و بیرون آر و آب نوشادر محلول بخورد دهش ده و می سای تا خشک شود و تشمیع
کن و بگذار تا آسوده شود پس بکار دار اینست شرح تصعید   بگیر اجساد و یا احجار و بر صلایه بسای با آب نوشادر و نمک برابر با ربع
آن پس در اثالی آهنین یا سنگین یا از گل بوته خشک کرده کن و قدحی بر سرش نه که در وی سوراخ خرد باشد و بفتیله و چوب محکم کن بعد از ان
که اخذ نداوت کرده باشی و صلش بگل حکمت بگیر و بر آتشدانی نه که یک طرف بیش گشاده نباشد و آتش تیز از چوب خشک میکن و اگر از
انگشت کنی بهتر باشد   بگیر برادهٔ زر و اگر ورق باشد شاید و ملغمه کن بچهار چندان سیماب و همچندان کبریت زرد
و همچندوی زاج زرد با آب نوشادر بوزن ربع آب بر صلایه بسای بسیار پس تصعید کن چنانکه وصف آن کردیم تا مصعد شود پس
با زاج محلول که بهر یک من آب ده ستیر زاج بوده باشد صلایه کن پس در قاروره کن و تشویه کن در دیگ خاکستر چنانکه یاد کرده ام
خاکستر گرم پیرامن آن محکم کرده تا چون زنجفری شود سرخ یکدرم از ان سی درم نقره را رنگ کند و اگر باز تشمیع کنی و حل و عقد کنی
درمی صد درم رنگ کند از هر جسد که خواهی و اگر خردهٔ شعر هم چندوی در وی کنی مثقالی بر مقصد مثقال انکنی هر جسد که خواهی
رنگ کرداند   بگیر برادهٔ سیم یا ورق و ملغمه کن بچهار چندان سیماب و سپیدهٔ بیضه معجون کن و در قارورهٔ مطین کن
و سرش بگل حکمت بگیر و در دیگی نه میان خاکستر گرم و نرم و پیرامنش محکم کن و تشویه کن چون سرد شود بیرون آر و بر صلایه
بسای با آب نوشادر و زرنیخ سپید بوزن سیماب پس تصعید کن با آتش قوی پس با آب نوشادر تشمیع کن و حل و عقد کن
یکدرم از وی بر صد درم مس افکنی نقرهٔ نیکو آید   اگر از برای سرخی باشد چنان باید که تدبیر زر کنند و اگر سپید خواهی
کرد چنان باید که تدبیر سیم که یاد کردیم   بگیر برادهٔ آهن و بشوی با آب و نمک هفت بار و از سیاهی پاک کن پس
با آب تنها بشوی تا شوری از وی برود و آنگاه بسای با همچندان سیماب مصعد سودن نیک تا ملغمه گردد و در اثال کن چنانک
یاد کردیم و آتش قوی میکن تا مصعد شود پس تشمیع کن و حل و عقد کن یکدرم از وی بر یکمن سیماب افکنی یا بر قلعی نقره کرداند
سپید پاک نیکو تصعید قلعی و سرب همچو تصعید نقره است چنانک گفته شده است بلک عمل قلعی بالع تر از عمل نقره است
بگیر آبگینهٔ سپید صافی پاکیزه و بنوشادر محلول سحق کن با آب چند وزن آن و در قارورهٔ کن مطین کن و در آتش
لین میکن سه بار و هر بار آب نوشادر می ده تا خشک شود پس بیامیز بچندوی سیماب و کبریت و زرنیخ هر سه برابر محلول مقطر
و دفن کن چهل روز آبی صافی شود درمی از وی بر جسدی که افکنی سه صد درم را نقره کرداند   بگیر سرکهٔ مقطر و ربع آن

زاج مصفی در وی کن و هفتهٔ بگذار و صافی کن و ربع آن نوشادر در وی کن و هفتهٔ دیگر بگذار و صافی کن پس بخورد هر جسدی که میخواهی
میده و تشویه میکن تا سرخ گردد بغایت   بگیر خل خمر مقطر و ربع آن زاج و بجوشان بسیار و در خمرهٔ کن صاف آن
و زنجار بنوشادر گرفته از مس ربع آن در وی کن و هفتهٔ بگذار و صافی کن و بکار میدار   قلقند و قلقطار و قلقدیس
و سوری و زعفران آهن و همچند همه نوشادر مصعد و زاج مقطر و با سرکهٔ کهنه بسای سه روز حل شود و تشویه کن تا سرخ شود پس
صاف کن و بکار دار   بگیر زاج زرد که اندرو چشمهای زر باشد و همچندوی قلقدیس و سوری و زعفران آهن و همچند همه
نوشادر مصعد و با سرکهٔ خمری کهنهٔ تیز بسای سه روز تا حل شود و تشویه کن تا سرخ گردد پس حل کن و بکار دار   بگیر زاج زرد که
اندرو چشمهای زر باشد و همچندوی قلقدیس برطوبت حل کن و صافی کن پس چند ربع وی مارقشیثا و ذهبی در وی کن و با آتش
نرم مقطر کن چند ربع وی زعفران حدید در وی کن و هفتهٔ بگذار پس ربع همه روغن صفرة البیض پس بحل باز بر و چند روز
بگذار پس بکار دار   بگیر یکمن کوکرد زرد و نیمن صفرهٔ بیضه و بر صلایه بسای نیک و آبش و روغنش بتقطیر بگیر و بیامیز
با همچندان زاج و زنجار مقطر و تشمیع کن سه روز و بکار دار   بگیر زاج محلول و مرداسنگ و زرنیخ سرخ و مارقشیثای
ذهبی و قلعهد و می سای تا خشک شود و مصعد کن با آب نوشادر مصعد کرده بزاج پنج بار با آب قلقدیس و حل کن برطوبت که آبی
باشد سرخ صابغ   بگیر صفرهٔ بیضه و مقطر کن و آبش و روغنش جدا جدا بگیر و جمع کن آنرا بزاجات محلول برطوبت
و هفتهٔ دفن کن تا آبی شود زرد که ثفلش هیچ نباشد   بگیر عسل و زاج و کبریت از هر یکی نیمن و در خل خمر مقطر ریز
چنانک دو انگشت بر سر ان افتد و در دیگی سنگین کن و بجوشان نیک و صافی کن پس نیمن آب زردهٔ تخم مرغ و روغن آن بر وی
ریز و در آفتاب نه بیست و یک روز پس بگیر زعفران حدید جزوی و کبریت و قلعهد و مارقشیثا همچنین و جمع کن با آب نوشادر که
ده بار محلول کرده باشی و مقطر بکن و دفن کن سه هفته تا حل شود آبی سرخ گردد چنانک اگر سیم گداخته بدو فرو بری زر خلاصی
برآید   بگیر قلعهد و حل کن برطوبت و با عسل بیامیز مقدار وزن آن و مقطر کن و با همچندان زعفران حدید و کبریت
زرد می سای تا خشک شود و قارورهٔ مطین کن و تشویه کن پس با نوشادر و روسختج آن هر دو بوزن ربع آن بسای و تشویه کن
سه بار و هر بار نوشادر نو میکن پس در خل خمر مقطر انداز و یک روز بگذار و تشمیع کن تا چون خون گردد و این آبها سرخ نیکوست
چون سیماب سرخ و کبریت سپید در وی کن و با آب صفرهٔ بیضه و روغن آن آنرا آب دهی اکسیری باشد لانظیر اگر در
تدبیر خطا واقع نشود   بگیر اشنان تر سبز چندانک خواهی و آبش بکش و صافی کن و مقطر کن پس مصعد کن و ثفلش که
از وی ماند مکلس کن پس بگیر آنرا و با همچندان سیماب مصعد دران مقطر که از وی گرفته بود و معجون کن و در قارورهٔ مطین و سرش
بگل بوته محکم کن و عقد کن با آتش نرم جوهری بیرون آید چون بلور صافی و شفاف اکسیری باشد که درمی از وی بر صد درم مس افکنی
از هر جسد که خواهی نقره گردد سپید نیکو   بگیر از آب مقطر مذکور و از کلس وی جزوی و با همچندان سیماب مصعد بسای
و در قارورهٔ مطین تشویه کن اکسیری ظریف بیرون آید بغایت سپید و تابان درمی بر صد و پنجاه درم افکن از هر جسد که خواهی نقره

بیرون آید سفید خالص واگر دیگر باره اشنان مقطر و همچندان سیماب محلول پنج بار دربی سیصد درم افکنی از مرجسد که
خواهی نقرهٔ پاکیزه آید واگر باز بسایی بآب اشنان مقطر مصعد ده بار و تشمیع کنی و حل و عقد کنی دربی بانصد افکنی بخلاص نقره
باز آید بگیر شخار چندانک خواهی و بآتش تافته میکن و در نمک آب میزن تا مکلس سپید شود پس پنج بار چندوی آب
بر وی ریز و بگذار یکشبانروز پس بجوشان نیک و صافی کن پس بگیر ازانچه تشمیع کرده بودی از اشنان که پیش ازین یاد کردیم
اگر باقی مانده باشد والا دیگر همچنان تشمیع کند که گفتیم و با آن بساید بسیار سه روز بشب تشویه میکند در قارورهٔ مطین تا چون نقره
شود سپید که یکدرم از وی سیصد درم از اجساد سپید کند واگر کلس وی را بآب مقطر وی سه بار آب ابی تا چون خمیری شود و تشویه
کن تا چون سیمابی گردد سپید پس جمع کنی و با آن تشمیع کرده یکروز تمام بسایی و چهل روز دفن کنی در زبل تا حل شود چنانک
ثفلش نماند و عقد کنی یکدرم ازان سیصد درم را نقره کند از مرجسد که باشد چنانک بخلاص باز آید واگر درمی ازوی بر پنج
من کوهر آبگینه افکنی سپید شود واگر در دیگ مطین کنی و در تنور نهی یکشبانروز چون بلور صافی و شفاف بیرون آید واز نباتات
این از همه بزرگترست اکنون ابتدا بعمل سرخی کنیم بگیر ازان آبها سرخ که پیش ازین یاد کردیم
هشت جزو واز سیماب سرخ که گفتیم یک جزو واز کبریت سپید یک جزو و بسای بر صلایه و آن آب سرخ بروی می ریز تا خشک
شود پس یکساعت دیگر بسای بعد از خشک شدن تا نرم شود و در قارورهٔ یا در دیگی مطین تشویه کن و همین تدبیر میکن تا تمامت
آن آب سرخ بخورد یکدرم ازوی بر صد درم نقره افکنی و با مرده درم سه درم زر بیامیزی ابریزی بود سرخ بغایت سره
بگیر از کلس اشنان جزوی واز کبریت سپید قایم ربع جزوی وازان آب سرخ ده جزو و آب ده بوی و تشویه کن درمی ازان بر
دویست درم افکن هر جسد که خواهی زری باشد خلاص بگیر یک رطل بلور و ده درم براده زر یا ورق
و پنج درم کلس صفرهٔ بیضه و یکدرم ازین اکسیر که یاد کردیم که دویست درم را زر میکرداند و بآب نوشادر بر صلایه بسای نوشادر
محلول و در قارورهٔ کن که در دیگ آهن یا سپیدهٔ تخم مرغ تطیین و تجفیف کرده باشی پس تشویه کن و بگذار سرد شود بر جای خود
پس بیرون آر جوهری بینی سرخ براق صافی نیکوتر از معدنی هیچ چیز بروی کار نکند از آهن و فولاد اینست تدبیر جوهر سیعلی
بگیر از موی انسان که از بیست و چهار گذشته باشد و بشوی بآب صابون و کل اشنان و خشک کن
و بمقراض خرد کن بغایت و در قرع کن چنانک تا نیمهٔ قرع باشد و انبیق بر سر قرع نه و وصلش محکم بگیر و شیشه یا قدحی در زیر لولهٔ
انبیق نه تا آب ازوی دران چکد پس چون آب بازایستد آتش باز گیر و بر جای بگذار تا سرد شود و ثفلش از قرع بیرون کن و بسای
نیک و در دیگ اثال کن و مصعد کن و سپیدی ازوی بگیر واگر سپید نشده باشد نشاید و دیگر بار تصعید کن پس بر صلایه افکن
و آب شور بوی ده و می سای تا خشک شود چون وزن وی سپید پس تشویه کن تا مصفا گردد و چون بلور یکدرم ازوی بر بانصد افکنی
مرجسد که خواهی نقرهٔ بود پس جوهری وآنچه در اثال مانده باشد تکلیس کن و بآب شور بسای تا در سودن خشک
شود و در تنور نه یکشب چون سرد شود بیرون کن و همچنین تدبیر میکن مادام تا کلس شود مها پس بگیر ازین کلس جزوی واز براده زر

ورق جزوی واز مینا سرخ مصری جزوی برابر همه و جمله را بسای و این اکسیر بروی افکن جزوی و قلقند جزوی و برگ گهنه
مقطر کن چنانک دروی ده یک نطرون احمر باشد و در دیگی مطین کن و در تنور نه چون سرد شود بیرون آر که رسیده باشد
درمی بر هزار زیادت تحمیر کند پس دیگر بار بسای این اکسیر را و نوشادر محلول که دروی ده یک کلس قشر بیضه باشد بخوردش ده
و سه هفته دفن کن تا حل شود پس عقد کن بعیبا بحرارت رماد درمی ازوی دو چندان رنگ کند از مرجسدی که خواهی پس بگیر آب
صفرهٔ البیض بتقطیر واین اکسیر را بآن می سای و بخوردش میده تا همچندوی آب بخورد و بسودن در صلایه و سودن باز مگیر تا خشک
شود و تشویه کن پس آب قلقند محلول مثل آن بخوردش ده و تشویه کن اکسیری گردد سرخ یاقوتی در غایت طراوت درمی ازان دو
چندان ابریز گرداند از سونش زر و صافی جزوی واز عقیق صافی ده جزو و بلور صافی ده جزو و نطرون سرخ
جزوی واز اکسیر مذکور سه جزو و بسای بآب شور مقطر تا خشک و در ظرفی سفالین مزجج مطین کن و اندر تنور نه و چون سرد شود
بیرون آر یاقوتی سرخ بی نظیر زیبا اضعاف آن نقره را ابریزی گرداند بگیر موی پاکیزه چنانک یاد کردیم پیش
ازین پس بگیر بتقطیر و روغنش بگیر جداگانه پس آنرا با همچندان آب صافی بیامیز و بگذار تا صافی شود و روغنش عقد کن در عیبا
بر مستوقد با آتش سراج یا در زبل یا در آفتاب تابستانی یا خاکستر گرم چون سرد شود بیرون آر و آن آب صافی کرده بر وی ریز چنانک
بر وی برآید پس در عیبا بر چنانک شرح آن پیش ازین ذکر کردیم و بر خاکستر گرم نه یکشبانروز چون سرد شود بیرون آر
و صافی کن سرخی بینی ارغوانی شفاف تابان که چشم خیره گردد پس کلس زرگر سیماب زاج محلول بود بخوردش میده تا ده بار
چند وزن هر بار که آب دهی می سای و در قاروره با آتش زبل تشویه میکن درمی سیصد درم از مرجسد که خواهی زر گرداند
بگیر برادهٔ زر و برادهٔ مس و کلس صفرة البیضه و ریزهٔ عقیق یمنی از هر یکی یک جزو و چند همه مینا سرخ بصری یا مصری و چند جزو
قلقند صافی و عشر همه نطرون سرخ و عشر همه کلس شو این همه بسای سودنی نیک و بر هر صد مثقال ازین اکسیر که پیش ازین گفتیم
درمی برافکن و یکروز بسای و در دیگ مطین کن و در تنور نه چون سرد شود بیرون کن یاقوتی سرخ باشد یکمثقال ازان با نصد مثقال
ابریز گرداند بگیر سرخی شور محلول ده جزو و کلس شور پنج جزو و کبریت سپید قایم پنج جزو و بسای بر صلایهٔ
از سنگ مرمر یا از آبگینهٔ سپید و حمرهٔ شور محلول کرده همچندوی بخوردش ده و می سای تا خشک شود پس در قارورهٔ مطین کن
و سرش محکم کن و تشویه کن با آتش نرم و همین تدبیر میکن تا تمامت سرخی شور بخورد جوهری گردد یاقوتی پس تشمیع کن با همچندان
نوشادر محلول و در آب شور غمس کن پس دفن کن چهل روز یا دو ماه تا حل شود آبی سرخ چون خون باشد پس عقد کن بعیبا بر مستوقدی
با آتش سراج اکسیری باشد بغایت زیبا از ارغوان سرختر واز بلور صافی تر رنگ کند درمی ازان هزار درم بل زیادت ابریزی
خلاصی واگر این اکسیر را باز بسایی بنوشادر و شور و دیگر نوشادر تا که در آب بوارق گفته شدست بوزن آن
و در وی غمس کن با همچندان حمرهٔ شور مقطر ده بار چندوی بآب شور پس سه هفته دفن کنی تا حل شود و آبی باشد صافی چنانک در
تاریکی روشن و تابان نماید و عقد کنی بعیبا با آتش نرم اکسیری گردد سرخ از آفتاب روشنتر دیناری ازین بر دو هزار

اندازی هرجسد که خواهی زری باشد بغایت سرخ خوب چنانک بخلاص البه باز آید   بگیر بلور صافی چهار من
و براده زر یا ورق زر ده دینار و ریزه عقیق سی مثقال و شنگار سی مثقال و الماس یکمثقال و اگر براده زر سی دینار
باشد بهتر باشد و شاید و خوب آید در هاونی یک هفته بساید جدا جدا پس ازین اکسیر که گفته شد ده درم بروی اندازد و همه
جمع کند و سه روز دیگر بساید و در دیگی مطین کن و سرش محکم کن و سه روز در تون نه چون سرد شود بیرون آر یاقوت سرخ
بینی سیم و زر را چنان بخود کشد که مقناطیس آهن را و کهربا کاه و یا قوتی باشد که دیناری ازان هزار دینار را رنگ کند
بگیر شعر پاکیزه چنانک یاد کردیم و تدبیر بکن آتش جدا و روغن جدا و کلس جدا و آبش را باز تقطیر کن تا صافی
تر شود و در قاروره کن تا نتوان دیدن که صافی ست یا نه پس حمره وی یعنی روغنش عقد کن در عمیا با آتش نرم و نگاه دار تا بجوشد
پس وزن کن و آن آب که داری بروی ریز چنانک نم فرو خورد تمامت پس در قرع کن و انبیق بر سرش نه و بر مستوقدی نیکو نه و آتش
سراج از نفط میکن تا خشک شود و با آتش نرم تشویه کن بعد از سه کرت در قاروره مطین کن و یکشب با آتش نرم اکسیری گردد
بغایت سرخ که یکمثقال ازان بیست هزار دینار را برنگ گرداند از هرجسد که خواهی   چنین گوید مولف این
کتاب که همیشه قدری اکسیر با من می بود و در بغداد حکیم همدانی بضیافت برد از هر نوع سخن درین باب میگذشت و من
نفی آن میکردم حکیم غلام را فرمود تا یکمن مشتری بگداخت و قدری اکسیر بیاض بروی انداخت قمری نیکو بیرون آمد و بدان تغافر
کردم من نیز گفتم که همین جنس را بگداختند و قدری اکسیر حمره طرح کردم شمسی اعلی بیرون آمد چنانک بسیار تعجب
نمودند و تحسین کردند و آن اکسیر ازین بود که یاد کردیم پس بگیر ازین اکسیر مذکور و یکشبانروز دیگر تشویه کن تا آبی گردد سرخ
آبش را نو میکن و باز تدبیر میکن تا سرخی را جمله از وی بگیری و وزن کن تا معلوم گردد که چه قدر آب در وی صرف کرده شد و بنگر
چه قدر کم گشت پس بوزن آنچه مانده باشد ازان روغن سیاه که با آب قلی در باب بیاض عمل سفید کردن آن ذکر کردیم با آن
بیامیز و اندر عمیا نه و وصلش محکم کن و عمیا در گل گرفته در خاکستر گرم نه یکشبانروز پس آبش بگیر و دیگر آب شور در وی کن و همین
تدبیر میکن تا آب سپید شود پس آنرا بیک سو نه و ثفلش را بسای با آب شور تا خشک گردد و در کوزه مطین کن و سرش محکم کن
و در تاقچه نه یکشبانروز و تشویه کن تا چون هباگردد آنرا بیک سو نه پس بگیر ازان تشمیع کرده پنج جزو و از کلس پنج جزو
و بسای تا همه یکی شود پس ابتدا کن با آب مقطر و بدو بسای و در قدح مطین کن چند بار و بگذار تا بخار از وی برود پس دفن کن
تا حل شود چنانک ثفلش نماند و گلگون شکل باشد پس بیامیز با همچندان آب محلول که در وی سرخی باشد و چهل روز دفن کن
تا صافی شود پس عقد کن اکسیری باشد سرخ که یکدرم از وی بر هزار افگنی از هرجسد که خواهی زری باشد که بخلاص باز آید
و اگر باز این اکسیر را حل کنی با آب شور محلول مقطر و عقد کنی با آتش سراج بهفت روز عقد شود پس بسای و آب صفره
بیضه مقطر چند ربع آن بخوردش دهی و بسای و چندان عمل کند   بگیر نخاله عقیق یمنی و مینا سبز و مینج از هر یک
یک رطل و نخاله زمرد یک اوقیه جدا جدا نیک بساید و با دو مثقال ازین اکسیر بیامیزد و جمع کند و مشمع گرداند و سرخی شعر محلول

و در تون نهد بعد از آنک چندان سوده که خشک شده باشد در دیگ مطین چون سرد شود بردار که آن اکسیری باشد
اعلی   بگیر شعر سرخ پاکیزه پنج رطل و شعر سیاه نیکو بیست و پنج رطل و ازان شعر مقطر کرده که پیش ازین
گفته شد ست هفت رطل برو ریز و دفن کن تا حل شود و آبی باشد سیاه نه از قطران پس مقطر و آب سپید و زرد و سرخ
جدا جدا بگیر چون قطرات باز ایستد آتش باز گیر و انبیق از سر قرع برگیر و انبیقی فراخ سوراخ بر سر قرع نه و آتش میکن تیز تا آب
بیاید سیاه چون قطران از وی بچکد چون قطرات باز ایستد بدانکه اندر وی هیچ نمانده است پس قابله دور کن و آتش
میکن تا بخار خشک برخیزد و ببیند و در قابله و انبیق بشکل نوشادر سپید باشد پس آب سپید را باز تقطیر کن تا صافی شود
چون بلور و ثفلش در کوزه مطین کن و در تون نه تا هرچه در وی سیاه است بسوزد چون سرد شود بیرون کن و بسای و بر هر رطل
از وی ده درم سنگ ازان سپیدی که چون نوشادر ست برافگن و پنج درم ازان آب سپید بسای نیک و بتون باز بر چون
سرد شود بیرون کن و همین تدبیر میکن تا چون نقره سپید شود و بسای به نیم چندان آب سپید خمیر کن و حل کن آبی بینی بغایت
سپید و این را زیبق شعر میخوانند در قاروره مطین کن و سرش محکم بگل بوته و در کوی نه و حوالی محکم کن و سرگین خشک بر سرش
ریز و آتش در زن عقد شود چیزی همچون بلور صافی زیبا رنگ کند درمی ازان پنجاه هزار اگر بگویم امکان دارد اما پنج هزار
بالا کلام از هرجسد که خواهی و اگر آنرا بسایی و ترکنی بهمچندان آب سپید و در قاروره مطین کن چون خشک شده باشد و با آتش
نرم تشویه کنی تا عقدی شود سپید بغایت نیکو یکدرم از وی بر ده هزار مثقال از هرجسدی که خواهی رنگ ثابت کند و اگر
آب سپید بگیری چهار جزو و آب سرخ دو جزو و آب زرد یک جزو و با هم بیامیزی و بهم برزنی نیک و این اکسیر سپید را
بروی آب دهی چنانک جمع شود و مشمع کنی یعنی می سایی تا موم شود و خشک کرده پس تشویه کنی سه بار تا عقد شود و نقره بود
بغایت خوب پس بسای و بر هر رطل ازین اوقیه آب سرخ تسقیه کن و باید که اندر و اندک نم باشد هنوز تا حل شود و اگر نشود هر رطلی را
شش اوقیه نوشادر محلول برنه و دفن کن چهل روز در زبل تا حل شود و صافی و مروق گردد پس عقد کن یکدرم ازان بر بیست
هزار درم افگن زری گردد خالص پاکیزه ثابت   بگیر مینا زرد و مینا سبز و مینا سرخ از هر یکی یک رطل و نیم
و بلور صافی یک رطل و براده مس و براده سیم و براده زر از هر یکی اوقیه و جمله را جدا جدا بسای بسیار و هر صد مثقال را ازین
یک مثقال نوشادر در شعر برافگن و ده مثقال ازین اکسیر که گفتیم بران جلا افگن و آب صفره بیضه تر کن و می سای تا خشک شود پس در دیگ
مطین کن و در تون نه و چون سرد شود بیرون کن نقره باشد که مثقالی ازان ده هزار دینار زر سرخ کند   بگیر
بیضه مرغ درست و در جامی کن از آبگینه و سرکه و سپیده بیضه بروی ریز و بگذار تا حل شود و مقطر کن و آب سپید از وی بگیر و چون
لونش متغیر شود قابله بدل کن تا آب زرد بچکد چون چکیدن باز ایستد آتش باز گیر و انبیق بردار و انبیق سوراخ فراخ بر نه و آتش
میکن آنچه بچکد چون چکیدن باز ایستد آتش باز گیر و انبیق بردار و انبیق سوراخ فراخ بر نه و آتش میکن تا هرچه در وی باشد تمام
مقطر شود که از مقدم چیزی چون نوشادر و در ثانی چون قطران باشد آتش تیز باید تا هیچ در قرع باقی نماند پس ثفلش بگیر و بسای

وبعجون کن بدو چندان آب سپید و در کوزهٔ مطین کن و در تنور نه و سفال پاره بران کوزه نه چون سرد شود بیرون کن پس بگیر آب سپید
و سیماب مصعد بدو خمیر کن و در قاروره مطین کن و تشمیع کن با آتش نرم سه بار و هر بار ازین آب چندان بخوردش ده که اجزای آنرا
جمع کند و عقدش کن اکسیری باشد که درمی ازان پنجاه درم را نقره کند از هر جسد که خواهی   و اگر ازین آب دو جزو و کلس
قشر بیضه یک جزو و آب سپید بیضه یک جزو و کلس سپیدهٔ بیضه دو جزو و جمله را دفن کنی در زبل یا در ماء کرم تا حل شود تا چهل روز
صافی شود چون بلور و عقد کنی در عمیا عقدش بسه روز باشد جوهری برآید سپید یکدرم ازوی با نهصد درم را نقره کند از هر جسد که
خواهی و اگر این نقره را آب شور بدهی پنج بار و بسایی و تشویه کنی و عقد کنی نقرهٔ یابی بی نظیر درمی ازوی ده هزار مثقال را
نقره گرداند از هر جسد که خواهی   بیضهٔ مکلس یک جزو و آب سپیده یک جزو بهم بسایی و باقی آب بر وی ریزی و دفن کنی
تا حل شود پس بگیری ازوی جزوی و از آب زرد جزوی و آب سرخ جزوی و جمع کنی و دفن کنی چهل روز تا صافی شود پس عقد کنی در عمیا
درمی ازوی بر هر جسد که خواهی ده هزار مثقال را زر گرداند و اگر آب سپید بخوردش دهی تا چون خمیری شود و دیگر باره دفن کنی
بیست و یک روز تا حل شود آبی باشد سرخ و صافی چون خون و دیگر آب سرخ شور همچندوی در ان کنی و عقد کنی درمی ازوی بر ده
هزار مثقال انگینه هر جسد خواهی زر گردد   بگیر بیضهٔ مرغ و در خمره کن و سرش محکم کن بصاروج و چهل روز دفن کن
تا حل شود پس مقطر کن و آتش کن و بگداز و روغنش بگیر و بنه و ثفلش را بدان روغن که گرفته همچندوی تا چون خمیری شود بسای دیگر بار
تا خشک شود و در قارورهٔ مطین کن و تشویه کن با آتش نرم و عقد کن اکسیری باشد سرخ درمی ازوی صد مثقال سیم را رنگ کند
ازین کلس و با همچندان آب سپید بسای تا خشک شود و حل کنی در روغن در وی کنی و حل باز بری تا آبی شود صافی سرخ و عقد
کنی در عمیا تا بغایت سرخ شود پس بسای و آب زردهٔ بیضهٔ مرغ بخوردش ده پنج بار و سحق کن و تشویه کن پس دیگر بار آب ده از
روغن صفرهٔ بیضه پنج بار پس بسای و تشویه کن تا عقد شود پس دیگر بار بسای و آن آب که از بیضه گرفته بخوردش دهی تا چون خمیری شود
چهل روز دفن کن تا حل گردد آبی باشد بغایت سرخ پس همچنان کلس صفرهٔ بیضه در وی کن و دفن کن تا حل شود و عقد کن در عمیا با آتش
سراج تا عقد شود در یک هفته یا توت سرخ بیرون آید درمی ازوی صد رطل از هر جسد که خواهی ابریز گرداند
بگیر صد مثقال آبگینهٔ شامی و صد مثقال ریزهٔ بلور و ده مثقال کلس صفره بیضه و سی مثقال نطرون و بسای و به بیز حریر و ده مثقال
ازین اکسیر که گفتیم بر وی افکنی و بسای تا خشک شود و در دیگ مطین کن و در تنور نه چون سرد شود بیرون آر یاقوتی یابی سرخ
بگیر خونی که از حجامت یا فصد حاصل شده باشد و در قرع کن و انبیق بر وی نه و قابله بنه و آبش جدا و روغنش جدا
بگیر و ثفلش مکلس کن بنمک آب و در تنور نه سه روز و آبش را تقطیر کن تا صافی بیاید پس با همچندان کلس بیضهٔ مرغ در زبل دفن کن
تا حل شود بدو ماه پس همچندوی سیماب مصعد سپید بر وی افکن و حل باز بر سه هفته تا ثفلش نماند پس عقد کن نقرهٔ باشد صافی تر
از بلور درمی با نهصد درم را سپید کند از اجساد   و اگر بگیری از آب وی جزوی و از کلس وی جزوی و در هاونی
از آبگینه بسایی در هاون و در زبل دفن کنی سه هفته و حل کنی و عقد کنی اکسیری شود که یک مثقال ازوی هزار دینار را زر کند تمام شد

معدنی و حیوانی و نباتی و تدبیر زهره و قلعی و قرن و دماغ هم بدین قیاس است و بعد ازین نوادر را یاد کنیم اگر تقصیری
رفته باشد دران عذر خواسته آید   بگیر سرب و در مغرفهٔ آهنین کن و ربع آن زاج زرد و در وی کن و بر آتش نه
و می جنبان تا بسوزد چون خاکستری شود پس آب زاج بر وی ریز و می جنبان بغایت سرخ شود و در عمل اکسیر بکار آید
بگیر یکمن زیت و ده سیر گل سپید و در آب کن و زیت را می جوشان و می جنبان و آب گل بخوردش میده
تا همچند زیت آن آب گلین بخورد پس در قرع کن و آهک سوده ده سیر بر وی ریز تا چون خمیری گردد پس مقطر کن و آزمایش میکن
اگر آتش در وی می بگیرد و نیامیزد و نسوزد تمام شده است و الا بهمین تدبیر مشغول می شود دو باره و سه باره تا تمام شود که این در
اکسیر بکار آید   بگیر نفط سپید یا سیاه و بر شد با همچندان گل سپید و ربع آن نوشادر و تقطیر کند سه بار چنان کرد که
آتش البته در وی نگیرد و اکسیر را بکار شود   بگیر بورهٔ سپید و بورهٔ نان از هر یکی یک رطل و نمک پنج سیر
و بهم بسیار بسایی تا چون کفی شود پس در آب کن و بجنبان و بنه تا صافی شود پس صاف آن بگیر و با آتش نرم عقد کن
بگیر شنجار سپید و همچندان آهک آب نرسیده و با همچندان آب بجوشان تا به نیمه باز آید و صافی کن و در کوزهٔ سفالین
تنک کن اگر نو باشد بهتر و آنچه ازوی بچکد باز بکوزه بر و آنچه در کوزه بماند جمع کن و از غبار نگاه دار و با آتش نرم عقد کن پس
بگیر ازین نمک یک رطل و آب دوازده رطل بر وی ریز و یک شبانروز بگذار پس بجوشان تا به نیمه باز آید سه بار پس بردار و حل
کن بوی یا مرجه خواهی از طلق و جسمی غیر هما و اگر شنجار سپید در دیگ مطین کنی و دو چندان آب بر وی ریزی سه روز در تنور نه
چون سرد شود بیرون آری سپید و سره و پاکیزه همین فعل کند   بگیر زاج زرد و همچندان زنگار و همچندان قلقند
بسای و در دیگ مسین کن و با پنج بار چندوی آب بجوشانند تا سه یکی برود پس صافی کن و در جایی سرپوشیده نه در آفتاب تا عقد شود
پس بسای و ورقی بگیر و پاره کرفس در سوراخ قمع نه پس قلقند سوده یک توی بریز و کرفس یکتوی و همچنین صف صف قلقند میکن
و صف صف کرفس تا قمع پر شود پس بیاویز و جایی در زیر آن نه آنچه بچکد آبی باشد سبز با آتش نرم یا با آفتاب عقد کن که چون
زبرجد سبز باشد صافی و براق و زیبا   بگیر بیاض البیض و قشر و ملح برابر هم و بهم بزن و بنه یکساعت پس مقطر کن
و بکار دار   بگیر زرنیخ زرد سوده بنمک آب تر کن و تشویه کن و خشک کن و بسای و همین تدبیر میکن تا سپید شود
و سیم را سیاه و تباه نکند پس حل کن و بگداز و قلعی سوخته بگیر و تشمیع کن و حل کن با آن محلول و صافی و مروق کن پس عقد کن
با آتش نرم یا آفتاب درمی ازوی درمی مس را سیم گرداند   بگیر زرنیخ زرد سوده یک رطل و با ربع آن عسل خمیر کن
و در قارورهٔ مطین با آتش سرگین تشویه کن و بسای و مقطر کن پس نمک آب بخوردش میده و تشویه میکن سه بار و هر بار ازان نمک
می شوی آنرا پس بسای با نمک آب و مصعد کن تا سیاهی ازوی برود پس خمیر کن با بیاض البیض مقطر و ملح قلی پس بسای تا خشک
شود و در قاروره کن و سرش محکم و در زبل دفن کنی هفت روز و هر روز آتش میکن تا فرو نشود جوهری شود سپید چون بلور پس بگیر
سیماب منعقد و با سرب مکلس بسای با همچند زاج و سه بار چندان نمک بریان کرده تشویه کن با آتش نرم و در آثال کن و انبیق بر وی نه

و وصلش محکم بگیر تا منقطر شود پس آن انبیق برگیر و بجای آن مکبه بر نه و سه بار مصعد کن و هر بار زیر و زبر میکن پس بهاین
با نمک تلخ بجند از و با استخوان مکلس بجندی پس باکلس سیم حل کن و تشمیع کن بوزن پنج مصعد و سیماب مبیض و جمع
کن و حل کن و بنه چهل روز تا صافی و مروق گردد پس عقد کن اکسیری باشد درمی از وی با نصد درم مس را خلاص کرداند
بگیر شعر را چندانک بیش از ین گفته شد است و مقطر کن و روغنش و آبش در قرع کن و انبیق فراخ سوراخ
بر سرش نه و قابله بلند تر کن و در زیر نه و آتش تیز در زیرش کن تا عقد شود در قابله آنچه بچکد از انبیق نوشادری باشد
نیک در اکسیر بکار آید بگیر شعر شسته و منقطر کن و دو قابله بنه که زیرین سوراخ داشته باشد تا آنچه آب
باشد از قابله بیرون آید و آنچه عقد شیدنی باشد در قابله بماند و بسته شود نوشادر باشد طرزدی بغایت خوب و اگر آب شعر
و روغنش و ثفلش جمع کنی و در قرع کنی و انبیق فراخ بر وی نهی و منقطر کنی نتن و سیاهی و دود از وی برود پس مکبه بر جای
انبیق نهی و آتش تیز تر کنی مصعد شود نوشادری باشد بغایت نیکو بگیر و صفره بیضه تازه و در قاروره
آهنین کن و بر آتش نه و جنبان تا بسوزد و سیاه شود و عرق کند و روغن سرخ بر روی آرد که سیاه نباشد و بکار می برد
بگیر صفره بیضه پاکیزه و در شیشه مطین کن و سرش به پشم بگیر و بر آتش دانی نه که آنرا سه پایه باشد و وصلش
بگیر و آتش میکن و در گلوی شیشه لوله باید که باشد و در زیر او قدحی نه تا روغنی از وی بیاید روشن و سرخ و صافی چون قطره
باز ایستد بردار و بنه تا بوقت حاجت بکار آید بگیر صفره بیضه تازه و مقطر کن و آب و روغنش بگیر و ثفلش مکلس
کن پس آبش تقطیر باز بر و صافی کن و روغنش عقد کن در خاکستر گرم و در صره کتان کن و در قرع بیاویز تا بخار آب قرع صافی و براق و سرخ شود
پس همه جمع کن و منقطر کن پس بسید کن بسرکه یا آب ترنج منقطر کن چنانک همه سیاهی برود و چون شمع گردد زرد گونه پس کلسش بگیر و آب بسیدش بخورد ده
بچندان و بسای در ماون آبگینه و دفن کن تا حل شود پس عقد کن در عمیا اکسیری باشد چون بلور یکدرم از وی هزار و پانصد درم را سیم کند از اجساد
و اگر سرخی خواهی بیش از آنکه عقد کنی بچندان کلس حمره شعر در وی کنی و دفن کن تا حل شود بسه هفته تا صافی و مروق پس عقد کنی اکسیری باشد
سرخ درمی از وی دو هزار درم را بریزی کرداند از اجساد و در قول حکما آنست که پنج هزار بلور سوده شسته با آب و نمک و بعد از آن
با آب نوشادر پس آب خوش و خشک کن و بسای با وی یک مثقال از ین اکسیر که گفته شد بیش از ین در ماون زجاج نیک سحق کن و در بوته نه و سرش هم بگل بوته
محکم کن و بگل حکمت مطین کن و در خاکستر گرم نه سه روز تا عقد شود یاقوتی باشد سرخ بهتر از یاقوت معدنی بگیر حمره اشنان و حمره شعر
و آب شعر بسید و کلس شعر اشنان و سیماب مصعد محلول کرده با آب سرخی اشنان در ماون نیک بسای و سه هفته دفن کن در زبل یا در رماد
گرم تا حل شود پس با کبریت مبیض و آب شعر مبیض بوزن آن از هر یکی ثلثی تشمیع و باز بحل بر تا صافی شود پس حمره کبریت و حمره شعر و حمره اشنان
از هر یکی ثلثی بوزن آن با وی بیامیز و تشمیع کن و دفن کن تا صافی و براق گردد پس عقد کن اکسیر برآید سرخ یاقوتی مثقالی از وی سه هزار
مثقال را ابریز خالص گرداند از اجساد بگیر شعر سوده پاکیزه و مقطر کن و آبها سفید و سرخ و روغن و ثفلش جدا جدا بنه پس ثفلش مکلس کن
پس بگیر دماغ یعنی مغز سر گوسفند و قحف و زهره آن و تمام تدبیر و عمل و صنعت که با شعر کردی بجای آور و آبها سفید و سرخ و روغن جدا کن و ثفلش مکلس کن

و جمع کن آبها را و روغن را برابر هم و کلسها را مقابل با آبها بسای در ماون آبگینه و روغنها بر وی ریز و دفن
کن تا صافی شود پس عقد کن در عمیا اکسیری بیرون آید بشکل یاقوت سرخ مثقالی از آن ده هزار از مس جسدی که باشد زر سرخ پاکیزه با عیار گرداند

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

سپاس بی قیاس مر آن مبدعی را که مشاطه تقدیر بدایع او انواع غرایب صنایع را از کتم عدم در جلوه گاه وجود برگرفت
والارض فرشناها فنعم الماهدون پیدا آورد حکیمی که صدهزاران از نار در بوستان نظرت از پس تتق عصمت او
ظاهر ست کریمی که چند هزار نوادر آسمانی از بر توزکرم او پدید آمد و لطف ارادت او میان طبایع مختلف موافقت
ترکیب کرد و ساز کاری امتزاج پدید آورد تا بدان واسطه انواع معادن و نبات و حیوان قدم از پرده عدم در فطرت
وجود نهادند و از جمله حیوانات ایشانرا برگزید و بتشریف ولقد کرمنا بنی آدم شرف مخصوص گردانید و بزیبا ترین
صورتی بنگاشت و این ندا در عالم ملکوت و فضای جبروت در داد و لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم فتبارک الله احسن الخالقین
و تحف تحیات زاکیات و نثار صلوات نامیات بر روضه منور معطر و مرقد مقدس مطهر خواجه کاینات و سرور
موجودات محمد رسول الله صلی الله علیه و علی آله و سلم و بر اولاد معظم مکرم و اصحاب محترم محتشم او باد و سلم تسلیما کثیرا
مترجم این مقالات و محرر این صناعت حسین بن علی المعروف بدرجی که از ابجار و اطراف هندستان باقصا و اکناف طبرستان
رسید داعی را در دواعی دولت رهنمون گرد و سودای جاه و مکان در دل افکند چون از حضیض هندوستان و وبال تربیعات
از جمیع برجات دهر افتاد و خواست تا باوج دولت ارتفاع یابد و از تربیع نحوست روزگار و مقابله جفا و عصر و هبوط
بی نوایی بسعادت که تاثیر تثلیث مشتری و تسدیس زهره دارد مخصوص و مشرف گردد بدین سبب بحضرت شمس
قران گردید بینی بود که اگر بلغاء اقالیم و فصحاء عالم در تقریر فضایل او خوض کنند و در ان دریای بی پایان بفصاحت
و شناختن اندیشند تفضیل او در قلم نتوان آورد صیت این حضرت بجانب سمع ما رسید و ذکر حضرت عالی لا زال عالیا
در اقطار عالم از آن سایر تر و آثار مواهب ملکی در آفاق و جهان از آن ظاهر ترست که مستغنی از بواسطه خبر مشتاق
و نیاز مندان درگاه میگرداند الاذن تعشق قبل العین احیانا آن شمسی که کیوان پاسبان بام سلطنت و برجیس قاضی صدر حشم
و بهرام جلاد درگاه و زهره طرب افزای مجلس و تیر دبیر دیوان دوم از مغازه او محترق بلک از فر دولت این
خورشید مملکت گردند بنعمت دولت آن پادشاه اسلام رهنما الملک المعظم العادل العالم الاعظم شمس الحق و الدین
محمد بن ابی بکر خلد الله ملکه و اعلا امره و شانه ایزد دشس یار و بخت یاور باد قدرش از حل و عقد برتر باد
از سر تیغ و دست او پیوست دست اعدای ملک بر رباد کار عالم از و قرار گرفت ملک عالم بر و مقرر باد
ایزد تعالی آفتاب این سایه یزدان را از وصمت زوال دور داراد و کمال اقبال او را که اساس اصل اسلام از انست

از سمت نقصان مبرا کرداناد و حکم او در قبض و بسط مهمات جهان نامنقرض کرداناد — عمرت دراز باد که چرخ عطیه بخش
از هر عطیه که دهد عمر خوشترست — اگرچه داعی درین شیوه اهلیتی که باید و صدر ملوک را شاید ندارد و درین فن نیک
بی حاصل و ازین جهت بغایت عاطل نه کار من و نه پیشه پدرم بود فاما چون از فر دولت قاهره شنیده ام که نهاده احشار
خواطر دم عیسوی و ید موسوی دارد بحکم ورود نص لا تمنع الحکمة عن اهلها و هو بحمد الله معدنها در زمرهٔ این سکه فرض عین و قرض
و دین لازم گشت فراهم آورده اقاویل حکماء سلف که بر تابعان خلف اداء حقوق آن واجبست و بر ختم این عبارت از
الفاظ عرب بپارسی اگرچه این معنی دالست بر سفاهت فاما بی تحفه و هدیه بحضرت ملوک نتوان رفت که عقل اجازت
نمی دهد بدان سبب این مجموعه تحریر افتاد و این مقالت بتقریر انجامید و این نسخت بتوقیع رسالهٔ شمس موشح گشت و بر هفت
باب مرتب گردید **باب اول** در صحت این علم **باب دوم** در معرفت ارواح و اجساد **باب سیوم**
در معرفت آلات **باب چهارم** در معرفت تدابیر **باب پنجم** در اعمال شمس **باب ششم** در اعمال قمر
باب هفتم در تدابیر استعمال **باب اول** در معرفت این علم و صحت او
بروایات و اخبار حضرت عزت جل جلاله و عم نواله که آدم صفی را صلوات الله علیه بتشریف و علم آدم الاسماء کلها مخصوص
و مشرف گردانید ایه بتقریر آورده اند و علم آدم الاسماء کلها خواجه حکیم ابو اسحق احمد بن ابی قاسم بن وهب الطوسی در تصانیف
خود می آورد ان الله تعالی عز و جل لما اهبط آدم علیه السلام من الجنة علمه علم کل شیء و کان مما علمه النجوم و الطب و اسماء الله
عز و جل الاعظم الذی یستجیب علمه الدعاء و علم الصنعه که چون باری جلت قدرته آدم صفی را از فردوس اعلی بخاکدان سفلی
بحکم فرمان قلنا اهبطوا منها بیرون فرمود و المراد بالصنعة علم الکیمیاء و در عوض نعیم مقیم اسماء اعظم و علم نجوم و علم طب و علم صنعت
کرامت کرد و استاد حکما ارسطاطالیس در کتاب مطرطیس که بجهت اسکندر رومی علیه مرتب کرده است در اثناء آن روایت
میکند از هرمس علیه ان هاروس علم آدهانوس اربعة علوم علم النجوم و علمها و اسرار الصناعة و علمها و اسرار الطب و علمها و اسرار
الحکمة و علمها بدرستی که هاروس بیاموخت مرادهانوس را چهار نوع علم و هاروس بلفظ سریانی هرمس و عزرائیل را خوانند
علم نخستین علم نجوم و دانستن آن کما سبق شرح و ذکر کردیم و علم آدم علیه و ولده ثم انتقل من قوم الی قوم کما انتقل سایر العلوم الی ایام
هرمس علیه این علم را بفرزندان خود بیاموخت نقلا بالنقل تا به پیغمبر علیه الصلوة و السلام و از صنعت ذکری که رفته است
مراد علم کیمیاست چنانکه مهتر عالم صلی الله علیه و سلم میفرماید الصنعة امان من الفقر بدرستی که صنعت امانست از فقر لان اصحاب الصناعة
اکثرهم الفقراء فدل علی ان المراد من الصنعة علم الکیمیاء لا غیر و روایت کنند از امام محق جعفر الصادق علیه که الصنعة من ثلثة الزیبق
و الرصاص و الاسرب و قد روی عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنهما که این صنعت از سه چیز موجود می شود سیماب و قلعی و اسرب
و این هم در لفظ و معنی از عبد الله بن عباس رضی الله عنه روایت میکنند که الزیبق فضة مفلوجة و الرصاص مجذومة و الاسرب مبروصة
فمن قدر ان یعالجها عادت الی حالها میگوید سیماب نقره ایست که فالج دارد و قلعی نقره ایست که جذام دارد و سرب نقره ایست که برص دارد

هرکرا قدرت معالجه آن باشد بحال خویش باز گردد یعنی نقره شود و حدثنا شیخنا استاذنا افضل العصر و فرید الدهر
شهریار بن پهنیار القاریی عن محمد بن الحریر الطبری قال حدثنا سعد بن قتاده حدثه عن ابی فلان الحربی عن زید عن سلمان عن ابی
اسماء البرخی عن ثوبان ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال رایت فی الرصاص فاریت مشارقها و مغاربها و اعطیت
الارز بین الاحمر و الابیض یعنی الذهب و الفضه و ذکر به بطول فی موضعه روی عن علی بن ابی طالب کرم الله وجهه انه سئل
عن الصنعه فقیل یا امیر المومنین ما یقول فیما خاض الناس فی علم الکیمیا لکان ام هو کاین ام انت طریق الحکام جری علیه عیان
قال فاطرق ملیا ثم رفع راسه و صوت ایکم سالتمونی عن اخت النبوة و عصمة المروة و الله لقد کان و انه لکاین و ما فی الارض من
شجرة و لا حجرة و لا مدرة الا و فیه اصل و فرع روایت میکنند از امیر المومنین علی کرم الله وجهه که از و سوال کردند از صحت
این علم صنعت بوجه تفحص و گفتند یا امیر المومنین چه فرمایی درانچه خوض کرده اند مردمان در علم کیمیا این علم بوده است
یا بعد ازین خواهد بود یا از راه حکمت تصانیف کرده اند یا معاینه شده است آن قوم را امیر المومنین علیه تفکری بکرد و بانگ
برزد و گفت کیست از شما که سوال میکردید از چیزی که دلخواه ترا از نبوتست و سرابه مروتست بدان مصوری که تصاویر
تدابیر خاطر در تحت تصاریف تقادیر او ست که پیوسته بوده است و بود و نیست و نیست در روی زمین از نباتی
و معدنی الا که دران چیز اصل و فرع این صنعت مرکب نیست قیل یا امیر المومنین اتعلمه فقال و الله انی لاعلم به من العالمین
لانهم یتکلمون بالعلم ظاهره دون باطنه و انا اعلم ظاهره و باطنه گفتند میدانی توانرا گفت بدان مبدعی که از ثمار بوستان دا
در فصل بهار چون جوز اثمر فلکی می آراید که من داناترم بدین علم از جهانیان زیرا که ایشان ظاهر این علم دانند و بر باطن این علم توقف
ننمایند و من باطن این علم دانم و ظاهر شناسم قیل یا امیر المومنین فاذکر لنا منه شیئا حتی یاخذ منک فقال و الله لولا ان النفس
لامارة بالسوء لفعلت بگفتند یا امیر المومنین ازان و دیگر برما تلقین کن تا از تو فایده گیریم گفت و الله اگر نه آن بودی که نفس اماره
فرماینده است بدکاری تقصیر نرفتی قیل یا امیر المومنین فان کان و الله قال انی لاعلم ان فی الزیبق الزجاج و الذهب
و الزاج و الحدید و المزعفر و الزنجار و النحاس و الاخضر الکنوز گفت و الله میدانم که در سیماب زجاج و عسجد و زاک و زعفران حدید
و زنگار و مس گنجهاست قیل یا امیر المومنین ما یفعل هذا قال سوماء جامد و هواء راکد و ارض سایله و نار حایله گفتند یا امیر المومنین
چه تدبیر سازند اینها را گفت آبیست بسته شونده یعنی عقد محلولات و بادیست تیره شونده یعنی حل الادویات و آتش ثابت
گدازنده یعنی من لون الی لون قالوا یا امیر المومنین ما نعقه فقال علیه السلام انه لو حل للماضین من اهل الحکمة ان یتکلموا الناس
علی غیر هذا لعلمه الصبیان فی الکتاب پس گفت اگر حلال بودی مرگذشتگان را از اهل حکمت که بگفتندی این علم بر مردمان
هر اینه بیاموختندی آنرا کودکان در دبیرستانها حکی عن قارون افتخارا علی قومه و تعظما علیهم ان هذا الملک مکتسب لما تعلمون
من مکاسبکم التی تامنون بها و انما هو صنعه منی علما من لدی حکایت میکنند از قارون که فخر کردی بر ابناء دهر خویش و تعظیم
و تجمل می نمود و اعلاء شان میداد این همه که شما را شاید نیست کسی از شما از انچه میدانید از کسبها خود و بدان می نازید بدرستی که

این صنعت ملکی بر حق منت و خدای تعالی در کتاب کریم میفرماید و من یوتی الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا انا اباه استغناء عن العالم ویخرجوا
عن صلبهم وکان مستغنیا عن جمیعهم کما این ما یحتاج من ابناء الدنیا وغیرهم مفتقرین بعضهم الی بعض ضرورة وکل مستغنی عنهم فقد اتاهم خیرا کثیرا

باب دوم در معرفت ارواح و اجساد و احجار بدان اسعدک الله که از مفت ابا علوی موثر و چهار امهات
سفلی قابل سه فرزند در وجود آمد معدن و نبات و حیوان و این هر سه نوع را در صنعت استعمال کنند بر حسب تدابیری که روی
نموده باشد اما علم نبات با ستعمال معقول می نماید زیرا که چون سبب دارد و معرفت آن هم استعمالست و ما شرح هر یک
بجای خود باز خواهیم گفت و اگر چه علما و فلاسفه حیوانی کرده اند و بیشتر حیوانات بکار برده اند زیرا که ایشان عمرها در از و خاطرها
دراک و فهمها تیز داشته اند بنسبت تاثیرات کواکب که از اجسام هر یک بکدام کوکب نسبت دارد و بر حسب
استعمال کرده اند اما بدین روزگار این میسر نمی شود زیرا که این صنعت کم از حلواگری و رنگرزی نیست فی المثل اگر رنگرزی
مقداری رنگ فراهم آورد و در رنگ زاک و مازو و غیره استنباط باید کرد و اگر چه از روی عقل یا از روی نقل اگر امتحان داند فاما
تا صبغ را مرتب معاینه نکرده باشد هیچ نوع او را رنگرزی ندهد و حکما سند اغلب نباتی گزیده اند و بیشتر نباتات را بکار برده اند
اما بنزدیک عقلا این تدبیر رکیک می نماید زیرا که هر نباتی را که با آتش برند بسوزد که از و اثر نماند و چون از وی اثر نماند صبغ از چه
موجود شود والله اعلم والحکم بدان وفقک الله که اجساد هفت است و ارواح هم هفت و احجاری که در صنعت بکار آید هم هفت است
و احجار مرکب یعنی معمول هفت است و این همه یاد کردیم از روی عقل و نقل که در صنعت استعمال شاید مر استعمال یا او رموز آنکه
استادان این صنعت مر ارواح و اجساد را بدان خوانده هم تقریر کرده شود و اگر لفظی بکنایه جایی آورده شود بدان وقوف یابد
و این نوع را حکما بجهت این استنباط کرده اند تا عوام و نامحرم بدین اطلاع نیابند زیرا که خلق عالم بر دو نوعند عاقلند و جاهل خاصند
و عوام مستحق اند و غیر مستحق پس اگر بدین نمط سخن راندندی همگنان بران اطلاع یافتندی و آنچه گفتند اجساد هفت است ذهب
و فضه و حدید و نحاس و رصاص و اسرب و زیبق و رموز آنها اسما اینست الشمس والاب والعبد والنیر
والعالم والشعاع والنور والصمغه الشریفه والابریز والکبریت القایم القمر والام والتجین والورق والهیس والبیضاء
والکبریت الابیض المریخ والشدید والموت والزعفران والاحمر والیمانی والهندی والاصطام والشابرقان الزهرة والهواء
والاخضر والاصفر والدم والواسط والدم الجامع والحمراء والارض الاحمر المشتری والقراء والین والابیض ووجوه الکواکب
والارض البیضاء الزحل والاسود والآنک والذایب وجید الکحل وملی الاجساد وبورق الذهب الارواح والعطارد والفرار
والطیار والعبد والآبق والبرق والروح الرطب وماء الحیوة و ارواح که گفتیم هفت است زیبق است و نوشادر و کبریت احمر و کبریت
اصفر و زرنیخ زرد و زرنیخ سرخ و زیبق را در اجساد بدان ذکر رفته است و در ارواح نیز زیرا که حکما وی را از اجساد و ارواح نیز شمرند
از اجساد بدان سبب که وجود و تکوین اجساد غیره از ویست و از ارواح بدان سبب که او طایرست و بر آتش قرار ندارد
و اقاویل حکما بر هر دو نوع است فاما وی مطلقا روحست و هر جا که او را استعمال کنند در عملها بجای روح استعمال کنند العقاب

والنسر الطایر والاسد الطایر والملح الطیار والکافور والعقاب والملح والمصلح بین الجسد والروح و آنچه ایشان را جسد خوانند بدان نسبت بود که
آنچه لطیفست او را ارواح خوانند بدین نسبت اکسیر نیز مرکب نشود و شرح روح و جسد داده شد اما نفوس آنچه کثیف است
اجساد خوانند همچنانکه شخص بی روح و جسد نفس کامل نیکو و اشخاص اکسیر احجارست و چون هر دو جنس آتش بوند یعنی روح و جسد ارواح
بشکل خود باز بیوندد و اجساد با صل خود باز گردد و از ان چیز که در وجود آمده اند هر چه با سیماب بگدازند بر مثال سیماب میشود زیرا که حکما گفته اند
الاجساد کلها زیبق مقصود انه اذا ابتها عادت جمیعا زیبقا رجراجا فاذا نحیت عن النار جمدت و ذلک ان انعقادها بالبرد فانحل
بالحر لان کلما انعقد بالبرد انحل بالحر کما ذکر الفیلسوف ارسطاطالیس فی کتاب العلوم کالجلید المنعقد بالبرد فینحل بالحر چنین گوید که اجساد
گداز ندهمه زیبق است مقصود نه بینی که چون بگدازی مانند زیبق رجراج می شوند پس چون از آتش بر دارند باز بسته شود و چون
بستن او ببرودت باشد لابد که حرارت او را حل کند زیرا که هر چه ببرودت بسته باشد لابد بحرارت حل کرده چنانکه یاد کرده است
حکیم ارسطاطالیس در کتاب العلوم کالجلید المنعقد بالبرد وینحل بالحر چنین گوید که اجساد گداز نده را در کتابی که نام او علوم است قیاس
میکند بیخ بسته که چون ببرودت بسته می شود لابد بحرارت گداخته و حل شود و لوان رجلا لم یر ماء جمد قط ثم اتی جلید ثقیل دماء لبعد من
قیله فان انحل بالنار و راه فاعلم انه ماء فان قال قایل ان الجلید اذا انحل بالنار و رجع ماء بلون رقته والاجساد تراها یرجع حمراء و ذلک
تلک الحمرة النار و کذلک ان کل شیء احمر فی المثل اگر مردی هرگز یخ ندیده باشد وی را یخ نمایند گویند این آبست بسته وی را محال نماید
چون با آتش حل کنند و آب بیند داند که آبست و اگر گویند که گوید که این یخ را چون با آتش حل کنی آب گردد و هم باصل خود باز گردد
و اجساد که ما بینیم که سرخ می شوند بدانکه آن سرخی آتش است زیرا که هر چیزی را که بتابند بقوت و افراط حرارت آن جسد رنگ آتش
بگیرد و سرخ میگردد و قال الحکماء ان الزیبق لما ظهر من ابویه کانت الارض لها معدنا وکانت مثل التعقیر فی بطون الرحم والتدبیر ظهرت جمیع
الاشیاء من الاجساد والارواح والاحجار وانما وقع الاختلاف منها فی طبخ المعادن واختلاف موازین الطبایع وانتقال الکبریت
فخرجت متفاوتة علی حسب معادنها فما کان من المعادن معتدل الترکیب تام الاعتدال خرج الجسد تاما وکان ناقصا عن الاعتدال
خرج ناقصا عن الذهب وسواء الفضة وانما قلنا فی الابتداء الاشیاء فی المعادن لحقها ما قلنا من النقص والآفات فما کان فی معادنها
من الاختلاف والتفاوت تخرج متفاوتا علی اختلاف الطبخ لان هذه التفاوت سمی آفات المعادن فیخرج جیدا ناقصا کما یلحق الجنین
فی الرحم فیخرج ناقصا وما کان معدنه معتدل الطبایع سالما من الآفات والغالب علیه الحرارة و احجاری که گفتیم بر دو نوع است
بعضی ست که روحی و لطافتی دارد و بعضی ست که هیچ روح و لطافت ندارد و از احجاری که روح و لطافت دارد هفت است
مرقشیثا و مغنیسیا و توتیا و شادنج و مقناطیس و زاج و نمک و این ادویات هر یک هفت جنس است و هر یک بر سبیل ایجاز
یاد خواهیم کرد و احجاری که در ایشان روحی و لطافتی نیست هفت است طلق و سنگ سرمه و صدف و بلور و بانج و لاژورد و جزع
آسن و احجار مرکب یعنی معمول هفت است اقلیمیا و مرداسنگ و شنگرف زاولی و سپیداب سرب و این چهار یک جنس است زیرا که تولد
اینها از سرب است و زنگار و شنجرف و روی سوخته و زعفران حدید و شیشه مینا و حکیم ارسطاطالیس در کتاب احجار که از علوم

موازین الطبایع

نام کرده صفت هر یک مشروح آورده است شمه از آن گفته شود اگر کلی باز گوییم بطول انجامد و احجاری که گفتیم که هر نوعی صنف جنس است
مرقشیثا او مربع است و بود او را نامهای بسیار ذهبی و آن زرد است و فضی سفید است و نحاسی سرخ است و حدیدی سیاه است
و مغنیسیا او زرد رنگ مانند برنج و سرمه رنگ و تیره رنگ است و سرخ است اما شکننده است و ریزنده بود اما همه مغنیسیا ها را
در قمر استعمال کنند و توتیا صنف جنس است توتیا ، سبز و توتیا ، زرد بر مثال کشته و توتیا ، سفید که آنرا هندوی خوانند و توتیا ، مرازی
و توتیا اکر و که بر مثال مازو ست و توتیا ، جوزی و توتیا ، زرد که آنرا کرمانی خوانند و توتیا ها در هر دو عمل استعمال کنند و مقناطیس صنف
جنس است مقناطیس حدیدی و مقناطیس ذهبی و مقناطیس فضی و مقناطیس رصاصی و مقناطیس زیبقی و مقناطیس نحاسی و مقناطیس
زیبقی و هر یک ازین مقناطیس صاحب خود را جذب کند چنانکه مقناطیس حدیدی حدید را و این صنعت را مقناطیس ذهبی معاینه شده است
و شادنج دو نوع است شادنج عدسی و آن سرخ است بغایت و او را آتشی خوانند و شادنج صلب و سخت و او خلوقی رنگست و او را
شادنج ذکر خوانند اما شادنج عدسی بهتر و هر دو را در اعمال شمس استعمال کنند نمک صنف جنس است خوردنی و تلخ و اندرانی سرخ و سیاه که
نفط دارد و طبرزد و نمک معمول نیز صنف است نمک شخار و نمک بول و نمک اهک و نمک خاکستر و نمک موی آدمی و نمک تنکار و نمک زاک
و از بورها صنف است شب یمانی و شب مصری و شب حلبی و بوره زرگران و بوره طباخان که آنرا نطرون خوانند و بوره سرخ
و بوره سفید که آنرا ارمنی خوانند و بگوییم که آنچه مر ارواح و اجساد و احجار که در اعمال شمس بکار آید شاید از ارواح کبریت و زیبق و زرنیخ سرخ
و نوشادر و از اجساد شمس و مریخ و زهره و زحل و از احجار مرقشیثای ذهبی و مغنیسیای سرخ و شادنج و کحل و اصناف توتیا و زنگار
و شنگرف رومی و زعفران حدید و روی سوخته و نمکها همه و زاک و مقناطیس و جرم آهن و لاژورد و دهنج و آنچه از ارواح و اجساد
که در اعمال قمر استعمال کنند و شاید از ارواح زیبق و زرنیخ و نوشادر و از اجساد قمر و مشتری و زحل و از احجار مرداسنگ سفید و اقلیمیا
و طلق و سفیده و صدف و بلور و مینا و نمکها و اجناس مغنیسیا برحسب تدبیر مذکور والله اعلم آلت بلغت عرب
دست افزار بود نخست دست افزاری که شاید مر این صنعت را و بدان استعمال کنند فهرست و صلایه باید که از سنگ سیاه
املس و یا از سنگ سفید املس سازند چنانک بوقت سودن ادویه چیزی از سنگ با وی سوده نشود و اگر از سنگ چیزی با ادویه
بهم شود اگر ادویه لطیف باشد بزیان آید و باطل شود تا دانسته باشی که دست افزار این صنعت بر انواعست یکی از آن دست
افزار کداز است دوم تصعید سیوم تقطیر است چهارم تشمیعات است پنجم دست افزار حل و عقد است و دست افزار کداز
چون کوره و دم و ماشه و انبر و سکبه و سکبه آن چیز را خوانند که جسد کداخته در آن ریزند تا سرد شود دیگر دست افزار تصعید است
و آن بر دو نوع است یکی از آن قاروره است و دیگر اثال را دیک تصعید نیز گویند اما آنچه از قواریر تصعید کنند حکما آنرا تخنیق خوانند
چنانک زرنیخ مخنق و سیماب مخنق اما آنچه در اثال تصعید کنند آنرا مصعد خوانند چنانک سیماب مصعد و زرنیخ مصعد و این عمل را تصعید
خوانند و مصعد آن دیگر را خوانند که بحل نزدیکتر باشد از مخنقات زیرا که تخنیق جوهر موجود نمی شود که بجسد نسبت دارد و بذوب نزدیکتر است
یعنی گداختن تا داند و او بحل نزدیکتر است که وی روح لطیف است و آنچه لطیفتر بود زودتر حل شود صفت اثال که او را دیگ تصعید نیز خوانند

باید که بلندی دیگ یک ابدست و نیم بود بر مثال سنان و سر دیگ و بن دیگ یک وصف و یکسان همچون دیوار راست و فراخنای
دهن دیگ شش انگشت ابدستی بود و تنگ دیگ باید که گرد بود و آنجا که دهان دیگ است بهاره باز کرده بود بر مثال شیشه
کوزه کان هموار بفراخنای چهار انگشت و سرپوش دیگ بر مثال قدح بود که بر لب دیگ محاذی او بود و دیگ و قدح مزجج باید
و اگر از زجاج باشد اولیتر و آن بجز ادویات لطیف و تصعید سیماب کاری دیگر را نشاید و اگر مزجج نکنند ادویه روحانی
در منافذ و مسامات و خرق جای یابد و کلی ضایع شود دیگر دست افزار قرع و انبیق و قابله است و اگر خواهد که ادویه محلول را
تقطیر کند هم بر مثال صفت گلاب گری کند تا ادویه محلول لطیف بزیان نیاید و دیگر دست افزار تشمیعات است و تشمیعات را
اقداح زجاج باید چنانک دو قدح شیشه بستانند که در یکدیگر مرکب شوند قدح سفلی را در گل حکمت گیرند و قدح علیا را در گل نگیرند
و ادویه محقق یا مکلس یا مصعد را در میان این اقداح بهم سنگ نوشادر مدبر یا محلول شده بنهند و بطین ابیض وصل ایشان بگیرد
و بر سر انگشت نرم نهد چنانکه بفروختن و دمیدن حاجت نباشد و تشمیع ارواح بانزده کرت باشد و تشمیع اجساد سی کرت
و چون در اقداح دودی یا بخاری بر شدن گیرد از آتش برگیرند و تشمیع اجساد را چندانی بر آتش دارند که دود و بخار منقطع گردد
و اجساد را هر بار نوشادر تازه باید بمقدار آنکه بر قدح بالا مصعد شده باشد با یکدیگر یار کنند و تشمیع کنند و آتش تشمیع نیک
نرم باید دیگر دست افزار حل و عقد است و آن قواریر معروفست و حل بر انواع است حل زبل و حل دن و حل حمامات
علیا و سفلی و حمام ماریه و هر یکی را قاروره است بر صفت دیگر و اگر هر صفت گفته شود بطول انجامد و داعی را از روی
تجارب هیچ جایی اسانتر و بی شبهه تر از حمام ماریه نیفتاده است و بی شک ادویه در آن حمام حل شود زیرا که بکرات ادویه
مفرده را در آن حمام حل کرده ام و این حمام سریع الحل تر است از دیگر حلها و عقد را در قرع و انبیق اعمی باید و انبیق اعمی آن باشد که
او را میزاب نباشد و ادویه محلول را در قرع نهند و وصل محکم گیرند و بر آتش نرم نهند و وصل محکم باید گرفت چنانکه استادان
این حکمت و حکما این طریقت برین رازفته اند و هیچ حکیمی نبود که عملی تقریر کند در کتابی یا در رساله بیان حل و عقد
آن بگوید چنانکه بتجربه و برابر روی واده باشد زیرا که عقد بر انواع است عقدیست که آنرا از آتش خاکستر تون کنند و عقدیست
که آنرا آتش انگشت کنند چنانکه اتفاق افتد بقول حکما و آتشی که ایشان بدان عقد کنند باب چهارم در معرفت تدابیر
و تدابیری که اهل این صنعت بدان محتاج اند و از ایشان گزیر نیست و آن بر انواعست مرتبه نخستین سحق کنند و سحق
سودن ادویه بود چنانکه باید که ادویه را در هاون بکوبند و ببیزند و صلایه کنند و بسایند چنانکه اتفاق سودن باشد برحسب
اخلاط دیگر ملغمات و ملغمه آن باشد که جسدی یا جوهری با سیماب بهم در صلایه بسایند تا سیماب جسد در خود گیرد و همچون
خود وش کرداند و از جسد اثری نماند و بنرمی بر مثال سرمه شود و سیماب بسته تر شود و سخت کرد و بسبب اختلاط جسد
یا جوهر چنانکه اهل عرب مثل زنند قید الزیبق بالملغمه دیگر تشویه است و تشویه آن باشد که ملغمات را یا ادویات مفرد را با اخلاط
بهم در خمره مطین کنند و وصل او محکم گیرند و او را در آتش برند و آتش برحسب ادویه کنند و کمترین آتش تشویه یکشبانروز بود

دیکر تصعید است و آن بر دو نوع است تصعید ارواح و تصعید اجساد و تصعید ارواح نیز بر دو نوع است تقطیر رطب
و یابس جون ادویه را تقطیر خواهند کردن اکر رطب بود بنار رطب تقطیر کنند و اکر یابس بود بنار یابس و این جون صنعت
و سواعلم دیکر تصعید است و آن عمل زنجار است جنانکه صفایح مس را نیک برکه و نوشادر بیندایند و در موضع کرم بنهند
تا زنک کیرد و آن زنکها از روی صفایح بکارد بتراشند و بر کیرند و آن زنکار بود و اکر اسفیداج و زعفران حدید را همین تدبیر کنند
روا بود و این تدبیر تصدیه خوانند دیکر استنزال است و استنزال آن باشد که ادویه در بوط بر بوط نهند و تک آن بوط را
سوراخ کنند تا نایژه در و در ارند و اکر تک آن بوط سوراخ بود در زیر او بوطه دیکر نهند و حکما آنرا بوط بر بوط خوانند و اکر بوط با نایژه
باشد بکدارد تا انکه مستنزل شود یعنی نازل شود و اندازه آتش او آن بود و این خاصه بجهت استنزال توتیا بود زیرا که جوهری
لطیف و روحانی و بیطاقت حرارت نباشد و آنجا قرار نکیرد و بر بود هرجه بجز توتیاست اکر در بوط بر بوط استنزال کنند
روا باشد و آن بوته سربسته را در کوره نهند و بدمند بر قدر ادویه تا جوهر آن ادویه مستنزل شود از نایژه یا از آن سوراخ و این
عمل را استنزال خوانند دیکر تثبیت است و تثبیت آن باشد که ملغمه را یا سیماب را یا سیماب مصعد را یا زرنیخ و کبریت مصعد را
یا ادویه بهم بر آتش برند تا بیوی این ادویه ملغمه یا مصعدات یا ادویات مذکور در آتش قرار کیرند و نسوزند و دود و بخار نکنند
این را ملغمه تثبیت و سیماب مصعد تثبیت و زرنیخ تثبیت خوانند و استعمال را شاید دیکر تکلیس است و تکلیس آن باشد که
جسد را با ادویه سحق کنند و در خمره مطین کنند و وصل محکم کیرند و تشویه کنند بمقدار موازین طبایع انکاه از آتش بیرون آرند جسد
خاک شده و مکلس شده باشد و آن احجار نیز مکلس می شود و در اعمال استعمال کنند جون توتیا و مکلس دیکر تصویلست و تصویل
آن باشد که ادویه مکلس در صلایه با آب بهم بسایند جندانک این ادویه همجون هبا کردد و بر روی آب روان کردد و آن آب معمول را
صاف کنند و آنجه در تک آب نشسته باشد بستانند و لاژورد بر همین مثال شویند و ادویه را نخستین تکلیس کنند دیکر تصویل انکاه
تشمیع و تشمیع آن باشد که ادویه مصعد یا مکلس یا محلول با هم سنک او نوشادر بر آتش تشمیع کنند جندانکه بنرمی بمثابت شمع شود در تشمیع
جنان باید کرد که اکر ادویه مشمع را بر ناخن ابهام نهی و از دهان باد کرم بر دمی حل شود و غایت تشمیع اینست زیرا که هیچ ادویه
حل نشود تا تشمیع نکنند و تا تشمیع بکمال نرسد حل نشود و این صنعت بخدمت استاد خود شاهان افتاده است که بنوشادر محلول
کرده است تشمیع را زیرا که نوشادر خشک با ادویه بهم نیامیزد و در یکدیکر نرود و جون جنین باشد حل نشود و تشمیع را بدان
سبب هوا ما و مدارا میکنند تا نوشادر با وی در آمیزد و ادویه را همجون خود مملوح کرداند تا بقوت ملوحت رطوبت در وی اثر
کند و حل شود پس جون جنین است نوشادر محلول اولیتر و مهوس این صنعت و طالب این بضاعت هر احتیاطی که داند
و تواند در تشمیع بجای آورد و اکر در تشمیع تقصیری رود ادویه را بحل برد و حل نشود و رنج وی ضایع کردد و مقدار آتش تشمیع در باب
سیوم کفته شده است دیکر حل است و این بر انواعست جنانکه در باب سیوم مذکور است و حل نیکوتر آنست که ادویه را نخستین
تشمیع کنند انکاه در شیشه حل کنند و در حمام ماریه برند در زبل دفن کنند تا آن ادویه دران شیشه حل شود یعنی آب شود و این ادویه را

کلابکریت م

رجاج م

محلول خوانند جنانک طلق محلول و سیماب مصعد محلول و کبریت محلول جون ادویه کلی حل شده باشد و هیچ ثفل در شیشه
نمانده باشد بدانک تمامی حل شده باشد و اکر بعد از حل تقطیر کنند و حل و عقد حکما را بجهت تثبیت ارواح و تقطیر ادویات
اخراج کرده اند و هر وقتی که سنک را آب کنی و آب را سنک و هوا را براکنده کینی هر اینه عمل بی شک روی نماید جنانک
در اثنای این رساله موافق این قول حدیثی از امیر المومنین علی کرم الله وجهه روایت کرده ایم که هوا و جامد و هوا
را که و ارض سایله و نار حایله مقصود از سیلان ارض حل ادویات است و انجمادات معقد المحلولات و توکید هوا تثبیت ارواح است
و تجمید آتش من لون الی لون جنانک رنک اکابیر نخستین هر ادویه که باشد سیاه و غبار رنک بود و اورا در آتش جندان تشویه
کنند که سرخ رنک کردد که غایت اکسیر حمرتست که جسد را صبغ و هم رنک خود کرداند و این صنعت بر مثال رنکرزیست
جنانک رنکرز جامه سفید را سرخ کرداند و سرخ را سفید و صفت حل و عقد هم درین باب آمده است و کفته شده و الله اعلم

باب بنجم در اعمال شمسی

درین باب صفت عملست که یاد کرده شود عمل اول بستانند از شمس مکلس از زشتی و کبریت
از هر یک جزوی و از نوشادر یک جزو و تشمیع کند این ادویه را و در میان دو قدح سفالین مطین و فوقانی غیر مطین و این ادویه
مکلس مشمع را حل کنند و در قدح و انبیق اسفل برد و آن در هفت روز عقد شود و درهمی ازین معقود بر هشت درم قمر مذاب
یطرح یکون ابریزا خالصا باذن الله تعالی

صفت شمس مکلس بستانند از شمس جندانکه خواهد و بکدازد و درهم کداخته نیم درم شنکرف
زاولی بخورد او دهد بعد از و مذاب جون شنکرف را در خورد بکدازد و از آتش بیرون آرد و در هاون بکوبد و با هم سنک او زیبق در صلایه
سحق کنند و این ملغمه را با نمک ترشی بسایند تا سیاهی بیرون رود و با آب صافی بشویند تا ترشی و سبزی بیرون رود و انکاه در میانه
جامه کنند و سخت بیفشرد تا سیماب زیادتی از وی جدا شود و هم سنکشان کوکرد زرد بسایند سودنی نیک نرم و با این ملغمه این کوکرد را
بیامیزد و همه را بیکی صلایه کند تا همه خاکی شود سیاه و در خمره مطین کنند و وصل محکم کیرد و در آتش معتدل تشویه دهد بزبل خشک
یا بسوش اره و با خاکستر کلخن تشویه کند یک شبانروز در آتش میدارد و جون از آتش بیرون آرد اکر زرد رنک شده باشد یا سرخ
فتم التدبیر و اکر نه تدبیر اعادت میکند تا این علامات که کفته شد ظاهر کردانیت شمس مکلس که در این باب را شاید

صفت نوشادر محمر بستانند جندانک خواهد نوشادر و با هم سنک او زاک زرد پاکیزه در صلایه بسایند و در اثال تصعید کنند و اثال شیشه
و تغار درین تصعید را شاید و در زیر اثال یکروز تمام آتش کنند و شب بکذارد تا سرد شود بس اثال بکشاید و نوشادر مصعد را و زاک
و ثفلی که در تک اثال مانده باشد بیرون اندازد و با هم سنک او زاک دیکر باره سحق کند و بار دوم بهمین صفت تصعید کند همجنین
هفت بار اعادت کند و هر بار زاک با آن نوشادر یار کند بار هفتم نوشادر را بغایت زرد یابد که اندکی بسرخی میزند اینست
نوشادر محمر جون این ادویه را بسحق فراهم آورد و میان دو قدح شیشه کند و قدح زیرین را در کل کیرد و قدح زبرین در کل نکیرد و بسبب
آنک اکر دودی یا بخاری مصعد کردد در صفا آبکینه پیدا شود جنانک صفت آن کفته شده است و وصل قداح محکم کیرد بطین ابیض
و اقداح بر انکشت افروخته نهد باید که آتش نرم باشد و همجنان مدام بر آتش میدارد تا بخارات وی که مصعد می شود بکلی منقطع کردد

محلول خوانند

و چون سرد شود وصل اقداح باز کند و ادویه را بیرون آرد و نوشادر که در اقداح زیرین تخت شده باشد از قدح جدا کند تا با ادویه
این هم بساید و باز در اقداح کند و وصل محکم گیرد تا همچنین سی کرت تمام شود و ادویه شمع گردد و همه درین قدح زیرین مجتمع شوند
و یک قطعه گردند هر بار که بر آتش خواهند نهاد صبورتر از آتش پیشین خواهد بود و تشمیع اینست که گفته شد و هر چیز که
تشمیع کنند هم برین نوع باید کرد و وصل اقداح بطین ابیض گیرد **صفت طین ابیض** بستانند نمک چندانک خواهد در آتش
بریزد چنانک آتش منقطع نشود سه شبانروز بتابد چون تنور طباخان و کوره شیشه گران بعد از سه روز بیرون آورد بغایت
نرم شده باشد و بسپیده خایه مرغ بسرشد و هرگاه که خواهد وصل اقداح تشمیع یا وصل قرع و انبیق یا وصل اثال گیرد تا محکم و بی خطر
آید **صفت حل** بستانند ادویه مشمع و بکوبد برمثال حبوبش و در میان جامه تنک برمثال صره سست ببندد و در میان
قاروره حل معلق بیاویزد و آنرا بحل زبل برد و درین عهد ما حل زبل را سامان نبود زیرا که در زبل حل دیرتر شود و مبتدی را
طاقت و صبر آن نباشد پس حل حمامات اولیتر و هرگاه ادویه حل می شود از صره فرو میچکد آبی صافی تا کل حل گردد اگر صحیفه
قمر را بتابد و قطره از این محلول بروی چکاند سرخ گردد چون ابریز خالص ظاهر و باطن او چون این علامات ظاهر شد بدانک
محلول او بکمال رسید آنگاه در آلت عقد ریزد و عقد کند **صفت** حمامات بر انواع است حمام علیا و حمام سفلی و حمام
ماریه و پنج نوع حمام است اما بهتر از حمام ماریه نیست و از شرح آن چاره نیست بستانند دیگی کلان گلین یا سنگین و آنرا از
سرگین تر بر کند از آن گاو یا گاومیش و این قاروره حل را در میان آن سرگین تمام فرو برد چنانک از قاروره هیچ
بیرون نباشد و وصل قاروره محکم گیرد تا رطوبت و نداوت از سرگین در وی اثر نکند و در زیر دیگ سنگین آتش نرم میکند
از زبل خشک و در هر دو سه روزی آب گرم در سروی بریزد تا خشک نگردد و بن دیگ نسوزد بمدت بیست و یک روز
اقل یا اکثر و اگر ادویه لطیفتر بود زودتر حل شود و اگر قاروره برداشته باشد و ادویه حل نشده باشد باز قاروره را هم برین
نسق در میان سرگین نهد تا کل ادویه حل شود قرع و انبیق در گل گیرد و خاکستر بیخته پاکیزه در میان دیگ کند و نیمی قرع را
در خاکستر بنشاند و در زیر قرع ببلندی چهار انگشت و گرد اگرد وی نیز خاکستر بیاگند و در تنور دیگ وی آتش کند از انگشت
افروخته آتشی معتدل و نرم و حد آتش اینست که اگر دست بر قرع و انبیق نهد سوزان نباشد و آتش بغایتی کند که بخارات
وی منقطع گردد و در انبیق بخاری یا عرقی نماند چون این علامات ظاهر گشت بر سبیل تعجیل برگیرد و بگذارد تا سرد شود آنگاه
بیرون آرد و آنرا سرخ و پاکیزه و خوشبوی یابد سحق کنند و در شیشه نهد و سرش مهر کند چون خواهد که اکسیر بر جسد
طرح کند اگر اکسیر شمسی بود در صحیفه قمر بجد و بر مثال گوی بسازد و قمر بگدازد و این گوی را در قمر گداخته اندازد و در وی دم فرو
برد و اندکی بدمد تا این صحیفه که گوی کرده بگدازد و اکسیر با قمر بیامیزد آنگاه از آتش بردارد و سرد کند بستانند بیست درم
زحل و با بیست درم عطارد ملغمه کنند در صلایه و این ملغمه را با نمک و حموضات بساید تا سواد ایشان بیرون رود و بستانند
بیست درم کبریت اصفر سوده و چهار درم شب علی این هر دو را با ملغمه بیامیزد و این اخلاط را از سرکه در وحل کرده بشند

بچند بار دیگر تشویه و تسقیه کند و بعد از این تسقیات بیست تسقیه دیگر از ماء ذات الرغوه دهد و یک تشویه دیگر هم از آن خل مخلوط چنانک
هفتاد و سه تسقیه شود و در عقب هر تسقیه تشویه بدهد چنانک هفتاد و دو تشویه باشد تسقیة النهار و تشویة اللیل و هر تشویه که پس
از دیگری خواهد کرد آتش وا نسته و بیشتر از تشویه پیش بود چون صد و چهل و پنج تسقیه و هفتاد و دو تشویه با تمام رسد درمی
از این اکسیر بر دوازده درم قمر یطرح ابریزا باذن الله تعالی بستانند ابریز خالص چندانک خواهد و با هم سنگ او آهن
گداخته بیکجا بگدازد و گداختن نیکو چنانک با یکدیگر نیکو درآمیزد و سبیکه سازد و براده کند و با هم سنگ ایشان زیبق ملغمه کند
و این زیبق را با نمک و ترشیها بشوید تا سیاهی ملغمه بیرون رود و آب صافی شوید تا ترشی و شوری از ملغمه برود پس بستاند
گوگرد زرد هم سنگ ملغمه و بهم سحق کند بسیار تا همه خاکی شود سیاه و در خمره مطین کند و وصل محکم گیرد و تشویه کند در آتش و هر باری
که تشویه برد باید که یک شبانروز در آتش بدارد و تشویه مکرر میکند تا آن اصلاب برنگ شنگرف رومی گردد آنگاه سحق کند
و از این آب که گفته خواهد شد روز تسقیه کند و شب تشویه چنانک گفته آمد تشویه باللیل و تسقیه بالنهار بستانند سرکه
چندانک خواهد و جزوی از نوشادر مصعد با وی یار کند و چون نوشادر حل شده باشد هم سنگ نوشادر روی تخت سوده را
با وی یار کند و چون روی تخت حل شده باشد هم سنگ روی تخت گوگرد پاکیزه سوده با وی بساید و از این سرکه مقطر تسقیه
کند بروز بپیش آفتاب و بشب آتشی نرم و بدهد سه تسقیه و سه تشویه و تشمیع کند ببعض الادهان درمی از این اکسیر بر چهل درم قمر
مذاب یطرح یکون ابریزا باذن الله تعالی بستانند از شمس مطبوخ چندانک خواهد و با هم سنگ او زیبق ملغمه کند
و این ملغمه را تکلیس کند با هم سنگ او کبریت مدبر و این ادویات را در خمره مطین کند و وصل خمره محکم گیرد و سه شبانروز
تشویه کند بدوام در آتش دارد و چون مدت تشویه تمام شود بگذارد تا سرد شود بیرون آرد اگر سرخ شده باشد فتم الاکسیر والا تکلیس کند
و تشویه دهد تا آنگاه که این ملغمه سرخ گردد و هر باری گوگرد مدبر هم سنگ او باید که تکلیس کند و سه روز در تشویه دارد درمی
از این اکسیر بر بیست درم قمر مذاب یطرح یکون ابریزا خالصا باذن الله تعالی بستانند گوگرد زرد پاکیزه و سه
روز در صلایه مدام بساید و بگیرد دو یک جزو شب یمانی و یک جزو نمک در آب حل کند دیگر روز گوگرد را با این آب صلایه کند
چون شش روز تمام صلایه شده باشد آنگاه به آب بشوید تا دردها از وی بیرون آید از این گوگرد مدبر در زیر و بالای ملغمه تکلیس کند
و تشویه میکند تا بغایتی که گفته شده است بتوفیق الله تعالی شمس و زحل و جوهر مارقشیثا و جوهر توتیا و جوهر هیچ
و آهن گداخته از هر یک درمی و از نوشادر زرد درمی این همه را بیکجا بگدازد و با یکدیگر بیامیزد و از ایشان سبیکه سازد و براده کند
و این براده را با سی و دو درم زیبق ملغمه کند پس این ملغمه را در خل زنجاری تسقیه و تشویه دهد تا سرخ گردد درمی از این اکسیر بر هفتاد درم
قمر مذاب یطرح یکون ابریزا خالصا باذن الله تعالی مارقشیثا ذهبی چندانک خواهد و او را در صلایه با سیماب
بهم بساید بسرکه تیز و ترشیها و نمک تا خوش مارقشیثا را بخود گیرد و سیماب برمثال ملغمه گردد و این ملغمه بر روی سفال بر آتش
نهد تا سیماب از وی برود و جوهر مارقشیثا بماند و آن جوهر را با هم سنگ وی تنکار و شهد بساید و بر سفالی بریان کند و در بوط

استنزال کند و در بوط بر بوط سر باز نکذارد هر تدبیری که با مارقشیثا یاد کرده آمده است با توتیا سبز همین
تدبیر کند تا غرض حاصل کردد بستانند سونش آهن و آنرا با هم سنک او زرنیخ زرد یا سرخ در صلایه بساید و ایشانرا در خمرهٔ
مطین تشویه کند یکشب باتش معتدل چون سرد شود از خمره بیرون کند با سه هم سنک او تنکار سحق کند و با قدری شهد و روغن
کاو معجون کند و بر سفال نو بریان کند و در بوط بر بوط استنزال کند و در بوط سر باز نکذارد بستانند منج چنانک خواهد
و با هم سنک او تنکار بساید و با روغن و شهد معجون کند و در سفال نو بریان کند و در بوط کند و وصل محکم کیرد و در کوره نهد و بدمد
دمیدن سخت تا او در بوط بکدازد جوهری شود سرخ رنگ مس روان شود بستانند توتیا چندانک خواهد نیک بساید
و با هم سنک او تنکار در صلایه بهم بساید و با قدری روغن شهد معجون کند و بریان کند و در بوط استنزال کند بستانند
زاج و زنجار برابر و با یکدیکر بساید نیک و در سرکهٔ تیز اندازد تا حل شود و صاف آن سرکه برکیرد و این ملغمه را ازین حل زنجارکه
تسقیه کند والله اعلم بکیرد توتیا و مکلس و زعفران حدید و روی سوخته و شادنج عدسی و شنکرف رومی همه را برابر و هریکی را
جداکانه بساید و در قدح آبکینه کند و سرکهٔ تیز در وی ریزد و در آفتاب نهد بیست روز و هرچه بروی سرکه می بندد بر می کیرد
و در قدح میکند و هرکاه که سرکه کم شود سرکهٔ دیکر در ریزد و از غبار نکه دارد و آنچه جمع کرده از روی سرکه آنرا خشک کند و با هم سنک
او سیماب مصعد و کوکرد مغسول همه را در صلایه بساید و این اخلاط را ازین سرکه که ادویه در وی است تسقیه کند بسحق در آفتاب
و بسه روز حل کند و در قارورهٔ مطین کند و وصل محکم کیرد و قاروره را در دیکی نهد که دران دیک زبل تر باشد و بر ستوقد
ترکیب کند و در زیر دیک آتش کند یکروز تمام و چون از آتش کردن فارغ کردد شیشه را بکذارد تا سرد کردد و سر شیشه را باز کند
آنچه ازین ادویه مصعد شده باشد جدا کند و ازین ادویه مصعد درمی بر بیست درم قمر مذاب بیطرح و ازین ادویه که در قعر
مانده است درمی بر ده درم قمر مذاب بیطرح همان فعل کند از اکسیر دیکر در وجود آید ازو همچنان در وجود آید
و اندرین باب صنعت عمل است عمل اول بستانند سیماب مصعد جزوی و با هم سنک او نوشادر
تشمیع کند و حل کند در حمام ماریه و عقد کند چنانک در باب پنجم کفته شده است درمی ازین اکسیر بر صد درم زهره بیطرح
یکون قمرا خالصا زرنیخ مصعد که درین باب راشاید زرنیخین برابر و با هم سنک او نوشادر تشمیع کند و در ان
می باید بر دو حل کرد و کلس قمر و زرنیخ مصعد هریک را جداکانه اکر حل کند اولیتر بود انکاه محلولات را با هم سنک یکدیکر
امتزاج دهد و عقد کند انکاه در صلایه بساید و در اثال نهد و در زیر زرنیخ نمک بپراکند و وصل اثال محکم کیرد و در زیر اثال
یکشبانه روز آتش تیز کند و بکذارد تا سرد شود سر اثال بکشاید آنچه مصعد شده باشد برکیرد و آنچه ثفل باشد بیرون
اندازد و این زرنیخ مصعد را باز در اثال نهد و بر روی وی هم سنک وی نمک سوده بپراکند هم برین نوع هفت بار تصعید
کند بار هفتم آنچه مصعد شده باشد در قدح علیا تخته شده باشد آنرا برکیرد و هریک ازین هر دو را جداکانه تشمیع و جداکانه
حل کند و چون حل شده باشد با یکدیکر بیامیزد و عقد کند چنانک در باب پنجم کفته شده است بستانند زرنیخ یکمن

و در صلایه سحق کند نیک نرم انکاه با نیمن صابون بساید و در خمرهٔ مطین کند و وصل محکم کیرد و تشویه کند با تشی نرم چون سرد
شده باشد بیرون آرد و با نیمن صابون دیکر سحق کند و همچنان تشویه کند که کفته شده است و باز از خمره بیرون آرد و با نیمن
صابون دیکر سحق و تشویه دهد چون تشویه بسه بار رسد یکمن و نیم صابون با یکمن زرنیخ تشویه داده باشد آنرا سحق کند و در
قارورهٔ مطین کند و بر ستوقد نشاند و سه شبانروز آتش کند و این زرنیخ در قاروره محق شود و بکذارد تا سرد شود و
قاروره را بشکند و زرنیخ محق برکیرد و پس بساید با نیمن شهد و نیمن بیاض بیضه و سه استار نطرون و این هر دو را بساید
و در شهد و بیاض البیض افکند و پیش آفتاب نهد تا حل شود انکاه این محق را ازین آب تسقیه کند و در قاروره تصعید کند همچنین
هفت بار تصعید تمام کند چون تمام کرده باشد بستانند برای این عمل قمر دو درم و سیماب مصعد چهار درم و این هر دو را تشمیع
کند میان دو قدح ازین شش درم مشمع با دوازده درم زرنیخ مذکور در صلایه بساید و تسقیه کند این اخلاط را بنوشادری که آب
حل کرده باشند و بیک روز بیش از ان تشویه کند و در اثال یکشب تمام در آتش دارند درمی ازین اکسیر بر شصت درم زهرهٔ
منقاهٔ مذاب بیطرح یخرج قمرا باذن الله تعالی بستانند زرنیخ چندانک خواهد و اورا در صلایه بساید نیک نرم
و در قرع کند و هم سنک او کرده بیه کاو با او یار کند و انبیق اعمی بر قرع نهد و وصل محکم بکیرد و این قرع را در دیکی که خاکستر بیخته
در وی باشد نهد و بر دیکدان نهد و در زیر او آتش کند هموار تا غایتی که کلی رطوبت ازو منقطع کردد و هیچ اثر از بیه کاو نماند انکاه
آتش افروختن در باقی کند و بکذارد تا سرد شود و قرع را بکشاید زرنیخ را یابد بر مثال قرصی سیاه در بن دیک قرع نشسته کرد
مانند قرصی برکیرد و اکر ثفل مانده باشد دور اندازد و این قرص را در صلایه بساید و در قرع کند و همان مقدار بیه کاو و افروختن
آتش که اول کرده است اعادت کند و هرکاه که از آتش فارغ کردد سر قرع را بکشاید زرنیخ را بر مثال قرصی در تک دیک
قرع می یابد قرص را برمیدارد و ثفلی که جدا می شود بیرون اندازد و این قرص را در صلایه می ساید با هم سنک او کرده بیه کاو
و در قرع می نهد و این تدبیر بر همین نوع که کفته شده است میکند تا غایتی که این قرص برنک نقره کردد و از بیه بوقت
کداز هیچ سوادی بر روی او نماند انکاه دست از تدابیر بدارد و درمی ازین قرص بر پنجاه درم زهرهٔ منقا یطرح قمرا
خالصا ابیضا باذن الله تعالی بستانند از زرنیخ ابیض ثابت جزوی و با جزوی زیبق مصعد در صلایه بساید
و از آب بیاض البیض مقطر تسقیه کند و تشویه دهد تا سیماب مصعد نیز ببوی این زرنیخ ثابت شود و کداز نده کردد و بر
صحیفهٔ جاری کردد درمی ازین اکسیر بر نیمن زهرهٔ منقاهٔ مذاب یطرح فانه یصیر قمرا باذن الله تعالی
بیاض بیض مقطر بستانند نوشادر و سپیدهٔ خایه مرغ و در صلایه بساید و در آلت حل برد و حل کند و چون حل شده باشد در قرع
و انبیق تقطیر کند و این اخلاط را ازین آب مقطر تسقیه کند انیست ماء بیاض بیض مقطر بستانند از قمر ده درم
و از مشتری ده درم و از زیبق هشت درم و در صلایه سحق کند تا ملغمه شود بعد از ان بستانند شب یمانی ده درم و از زرنیخ
ابیض ده درم و این همه را سحق کند با ملغمه بهم تا خاکی شوند غبار رنک و این اخلاط را از ماء بیض مقطر تسقیه کند و تشویه دهد

با آتشی نرم معتدل چون جملا دو یه بدارو فراهم آیند و جسدی کردند و کدازنده شوند و بر صحیفه روان کردند و درمی
ازین اکسیر بر چهل درم زهرهٔ نقاء مذاب یطرح حتی یصیر قمرا خالصا باذن الله تعالی . زرنیخ بیض کرداین
باب را شاید زرنیخ بیض واکر محق بود او لیتر بکیرند زرنیخ غیر مدبر و یکشبانروز بجوشانند در آبی که تنکار و بوره در
وی حل کرده باشد و هو اعلم بستانند زیبق مصعد پانزده درم و زرنیخ مصعد یا بیض یا محق بیست درم
و کلس رصاص ده درم این همه را در صلایه بسایند و ما بیاض بیض مقطر با او یار کنند و تسقیه کنند چون از تسقیه
فارغ کرده در قرع انبیق اعمی نهند و آتش کنند در زیر او سه شبانروز آتش معتدل نرم چون از تدبیر فارغ کردد بکدارد
تا سرد شود درمی ازین اکسیر بر بیست درم زهرهٔ نقاء مذاب یطرح یکون قمرا مثل اللجین و هو یصلح و هذا بیان
بستانند سیماب مصعد چندانک خواهد و اورا تسقیه کنند پیش آفتاب همچنان یکروز مدام چون از تسقیه
فارغ شود اورا در میان طین ابیض کیرد و بر مثال کویکها سازد و این کویکها را در میان قلیی کداخته یکشبانروز بکدارد
و در قلیی آتش نرم کند تا منجمد نکردد و چون از قلیی بیرون آرد دیکر بار بلبن عذرا تسقیه کند و تشویه
در میان قلیی کداخته چنانک کفته شده است ازین سیماب ثابت کرده درمی بر شش درم زهره مذاب یطرح و هو عمل الحاج قاسم ...

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

باب الخواص الکبیر وهو المعروف کتاب بجمع تألیف الاستاذ الحکیم ابی موسی جابر بن حیان وهو احدی
وسبعون مقالة قال الحمد لله کثیرا کما هو اهله ومستحقه الکریم الجواد الفعّال لما یرید تعالی عمّا یقول الظالمون وصلی الله علی
محمد وآله اجمعین من کان حافظا لقاعدة کتبنا هذه وترتیبها وما علیه موضوعها فسیعلم علما یقینا انّا وعدنا ان نذکر
فی جملة کتبنا کتابا مفردا فی علم الخواص ولمّا کان عن سبیلنا فی جملة تعالیها انّا نذکر شروح جمیع الاشیاء فلنخص
کتابنا هذا بتفسیر کلمة الخواص وما معناها وترتیب کتب الخواص کم هی وما الذی فیها فنقول ونبدا بعون الله تعالی
وحسن توفیقه وتأییده فی ذلک انّ الخاصیة کلمة شاملة للاشیاء التی تفعل الاشیاء وحده سریعة بطباعها
وانّ فیها نوع آخر یفعل الاشیاء بابطاء وانّها قد تنقسم اقساما فمنها ما یکون تعلیقا ومنها ما یکون شربا
ومنها ما یکون نظرا ومنها ما یکون مسامتة ومنها ما یکون سماعا ومنها ما یکون شمّا ومنها ما یکون ذوقا ومنها
ما یکون لمسا وانّ لکل واحد منها مثلا یعرف به ویرجع فی جمیعه الیه فمن ذلک انّ فهد العنکبوت
اذا علق علی صاحب حمی الربع ابراه ما بطی ومنها انّ الذراریح یفعل ذلک فاذا جمعا وعلقا علی صاحب
حمی الربع ابراه سریعا هذا فی باب التعلیق ومنها انّ السقمونیا یسهل الصفراء والاهلیلج یخرج الدود

وحب القرع فقط وما شاکله ذلک وهذا فی المشروب ومنها انّ الافعی البلوطیة اذا رأت الزمرد
الخالص عمی وسالت عینه لوقته سریعا وحیّا ومنها انّ الافاعی التی فی وادی خلج اذا اخرج رات انفسها ماتت
واذا رآها الناس ماتوا وکذلک جمیع الحیوان وانّ الصناجة وهی دابة عظیمة التی لها عینان کاعظم ما یکون
من الجلجان یکون مقدار کل عین ومقدار حالبیها نحو الفرسخ یتعمد هذه الافاعی لقتلها خاصیة فهو فی الی الوادی
من بلاد داخل التبت فیرفع احداقها الی دمعها حتی لا ینظر الیها فیقصدها هذه الافاعی لینهشها فیقابلها
باعینها وهی حافیة فتنظر الی صورها فیموت فیاکلها تلک الدابة ولقد جربت ان وزن الافعی منها نحو خمسین
الف رطل وهذا من خواص النظر والنظر بالی الی اقسام بعضها لبعض ما اعظم والسلام ومنها الکلب
والضبعة العرجاء اذا شامت فیها فیئة والکلب علی سطح ارجل سقط سریعا من غیر مهلة حتی تاکله الضبعة فهذه
فی المسامتة واما السماع فهو من العجایب فانّ الحیات والافاعی وغیر ذلک اذا سمعن صوت البوم هربن
من وطنهن والاسفید روئیة اذا خالط شیئا من الفضة المستخرج من النحاس اما علی سبیل تخلیص ومن الاقلاب
ثم ضرب به لم یکن الطایر ان یزول عن مکانه حتی یوخذ بالید لا علی ما هو علیه من هذه المصاید فانّ ذلک یکون
اسرع واوحی فاعلم ذلک واما ما یکون شمّا فانّ الاسد والحمار خاصیة من جمیع الحیوان اذا شم رایحة الاسید
لا یکاد یقطع ونحو وقع الکلب علی الضبع حتی یاکله واذا اخذ من منی الانثی شیء منها وطلی به ثوب او لحم او جسد
انسان او غیر ذلک وشم لا حد مما منه بعینه مع السام له ای وجه بوجه وفی بعض هذه الاشیاء دلالة لیکن محب
ان هم الامثلة کلها فیقول له فیها ان شاء الله واما ما یکون ذوقا فالزجاج والزیبق المختلطین یبلع اللسان واما
ما یکون اذا وقع علیه وکافعال السموم وامثال ذلک مما لا یکاد یحصی تعدیده واما ما یکون لمسا ومثاله کمثال
جبهة الارنب البحری اذا مست لحم انسان فتته وصیره سریعا وامثال ذلک وکالخنزیر والحمار اذا بال الحمار
الخنزیر علی ظهره مات الخنزیر من وقته وما کان علی مثال ذلک فهم والشیء الخاصی هو الذی یفعل الشیء بعینه ما یفعله بکلام
اهل الجدل ولوجه ما یوجد فعله معه کلام اهل المنطق وامثال هذا الباب والشیء الخاصی لا یجوز ان یحول عن حالته
تلک علی مرور السنین والشیء الیسیر منه هو الفاعل مثل شیء الکثیر منه ولیکن القول فی الکمیة علی مقدار ذلک
کوزن الحبة من المغناطیس یجذب الیسیر من الحدید وکالرطل منه یجذب علی قدرها والاکثر فی القوة التی
یجذب بها ما جذب الاصغر لعلة کمیة ودخولها فی کمیة ولیس کذلک فی الاصغر لقلة وان لیس کمیة الاکثر
داخل فی کمیة الاقل فاعلم ذلک وبله واثر امرک بحسبه فی اوساط هذه الاشیاء والشیء الخاصی اسهل
من فی خروج المیزان من الشیء غیر الخاصی فی قول قوم فاما سقراط وسالنعوس وبالنس وبلوموس
مجمعون علی ان الاشیاء کلها یجری مجری واحد وانّ بعضها قد وجدنا الخاصیة فیه وبعض عدمنا ذلک منه فنقول

في المقالات اني رايت الحجر يرسب والنار يصعد والماء يسيح على وجه الارض فعلى هذا يتمثل الفلاسفة لا على ما قلناه
نحن لكنه ان رضي منا الا بذلك فاعلم هذه القواعد وقد كنا احكمنا ذلك في كتابنا المعروف بالجميع وتوليد الحجر
اعني اوزان الاشياء الخاصية اسهل من وزن غير الخاصي وفي كتاب لنا منها يعرف بالتنزيل فانظر فيها فانه
يسنح لك ذلك وقوم زعموا ان الخواص زوايد في الاحجار لانها تجمع ما في الاجناس ويريد بذلك الفعل فاعلم ذلك
واوردنا سالفا على تفسير هذه الكلمة وما تحتها من الانواع فانا كنا وعدنا ان نذكر اوضاع كتب الخواص وكيف هي الخواص
عافاك الله من الحكم وعلم الميزان وانما يحتاج والى علمها في هذين الموضعين فقط وجملة كتب الخواص احد وسبعون
كتابا منها سبعون كتابا برسم الخواص ومنها كتاب واحد يعرف بخواص الخواص وهو اشرف هذه الكتب وعند استيعاب
النظر في جمعها وعلمها وعلم الميزان باسره وكنا بيانا هذا يعرف بكتاب الجمع معناه جمع الكتب والكتاب الثاني والثالث
الى السبعين يعرف برسالة الفلاسفة اعني في العدة الى السبعين ماذا كملت والحادي والسبعين خواص الخواص
يودي فيه كيف الشي الخاصي وكيف يمكن ايجاد مثله بالميزان وفي هذه الكتب مما يحتاج ان يضاف الى علم الميزان
احد وعشرون كتابا على الترتيب الذي سنقوله والثاني منها في علم الفلسفة وما هو مضاف اليه اما ما يحتاج الى علمه
فما هو مضاف الى الميزان فهو الكتاب الثاني من هذه الكتب والخامس والتاسع والخامس عشر والتاسع عشر
والحادي والعشرون الى الخامس والعشرين والثاني والستون الى الحادي والسبعين فذلك عشرون كتابا
وهذا الكتاب ليوصلنه الى معرفة تلك الكتب فذلك احد وعشرون كتابا وجب ان تعلم انا نذكر في هذه
الكتب من الخواص ما رايناه فقط بل ما سمعناه او قيل لنا او قرانا بعد ان امتحناه وجربناه فما صح اوردناه
وما بطل به فضناه وما استخرجناه نحن ايضا وقايسناه على اقوال القوم وكثير من الفلاسفة وغيرهم بينا وبين
في الاشياء الخاصية ومعرفة انها تعمل فاما لم تعمل وما سبب ذلك وكيف هو وكيف يمكن نقل عملها الى شيء
آخر من الجواهر فان ذلك من الاشياء التي تختص بها الفلاسفة دون غيرهم فهذه موضوعة هذه الكتب ولعلنا
ان نذكر في هذه الكتب في نواحيها ما يكون خارجا من صنايع شتى منها اشياء من الطب واشياء
من الغرايب واشياء من النحو واشياء من الصنايع كثيرة ليكون من ذلك لانه في كل واحدة من الصنايع وانه
يجب ان يراصد صنايع كلها ليخرج مثل ذلك مما لم نذكره ولا امتحناه ايضا لسعة ذلك وكثرته ولعلنا ان ناتي من
خواص الصنعة وتدبيرها ومنافعها باشياء يعظم نفعها في العالم في كثير من العلل والمنافع ولعلنا ان نذكر من الخواص في
الميزان على طرقه الاربعة التي هي الاشياء المدبرة والعبيطة والمدبرة والعبيطة معا والعبيطة مفردة ونظم الحروف
ونصب افعالها واسمايها الا ما ينفع ذلك من عجيب الاعمال وكيف يقع حتى يكون في ذلك دلايل على ما يحتاج اليه
من الصناعة الميزان فاعلم ذلك وليس القول في الميزان من هذه الاشياء باخص من القول في الفلسفة

ولماكان

ولما كان هذا الكتاب الاول من هذه الكتب كالموضوع الجامع لما يحويه كل واحد من هذه الكتب وكنا
محتاجين الى ان نقول ما في القواعد المحتاج اليها في علم الميزان وعلم الفلسفة ولما كان صناعة الميزان تحت
صناعة الفلسفة فان قواعد الفلسفة هي قواعد الميزان او بعض قواعدها قواعد الميزان فانا مقدمون قواعد الفلسفة
وذاكرون ما يخص الميزان من بعد ليكون ذلك كالمقدمة لما يتلوه اذ كنا انما نذكر فيما يحيى تلك العلامة
نعط وانه ينبغي اولا ان يعلم مواضع الاوايل والثواني بالفعل او لا كيف هي حتى لا يمكن في شي منها ولا يطالب في
الاوايل بدليل ان يستر في الثواني منها بدلايله ويطالب به في اوضاع جميع الاشياء فعلم ذلك حتى لا يكون
على غرر من علمك وما انت به ان شاء الله تعالى فنقول في هذه المقالات ان الاشياء لا يخلوا من ان
يكون قديمة او محدثة والقديمة والمحدثة لا يخلوا من ان يكون مرئية او غير مرئية والمرئي وغير المرئي من ان يكون
مركبة او بسيطة وان جزء المركب ليس هو كمثل المركب لا يحكم عليه به وان جزء البسيط كله وحكمه حكمه فاعلم ذلك
ونسر وان كل عظيم فيجري الى داته وايضا فانه لا يكون تركيب الا من جزوين ولا يكون تركيب الجزئين الا من
مركب لهما وايضا فان كل مركب لا بد ان يكون ذا جهات ولا يتصور في العقل انه لا يمكن ان يكون عظيم
لا نهاية له فان ذلك سحول لا ينبغي ان ينازع فيه ولا يماري فانه مسلم في العقول السليمة والعقل يوجب ذلك
فاعلمه واعمل به ان شاء الله وحده وايضا فان المسافة التي لا نهاية لها لا يمكن ان يقع في زمان ذي نهاية البتة
وايضا انه لا يمكن ان يكون شي لا نهاية له اكبر من شي لا نهاية له لا جرم ولا فعل ولا قوة وكذلك ينبغي ان يتصور
في الاقل فعلم واعمل ايضا انه لا يمكن ان يكون لجرم لا نهاية له قوة ذات نهاية فانه كالقايم القاعد في
حالة واحدة وايضا فانه لا يمكن الجرم الذي لا نهاية له ان تتحرك بكله ولا ببعضه فان هذا مما ينبغي ان يقول ويخص
وقد كنا ذكرنا مثل هذه الاوضاع في كتاب الامانة في العالم التي سعي ان يعرف لها الانسان هذه المقدمات
فعلمه ثم وينبغي ان يعلم بالضرورة ان العلة قبل المعلول في الذات وانه لا يمكن ان يكون ذات ما لا يكون لا
علة هي ولا معلولا وايضا فانه لا يمكن ان يرتفع عن جرم مركب صفة وضدها لا واسطة بينهما ولا ان يخلوا ايضا
فان هذا من وجوه القبيح وايضا فانه لا يمكن ان يكون الفعل للشي بالقوة اثر ولا يتصور فعلم وينبه
وان يعلم ان الذي لم يزل لا يبطل ولا يضمحل وانه لا يمكن ان يكون الحيوة لجرم الا بالنفس ولا يمكن ان يكون
جرم قابل للنفس بالفعل لا يكون حيا ومنها انه لا يمكن ان يدخل جرم في جرم الا ومكانهما جميعا اكثر من مكان
احدهما وايضا انه لا يكون فراغ من جرم وايضا انه لا يمكن في الاجرام ان يكون بعضها اكثر من في
بعض وان حدوث بعضها من بعض بعسله غير الكون ما كانت فعلم ذلك ولنعلم في قسم الميزان الحروف
موضوع الموازين والتي يجمعها سبع مراتب وهي المسماة المرتبة الاولى والثانية والثالثة والرابعة والخامسة

ان كل واحد بيكن زا ربع مرار كل واحد من الكذير يكونا في المراتب اربع مرآت كل مرة يكون على
قسم من الحساب الى ان يترقى الى سبعة عشر فعلم ذلك وتنبه والسلام

بسم الله الرحمن الرحيم و بيشتر بر قسمي از حساب تا انكاه كه بر شود بهفده بايد كه بپايان اين بدانند و آنچه
كمتر از مرتبه است مكرر شود پانزده بار و اين در كتاب تقريب آورده ايم و آنك هر چهار مرتبه از حروف
باشد چندان يكي كه زور بش باشد تا انكاه كه برسد بهمه مرتبها تا باشد بدانچه ما بسيم نهاده ايم آنرا و نيز اين
چيزها چنان بايد كه باشد مردم چون اولها كه آنچه در ميزان است بيشتر ازين علم است سخت بسيار تا برسد
ازانك حقيقتها آن باشد مثال مرتبها هميشه ب ج د و آنچه فزود اين حرفها چهارگانه است هر
يك باشد تا بيجها و چنان بايد كه مردم خطي را صورت كند از يك جانب ازان و از ديگر جانب
ه ه ه ه چهار بار كه وزنهاي آن باشد درست در مانندگي و هر گاه كه بران حرف ديگر با از درج تا دون
آن باشد ميل بجانب اين حرفها بيشتر تا بداني و از سبيل اين حرفها كه كرده آمد برابر مرتبه از جنس آن باشد
آن هميشه برابر پهلوي آن اگر از نخستين باشد از نخستين و اگر از دومين باشد از دومين و همچنين
آنك در سومين و چهارمين است و هر چهاري زانچه زيره برابره چون قول ما ط ط ط ط كه آن چون ه
يكي است اين آن قاعده علم ميزان است تا بدانكه و و و و چون ب و كه ز ز ز ز چون ج و كه ح ح ح
ح چون د و آن در مانندگي هر گاه كه عكس خواهند باشد يك حرف ازان چند ديگر حرف ازان مرتبه بغير
آن تا چون چهار از آنچه زيرا نست چون قول تو ا كه ب مانند انست در هر كدام مرتبه كه باشد و همچنان ج
برابر د اين در مقابله است اگر يافته نشود اا ب و نه ب اا و نه ج و نه لد و نه دلج آنچه دون مرتبه است انكه
مقابل شود آن مرتبه را مثال آ و آنك كند برابرش و و و و و در مقابله او ب كند برابرش ه ه ه ه
كه آن چندان است در مقدار و ح برابرش ح ح ح ح ا و ز كه مقابل آن د د د د كه آن باشد مانند آن و
همچنين هر يكي ازين حرفها چون چهار از آنچه زيرا نست واجب كند كه باشد چه جايز كرده آمده ست در كتاب
تقريب چه شفا داده ايم تر ادران بس درايد بس ازان بعلم ميزان و استوار نكشته ام آنچه در كتاب
حاصل ست و سخن در لغت و حكم بر عشاري يا ثماني و آنچه در كتاب ترمكنون است از فزو نهادن حرفها
و مخرجها آن تا بدانك تابع آن باشد ازين احوال تا كم نكردد بر وي يكي از حكمهاي آن و غايب نشود بيش
دو جنسش و مانند آن از آنچه آن قياس است كه بيش تو خواهد آمد و بايد كه تمام بداني ازين كتاب تا همه
مصنوعات كتابها خواص را تا بشك نشوي در هيچ ازان و از جايگاه خويش تا تواني گرفتن آنرا
دشخوار نيايد بر انكس كه طالب آن باشد ان شاء الله تمام شد كتاب جيم و آن نخستين از كتاب خواص و لله الحمد و المنة

بسم الله الرحمن الرحيم رب سهل جزو دوم از كتاب خواص و اين مقالت دوم است
زيرا كه ما بحمد و قدرت خداي و قوت مشيتش بگفتيم در مقالت نخستين كه ما احوال ميزان ياد خواهيم كردن
درين مقالت و اين دوم است ما محتاج خواهيم بودن كه خبر باز دهيم از جنس خواص در معقولات ده كانه
تا باشد اين سخن مشتمل بر درستي اين چيزها و بايد كه سخن دران بيستوني و تمام باشد كه هيچ شك با آن
نيايد تا بدانند از خواص كه قاعده ميزان حق است و معلوم است كه اول مقولات جوهرست و آن
بحث نخستين است ما ميخواهيم كه سخن گوييم دران نخست واجب تا ببيني كه چگونه است درستي آن و
بحث نخستين آن جوهر و خالي نباشد اين دو كون و خارج نباشد و بدين هر دو كون ميزان ميخواهيم
كه يا حق باشد يا باطل و آن كوني است كه معقول باشد و السلام كه آن هر دو خالي نباشد ازانك باشند دو
جوهر يا دو عرض يا يكي از دو گانه جوهرست و ديگر عرض يا مركب ازان دو جوهر و عرض باشد و يا مركب از
دوگانه يا يكي از گانه نه جوهر باشد و نه عرض اكنون بنگر بدين قسمت و تمامي آن و آنچه مشتمل است بران
ازين معاني و بايد تا بداني كه درين سخن توحيد است و سخن جمع كند اين دوگانه را تا بدانند و استخراج
آن بكند و بيايد آنچه دران است خوار و آسان ان شاء الله پس هر دو يا يكي از دوگانه نه عرض و
نه جوهر و همه اين مقولات ده گانه يا جواهرند يا اعراض پس آن محسوس بودي و نبودي يكي ازين
مقولات و آن نيست بودي و مقدمه چنين رفته است كه آن هر دو هست است هست نيست
چون باشد و اين از شنيع ترين محالست و اگر هر دو جوهراند بي عرض واجب آيد كه اعراض محدث
باشند چه آن موجوداند و اگر باشد موجود محدث خالي نباشد احداث كه ازان دوگانه باشد يا از غير آن
اگر از غير ان باشند پس آن دوگانه بسه اصل بود يا بيشتر و اين در ميزان موجود نيست و نه در توحيد تا بدانند
و واجب گردد در سه گانه آنچه واجب آيد در گذشتها پيشين كه آن دوگانه بود از تناقض پس علم
ميزان يكي ست و قول حق در توحيد است و آنچه ما حكايت كرده ايم در اول كتاب كه معروفست
بمزاج پاك برخيزد و اگر احداث از هر دوگانه است پس آنچه عدم است ازان در هر دو باشند و اين
خلافست و محال و تناقض روشن كن آن دو جرم اند مگر كه درايد دران استحالت پس چنان واجب آيد
ازانك نخستين ايشان باطل و نيست شود و علت آن معلول باشد و ما روشن كرده ايم درانك پيش
گفتيم كه آنچه پيوسته باشد باطل و نيست نگردد و معلول چاره نباشد او را از علتي تا بدانند و اگر يكي از دوگانه
جوهرست و ديگر عرض و عرض قايم بذات نباشد محتاج باشد بغيرش تا قوامش بدان باشد پس
عرض در جوهرست چه آن يك ذات موصوفست بصفاتش از كم و كيف و اضافت و مكان

وزمان ونصبت وقنیت وقول وافعال پس لازم آید وراغایت درجسم واین واجب است در
میزان ونه واجب است در توحید ازیراکه مکان کرد برکردش احداث در آید وزمان شماری است واین
از زشت ترین محال وناقص است که نامتناهی متناهی باشد وقدیم محدث پس لازم آیدش در همه صفتها مانند
آنچه لازم آیدش درین دو صفت واجبست که بداند که ماحق در پیش بگفته‌ایم خواص توحید وعلم وآنک آن
دوکانه اولی است بتقدیم وبحق مهتر وسید من صلوات الله علیه که هرکس که بداند آنچه درین مقالات است
واستخراجش بکند وبر درس آن صبر کند برسد بخوانندهٔ آن از آن وبداند زود آنچه خواهد ان شاء الله
تعالی واگر هریک از دوکانه هم جوهر وهم عرض است لازم آید هریک را از آن دوکانه نهایة واحداث
آنچه لازم آید بیک جوهر را بعرضهای آن واگر هردو عرض است وهر عرض قایم نباشد الا در غیری وهر چیزی که
قایم نتواند بودن الا در غیر خویش وآن غیر نیست است پس آن هست باشد وغیر هردوکانه نیست
پس هردو نیست باشد وآن دو کون است ودو کون چیز باشد ونیست هست واین از روشن
ترین محالست پس روشن بگفتیم همه بحثها این دو اصل را وخواص هردوکانه را از جهت جوهر وعرض وفساد
آنچه فاسد می باشد از قسمها وآنچه از آن درست است چنان باید عمل بدان کند که درست است
وآنچه نه درست است بگذارد واین بداند وقیاس برین بکند ان شاء الله تعالی

بحث ثانی از کم

تنها که خالی نباشد در جرم این دو کون که یا هردو کلی باشند یا یکی از دوکانه کل باشد ودیگر جزو یا هریک از
دوکانه کل وجزو است یا یکی از دوکانه کل وجزو است یا هریک از دوکانه یا یکی از دوکانه نه کل بود ونه
جزو واگر در امکان آید این پس اگر هردو کل اند هردو را اجزا باشد وچون هردو را اجزا باشد هریک را از
اجزاء هردوکانه اطراف باشد واجزاء هردو محدود وهر آنچه محدود اجزا باشد محدود وکل باشد چنانک پیدا
کردیم وآگاهی دادیم در آنچه پیش است ومحدود ومتناهی بود یا غیرش یا جرم بود یا عدم که با آن دوکانه غیران
باشد ونه غیران باشد واین از شنیع ترین محالست واین دو میزان عجب است مگر که در آید بران یکی از علمها
الا تدبیر ونه غیرش وآن آنست که می گوییم که آن اولست وبزرگی منفعت در خواص قدیم وتوحید است
بزرگوار است خدای یگانه بزرگواری دور وبهری ازین عظیم آید بر سوات چنین خبر داد مرا مهتر من
صلوات الله علیه فرمود مرا تا بگویم وتصنیف کنم واگر هستند آنرا دو کل باید ودر هریک از دوکانه تمام
واجب آید که در آن دو کل آید که خداوند اجزا بودند واگر یکی از دوکانه جزو است ودیگر کل ودون این
نیست پس جزو خود جزو باشد وکل کل آن جزو باشد وهردو یک ذات باشد یکی از آن دو جزو از کل
وهرگاه که منفرد کنند جزو را مابقی آن کل نیز جزو گردد پس کل کلی باشد جزو از یک جهت واین
محالست وبجه مسمی میکردند نام کلی را وهردو یک ذات اند پس باطل گشت قول بدوی وکل خداوند
اجزاست واجزا محدود است وهر جزوی از آن محدود است وکلیت اجزا محدود است چنانچه
بیان کردیم در پیش وکل محدود است بواجب آید در محدود آنچه واجب آید در آنچه پیش بگفتیم در ایجاب
اول واگر هریک از دوکانه کل وجزو است وهریک از دوکانه که چنین است خالی نیست در آن که
باشد از یک جهة یا از دو جهت مختلف واگر دو از جهت مختلف باشد آن جزوی باشد مر آن چیزی را
که از آن بیشتر است بکلی آنرا که از آن کمتر باشد پس واجب آید که آنچه نامتناهی است متناهی گردد چیزی را
که از آن بزرگتر باشد پس متناهی نامتناهی شود ونامتناهی که بزرگ ترین هردو است متناهی واین از
شنیع ترین محالست واین از خواص است در لفظ واز خواص رکنها وسمات آن بداند واگر باشد
آن از یک جهت پس آن کلی باشد نه جزو وجزوی باشد نه کل واین از شنیع ترین محالی است واگر با
هردوکانه ویا هریک جداگانه نه کل ونه جزو ثابت گشت جرمی که نه کلیت مر او را ونه جزو وپیش
روشن بگفته‌ایم که ممکن نیست که جرمی بود که نه کل بود آنرا ونه جزو پس درست گشت ای مهتر ومولای
من همه بحثها هردو اصل از جهت کون کم وفساد وصلاح هردو واین آن بود که می خواستیم که آگاهی
دهیم چنانچه فرمودی ای پیغمبر ومهتر من ومن اگر خدای خواهد سخن گوییم در بحث سیوم از جهة کیف

البحث الثالث من الکیف

چنانچه پیش گفته‌ام در صدر کتاب خالی نباشد روشنایی آن
کون که همیشه روشن باشد با تاریکی آن کون که همیشه تاریک باشد واین فرا گرفتیم از مزاج تا بیان و
روشن گردد ترا آنچه در کتاب است وآنچه اینجاست خالی نباشد از آنچه باشد از آن دو یا از غیر آن
دو واگر از غیر آن دو است خالی نبود از آنک آن چیز که نور از آن است جدا از آن چیز باشد که ظلام
از آن است چه آن بحث سیوم وچهارم است وباطل گردد همیشگی آن زیراکه هرگاه که گفته اند در آن
که علم محتاج باشد بعلم وآن علم بعلمی دیگر علم برخیزد ونامتناهی گردد وواجب آید در نوعها وکونها
کثرت آنچه واجب آمد در او لما کثرت آنک دوکانه بود چه اگر واجب نباید که باشد اول را
اول پس علم نباشد علم را ونه میزان میزان را چه آن اول باشد در عقل وهمچنان باشد آن که
هر چیزی در طبعش آن ایستاده باشد در آن والسلام واگر باشد از آن دوکانه خالی نیست از آنک
هریک از آن دو طبیعت خالص باشد ای نور خالص یا ظلام خالص ویا هریک از آن دوکانه آمیخته
طبیعت باشد وآمیخته طبیعت آن باشد که طبیعتش با طبیعت دیگری جزا وآمیخته باشد پس مادام
هردو آمیخته باشند وممزوج آنست که بغیرش متحد شده است پس از آنک مباین بوده است

یا هر دو جزوی

جزء وی را اتحادی که با آن صفت کیفیت یکی از آن دو کانه بحقیقت مدرک نباشد و با جزا قسمت کرده شدند بغایتی که در رسیده نشود چه اگر این چنین باشد در کم واجب آید در بهری از آن که متمکن نباشد و بهر متمکن باشد که هر یک از آن دو متمکنی نامتمکن باشد پس هر یک از آن دوگانه همیشه بر حالی باشند که بر ضد آن نیز باشند و این از شنیع ترین محالست و این حدها برای آن کس است که گفت که علت اولست و آن عقل است و عقل دانش میزان است و میزان ذات علم است بدان آنچه دیرا بنست و از اینجا استخراجش بکن و نیست این میزان از آنچه مشاکله کند با فلسفه وحد از آن بنگر تا خطایت نیفتد از یراکه هر فلسفه و علمی زمیزان باشد پس میزان جنس صناعت فلسفه است و همه چیزی داخل باشد زیر فلسفه والسلام و میگوییم بتمامی قسمتها در کیف که اگر آن در زمان است خالی نیست از آن که باشد در دو وقت مختلف پس واجب آید در همیشگی ضد همیشگی و آنچه همیشه باشد محدث تر باشد از آنچه همیشه نباشد و این از شنیع ترین محالست تا روشن بگفتیم همه بحثها این باب باید که بشناسی بدآن از نیک ان شاء الله تعالی **البحث الرابع من الزمان** خالی نباشد از دو کون چه این دو جزء همیشه اند را آنچه باشند هر دو دایم یا نه دایم بحثها را ایشان از یراکه ایشان طلب آن می کنند که باشد ذات علت عقل هرگاه که ثابت گشت آن و ثابت شد آنچه ما گفتیم و آن از نزاع و آراست ای آنست عدل و عد ذات علت است تا بداند پس ثابت گشت از همه جهتی لیکن من اعتقاد جز زین دارم و آن آنست که من اعتقاد دارم که عقل ذات عدل است و میزان ذات عدل است و این درست است و دفع میکنم قول اول را از یراکه آن نزدیک من آن ماده عقل است چنانچه در مزاج گفتیم که آن طبیعت است و زمان زمان همچنین در هر یکی ازین آنگاه که سخن گویند در آن علت آن باشد و در نرسید در آن چیزی الا قدرت خدای تعالی و او بزرگوار است از سخن مشبهان بزرگواری دو و دو خالی نباشد از آنک باشد هر یک از آن دو همیشه نه همیشه اگر هر دو همیشه باشند و همیشه جذر فانی باشد و آنچه نه فانی باشد نه متغیر باشد و هر مزاج پذیرنده متغیر باشد و آن دو مزاج پذیرفته اند پس از آنک ناپذیرنده بودند و گفتند که مزاج محدث است و پیدا آمده است که مزاج لیس است و مزاج موجود است پس پس باشد و نیست یا باشد مزاج همیشه کجا باشد فعل مزاج در ممزوجان و کجا ست فعل مزاج دهنده در ممزوجان پس از آن بوده باشد که اثر نبوده است یا پس از ممزوج شدن آن بمزاج پس از خالص و مزاج و صرفی و خالص ما قبل آنست پس پیش آن هیچ نیست نه همیشه و نه محدث اگر هست آن همیشه است همیشه نیست همیشه نباشد و اگر محدث گشت محدث پیش لم یزل چون باشد و این از شنیع ترین محالست و بحق مهتر من که این

علی لاهوتی بنوی است چه در وسع هیچ کس نباشد از مخلوقات که چنین بتواند گفتن پس مزاج موجود است دو جرم مدام لیس باشد اگر جذر دایم باشد و هر دو همیشه اند آنک همیشه باشد چون باطل و نیست شود و پیدا کرده ایم در پیش که آنک همیشه باطل و نیست نشود این خلاف آنست پس فساد و جرم که مدام فنا آن لیس باشد و همیشگی آن هم لیس بس پس خود لیس نباشد زیراکه ممکن نیست که برخیزد جرم یک صفت و ضد آن که واسطه نباشد میان دو چنان که پیدا کردیم پس ممکن که دو جرم باشد همیشه و اگر یکی از دوگانه دایم است و دیگر نه دایم واجب گردد در یک دایم آنچه واجب شود در دو دایم و واجب گردد در یک چیز نه دایم آنچ واجب آید در دو چیز نه دایم و اگر باشد هر یک از آن دو یا هر کدام که خواهی دایمی نادایم پس واجب آمد که آنچه لم یزل است بر یک حال لم یزل باشد بر ضدان و این از شنیع تر محالی است تا روشن بگفتیم همه بحثها هر دو اصل از جهت زمان فساد آن و صلاح آن و راست آن و دروغ آن و این میخواستیم که بیان کنیم و از خاصیت این مناقضها و این سخن آنست که حجتها در آن روشن می بینی نه بر سبیل جدل و کلام و منطق و وزو بستگی آن لیکن سخن پاکیزه همه و ما از خدا می خواهیم پاداش بدین باید که ما را دعا رحمت کند چه پاداش ما اینست بر تو و امید دارم که متصل کند خدای برما که اوست رادکریم و محتاج باشیم اکنون که سخن گوییم در باقی این دوگانه درین کتاب ::

البحث الخامس من الجهة خالی نباشد این دو کون که دو جرم اند از آن که باشد بر جهتی از جهتهای خود یا یکی از دوگانه بر جهتی باشد از جهات خود و دیگر یک نباشد اگر هر یک از آن دو بر جهتی باشند از جهتهای خویش پس هر دو متناهی باشند و همه جرمی متناهی محدود باشد و یاد کرده اند که آن هر دو نامتناهی اند پس دو متناهی نامتناهی باشند و دو محدود نامحدود و این از شنیع ترین محالست اگر هستند هر یک از آن دوگانه نه بر جهتی از جهتها خود یا مگر خود شی نه اند البته یا دو جرم اند زیراکه هر جرمی بر جهتی باشد از جهاتش چه هر جرمی بر وضع باشد و اگر شی نه اند البته و گفته اند که آن دو شی اند پس واجب آمد که لاشی شی باشد و این از شنیع ترین محالست و اگر خود دو جرم نه اند و گفته اند که دو جرم اند پس دو جرم نه جرم اند و این شنیع است و اگر یکی از دوگانه بر جهتی است از جهات خود و دیگر لازم آید مر آن را که بر یک جهت باشد از جهات خود آنچه لازم آید بر آن دوگانه که بر دو جهت باشند از جهات خود که متناهی باشد نه متناهی و محدودی باشد نه محدود و بر آنک نه بر جهتی است از جهات خود آنک لازم آید بر آن دو که نه بر جهتی اند از جهات خود که آن دو شی باشند و لاشی و جرم باشند نه جرم منتقل میشود از محالی بمحالی که مصادمت می کند بهری بهری را و بسنده است نعمت افزاینده

بدین معتقد و گوینده بدو بتمامی بعنت و اگر باشد این در یک وقت واجب آید که آنچه همیشه باشد بر یک
حال همیشه باشد بر ضدان همیشه بیش نه همیشه و لا شیء شیء باشد و جرم نه جرم و متناهی نه متناهی و محدود نه
محدود و این غایت شناعت محال است از برا که این ترکیبی است ملعب در ترتیب پس روشن
بگفتیم همه بحثها ازین دو اصل از جهة نسبة و فساد و صلاح آن از همه قسمتها، آن و این میخواستیم که بیان کنیم

البحث السادس من التتمه خالی نباشد این دو کون از آنک باشند دو صورت متباین که
عدد بران افتد یا نه باشد چنین یا باشد یکی از دو کانه چنین و دیگر نه چنین یا باشد یکی از آن در هر یک از آن
دو جنبی نه چنین اگر باشند دو خداوند صورت متباین که عدد بران افتد پس هر صورتی از آن محدود تواند
بودن و هر محدودی متناهی باشد و هر متناهی غایتش تا بغروی باشد و اولها بسیار است و درست گردد
دوی و واجب آید تا آنک لا غیر باشد غیر و این از شنیع ترین محالست و هر محدودی نیز متناهی باشد
و هر متناهی را جانبها باشد و هر چه آنرا جوانب باشد هر آنرا جهات باشد و هر آنچه آنرا جهات باشد آن
جرمی باشد بر جهتی حد بیشتر جهات خود و هر چه دران عزتیت باشد و آن جرم باشد قسمت پذیرد و هر آنچه
قسمت پذیر بود و آن جرم باشد منتقض بود و هر منتقضی مرکب باشد و هر مرکبی را ذات ازلی نباشد
پس این دو کون که ذات نباشد هر آنرا ازلی باشد و این دو کون بزعم ایشان ازلی آید پس دو ازلی
اند نه ازلی و این از شنیع ترین محالست پس اگر نباشد هر آن دو کانه را صورت متباین که عدد بران
افتد پس هر دو یک صورت باشند و دوی باطل گشت و یا هر یک از آن دو یک صورت
باشند هر یک از آن دو کانه محدود باشد و لازم آید در محدود آنچ یاد کردیم در اول بحث و اگر یکی
از آن دو چنین است و دیگر نه چنین پس یکی از دو کانه محدود باشد پس لازم گرد از آنک آن محدود
باشد بطلان ازلی و دوی چنانچ یاد کردیم و دیگر آنک اگر باشد خداوند یک صورت و یا چنان باشد
که صورتش نباشد پس اگر خداوند یک صورت باشد پس آن نیز محدود باشد و لازم آید از آن
آنچه یاد کردیم و اگر صورتش نباشد و آن بزعم ایشان جرم است و هر جرمی را سه بعد باشد و سه قطر
طول و عرض و عمق و هر چه آنرا طول و عرض و عمق باشد آنرا شش جهة باشد پیش و پس و راست و
چپ و زیر و زبر و هر آنچه آنرا این جهتها باشد آنرا صورتی باشد پس آن کون که آنرا صورت نتواند
بودن چگونه صورتش باشد و این از شنیع ترین محالست پس اگر هر دو کانه یا یکی از دو کانه خداوند
صورتی متباین باشد که عدد بران افتد یا هر یک از آن دو که چنین باشد خالی نباشد که این چنین در
دو وقت مختلف بود و آن در یک وقت محدود و در وقتی دیگر نه محدود و آنکه محدود باشد

حد کننده اش غیر او باشد یا جرمی باشد یا عدمی پس غیر او با او باشد در وقتی و نه با او باشد
در وقتی خالی نباشد از آنک باشد ازلی نه ازلی و اگر ازلی باشد پس آن در وقتی باشد پس
ازلی محدث بود و باطل شود و ازلی پیش وی ازلی ازلی باشد و این از شنیع ترین محالست و اگر
ازلی باشد آن محدث باشد پس با این ازلی ازلی محدث آمد که آنرا حد باشد و چون آن محدود
باشد لازم آید او را آنچه ما پیش گفته ایم در صدد بحث از بطلان ازلی پس ازلی باشد نه ازلی
و این از شنیع ترین محالست و اگر باشد آن در یک وقت پس آن خداوند صورتها باشد پیوسته
و صورت در یک وقت بود پس ازلی بر حالی باشد نه ازلی بر ضد خویش و این از شنیع ترین
محالست من روشن بگفتم همه بحثها، دو اصل را از جهة قنیه فساد و صلاح هر دو و در همه قسمتهاش
و این آنست که ما میخواستیم آگاه میکنیم و این ای برادر من نشاید که مرد مبتدی البته بپند ترا حذر باید کردن
که این بر کسی خوانی که نه معتاد این کار باشد استخراج کنی از جمله این همه آنچه در آنست از همه علمها علوی
معدنها خواص نیز نه چنانچ یافته شود در علوم از خواص و غیر خواص در میان این کتابها و باید تا دانی
نیز که این کتابها ما نه بر نظامی درست است واجب است که گوهها آنرا بجایگها آن باز آوری
و امتحان کنی هر آنچه از آنست تا تمامی بدانی از آن علم علم را ان شا الله و چون ما تمام بیاوردیم
همه آنچه وعده کرده بودیم ترا از آن بحثها که استنباط کنی از آن علم خواص را در اصلها قدیم
اکنون محتاج باشی که در فروع نیز سخن گویی بر درجات و ترتیب بر حسب آنچه دانی آنرا در
هر یک از علمها تا انگاه که با آخر کتاب رسی ان شا الله تمام شد مقالت دوم از کتاب خواص والحمد لله

بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت سیوم از خواص** سپاس مر خدای را آفریننده
صورت دهنده راد کریم نعمت کننده و بزرگوار و دور از سخنها ملحدان و کافران و جاهلان دور
بزرگ و درود داد خدای بر پیامبرش محمد و بر آلش و سلام داد ما چون سخن گفته ایم در خواص **و درین**
دو مقالت اکنون حاجت آمد که مثالها نیز بگوییم از علمها طرفه از آنچه تغیر بپذیرد بر درازی بزمان
و گذشتن سالها و روزگارها و نه از بسیاری عمل که بران کرده شود بارها **و آن آنست** که حکایة
کنند از افلاطون که او گفت **هر گاه که سیم را** تنک تنک کرده آید و چیزی از عروس زرد برو افکند
و آن کبریت باشد و پس در آتش نیک گرم کنند و بیرون آورند و بسا وند سایش بپذیرد
چنانچه آبگینه پذیرد **پس** اگر او را بباضی القضاة باز آورند و آن آتش باشد و بگدازند و بوره
بریش افکنند بحال نخستین خویش باز آید و من این معنی بدرستی یافته ام و دیده **و اگر زر بگدازند**

وپرکین موش براکندست شود و بریزد همچنان کردد که انکه که سرب بروافکنده باشی باجون
خالی کردد و پس اکر باز با تنش برند وپرکین کربه برافکنند بحال نخستین که زرخالص بود باز آید بی
نقصان فاحش تا بداند وپرکین سک سپید جون بدمند یا طلا کنند برحلقی که بریده باشد زود نیک
باز شود وازان جمله است زرا انکاه که می آمیزد با جیمی که تباه شده باشد و از نیکی بتغیر پذیرفته که اول
بوده است فوربطیس بر بیش افکنند وعروس وبکدازندش پاکیزه باز کند جسمش را ازهمه آفتها و فوربطیس
آن مرقشیثا ست تا بیانش بداند ودهنج زر را نرم می کند وسستی وی می برد تا تر و نرم ونیکو می شود
انکاه که با آن می کدازندش وبرکهاء حنا هرگاه که بغشارندش وآبش بکیرند پس زر بدو نیک راکرم
می کنند ودران آب عصیرش فرو می کشند جند بار سهل سخت نرم کند آنرا و زنکش ببرد و نیک بکار آیدش
در رنک و نرمی نرم بافراط کندش تا بداند وعلتها ببیند و نمک بیفزاید در سپیدی زر و سرایه و خاصیتش
افزودن نازکی و نیکویی زر است ان شاء الله و سیم هرگاه که بوی کبریت بیابد سیاه کردد پس
جون نمک بدو رسد سپید وصافی باز کردد و نیکوییش بیفزاید والسلام وازان جمله است نوشادر
واین جایگاه ذکر خواص نوشادر نیست بتمامی ولیکن در هر جایگاهی محتاج باشیم که ذکر بهری بکنیم
ومعادنش بسیارست وطبع همه گرمی قابض باشد با یبوست وخاصیتش کشیدن جیزهاست از زیر
ببالا و بالایش را بشوید و پاکیزه بکند جنانچه زیرش را کند و درونش را و آن جند لون است
وبهترین آن بلوری باشد وآن بهترست و هرکس که آنرا حل کند با تش و پاکیزه باز کند بی آنک
بر جسمش احتراقی و سوختکی افتد و دود کن کردد یا در رنک کند و حلش دران سری عظیم
وعقد زیبق کند و بصلاح آورد او را بسیار جیزها از علمش تا بداند و باشد که ظرایف علمها ازان
بداند وازانست نطرون آن بشوید تن را از سوخ و کژی آن راست باز کند و کرفتکی آنرا روشن
باز کند و نیکو کرداندش و آن سنکی است که دران زیره می باشد و علمها فراوانست دران که متقدمان
پیش صنعتها کرده اند واین خاصیتی است که بکدازد و هرکز از حال خود بنشود وازانست دهنج و نرم
کردانیدنش زر را و هرگاه که شخ زر بآن بیامیزند علتش زودتر و بیشتر بداند وازانست لاژورد هرگاه
که فراهم آید با زر هر یک ازان در نیکویی بیفزاید در جشم بینندکان و نقصان نشوند بلکه بر رنکشان
بیفزاید و هر یک ازان دوکانه بر بار خویش شرفی دارد کویی دو سکل و دو یار اند وجشم را ازان
سود دارد جون در کحل کنند آنرا و طبعش خنک و خشک باشد و هرگاه که آنرا برانکشت بی زفانه
ریزند ازان آتش مانند زبانه رنک او براید برنک لاجورد واکر خرد کنندش خرد شود

وآتش

وآتش دریش کیرد ودران سری عظیم است وازان دودی برآید بغایت سرخ برنک قرمز ادر بی
وخواص آن مشارکت کند با جیزها دیکر ومفرد نیز نشاید جیزهای را تا آنرا همه بشناسد و بی راه نکردد
دران ان شاء الله وازان جمله صبح است سودمند باشد در کحلها جشم و هرکس که ازان مهره را با
خود دارد و یا بکین انکشتری کند دفع شود ازوی بدی جشمها را آنان که بدجشم باشند و بد رست
داشته است این معنی پیامبر صلی الله علیه وآله از جشم تا بداند و منفعتش تا بشناسد وازان این جیزها
که جرا درین جایگاه یاد کردیم اکر هیج خواننده کتابها ما در موازین جیزی و بخاصه کتاب مزاج
وشمس که آن دران جای روشن است وازان جمله است سنک مغناطیس جون آنرا در آب
سیر و پیاز فرو کنند سه شبانروز خاصیت جذب وکشیدنش مر آهن را ازان بشود البته پس
اکر باز آنرا در خون تازه بز فرو زنند خاصیتش نو کردد و باز آید بدانجه نخست بار بود از جذب
آهن واکر سنکی ازان بزرک فراکیرند و بر سر قفلی دارند پرها لیش فراهم کیرد و باز کشاید واین ظریف
است وازان جمله است مرقشیثا هرگاه که کبریتش بسوزند و نرم کنندش تا جون آردی شود در
بسیاری علمها صنعت بکار آید و هرگاه که بر آهن آب داده زندش همجون سنک آتش آتش افکند
و مجان باشد سنک کاسهای جینی و آتش افکند وازانست مغنیسیا واز خواص آنست که در جسمش
ارزیز است وآنرا اندر دلوس کویند و تمام نیابد عمل آبکینه الا بدان وآن کداخته جمع کند آنرا که
یاد کردیم و لنقف کند وشوخها را بخورد و ببرد تا بداند وازان جمله است توتیا وآن جندگونه است
بهترینش سپیداست وآن برکیرد رطوبتهای جشم را ولطیف ترین آن توتیا بود سپید که جون
نیک دران نکاه کنند که شوره یا نمکی بران نشسته است و توتیا زرد کم ازان است وازان است
بسد هرگاه که بدان مسواک کنند خورده دندان ببرد وکوشت دندان سخت کند وآن از عجایب
است وآنجه از خاصیتها لایق است بدان بدین جایکه باید که بیان آن بداند سر و خرجنک بحری
سود دارد درد جشم را و منفعتش ظاهر است وجفنها جشم را سود کند وتری وخلط جشم را ببرد و بی
ورک جشم را قوی کند و دیدار را تیز کرداند و هرگاه که بسوزندش لطافت زیادت باشد و سپیدیش
واکر آنرا بسایند و بر قوبا طلی کنند سود دارد و زود ش ببرد تا بداند و پرهیز باید کردن که با آن بی
اندازه عمل کنند که آن خطری باشد وازان جمله است خاصیتی عظیم سودمند زود شوید وآن آهن فولادآ
که جون بتابندش و در شیر دوغ فرو زنندش بادی جندخوش خوش آنرا نرم آهن کند و بدان
طبع اولش باز آورد و باد شو رابی راکه بغشارند همجان عمل کند بر آهن که دوغ می کند وآن

عجب ترین عملها است **وازان جمله است** سپرز اشتر نر که سگ آنرا بمی خورد درحال بمیرد وآن
ازعجب ترین چیزها ست وغریب تر نیز **صفت درخت جاودانی** و درخت جاودانی وتخم درخت
کدر و مردو خراسانی اند وجاودانی دو جنس اند یکی نر و یکی ماده چنانست که چون آنرا بکوبند و نرم
می کنند پس چون مرد بامداد برمی خیزد آنرا هم بر حال اول بیابد بر روی زمین و نر را که بشب
بکوبند و پس بروز بدان نگاه کنند بر حال می ماند ایستاده بر روی زمین و ماده هرگاه که زنی
را ازان شربتی میدهند مقدار بخدانک او را سخت شهوة بینگیزد تا چنانک ستر از خویشتن
برگیرد و هرگاه که مرد را از درخت نرش شربتی دهند پنج دانک اندامش بپا خیزد چنانچه با آن
خوابش نگیرد تا انگاه که ویرا دو درم طباشیر شربت دهند انگاه اندامش سست گردد واین غریب
ترین عملها خاصی است وهرگاه که ازین درخت چیزی در طعام کسی کنند و او را دهند باد از زیرش
می افتد ازان وقت که آن خورده باشد تا انگاه که آن دانه در معده اش منهضم شود وهیچ دارو نباشد
او را واین در دانهٔ درخت نر است ازان دوگانه فامّا دانه ماده آن سخت زشت است هرگاه
که اندکی ازان در نبیذ کسی افکنند سه روز بخواب اندر افتد و داروش آنست که آب گرمش
می دهند و زیت رکابی و مردم خراسان و ماوراء النهر این معنی کنند واین غریب است و سخت
طریف سبحان الخالق لما یشاء و این درخت را چون می بساوند و لبن با ب کبریت حل کنند و بسر شنبد
و برص را بدان طلی کنند بیک طلی یا دو طلی بیک روز بهبود شناس این چیزها را و بدان که
این هیچ نمی کند و باز پس می افتد و درنگ نمی کند در عمل و امید دارم که تو برسی با خبر این
علم و بدانی بیان این و بخویشتن مطلع شوی بر چیزها از کار عالم که هرگز در گمان تو نبوده است
و نشنوده و نه در خاطر آمده است و نه بیشترین مردمان از چیزهای عظیم و غیر آن **اما چوب درخت**
کدر هرگاه که کژدم یا مار بدان می افتد در وقت می میرد مرگی زود زود زود بی درنگ تا بیان این
بداند و ازانست خرمای نارسیده که سودی دارد در حال گزیدن کژدم و کوژ و زخم ماران را بزودی
بی توقف و این هم از خواص است **و بقلة الحمقا** باز گیرد خون رونده را و درد گلو را و جهه را سود دارد
و در یک روز یا دو روز منفعتش پدیدار آید که مدام خوردنش و این غریب است و عجب
و جو بیا ست که آنرا داردنیان که آنرا بساوند و بروغن سند روس معجون کنند و چیزها بدان طلی
کنند اعنی جوشنها را و ظرفها را بجای زرین بایستد و این عبرت باشد و این جنس موجود است
تا بداند و این آنست که درین چیزها بدانسته باشد و مگر خود درین چیزها هست بزرگ تر ازین که

آن خدای داند باید که درین نظر کند تا چگونه راه آسان بدین معنی بدست آرد بفراوان نظر کردن
و درس کردن اصناف آنرا که بدان محتاج باشد در تقدیم تعلیم پیش این صنعتها و علمها و درس
آن بکند ازان هرگز بچیزی دیگر نرسد و چون بیامدیم و همه علمها مقالت چهارم بگفتیم ازین مقالت
آنچه واجب کرد بر حسب هر یک چنانچه مرتب کرده بودیم کتابها را باید که این آخر این مقالت باشد
و سخن اینجا بریده کردد ان شاء الله تمام شد مقالت سیوم از کتاب خواص مواردینی ولله الحمد
دار برنیان چوب آن بقم است که رنگرزان بکار می برند و خوانده ام در بعضی کتابها که باز
می گیرد حلقه را و زالیش می کند **وچوب کدر** این که جا بر میگوید که مار و کژدم بمی کشد آن درخت
عنابی است که ببلاد سند می باشد که آنرا درخت کدر خوانند بلغت مردم سند و آن آنست که
اهل عراق آنرا چوب کادی خوانند و بمن چنین رسیده است که در بعضی شهرها سند مار بسیار است
پس خویشتن را بدان چوب نگاه می دارند و پایهای تخت خویش که بشب بران خسپند ازین
چوب کنند پس چون مار بدین چوب می رسد بمی ایستد این فصل در اصلی یافتم پس از تمامی مقالت
چنانچه یافتم بنوشتم والحمد لله رب العالمین **بسم الله الرحمن الرحیم مقالت چهارم**
از کتاب خواص مواردینی اما تمام گفتن حجتها بهمه نوعها و کلیات آن که آن و اگرچه ممکن است
دل را در می گیرد و ازان آنست که البته عسر و دشخوار می باشد و حاصل نمی آید و لیکن ما در
کلیات نخست آنچه برانست رای دانا آن در علم خواص نمی گویم چه خاصه کرده ایم این مقالت
را بسخن گفتن دران می گوییم که بسیاری از فلاسفه باطل می دارند که از خواص چیزی است که
بیاشامند یا طلی کنند بدان یا آنچه بدین ماند از آنچه مزاج پذیرد و یا نزدیک آن باشد بمجاورت
در چیزی از عضوها لیکن خواص نزدیک ایشان آنست که تعلیق کرده شود تا کس آن عمل بکند که
مراد باشد و تا بکس پس بشوند با آنچه بدان ماند از آنچه بمجاورت آن عمل کند دون آنک با هم
آمیختگی دارند و چیزی نباشد ازان نه اندک و نه بسیار باید که بدانند و اما حجت درین آنست
که ما آگاه کرده ایم که چیزها یا بیشتر آن عمل کند عملی اندک هرگاه که عمل اول کرده باشد و این ازان
است که نه بشربت می خورندش و نه طلی می کنند و نه چیزی ازان با چیزی می آمیزند **چون**
بالهٔ عقاب و آن معجون حجر ست که بلیف ارمنی معروفست و آن سنگی است که هرگاه که بجنبانند
از جوفش حرکتی یاوند و بانگی پس چون بشکنندش هیچ نباشد در جوفش و حرکتش باطل گردد و این
هرگاه که بر زنی بندند که ولادتش بر وی عسر شده باشد سهل و آسان شود بر وی **ومنجان حساب**

که در سه خانه فرو می‌نهند که مقدار مجموع هر جانبی از آن پانزده می‌باشد بر طول و عرض این نیز ولادت
را سهل و آسان کند واما سیبالنقوس و ماایره سقراط و فرفوریوس می‌گویند که قول اول است
و آن آنست که کل عمل می‌کند علتها که آن خواص است و معنی قول ما که خاصیت گرفته است از
لفظ آن و از اندک‌ترین مقولات نزدیک ذکر ما کار خیر خاصی است پس چگونه است آن و این
چیز خاص می‌شود از علتها بچیزها یا بچیزی که خاصه نمی‌شود آن دیگر بدانچه همه چیزها چنین یافته می‌شود
مرد جپ از جملهٔ مردمان و مرد راست هر یک خاصه می‌باشند بچیزها و یا بچیزی که آن دیگر بآن
خاص نمی‌باشد و همه چیزها چنین یافته می‌شود و این دو تن هر یک بچیزی خاص می‌باشند یعنی
مرد راست و مرد جپ بچیزها ظریف از جهة طب و آن آنست که ایشان پیوسته نفی می‌کنند
بدیها را از خویشتن بدست راست یعنی هر دو تن مگر مرد جپ که او در حال آنکه محتاج شود که
از خویشتن دفع کند حرکتش بدست جپ سبکتر باشد و سهل‌تر آید از دست راست و آن از
جهت دل است و آن گرمی که در آن است که آن سبب شجاعت و حمایة است و جانب راست
باردتر باشد بسیار از جانب جپ بدان علت که دل مایل باشد بجانب جپ و حرارة در آن بیشتر
است نیک بباید دانست این معنی این قول فرفوریوس را حکایت باز کند از اصحاب فلاسفه
خویش و چون پیش گفته‌ایم که همه چیزها موجود دون اصلها قدیم حذر خارج است از مقولات ده‌گانه
ما که میخواهیم که بیاوریم این خاصیتها را برانچه واجب می‌کند آنرا مقولات ده‌گانه از همه کوهاخواص
مثال آن چنان است که بیفزاید در چیزی از چیزها و نقصان نکند از آن ومقدارش همیشه ده باشد
دلیل برین آنست که اگر داروی از جمله داروها بگیرند یا سنگی یا چیزی از اندامان حیوان پس
بعرق را بدان راه دهند تا طبیعتهاش را بشناسد و از آن بیرون آید عرقی بد و رنگ زرد و سپید
یا سرخ بجای زرد پس بمالند با تنشی نرم پس بگیرند مابقی را پس از بریده شدن قطره و بر پیچند
باشد ده‌گانه در پیچ جنبش و کوهها آن همه و شخصها کوهها آن همه این در جوهر است اما در زمان یافته
نشود طول این مدت از آنچه بر آن باشد از چیزها شتا و خریف و ربیع و صیف و مانند نرم و پخته
گردانیدنش چیزی در وقتی از آنکه جایز نباشد که پخته گردد الا در آن و مانند در رسانیدن چیزی که فایده
دهد بطلان چیزی را و اگرچه این حذر برهانی است و نا واجب ار گشتن زمان بر آن که این چیزها که
در آن خواص است حذر ضروری است و روا باشد که انتقال کند از آن واما در باب کمیة چون عددها
که پیش گفته‌ایم در آن و مثال چنان است که چندین مایه از داروی چنین عمل کند و طول چنین و چنین باشد

چند طول چنین و چنین ومثال آنست که اگر ده درم سنگ زعفران بگیرند و بآب معجون کنندش آنرا
بچو دانه سوراخ کنند و چون بندقها کنند و در رشته یا موین افکنند و بر شکم زنی دارند که رحمش عسر شده
باشد در حال بیرون آید چه اگر این کمتر از ده درم می‌باشد عمل نمی‌کند و اگر بیشتر از ده درم سنگ بود هم
عمل نمی‌کند وچون قول تو که اگر کسی اندک مایه از مردا سنگ بگیرد و آنرا در سرکه می‌اندازد ترشی
آنرا می‌برد این یک بی‌مقدار و اندازه است وبحث کمیت بی‌آید لیکن زیر کیفیت داخل می‌باشد
از آنجهت میگویند مقداری باید و این نیکوتر است در قول برهان از اولی و از آنست که مقدار ها
خطها خارج از مرکز دایره تا بمحیطش همه متساوی باشد و زاویهٔ قایمه بیشتر باشد از حاده و منفرجه
بیشتر باشد از حاده و قایمه و زاویهٔ حاده خردترین همه زاویها ست ومثالهای این از خواص آنک
تغییر نپذیرد درین جایگه مگر بسبیل برهان در آن قول که پیش گفته‌ایم در اوایل پس در مقالت
نخستین از کتاب امامت بدان این و عمل کن برین ان شاء الله واما در کیفیت مثال چنان است
که آتش که در فصل قیظ بجکد باشد بیشتر باشد از آنچه از آن بیرون آید بیشتر از آنچه از آن بیرون آید
که در همه وقتها و سال تابد و از آنست تقطیر در روز با وجوب آن ناقص‌تر باشد از تقطیر در روز باد
شمال و همه بادها واز آن است که شاخها درخت مو که برگ بآن باشد و سرهاش ببرند از سوزندگی
آتش در آن باشد و بگیرند از شاخهای بریده از آنکه لحامی خوانند و سخت ببندند از آن بمقدار بندی
یا گونی در زیرش تمام نمی‌کند تقطیر بر صحیح و بیرون نمی‌آید صافی و از آن است نیز که آب و جب
چنان کند که تا از آب دریا باشد یا آب دجله یا آب باران یا نمک چکیده یا جذر آن از آنچه پیش
استوار بگفته‌ایم همه آن در کتاب بجمیع واجب باشد که صافی باز کنند ده بار در چیزی استبرکه رکوش
با رنگ باشد تا بیرون آید جوهرش بیرون صافی است میزان اینست بدان این معنی و بنا کن کار
خویش بر حسب این واین پنج وجه است از مقولات ده‌گانه و واجب آید که سخن گوییم در پنج معین
این مقالت باز کنیم آنرا آخر این کتاب و گر گفته‌ایم بر کیف محتاج باشیم که بگوییم بر اضافت و از آن
است که بوجود آنست موجودی دیگر چیزها وآب نعناع را که با آب بیامیزند و بر آن کس ریزند که
وی را عرق بسیار باز می‌کند عرق ببرد باطل شدن عرق و شفا یافتن از اضافت آب نعناع
است که ببیشتری مردم می‌رسد و همچنین هر چیزی که راه روش برین جمله باشد واز آن جمله است
باطل شدن ترشی سرکه بمردا سنگ واز آن است عنکبوت و ذراریح که تب ربع می‌برند و
از آن است کبریت و خون افعی سیاه که برص را می‌برد و بر می‌کند واز آن است رفتن سنگ سرکه

در سرکه وکریختن سنک سرکه از سرکه وکریختن آهن از مغناطیس بزیت و بسیاری از علمها که
از باب مضاف است در خواص بباید شناختن آنرا و جدا باز کردن تا برسی بدانچه می خواهی و
نباید که کویی که این همه خود خواص است پس مرا چه حاجتست بتفصیل آن که فرق باشد دران میان تو
و میان همه مردمان که ازان این فعل دانند ومحتاج باشیم اکنون که در نسبة بکوییم و آن منفعتی است ازان
جمله است زن حایض که چون برقفا بخسپد پس دو پای بر فرج خویش برکیرد در بوستانی در حالی
که ژاله از آسمان می بارد هیچ ژاله ازان بروی و کرد بر کردش نیاید و اکر باز این حایض نه برین
حال خفته باشد و بر یک پهلو خسپد و یا بر پشت خسپد نه بران شکل که کفتیم پای ببالا کرده آن ژاله
بروی آید و هم آن عمل کند بروی که بر دیکر چیزها ظاهر وازان جمله است که سایهٔ سک اکر فرا پوشد
سایهٔ کفتار را تا انکاه که مغرق شود سایهٔ سک در سایهٔ کفتار یا بیشتر سک بیوفتد این از وجوه
نسبت است و از علمها چون خیزران و درخت آس آنچه در مجری آن برود همه علمها محتاج باشد
بشکلی که بران این چیزها باشد که جایز نبود خلاف آن این چیزها که بدان چیزها می افتد آن می باشد
خواص نسبت بدان این معنی و باید که بشک نباشی درین که ضایع کرده باشی آنچه بدان محتاجی
وحاجت آمد ما را که سخن کوییم در خواص قنیه و این قنیه عام است هر چیزی را که عمل کند علی و مثال قنیه
چون مالک شدن است چون قول تو دار عبدالله و غلام زید و مال فلان یعنی سرای عبدالله و غلام زید
و خواسته فلان و فلان روشن چشم است و فلان نابیناست و قنیه در همه چیزها باقی باشد و دران
خلافست میان فلاسفه چنانک ترا آکاه کردم در انجایکاه که کفتم که از فلاسفه بهری کویند که چیزها همه علی آ
و بهری از ایشان دفع کنند آنرا در کل و واجب دارد در بهری چنانچه واجب دارد آمدن باران بدانک
سنک باران را بر هم بساوند یا آنرا بچیزی دیکر بساوند چون جذب کردن سنک بسیم مر سیم را وچون
آهن و مغناطیس وچون فعل کسی که دروغ کوید تا مردم آنرا ببینند بخندند این همه دایما قنیه است مر
اضافت را بدان چیز که دران ازین معنی چیزی نباشد چون قول تو که فلان عمل الیان داند وفلان آن
معنی نیکو بداند تا دانسته باشد که آن بر هر عالمی که درین عالم است در برای قومی و در رای قومی دیکر در
بهری و بحق معتزمن که کشف و روشن کرد کارهاء عالم همه چیزی برین سخن که درین کتابهاست سبحان
مران خدای را که مرا متیسر و آسان بکرده است مر وضع کردن این کتابها را درین عالم تا این بلند و بیخ
برود درین تا برسید بدانچه خواهد وحاجت آمد ما را که در باب فاعل سخن کوییم و آن آنست که
خاص است نزدیک کروهی و نزدیک کروهی دیکر عامی و این فرق است میان آنچه کند و میان آنچه نکند

جون قول

چون قول ما که هرکس که قطر بیاشامد انکه وافیتمون رطوبتهاء بسیار را بیرون افکند وجوب بدیدار
آید آنکس را که بیاشامد ازان و آنرا نوعی است و آن قول ماست که دیر عمل کند و زود کند و دو فعل بکند
و سه و بیشتر ازان و قول ما که یک فعل بکند یا هیچ نکند چون سنک سرکاست که آنرا برانکیزد
و خشک کرداند چیزهاء تر را و در اید در فعل جوهرها این سه فعل باشد وچون قول ما که مردا سنک باطل
می کند ترشی سرکه و باطل می کند بوی زیر دست و غیر آنرا و در مرهمهاء نشف کننده نرم بکار آید و
بکار شود در علمهاء صنعت و زرد کند و سرخ و سبز مر جسدها را و باطل کند سوخته آتش را و چیزهاء دیکر که
همی کند که بران اولتی افزاید یا بشناسد آنرا والم وحاجت آمد ما را که سخن کوییم در انفعال و آن بر تحقیق
خاص است زیرا که همه چیزها منفعل نباشد چون ما که سیم و آهن و زر و اخوات آن کداختنی است
و رونده است و همه چیزهاء دیکر با کداختنی و با رونده است و چون چیزهاء دیکر که بتوان کداخت
و بنرود و چون آبکینه که آن بکدازد و لیکن بحیلت برود و بی حیلت بکدازد و بنرود در خاک و بیشتری
از نبات و حیوان نه کداختنی پذیرد و نه برود بشناس این اصلها را و چون فراز آمدیم بر همه این
قاعدها باید که باشد اکنون آخر این مقالت تمام شد مقالت چهارم از خواص مقالت پنجم
از کتاب خواص بسم الله الرحمن الرحیم از براکه ما پیش بکفته ایم در ترتیب کتابهای
خواص در میزانها آن و در آورده ایم در قول دوم بهری علم را بر غایت حقیقت آن و ازان است
که ما می خواهیم که ما باشد همه علم میزان درین کتابها پس ما را حاجت آمد که بکوییم قول دوم را بتمامی اینجا و
با آنک کشف و شرح آن است که کفته ایم که بهری ایستاده است بهری تا بدانی و آنچه در زیر این سخن است
بدان وصل کنی و نباید که یک لفظ را ازین الفاظ من درین کتابها مهمل فرو کذاری که بحق معتزمن که درین
یک لفظ باطل نیست و ما را بدین متهم مدار و نفس خویش را متهم دار درین و تو بجز دان و ما
محتاجیم که سخن کوییم در بحثها، فاعل بر بحثها بجز ان خواص آن و خواص القدیم و عقل و علم و چکونکی
صورت آن ازین باب تا تمام کردد قول در همه جهتها آن بر درستی و سوز بر تو بکذرد خلایف
علمها درین کتابها و می کوییم که بحث انکاه که از جهت فاعل باشد خالی این دو کون که این عالم مزاج بعضی
ازان باشد و آن هر دو کانه قدیم باشد نه غیر آن دو مزاج حدثها است ازان دو بس حدثها
آن فعلها آنست چاره نباشد ازان و چاره نیست که باشد هر یک ازان دو فعل کند مزاج را با
باران یا یکی ازان دو فعل کند مزاج را در باران اکر نباشد یکی ازان دو فعل کند مزاج در باران و
فعل نباشد بمزاج و مزاج فعل است پس مزاج نباشد و عالم مزاج است و میزان مزاج عالم

نباشد بکلی و چگونه باشد میزان چه عالم لیس ست و عالم موجود است و هر موجودی ایش باشد این
ست و عالم لیس ست این نیست و لیس ایش باشد و این از شنیع ترین محالست و اگر یکی از ان دو
فعل کند مزاج را در یاران خالی نباشد از فعل از انچه باشد همیشه یا محدث پس اگر همیشه باشد پس مزاج
همیشه باشد و عالم همیشه و میزان همیشه و آن مذهب سقراط است و روشن بگفته ایم آنرا در کتاب
مزاج و پیدا کرده پس چون باشد فساد آن بر انچه اصل ما است و السلام و اگر باشد آن فعل محدث
پس باشد بفعل پس نو آمده باشد فعل از لیس باشد مفعول اعنی طبیعت نو آمده از لیس باشد مفعول ایش
از لیس پس واجب آید اکنون نو آمده اسباب و بطلان قول ایشان بشناس آنرا و بران باش
اللهم که گویند بوده بود بیش از انک فعل کرد انرا فعل بقوت و روشن بگفته ایم در مقالت نخستین که ممکن
نیست که باشد بودن فعلش بقوت و اگر هر یک از دوگانه فعلی کند مزاج را در یاران خالی
نیست از انک باشد همیشه دوکننده مزاج بهری را از ان دو پس مزاج بهری از دوگانه محدث
باشد همیشه و مزاج بهری از ان دوگانه آن عالم است بزعم ایشان پس عالم و میزان همیشه باشند
و روشن بگشادیم فساد این در جایگاه آن بشناس آنچه از ان واجب آید و اگر مزاج که فعل آن
دو است محدث است واجب آید که آنچه واجب آمد در احداث فعل یکی از جهتها رو آمدن
اسباب از لیس پس خالی نباشد نیز که مزاج که فعل آن دو است محدث است باشد از انک
چنان باشند که هیچ یک از دوگانه بر دیگر سبقت نکند در فعل و یا یکی از دوگانه در فعل بر دیگر سبقت کند اگر
فعل هر دو مزاج است بهم و در یک دفعه و هر یک از دوگانه مزاج دهنده است و بارش مزاج
پذیرنده پس آن یک مزاج دهنده غیر آن دیگر باشد که ممزوج است و هر یک از ان دو غیر نفس خود باشد
و غیر بار خود و این از شنیع ترین محالست بشناس آنرا و اگر یکی از دوگانه سبقت کند در فعل بر دیگر
خالی نیست این سابق از انک متناهی باشد قوتش و فزواینده فعلش و فعل دیگر نا متناهی باشد و فعل
مسبوق و سابق فاعل باشد نیز و اگر متناهی باشد قوت سابق پس شد انچه نهایت نیست آنرا
متناهی قوت و ما روشن بگفته ایم فساد این در قول اوّل و اگر متناهی نباشد قوتش و فعل یا مسبوق
و سابق فاعل باشد واجب آید از انچه واجب آمد از فعل هر یک از ان دو در بار خویش بهم از انچه
هر یک از دوگانه غیر نفس خویش باشند و غیر بار خود روشن بگفتیم همه تحدیدها فاعل نیک و بد هر دو
در دو اصل اوّل بشناس هر یک را والسلام و حاجت آمد ما را که سخن گوییم در ان از جهت انفعال
چاره نیست که باشد بتمامی مقولات در ان و بر مرتبهٔ آن این بحث که باشد از جهة انفعال خالی نباشد

ازدوکون

از دوکون از انک باشد مرکب یا نه مرکب و یا یکی از دوگانه مرکب باشد و دیگر نه مرکب
و یا هر یکی از دوگانه مرکبی نه مرکب باشد یا یکی از دوگانه همچنین اگر امکان بد بود اگر هر دو مرکب
باشند هر دو حل شده و گشاده باشند بدانچه مرکب بوده اند از ان و چون هر دو حل شده باشند
بدانچه مرکب بوده اند از ان هر دو درسه شونده باشند اگر هر دو درسه شونده اند پس بود وقت
آنک پس از انحلال ایشان بود و نه از دو و آن بودند و قتها اوّل و آخر و نه آن دو بودند
دو محدث درسه شونده و گفته اند که آن دو دو قدیم اند که درسه نشوند و آن دو محدث درسه شونده
اند دو قدیم همیشه و این از شنیع ترین محالست و اگر هیچ دو مرکب نه اند پس انفعال نباشدشان و
نه ترکیب بود در ان دو و اگر چنان باشد که نه در ان دو ترکیب باشد و نه از ان دو مزاج پس چون
چنین باشند که نه مزاج باشد از ان دو و نه از غیر آن دو پس مزاج خود نباشد و مزاج هست
و عالم و آنچه در ان است بزعم ایشان مزاج است پس عالم نیست باشد و عالم موجود است
و موجود ایش باشد پس هست نیست باشد و این از شنیع ترین محالست و اگر یکی از دوگانه
مرکب بود و دیگر نه مرکب واجب آید در مرکب از ان دو دیگر آنچه واجب آمد در ین دو
مرکب و واجب آید در نا مرکب که او ترکیب دهد مرکب را باشد که ترکیبش نه دهد اگر باشد
که او ترکیب داده بودش و نه غیر مرکب بود پس مرکب و مرکب هر دو محدث باشند و مرکب
همیشه باشد و آنچه همیشه باشد یکی باطل و باطل کرد د آنچه گفته آید و اگر نیست آنک ترکیب دهد
مرکب را و نه غیر آن دو و مرکب ذات خود را ترکیب دهد پس خالی نباشد از انک ترکیب دهدش
و او لیس باشد تا ترکیب دهدش و او ایش باشد اگر ترکیب داد مر انرا او هست بود یعنی ایش
بود پس خود بوده بود پیش از انک ذات خود را مرکب کرد پس معنی نباشد ترکیب را که خود
پیش از ان بوده است که خود را ترکیب داده است چه در امکان آید که جزها باشد که ترکیب
آن از ان باشد مرکب بود نیز و روشن بگفته ایم در کتاب اوّل ازین کتابها که ممکن نیست
که ترکیب باشد مگر از مرکبی و مرکب محدث باشد و محدث از محدثش ازلی باشد و آن بزعم
ایشان قدیم بود و قدیم محدث باشد از محدث ازلی و آن قدیم ازلی بود و این از شنیع ترین
محالست و یا باشد که ترکیب دهد ذات خود را و لیس باشد پس آنچه فاعل نیست ذات باشد
و این ذات گران ذات است که لیس است پس باشد کون ذاتش از دو و این از شنیع ترین
محالست یا باشد هر یک از ان دو مرکبی نه مرکب و یا یکی از ان دو همچنین هر یک از دوگانه

که جنین باشد خالی نباشد از آنک باشد جنین بلکه بازمان اگر مرده و جنین باشند بلکه واجب آید در بهری
مرکب آنچه واجب آمد در یکی از دو مرکب و در بهری از یک یا مرکب آنچه واجب آید در دو
نامرکب اگر مرده و جنین باشند در زمان خالی نباشند از آنچه باشند جنین در دو وقت مختلف یا در
یک وقت اگر باشد در دو وقت مختلف پس در آنچه همیشگی بود ضد همیشگی حادث گردد و آن نزدیک
ایشان بر حال همیشه است پس آنچه همیشه باشد محدث‌تر آید از آنچه نه همیشه است و این از شنیع‌ترین
محال است و چون در آنچه همیشه بود ضد آنچه نه همیشه بود حادث شد استحالت در همه ممکن باشد پس
ممکن که آن حیات که ایشان یاد کردند مرگی مستحیل گردد و حمد بذم و ذم بحمد و این بعینها دیگر آید و اگر
باشد در یک وقت آنچه مرکبست نامرکب هم در آن یک حال پس نخستین بر حالی باشد که پیوسته بر
ضد آن نیز باشد و این از شنیع‌ترین محالست و روشن بگفتیم همه قسمتها بحجتها بر مرده و اصل از جهة انفعال
نیک و بد مرده و بعینها همه قسمتها آن و این میخواستیم که بیان کنیم و حاجت آمد ما را که بگوییم در آخر
این مقالت مسئله دیگر در زندگانی و مردگی و آنرا آخر این مقالت کنیم که آن از خواص عجب است
گوییم که خالی نباشد آن دو گون که باشند دو زنده یا دو مرده یا یکی از دوگانه زنده باشد و دیگر مرده یا
هر یک از آن هم زنده بود و هم مرده اگر هر دو زنده باشند چیزی دیگر هست خود غیر آن دو و پس مرگ خود
نیست و مرگ موجود است و موجود چیز باشد یعنی ایش و مرگ ایشی لیس است و اگر هر دوگانه
مرده‌اند پس حیات لیس است و حیات موجود است و موجود ایش است پس لیس ایش باشد
و این از شنیع‌ترین محالست و اگر یکی از دوگانه حی است و دیگر میت خالی نباشد مرده از آنک
حیات را از حی پذیرد یا نپذیرد اگر بپذیرد آنرا از وی پس حی بمیت نشود البته از بهر آنکه چیز موات در
جوهر خویش چون موت حی است پس موت حی موجود است و موجود ایش است پس لیس ایش باشد
و این از شنیع‌ترین محالست و اگر پذیرنده باشد حیات را خالی نباشد قبول آنک دایم باشد یا نه
دایم اگر دایم باشد و غیر آن دو هیچ نیست پس او زنده دایم بود بی مرگی و مرگ لیس است و مرگی موجود
است و موجود ایش باشد و لیس ایش و این از شنیع‌ترین محالست و اگر قبولش نه دایم باشد خالی
نباشد از آنک باشد از ذاتش یا از زنده اگر باشد از ذاتش آن حدث باشد در ازل چند در آن
نباشد و آن خالی نباشد که بفعل کند قوت آن قبول آن زندگانی را و در آن باشد آن قوت که خالی نباشد
از زندگانی یا قوتی که نه قبول حیات باشد پس یکی از آن دوگانه حدث باشد بر دیگری پس باشد
از ازل همیشه بر حالی که همیشه بر ضد آن باشد و این از شنیع‌ترین محالست و اگر باشد آن از زنده پس

زنده فعلی کرد

زنده فعلی کرد که حیات را منع کرد خالی نباشد از آنک باشد در آن حدثی یا نه باشد اگر حدثی باشد
لازم آید او را آنچه لازم آید موات را از حدوث آنچه نبوده باشد در آن و آنچه لازم آید
از آن اگر باشد آن از وی همیشه پس در آن است آنچ منع کند چیز را از قبول حیات دایم و مرگ
چیز را قابل باشد حیات را و هر حیی نیست موجود مرده و هر میتی نیست موجودی حی و زندگانی را
می یاوند که نمی‌میرند یا فنی مرگ ایشان لیس است پس لیس ایش باشد و از شنیع‌ترین محالست و اگر
باشد هر یک از آن دوگانه هم زنده و هم مرده خالی نیست از آن که باشد آن در کل یا در جزو و اگر باشد
در جزو لازم آید هر یک را از آن دو در جزویش زندگی و جزویش مرده بود چند لازم دارد مرد و گون
را زندگی و مردگی و اگر باشد آن در کل خالی نباشد از آنک باشد در یک وقت یا در دو وقت
مختلف اگر باشد در دو وقت مختلف پس حدث آمد در آنک همیشه بود لازم آیدش که استحالت
پذیرد و حالهاش در آن باشد زنده مرده و محمود یا مذموم و اگر باشد در یک وقت باشد زنده مرده
در یک حال باشد اول همیشه بر حالی که ضد آن نیز باشد و این از شنیع‌ترین محالست و این باب
از قنیه است ولیکن نیکوست و بدین جهة آوردیم آنرا تا بشناسدش تمام شد مقالت پنجم از خواص والحمد لله

مقالت ششم از خواص

بسم الله الرحمن الرحیم از بیراکه ما بیش بیاورده‌ایم در کتابها پیش
این کتاب اعنی چند خواص که ما را حاجت است که سخن گوییم در خواص همه چیزها آنک آنرا فعلی
یافته‌ایم اکسیر بزرگ تو مرا نرا خاصیتهای پرعجیبت دیده‌ایم آنرا و امتحان کرده آنرا درست
یافته‌ایم از آن جمله زود عمل است و از آن دیر عمل است پس ما ناچار بدان محتاج باشیم که در خواص
آن سخن گوییم و پیش آنک در خواص آن سخن گوییم بدان محتاج باشیم که در ماهیت آن پیشتر بگوییم آن از
اکسیرهاست می‌گوییم و ابتدا کردیم بعون خدا معرفت آن بگوییم که اکسیر بزرگ بر قسمت شود بر دو قسم
تمام یکی از دوگانه آنست که عمل سفید کند و دیگر آنک عمل سرخ کند و خواص آن در عالم از آن است که
دیده‌اند و یافته چهار هزار علت از آن بیماریها و رنجها و چهار صد منفعت و از آن بیماریها و رنجها بر
جهت غیر آشنا میدان هزار و دویست علت و از آن در منفعتها و رنجها تمامی آن یک بیک چیز و از آن
است که باطل کرد و چون باطل شدن حرارت غریزی و بیفزاید در آن و باز آورد آنرا بدانک بدان
بوده باشد از حال آن و منع کند آنرا از فرو کشادن و متلاشی شدن و این علتی است که
واجب کننده است نزدیک فراوانی از فلاسفه که اکسیر بیفزاید در زندگانی از آن را که زندگانی
نزدیک ایشان بقاء حرارة غریزی است و تمامی آن درین هیکل و مرگ فانی شدن حرارت

عزیزی است واندک بازبودن آن دران تا این بدانند لیکن ما می گوییم که علت دران آنست
علاج آن داروها بدسخت صعب آن منفعة کند این علتها را سود کند بجان من که امتحان کرده ام آنرا در
چیزی و در ضد آن چیز برابر منفعت کرد همه را واین دلیل کند برانک اوفا درست بر همه فعلها وآن
همچنان است اگر بازجویندش وواجب کند نیز که بدانی از خاصیتها آن در بهری جایها که منفعت کند تنها
و در بهری منفعت کند با چیزی که با آن بهم شود تا بدانند و سوز بگوییم درین مقالت بر چیزها ازان که سهل
باشد راه بدان و کشف کنیم کار آن و بخدای یاری می خواهیم و بروی توکل میکنیم از منفعتها آنست در داروها
آنک مران چیز را خاص باشد **ومنفعت** عجب کند بیماری عام را وآن **آبله** است و **حصبه** وآن دو علت
است که یک کس از مردمان ازان بنرهد تا بر نیایدش و هرگاه که ازان بسنگ دو دانه جو وآنرا در
جهل درمسنگ آب طرخون فرو بالیده یا قیراطی از کافور حل کند اگر خداوند آبله را دهند بشربت پیش
از بیرون آمدن آن آبله باطل کند مرانرا واگر پس از بیرون آمدن آبله دهند زایل کندش و هیچ
رنجش نرسد واین دارو عدم همه داروها ست با شاملی آن درعالم و ندیدیم دران چیزی مریکی از
فلسفه را مگر قولی شاذ و بسیار باشد که این عمل زود بکند تا بدانند **واز خاصیتها** آنست که منفعتش تمامست
از تبهای بلغمی که ازو با عارض شود و هیچ درنگ نکند و زود آنرا ببرد و چون وزن دو حبه ازان در آب
غوره و آب بقلة الحمقا حل کند تا مقدار چهار یک رطلی باشد از سرد و آب و بیمار را دهند در وقت بهتر
شود و بحق مهتر من که هرگز هیچ چیز عجب تر ازین نه دیده ام و همچنان بود **که تب گرفتگان** از تب برخیزاند
لیکن چنانک تا بجوشش رسید زود کار خود بکرد و در وقت برخاست چنانک بندی از کسی باز گشاید
و بنشاط برخیزد بنداری خود بیمار نبوده است **فاما منفعت تب ربع** و آنچه بدان افزاید از خمس
و سدس و سبع و تا تب که یک ماه باز آید و تا بسال باز آید و عمل کند دران عملی معجز و همچنان است که
ازان نزدیک من اگر تامل کند دران و آن آن است که هر کسی را که ازان سه جو سنگ بدهند که این
تبها گرفته باشد با آب غافت در روز ش شفا یابد وآن عظیم است درین باب **واما تب بلغمی** لازم
هرگاه که خداوندش را ازان جو سنگی بدهند با آب زیره و از خواص آنست که در آن درنگی باشد اندک
و واجب چنان کند که سه روز تمام با آب زیره جوشیده می دهندش تا بزودی حقیقت آن پدیدار آید
وا پیلام **ومنفعت کند** تب لازم گرم را منفعتی عظیم چون با آب جو مقدار سپیدان دانه ازان برافکند
و بشربت بدهندش یا با سکنجبین چون ویرا سعال نباشد با تب و هرگاه که از سپیدان دانه زیادت
و بدهد تب بیمار از گرمی یا سردی گردد و چون زهری شود بیمار را که شفا نیابد ازان واین از خواص آ

کی هم دیگر

که هیچ درنگ در بنجا نیست و برین گونه عمل کند بدان و منفعت کند بخاصیتی عجب که هیچ درنگ نکند
تب دق را وآن تبی صعب متلف باشد وآنرا دو علامتست و وجه شفا آن آنست که اگر در
ابتدا باشد بیمار را ازان دو جو سنگ پیش بباید دادن با آب جو و اگر بغایتی کشیده باشد چهار جو
سنگ ازان با آب پوست خشخاش بشربت ویرا دهند تا در یک روز به گردد و بحق مهتر من که
خلاص داده ام بدین دارو ازین بیماری بیش از هزار کس را واین ظاهر بود از مردمان همه بیک روزه
بیش نه شفا می یافتند **وروزی** از روزها پیش ازانک بدین عملها ظاهر بازموده بودم و بخدمت
این مهتر من نزدیک یحیی خالد بودم و او را کنیزکی بود سخت نغز که هیچ کس مانندش نبود در جمال و
کمال وعقل و فرهنگ و صفتها که بدان موصوف بود و علتی داشته بود و بدان جهت ویرا مسهلی
داده بودند و چندان برخاسته بود که بر شرف هلاک بود چنانک هیچ کس را ازچنان علت خلاص و شفا
توقع نبود پس با این همه تب بروغالب شده بود تا توانائی نفس کشیدن و سخن گفتن نداشت البته یحیی
بفرستاد نزدیک یحیی آمد پس مرا گفت ای سیدی چیست نزدیک تو درین باب من اشارت
کردم که در آب سرد بایدش نشاندن و آب سرد بروی می ریختن ازیرا که من او را می دیدم و بیخ
شناختم دران کار شفا مرکسی را که زهرش داده باشند و آنچه مانند آن باشد سود نداشت او را
هیچ نه سرد و نه گرم وآن بدان بود که من برآلودم معده اش را بنمک گرم کرده و بمالیدم دو
بالیش را و پس چون رنج آن کنیزک بیفزود درخواست از من که ببینم او را چون بدیدمش مرده
دیدم بی هیچ توانایی سخت مایوس و با من ازین اکسیر قدری بود دو حبه ازان با سکنجبین
خالص او را شربت کردم بمقدار سه اوقیه بخدای و بحق مهتر من که در حال که بخورد روی خویش
از وی بپوشیدم زیرا که آن کنیزک بحالی نیکو کمتر از نیم ساعت و زمان باز آمد و بهتر از آنک
خود بوده بود پس یحیی خالد بیفتاد تا پای من ببوسید من گفتم ممکن ای برادر من پس بپرسید
از من فایده این دارو و من او را گفتم این قدر دارو که با من است ها کیر بنه ا ببند
و پس ازان آغاز کرد درس و ریاضت این علمها و مانند آن تا انگاه که بسیار ازین چیزها
باز شناخت **و برش جعفر** دریافته تر و ممیزتر ازو بود و مرا و را خادمه بود که زرنیخ زرد خورده
بود و چند مقدار اوقیه بنادانی ازان بخورد چنانچه گفتند و من او را هیچ دارو نیافتم پس
ازانک هیچ دارو که آن زهرها را سود دارد بگذاشتم تا او را بدادم پس یک حبه از این
اکسیر با آب عسل بدو دادم هنوز تمام بجوشش نرسیده بود تا جمله آنچه خورده بود از زرنیخ بینداخت

فوایش

و برخاست هم بر حال صحت و سلامت که پیش بوده بود و باز نشست و این دارو منفعت کند همه
زهرها را و چنان باید که در همه این معانی وزن یک حبه دهندش در چیزها خشک خاصه و بعسل و بماء العسل
و بشراب عسل و آنچه بران راه باشد و در چیزها گرم با بها خشک دهند از آب ترها و مانند آن تا
بشناسند آنرا و ازان در نگذرد یک روز بیرون آمدم و آهنگ سرای سیدی جعفر می داشتم صلوات
الله علیه مردی را دیدم که پهلوی راست و جبش بر آماسیده بود و باد گرفته و سبز گشته چون برگ
چغندر نه بمثل لیکن بحقیقت و جای جای کبودی در وی پدیدار آمده از حالش بپرسیدم گفتند مار لسع
همین ساعت او را بزد و چنین شد من در حالی وزن دو حبه بیش نه ازان با آب او را دادم که
مهلت نمی برد که می ترسیدم که زود هلاک شود و بخدای عظیم که آن رنگش در حال بگشت و هم بلون بدنش
باز آمد و آن آماس فرو نشست چنانک هیچ ازان بنماند البته و در سخن گفتن آمد و برخاست و باز
گشت بسلامت که علتش هیچ بنماند و چنان واجب می کرد که آن دارو با عسل او را دادمی یا آنچه
ازان جنس بودی و یا در زبیب و فندق و آنچه مانند آن بودی تا شفایش زودتر آمدی و من امتحان
بسیار کرده ام آنرا در همه نوعها زهرهای جانوران بوزن حبه حبه مکرر دافعی که دران دو و دو حبه
منفعت بکند و قصها دران بسیار است که نه بتکلیف من است که آن همه بدین کتاب اندر بگویم و درین
رسالتها کوچک لیکن چنان باید که آنچه معانی خاصیت است دانسته آید بزودی ان شاء الله واما رفتن
خون از جراحتها و آماس جایگیها منکر و علاج ریشها و دردهای بیرونی و داروی و سوخته بر آتش و تباهی
اندام از برف و همه نوع طاعون ها و آکله و تب عارض که بسیار مردم را افتد و آتش فارسی و نمله و جاورس
و سارک و آبله و علتی که معروفست بلخی و جراحتها و دملها و سلع و خوک و سرطان و آن داروی سخت
که ازان و آماسهای سرد و گرم و زرد آب و برکندگی در همه اندامها و کرم ابان و باد زنام و خارش و گر
و جذام خاصه و برص نیز و بهق و قوبا و ماه سیاه که برافتد و همه نوعها این علتها و بصلاح آوردن تباه شدن
رنگها تا بحال خود باز آید و بطبیعت اول و همه کوفتها سعفه این دارو عظیم با خطر منفعت کننده و دران همه
در آنچه دران باشد از مقابله و مماثله و چنان باید که علت را بشناسد از آنچه از آن علتها در سر بود یا در گلو
و بینی و آنچه گرد بر گرد سر بود بسعوط بدهندش در علتها روس صعب مزمن بیک حبه با آب حضض
و ماران افعی را از خربق و شوکران و کبریت و مانند آن بداند و هرکس که یک درم از روغن بگیرد
و از زمین نیز یک درم و زمین را در میان زر بر مصدی بساود و روغن را بشربت کند همچنان شتافت
که پیش یاد کردیم در باب سرخ همچنان عمل کند و منفعت کند نیز پیش از زهرها جوان و سود دارد بیک

مرکز بدن ایشان را تا بپالش بداند و هرگاه که یک درم از آتش یا دو درم از روغن بیامیزند و دو درم
از آب را بدان بسرشند و دو درم از زمین و بجوشند جوشیدنی سبک آن قسم که دران آتش باشد
رنگ کند رنگها سرخ و آن که دران زمین است رنگ کند سفید را چنان باید که اندیشه دارد دران
طبیعتها تنها و جسدها را و طبعها اکسیر و چیزی بر چیزی بر می افکند که خالص بیرون آید آنچه دران باشد
یا نزدیک باشد ان شاء الله و چنان باید که اندیشه می کند آن علتها را که مردم را بدیده آید آنچه ازان
سخت صعب باشد بشربت بدهدش یا بسعوط بدهد یا تعلیق کند یا طلی کند ازان بدان قسمت که
دران باشد اگر سرد باشد بدانچه دران آتش است و اگر گرم باشد بدانچه دران زمین است و اگر
سهل باشد بشربت دهدش یا بسعوط یا بتعلیق کند یا طلی کند بدانچه دران روغن باشد یا آب یا آتش
یا زمین با مشارکتش در بعضی دیگر را از بعضی ها شرح بداند و استنباط کند آنچه دران است از علتها که آن
بسیارست فاما اگر بیامیزد زمین و آتش و آب و روغن بر تساوی و مناسبة اکسیر اعظم ازان
بیرون آید و بر مقدار تمامی آن در میزان یا در تدبیر باشد کار آن در فعلهاش و ما پیش گفتیم در
مقالت ششم و در بعضی از ذکر منفعتهاء اکسیر آنچه دران کفایت و بلاغ است و دران است تمامی
منفعتهاء آنچه ما پیش بگفتیم صفت آن و ذکر جمله آن و ما می خواهیم از خدای تعالی که ما را بدین مرتبتهاء
بزرگ رساند و چون بپایان مدیم و منفعتهاء بکمتر بگفتیم و آنچه در راه نزدیکتر بود ما اکنون محتاج باشیم
که سخن گوییم درمقالت دوم این مقالت را در چیز میانه و آن مقالت سیوم است این مقالت را
و آن مقالت نهم است که این ششم بود از جمله مقالات و باید که مرد فطن و تیز در یابنده بود تا بداند
آنچه درین کتابها است و آن هشتاد و یکی است و آنچه ما همی گوییم بشرح و برمز و آمیخته و ازان هست
که دران هیچ نگفتیم از بسیاری آن ولیکن دلالت کردیم بران تا استخراج آن بکنی و امید دارم که
خدای برادر ترا برساند بدان منزلت که او جل جلاله را دکریم است و چون بپایان کار اکسیر اول
آمدیم و بلبرکان آن و آنچه در مجری آن بود و جایز باشد که آنرا با روغنها گرم بدهند در علتها سرد
و بروغنها سرد در علتها گرم تا این بدانند و اگر آن در ابتداء کار علت باشد بکجا از حبه بسعوط بدهندش
و واجب چنان کند که بوزن خردله باشد برابر چنانچه پیش رفت واما آنچه نه در سر بود بشربت
دهندش مانند آنچه پیش گفته ایم در چیزها گرم بسردی و در چیزها سرد بگرمی و بر نگذرد البته در
علتی ازین علتها بر وزن چهار جو برابر چنانچه ذکرش پیش برفت و کمتر ازانچه باشد در نقصان وزن
خردله باشد تا بدان و بپرهیز از مخالفت دران و بدانک نقصان ازین دارو زیان نکند ترا که زیادت

کنذ که آن بکرداند علتها را بضد آن واما داء الفیل و دوالی و نقرس و درد مفاصل و حدبه و درد پشت
از همه عرضها و عرق النسا و درد پرین و باد فتق و آماس و سنک مثانه و درد کرده و بیرون آمدن
رحم و معقد و عسر شدن زادن و آسان شدن بار زن و حال بار بکرفتن زن و درد زه دان و بسته
شدن رحم و علتی که نامش رجاست و سرطان که در رحم افتد و همه دردهاء رحم و همه کونهاء انتشار و رنج بیاز
خاستن اندام مرد و رنج خشکی اندام و بریده شدن شهوت و نقصان آب پشت و درد بزرک که از جراحتها
خیزد درون ذکر و مثانه درین همه کونها منفعت کنذ ازان و زین دو حبه بشربت دهند ش یا در طعام مکر
در سرطان و داء الفیل و دوالی و وحدبه که آنرا حاجت آید که جون ممکن شد که جهار جو سنک
بد شد و آن در روز سود بکند والسلام و من بخواهم کفت در دیکر مقالت بهمه تمامی فعلها آن ان شاء الله
تمام شد مقالت ششم از خواص **بسم الله الرحمن الرحیم مقالت هفتم** از خواص از یرا که ما
پیش بکفتیم در مقالت ششم ازین مقالت کار خواص اکسیر در فعلها آن مر جهار هزار کونه را علت و
بیشتری ازان علتها یاد کردیم و حاجت آمد ما را که تمامی آن بکوییم پس در دیکر فعلهاش سخن کوییم
درین مقالت و این آخر آن معنی باشد از انست سوختن جایکاه بول و چکیدنش و باز ایستادنش
و کونهاء آن و همه کونها تنج و زحیر و علتها عارض دران و همه کونها اسهال و عرضها و طبایع آن و آنچه بدید
آید دران از همه بیماری و دردها سپرز و همه نوعهاء آماس و استسقا و بیشتر کونها نزله و طبیعتهاء
نوعهاء آن و همه دردها جکر و آنچه نزدیک آن باشد و سکل آن و همه کونها فواق که از بیماری کران باشد
و همه نوعها سبعه و آنچه بدیده آید دران و ازان جنس باشد و زیادت شود فاما در ابتداء این
بیماریها باید که مردم بدان التفات کند و اندیشه دران بندند و همه کونها درد معده که آن دردی
کشیده است جون ممکن شود مکر که اندکی باشد و نزدیک تا بداند آن و همچنین همه کونهاء علت
دل که آن دردی ستی در تنک و مهلت ندهد و از انست درد عظیم زود کشنده و درد پهلو
و آنرا شوصه کویند و ذات الجنب و مانندهاء آن جز آن باید که دران بیش دستی کند و توقف نکند
در کارش که تاخیر بر نکیزد چنانچه وصفت کرده ایم در کارها مارا فغی باید که بداند آن و یاد دارد
و عمل کند در آن درمیان راه باسانی ان شاء الله و منفعت کند بد رنک و آستکی نه بسیار دمیدن
خون را و مدف و بیج را و آن عزیزترین دردها ست و بخاصه بیج و لیکن خبر کند جایکاه را چیزی بزرک
و نیست در همه عالم داروی تیز و نه نرم که بنبل رسید مکر این اکسیر پس اکسیر بزرکتر که از زمره کیرند تنها
واما از غیر آن نه لیکن آنچه از غیر آن باشد ازین اکسیرها منفعت کند چیزها دیکر یا ازین یا از غیر این از همه

داروها

داروها و منفعة کنذ همه کونها سعال را و خناقها را و علتهاء زنان را انکاه که بران درد شربت دهندش
و فرو افتادن کام آنک ازان مرک مفاجا ترسند و قلاع طلح ازان و منفعت کنذ کنذ دهن را
آنک آنرا دارو نیست منفعت بعکس عجب بزرک تا بداند و دردها دندان را بجه و همه دهنها ناخوش
کننده را که از مفاصل آید بد انک ببرد آنرا چیزی ز علاجها البته تا بیان این بداند و منفعت کنذ بزودی
بواسیر را و ریشهاء عارض را در بینی و دبر منفعتی عظیم و باز کرفتن خون بینی آنک آنرا دارو نیست
و مردم را هلاک کند و باز آورد کری کوش را که کران شده باشد و مدت بر آمده در یک روز
و سود دارد همه دردهاء چشم را از سبل و سفیده و آب و ضعف بصر و انتشار جفنها و درد رنج
و ناخنه مزمن آنک نزدیک باشد که دیده را بپوشد و سلاق را و بیماری مزمن را که قوت کرفته
بود و سبل و جرب را و سپیدی را منفعتی سوید از زود و اکرچه صعب باشد و اما ریشها و آنچه بران
راه باشد بدان خود حاجتی نیاید الا وزن یک جو ازان در اوقیه یا بیشتر از سرمه افکند منفعتی عظیم
بزودی بکند و سود دارد نزلها مزمن را و زکام قاتل را که بزودی مردم را بکشد اندک مایه جو ازان
اما تشنج و تمدد و رعشه و خدر و لقوه و فالج و سکته و عشق و فطرت آنرا نیز منفعت کند ولیکن
در سه روز و شربتی ازان جهار جو باشد که این علتها همه صعب درشت است تا بداند و تحقیق مزمن
من که درین همه سیج بهمت نیست البته و اما آنچه منفعت کند از دردها بد و وجاعی بشربت و تعلیق
و آنک اندک ازان تاثیر کند بسیار و اندک را جون بیماری عارض است از سودا و بلغم و
احتراق صفراوی جون کابوس و مالیخولیا و صرع و برسام و دوار و عرق و زایل شدن عقل و
بیهشی آن شفا آورد آنرا بشربت و تعلیق و همچنین منفعت کند شقیقه مزمن را و صداع را و آنچه
بران راه باشد از علتها تا بداند تا بکرد این چیزها را که جکونه است و بر حسب آن عمل بکند ان شاء الله
همه این بیماریها و آنچه برین سکل است از خاصیة انست این یک دارو که بسیار منفعت کند
این علتها را و مانند این را و آنچه ازین جنس باشد و برین راه بود و جون همه انواع این علتها را
که درین باب است بکفتیم و روشن بکردیم طریق را بدان و کشف کردیم آن سخن را که بر روی آن
بود میان بیشترین مردمان اکنون محتاج باشیم که در باقی خواص آن بکوییم تا دانسته آید و هم
نبسند که این داروی شریف همین یک عمل کند که یاد کرده آمد از رنک جسدها صنعت کانه
پس آنچه ازان ترکیب افتد لیکن ما می کوییم دران که هرگاه که یک من از بلور بکیرند با یک من از آبکینه
و هر یک را جدا کانه بکدازند پس بر یک من از بلور از داروی سپید ده جو سنک برافکند و بر

آبگینه پنج جو سنگ بلور یا قوت سفید شود و آبگینه بلور شود تا بدانند **واگر بر بلور** ده جو سنگ
برافکنند از داروی سرخ **و بر آبگینه** پنج جو سنگ پس از آن که گداخته باشند آنرا گداختنی نیک **بلور**
یا قوت سرخ بیرون آید **و آبگینه** بلور سرخ سخت نیکو و نیز در شربتی همچون یا قوت بود از برا که آن
گوهری غریب باشد و نیز چون آن ظرف را که آن دارو سفید دران کرده باشند بگیرند که در آن
شفا باشد همه بیماریها کرم تیز را که مردم را افتد **و استور را** و سگ را **و** گوسفند **و** اشتر را پیش نه
واگر ظرف سرخ را بگیرند آن شفا کند همه بیماریها سپرد را که **مردم** را افتد **و** استور **و** سگ **و**
گوسفند **و** اشتر را سخت نیکو باشد عمل این **درجها** خاصه بی آنک بشربت خورند و لیکن عمل
کند مثلی که شفا آورد این بیماریها را بزودی **واگر نه** از جهة خاصیتی بودی که درانست سود داشتی همه
حیوان را و بیشتر آن زیادت باشد در بیماریها کاوان و خران و آنچه بران راه بود **و این نه در**
اکسیر است فاما در آتش است و ظرف که دران بوده باشد که چون سال بران گذشته بود بدان
جهت که رنگش دران عمل کرده بود نه بدان جهت که رنگش دران عمل کرده بود نه بدان جهت که سال
بران برگذشت که آن دران ممتنع باشد تا بشناسید که این اصول چگونه است و چگونه مردم بدان رسند
و کار خویش را بنا کنند برحسب این تا بیرون آید مر ترا همه نهایتها از عملها ظریف عجب چه نهایتها علم
در کتابها ایشان بیشتر است از کیمیاها بزرگ تا بدانند و ازین جمله بسیار یافته شود از فعلها این اکسیر
از رنگها که **هرگاه که** دو من آبگینه سفید صافی پاک بگیرند و بگدازند و پنج استیر از پنج بران افکنند و پنج حبه
از اکسیر سرخ و ساعت شبانروز آنرا می گدازند که آتش را هیچ سست نکنند یا قوتی سرخ
بیرون آید که دران سنگ نباشد و از جمله آن مقدار سه من بماند نیک باره **و اما سقراط** بقاع
مردمان را چنین یاد کرد که آن محمودیست و چیزها ستزین آن باشد که آن چهار رنگی بماند و رست
گفت سقراط بقاع مردمان را و نیک گفت **و نیز اگر از** اکسیر سفید بر پیش افکنند یا قوت سفید
بیرون آید و اگر یک حبه بران مقدار که حدش پیدا کردیم زیادت برافکنند پس دایم بران گونه همی
گدازند دایم تا عشری ازان بکاهد گوهری بیرون آید که ندانند که آن چیست و هیچ کس را نشناختم
که نامش بتواند گفت و آن سفیدتر بود از در و یا قوت و بلور **و بحق مهتر من** که چون آن گوهر
دارد شب بچراغ حاجت نباشد و شعاعش بچون شعاع گوهر باشد و لیکن شعاع برافکند که با شعاع
خورشید ماند و اگر خاصیت آنست که **اگر یک حبه** ازان بر یک من دینج افکند با **زاج** یا لاجورد
یا شاوته **یا** مرقشیثا **یا** مغنیسیا **یا** کافور **یا** نوشادر یا یکی ازین چیزها آن نوع خاصیت که دران

باشد باطل کند

باشد باطل کند و ببرد و یک من ازان جنس بسه من بایستد از جنس خود و هرگاه که خواهند که برافکنند
برتدبیری ازان درمی اعنی ازین عقاقیر و اگر دانگی ازان طرح کنند آن بجای آن بایستد تا
بدانند که این چگونه است و کار خویش برحسب آن بنا کنند **و از خاصیتش** که هرگاه که مردم بدریا اندر
باشند یا بیابانی که آب خوش نباشد و آنچه باشد بد شور و تلخ یا زوش و تیره باشد تباه و مانند آن
که مردم اندیشد که از خوردن آن آفتها و علتها افتد شش باید که در جای فراخ آن آب را بگیرد و حبه ازان
دران آب بمالد در ظرفکی خرد یا در دست خویش و دران آب گذارد و یک نفس بهلد تا بیاساید
اگر آن آب شور باشد کف بر سر افکند باید که آن کف را برگیرد که همه شوری آب آن باشد و باقی
خوش و گوارنده بماند و اگر زوش و تیره باشد و مانند آن تیرگی و زوش در زیرش فرو نشیند
و آب صافی خوش که بر سر باشد بخورد و اگر طبع آن آب بد باشد آنرا گوارنده خوشترین همه
آبها کند و حیلت دران اینست و آن این خاصیت است که در زندگانی است نیز و از جنس
خاصیتهٔ نفیس آنست **که هرگاه** که دو حبه و نیم ازان بگیرند و در پاره از آب زمزم مقدار رطلی حل کنند
که قرآن بر آن سی و سه بار ختم کرده باشند و سی و سه شب مر آنرا زیر آسمان نهند مرشبی بنام یک ملک
و ابتداء آن اول ماه محرم کنند از هر سال که باشد پس بامداد که برمی گیرند برمی خوانند سی و سه بار بسم الله
مجریها و مرسیها ان ربی لغفور رحیم علی کل شی قدیر **بس مردمی** را دهند که وفا و عهد نمی کنند وفا کنند
واگر کسی را دهند که دوستی نمی کند و نمی ورزد بورزد **واگر بی عقلی** را دهند عاقل شود **واگر** بیدادگری
را دهند دادگر شود **واگر کسی** را دهند که وسوسه شیطان از دین برده باشدش زایل شود از و
و نیز مر علتی را که از جهت دماغ بود و دل را منفعت عظیم کند تا چنانک مردم را هرگز آن علتش معاودت
نکند و دران منفعتهاء شامل عظیم است مردمان را و این از جمله دلیلهاء آن تا در باقی بدین دلالت
گیرد و بعجایب علمها آن رسید و چون آنچه وعده کرده بودیم بگفتیم باید که این آخر این مقالت باشد
تمام شد مقالت هفتم از کتاب خواص ∴ بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت هشتم از خواص**
الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی نبیه محمد و آله اجمعین از برا که ما سخن گفته ایم در خواص اکسیر
و واجب چنان کند که در همه نوعهاش بگوییم چه ما بران گفته ایم که تمام مرکب بود بدان جهت که
آنرا خاصیتها فراوانست ما محتاج باشیم که در مفرد آن بگوییم چه ما بران گفته ایم و آنچه نه تمام باشد
و آن اول که ما دران سخن گفته ایم مدبر بود اکنون حاجت آمد که بگوییم دران غیر مدبر و آن عبیط باشد
و واجب آمد که بدانند در عبیط و مدبر که آن چهار چیز است و آن آنست که خالی نباشد نوعهاء

اکسیر اعظم که باشد در تدبیر بر سه روی با در زمانی نزدیک بود و باشد پس از تمامی عملش بنگرار
اکسیر و تا باشد میانه و وسط بنگرار که محتاج باشند که وسطی باشد بنگرار و برسد بغایت و یا باشد
در بغایت عمل و تمامیش که محتاج زیادت نباشد یا باشد بطریق میزان و همه مدبر و غیر مدبر از کار
میزان محتاج باشد بفصل طبیعتهاش اعنی آنگاه که در میزان بر شرط مدبر باشد و مدبر و عبیط نه حذران
از براکه خواص عبیط آنست که نه مدبر باشد ازین خواص مراد در نفس است که ان و اکرچه آنرا خواص
باشد آن درین داخل نیست تا بیان آن بداند و واجب کند که بداند که بفصل نزدیک تر در
باب اول است از سه کانه دران مدبر است که مثا کله تدبیر دارد در تدبیرها صاحب میزان
پس طریق شد و واجب کند که اکنون بداند که تدبیر که در تفاضل این ارکان است در سه طریقه
یکی است و نه نزدیک آن از براکه تدبیرها این سه روی متفاوت باشد در عملها آن از براکه
نه خاصیتها یا وی دیگر که نه متقارب باشد و نه نزدیک بمتفاوتی بلک میان هر یک ازان دو تا
بدیگر مباینتی عظیم باشد از براکه هر یکی را سببها است و علتها و واجب ضروری آنست که هر یک
را خاصیتی باشد آنگاه که باشد خاصیتهاش تابع تدبیرهاش چه آن از باب مصاف است
و بوجودش یافته می شود فعلش تا این دریابد و می کوییم در خواص آن که واجب کند که بداند که ارکان
آن چیزها راست و آن آبست و روغن و آتش و زمین و این در همه آنست پس در می
وجه سه آب آمد و سه روغن و سه آتش و سه زمین و آنرا خاصیتها عجب است و عظیم و بزرگ
و ما یاد آوریم از جمله آن آنچه لایق باشد بدین کتاب ما ان شا الله اما آتش از باب اول است
تدبیر اول هر کس که نیم درم ازان بکیرد و با نیم درم کبریت زرد بساود و بر مصروعان بندد یا طلی کند
صرع ایشان و بران کس که خوابها بد بیند و آنکس که چشم بد رسیده باشد زود زود آن رنج از
وی بشود البته بماند و اکر از آبش پنج درم بکیرد و در رطلی آب خوش حل کند و بشربت دهد
خداوندان سعال جهة سرد را زود به کردند و اکر با سدر و خطمی بزنند آبش و همه آن چیز ها که
پس بدان شویند مردان و زنان و همه بیماریها پسر را باطل کند و همه شوخها و آفتها را ببرد چون
شپش و جز آن و دود و سله و اداوه و قشره و ریخته شدن موی و دا الثعلب و دا الحیه و
قرع و صلع و آنچه بدان ماند و اکر روغنش یک جزو بکیرد و در ده جزو روغن بنفشه کند یا جذر
آن از روغنها که زنان مویها طلی کنند که پسرخ باشد و یا اندک باشد آن موی کش و دراز بغایت
شود و جعد و مقدار آنچه بوده باشد بغایتی نیک و یکی از جمله آن زنان که مرا با وی انس بودی

از اندکی موی و کوتاهی و تنکی بنالید من ازان دو درم سنک او را دادم و فرمودم تا آنرا در نیم
رطل روغن خیری افکند بدان جهت که وی سرد مزاج بود و فرمودم تا سر بدان چرب می کند پنج ماه
بر نیامد که مویش از درازی بشتالنکش رسیده بود و جعد شده و نیکو گشته فاما ارض آن هرگاه که بکیرند
ازان پنج درم سنک سفید و از سیم مکلس بوزن آن و آنرا باهم بساوند با هم چند آن اشق سفید
صافی پس آنرا بزیت و نطرون معجون کنند و بر آتش تشویه کنند سخت آنگاه آنرا دیگر باره سحق کنند
و بزیت و نطرون معجون کنند و بر آتش نهند و سر بپوشند و کرم کرم سخت بتابند پس سیوم بار بیرون
آرند و سوم بار همان عمل بکنند پس بیرون آرند و سحق کنند تا چون کردی شود آنگاه و از کیر دو تو بال
ارزیز و سرب برابر او از هر یک و باید که از نقری نرم باشد و بساوند سودنی نرم نیک پس
برسنش درم سنک مس سرخ پاکیزه افکند با سرکه و نمک و چهار درم سیم همه جمله سیم سفید شود و قیام
بکند ازان چیزی از رو باس از اندکی و نزدیکی تدبیرش تا این بداند هرگاه که دانکی از زمین
سیاه با دو دانک از فاوانیا بسایند و دانکی از اشق و بر مصروعان بندند که از صرع افتاده
باشند شان در یک روز شفا یابند و هرگاه که یک درم از آب و یک درم از روغن بکیرند و باهم
بیامیزند و کبریت بدان بسرشند و اشق یک درم باشد از همه اکر مشش بیغزاید خشک کندش
با یکی آتش تا خشک کردد و منبسط هرگاه که مجذومی را ببینند یا ابرصی یا کران کوشی یا کسی را که بدو آتش
فارسی باشد عظیم یا حدبه یا سرطان یا داء الفیل یا آماس عظیم لحمی که آن بیماریها ظاهر باشد که آنرا یک بار
بران طلی کنند به کردد چون ابرص و آنچه بران جنس باشد و اکر از بیماریها دیگر باشد بسعوط دهندش ازان
یک حبه آمیخته با یک درم از روغن بید سرخ و روغن نرکس و روغن کدو دانه و آن مانند جذام و کرانی
کوش و سرطان و اما آنچه قسمتها جان واجب کند که ازان دو حبه بشربت دهند با آن دارو که معروفست
بدار وی کرکم یک درم ازان یا بمثقالی و آن مانند حدبه است و سرطان و داء الفیل و دوالی و درد بندها
دست و پای از سردی و اما سهام تخمه که آن خشک و سرد باشد تا این بداند و جان باید که اعتقاد که
فایده درین ارکان است بزرکتر از فایده بیشین که ارکان اکسیر گفتیم از براکه این موجزتر است
بیشترین مردمانرا از براکه روا باشد که عالمی از مردم هلاک شوند که خود اکسیر نبینند تا آنک دایم در طلب
آن باشند و هر کس که یک درم از آب بیامیزد با درمی از آتش و هر دو را بهم بیامیزد یا در جی
از کبریت پاکیزه جذر مدبر محمر پس آتش را بدین کبریت بیامیزد و بشربت دهند ازان
یک درم از آب و بجوشند و مرآنرا سه بار اندک اندک با آتشی لطیف منعقد کردد با آنک

جدا نشود ازان مرکز **و هر کس که** یک درم ازان با صد درم سیم سفید افکند زر خالص بیرون آید قایم که جایز
نباید که تغییر پذیرد **و هر کس** را که ازان یک حبه بشربت دهند هر علتی خنک را که باشد زود به شود
تا بداند که خاصیت شفا علتهاء سرد که در سر عارض شود دران است پس چنان باید که بشناسد آنرا دران
و بران بکند و بجذر آن و در علاج چیزی دیگر بکار ندارد که نه آن باشد و نه دران یاد کرده آمده است
واگر یک درم آبرا با یک درم از زمین بیامیزد یا درمی از کبریت سفید متقا پس شربت کند آنرا
و تدبیرش کند همچنانک عمل گفتیم در سفید عمل اول بکند از چیزها سرخ برابر و منفعت کند از علتها گرم چنانچه
منفعت کند از علتها سرد و این خواصی است عجب تا بداند بیان آن و کار خویش را بر حسب آن بنا کند
ان شاالله **و هر کس که** درمی از روغن بگیرد و درمی از آتش و آتش را با درمی از مریخ و زعفران
بساود و آن یک درم روغن مر آن دو درم را دهد در سه بار و بر پایان کندش بر پایان کردنی سخت نیک
با آتشی نیک چنانک بتواند بغایت پس درمی ازان با ده درم مس افکند زری خالص بیرون آید
واگر ازان یک حبه بگیرند و در میویز سپید بنشند و در بندق کوفته که نیک کوفته باشند همه زهرها سرد
و گرم را شفا آورد از نیش و از زخمها باید که باشد ان اکنون آخر این مقالت ان شاالله تمام شد
مقالت هشتم از خواص ∴ بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت نهم از کتاب خواص** از برا که
ما پیش بگفته ایم از ذکر خواص انواع سنگ عبیط آنچه یاد آوردیم آنرا و قول در خواص وسط بتدبیر
و اکسیر و آنچه داخل باشد در میزان همچون آن قولست که پیش رفت برابر لیکن باید که بداند که آن با زیادت
بود یا ناقص مقارب آنرا که پیش گفته آمد بدان این جامعها را و چگونه است آن تا برسی بدانچه می‌خواهی
و چون تمام بگفتیم جمله را این ارکان در چهار باب ما محتاج باشیم که بگوییم در چیزها از معجزات این بابها
و خواص آن تا باشد سخن دران تمام و مستوفی ان شاالله **ازان** آب هرگاه که بگیری سیم سفید صافی
پاکیزه و بگدازی و بیست بار درین آب فرو ریزی منفعت خویش بکند **هرگاه** که ازین سیم انگشتری
کنی و با انگشت داری از همه علتها گرم بجملگی منفعت کند **واگر بگدازند** و درین آب سی بار فرو ریزند
منفعت کند از همه کوفته خفته گرم را **واگر بگدازند** و درین آب چهل بار فرو ریزند تعلیق کنند بدان کس که همین
خفه و صداع و سعال و گرم دارد در وقت که بروی بندد به شود **و هرگاه** که خاتم از انگشت بیرون کند خفه
باز آید و صداع در حال بگیردش مگر آنک نیک به شده باشد و این فعل در چیزی باشد که مزمن و دیرینه شود
و در آنچه مزمن نباشد نیز یک منزلت تا بداند و بشناسد **واگر** آنرا بگدازند و پنجاه بار در آب فرو برند
و مردم آن انگشتری را بپوشند از یک بینه که انگشتری بدان جانب باشد خدروسست گردد تا جان شود

که البته حرکت نتواند کردن و چنانک اگر آن بینه را بگذارند بجا اشند و با فرص کنند چپ نیابد
و نه گرفتن این چیزها **پس چون** انگشتری زایل شد ریح و الم زایل گشت بزودی و مانند این تا بیان
این بداند **واگر بگدازند** سیم را و هشت بار در آب فرو زنند پس ازان انگشتری کنند و نگینش هم ازان
بکنند و لا اله الا الله را در یک سطر بران نقش کنند پس بر هر چشم که آنرا علت رسیده باشد آنرا بگدازند
پس از یک ساعت زمانی بی زیادت و نقصان به شود و آنرا لازم آید در همه علتها سرد و گرم
و باید **که بداند** که این سیم هرگاه که بر چشم خدر مردمی بگدازند که بدان شفا از علت طلب کنند باید که بداند که
علتش زایل گردد و بشود و مانند مرده بماند که بد و هیچ حرکت نباشد چندانک بوی آن انگشتری
در بینی آن بیمار باشد تا انگاه که زایل کنند آنرا ازوی انگاه ریح ازوی زایل شود پس از ساعتی زمانی
این لازم است در سیم و آب **و این سیم** هرگاه که بدین منزلت رسیده باشد باید که بداند که دران
چیزها عظیم باشد و اگر آنرا بگدازند و هشتاد بار با آب فرو برند زهری عظیم گردد هرگاه که خواهی که آنرا
عمل کنی باید که آنرا بجامه یا بخرقه بگیری از دیبا و در کف آنکس نهی که ریح و بلا خواهی مر او را در ساعت که
آن بکف دستش رسید سود گردد و بحال مرده شود و سرد تر از همه سردی بگیر از وی آنچه خواهی پس
آن انگشتری را بپاره دیبا فرا گیر و نباید که بدست فرا گیری و باشد که بربندد دران بپس آن مردم بماند
همچنان سرد تا باخر روز پس فواق بروی افتد و قی شودش تا انگاه مقدار ده رطل چیزی برافکند سخت
مانند بی بیس به شود و آن ریح زایل گردد و بماند بر حالی که زین سو بران سو می گردد بر مقدار ریح
طبعش و حلیتش با این بداند و بسیار باشد که هلاک کندش و جمله بیردش بیک بار و این از خواص عجیب است
واگر آنرا در پاره دیبا بپیچند و بر رشته بندند و بر کسی بگدرانند که مر او را سکته و موی افتاده باشد و ریح
عظیم از تبهای صفراوی و حرارتها و مانند آن از علتها که دران راه باشد و باید که بداند که هرگاه بدین
خداوندان علت آنرا زیادت بگدرانند آنرا بر ایشان بگردانند و آن تبها را سرد باز کند **واگر باز زیادت**
بگدرانند بر ایشان سرد گردانند و چون یخ ببندند **واگر بگدرانند** این سیم را و نود بار یا صد بار درین آب
فرو برند پس مردمی آنرا بپاسد یا حیوانی که موی دارد یا بشم یا بر مردم در حال برص بدید آید بدان جایگه که
آن سیم بدان رسیده باشد در بدنش و اگر از دست مردمی بر دست دیگر افتد یا بر بند کاهی از مفاصلش آنجایگه
برص بر افتد برصی زشت در وقت و آن حیوان که مر او را پشم و موی باشد در حال فرو کند از وی و بی موی
گردد و دیر بیرون آید یا خود بدان ماند که پنداری بیرون نخواست آمدن تا این بشناسد **آما در آنانک**
بر و موی دارند هر کس که ازان سیم منعاش کند اعنی موچینه پس بدان پر مرغی یا موی مردمی بر کند

آنرا خفته ام

از جایکهی از جایگاه‌ها و آن پر و آن موی سیاه بوده باشد سفید بیرون آید واگر سفید بوده باشد
سیاه بیرون آید بزودی و این خاصیت طرفه است که چون برکسی که موی بسیار می‌دارد بیخ
کند را شد و برا قرع و بی موی می‌کند تا چنانک آن موی بر نمی‌آید و هرگاه که موی را بدان بر می‌کند
در حال بزودی قویتر بر می‌آید و آن در ان اوّل یک عمل می‌کند واکنون عملها بی حد می‌کند واگر آن بر
مرغ سرخ می‌باشد و خواهی که سیاه برآید آن بر را که بر می‌کنی بوجینه بزیر سوی باید گرفتن که زمین باشد
واگر خواهی که سبز باشد در بهنا بباید کشیدن واگر خواهی که سپید باشد در بهنا بباید کشیدن واگر
خواهی که ملوّن باشد برنگ طاوس بباید کشیدن آنرا تا انگاه که دانی که برکند بیش از جایگاهش پس
نگذاری تا خود بذات خویش بیوفتد. انگاه چنانچه تو خواهی از رنگها برآید واگر آن مرغ که او را بر باشد
و رنگی دیگر خواهی که بر سرخ یا زرد برنگ زر باشد یا سبز برنگ جندر و زمرد باشد هم در کشیدن از
زور سوی لیکن چنان باید که رنگ سرخ را بیکبار برکشد و زرد را به بار و سبز بچهار بار و آنچه
زیادت باشد هرگاه که تو آن نگاه داشته باشی درین همه بحق مهترمن و آفریدگار من که هیچ دروغ نباشد
تا بشناسی آنچه در ان است واگر خواهی که برنگ خاک باشد تا آنک اغبر خوانند و آنک از ان جنس
باشد از فاخته گونه و از ان باب کشیدنش از زیر سوست مگر آنک سیاه و فاختهٔ و اغبر علت در ان
همچنان باشد که علت در اصفر و احمر و اخضر و جذب کردن بزیر سو مانند جذب آنست ببالا و سیاه
برابر سرخ قیام کند ولونی که منسوبست بفاختهٔ برابر زرد کرده آمده رنگ اغبر برابر سبز چه اگر این در نهایت
بعد چنان نیست که برابرش ایستاینده آمد عملش همان عملهاست زیرا که این بحقیقت متقابل اند
بهمه بعدها و هرکس که استوارند اند آنچه مرا و را اعلام دادیم در حال مقابله و مماثله بداند که آن حقّست و
از ان قبل که کرده آمد برابر بالا زیر و برابر سیاه سفید و همه رنگها آنک از راه ان چنان بود که متقابل
بودندی بهمه وجهی یا بجهتی اگر آن مقابله است با آب چه زمین بخلاف آتش نیست چون
آب که آن خلاف آتش است و نیست آتش بخلاف چون برودت و رطوبت که زمین
مجانست دارد با آتش بدو چیز و آن دو حامل جسمست و خشکی اما حامل آن جوهرست و جسم آنک
بدان بینی آتش را و زمین را و خشکی یکی از طبعها آتش است و یکی از طبعها زمین و نماید خلاف در آنچه
از قبل حرارة در آتش و برودة در زمین که این واگرچه متقابل اند آن کمتر است از آنچه ما می‌گوییم فاما
تقابل در آب و آتش مشاکلت کند با آب بحامل پس مقابله کند با آتش و آب بدو وجه و آن حرارت
و یبوست است در آتش و برودت و رطوبت در آب و تقابل میان آب و زمین دو زنرا

ازتقابل

از تقابل میان آتش و زمین و بیست تقابل میان آب و زمین و بیشتر از تقابل میان آتش
و زمین لیکن از ان جهت منفعل است اعنی در آب و زمین و این از جهت فاعل است در آتش
و آب تا این بدانند فاما آن تقابل که نهایت نباشد پس از ان آتش است و برودت و رطوبت
که آتش مشاکلت نکند بر سرد و تر مفرد پس بچیزی از چیزهای و آن آن است که آتش سه چیز است
و آن حرارتست و یبوست و حامل و سرد و تر مقابل کند بر گرم و خشک پس در حامل تقابل نباشد که
آن عدم است و صورت بنیست آنرا و آنچه خداوند صورت نباشد آنرا که صورت دارد و آنچه
محمول نباشد نفی کند محمول را و آنچه سرد باشد نفی کند آنرا که گرم باشد و آنچه آن خشک باشد نفی کند
آنرا که تر باشد و آنچه آن دیدنی باشد نفی کند آنرا که نه دیدنی باشد پس منافات می‌کنند این دو
عنصر از همه وجوه و بعد میان رنگها و اگرچه ما ترا در آموخته‌ایم در کتاب محصولش برین است و هرکس که
دانا نباشد بریاضیات طبع اندک شود کندش الّا که کشف و بیان آن گفته آید چون سخن ما در میزان
چه آن سخنست بر جنس و نوع و محتاج نباشند در ان باستخراج چیزی و مانند سخن ما در ماتندان
صنعتها که در الوان گفتیم و جدا زان ما سخن که در ان گوییم بر عام‌ترین و بیشترین می‌گوییم بر جنس و در خاص‌ترین
اندک بر نوع مگر سخن ما در میزان و صنعت چه نیست سخن ما در جنس بیشتر از سخن ما در نوع تا بدانند
آنچه می‌گوییم و کارش را بیان کند و ما بدان کردیم آن تا بی راه بگردد در ان هیچ مردم و زیرا که
معتمد مان سخن در صنعت و میزان بر سبیل آن گفته که در جنس گویند اگر ما نیز هم بران جنس گفتیمی در
کتابها ما فایده نبودی فاما آن کلام که بر جنس باشد مانند علتهاست در طبیعتها محظوره در صنعت و هم
چون کلام بر دو چیز طبیعت گرفته بیک طبع واجب چنان کند که صنعت مانند آن باشد
قیاس و سخن بر انواع مانند سخن ماست در باب ما بعینه و نذیر ما بعینه و آنچه برود بر رفتن جایی
بشناس و این اصلها را و فرود آورد کار خویش بر حسب آن تا برسی بدانچه می‌خواهی و بحق مهتر من
که نزدیکست و نعزین باد بر دیو راه کننده مردم را که وی بگردانند ترا از راه راست و چون ما
بگفتیم آنچه ترا ضمان کرده بودیم در اوّل این مقالت باید که ان اکنون آخر ان باشد و السلام
تمام شد مقالت نهم از خواص. بسم الله الرحمن الرحیم مقالت دهم از کتاب خواص
از بهر آنکه ما سخن گفته ایم در مقالت نهم پیش این در آب واجب آمد که بشنوی سخن ما اینجا در روغن
و آن آنست قسمت گرم و تر و در انجا عملها بسیارست و فایده‌ها، تمام واجب آمد که استخراج کنی
از معنی سخن ما درین مقالت و خواص آن چیزها ر پلیح نفس از ان جمله آنست که هرگاه که بسته آید

بدان چیزی از ازواج یا مشمع کرده و برافکنند یا بر سپس یا بارزیز آنرا بسیم کرده اند سهل
نرم و عمل کند در آن عملها عظیم شریف **و هرگاه که** ازان بوزن درمی بگیرند و با سه اوقیه بست
بساوند یا باان خشک پس با تنش بریان کنند پس آنرا با بست بسیار بیامیزند و یا باان کوفته
یا بامردو پس آنکس که لاغر باشد ازان بیاشامد تن وی فربه گردد و سطبر گردد و بیفزاید و اگر مدام بیخ
خورند جسم را قوی کند و بزرگ و پس هر بار که بخورند در تن زیادت می شود و بر مرتبه می افزاید آنرا
که ازان عمل بسیار بکنند بزودی **وازان جمله است** که اگر یک درم ازان بگیرند و با ده درم از ابلیس
بیامیزند و سخت آنرا بزنند و ده درم فربیون برافکنند و پنج روز فرو نهند تا بیاساید پس در مقدار ده رطل
آب درش کنند و در همه یکی خانه یا سرای یا شبستانی یا کندوجی یا خندقی یا مسجدی یا رامی یا جدار آن بیفشانند
دران همه جایگه ها که آبش رسیده باشد و بر جدارش ازان هیچ گژدم و مار افعی البته بنگردد و نه از جنس
گزندگان هیچ تا این بدانند **واگر بجای فربیون** و یا بوزن کندش در بیش کنند و در آب حل کنند در همه این
جایگاه ها مگس و پشه و جنس ایشان و حشرود گر و جنبها آن چون بیت و ردان و صرصره و مانند آن هیچ
بنگردد و این از عجایب است برین باید که عمل کند تا آنچه خواهد ببیند ان شاء الله **واگر از روغن** نیم درم
بگیرد و از اشنه نیم کوفته و بیخته و از آذان الفار نیم درم کوفته و بیخته و همه را با این نیم درم روغن فراهم کند
پس بگذارد تا خشک گردد و باقی روغن که مانده باشد بپرستند تا آنگاه که این روغن بخورد و آنرا
حب کند و جای فرو نهد تا بوقت حاجت هر کس که بر اندام **ساد کی** دارد **یا ثؤلول یا قوبا یا سلع یا**
بثور و خشکی که بر اندام افتد و مانند آن همه را بیک روز ببرد **روزی از روزها** در روز سفتم ازان
نزدیک جعفر یحیی برمکی بودم و یحیی با ما بود و فضل برادر جعفر و خالد بیر تیره بکش بجهت خریداری
پرستاری بودیم چون آن کار گزارده شد و سخن ما بذکر خواص درین کتاب خاصه باز آمد و بذکر **خواص**
روغنها رسیدیم جعفر یحیی گفت من ازان در آهن چیزی عجب دیدم و آن چنان بود که من پاره نرم آهن
فراگرفتم و گرم بتافتم و هشتاد بار درین روغن فرو می بردم پس سپیدی نیکو بیرون آمد **پدرش خالد گفت**
من ازان در برنج چیزی عجب دیدم برفتم و بارها ترتیب اعنی مصل و شب درین روغن کردم پس برنج
را بتابانیدم و صد و بیست بار دران فرو زدم آنگاه بار آخر فرو گداختم و در روغن تنها فرو بردم بیرون آمد
سیم سفید نیکوتر از همه سپیدی **و یحیی گفت** من دران سیم چیزی عجب دیدم چنانک من سیم را بگداختم و پس
سبیکه را گرم می کردم و درین روغن فرو می بردم هرگاه که ده بار گرم می کردم و درین فرو می بردم و هرگاه که ده
بار گرمی بر مرده در منسک مس برافکندم همه خالص باز بود که شک در بیش نبود **پس همه روی**

بمن کردند

بمن کردند و من هیچ نگفته بودم مرا گفتند این همه نزدیک تست و تو همه بشناسی یا موسی من دران
هیچ نگفتم الا که یحیی را گفتم تمامی کار تو بکجا رسید یا تا بیش دادن تو سیم را و بروغن بردن **گفت نیم**
چون هفتاد بار فرو برده بودم آنگاه هفده باری که بتابیدمی و با هم چندان پس بیامیختمی همه سیم می شد
و نیکو می بود و سخت آنک اول آمیخته می کردم و می تافتم تا آنگاه که مس نیز مصبغ گشت با سیم و از
نحاسی بیرون آمد این آنست که دیده ام **او را گفتم** پس ازان چون بود **گفت** چون بصد رسید
باشد مرده تابی که می دهند یک دو مس بباید افکندن و همه سیم سفید خالص می شود تا بصد و پنجاه بار و تا
اینجا رسیده ام **پس گفت** ای غلام آنرا بیاور و غلام بیاورد سیمی که نه بقوام سیم بود لیکن نرم و
پاکیزه و نیکو بود و بر سه سیمی را شدی گفتم مرده بار که پس از این بتابند سه چندین مس برشاید افکندن
همچنین تا سیصد بر هر یک سه چندان بر می افکنند و چون بر سیصد برافزود هر یک بار که گرم کنند و
درین روغن فرو زنند همچنان صنعت بکنند تا بچهارصد رسد آنجا نیکو شود و اکسیری نفیس عزیز گردد
گفت من آنرا بپانصد بار برسانم گفتم بکن **پس همه** روی بمن کردند و گفتند ما را درین چیزی زیادت
درآموز دون این گفتم نعم و کرامه گفتم هر گاه که این معنی باز رکنی هم بدین مرتبه باشد برابر و آن عزیز است
و مرا از سبب آن سوال کردند و سخت عجیبشان می آمد و گفتند ما که عمل کنیم این را بروغن و زرآن باشد
که روغن برنگ خود باشد گفتم معاذ الله پس مرا از علتش سوال کردند دران و در ابیناد ند و فضل بر
می شمار دند و می گفتند این از عجایب است **گفتم سبب** آن که در آهن و مس و سیم این فعل می کند
آنست که روغن این اجساد را نرم می کند و در انجا رگهها ست که آن پوشیده و بهانست چون
نرم می شود آن رگها منبسط می گردد و جسمها دیگر را رنگ می دهد تا این بدانند و این قولی ضعیف است
نزدیک اهل فلاسفه از برا که ایشان می گویند که اگر یک جسم را از جسمها رنگی باشد نفس خویش را رنگ کند
زود آنچه بوده است این جایگاهی نیکوست و صفت در برهان **لیکن علت** دران آنست که
جسدها نرم می شود و روغن متابعت کند طبع نرم کرده را اگر از طبع آن سفیدی بود رنگ سفید گردد
و اگر از طبعش سرخی بود سرخ گردد و همچنین در رنگ این در طبیعت جسمهاست **فاما در حقیقت**
اکسیر آن نباشد الا سیم و زر با روغن برین سبیل تا بیان این بداند و بر حسب این بنا کند تا بدانچه
خواهد برسد ان شاء الله **چون ازان روغن** بگفتیم کنیم این را آخر این مقالت بحول الله و قوته **هرگاه**
که از آتش یک جزو بگیرند و از کبریت زرد یک جزو و کبریت را بساوند و بدان آتش دهند
و اندک مایه گرم کنند تا خشک گردد و همچنین می کنند تا هر جزوی از کبریت جزوی از ابلیس بخورد پس

حل کنند در سه روز باندکی نوشادر مصعد و عقد کنند رنگ هر یک ازان دوازده درم سیم آن
همه شمش گردد در غایت نیکویی و آن از غرایب است بشناس آنرا و عمل کن بدان وهر پس که
درمی را بدرمی نوشادر بیامیزد و درمی زرنیخ زرد در غایت نیکویی و اگر مصعد بود نیک تر بود پس
برابر کنند تا مشمع گردد و پس آنرا بر سیم یا بر برنج افکنند آن همه شمش شود و آن نزدیک فلاسفه
غریب ترین قولهاست و عجب تر ومن یک روز نزدیک اسحاق موسی بفظی بودم و
نزدیکش از اهل صناعت جندان بودند که مانند ایشان نبودند و ندیده بودم همه طالب صناعت
بودند و مذاکرت می کردیم تا اینجا رسیدیم که جیزی می باشد که بیک دفعه جنین عمل بکند مرا گفت ای
سیدی تو میدانی که نزدیک فلاسفه و در ظاهر سخن ایشان ممتنع است که جیزی از مسینه یا غیر آن منقلب شود
بزر دون سیم پس باز بزر شود او را گفتم می دانی که جراست این گفت لا والله من او را گفتم
این ممتنع است در همه عقلی در اول کار که اول بسوم شود دون آنک در محل دوم بین برامده باشد
که جیدها همه دون زر دارو زان اول ست گفت نعم او را گفتم که واجب که ها بجندکه این محال است
که دران جمله جیدی باشد که در حسد زر شود دون آنک اول سیم شده باشد از پراکه مثال زر ده است
از عدد ومثال سیم نه است ومثال جدها از سعت است تا بیکی پس محال باشد که این حساب
با غیر این ده شود دون آنک بنه رسیده باشد تا این بداند انگاه که او را این کشف شد گفت نعم این از
عجب ترین قولهاست پس جگونه می باشد ای سیدی آنجه مذاکرت کردیم دران حق و حق در دو وجه
متناقض بتواند بودن او را گفتم تو از اول بنزدیک من محمود بودی تا بدین وقت که تو در باب نظر
نگاه نکرده گفت نعم ای سیدی من میخواهم تا مرا بیاموزی که جون است گفتم نعم اگر آنجه من گفتم پیش از بن
بیک ساعت استعمال کرده بودی راه باز یافتی و پیش ازان سخن رفته بود میان ما در تشمیع و جایز
داشته بود گفت آن جه بوده است ای سیدی گفتم نه بهری جیزها مشمع می شود و تو آن نمی دانی و مشمع
تو نکرده باشی گفت جیست حسبی یعنی بس مرا گفتم تو مسئله را دیگر راه باز گردان گفت آن می برسد
در تدبیر با بهم ما آنرا می بینم گفتم صدقت راست گفتی و این معنی ای برادر باید که بتحصیل این بکنی و همه
مهمل نکذاری بیش یک مسئله که بحق مهتر من که منعت نتوانند کردن هیچ کس و نرسد بدان بنادانی وجنان
باید که بداند که جیزها که نافذ شد دران آب و روغن واجب آن باشد که بکار داری دران صبغ را
و آن آتش است و قیاس کن بهری را با بهری که عجایب دراز ما بیش بدیدار آید و بپرهیز و بر حذر باش
که امتحان کنی جیزی را و تو بدانی هیچ انک حذر باید کردن که امتحان نکنی انگاه که دانی که عجایب تو در تدبیر

بدیدار آید و حمل کنی جیزها را بهری بر بهری وما محتاج باشیم که سخن گوییم در مقالت سوم مرین مقالت
را در زمین و ختم کنیم سخن را در اکسیر و در ایستیم در علها و خواص و مانندها آن بتمامی ان شاء الله
و زیان ندارد که نظر کنند مردم درین کتابها خاصه آنکس که جیزی خوانده باشد از کتابها ما که آن
بعینه معونتی و یاری بزرگ باشد ان شاء الله و جون بآخر این عمل رسیدیم باید که باشد اکنون
این آخر این مقالت ان شاء الله تمام شد مقالت دهم از خواص والحمد لله رب العالمین

بسم الله الرحمن الرحیم مقالت یازدهم از کتاب خواص

الحمد لله حمدا یبلغ منتهی رضاه
و سبحانه و تقدست اسماؤه و صلی الله علی نبیه محمد و علی الذین من بعده و سلم ما تمام بگفتیم کار اکسیر
بر جهت تدبیر درین مقالتها ما بغایت مقالت ما این یک و حاجت آمد ما را که اکنون در آتش
جرها بگوییم از خواص در زمین و آنرا خاتمت این مقالت کنیم و سخن کنیم در کار این یک کو نه از اکسیر
و انگاه در آن جیزکه واجب آمد که جیزها خاصی را بدین نام کنند و بوجوه علها و عجایب تا برسد سخن در
میزان و خواص آن و علها و آنجه درانست پس بیرون بعد ازان بذکر مزاج آنک آن قاعده علم
صنعت است بر آنجه واجب کند آنرا حکم و رضی و علم روشن و رای استوار و ما می خواهیم از خدای
نیکویی معونت و کفایت و باشد آن آخر این کتابها بحول خدای و قوتش که او راد و کریم است
و از خواص عجیب است درین جیزها که هرگاه که از آتش جزوی بگیرند باشد مدبر پس لبنا وند نش
با جیزی از آب نوشادر و باشد مدبر و سه بار گرم کنند که آن مشمع گردد یا نزدیک باشد که بدان رسید
خالش پس طلی کنند آنرا اندک مایه بدان برص که اطبا دران درمانده باشند و داروی آن ندارند
و در روز وقت آنرا ببرد و این که بریان و گرم کرده باشد اگر بر سیم و مس برافکنند رنگش برآورد
رنگی سخت نیکو و رنگی باشد قایم با نزدیک بدان وهرگاه که از زمین دو جزو بگیرند و بپا وند
با یک جزو از نوشادر و بپا میزند و بپزند بپزند تا همه یک جیز گردد حل شده پس اگر خواهی که بدان تنها
عمل کنی یک جزو ازان بر سفده جزو از قلعی و یک جزو از مس برافکن که آن همه سیم سفید گردد و عجب تر
آنجه باشد و نیکوتر واگر خواهی که آن ممزوج باشد بر همه جزوی از زمین جزوی از آتش برافکن و همه
را فراهم کن جنانجه وصف کردم پیش و از آب اول پنج جزو بگیر و حل کن دران دو جزو از نوشادر
مصعد سه بار پس مشمع کن آنرا بدان ده بار تا همه پیبها را تمام بخورد از آب یعنی بدان آنرا پس
نیم جزو ازان بر بیست سعت جزو از ارزیز افکن تا سیم سفید نیک قایم گردد و اگر یک جزو ازان
برده جزو سیم افکنند آن زر سرخ شود بغایت آنجه باشد در نیکی وهرگاه که دو درم ازان مردشمنی را

دهی بشربت بیک لحظه مرو را بکشد و اگر یک ازان در شراب ریحانی بشربت دهند سه روز
مردم را مست گرداند واگر قیراطی ازان با یک درم تخم ترب بشربت دهند با اوقیهٔ از شیر
تازه یا کمتر باطل کند آن بهق کهنه را که سالها بران برآمده باشد و تن را بحال اول باز آرد واگر کسی ازان
دو حبه بیاشامد رنگش از اسمری بسپیدی شود و از همهٔ آنچه ظاهر باشد در رنگش از سبزی یا زردی
یا کرفکی یا جذری آن همه بسرخی باز آید واگر کسی که پیری وی را دریافته بود ازان بگیرد موی سپیدش را
سیاه گرداند و مقدار آنچه بخورد دانگی باشد در شرابی یا در چیزی دیگر از شرابها گرم لطیف واگر کسی
علتها دیرینه دارد ازان سه حبه بخورد باطل کند همه علتهاش را البته واگر از زمین تنها بگیرد پس
ازانک همین تدبیر کرده باشد که در مقدمه صفتش برفت موی سیاه را سفید گرداند و آنرا در مدتی
نزدیک همچون پنبه گرداند و این چیزها عمل همی کند بمقابله در ذات و نفس آن چون زمین تنها باشد
فعل نمی کند پس چون غیر آن با آن بیامیزند و آن آتش است عمل همی کند ضد آن عمل ونکته که میان
آتش و زمین افتاده است از جهة فاعل است چنانچه می دانی آنرا بدان آنرا و بران عمل کن تا بیابی
مر آنرا روشن و سویدا والسلام واگر سه جزو از آتش بگیرند و با یک جزو از زمین بیامیزند
و آب اولش بدهند تا منعقد شود یا نزدیک گردد آن پس سکته زده را ازان شربتی دهند که آن
سکته از خشکی و تری باشد و موی نبود منفعتی عظیم روشن کند وی را با این بداند واگر ثابت گردد آن
بدان که قرار گیرد بر آتش بدایم کردن تشمیع بیست بار یا سی بار پس یک جزو ازان پس یک
جزو ازان بر بیست جزو از مس سرخ برافکند و بیست جزو از سیم سفید حرق و بیست جزو از زر
پس آنرا بتابانند وصد بار در آب نخستین فرو زنند آن همه سیم زر شود با آن زر بهم که دران بوده باشد
و این در قولهاست وسقراط می گوید که هرگاه که آنرا بتابانند صد و بیست بار و در آب نخستین فرو می برد
و می در آید در جزوی از آتش در هر صد جزو از آب همه زر گردد باید که بشناسد چگونگی آن و اصل
آنست که سقراط می داند و او صنعت کرد و نیک کرد لیکن بقعر سیم نرسید بسبب واجب آن بهر این
قایم نمی دارد بر خلاص سختی و همچنین بسیاری ازین اکسیرها عمل کرده بلیغ می باشد و کار می کشند و نمی دانند
که آن قایم می باشد بر خلاص و رو بس نمی باشد نیز بر حقیقت قایم هرگاه که امتحانش می کنند دران و هرگاه
که بشربت داده شود یا تدبیر کرده آید بچیزهای از تدبیر آن دران کار کرتر باشد سقراط دراورده
است آبرا برین سیم و تابش علتها که تابش می رساند آنرا تا بقعر سیم و آب می رساند
صبغ را اول از طبعش در نمی آرد بروی چیزی از دون جنس آن از یراکه چیز مدبر

بتقطیر

بتقطیر صرف است هیچ نپذیرد مگر آنک از اصل و جنس آن باشد سبحان الله چون لطیف و دانا فهم
بوده است این مرد درین صناعت و چون بزرگ بوده است قدرش وهرگاه که از آتش
دو جزو و نیم بگیرند و از زمین جزوی و نیم وجمع کنند با یک جزو از روغن خالص تا نیک منعقد
گردد با بهری ازان پس یک جزو ازان با ده جزو از مس و ده جزو از زر برافکنند همه را جمله زر گرداند
بعون خدای و قوتش فاما صورت آن و چگونگی سقراط حکایت کرد در اول تابش را تا مس و
سیم را زر گردد و نباشد میان آن دو خلاف روغن که آن محتاج نیست بتابش و نه آب لیکن آن
بیفزاید بر انچ محتاج باشد بدان وآن ازانست که آتش درین ترکیب بیشتر است ازانک در
اول و این طرفها ست ازیراکه اول سه است و دوم دو و نیم و دو وهم بیشتر باشد از سه و این
خلافی است که ممکن نباشد لیکن آن بقوت در اضافت روغن بدان آنست که زیادتش می کند در
قوت و آب نگاه دارد از فوت رنگ از جهت علت برودت و این علمی نیکو است واگر
بشربت دهند ازان یک دانگ زنی را که حامله باشد و ماهی برابستنی برآمده باشد و آن فرزند
که دارد دختر باشد آنرا پسر گرداند و این نکته مهترین که از عظیم ترین چیزها ست و نیکوتر آن
واگر خود پسر دارد در شکم مردی بیرون آید تمام نیز در همه علتها و عملها که در آموزدش و یا دران
سخن گوید آن کودک ونیز اگر بدان کودک آفتی خواهد رسیدن در رحم از جهت طبیعت آنرا
ازوی دفع کند واگر نه از جهت طبیعت بود و حکمی الهی باشد آنرا رد نتواند کردن واگر نیز آن آبستن
را ازان نیم درم بشربت دهند فرزند که از شکمش بیرون می آید بر حالی عظیم باشد از ذکا و تیزی خاطر و
سخن و زود پذیرفتن تعلیم و حرکات زود بالیدن و بزودی بزرگ شدن چنانک حال هیچ
فرزند چنان نباشد البته تا این بداند و برین عمل کند تا برسد بدانچه خواهد از ظرایف رنگها و
عملها عجب ان شاء الله واین آنست که اگر پنج جزو ازان بگیرند و از خون صد جزو و این خون را
بجایگاه آن خود بنهند از جمیع پس عمل کن بدان از بهر زود بردن آن حیوانی زود که پیش بیاید
و بزودی بیرون آید از رحم چنانچه آنرا گفتیم و نمی گوییم که این آخر خواص این چیزها ست لکن
آنست که ما استخراج آن کرده ایم و همچنین اگر فکرت کند دران مرد دانا استخراج کند از علتها
طرفه و عجایبها و چون اینجا رسیدیم که وضع این عملها بود باید که اکنون آخر این مقالت باشد
والسلام تمام شد مقالت یازدهم از خواص ∴ بسم الله الرحمن الرحیم مقالت
دوازدهم از کتاب خواص ما شرح کرده ایم معانی عملها و تاثیرات مزاج درانچه پیش برفت

وپس ازان درامد ازین مقالها آنچ آن بازبستهٔ بود دران وحاجت است ما را که اکنون سخن
گوییم در هیزانهاء مزاج وآن آنست که چیزها که مزاج بذیرد خالی نباشد کار آن ازانچه باشد جسمها
یا جسمها یا روحها یا روحها یا جسدها یا جسدها واین عامست در نبات وسنگ وحیوان وخالی
نیست کار آن در مزاج که یا مزاج کلّی باشد یا جزوی وخالی نباشد مزاج کلّی وجزوی آنک ظاهر باشد
ازانک یا متساوی باشد یا زاید یا ناقص وآن بدان است که مزاج حادث است میان
دو جسد مختلف یا دو روح یا دو جسم یا جسدی وجسمی یا جسدی وروحی یا جسمی وروحی تا بدانجاکه
بیشتر ازان شود در شمار ازمیان دو چیز قوت آن دو تا باشد چند نیمهٔ مجموعش یا بیشتر از نیمهٔ
مجموعش یا بیشتر از کمتر یا کمتر از بیشتر مثالش درین سه چیز آنست که دو چیز باشد که بسبب هر یک
ازان دو ده باشد مزاج ده باشد ازیراکه مبلغ نیمهٔ مجموعش ده است فامّا اگر باشد قوت یکی ازان دو
ده و دیگر بیست مزاج باشد پانزده وآن بیشتر از ده است وکمتر از بیست است اینست همه
آنچه درین بابست وآن آنست که مزاج باشد برین سه نسبت ازان جهت که ارکان مزاج
عبیطهاست وچند مقصود بدان میزانی بزرگ لیکن چنانچه امد ومتفق شد وقصد کرد آن چیزها را
بعینه اگر یکی از ارکان تدبیر باشد ودیگر عبیط مزاج یا متساوی تواند بود یا زاید بیش نه مگر آنک مدبر
فاسد تدبیری بود که آن باشد کاسنده تر بیش ازانک باشد یکی ازارکان در قوت دو ودیگر در قوت
ده تدبیر کند آنک در قوت دو باشد تا شود وقت ده شود وآن هست مزاج چند نیمهٔ مجموع
آن هر دو بود واین بیست شود مزاج ده بود بیش نه فامّا اگر باشد مدبر سلیم وقوت یکی ز داروها
زاید باشد ودیگر باید که کمتر ازان بود مزاج باشد زیادت ازهمه اعنی از مدبر واز غیر مدبر وآن آنست
که قوت یکی ازان دو وآن مدبر است ده باشد ودر آورده شود بروی صد وقوت دیگر دویست
است پس همه سیصد وده شود ومزاج نیمهٔ مجموع هر دو باشد پس آن صد وپنجاه وپنج باشد وبسیار باشد
که ناقص تر از مدبر بود وباشد که ناقص تر از عبیط بود ولیکن فعل اکسیر اندک بود دران وبسیار بود
که مزاج برافزاید بر مقدار کمترین وبیشترین بسیار بارها مثالش چنانک قوت چیزی ده جزو
بود وقوت دیگر بیست جزو واین دو رکن تا هر دو مدبر باشند یا هر دو عبیط امّا دو مدبر باشند
قصد کرده بدان در تدبیر بپیوستگی تکرار عمل تا اوّل تا اوّل باشد دون داروها یا وسط باشد
در پیوستگی بتطهیرش از پس بستگی آن ومزاج آن واگر جزها باشد بتکرار محلولات وعقودات
وبا آنک جمع کرده باشد کل از نوعهای تدبیر مثالش چنان است که باشد قوی از دو رکن پس

بیفزاید

بیفزاید هر یک ازان ده در اوّل تدبیر صدکان صدکان واجزا صدکان صدکان مزاج
باشد سیصد وپانزده وآن بیشتر باشد از مبلغش در قوی همه بسیار بارها وبرین ترتیب وعمل بود
قول در آنچه نگاه شد ازان یا برافزود از تدبیر واصلام وامّا عبیط باشد بر سه معنی یا بر جهت تراکیب
باشد یا بر سبیل میزان ویا بر سبیل قصد ووضع کردن داروها برابر چیزی بزرگ وترکیبها وقصد
ووضع کردن داروها برابر آن چیز بزرگ است که داخل اند زیر میزان وآن آنست که آن چیز بزرگ
آنک هیچ چیز از مدبرات بیشتر ازان نیست بقوت ازیراکه جایز باشد که در غیر مدبرات تاثیری
بود قوی تر ازان لکن آن بتابی باشد هرگاه که خارج آن میزان بود وتراکیب وغیر آن بهری
ازان قوتها وما پیش گفته ایم که چیزان مشتملست بر جزو وکل که آن عامل است دران همه هرگاه که بیرون
آمد بزرگتر در میزان وکمتر بیرون خارج در میزان پس هرگاه که میزان هر چیزها را دلیل باشد بر جوهرها
علمها آن وچیزی بزرگتر بیشترین چیزهاست بمیزان وآن مخالف است وقدر بهم کند چیزها را
پس هرگاه که داخل کردیم او را در میزان وما بیستانیدیم برابرش کند آنچه برابری کند با او وباشد
ممکن وروان دران واجب آید که باشد میزان تدبیر کند در سالی که ممکن که عمل کند وتدبیر کند
در یک ساعت چون واجب آمده است که برابری می کند تا او در قوت ومیزان داروها
عبیط است واین برانی که قصد کردیم اند روشن است وچون ازین فارغ شدیم که ازین عدول
کنیم که گوییم که مزاج خالی نباشد ولابداست که باشد کار کرد با بیش وتابش خالی نباشد از دو وجه
یا با آتش یبوست یا با آتش رطوبت وبرد ووجه نیک است در صنعت ومیزان وآنچه بدان
راه باشد مگر آنک واجب باشد که بداند که مزاج بدان حرارت که با آن یبوست باشد آن طریقی
دراز است وطریق تدبیر وعمل سخت دور است وآن مزاج که بحرارتی باشد که با آن رطوبت بود
آن نزدیک وروشن واندک خطاست وسهل عمل آنک هیچ خلافی نیوفتد در عمل نهادنش وآن
طریق میزان است ونیست قول ما که آنک بحرارت ویبوست باشد تدبیر را نگاه باید داشت بدانک
باشد چیزی داخل در باب میزان ونه قول ماست نیز که آنچه باشد بحرارت ورطوبت داخل بود
در باب میزان ومنع کند که باشد بهری ازان در آینده در راه تدبیر ومزاج عافاک الله واجب
آید که باشد در همه نوعها علمها برانی بیالودن وبهمایکی مانندها آن وبحل کردنها انگاه که باشد
رکنها وچند متناسب فامّا اگر بچند دین باشد نه وآن قول است در حیوانی ومزاج عافاک الله
در حیوانی باطل است وعقد وتشمیع از بیش نه چند ازان واوّل آن مزاج جزوی است وثانی

مزاج کلی و بلند شود مزاج جزوی آنچ مقارنت کند با کلی و در کلی آنک مقارنت کند با جزوی
و آن آنست که مزاج جزوی محمود عمل در از غایت نزدیک می باشد که در آید و تقدیر افتد در آنک آن
مزاج کلی است و مزاج کلی که تقصیر افتاد در تدبیرها و عملهاش که عمل کرده است یک بار نزدیک
می باشد که چنان بندارند که آن جزو بایست است و واجب باشد همه عالم را که در آید بدین عملها در طبعها
آن و تمام کند جثهاء آن و در آید در بابی که نه ازان باشد و تقدیر بکند در زاید ناقص و نه در ناقص زاید
هرگاه که خلافی افتد در بهری شرطها با بها باشد ازین علتها که یاد کردیم آنرا در مزاج نه غیر آن فاما آنچ باشد
از سبیل آن کرحل کند و باز ببندد دوازده بار تا مزاجش تمام کردد و دو جسم ازان چند یک جسم
باشد که آن اگر عمل کند ده بار باشد نزدیک بمزاج تمام و بگویند در آن که آن مزاج تمامست لیکن گویند
نزدیک است که مزاج پذیرد چه نیست آنرا در برهان وجهی دون این که لازم آید که باشد پس از
برهان در عمل همچنین و بنا کن کردار خویش را بر نسبت و بپرهیز از مخالفت کردن هر یک چیز را از آنک
همه عملها تباه شود و تو بوده باشی ای تدبیر کننده با تمامی آن ناقص در فهم و عمل و زیان این بر تو باز آید و اولیاء
بابها و ندانی از آنک باشد یا نباشد که علم آن نزدیک تو نیست بدانچ ممکن بود که باشد و بدانچه ممتنع
بود که باشد تا این بداند و هرگاه که تو تمام کردی خداوند دوازده را دوازده و آنچه کمتر ازان باشد آنچه باید بس
دادن و آنچه بیشتر باشد آنچه باید آن باشد مزاج تمام اگر زیادت دهی زیادت باشد و اگر کم دهی
کم و زیادت و نقصان متساوی نتواند بودن البته در جائی از جایها مگر درین جایگاه این از خاصیتهاست
که واجب باشد سبب در آن بدانی و آن آنست که هرگاه که نقصان کردی از عمل چیزی از آنچه آنرا
باید ناقص باشد چنانچه پیدا کردیم و هرگاه که زیادت باشد ناقص باشد و علت در نقصان هرگاه که تو
تمام بندی آنچه آنرا باید باشد ضعیف ازان عمل که بدید ار آید آنرا و هرگاه که زیادت دهی باز آید
قوت که آنرا بود بناقص تر چون صفرا و سودا و آن ازان است که صفرا که حرارت بران زیادت
کردد یا در حرش بسوزاند حامل آنرا و آن بدان است که حرارت و برودت در عقب یکدیگر
می آیند در جسمها و همچنان رطوبت و یبوست و هرگاه که یکی ازان دو در چیزی فرود آید باطل شود
بودن دیگر در آن و آنچه ازان زاید در سه شود و پاک شود و هرگاه که حرارت بشود برودت فرود آید
پس صفرا سودا کردد و همچنین است قول در سودا تا صفرا شود و مانند آن برابر سخن در آتش و هوا و آب
و زمین و آب مر آتش راست و هوا مر زمین را و این احوال تابع شود بهری ازان بهری را
لکن باشد همه یکی در قوت و فعل باید که دریابد و کار خویش درین بابها در سیاقت می راند و از خاصیتها

بزرگ است درین بابها که واجب است چون نمی داند که بداند که هر بابی ازین بابها اگر از چهار ارکان
نباشد آن جذر تمام باشد و ازان حقیقت عمل نباشد البته می گوییم چون باشد آنک باشد مانند این فصل
محتاج بزیادت شرحی و آن آنست که صنعت بنا کرده اند بر آنک آن عالم است و عالمها سه
است و آن فلک است و انسان و صنعت و مبنی فلک و عالم کهترین که آن مردم است
بر چهار است و نیست ازان آنک ازین سه است و جایز نباشد که باشد و صنعت ازین دو
عالم باشد اعنی فلک و مردم بضرورت واجب کند که باشد از طبعها و آنچه از طبعها باشد نیست اندران
چیزی متولد که قایم باشد و خود بر سه چیز و نه بر دو و نه بر یکی واجب آمد بضرورة که باشد از چهار پس
چون لابد از چهار باشد واجب کند که نگاه دارد چهار را همیشه تا تمام کردد پس چون تمام شده باشد آنست
آن باب و آن چیز که عمل ازان است و ممکن که یافته شود و اگر خلل در آیدش و نیکو نگاه ندارد البته
ازان هیچ نباشد و آنچه از عملها تمام است آن از بودن این چهار کانه است و این از خاص ترین همه
خواص است و ازان چاره نیست تا آنرا بشناسد و بران عمل کند و در جنسها سه کانه دو دلیل است
که بیک معنی باز کردند و آن دو دلیل آنست که نبات و حیوان چاره نیست ازان که باشد
از آب و روغن و زمین و رنگ و سنگ چاره نیست از آنک باشد از سیماب و
کبریت و زر و نوشادر و گویند که در آن روحست و نفس و نگاه دارنده و بازگشاینده و مانند این
چیزها و معنی قول ما که بیک معنی باز کردند آن قول ماست آتش و هوا و آب و زمین این باز کردد
بجوهرها آن نیز و آن حرارتست و برودت و یبوست و رطوبت تا این بداند و کار خویش
برحسب این بنا کند و معنی قول ما در حاشیها کتاب ما که آنچه باشد بر یک چیز آن فاضلترست
در آن دو قول است که آن دو است معنی اما یکی ازان دو آنست که ارکان چهار کانه از یک
جوهر خالص است والسلام و دوم آنست که تدبیر از یک چیزست و جوهرهاش خارج نباشد
و تدبیر کرده شود چون تدبیر معدن چه معدنی تدبیر کند آنرا از یک جوهر و بگیرد از آتش باقی قوت
را باشد آن جوهر تدبیر کننده در طبع سردی خشک نباشد آن سه کانه دیگر و آن حرارت و رطوبت
و حرارت و یبوست و برودت و رطوبت در آن و این طبعها در هر چیزی در عالم بهری ازان
باطن است و بهری ظاهر باطن ظاهر می شود و ظاهر باطن می شود و در ظهور بهری ازان
و باطن شدن بهری دیگر کون صنعت است و ظاهر شدن آن بعالم و این بحق مهتر من
و بحق خدای که ازان خواص است که بکذرد چندانک روزگار باشد تا عمل کند برین و بحق

که جنبر بکردم ترا امکر بر ما ن وبدانچه تو بدانی اکر دانی که آن حق است اکر آنرا قبول کنی و با زجوی از یک
یک ازان سویدا و روشن کرده م ترا و آسان بود بر تو راه دران جنانچه پیدا کردیم آنرا تا عمل کند بران
وخلاف نکند آنرا تا برسد بدانچه می خواهد بزودی ان شاالله ودرانچ دلالت کردیم ترا بران شرح
دادیم کفایت است از تطویل جنذران ترا بی نیاز دارد باید که باشد این آخر مقالت تمام شد
مقالت دوازدهم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم مقالت سیزدهم از کتاب خواص
الحمد لله رب العالمین وصلی الله علی محمد النبی وآله اجمعین برفت از خواص در همه جیز آنچه دران کفایت
است بلکه در بهری ازان وحاجت آمد ما را اکنون که سخن کوییم در خواص مزاج آنچ هست مانده برین
جیزها که کتابها بران بنا کرده آمده است ودر علم مزاج فایده بسیار است بلک خود آن فایده است
که اکر آن نباشد عمل تمام نشود البته وحاجت آمد ما را که بیان کنیم کارمیزان جسدها و روحها وجسمها واکسیرها
وبکوییم در مزاج آنچه باشد در حواشی آن فایده بزرک والسلام وآن آنست که تا بدانی که مقدارها این
جیزها در باب آن همه مختلفست ونزدیک بر دلیل ازان بر درستی ان مختلفی شخصها آنست در ذوات و
الوان آن تا می باشد ما بین طبیعتها از جهت تناسب در صورت ولکن مختلف باشد در همه آن اول
جرست آنکس را که سخن کوید دران ودران کفایتست ودر حاشیتها کتابها ما ازین دلیلها جیزها سخت
بسیار است می کوییم که پنج جزو از زر جندیک جزو است از اکسیر وجهارده جزو ودو سبع از مس
جندیک جزو است از اکسیر این در کارها جسدهاست فاما جسمها همه آن متفاوتست ومر
جزو ودو ثلث ویک جزو از بیست وسنت جزو جندیک جزو است از اکسیر که می فزاید ومی کاهد
دران جزو که کفتیم وآن از بیست وسنت است ودران می افتد غیرتیت آن بهری از بهری عمل کن برین
تا رشد بینی وهنوز بدید اد کنیم مقدارها را این وزنها درین کتابها ما انکاه که بدان جایکهها رسیم که
واجب کند که دران بباید کفتن بحول خدای وقوتش واما روحها آن بر جذرین نسبت آید وبر کمترین
مقدار از همه آن ودران دلیل بسیارست برانک علم در روحهاست اعنی علم رنکها تا عمل کند برین وروشن
ببیند بحول خدای وقوتش وجون پیدا کردیم کار جسمها وجسدها آنرا که حاجت خواهد بودن بدان
درانچه بس ازین است زیان ندارد بلک واجبست که کنیم پیدا اثر آن مقدار روحها نیز از
نسبت اکسیر وواجب که بداند که بدید ار آمد از حواشی سخن تا مقدارها جسدها بهری از بهری ومقدار
جسدها از جسمها ومقدارها روحها که جون ما یاد کرده باشیم بهری ازان بهری ومقدارها جسدها وجسمها
واز روحها پیش از انک ما آنرا یاد کنیم وخاص کردیم آنرا بموضع که آنرا دران یاد آوریم نیز باید که

بعاجل اینجا فایده بکیرد ازیراکه ما کفتیم که اکسیر مقدارش پنج جزو است از زر همچنان جزو وده
جزو ست از سیم همچنان جزو اکنون نه بدید آمد از حواشی این سخن که پنج جزو از زر جند ده جزو از
سیم است هرکاه که قسمت کردی ده را بر پنج باشد قسمت دو هر دو جزوی از سیم جند یک جزو از
زر است وهمچنان آن در حقیقت جون بینی وبدان رسی ویافته شود در حواشی علمها بسیار آنکس را
که طلبش کند وبحث کند ازان ومر او را خدای توفیق روزی کند که آنرا ببیند وما وعده کرده ایم کار
ارواح را دران چنان خواهیم کفتن که اجماع بران است فلاسفه بران متفق اند که کافور از ارواح
است وهر جزوی ازان همچند یک جزو از اکسیر می افتد بنکرای برادر من بدین نسبت ونزدیکی آن
بران که کافور ضعیف ترین روحهاست وسست ترین وبسیاری از فلاسفه بسبک اند دران
که جذر داخل است در ارواح وآن قوت هر حرکت راست وحرکت نسبت هرجه در عالم
است ونسبتش آنست نیز ونوشادر از ارواح است ونسبتش طرفاست واز آنست
که نوشادر دو است معدنی وغیر معدنی وآن استنباط کرده باشد اما معدنی هر دو جزو ونیم
ازان یک جزوست از اکسیر ومیان فلاسفه درین خلاف نیست واما نوشادر مستنبط
فلاسفه را دران دو رایست قومی کفتند هر جزوی وجهار دانک وده عشر ازان جند یک جزو از
اکسیرست وهنوز بینی حق را اندران وجکونه واضح ومکشوف کرد ان شاالله وبعد ازان سیماب
وفلاسفه دران نیز مختلف اند چون نوشادر وآن آنست که آن دو کونه است نیز معدنی ومستنبطی اما
معدنی هرجهار دانک ازان جند یک جزو از اکسیرست پس هر دو پنج جزوی از سیماب جند
یک جزو از اکسیر باشد برین مثال ومستنبط قول دران دو قسم شود وآن آنست که رای
اول خلاف نیست فلاسفه را دران ودوم مختلف است وآن آنست که هر جزوی وپنج دانک
وجهار عشر جند یک جزو از اکسیر باشد در یک قول ودر دیکر قول هر جزوی ونیم وربعی جند یک
جزو از اکسیر وهر دو حق است مکر آنک بهری ازان بهتر از بهری باشد وما یاد کرده ایم در جایکاه آن
سویدا وبهتر وروشن تر آنچ بران قدرت ما بود والسلام واما زرنیخ آنچه داخل است ازان در
صنعت دو است سرخ وزرد وآن مختلف اند در کمیت وکیفیت اما سرخ هر دو جزو ازان جند یک
جزو از اکسیرست میان هیچ کس درین خلاف نیست واما زرد هر دو جزو یا کم پنج یک جزو
جند انک جزو از اکسیرست خلاف نیست دران میان فلاسفه البته واما کبریت آنک
داخل ست ازان در صنعت جهار است وآن سرخ است وزرد وسیاه وسفید لیس نیست

جملهٔ نوعها را آن و آن نیز در ذوات آن مختلف است **واسفید** هر نیم جزو و شش عُشر از آن چند
یک جزو اکسیر ست **وسیاه** هر دو وانگ هشت عُشر چند ایک جزو اکسیر ست **وسرخ**
هر یک جزو کم پنج یکی از آن چند جزوی اکسیر ست **وزرد هم** نیم جزو از آن چند یک جزو اکسیر و اینست
نهایت آنچه درین علم چون آنچه پس از آن باشد بشناسی و این عملها درین جایگها سه سبب را زود دریکی
از آن بترتیب مدد است در چیز بزرگ و حکم میزانها و ترکیبها و پس و دران نیز چهارمی باشد و آن مبادله
کردن داروها ست هرگاه که بدان حاجت افتد و اگرچه من یک بار محتاج شدم که عمل اکسیری کنم و
کبریت زردی بایست و نیافتم پس بدل هر جزوی از آن **دو جزو** و نیم زر خام کردم و آن معدنی
باشد جز مدبر و بجای آن بکار داشتم نیابت آن بداشت و همان عمل بکرد و دران فرجی عظیم باشد
آنکس را که داند **و همچنین اگر** بجای آن پنج جزو سیم بکار بری جایز باشد **و اگر خواهی که** مبادلهٔ آن چیزی
از ارواح کنی بکن بشناس این رای برادر من و عمل کن برین تا به بینی آنچه خواهی بحول و قوتش
و همه جسدها را و آنچه دران راه باشد و چیزها و روحها و مرتبها در عملها و مقدارها در وزنها آن مخالف
باشد آنرا که بران باشد و هرکه **که عبیط** بود و آن آنست که جسدها اگرچه از آن مدبر باشد خالی نیست
از آنک باشد ناکرداینده بود از جهة آن چون اسفیداجات و اسرنجات و مرداسنگها و زنجارها و
زنجفرها و زعفرانها و آنچه بران راه باشد آن بیفزاید بر نسبت آنچه باشد هر یک از آن در اصل بر آن
سعده از شمار آن مقدار آن زیادت است که بدان جسد رسید یا جذر زند بیرا مصعد باشد
در اثال و قلقانی و قنع و تقطیر و آنچه بدان راه باشد که باید که بداند که واجب است که نگاه دارد آنچه
بدان باشد در اصل از قوت و زیادت کرده هر یک باری را بنجاه از شمار آن همچنان باشد در قوت
و نباید که سبک شوی در چیزی از آنک یاد کردیم که بزرگ آید هر ترا که همه هم چنین است و هرگاه که
امتحان کردی چنین یاوی که ما نه اخبر دادیم و تا باشد محلول چنان باید که بیفزاید در نسبت بر آنچه آن
بوده باشد سنتاد از عدد هر یک باری را پس از آن که بدان دوازده باشد از شمار **فاما حل کردن**
دران حکمی طرفه است و آن آنست که واجب باشد که بیفزایند دران هشتاد از عدد در قوت و نه
پس از سنتاد از نسبت رطوبت عرب چند محلول باشد هرگاه که تو سی بیعکنی نه را و بماند آنچه زیادت
باشد از سبع مثال آن سیم است کوی در ذوات دو چند ده است انگاه که حل شد نه و هژده
باشد اصل و سنتاد زیادت و نه رطوبت عرب هرگاه که خشک کرده شود و یا بعلی دیگر درا ورند و
مزاج خشک کرده شتاد حساب کند والسلام **اگر تکلیس** کرده باشد دران دو حکم است هر دو

ظریف و متقابل یکی زاید و دیگر ناقص **زاید آنست** که بران باشد که ما یاد کردیم چون اسرنج و زنجفر
و سفیداج و زعفران تو و آنچه بدان ماند چون زنجارها **واما ناقص** چون توتیا ست و نیم و طلق و آبگینه
سوخته با تش تا بجاکه باز آید این بیفزاید در آتش چه آن یا تر باشد یا برطوبت باشد یا رطوبت
از درونش ظاهر کردد اما آنک رطب و تر باشد چون زنجفر است که دران رطوبت است و آنک
برطوبت است چون زعفران تو و زنجار و اسفیداج که اصل سوختن آن تر است و اما آنک رطوبت
ظاهر کرد و چون باطن چیزها ست چون اسرنج و آنچه بدان ماند بدان این قاعدها را و عمل کن بدان تا به بینی
آنچه می خواهی بحول خدای و قوتش و اما مقدار نقصان از آن بر مقدار گرم کردن و در آوردن با تش اندر
که واجب کند که نقصان کند از مقدارها آن هر یک باری را هشت از جزوهاش مثال آن سیم است که
آن بیکبارگی در آتش برند بماند آن در قوت آن دو جزو و در دوم بار باز آید بیست و هشت
و در سیوم بار بماند از آن نوزده و در چهارم بار بماند از آن پانزده و در پنجم بماند از آن سه و در ششم
باز آید بیست و هشت جدول اول برین مثال باشد تا نشود تا بماند در یکی از سحقها و یا قیام کند بجای
یکی از سحقها اگر بشناسی بمقدارها آن برسی بدانچه می خواهی از آن و دران ترتیب ترکیبها ست و
عملها و یاد آوریم درین کتابها مارا بی عجب ان شاء الله و درین جمله که یاد کردیم کفایت و بلاغ است
و از خدا یاری و راستی می خواهیم و چون بیامدیم بدین جایگه باید که باشد این اکنون آخر این مقالت
تمام شد مقالت سیزدهم از خواص ::: بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت چهاردهم از کتاب**
خواص بیامدیم بدانچه واجب آمد که یاد داریم در مقالتها نخستین از علم خواص و اکنون حاجت آمد
که یاد کنیم در آنچه پس از آن در آید و باید که بداند که برهان چنان است که ما خبر دادیم ظاهر می گردد
بفعل در یکی از دو وقت تا باشد اول در عقل و یا باشد ثانی و واجب است که خوانندهٔ این کتابها را ما
تمام دانسته باشد بیشتر علمها ریاضیات تا سهل باشد بروی آنچه درین کتابها ست و ما تقدم آن از بن جایها
که نه از عدل باشد تکلیف کردن ما یاد آوردن در هر فصل از فصلها و زیرا که دانستن چیز و سخن گفتن
دران سخت دراز است و حاجت آمد که چند دیم از کار خواص که از کدام علمها ست آن جواب دران
آن است نیز که باشد آن از علمها پیشینها در عقل و واجب چنان کند که مطرد چیزی با نظام باشد
این قیاس درین جواب اگر کار اینست باشد در خواص همه ظاهر فاما اگر کار بخلاف این یافته شود
پس قسمت شود دو قسم طبیعی لیس لیکن واجب کند که باشد بیشتر ازان از علمها پیشینها در عقل و کمتر
از ثوابی و مامی یاد دیم از اصلها خواص چیزها که آن اوایل است در عقل بسیار و چیزها از اصول

خواص نیست چنان وفرق درین جایگه میان اوائل دران وثوانی اعنی در خواص آن آنست که اوایلی
ازان آن است که واجب کند که بشناسد مرآنرا مرکس از خداوندان عقلها، درست از حیوان
ونبات وثوانی اعنی آنک حاجت آید که بیاموزند واز خداوندانش باگیرند وخدای است
توفیق دهنده که چیزی در ثوانی بگوییم واجب است که باشد اصل صناعت گرفته از گداختنی ها وآن بدان
است که سیالیقوس فیلسوفی بود بازجوینده وبحث کننده از سببها آنچ حادث شود در عالم ازین
احوال از خاصیت وغیر آن وی اندیشه کرد در عالم وچگونگی وضع آن ودر معادن چنانچه یاد کرده اند
واندیشه کرد در خورشید عالم را مانند دیگی یافت ومعادن را مانند زیر آن دیگ وخورشید را
مانند آتشی که گرد آن دیگ می گردد چه اگر نه چنان است او گفت مانند آتش است که افروخته شود
بران بنوبتها یک بار زیر آن ویک بار از کنارها آن ویکبار برابر آن جانب ومقابل آنرا
این معدنها که این جواهر ازان بدیدار می آید بدین علت است وتدبیر باید کردن آن جایگه را
که طباخ آنجا می باشد که آنجا آن چیزی می آید وهر گونه از آنچ بدان رسد بگیرد وبیشتر از آنچه رسیده باشد
پس چون این قیاس مر او را برفت وبعیان بدید آنرا امتحان کرد مرآنرا گداختنی ها را بر شکل
این عالم بعمل آورد ومطرد پیش او برفت آنچه یاد کردیم آنرا ویافته ایم از وی گردن چیزها بطبع
راستترین واستوارترین آن وسودمندتر فایده منفعت طلب کننده را ازان وماییدها را این
پس این مرد ببرد وبگذشت چنانک امثالش بروند چه دران حیلتی نیست که دفع شاید کردن بزرگوارست
آن خدای از آنک آفریدها گرد وی درگیرد ونه ضعفها ودور است ازان وبزرگ وپاینده است پس
افلاطن نخستین کسی بود که یاد آورد این گداختنی ها را پس سیالیقوس ویاد کرد میزانها آتش وما یاد
کرده ایم رای افلاطن وهم آنچه کرده است از بابها در کتابی که معروفست بکتاب مصحّحات افلاطن و
مصحّحات جذر واز فلاسفه مانند او نیز بودند واین فصلها دیگر دیدند ما این جا تمام بگفته ایم چه این جایگاه
خاص تر بود بدین ازان دیگر جایگاه ازیرا که این جزوی است از کلام پس وآن جزوی است از عمل افلاطن
نظر کرد درین گداختنی ها وکار آن همچون کار عالم یافت وآتش برافروخت اندران وبران چون خورشید
والت ونه وپروند بیرآن مانده می بود با آن فلک وعالم همه ودوران وگردیدنش چاره نبود
ازان از بهر دو چیز را یکی ازان که آن مانده بود بعالم وعالم متحرکست واجب آمد که باشد مانند
او نیز متحرک واما آتش بدانک آن مشاکلت کرد با گرما خورشید وآتش اینک از خورشید بود
بر معدن همی افتاد وقتی وغایب همی شد وقتی وهمیشه نمی بود والتی اینک معروفست بگداختن چون

مدور کرده بود وافروختن خورشید همیشه از وضع یکی دور آتش می رسید بجایگهی دون جایگهی
دیگر همچون عالم بود برابر آن از خواص نامی بود در عقل ومانند آن فعلها مردم بنتوانند ایستن اول
وثانیت والسلام این افلاطن فاضل عاقل بدیدار آورد ازان آنچه اولی باشد بعلیش واز متقدمان
فلاسفه بودند که نیکو دانستند این عمل نیابت داشت از شستن اکسیرها وآن بدان است که
سیالیقوس نیز سبب وی بود در عمل گداختنها اگر مردی سیم را بیارد وچندین بار فرو گدازد پیوسته
خالص باز می کند تا آنگاه که ناقص گردد نقصانی سویدا وباشد که باتفاق افتاده است که آنرا بیالوده است
آخرین بار و دیرگاه مرآنرا در گداختنی داشته است وهرگاه که بگداخت بگذاشت آنرا مدتی دراز
گداخته چنانچه عمل کرد با آن در خلاص وبرآمیخت با آن ارزیز بدان راه که کرده بود مر خلاص را بگردانید سیم
از بهر آن ارزیز بهری زان سیم شد مانند آن وبر فزود آن در وزن آن پس دریافت آنرا وعمل
گداختنی آنگاه بگیرد چون خرداد مرور آن خبر دهنده بدانچه کرده بود بدانست که آتش می نگاهد
از جسم سیم ومی بیفزاید در رنگش نخست پس وبگشت شد ولکن بیفزود رنگ سیم مطابقت کرد آنرا
بمرتبه زر که دو درم از سیم نزدیکتر است بذهبیت از یک درم پس این اصلها باشد دران آنکه
گداختنها بکرد ورد گرد چیزها را بطبع آن وما سخن گفته ایم در گداختنها در صد ودوازده سخنی که مردم را
بی نیاز دارد از اعادت کردن دران اکنون باید که درین گوییم که خاصه کرده است مرآنرا این
مرد فاضل بزرگ افلاطن واین آن است که میگوید هرگاه که غایبت سیم در آتش ومدت مقامش
دو ماه باشد که بحث کند از علت آتش افروختن درین دو ماه که چند بوده است مبلغ آن وآن
آنست که آتش افروختن باشد در شبانروزی پانصد رطل زیزم وصد رطل زاگشت افلاطن
گفت باید که بنگرد دران وجود ممکن باشد یکی را از فلاسفه که این عمل کند که در یک روز چندین آتش
بیفروزد چه اگر این ممکن گردد سیم باز زر گردد بدین تدبیر در یک روز وگفت افلاطن نیز پاسخ
دهنده از جهت خویش واین از عادتش است که عمل کند در بسیاری از کتبهاش که آن نه ممکن باشد
نه دران ونه در اکسیرها واین را که برین جمله باشد که ما یاد کردیم از مبلغ این افروختن پس چنان واجب
کند که این بر ترتیبی باشد که نه بیک جمله باشد ازیرا که ایمن نشاید بودن که نخست آتش جسم را فرو گیرد
بسختی افروختن آنچه دران باشد وآنچه داخل گردد دران از الم آتش وهمچنین قول در اکسیرها نه ممکن است
که این تدبیر در ده روز تمام گردد تا تمام شود در یک روز انجیز تا بعینه تا این بداند هر که ممکن گردد که
این یافته شود آن ممکن باشد که چیزها بهری بر بهری در قوت برافزاید وهرگاه که آن باشد چندر ممکن

وطریق کداختنها بجز و باشد ما را حاجت آمد که بحث کنیم این در قوت باشد بدانچ ممکن کرده که بیرون
آید بفعل بدانک باشد یکی از علما جدا از اکسیرها و طریق تدبیرها و میزان که باشد چون که اختها پس
جواب داد نفس خویش را گفت زود باشد که این موجود باشد و آن آنست که وا نست که خویشند
با آتش و پالودن بیک منزلت آنست که را کداختنها که باشد آنچه دران است کداخته دایم کداختن
تا انگاه که تمام برسد پس گفت اولی آنست که بکدازند آنرا که محتاج باشد که دراید بکداخته بعد از آنچه
محتاج باشد دران با فروختن می گویم که افلاطن روشن کرده است ازان در راهها خویش و آنجا که
می گوید و با شدیج تابش که ببینند بجایگاه کداختنش پس چون چیزی ممکن کرده که بکدازد در روزی معتدل
درازای و پهنا تا بششصد کداختن و هر کداختن ممکن است که پنج بار تابش باشد پس ان قصد تابش
برافزاید برافروختن یک روز از روزها و دو ماه آنچه محتاج باشد بدان در روزها که داختن می گویم که بکدازند
سیم را بمثل صد کداختن در هر روزی دو بار بدولا تا باشد مبلغ آن ششصد هزار بار کداختن باشد چند
افروختن دو ماه یک پس دیگر بعمل کردن بران در کداختن اگر تابش پنج بجای هر کداختنی پنج تابش
تا باشد مبلغ آن سی هزار تابش پس کم می کند در هر بابی باشد که متناهی کرده و برسد بسیم محکنک
متناهی کرده بدان در کداختن و مانند آن که متناهی شود بدان عمل در کداختن بدید ار کرد این مرد فاضل
ازین فضلها صعب دشخوار بر عالم همه و بودند در روزگارش از فلاسفه و از پس او عالمان که دانستند
محکنک و دانست بیرون نیامد ایشانرا بهری ازانچه مر او را بیرون آمد ازین فن و نه در بسیاری ازانچ
بیگانه بود بدان و سخن گفتن دران و باز جستن ازان نوع پس چون بدین جایگه رسید گفت پس کزیر حقیقت
در علم اکسیرها و علم میزان و نزدیکها حق است و می گویم جدا زین و او بدان حق است چون قیام کرد
سبک بجایگاه کداختن و افروختن بران با تش بجای پالودن و کداختن ست اکسیرها ثابت در
معدنها حق باشد بی شک علم میزان نیابت از تدبیرها اکاسیر و هست علم تدبیرها از علم مقدارها و
علم همه علما نباشد مگر بتدبیرها و میزان نه نیابت دارد از اکسیرها که اکسیرها مرتبه تدبیرها راست وست
علم نزدیکها نیابت دارد علم تدبیرها و علم همه علمها بران است جه آن ثمره میزان است بدید کرد این
مرد بزرگ خطر از سبب در اکسیرها و آن اگر عمل کند در تدبیرها نیابت از معدنها که نزدیکها نیابت دارد
ازان تدبیرها که بعمل است بجای آن است طریق سخت ترصعب آسانتر سهلتر و دران چگونه
کفایت است و تهذیب علما و درستی آنرا که ما یاد کرده ایم و انکس که پیش ما بوده است ازین علما ها
ایستاده است بران برهان پس چون چنین است گفت چون فراز رسیدیم برین وضعها بگوییم که

چون باشد مقدار آتش و آن آنست که آتش چهار جزو است یعنی چهار مرتبت چنان باید که
بیرون آید ازان میانگی و عمل کنی بدان و جدا این گفت و می خواست عافاک الله کاعبره و ما بدیدار
کرده ایم ازین عبره و درست ازان و فاسد در همه قولها مر فلاسفه را و آن آنست که سخن درست
دران بیرون آوردن اوسط است که بعدش زیادت چون بعد آن است از نقصان برابر پس
فهم کرده باشی و هنوز فهم کنی ان شاالله و بدانک اینست معنی قول افلاطن و آنچه قصد کردیم بدان
درین مقالت تا این بدانند و بدانک تو دران آنچه خواهی به بینی ان شاالله وواجب است که بدانی
در عبره انگاه که باشد در چهار و بیشتر بر افزاینده و کاسته از همه آن و سنون بگویم دران بحسب
آنچه تو را خوش آید پسند کند و برضای تو برسید ان شاالله و بحق مهتر من صادق صلوات الله علیه که یاد
نکردم درین کتابها از همه علمها آنچه یاد کردم ازان درین مقالت که دران کفایت و بلاغ است از علم
ازیرا که آن بحق مهتر من که این یک رسالت نیابت دارد از چیزها، بسیار از کتابها تفسیر
کند چیزها، بسیار از کتابها من اگر آنرا دریابی و درین جمله کفایت است این رسالت را باید که
باشد این آخر آن و می دراید در آنچه پس ازین باشد بترتیب تمام شد مقالت چهاردهم از خواص

بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت پانزدهم از کتاب خواص

سبحان المتفرد بالوحدانیة
الجبار المتان ذی الجلال والاکرام که فایده در وضع کردن این مقالها آسان نیست لیکن آن
عزیز و نفیس و خطرمند و بزرگ است در وضعها فلاسفه و واجب کند که بحث کند ازین مقالها
و آنچه دران است تا بدانی آنچه دران است فایده بزودی ترا بیرون آید و دران روشنایی
باشد کتابها صعب موازنی را این یک و بغیر آن چون کتاب منتهی و میزان و آنچه مساکلت کند
با این چیزها و محتاج باشیم که سخن گویم در معانی آنچه پیش گفتیم از ایجاب تا باشد سخن درهم بافته و عددها را
آن کتابها که آنرا مرتب کرده ایم در اول مقالت نخستین این کتابها تا تمام شود ترا آنچه بجویی
ازانک هرگاه که تو اضافت کنی آنرا بدان کتابها که ما آنرا یاد کرده ایم که دران است علم میزان روشن
کرده ایم حساب آن همه و شهرها و آن در چند جایگاهی ازین کتابها باید که بحث کنی ازان بحثی نیک
تا بر سی ازان بدانچه می خواهی ان شاالله می گویم که خالی نیست این دو گونه ازانک باشند متناهی
یا نامتناهی تا یکی ازان متناهی باشد و دیگر نامتناهی و یا هر یک ازان متناهی نه متناهی باشد اگر هر دو
متناهی باشند و مرد و مجدود باشند و چون مرد و مجدود باشند جد کننده آن غیر آن باشد و آن
یا جرم باشد یا عدم پس دوی باطل شد و اگر هر دو نامتناهی اند پس مکان نباشد آنرا و چون مکان

نباشد مران دو را شدن نباشد ایشان را در هیچ روی از رویها پس حرکت نباشد آن دو را وچون
حرکت نباشد مر ایشان را ومزاج پذیرفتن از حرکت باشد پس مزاج پذیرفتن نباشد آن دو را وچون
مزاج پذیرفتن نباشد مر ایشان را وهیچ چیز نیست جدا زان دو پس امتزاج خود نباشد وعالم بزعم
ایشان از امتزاج است وامتزاج نیست پس عالم نیست وعالم لیس باشد وعالم موجودست
وموجود ایش باشد وعالم ایش لیس باشد پس لیس ایش باشد واین شنیع ترین محالست واگر هست یکی
از دوگانه متناهی ودیگر نامتناهی متناهی محدود باشد وحد کننده آن غیر آن باشد یا جرمی باشد
یا عدمی پس اثنینی اعنی دوی باطل گشت ونامتناهی را کرانها باشد وآنچه آنرا کرانه نباشد فراغ نباشد
ازان وآنچه ازان فراغ نباشد عجزه نباشد وآنچه عجزه نباشد آن یکی باشد پس دوی باطل گشت ویکی
ازان عجزه نباشد ازیراکه آن نامتناهی است ودیگر متناهی وآنچه متناهی باشد بدان پیش ازیکی بگسند
پس آن دو یکی باشد نه بغیر وآن دو بسیار باشد بهم واین شنیع ترین محالست وزشت بزنیک بگذ
دران وبپرهیز از مهمل گذاشتن آن اعنی مهمل کردن مسئلها آن که آن خواص است وعلمی صعب است
اگر مهمل کنی ازان چیزی ضرر وزیان بر تو در آید وپس انکه تو دانی والسلام واگر یک ازان دو
وآنچه بران بنا بد گفتن متناهی نامتناهی باشد یا یکی از دوگانه چنین باشد اگر ممکن گردد که باشد چنان تا
تصور شود در فعل هر کدام که چنین باشد خالی نیست که باشد همچنان اعنی ازان حال در دو وقت مختلف
یا در یک وقت اگر باشد چنان در دو وقت پس حادث شد دراتچه همیشه است ضد همیشگی و
آن همیشگی باشد پس همیشگی از ناهمیشگی حادث باشد واین از شنیع ترین محال است واگر باشد در
یک وقت که آنک همیشه بر حالی باشد همیشه بر ضدش نباشد واین از شنیع ترین محالست
وروشن بگفتیم همه بحثها هر دو اصل از جهت این باب فساد آن بهمه قسمها وفساد واین می خواستیم که روشن
کنیم ونیز خالی نباشد این دو کون از آنک باشد قوت هر دو خداوند نهایت یا نهایت نباشد هیچ
دو را اگر قوت آن دوگانه خداوند نهایت باشد پس شد آن چیز که او را نهایت نیست که او را
قوتی باشد خداوند نهایت وما روشن بگفته ایم در آنچه پیش برفت از سخن در قاعدها این مقالتها و
حذر آن که ممکن نیست که باشد چیزی بی نهایت را قوتی خداوند نهایت نماند اکنون مگر یک قسم
وآن قول ما که گفتیم که قوت هر دو نامتناهی است وچون قوت هر دو نامتناهی باشد خالی نباشد
از تساوی یا زیادت یکی از دوگانه بر یکدیگر اگر یکی زیادت باشد بر دیگر پس آن یک که متناهی
است بیش تر باشد ازان دیگر که نیز متناهی باشد پس نماند الا آنک هر دو متساوی باشند وچون

هر دو متساوی

هر دو متساوی باشند خالی نباشد که هر یک از دوگانه طلب مخالطت یار خویش کند بکلی یا
بجزوی ویا هیچ دو طلب آن بکنند ویا یکی طلب آن کند ودیگر نکند وخالی نباشد آن یک که طلب
کند که مطلوب خویش بیابد یا نیابد اگر بیابد قوتش در طلب بیشتر از قوت دیگری باشد در امتناع
وپیش روشن بگفته ایم که باشد قوت هر دو نامتساوی اینجا نماند الا آنک طالب مطلوب
خویش بیابد پس واجب آید اینجا که امتزاج نباشد واگر هیچ یک مخالطت یار خویش طلب نکند
ومختلط باشد واجب آید که باشد اختلاط آن دو از غیر آن دو واجب آید زین کون سوم وسومی
نیست ازیراکه در سوم آید واجب آید نیز که آن دوگانه آمد واجب نباشد که مختلط باشند وایشان
نخواستند آن وجدرسان واجب آید ازین قسمت نیز که ممکن نباشد امتزاج آن دو وپس اگر هر یک
از دوگانه طلب مخالطت دیگر کند خالی نباشد از آنک همیشه مختلط باشند ویا در یک وقت مختلط
باشند ویا خود هرگز مختلط نباشند اگر همیشگی مختلط باشند چه دلیل باشد بر آنک آن دو کون اند وهرگز
جدا از یکی باشند ویا یکی سزاوارتر بفعل از دیگر وایشان همیشه یک ذات اند چه محال ازین بزرگتر
باشد که گوینده گوید که یک ذات که همیشه بوده است پیش دو ذات است نیز که همیشه بوده اند واین
یک ذات شوند پس آنک واجب آید که لم یزل پیش لم یزل دیگر باشد وما این می خواستیم
که بیان کنیم بدان این قاعدها رای برادر من وازان علم میزان بیرون آور پس که بنیاد حرفها آنک
سخت صعب است وآن وضع من است وآن ضروری ست وآن طبیعی است وبوضعی بشاید
بر سیدن بچیز طبیعی وچیزی طبیعی باشد آنرا دو طبیعت نتیجه ووضع رساینده همیشه با این فهم کند وچون
محتاج بودیم بدین قول درین مقالت باید که این آخرش باشد تمام شد مقالت پانزدهم از خواص
والحمد لله رب العالمین ❁ بسم الله الرحمن الرحیم ❁ مقالت شانزدهم از کتاب خواص من
میخواهیم وقوت بخدا بیست که درین کتابها عمل خواص بیاوریم وخطا آنکس که درین شک است و
می گوید خاصیت علمی درست نیست واین جهل است از گوینده این وخود جز جهل خویش می داند
ما را حاجت آید که در شواهد این سخن گوییم تا دلالت باشد بر حقیقت خواص که آن حق است
وی گوییم واز خدای توفیق میخواهیم که آنکس را گوییم که ابطال خاصیت می کند که چه باشد اگر ما سنگی بزرگ
یا خردها گیریم ویک سوی آن فرو کنیم تا بر صورت سبوی یا خمی شود یا زورقی یا کوزه یا جذر آن
چیزی که آنرا قعری باشد پس مبلغ آنچه ازان بر اسنده باشیم وزن کنیم اگر برابر آید برانچه مانده باشد
یا براشیده آنرا پس بر سر آب نهند وسرش بهوا کند بر سر آب بایستد وفرو نمی شود این بی علتی می باشد

تا چگونه و این یاد کردیم در کتاب اصول از کتابها موازین و در جایگاه ها دیگر که سبب درین چیست
وجه علت است و وجه آنک آنچه ازان سنگ بتراشیده باشند و افکنده بوزن ما بقی می باید که
با تراشیده است این موجود نیست در علم هندسه و من ترا شفا دادم در کتابها هندسه ازین کتابها
اعنی از کتابها موازین از همه آنچه در هندسه بباید اگر دریافته باشی آنرا والسلام **ومثال آنست**
که اگر ما شکلی یابیم از شکلها مربع مختلف الزوایا و خواهیم که مساحتش بیرون آوریم چه نزدیک تر بر
خلاف آنچه اهل هندسه دیده اند وجه آنست که مثال کنی یکی ازجانب این مربع ده گز است و
آنک مقابلش است هشت گز و آن یک جانب که قایم زاویه است سه گز باشد از یک
جانب منحرف و آنچه مانده است میان آن مقدار و میان آنک در میان ده و هشت است
و آن سه گز باشد وجه دران و خاصیت حق آن است که از نقطه هشت گز خطی است فرا بری تا بجایی
که بریده شود ازان خط کمی مقدارش ده است آن بالا سک هشت گز باشد همچندان که مقابلش
است برابر و باشد مقدار آن خط راست سه گز و آن بدان جهت است که خط قایم زاویه سه
گز است واجب آمد بدان جهت که باشد آن خط نوسه گز پس آن شکل مربع دو شکل شود مربع
و مثلثی با مربع دو ضلع از و هشت گز باشد هر یک و هر یک از دو قایم سه گز این آنست ما یاد
کردیم که واجب کند که هر علمی را خاصیتی باشد ازان و آن مثلث متساوی الاضلاع از یرا که هر یک
ازان دو مقدارش سه گز است و همچنین است آن بیرهان که خط مثلث قایم زاویه آنک دو
ضلع کوتاه ترین هر یک را در نفس آن ضرب کند همچندان قاعده باشد که در نفس آن ضرب کند و
مضروب سه در سه آنک دو ضلع است نه گز باشد و مضروب سه در نفس خود نه گز باشد و این آن
آن قاعده نابداند و حساب آن سنگ استخراج کند ازین اگر یافته است والسلام **وسوال کنیم**
نیز آنکس را که دفع خواص می کند و کون آن در عالم که چگونه است که ما آهن نرم می بیابیم و در دوغ
بران می افکنیم آن فولاد می شود **و باز چون** فولاد را چند بار پیش می دهیم و آنرا هر بار در دوغ می بریم
اعنی شیر ترش آن فولاد باز نرم آهن می شود و بحال اوّل باز می آید نرمتر ازانچه بوده باشد
که درین هیچ خلاف نیست و بی کار نیست و واجب کند عافاک الله که بیان کنیم امتحان کننده این
چیزها را که می گوییم و حجت می آوریم بران کس که نقض خواص می کند نابداند آنچه دران است و جواب
آنرا فهم کند چه علم نیست نزدیک او مگر خاموشی پس **و چگونه است** عافاک الله که ما ترشی پر که می بریم
بدانک اندک مرداسنگ دران می افکنیم این بی سببی می باشد و ما مرتب کرده ایم از بهر تو وجوه

خواص

علم خواص درین مقالها و در نخستین ازین خاصیته روشن بگفته ایم بغایت روشنی هر چیزی ازان
بجایگاه پیش اضافت می کن و کار خویش بر حسب آن می ران **و چگونه است** که ما سنگ عقاب را
بمی گیریم و بر بازو دست زن آبستن می بندیم که عسر و دشوار شده می باشد و وقت ولادتش
آمده آن فرزند بی مشقت و رنج ازوی جدا می شود وجه **علت است** که نوشادر مصعد از سیم
که یک جزو ازان باشد جزو از سرمه خراسانی یا در یک بر می آمیزند و با شش جزو از
توتیا که صنعت آن بگوییم بهتر از همه داروها چشم باشد و بخاصه تاریکی چشم را سود دارد و مرد چشم
گرفته رجوع بحال اوّل ز طبیعت که بران بوده است باز می شود این معنی بی خاصیتی می باشد که ما نوشادر
غیر مصعد یا مصعد از جد سیم می ها کنیم تا بران ترتیب که یاد کرده ایم آنرا در مصعد کردن پس بر سرمه
می افکنیم آنرا نه بران صنعت که یاد کرده ایم آنرا و همچنان توتیا و آن هیچ منفعت نمی کند بدین علتها را
این معنی بی علتیت سبحان الله چون ضعیف و بدست علتها را ایشان و راهها و این کس نمی داند باید
که این بشناسد و در علم نفتیش بکوشد تا فایده این بکسی رسد که درین فج است عالمی مردمانرا و در فج
ایشان ما را ثواب باشد **از سرمه پاره بگیرد** و نیک بکوبد و ببیزد و یک ماه در آب بادیان
آغارند و نوشادر را مصعد کنند از سیم در قدحها آبگینه چنانچه از سونش سیم ده درم بگیرند و با نوشادر
بر صلایه از آبگینه بساوند تا درهم مختلط گردد پس نوشادر را بر صلایه زیادت کنند پانزده درم از نوشادر
بنجاه درم بر آید پس آنرا در قدحها یا در اناء خرد سه بار مصعد کنند و پس سرمه را بساوند نیک و مصول
کنند با توتیا و همچنین بکنند پس توتیا را مصول و سرمه مصول بیارند و نوشادر مصعد و همه را با همدیگر نیک
بساوند بغایت پس گهی در چشم می کشند هم بران صنعت که گفتیم عمل کند والسلام **و شاید که بخاصیت** این
برود اکسیری عجب سرخ باشد و آن چنانست که هر کس که ازین دارو سه درم بگیرد و ازان سیم باز آورند
که ازان بیرون آمده باشد و زاج و نوشادر باهم آمیخته آنرا بدهد و با آن چیزی از زعفران آهن یاور
کند عملی سخت عجب بکند و آن چنان باشد که آنرا بارها مشمع کند پس حل کند و در بیت و یک روز منعقد
کند و یک جزو ازان بر بیست جزو از قر افکند بیرون آید در قوام شمس و وانا رنگ ترنج مثقالی
ازان هشت درم ارزد و هم بخلاص قیام کند و رنگش بر نگردد مگر بدارو یا با کبیر غالب مر آنرا این معنی
بی خاصیت می باشد سبحان الله چون ضعیف است این علتها و چگونه تمام کرده مر ترا این عمل و تو کتاب
حاصل نخوانده و در عالم خبری نیست یا نه در انجاست و بخدای که من فراهم آورده ام دران اصل همه علتها
و بخدای که مهتر من ازین توبیخ کرد مرا و مرا گفت ای جابر اگر نه انستی که من دانم که این علم را فرا گیرد الا آنکس که

امال آن باشد و خود کدام کس علمی بیتن می داند که وی چون تو است من بنمودم ترا تا این کتاب را
از عالم باطل کردی و برگرفتی و تو می دانی که چه کشف کردهٔ مردمان را دران و اگر بدان نرسیدهٔ ای
برادر من طلب آن بکن که ازان مر ترا علمها غامض که در کتابهای من است بیرون آورد و همه علم میزان
و همه فایدهٔ حکمت و بحق مهتر من که تو بدان از اهل این صناعت شوی و نیک از بد بدانی و السلام
وچگونه است که با ممک قلعی نیک عمل می بکنیم ازان رطلی و شنه و بر هر جزوی ازان نیمهٔ آن جزو
روغن شیر و برافکنی پس آن را دران نیک نیک می ساویم تا نرم گردد پس با تنش نرم آن را منعقد کند پس
همین عمل دیگر بار بر آن می کنند دایم تا چون موم شود که مهر بپذیرد و این آنست که فلاسفه این را دهن مشمع
خوانند و این بحق مهتر من که فاضلتر از همه علم افلاطون است اگر تو بشناسی آنچه درین است و نزد دیگر
است ازان همه و بسیار چیزها مشمع توانی کردن و آسان باشد بر تو گداختن آن و در آنجا دقیقها بسیار
است و دفینها که ببینی آن را اگر بران صبر کنی چه رنج کتابهای من آنست که بسیار است علم دران پراکنده آن
هر کس که بهم آورد آن را هم علمی بهم آورده باشد و آنچه می خواهد حاصل کرده و دست برده و آن ازان
است که من شرح کرده ام علم را دران و یک چیز باطل نیست دران لیکن و ما رمز را دران چنان دیدیم
که پراکنده کنیم آن را والسلام و بخدای که نیست در عالم سخی تر از من و نه بخشاینده تر بر مردم عالم و بر اهل
آنچه من ظاهر باز کرده ام مانند این چیزها و اشارت کرده دران و بدان والله الغنی الدایم والسلام
وحاجت آمد ما را که بگوییم آنکس را که دفع می کند گونه خواص را که چگونه است که ما پارها آهن گرم می کنیم و در
شیر تازه فرو می گذاریم و آن شیر بشربت آنکس را می دهیم که علت ذرب دارد اعنی فساد معده به می شود
و آن رنج بر می خیزد و این بی خاصیت می باشد یا ذرب ازان بمی ترسد یا چون نمی ترسد باز می شود یا
عقل و سمع دارد تا از چه علت است چون بسیار است جهل توانی تو که دفع همی کنی گونه صعب را آن را فی
لآیة لاولی الابصار بدین نابینائی چشم را میخواهد لیکن ببصیرت و بینایی دلها را چنانچه خدای تعالی میگوید
فانها لا تعمی الابصار ولکن تعمی القلوب التی فی الصدور بدان این معنی تا برسی با آنچه می خواهی بعون و قوت
خدای و باز مشو از کار چنانچه خدای تعالی میگوید بجهت آنک جاهلی دفع خواص می کند بحق مهتر من که خواص
حقیقت بهجان که غیر خواص حقیقت **وچگونه که سنگ باران** را در روز تابستانی می بیاریم و آن را در کرسانی
می کنیم و آب در آنجا می ریزیم تا کرسان برشود بیرا زانک سنگ را بر دیگری مالیم سخت باران همی
بارد این معنی بی علت می باشد و این سنگ برادر من در بلاد خرلخ می باشد در پهلوی آن رود که در و
الماس می باشد و آنچه پیش بگفته ایم وصف آن در اول این مقالتها اعنی خواص چون این بدیده بایستی

واجب آید که خاصیت حقیقت است و این رودی است بسیار بلاد و در آنجا بوحند کان که پیش ذکر
آن رفته است از اجناس ماران افعی و مانند آن از مرغان بزرگ و مردمانی باشند که خواهند که
بدان جایگه شوند که در آنجا این سنگ ماران است و این رود را دو طریق است یکی آنست که
ماران افعی در و باشند و آن راه مسلوک نیست و نشاید شدن و طریق دیگر است که دران این سنگ
باشد و دران دیدنی نیست **مگر آنجا که** این الماس است و آن زمینی سلیم است تا باشد و من چنان دیدیم
که هر کس که عزم آن کردی که ازان بلاد تنگ بدان وادی در راه ورود و بالای آن بهشرها و دیبه ها و
تنگ بیرون آمدی همها اشتران و چهارپای و خر و گاو و آنچه داشتندی در همه گرفتندی تا باران
بزند که چون آن سنگها بهری بر بهری خراشند دشوار ازانجا بیرون نتوانند آمدن از بسیاری باران
که آن سنگها با هم ساود و در حال باران آید و نه بسیار باشد که من علت آن سنگها و چیزها و خاصیتها
آن در ده جزو ازین مقالتها بنویسیم که من دران این مقدار فایدها دایم و باشد که پراکنده در
چیزها و چند جایگاه ازین کتاب این معنی بگوییم هر کس را که بدین معنی اندیشه است باید که جمع کند آن را
و عمل کند تا برسد ازان بدانچه خواهد بعون خدای و قوتش و چون ما اینجا رسیدیم برین جمله ازین
مقالت باید اکنون آخرش باشد و درین کفایت و بلاغ است و خدای راه نماینده است
ما را و ترا بصواب تمام شد مقالت شانزدهم از خواص والحمد لله رب العالمین **بسم الله الرحمن الرحیم**

مقالت هفدهم از کتاب خواص

الحمد لله الواحد الکریم الاول القدیم وصلی الله علی محمد النبی
و آله و سلم ما را حاجت آمد که سخن گوییم در بحث از سوی علم و تفسیر آن بتمتی که واجب آید آنرا بحسب
آنچه پیش گفته ایم تا تمامی کنیم آنرا بحول خدای و قوتش گوییم خالی نباشد و لون ازانچه هر یک ازان محیط
باشد علم او بذاتش تا محیط نبود علم او بذاتش یا یکی از دو گانه محیط بود علم او بذاتش و دیگر محیط نبود علم
او بذاتش تا هر یک هم محیط بود علم او بذاتش و هم نبود اگر هر یک از دو گانه محیط بود علم او بذاتش
پس هر دو متناهی باشند زیرا که علم محیط می شود بذاتش و چون هر دو متناهی باشند و هر دو جرم باشند
و هر دو محدود باشند و حد کنندهٔ ایشان غیر ایشان باشد تا جرم باشد یا عدم و آن دو گانه بپیه
شدند و اثنینی باطل گشت و آن دو گانه بزعم ایشان همیشه آمدند جدا از ایشان و مدام علم آن دو محیط با
بدان دو پس همیشه متناهی اند و چیز که همیشه متناهی باشند همیشه محدود باشند و حد کنندهٔ ایشان
غیر ایشان باشد و با ایشان باشد و آنک حد کنندهٔ ایشان بود و با ایشان هم بود پس غیر
ایشان همیشه با ایشان باشد و بگفته اند که آن دو گانه همیشه اند و غیر ایشان با ایشان است

وابن از شنیع ترین محالست واگر علم ایشان محیط نیست بذات ایشان پس جاهل اند بذات
خویش و نه ایجاب باشد که نهایت نباشد آن دو را واجب نیست از ایجاب که آن دو متناهی
باشد حاجت آید بفحص کردن از آن گوییم که اگر همه نامتناهی اند هیچ دو را اطراف نباشد و هرچه
آنرا اطراف نباشد و نه غیر آنرا اندفاع نباشد مرآنرا و آنرا که اندفاع نباشد حرکت نباشد و آنرا
که حرکت نباشد مزاج نباشد و مزاج موجود است و موجود ایش است پس مزاج ایش لیس باشد
وابن از شنیع ترین محالست بنماند الا آنک باشد دو متناهی و چون متناهی باشد محدود باشند
و آنکس که آنرا حد کرد دون ایشان باشد پس دوی باطل گشت و اگر یکی از دوگانه محیط باشد
علم او بذاتش و دیگر محیط نباشد علم او بذاتش واجب آید در آن که محیط بود علم او بذاتش آنچه
واجب آید در آن دوگانه که محیط بود علم ایشان بذات ایشان از متناهی و وجود غیر آن دو و بطلان
آنچه دعوی کردند دوئی و واجب آید در آنک محیط نشود علم او بذاتش آنچه واجب آید در آن
دوگانه که محیط نشود علم ایشان بذاتشان از جهل بذات خویش و آنک متناهی نباشد اولی بود
بدانک واجب کند از آنک متناهی بود محتاج باشد درین باز جستن لازم آید آنرا که نامتناهی
باشد که او بجا نه بود غیر او و بگنجد آید که با او غیر او ست پس نه غیر او با او باشد و این از شنیع ترین
محالست و همین احوالها چون کشف شود برهان بدین مکشوفی تا پدیدار آید این بیان و کار در
تصور آن دوگانه است و باشد شخصی آگاه و بخدای و بحق مهتر من که اگر من ترا دست بدارمی تو
از مسئلها بیرون آوری سخت شود بر تو و صعب و بزرگ و ترا نمی بدارد برین علم الا آنکس که
رغبت کند و بسیار باشد نظرش درین کتابها و آنست علم راه دهنده بعلم میزان لفظی ضروری
چنانچه باشد از چیز ناطبیعی تا بیان این بداند و واجب باشد نیز که آنچه مرآنرا حرکت نباشد
مزاج نباشد آنرا و نه از آن و در آن آن باشد که ما پیش بگفته ایم و اگر متناهی باشد واجب آید
غیر او و باطل کرد اثنینی ای دوی و اگر هردوگانه هم محیط باشد علم ایشان بذات ایشان و هم نباشد
تا یکی از دوگانه چنین باشد آن یک که چنین باشد از دوگانه خالی نیست از آنک باشد آن در
یک وقت یا در دو وقت مختلف پس هردو عالم بوده باشند هردو جاهل شوند و چون این هردو
حال از آن دوگانه چنین باشد یعنی دو جاهل و عالم شوند و هر یک از دوگانه همچنین باشد پس
حادث شد در آنک همیشه است ضد همیشگی و آن لم یزل است پس لم یزل محدث باشد لم یزلی
قدیم تر از لم یزلی باشد و این از شنیع ترین محالست پس اگر در یک وقت باشند از عالم باشند

نیست

نه عالم معنی

300

نه عالم معنی یکی است در یک وقت باشد از آنک همیشه لم یزل بود بر حالی که ضد آن همان باشد
و این باطل و محال عظیم شنیع است پس روشن شد همه این بحثها از جهت این باب و فساد آن و فساد
همه قسمتهای آن و این می خواستیم که بیان کنیم و نیز خالی نباشد این دو کون چون اقرار دادند که هردو جرم
اند از آنک هردو متصل باشند یا منفصل و یا نه متصل و نه منفصل اگر هردو متصل باشند هردو یک ذات
باشند و اگر منفصل باشند آنک فصل کرد میان ایشان و جدا کرد غیر ایشان باشد و باطل گشت اثنینی
و واجب آید در سه آنچه واجب آید در دو و اگر هردو هم متصل باشند و هم منفصل خالی نیست که باشد
این در یک جهت از ایشان یا در دو جهت پس واجب کرد در آن جهت که فنا می کند آن دو را
انفصال که آن سوم است و بطلان دوی بذاتست اگر باشد در یک جهت خالی نباشد از آنک باشد
آن در یک وقت یا در دو وقت مختلف پس اگر در دو وقت مختلف باشد پس حادث شد
در آنک لم یزل بود ضد لم یزل اگر آن حادث از بهر اتصال بود پس شد دو کون همیشه یک کون و اگر
آنک حادث شد انفصال بود پس آن دو کون بودند که یک کون شدند و آن نزدیک ایشان دو
کون بودند لم یزل یعنی همیشه و پیش ازین یک ذات بودند اگر یک ذات بودند پس شد آنک
لم یزل بود محدث تر از لم یزل و لم یزل قدیم تر بود از لم یزل و اگر بودند که شدند پس از آنک ذات
باطل گشت همیشه دو کون نزدیک انتقال ایشان بدو کون پس باطل گشت کون که همیشه و پیش گفته ایم
در معنا لها نخست که آنک لم یزل و همیشه باشد نیست و تباه نشود در حالی از حالها و باطل نگردد و این
قبیح باشد در نظر و تباه باشد در عقل و اگر هردو هم متصل و هم منفصل بودند در یک وقت پس شد
آنک لم یزل بود بر حالی که همیشه نیز بر ضد آن حال باشد و این از شنیع ترین محالست و اگر هردو نه
متصل و نه منفصل بودند پس هردو بدین که نه متصل اند و نه منفصل بحث سومی باشند چنانچه پیش گفتیم
و باطل است اثنانی ای دوی و آن دو اند و این از شنیع ترین محالست و نیز اتصال ایشان
ایش است و انفصال ایشان ایش و انفصال ایشان لیس است و اتصال ایشان لیس پس این هردو
هم ایش و هم لیس است روشن باز گفتیم همه بحثهای این دو اصل ازین باب فساد آن با فساد همه
قسمتهای آن و این می خواستیم که بیان کنیم والسلام و نیز خالی نباشد دو کون از آنک دو متحرک باشند
یا دو ساکن یا یکی از دوگانه متحرک و دیگر ساکن یا هر یک از دوگانه هم متحرک بود و هم ساکن یا یکی چنین
باشد و اگر هردو متحرک اند خالی نباشد حرکت ایشان که کلی باشد یا جزوی در هر یک از دوگانه اگر
بکل باشد هردو متناهی این باشند و اگر بجزو باشد هر یک از آن دو که این از آن باشد جرم باشد

آن جوهر باشد نیز ازیرا که طبیعت بهری ازان حرکتست وبهری سکون وچون دوکون لازم آمد قسمت
پذیرد دوکون وهردو مختلف باشند بیک صفت مگر بصفت جد ودم ولازم آید هردورا نیز دیک
ایشان نام دوکون واگرچه محتمل است بیک صفت مگر آنک آن متفرق باشند بحرکت وسکون
ولازم آید آنرا آنچه لازم آید دوکون را اگر یکی ازدوگانه متحرک است ودیگر ساکن وآن آن باشد
که متحرک ازدوگانه متناهی باشد وتناهی آن آنست که آن جرم است بغیر آن یا جرم بود یا عدم واجب
گردد سومی وبیشتر تناهی آن بدان دواست باطل گردد اثنانی ولازم آید آن یک را که متحرک نیست
ازدوگانه وآن جرم است ونفس تا باشد موات که فعل نباشد آنرا وباشد خداوند نفس پس ازان دو
ودرپیش گفته ایم چه حیات که باشد نباشد جرم را مگر بنفس ونباشد جرمی قابل نفس را بی حیات پس باشد
زنده نه زنده وروشن بگفته ایم این معنی درمزاج وواجب آید نیز که باشد ساکن بجای متحرک که
غیر ایشان نیست واو متحرکست دران واو عظیمتر است ازان وآن دوگانه بزعم ایشان
بی نهایت اند پس واجب آمد ازانک باشد آن چیز که نهایت نباشد آنرا بزرگتر ازان دیگر که هم
نهایت نباشد آنرا وآن هردو جرم اند وما پیش بگفته ایم فساد آن درقول اول ازین مقالتها واگر هردو
ساکن باشند وهردو خداوند دوجرم اند نه حرکت باشد ونه مزاج ونه عالم مزاج است پس عالم نیست
وعالم لیس است وعالم موجود است وموجود ایس باشد وعالم هم ایس باشد وهم لیس ولیس ایس باشد
واین از شنیع ترین محالست واگر یکی ازان دو متحرک است ودیگر ساکن متحرک متناهی باشد وتناهی
آن بواحدی باشد یا بکثیری پس اثنانی باطل گردد وساکن مرده وموات باشد وفعل نباشد مرآنرا ولازم
آید آنچه یاد کرده ایم آنچه لازم آمد آنرا از موات دراول بحث پیش این جایگاه والسلام چون بیاوردیم
برانچه مارا بدان احتیاج بود مکرر وسوالها آنرا درموضع آن یاد کنیم تمام شد مقالت سیزدهم ولله الحمد والمنة

بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت هژدهم از کتاب خواص** وگفته آمد نیز آنکس را که دفع
خواص می کند که چگونه است آنک ما می بینیم **سنگ سرکه** را که در سرکه می برود وآن کرک است
ومی بینیم پوست خایهٔ اشترمرغ را که همان فعل می کند سببی واجب می کند این معنی وازیرا که آن مباین
است همه چیزها را که آن فعل نمی کند این عین جهل است **وچراکه چون** آسمن را شیرج وقلعتد می دسند
در آب پس ازانک کرم می کنندش آسمن را بمی کشد **وچون دربابش** روغن زیت می دسندش باطل شود
آن فعل که همی گیرد وازان می گریزد چنانچه گفتیم آنرا درسنگ می نفرت گیرد ازان بی علتی وبی سببی عظیم
که می خوانند بکون خاصیت وباید تا بشناسد ازسخن درجواب مردمان سفلهٔ نادان ماندعنا ودرآید در

خواص علماء بگوان شاء الله **این سنگ که آنرا باست می گویند** معنیطس آن آنست که چون یکی از
مردمان که آنرا بمی بیند خنده برویش می افتد تا انگاه که بمیرد ومارا دران کتابی مفرد است درصد و
دوازده که بکتاب باست معروفست خاصیته ودران علمی عجب است طرفه وآن آنست که این
سنگ ممتنع جانب است ازانک کس آنرا ببیند بدان سبب که چون یکی از مردمان آنرا بعیان می بیند
خنده برویش می افتد تا انگاه که هلاک گردد اگر بپوشند واگر نپوشند کار دران یکی است وتباه گردد آن
مردم که آنرا دیده باشند البته وممکن نباشد که بچیزی از فعلهاش بگذرند وزمانه وامتحان فلاسفه آنرا حیلتی
بیرون آورده اند برباطل کردن فعلش که چون مردم ببینندش هیچ رنجی نمی رسدش ازانک آن در طبعش است از
عجایبی عجائبست **واول آن اینست** که در دریاء اخضر آن دریا که ممتنع است که بدان اندر شوند وآن داخل است
در دریای چین دران میان جزیرهاییست مرغی است که آنرا بوقرقیر یا قرقیر خوانند که هرگاه که بران سنگ بر شود
یا برگیرد آنرا یا درجایگاهی باشد که آن سنگ آنجا باشد باطل میگردد فعل آن سنگ واین سنگ بدین جزیرها
پیدا می آید وبسیار می باشد آنجا وبدان جایگاه یافته می شود پاره که درانجا مثقالها باشد یا کمتر ازان ودران
جزیره همه پاره یاوند ازان یا چهار واین مرغ که قرقیر می خوانند سخت عاشق این سنگ می باشد
وآن از درون این دریا بیرون نمی آید واین مرغ جایگاه بگیرد درمیان این آب که نتواند نسلی کند
ونباشد الا دردریا پس چون بیرون آید بطلب سنگ خاصیته وآنرا وا دید آرد ودلالت کند بران
پس چون آنرا بیرون آورده باشد هرکس که آنرا ببیند ومرغ با آن باشد یا درجزیره بود این باشد
وهرکس که آن سنگ را ببیند ومرغ با آن نباشد ویا دران ناحیت نباشد هلاک گردد واین از خاصیتهاء
بزرگ است ودرین مارا فواید بسیار است **که هرگاه که** ازگوشت این قرقیر یک حبه بکسی دهند که اورا
عشق رنجه می دارد درساعت شفا یابد ودرین سنگ باست **هرکس که آنرا** یک شب درسوا
بدارد پس یک حبه ازان درمقدار اوقیهٔ از روغن یاسمین افکند وپس انگه که دوستش دارد بدان
چرب کند چنانچه او خواهد مطیع وی شود **واگر این** نتواند کردن باید که آن سنگ را در برنی شیشه بیخ کند
وسرش استوار کند ویک شب درانجا رها کند پس چون بامداد آن شب باشد سنگ را بیرون آورد و
پارهٔ بوی خوش آنچه باشد دران برنی افکند ویک شب نیز بگذارد وپس جهد دران کند که بوی
آن بخور بد وسنش رسد تا اورا مطیع تر از همه کس شود ومانند ها این بسیارست ودرین تنها
معجزست درصنعت **وآن سنگی است** که هرگاه که آنرا با مرقشیثا بگدازند وسه حبه ازان با یک درم
سیم سفید خالص بگدازند تا آمیخته گردد ودران درم سه حبه ازان فراهم آید وهمه یکی شود پس آنرا بر

اکسیری که خواهی وراوری پس ازان که سفید باشد رواست انکه سه حبه ازان با یک درم زر یا مسی
و بر اکسیر بریخ افکنی آن بهنانی باشد عمل را تا این نکته بداند که این سرها حکمت است **واگر ما ذکر**
این سنگ گوییم و آنچه دروست از منفعتها دراز گردد ذکرش بکر بچیزی دیگر شویم و گوییم که چگونه باشد
اگر ما از عقیق یا از آهن چینی نگینی کنیم یا از هر سنگ که خواهی و این حرفها را بران نقش کنیم و آنرا در انگشتری
سیم نشانیم هر کس که آنرا در انگشت کند که حاجتی مهم دارد یا پادشاهی مخوف را می خواهد که بیند هیچ رنج نرساندش
و در هیچ حاجت که ازو خواهد ردش نکند و چون این عمل بکرده باشیم باید که این خواص طبعها باشد و حرزی شریف و این درین
حرفها و آن بیست و شش حرف است [illegible] **و ما مثالی دیگر کرده ایم** نیز در جایگاهها
دیگر ازین کتاب که جهت آن علت که مربعی که پانزده عدد فراهم می کند در ولادت کودک عمل می کند و آن
مشهورست مگر که آن واگرچه عمل کند بر حقیقت و آن از خواص است و من امتحان کردم آنرا چنان یافتم که در
بهری عملها درنگ کرد تا چنانک می گفتیم مگر خود خلاف خواهد کردن و آن از جهت زیادتی علت بود بر مقدار
قوت عمل و علتی دیگر را بگو تر ازین و آن ازان سبب است که آنجا علتی است جدا علت ولادت و داند
که رقیه کتاب و حساب منفعت ولادت را می کند و نیست آنرا مدخلی در علتی دیگر ممتنع می باشد
بدین جهت و آن سببی دیگر که آن جذرین دواست و آن آن وقت حاضر است که آن کتاب در آن
نوشته می شود و نا کتاب می باشد با نحس طالع بهم که آن امتناع حادث واجب می کند از ولادت در آن
وقت و اگر تاخیر و درنگ کند لابد نباشد و آن فعل که صفت کردم بکند و چون ما صورت کردیم این حرفها
را زیان ندارد که دیگران بیاوریم و صورت نه خانه چه من آنرا یاد نکرده ام صورت کرده الا اینجا و در
بجای دیگر از کتابها خود و لیکن یاد کردم آنرا اینجا که از خاص ترین همه جایها است بدین کار امتحان کن
آنرا و بران عمل کن که آن از فایده بزرگ است و واجب کند که در میانه ازان رنج کند و در تحصیل این
رنج بیرون آمدن آنست بدانچه ما بدان محتاج باشیم از باقی آنچه در آن است و آن آنست که آن
سه خانه است در سه خانه هرگاه که خانهٔ اول را برابر راست دست خویش کردی و در آنجا سه است و در
زبرین آن هشت باشد و در آنک فرو دست سه و در فرودش چهار این پانزده باشد و در صفت
میانگین در زورین یکی و در آنک فرو دوست پنج و در زبرین نه این پانزده باشد و در صفت سوم
در زورین شش و در آنک فرودوست هفت و در فرودترش دو و این پانزده باشد و این صورتش
است و دیگر باد نیابد در هیچ یک ازان حسابی چنانچه در دیگر باشد بوجهی و نه سببی الا که تباه شود
حساب و هرگاه که نرا و بهارا جمع کردی پانزده باشد نیز و چون در پنجا جمع کنی هم چندان باشد که بدرازی

جمع کرده باشی برابر و آن نیز پانزده باشد و این از جملت عددهاست بخاصیتی عجب طرفه ترین
عمل کن تا آنچه خواهی ببینی ان شاء الله تعالی **و نیز ما می بینیم** که شکوفهٔ درخت غبیرا شهوت زنان را بهیج
می کند و می انگیزد تا بدان غایت که زن صیانت را پس پشت خود می افکند و شرم نمی دارد و التفات
نمی کند با مال و نه بفضیحت و این بی سببی می باشد و این ای برادر من مفرد باشد بر آنچه ترا خبر داده ام مرکب
باشد و آن آنست که آب گل غبیرا این عمل می بکند که ترا صفت کردم و در آن فایدها بسیارست عمل کن بر آن
و امتحان کن آنرا تا طرفها بینی ازین عملها و السلام **و واجب کند که بدانی** که خواص آن بسیارست
در عملها و خاصیت آب منی خر و شتر هرگاه که ازان دو هر یک تنها چیزی فرا می گیرند پس بدان چیزی را
طلی کنند بشیر نزدیک آن نمی شود و زیانش نمی کند و آنکس را متابعت می کند و در هر کار معاونتش می کند
و آنچه خواهد و این شایسته باشد سفرها را و حرب دشمنان را و حرز نیز متابعت کند مردم را و آن
نیک باشد معاونت را و در آن فایدها بسیارست و این بی علتی و بی خاصیتی و بی سببی می باشد
سبحان خدای خالق آفریننده صورت دهنده را چون عجبست این چیزها و بزرگ و چگونه معجز علما
و سببها را آن ان فی ذلک لذکری لمن کان له قلب والسلام **و چگونه است** ما می بینیم عملها را مرده که
موافق نمی باشد عملها زنده را و در حالی دیگر می باشد مخالفت می کند و آن آنست که گوسفند نرینه که چون
آن می باید که شیر بدو نزدیک شد البته نمی میرد مرگی نه طبیعی باشد لیکن قوت و حرکت ازو ساقط می شود
و مانندها این که چون کسی آن گوسفند را هیچ ساکت نکند در مرگ وی و در آن **حال که وی میان** سوداگر از
مویش پاره بگیرند بناخن بیرا بدست چپ ببرند و بران کس که تب گرفته باشد دود کنند در روز تب
وی بشود و در آن عجایب است در تب ربع که آن هرگاه که باز آید سخت تر از همه سختها باز آید و پس ببرد
و بشود و بسیار باشد که مرکز البته باز نیاید علت در آن آنست که آن فضل که در آن باز نمی آید ناقص باشد
بود و آنک باز می آید نه ناقص می باشد و در آنک باز نمی آید چیزی است از خلط در آن مخالف پاکیزه
در آینده مخالف را و فضل را تا بران بر آید باشد که علت همیشه در آینده را که باشد در بحور فضل والسلام **و نگاه باید داشت**
آن وقتها را که در آن عملها صنعت می کنی خاصه که آن واجب باشد که بر ضد و حکم باشد و زیان ندارد که ما در آن
سخنی بگوییم که بدان علم عالم خواهیم تا متعلم بدان قوی گردد و این عافاک چیزی است که صورت کرده ام آنرا
برانچ صفت همی کنم ازان جمله است در آمدن شقاوتها در موالید در آن وقتها که خالی باشد از نحسها واجب
چنان کند که تدبیرها در آن وقتها باشد یکی است ازان والسلام **و ازان جمله است** که خاصیتها بزرگ
روز جنوبست و روز شمال در عملها و آن آنست که تقطیر و حل و عقد باشد در عمل و آن آنست که تقطیر

این

بیرون آوردن است و کشف کردن رطوبت چیز تر یا خشک و حل زیادت رطوبت باشد در
چیزی که نبوده است آنرا یا در تر یا در خشک این بباید دانستن که این است سبب حل و تقطیر و این باشد
بزور و قوی و آن بزیر سوی و دران است کون اضداد و زجنوب قوی باشد تقطیر و بیفزاید در جنوب
تقطیر کرده و زیان دارد محلول را و ضعیف باشد عمل دران و درین چیزها دلیلها بزرگ است بران و
هر چیزی که باشد چیزی دیگر را ضد از همه وجوه آن مگر از سوی آن وجوه و آنچه ازان جایز نباشد و ضد نباشد
دران همه موجودات را پس چیز موافق یکی ازان دوگانه را مخالفت کند دیگری را و ضدی کننده هر یکی
ازان دوگانه را مضادت کند دیگر را و این از علمها پیشین است باید که تا بدانند و استخراج کنند همه
علمها را از کتابهای من که بخدای که هیچ فرو نگذاشتم مانند درین باب تا ترا یاد آوردم و روشن کردم بحسب
طاقت خویش و السلام تمام شد مقالت هژدهم از خواص ∴ بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت نوزدهم از کتاب خواص

هر کس که بتوسط شد و در میان خواندن این کتابهای من آمد بداند که ما یاد کرده‌ایم
از علتها در سنگها و طبعها آن و عملها ش عجایب بسیار است و عملها نفیس و آنچه طلب کنیم در چیزها از خواص
این کتابها بیک در همه آن آنست که بیاموزیم این علم عظیم خطرمند نفیس را اینک با زیک است معروفست
و مرزوق بجمها و اعتقادم است که هر کس که چیزی ازین کیمیا بکند معجزی در عالم ظاهر کرده باشد و آن چنان باشد
که عملش درست و تمام چنانچه هست بکند والسلام می گوییم که قاعده آنچه محتاج باشند بدان درین صناعت
چهار چیز است و یاد کرده‌ایم ازین چیزها درین کتابها و در غیر این طریقها ازین علمها مگر هر چیزی را ازان فضیلت
بر دیگر چون بازجوید آنچه گفته باشیم و همچنین ازان است سخن ما که اکسیر اینجا خاصه آنست که این چهار رکانه
در سرخی و سفیدی است واجب کند که باشد هر آنچه من صنعت کنم و یا نه بنا شد ازان هیچ عمل و نه صنعت خرد
و بزرگ بحق مهتر من ازیرا که باشد ازان بمقدار آنچه در قوتش بود که هر چیزی که در عالم است آنرا علی باشد می گوییم
تا که خالی نباشد و چاره نیست از آنک یکی از دوگانه زمان باشد چون روغن و سیماب و آن آن
است که هیچ چیز در جسمها چنان نرود که سیماب و روغن رود ولیکن دران دوگانه دو بلاست بر را
قوتی و بر رای دیگران سه و آن حق است و آن آنست که آن محتاج باشد که در چیزی فرو شود و نباشد
آن مگر بدانک ثقیل و گران باشد که همه چیزها سبک طافی باشد و بر سر آید و هر چه گران باشد غایص بود
و فرو شود والسلام **و دوم آنک حاجت باشد** که رنگ دهد تا برود درون جسمها و رنگ بدهد
و بر بود همه جایگاها که بران رفته باشد و فرو شود دران برنگی تمام و اگر نه چنین بود رنگ آن در فراخنش
اندک و ضعیف بود در ذات خود و فانکند آن مقدار که خواهند ازان و نفقه بر کرده باشند و سوم آنست

فرا بندد بدین چیزها که ازان جدا شود چه آن طبع سیماب و روغن آنست که زود متفرد شوند
و دست ازان بدارند که بدان اضافت می شوند و ازان بگریزند و دوم ازین چیزها آن گرانی است
مر این روحها شریف را تا دران فرو شود و کارش استوار کند و چنان نباشد که در سطح چیزها قرار گیرد
و ساکن شود بلک در باطنها باید که شود والسلام و سوم از نفس شریفه است آنک همه علمها آن
همی کند و اگر نه آن نیستی هیچ عمل ازین علمها البته تمام نبودی و پیوسته بر حال خویش ناقص مانده بودی و آن
آنست که دو عمل همی کند ان روح را رنگ می دهد چنانچه گفتیم و آن آنست که رنگش بیشتر از جسمش است
و هر آنچه چنین باشد رنگش بسیار باشد تا این بدانند و نظر کنند و این نفس کسب می کند روح را دو رنگ
تمام سفیدی و سرخی و او یک چیز است بیش نه و حکمش یکی است بکند آنچه می گوییم تا حق بیاوی در آنچه
می گوییم والسلام **و عمل دوم آنست** که آن وصل میکند میان جسم و روح و روح را بر جسم می بندد تا
جدا نمی شوند و هرگز از عمل خویش نمی گردند و این چون کبریت است و صبغ و جسم چون سیم و از زیبک و درین
تا رشد بینی دران که مانندش نباشد و بحق مهتر من که چون تمام شد این چهار رکن محتاج نباشی تا آنچه ما
حد نهادیم آنرا از علمها بچیزی دیگر البته جدران که ما یاد کردیم و پیش بگفته‌ایم که ارکان چهار است و ما کفایت
کردیم بسه و از کارها و بیشین است در عقل که قصد کردن در آنچه نزدیک‌تر و سلیم‌تر بیافتن فرصت اولی
است در عقل از آنک در راه دورتر شوند چه آن نه محمود باشد و عمل از سه اولیتر از چهار و پیش گفته‌ایم که
آن چهار رکن پس چرا سه شد و علت دران آنست که این سه ازین علمها که گفتیم عمل نمی کند دون دو چیز یکی
ازان پاکیزه باز کردنست از شرح معدن و بار رنگ چه آن پاکیزه بازی کند جسمها و روحها آنرا بهر چاره
در بهری که در میان آن جزوها خرد است از دلس و شوخ که باطل کرداند اجتماع آنرا و منع کند که هرگز فراهم
نیاید و اجب بدین سبب آمد که چاره نبود از طهارت همیشه تا تمام کرد آنچه در آنست و دوم آنک
ممتزج بگردد و بهری با بهری بیامیزد اختلاطی کلی که نه بمجاورت باشد و جزوی هرگز ازان هیچ عمل نیاید و اگر آن
پاکیزه باشد که در عالم چنان نباشد و همه بدان اضافت شود در صافی کردن و آن ازان مفرد نباشد لیکن محتاج
باشد که چیزی که با آن وصل شود و ازان بیرون آید پس چهار شد و مثال آن است که آن داخل است
دران و مزاج دهنده مر آنرا و بیرون شونده ازان حذر مختلط شونده بدان ازیرا که آن داخل نباشد دران
و نه خارج ازان مگر علتی را که آن حذر آمیخته بود آنرا و باشد در آمدن آن دران بمجاورت بیش نه و آن
نوشادر است در حیوانی و برانی تا بدانند آن و بحق مهتر من و بحق خدای که من مسامحت کردم مر ترا درین مقالت
بدانچه مسامحت نرفت بدان در بسیاری از کتابهای ما در جایگهها بسیار و السلام و زیان ندارد پس

از انک حد کردیم آن ارکان را که عمل از آن می باشد که صفت کنیم که چگونه واجب آید عمل کردن در آن
تا باشد سخن و کتاب هر دو تمام بدان که ما بسط کرده ایم از بهر کشف کردن پوشش و بزده کرده ایم از مردمان
همه و توکل ما بر خدای است در همه کاری و بهترین بسیار گفته است مرا که ای جابر چنانچه خواهی عمل بکن و علم را
کشف کن چنانچه خواهی که بر نگیرد آنرا مگر مستحقی مر آنرا که نافذ مرکز مستقر نباشد و مستقر مرکز نافذ نبود
حاصل گشت از ظاهر این سخن که صنعت با تمام است و آن سخنی است معلق بجزها دیگر و آن آنست که
نافذ مرکز مستقر نباشد و مستقر مرکز نافذ نباشد از ذات خود و اما با ضافت بجز خود نه چنین است
از برا که حکومت یک کس چون حکومت دو کس نباشد البته در یک حال مگر در خواصی دیگر جز دران و آن
آنست که روح قرار نگیرد و روح در حیوانی و برانی سیماب و روغن است و آن از نفس آنست
بجز ازان که دیگری بران که دخول کند قرار نگیرد و قول در نفس چون قول در روح است لاغیر از برا که نفس
سخت تر است بنغرت و احتراق بسیار از روح و جسم همیشه حذر نافذ باشد ان در آتش صابر بود چه
روح از و بجسما نیتش معتدل شده است هر گاه که در آورده شود بر روحها و نفسها چیزهایی که قرار دهد مر آنرا
و آن محتاج باشد بدان ضروری که نسبت میان جسد و روح و نفس وصلتی و نه نزدیکی البته آن ذر غایت
دوری است چون سیاه و سفید و خیر و شر و عدل و جور آنک قرار بگیرند در یک جانب تا این
بداند که هر گاه که روحها و نفسها جسدها شوند و روحها میان آن نزدیک شود که لازم گیرد بهری
ازان بهری را و این نهایت عمل است بشناس آنچه می گویم تا برسی بدانچه خواهی ان شاالله و نسبت مارا
حیلتی از بهری ازان در بهری از برا که طهارت روح شستن است و آن مصعد کردن آن باشد از
زاج و نمک یک بار یا سه بار و باز بشویند بول و سرکه و زیت و استعمال کنند چنان و بسک مباش
در چیزی زین که بحق بهترین که هر دو وجه حقیقت و مصعد کردن شریفترین آن است و طهارت نفس
بریان کردن آن باشد پس ازانک با نمک و نمک دو بار یا سه بار سوده باشد پس مصعدش کنند تا
سپید شود براندن آتش و مقیم کردنش به چیزی دیگر و تدبیر جسم تکلیس باشد با تصدیه و آن گویند بر دو لون یا
تصدیه آنست که از زیر باشد و آنچه بران راه رود اما تکلیس آنست که سخت باشد از جسمها والسلام
تا باز آید جسد با صل سبوبانی و ممکن گردد عمل و مزاج دران والسلام این باید که تدبیر کنی عافاک الله و اگر همی آمیزی
صد هزار سال و بخوردش دهی همه نوشادری و آبی که در زمین باشد و جسد ان منعقد نگردد و با هم بگیرد از برا که
آن جسد مؤثر باشد در نفس خود و نه استوار گیرنده بد آتش چگونه باشد پس از آن حکمت و ما پیش بگفته ایم
نیز در آن که نافذ نباشد قرار گیرنده مرکز و قرار گیرنده نباشد نافذ مرکز هر گاه که نیک بدانستی این علامتها

بر تو هیچ باقی نمانده باشد در علم و این تعزیرات را ما جزوها خود کرده ایم خاص که معروفست بریاض
هر کس که فراوان خاطری باشد طلب آن کند و از آنچه واجب آید بیرون آورد و بحق بهترین که من تحلیل نه
کرده ام بدکر این کتابها در کتاب من که همه نامش است از برا که آن شریفترین کتابها منست و این کتابها
ریاض جمع کند حلولات را همه و جمع کند تکلیسات و تصعیدات را همه و جمع کند تشمیعات را همه و معنی
کلها آنست که جمع کند همه وجوه که دران است از برا که تشمیع سیماب نه چون تشمیع زرنیخ بود و تشمیع سیم
نه چون تشمیع سیماب و نه زرنیخ و جمع کند این کتابها نیز همه وجوه تعزیرات را که مر آن ارواح و نفوس
را است و طرانات و تنغرات اجساد را و تصعیدات آنرا با ارواح شود و مگر دران چیزی دیگر باشد
از علمها بزرگ که ما بخیلی کرده باشیم بدگران تا شنونده دران رغبت بکند و طلب آن بکند چه طلب
کردن آن یافتن آنست و چون بیافت برسد بدانچه دران است که این کتابها شریفترین کتابها منست
همه والسلام و هر گاه که تو آنرا تعزیر کردی و چون او نیز قرار گرفت جسد صانع باشد و آن آنست که بسیاری
از نادانان تعزیر می کنند که چون سیماب قرار گرفت و قرار آنست که بگدازد بر روی صحیفه و برود و محترق
نگردد آن همه عملی بکند و محتاج نگردند دران بزیادتی و نسبت قول چنان از برا که آن نه غایص باشد و اگر گوینده
گوید که آنک قرار می دهد مر آنرا دران جا فرو می شود آن قول احمقی است از برا که آنک قرارش می دهد
جسد ممازج است مر آنرا البته و غایص نشود و گران نشود و ثقیل نتواند بودن الا مخالطت جسم این محال
است و چنانچه گفته ایم بر روح همچنان است قول بر جسم و نفس طلب کن وجوه آن و بحث آن تا برسی
بدانچه خواهی ان شاالله هر گاه که قرار گرفت آنچه واجبست که قرار گیرد و نافذ شد آنچه واجبست که نافذ شود
و آن حیلتی است از فلاسفه و جز نافذ لابد نافذ باشد همیشه و مستقر همیشه مستقر بود فاما نافذ را بر مستقر
در آورند و مستقر را بر نافذ تا میان ایشان امتزاجی افتد و بدان یکی گردند و رجوع کند نافذ بنفوذ خود
و مستقر بحال خود پس بغرت از نافذ بشود و استقرار از مستقر و همه آن یک چیز گردد و آن باشد
مقصود والسلام و از آنست که مزاج نباشد مگر کلی ناتمام گردد آنچه گفته ایم آنرا در مزاج کلی و این نباشد مگر
بحل خاصه والسلام و این همه آنست که واجب کند که بداند از قاعدها این علمها و بخدای که غایت نصیحت ترا
بکردم و کشف کردم همه علمها را و نمی دانم یک لفظ را که بگذاشتم و سوز بدان رسی بزودی ان شاالله تعالی
و چون تمام بگفتیم آنچه ضمان کردیم در اول مقالت باید که این آخرش باشد که نزدیک شد غایت در رسیدن
بحساب والسلام خدای ما را و شما را با رزومان برساناد ان شاالله بسم الله الرحمن الرحیم
مقالت بیستم از کتاب خواص الحمد لله اهل الحمد کما هو اهله و مستحقه و صلی الله علی نبیه محمد و آله اجمعین

قطع کردیم سخن در اصل خاصیت و شواهد بران آنچه دران کفایت و بی نیازی بود و این مقالت آخر آن
است و پس ازین در خواص و منفعت کننده گوییم و اگرچه این منفعت کننده بود فاما این با ضافت
می گوییم با کثرت و قلت لا غیر عمل کن بران و بدان آنچه می گوییم تا بیابی رشد و راه صواب ترا ما را حاجت است
که درین مقالت خاصه برحرفها برهانی بگوییم آنک قایم است در عقل دل چون ا ب ج د چه با می دانیم که
هرگاه که ما حد کردیم که آ در همه ب و ب در همه ج و ج در همه د واجب نیست که باشد آ در کل د ب ج در کل
ج و د در کل ج در کل د و کل د همچنین اگر عکس کنی مقدمه را گویی که د در کل ج ج در کل ب و ب
در کل آ باشد قضیت یکی و همچنین اگر باشد در یکی ازان نقص جزوی یا جزوها همه مگر آنک آن کم کل باشد
پس باشد بران عمل کن بران تا برسی بدانچه می خواهی ان شا الله و همچنین اگر گوییم که صنعت بر سنگ است
و سنگ در هر جسمی است و جسم در هر قابلی مر تدبیرها را باشد قضیت حق که صنعت موجود است از هر قابلی
تاثیر را بدان این و نظر کن درین قضیتها و مقدماتش که اگر تو بدانی آنچه ما می گوییم برسی بدانچه می خواهی
و اگر خلاف کنی رنج و تعب و حسرت بینی و آن آنست ای برادر من که واجب باشد که بدانی که همه علمها
و عملها نهانی حاصل است زیر قوت و فعل ازانست آنچه ممکن باشد که بیرون آید از قوت بفعل و آن آن
است که ممکن نگردد این دران و مرتب کردم مرترا در تعلیمها وجوه چیزها مطلوب را و آن چهار روی است
عمل کن بدان و باید نظر کنی درین فصل و آنک چون خواهی رسیدن بدانچه می خواهی بقوت الله و آن آنست
که بنگری اگر آن چیز که طلب همی کنی ازان جمله است که ممکن باشد دران بیرون آمدن از قوت بفعل طلبش
کنی و بیابی دران هر چیز که تمامی بود یا ناقص پس اگر بخلاف این باشد نفس خویش را رنجه نداری دران
پس نظر کنی دران قسم آنک می دانی ناممکن است دران بیرون آمدن مطلوب از قوت بفعل اگر باشد
مر آنرا پنج شرط یا ده یا صد یا هزار محتاج باشی که وفا ان چیز بدان شرایط بکنی و باید که بدانی که آن
بحسب آنست که تمام شرطهاش نگاه داری تا صنعتش نیک باشد که هرگاه که یک جزو از شرایط آن بگذاشت
آن چیز ناقص گشت بحسب آنک غفلت رفت در شرایطش باید که این بدانند و برین جمله عمل کنند تا
بمطلوب رسد بآسانی ان شا الله و نظر کن دران ای برادر من اگر آنرا متساوی یابی در هر چیزی که
در عالم است همه آن جا بچه سخن گفتیم دران دو اکسیر تمام که علم دران اکسیر تمام است نه در ناقص که نه
ثابت باشد که آن دو اکسیر اعنی سرخ و سپید ممکن نباشد که بود مگر از چهار ارکان اگر آن ممکن باشد
و عمل کن بران و اگر ممتنع باشد دست بدار خود را دران رنجه مدار که ما وصیت کردیم ترا آنچه باشد
در قوت و ممکن نباشد بیرون آمدن آن بفعل که دست بباید داشتن چگونه که خود در قوت سود البته

و نباشد که ببینش شوی که آنچه بر یک دارو باشد آن از چهار دارو باشد که ازان چاره نیست پس
رجوع اکنون و دران چهار داروی نظر کن که همیشه متناسب است اگر همه متناسب باشد بدانی که عمل
تمام است و اگر نا متناسب باشد بدانی که عمل ناقص است پس بنگر اگر متفق باشد در طبیعت پذیرفتن که
آن در مقام یکی باشد و اگر مختلف باشد مقام هر یک ازان خلاف مقام دیگرست و آنک بنگری آنک
خلاف نیست میان آن فایده نیست دران زیرا که آن همه یک چیز است و آنک دران خلاف
باشد فایده دران است و آن آنست که آتش فراهم نشود در چیزی مگر بگرمی و تری که مضادت کند تا
خشک و اینست اصلها عالم و آنچه در عالم است بهری از عالم است و عالم تمام بگرم و سرد و تر و خشک
است واجب آمد که باشد کون اکسیر تمام بگرم و سرد و تر و خشک و نباشد این دو اکسیر بمفردات که آن
حار و بارد و رطب و یابس است لیکن بمرکبات و مرکبات از چهار ارکانه چهار است نیز و آن چنان است
که می دانی گرمی خشک و سردی خشک و گرمی تر و سردی تر و اصلها این دو اکسیر مرکبات است و باید
که بدانند نیز که حار یابس و حار رطب در همه اکسیرها جمله نا گریزنده برنده باشد و محتاج بدرازی تدبیر و علاج
و پاک گردانیدن و مزاج و مانندهای آن و نیز آن محتاج باشد بثبات دادن پس ازان همه و زایل کردن
آن از بیشتر حدها آن آنک بر آن بوده است و این شرطها نیز هرگاه که تمام نیکو آرند جهت آن آنست
باشد در نقصان و زیادت بحسب آنچه نقصان شود ازان تا بیفزاید دران بدان تا برسی بدانچه می خواهی
بحول خدای و قوتش و پس ازین دو اصل که ازین چاره نیست که بارد یابس و بارد رطب اما بارد
یابس آنک هرگز بطبع نافر نباشد لیکن بعرض و محتاج باشد بدان در بهری علمها و در بیشتری محتاج نباشد
بدان این بدان و درین ببینش مباش فاما بارد رطب واجب است که باشد نه مستقر و نه نافر بل باشد
در آینده حدی حاصل ازان در همه چیزی باشد که فراهم آورد میان این ارکان که مولف می شوند بسبب
آن و فرا می گیرند از قوت آن و از جسمش هیچ نمی گیرد می باشد آنچه ازان می گیرند برودت و رطوبت
و همی گیرند مرآنرا جسمانی درین نظر کن تا بدان رسی که می خواهی بحق مهتر من که بیک بگفتم من ترا این علمها و
ثابت کردم آنرا نه در یک جایگاه ازین کتابها خویش ادر جایگها حد ناقص و در جایگاهها دیگر ناقص
و نا تمام لیکن دگرش بیاوردیم و بسیاری نیز برحسب آنچه اجابت کرده بودیم آنرا عمل کن زین اصلها تا
برسی بدانچه خواهی بحول خدای و قوتش و عون و مشیتش و حاجت آمد ما را که سخن گوییم که چگونه است
وضع آن در دو اکسیر هم و آن عافاک الله چنانست که سبیل هر دو اکسیر غالب باشد بران حرارت
و یبوست اما حرارت ازیرا که محتاج است بدانک نافر باشد و اما یبوست محتاج است

بدانک ثابت باشد و واجب کردد اکنون در زیادت دران و زیادت دران آنست که باشد
سفید از ان سپرد و سرخ کرمی بغایت اما سفید که سفید می باشد ان برودت است لا غیر و سرخ
که آن سرخ است نباشد آن مگر بحرارت تا این بداند و بدانک آنک واجب آید که نیاید در طبایع
حرارت و یبوست لا غیر در سرخ و سفیدا ست و باطنش سرد و تر اما سفید واجب کند که باشد تا فرق
در سپردی و تری از سرخی و همچنین این اصلها باید که بدانچه تراصیحت کردم بکند ری که عمل خطا کرده باشی
و بحاجت خویش نرسی و بخدای عظیم رحمن رحیم و بحق مهتر من که بصیحت خود بکردم ترا درین علمها و سوید اکردم
غایت روشنی و نزدیک من نیست که در عالم کسی باشد که مرا و را ادنا مایه خاطری باشد که تسبک او فتد
در چیزی که من صیفت کرده ام بلک تصور شود در عقل وی تا کوی او خود کرده است مرا نرا والسلام وپس
از ین مرا کیری محتاج باشد و واجب آید که نفس و روحش پاکیزه باز کنند پس آنرا ثابت کردانند تا بحث
آن افتد مرا نچه بدان محتاج باشند از علمها و خاص بکرده ایم آنرا بجا بهار نفیس واجب کند که طلب کنی
آنچه بدان محتاج باشی پس از ان که حدث بود در می آید از کارها ر زمان و آنچه پیش مرا نرا از طرائیف عمل و
کارکنان مرا نراچه خطا دران بسیار افتد و من در زمانه افتادم که دران پادشاهان بودند و مردمان سخت
متوفر و طالبان این صناعت سخت بسیار و در میان ایشان هیچ کس ندیدم که تدبیر نیکو بدانستی کردن تا کار
بعلما و اکسیرها رسد از حماقت ایشان و قومی دیدم که یکدیکر را خداع و فریب میکردند مرا بر همه رحمت آمد ایشانرا
تالیف کردم آنچه حکایت کرده ام مجرد در اول کتاب خویش که برحمت معروفست و کتابی دیکر کردم که آنرا
بغیه نام نهادم دران مردمانرا همه علمها در آموختم در عمل صغیر و کبیر در همه اکسیرها حیوانی و حالی و درانجا گفته ام که هرکس
که چنانک من بکویم از سیاقت عمل بکند البته غلط نیفتد و روا نباشد بهیچ وجه و سنت او را خطا افتد مرا تهمت من
کنند ای جابر از خدای مستوجب رحمت تمام و خشنودی بادی بدین بلاها و آفتها که از مردمان کشف کردی
و عقلهاشان بر ایشان رد کردی و خواستهاء ایشان نگاه داشتی من کفتم فضل و فخر مرا ست و بد و کردم آنچه
کردم و بد و رسیدم بدانچه رسیدم واجبست پس ازین آنچه سخن کویم بر آن از همه علمها چه باشد مدبرا نبینند و
ثابت در همه علمها که بدان محتاج باشد که بداند آنرا و دست در چیزی از آن در آورند پس باید که نظر کند اول بقاعده
سخن در چیز مدبر و ابتدا بصعب ترین همه علمها کند از آن چیز مدبر و سخت ترین و نباید که بسهل ترین آغاز کند
مثال چنانک باشد **که مدبر را حاجت آید بتدبیر کردن او قیه سیماب و زرنیخ و سیم و نوشادر** و آنچه مر آنرا تدبیر کند باید
که اول تدبیر خویش زرنیخ کند که هیچ چیز دران کار صعب تر و دشوارتر از و نیست چون ازو فارغ شد و او را
در عمل آورد پس تدبیر آب و نوشادر بکند با هم یا جدا جدا ابتدا بنوشادر کند پس از آن باب که چنین واجب کند

که باشد ازیرا که کبریت و زرنیخ دو برادرند و رنگ دران دو است و ریح دران دو باید بردن و واجب
چنان کند که آغاز بدان کند که تمام رست آن دو صنعت است والسلام بار پس از آن که کار آن نزدیک
نبود هیچ چیز در عمل نزدیکتر و مانندتر از نوشادر نیست ازیرا که آن چنان محتاج نیست بالات و سیاقتها فراوان
که کبریت است والسلام و پس ازین همه آبست که آن در سختی تقطیر را مانده است ازیرا که آن منقطرست
متاکل بتصعید ازیرا که اجزاش در بیشتر و بر عمومتر نوشادر است باز پس ازین همه علاج جسد باید کردن که آن
سهلترین است و دران اینست که آنچه نافذ و ها رب است از ان ثابت کنند ان شاء الله و سخن باد در جسد
آنچه کفتیم آن است که آن نه محتاج است بدانک مصعد کنند و نافذ کنند والسلام و سخن در جسدها آنک
محتاج اندکه نافذ کنند آن از ان است که عمل بر فزاین این قوم معکبس ست **و آن از ان است** که قومی از
فلاسفه چنان بینند که ارواح را تقریب باید کردن تا نفوذ بکیرد از آتش البته و مطهر کنند اجساد را تا صبر
بکند در آتش البته و عمل بدین تمام کردد **و قومی کفتند** از اهل این طایفه که عمل چنان باید که باشد که اکسیر را سبک کنند
و جسم را نرم کنند و ما نیک بکفته ایم این حکایت درین مذهب در کتاب ما که معروفست بکتاب اسرار
مر فلاسفه را که در علم فلاسفه منفعت است متعلم را و عالم را نیک و ما سخن کوییم در هر یک از ان در جایکاه خویش
قولی تمام آنچه محتاج باشد از ان و یا بیشتر آن عمل کنند آورده باشیم والسلام **واجب است که بداند**
که تطهیر آنست که نخستین احتیاج بدان باشد در اول عمل **و پس تطهیر** مرا و را از ان رامجاورت **پس مجاورت**
تقریب **و پس تقریب** مزاج جزوی **و پس مزاج** جزوی تنفیر **و پس از تنفیر** تشمیع **و پس از تشمیع** حل و پس
حل مزاج کلی و پس مزاج کلی عقد **و پس عقد** طرح **و پس طرح** ظهور رنگ فاضل لا غیر ازیرا که آنچه تدبیر
کرده اند چنین فاضل باشد لا غیر برین عمل کن تا برسی بدانچه می خواهی و بحق مهتر من که در علم این مراتب فایده تمامست
متعلم را و عالم را بسیار و بدان ای برادر که بباید که برین صنعت که کردیم بر کذری از ترتیب این علمها و سیاقتش
که نه عمل باشد و نه علم و نه فایده در آنچه خلاف کند والسلام تمام شد مقالت بیستم از خواص موازینی والسلام
بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت بیست و یکم از کتاب خواص** این حال چگونه است که ما چیزها را
می بینیم که با آتش می بپاید کردن و با آب نمی شاید و چیزهای که با آب می بپاید کردن و با آتش نمی شاید و
چیزهایی که بی آتش تحلیل پذیرد و چیزهای که با آتش منعقد شود و چیزهایی که بی آتش شود و چیزهایی که هم منعقد
و چیزهای که هم تحلیل پذیرد و هم منعقد کردد با آتش و مداوات و چیزهایی است که حل شود و چیزهایی است که
حل نشود این بی خاصیتی و بی کاری مشهور ظاهر عظیم نیست و خود آنچه یافته می شود آن فعل دران و الا بدیدار
است که آن اصل خواص است و آنست که قاعده آنست **و چگونه است که ما می کیریم** بورق

را و نطرون را و سنگ رسوخته را از هر یک از آن جزوی و بکوبیم آنرا و در سبوی سبز می کنیم و بول
کودکان آنرا می دهیم تا در آن سبوی سی روز چندانچه بر گیرد و بخورد و پس آنرا ازین سبوی در شیشه کنیم
و سرکه نوشش مصعد بر افکنیم بر هر رطلی از دارو سه رطل سرکه بنیم دنهر روز آنرا در زیر سرگین اسب
کنیم پس بیرون آوریم و مصعد کنیم سفید بیرون آید که بی سخت کرم هرگاه که خواهی که چیزی صعب را بگدازی
از اجسام و ارواح و اجساد و گداختن نمی پذیرد چه آن چیز غبیط باشد و چه مدبر یا بر دو چه چنانچه باشد
آن آنرا بگدازند و مانند آبی کند و آن چنان باید که آن دارو که حاجت آید بگداختنش گرم کنی پس
هر یک رطل زین چیزها هر کدام باشد از داروها بوزن درمی بران افکنی آنرا روان گرداند چون آب
و نیز اگر خواهی که اجساد را و اجسام گرم کنی و درین آب فرو بری آنرا مانند آبی روان گرداند تا بیان
این بدانند چه این اگر بخاصیت آن بودی که مزاج کسب کرد این داروها این عمل نکردی و همچنین است
همه آنچه نیز دیگر نتوانست تا بیانش بدانی و کار خویش بر حسب آن بنا کنی که این چیزها اگر نه خواص
آن بودی که آنرا است بمزاج و جمع کردن این عمل نکردی تا آنک مثالش داخل است در میزان
و خارج است از مزاج و این از خواص عجیب است نیز و آن چنان است **که اگر کسی سرکه**
سفید را بیار در آنک تو سفید کرده باشی نه آنک کسی دیگر سفید کند که آن مغشوش باشد و حلتیت و سمیر یعنی
انگزد کوفته بر پشش افکند و در شیشه کند و نیک نیک بجزد انرا از آب و صافی کند نوشادر و شب یمانی بر افکند
بر مرده اسفیر بیست درم پس آنرا در شیشه کند و بر آتش نهد تا قطره می چکد چون بتمام بچکیده باشد آنچه خواست
چکیدن پس چون در میان شیشه صافی شده باشد برابر انرا و بر هیچ چیز سخت نیفکند این انرا از سنگ یا
خشت مانند مرانرا نرم گرداند و حل کند مانند آب روان و آنرا در پیشتر علما بدل حرفی بکار نشاید داشتن
فاما خلاص آن از همه چیزها که حل کنندش بآتش و بآبش بیرون آورد آنرا بزودی و بنگذارد در جسدها
و جسدها و روحها از آن هیچ چیز این و مانند این بحق مهتر من که کشف کند علما صنعت را در عالم و نزدیکی
زمانه در آن در آن و در آن بلا عنت خداوندان خرد را اگر تو مردمی باشی فایدش بدانی و حریص باشی بر جمع
کردن این کتابها من و بنگری از آن علم پیغمبر صلی الله علیه و سلم علیها بینهم من الاولاد نقل کرده از آنچه بود
و از آنچه خواهد بودن و آنچه باشد پس از آن تا آنگاه که ساعت رستخیز باشد و قیامت بدین فرمود مر مرا مهتر
من که سخن گویم درین کتابها صد و چهل و چهار کتاب که یاد کرده است آو منیرش شاعر که چهار رکانه که خداوند
سه روی اندانست اقهات عالم پس دلیل کند که چیزها مجبر بیرون آید از چهار در سه تا باشد دوازده پس
آنرا در نفس آن ضرب کند باشد صد و چهل و چهار این حد است و قسمت و ضرب و جبر مقابله

ظ: ازارواح وازانفاس وازاجساد

تا این بداند

تا این بداند باید که بشد سه بداند تا برسید بدانچه می خواهد ازین علمها و این از خواص خواص است اگر
دریافتی آنرا والسلام **و چگونه باشد** که ما آب را بر سرگین ریزیم تا گرم شود و گرمی آن بیفزاید نیک و
حل کند آن چیزها را که در آن دفن کنند بزودی این بی علتی و بی خاصیتی می باشد این بدانست تا رطوبت
سرگین بیفزاید و بیرون آوردن آن حرارت را که بطبع در او است پنهان و آن بدان ممکن می شود از یرا
که هیچ چیز نیست که بران مضادت کند و نفی می کندش آن بدان می باشد و باز آییم اکنون بدانچه بران بودیم
و سرگین که خشک می کرد عملش اندک بود از یرا که آن بمیزان خاکی می گردد که در آن فایده نباشد و معنی آب
سردی تر است و در کند آبش را از همه وجوه در کیفیات پس چون آب را بر سرگین ریزند بیرون گیرد
سردی آنرا از جهت آن حرارت که در او نجاست و حرارت و یبوست که در آن است بیشتر از
رطوبت و برودت و بر کردن سرگین نم آب و رطوبت بر انگیزد آن حرارت نهانی را که در آن است
بدر آمدن ضدش بران آنگه که گرم شود پس از آنک خشک و سرد بوده باشد پس واجب کند بحکم این
سخن که پیوسته سرگین را تعهد می کند آنگاه که در آنجا چیزی دفن کرده باشد و گاه گاهی آب بران می زند
و چون حاجتی نباشد نزند که تباه کرده بر تو آنچه بدان محتاج باشی و بحق مهتر من که آن چیزها نزدیک گرداند
بر تو راههای دور را و آسان کند انرا و ما استوار بگفته ایم آنرا در جایگاههای آن اگر تو بکوشی جمع توانی کردن
بهری را با بهری درین کارها و وقتی که فارغ باشی ازین کارها برسی بدان جایگاه که میخواهی ان شاء الله
و از نیک ترین این آبها و عجیب ترش در فعلها آنست که بگیرند از آن آب که درین جوها باشد
و اگر خواهی از آن آب زمستانی از باران آسمان باشد از گشته و جنبش و آن بهتر است و سرد و
را بکی است بگیرند از آن بمقدار رطلی پس بگیرند از سرکه سفید وصف کرده درین باب که پیش
از آن باشد دو رطل این آب را با سرکه بیامیزند و سخت آنرا بر هم زنند پس آنرا در جایی زشیشه ببرند با
ربعی تا زیادت از جمله آن بشود پس زعفران حدید شش درم بیارند و نیک نیک بکوبند تا مانند
مخ نرم شود پس آن سرکه را بران ریزند پس آنرا بر آتش نهند و نرم نرم آتش بمقدار آنچه گرم می باشد
می کنند و بجوشانند که درین جایگاه چنین بهتر بود پس آنرا برگیرند و بکار برند چنین یاد همی کنند که این
سر همه چیزها است **و این را آب سعت عالم خوانند** و ارسطاطالیس مر این را یاد کرده است
در آن کتاب که در علم صنعت کند و افراط کرده در آن و گفته که بجان من که این از آن جمله است
که واجب چنان کند که کتابی مفرد در این بگویند و این آب مکتوم است و آن آبی است که
همه چیزها نیک را بد کرده اند و یکی ناقص را دو تمام کند و محلول را چه معقود کند و معقود را محلول

کند چهار روز اندکی رنگ را تمام رنگ کند پنج و این پنج را که در مثلث زنی ده بار باشد از این عملها مر آن
آبها تا این بماند و کار خویش بر حسب این ها کند تا برسد بدانچه می خواهد ان شاء الله واگر اوقیه از
عقاب بگیرند و در جای کنند و نطرون و نمک و اندکی سرکه بدان قدر که کفایت باشد بر آن افکند
و اندکی از کبریت زرد پس بساو و آنرا جمع کند و خشک کند بتابش خورشید تا اندکی با ترکی و بشوید
آنرا با آب خوش بیش از آنک خشک کندش و آنرا در خرقه کند از صوف سبز این نه از خواص است
یکی بست بحق مهترمن و آن خرقه را با آنچه در آن است در قندیلی شیشه نهند و م نهد بر چراغ پایه در میان
و یکی ببین کرد بر گردش کبریت زرد کنند و پس سیماب را بر سرش آمیزد چنانک میان سیماب و
کبریت پنج انگشت باشد یا زیادت تا نزدیک بند سنگ پس طبق بر سر قندیل پوشد بگل براندود
و پس آنرا در میان آتش نشاره دفن کند یک شبانروز هرگاه که سرد باز بود و خرقه خشک شده آن حجر
اسود باشد آنرا بحاجت خویش بکار برد فاما بسیاری عملهاش بجد اکه ضبط نشاید کردن و آنرا عملی
ظریف است و هرگاه که ترا حاجت آید بسیماب حل کرده یک ساعت با آب نوشادر حل شود
و هرگاه که سیماب معقود خواهی آن سیماب معقود باشد و هرگاه سیماب مصعد خواهی چیزی از رنگ
سکار بر افکند و با شب سفید آنرا بساو و آن چون مصعد گردد و هرگاه که سیماب سرخ خواهی که بساوی
آنرا بعشر آن از زعفران جدید و ترش کنی با آب نوشادر سرخ از یک ساعت و چون ما قصد
خویش بگفتیم و آن اعراض که محتاج بودیم بدان درین مقالت باید که این اکنون آخرش باشد والسلام
تمام شد مقالت بیست و یکم؛ بسم الله الرحمن الرحیم مقالت بیست و دوم از خواص
الحمد لله وحده وصلی الله علی محمد و آله بدانک ما چیزهایی می بینیم که بطبعها خود عملها می کنند در اول و علت
بی تدبیر و مانند ها، آن و حاجت آید ما را که ترا مثالها عجب بزنیم و بگوییم و آن نیکوترین و عجب ترین
کارها ست و ما در آن نخست آن خواهیم که این کتاب احتمال کند بحول خدای و قوتش میگوییم که
سیماب منعقد همی گردد بچیزهای بسیار بزرگ تمر ما در عقد آن خواهیم گفتن که نیکوتر و ظریفتر است سیماب
را بگیرند و در شیشه کنند که گردنش دراز باشد و تنگ پس عصاره درختی که آنرا حی العالم گویند بر و بریزند
و آن درختی است که بر سنگ روید بقدر آنک زور سیماب باشد بیک انگشت این
عصاره بر آن ریزند و آن را بطین اندوده باشند آنرا طین حکمت خوانند حکیمان پس آتش زیرش
بیفروزند از خرده چوب یا در آتش سرگین و این شیشه را در آن کنند تا گردن شیشه ناپیدا گردد
در آتش چهار ساعت از روز یا پنج ساعت پس بیرون آور آنرا و گل را باز کن و بیرون کن آنچه

و آن است

و آن است تا ببینی که سیماب منعقد شده باشد بر مثال سنگ رخام پس آنرا بگیر و بساو و آنگاه
اگر خواهی تمام تدبیر کرده باشی ما آنرا پدیدار کنیم و بحق مهترمن که آن سرمایه بزرگ است و از
خواص است نیز و تمامی آن آنست که رطلی از زرنیخ سرخ بگیرند و آنرا ماده کوبند و از زرنیخ زرد نیز
و آن نر باشد هر دو برابر و نرم بساوند و چون هر دو یکی گشتند بهجدان که وزن آنست نمک طلح
یا شیرین بر آن کنند چنانچه خواهند و اگر نیمه نمک نطرون کنی بهتر باشد و من بدین گونه کرده ام که آن
پاکیزه تر باشد سفیدی زرنیخ را و چون این کرده باشی هفت روز سرکه کهنه می باید شدادن بامداد و نیم
روز یا زگاه و چون هفت روز تمام شده باشد خشک کن مر آنرا و بساو و در شیشه کن چنانک
فراخ در آنجا شود و سرش را بحبش سوخته سخت کن و آن حبش سوخته را بسفیده خایه تر باید کردن
تا چون گل شود پس سرش را بدان سخت کردن پس شیشه در آتشی اندازد که از سرگین اسب
کرده باشند سخت آتشی سه شبانروز و نه چون دیگر آتشها باید که باشد که چیزی را بریان کند بلک
بغایت سخت و چون سه روز تمام شده باشد شیشه را بیرون باید گرفتن و بشکستن و آنچه در آن است
بیرون آوردن که آنرا چیزی بینی مجتمع بهری با بهری آنگاه آنرا بباید کوفتن و بیختن بحریر نرم
تا نیکو شود پس در بن دیگی سفالین کند دو کف نمک درشت کوفته و این دارو را بر و برش
کند و دیگی دیگر بر سرش نگون کند و سکاف میان دو دیگ با ردسرشته و بخطی ببندد پس
آتش هیمه شاخ زیرش بر کند از بامداد تا نماز دیگر آنگاه بگذارد تا سرد شود و چون بامداد
دیگر روز بود دیگرا سر باید گشادن آن زرنیخ روز دیگر شده باشد بهری و بهری نه پس هر دو را
با هم گیرد و هم بر صلایه نیک نیک بساو و پس دیگر بار در دیگ کند و همچون بار اول آتش کند سه روز هر
روزی سخت تر از دیگر و هر باری می فرا گیرد و زیر و زور آنچه در هر دو دیگ باشد با هم می ساو و دو باز هم
بر آن کردار می کند که اول کرده باشد تا چون سه روز تمام شده باشد آنگاه زرنیخ را بنگرد اگر سپید
نیکو رنگ بر آمده باشد تو از آن فارغ شده باشی و اگر سفیدیش نپسندی دیگر بار بدیک باز بر تا
بدان حال شود که خواهی بار چهارمین و باز پس نشود از این تا آنگاه که غایت سفید و صافی و نیکو گردد
برنگ و نیک نماید ترا که بیش از سه بار کرده باشی که اگر بیش کنی و بدان منزلت رسید حاجت
بار چهارم کسی را آید که توانا و چرب دست باشد والسلام و چون بدان صفت رسید بگیر آنرا و در
شیشه پاکیزه کن و مهری برنه و بوقت حاجت بر می گیر ان شاء الله پس اوقیه نوشادر تا کبر نیکوتر و
رفیع تر آنچه یابی و آن منسوب باشد بتعلیق آنرا نیک نیک بکوب پس در شیشه کن و آب

صافی بران ریز بمقدار آنچه بالی بران شود بچهار انکشت و سرش بخرقه سخت کن یا بنبه تا آنچه خواهد
انکاه سه روز در افتاب بپا و بیزد پس پاره مردا سنک پارسی بکیرد و در شیشه دیکر کند و سرکه سفید
کهنه بران ریزد تا زوران شود بچهار انکشت پس سه روز دیکر در افتاب بپا و بیزد و چون سه روز تمام شد
انکاه این هردو آبرا جمع کند و هردو را یعنی آب نوشادر و آب مردا سنک در جامی شیشه کند و نیک
بزند تا مانند شیر تازه کردد و آن آنست که آن را لبن العذرا خوانند **انکاه ازان سیماب** مذببر کرده
جزوی بکیر و این زرنیخ که سفید کرده جزوی هردو را بهم بر صلایه افکن پاکیزه و بسا و آنرا انکاه یک روز
تا شب در افتاب کرم این شیر برانجامی باید افکندن چندانچه بخورد انکاه آنرا خشک باید کردن و در شیشه
دراز کردن باید کردن بدان مقدار که چوال دوزی آسنین درانجا شود و سرش را بکل استوار کرده باشی
و بحیش محرق سرشته بسفیده خایه از بیش آنک زرنیخ و سیماب دران کنی انکاه دیکی را بیار و چندان نمک
دران کن که دانی که شیشه دران نمک بابستد و سرش بدانچه خواهی بپوش و سر دیک برنه انکاه یک روز تا
شب آتش نیک زیرش بر کن و افراط مکن انکاه بکذار تا آتش سرد کردد و بیرون آور دیک را بر
سرش نکون کن دران نمک انکاه دو روز تا شب آتش زیرش بیزو زد و چون سوم روز بود بیرون
آور و کل ازان باز کن اکر چنان بینی که زرنیخ و سیماب بایکدیکر بهم شده باشند و پراکنده نباشند و بیک
پاره شده نقره در زیر شیشه بیرون باید آوردن و برکرفتن که آنست ذرور تمام که جسمها را شفا آورد
باذن الله و مشیته و آنست اکسیر تمام نادر عظیم منفعت ازین راه خاصیت و نباید که تا درین بدظنی باشد
که این برطریق تدبیر است پس بلک ای برادر من نه چنانست که تو تقدیر کرده ولیکن واجبست که بدانی
که آن از خواص است و چون ما اینجا آمده ایم که آخر این تدبیر است زبان ندارد که سخن کوییم دران علمها که
اکسیر می کند از طرایف علمها نزدیک و دور این آن تدبیر است که معروفست با مردم بسیاری ازین
کتابها مانده آنک یاد کرده ایم آنرا برای منجان ما این بدانند و برین عمل کنند که چون ما این بکردیم سخن ما درین
باب تمام کشت و کتاب ما نیز تمام شد و چنان واجب کند که این معنی آخر مقالت باشد بحول الله
و مشیته می کوییم که هرکاه که خواهی که تا بنزاین اکسیر اول درست بینی پس و سیم پس در ارزیز این اکسیر عمل
بکند در چیزی جز درین سه البته **فاما اکر خواهی** که مس را برنک سیم کند میان سیاهی و اعزی بکیر مس فار سیمی
که بر کرم و سرد چند انک خواهی صبر کند و چیزی از سپر که یا از بول کودکان بران ریز و چیزی از نوشادر
بر بیش افکن و چیزی از نطرون و چیزی از بوره چنانک بر همه از هر یک ازین مثقال مثقال باشد و بکذار
آنرا تا یک شب در سرکه باشد پس مس را کرم کن تا سرخ کردد چون انکشت و درین آب فرو بر

وهم برین کردار بسیعت بار کن تا سرخ کردد و صافی شود و آنچه دران باشد از شوخ و بلیدی و از زنکار و تاریکی
که دران مس باشد پس آن مس را پاره پاره خرد ببر و در بوته کن و بکداز و باز به بوره زرکران بر افکن
چون بدیدی که کرد شد و باز خندید و مانند آب کرد در بوته بکشت انکه دانکی ازان ذرور خود و زن کن
و بران افکن پس اندکی باز کیر مرانرا پس آنرا در جای ریز که چیزی از زیت دران باشد و مر آنرا سپیدی
یابی سفید نیکو که پرایه شمشیرها و کمرها را و زین ها را و پیرایه زنان را بشاید و این یک دانق
دانکی برده درم مس شاید افکندن فاما چون سیم باشد که بدها ازان بیرون کرده باشی یک قیراط
ازان برده درم مس افکنی با صلاح آورد آنرا و بیرون آورد مر آنرا خرق **واکر متمنع کند سش**
پس از بیرون آمدن آن از عمل با بستاند مس و ارزیز مرو باس را و ارزیز قلعی انکاه بر هر ده درم ازان
دو دانک بر افکن بیرون آورد آنرا سیمی مانند سیم نخستین والسلام و چون اینجا آمدیم بران اندازه که احتیاج
بود بدان درین مقالت باید که این اکنون آخرش باشد بحول خدای و توفیقش تمام شد مقالت بیست
و دوم از کتاب خواص موازینی ∴ بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت بیست و سیوم از خواص**
چکونه باشد هرکاه که ما عملها می کنیم بر نسبت و ازان چیزها درست بیرون آید و همه آنچه بیرون آید درست
و نیک باشد تا باخر الابد و آنچه بر نسبتی بود با کاهی درست بیرون آید یا فاسد و تباه و بیرون نیاید بر تو
الا چیزی نیک لیکن چاره نباشد از انک تباه کردد یا در اول یا در میانه یا با این بی خاصیتی است
چون روح و روح و نیست آن در چیزی زعد تا غیر آن **چنانک کسی یک ماده** مرغ تازه بکر بیاورد با چند
از بین جنس پس خروسی سفید در میان ایشان بکذارد چنانک کردنش خاصه زرد باشد پس همه را در خانه
تاریک کند تا همه مرغان با بهری خایه کنند پس ازان خایها سه عدد بر کیرد که نر باشد و علامت خایه نر
و ماده آنست که هرچه از خایه تیز بود نر بود و هرچه پهن بود ماده بود باید که آن خایه یک روزه یا
دو روزه یا سه روزه باشد آنرا بشکند و آب سفیدش بریزد و زرده را دران بکذارد پس خانکی از
سرکین بکند باندازه بذستی در بذستی در ازا و پهنا و باید که بلاهتی اش نیز بذستی بود پس این خایه را دران
خانه نهد جدا جدا که یک بیکدیکر نرسد و با میان سرکین و خایه حجابی باشد که خایه به سرکین نرسد انکاه
دو خایه از آسن خطیره بکند چنانک یک بدست یا بیشتر سرکین بر انجا کند و سی روز بکذارد
پس انکاه بیرون آورد خایها را روز سی ام آنرا مانند کرم یابد و این نه از خواص می باشد و باید که
دیکی از شیشه کرده باشد سخت بزرک و سبز چندانک بیست رطل چیز دران کنجد انکاه کلی نیک
محکم کرده باشد و آنرا در زیر دیک باز کسترد و در ونش از زبر عصاره باشد که دراینجا از انکور یا دانه

و هم بری

و پوستش چهار انگشت بالا باشد پس بدهم هفده و بیست و یا نزده خایه که همه خایه سه روزه باشد یا کمتر
چنانک آموختیم ترا در اول این مقالت و بپرهیز از مخالفت و باید که زرده دو بیست خایه باشد که پوست
بیرون کرده باشی و باز کبیتزده و باقی را زور ان خایها که بر عصارهٔ انگور دست بنهی پس آن سه خایه را که
کرم دران است بیاوری و بشکنی و پوستش بدان مقدار که کرم از انجا بیرون آید باز کنی و از پوستش
مر ایشان را جدا کنی بر فوق و بر سر زردها، آن خایهایی که در دیگ است و باید که آن دیگ از شیشه
کرده باشی و ساخته که خایه دران است و سرش را بگل و حکمت رصاصی چنان کنی که هوا ازان پوشیده
شود و آن دیگ همه بگل اندوده باشد و آن گل را با آب خایه سرشته چنانک دو انگشت در گل باشد
گرد بر گرد پس همه دیگ را پوستی یک لخت درست در پیش گیرد و جهد دران بکند که هیچ سوراخ نیک نشد
و چون پوست بران خشک گردد و خویشتن استوار و محکم و هیچ نم در پیش نماند زور یش یک تو گل که
آنرا بموی و کتان و سوهان آهن سرشته باشی بدهی چون آن خشک شد توی دیگر بدهی و چون خشک
گشت توی دیگر بدهی هر بار همچند دیگر در پیشتری تا انگاه که بستبری دو انگشت شود و پیش ازین قندیلی کرده
باشی و خانهٔ ساخته همه الا سرش را پیش از در آوردن کرم در انجا انگاه بنا کرده باشی مدور دو گز در دو گز
با مشرف باشد بران قندیل بیک ارش و قندیل در میانهٔ آن باشد که گرد بر گرد بهیچ نرسد البته پس بپر آن
بنا از سوهان آهن سوده یا سفال یا تو بال جابجا باشد نیک باشد باز گستر د پس دو آرش با لای سرگین
اسب که بر بود برانجا کند و چهل شب درانجا بگذارد و این خانه باید که درون خانهٔ دیگر بود در میان راست
مدین عمل و نزدیک آن دیگ بیش یک کس نباید که شود و در گردن آن قندیل زنجیری باریک کرده
باشد در درازای سه گز و چون چهل شب گذشته باشد آن سرگین را بر فوق از انجا باز کند پس آن زنجیر
در گردن سنگی بند بر بسته و این سنگ باید که آن قندیل را از جای خویش بیرون آورد و پیش از انک
بیرون آورد بنا کرده باشد یک ارش بالا آن از زمین یا زیادت بدان مقدار که میان قندیل و آن
جایگاه که بنا کرده باشی دو انگشت باشد و قندیل بران بر عمودی بسته نزدیکش از زمین و باشد میان قندیل
و میان زمین مقدار بدستی در خانهٔ دوم پس بنا کند بران همه مگر آن یک ارش و بگذارد آنرا بر رسم اول
در جایگاهی جدا که هیچ کس در پیش نشود پس چهل روز دیگر بگذاردش هر روز نزدیکش می شود و ازان آواز
دمیدنی بزرگ می شود و چون چهل روز بگذشت و هر روز با وقت آن آواز گوش می دارد پس پانزده
شبانروز بیاساید و تو هر روز آواز دمیدنش می شنوی و هر روزی باز گشا یدش تا این آواز می شنود
انگاه دو شب دیگر بیاساید و آوازش فرو نشیند پس چون آوازش نشنود و نه حرکت و نه جنبش

قندیل را بیرون

قندیل را بیرون آورد و بجنباندش بجایگاه آنرا انگاه بعد ا بیرون برد که وی کنده باشد چون
جاهی در زمین و مقدار آن قندیل و گرد بر گردش باندازهٔ یک بدست برآورده باشد یا بیشتر
و سری بر انجا نهد و جهاهاش استوار کند و چند سوراخ گرد بر گردش خرد از جهت باد را در انجا کند پس
انگشت آهنگران گردش نهد و دو رجاه یک گز بالای و آتش در پیش نهد و بیست شبانروز می فروزد که هیچ
فرو بگذارد و هر چند سخت تر باشد بهتر باشد و باید که از دور باد باشد تا چیزی بر و نرسد که آتش را بمیراند
و تابش وی بشود تا این بداند و بر حسب این عمل کند و همین کاری بمشاکلت بکند و چون بیست شبانروز
تمام شده باشد بگذارد تا آتش بمیرد و سرد گردد و داند که زیرش نیز سرد شد انگاه گل از دیگ
باز کند و برهنه کند آنرا بر فوق انگاه قندیل را برشته و حبلی ببندد و آن حبل را در گردن سنگی افکند تا آن
سنگ مر آن دیگ را از جایگاهش بیرون آورد و باید که بهر وقت و حال بگاه آتش افروختن لثام
بر بینی باشی و از بویش سخت حذر کنی چندانک بتوانی و آن قندیل را بر زمین نهی بر روزی که باد
سخت باشد پیش اسپی نیک نشینی و سنگی با خود برگیری و بدان قندیل نزدیک شوی و روی خود سوی
باد داری و چند تو بر تو لثام کرده باشی و نیک حذر کنی که هیچ بوی ازان بتو نرسد پس آن سنگ را بر
قندیل زنی تا بشکند و تو همچنان روی بباد سخت داری و بر اسب همی گردی روی بباد چون سه ساعت
از روز بگذشت و دانی که سرد شد همچنان نقاب بسته بر عادت اول با حذری تمام نزدیک آن شوی
و چون آن قندیل شکسته یا وی آنچه دران قندیل باشد بجامه فرا گیری و در جایگاهی کنی از شیشه یا چیزی که
بدان منزلت باشد پس آنرا بکوبی نیک نیک و نقاب بسته باشی و پرهیز کنی تا آن مانند سرمه
شود و سخت نرم گردد تا بلیغ تر باشد پس آنرا در شیشه کند یا غیر آن این آن چیزست که خدای تعالی درین
برکات و روزی کرده است آنکس را که این عمل بکند و این رزقی است حلال پاک از خدای تعالی و بر افکندن
آنست که مقصود است و آن از خواص است و نباشد مگر برین جمله که صفت کردم هر کس که دران افزاید
یا بکاهد از کمیت این دارو دران جسم که رنگش می کند هیچ عمل نکند و این برین سیاقت بباید کردن و چون
قیراطی ازان بر رطلی از سیم خرق پاکیزه نقره افکند چه معدنی باشد و چه معمول و آن بهتر بود پس سیم را
نیک بگدازد و آن بران افکند بیرون آید زری خالص که سکه بنا شد دران و این از با بهای غاست
و بحق مهتر من که درین هیچ رمز و تعلیق نیست و من این را کشف کردم و چنان تقدیر کن که این باب
از دیگر بابها چنین است آنک یاد کرده ام نه در یک جایگه از کتابهای خویش و من این باب را
با خلاف و تلها که دران است در صد جای یاد کرده ام و این جایگه پیدا وار تر از همه جایگهها که از خواص است

بدان ای برادر من و برین عمل کن تا خدا راه صواب بتو نماید و وصیت ما یاد باید داشتن درین همه
کتابهای ما تا ازان همه علما رسی در مدتی قریب یا آنک نظر همیشه کرده باشی و سه کرت باید که درس کنی
این کتابها را که این از عجایبست و بخدای و بحق مهتر من که این از خواص ست اگر دریابی و مقید کنی والسلام
وچون ما بمقدار آن حاجت آمدیم که پیش گفته‌ایم در اول این مقالت زیادت بران نزدیک من
خطاست والسلام تمام شد مقالت بیست و سیوم از خواص و لله الحمد والشکر بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت بیست وچهارم از خواص ما فارغ گشتیم از سخن بران بحثها که پیش گفته‌ایم وحاجت آمد
ما را اکنون که سخن گوییم بر خاصیتها، عجب موازین ما می گوییم اگر طبع اینست چیزی خاصی پس هر موجودی خاصی
است واگر کار برین است پس آنک رسانیده است بمرتبهٔ آن خاصی باشد یا چیزی ظاهر باشد بخاصیتی
عجب چه آن برتحقیق چیزی خاصی باشد وهمچنین می دانی آنچه اعتقاد منست در کار چیزهای خاصی برانچه پیش
گفته‌ایم در اول این کتاب و ما می گوییم و ما فایده که درین کتابهاست عجایب عظیم است از علما و
طرایف که درینجا است ما می گوییم که چگونه است حال که همه گویند کبریت موجود ست مگر آنک ازان کبریت
سرخ است که آن یافته نشود مگر عزیز چون مثال زر میان اجساد و علت دران آن است که آن راست
ترین است و مقصود ازین دیگر گویند بران آنست که آنرا بدان مرتبه رسانند در رنگ و آنرا سه ساعت
با تش نرم و سه ساعت با تش سخت پس گل بر دهن کوره نهد تا فردا پس آنرا برگیرد اگر خواهی که حب کنی
آنرا بگیر از لولو کداخته چهار مثقال و از سیماب شش مثقال و باهم بیامیزد انگاه آنرا با ب خایه بسر بشید در جامی
شیشه املس در ازلب چند انک بتواند سرشتن پس آنرا بساود بعدی شیشه گین بر صلایهٔ رخام یا شیشه مانند
دون آنک دست خویش را بران سخت کنی در سودن تا مانند موم شود پس آنرا در حریری سفید کنی بی آنک
دست تو البته بدان رسد آنرا اندک اندک بیرون آور و در جامی شیشه همی گردان تا بجالی شود که اگر دست
بدان کنی در دست ببندد پس بگیر آنرا و بموی خوک سوراخ کن و دیگر بار در جام نه تا سخت گردد چون سخت
شد دیگر بار به موی خوک در پیش کن و در سوراخش بگردان همچنانک اول بازکردی پس در نگی بر نباید که آنرا
سفید و صافی بیند سخت چون سنگ که اگر بر جای زنی بشکند انگاه آنرا در حقه نه که بنبهٔ زوده در پیش باشد
و ده روز بگذارد اگر تابستان باشد و اگر زمستان بود بیست روز تا خشک شود و اگر خواهی که بدانی
که خشک شد یا نه آنرا در جام کن که دران گرد بگردانیده بود پس اگر بانگش چون بانگ زنگ صافی
بشنوی خشک شده باشد و الا دیگر باره بحقه بازنه تا خشک شود پس آنرا مصقله کن بدانک خواهد بدان
صیقل کنند و بساو آنرا تا پاکیزه صقل کردن تا املس و نرم و نیکو گردد و اگر خواهی که آنرا آب دهی و آنچه

برش گفته‌ایم ماهی را بیاور و شکمش را باز کن و آنچه دران باشد بینداز و سبب را بیاور و پاکیزه کن
و بشوییش با ب گرم و بورق پس مروارید در شکمش نه و همی دو دانه مروارید را برشته سخت ببند و در شکم آن
ماهی کن و شکمش استوار ببند انگاه تنور را نیک گرم کن تا سپید شود و همه خاکسترش بیرون کن و آتش نیز
انگاه خشتی پخته در انجا نه و ماهی بر انجا نه و سر تنور را بگل کن تا هیچ دود از انجا بیرون نیاید و سه ساعت
بگذار انگه باز گشای اگر جرمش بران شده باشد با ب گرم و صابون بشوییش یک دوبار و بدانک
صابون گران کند مروارید را و سخت کند و فراهم آرد و مصمتش کند این از امهاتست و دانهٔ دلها خشنود
باد خدای از مهتر من که هرگاه که ماننداین خواص چیزی دیدی مرا گفتی ای جابر این دانهٔ دلهاست و چنان
باید که چون درین کتابها، ما نگاه کنی که جمع کنی آنرا همه و آنچه بدان اضافت شود از همه گونها آن والسلام
و ازیرا که باره از سخن برفت و چیزها، از انها که حل شود زیان ندارد اکنون که مضاف کنیم بدین مقالت
چیزی از سخن گفتن در انها که عقد کند تا همچون ضد و مقابله باشد مران چیزها را که حل کند هرگاه که باشد در نهایت
دوری و آنچه می در آموزیم علم آنست و همه فروعش بیاموزیم از اندکی و عزیزی نمی شاید یافتن و چون یکی
بیاود وچگونه است که ما جمع می کنیم کبریت سفید را و سیماب و سنجرف و غری ازان کبریت سرخ بیرون
می آید و آن چنان است که هرگاه که آن سنجرف سرخ پاکیزه چهار درم بگیرند و از سیماب دو درم و از کبریت
سفید یک درم و غری چهار درم و بهم آمیزند پس در شیشه کنند و در گل گیرند محکم انکه در تنور نهند کبریت
سرخ باشد و از فضایل این کبریت است که آن سیم را رنگ می دهد و آنرا گو رشیدی می کند قایم
هر یک جزو ازین کبریت ده جزو را از سیم خورشیدی در عجب بیرون می آورد بیان این بدانند
و اگر حل کرده شود و عقد کرده آید یک بار یک جزو ازان صد جزو را رنگ دهد و چون خورشید
بیرون آورد و اگر دو بار حل کرده شود یک جزو ازان دویست جزو را و اگر سه بار حل شود یک جزو
سی صد را از اجزا سش مدام همچنین می شاید کردن تا بیست بار و نشاید که بیشتر از بیست بار حل کنند این
کبریت را و می برسد از رنگ تا بدانک معرفت دادیم مرترا بزیادت صد چندان در هر باری اگر
این نه از خاصیت است پس سبب و علتش چیست و از محال باشد که سببی بود که آنرا سببی دیگر
بنود و این خلاف است که ممکن نگردد و سخت باشد تا این بدانند که چیزها، خاصی بران جمله است که
مثال دادیم و می گوییم که هر کس که چیزی از لولو بگیرد و آنرا در شیشه کند و آب حماض اترج پس فرا پسیاب دان
افکند و آن سفیداج قلعی رصاصی باشد پس سر آن شیشه بطبقی باندام بپوشد بمقدار سرش پس یک روز
تا شب آنرا در افتاب بیاویزد اگر روزگار تابستانی باشد بهتر بود و عمل بهتر آید تا این بدانند پس چون

بامدادِ دیگر روز بود سر شیشه باز کشاید و آبش بریزد و آبی دیگر بسر آن کند و یک روز دیگر همچنین در
آفتاب می آویزد و دیگر روز آبش می بریزد و دیگر نو می کند تا سه روز اگر از لولو چیزی مانده باشد که بگداخته
است و ماند شیر تیره شده باشد باید که آب حماض دیگر باره بر بیش کند تا انگه که همه حل شود انگه آنرا در
جامی کند از شیشه و آبش پاکیزه ازو بریزد انگاه آنرا بآبی صافی بشوید تا در آب هیچ ترشی مزهٔ ترنج نماند و
صافی کرده پس آنرا در آن جام بهن باز کند که دست بدان مرد و جا بجایی وزو نهد که البته غبار بر بیش
ننشیند و نه هیچ خاکی تا خشک شود پس آنرا برگیرد و غطا برش نهد تا بوقت حاجت **پس سیماب**
را بگیرد و بساود بجهد آن قلقند پس و نیمه و زنش نمک اندرا فی انکه همه را بساود تا انگه که سیماب
هیچ بدید نباشد انکه اندکی ازان بگیرد و بر دست خویش باز گسترد اگر در ان هیچ بلند نیز می ساود تا هیچ
ازان نبیند پس دو بار زنش براورد و آتش بهیزم پسته زیرش بر کند و سخن گوییم در اصلها آن و کشف
کنیم آنرا و وصفها آن که باشد بگوییم و آنک باطل کند آنرا و مقابله کند تا آن آنست مرد دانا تا هر
دریافته دوست آنک مر ترا النصیحت کرده باشد در تعلیم و عمل کن بران که این دعوی است که حجت
عقل است در ان و از خواص است کر آن وقت که این کتابها بتو رسد نزدیکست و آنچه ترا وعده
کرده ایم در ان کتابها که در ان فصلها بنوی ست تا این بدانند و نا امید نباشد از رحمت خدای انه لا ییأس
من روح الله الا القوم الکافرون و بنگرای برادر من تا نا امید نگردی که عمل و خواستهات هر دو بشود والله
که مرا درین کتابها هیچ نیست الا تالیف کردنش و بس و باقی مر پیمبر راست صلی الله علیه و آله و شنوده باشی
آنچه بعیسی علیه السلم فرود آمده است از خدای عز و جل در نا امیدی من ترا می حذر کنم که برین حال باشی که ندامت
خوری بدان کاهی که ندامت سود ندارد و خدای داناست بکار تو و بر ما جهد است و سخن و بر تو قبول
کردن از ما اگر قبول کنی بشمار نشوی و بحق مهتر من که اگر قبول نکنی مانند رعاع و عامه و سفله مردمان و ضدان
باشی لعنهم الله و چنان واجب کند که خویشتن را رنجه گردانی در کتاب وا زو کتاب علم مخزون و کتاب
طبیعت هیچ و کتاب مزاج و ترکمون و بحق مهتر من که آنست قاعده کتابها من در همه علمها فاما اجسادینت
کانه ما کتاب ابن فلمون ترا آن کفایت است و باقی آن کتابها با آنک بدان خاص است و نظر کردن
در کتابها خود گفته ایم آنرا در کتاب علم مخزون و نیک بپرهیز که جذر ان قبول نکنی که ما را آن مثل نباید زدن
آن مثل را در جایگاه ها می شمار بر تعبیر کتاب کتاب از مسئله که پیش ما آید با چیز از ان چه قاعده ما آنست که
ما در هر کتابی خاصیتی مر همه آنرا یاد می کنیم که آن در جذر ان نمی باشد از کتابها و بهری ازان شرح می کند بهری را
انگاه که باز جوئی مرآنرا بیاوی و چنان باید که طالب میزان بداند که هر کس که جمع کند حرفها را عناوین این کتابها

این کتابها

در میزانها

در میزانها ولقبها آن نظم کند آنرا برابر نجه ما در اموزیم او را در تعلیم حرفها پرون آورد بحق مهتر من ازان علم
ما ب مهتر نزدیکتر بر طریق میزان این نه از خواص عجیب است باید که بداند این و کار خود بر حسب اینها
کند و اگر من درین مقالت جز دین فایده بگفتمی خود کفایت بودی و چون باینجا آمدیم که واجب گردد درین
باید که این اکنون آخرش باشد تمام شد مقالت بیست و چهارم والحمد لله رب العالمین

بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت بیست و پنج از خواص** الحمد لله کثیرا کما هو اهله و مستحقه و صلی الله
علی محمد عبده و رسوله و علی آله من بعده و سلم تسلیما کثیرا از یرا که علم بر چند گونها و جزوها ست و ما تمام گفته
ایم آنچه دران آمد در مقولات ده گانه از جهت میزان و کون و این مقدمات خرد ترین است و از یرا
ما سخن که گفته ایم در اول این مقالتها بر علم عرض گفته ایم ازان و آن یکی است و ما را در ان چهار چیز است
و آن جنس است و نوع و فصل و خاصه و بحث کنیم ازان بحث بیش را و این مقالت آخر همه آن مقالتها
و علم بجهنا کنیم بحول خدای و قوت و عون و مشیتش می گوییم و بخدای ست توفیق و برو توکل کنیم و بدو قوت
و نیز و خواهیم در همه کارها گوییم خالی نباشد این دو گون که جرم اند از انک باشند دو جنس یا دو نوع و یا یکی ازان
دو جنس باشند و دیگر نوع و یا هر یک ازان دو هم جنس و هم نوع باشد و یا هر یک ازان دو نه جنس باشد
و نه نوع اگر هر دو جنس باشد و هر دو محسوس آید و جذر ان دو هیچ نیست پس انواع لیس است و هر گاه که
نوع باشد جنس نباشد از یرا که آن هر دو از مضاف اند و جنس موجود است پس نوع موجود باشد و آن
لیس است پس نوع لیس باشد و نوع ایش لیس باشد و این از شنیع ترین و زشت ترین محال است
و جنس نیز باشخاص جنس می باشد اعنی اشخاص انواعش نه بذاتش چون حیوان که جنس می شود بدین
مردم اشارت کرده بدو و بدین است دلیل آورده بدان و اگر چنین باشد پس این دو جنس که جنس
می شوند بذات آن دو و آن دو جنس اند پس آن دو که نه ایش لیس اند و این از شنیع ترین محالست
و اگر دو نوع اند پس هر دو را جنسی است که بهم آوردشان و آن دو جو هر اند از یرا که هر دو جنس اند پس
هیچ دو متضاد نبیند اضداد باشد از مقولات در کیفیت و پیدا کردن آنرا در فن دوم و یاد کرده اند که
آن هر دو متضاد نه متضاد اند و این از شنیع ترین محالست و اگر یکی ازان دو که نه جنس است و دیگر
نوع و هر دو محسوس اند پس یکی ازین دو کار روا جب کند که محسوسی باشد نه محسوس چنانک پیش درین
بگفته ایم و این از شنیع ترین محال است و اگر هر دو یا یکی از دو که نه هم جنس و هم نوع است خالی نیست که با
آن از یک جهت یا از دو جهت مختلف پس آن جنس بود مرآنرا که زیرش بود و نوع بود مرآنرا که زورش
بود واجب گردد درین جنس آنچه واجب آمد دران جنس که ما آن است نوع آنچه در مقدمه سخن گفته ایم

در آن و نقض کرده بران و واجب آید در نوع آنچه در مقدمه واجب کرده ایم آنرا در آن نوع که جنس
ما آنست از محال و خلاف که در امکان نیاید و باطل گردد دوی و میزان بچهارگانه کفایت البته و به کفایت
نیز درست شود آنک بیکی ست یا بدو و آن آن مذهبست که ما در آن سابقیم والسلام و ما طلب دوی
از آن می‌کنیم ازیرا که آن چیزها ست در آن بیشتر از یک جنس و بیشتر از یک نوع و اینست آن خلاف
عظیم که جایز نباشد که عاقلی آنرا صورت کند و بدان سخن گوید و اگر جنس و نوع از یک جهت باشد و جنس
زور نوع است و نوع زیر جنس آن فوقی باشد که زیر ذات خویش بود و جنس نیز جنس نشود مگر شخصهاء
نوعها را آن و نوع نباشد الا که آنرا عددی باشد که فراهم آورد مر آنرا یک جنس والسلام ازیرا اگر نوع آن آنست
که بران اشخاص بسیار گفته آید و گفته آید بران و بر صورتهاییش بسیاری بیش برابرش جنسی دیگر باشد که
بهم کند مر آنرا و نام دهدش تنها و آن عدد بیش است و نوع بیش بیش نوع ابیش بیش است و این خلافی است
که روا نباشد و آن جنس که مستعمل دارند در صناعت فلسفه والهتها آن نیست الا آنک باشد بر نوعهاء
فراوان در زیرش که بهم کند مر آنرا و نامش تنها مر آن دهد و نوعها بسیار بیش است و جنس بیش است
و جنس ابیش بیش است و آن جنس ابیش بیش باشد و نوع ابیش ابیش و این از شنیع ترین محالست و اگر مردو
یا مرکب که باشد از آن دو همچنین نه جنس باشد و نه نوع خالی نیست از آنک باشد فصل یا خاصه یا لاشی البته
اگر باشد فصل یا خاصه واجب گردد معقولی یا مخصوص و هرگاه که واجب آمد آن واجب آمد جنس و نوع
مردو و واجب آمد در هر یک که دون آن دو کان هیچ نیست آنچه پیش گفته ایم ذکر آن از محال و واجب
آید نیز که دو جرم نباشند ازیرا که فصل و خاصه چیزی است که بدیده آید همه مقولها را و پیدا کند میان انواع
مرکب از آن دو پس آن دو جرم باشد نه دو جرم و این از شنیع ترین محالست و اگر مردو لاشی اند البته
پس آن دو شی لاشی اند و این از شنیع ترین محالست روشن بکنیم همه بحثها، در و اصل از جهت جنس و نوع و فصل
و خاصه و فساد مردو با فساد همه قسمتهاشان و این بود که می‌خواستیم که بیان کنیم و نیز خالی نیست که باشد
که جنس شود از ظهور بهری چیزها از بهری چون بچه از نطفه و درخت از دانه و کم از کم و کیف از کیف پس
از آنست از آنک باشد حذر پنهان شونده بهری در بهری چون قول مباینه و عین استحالت و ابداع بود
ذاتی از لیس و آن قول اهل ابداع است از لیس اعنی موجود و پدیدار کرده ایم در مقالتها نخستین وضع
کردها این مقالات سبب آنست و این آنست که این کتابها اعنی خواص جمع می‌کند چیزی ظریف
و تالیف می‌کندش تالیفی نیکو و عجب اما این کتابها و رسالتها از آن است که بهم می‌آورد علم میزان
را و مضاف می‌شود بکتابهاء موازین و دلالت کند بر علم میزان دون آن و اما نیست کتاب

نخستین پس از یازده و بیفده است از آن آن فراهم می‌آورد آنچه حاجت آید بدان در کتابها، با صد و
دوازده کتاب و چاره نباشد آنکس را که بکوشد در آن از آن البته که آن مضافست بدان و اما آن کتابها که نام
مفتادها بران می‌افتد ما بدان آن خواسته ایم که آن مضاف شود بهفتادها، بزرگ تر و آن ده کتابست
چاره نباشد آنکس که عمل کند بر هفتاد از آن باید که بداند که آنچه درین رسالتها ست قایم است بنفس خویش و
این کشف است بحق ظاهر من رمزها، این علمها و تالیف شمار کتابها و در آن سود بزرگ باشد اگر دریابی
آنرا و آگاه کرده ایم که ظهور بهری از چیزها بهری ممکن نیست که باشد از پنهان شدن بهری از آن در بهری
البته و آنچه ممکن نیست ممتنع باشد که آن باز علت جذر پنهان شدن آن باشد بهمانند الا آنک باشد قول
چنانک اهل ابداع گفته باشند مگر ترا درین فایده است یا نه اعنی در علم میزان اگر این دریافتی درین وقت و
و الا بیش ازین دریابی ان شاء الله فاما آنک اهل ابداع در آن می‌گویند و ایشان گویند کان توحیداند و باطل
کنند کان قول مباینت را و حد ایشان نزد هر کس که بقول ایشان گویند در پنهان شدن بهری چیزها در بهری روشن
کردم مر ترا در آن بحث ازین جهت تعابیی که ممکن بود که باشد و فساد قول این فرقت از همه وجوه قسمتهای آن
و فراز آوردیم حکم آنرا بر آخر علم میزان در همه قسمتها، آن عبیط و مدبر و آنک باشد از مشارکت آن تا
بدانند آنرا و کار خویش بر حسب آن بنا کنند و اگر هست یکی از دو کون متحرکی ساکن خالی نباشد از آنکه باشد
حرکتی بقوت پس آن متحرک بود آنگاه که خواهد لازم آید او را آنچه یاد کردیم در اول این بحث از تناهی در
وقت حرکت یا بوده باشد بطبع متحرک پس بطبع ساکن گردد یا بوده باشد بطبع ساکن پس بطبع متحرک گردد
پس همیشه چیزی در وحادث می‌شود و آنچه نبوده است می‌باشد و همیشه بهری از آن محدث است و
بهری قدیم همیشه باشد محدث در و همیشه محدث و این از شنیع ترین محالست و یا باشد متحرک ساکن در
یک وقت باشد حرکتش ایش لیس و سکونش نیز ایش لیس و این از شنیع ترین محالست روشن کردیم همه
ابحاث این دو اصل از جهت این باب فساد مردو با فساد همه قسمتها، آن و این می‌خواستیم که بیان کنیم
و این دو مسئله اند از اصل این مقالت ولیکن مضاف شود بدان خاصیت باید که اضافت کنند آنرا
بدانچه مشاکل آن باشد از مقالتها چه ما آنرا جدا باز کردیم بعد اجبت مشاکلت را تا این چیزها بدانک بود
آنرا درین مقالتها بهره و ما درنگ کردیم در تعلیم آنک چگونه است آن لیکن واجب است که جمع شود
تا بوقتی که کشف شود در آن آنچه کشف شود ازین علمها بحول خدای و قوتش چنین گفت که در آخر این مبحث
که این کتاب را از آن نقل کردم این بود که در آخر این مقالت بنوشته ایم می‌گوید کبریت را در آب
سگار تیز بیاغارد و آنست مرتبی سنت روز و نیم و آنگاه خشک کند و آنگه طلق مکلس بر وافکند و همچندان

رخام شامی سوده مصعد شود سپید ان شاء الله و در مصعد کردن کبریت نیز آنرا با آب صابون نه
بساوند و سنه و خشک کنندش و با نیم از ان طلق بساوند و هم جندان شیشه سوده آن عجب باشد آخر
بوره زرکران حل کنند و مقطر و کبریت را بدان متشمع کنند تا بقوام شود ماندسیم ان شاء الله تمام شد مقالت
بیست و پنج از خواص بسم الله الرحمن الرحیم مقالت بیست و ششم از خواص سبحان
المبدی المعید الفعال لما یرید و تعالی عما یقول الظالمون علوا کبیرا و صلی الله علی محمد و آله و سلم تسلیما سابق
شده است ما را پیش ازین کتاب ما جند کتاب از کتاب خواص جه مفرد و جه مشترک در جند نوع
و پراکنده از ان و ما را حاجت آمد که بضمان خویش وفا کنیم در تمامی علم خواص در ان برو ابتنش در ترکیب
ازین مقالتها بحسب واجب و آنچه پیش ضمان کرده ایم در کتاب پیش و اکنون ما محتاج باشیم که بگوییم
که جگونه است جال کزدم و کربا سک اعنی سام ابرص که کزدم مر او را می بیند بمیرد وجیبت جال
مار و بوم اعنی کوخک برود بجایگاه کزدم و کربا سک در ان آیتها عجب است سبحان الکس آنرا که داند
خاصیت این جیزها و کارها و آنک ترکیبش جگونه است و جه سبب است در رو ذیان خارپشت
دشتی تا کسی که بولش بسته باشد که جگونه بر بسش در جال منفعتش می کند تا کوی در عالم مانندش نیست
و آنرا سیاقتی است باید که بشناسد آنرا انکس که مرورا آزما بیش بود بعمل که این شفا است مر رنجها را
و آن جنان باید که خارپشت را بگیرند و باید که دشتی باشد سر ببرند و پوستش باز کنند و رودیانش را
در آفتاب نیک خشک کنند تا جنان شود که بتوان کوفتن یا بشکستن یا بسودن یا بتراشیدن و مقدار
سه درم یا کمتر یا نزدیک دو مثقال سوده یا تراشیده از ان بیارند و با شراب بگدازند و آنکس را دهند
که بولش دشوار بیرون آید تا بزودی شفا یابد مثال این سخت بزرگ است و ما در ان خاصیتها دیگر یاد کنیم
واجب کند که از ان جیزی یاد کنیم اینجا و آنچه یاد کنیم از ان موافق باشد منفعتها جیوان را تا باشد در ان
دو فایده یکی از ان منفعت جیوان و دوم دانش آن خاصیت که در ان است از ان جمله است که
جون پوست خارپشت دشتی را بیارند و بسوزند نیک و با آب نوشادر بساوند تا حل شود و با پیل
پاکیزه صافی سرخ کف برگرفته بیامیزند و بر داء الثعلب و داء الحیة طلا کنند به کند مر دو را و موی بران برآید
و این دو بیماری صعب که آن است که حاجت آید در ان بعلاج دراز و این خواص مستغنی کند از استعمال
بسیار داروها و بواسیر از علتها سخت بزرگ است و من آنرا داروی نافع یافته ام که بزودی بجای خواص
از برای که آن داروها که بزودی منفعت کند سزاوارتر باشد بنام خواص از نام دیگر داروها و علاجها که بدرازی مدت
و بتجربت معلوم کردد و زیان ندارد که اینجا آن داروهای که منفعت کند بواسیر را یاد کنیم و آن آنست که از هلیله

سیاه کابلی

سیاه کابلی و بلیله و آمله از هر یک پنج درم سنگ بگیرند و از تخم تره بنطی یک درم و جهار دانگ
و از جطیانا رومی یک درم و دو دانگ و از مقل یهود سه درم و دو دانگ و از سکبینج یک درم و
دو دانگ مقل را با سکبینج در آب تره کوفته صاف کرده روزی و شبی بیاغارد پس این داروها بساوند
نیک و حب کنند مانند نخود شربتی از ان سه درم باشد یا نیم درم روغن بان و روغن جوز و روغن زردالو
و در دو هفته دو بار این شربت بخورند تا به شود و شفا آورد در ده شربت آنچه مزمن باشد بمقدار تو انیش
آن بسیار باشد که دیگر معاودت نکند تا این بداند و برین عمل کند تا رشد یابد ان شاء الله و جگونه باشد
که ما بمالیم قوبا را و این بیماری است سیاه و دشخوار و صعب و دیر علاج جون آنرا باندکی نطرون بمالیم پس
سرکین خارپشت جانچه بدست آید و اتفاق افتد بیاوریم و بسوزیم و بساویم و آن قوبا را بدان طلی کنیم
بترتیب پس از آنک بنطرون آنرا بمالیده باشیم به کند آنرا البته و هیچ معاودت نخواهد و آن از عجب ترین
علتها نغیل است آنک نزا مثل نیست و از معجزا است در منفعت این بیماری و همچنین اگر سپرخزاز
داء الفیل اعنی سپبوسه و بدین دارو بشویدش یا ریش را بر صفت اول هم خزاز از ان ببرد و آن بیماری صعب
است اندکی کسی از ان سلیم برهد از مردمان و اگر نه آن بودی که آن بیماری مردم شهری را افتد و دیگر شهری
را نوفتد و اگر نه من گفتمی که آن مجون ابله است که مردم را از ان جاره نباشد و نزدیک است بدانک
کم مردی از ان برهد و آن همچنان ای برادر من بیماریی بزرگ است از علتها با منفعت و آن جنان است
که ما را جا جسته که یاد کنیم پس ازین مقالتها ظرایف حکمت و جاره نیست ما را که همه خواص اشیا بگوییم
و بیشتر آنچه درین کتابها است از بهر آن محتاجیم که تصرف کنیم درین علتها و نقل می کنیم و می کردیم از جیزی بجیزی
تا تمام کرده ما را آنچه خواهیم گفتن در هر گونه ان شاء الله و پراکندگی موی و ریخته شدن بیماری سخت صعب است
بخاصه از بهر زنان و کودکان و این موبها تر باشد جون این علت بران می افتد می برد آنرا و باشد
که پوست سر با آن می بشود گوییم که پوست خارپشت دشتی سود دارد آنرا که ندیده ام و مانند آن نشنیده
ام بزرگتر از ان بقدر جون آنرا باز کنند و نیک بساوند همه این داروها بنیکی سودن منفعت کند جون
آنرا سوده باشند با روغن مورد بیامیزند نیک و سر را و آن جایها را که موی ریخته است بدان طلی
کنند آنچه موی ریخته است همه موی برآورد بحال اول باز شود و این متعذر نیست و حاجت نیاید
بدین مگر بدان گاهی که خواهند که موی برآورد از برای که نخستین بار که طلی کنند موی بروید و سود دارد از ریخته
شدن موی و در میان آن و پس آن موی بر دیاند و بحال اول باز شود و البته یا برادر من که اگر تو سالها
بسیار درین رنج برده باشی بسیار نباشد که روزی گردد ست خدای ترا از علتها ما آنچه مستغنی گردست

تا از طلب کردن و فراهم آوردن این معانی از کتبها بهار ما تا برساند تا بداند آنچه می خواهی ان شاء الله **وحاجت آمد**
ما را که سخن گوییم بر خاصیتها، دیگر که این خاکستر راست بعینه در موی نیکوتر از اول و قوی تر بعفل و آن آنست که
خاکستر پوست خارپشت را حذّاقی است و پوستش را علما نفیس است و اکنون در پوست نمی گوییم
ولیکن در خاکسترش همی گوییم که چون خاکسترش را با صابون و عسل سرخ کف بر گرفته بهم کنند و سر را بدان
طلی کنند موی را دراز کند و سیاه گرداند و نیکو کند و سود دارد از ریختگی و پراکندگی و شکافتن سرهاش و علتش
ببرد و از داء الثعلب سود دارد و دران فایدها بسیار است باید که عمل کند بدان آنکس که این معنی بدیده باشد
و خدای را حمد کند بر زیادت علم حمد بسیار و برانچه و برا این علم روزی کرد و همه آنچه من یاد همی کنم ازین
علاج ها و علمها بخدای و بحق مهتر من که آن دور نیست و نه دران تطویل روزگار نیست ولیکن آن بر مقدار
کون علتست و لابد زمان ها و السلام و درین طلیها نیز خواص عجیب است و درین داروها، طرفها، حذر
مکر و نافع و در موی که آنرا بدان طلی کنند نیز خاصیتی و آن آنست که آن جایگاه که مویش پراکنده شده باشد
یا کل که مویش سرخ برآمده باشد پس از کلی بجای موی سیاه نخستین اگر خواهد که همچنان باشد نه باشد و اگر خواهد
که سیاه گردد دیگر بار بران طلی کند تا موی سیاه بیرون آید نه این از عجیب خواص باشد بلی و بحق مهتر
من که این از عجایب است باید که بوقت حاجت بکار دارد ان شاء الله **وجه عجایب که من یافتم**
آنرا پیر زخار پشت و آن چنان بود که بهری خادمان ما را علتی بدید آمد در سپر زش روزگاری
دراز بود و هیچ علاجی نمی پذیرفت و تحلیل می کردیم و بلا و رنج بر زیادت می بود بر وی تا یک روز من بسیار
علتها عقاقیر و داروها کرده بودم از جهت امتحان را که پیش من آمدی و من استخراج کردمی یک روز مارا
بسیاری خارپشت وحشی گرفته بودند و سپر بریده مرین علاجها و مانند آنرا و از بهر خواص آنرا که در آنست
از صنعت آن غلام که این علت داشت از تره و حرص یک سپرز از آن جمله بر گرفت بی علم من
و علم هیچ کس دیگر که با من دران کار بودند و بریان کرد و بخورد و سه ساعت تمام بر نگذشته بود که عرقی عظیم
در آورد و بنالید من مجسّه اش بیاسیدم و از حالش بپرسیدم و خبرش در مجسه اش بنزدیکی دیدم بس کوشش
بود بر خاست که بول کند زیادت از سی رطل بول کرد و سپرزش به شد و من بدانستم که طحال خارپشت
منفعت می کند طحال را که علتی مزمن است پس از آن من بدان بیمار می دادمی که علت طحال می داشت
و من آنرا خشک کردمی و در شرابی بدان کس دادمی تا منفعتش زود تر می بود و السلام و درین خارپشت
دو فایده است بزرگ که یاد کنم آنرا و از آن بدار وی دیگر بیرون آیم که سود دارد از خون بواسیر که
آن بیماری گران است و کنم آنرا آخر مقالت ان شاء الله **و آن چنان است که چون زهره** خارپشت

بیارند و پوست ازان باز شکافند و آنچه درمیانست بگیرند و با سرمه خراسانی بساوند و آنکس که سپیدی دارد
در چشم کشد زود به گردد و آن سپیدی را ببرکند و این از بزرگترین خواص است و بزرگترین منفعتها و الّم
و در زهره خارپشت فایده نفیس عظیم تحلیل است آنک آن شریفتر از همه فضیلتی و چشم از شریف ترین
اندامهاست و بیماری برص سخت تر از درد چشم نعوذ بالله منها و الّم **و زهره خارپشت** را که وحشی باشد
اندکی خشک کنند تا ستبر گردد پس بشکافند و آن سپیدی را هر کجا باشد بر بدن بدان طلی کنند آنرا حاجت نیاید
بیشتر از سه بار که طلی کنند مگر مزمن باشد یا مادرزاد باشد که چون مزمن بود باید که آن جایگاه را بنیشتر بخراشند
و بزندش بر آنجا طلی کنند البته به گردد بی تاخیر و درنگ و السلام **و اگر مادر زاد بود** باید که کبریت را با آن بیامیزند
و آنکه جایگاه را بنیزک یعنی نیشتر بزنند و طلی کنند البته به شود و بخدای که این معجزست و نشانهاست و السلام
و می باشد که از مقعد مردم خون بسیار همی بیاید چون بواسیر می دارد نعوذ بالله منها و نزدیک باشد از فراوانی
خون که بیاید مردم را بکشد خونی می باشد که پیوسته می رود و با رفتن خون روح مردم برود و چون روح برفت
بطلان کون مردم باشد و وجود فسادش و چون مردم بدین حال باز آید که بدین افراط خونش بیاید و هلاک
خواهد شدن باید که بگیرد از قلقطار و اقاقیا و پوست نار و صبر و اسفیداج و قلقدیس و بشراب بسرشند و قرص کنند
و آن جایگاه را بپرکه بیالاید در حال منفعت کند و منقطع شود و آن نیز بر مقدار بسیاری عادت بود که بعاودت
حاجت آید و السلام و چون اینجا آمدیم که واجب کرد که ضمن این مقالتست باید که آخرش باشد و السلام تمام شد
مقالت بیست ششم از خواص و لله الحمد بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت بیست و هفتم از خواص** الحمد لله
اهل الحمد کما یستحق و صلی الله علی محمد النبی و آله الطاهرین و سلم تسلیما اصلها، عقل نخ است که بدان بهمه چیزی
در توان رسیدن که بعالم درست و آن چشم است و گوش و بوی گرفتن یعنی شم و ذوق یعنی چشیدن و لمس
یعنی باسیدن و اگر نه این بودی مردم هیچ چیز نیافتی البته و همه این قاعدها اصل و منصب آن و معدن آن از
دماغ است و آنست و بهذا زیرکی عقل کون نیکی و جودت این نخ ادات باشد و بمقدار فسادش فساد آنرا
که حاصل شود درین آلتها و عالمان درین مختلف اند در وصفهای آنها و در چگونگی آن منازعت می کنند و ما را حاجتست
که چگونه بیان کنیم چه آن از خواص ترین خاصیتهاست و آن آنست که تاریکی نزدیک بهری از فلاسفه بینایی
بیننده است از بهر آنکه از بصر بدان روشنایی بیرون می آید و بصر دروغ نگوید چه او چیزی می بیند می داند که آن
تاریکی است و دران مر اهل آنرا بزرگتر دلیلی است و قوی تر حجتی بران چه ترتیب نهاده اند آنرا در مقدمه
سخن ایشان و طایفه دیگر گویند که بصر باشد بمثابه حرکت هوا باز گشته متوسط میان بیننده و آن چیز که ببیند و برخاسته
آن روح که نام آن زمین است آنک می رسد بحدقه و می باز گیرند دران هوا که ببیند آنرا بصورت آن

صنوبره اعنی مردم چشم انگاه که باشد سوا مانندهٔ بهری بهری و بر می خیزد از بصر نیز شعاعها باری که نه سیاه
باشد و نه سفید البته و بدان جهت واجب آمد که باشد تاریکی آن چیز که بیندش و دران نیز قویتر دلیلی است
و تمامتر حجتی و نیست در عالم مزیدی برین مقالتها در کار چشم و آنچه بیند و آن از خواص است که واجب
آید بر متعلم درس کردن مرانرا و سخت کردن بسیار از ان که برسد بدان بسیاری از علم و چون بیان علت
بصر بگفتیم آنک یکی است از ارکان دماغ و عقل آنک محتاج باشد بدان زبان ندارد که علت سمع یاد
کنیم تا باشد دران شفا مر متعلم را ان شا الله طایفهٔ از فلاسفه چنان بینند کی سمع می باشد بمصادمتی که باشد میان هوا
و حدقه در آخر ها کوش و آن چنان می باشد که هوا بگوش در می شود در صورت صنوبره و مصادمت
می کند با آن و دران بزرگتر دلیل است آنکس که خواهد که بدان راه اندر شود و این قویترین قولها ست و بزرگ
ترین خاصیتها در کون حیوان والسلام و طایفهٔ دیگر جز زین بینند و آن آنست که آن طایفه چنین بینند که سمع
ما می باشد بجای که درون گوش باشد و آن بانگ بسیار می باشد که ما آنرا در گوش می بشنویم آن بدین علت
می شنویم و اگر خالی و تهی باشد آن بانگ دران می باشد و این از بیشترین خواص علوی ست چه مرتبهٔ این
مقالت در خواص مرتبهٔ عظیم نفیس جلیل است که نیست ازین علمها که بیش برفت عمل کن بدانچه دران است از
اثرها و عمل حیوان و خواص آن ان شا الله و طایفهٔ دیگر جز زین بینند در سمع رایها و ایشان چنان بینند که هوا که در
سر است هرگاه که بانگ آنرا بزند بجنبد سمع از ان می باشد درین طریقت و آنرا اجماعی نیکو نفیس ست سودمند
در قول ریاضیان و علما و اما افلاطون خاصه چیزی عجب بیند و همچنان بیشترین جماعتش و من از ایشان چندین کس دیدم
که می دید که آن هوا که در سر است هوا بیرونی با آن مصادمت کند اگر بازگردد و عطف شود باندام رئیس باشد
از ان حس سمع اگر ست همه آنچه فلاسفه گفته اند جز طایفهٔ نخستین حق پس ممکن باشد کون ما نند آن همه و اگر آنست
که طایفهٔ اولین گفته حق ممکن نباشد کون مانند آن همه بدان علت که صنوبری جز ممکن است خروج آن در هندسه
برهان و پس با علم آن میخواهیم و در امکان نیست علم آن پس طلب کرده باشیم ظاهر آمدن آنچه در قوت نباشد و این
ممتنع کون است والسلام و چون اینجا رسیدیم از ذکر این دو اصل از پنج کانه و اسباب آن را شرح کردیم تا
محتاج باشیم ببیان آنچه پس از ان است برین نسق که سبیل ما آنست که مردمانرا کشف کنیم خطا آن و سخن گوییم
پس از ان در شم اعنی بوی گرفتن و آن چنانست که طایفه سخت بزرگ چنان بینند که آن عضو مقدم ترین که در مردم است
محلش دماغ است و این شم از انجا می باشد و این بویها بنفس بر آوردن حادث می شود و طایفهٔ دیگر چنان می بینند
که بوی که می باشد بمازجت هوای مرنفس بر آوردن را براه آن چیز مشموم بوی گرفته را پس هرگاه که دم گرفتن
غلیظ باشد سببی که در ریزش شود چنین بوی نیاورد چنانچه مردز کام رسیده را می افتد و اگر لطیف بود پس از انک

در اصل آن جایگاه

در اصل آن جایگاه بود که دران ببالا بر می آید این هوا تا بدان استخوان مشاشی که میان این آلت و میان این
دماغ است و سوراخ این استخوان مشاش سخت لطیف است و درانجا چیزی در نشود مگر که بیشتر لطیف
باشد و این معنی از ان بیشینیان آمدست در عقل و هرگاه که چیز لطیف فراز آمد مسمع باشد که ببالا برآید بجهت
علت تنگی راه که بران است والسلام و درین خواص علمها ست مردم مبدی را و آنرا که مشامی منوسط بود
نیز و منفعتی عظیم و تقوی عجب والسلام و چون ما آگاهی دادیم از الت شم تحقیق مهترمن که هر جزوی ازین جزویست
از عقل بزرگتر و هر که مستوفی سخن گوید بران و بداند آنرا و وصل کند بهمه قاعدها اعنی و چون مردم بعقل رسیدند
بهمه علمها رسیده باشند و این آن چیزست که ما بیان آن طلب می کنیم درین کتاب ما والسلام و ما یاد کردیم
علتها شم و مناخر و دماغ و حاجت آمد ما را اکنون در قسم چهارم سخن گوییم آنک آن ذوق است تا باشد
سخن و کتاب در همه قسمتها تمام بحول خدای و قوتش و قول در ذوق برگونها ست نیز طایفهٔ از بزرگان فلاسفه
گویند که ذوق باشد بممازجت جوهری تر که در مردم است یا آن جوهر تر که دران چیزست که طعم و ذوقش بگیرند
و این علتی است در مزاج سخت بزرگ و در ذوق نیز و چون با زجویی این کارها را بدانی که علمها خارج است
بدین حواس بیگانه که دران علمها بسیار ست و در ذکر و شرح آن فرجی بزرگ در بازگشادن رمزها
باید که درین نظر کند و برین عمل و درستی برسد بدانچه میخواهد از ان ان شا الله و طایفهٔ دیگر چنان بینند که آن
بدان تخلخل و نرمی است که در زبان است آنچه از ان برخیزد و بدین و بدان رباطات که دران بازگسترده
است که آنرا بالت حواس همی کشد و آن نفس دماغ است و تا بهری از سر چنانچه یک بدیگر کشد رطوبتها تا
سعی و منجذب می شود آمیخته و ما درین چند علم پیدا کرده ایم از ان جمله است کار دماغ و ذوق و از انست
کار زبان و آنک جستش چگونه است و آن بهترین دو قول است و از ان کارا سنج است و آنک
چگونه است در آید در آلت تفصیل دران جایگهها که محتاج باشد بتمیز بهری از ارکان از بهر حیوان و نبات و
این تحقیق مهترمن که چیزی نفیس عظیم است و از جملهٔ علم خواص باریک و عزیز تا عمل کند بدیدار خویش تا دران
آن بیند که خواهد ان شا الله و چون فراز رسیدیم بدانچه ضمان کرده بودیم ازین چهار قاعدها اکنون محتاج باشیم
که در پنجمین آن سخن گوییم و آن لمس و باسیدن است و دران یک قول درست بیش نیست و آن آن
است که عصب حسی پراگنده است در همه بدن و جمله جزوهاش در دماغ است خاصه هرگاه که برابر شود
تا ملاقات کند با چیزی از انچه دران باشد ظهور یکی ازین چهار کانه تا دو باشد از ان چیز حسی و دران دلیلی
عظیم است بر وزنها و داروها و مراتب طبعها بدان عمل کن تا ببینی دران آنچه خواهی از علمها نفیس و قیاس
عجیب و خاصه تدبیرها که آن اصل آنست والسلام و چون غرض ما درین مقالت خاصه بدیدار کردن بود

از سبب عقل و دماغ و او دانش زیان ندارد که یاد کنیم چه بود سبب کون دماغ و چگونه بود آن و بگه بود
و آن اولی است بتعلیم کردن و آن بدان است که اصل آن منی است و منی نیز تابع باشد مزاج بدن را
آنک ازان خارج شده است و دماغ نه چنان است و اگرچه از جسد بران است و آن چنان است
که دماغ تابع است مزاج حس را و قرار جای مر آنرا تا بنهایت کون ایستد قوی ترین آنچه در حدش گفته آمد
و محتاج باشیم که بحث کنیم از اسباب منی و آن آنست که در منی خاصیتی عجیبست بهمه قولها و فلاسفه برهان
نیز و آن چنان است که منی دران چنان تقدیر باید کردن که آن بذات خویش متحرک می باشد تا عمل کند آنچه
ازان بیرون آید و منبعث شود چه ارسطاطالیس آنرا مصرح و آشکار کرده است و سخن گفته دران و مراخ باز
گرفته و این از قولها نفیس است مران فیلسوف را و آن مرد فاضل بزرگ را تا این بدانند و درین نظر کنند
و تا چگونه برسید دران بعلم حق باسانی ان شاء الله و قومی دیگر از فلاسفه چنان بینند که منی مصعدی است ازان
خون که آن در غایت نیکی است و آن فاضل تر است از غذا و برود در فعل بجایگان خون و مرغ و آن می باشد
مادت بقا نفس و این سخن تمام است و قول ارسطوطالیس است و چون تو ازین محض کرده باشی چنان باید
آنرا که ما گفته ایم و چون واجبست که آن متحرکست بذات خویش واجب کند که آن خانه که آن دران باشد
مشاکل آن باشد و قیام کند بجای آن و عمل کند عمل آن و روشن گشت آنچه ما گفتیم مر آنرا در کتاب تجمع طلب کند
آنرا و بران عمل کند تا برسد بدانچه می خواهد ان شاء الله بقوت خدای و قدرتش والسلام و چون این معنی واجب
گشت پس آن در شک است بر دو حال و آن آنست که متحرک واجب کند که جسم باشد و غیر جسم یعنی
آنک باشد ذات حرکت ذات آن چیز باید که بگردد در جوهر منی که آن آنست یا نه چه بدان مو بدا کردد
آنچه ما یاد کردیم در اول این سخن و ظاهر کرد آنچه در آنست بعون خدای و مشیتش سبحان و خدای روزی دهنده
داکر او فا درست که ترا این روزی کند و من امید دارم که این معنی با تو بگذرم می گویم که فلاسفه بر سه رای اند
یکی از سه گروه و ازان یک طایفه چنان بینند که منی جسم است و آن از نفس مشرع است لا غیر و آن مانند قول
است از برا که چون خون باشد جسم باشد و چون جسم باشد خدش همچون خد و اجسام باشد والسلام و طایفه
دوم و آن بیشترین فلاسفه اند و ایشان فیثاغورس است و افلاطن و ارسطوطالیس این گروه چنان بینند که
قوت منی نه جسم است از برا که آن چون عقل محرک است و عنصر رونده ازان جسم است نظر کن درین
قول که چگونه با بیان و نادرست در جمله قولها و این لازم است در بیشترین آنچه در عالم است از برا که هر چیزی
را قوتی باشد که ظاهر کردد ازان فعل آنچه نه جسم است و همچنین آن ظاهرست از برا که قوت جایز بود که مفارقت
کند آن چیز را و آن ثابت ذات باشد و منی آنست عین قوت دانچه جسته می آید و آن ازانست که

مرانرطول

مرانرا طول و عرض و عمق است و آن از جسم است که مرانراست تا این بشناسد و برین عمل کند والسلام
و طایفه دیگر چنان بینند که قوت جسم است از برا که آن روحانی است و این بیان آنست که همه فلاسفه
گفته اند تا برین عمل کند و بگرد تا چه چیزست دران از وجه نظر و تا فایده اش بکجا باز گردد و بیرون آورد ازان
جایگاه خاصیت و عمل کند بران در جایگاهش تا بدان رسد که میخواهد ان شاء الله و چون ما در اول این سخن رانده ایم
و گفته که حد کون مر دماغ را این دو منی است و ضمن دو جایگاه واجب آمد که بحث کنیم از یاد کان تا خود
از ایشان بحث منی باشد فلاسفه را دران چند وجه پراکنده است یک طایفه از ایشان چنین گویند که مر یاد کان را
منی باشد منبعث از برا که مر ایشان را الهاست که مر آنرا نام ارحام است و آن باشد معطف و بدان سبب
مر ایشان را شهوتست در استعمال آن و دران سخن نیکوست و اگرچه مر آن سخن که اول گفتیم نقض می کند و آن حد را که یاد
کردیم که آن انکار کند که زنانرا منی نباشد والسلام و طایفهٔ دیگر گفتند که منبعث می شود از زنان عنصری نه چون عرقی
روان از ریاضت فاما منی منضم شده نباشد ایشان را و این قولی نیکو روشن تمام است و آن آنست که اگر نه
واجب کردی که مر زنان را منی بودی واجب آمدی که ایشان آبستن شدندی بیش از آنک مرد بدیشان آمدی از برا که
مر ایشان را همچنان احتلام می باشد که مردان را و منی از ایشان جدا می شود و فرزند برفتن منی می باشد پس اگر کسی
حجت آورد در دفع این بدانک جریان منی از مرد بدان است که آن در قعر رحم می افتد پس جواب آن این
گفته اند لعمری این نیز می افتد بهری زنان را که خواب بینند بر پشت بازخفته و نیز می افتد مر ایشان را و ایشان
بیدار چنانچه بهری مردان را افتد و بخاصه جوانان تازه را از غلبهٔ شهوت پس ثابت گشت که آن مرکز نباشد و
کسی نشوده است واجب گشت که حد اول زایداست و حد هرگاه که زاید گشت ناقص شد تا بداند که چگونه بدین
رسید و راه درین نیاود در هر یک ازین علتهاش همه حیوانی و آنچه غیر حیوانی اند چون نباتی و حجری و استعمال کند
آن در انجا و ما چون اینجا رسیدیم بران احوال و کارها ما اکنون محتاج باشیم که سخن گوییم در صورت حمل و آبستنی و چگونگی
تا حاصل کردد ازان بیان برهان اول دران سه حد در کون ان شاء الله باید که بداند فلاسفه درین بر چند
قول پراکنده اند و آن چنانست که مردی بزرگ از فلاسفه و او بیشترین همه فلسفیانست بمعنت مردمان را و او
ارسطوطالس است و او چنین بیند که هرگاه که رحم باشد منجذب ساکن و خون حیض حادث شده باشد از جرمی
که مخالطت کند تا خون پاکیزه تا قیام کند بجایگاه منی نر و حمل نباشد هرگاه که رحم پاکیزه بود و دران بادها و عرض از
شادی یا اندوه یا ضعفی از زنان یا رنجی از مردان تا این بدانند و عمل کند برین بران مقیاس ها اول باید که بنگرد
که چه واجب می کند که قیاس کند بران دران بابها اول از حد و کون اگر چنان واجب می کند که باشد از زنان
بران عمل کن و اگر خلاف آنست حکم تو بر حسب آن عمل کن تا برسد بدانچه می خواهد ان شاء الله و چون ما این

استوار بگفتیم درین دلیلها کفایتست در آن عملها که بذکر آن حاجت آید در باره از خواص نبات و حیوان
و حمل کند جلیل‌تر زین آنچه در آنست و ممکن‌تر و قریب‌تر بحق از همه راهها درین باب تا باشد قول در همه
جنسها تمام بقوت خدای و مشیتش و چون ما اینجا رسیدیم که واجب کند که باز بسته بود بدین مقالتها از خواص
علوی و اجناس پس سه گانه باید که آخر مقالت بود تمام شد مقالت بیست و نهم بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت بیست و سیم از خواص

الحمد لله و صلی الله علی رسوله محمد و آله الطیبین و سلم ما تمام بگفته‌ایم از دلیلها
بر آنک خواص علمی معزز است بسیار چیزها و محتاج باشیم اکنون که سخن گوییم در جزوی از عملها تنبیه که تمامی سخن ازین
مقالتها در آن باشد و آنگاه که بر عموم بر علم منفعت کند بگوییم چنانچه شرط کرده‌ایم آنرا و حاجت آید که درین مقالت
چیزی چند بلیغ از عملها یاد کنیم تا باشد در آن مر خواننده را لذتی و فرجی بزرگ و منفعتی تمام که چون با علم در آن عمل بیع
خواهد ان شاء الله اکنون سخن گوییم از آن هر چیزی از رنگها نیکو و وجه آنست که بگیرند از صمغ صنوبر دو مثقال و از
دم الاخوین همچندان و از روغن بلسان نیم مثقال و از قطران شامی نیم مثقال و همه را نیک بساوند و با نیم مثقال از
از زهرهٔ گاو بسرشند و اگر زیادت باید زهره تا عجن پذیرد زیادت کند و آن از آنست که این زود
نداوت و نم را نشف می‌کند و بر می‌چیند و چون بدان رسید که ما گفتیم از سایش نیک باید که نگین بلور را
بیارند و در بوته نهند و سخت گرم بتابانند تا نگین و بوته سرخ گشت آنگاه نگین بیرون آورد و این دارو در پیش
گیرد و آنرا در میان آن دارو سه ساعت در سواد اردلیس دارد و از او باز کند اگر رنگش بسته باشد نیکو و الا
عملش دیگر بار نو کند تا سرخ و نیکو بیرون آید و بحق مهترمن که اگر این تدبیر کننده لطیف و نغز کار بود بیک بار تمام
سرخ و نیکو بیرون آید و این در چیزها بزرگ است و منفعتها نفیس و لیکن اگر ما ترکیب این داروها بخلاف
این کنیم از آن مانند این نیاید و لیکن خاصیت این و زنها که کنی آنچه ما گفتیم چنان باید که باشد که ما گفته‌ایم تا این
باب مشترک شود والسلام و می‌گوییم ایشان را که چگونه باشد که ما زهرهٔ خارپشت دشتی بیاریم تمام پس بساییم
آنرا با سر خفاش یعنی شب پرک تا ببندد و تا بیشتر گردد پس همه را با شیره سک بگدازد و نیک با آن بساود تا
چنان غلیظ شود که عسل باشد و تن را بدان چند بار طلی کند موی را از تن ببرد چنانک باز نیاید هرگز و در آن علمی
بزرگست بی‌نیاز دارد از بسیار عملها که در آن رنج تن بود و این خاصیتی است که مر اهل مزاج سرد را شاید
و این با آنک موی را می‌برد جسم را منفعتی نیک دارد برین عمل باید کردن که این خاصیتها جذب می‌کند مزاج را
درین چیزها و هرگاه که عمل بداروها برسد بدین جایگاه هیچ چیز نماند در زمین مانند درین خاصیتی باشد ای کاسک
من دانستی که چرا دفع می‌کند کون خواص را از علم و آن موجود است در بیشتر چیزها و حاجت آمد ما را که یاد کنیم
ازین عملها آنچه مطلع توان شدن بدان از چیزهای غامض نهانی درین صناعت در خضابها خاصه هرگاه

که خواهی که خضاب کنی پشت و روی کف را برنگهای مختلف بگیر کاغذ را و بر کف دست سخت کن و بیاکن
آنرا برنگها و باید که کاغذ را بر صورت کف کرده باشی و سفید بود پس آنرا بدان رنگهای مختلف که صنعتش ترا
بگوییم حسو کن اگر خواهی درختی بیاکن یا جانوری یا درختی با صورتی و چنانچه خواهی نقاشش ازین رنگهای مختلف بکن
و اصل درخت سیاه کن و طلع و کاردوس برنگ سیم و شاخهاش سرخ و میوه‌اش برنگ زر و برگهاش
برنگ پیروزه و شاخهاش برنگ طوطی و آن سبز بود برنگ آسمان و بهری میوه طاوسی و بهری برنگ
حنا و چون این چنین کرده باشی بیرون آید رنگی نیکو ان شاء الله اول آنچه یاد آوریم ازین رنگها رنگ
زرست و صنعتش چنانست که بگیرند مثقالی از زعفران و نیم مثقال عنزروت و دانگی زر آب زر
و سه مثقال زرنیخ سرخ و ربع مثقالی زراوند و یک مثقال ورس و آن عروق زرد باشد و نیم مثقال از زهرهٔ شبوط
و یک مثقال صمغ عربی و یک مثقال مصطکی و یک مثقال بزر اکلیل الملک و یک مثقال سنبل رومی و دو
مثقال از سیر تر و ده مثقال حنا که سخت نیک باشد پس چون هر یک را تنها تنها بکوفته باشی و بسرشته با آب
سیر تر و زهرهٔ گاو ترا آنگاه عمل کنی بدان چنانچه صفت کردیم مر ترا و طلی کنی آنرا بدانچه خواهی بر مرغ یا جامه
یا دو گلی که پاره پنبه در سرش بندی و دست بدان ببری ان شاء الله و هرگاه که طلی کنی آنرا بگذاری تا رنگ
گیرد و در هر چیزی بکار داری بحق مهترمن که آن عجبست فاما اخلاط رنگ سیم عملش چنانست که بگیرند سه مثقال
و نیم اسفیداج قلعی و دو مثقال گچ و سرگین کبوتر خشک یک مثقال و بادام مغز تلخ یک مثقال و از مرغ
بارزیون نیم مثقال و از جوز مغز سفید یک مثقال و از صمغ عربی یک مثقال و از کافور قیراطی و از اسفیداج
سرب یک درم هر یک را جداگانه بکوبند و سپیدهٔ خایه و سرکه نیک ترکنند انگشتان را بدان طلی کنند و چنان
واجب کند که عمل درین همه بر یک سیاقت باشد و عمل کن بدین چنانچه در باب اول کرده باشی که آن
عجب است والسلام اکنون حاجت آمد ما را که سخن گوییم پس ازین در رنگ سرخ و صنعتش چنانست که
بگیرند از قلقند یک درم و از بقم سرخ یک درم و از زاج سرخ یک درم و از زرد رنگ و خون سیاوشان
از هر یک مثقالی هر یک را تنها تنها بکوبند پس بیامیزند و با آب عناب یا زردهٔ خایه بسرشند و طلی کنند بدان
آن انگشتان که خواهند اندکی بگذارند تا بگیرند قوت رنگ پس بشویند بیرون آید نیکوتر زین آنچه باشد سرخ
خدای آفرید و این چیزها باید که مراقبت کند در آن تمامی صفتها را تا تمام باشد چنانچه گفتیم ان شاء الله اما رنگ
طوطی سبز و اخلاطش بگیرند حنا رندامی بیست درم و بوره دو مثقال و سه مثقال مرداسنگ و یک مثقال
زاج و یک مثقال صمغ عربی با کتیرا و سی مثقال لاجورد نیک چینی بکوبند و بسرکه و سفیدهٔ خایه بسرشند پس بدان
خضاب کنند بیرون آید سبز بقوت خدای و مشیتش و چنان باید که مرد عالم فکرت کند درین اصلها چه ممکن بود

که چون عالم بود که استخراج کند و بهر یک از ین مقالتها بسیاری و آن آنست که این همه علوم قیاس و آنک بهری
بر بهری می نهند و هرگاه که علم فکری بود و هر عمل فکری هر کدام که بود از علم فکری و هر عمل فکری باشد از علمی که پیش رفته است
بنا کن کار خویش نخست این که دلیلها از خواص ترین خواص است و در شوبقیا پس براینچه مثال کرده ایم آنرا تا
طریق صواب بیابی در آن چنانچه خواهی ان شاء الله **و حاجت آمد ما را** که پس ازین اخلاط رنگ طاوسی یاد کنیم
چنانچه پیش وعده رفته است در اول کتاب و صنعتش چنانست که بگیرند از شب یمانی یک مثقال و دو مثقال
زاج پارسی و دو مثقال قلقندیس و سه مثقال ریم آهن و پنج مثقال پوست انار ترش و ده مثقال حنا و یک مثقال
شنجرف همه را جدا جدا بکوبند و برهم آمیزند و ببول کودکان بسرشند و جهد در نرم کردن میکنند آنگاه انگشتان با آن جایگاه
که محتاج باشند بعضا بیش طلا کنند بیرون آید طاوسی نیکوترین آنچ باشد از رنگها طاوسی تا بدانند و برین عمل کنند تا چنانچ
صفت کرده ایم تمام شود و از آنچ حد کرده ایم هیچ چیز مخالفت نکنند **اما رنگ معصفر آنست** که دست را حضاب
کنند یا جای دیگر که این رنگ میخواهد بحنا چنانچ دیگر مردمان کنند و چیزی زین رنگها با آن بیامیزد و آنرا در میان آن کنند
تا چنان باشد و چنین صنعتش کرده اند حکیمان که آن رنگی سرخ معصفر روشن بیرون آید و چون با این رنگها بیامیزد
روشن تر و سرخ تر بود و نیکوئیش تمامتر از آنک تنها بود باید که این بدانند و با آنک بدانند واجب باشد که
عمل کنند بدان تا برسد بدانچ میخواهد و تعلم نیکو **فاما آن اخلاط** که رنگ فیروزه آورد و آن بزرگترین خواص رنگهاست
و نیکوتر و صنعتش آنست که بگیرد از آب زنگار پنج مثقال و از زاج در یک مثقال و از دست سرطان بحری دو
مثقال و از صمغ عربی دو مثقال و از زعفران دو حبه یا قیراطی اما خالص باید که باشد و از زرنیخ زرد یک مثقال و از
نیل یک مثقال و از قلقند دو مثقال بکوبند و بسرکه بسرشند و کف را بدان طلی کنند و بگذارند تا نیک بگیرد و رنگی
پیروزه نیکو بیرون آید ولیکن که هرگاه که این عملها خواهی کردن جهد در آن کاغذ کنند که آنرا چگونه بر انگشتان بندد
و نیک در نگاشتن صورت فکر کنند چه آن هرکه باریکتر بود و شاخهاش برهم بچیده و نقشهاش بهری بر بهری
کرد آن نیکوتر و روشن تر باشد تا برین عمل کنند که بخدای که این از غرایب عملهاست و عزیزترین و از فایدها
بزرگ آنک فلاسفه بدین بخیل باشند و این آخر آنست که ما یاد کردیم درین گونه و محتاجیم اکنون که سخن گوییم پس
ازین بدانچ صواب یا خطا دیده ام آنرا که مضاف شاید کردن بدین بابها درین دو رسالت خاصه و آن
آنست که **مرفلاسیفه را جوهریست** که معروفست یادکرد آن غریب و نفیس است که با یاقوت
برابری کند در صلابت و نیکویی و شرف و آن بحق یقین که از دفینها عزیز است و از ذخیرها آنک اگر مردم
هیچ چیز در عالم دون این دو جوهر نیکو نکرده بودی و آن چیزی دیگر نابینی و این بحق یقین که این سخت ازاست
که نفیس ترین همه نسخهاست که درین کتاب یاد کرده ایم و نیک تر و درست تر و بزرگتر بقدر و من این عمل کرده ام

اگر خواهد بکند و همه عملها دیگر درست باز دارد که بحق یقین که بیابد از آن برانچه خواهد از امیدها از برای که این
نزدیکست که خطر و قدرش بزرگتر و قیمتی تر بود از یاقوت و بدین باب شناسند این را اصحاب جواهر
و رغبت ایشان درین بزرگتر باشد از رغبتشان در یاقوت و وجه عمل این چنانست و صنعتش که بگیرد از
بیجاده یک رطل و آن بلور صافی یک رطل و از عقیق جگری نیم رطل و از شیشه صافی نیم رطل و از یاقوت یک
اوقیه و از بیجاده سرخ نیم اوقیه همه را بکوبند پس از آنک گرم کرده باشند و در آب و نمک فرو زده تا
پاکیزه شود و برافکنند بروی نیم رطل نطرون و سه اوقیه اسرنج و یک رطل از سونش زر سرخ سوده و نوشادر
تا چون مغز شده باشد بزمی چون این همه جواهر را سوده باشی بحسب باز آوری آنرا تنها و بالودن با چیزی از
نطرون و تنکار و بورق آن بیرون آمدن باشد دو باره نقره یک نیمه از آن سخت و دیگر نرم سخت زیرین
باشد با شکسته آن زودین باشد آن شکسته را بیندازد که آن اقلیمیا بود پس آن نقره را بگیرد و نیک بساود تا
چون ذروری شود پس آنرا با آب و نمک بشستن پس دیگر با آب خوش نیز بشستن و این باقی اخلاط بدان
افکندن و آن اخلاط را نیک سوده باید که باشد تا بهری ببهری آمیخته گردد و اجزاش برهم دیگر گیرد پس آنرا
در دیگی آرامیده کند و غطای بر سر نهند که در آن سوراخ بود که جوال دوز در رود در شود این داروها در دیگ
افکند پس سر بپوشد و وصلش استوار کند و بهیزم استبر آتش بیفروزد یا اخگشت طاغ و تو گرد همی گردی با
تو جوالدوزی آهنین دراز باشد سرش اندک مایه کج و تو همی شناسی گداختن آن جوهر را بدان آهن که در دست
داری از برای که چنان واجب کند که تو مرآنرا همی تابی دایم هرگاه که بدانستی که آن بگداخت و نیک گرد در
گشت آنگه باید که آتش را سخت کند و چون گداختن و گشتن آن برفت و سه ساعت زمانی آتش سخت
کرده شد آن گوهر گداخته را بگرداند آن آهن اندک مایه بیرون آورد و بر سنگی سپید افکند و بگذارد تا سرد شود
پس اگر سیاه باشد یا در آن تیرگی بود بدان التفات نکند و باز با آتش باز برد و یک ساعت دیگر
آتش تیز کند و دایم نظر می کند و امتحان تا جوهری سرخ بیرون آید همه بغدادی شقایق است اندک مایه زردی
درو تابنده و چون آنرا چنان بدیدی آن نیکوتر از یاقوت بود چون چنین بینی آتش را باز باید گرفت و
بگذاشت تا سرد گردد و آن سوراخ غطا را سخت کردن در حال باز گرفتن آتش از دیگ پس آنرا از دیگ
بیرون آورد پس از آنک سرد شده باشد و چندانک خواهد از آن نگینها میکند و اگر چنان خواهی که بیش از آنک
سرد شود آنرا فرو ریزی باید که کل محکم استوار بیاوری و از آن هر عمل که خواهی بکنی و آن جوهر را در آنجا ریزی
چنانچ یاد کرده ایم در کتاب دره مکنونه آنجا چنانچ تو خواهی بیابد ان شاء الله تمام شد مقالت بیست و هشتم
بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت بیست و نهم در خواص** الحمد لله الواحد الاحد الفرد الصمد الذی

لم یتخذ صاحبة ولا ولدا و تعالی عما یقول الظالمون و المبطلون علوا کبیرا و صلی الله علی محمد النبی و علی آله اجمعین
هرگاه که مرد عاقل تامل کند در کار این کتابها، ما یاد آنرا که فراهم می آورد علمها رنگها را یا جواهر را و غیر آنرا
از انچ با آن مقارنت دارد و همه آن می باشد در یکی از سه گونه لاغیر و یاد کرده ایم دران مقالت که پیش این
مقالتست چیزی از رنگها و پوست حیوان و چیزی از رنگها جواهر و آن عجیب است در خواص داروها و جز آنها
و من اکنون یاد خواهم کردن درین مقالتها چیزها از رنگها، پوست حیوان و رنگ جامها بحسب آنچ یافته ام
دران چه از روغن که معروفست بروغن چینی چیزیست که ما ندیده ایم با یکی ز مردمان درست بحسب آنچ
واجب کند مگر با دو کس یا سه و چیزی از رنگهاء جامه براخ بشنود این مقالت و مگر ما بیاوریم آنرا درین چیزها
دران مقالت که پس ازین آید و هم چنین یاد کنیم چیزها از رنگهاء سلاح و جز آن که آب بدان نرسد و نه غبار
چندانچ سال برگذرد ما ابتدا کنیم ازان بقاعده این علمها و آن چه آن اولی باشد بتقدیم از حد آن بدرستیم ما برتمه این
علمها که یاد کردیم آنرا تا چیزی ازان درین کتابها خویش یاد کرده ام ان شاء الله نخستین آنچ ابتدا خواهیم کردن
ازان صنعت روغنی است که جامها و سلاحها و جز آن بدان طلی کنند آب و گرد بدانچه طلی کرده باشند نرسد
بل که بر یک حال مانده باشد بگیر از خروع تو چند انچه خواهی پوست زیرینش برفق پاک کن تا پاکیزه شود و بر صلابه
نه و آنرا اجابان بساو که چون مرهمی شود یا نرم تر ازان پس آنرا در دیگی سنگین کن که از چربش آنرا پاکیزه کرده باشی
خاصه و اگر دیگ آهنین باشد بهتر باشد پس چندانچ آب صافی برانجا ریزد و بجوشد سخت سخت که روغن زور
آب برآید اول آن روغن می گیرد تا همه روغن از لیش بگیرد صافی نیک پس سه جزو ازین روغن کند و از روغن
جوز نیز بگیرد پس از آنک پوست زورینش باز کرده بود و پوست زیرینش را بتراشیده و ازین روغن پس
از آنک صافی میکند یک دو باری گیرد و در شیشه می کند و بر خاکستر گرم می نهد یا آب سرد و یخ میکند و آنچه بیکتر بود
می گیرد و در شیشه می کند و عمل میکند بدان تا صافی شود مانند آب چشم و این معنی یا با آب سرد و برف صافی ساخته
کردن و شوخش ببردن یا با آتش بگرمی پس چون صافی گشت مانند آب چشم آنرا در شیشها پاکیزه بگیرد پس ازان
آنرا با روغن خروع بیامیزد چنانک سه جزو روغن خروع بود و یک جزو روغن جوز و چون با هم بیامیخت
و در شیشه کرد آنرا بر آتشی نرم نهد پس سندروس نیک سپید را بیاورد و پوستش بکارد باز کند و بتراشد و نرم کند
آنرا و اوزان همه آن دو روغن بگیرد و از مصطکی پوست کنده با تش همه سندروس مر آنرا در شیشه کند سوده
و بر آتش نرم نهد آن بگدازد و حل شود و باشد آن دو روغن خروع و جوز بی هر دو گرم مصطکی در انجا افکند و آن
گرم و آنچ دران است پس آنرا همه بر سندروس بریزد چه آن در ساعت حل شود و ایستد سران پس قضبه در انجا
کند و بیرون آورد ازان بران و آنرا بر شیشه ریزد چون برانجا چکاند و به بست از آتش بیرون آورد و اگر

بنه بند و بر آتش بدارد تا آنگاه که حل شود و ببندد هرگاه که بر شیشه چکانند پس جامها و سلاحها بدان طلی کنند و دون
آن آنچه خواسته که روغن دسند ان شاء الله و چون فراز آمدیم بر وصف این روغن و آن تحقیق من که بزرگترین
علمهاست پس ازین صنعت روغن چینی بکنیم مردوالها و گرما را و جز آن از دوالها چهارپایان و غلاف
سلاحها و مانند آن از انچ بدان ماند بر تمامترین آنچ امتحان و عملش کرده ایم و مرانرا عجب دیده در هر یک از
رنگهاش بر اختلافش ان شاء الله و صنعتش چنان است که بگیری از سندروس نیک صافی چندانک خواهی
آنرا خرد کنی بر مقدار عدس پس آنرا در شیشه کنی و در میان سرگین نهی تا حل شود چون حل شد یک جزو ازان
بگیرد و از روغن زیت یک جزو و از تخم کتان پوست زورین باز کرده چنانچه کنجد را باز کنند پس بکوب آنرا
و روغنش بیرون کن و همه روغنها را جمع کن و آنرا با آتشی نرم می برد بر مدتی و نیک احتیاط کن تا بسوزد که
آن تباه و هلاک شود پس جزوی از علک انباط بگیرد و آنرا نیک بکوبید و برین روغنها افکند تا همه با هم
مختلط شود آنگاه فرو گیرد و صافی کند و در شیشه کند و سرش استوار کند تا خاک در پیش نیوفتد پس بگیرد تار و رنگ
باشد ساکن که در انجا هیچ غبار نباشد و دوالها و گرما و لگام را بیاورد و آنچه خواهد بدو میخ استوار بر زمین بکشد
آنگاه آن روغن را بقصبه نی یا چوب نفط نفط برانجا چکاند بدان مقدار که داند که فرا رسید و کفایت باشد
آن دوال را و در آفتاب بگذارد تا بران بگدازد چون بگداخته باشد بچوبی یا خرقه آنرا سخت بمالد نیک نیک
تا آنگاه که روشن شود و روی خویش دران ببیند که آن تحقیق من که از عزیزترین بابهاست درین کار و چون
فرا رسیدیم وصفت این روغن بکردیم زیان ندارد که پس ازین صنعت روغن چینی بکنیم که آن از عجیب
علمهاست درین کارها و واجب باشد بر تو که در هر چیزی محکم تر و نیک تر و فاضل تر بگیری تا نیک باشد پس
اگر همچنان دانی باشد آنک همه مردمان دانند پس ترا دران عمل فضلی نباشد مگر بر کسی که ازان هیچ نداند مگر که چیزی
باشد که تو و مردمان همه دران متساوی توانند بودن بدان سبب که آنرا خود دون یک وجه نباشد آنگاه تو
معذور باشی ان شاء الله صنعت طبخ روغن چینی بگیر فلفل بیا و آن را تنج باشد اوقیه و مصطکی اوقیه و صمغ
درخت بطم ای بن اوقیه و قنه اعرابی دو اوقیه و مغره ده جزو و روغن بزر شش اوقیه و سوسن آسمن
جونی سه اوقیه این همه در دیگی از مس بپزد که در آن مس هیچ بوی ازو نباشد تا غلیظ و استبر شود پس بحرقه
سخت بافته بپالاید پس آهن و مس را بدان و آنچه خواهی بدان برالا بیند آنرا قبول کند و عجب باشد چنانک
ازان بیرون نباید و این از پید علمها ایشان است بدین عمل کن تا آنچه بهتر ازین بیاوی چه ایشان درین
علمها رنج بسیار برده اند و چون ما با خر این وضعها آمدیم و علمها زیان ندارد که غری صینی نیز یاد کنیم چون
روغن چینی بگفتیم که آن سرها ایشان است نیز در بسیاری علمها و السلام صنعت غری سیاه چینی صافی نیک

بگیرد بنیره کهنه را و پاره کند آنرا تنک تنک چندانک بتواند پس نمک بر بیش افکند تا آن نمک خود نیز که در
اصلیش باشد و آنرا بصلایه بنهد انگاه سنگی هموار گران بروی بنهد چندانک ممکن گردد و باید که در افتابی سخت
گرم باشد در حزیران و تموز و آب و مانند آن تا انگاه که هر روغن که در انجا باشد همه از و بیرون آید و بدو
در هیچ جربش نماند انگاه آنرا بیاورد و از نمکش پاکیزه بشورد و دیگر باره در افتاب بنهد اگر هنوز در ان چربی
مانده باشد دیگر بار بصلایه و نمک و آفتاب تا می بزدش و بشستن تا پاک باز باشد ان شاء الله انگه بسا و دانرا
تا چون غباری شود چون بدین جایگه رسید یک جزو از و بگیرد و از سریشم ماهی سفید نیک یک جزو و این سریشم را
با آب بگذارد چون گداخته شود آن بنیره بسرش افکنده ربعی از یک جزو مداد جهودی سوده بر بیش افکند چون در هم
آمیخت هرچه خواهد بوی طلی کند چون آنرا بگرمابه گرم بکار برد چون خشک شد هر کز بگذارد اگر همه هیزم زمین بران
بیفروزند و از گرماوه بیرون نیاید تا از ان فارغ شده باشد اعنی از عمل هو برانچه اگر غباری بدان رسید تباه شود
و ما این معنی در جام شیشه و عملهاش و عصارهٔ چینی یاد کرده ایم در کتاب درهٔ مکنونه باید که بران عمل کند که آن
از عجب ترین عملهاست و آنک گفتیم که از گرمابه بیرون نیاید تا عمل خویش تمام کند بدان جهت است که
هرگاه که آن خشک می شود در هم بگیرد بهری با بهری و تباه گردد و نیز چون نمناک باشد و در گرمابه اش گرد بر گردش
غبار در نشود نیز تباه گردد و التیام نپذیرد این اصلها در همه بابها بشناسد تا برسد بدانچه می خواهد ان شاء الله و چون
ما باخر این عملها آمدیم که آن از فاضل ترین همه عملی است باشد دشمن در ان کیدی **عمل زنبهاء چینی** آنرا قوی
می باشد و چینی و سختی بدان سبب که بدان محتاج باشد و این تابع است که از پیش برفت از عملها و از خدای یاری
خواهیم در همه کارها صنعت عمل زنبهاء چینی و جز ان از چینها که نزدیک کاری باشد بگیر آن چوب که خواهی بدان
عمل کنی در انچه مراد تست و بتراش آنرا باندازهٔ کار خویش و بمال برانچه مالیدنی نیک و باید که برگ
حنا را در اغار کرده باشی بدان آب حنا پنج بار آنرا بمال پس خشک کن و با ب بقم بمال و صنعتش چنانست که
بقم را بیاری و خرد خرد بکوبی و در دیگی افکنی که در بیش هیچ چربش نباشد و بپزی آنرا تا رنگش زرد بیرون آید در آب
پس بگذار تا ساکن شود پس آنرا صاف کند و سه درم شب یمانی کوفته بر افکند انگاه آنرا چنانچه گفتیم بدان
آب بمالد تا رنگ نیک بگیرد و رنگ در ان ثابت گردد و صافی شود پس از ان لونش چون بدین
جایگاه رسد عمل کن پس از ان و این از نیکوترین عملهاست و چنین یاد کرد که چون بدین جایگه رسد خرقه را بگیرد
و بدان تر کند و آهک بران بریزد و بمالد آنرا بدان خرقه و آهک تا برابر رنگ گیرد و قوت آهک
استده شود و صافی گردد بدان گرمی انگاه بیرون آید سرخی نیکو برنگ آتش انگاه روشن کند آنرا و مصقله زند
و بهر کدام روغن که خواهد بدهدش تا بدانچه پیش گفتیم تا آنچه پس ازین گویم ان شاء الله و چون ما باخر ذکر این

اوصاف رسیدیم حاجت آمد ما را که سخن گوییم در عمل مداد که مردم بدان محتاج باشند در عملها متقدم و آن
مداد سندی و صینی است و همه چیزی را بشاید و فاضل ترین عملهاست در ذات خویش عمل کن بدان تا عجب
بینی **صنعت مداد چینی و سندی** بگیرد انگشت طاغ را و برا تشدان آهنین نهد و اگر بدلش چوب درخت
صنوبر و باید که چوبی بود که نیک چربش دارد و بسیار بود این چوب که چنان باشد که پنداری که روغن از ان
بخواهد چکیدن از بسیاری پس آتش اندر زندش و غطاء بر سر نهدش که آنرا اجلد فرا پوشد و چون بسوخت
و از دودش هیچ بیرون نشده باشد و بران غطاء گرفته انگاه آن دود را بگیرد و در هاون کند و سریشم
ماهی چندان بران ریزد که آنرا جمع کند و ساعتی دیر می بکوبدش تا نیک در هم آمیزد پس دست خویش بشوید
و آنرا از هاون بیرون گیرد و بدست بمالد نیک و سخت تا چون ناطف کشیده همی شود و بدانک این
همچون متمم کردن اکسیرهاست هرچه نرمی و امتزاجش بهتر باشد آنچه خواهی برس و چون بمالیدن بغایت رسید
و مانند همی شد قرص کندش و در رشته افکندش و میان هر دو قرص جدا کند تا در هم نبندد و در سایه خشک
کندش و باید که غلط نکند هرگاه که خواهد که بدان زینی را یا مانند آن طلی کند نیک آنرا بکوبد و سریشم ماهی در بیش
می کند تا چنان شود در تنکی که خواهد پس آنچه خواهد بدان طلی کند و اگر خواهد که بدان چیزی نویسد آب صمغ عربی
چندانچه خواهد در بیش افکند و آن صمغ که نوشتن را شاید صمغ درخت الوست دون آن نشاید و سریشم
از ان بهتر باشد عمل کند برین جمله تا آنچه خواهد بیاید و این سرها علم است والسلام **و اگر خواهد که مداد بر**
رامی دیگر بکند بر سخت عمل کند که آن عجیب است و بزرگ منفعت در جنس خویش و مرا در معنی آن نه یک
خاصیت نیکوست و صفتش چنان است که روغن کاورا در وعائی کند و وعاء دیگر بر سرش نگون کند
و آتش در انک روغن است زندش در افروزد و اگر بجای این روغنی دیگر باشد جایز است مانند روغن
خیری و بان و روغن بنفشه و مانند آن چه آن نیک بود خضاب ریش را و موی و مانند ها آنرا و آتش
در زندش می بر فروزد تا آن روغن همه دود شود و در وعاء زورین بیند پس همان عمل بران بکند که بر نخستین
کرد و باید که بداند که مداد صینی نزدیک اصحاب آن همین مداد هندی است هر دو را باید که بشناسد و هر کدام
که خواهد عمل می کند و چون ما باینجا رسیدیم که آخر این چیزها لیح است ما محتاج باشیم که یاد کنیم روغنی را که آب
آنرا عرق نکند و تباه نکند و زیان نتش ندارد و اگرچه مقامش بر آب باشد و اکنون این خواهیم گفتن ان شاء الله
و صنعت آن روغن که حریر را بدان علاج کنند تا آب بدان نرسد من آنرا از فضل یحیی گرفته ام و عمل کرده ام
بدان و از وی پرسیدم که این تألیف تو کرده گفت نه ولیکن در کتابی قدیم یافتم منقطع آن و چند باب دیگر
و همه را امتحان کردم و درست یافتم و در ان ذکر و نام کتاب نیافتم و نه اول و نه آخر تا دانستمی که آن چیست

وصنعت این روغن اینست که هر جامه که خواهی بگیری واگر حریر باشد نیکوتر وبهتر بود اگر خواهی که سفید
خالص بود رواست واگر خواهی بهر رنگ که باشد شاید واگر منقش بود وبهرگونه که خواهی شاید ولیکن
رنگهاش بصمغ عربی باید که باشد پس بیارد سپند روس سفید صافی مانند بلور نرم ببیارد روغن بکن واز روغن
جوز یک من واز مصطکی سبک من واز روغن بان خام سبک منی وهر کاره بیاورد وبر آتش کابی
بسازد که گرد برگردش البته هیچ دود بر نیاید وزیرش آتشی نرم می راند وآنرا آهستگی می جنباند ومدام آتش
می کن تا آنچه در اینجا سپند روس باشد پاکیزه بگدازد ومصطکی نیز بگدازد انگاه روغن جوز بر فوق اندک اندک
بر بیش می افکن وآتشش نرم زیرش می راند چون بجوشد آهستگی بر یکدیگر در اینجا فرو برد ونقطه ازان بر ناخن افکند
چون بر ناخن مانند بلور ببیند یا چون صمغ وغیر آن انگاه روغن بان بر بیش افکند تا یک جوش نیز بآن بجوشد
پس اگر صافی وروشن بنود چنانچه تر اگفته ایم بر آتشش دایم می باید داشتن ونرم می راندن در از مدت
تا این علامت دران ببیند انگاه بر ناخن تجربه کند وروغن بان نیز برافکند ودیگر بر ناخن افکند هرگاه که آنرا
چنان بدیدی که بر جامه استوار ومتین باشد رسیده باشد واین پنهان نماند وچون بدین جایگه رسید از آتش
فرو گیرد وبگذارد تا سرد گردد وآنجا که خواهد بکار برد بران صنعتها یاد وش که ما گفتیم وهر جامه که خواهد بدان طلی کند
چنانچه صنعت کردیم که آن مانع باشد از تری آب چه در آب فرو بردش وچه باران ببیارد بر بیش آید وخاصه در سفرها
وچون مردم ازان جامه بپوشند وسورهاش استوار کنند ودو آستین ودو ساق وهر آنرا دامن نباشد لیکن
زوریش نیز آستن بود وزیرش شلوار وسوا در ولش افتد مردم باب فرو نشوند ودر زیر آب نتوانند
افتادن تمام شد مقالت بیست ونهم ولله الحمد بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت سیم از کتاب**
خواص ما ضمان کرده ایم دران مقالت که پیش ازین مقالتها است که ما اندرین مقالت تمامی آنچه ذکر آن بر
بکوییم واکنون حاجت آید ما را که در تمامی آنچه بدان ابتدا کرده ایم سخن گوییم وپس ازان دران احوال که بدان احتیاج باشد
از شرح دیگر علتها می گویم که من ابتدا کرده ام دران مقالت که پیش ازین است بذکر چیزها از رنگها هشتیرها وجلیها
وچوب وغیر آن اکنون آنرا وصل خواهم کردن وتمام کردن بدانچه درین مقالت یاد کنم ان شاء الله
اول اینست که من عمل روغنی یاد آورم که ابر از رسیدن جامها منع کند واکنون اینجا رنگی را یاد کنم که منع کند آنرا
از جامه وحریر وچوب وباشد نیکو وتمام وبا کمال واز خدای یاری خواهم در همه کارها وبر او توکل کنم **صنعت**
روغن چینی که بروغن کنند بدان جامها وجز آن از چوب وآهن ودوالها وهمه آلتها مستعمل وسخت عجیب است
بیارد سپند روس سفید صافی نیک وپوست زورش باز کند تا همه سفید بدیدار شود پس خرد بکوبد وبیزد
ملک بیز که از بی کرده بود یا از موی که نه استبر باشد وازان یک جزو بگیرد واز روغن جوز کوفته عصیر کرده

صافی باز گرفته دو جزو هر دو باهم کند من چنان می دانم که اگر روغن جوز را بران صنعت کرده باشد که پیش گفته ام
بهتر بود چه آن نیکوترین همه چیزی است که استعمال کنند کنند در همه چیزها ودر حلوا نیز ودر برهنه پاکیزه کند که هیچ
اثر جوش در بیش بنود یا دیگ سفالین شامی باشد پاکیزه خوش بوی واگر اندک مایه بود در قدحی کند که کل
در بیش گیرد وبر انگشت نهد واگر در دیگ باشد بر آتش کامی نهد که رنگها را کرده باشند وبیک نگاه دارند که
آتش گردش بر فروزد یا از جوانبش بر آید وآتشی نرم در زیرش می کند تا آن سپند روس بگدازد وآهنی
دراز دارد بدان می جنباندش وبمیان دو انگشت تجربه می کند اگر گیرا باشد وباهم می کشد همچنان آتش می کند تا انگاه
که میان انگشتان بیازماید خویشتن را در بکشد بر انگشت ونرم گشته بود چون روغن آنکه از انگشت فرو گیرد
وبکار برد در آنچه می خواهد از جامه وچوب ودوالها وغیر آن اگر خواهی که زرد باشد یا سیاه یا سرخ یا هر رنگ
که خواهی جامه را با آن رنگ که خواهی رنگ کن پس این روغن بده ودر آفتاب بگستر تا در یک روز
خشک شود وباید که در جایگاهی سخت پوشیده بود واز غبار رنگ حذر باید کردن که هر آنرا تباه وهلاک کند
وباید که دران جایگاه حشیش بود یا مانند آن که آن سخت عجب آید ان شاء الله وهرکس که خواهد که چون
بساود هر تختها وزین را یا مانند آن ازین آلتها تا چنان شود که از جامه آورند وجایگهها آن وچنان باشد که آنچه
صنعت بود بران تمام کرده باشد وعملش استوار کرده او نیز نیک بکند وچنان باید که آنچه می خواهد از رنگها
بساود وچنانک هر آنرا شاید چون اسرنج وزنجفر یا زرنیخ واسپیداج یا کلخ یا لاژورد یا ازین همه ومانند این
وبا این روغن نیک نیک بساود وهر یک رنگ تنها تنها جدا سودن نیک علاج رنگهاست وغیر
آن وبداند که این روغن آن روغن است که وصفش پیش برفت پس اگر از موزیلش کرامیت پذیرد
باید علک انباط را وبزر را بگیرد از علک یک جزو واز بزر دو جزو نخست علک را در دیگ کند وآتش در
زیرش کند تا بگدازد وکف بر آورد پس ساکن گردد چون ساکن گشت بزر بروی ریزد واندک اندک می جنباند
تا درهم آمیزد انگاه سرد گردد این آن روغن است که سراجان کنند این روغن را بگیرد ورنگها با این بساود
پس بر چوب وپوست بر می دهد رنگ رنگ هرگاه که یک رنگ طلی کرد باید که خشک شود انگاه دیگر
رنگی دیگر بدهد تا انگاه که ازان رنگها که می خواهد فارغ گردد پس آنرا خشک کند وبا سنگی آنچه می خواهد از رنگها
فرو کند انگاه پیدا کند آن جایگاه را فرو کنده باشد همی پس آنرا ازین همه بران روغن چینی سفید که صفتش
کرده ام روغن دهد ومن دیده ام که بدین روغن روی آینه روشن طلی کردند قبول کرد در رنگ را چنانک
روی دران می دیدند وآب ونم هیچ زیان نکردی هر آنرا وآنرا بیاقتی است در عملش هرگاه که طلا کنند کشش
تا طلاش تمام بران گیرد وآن چنان است که هرگاه که این روغن بر بشره سند وطلی کنند کش باید که بلته از نشینه

سرش نکو کنند و همچنان در افتاب بگذارند تا خشک شود چون خشک گشت بر حسب آن بود که ما
وصف کرده ایم آنرا والسلام و اما آنک در پوست فرو کنند در رنگها باید که زرد در زیر پیرخ باشد و
زورش سبز بود و گلگون زیرش و مانندهاش از همه رنگ چنانچه صورت دفترها کنند تا این بدانند و
برین عمل کند تا ببیند آنچه خواهد ازان و آن عجب است والسلام و اگر خواهد که در روغن سفید سنگی از مصطکی
و دو سنگ بر مقدار بسیاری اندکی آن بکند تا زودتر خشک کردد و بباشد آن نیک که در طلا و لیکن آن
مر خشک شدن را کنند و چون دران از مصطکی هیچ نباشد آن نرم تر و املس تر بود ان شاء الله و چون
ما باخر این باب آمدیم باید که اکنون در روغنها چیزهایی گوییم که آن غرایب است و گوییم دران و آن

صنعت روغن چینی است که مر خام او برنج را دهند خاصه و آن آنست که بگیرند از مصطکی نیک
بزرگ چندانک باشد و صاف کنند و مر آنرا کفایت باشد که جوال دوزی آهنین بیارد و بر سرش نهد اندکی
نزدیک بمصطکی و نزدیک باتش و چون بگداخت بیفشارد و آنچه ازان بیرون آید بگیرد و باقی بیندازد پس انگاه
بگیرد راتینج سفید هم بوزن مصطکی و آنرا در دیگی پاکیزه کند یا در قدحی بگل کرده بود و آتش برفق در زیرش می سوزد
تا بگدازد و زیر دست خشک شود انگاه بیرون آورد و بر یک سوی نهد و قدح را بمالد سخت پاکیزه پس
چند وزن این هر دو روغن بنفشه کند یا بیشج یا روغن جوز آنرا در دیگ کند و مصطکی بر افکند و راتینج و
آتش نرم زیرش بر افروزد برفق تا بشوزد چون منعقد شد مانند عسل دیگر روز بیرون آورد و در شیشه سر فراخ
کند هرگاه که خواهد که برنج بدان روغن دهد بجای روغن بنفشه روغن بزر کند و روغن تخم کتان از هر یک جزوی پس
برنج را نیک روشن کند و جلا نیک بدهد و دو بار یا سه بار روغن بدهد و در افتاب نهد تا خشک کردد و صافی
شود چه آن تغییر نپذیرد رنگش و هیچ بوی ازان بیرون نیاید و اگر خواهد که چینی را بدان روغن دهد بگیرد دود
نفط را و با آب پاچه بسر شد آن آب مجرب است و با آرد میده عمل کند بدان که آن سخت عجب است و ما پوشیده
نگذاشتیم ذکرش و حاجت آید ما را که خاص کنیم آهن را بروغنی ازین روغنها صینی و باشد مذهب که آن بی بیاری
بسیار است درین عملها صنعت روغن چینی مر آهن را مذهب بگیر رطلی ازین دکنه و ربع رطلی راتینج و راتینج نبات و
و در دیگی کند و سونش آهن بر بیش افکند در صره بسته و آتش در زیرش برفق بر کند باید که بشوزد تا منعقد شود
هرگاه که خواهی که بدانی که تمام برسید برگی خرما بگیر و بدانجا فرو بر اگر دران او بیند مانند عسل ستبر رسیده باشد
بر گیرش و بحاجت خویش بکار دار و هرگاه که خواهی که بدان برنج را یا آهن را روغن دهی اول چیزی دران این نگاه
باید داشتن که حذر کنی این روغن روزی ندهی که دران اندک مایه باد باشد یا غبار بر بیش نشیند که آفت همه این
عملها سفید مروارید رنگ و اکسیرها غبار است هرگاه که روغنش دهی باید که نزدیک آتشی باشی سا کن که

شاهد دود و خاکستر

هیچ دود و خاکسترش نباشد چون خشک گشت دورش همی کن یک بار یا دو بار یا سه بار که آن چنان آید که
تو خواهی ان شاء الله و چون باینجا آمدیم حاجت آید ما را که یاد کنیم از روغنها برین اجا دچیزی دیگر و آن آنست
که آن عمل مذهب بر آهن اهل بصره راست خاصه و آنچه یاد کنیم آنرا پس ازین سخن همانست آن از عمل فلاسفه است
و از غرایبست تا عمل کند بدان صنعت روغن مر آهن مذهب را بگیر دو پنج درم راتینج و پنج درم سپندروس
و سه درم خون سیاوشان و پنج درم مصطکی همه را نیک بکوبد و یک رطل روغن بزرکهن افکند و از سونش
سوزن گران یک رطل در خرقه تنک بندد و دران اف افکند و آنرا در دیگی نو کند و برفق آتشی نرم در زیرش می کند تا
سخت بجوشد و طلی کند بدان نیک و نزدیک بردش باتش و از غبار و خاکستر پرهیز کند پس دیگر بار باتش
نزدیک بردش و دوم و سوم اش همچنین کند و هرگاه که خواهد که آنرا نزدیک آتش برد سنگی یا آهنی بر آتش
نهد تا آن چیز را که طلی خواهد کردن بر آتش نهد بدان قدر که گرم شود و خاکستر و غبار البته نباید که بدان رسد
و هرگاه که خواهد که عودی را یا آبنوس بدان ماند در ازی طلی کند تنور را گرم بتابد و چون آتش ساکن گردد آنرا
درانجا فرو نهد تا گرم شود و اگر چیزی باشد که طلی زر خواهد کردن روشن باید کردن آنرا سخت بلیغ تا چنان شود که
از درو جای گیرد و چون ما باخر این روغنها و عملها رسیدیم اکنون در روغنها اصول خواهیم گفتن تا باخر آن
رسیم و ابتدا ازان بروغن سفید کنیم و باقی را باخر کنیم تا بجزو دوم این جزو تا باشد آن آخر سخن ما درین معنی
ان شاء الله صنعت روغن چینی که اصل آنست بگیر از علک انباط نیک چندانک خواهی و صافی کن آنرا
ازان تیرگی که دران باشد چون صافی گشت آنرا در تابه سنگین یا سفالین کند پس آنرا بر خاکستر گرم نهد یا بر آتشی
نرم نرم تا نرم نرم و سستی باشد دران بشود و در زیر دست تو نرم باشد که بیاسی انگاه باز آنرا در وعا کند و بی
در مسک مصطکی صاف کرده و دو رطل روغن جوز بر بیش افکند و آتش نرم زیرش می راند از بامداد تا
نیم روز پس بگذار تا سپید شود و بر گیرد و بحاجت خویش بکار برد و آنچه خواهد بروغن کند تمام شد مقالت
دوم از خواص والحمد لله شکرا بسم الله الرحمن الرحیم مقالت سیم از کتاب خواص ۷۷
ما وعده کرده ایم درین مقالت که پیش ازین است که این مقالت را آخر این گونها و نوعها خواهد بودن ازین کتابها
حاجت آمد ما را بذکر چند گونه که مانده است در صناعت و این مقالت بدان مضاف خواهد بودن تا کسی
که خواهد که مطلع گردد برین محتاج نباشد بچیزی از عملها البته در هیچ صناعت و از استاد مستغنی باشد و چنان
واجب کند که آن کس که عمل این چیزها کند و همه چیزی دیگر که خواهد کردن که پاکیزه باشد و لطیف دست چندانک
ممکن گردد و این لطیفی دست باشد هیچ کس را بصبر کردن بر آنچه عمل کند و هرگاه که کاری پیش گرفت که میخواهد که بر اولش
بیاید صبر بر سرش باید کردن تا آن مستقیم گردد و بر اولش شود و آنکس که بدین وصیت کار کند مستغنی باشد از استاد

واگرچه در علم موسیقی باشد که آن از آن جمله است که بنباشد الا باستادی مرشد راه برد و پس ازین علم را
از همه جایگاه تا که خواهد می شاید کرفتن بس از آنک علمش درست باشد و بران حمله کند که ما کفته باشیم چون بر اندازه
آن بکند ان شاء الله و چون اینجا شرح بکفتیم حاجت آمد ما را که سخن تمام در باقی روغنها بکوییم تا تمام کرده و آنچه بدان
حاجت آید و این صناعت بداند و ما در اول مقالت سیوم که ذکر روغن صینی سپید کرده ایم و سخن تمام در
عملش بکفته دران مقالت و اکنون حاجت آمد ما را که ذکر روغن سیاه بکنیم و چیزها ازین جنس بر سبیل
زیادت درین علمها تا متعلم فراخ کار و مجال باشد در جنسها خویش و براه خود تواند رسیدن دران ان شاء الله

صنعت روغن صینی سیاه بکیر از روغن بزرکهن آنکه در چراغ کنند چند آنک خواهی و از مرزنکوش
و سیسنبر و مورد و فرنجمشک از هر یک دسته و یک عدد جوزبویا و در دیک نو کند و آب دران ریزد
چند آنک فرا پوشد آنرا و یک جوش نیک بدهد تا آن بوی سپرغمها نیک برکیرد انکاه صاف کند و آن
آب با روغن بزر بریزد و در مرکاره آنرا نیک بپزد تا آب همه بشود و روغن بماند و بوی بزر بشود و بوی
سپرغمها بماند انکاه رطلی از بزر برکیرد و از ریم آهن نیم رطل و از سونش آهن نیم رطل و بپزد آنرا در دیکی نو با آتش نرم
و نیک حذر کند که آتش از زور ش در و نیفتد و از بامداد تا کاه نماز پیشین آتش کند و بکذارد تا سرد شود
و صافی کندش بخرقهای کتان و برکیرد و آنجا که خواهد بکار میدارد که آن عجب است و ما را احتیاج است که صنعت
جنسی از دیکر روغنها بکنیم از بهر زیادتی را و اینست که یاد می کنیم **صنعت روغن جینی** ما را صنعت این بکردند و ما
امتحان کردیم آنرا بغایت یافتیم در عملها و صنعتش اینست بکیر از راتنج یک جزو و از سونش آهن یک جزو
و از بزر پنج جزو بزر را در تابه کند یا در کچلیزی آهن انکه سونش و راتنج برانجا افکند با آتش نرم در زیرش می کند تا
منعقد کردد و چون بدان حد رسید که چون موم شد برکیرش و اکر خواهی که عمل روغن کنی آنرا در قرعی کند بکل اندود
و سرش را با انبیق سخت کند و مقطر کند تا ببیند که چکونه سرخ قطره قطره بچکد و این از شواهد صنعت کران آ
در آنچه محتاج باشند بدان از دلیلها بر آنک ایشان راست آنچه ممکن باشد که مقطر کنند اکسیر را نخست
آنچه محتاج باشند بدان درین عملها و این باب انکاه که مقطر کنند و سرخ باشد نشاید کفتن که دران قدرت
آن نیست که کار کند مکر در آنچه کارش باشد پس کار نه چنان است لیکن هر کاه که عمل چیزی خواهد کردن و طلی با نند
آن کند و باید که هر رنگ که خواهد چنان کند و این روغنش می دهد زرد و سرخ و سبز و سیاه و اسپید و ازرق و
کلکون و جز آن از رنگها چه آن هرکز بر نیفتد و نشود و اکر خواهی که طلی کنی بدان جامه را بباید کردن که آن برابر آن
جنس اولی باشد در نیکی عمل و آن از سرها ست در عملها بشناس آنرا تا برسی بدانچه خواهی از سترها مدسون کری
و عمل نبهها و زیورها و جز آن چه سبیل مرد فیلسوف آن باشد که او را هیچ سوالی نکند و الا جواب دهد

دران وا فزون و بدقیق و باریک تر بین آن علم بود که جمله فلسفه احاطت است بهمه علمها موجود یا بیشتر آنچه
ممکن بود از ان و قیاس کردن بر باقی کارها و ما محتاجیم که متابعت کنیم آنرا بروغنی جینی دیکر که آن آخر سخن ما باشد
بروغنها درین کتابها ان شاء الله **صنعت روغن جینی سپید** از سپیدروس بکیرد اسیتر و بکوبش سخت نیک
و فرو بیزد بپرویزن موی باریک و انکاه در مرکاره کند و آتش نرم می کن تا همه حل کردد و انکاه بکیر از بزر کهن
نیک پانزده استیر و برانجا ریزد و آتش نرم همی کند تا بزر با سپیدروس مخلط کردد هر کاه که خواهی که اختلاطش
بدانی پارهٔ نی را بیاورد و نقطهٔ دو بران افکند و انکشت خویش بران برانداکر لزج باشد و با انکشت آویزد
در رسیده باشد و اکر بر کردار روغن بود بر تو این معنی پوشیده نباشد عمل دیکر بار کند تا علامت دران ببیند
پس فرو کیرد و بحاجت خویش بکار می برد در هرچه خواهد تا عجب بیند ان شاء الله و اکنون محتاج باشیم تا ذکر آنچه
بما افتاده است از خضاب بکنیم و خضابی نیکو سرخ از خضابها زنان بر یک زر سهل عملها یدکه عمل آن بکند آنکس
که ماهر باشد درین عملها که آن از بابها نیکوست و ما آنرا تجربه کرده ایم و چنان یافته ایم که ما را کفته اند و هر کس که ازین
رنکها دران راه در شود که ما یاد کرده ایم درین خضاب مانند آن بیاید و در همه رنکها لون لون و آن نکبت باید که
عمل کند بدان **صنعت خضاب ذهبی** بکیر از قلقند دو جزو و از سونش آهن یک جزو پس بران ریزد از
سرکه نیک بهترین آنچه بدست آورد و چندان بران ریزد که آنرا فرو پوشد چون بهم آمیخته شد کف
بر سرش افتد چنانچ پوست ماهی باشد آن کف را بکیرد و در سایه خشک کند پس آنرا با آب عسل بسا و دکان
عسل مصعد کرده باشد بقرع و انبیق و در پوشد آنرا چنانچه خار را تخمیر کنند تا خمیر کردد اندکی انکاه دست کنیزک را
بدان خضاب کند و ساعتی بکذارد یا بیشتر بر حسب حاجت آنکه دستش را دارد بران خضاب بپارهٔ نان
میده بشوید آن خضاب پس از شستن بیرون آید چون زر بصافی و نیکویی قاعده و اینست همه آنچه محتاج
بودیم بدان و ازین بابها عمل کند بدان تا آنچه خواهد ببیند بقوت الله تعالی سکاکیت آورد بمن بهری یا دستها نان
روزکار ما بساختن تازیانها و کفت اندکی می باشد که نیکو می بباید و ستبری باشد درست و با این همه چنان نمی باشد
که مردم را آرزو می کند و نفس مرد میخواهد و مرا کفت فکری کن در عمل این تا مکر بران صورت که خواهی
استخراج بکردم او را درین باب و آن از غرایب عملها ست **صنعت عمل مقرعها** که از جلها کنند بکیر جبل
قنب بقدر ستبری انکشت و آن باندازهٔ دو کز برد و در دیکی افکن که دران سپریشم ماهی بود و نیک با آن
بجوش تا سپریشم در ونش شود چون بیاشامید و برسید بیرون آر و میان دو میخ آنرا نیک بتاب و
بکش تا چون زه کمان شود چون خشک شد بران اندازه که تازیانه میخواهی ببر پس بکیر پی نرم کرده و سرجه
زده و آنرا بدرازا و پهنا می زند تا همتان و هم ناب باشد و همی مالد آنرا مالیدنی نیک با کیزه تدقی دران

وهرچند بیش عمل کنی نیکوتر و پاکیزه‌تر باشد آنگاه بگیر کرانه‌ای که باشی بیک وبران جادو زانکه بهر کدام روغن
ازان چه پیش برفت آنرا بده واگر خواهی که سیاه باشد بدود نفط آنرا سیاه کند و روغنش ده و بهر رنگ
که خواهد عمل می‌کند بران تا آن چنانک خواهد بیاید ومدام استوار و بر یک صورت بماند بنگرد و چون
جامها بنه که آن بهترین این بابست ساکیزه والسلام وچون ما باخر این چیزها آمدیم باید که در چیزی دیگر از
عملها بگوییم نیز چنانچه مشارکت دارد با صناعت بزرگ تنبیه و برانچه ازان بگفته باشیم منفعتش عام بود و فایده
بسیار که این عملها که برشمرد این حواشی می‌افتد دران غلطها می‌باشد و درانجا سرهاست و حکمتها اگر مردمان
آنرا بشناسند بدان مشغول شوند از بیشترین عملهاشان ومعیشتهاشان و آنچه دران تصرف می‌کنند که آن
زن را ببیند که او بزرطلی برکرده است بر سبیل مدسون برین جمله عمل کن در کارها و خویش و بیک در باب
وبحق مهترمن که دران فایدها بسیارست که فراوان سود کند واگر هیچ دیگر نبودی درین عملها الا آب سیخ منقط
آن خود از عجایب بودی وآن چنانست که در اول بار ازان آبی سپید اندک بچکد پس چون متصعدی سود
سرخ می‌شود وآن از غرایبست تا بشناسد آنرا و عمل کند بران وقتی دران بشک او فتند گویند آن رنگ است
وچون مختلط می‌شود با سرخ نمی‌چکد وچنین می‌پندارم والله اعلم واحکم قول درست آنست که این قوم
گفته‌اند باید که بشناسدش و بران عمل کند چه آن از سودمندترین عملهاست صنعت مداد سرخ این باب آخرین
آن بابهاست که ما یاد کرده‌ایم مرآنرا درین مقالتها وآخرین مقالت ماست نیز عمل کن بران که آن غریب
ونیکوست ودران فایدهاست اگر بازجویی عمل آن بیابی ان شاء الله بگیر هشت مثقال اسفیداج رصاصی و چهار
مثقال قلقطار و هر دو را در شیشه کن که در گل گرفته باشی استوار و سرش محکم بکرده و چون خشک شده باشد
نیک مرآنرا در اتون شیشه‌گران بنه در روزین اتون یک شب پس مداد بیرون آورد و شیشه را بشکند
وآنچه دران باشد بیرون آورد و نیک بساود و باب صمغ وآنچه خواهد بدان بنویسد سخت عجب باشد و باید
که باشد این آخرین سخن درین گونه و بیرون آییم بتفسیر آنچه وعده کرده‌ایم دران پیش برفت ان شاء الله
تمام شد مقالت سی و یکم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم مقالت سی و دوم از خواص الحمد لله رب
العالمین وصلی الله علی محمد النبی وآله اجمعین وسلم تسلیما برفت ما را در همه جنسها صنعت وخواص و علمها
آنچ در بهری ازان کفایتست و خاصه بکردیم چیزی را ازین کتابها و عملها آنچ افتاد شرحها نه چیزی از آنچ
پیش برفت از کتابها و آن ننگا دکانه بزرگ دران سه بابست که ما این ده مقالت را بشرح آن گفته‌ایم
بر سبیل آنچه درانجاست از خواص می‌گوییم و بخداست توفیق که نمکها و بورها در همه عملها صنعت بدان از ذوب
احتیاج می‌افتد یکی ازان دو بتحلیل را و دوم بتنقیه را و این است دو باب بر حسب آنچ جمع کنی عملها آنرا

وآن آن است

وآن آن است که بتحلیل و قسمت تحلیل اجسادست وارواح واجسام و در قسمت عقد و در قسمت تشمیع و در
قسمت مر اخلاط کلی و جزوی و در قسمت مداخلت اجزای آن چیز بهری در بهری و در قسمت لطیفی اجزا آن چیز تا
دست دهد عمل را وآنچه برود بجایگاه از آنچه دقیق و خرد باشد وآنچه بران قصد رود الا آنک قاعده بزرگ آنست
نه غیر آن واما قسم دوم دران شدن فساد روحهاست و نزدیکی مزاج پذیرفتن جسدها و فرود آمدن جسمها و
رفتن روحها بر صفیحها و در آتش چون رفتن جسدها نزدیک گداختن وامثال آن از سهلی عملهاش و نزدیک غامضها
درون آن و دران دلیلها بزرگ است بسیار والسلام وچون ما بانجا آمدیم باید که آنرا تا بآخر برانیم گوییم که زاجها
بدو چیز بدان حاجت می‌افتد یکی زدودگانه از جهت اخلاط کبریتها که ازان سوخ آنرا می‌شوید هرگاه که سوخ می‌دارد و دران
عظیم‌تر فایده است واما در کبریتها نیز صافی کند آنرا پس از شستن آن اما این دو صد آید وآن آن است که زاج
گوهری است نشف کننده شوینده و با هیچ چیز از اصلها ممازجت نکند و نه با رکان صنعت لیکن صنعت کننده
است پوشیده بدانچه بیرون آید ازان نه بجسم خود گوهر آن منقسم می‌باشد بدو قسم رنگی که دران است و جسمی سکنده
که نه از سبیلش می‌باشد ممازجت با چیزی از چیزها بر رای زراتها و فارغ گشتیم از کار زاج باید که دران گوییم
که واجب کند پس این باید گفتن ان شاء الله روشن بود که نمک و زاج از ارکان صنعت است حدر
ممتزج بچیزی ازان می‌گوییم که آن از ارکان است که عمل بدان می‌باشد می‌گوییم که آن ارواح و اجساد است که گدازنده
است بیرون آمد ما را ازین قول که ارکان صنعت و کون آن می‌باشد از سیماب واین در زرنیخ و کبریت
و زر و سیم و ارزیز و مس بیش نه و حاجت آمد ما را که بحث کنیم که چرا ان چنان است قول دران این است
که روحها گدازنده طایر و برنده است وجسدها گدازنده باقی نافر و حذر نافر از آتش پس چون ممتزج گشت روحها
وجسدها باشد ازان تاثیر صنعت وآنست قول درست بر رای اصحاب حجر و باید که بدانی که سیماب جذر
فرو شونده است در میانها جسدها و ممازج نیست آنرا ممازجت کلی ولیکن در امکانست که باشد آنرا ممازجت
کلی و ثابت شد ازین که انفراد سیماب از جسدها دران بنقل است و مزاجش بقوتست لاغیر و ممکن باشد
بیرون آمدنش از قوت بفعل که حاجت بکبریت می‌باشد دو سبب را و آن بصلاح آوردن است میان
سیماب وجسم و مزاج آن بدان و بیرون آوردن آنچ در قوتست بفعل تا باشد ازان دوگانه مزاج و عوض
و زایل نشود ازان چیزی بوجهی و نه بسببی و چون می‌شود بسیماب در جسدها می‌باشد از عوض آن امتزاج و هرگاه
که ممتزج شد سیماب بجسد منعقد گردد وجسد بسیماب حل پذیرد و هر دو یکی شوند و چون یک چیز شدند ممتزج
گشتند و چون هر دو ممتزج گشتند جذر متفرق باشند و چون جذر متفرق باشند هر دو روان باشند
و چون روان شدند باشند دو عامل نخست آنچه بران باشد از رنگ پس اگر بصلاح آورنده میان چیز

وسیماب زرنیخ است و رنگ سفید بود وجسد با سیم بود یا ارزیز و اگر بصلاح آورنده میان سیماب
وجسد کبریت بود رنگ سرخ باشد وجسد با زر بود یا مس لاغیر عمل کن بدان و بپرهیز از خلاف که ما روشن
بگفتیم این اصلها را بدان بر سبیل رمز در آن سفتگادکانه در حذر آن جایگه یاد آوردیم در آن کارستنگها تا این بدانند
و بپرهیز از خلاف در چیزی از آن و من حذر می نمایم ترا از غلط و سهلی که هر گاه که باشد سماع کردن صناعت
و برگذشتن علمها برکوشش متعلم استوارتر بود و قوتش را محکم تر و بیشتر یاری و رواج علمها بفعل و قیاس پیرون آید
و قیاس می باشد بقوت عمل و قوت عمل می باشد بسیاری ریاضت در اصلها این صناعت و ما آنرا روشن
بگفته ایم مرترا درین کتابها و در غیر آن در آن کتابها که وصفش بگفته ایم و شرح داده بدانچه در آن کفایت و بلاغ
است و بپرهیز ای برادر از مخالفت آنرا که ما گفته ایم در کتاب علم مخزون و بدید آن کرده و در آن علمهاست
اگر بتوافقد و باید نیز که بداند که اگر وی برادر ماست نیکست فاما اگر نه برادر ماست نه شاید که بدین عمل کند چه
آن نفس و برا زیان دارد و هیچ چیز نه پیدا از آن و این نیز در دل تو افکندم و ترا خبر دادم چه هر انچه در ینجا گفته ام
نشاید الا برادران را تا این بدانند و بدین عمل کنند تا آنچه خواهد برسد فاما برادر ما اگر باشد بدان علامتها که
صفت کرده ایم آنست آن و اگر در آن چیزی اندک است که چنان ببندد اندک و بسیار آن باشد اینر و لیکن
باشد آن علامتها که صفت کردیم آنرا در آن بیشتر از انچه بنیت اندران یابد آنرا و عمل کند بران تا برسید
بدانچه می خواهد بحول خدای و قوتش و آنچه ترا کشف کرده ام و سویدا و روشن کرده و برمز بگفته هر کس که مرا ورا
خاطری باشد و بحث و طلب کنند میوه آن بیابد و خدای ما را و ترا بجای گاه نیکان رساند در برحمته بسیار
کن در کلاه ختن تو جسدها را از بورق **و دارو در علمها خوبیش آن شب و صابون** بر اصل ضبر که تمیز
این آب چندان است که نتوان شمردن و بمعرفتش برسند البته آن آبی است متشع اگر تشمیع خواهی آن آبیست
محلل اگر از آن تکلیس خواهی آن آبی است ممازج اگر قصد کنی بدان مزاج را آن آبی است ملطف اگر تلطیف
خواهی آن آبی است بنده اگر تعقید خواهی آن آبیست باصلاح آورنده اگر مصلح خواهی آن آبیست تباکننده
اگر فساد خواهی آن آبیست معوص اگر تغویص خواهی آن آبیست نرم کننده اگر تلیین خواهی آن آبیست
سخت گرداننده اگر از آن تصلیب خواهی آن آبیست جدا باز کننده اگر تفریق خواهی آن آبیست جمع کننده
اگر تجمیع خواهی و آن آبیست و همان جسم است و همان جسد بگیر از آن آنچه خواهی از هر سه اصل که خواص و
علمهاش بسیار است و بسیار فایده و منفعت عام همه علمها سفید و سرخ را بدان تا آنچه آرزو است باشد
ببینی **فاما آب سرد** آنک نزدیکست که همه علمها را از آن چاره نبود آن آب شیر عذراست بکن آنرا
چنانچه پدیدار کرده ایم در علم مخزون تا بدان بآن رسی که خواهی آن اینست ثابت کننده شود رانده اگر قصد

بدان داری آن آبیست که برود بجایگاه اصلها مفرد و همچنین آن شب و صابون و بدین مفردات
چاره و بارده و یبوست و رطوبت می خواهیم اگر بدانی که چگونه کنند آنرا حد و دش بخوان تا برسی بدانچه
میخواهی و چند باشد پدیدار کرده ایم نه در یک جایگه و بگذرش کتاب حدود است از کتابها و این
بحث کند از آن و بپرهیزد که ساعتی دراز در آن نظر بکند چه هر گاه که تو عملش نکرده باشی حاصل آید مرترا
بیشتر علم فلاسفه و در آنجا علم بسیار است تفسیر و بخاصه از علم صنعت و فلسفه و علم طبایع و باید که کتاب میزان
بخوانی و باید که کتاب تدابیر خود بخوانی و کتاب تدابیر سوم که ما راست که معروفست بکتاب تدابیر
مرانکس را که محض نباشد نزدیکیش در علم حیوانی و برانی و وجه تقرب هر عمل را و باید که کتاب اصول را صد کتابها
صد و چهل و چهار بخوانی که در آنجا سنگها خاصه علم است بی رمز و بخدای که من آنرا بدست و عقل خویش عمل کرده
ام از پیش و از آن بحث کرده و امتحان کرده تا درست شد و هیچ حرج و دروغ نباشد بر تو اگر افراط کنی در طلبش
و بگیر آنچ در آن است تا عجب یابی و السلام بیامدیم بحد قاعده که چاره نبود از آن در سفتگادکانه و در حد آن
از آنچه برود در کتابها با جایگه سفتگادکانه و فراهم آورد آنچه فراهم آورد دست سفتگادکانه باید که این اکنون
مقطع و آخرش باشد تمام شد مقالت سی و دوم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت سی و سیوم**
از خواص الحمد لله الاول بغیر ابتدا الآخر بغیر انتها و صلی الله علی نبیه محمد فی الآخرة و الاولی و علی آله و سلم
از بهر آنکه ما محتاجیم که بگوییم در علم خواص در انواع کتابها ما آنچه واجب کند که مستوفی باشد در هر گونه از آنست از آنچه
مرانراست از جنسها و حواشی و آنچ لازم آید آنرا از توابع تا بیابیم بر همه آنچ بدان محتاج باشیم و ما در سفتگادکانه
چیزها بسیار یاد کرده ایم از عملها از آنست آنچه یاد کرده ایم آنرا در کار آتش و آتش فلاسفه در آن آتش زیبک
گویند و کبریت و صمغ و آجر و صدف و سما سابعه و شمس کبرا و مانند آن از آنچه دلیلی کند از آنک هر یک معنی
و همه علم مر آتش راست در ارکان **و تدابیر همه** منقسم شود سه قسم از آنست که داخل است در حیوانی و نبات
از نبات و حیوان علامتش آن باشد که جدا باز کند ما لش و عادت مر آنرا هلاک کند تا شود از جنس آتش و
آن بهمیشگی بختن و طبخ باشد مر آنرا اندک اندک تا آنکه که نخست آن نم که در آن باشد بشود پس تا آنگاه که به بندد
و پس تا آنگاه که صبر کند بر آتش بر گرمی پس بر گداختن پس بر هر یک یکی از ادوات میزان تا بگذارد بر صفیحه و
دود کن نشود و نه بغیر صفیحه اینست که این یکی از سه قسم است و تو در آن مختار باشی اگر خواهی باشد عبیط و اگر خواهی
باشد مشترک و بعبیطش مفرد می خواهم **و قسم دوم آنست** که باشد از سنگها و آن کبریتست درست که در آن رمز
نیست فاما کبریت نبات و حیوان آنست که رنگ چکیده از هر حیوان که باشد یا نبات در روغن است
که بچکد از آن پس از آبش لاغیر و اما کبریت آنک از سنگها باشد آن سخت گونه است اول زرد است

وسرخ وسیاه وسبز وسپید وازان است زنگها وباشد درحقیقت دو رنگ زرد وسرخ وقوی‌تر آن
بسنگ اوفتند گویند سپیدتر باشد وما بگفته‌ایم قاعدهٔ آن علیه السلام واما قسم سیوم مارا حاجت باشد که مقدمهٔ
آنرا پیش ذکر کنیم بگوییم وغیر آنرا اما آن ارکان که یاد کردیم مرانرا در حیوان ونبات آن می باشد بر سبیل
تدبیر وهمچنین آنچه یاد کردیم آنرا در آن از حد ودنا بدانند **فاما این قسم سیوم** نامش اقرب کرده اند واین ترا
است واین آنست که ترکیب در بزرگتر عامتر گفته اند بر عنصرها ودرنادر بر مد بر نیز گویند تا بدانند و بران
قیاس کنند آنچه بدو آید ازین علما بدانند که قسم سیوم آن قسم تراکیب است وتراکیب هرگاه که بدان قصد
راه حق کرده شود آن بهری میزان باشد فاما میزان آن بتمام کند جهتها را وآن آنست که میزان وطبیعتش
چون ایشان است هرچه در حقیقتش باقی ومخلد است بماند دران وآنچ ازان هاربت بود بگریزد ازان عمل
کن بران تا راه روشن بیابی **ونیز در میزان** سرها ست ازان جمله که تو محتاج باشی که بدانی که چگونه
واجب کند که میزان را بسنجد وپیدا کرده ایم آنرا در جایگهها آن وازان جمله است نیز که تو محتاج باشی که فروهی
بران حرفها را ومحتاج باشی که بدانی که وضع حروف چگونه است وازانست که محتاج باشی که بدانی که وجه
اخلاطش پس ازان وازان است که محتاج باشی که بدانی که مقدار میزان چند از روح واز جسم وتمام کنی مرآنرا
بمیزان وازانست که محتاج باشی بمعرفت مزاج جزوی رحمت کننده بر کلی دران بیک دفعه وازانست
که محتاج باشی بنظم مقدمات دران واین همه روشن است وسویدا ومرتب کرده ایم وازانست که محتاج
باشی که بدانی وجه تشبیع آنرا با مزاج بیک دفعه وازانست که محتاج باشی که بدانی وجه تمامی وازانست که محتاج
باشی که بدانی وجه طرح وازانست که بدانی مقادیر اکسیر در طرح ومقادیر جسدها وسست در چیزی زان که تراگفتم
رمزی ونه یکی هست که ما آنرا تا تمام گفته ایم نیز پس هرگاه که تو این اصول بشناختی عرضه کن مرآنرا برین جمله
که اینجا ست اگر وفا کند علت تمام باشد واگر بکاهد طلب آن بکنی تا عمل تو تمام شود همه وبحق خالق من وتهر من
که بگذاشتم یکی ازین جملها ونه غیر آن از آنچه جمله کرده ام آنرا تا نه بیان وشرح آن بکرده ام یا در جایگاهی از کتابها
خویش بحث کن ازان تا برسی بدانچه میخواهی پس اگر خواهی که درستی آن بدانی باید که کتاب حاصل خاصه بدست
آوری چه آن نهایت کتابها ماست درین علما وچاره نبود مرترا ازین علما بخدای سوگند ما بینست همه وهمچنین
از کتاب حاصل زیراکه عملی نباشد الا بعلمی که سوگند شود تا این بشناسد وبرین عمل کند وبپرهیز از مهمل
فروگذاشتن آن که اگر تو دران تقصیر کنی ندامتی باشد که عمر اسبری کند وآن آنست که تو هرگاه که روزگار
خویش بردی ممکن نشود که هر روز عمل وتجربه توانی کردن تا مگر سندی بینی در آنچ گفته آید لیکن رنج در اول برک
رنج وجمع کن ونظر کن وبدان پس ازان عمل کن که تو بحق مهتر من که بی راه نشوی وبرسی بدانچه خواهی واین در علم ا

که ازان چاره نیست هرگاه که بدان نظر بکنی ونیکویش بدانی بازگردی بپایها فاما شگفتا که نه سنگ است
وبهر لیس از جمل است تا بشصت واما صد ودوازده با بها مجموع است ازانک در یک کتاب چاره
نباشد طالب را عمل ازان آنرا مجردات گویند مجرد کرده ایم دران همه بابها که یاد آورده ایم آنرا در صد ودوازده
کتاب ومبلغ بابها که درانست پنج هزار بابست وآن قاعدها کتابها ماست صد ودوازده وبدان درست
گردد بابها صد ودوازده عمل کن بانچه دران است تا درست گردد بابها صد ودوازده عمل کن دران که آن نهایت
نیکویی وشرف وخیر است مرآنکس را که بداند عمل کردن ازان فاما ازنادانیش رنج وتعب وحسرت بود
طلب کن وبحث کن تا برساند خدای مرترا وما را بدانچه می خواهیم بمشیت وقدرتش که او جواد کریم است
وما کتابها بزرگ منفعت نیک کتابها موازین است اگر قاعده کنی آنرا چنانچه گفتیم آن دوازده کتابست
ازیکی ها آن وبخدای که نیست دران آنچه بحث شاید کرد ازان لیکن همه آن چاره نبود خواننده را ازان
بوجهی از وجوه وسببی از سببها وآنست قاعدها بزرگ در همه علما وآن بهترین آنست بکتاب علم مخزون
سپس ماکتابها را در علم وعمل بهمه وجوه که خواهی اگر تدابیر خواهی واگر بطریق میزان خواهی واگر خواهی مر علم را
بهم آن محتاج باشی بدان وازانست کتابها هست که نه حمل که روا نباشد نه عالمی را ونه جاهلی را ونه آنکس
را که طلب این صناعت کند ونه آنکس را که طلب کند آنرا که نظر بکند دران وباشد نزدیکش که آن بهم آورد علمها
صنعت را روشن مفرد وعلمش را روشن وسویدا وآن هست کتابست وپس ازان بخدای که نمی دانم
آنچ خاصه کنم مرانرا بوصف وقول از چیزی دون چیزی چه آن همه بخدای که ازانست که محتاج بود مردم بدان
احتیاج نزدیک ازیراکه آن جمع می کند همه گونه را از علوم اگر خواهی طب یا نجوم وصنعت مطلب وعلم هندسه
وعزایم وتدبیر وخواص ولعب ونزهه وهمه نوعها علوم وآداب ومانندها آن فاما کتابها دیگر ازان با چون
بیست وسی وچهل وسیزده وچهار وچهار ویکی ویکی واین یگانه بوحدهٔ آن کتاب ملکست وکتاب معرفت
وکتاب مجد وکتاب روضه ومانند آن وسپید سنگ ورازامامت یا انکه جمع کننده است آنرا همه
با آنچه شاید او برادر ماست ویاد همی کنم که وقت نزدیکست وآن آنست که شمار همی کنیم ترا که پیوسته باشد
بدان بقوت خدای وقدرت وعونش ومشیتش ان شاء الله وآنکس که جمع کننده باشد این علمها از فاضلترین
مردم باشد اگر بوده باشد او را پیش ازان وپس ازان درسی بخواند آنچ ما راست از بقیهٔ کتابها ما وآنچه
مر فلاسفه راست آن هست نزدیک من چون سقراط لاغیر باید که عمل برین کند واین مقالت که مراین
فصول راست کردیم آنرا ودران خاصیتی است برسیدن مردم را بمطلوبش یا سانی که در معرفت آن که دران
علوم است خاصیتها ست منفعت کننده مر طالب را توفیق دهاد ما را وترا خدای برشد بفضل ومنت خویش

وچون ما اینجا آمدیم که مقصود ما بود باید که اکنون آخر این مقالت بود ان شاء الله تمام شد مقالت سیوم
از خواص والحمد لله الکریم بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت چهارم از خواص** تمام بگفتیم از علمها جواهر
آنچه دران بلاغ باشد واکنون محتاج باشیم که سخن گوئیم در بابها برانی وحیوانی واگر تو خداوند فطنت باشی
وچیزی خوانده از کتابها فلاسفه یا شنوده باشی دانی که حقیقت معنی چیزها برانی وحیوانی ازان آنست که بدانی
بعاجل ازان منفعت خیزد پس فوتش زیادت گردد تا برسد بانچه تو خواهی ازان باشد جمع کننده کارها را آنک
ازان منفعت نزدیک بشاید گرفتن ان شاء الله **اولش آنست** که بگیری از سیماب آنچه خواهی ودر بوته نهی
وچیزی از نوشادر بران افکنی وباشد مقدار نوشادر دو درم بر هر اوقیه وباید که نوشادر بلوری بود وچنان باید که
سیماب ونوشادر در بوته پر باشد که هیچ تهی نباشد از بوته البته پس بوته دیگر بر سرش نگون کند تا پاره از بوته
ووصل آن استوار کند چنانک ممکن باشد چه آتش هیچ جای را بگذارد وخاصه که دایم وهمیشه می پاید چه روحها
لطیف است بگذرد از هر کجا باریکتر از عقل بصورت تا کار بنظر وچشم رسیدن وهرگاه که بوته را بعمل دور
روی خویش را ازان نگاه دار وحذر کن که آن داروی با خطر است پس بوته را در اتون نهد واندک
اندک می دمد تا گرم شود مانند آتش انگاه آنرا بیرون آورد ومانند کلسی شده باشد وپرهیز باید کردن که
آنرا باز نگشاید البته پس برد نشود چون سرد شد بیرون آورد آنرا واستعمال کند آنچه در انجاست در تصعید
که تمام استغنی دارد از مکرر کردن تصعید هم بدان اول بار که تصعید دیگر باید کردن ازین سیماب برانچه
افکند زنگ آورد وباشد حلال نیکو اگر نشاط کند که بکار دارد وجه عملش آنست که سه جزو از مس بپالاید
ویک جزو چنان از سیماب مدبر برافکند ویا سیم بپالایند بیرون آید والسلام **وچون ما دران باب**
در آمدیم تمام کنیم آنرا بقوت خدای ازان جمله است که شیشه بیاوری وزرده بیضه در انجا افکنی با چندانچه
خواهی از زرده خایه بی آنک از سپیده در انجا باشد البته که آن عمل را تباه کند وسر آن شیشه را سخت
کند ونیک پرهیز کند تا هیچ آب ونم در انجا نباشد که تباه شود وسرش را بپوستی استوار کند انگاه آنرا
ده روز در زیر سرگین نهد ودرین روزها تعهدش می کند پس چون گرم گرفت وهمه کرم شد وبهری بهری
را می خورد وازان کرم بماند الا ده کرم چون سرش باز گشاید واین عدد در انجا بیند جدا باز کندش انگاه ریشه
زعفران بیارد وباب تر می کند پس طاق طاق از انجا دران می افکند هر روز وباید که مقدار زعفران هر روز
را نیم درم باشد بیش ازانک باب تر کرده بود چون ده روز تمام چنین بکرد این طعام ازیشان باز گیرد
وبگذارد تا بهری بهری را بخورد ودو کرم بماند انگاه ایشان را هر روز یک درم زعفران می دهد ومخالف
کند یک روز می دهد ویک روز ندهد ده روز برین جمله بکند انگاه بگذارد تا یکی از دو کانه یارش را

بخورد واین در رای فرفوریوس وسقراط گفت هر دو را طعام می دهد تا یکی دیگری بخورد وآن دران
روز بود که طعام نداده باشد چون یکی دیگری را بخورد انگاه هر روز یک درم زعفران می دهدش که هیچ
از در می نقصان نکند ونیک حذر کند که آن زیان کار باشد والسلام چون یک ماه چنین کرده باشد
جسمش بزرگ شود تا بدان حد که در جایگاهش او را جای نباشد انگاه او را یک روز طعام دهد تا بده روز
اگر بمیرد والا طعامش باز گیرد تا بمیرد چون مرده باشد بیرون آوردش ودر جامی نهد در هوا که گرم باشد
ویا در خورشید آویزد تا خشک شود وچون بی تابش خورشید او را بگذاشته باشد دیر خشک شود
انگاه مس پاکیزه را بگیرد وبساود ودر بوته افکند وباید که پنج مثقال باشد یا بر حسب آنچ از اندکی یا بسیاری
وفراخی جایگاه وگرم پس آنرا بگدازد وچون نقره شد که در کشت بوته را بیرون آورد وبگدازد تا نیک
ساکن شود پس فرو ریزد وبگدازد تا صافی شود وگرم می کندش وبکار می برد پس آنرا در بوته دیگر بگدازد
پس از جرم آن کرم وزن یک دانه بر پیش افکند انگاه فرو ریزد وبگدازد تا اندک مایه سرد شود پس
دیگر بار بگدازد انگاه ازان دارو وزن قیراطی برافکندش انگاه چنانچه خواهد بکار می دارد این
بنه ایپند خلاص را ودانگ ونیم دارو یکی را باشد از مس یعنی بیک مثقال از مس وآن را تمامی آ
وتمامی آن آنست که آن کرم را در شیشه کند بگل در گرفته وتا شب آتش بران می افروزد چون شب بود
آتش باز گیرد وبپوشدش تا سوا بدان نرسد وسه روز بدان حال بگذارد انگاه باز گشاید وآنچه
در شیشه باشد بگیرد ویک جزو ازان بر هر جزو مس می افکند چون خورشید بیرون می آید چنانک
قیام کند هر خلاص را ومحتاج نباشد بمزاج البته باید که عمل کند برین تا دران رشد بیند ان شاء الله
واین باب مانندی دیگرست بگیرد از خون گوسفند ووجه آن آنست که بگیرد از خون گوسفند بریانی
سنتبر بزرگ بروری باید که در تموز وحزیران باشد وآن برنی را در آفتاب بیاویزد سرش
بپوستی استوار کرده ودر هر هفته تعهدش می کند وپنج هفته هم برین کردار تا آن همه کرم شود سخت کنده بوی
وبهری بهری را می خورد چون هفته پنجم باشد تو آنرا نقد کند وبر خویشتن خطر بکند که سرش را بزودی باز گشاید
لیکن برفق اندک اندک وباید که بینی خود سخت کرده باشی هر که دران سبوی ازان کرم دو عدد بیش نه بیند
طشتی بزرگ بخواه وتو دران وقت غلبه سخت شوی که خواهی که او را نقل کنی ونیک حذر باید کردن
که از تو بشود تا دیگی از او بتو نرسد از برا که آن بدان وقت چیزی بزرگ باشد مانند مرغی وخواهد که از
دست تو بشود وآن درست زهری باشد پیوسته دران حیلت می کند تا سر را از زیر در آن پوست
بیرون آورد وتو باید که کاردی تیز بدست داری چون هیچ بینی که سر بیرون کرد بدان کارد او را بزنی

چون او را نکشته باشی دیگر را همچنان باید کردن که آن نک را کردی چون ایشان درین طشت
بگیرد مانند زرسرخ و یکی ازان در بزرگی ساق دست باشد و بنگ نیک برخویشتن بباید ترسیدن
و حذر کردن پس انگاه سنگ بکوبد و باید بیر کارش چگونه بتواند کردن تا او را ازانجا بیفکنند و آن تیزی آتش
سخت سخت عظیم انگاه ملازم آنرا بران می کنند و آن بر چهار رای ست اما سقراط گوید آتشی چنانک مرغ
ایشان گرم کند و فوفوریوس گفت باک نباید داشت چنانک گرم کند و اگرچه وجه همه آتش نرم باشد
اما بالیس گوید آتش بهیزم ستبر و انگشت بیفروزد سخت و اما سیبالیقوس گفت آتشی چنان سخت باید که
همه چیزی را بنبیت کند پس چون مر آنرا نیک بسوخته باشی برافکن ازان چیزی رنگ کننده بزرگ یکی ازان
بر صد و بیست از سیم تا خورشید گردد بقوت خدای و ما یاد کرده ایم در مقالتها منتکا دکانه فضلی از انقلاب
اجساد بر جزوی از کتاب بوفلمون و درانجا فصلها صعب است ازانجمله است **عمل آهن سرخ** و بیست
دران دلیلها آنرا که بدان احتیاج باشد در عملها نفیس هن سوز طلب آن کنم که آهن را پس ازانک مس باشد
زر گردد ان شاء الله و وجه کردن آهن مس چنانست که مازو را بگیرند و قلقند پس را مستاوی اجزا و با هرکه آنرا
نیک بسایند پس آنرا بر آهن ها بهن افکنند چنانک نیک باشد چند کرت و سبک سبک گرم می کنند
برین کردار پس آنرا بگدازند آن مس سرخ گردد اگر چنان بیرون آید که تو خواهی سپید و بمرادیانه عمل بر بیش
دیگر باره همی کن تا چنانچه تو خواهی بیرون آید و مرد عاقل باید که محتاج نباشد در معاودت مرصعت چیزی را
بزیادتی والسلام **و هرگاه که خواهی** که رنگش بگردانی و هم رنگ زرسرخ نیک کنی بگدازش و یک درم زاج
سرخ برافکند و یک درم بوره سرخ و یک درم از همه بسوتیت پس برگیردش تا سرد شود چون سرد گشت رنگش
رنگ زر زرد باشد باذن الله و آن سخت عجب است **و هرگاه که خواهی** که آنرا برنگ سیم کنی و بیرون
آوری آنرا برنگ زر نیک نطرون و ملح طلخ بیاور مستاوی اجزا و چند بار بول مر آنرا بساو پس آنرا
بر سیم طلی کن پس آنرا گذ کن نزدیک اتون تا رنگش برنگ زرسرخ شود و اگر این چیزها را گرم کنند و در زاج
و زوبرند تا سپید گردد آن بهتر باشد اگر تو مرد عاقلی کفایت کند مر ترا بربعض همه این علمها و تو بصنعت بدان
حدها برسی که ما پیدا کرده ایم و آنرا بی خلاف زود بیاوی و چون ما اینجا رسیدیم که قصد ما بود درین باید که
اکنون آخرش باشد ان شاء الله تمام شد مقالت سی و چهارم بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت سی و پنجم از خواص

الحمد لله المتفرد بالوحدانیة وصلی الله علی سیدنا محمد بن عبدالله و علی آله من بعده
و سلم تسلیما ما سخن در معنی برانی حیوانی دران مقالت که پیش این مقالتست و من آن میخواهم که روشن کنم
درین مقالت ان شاء الله چیزها را ازانچه مقدم شده است دران مقالت که پیش ازین است تا آن

نافع باشد و تمامی مر آنرا که پیش گذشت ان شاء الله بگیرد یک مثقال از زیز قلعی و یک مثقال سیماب
و نیم مثقال سیم سپید انگاه سیم را بگدازد چون گداخته باشد قلعی برافکند و سیماب بر و ریزد پس چون
سرد خواهد شدن تا سپید شود بساودش مانند سرمه پس آنرا بروغن بادام مغز طلخ تر کند انگاه آن
چیزرا بدان نیک بمالد تا سپید و نیکو شود انگاه بگیرد دیگی که هیچ آب بدو نرسیده بود و شب
و نطرون و آنرا بساود و در بر نی کند که از جربش پاکیزه باشد و آتش زیرش برکند چون جوش برآورد
آن کالا را درانجا افکند و یک ساعت از روز می برد پس آنرا در پاره آرد پرشته کند و در تنور نهد
تا پخته گردد آن بیرون آید سفید و نیکو ان شاء الله و اگر نافرکنی آنرا بچیزی ز بور فها تا نافه شود پس
مشمع کند آنرا با آب سرو امعاون تا نرم گردد سی بار تا نزدیک آن باشد سرمایه بزرگ تا این دریابد
و مگر آنکس که بداند بچیزی ازین بابها تا علم آن بداند فساد جایگاه و صلاح آنرا و ممکن باشد استخراج صلاح
بابها و نقل کردن خاصه از برانی بحیوانی و از حیوانی ببرانی و چون ما بآخر این وصفها آمدیم محتاج باتیم
بتمامی آن و آن غریب ترین عملها ست و عزیزترینش **که کند شیشها را برنگ سیم** سفید نیک و وجه
عمل آنست که بگیرد پاره از سونش سیم و بسوزدش با پاره از زرنیخ زرد تا در بوته سوخته گردد چون سوخته
گشت با هرکه می نیک بساودش انگاه آنرا بر شیشه طلی کند انگاه می باید تا سرخ گردد بیرون آید برنگ
سیم سفید لاغیر و نیکوترین چنان باشد ازان عمل سونش زر کند تا گلگون بیرون آید برنگ یاقوت و
سخت شود و برگوهری پاکیزه باشد والسلام **باب حلالات نیکو** و آن اکسیری عجب است بگیرد زرنیخ
زرد و یک روز تمام همی ساود پس آنرا در شیشه کند بگل درگرفته و یک شب در تنور نهد انگاه بیرون آورد
و یک مثقال ازان بر ده مثقال قلعی افکند پس آنرا بگدازد بتنگار پس یکی ازان بر یکی افکند از مس اکسیری نیک
باشد انگاه ازان یک مثقال بر چهار مثقال برنج یا مس نهد یا با سیم سفید جنبش کند چنانچه خواهد باشد
عجب ان شاء الله و فرق میان روسم و ازباب در صنعت آنست که روس دوم ازواج است
بدبو ارکنده مر آنرا مقارب آن و آن که نه روس است عادم آن باشد بمقدار هر یک ازین روس
و نزدیکش ازین وصفها باشد هرد یکش بحق والسلام **باب صنعت اکسیری نیک** بگیرد یک مثقال
از فرار و آنرا بر ده مثقال از ارزیز قلعی نهد پس ازین ارزیز یک مثقال بر مثقالی مس پاکیزه نهد پس
ازین مس دو مثقال بر مثقالی از برنج نهد پس یک مثقال از برنج مدبر بر مثقالی سیم سفید نیک دهد
پس آنرا بساید بگدازد چه آن هرچند اخلاطش بیشتر باشد نیکوتر بود و سفیدیش نیکوتر والسلام و این
باب دو سر است بدان هر دو عمل کن تا ازان بدانچه خواهی برسی بعون و قوت خدای که والله

که من ترا نصیحت بکردم و کشف بکردم بیشتر ین آنچ در امکان آمد کشف کردنش و روشن کردم همه تعلیمها
همه فنهها آنک میزان مطلوب را بود در آن بیخ برنا بدان برسی که میخواهی بحول خدای و قوتش و چون باخر آن
آمدیم که ترا وعده کرده بودیم ازین عملها آنرا بعینها ست واجب باشد که بدانی که بجایگاه بس جایگاه بتو میرسید
بدان سبب که آن جایگاه که مطلوب باشد بزرگ است و واجب آنست که قصد آن کنی و در آن سستی نکنی
و این والله که کشفی عظیم است اگر دریاوی برسی بدانچه میخواهی بحول خدای و مشیتش **باب عجب بلیغ** بگیرد
پس جرم و ازان بارها پهن بر بند تنک انگاه آنرا بر جزه افکند و سرکه می بران ریزد انک سخت
نیک ترش باشد و در آن بگذارد تا آنرا نشف کند و چون تمام نشف کرده باشد آنرا باب تره بشوید
پس دیگر بار همان عمل نخستین بران بکند تا آن مانند زنجار گردد انگاه آنرا نیک بمالد بیرون آید سفید
که هیچ سوخ و رنگ بران نباشد و این باب خاصه از نفیس ترین عملها ست و شریفترین باید که عمل کند بدان و برا
و آنرا در بابها هنر بکار دارد که پس هرگاه که بی طل بیرون آید در نفس خویش بغایت رسیده باشد **باب دیگر
از حیلانات** بگیرد از مرقشیثا صافی و زرنیخ سرخ و زرد از هر یک جزوی انگاه اقلیمیا و مرقشیثا بگیرد و باید که
قلیمیا ذهبی باشد و پوست نارشیرین از هر یک جزوی برابر همه را بکوبد پس با سرکه می بیزد نرم نرم انگاه نار
پوست را بفکنند درست که نکوفته باشد تا آن سرکه همه برچیند پس آنرا در شیشه یک شب بیزد انگاه بیرون آورد
و دانگی و نیم ازان بر مثقالی و نیم سیم نهد بیرون آید سیمی سفید در بهابیت آنچه باشد از نیکویی این نیز بابی شریف
است از بابها بزرگ اگر خواهی که نیکو عملش بکنی اندیشه کن در اصلهاش چه این از نفیس ترین است والسلام
باب حیلانی عجیب بگیر از زرنیخ سرخ چندانک خواهی و چند ربعی ازان نطرون و چند سنگ نطرون بست
مصری همه را نیک بسا و دیزدیس مصعد کندش تا سفید شود انگاه بزدش آنچ مصعد شده باشد باب نگار بخته
یک روز تا شب پس مصعد کندش تا سفید شود انگاه بزدش آنچ مصعد شده باشد باب سکا بخته یک
روز تا شب چندانک آب زور دارو باشد بسبب انگشت و آتش نرم کند پس آنرا از وصاف کند
و بابی سخت خوش بشوید تا همه شوری زو بشود پس خشک کندش و بوقت حاجت بکار می برد اگر یک
دانگ ازان بر یک مثقال مس نهد و ازان مس درمی بر دو درم سیم نیک آن عجب بیرون آید و این با
سری است اگر مصعد کنی مرقشیثا و اقلیمیا و این دو زرنیخ پس آنرا بر دنک کنی اگر حمل برین دو زرنیخ کنی
و مرقشیثا یا قلیمیا را مکلس کنی و هر دو را ضبط کنی نیز نیک باشد بر هر کدام خواهی عمل می کن تا بدان جای که
قوی کرده و بدانچه خواهی دست بری بزودی ان شاء الله **وعمل** مردمان با بهابرین بابها و کوتاه داو حیلانات
از جهت نزدیکی عملها ست و استعانت کردن بدان در کارها و پس ازیشان مردم سفله آمدند پیدا بید استند

که فایده نیست در صنعت مگر حیلانات و کار نه چنان است که ایشان پنداشتند لعنهم الله و اخرایهم
و ایشان آن نیکو ندانستند و حاجت آمد ما را که پس ازین سخن بر چیزی گوییم که این کتاب بدان ختم کنیم ان شاء الله
و می گوییم که **اینجا حیلانی نیکو ست** نیکوتر ازانچ بمقدمه گفته آمد بسیار دیگر آنرا حیلان برمکی گویند و او فضل بن
یحیی البرمکی است و این عمل او ست بگیرد از سنگ سرمه اصفهانی یک جزو و از زرنیخ زرد صفایح یک جزو
و از سرب نیم جزو همه را با زیت و نطرون بساود تا نرم گردد انگاه آنرا یک روز سربسته بگذارد و بپوشد
آن بیرون آید مانند سیم و آنرا جدا باز کند چه آن مس را سپید کند مانند نمک انگاه ازان یک درم
بر ده درم مس نهد مسی پاکیزه پس نیک بساود و ش بس بپالاید و فرو ریزد و بر سپیدان نگذرد بزندش اگر
نرم باشد که بند نشکند و الا مس بر بیش زیادت بر افکند تا نرم شود و اگر با زنرم تر خواهد مس بیفزاید
اگر خواهد که از همه چیزی نرم تر شود مقدار دو دانگ از کلس سرب بر افکند تا آنرا مانند علک نرم کند
انگاه ازان مس که بر بیش عمل کرده یک جزو بگیرد و بر یک جزو سیم نیک نهد و هر دو را بهم بگدازد
بیرون آید چنانچه خواهد بعون خدای **اگر خواهد که آن** سری باشد سرمه را مصعد کند و روی کند زرنیخ را
خاصه و آنرا بسرمه ضبط کند و سرمه بدین جایگه مانند چه بزرگترا ست در جایگاه سش فاما اگر درین
اندیشه کند برسد بدانچه می خواهد و عمل چیزها خرد و بزرگ تواند کردن و توانا باشد بر کارها
بزرگ بر آنی ازیرا که این عملها همه بعلم در او بخته است هر کس که او را علم باشد بدان رسد که خواهد
و هر کس که جاهل بود در آن عملها که تمام باشد و کند بلید بود و در آن که ناتمام بود خود چون باشد و بداند که
کدام چیز باشد سبب یکی از دوگانه و آن غایت جهل باشد برین عمل کند تا بدان برسد که خواهد و باید
که رنج در علم برد اول بیش رنج عمل چه اگر در علم سابدش بردن و اگر در علم رنج برد خود در عملش رنجور بود
و رنج عملی علم رنج کلی بود و آنکار که براید سخت و برنج براید البته و روزها خود لیس ازین بدست خدای است
تعالی آنکس را دهد که خواهد خدای ما را و ترا آنچه می خواهیم روزی کناد زود ان شاء الله و بهری ازین بابها دا
کنند که باشد در چند باب ازین مقالتها چه ما در هر یک ازان چند باب یاد کرده ایم و چون باخر
این رسیدیم باید که مقطع بود این مقالت را و بخدای است استعانت بر همه کارها که او ست رادی
کریم اینجا آخرش است والسلام تمام شد مقالت سی و پنجم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم
مقالت سی و ششم از خواص الحمد لله العلی الاعلی ملک الآخرة والاولی وصلی الله علی محمد و آله
و سلم تسلیما سابق شد ما را ازین مقالتها پیش ازین کتابها بسیار و مقالتها و او ان در چند کونه بسیار
و حاجت آمد ما را که یاد کنیم درین مقالت چیزها ظریف از ظرائف عملها و بخدای یاری خواهیم و برو

توکل کنیم در همه کارها گوییم که یاد کرده‌ایم در مقالت متقدم مرین مقالت را چیزها از صنوف حملانات
و ما درین مقالت چیزها از ان یاد خواهیم کرد و جدا زان گونه نیز از احتمال که بدان فتد بی سنگ و ببر میزاز
بکار گرفتن عملها که بکند رد بر عمل تو اگر چنین کنی خویشتن را خطر کرده باشی اکنون تو بهتر دانی والسلام نخستین آنچ
یاد خواهیم کردن از ان حملان است تکلیس را تکلیسی که نباشد در ان خلاف و سخت سفید باشد بسیاری آنچ
ازان باشد بر هرچه خواهی کامل و نیکوست و وجه حمل آن آنست که بگیرد از مس جرم نیک آنرا در پاکیزه
کردن افکند پس از سیم چندان بر بیش نهد در کوزه انگشت تا بگدازد نیک پس بران ریزد چندانک خواهد
پس انکه چون سرد شد بر بیزی آنرا و چهار بار دیگرش بپزد انکه دستی آنرا بزند و بپزد تا عمل تو براید و بزند آنرا بر خیچ
چند نیک و ابیست بختن آن بگیرد از زردی بی تازه نیک سه جزو و از نمک آرد سرشتن جزوی انگه آب
بر بیش ریزد و بگذارد انکه با آتش نرم شد تا نیک جوشیده شود انگاه آن متاع را بتاباند و در انجا می افکند چند بار
تا سفید شود سه بار این چنین بکند پس آنرا بر دو لیس عمل کار را یف بهره است و هرگاه که این را حل
کنند پس بدام ارواح بدان می دارند باشد مانند جیوا آنبات چون نقش کبری را بدان در اوری و هرگاه که صغری
را در اوری قوی کرد و سیم بر مس چنانچ مس بر سیم قوی کرد و هرگاه که خواهی که سرخ را با سفید نیک کنی ممکن
گردد تا آن نیز ممکن باشد و لیکن آن دورتر باشد بریان از اول باید که حد بست از راه عالمیان که باشد
و دوری میان آن سرد و بسیار لیکن آن اندک باشد از یراکه فصل میان سرخ تا سپید نزدیک ده روز باشد
تا بیک ماه در بیشترین عملها خاصه آنچ باشد از تدابیر و لیکن عمل سرخ و نقل آن بسپید رنجورتر بود بزمان
از بحستان ببیاردی والسلام **باب نرم کردن چیزها سخت** و آن از غرایب عملهاست و آن
مانند عملها و بزرگ متقدم و آنچ برود و برابراش در عملها خرد بشناس فصل آنرا بگیرد سه درم مغنیسیا و یک
مثقال بوره سفید و مثقالی نطرون و اگر سفیدی را خواهد بساود آنرا با شیر سه روز هر روزی هفت ساعت
و اگر سرخی را خواهد بساودش با سرکه سه روز هر روز هفت ساعت چه این آب نرم کند
همه چیزی خشک و راست کند نیز همه تباهی را و سپید کرداند سپیدی عجب بدان عمل کند تا هرچ خواهد
ان شاء الله **باب** بگیرد ارزیز قلعی و پاکیزه کنی آنرا بفلفونیا انگاه سرب او در آب ریزد و پس از انک
آنرا چند بار پالوده باشد انگاه دیگر بار نیز بازآید و قطران رومی بر انجا ریزد انگاه بپالاید و در آب ریزد
انکه دیگر باره باز آید و بگدازدش و قطران رومی بران نهد پس بگدازدش و در آب ریزد و بار سیوم بار
دیگر باز اید و بگدازدش و قطران رومی برافکندش پس بپالاید و در آب ریزد و بگدازد و شمع
برافکندش بدان اندازه که نیک بگدازدش و گرم می کندش مدام تا شمع بسوزد انگاه بگیرد از آن سرب سه جزو

وازان سرب

وازان سرب که در انجا سیم نباشد جزوی و با هم بیامیزد همه انگاه بپالایدش و در قالبی اسفنداج
ریزد انگاه با ایشان بپزدش و نمک آرد سرشتن بیرون آید چنانچه تو خواهی در نیکی پس اگر در پالودن بکار
برافکندش نیک باشد چه اگر علم این ارزیز نیک اصل باشد نیک بود **باب پاک کردن قلعی** بگیر ارزیز قلعی
بگداز مرآنرا و برافکن بران فلفونیا و زفت رومی و موم و پیه گوسفند نرینه و نوشادر و پوست نار خشک
کوفته بیخته قلعی را بگدازد انگاه هریک را ازین داروها تنها بران می افکند نوشادر و پوست نار بهم کند آنرا و موم
و پیه بهم کند آنرا چندین بار بکندش و انکه آنرا در آب گرم ریزد و هربار آنرا می گدازد تا بکار آید ازان خمسی
واین پاک کردنی عجب نیکوست **اگر حملانی نیکو خواهی** درجی از سیم بگداز و یک درم از ارزیز پاکیزه کرده بر او
چون بگداخت ارزیز برانجا ریزد تنها و باید که در بوته نیم درم سیماب باشد چنانک خواهی اگر خواهی که باشد چی
بباید کردن و اگر خواهی که باشد مصاعد بکند انگاه بحاجت خویش بکار دارد که آن از غریبها عملهاست
باب عمل کردن سیماب سرخ بگیر قدحی مدور از شیشه و چندانک خواهد سیماب بر بیش ریزد پس
سفالی شامی بیارد و در زیرش پاره کبریت زرد کوفته انکه قدح را بر کبریت نهد و گرد برگرد قدح کبریت کند
تا بکناره قدح رسید چنانچ گرد برگردش باشد پس آنرا در تنور نهد یک شب و آتش باید که نرم باشد
بعد از انک آنرا در انجا بخته باشد و سر قدح را استوار کرده باشد انگاه آنرا بیرون آورد منعقد و مانند
سنگ شده پنداری که خونست نیکوترین چیزی در عالم و بکار دارد آنرا در همه عملها خویش و این سیماب را
زنجفر الحکما گویند و گویند آنرا صبغ برانی و گویند آنرا اول صبغ جوانی و گویندش نیز زنجفر مخالف و گویندش نیز
صابغ قوی عامل همه عملها و امثال این احوال عمل کن بدان همه آنچ بدان محتاج باشی درین چیزها یاد کرده و امثال
آن آنچ دلالت کند ترا بر انچه گفتیم ان شاء الله **باب تحلیل طلق** بگیرد طلق را و آنرا در بلاسی تنگ کند انگاه
دست را بدان در می مالد و زوری جای شیشه که از آن چیزی می برآید مانند هبا و آنرا حلب الطلق گویند آن
طلق محلوب را بگیرد و بر صلایه افکند و چیزی از کلس قشر و نوشادر بر بیش افکند و بساود آنرا بدان تا حل گردد
مانند آب روان اگر خواهد معقد کندش و اگر خواهد دفن کندش تا انحلالش نیک شود پس معقد کندش آب
طلق بر حقیقتش بیرون آید و بدان آنچ خواهد عمل می کند آن آبی باشد نشف کننده گیرنده شوینده سپید
کننده منفعت کننده بسیار عملها را و مغرور مباش که در ان مزاج است که در ان مزاج نباشد لیکن در ان
قوتی ماسکه باشد والسلام و سرمایه انحلال و تکلیس می باشد نیکی سودن مرآنرا عمل کند بدان تا در ان رسد
ببیند ان شاء الله **باب پاک کردن ارزیز** بگیر از قلعی چندانچ خواهی و بگدازدش انگاه زرنیخ زرد بر بیش افکن
و کبریت سپید انگاه بجوبی آنرا ساعتی بجنباند انگه آنرا بر زمین بریزد چون سرد شد دوم بار بگدازدش

انگاه زفت رومی برافکندش و وشق سفید و صبر و زیت و یک ساعت بچوب همی جنباندش آنگاه آنرا
در بوره ریزد و در کوره که دران آب خوش باشد پس بیرون آوردش و بگدازد و چیزی از نشکار کوفته
برافکندش و ساعتی بجنباندش انگاه در بوره ریزد همچنین سه بار می کند پس بپالاید و در بوره کاه ریزد و باز
بگدازد و زیت و زفت و موم و اشق برافکند و سه بار همچنین بکند پس بپالاید و فرو ریزد با زیت بیاساید
پس در کوره ریزد که درانجا آب خوش باشد و بر روی خویش دستاری افکند که می آتش بر وی نرسد
که آتش آن آتش سیم را ماند و همچنین همه احوالش انگاه بر حاجت خویش برگیرد که آن از عجایب است آنک
واجب باشد که یاد گیرند و عمل کنند بدان تا آنچ خواهند ببینند **و مثله ایضاً** بگیرد سیماب و همچندان ارزیز قلعی
و بر هم آمیزد آنرا انگه بساود آنرا انگاه بران هفت جزوی مرقشیثا کوفته سوده بیخته و هر دو را با هم بساود و دور کند
با آب نشکار صافی انگاه آنرا از کل زناوی با معدنی حقه کند و آنرا اسپیدی باشد و آن دارو ها را درن
و یک روز آنرا در خاکستر گرم دفین کند انگاه آنرا در اتون شیشه گران یا سفالگران نهد شبانروزی پس
بیرون آوردش و با آب نشکار تر ش کند و باز آنرا بوته و حقه باز برد په بار همچنین بکند آن بیرون آید
چون برف و هر بار حقه اش را نو می کند انگاه با آخر کار آنرا بساود و پس ازان و عمل کردن با سپیده خایه
و نیم چندان نشکار سوده برافکندش و همچندین همه اش بوره و همچندین همه اش نمک نشکار پس همه را بساود و چهار
جزو ازان برده جزو برنج با مس طالیقونی برافکند و بگدازد آنرا بیرون آید عجب که هیچ غایت و نهایت
نباشد پس ازان آنرا در انچه خواهد بکار برد ان شاء الله و چون با آخر این علمها آمدیم و این نخانست که
پیش گذشت در مقدار همه رسالتها باید که این اکنون آخر مقالت باشد والسلام تمام شد مقالت سی و ششم
از خواص بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت سی و هفتم از خواص** والحمد لله وصلی الله علی رسول الله محمد بن
عبدالله و علی آله و سلم تسلیماً بماند بر ما اندکمایه چیزی ازرایها که محتاج باشد بتقدیم آن درین مقالتها مضاف
شده بمقالتها مشکا دکانه می گوییم و ابتدا می کنیم بعون خدای و مشیتش که همه آن در محبت است همه بیک
دیدی را که محبت بیرون آورد عجایب را ازیرا که تو نمی دانی که چه می گویی و مگر ما آنرا برمزگفته ایم برتو و پوشیده
کرده تو حق را بنگر تا آن کجاست در قول ما و قول خصمان ما و عمل بحق بکن و آنک حذرا نست دست
بدار ازیرا که آنست برهان حق والسلام و بپرهیز ای برادر از استعمال کردن بی برهان و نیز ما ترا
گفته ایم که باید که آزمایش و امتحان بکنی بدان سبب که ما در حواشی کتابها را بجیزها گفته ایم که آن و
تقلید یکی است چه بران برهانی نیست ازیرا که ما گفته ایم که بورها هرگاه که حل کنند و معقد و زرنیخ و کبریت
را مشمع کنند تا بستاند آن و و را مرا تش را و باطل کند ازان همه سپیاهی سیم را انک کرده بود

آنرا پیش ازان و آن سیاه کردنش است مر سیم را و مانندها آن ازین علمها که در برهان است و حد برهان
بر یک حالت که این هرگاه که تو نکرده باشی تو اندران مقلد بوده باشی عمل کن بدان تا برسی بدانچه می خواهی
اعنی بدان راه که آن بمحبت و تجربه است چه آن نهایت عقل است درانچه طلب می کنی یا نه ما ترا وعده
کرده بودیم که یاد کنیم درین مقالتها و درین رسالتها چیزها ازان علمها که بتقدمه برفت وصف آن و قول دران
ما محتاجیم که سخن گوییم در باقی آن بحول و قوت خدای **باب چینتش آلبست که مهارا** بباید دو نیک گوگرد
و سه پیر یقون برافکند تا بگدازد نیک چون گداخته باشد و ببسته نیک بکوبدش سنگ و در بوته ریزد و بگدازد
دیگر بار نیک و سه پیر یقون بار دیگر برافکند تا نیک بگدازد چون بگداخت و ببست نیک بکوبدش و
با آب و نمک بشویدش انگاه دیگر بار از سر بگدازد و در سر و عا که خواهد فرو ریزد آن زر بیرون آید
در غایت نیکویی انکه عمل کند بدان و روا باشد که این اصلی بود که هرگاه که تو سه پیر یقون را از و بیرون کرده باشی
واگر ممکن گردد که از و چیزی استخراج کنی و هر کدام از ارواح که خواهی با او کنی جایز باشد بر علمها صنعت که آن
انک ما یاد کرده ایم آنرا عجب ان شاء الله **باب آخر** بگیرد پنج رطل برنج و قلعی پاکیزه و صافی کرده یک
رطل و نیم و از سپیدسیم چندانچه خواهد و سیم را بگدازد و این برنج و ارزیز بر سرش ریزد همه را بگدازد بیرون آید نیکو
و در و پیوستی باشد و جایز باشد که آنرا نرم کند بنوشادر با نمک نشکار تا نیک شود هر چیزی را که خواهی
باید که بدان عمل کند تا رشد ببیند **باب قمری** بگیرد کبریت را انک سپید کرده باشد ش بهر نسخه که خواهد
و از سیماب معقد از هر یک جزوی برابر با دیگر و همه را بساود و در هم آمیزد در شیشه و سرش سخت کند
پس آنرا در سرگین نم دفین کند و هر که می بر لیش ریزد و بگذارد آنرا در انجا تا هفت روز پس بیرون آورد
و خشک کند و بکوبدش و بگیرد برنج که بگرم بیرون آورده بود و بگدازد و بر هر ده مثقال ازان یک مثقال
برافکند از دارو و آن نیکوتر از همه چیزی بیرون آید عمل کند بدان تا آنچ خواهد ببیند ان شاء الله و این بحق
مهتر من که روشن کردم مر ترا از علمها آنچ دران کفایت و بلاغت است عمل کند بران که تو با خبر این علمها
بصبر برسی ان شاء الله **باب قیام سیماب** از طرفه ترین بابهاست و غریب ترین و چنین سابق
شده است بسیاری از مردمان که آن دروغ است و آن بحق مهتر من که حق است عمل کند بدان
و بنا کند کار خویش بران و جهالت را از خویشتن بیندازد و صبر کند که تمام شود چه بر چیزها غریب بینی اندران
سیماب برگیرد و آنرا در و عا کند از شیشه یا از آهن و آب خوش بران ریزد و می جوشد تا آب نیست شود پس
سرد کرد و صافی شود آب ازان و همچنین عمل را بران معاودت می کند بسیار تا که آن خشک شود
و چون سنگ ببندد بنداری نیکوترین چیزی است از خلق خدای اما افلاطن گوید که سقراط گفتی که

آن دیده نباید جز زان و روایت نکرد ما این معنی از سقراط و من چنین می پندارم که آن از و
بتلقین گرفته بود در وقتها خلوتش و اما فوریوس گوید درانک ما لیس اول که گفت از روماجین
اول قدیم عهد می گوید آن تدبیر طبیعت است و آن معنی قول آن قوم است که تدبیر باید کردن سنگ
را بسنگ و بدین آن خواهد که سیماب از آبست و آب سیماب می باشد و زیبق آب می شود
واین معنی نزدیک او درابجد آن قوم گفتند از آن رمزاست بشناسد آنرا و عمل کند بران تا بیابد راهی را دران
ان شاء الله **باب عجیب** بگیرد از دم الاخوین چهار مثقال و همچندان زعفران و زرنیخ زرد بیست مثقال
و زرنیخ سرخ بیست مثقال و کبریت سرخ بیست مثقال و اندک بیست مثقال و عزروت بیست و دو مثقال
و عزروت سرخ هم چند وزن عزروت زرد و همچند وزن آنک اعنی سرب و پوست نارنج بیست
مثقال و پوست نار شیرین همچندان و هر یک را تنها تنها بکوبد و بگیرد برنج چندانک خواهد و تنک کندش
چنانک از آن تنک تر نباشد و گرم کندش و در سرکه می و نمک فرو برد و گرم کندش چیزی از این داروها
بران پراکند پس انگاه بساید از آن داروها را و قسمت کند بران داروها سه قسم و سرکه می را سفت
رطل مصعد کند و بسه قسمت کند انکه آن برنج را بزد بیک جزو از سرکه و یک جزو از دارو و همچنین سه بار این
عمل کند تا همه آن سرکه را بخورد بیرون آید خورشیدی مرتفع در نهایت آنچ باشد از نیکو و صافی و نیکی
واین از بابها بزرگ شریف است عمل کند بدان تا ببیند آنچ خواهد بعلم و عملش دست برد آن اولیتر از همه
علمها اگر دریابد آنرا و تو بهترین چیزی باشی که بخوانی مر این علمها را و درس کنی ازیرا که آن ترا بیرون آورد
از طبقهٔ مردم نادان والسلام **باب تدبیر این دو زرنیخ و کبریت** مرین با برابگیرد زرنیخ زرد و سرخ
و کبریت زرد همه را برابر و نیکو بکوبد و در شیشه کند و شیشه را در آتش کاهی نهد و بگذارد تا گرم شود و بگذارد آنچ
دران باشد بی آنک بدمیده باشد و بگذاردش دو ساعت زمانی که آن حل شود و با هم دیگر بیامیزد و عمل را
شایسته کرده هرگاه که بگداخت چنانچه گفتیم برگیرد و بحاجت خویش بکار دارد **باب تدبیر آنک نیز**
اعنی سرب و آن صاف کردنش است و همچنین است آن بر حقیقت بگیرد سرب را و بسوزدش
بهرچه خواهد و نیک تر آن باشد که بکبریت بود یا بزاج چون بسوخته باشد خاکسترش را بگیرد و بزیت
ترکند و بپالایدش بر سبیل استنزال سه بار که آن فرو آید پاکیزه و بسوزدش و بر تابه بگذاردش و بریان
کندش تا منکلس شود نیز عجب نیکو و ظریف **باب آخر** بگیرد ده درم قمر پاکیزه بیست درم از احجم پاکیزه
و بگدازد هر دو را و چون نیس از پالودن سرد خواهد شدن بوزن سی درم سیماب زنده بر پیش افکند و می شاوردش
از بامداد تا نماز دیگر تا چون شیر همه گرد و بس سرکهٔ می بگیرد و در هر رطلی از آن سپید او قیه نوشادر کند و همچندان شب

خون سیاوشان

وبجندان نمک

وهمچندان نمک پس آنرا بجنباند در آفتاب تا حل شود و آن اخلاط بدهدش و بساود آنرا با آن دیگر
شب و بار دیگر بدهدش و بساودش بدان و بسوزدش بار دیگر شربت دهدش و بساودش و بسوزدش انگاه
سه روز نشن می بزد و انگاه آنرا در شیشه بگل اندر گرفته کند و در میان خاکستر و آتش گرم نهد آتش
سرگین ده روز بیرون می آید سفید انکه یک درم از آن برده درم مس می نهد پاکیزه و اگر خواهد یک درم
سیم برافکندش که آن ثابت تر باشد و نیک تر سفیدی آنرا حل کند بدین که از آن اسپیدی بیرون آید ان
شاء الله بعون و قوت خدای **باب ابیض** بگیرد از بادام طلخ چندانچه خواهد بکوبدش و روغنش بگیرد
انگاه از زرنیخ بوره چندانک خواهد بگیرد و بکوبد و ترکندش بدین روغن بادام انگاه آنرا در شیشهٔ کند فراخ
و آن شیشه را بخاکستر در گل گیرد و سر و پهلوانش نیک درگیرد انگاه تنوری را بپرد تا بپرد قین
کو سفند ما آنجه قیام کند انکه این شیشه را در تنور نهد چون بامداد باشد بیرون آورد چون سپید شد آنچ در
شیشهٔ است بیرون کند بکوبدش و دیگر بروغن طلخ بادام ترش کند پس دیگر بار در شیشه و تنور نهد و چهار بار
یا پنج هم برین کردار بکند و اگر از شکستن شیشه نترسد در شیشه دیگری کند و آنرا استوار کند انگاه آنرا بر
آتش دان نهد ببیند که در انجا مانند سیم سفید بخمن بار بدیدار باشد چون چنین بدید شیشه را بشکند و آنچ
دران باشد از سفیدی بگیرد انکه اکسیر از این یک درم بر پانزده درم مس پاکیزهٔ احمر نیک که آنرا بالوده باشد
می بر نهد بیرون آید همچون سیم پس از آن برده درم از آن شش درم سیم نهد آن عجب باشد انگاه از آن
آنچه خواهد نیز آمدی کند والسلام و چون ما بآخر این معنی آمدیم که واجب می بود که در مقالت سی و هفتم
بگوییم اکنون باید که آخرش بود والسلام ۞ بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت سی و هشتم از خواص** ۞
استعین بالله واتوکل علیه واسأله ان یصلی علی محمد نبیه و صلی الله علیه و آله و سلم تسلیماً اما بعد
سزاوارترین کارها ما آنست که ما بر وعدها خویش و ضمان که کرده باشیم باز آییم یک یک و واجب باشد
که بدانند از حاشیهٔ کتابها ما که این مقالتها که پس ازین مقالت می آید از فاضل ترین علمها ست و نفیس
ترین است و آن آنست که ما می خواهیم که بیاوریم درین مقالتها آنک تمامت جهل است چیزی از
علمها که دران تقویت و معونت باشد آنرا که وعده کرده ایم از کتابها شکافکانه درین علمها و هر کس که مرا ورا
خاطری باشد بداند آنرا و استخراج کند از آن آنچ محتاج بدان درین جایگاه و کشاده شود او را بزودی
رمزها ان شاء الله و بحول و قوت خدای بدانچه ما محتاجیم که سخن مقدم کنیم را اول باقی این مقالتها پیش انک معنی
ای حذران بیرون شویم و از آن جمله است والسلام **باب** یاد کنیم عقد کردن سیماب بر جای عجب
نیکو و آن آنست که بگیرد از ارزیز قلعی چندانک خواهد و بگدازدش و بوره نیک برافکندش باز رفت

بجای آن نهم

یا باره شحم البقر وچون آتش زفت را بخورد وشحم را وآن در کجلیز پاکیزه شد کجلیز از آتش برگیرد
انکه بران ریزد از سیماب زنده بوزن ارزیز پس آنرا نقره کند پس از آنک ارزیز وسیماب در کجلیز
بر آتش بگردد انکه بیرون آوردش وانگاه اگر خواهد که نرم کندش بگیرد چیزی از داوران وآن سعد مدور را
ماند وبسا ود آنرا سودنی بلیغ پس آنرا تر کند بحلب سوده وچیزی روغن کنجد پس آنرا بران
نقره افکند که کرده باشد پس از آنک بگدازدش ومقدار پنج درم موم وبگداند مر انرا برین دارو گرداند بی
نیک وبر انجا افکند ونیز چیزی از بوره نیک پس بیرون آوردش وبگیرد آن سیماب را ونرم کند
طبیعتش را وچون ببیند آنرا که نرم گشت بر افکند بر هر رطلی از ان دو استیر سرب سفید کرده بنمک و
هرگاه که عمل سفید کردنش داند بگدازدش ودر آب نمک ریزد سه بار یا چهار بار آن سفید بیرون آید
وهرچند زیادت می کند آن سپید تر می شود مانند سیم سفید شود وهرگاه که خواهد که سیم بران نهد بگیرد
از ارزیز چندانچ خواهد ومقدار ربعه وزنش سرب بر افکندش انگاه آنرا در کجلیزی بگدازد انگاه آنرا در آب
نمک واشنان پارسی ریزد بیرون آید نیکو وبلیغ ان شاالله باب پاکیزه کردن ارزیز نیز محکم بگیرد
از مرداسنگ برابر پنج بار ریاستش بار بگدازدش انگاه زفت ومغز گاو وقطران شامی بر افکندش
وبگدازدش با مرداسنگ وبجنباندش جنبانیدنی بلیغ هرگاه که آتش همه آنچه بر انجا افکنده باشد
بخورد وهیچ نماند بر انجا افکند از سرگین سگ سفید وکف دریا وآنرا در کجلیزی آهنین کند وبجنباندش
جنبانیدنی سخت وآن همچنان بر آتش باشد گداخته پس بیرون آوردش چون سرد شد وخواهد که چیزی
بر نهدش بر ده درم از ان یک درم مس سفید نهد که شوخش بیرون کرده باشد پس انگاه سیم بر افکندش بر ده درم
را از ان چهار درم سیم پس اگر اندک بود بر هر ده درم از ان دو درم ونیم نقره نهد آن باشد عجب چنانچه خواهی
ان شاالله وبیرون آید سفید ونرم واز پیش از انک از آتش بیرون آوری یک دانگ شیشه شامی
در افکندش تا رنگش را نیک صافی کند وبانگش نیز صافی باشد ودر بوته بگدازدش تا برهم آمیزد پس عمل مکن بدان
آنچه تر ابدبر آید اگر خواهد نقره اگر خواهد سبیکه بیرون آید سفید ونرم برگزن وبا آتش وسردی نیکوتر از آنچه
خدای آفریده است ازین گوهرها وباشد خالص وقایم بدر آوردن این وجوه متقدم بران وآن آنست که سیماب
روح است وبدانست قوام این همه عملها بر مقدار بدنش باشد نیکیش وبر مقدار نیکی جید وضبط کردن
آن سیماب را باشد بقا سیماب در ان ونیکی عمل طلب کرده از ان بداند این تا ببیند آنچه خواهد ان شاالله
باب این مرداسنگ مشهورست نزدیک فلاسفه واز ایشان در کارها دور تر ونزدیک
در حیوانی وبرانی نیکوست ونزدیک بگیر از مرداسنگ یک رطل واز نطرون ربعی آن رطل بکوبند ونرمی

را جدا کند بسا وند تا پس باهم کنند وبز بیت تر کنند واستنزال کنند ببوط بر بوط چون فرو آمد
وسفید وخالص وصافی بیرون آوردش انکه بگیرد از سیماب ده درم واز کبریت
زرد یک درم کبریت را در کجلیز آهنین کند چون بگدازد دو رش کند وسیماب را نجین
تا حرکت وحرارت بران ریزد آن سفید کرده سفید تر از سیم انکه از ان اسرب بگیرد
که آنرا استنزال کرده باشد وزن ده درم واز رصاص قلعی ده درم هر دو را در کجلیزی
بگدازد وچون همه بگداخت وبرامیخت وصاف شد بر انجا افکند از ان سیم که با اوست
از ان کبریت که عمل کرده است ودو ور کرده از ایش آنرا نقره سفید کند انگاه
یک حبه از ان با دو درم می نهد از ان که استنزال کرده است انکه پس ازین هر دو درم
از ان وسه درم سیم کند بیرون آید نرم وعجب نیک مرطبع را وریختن را بکار دارد
آنرا چنانچه خواهد آن عجب باشد هرگاه که از ان درم کند چون فرو ریخته باشد بگیرد اشنان
پارسی ونمک وشب وآنرا با آب یک جوش دهد انکه آنرا بر پلاسی افکند وبمالدش
مالیدنی عجب سخت صافی گردد وبدان حد رسد که میخواهد انگاه پس از ان چنانچه خواهد
عمل میکند آن باشد صافی وپاکیزه تابنده ونیکو ان شاالله واگر خواهی که باشد ملون
راه ملونی آن آن باشد که بگیرد پارهٔ گل چراغ باشد وآنرا در دیگ افکند وآب بر بیش
ریزد بجوشد شش پس آن درمها را بران افکند وزن دو حبه زاج سوده بر بیش نهد انکه
دو ساعت از آتش فرو نهد وبمالدش چنانچه تو خواهی از نیکویی وصافی ونیکی بیاید واین
باب بزرگست باشگا را کردن جسد ش خاصه اگر دریافتی واین بابست که ما روشن کرده
ایم از همه بابها که از اجساد دست خاصه وچگونه باشد از ارواح وچگونه باشد از چهار م
وچگونه باشد در کتاب مجردات از صد ودوازده کانه ظرائف وعجایب بسیار
واو نیز مرکبست چنان باید که استخراج کند همه بابهای خرد را از انجا که نیست نزا کتابی باندیش
در گشادن همه رمزهای صنعت اگر رغبت کنی در ان وگشادن رمزها در ان بر سبیل بابها از یرا که
ما یاد کرده ایم اندر ان پنج هزار باب حد علم وآن کتابی بزرگست از امهات کتابها تا
آنک نشاید کسی را که آن بداند تا این نداند ان شاالله تمام شد مقالت سی وهشتم
بسم الله الرحمن الرحیم مقالت سی ونهم از کتاب خواص الحمد لله رب
العالمین وصلی الله علی النبی محمد وآله اما بعد بدانک بگذشت ما را مقالتها پیش آنچه آن

مشارکت دارد آنرا که در صفات و مقالست از عملها که منفعت گیرند بدان و اکنون یاد کنیم
درین مقالتها باقی آنچه زاید باشد در عملها، منفکا و کانه و معین باشد آنرا و آنچه سخت کرده
نباید بحق مهترمن در پیباری از کتابها و مانند آن یاد نکرده ایم البته البته و آن آنست که ما
اعتماد کرده ایم بران بر ذکر بابها، محلله و حادهٔ مشمعه و در ذکر این آبها منفعتها بسیارست منفعت گیرد
بدان آنکس که بنا شد نزدیکش دیگر بابها یاد کنیم دران چیزی از آنچه بمقدمه ذکرش رفته باشد در عملها
کتابها معروف بریاض که آن مجموع همه آبهاست که دران کتابهاست که ما راست در ذکر عملها و بر
خدای توکل کنیم در همه چیزی که تصرف کنیم دران و بدو پشت بازنهیم و دست اندر زنیم که او رادی
کریم است آنرا که خواهد **اول آن همه صنعت ماء الکلب والکلبه است** آن گشاینده
بندنده المشمع المخلط مر همه چیزها را و درا و زنج بهدی را بر بهری و منفعت کننده در هر آنچه بدان
محتاج باشند در منفعت چیزی از چیزها و تباه کرداننده هر چیزی را که فسادش خواهند و اسطوس
نام کرده است آنرا طبق کون و فساد و وجه عملش آنست که صفتش می کنم باید که حفظ کند
کدان از نفیس ترین آبهاست و از بزرگترین عملها بگیرد مارقشیثای مکلس پشیر یا نمک
اندرانی و بساود آنرا و بساود با آن هم سنگ از آن سنگ سفید گداخته با آب نمک
مقطر یا سپرکه مقطر در جامی و صافی کندش تا لازم گیرد آنگاه آتش بریش کند و بریزد از آن پس
حلش کند بدو و چون همه حل شده باشد و آن کلبه است نگاه دارش آنگاه بریزد از آن بر
جسد و آنچ خواهد پس بگدازدش آن حل کند آنرا ماتند آهنی مصلب سخت یا آنچه خواهد چون
بلور و زر و عقیق و سیماب معقود و آنچ باشد برین مثال اگر بریزد بدان کبریت را قایم کند آنرا
مر آتش را بزعم ایشان و اگر بدهد بدان چیزی را از مصعدات اقامت کندش مر آتش
را و سیماب را منعقد کند نیکو و هرگاه که آنرا بر سیماب عبیط ریزد حل کند آنرا باب آهک
پس بگیرد از سیماب جزوی و از زین دار و جزوی و این آن کلبه است و بهم کند آنرا و
صافی کند آن دو را و بحاجت خویش بر می دارد کارها، بزرگ را آن حل کند زر و سیم و آهن را
و سرب او مرد و ارزیز را و طلق را و همه این چیزها که خواهند که حل کندش در یک ساعت
حل کندش و من چنان می پندارم که اصل این باب آنست که باشد جزوی از آب سکار
و از مارقشیثا، مدبر و جزوی از آن سیماب محلول آن آبی باشد نیز گشاینده عمل کند همه
چیزی معجز را و بحق مهترمن که این آب از شریفترین آبهاست و منفعت کننده ترین و رفیع ترین

باید که عمل کند بدان و در هر چه خواهد داخل کندش که یاود آنرا در هر حال که خواهد و این از جمله
چیزهاست که ترا چاره نباشد از آن در عملها و خاصه در میانهٔ عملها نظر کند دران تا برسد بدانچه خواهد
بزودی ان شاء الله تعالی **باب حل کردن سیماب عبیط** این باب از آن بابهاست که
اختیار منست همیشه عمل بدان و وجه آنست که سیماب را منعقد کند بوجهی ازین نیک آنگاه بگیرد آنرا و خندج
آن پوست کلس خایه و چند هم عقاب و بساودش تا در همه یکی مداخل کرده و نهد پس معرق کند
آنرا بسیار بارها که معرق کردن حلولات را مانند تشمیع باشد مر اکسیرها را تا این بداند و بحق مهتر
من که این بزرگهاست اعنی از کتاب خواص اگر بداند آنچ می گوییم و امید دارم که بدانی و مردم را بدان
تعلیم کنید تا بدانند و بیرون آید از حد آنچ نمیدانند والسلام چون این بشناختی در هر آنچه خواهد
دراوردنش آن حل گردد و برود چون آبی روشن عمل کند بدان آنچه خواهد چون بدانست آنچه من
اختیار کردم و چون حل شد چون آبی مستقطر تابنده بود اول اول و بنا شد آنرا ثقلی و خللی تا بماند بر گذشتن
روزگار روان والسلام **باب حل کردن سیماب مصعد** بگیرد زیبق مصعد و بدهدش
شربتی از عقاب محلول و نرم و را نیک نیک بساود چندانچه ممکن گردد چه هرچند سودنش بهتر کرده
باشی زودتر باشد حل کردنش را آنکه آنرا در آتش کند تا معرق گردد و پیدا آید و آن چنان باشد
که آنرا در قدحی کند و معرق کند و جایگاه گرم در اتونی یا در تنوری یا مانند آن آنکه پس از آنک خشک
شده بود بیرون آوردش و شربت دهدش و دیگر باز کند بران این عمل را باب عقاب و معرق کردن
این چنین بکند بسیار بارها آن حل شود اول تا همه هم حل شود و چنین گویند نیز که اگر مر زرنیخ را و کبریت
را علاج کرده آید برین عمل حل کند آنرا همه پس از آنک مصعد باشد والسلام **باب حل سیماب المصعد
والعبیط** بگیرد از سیماب حی و مصعد و فلعی و اجزاها، همه برابر و همه را نیک بساوند و بسیار و مدام می ساوند
که آن حلش را زودتر باشد پس آنرا در میان دو قدح معرق کند هرگاه که بخار اندر قرع زورین بنقید بر گیرد
و بساود بر مثال نخستین عمل کند تا سه بار آنگاه آنرا پس از آن در قرعی افکند که در آنجا آب جوشیده بود
مقدار سی درم و بجنباندش بقبضه آن همه حل شود آنکه مقطرش کند و حرمه بالطه و آنچ بجکیده باشد بگیرد و بر مقتول
ریزد از آن و بساودش نیک و دفین کند که آن حل شود و آبی بود جاری منفعت کننده در بسیاری از عملها
و هرگاه که بساوی عبیط را و مصعد و فلعی را آنرا میان دو قدح کند تا آنچه خواهد بحد مبعول و بساود ثقل را و دیگر بکندش
تا آنکه همه مصعد را بگیرد و همه را مصعد کند آنکه بگیرد آنچ بیرون کرده باشد و بگذارد با آن کبریت و لازم کند
آنرا بدان آنگاه کند حاجت خویش را از آن و نیز بران ریزد آنچه مقطر کرده باشد و دفین کرده تا آبی شود

تیز تیز که منفعت کند بیشترین عملها را و حلولات صعب و انسته و عقودات حلها و عقدات و
تشمیعات و تنفیرات و تلطیفات و آنچه مشاکلت دارد تا این عملها آن عجب بود از عملها هرگاه که حل
شد و الصبی مثل علیه بتمام کرد اند مر ترا مر انچه درانجاست از عمل بکرد آنچه ترا یاد کردم و بدان عمل کن تا
برسی بدانچه خواهی ان شاء الله بیامدیم بآخر این مقالت بوجوه نفیس درین عملها شریف غریب بر همه
نفسها که آنرا ست عمل کن بدان در انچه خواهی که عمل کنی بدان چه مقالت پیش ازین که ما کفته ایم احتمال بکند
از خواص عملها منفعت کننده و السلام تمام شد مقالت سی و نهم از خواص. بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت چهلم از کتاب خواص الحمد لله الکریم الجواد الرحیم ذو الجلال و الاکرام و صلی الله علی
محمد خاتم النبیین و علی آله و سلم علیهم اجمعین اما بعد واجب باشد که بدانی که این سه مقالت در شرف بهری
تا بهری بسته است از بهر آنکه آن برابر است با آن شعاد کتاب پس از بهر آنکه آن جمع می کند فضلها که آن دشخوارترین
همه چیزهاست که در صنعت است و آن حلولاست و آن آخرها با بهاست و تمامی آن نیز و مار روشن
کرده ایم آنرا درین مقالت بسیار و پیش بکفته در ان مقالت اول چیزها از بابها بسیار که قوت و نیرو می دهد
آنچه بتقدمه کفتیم در منعقد کانه ازین نوع و یاد کردیم در مقالت نهم ازین مقالتها کار حل کردن سیماب با همه
وجوه آن و نیز یاد کرده ایم در ان آنجا آب نوره و اینست صنعت آن بکیرد از آب خوش چهل رطل و
در انجا ده رطل آهک کند و قوتش بستانند پس نیک صافی کند پس همچندان نوشادر در ان افکنند و حل کند اندران
و عمل میکند بدان آنچه می خواهد از عملها و اینست ما النوره آنکه در کتابها صنعتش کرده اند و در عملها ما و عملها
فلاسفه هرگاه که بشنوی مر انرا آن اینست استعمالش کن در ان جایگها و آن آبی تیز قوی است چنین کویند مدعیان
و عاملانش که آن تحلیل کند هر چیزی را که در عالمست و این آب فرفوریوس است و العمری چنین عمل
کردی بدان و غیر او از و کرفته بود و هر یک از ان منفعت کننده در ان معنی که قصد دارند بدان تا بشناسد هر یک را در
روی آن و عمل کند بدان آنچه خواهد تا راه راست ببیند ان شاء الله فاما آب فلاسفه مشهور عجیب منفعت کننده در
حلولات و عقودات عمل کند و تمامیها ابواب و چندان از عملها صنعه چیدا لست که بشناسد شمردن و آن خداوندانها
بسیارست کاهی مر آنرا نام تنین کند و کاهی نام اسد و وقتی افعی و کاهی دیکر دابیة الدواهی و ماهی مهلک الاسرار و حریمه نیز کویند
و مانندها و این و کاهی هم سریع عمل کویند آنکه ورنگ بکند و این نزدیک من لایق ترین همه نامهاست بدان و وجه عملش آنست
که بکیرد از عقاب و آن نوشادر است بجزو و از روی سنجه بجزو و بساوند بهم و مقطر کنند و ابرا بیاورند و با آن بساوند
و بکذارند تا خشک کردد آنکه جدا از ان را بدان بساوند و مقطر کنند تا بهم آیند از ان نیز دیک تو آنچه ترا باید ان حاجت باشد
و هر چند زیادت می کنه از ان بهتر و استوارتر باشد انکاه ثفل را بکیرد و با آب مر آنرا نیک بساود و همچنانه عمل بر ان

معاودت می کند تا همه مقطر شود و در آب قوت همه دارو ها بیرون دهد و سرش سخت کند و آن دو اصل باشد
فی القابلة و الانبیق و باشد مر انرا تقطیری در بستوقه پس آنکه مقطر شد بکیرد و با آن کند از نوشادر همچندان مصعد
و همچندان تخم حنظل و نیک بساودش اول آنکه مصعد کندش و بر افکندش کلس پوست خایه که کلکلیس آن تازه
بود و اکر عمل کندش و آنرا اندران افکند و باشد کلس بعد بتازه و بساود آنرا و سودنش سخت نیک
کند پس یک ساعت بکذارد تا بایستد و بیاساید انکاه آنرا بریان کندش برفق تا فراهم شود انکاه
عمل بدان از سر کیرد همچنان سه بار انکاه باز بپوشد سه آدینه و جدا باز کند آن عجب باشد پس بکیرد آب
تیز قوی نیک و چندانک خواهد بدان بساود و مشمع و محلل کند آن عجب باشد پس و من چنین می پندارم که
آن آبها فلاسفه است آنک در چند جایگاه یاد کرده شده است و این آب را بسیار صفاتست و پندارم که
این آب بهترینش است و مکر همچنانست عمل کند بدان و التفات مکن بقول ما که آن نیکست باید ترا امتحان
باید کردن که تو بتوانی دانستن نیک را از بد والسلام چون ما بآخر این معانی آمدیم که واجب بود که درین معانی
بکوییم این اکنون آخرش باشد تمام شد مقالت چهلم بسم الله الرحمن الرحیم مقالت چهل و یکم از خواص
الحمد لله اولا و آخرا و ظاهرا و باطنا و لیلا و نهارا و قیاما و قعودا و صلی الله علی محمد دایما موصولا و علی آله و سلم تسلیما
یاد کرده ایم درین دو مقالت متقدم چیزها بسیار و یاد کردیم حلولات اجسام و اجساد را آنک در حلولا تکش
بیخ است و عملها بسیار و می کوییم که در ان حسابی است و خلقی بسیار از فلاسفه و یاد کردیم این مقالت
را خاصه مفرد بعلم حلولات اجساد و اجسام و ما یاد خواهیم کردن در ان نکتها مقالتها که دلالت کند مر ترا بر چیزها
بسیار از علم ان شاء الله و همچنین همه محلولات حل رصاص محلول مصعد است بکیرد آنرا و باید که مکلس باشد
و چنانچه ما پیش کفته ایم صفت آن در ان جایگها آنرا بر صلایه از شیشه بنهد اعنی ارزیز محلول را از سیماب و نوشادر
و بپوشدش و چند بار همین بدهدش و مدام نیک می ساود تا همه چیزها فراهم شود پس بدبرش کند چنانچه تشمیع آن
بحث کرده ایم مر ترا در کار اخلاط بابها بزرک و اکسیرها و چون همه ملحم و مجتمع شد مر انرا یک قرص کند تا چندی
باندازه اندکی و بسیار بیش و خشک کند مزد در تنوری که نه سخت کرم بود انکاه بیرون آرد چون خشک
شده باشد و در جایکاه کندش اکر خواهد با در نموه که آن بزودی حل شود ان شاء الله و بداند که بسیار باشد که
از ان بقیتی بماند که حل نشده باشد خشک کند آنچه مانده باشد بآتش تشویه و بساودش بدانچه حل شود از ان
و عمل بدان از سر کیرد چنانچه پیش برفت تا همه بکدازد و حل شود و هیچ حل ناشده نماند ان شاء الله و درین باب
علمی نیکو شریف است و آن آنست که آن سیماب که در انجا باشد از آتش البته بکریزد هیچ و حبه از وجوه
و اکر دست دهد ترا که رنک کنی آنرا و بدهی آن مر کبریت سفید کرده را آن قیام کند و عمل کند و تمام شود سخت

و دفین کنندم

نیکو و همچنین اگر بر زرنیخ عمل کنی و همچنان اگر عمل کنی آن باب ملح و صف کرده نیز که معروفست باب خالد
چنان باید که نوشادر در انجا افکند تا امتزاجش نیک شود که آن عجیبست **باب تحلیل طلق** خاصه بگیرد
طلق سفید پاکیزه محلوب یا مکلس یا محالش بعد از انک پاکیزه بود از خاشاک و خار و بساود و بشوید ش بآب و نمک
تا سفید شود و همچندان نوشادر بر بیش افکند و نمک با آن بساید و بشوید ش باآب و مصعد کند ش از آن و باز رد کند ش
و نمک نیک بساود ش و مبالغت کند در سودنش که آنست سرمایه آن و من ترا این نه در یکجا گفته ام و باید که بداند
که سیما بست که آن صنعتست و آن اولیست بدان از همه ارکان آن والسلام **و سودن در صنعت** از فاضل
ترین تدبیریست از یراکه باشند از ان ثقلش و در افکنده در بیش شربت و کند ش در آب و ردی و آتش بر وی برود
تا مانند طلی شود پس چند بار این عمل با او بکند پس تحلیلش کند چندانک خواهد پس خشک کند آنرا و بارها رد می کند
تا همه حل شود ان شاء الله **و هرگاه که خواهد** از ارواح چیزی از اکلاس بملحها اگر باشد چون عقاب یا سیماب بساود
آنرا با نمک بسر بسید ش انگاه آنرا در آتش کند که برسد فوتش که بکداز د ش بقدر آنچه مزق گردد و خشک شود
پس اگر ابتدا بصعود کند جدا کند ش و دیگر بار همی کند عملش بارها تا سخت گردد امتزاجش پس آنرا که خواهد در تحلیل
نهد و اگر خواهد بپوشد ش بسرگین در کرسانی یا سله که همه پوشیده بود یا در بشم بر یع یا در برفی سبز در میان
ریک هرگاه که بهری حل شد همه را خشک کند و دیگر بار بر ابر هم بر اندازه صنعت که کرده شد باز دیگر بار
می کند تا همه حل شود ان شاء الله **پس اگر بیت ملحی** قایم بود چون ملح بول یا ملح سنگ رو آتش بیفروزد
بران تا ثابت شود ملح بران آتش آب و بدهش و آتش کند بران تا سخت ممتزج شود با هم پس همچنین تدبیر
می کند ش دایم تا برسد بدان حد که جدا نشود و هرگز تباه نگردد و عمل کند بدان آنچه خواهد تا راه بیاود **و اما وجب**
تحلیل رطوبت آنست که رکوی فرو کند و آنرا از رنگ بر کند و در میانه آتش شاخها قصبان کند و آنچه خواهد
بر بیش نهد و زورش کرسانی نهد و کند مر آنرا جایگاهی که برسد آب بدان هرگاه که خواهد و باطل بکلی دو طبقه یکی از
دو کانه درون دیگر و بیند که دران ریزد و بجوشد ش و آنرا بر انجا نهد و دیگر را بران ملون کند و وصل میان
هر دو سخت کند و آنرا در آفتاب نهد یا در سرقین و باید که دومین بیرون باشد تا فزونی شود همه آب در زیرین
و بگیرد آنرا صور کند آنرا دران و بر مستان آتش زیرش بر کند و بتابستان آفتاب کفایت باشد و این از
فاضل ترین حلولات است آنرا که شایسته آن باشد والسلام تمام شد مقالت چهل و یکم از خواص و این
مقالت آخران و همین مقالتهاست که جابر آنرا تفسیر آن رموز کرده است که در سفتاد و کانه است
بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت چهل و دوم از خواص** الحمد لله الاول بلا ابتدا والآخر بغیر انتها والفاعل علی کل شی
والفاعل لکل شی من غیر مثال ولا معین و تعالی علوا کبیرا اما بعد ما را سخن رفت در مقدمه در بیش ترین مذ هبها

درین مقالتها آنچ دران کفایت و بلاغ است در همه علمها و صناعتها و ما اکنون محتاج باشیم که یاد کنیم چیزها را از خواص
و ما سوز بگوییم در چیزها از آن نیکوان ان شاء الله **صنعت آبی معروف باب ترش** مر فلاسفه را و آن آبی شریف
است بگیرد از آب رایب ترش و از آب حماض ترنج نیم جزو و فراهم کند آنرا پس از آن زنجار که آنرا از پیش
محرق گرفته باشد بگیرد و از نوشادر برابر هم و سرکه می دهد ش تا همه زنگار شود بروز گار بسیار انگاه بران ریزد
چندانچه آنرا بپوشد از آب که از حماض و رایب گرفته باشی که آن دران حل شود اعنی زنگار و مقطر کند تا نیکو بچکد
و دران علمها نیکو فراوانست از ان جمله آنست که اگر از ان چیزی بر طلق ریزند خرد کند آنرا در یک ساعت و
بر کند ش و آبی روشن کند ش و همچنین هر چیزی که خواهد که حل کند آنرا بزودی حلش کند ان شاء الله **صنعت آب**
کبریت و آن از چیزها نیکوست چندانچه خواهی و از شریف ترین آنچه فلاسفه یاد کرده اند و وجه عملش
آنست که بگیرد از روسنج و نوشادر و کبریت از هر یک جزوی همچندهم همه را بکوبد بسرکه و تصعید کند پس خشک کند
و مقطر کند بچکد آنرا آبی و بماند آنرا ثقلی انگاه ثقل را بساود و عمل بر بیش دیگر بار بکند و بساود ش و مصعد کند
دران تا سفید گردد انگاه از ان اوقیه بگیرد و از آب چهار اوقیه و آنرا دران افکند و بگذارد آنرا روزها و صافی
کند ش آبی روشن تیز نافذ هر چه خواهد بدان حل میکند از سنگ یا روح یا جسد یا جسم که آن مر آنرا مهرا کند بزودی و آبی
روشن گردد و باشد نافع و رایج بدان محتاج شوی **باب آب املاح عجیب** در مهرا کردن همه جسدها و چیزها و حلولات
آن و پاره پاره کردن جسدها آنچه مفرد باشد و چه مرکب و آن از سرها و نهانیها ایشانست عمل کن بدان تا ببینی
دران رشد ان شاء الله و وجه عملش چنانست که بگیرد سنگ ریگ و آتش بران بر کند و بگیرد نوره چیفه و هر دو را بهم بیامیزد
و برین هر دو کانه چهار بار چندان آب بریزد و شبانروزی بگذارد و صافی کند آنرا از آب تا گیرد از آب حاجت
خویش را و کند از ان دران دوم بار و همچنین چند بارها تا تیز و قوی شود و نیک و آبی باشد نافع و هرگاه که این نکرده باشی
و بدانستی که آن تیز گشت در انجا افکنی چند سنگ آن آب نوشادر و نمک سرش سخت کنی و در آفتاب نهی
تا نیک تیز شود و سرما بیش صافی کردن است مر آنرا از سیاهی بخار پس آنرا بر گیرد آبی باشد تیز و چون خواهد که بدان
عمل کند در آنچه خواهد حل کردن چیزی تر کند ش و معرق می کند ش چند بارها تا مزدوج گردد پس حل کند ش چنانچه خواهد
تیز کردن اعنی برطوبت و دفین کردن آن عجب باشد و بکار دارد آنرا در هر آنچه خواهد چه آن از عجایب روحانیست
و یاد کردیم در کتاب علم مخزون از کتابها موازین چیزها و نیکو از آبها نیز عجب و آن در نوع خود عجب است والسلام و این
قول در علمها و سنگها از هر چیز بر سبیل تقریبست و همچنین همه این باب در فضل برابری کند با بهای بزرگ احتیاج
بدان و دران نیز منفعتست خداوندان صنعتها را و دران سرها بزرگست در عمل سنگها خاصه عمل کند بدان و بیرون
آورد و دفین آنرا تا برسد بدانچه خواهد **باب** بگیر از سونش سنگ و نمک نرم نیم جزو آنرا در خرقه کتان کند و بفشارد

تا چون کفی از آن بیرون آید و آنچه پوست و چوب باشد در آن عمل باند و هرچه تنه و بیگر که باشد درون خرقه
آویزد و پس آن سونش را با آب کشیز امعول کند و از آن آنچه خواهد از وعاها و دیگ بکند و خشک کندش چون
خشک گشت در تنور نهند تا بپزد و سخت گردد چنانک اول بوده است و همچنین باشد هر عمل که از سنگ کند از آنچه
بشنوده‌ایم بدین سیاقت می کند یا آنچه خواهد و برا بیرون آید و بداند که فایدهٔ این کتاب بزرگ است و در آن ابدهر
باشد که دیگها شکسته بار شده را بیارد و درست باز کند و بدین صنعت بحال خویش باز شود این عمل است و در پنج چیزی بگیر
بزرگ و جلیل اگر دریابد آنرا مر ترا آن در آموزد اصیل خبرها همه و درغنا و بی‌نیازی باشد یعنی آنک ترا صنعت کردم و دلیل
مر این کارها را که بدان محتاج باشند تا آنرا بشناسد و بحق مهتر من که من فایده‌ها کردم ترا بدین عملها طایف عالم اگر فطنه
بری مر آنرا بجهت آن بکن و بیرون آور آنرا و عمل کن بر آن تا عجب بینی و در آن نیز تدبیر است بلیغ بدان محتاج باشند از
عملها صعب تا آنچ می‌گوییم دریابی بازجوی تا در آن بصیرت بسیار باشدت در استخراج عملها والسلام و اکنون یاد کنیم
طرایقی از عملها و آنچه از آن نفیس و عظیم باشد تمام بگوییم که در آن دو فایده است یکی از دو کانه
آنست که آن مقطر احمر باشد و دیگر آنک در رنگها عمل کند و آن از طرایف عملهاست

صنعت خضاب ذهبی عجیب بگیرا ملنقب تبطی نوذ یا رهٔ پاره کن در مقدار
چهار انگشت پس آنرا در قرعی از شیشه دیز و انبیق بر سرش نگون کن و وصل
میان هر دو که‌اند استوار کن و بر آتش نه تا آتش مصعد شود از آن آبی
بیرون آید مانند چون برنگ آنک حنا را بدان بپید بیشند چون برسپید و بالغ
شد و ساعتی زمانی بر آن برآمد برنگ زری ماند و همچنان و هم افتد آنکس را در
عملها حیوانی و فلسفی درست آنک صعب دارندش و بیاوردم بگویم ترا آنچه فاید باشیم بر آن
درین مقالتها و ختم کنیم این مقالتها را و بیرون آییم از آن بعلم میزان چنانچه وعده کرده‌ایم
ان شاء الله **نخستین آنست که یاد کنیم عمل اره و کارد** که شیشه را و استخوانها و همه سنگها سخت
را چنان ببرند که چوب و شاخها را برند و بروند در آن بی توقف و مهل و فلاسفه این بابها را بطلسما
منسوب کنند و چنان واجبست که باشد و این در حقیقت طلسما نیست و هر طلسمی خاص باشد
که آن زود عمل باشد و مفرد والسلام **و وجه عمل این آلتها آنست** که بگیرد از گیاه آنک مر او را
فطر سال خوانند و آن آنست که هر کس که آنرا بخورد بکشدش و علامت این گیاه نزدیک
دانایان قدیم و اصحاب دمعانی و بزرگی آنست که از سرگین خرمی روید و می‌برآید فطر گویندش و چون مردم آنرا
میخورند بی‌میرند بودی و او عظیم‌تر از پیش است و او نیز بیشتر از آن خاصیت که

مقابل است آنرا منفرد و تنها و چون این گیاه بیرون آید بگیرد از آن بمقدار حاجت و بگیرد آب کبریت
حلی زان و آن از جایها بسیار آورند و نافع‌تر از همه درین باب حلی باشد و عصارهٔ اشنان فارسی
تر و عصارهٔ عوسج و دردی می کهن یعنی آن می که سخت کهن بود که آن بهتر باشد و کف دریا و نوشادر و ذرایح
و عصارهٔ درخت بیخ تر و همهٔ این داروها را آنچه از آن خشک بود و بساود و با این آبها بیامیزد و در
شیشه کند و سرش سخت کند و چهارده روز در زیر سرگین نهد و هر سه روز سرگین آن نو می کند تا حل شود
آن آبی روشن سبز حل گردد و زهری باشد مر آهن را و همه چیزی را ببرد و بگدازد در وقت و آن در وقتش
زهری باشد پرهیز باید کردن از آن که آن زود عمل و کشنده باشد والسلام **آنگاه اره بکند چنانچه خواهد**
یا کاردی بر آن اندازه که بکار باشد و آن اره را دندان خرد باید کردن چنانچه دندان کشف باشد یا خردتر
و کارد اگر خواهد که یک حد باشد چنان کند و الا دو حدش کند و کنارهٔ اش چندانچه ممکن گردد تنگ کند
چه آن بهتر و زودتر باشد هر عمل را ان شاء الله و چون این معنی کرده باشد و چنانچه خواهد فارغ شده و آنچ
صفت کرده‌ایم آنرا آنگاه بمدی بیاورد و سه روز آنرا در بول کن در اغارد آنگاه بیرون آورد و
و در سایه خشک کند پس آنرا ازین آب خوار آب کند و اره را یا کارد را بتابد پس آنرا بدین
آب بمند دهش چنانچه آهن گران شمشیرها را دهند چون آب بخورد و سرد گشت آنرا در خرقه
بپیچد و از غبار نیک نگاه داردش چندانچه بتواند که غبار آفت همه چیزی می باشد و نیک بپرهیزد
و الا خود بهتر داند والسلام **و هرگاه که خواهد** که بدان عمل کند همچنان عمل می کند که دیگر آلتها استعمال کنند و چون
فارغ شده باشد باز در خرقه بپیچد و پرهیز کند و برهنه بگذاردش و اندیشهٔ نیک کند که آن آب که
داده باشندش بشود از پراکه بسیار باشد که خود از وی بجهد و بشود و آن شیشه را چنان برد بحق مهتر من
چنانچه کارد خربزه را ببرد و آنچ مانند آن باشد و همچنین همه سنگی را ببرد و هیچ آهن دیگر در سنگ کار نکند
البته و آن بحق مهتر من که سنباده را ببرد و سنگهای بزرگ را ببرد که کارزان بدان جامه کوبند و امثال آنرا
باید که بکار دارد آنرا بوقت حاجت خویش بدین طرایف ان شاء الله **و بداند که این برود** در الماس
مانند آن که کاردها تیز رود در گوشت و زودتر و این آنست که یاد کرده‌اند این را فلاسفه و من
چنان می‌بینم که در اینجا در افزایند آب خرکهای دشتی و آب درخت حب و آن مازریون باشد و آب
لاعیه و آب زهر مستعمل در اکسیرها و آب زنجار تنها و آب شحم حنظل چه آن بحق خدای که همه چیزی را ببرد
والسلام و نیست در قدر آنچ یاد کنیم ازین عملها از آن بیشتر از یکی در هر مقالتی باید که این یک اکنون
آخر این مقالت باشد و لله الحمد تمام شد مقالت چهل و دوم از خواص

بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت چهل سیوم از خواص الحمد لله رب العالمین وصلی الله علی محمد النبی و آله اجمعین و سلم کثیرا
بهری حکما چنین گویند که هرگاه سیر و چند پدستر را با هم بکوبند و بزیت کهن بسرشند و بران جایگاه آلایند که
کسی را کژدم گزیده باشد زود به شود و ما سوز این جنس چیزها بگوییم ان شاء الله و چنین گویند که اگر
این دارو را بر اندامی مالند که گزیده بشود ریش کند و عدوی آورد والسلام و نیز **چنین گویند** که اگر بیخ درخت
حنظل را بگیرند و کسی که او را کژدم گزیده بود آنرا بخاید و آبش بجوشد و بیاشامد باید دیریق و اندکی آنرا بخورد
و بر آنجایگاه گزیده بر نهد در وقت شفا یابد و درین چیزها دلیلهاء بزرگ است بر حقیقت عمل خواص باید که
بشناسد آنرا و هر کس که مر و را علمی نباشد بران باید که عمل کند بدان و گونهاء آنرا بدان قیاس کند ان شاء الله
فاما زنبور زهرش خالی است مخالف آن زهر از عقرب و هر کس که مر و را زنبور بگزد باید که سنگ مکس
را بگیرد و بران جایگاه بمالدش نیک و بحق مهترمن که هم دران مکان شفا یابد و من دیده ام عالمانی را
از مردمان که این عمل میکردند و راه را خطا می کردند و نیافتندی دران هیچ منفعت البته و آن بدان جهت بود
که ایشان مبالغت نمی کردند در مالیدن جایگاه و لیکن بر مثال مغناطیس جذب کننده که در مغناطیس افتد
آنچ می باشد یا سنگ نیک منزلت حذر جذب کننده مر آهن را تا آنگاه که گرم کندش سخت گرم
چون فروزنده که از بر آن بر اعنی سوس برود تاثیر و جذب کننده شود و آن چنان است که جذب کردن
در باطنش بنهاده است پس چون گرم شد و در چون فروزنده آمد ثابت گردد و خاصیتش بیرون دهد و جذب
کند باید تا این بداند و برین عمل کند تا برسد بدانچ میخواهد در قیاس والسلام **و هرگاه که برگ آن خیار**
تر که آنرا ینبوت گویند بگیرد و آن در صحراها روید و آن کس که مر و را زنبور گزیده بود آن برگ را بران جایگاه
مالد مالیدنی نیک بلیغ نیک آن زود به شود و هیچ درنگ نکند که مردم بحال طبیعت باز شوند باید که
عمل کند بران تا بدانچه خواهد برسد و ما یافته در قیاسات و تجربهای داروئی منفعت کننده همه زهرها باز دارد
را و حار را و از حد زانک تریاق بود بگو شهتا ماران افعی و مانند آن لیکن باشد چون داروها نزدیک خوار بایه
موجود و دران منفعتی دیگر است بگونه داروها نیز عمل کند بدان تا برسد بدانچه می خواهد ان شاء الله تعالی **و این**
داروها منفعت کند زهرها ماران افعی را و همه ماران بلید را و همه جنبنهاء کژدمان را و رتیلا را و ماران
دیگر را و دفع کند زیان زهرها و آنک مردمان را د سند و آن نزدیک من تریاکی است و همه تریاکی که مردم
آنرا بیاشامند تب آورد ش تبی سخت و این باطل کند آن عارض را از تریاک و صنعتش اینست بگیرد از
کل مختوم رومی و از حب الغار از هر یک بوزن یک درم و از بنیرمایه آهو وزن هشت درم و از بنیرمایه
خرگوش وزن چهار درم و از جنطیانا رومی و زراوند مدحرج و تخم سداب و مر و برگ غار از هر یک وزن

یک درم هر یک جدا جدا بکوبند و بیزند و جمع کنند و بسرشند بعسلی که کفش گرفته باشند و در او ندی
پاکیزه کنند و بوقت حاجت استعمال کنند شربتی از آن همه علتها را چند باقلی دانه باشد و بحق مهتر من که اگر درین
جهان آیتی معجز بود که برابر همه نشانهاء بزرگ بود این دارو باشد عملش مر این چیزها را باشد چون وحی با چنانچه
بسوید از اجناد و مانند آن از بزرگی منفعت و زودی آن و بسیاری و مانند آن و بهر سیزای برادر و استعمال
کن این دارو را و بسیار از آن چیزی که باشد مر ترا و بنزدیک تو که آن سود دارد همه دردی را و در آن
خاصیتی طرفه است و آن مبارک باشد در خانها والسلام و چون ما باینجا رسیدیم که واجب گرد درین
مقالت باید که اکنون آخرش باشد والسلام تمام شد مقالت چهل و سیوم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم
مقالت چهل و چهارم از خواص الحمد لله الرحمن الرحیم الجواد الکریم الذی لم یتخذ صاحبة ولا ولدا تعالی
عما یقول الظالمون و المبطلون وصلی الله علی محمد النبی و آله اجمعین سابق شده ما را پیش ازین کتاب ما
چند کتاب از فنها و علمها در همه گونها و آنچ یاد آوردیم درین مقالت آن علم خواص مفرد است لاغیر از
منفعتها مردمان خاصه و بیرون آید بعلم میزان منفعت کننده مردمان را تا واقف شوی بر سبیل عمل و علم
ان شاء الله و به القوة **قطران** با آنک ما همی بینیم از بوی ناخوش که دارد آنرا منفعتها بسیار است
و واجب نباشد که چیزی بسبب بوی بد بود و نافع نباشد و باشد که چیزی بود که بوی خوش دارد و بطبع بد بود
و باشد نیز که نیک بود و باشد که بوی ناخوش دارد همچنین و از آن جمله است که قطران آنچ از آن خالص بود
منفعت کند از گزیدن ماران بخاصیتی عجب بزرگ از ماری که نامش قرسطس است چه آن ماری سخت
نیکو رنگ بود و وجه عملش بقطران است که بگیرد آنرا و بیامیزد با نمک خوش و بر انداید بدانگاه زخم مار را
و گزیده را که آن بزودی به شود ان شاء الله **و خاصیتی دیگر آن است** در قطران که اگر مرد آنرا طلی کند بر
ذکرش پس با آن زن جماع کند که عادتش آنست که زود بار گیرد بار نگیرد خاصه زنانی که بسیار با ایشان
نباشد پیش از بار گرفتن و نیز از بسیاری منفعتهاش است که اگر در مردی اشپش بسیاری باشد و آن
علتی وحش زشت بی درمان است و آنرا بر خویشتن طلی کند یا طلی کند آن علت را البته و شپش برید
گردد و اگر سخت بسیار دارد بسه بار که طلی کند بشود عمل کند بران که آن از معجزاتست درین دارو
والسلام **و در دریا** زهرهاء فراوان می باشد از آن جمله است بیانی خرگوش که چون بگوشت
مردم می رسد خردی کند آنرا هم بر کردار بست و استخوان ظاهر میکرد و از آن جمله است گزیدن این
خرگوشان آبی که آن مردم را نمی کشد که آن زهری دارد هر گاه که این قطران با موم کهن نیک می بیاشامد
این ریخ که ازین زهر این موخذه می باشد دفع می کندش بزودی ان شاء الله **و جذام دردی و بیماری**

کراست وحش زشت در همه فصلهاش هرگاه که مردم ابن قطران را با شراب بیآشامند و می در مالد نیز
باطل میکند آنرا و آن بحق مهتر من که از فاضل ترین چیزها ست و هرگاه که خواهد که بیاشامد با جلاب افکند که
آن از آن بیماری بزودی شفا می دهد ان شاالله وجون مردم بدان حقنه کنند بجهت کرم که در جوف مردم
می باشد وحب القرع و بلینة را بزرگ باید کردن وکسی که این حقنه دایم کند علت بسیار آورد و صعب و آن
مخالف بود مر عمر را و قبض کند جسدهای زنده و نگاه دارد جسدهای مرده را که تباه نشود و اگرچه چند هزار سال بماند
وبدان علاج کنند فلاسفه مردگانرا بماند آنچ بماند از ده هزار سال تا انگاه که باز شود ازان و بشود و باز آید
بران بالا بر سبیل تخمین وبدین جهت نام کردند آنرا بهری حکیمان حیات مردگان و آن تباه کند جامهارا و
پوستها را از غایت حرارت و سود دارد چشم را و تیز کند بصر را وهرگاه که بدان سرمه کنند سپیدی از چشم
برکند و آن اثرها که ببیماری دارو منقطع نشده باشد و هرگاه که با سرکه بیامیزند و در گوش چکانند کرم را که
در گوش بوده باشد بکشند و ساکن کند آن بانگ گوش را چه آن بیماری بغایت صعب باشد وجون ما بر جمله این
مقالت آمدیم باید که این اکنون آخرش باشد تمام شد مقالت چهل وچهارم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت چهل و پنجم از کتاب خواص الحمد لله وسبحان الله ولا حول ولا قوة الا بالله و ما شا الله کان
وصلی الله علی نبیه محمد واله من بعده وسلم تسلیما سابق شد ما را پیش ازین مقالت ما چند مقالت درین نوع و در
غیر آن وحاجت آمد ما را که بیان کنیم آنچ در باقی بابها ست که ما را بیرون آمدست درین فن و چیزها لایق
بدین کتاب و رسالها و بخدای یاری می خواهیم و برو توکل کنیم در همه کارها که او برانچه خواهد توانا ست ازان
جدا ست که قطران چنانچه وصفش در مقدم برفت که چون آنرا بر دندانها خورده افکنند آن خوردها را منفعت
کند دران بخاصیتی عجب و باطل کند مر بان دندان را و ساکن کند مران درد را که دران باشد واین از فایدهای
بزرگ است وچون آنرا با سرکه مضمضه کنند ازان نیز منفعت کند ونبیذ قطران از خناق سود دارد
براغ صنت کنم منفعتی عجب و منفعتی کند از دردی که در گلو بدید آید و مردم را از آب خوردن باز دارد و از
طعام که ازان تخمه خیزد هرگاه که طلا کنند بر گلو لاغر و بحق مهتر من که منفعت آن سخت بسیار ست و آن از دارو
بسیار رست و نیک ترینش آنست که ازان صاف تر باشد و باشد که ستورانرا خارشها صعب افتد
کشنده و آن قطران باطل کند افتادن آنرا البته وهمچنین آنچه بدیده آید مرکاوان وگوسفندان و سگان و اشتران
را و قطرانست شفا آن هرگاه که مدام در می مالند شان اما اسپ از میان همه حیوانی عافیت و شفا ایشان از همه
بیماریها و علتها و نیز بکشد قرادرا و آن بیماری ست بسیار زیان بسیار رسا شد که بر استور بندد جدا نمی شود
از و تا انگاه که بکشد ش و در مردم نیز بسود می در بندد و دارو ش آنست بکار دارد آنرا در هر یک ازین

جیزها که خواهد

چیزها که خواهد که این عجب منفعت می کند آنرا و ریشهای تر را سود دارد و بیماری نیز می باشد که چشم را
بدید می آید چون رنجور تر که جفنها پیشتر می شود و نمی باشد او ارش چون آنرا بدین قطران معالجت می کنند زود
آنرا باطل می کند و زفت و قار گداخته فعل نیک میکند در چشمها و من بسیار کس میدانم از مردمان که مرا نبادا
منسوب می کنند در ذکر بسیاری از خواص و همه آن بحق مهتر من که منفعت کننده است بهمه آنچ صفت کرده
ام آنرا والسلام واترج از جمله آن داروها ست که جمع کند بسیاری را از ظرایف خواص و منفعتهاء مردم
را از ان جدا است که بهری از حکیمان روزگار ما گفته اند که میان ترنج را که بکوبند و با شراب کهن بیاشامند
شراب کهن بیاشامند باطل کند قوت مارها و بیمارها کشنده را و این با متحان بیرون آورده اند و آن جماعت
که یاد کرده اند و با آنک آن چنین است بخدای که این غریب ترین است که من می شناسم و سهل تر بوجود
و یافتن از بسیاری از داروها منفعت کننده مر ین علتها را و بهری از فلاسفه که با ما اند درین زمانه نیز گفته اند
که عصاره اترج وآن آب که بدان بیرون ش جون مر زنانرا ازان شربتی دهند آن شهوت غالب که
ایشانرا خاسته بود و بر اندازه گذشته آنرا ساکن کند چه آن می باشد در بهری زنان در یک شهر تا من چنین
رسیده است که ایشانرا بند بر نهند از غایت شبق شهوت و آن والله العظیم الرحمن الرحیم و بحق مهتر من
از غرایب ترین آنست که بدانسته ام آنرا و بدین عمل کرده و شنوده آنرا از خواص و آن حقیقت و امتحان
کرده ام بر حذر یک کس یافتم آنرا که از اندازه برگذشته بود عمل کن بدان و بران که تو والله که عجب بینی و
بر تو باد دار امتحان پرستاران و زنانی که شرم در ایشان ظاهر باشد و ایشان مشتهی ترین همه زنان باشند
و من بدین معنی ترا خبر دادم در کتاب من که معروفست بکتاب عشق از کتاب موازین بر زنان
همه و آن چنان است عمل کن بران و بپرهیزد از مخالفت هر یک رکن را از همه ارکان که هر یک بحق مهتر
من که استخراج آن بس از رنج بسیار کرده شده است از عقلها قومی که زنانرا فروگذاشته بودند و خوار کرده ا
و باز پرداخته استخراج این طریقها را والسلام ونیز واجب باشد که قیاس کنی بران آنچ بینی از دیگر اسباب
که آن درست کرده مر ترا آنچه خواهد بزودی وجون ما اینجا آمدیم که واجب بود که بگفتیم درین مقالتها و لایق بود
بدان باید که این آخرش باشد والسلام تمام شد مقالت چهل و پنجم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت چهل و ششم از خواص الحمد لله رب العالمین وصلی الله علی محمد رسول الله ولا حول ولا قوة الا بالله
و علی الله توکلت و به استعین واعتصم و هو حسبنا و نعم الوکیل ما اکنون محتاجیم که سخن گوییم در بهری از فنها و نوعها
متقدم درین مقالت و ختم کنیم آنرا و بیرون آییم بدانچه ازان فاضل تر اول آن پسته است و فندق بهری
حکیمان یونان گفتند که هر کس که ازان بخورد یا بیاشامد منفعت کند از گزیدن جنبندگان وجون بخاید و بر جایگا

گزیدن کژدم بهتر سود دارد آنرا و این قولی متفق است که این فعل بکند ولیکن عملش عسر است مرا نزاو یکی
از اصحاب ما درین چیزی گفته است که امتحان کرده است و نزدیک است که حق است میگوید
هرکس که فندقی را درست در بند شلوار سخت کند هرگزش کژدم نگزد چنانچه آن فندق بر شلوار بندش
بسته بود و این غریب و ظریف است عمل کند بدین تا عجب بیند و بهری از برادران ما گفتند که تجربه کرده
بودند که بادام طلخ را اگر بخایند نیک و برآنجا نهند که سگ گزیده بود منفعت کندش و واجب باشد که نیز
ازان بدمندش تا بخورد و این از غرایب است و راست گوی بود این مرد ولیکن این عمل بدرنگ
بکند و اندک نشناسد این ارکان را و هریک را بنوعی زیرا که این بنفسها پیش می آید عمل کند بدان تا طریقتش
روشن بیابد والسلام ومن گویم که در آن هرها عجب است هرگاه که بیاشامد منفعت کند از گزندگان
سگان که ایشان را موعالی خوانند و از گزیدن تتین بحری و این سخت رنج نماید مردم را و سخت بد بود
و مردم بسیار کشد و هرگاه که آنرا با شراب بخورند منفعت کند همه زهرخورندگان را از همه گونهاء زهر و چون
با سرکه بیاشامند منفعت کند انان را که این سماروغ میخورند و گلوشان بگیرد و این از بزرگترین داروهاست
و چون بناشتا آنرا بسفوف در دهن افکنند و بخورند منفعت کند کسی را که شراب بسیار خورد و از مستی
بالغ بود البته و منش آوردن اعنی غثیان از مردم ببرد و چون با عسل و نطرون بیامیزند و بر پهلو طلی کنند منفعت
کند از همه وذات الجنب و آن بیماری ست که هیچ مهل ندهد وهرگاه که آنرا در تحت جامها نهند جامه تباه
نشود و خوره و کرم و هیچ از جنس این در جامه نیفتد و بخوردنش و تمام نبشاید کردن فایده این مقالت چه این معنی
مرا ظاهر گشت و من اندکی برافزایم در ان ان شاء الله وهرکس که ازان چیزی در روغن آغار دهد هر روغن
که باشد و خود را بدان چرب کند عجب تر چیزی بیند و آن آن باشد که پشه و اجناس آن بر تن مردم ننشیند
و بگزد و اگر آنرا یا آبش را در حبر و مداد کنند و بر کاغذی بنویسند و یا در روغن افکنند خوره و زین جنس
از موش و غیره بدان نزدیک نشود و این همه از امتحان و آزمون من است عمل کند بدان تا آنچه خواهد
بیند ان شاء الله ودرسعتر یعنی اوبش کوهی در آن بسیار فایده است ازان جمله است که آن مر زنبورها
منفعت کند و گزیدن جنبندگان را چون با شراب بیاشامند و منفعت کند از شراب و سون خاصه و
از چیزی دیگر که آنرا حشیش افتیمون گویند و هرگاه که اکل التین اهاج العرق و چون برگش را نیک بزنند و
آبش در گرمابه بر خود طلی کند جرب را سود دارد وچون برگ ترش بکوبند و شیره بستانند و با سر
روغن که خواهند برکنند و بدان سعوط کنند مردم از همه فضولها و علتها پاک شوند واگر آبش در خانه بزنند و بریزند
همه جنبندگان را از خانه بیرون کند و در آن عجایب عمل کند بدان تا راه عجب بیند و چون ما بآخر این

ارواح آمدیم باید که اکنون آخر مقالت بود تمام شد مقالت چهل و ششم از خواص مقالت چهل و هفتم از
خواص الحمد لله القادر القاهر و الاول و الآخر و الظاهر و الباطن و المتفرد بالسبحان و تعالی عما یقول
المبطلون علوا کبیرا و صلی الله علی محمد النبی و آله و سلم تسلیما اما انگاه که معروف بود که درین مقالت چیزهایی گوییم
از طلسمات ما محتاج باشیم که درین بابها سخن گوییم و چیزهایی نیکو غریب بیاوریم و هرچیزی که آن غریب تر بود و
عجب تر باشد نخستین این همه عمل چراغ چوبین است و آن آنست که از پیه سگان بحری پاره بگیرند و با
دهن الغار نیک بکوبند و با آب صابون نیک بسرشند و باید که صابون مدبر بود و وجه تدبیرش مر این
عمل را آنست که آنرا با پاره کبریت سیاه بکوبند تا همه چون مرهمی شود پس چون این عمل میکنند و با آنچه پیش گفته ایم
بیامیزد چوبی را یا قصبه را یا آنچ بدان ماند بدان طلی کند انگاه بدان چراغ افروزد آن تا بامداد همی درفشد
بر کردار شمع که بمیرد و این علم مر اهل نطاقیه است تا بدان از ایشان بیرون آمده است تا این بدانند
والسلام و ما یاد کرده ایم در کتاب حیل از بسیار عجایب و مانند آن چراغ که بروز همچنان فروخته بماند و بمیرد
و دیگری که بمیرد و همچنان افروخته می باشد تا آنکه بسوزد و امثال آن و آنچ بران راه باشد عمل کند بدان تا عجب بیند
والسلام وآن عجایب است نیز آنک کارش سخت عجب است و بدیع آن چوب فاوانیا
و آن چوب درخت سندی ست و آن نیز رومی باشد و رومی بسیاری بهتر از سندی باشد از برا که
آنک از سندی نیک یافته شود نیک آن باشد و در رومی بهری از علتها سندی باشد و سندی نیک تر است
و آن صعب است و ما از همه وجوه چنان یافته ایم که سندی بهتر است و در چشم نیکوتر از رومی والسلام
وآن مانند عاقرقرحا می باشد و آن در ستبری شاخ درخت می باشد و در استبری انگشتان و آن اغبر باشد
و بسپیدی زند و در انجا رگها سیاه باشد و چون بشکنندش در میان آن چهار نقطه سیاه باشد مقابل یکدیگر بنداری
صلیبی است و آن معروف است نزدیک طبیبان بعود الصلیب هرگاه که آنرا بر اصحاب صرع بندند آن
صرع از ایشان ببرد بزودی و اگر باشد صرع ایشان از کش سیاه خود نافع تر بود و کار بهتر کند و آنک
من دیده ام همه حیوانی را که این علت داشت سود می کرد که بروی همی ببستند و مخالفت کند مردم حیوان را
ازان است که آن منفعت کند آن مردم را که صرعش در اول هر ماهی بود بس و آن حیوان را که چنان باشد
صرع افتد و مردم را پس آن حال را منفعت بکند و نیز چنان باشد که هرگاه که ازین چوب مثال مردمی بتراشند
و در گردن گوسفندی بندند که در گله گوسفند بود هرگز گرگ در ان ننگرد و بدان گله گوسفند هیچ آفتی نرسد البته که آن
حد زنی بود مر ایشان را و این تحقیق مهتر من که از بزرگترین عملها ست و بزرگترین خواص و شریف ترین
طلسمات ونیز چنان باشد که گرگی را بگیرند و این چوب بر لبش بندند و در گله گوسفند افکنند هیچ

بکوبند و التفات نکنند و بگذارد ایشان را و باز کردد بی آنک هیچ رنج نماید شان و مانندها این تجربه کنند
تا عجب بینند و ما بسیار سخن گفتیم درین مقالتها از براکه اولی بدان آن عمل نخستین بود والسلام و نباتی است
که آنرا نبات زمین خوانند و نبات وادی نیز نام کنندش در وادی روید از آن بیت المقدس و کرد بر گردش
هرگاه که مرآنرا چون نرم باشد با سنگ کبریت بکوبند و بقطران بسرشند و نیک خشک بکنند وقت حاجت
را برگیرند هرگاه که مردم را جرب افتد و آن بیماری صعب دشخوار باشد و بسیار بود که چندین سال با مردم بماند چون
ازین دارو اندکی بگیرد و بآب سرکه می بساود و مفاصل خویش را بدان طلی کند روز پس روز آنرا ببرد و آن ظریف
غریب است و بهری حکما گفتند و من این کس را نمی شناسم اگر چوب حسکش و اگر اصلش گیرد خود بهتر باشد
بکوبند و با سنگ کبریت بسرشند سوخته را سود دارد و راست گفت این مرد که هرگاه که آتش بمردم رسید
و سخت بسوزد و بدان طلی کند بهکردد از آن و بسیار باشد که مردم را ببرد و بسیار باشد که رمقی بماند
و نباشد در آن هیچ حیلت طبیبان را هرگاه که ویرا بدین طلی کنند بهشود البته عمل کند بلیغ درین است که آن از
نفیس ترین عملها ست و چون ما را بیش ازین ممکن می گشت که درین رسالت آید زیادتی بگفتیم باید اکنون آخرش
باشد والسلام تمام شد مقالت چهل و هفتم از خواص مقالت چهل و هشتم از خواص الحمد لله الذی لا اول لاولیته
ولا آخر لآخریته ولا انتهاء له وصلی الله علی نبیه محمد و آله اجمعین در مقدمه افکنده ایم در مقالتهای پیشین ازین
طرایف چیزهای عجب و حاجت آمد ما را که در تمامی آن سخن گوییم و در رمزها و دلالت کننده چیزهای عجب و
حاجت آمد ما را که در تمامی آن سخن گوییم و در رمزها و دلالت کننده چیزهای عجب و حاجت آمد ما را که در تمامی آن
سخن گوییم و چیزها و دیگر که دلیل باشد بر معنیها بسیار ازین گونها اول آنست که بالورسطاس بوده است از
حکیمانی در فروترین شهری از شهرهای سند و آنج گرد بر گردش بود و در آن شهرها کژدم بسیار بود و بیماری فراوان
و حیلت کرد مردمانرا حیلتی که باطل کرد از ایشان بسیاری کژدم و آن بیماریها را صرف کرد از ایشان زیان آن
که در تنهای ایشان می بود و ما یاد کرده ایم این مردفع زیان کژدمان را و فراخ بگفته در کتابها موازین بدان نزدیک که
ذکر طلسمانست در باطل کردن زیان کژدمان و ماران و افاعی و مانند آن از همه احوال جنبندگان و زنبور و کژدم
و پشه و آنچ مانند این احوال باشد و ما ابتدا کنیم بدان و صفتش آنست که چون چنیشی را بیارند که آنرا مرعیا ناخوانند
و آن درختی است که در بسیار جایها روید و نباتی دیگر است که بیرون آید آنرا اسکاعی گویند این هردو را باهم
بساوند و سنگ پازهر بیارند و علامتش آن باشد که هرگاه که این سنگ را بر سنگ افسان بساوند آبی زرد از آن
بیرون آید بر رنگ شیر سپید پس چون بساوی عرق زرد را بر سنگ افسان بیرون آید از آن آبی زرد و چون
این دو آب اعنی زرد و سرخ باهم بیامیزد تولد کند ازین هردو آبی سرخ مانند خون لاغر و باشد نیز برگهای

فراوان سفید و سبز و زرد و ازرق و کنایت باشد بهر رنگ که باشد که آن نباشد بنقطها سیاه
خود بر مثال دبیغ مگر آنک دبیغ بخطها بود و این بنقطها بود تا این بداند و بساوند نیز اعنی با زهر را با دارو
متقدم بیامیزد و بسرشند آنرا باب درختی که مرآنرا علیق گویند و لقب نهند مراورا صفرا و از آن مانند عقربی بکنند
و نیز از آن چند دانه بکنند بمثال نخود و خشک کنند همه را انگه آن تمثال را در جایگاهی در خانه بنهند و پیش آن پاره
انگشت در مجمری بنهند و این حب را در آنجا می سوزند آن شب تا بامداد چون بامداد باشد در آن خانه هیچ
کژدم نمانده باشد تا نه بیرون شوند بدان تمثال و عمل نزدیک من چنان میدانم که دخنه راست نه تمثال
را والله اعلم و برهان این آنست که ما می بیاوریم داروها و عمل را انگ صنعتش بکردیم بی تمثال که با آن بود
و نیافتیم هیچ عمل تمثال را و حاصل گشت ما را دو معلوم و یافتیم بیرون آمدن مجهولی از میان دو معلوم برهان
روشن است بی شک که تمثال و عمل هرگاه ظاهر کرد عمل میان آن مرد که دارو خاصه را باشد نه تمثال را از براکه
اگر تمثال تنها را عمل بودی محتاج نبودیمی بدود کردن چون آنرا بیافتیم و حاجت آمد که عمل مر دارو را راست نه
تمثال را والسلام و درین مسئله بیقینی است پیش آنک صاحب مثال گوید که عمل بدارو ست تنها و
نیست تمثال را ولیکن هرگاه که مثال را بدارو اضافت کنند باشد عمل ظاهرتر دو را بهم و باشد زودتر و بیشتر
و بلیغتر و گیرنده تر مر فعل را و ما امتحان کرده ایم چنان یافته ایم که این مرد گفته است که آن زودتر می بود
از براکه چون خانه وی می بود و باش عظیم ما محتاج می بودیم بمعاودت این دارو دود شب و شبی پس چون
این طلسم با دارو بهم می بکردیم احتیاج می بود بمعاودت و این بحق بهتر من که از فاضلترین علمها ست بر نوع
خویش باید که باشد این آخر این مقالت که آنچه ما یاد کرده ایم آنرا در آن کفایت است ازین عجایب
ان شاء الله تمام شد مقالت چهل و هشتم بسم الله الرحمن الرحیم مقالت چهل و نهم از خواص الحمد لله
الدایم الاول القدیم و تعالی عما یقول المبطلون علوا کبیرا و صلی الله علی محمد النبی العربی الامی و آله اجمعین
و سلم تسلیما ما در مقدمه از وضعها این علوم آن مایه بگفتیم که مردی بهره ای از آن عالم کردد و ما اکنون بر راههای
دیگر گرفتیم که مردم بدان بصیر شوند و قوی بدانچه در آن افزاییم از علمها بسیار و آن چنان است که بسیاری علوم
بسیاری دیگر روشن کرد که نه از جنس آن باشد و آن می باشد بقوت محض عقل از آن صناعت و قیاس
در یابد بدان قیاس پس اصلهای این دیگر صناعت و مدام همچنین می کند تا آنگاه که تمام بداند پیشتر آنچ در آنجا
بود و بیرون آوردش و ما محتاجیم اکنون که سخن گوییم در بابی از بابهای کژدمان و آنچ ببینیم در آن پس از آن را
از آنست که عجب ترین عملها ست و قیاسها اولش آنست که حکیمی از حکماء عراق یاد کرد که او این
شد با دشتی را بیاورد و تره بنطی چندان که هیچ آب بدان رسیده بود و چنین باید که البته آب بدان

نرسیده بود آنرا بکوبند نیک و بفشارند بلیغ بی آنک هیچ آب برافکنند یا هیچ نم البته پس آن
آب افشرده را بگیرد و دست را بدان بلیغ بشوید انگاه کژدمان را بگیرد بدست هرجنس که باشد و با ایشان
بازی کند و بر دست همی گرداند شان هرگونه و هیچ زیان ندارد ش و زخم ایشان و همچنین اگر آن عصیر
بر دست فرو گذارد پس کژدم او را بگزد هرجنس که باشد و از هر شهر که آورده باشند زیان نکندش گزیدن ایشان
یک سال تمام و چون سال برگذشته باشد دست را دیگر باره بدان آب بشوید و بران فرو گذارد چنانچه
گفتیم و الا نیک احتراز باید کردن هر احترازکه باشد که اگر بگزندش هلاک کنندش بسبب آنک اول بار بود
چه آن در بدنش تاثیر عظیم کند ازیراکه چون سال برگذشته باشد آن فعل باطل می شود بسبب سال تا این بداند که
آن از فواید بزرگ منفعت کننده نیک است والسلام و حکیمی از حکما هند که سخت بلیغ بود درین کار که او را
بل فرسیس کنندی گفت که هرکس که کژدم او را بگزد آن درد زود بدلش می رسد و راست گفته است و دران اگه
گفت مثال زخم کژدم مثال آبی است که بر آتش ریزد و مر آنرا بمیراند اگر تدارک آن کرده نیاید و او بدین آتش
حرارت دل را خواسته است انکه این مرد گفت که داروی این آنست که دیگها سنگین نو را بگیرند یا نو دیگ
که نو بوده باشد که هیچ قوت چربش درانجا نبود و هیزم استبر آتش در زیرش بیفروزد تا گرم گرم شود چون سخت
گرم شد سرکه می درانجا ریزد که سخت ترش و نیک باشد و جایز بود نیز که آن بخار که از دیگ مجتمع بر می آید فراهم
باشد که سرکه درانجا ریزد و پس از سرکه فرو ریختن آتش نیک بیفروزد زیادت از بار اول تا چون سرکه
در ریخته باشد آن گرمی زیادت از مقدار اول بار بود بسیار و چندانک گرم تر بتابد دیگ را بهتر بود
و پس از انک این برین گونه گرم شده باشد سرکه فرو ریزد و انجایگاه که کژدم گزیده بود بر سر دیگ گیرد تا چنانچه
بخار بر آن مصادمت کند این چندین بار کنند تا ببینند که درد ساکن گردد که الم و رنج ننماید بهیچ وجه و سبب فرا آن
گفته است این مرد و آن چنان است که همه چیزها که بغایت سرد می باشد منفعت می کند چیزها سرد غالب
را نزدیکی نمی دارد بان بضدیت درابتدا و این حیلت که بسرکه کرده اند یا بجوشانیدن سرکه بخلاف صفت اول است
بر سبیل زعفران در قرصها و طباشیر و آن آنست تا دراید سرکه بنسبت که میان آن و میان گزیدن کژدم است
و تحلیل کند آن حرارت داخل را دران و با آن از گرمی آتش از جهت آن فعل سرد را آنچ محقق شد دران
اندام از گزیدن کژدم تا این بداند و بدین عمل کند تا برسد بدانچ می خواهد از همه علما و چون ما اینجا آمدیم که واجب
می کرد که باشد درین کتابها باید که اکنون آخرش باشد تمام شد مقالت چهل و نهم بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت پنجاهم از کتاب خواص

الحمد لله رب العالمین حمدا دایما کما یجب ربنا ان نحمد و سبحان الله تعالی
عن التشبه و الامثلة علوا کبیرا و صلی الله علی النبی محمد و آله و سلم تسلیما تقدیم کردیم از وصفها و علما آنچ دران کفایتست

ازیراکه شرط در اول رفته بود که این مقالت را بآخر آوریم و این علما دران یاد کنیم اکنون چاره نیست
بآمدن درین علمها بدانچه متقدم شد ما را از شرط دران و ابتدا کنیم بر ترتیبش بدان اول و گوییم که ما یاد کرده ایم طرفی از
در گزیدن کژدم و طرد ایشان و یاد کرده اند بعضی فلاسفه گزیدن کژدم را که سنگاری رنگ رزان بگیرند و بکوبند
و بساوند و بیبزند انکه سیری پوست کنده را نیک بکوبند تا همراه شود انکه با زمیر فراکرده نیک بکوبند تا دست
درهم دهد و بهم آمیزد و آنرا بنفط ببرشتند نفطی سپید و اندکی ازان بران جایگاه طلی کنند زود به شود باذن الله
اما مگس حیوانی لجوج ملازم مبرم است و نیز بگزد و رنج نماید و دران جمله یکی می باشد که بگزد بکشد چون بر مردار
نشسته باشد و دران رنج و اندوه و دلتنگی باشد و آنرا علاجها بسیار است ازان جمله طلسم یکیست که بر خوان نهند
و هیچ مگس بران خوان که آن طلسم باشد نیفتد البته و صنعتش اینست که بگیرد کندش نیک نو تیز بوی و زرنیخ زرد مصعد
و سما روغی خشک و بساوند با آن سوده نیک و باب پیاز بسرشند و روغن دهندش بروغن زیت و
ازان مانند تمثالی بکنند و بر خوان نهند هر مگس که بآن نزدیک می شود و بویش بدو می رسد بمیرد و باآن نزدیک
نیارد شدن و دران علمی منفعت کننده است که بر فراوان چیزها دلالت کند اگر فطنه مدبر مرانرا مثال سیم مرورا
بزیادت دران و بران و منفعتی بسیار رو باشد که این طلسم هر یک سرای را کرده باشد اگر تدبیر کننده استاد
و حاذق باشد نقل کند آنرا بدیهی باز بشهری باز بجند شهر باز بجند جوانب باز بدین توالی از یکی بیکی تا این
عمل در جایگهها بسیار بتواند کردن و باشد که بیفزاید دران با ضعاف آنچ بدان باشد و بران معنی بود بسیار بود
که طلسم یک چیز را بود و مرد عالم بباریکی فطنت خویش آنرا چند چیزها فراوان را بکند و در آن رسیدن بهاها
بود عمل کند برین تا برسد بدانچه خواهد و چون ما باینجا رسیدیم این خواص چیزی نیکوست و علم آن نیک
منفعت کند و این آنست که اینجا مدادیست که بدان بر کاغذی می نویسند و آنرا در دعاها این می افکنند
پوست ماران همه بیرون همی آید و می بکشند شان و هلاک می شوند زود و این بخدای که آزموده است و عجب
و صنعتش اینست که بگیرد زراوند مدحرج و آنرا نیک بساود و جدا کند انکه ضفدع دشتی بگیرد و علامت این
ضفدعان دشتی آنست که هرکس که مر آنرا بدست بساید گوشت دستش بیوفتد و آن آنست که بحیلت
ازان می گیرند آنان که دندان مردمان بر می کنند بباید پرهیزیدن و دست بایشان نباید کردن که درانجا
زهرها کشنده باشد و این نه عمل آنست فقط انگاه این زراوند را با این ضفدعان نیک نیک بساوند
چندانک ممکن گردد تا نرم شود انکه پاره مداد برانجا افکند تا سیاه شود و هرکس وهم برد که آنرا ببیند که آن مداد
تنهاست انگاه چون عزم کرد که این عمل بکند نوشادر را بیارد و بساود و بآب ترکند انگاه با این مداد
بسرشتد و چیزی بنویسد اگر خواهد بر کاغذی یا بر خرقه یا آنچ باشد و ممکن گردد از دو جانب و اگر خواهد

طلی کند برابجا و اگر خواهند که وهم برند که یعنی وی از عملها جنیان چیزی داند صورت پریی بگیرد می و با آن کاردی
باشد بدان ماری را بجواند کشتن و آنرا دران و غار ما دیگران نهند آن جدا نی باشد که بوی آن بدیشان رسید
با آن کاغذ یا خرقه را بوی باز گرفتند همه بوی ایشان بیوفتد و بی پوست شوند و چون این مار بماری دیگر
رسد که پوست دارد همین علت بدان دیگر رسد تا همه هلاک شوند و چون ما باخر این جمله آمدیم باید که این
آخرش باشد تمام شد مقالت پنجاهم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم مقالت پنجاه و یکم از کتاب
خواص الحمد لله رب العالمین و الصلوة علی محمد و آله اجمعین عمل طلسمی که ماران و کژدمان را از سوراخها بیرون آرد
بدانکه خاصیت طلسم دو نوع است بجنس اگر دریابی این را دریافته باشی باره عمل سخت نیکو و وجه عملش
آنست که بگیرد شیشهٔ فرعونی و آنرا نیک ترین آنچه بتواند بساود پس سونش آهن هندی بگیرد و آنرا باهم کند
انگه آنرا در بوته بگدازد و زرنیخ سرخ با مغنیسیای آنرا می دهد انگه بگدازد پس بیرون آورد و بشکندش
خرد خرد انگه سر صدی بیاورد و این مرغی است که بمصر باشد و اهل مصر چنین گویند که شهرهای ایشان
دران روزگار پیش غلبه ماران بودی و اعادیا و امیری بوده است و مر ایشان را این مرغ بیاورده است
از دیهی هم در شهرهاء مصر که چون این مرغ بانگ کند همه ماران از جایگاه بیرون آیند چون بر ظاهر آمدند همه
از بانگش بمیرند و همچنان کژدمان و رتیلا چنین گویند اگر مرترا دردی رسید از عمل آن از تدبیر حکمت سر این
مرغ بگیرد و استخوانهاش و بساود و بسر بیند با قند سیاه پس بگدازد آن آهن را و آنچه با آنست و این
دارو می دهدش انگاه ازان زنگی برنزد و باید که سنگ رنگ از سنگی باشد که آنرا عطش خوانند و بمصرش
شناسند آنرا بنیز که هرگاه که او ازین رنگ برآید چنانچه مرترا صفت کردم انگه که صنیر کند این زنگ را کفت
که آنرا بر در سوراخ ماران بزنند ظاهر شوند و کژدمان نیز و همه جنبندگان بیرون آیند و نیست این
بران سبیل که یاد کردیم در جلجل سعاطس انک بیرون آورد نیز حیوانات را همه و آن حیوانات را
از جهة طرب بیرون آورد اعنی جلجل سعاطس و این ایشانرا از جهت مرگ و هلاک بیرون آورد عمل کند بران
انگاه بیرون آیند چنانچه خواهند و نیست این جلجل مخصوص بیک شهر و لیکن این عمل ها جع باشد درین عمل
تا عمل کند بدان بحق مهتر من که آن از عملهاء بزرگ است بشناسد برزیادتی دیگر با ستنباط تو که تو بررسی بدان
بدانچه خواهی بعون خدای و قوتش و درین عملها فایدهاء بزرگ ببسیار است و بحق مهتر من که درین عملها آن است
که در سال تمام می شود و آنرا وجهی دیگر هست که باشد که مانند آن در یک ساعت تمام شود عمل کند بدان
تا دران رسد ببیند و اصل این همه بحث کردن است از علم و اینجا نیز چیزی دیگرست که رنجش بیش نیست غنیمت
ازان دیگر حشرات همه و آن موش است و ما آنرا نیز عملهاء بسیار یافته ایم و طلسمات و آن جمله رو

که بکشد ایشانرا

که بکشد ایشانرا و نفور کند شان و بیرون آورد از جایهاء ایشان و ما اینجا دخنه یاد خواهیم کردن
که عمل کند بخاصیتی عظیم طریف در جمع کردن موشان در یک جایگه تا این کس مر ایشان را جمع کرد آنچه خواهد
با ایشان بکند و آن راست است و عملی ظریفست از عملها خواص و آن نیز از عمل رومیانست صفتش
چنین است که بگیرد ازان حشیش که آنرا کرمهٔ سفید گویند و کرمهٔ سیاه و کرمهٔ ساذج و آنرا دیسقوریدوس
یاد کرده است در کتابش که در حشایش کرد و صورت ایشان چون این کرمه را گرفته باشد آب آن
بیفشارد پس بگدازد ز بصل الفار یک جزو کند و از سنگ رمجدان و از توتیای سرخ هندی و این مانده با
بخور ازین بمجد یکی ازان دیگر بگیرد و هر یک را مغز نیک بکوبد آنرا در هاونی از آبگینه جمع کند با صلایهٔ
پاکیزه تا ازان چیزی در دارو بیرون نیاید از آنک سخت بساودش پس آنرا آب کرمها
بدهدش که شیره ازان بسته باشدش و مدام می ساود تا هر یک جزو ازان داروها سه بار چند وزن خویش
ازان آب کرمها بخورد پس بگدارد تا خشک شود و دست دهد تا حب توان کردن پس بساودش
تا درخور شد کرم بشکند و آن نیک تر بود انکه مانند نخود حب کندش و آن نیک تر بود انکه بسایه در
خشک کند و بر گیرد تا بدان وقت که بدان حاجت باشد ان شاء الله تعالی هرگاه که خواهد که بدان عمل کند
ازان حبه را بیاورد و بر آتش انگشت قوی دود کند تا آن دود در خانه و سرای گیرد انگه موشان ابتدا
بیرون آمدن کنند ازان گاه باز که دودش در خانه پراکند و بویش تا بدان وقت که سوخته شود و همه بر
مثال مستان بیفتند چون ساعتی زمانی بگذرد در سوراخها باز شدن گیرند و بیشتر بمیرند باذن الله تعالی
چون ما باخر این آمدیم که مرترا وعده کرده بودیم بدان باید که ختم کنیم این مقالت را اینجا و بر خدای توکل کنیم
و یاری خواهیم در همه کارها تمام شد مقالت پنجاه و یکم همه آنچ درین مقالتست نیز نقل کرده است آنرا جابر
از مقالت فرفوریوس در خواص بسم الله الرحمن الرحیم مقالت پنجاه و دوم از خواص ما تقدیم
کرده ایم در مقالتها اول از جمل تا بدین جایگاه طرایفها از خواص و بهری طلسماتست و وعدهٔ ما آن بود
که یاد کنیم ازان چیزی نیک و آنچ ازان فاضل تر که واجب کند که این مقالت را بدان خاص کرده آید
و آنچه پس ازان آید نیز بدان و بیرون آی ازان بعلم میزان بمقالتها که آن متصل است بمقالتها اول
از آنک آن متصل است بکتاب صد و چهل و چهار آنک موازینی است می گوییم که اول عمل طلسمی
که چون آنرا در آب افکنند ماهیان هر گونه بدان جایگاه مجتمع شوند و آن آنست که قومی از فلاسفه یاد کرده‌اند
که یک نوع است از ماهی که مجتمع شوند بدان طلسم و این طلسم بر سبیل خاصیت و معالجتست و صفتش آنست
که بگیرد گاورس و آنرا در آب آغارد به پیه گوسفند نرینه بگیرد و باقلی را نیک بساود و بگیرد خون نرگاو و بدان

گاو رس را بسر ببیند و با قلی و پیه و نیک نیک بسر بیشد تا همه یکی شوند و بکیند ازین چیزها بسیار مقدار
ده رطل پس آنرا در قوصرها کنند از نی و اما انک اهل مصر می کنند در حصیرها می کنند از یراکه آنجا نی نباشد
و سر قوصره را بر شتۀ قنب سخت کند و آنرا دران جایگاه افکنند که داند که آنجا ماهی ست چه بماند دران جایگاه
دور و نزدیک و نه دران جایها که بهمسایگی وگرد برگردش باشد که بوی آن دارو بانجا رسید **هیچ**
ماهی بنماند الا که همه آنجا یکه مجتمع شوند و چون اندکی دارو درآب افکندی دام ماهی را فرو افکن تا همه را بگرفته
باشی و هیچ دشوار نیاید برتو و درین بیشتر دلیلی است بر عمل طلسمات و بسیاری از مردمان اعنی از فلاسفه
این عمل می کنند و ماهی می میرد و این جداست و آن فاضلتر اگر دریافت آنرا و قیاس کند بران همه عملها را و
بر سید بدان با پخه خواهد بعون خدای و قوتش باید که عمل کند بران و بپرهیزد و قیاس درست بندارد دیگی ازین
عملها که طریق خطا کند والسلام **و اینجا حیلتی است** بجا صیتی عظیم طریف بزرگتر بقوت از طلسم این ماهی بسیار
از جیل صیادان و آن آنست که اینجا عمل دخنه است طریف که در زیر درختی می بسوزند که **مرغان** بدان
درخت الف می دارند و جمع می شوند چون آن دخنه بی سوزند و دود آن بدرخت بر می شود هیچ مرغ بران
درخت بنمی ماند تا نه همه می در افتند از سر نوع که می باشند آن مرغ و آن والله که مجربست و درست و من این
عمل کرده ام و بیش من نیز کرده اند بکذردان و باز جویدا از اصول آن تا برسید بدانچه می خواهد ان شا الله
و صنعتش آنست که بگیرد بیه کشف دریایی و از حب البنل یک جزو و از جاوشیر یک جزو و از کندش
یک جزو و همه را بساود و ببول نر خر بسرشد و در سایۀ خشک کند پس آنرا حب کند بر مثال نخود هرگاه که
این عمل کند یک حب را ازان بر مجمر نهد زیر آن درخت که آن مرغان برانجا باشند و بینی خویش را
بپارۀ بنبه نیک سخت کند و اگر درانجا از روغن چیزی بود که آن مرغان چون بوی آن با بیشان رسید
بدجای مست شوند و زانجا در افتند پس هرگاه که خواهی که آن مرغان از غشی و مستی بریده شوند آن مرغ
را بگیرد و بالیش را باب گرم بشوید سش تا در حال سوش بدو باز آید و این غریب تر است از افتادنش
والله عمل کند بدین تا عجب بیند ان شا الله و چون بآخر این میعاد آمدیم و زیادت بران باید که باشد
اکنون آخر این مقالت تمام شد مقالت پنجاه و دوم بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت پنجاه و سیوم**
از خواص الحمد لله الاول والآخر والظاهر والباطن الرحمن الرحیم الجواد الکریم حمدا یوجب مزیده و یبلغ
رضانه و صلی الله علی محمد عبده و رسوله و علی آله من بعده و سلم تسلیما حاجت آمد ما را که درین مقالت بگوییم آنچ در باب
این مقالت گفتیم از غرایب و عجایب انکه باید که هر نوعی ازان متصل بود بدان نوع که لایق آن باشد تا باندازه
همه مقالتها گفته باشیم و نخست استحقاق آن می گوییم که آنچه ما یاد کردیم آنرا درین مقالت عمل آب سرخ بود

که در قندیلها کنند تا برنگ ارغوان باشد بل ارغوان چنان باید که ماننده بدان نیکوترین ابها و منفعت
کننده تر و نیکوتر **و صنعتش آنست** که بگیرد از آهک خشک یک جزو و از عروق و آن زردچوبه باشد
سوده همچند آهک نرم یک جزو و هر دو درهم آمیزد و آب چهار چندان بران ریزد و همه را در دیگی کند و
نیک بجوشاند و بگذارد تا سرد شود و صافی شود بیرون آید آبی سرخ مانند آتش و بکار دارد ش پس
از انک مقطر کرده باشدش و دیگر بار بسوی باز می آید و همچنان مقطر می کند تا رنگش چنان گردد که نزدیک
بختن چه آن از شریف ترین آبهاست که سرخ تر ازان نباشد استعمال کند آنرا دران جایگاهها که از ما
ذکرش شنوده باشد که آن از عجایبست والسلام و ما پس ازین بگوییم جملۀ طرایف از خواص عجب **و آن**
عمل چراغی است که چون آنرا مردم بیفروزند و پیش خویش بنهند هیچ نبینند و جنبش تا رنگ شود و هر کس
پس پشت وی باشد همه چیزی که در خانه است می بیند از روشنایی آن و آن غریب است و عجب
و صنعتش اینست که بگیرد پیه ماهی دحس میخوانند و آن مشهور است ببلاد بصره و دریای سند و چین و آنرا بشهرهای
سند دلفین خوانند و او را بشی باشد چون عرف خروس و او کرم باشد بغایت پیه وی بگدازد تا روغن شود
انکه پارۀ خرقۀ کتان بیارد و پارۀ زنجار بساود و بران خرقه آلاید و ازان فتیله کند و در روغن این تا
نهد این دحس که صنعتش بکردم درین پیش و باید که چراغ مسین باشد یا برنجین تا ظاهر گردد این معنی ازان
و این سخت غریبست عمل کند بدان و قیاس کند بران آنکس که در آید با آن در خانها مردمان و بنشیند
با ایشان و ایشان بندانند و آن بخدای و بخت مهترمن که اصل آنست لیکن زیادت دران عمل باشد والسلام
و ما محتاج باشیم که یاد کنیم آنچه ازین زیادتست باید که **و آن عمل طلسم است** هرگاه که در زیر سر مردم کنند و
او نداند البته خوابش نگیرد و بیدار می باشد و یا قلق چندانک آن طلسم در زیر سرش باشد هرگاه که بیرون
آورند آنرا بخسبد و ساکن شود از انچه صفت کردیم **و صنعتش آنست که بگیرد** حشیشی که آنرا بر ساگویند و آن
حشیش سعداة است و خشک کنند و نیک بکوبند و ببیزند باز دیگر بکوبند و ببیزند و بسرشند بشیر خرکه شیر
آورد بود پس انکه ازان مانند تمثال کودکی بکنند که بیداری می ترسید پس اگر این طلسم را زیر سر مردی می نهد که در
خواب باشد و نداند از ترس بخواب اندر نشود و مدام همچنان می باشد تا آن طلسم در زیر سرش بود و هرگاه
که خواهی که بدان حال که طبیعت اول باشد باز آید آن تمثال را از زیر سرش بیرون باید آوردن تا در
حال خواب آیدش بدان جهت را که پنداری بسیار برده باشد و این علم نفیس تر است از انچ پیش ازین بود
بسیاری اعنی ازان نخستین از یراکه درین خاصیت نفیس است و دران یکی خاصیت جسم و آنک بالاتر
رفیع تر بود از انچه دون وی باشد و نفس رفیع تر از جوهر و مست این درین باب از خاصیت نفس

لور دفتر بابها

وآن باب که پیش ازین است در خاصیت جوهر پس این شریف تر باشد ازان باب اول
که نفس شریف تر از جوهر و این میخواستیم که روشن کنیم باید که باشد این اکنون آخر این مقالت ان شاء الله
تمام شد مقالت پنجاه و سیوم از خواص والله اعلم بسم الله الرحمن الرحیم مقالت پنجاه و چهارم از کتاب
خواص واجب است بر ما حمد خدای تعالی بر همه احوال بکنیم و بر افزاییم در ان بر آنچه ما را از نعمت داده است
و بدان حکم کرده فالحمد لله الاول القدیم المتعال الباری الخالق المصور و تعالی عن اقوال ذوی الالحاد الکافرین جمیعا
وصلی الله علی محمد عبده و رسوله و علی آله و سلم تسلیما اکنون ما پیرون آییم بصنعت علما گوییم که حکما اجماع دارند که
هر کس که سقمونیا بگیرد و بساود تا چون گردی شود و آنرا با آب ترکند و خایه خود را بدان بیالاید پس جماع کند و برا
فرزند نباشد و این از طرایف حکمت است بنگرای برادر که چگونه روشن کرده اند این علما را و آنچ پیش
برفت چه آن از علمها بزرگ است و هرگاه که ما بیرون همی آییم از انچ بدان آخرتر است علم در ان زیادتست
و چنین گویند طایفه حکما و علما فلاسفه آنان که این علم را قصد کرده اند و استخراج آن بکرده و طلب و بحث آن
بجای آورده که هر کس که خواهد که سگ بروی بانگ نکند و ویرا بگزد و در هیچ راه پیروی بنشود و با او بنرود و هر گاه
که ویرا ببیند بگریزد باید که چوبی از جمله چوبها ابروح بگیرد و نیک نیک بساود و ش با شیر سگ و از ان صورت
سگی بکند و با خویشتن برگیرد تا در شب و روز از هیچ سگ نترسد و اگرچه در میان سگان در شود و بکشند شان و این
علمی نافع است آنکس که خواهد که عمل دزدی کند و در میان اهل آن باشد از قبیلها عرب چه بسیاری شبانان اند که
ایشانرا چنین سگان باشند و همچنین خانه داران و استعانت کنند بدان سگان از بیداری و حفظ متاع و
کالای از برا که سگ نیز چنین باشد و زود بیدار گردد و چون چنین چیزی بیابد بانگ کند تا خداوند بداند
و چون این چنین عمل کرده باشد حیلت مردم باطل شد و حرا بیشان بسگ قیاس کند بدین باب یاد کرده ایم در
کتاب نوامیس این اصلها را مشبع تر ازانک این سخن است اینجا طلب آن بکند اگر خواهد که این معنی باز جوید
و این راه بیابد چه من این عمل بکرده ام بر حالی که ازان عظیم تر نباشد از جهت مخلفان از اهل کفار لعنهم الله و من استغفار
همی خواهم از خدای ازان و اقالت می خواهم خطا خویش و هرگاه که مردم خواهد که ماران را بگیرد ما یاد کنیم که چگونه باید گرفتن
ماران سرخ را و صنعتش آنست که بگیرد حیوانی ازان عنکبوتان بزرگ چنانچه مردم بران قادر شود و آنرا در قنینه کند از
آبگینه و بروی ریزد شیر خر بدان قدر که ویرا فرو پوشد و سه روز بگذارد انگه شحم کشف بیارد و یا کرنج و کشف
بهتر بود ازان جمله که آنرا دف خوانند انگه آن همه را با عنکبوت با هم بساود با شیر که در ان باشد تا مانند مغز شود
انگاه آنرا همه در خرقه کند از صوف سرخ قرمزی و هفت روز در زیر سرگین کند تا ازان ماری تولد شود سرخ عجیب
بد و البته نزدیکش نباید شدن که وی کشنده باشد و اگر بجای عنکبوت رتیلا را بگیرد و با او همین فعل کند باشید و پیدا ان

ماری بزرگ تولد شود و لیکن آن ثعبان باشد که وصف کرده اند و ذکرش شنیده است و همچنین می باشد
در عالم که هر کجا این رتیلا بجایگاه ملجم می باشد آن رتیلا ثعبان بزرگ می شوند سبحان الخالق الباری المصور آنک
هر چه خواهد کند و این رتیلا دشمن ثعبان می باشد سخت و ببلاد مصر هر جا که رتیلا ثعبان را می بیند طلبش می کند تا انگاه
که بدو در رسید و با او کارزار سخت کند و ثعبان از وی می گریزد و او از و جدا نگردد تا انگاه که او را بگزد چون ویرا
بگزد آن ثعبان از زخمش می بمیرد هم بران جایگاه بر کردار آنک چراغی باشد و زود بکشندش و آنچ ما تند آن
باشد و همه اهل مصر آنرا شناسند و من نیز چنین دیده ام و شناخته پیش آنک آن دیده بودم و نه بر یک
کس عرضه کردم و هیچ کس مر آنرا انکار نمی کرد پس من بمصر آمدم بدان سبب و چند چیزها مانند آن و جمع کردم
میان آن هر دو و بدیدم آنرا و رتیلا عنکبوت را ماند و زهری کشنده دارد و این قولی عظیم است عمل کند
بدین و بر تو باد درین بکتاب تجمیع ان شاء الله تمام شد مقالت پنجاه و چهارم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم
مقالت پنجاه و پنجم از خواص موازینی الف و ادن نفس تمام تر بین الفتی باشد و آن آنست که بسیافت
نفس بچیزها که خواسته شود ازان از چیزهای و دعویهای بزرگ و علوم در حیوان بنزدیک ایشان بلند و کند
فاضل تر از ذکی و نیز و عمل کردن بدان در دوست که غیر ناطق بود فاضل تر ازانچ در ناطق و علم در کبوتر ازان
فاضل تر از دیگر گونها حیوان و قومی از فلاسفه از اهل این روزگار حیلتی کرده اند در برج کبوتران از بسیار
گردانیدن ایشان در ان برج بجای می دارند و از هر برجی بدان برج مایل می شوند و نگاه می دارند از همه
جنبندگان که بدان کبوتران زیان کنند و آن حیوان که ایشان را بخورد و یا نفرت دهد و صنعتش آنست
که بگیرد سعال و اسکندران و آنرا نیک بکوبد و ببیزد بخرقه سپید تا چنان شود که بنداری هباست انکه بگیرد
میوه کسب و آن وط است و آنرا نیک بکوبد و ببیزد نیز و ماند داسی ازان بکند و ببزد دیش و مطیب
و خوش بوی کند بطلی خوش پس چو بوی کند ریح را و باید که او نیز بخته باشد تا بر صورت عسل شود و هرگاه
که کبوتران ازان بخورند بسیار گردند و آن جایگاه از ایشان پر شود تا چنان شوند که خانه برج تنگ بیاید
از بسیاری ایشان و آن طرائف علما و عجایب تر است و در هر فایدها بزرگ است و قیاسی فراخ در انچه
خواسته عمل کنند بدان تا برسید بدانچ خواهد از علما اگر آرد جو بر یا نرا بیارند و نیک ما ساکرده باشند و از زیبق
خسک کرده کوفته و سرشته بعسل پس چهل روز ازان کبوتران را بدهد در ان برج الف گیرند و هرگز از ان جای
بجای دیگر نشوند تا این بشناسد و قیاس آن بسیار و نافع است در دیگر علمها اگر هر آنرا استادی حاذق بود تمام
هر آنکه چگونه است آن و جبیست که آن از عجایبست و هر کس که بازنه زیره بگیرد و در می خوش بوی بیاغارد
پس آنرا روزی چند بعلف کبوتران دهد پیش ازانک از جایگاه بیرون شوند بطلب دانه هیچ کبوتر

ماری بزرگ

دیگر را نبینند تا نه با ایشان الف گیرند و با ایشان بجایگاه ایشان آیند و جمع شوند و هرکجا این کبوتران می شوند
با ایشان می شوند و آن بدان بوی می باشد که ازیشان می یاوند و این زبره عطر کبوتران می باشد و چون آن
می بخورند بوی ایشان خوش می شود و آن بوی ناخوش که از بهری آید ازیشان نمی آید والسلام و من چنان
می دانم که این علت که درین همه است والله اعلم والحکم آن لذتست که این حیوان می یابد ازبوی این علف
و خوردنش و بسوی آن حریص می شوند بران نه بچیزی دیگر تا بداند این و عمل کند بدین تا برسد بدانچه می خواهد از
همه علمها ان شاء الله **و هرکس که انگشتری** از زر بکند و حلقه آنرا بتابد و داغ کند بدان پیش بالها کبوتران الف
گیرند دران برج خویش و ازانجا مفارقت نکنند و بجای دیگر نشوند این آنست که بسیار گفته اند از فلاسفه در علت
این طایفه گفته اند که این طبیعت مر زر راست و مرد ویکی باشد چه انگشتری باشد زان وجه چیزی دیگر که نه
انگشتری بود و قومی دیگر گفتند آن از طبیعتی می باشد بر صورت انگشتری جایز باشد که آن در علاج جز انگشتری
بود و قومی دیگر گفتند آن در طبع انگشتری می باشد بدانک از زر بود و گرم می کنند و می بتابند و بدان پیش
بالها ایشان داغ می کنند و قومی دیگر گفتند آن از جهت طبع و خاصیتی است که فراهم می آید از فراهم آمدن این چیزها
و نیکوترین قولها نزدیک من آنست که آن در طبع زر و گرمی و داغ است که پیش بالها می کنند تا عمل کند بران تا برسد بدانچه می خواهد ان شاء الله **و اگر خواهد** که نزدیک برج کبوتران هیچ موش و غیر ایشان
نشود و هیچ جنبنده که ایشان را رنجه دارد یا بکشد یا بخورد باید که اگر شاخی از سداب در برج ایشان نهد در هر گوشه
از برج دسته که همه این جنبندگان دشمن دارند بوی سداب را سخت و ازان بگریزند و بدان نزدیک
نشوند از بهر آنکه آن با طبع ایشان مضادت کند **و اگر کبریت را بیارند** و بشم بز را و پیه دی ایشان و سروی
بز کوهی و عرعر و سداب همه بهم و بسوزند همه حشرات و جنبندگان را که ایشان را زیان کنند و آنچ نکنند
نیز برانند و نفرت دهد بداند این و برین عمل کند تا بیابد ان شاء الله و چون بیامدیم باخر آنچه واجب بود
که درین مقالت بگوییم باید که اکنون آخرش بود ان شاء الله تمام شد مقالت پنجاه و پنج از خواص ملک

بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت پنجاه و ششم از خواص** اتا ظاهر کردن معجزات از خواص هرکس که
سر خرچنگ را بیارد و در برج کبوتران بیاویزد هیچ گربه و مشرع هیچ جنبنده بد در آنجا نشود چندانچ در آن برج آویخته
بود و این ای برادر من از غرایب علمهاست اگر دریابد آنرا و من این همه که مرترا یاد کردم از وجوه قیاس
والله و مثلها تا استخراج کنی تو همه آنچه خواهی از طرایف والسلام **و بهری متقدمان** گفته اند از خدا وندان
رای و فهم که هرکس که قدح سر مردی را که سخت قدیم و کهنه باشد بیارد و در برج کبوتران دفن کند تا همچنان دران
برج فرو نهد آن کبوتران بسیار شوند و زیادت از آنچه پیش گفته ایم و این بی دارودی می باشد بدان خاصیت

که مرین با زبسته است **و بهری دانایان مشایخ** با گویند که هرکس که شنید زنی که کودک دارد بگیرد و آن فرزند
نخستین باید که زاده بود و آن آنست که آنرا و مادر را سر و بگر گوبند و باید که دختر بینه بود و آن پیش
در شیشه کند و در برج کبوتران آنجا که ایشان در برج آیند و بیرون شوند دفن کند آن بسیار شوند
و آن برج را جانان لازم گیرند که جای تنگ باز باشد و همه این معانی و اگرچه ما اطناب بکردیم و بسیار بگفتیم
و آنچ گفتیم و بشنودیم آنرا همه مجرب و آزموده است عمل میکنید بهر کدام خواهد و قیاس می گیرد بر آنچه مرادش
بود تا بیابد دران آنچ خواهد از طرایف علمها که یاد کرده ایم و بر خدای توکل کنیم در همه کارها و چون برین نوع آنچ
کفایت بود بگفتیم **این پشه از جنبندگانست** که رنج نمایند و از جمله موذیات حیوانانست و جایگاهی می باشد
که آنجا بسیار شوند و اهل آن شهر را رنج بسیار نمایند و هلاک کنند و آنجا که بپرند و جای بگدازند و من عجب
می دادم ازیشان با بسیاری ایشان و عالمی مردم دیده ام که جایگهها که مقام ایشان بود و دوست داشتند
بگذاشتند آنرا و ازیشان بگریختند و ایشان را ممکن نگشت که بتوانستندی راندن و همت ایشان بدان نرسید
که ایشان را نفی کردندی از آنجای خویش و این از نقصان علم ایشان بود و حقیری نفس و اگر نفس نبودی در
راحت بودیمی خدای ما را دران منزلت رساناد که نه لذت این جهان یاویم و رنج نیز بما رسید و آن
عدم باشد و من درین رسالت طلسمی یاد کردم خاص عجب مر راندن پشه را غریب و بلیغ و آن چنانست
که **هرگاه که خواهی** که پشه را برانی بگیر یک تار موی از بشاد یانی که جناغ شیخ ما یاد کرد که باید که بکر باشد
و دران وقت بود که فحل او را می راند و آن موی را نگاه دارد بنزدیک خویش که درانجا منفعتها بسیارست
پس انکه چند پشه بکشد از مس و صورت باید که چندانک تواند نیک بکند و این موی که از بشادیان گرفته
است بران ببندد و باید که هر پشه موی باشد و آنچ کرده شود ما نند عنقودی باشد و آنرا در سفالی یا کوزه یا دیگی
جمع کند و سرش سخت کند و استوار و آنرا در میان سرای یا آن ده دفن کند پشه درانجا که نشود و از پس
سه روز تا هرگز تا آن گاه که آن جایگاه باز شکافند و آنرا بیرون آورند و اگر این عمل در وقت طلوع شعری
عبور یا طلوع سهیل یا ظهور مریخ بران جانب یا قران مشتری کنده باشد آن بلیغ تر و کارگرتر در آنچ خواهند
ان شاء الله بگذار ای برادر من درین علمها و فهم کند که چه خواستیم بدان و قیاس کند بدان که آن چیزها را که
بشنود مر او را انک ازین بیشتر است و اگر بخوانده است آنرا مار آن سهل شود بر تو و بیرون آید در هرچه
خواهی تا با آخر آنچه علمها همه اشتراک دارد با هم و هم دور بنود بلک نزدیک بود عمل کند بدان تا بیابد بطریق
سهل بدان ان شاء الله و چون با آخر آمدیم که واجب بود که درین رسالت باشد باید که این اکنون آخرش
باشد ان شاء الله تمام شد مقالت پنجاه و ششم از خواص والسلام بسم الله الرحمن الرحیم

مقالت پنجاه و ششم از خواص حکیمان گفتند که هر کس که یک تا رموی بگیرد از پشت بادیانی در ان وقت که فحل
او را می راند که بر در خانه بیاویزد هیچ پشه و خسک در انجا نشود و این از طلسما تست عمل کند بدین و قیاس
کند بران و باید جد که جد طلسمات و فضلها آن از عملها دیگر صعب تر است و سخت تر **و حکیمان گفتند**
که هر کس که تر مس بیارد و در اب آغار دسه روز و آبش بگیرد و دیوار خانها بدان طلی کند چنانچه گچ کنند بنهند
و بنا ایستند بران دیوارها از اول تا باخر زیر و زور ش هیچ پشه و اگر گچ را بدین آب بسر شند در
وقت گچ کردن همچنین باشد تا انگاه که آن گچ از ان خانه بکنند و این از خواص است و غریب است
و قیاس کند بران و هر خانه که پشه در ان بسیار باشد و ممکن نمی باشد و دشخوار می آید که آنرا همه از ان آب
که از تر مس بگیرند طلی کند **باید که بخور بسوزد** در ان خانه از مورد خسک جون بق و پشه از ان عظیم بگریزند
و جای بگیرد براینجا و روزگاری در ان بدان خانه معاودت نکنند **و اگر چنان خواهی** که همه بگریزند یا بمیرند
و هرگز بدان خانه باز نیایند باید که آن مورد خسک و زیره دخنه کند و بسوزد و باید که دو جزو مورد بود و یک
جزو زیره و چنان بسوزد که خانه از ان پر شود چون بویش بدان پشگان رسد یا در وقت بمیرند یا در ساعت
بگریزند و آنک بزودی بگریخت باز نیاید هرگز و هر انچه آنجا نبوده باشد و بیاید و بویش بشنود بمیرد و انچه
پیش از ان بگریزند که آنجا رسند بدو هرگز باز آنجا نیاید عمل کند بران تا امثال او بیرون آورند نخست آن
و بران ان شاء الله و اهل روزگار مارا از تجربه چیزها عجب بیرون آمده است در ما تدابیر چیزها و آن
آنست **که جون ارضه** اعنی خوره در جایگاه می شود و مردم خواهند که ایشان برانند باید که آن مرغ را بگیرد که آنرا
خروس کرم خوانند و آن مرغی معروفست سر بندش و در می کشد افکندش یا همچنان زنده در انجا نهند تا بمیرد و این
نزدیک ایشان چنانچه یاد کردند بهترین هر دو حال باشد چون برده باشد او را در سفالی کنند و سرش سخت
کنند و در میان خانه دفن کنند پس از ان هرگز اندران خانه هیچ خوره نبینی و این از طلسما تست اگر دریابی بشناسد
آنرا و عمل کند بدان تا برسید بدان بانغ خواهد ان شاء الله و ما می گوییم که ما ندیده ایم آنرا و حاصل آمد نزدیک من
و این چیزها نیست در شرف و بزرگی چون دیگر بابها بزرگ **و لیکن آن خانه** و جایگاه که بدو در انجا فرود آید
هرگز خوره در انجا نیفتد البته بهیچ وجه و سبب و این از خواص است تا این بدانند و قیاس کند بران تا ببیند آنچه
خواهد ان شاء الله **و نیز اگر بدید** یافته نشود در ان جایگه یا دشخوار باشد وجودش از علتی از علتها که مرور را
زنده بیاوند باید که استخوانش دود کند در ان خانه که هلاک بشه و خوره می خواهد آن همه بمیرد نزدیک رسیدن
بوی آن بایشان و بدان جایگه که یکی از ایشان سالها بسیار معاودت بکنند و این از خواص است بشناسد آنرا
و پوست برنج زرد رود نیک منع کند جاها را از رسیدن خوره در انجا و آنچ در ان باشند هلاک شوند و بوی

جامه خوش شود و بخاصه صوف که آن زود تر بزیان آید و بسیار چون باینجا آمدیم که واجب می بود
که درین مقالت بگوییم باید که آخرش باشد تمام شد مقالت پنجاه و ششم بسم الله الرحمن الرحیم
مقالت پنجاه و ششم از خواص هر گاه که زرنیخ زرد و سرخ بگیرند و زرد بهتر بود و آنرا بول خر بساوند
نیک پس در سایه خشک کنند و آهک را بگیرند و با شیر زن بساوند پس در سایه خشک کنند پس آن هر دو
زرنیخ و آهک فراهم کنند و هر دو را با حاصل برنج مصد بساوند پس در سایه خشک کنند و وقت حاجت را
نگاه دارند و انگاه که خواهند که بدان عمل کنند و منفعتش حاصل کرد باید که در پیر که بکدازندش و طلی کنندش بر انجا
که موی باشد آنجایکه بی موی شود و بسیار باشد که ضعیف موئکی چند بر آید و چون سه بار طلی کنند هرگز بیش
بران جایگاه موی بر نیاید این از علاجها ست و از خواص که موی بر نمی آید باید که این بشناسد و برین عمل کند
تا برسد بدانچه می خواهد ان شاء الله **و اگر خواهد** که بدان جایگه که موی آن سترده باشد واقع کرده و باز موی
بر انجا بر آید بگیرد پیه خرس و آن جایگاه را بدان طلی کند پس از ان که لستمه و آن طلی باید که چهار ده روز بود
یک پس یک دیگر می گذارد آن پیه را بوقت حاجت و طلی می کند و چنان نباید که پیه را بگذارد و طلی بکند
و بگذارد که هر گاه که تو ان جایگه را بدان پیه گداخته طلی کند و فارغ شود از ان پاره پنبه ها گیرد و بمالد انجایگه
را مالیدنی سخت پاکیزه تا بگذارد بران جایگه از ان هیچ جای تا نه بمالد آنرا و آن پاره پنبه آنرا در روغن
یاسمین فرو برده باشد و تر کرده پیش از انک جایگه را بدان بمالد موی در ان جایگه بروید پس از چهل روز
لا و الله العظیم که هرگز دروغ نگفت و جایز نداشت که گوید و این ای برادر من از علاجها و خواص است
مزاج بدان می باشد باید که بران عمل کند و السلام پس همان عمل بران معاودت می کند و بار همچون بار
اول هر گاه که بکاهد و زن نوشادر زیادت کند بران از ان تا باز آید بحالت اول و نوشادر و طلق شوند
نمک پس از ان و هر دو بگدازند بر زبان بزودی ان شاء الله بگوید آنچ صاعد باشد و تحلیل کندش و شربت
و بدهش ثقل را و معرق کندش بارها تا نرم شود پس بحلیلش کند که آن زود حل گردد بحول خدای و قوتش و
در ان وجهی دیگر ست سوز آنرا یاد کنیم و آن آنست که اگر خواهی بساو آنرا بکلس در عقاب و معرق
کن و حل کن انکه حل شود و از ان جمله است نیز اگر خواهد که بساود آنرا و تدبیر کندش بمعاودت و تصعید
بکند **و همچنین اگر خواهد** که از زر یز و سیم را حل کند برطوبت هر روز بکند بگیرد هر کدام خواهد مکلس مهبا
مصول و بگیرد آب نمک معقد و پنج یک از ان نوشادر برافگند پس آن بر صلایه از شیشه بساود
سود نی نیک دایم و بشب مجمر کند این عمل همی کند بران تا انگاه که ببرد آنرا و بریان کندش بریان
می نکرده و آن گاه تحلیل کندش و بپرد بیشد پس همین عمل دیگر بار می کند دایم تا حل شود انکه مانند آبی روشن

حل شود چنانچه واجب کند آنگاه بکار داردش در عملها بزرگ و بباید پرهیزید که آن عمل کردنش در
برابی که آن حرام است از فلاسفه و نباید که ضایع کند چیزی ازین چیزها عمل کند بدان تا برسد بدانچه خواهد
ان شاء الله تعالی **باب تحلیل سیم وارزیز بی سیماب** بگیرد هر کدام که خواهد مکلس مهبا بدسندش مجندان
بهمک بول انک حلش کرده باشد مقطر بیاشامد آنرا چون بیاشامندش بگذاردش در آب وردی و پس حلش کند
چنانچه خواهد و خشک کندش و دیگر بار همی کندش تا همه حل شود پس آنرا در حوایج خویش بکار همی دارد و هرگاه که بهری
حل شود و بهری نه این معنی باشد در بیشتر با بها بگیرد آنچه حل شده باشد ازان و خشک کندش آنچه باقی مانده است
و بسر بیشد مرانرا بچیزی ازانچ حل شده بود و بگذاردش پس آنرا ببول مقطر یک ساعت بساود و پس خشک کندش
نیز و دیگر بار بدان آب بازبرد و همچنین دایم همی کند و چنین بهتر باشد امتزاجش را و زودتر حلش را **باب**
تحلیل طلق عجب این نزدیک باشد که همارجت کند و عملها را شایسته باشد و همه عجب و غریب و ظریفست
و بحیلی کنند دران و از بابها فلسفیان متقدم است تا بشناسد آنرا بگیرد طلق را مباکه جزوش بود از همینه تکلیس که
آنرا کرده اند تا چنان شود که بر زبان بگدازد و بدیهدش آب تلخ و نوشادر و روسختج مقطر که مصعد کرده لاغیر بگذرد
بدین عروق و آنچ دران است از خواص و آن چگونه است آن تا برسد ازان بدایع خواهد و بپرهیزد از برگذشتن
بر چیزی تا دریابد آنرا و بشناسد آنچ دران است و روشن کردم ترا آن وجه که آن را بدان بنا کرده باشند چه
این علما که هر فلاسفه اند خانها اقفل کرده است انک تو مالک کلیدها آن باشی و نتوانی رسیدن بدان
الا آن در ها آن که ایشان چیزی بگذارند و الا بدید آکرده باشند آنرا در سخن ایشان در هر معنی که باشد و این
والله العظیم ترا از همه کشفی است که متقدم شد ترا قیاس کن آنچ بتواند ازان و استخراج کن آنچه دران است
تا راه روشن بیابی ان شاء الله **ومن داروی یافته ام** که قوع طبیعی را ببرد و موی را در آنجا بروید هر کس را
که باشد از مردمان و این از جمله آن غرایبست که با طلسمات برابری کند ازیراکه آن عسر است و همچنین رد
کردن هر چیزی طبیعی دشخوار باشد و باشد که ممتنع بود وجودش و صنعتش آنست که بگیرد روغن زردهٔ خایه و وجه عمل روغن
آنست که قنینه کند و بگل حکمت برانداید و در میان دیگی نهد پس آنکه آتشدانی مدور بلند از گل و زمین آنرا در میان
سوراخی کند که سر آن شیشه درانجا شود پس این آتشدان را بابها بلند کند مقدار بدستی آنگاه از خایه تو چند انک
که خواهد بیارد و بشکند و سفیدهٔ وی بیرون کند و زرده بگیرد و بدست آنرا نرم کند و دران قنینه کند چندانک تا
سیک آن باشد تا بابنیه آنکه سر شیشه را بلیفی نرم سخت کند نزدیک سرش نزدیک بن و چنان سخت ببندد
پس سر آن قنینه را دران سوراخ کند که در میان آتشدان باشد تا از زیر بیرون آید آنکه انگشت بران
قنینه کند درون آتشدان و آتش برافروزد و در زیر قنینه چیزی نهد که روغن دران برود چون قنینه

گرم شود روغن صافی باز زیرش بیرون آید پنداری آب چشم باشد این روغن را بگیرد و با روغن پنبه دانه
بهم کند و پیه و روغن یاسمین اجزاء برابر آنکه آن جایگه را که روده باشد بپرزد و استره را بدان براند و نشترک
بزنند تا خون ازان بیاید پس باز آنرا بدان طلی کند و باز بشوید و نیشتر دیگر بار بزند و عمل بکند پس روز دیگر
ده بار در سی روز آن موی نیکوتر براید از انک بود با اول و نیکوتر از همه موی باشد بداند و کار خویش بنا کند
تمام شد مقالت پنجاه و هشتم بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت پنجاه و نهم از کتاب خواص** چند رنگ است
که خضاب کند موی سفید را سیاه یا سرخ یا سبز و سبز و سرخ و سیاه را سپید لیکن غریب آن باشد که خضابی کند که
موی را زرد کند برنگ زر و این والله که از معجزات بزرگست و من یاد کنم ازان مثالی که عمل کند بدان انکس که
مرورا ازموی بنا شد بدین چیزها و صنعتش آنست که بگیرد قلقند را با رسی بنه بیک یک جزو و نیم و شجره یک جزو
و زاج سوری یک جزو و قلقطار سرخ یک جزو و بهم کند آنرا بسودن بیک یک و آنرا بسپیدهٔ خایه بسرشد
و آنرا در کوزهٔ نهد در گل گرفته و سرش بگل استوار کند و یکشب آنرا همی تابد بآتش گرم در تنور شیشه گران یا
داش گران آنگاه بامداد بیرون آورد و بگذارد تا سرد شود پس آن کوزه را بیرون آورد و باب کند بساود
آنکه دیگر بار در کوره نهد و سر سخت کند و شبی دیگر بتابد چنانچه بار نخست دیگر روز بیرون آورد و چون سرد شده باشد
تنها بساود و برگیرد تا بوقت حاجت **هرگاه که خواهد** که بدان خضاب کند شراب کهنه بیک خوش بوی صافی
بیارد و عروق گرگم بیارد و آنرا با شراب بساود و بندق کند و باید که وزن عروق گرکم نیم اوقیه باشد آنکه ازین
داروی مدبر اوقیهٔ بگیرد و با آن شراب که درانجا گرکم باشد بر بشد و سر را بشوید پیش ازان بنطرون تنها و
سیح روغن بکند و ان بران پس آنکه این خضاب بکند و یکشب بگذارد دیگر روز ازان بیک بیرون کند
و موی بدستاری نیک بمالد آنکه بروغن بان خالص چرب کند موی بیرون آید دران وقت برنگ زر
سرخ روشن که شش ماه هیچ بگردد نیک نگاه دارد آنرا و عمل کند بدان و قیاس کند همه عملها دیگر بدان این
عجبست عمل کند بدین مرا چه پیش آید ترا ازین احوال که آن بگردد برگذشتن سالها و بدایع قیاس گیرد بران
از همه علما و در خواص چیزها بسیار است عجب تر ازانچه پیش بگذشت **وآن آنست که بزرگ کردن دیوارها**
پیدای و هر جای از جایگهها که خواهی بی زر عجب تر است ازانچه پیش برفت بسیاری هرگاه که خواهی این
عمل بکن تا شادمانه کند مرترا ان شاء الله و صنعتش آنست که بگیرد بورهٔ ارمنی و بساود آنرا با زردهٔ خایه پیه روز
هرگاه که زردهٔ خایه خشک شود آنرا آب بورهٔ ارمنی دهد آنکه مارقشیثا زرد ذهبی خالص بیارد و آنرا
بکوبد درشت درشت و آنرا در آوندی از آبگینه کند و سرکهٔ حماض ترنج صافی کرده بر پیش افکند چنانک
آنرا بپوشد و دو انگشت زیاده و هر روز سه بار قی آرد بیرون هرگه که سرکه سیاه می گردد آنرا همی ریزد

وبدلش در می کند تا چنان شود که سرکه برنگ خود بماند که هیچ بگردد و سیاه نشود و چون بران حال بدید بگیرد آنرا
و با داروی اول بساود و با آب افراسیا سه روز پس آنرا بتاباند در کوزهٔ سفالین بگل اندر گرفته با تش گرم
انکه دیگر روزه بیرون آورد و برگیرد و از غبار و گرد نیک بپوشد که آن آفت همه علمهاست و از هیز نگاه دارد
هرگاه که خواهد که عمل کند از ان دو جزو بگیرد و از زرنیخ زرد یک جزو و زرنیخ را با آب بساود تا چون مرغ شود
و نیک بگدارد نرم کرده و همه بسپیدهٔ خایه و اندکی زعفران انکه طلی کند بدانچه خواهد و بگذارد تا خشک شود تا عجب بیند مانند
زر خالص و ما دران زیادت کرده ایم که انگاه آنرا روغن حکمت بدهند آن معنی برافروختن را باشد و این از صنعت
سندی است و آن آن روغن سندروس است و بدرستی این بدانند تمام شد مقالت پنجاه و نهم از خواص والسلام

بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت شصتم از خواص** و می باشد کتابت در کاغذ برنگ زر نیز بحیلتی که مستغنی
می دارد از بها دادن زر بران نه بر سبیل آنک براندازند و می باشد نیکوتر و در بسته تر و مطراتر و باقی تر در روزگار
از زر و از حلیت آن آنست که آن باب اشق برین چیزها می بندند و روزگار بران بر می آید نمی شود و وجه عمل
آن آنست که بگیرد تدبیر آن که ما یاد کرده ایم در مقالت پنجاه و نهم تا بدان جایگه که رنگ سرکه سفید کرد و اعنی
آنک مرقشیثا دران آغاز کرده اند که داروها را بیرون آورد و بریان کند و باز بیرون آورد و بساود و حل کند با آب
ایشان تا آنک آنرا ناخواهند و آن داروی الکحشت انکه سپس آنک تدبیر کرده باشی آنرا که چون
بیاسیدی آنرا بدین اشان نیکوتر از رنگ زر خالص باشد انکه از ان هر آنچه خواهد بنویسد از دفتر یا ورق یا جامه
یا جایگاهی از امثال این چیزها بیرون آید زری سرخ بی پریشم و بی صمغ و محتاج نباشد بصیقل کردن چنانچه
احتیاج افتد بدان در بیشتر علمها آنچ محتاج باشد که بدان این عمل کند و این باب از شریفی آنست که از وصف
گذشته است و زیادت از برای که تو ای برادر همی شناسی فضل آنچه ما یاد می کنیم انگاه بیاموزی از اهل آن
و بدانی غایت آنچه ایشان دانند از علمها هرگاه که پرسیدی با ضعاف آنچه ایشان رسیده باشند بکمتر مدتی و رنجی که ایشان
برده باشند بدانی نسبت ما بر خویشتن و بر همه مردمان و بسلامت اگر مکافات کنی ما را بدین و خدای ما را توفیق
دهد و روزی کند ما را زیادت از فضل خویش در علوم که او را دی کرمیست کنندهٔ آنچه خواهد **القول فی النبات**
درین نبات داروی است که آنرا حسک گویند چون آنرا بیارند و بکوبند و برانجا مالند که مار گزیده باشد
اعنی مار افعی و چیزی از ان با شراب کهن بیاشامد به شود از ان رنج در وقت بزودی و درین احوال بیشتر
فواید است و منفعتها و فاضلترین همه است عمل کند بدان تا برسد از ان بدانچه خواهد بقوت خدای و قیاس کند
بران و نیز هرگاه که از ان یک مثقال نیک بکوبند و با می کهن شربت دهند مردا روهای کشنده را از زهرها سود
دارد بزودی از زیان و رنج آن بحول خدای و قوتش **واگر با آب** بپزند و در خانه بپاشند براغیث اعنی کیکانرا

بکشد و نیست کند و این زهری می باشد ایشانرا از جهت خاصیت و داروها **واگر کسی** از ان شاخها گیرد
و آبش بیفشارد و جامه را بدان رنگ کند و خوش بوی کند و در انجا جنبد براغیث بدان و از ان نزدیک نشوند
البته و قیاس کند بران آن بابها را که با آن مشاکلت دارد و آنچه از ان قوی تر باشد ان شاء الله **وسماق** بسیار
فایده است هرگاه که از ان پارهٔ در خرقهٔ صوف سرخ کنند و یا بر اندامی از اندامان آویزند که بکارد بریده باشد
یا بشمشیر خون روان از ان باز گیرد که بسیار باشد که آن مرد را بکشد و چون بر وجهنده باشد در باز بریدن خون
و این از خاصیتها بزرگ است عمل کند بدان و قیاس گیرد بران در مانندها آن که آن نافع است والسلام **وکزدم را که با
بنیر بخورند** سنگ مثانه را بشکند و بریزاند و زود شفا آورد **مرکس که خطاطیف** را بیارد و بساود و بشربت دهد
خداوند یرقان سخت را بر جای او را شفا دهد **ومرکس** که بیارد آنرا و با روغن گل بگدازد و بر ورمها سخت گرم نهد
ساکن کند آنرا باذن الله و منفعت بلیغ کندش و چنان واجب می کند که هر یک را ازین بابها مقالتی مفرد
بودی لیکن ما میخواهیم که ایثار کنیم و در آموزیم آنرا تا ما را ذخیری باشد ان شاء الله تمام شد مقالت شصتم از خواص ولله الحمد
والمنة

بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت شصت و یکم از کتاب خواص** حکیمان گفتند در آنک هرگاه که ویرا
از ان درد سخت باشد و آن آفتی صعب است بگاه آب خوردن انگاه بروی از مرگ بترسند از برا که وی
صورت آن سگ که ویرا گزیده است در آب می بیند و چنین گویند که وی چنان بیند که کوزه آب پر سگان
کرده اند و علاجش چنان صفت گویم ترا از همه اولی آن باشد که اگر قادر باشد که آن سگ کلب را در حال که بگزد
بگیرد و سرش ببرند و جگرش بوی دهند تا بخورد وی بسلامت شود از ان رنج و شفا یابد و از ان علت بقوت
خدای زیرا که وی آب تواند خوردن و امتناع بکند از ان و عافیتش در خوردن آبست و داروها منفعت
کننده مر او را پس از آنک کلب کلب فایت شده باشد **آنست** که گوز پوست باز کرده اعنی مغز
پوست بیارند و چیزی از نمک عجین بکوبند و با عسل بسرشند و بران جایگه گزیدگی نهند سود دارد **ونیز اگر گندم**
سوخته را با پیاز بکوبند و با عسل بپالایند و با شیر خر بران گزیده نهند منفعت کند ونیز **اگر آرد** کرسنه را با انجیر
بپزند و بر گزیده نهند منفعت کند **واگر نمک** را با سداب و با نعنع بکوبند و بعسل بپالایند و بر گزیده نهند
و بران اندایند زود به شود **وهمین سنگ کلب** وغیر او از پیکان دیگر که گزا زو باشند در مضرت گزیدن
اگر آن جایگاه را بخود کوفته با آب سرد بر نهند و طعام وی سرطانات جوی دهند که با آب جوشیده باشند
و باید که خود یک سرطان کفایت باشد **وآب جو با جلاب** بدهندش به شود باذن الله تعالی **وکفتار ماده**
آنک چون زهره اش با عسل بپالایند و در چشم کشند منفعت کند از آبی که در چشم فرو می آید منفعتی بلیغ و آن بحق مجرب
است که از علامتها بزرگ است باید که نیک نگاه گیرد که این از عجایبست **واگر دستش** بر خداوند نقرس آویزند

به کردد برین صورت اگر ترس در دست راست دارد یا در جانب راست دست چپ کفتا بران
جانب آویزد و اگر در جانب چپ دارد دست راستش بران جانب آویزد بر مخالف که آن زود به شود
بعاجل و این از عجایب خواص است و غریب عمل کند بدین در آنچه خواهد تا منفعت کند آنرا منفعتی که نه اندک بود
و خنفسا را با زیت بجوشند و آن زیت در گوش چکانند درد گوش ساکن گردد چه آن دردی سخت بود و بسیار باشد
که مردم را بکشد یا نزدیک بود بهلاکی زیرا که از گوش در گذشته دماغ باشد و این یکی از خواص است که اعتماد
کنند برین مردم و هر کس که شب کور بود و در تاریکی ببیند خنفسا را بیارد و پاره پاره کند و میل در آب وی زند
و بچشم اندر کشد اعنی آن آب که از وی بدود شب کوری از وی بشود بگذشت آنچه وعده کردیم مر ترا بدان از عملها
باید که اکنون آخر این نوع باشد و ابتدا کنیم مقالت شصت و دوم را و سیم را در این مقالت را در علمی که در همه صناعتها
باشد ان شاء الله تمام شد مقالت شصت و یکم بسم الله الرحمن الرحیم مقالت شصت و دوم از خواص
الحمد لله و صلی الله علی سیدنا محمد نبیه و علی آله و سلم تسلیما اکسیر تمام باشد آنکس را که تمام کند عمل در یک روز و آنکس که
متوسط باشد در یک ماه و آنکس که تقصیر کند در یک سال و آنکس را که از آن قبول کند که در ظاهر کتاب باشد در بیست
سال و آنکس که آموخته بود و بتمام شود مر او را اکسیر بزرگ نزد یک روز آنکس باشد که جمع کرده باشد این کتابها را و
بداند آنچه در آن است و حل آن بیرون آورده و معانی آن شناخته و تمام نشود هیچ کس را بحق مهتر من الا
بدان و آنکس که متوسط بود در آن آنکس است که تنها بخواند آنرا و فصل کند بجزوها از فصول آن بعد از نظر کردنش
در آن همه جمع کند آنرا و دریابد بش بر سد این کس بحق مهتر من بخاص ترین خواص آنک چاره نباشد تر ازان و اگر
در آن مهم نظر بلند و بدانچه گفته باشم عمل او را هیچ تمام نشود و اگرچه برگزیده ترین همه مردمان باشد و شمار کننده تر و ما این استوار
بگفته ایم در کتاب ما که معروفست بعلم مخزون و در آن طوایف علمهاست و این بر تحقیق علم مخزون است و
و اگر نه آن بودی که درین ذکر کتابها ر من بحق مهتر من که چیزی است از خواص من آنرا یاد نکردمی و آنکس که تقصیر کند
از آنچه ما گفته ایم و همه آنرا بخواند و قصد یک علم کند از آن اگر نه آن بودی که آن از آن است که تمام شود او را در
روزی تمام شدی او را در کمتر از سالی از جهت نقصان علمش و اما در بیست سال مردکان را بود و السلام هرگاه که
این کتابها را جمع کرده آمد دست و ید خواننده را سه بار برانچه صفت کرده باشیم و سست این بحق مهتر من و خالق
من از خواص اما بار اول درست کند آنرا و بیان آن الفاظ که در آنجاست بداند و دوم بار در پستش کند و آنچ در
باطن است بیرون آورد و سوم بار معانی را بجایگاه آن جمع کند و آنچ بدان لایق بود از معانیها و نوعها وی بر سید
از آن بنهایت مطلوب و چون بلیغ است کتاب الدار درین کتابها و چون نافع است کتاب مراصد
درین نیز و چون نافع است کتاب احجار چهارگانه بر رای بلیناس و کتاب تصریف و مرای از امهات

کتب است هرگاه که بدانست همه آنچه درین کتابهاست بلک چون بخواند آنرا بر در مهتر باسه بار برسد از آن
بحق مهتر من بنور آنک خواهد و زیادت از آن بر دشخوار بود کار خواندنش و بازگشادنش مدد برگیرد پس از آن
راه در آن روشن کرد بحول خدای و قوتش و علم بنزدیک من و نه فایده و نه صدق و نه منفعت آنکس را که جمع نکند
این صد و چهل کتاب را که در علم میزانست و بحق مهتر من که یاد کردم عدد این کتابها مگر در دو جایگاه از بن کتابها
خویش و یک جایگاه دیگر رموز بر سبیل حساب و سوز ندانی آنرا الا آنگاه که مطلع شوی بر آن و بر سی بدان و بدان که
از خاصیتها علم نبوی است که ازین کتابها موازین آنک شمارش صد و چهل و اند کتابست جمع نشود مگر نزدیک
آنکس که بگردد در آن و نداند قاعده آن مگر برادر ما آنک یض کرده ایم بدو در همه این کتابها ما اعنی کتاب موازین
و در چند زکتابها موازین از دیگر کتابها ما یاد کرده ایم برادر ما را این و آن احوال از بزرگترین علم خواص است و من
دانم که این روان نشود نزدیک تو بغایت روانی درین وقت لکن هرگاه که آنچ در آن است از علوم بدانی بی نبینی
و دشخوار کرد بر تو علم این جایگاه و رسیدن بدین انکه روا شود نزدیک تو غایت روانی و این از آن حساب
می باشد که در نفسهای مردمان است و آن آنست که ایشان تقدیر می کنند که علم ضرورتست آنرا که واجب باشد
که بدانند آنرا الا آنگاه که بخوانند آنرا یا بر آن مطلع شوند و آن سوز باشد در آن دلیلی بر آنچه در آن باشد از علم و این همه
جهل است چه گویی که اگر یکی گوید که سنگ فلاسفه آن سیماب و کبریتست ای نباشد این بسیار از نفسهای
مردمان که مطلع باید شدن بدین و قصد کردن سوی آن و ایشان بدانند آنچه زیرا آنست از حق و باطل چاره نباشد
در حکم نظر از بغم هرگاه که آن لازم باشد همچنین باشد این چیزها که جبری و سیم مر ترا بدان که بدانی که حقیقت یا باطل
چنانک قول ماست که زیبق و کبریت سنگ فلاسفه است بعلم صناعت محتاج باشی که تا زمانی و بدانی آنچه
زیر آنست تا تمام کشف شود و نیکو گردد و روا شود نزدیک تو هرگاه که آنرا ببینی و ظاهر گردد مر ترا و بدانی آنچه
زیر آنست و بحق مهتر من که اگر گوش با این نکنی که ترا می گویم و قبولش نکنی عمر خویش بباد دهی و تلف کنی و ضایع شود
آن رنج که در کتابها برده باشی که قاعده ما در آن آنست که اول جمع کنی آنرا پس سه کرت بخوانی چه این از خواص
بزرگست که مانند نیست این را و قاعدهاش را جمع کنی و احکام و فصولش را که دلالت کننده است بر معانی
آن مفرد و مشترک و معانی و قیاسی در هر یک از علوم و اضافت می کنیم آنچه در هر کتابیست از آن بدانچه در دیگر باشد
از آن معنی تا هیچ بنماند از آن یا نه تا ثابت شود بر آن و روا بود که باشد در بهری کتابها دو معنی و سه معنی و بیشتر
و کمتر و باشد بنا کرده بر یک معنی که شریک بشود در آن یا آن جذر آن باید که اضافت کند هر یک را بسوم
تا تمام گردد مر ترا و بحق مهتر من که آنچ من قصد آن کرده ام و از خواص که آن وضعی است نه طبیعی که کتاب علم
مخزون فراهم آورده همه این کتابها را و از آنست که کتاب میزان و کتاب تصریف حل کنند یعنی کتاب

اجی رجهارکانه برای بلیناس پس و ماشدهای آن ازین کتابها بهری ازان حل کند بهری را وکشف کندش وچون
سکها کشف شده باشد بماند در نفوس از مطالبت چیزی البتّه و این نباشد مگر باقامت برهان آنک حل نشود کل و
اقامت برهان مرکل را نباشد مگر بعیان و این نباشد از فعل یک کس از مردمان لیکن این از فعل انبیاست علیهم السلام
پس ثابت گشت آنچه ما گفته ایم را جه مصح کرده ایم نه در یک کتاب و یکجا یگاه که آن صنعت بایدکه بداند و بنا کند
کار خویش بر حسب آن تا برسد بدانچه می خواهد ان شا الله سقراط و فرفوریوس و بالس اجماع دارند برانک مرآن
اکسیر اعظم است آنک نهایت نیست آنرا پس ازان نزار از عدد و سیبالیقوس و ارکسوس و آنچه بران راه ایشان روند
می گویند هزار و پانصد و افلاطن خاصّه میگوید هزار و دویست برای منجمان و بیک ترین حکما درین میزانها آن قول
سقراط است اگر فایت شود و عمل کنند بدان رای افلاطن لاغیر و اعتقاد دارند در دیگر اکسیرها باجماع که آن چهار است
و برچهار قول که شک نیست دران و نه منازعت و آن لیس بر مذهب سقراطست و آن کس که از جانب
اوست و پیش او و پس ازو یکی که آنرا خلف نیست و این چهار روی باب حیوان است و آب باب احجار و باب نبات
و همه با بها خود آنک باشد افکندن د و اول د و هزار و هشتصد پس بیزاید ده ضعف پس این از وجوه چهارگانه است
امّا اجماع ایشان بر حیوان ایشان اجماع دارند برانک میزان آن هشتصد است هیچ شک نیست دران و نه منازعة
جه مدبر باشد آن وجه عبیط تا مرار و مدبر باشد با قنیه یا عبیط با مشترکه باید که بداند این و بنا کند کار خویش را تا برسد
بدانچه طمع دارد درین اوزان و برنج نباشد ان شا الله و اجماع دارند نیز در نبات که آن باشد بی خلاف در نسبت بر شش
صد باشد میان آن و میان حیوان صد عدد این نداند و در باید آنچ نخست آنست تا برسد بدانچه میخواهد فاما میزان
احجار پانصد است بشناسد این و بنا کند کار خویش را نخست این تا برسد بدانچه خواهد و این اوزان بحق مهمترین است
که ورا فلاسفه است و والله که اگر ما بکد اشتی مردمان را تا این معنی از سخن فلاسفه استخراج کردندی هرگز نکردندی مگر
آنکس که همچون مهتر منست در محل علم از دو وجه و قلیل من عبادی الشکور و امّا میزان چهارم در اکسیرها که منفعت گیرند بدان
و بیشتر کسی که بدان رسیده است از صنعت گران و بدان رسد آن صد است از حساب و کمترین آنک در روایت حسب
بیشتر است ازین اکسیر و باید که اعتقاد کنند که همه اکسیرها در همه اجسام یافته شود و ارواح و اجساد در یکی از ان و در جماعت
از یک جنس ازان و در مرکب آن از ارواح و اجسام و اجساد برانچه در آموخته ایم مر ترا درین مقالتها والسلام و چون
تا بیاید بم با خر این جمله و بغایتی که بتوان رسیدن بدان همه که محتاج باشند بدان باید که باشد این اکنون آخر این مقالت
تمام شد مقالت سیصد و دوم از خواص ❊ بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت سیصد سوم از خواص** هر دو
جسم یا دو روح یا دو جسد مر آنرا احوالی باشد در امتزاج آن و هر دو جسم یا هر دو روح یا هر دو جسد ان گفتیم که متفق
باشند در یک طبیعت و یک جزو از کلها، اوایل و هر دو روح یا دو جسم یا دو جسد نیست جز آن دو برابرش یکی

وهمه این جسمها و روحها و جسدها همه چیزها طلب کرده در علم صنعت خاصه خالی نیست ازانک می باشد از اجتماع
آن دو و کون آن چیزها و نه باشد آن مفرد مگر بتحلیل و ترکیب آن لاغیر و آن رد طبیعی است و هر دو جسد یا دو روح
یا دو جسم که محتاج باشی بمزاج آن برنگذرد ازانک مزاج آن یا باتش بود و گرمی یا بحل کردن و سردی و یا بسحق
و جمع بجادوبی و اگر بگرمی و آتش باشد بیش کنی قوی تر بر آتش باز قوی تر وا باشد بسبب درست چون چیزی که
قوّتش صد است و دیگر قوّتش بیست است و دیگری قوّتش ده و دیگری قوّتش هشت و دیگری قوّتش پنج
و همچنین و اگر نقصان و زیادت می شود همیشه و علت دران پیداست و آن آنست که هر دو جسم که مزدوج شدند و
بتدبیر در آید ضعیف تر ازان دو هست شود بیش از دیگر که قوی تر است و امّا اگر باشد تدبیر ایشان بر سبیل حل و بروت
و آنچه بدان ماند باید که نزدیک کندش که هر یک از محلول اگر روح باشد یا جسم یا جسد پس مضاف کنند این قوی را
بمدت ضعیف و حساب کرده شوند بهم تا افکنده شود ازان دو الف حل چه سرد بود و چه گرم تا باشد برد و برنج است
نزدیک بیشترین فلاسفه بانک من اختیار کرده ام آنست غیره درست و آن آنست که بیرون نیاید یکی از نسبت
دو و جمع آن دوگانه و بیرون آوردن وسط ازان دو که آن باشد دوری دران دو طرف پس از یکی نه زیادت
باشد دران و نه نقصان پس این سه راست یکی ازان آنست که گفت جمع کند دو زمان را و دوم آنک گفت بدو
برنج و سوم رای ما امّا جمع کردن دو زمان مثال مس ست و ارزیز و نیست میان آنکس که بسلامت باشد حسابها
ایشان ازانها خلافی و شک نیست که ارزیز ضعیف تر از مس است بسیاری و حلش آسان تر از حل آنست مثال
کن که ارزیز حل شود در سه روز و مس در هفت روز و عمل کنیم این را مثالی برین سه قول تا بصورت شود از
رد نک بیک سخن که مشکل نباشد و ما آنک این واضح است و نیست تزادران البتّه اشکالی فاما مثال
اوّل رای سیبالیقوس و سقراط است و یاد کند سقراط که این رای آن مزاج کلی است و صواب تر آن است
که جمع کند دو زمان آنرا باشد حکم آن دو در دو مدت ده روز و سه روز مر ارزیز را و هفت روز مس را این است
رای فاما بسیاری و اندک نیست در کمیت خلافی البتّه و امّا آنکس که گفت برای دوم اوی گوید چیزها انگاه که مجاور
کند قوی لابد ست که ضعیف شود بضعیف و ضعیف قوی شود بقوی و چیزی که طبیعی باشد عمل کند در ضعیف
تر بیشتر ازانک در قوی تر کند و مس ضعیفست و ارزیز از اوّل کارش ضعیف باشد و اندک چیزی ضعیف شود
ازین که ازان ثلثی بشود و هر گاه که باشد غایت این دو جسم چنانچه ما گفتیم ده روز واجب باشد که بیک ازان بشود
چنانچه مر ترا خبر دادیم و آن سه روز است و بیکی بماند ازان شش روز و دو برنج باشد روزها ارزیز که مغرق شود
در روزها مس و نقصان کند از غایت مس بیک روزی و آن مذهبی که چون برین سیاقت رانده آید درست
باشد و ازیرا که علت دران از اوّل آنست و آن موضوع مقایست است و آنست که چیزها خالی نباشد ازانک

حکم

باشد آنرا دو وجه یا وجوه فامّا آنک باشد بر یک وجه قیاس درست نیاید در آنک آنرا یک وجه باشد و بیرون نیاید
ازان عده درستی اش و می‌گوییم که آنچه مر آنرا دو وجه بود آن چیز عادل‌تر است که از مجموع آن بیرون آید و آن مبلغ ایام
است آنک شاید که حل شود و آن چیز دران تا منعقد گردد فامّا آنک باشد بر سه روی پس وجه رابع باشد و آنک
باشد بر چهار روی بود وجه پنجم باشد و هرگاه که برسد حساب ازان بچیزی پس بزیادت یکی درست گردد ازهما
و آن برهان تمام است و نمی‌گوییم که سقراط و غیر او از فلاسفه و نه آنان که قول ثانی گفته‌اند مخطی‌اند لیکن ایشان را دران
رای است و لیکن که آن استوارست و مثال آن دواست حل مس و ارزیز چنانچه مثال کردیم آنرا در ده روز و چون
هر دو مجتمع شوند واجب آید که باشد کمتر از جهة عده و قیاس اوسط که ما گفتیم که آن حل شود در ده روز مفرد و امّا در وجهی
مگر برای اول فامّا قول در مثال ما انگاه که اضافت کنیم ایام بخش را و آن هفتست با ایام ارزیز و آن سه است و آن دو شوند
وجه آنست که بگیرند نیمه مجموع آن دو و آن پنج است پس از پنج از هفت آن دو باشد پس از پنج از سه دو باشد و آن را
عادل‌تر است و حکم حق آنک واجب نیست که اقتصار کنند مگر بران و آن قیام برهانست بر آنک آن بگردد
مرکز در عمل از دو وجه از برای آنک چیزها و ضدهاش حل نشود در یک جایگاه این بدانند و بنا کنند کار خویش بر حسب آنک
مثالش بر وجه ثانی است که ایام آهن هشتاد روزست و مثال الماس هفتاد روز این هشتاد روزست و بعد این
بیرون آوردن انصاف آن تک بعد که بعد از جهل اکثر نیمه هشتاد استی تا بده سی باشد و آن عبر ظهر بناست و سی بیز
تا هفتاد و آن عده بهترین تا این بدانند و عمل کنند بدین تا برسد بدانچ خواهد ان شاء الله فامّا انگاه که باشد سه حد یا چهار یا پنج
یا ده و بیشتر و کمتر این آنجایگاه است که واجب کرد بدان سقراط و آنچه واجب کرد و آن آنست که ما دران گفته‌ایم
از ربع و خمس از پنج ربع و از چهار و از پنج تا ما اشکال آن بر آنک ربع از سه ثلث باشد و خمس از چهار ربع همچنین از اول
حساب تا آخرش فامّا آنچه می‌بینیم آنرا نه و لیکن می‌بینیم رای اول رای و آن آنست که لازم کند آنرا برهان و درست
شود و خلاف نیست دران بوجهی از وجوه البتّه تا این بدانند و مثالش آهن پنج روز است و مس و اسرب پانزده
روز و قلعی بیست روز و سیم بیست و پنج روز و زر سی روز و خار سینی پنج روز و برنج و سفید روی پنجاه روز و آهن
چینی پنجاه و پنج روز و مرده سنگ شصت روز و مغره شصت و پنج روز و دهنج هفتاد روز و لاژورد هفتاد و پنج روز
و الماس هشتاد روز و سنباذج هشتاد و پنج روز و زنجفر و نوشادر نود و پنج روز و زنجار صد روز هرگاه که خواهد علم حل آن
یا عقد آن یا تدبیر آن بعد بر کردن پس حل آید در هر یکی از تدبیرها هر یکی را ازان مبلغ ایام دران نوع پس جمع آنرا برین
مقدار یا بیشتر و خواهی که بدانی که در چند مدت باشد حل آن مجتمع عمل کن آنچه ما ترا گفتیم در آنچه بگذشت ازین عده و
درین جمله ازین عده کفایت و بلاغ است و چون واضح کردیم راههای آن عمل کند بدان همچنان در آنچ پیش و کم است
تا بیابد راه راست بدان ان شاء الله می‌گوییم که مبلغ این داروها در شمار اولاست است زیادت پنج مثل در

اول مضعف و باشد پنج در بیست صد و پنج امثالش باشد پانصد و ضعف پانصد پانصد باشد مبلغ عده دو هزار
بر آنچه مثال کردیم همه پانصد و آن مبلغ روزها و حل این چیزهاست آنک یاد کردیم آنرا باشد نسبت
پانصد تا هزار و پانصد و تا آن پانصد تا هر یک ازان دو پانصد هرگاه که بیرون از روزها بیرون
آید عده درست فامّا آنچه بود که سقراط عظیم گفت آن جدر بناست همه و آن بیرون آوردن یکی است از
نسبت تا درست شود و بدان شود که تو میگویی و هست قول ما یکی و هست واجب می‌آید که باشد قسمت
هزار بر بیست و یکی و لیکن ما می‌گوییم که پنج واجب آید که قسمت کنند بر بیست حصه دو خمس پنجاه روز آن روزها
که حل شود دران این اجساد نباید و خلاف در آنک میان این دو اعتبار سخت بسیار است
و ظاهر گشت در جمله آن عمل ما روشن کردیم آنرا و در کفایت و بلاغ است تا این بدانند و روشن کنند و عمل کنند
بدان ان شاء الله تمام شد مقالت شصت و سوم از کتاب خواص موازین والله اعلم بسم الله الرحمن الرحیم
مقالت شصت و چهارم از خواص الحمد لله و صلی الله علی سیدی محمد نبیه و علی آله و سلم معنی قول ما که اجزا
مماثلت دارد اشکال آن و مخالفت دارد اضداد آن خواص است درین صناعت که مس یا هر جسم که
خواهی اگر آنجا بجسمی دیگر گردانی یا از جنس آن باشد یا از غیر جنس آن اگر نظر کنی اگر ان قلب کرده از طبع
منقلب البتّه باشد مناسبت دهی میان آن و آن سخت نزدیک بود و اگر خلاف آن باشد باید دانستن
مقدار بعد میان آن دو که از تقابل است یا از همه اجزا است آن یا از جهتی یا چگونه است پس آنک
مقلوب و منقلب البتّه رای از ماید که کدام از دو کانه غلبه کننده ترست بطبایع اگر مقلوب کمتر بود آن دشخوار
تر باشد چنان باید که مقابل کند آنرا بدان مقابله راست با تمام شود هر تا آنچ محتاج باشی و اگر منقلب البتّه
بیشتر باشد آن زود منقلب شود بدانچه تو خواهی و زود جذب کند آن داخل را در جنس خود ا بنسبت معنی
آنک چیزها مماثلت دارد اشکالش و مخالفت دارد اضدادش و هرگاه که با زمتساوی باشد باشد دوری
و نزدیکی وسط در تدبیر و کار و بدانند بران وجه و جبیست حاجت بدان درین مقالتها تا تصور کند آنرا هرگاه
که خواهد گردانیدن چیزی بچیزی دیگر که آن غیر آن باشد خالی نباشد ازانک تا با نسبت آن چیز بود که دران
بود یا دور یا نزدیک یا متوسط اگر دور باشد ما مثال کردیم که دورتر چیزها صد است از عدد و نزدیک
ترش یکی و اوسط پنجاه و همچنین بعد از دو طرف ازان یکی است اعنی در نزدیک تر و دورتر باید که بنگرد که چگونه
است وجه نسبت میان بیشتر و کمتر و یا هیچ دواهای هست که بدو همی در آید که بدر آمدن آنچه آن مشکل است تا
تا صد باشد در زیادت جز کمتر زیادتی چنانچه مثال کردیم در مقالت هفتادم ازین کتاب تا این بدانند و هرگاه
که آنرا ندیده باشی لابد است که زیادت شود بر آنچه در آید بران از عنصرها دیگر که بر پنج یا باشد انتقال الی

آورد

اب وج الی د این باشد ممتنع همیشه لیکن ما قصد کنیم که باطل شود آن محمول که بران باشد آ کند اب و بماند آ
همچنان بعکس واما اصل این چیزها وانتقال آن از حالی بحالی دیگر نباشد آن مرکز لیکن آن باشد برانچه ما گفتیم در
اب ج د وحامل که آن بی شک انگاه که حامل بران از محمول آ وخواهی کی لبی اب باید که باشد اب مدد از
ب اعنی از ان جنبش تا زیادت شود بران وبرسد بدان حال که محتاج باشد بدان که آ بی شک ما برخیزد از ان
حامل البتة وحل شود از ان کون آن وآن نیکوترین قولها ست ودورترین سور ویا اگر ناظر شود وبراید نزار باشد
چون آن دایره که محیط آنست آ ومرکزش ب انتقال کند ومقابل شود بعکس شد محیط ب ومرکز آن آ این
این وجها ست وآن کم از اول است تا این بداند که ازین خاصیت عجبست که آن انگاه که باشد اب مدد ∴
شود بجایگاه بزار وباطل شود ∴ یکی از دو جایگاه تا بیان این بداند ∴ فاما جدا است آن والا کی شود بهم خلاف
باشد وممکن نگردد واز علما که مراوائل راست نیز وآن آنست که آ انگاه که باشد در نهایت مقابله اب وج آد
کل از ان دور کند دیگر را از همه وجوه مگر آن جهت که آن موجودست وآن انداخته است اندر ان وامثال ان
ومحال باشد دو ضد در یک جایگاه فرود آید ومانندها فاما انگاه که باشد در بهری داروها واگر یک جزو خردیش
نباشد آن جزوها باشد که بهری از ان مناسبت دارد تا بهری مماثلت میان آن دو از یک جهت
افتاده بود بدان یک جزو خرد انک مشاکلت دارند با آن ودشوار انکه باشد امتزاج آن دوگانه ومختلط
شدن آن که ایشان از جنسها مختلف اند بر دو وجه یا باشد متناسب در کیفیت وکمیت ویا باشد مختلف
در کمیت وکیفیت یا باشد مختلف در کیفیت ومتفق در کمیت وباشد متفق در کیفیت مختلف در کمیت که دشواری
امتزاج ایشان وتفاوت ایشان در اجناس وتباعد ایشان ما ایتلافشان در کمیة وکیفیة آن می باشد از جهت
مختلفی اوزان آن ومواقع مراتب آن تا این بداند وهمچنین آسانی مزاج ایشان وفراهم شدن نزدیک مخالفت
مگر آنک این دو قسم می باشند در فرود نه آنک می باشند کثیر بحسب آنچه بدان باشد بیشتر واگر من گویم که آن نزدیک
است که واقع ما شد ما شد آن حق ما مثال کنیم اکنون درین جهارقسم مثالی که دلالت کند بدان برهمه روحها وجسمها
وجسدها تا باشد سخن تمام بر معنی مقدمه پیشین بر آنک چیزها مماثلت دارد اشکالش ومخالفت دارد اضداد دیش
میگوییم که مس وآهن متماثل اند هر یک از ان دوگانه دوستی دارد یارش را محبتی عظیم وبیرون می آید از ان در عجایب
عملها تا بماند فاصله بزرگ وآن از نسبت خلاف واقع است میان آن هر دو ودر ان دوگانه واگرچه بهری
از ان تاثیر میکند در بهری تاثیری نیکو می باشد آن اعنی با فراهم آمدن طبایع از جهت دوری آنچه میان دو
کمیة است وجایگاه مراتب لاغیر که حرارت مس بیشتر است از حرارت آهن بسیاری تا این بداند وهمچنین
باشد مس وسیم ایشان متقابل اند از جهت فاعل مماثل اند از جهت منفعل وبعد میان ایشان سخت فراوان است

اگر در نهایت دوری نبودندی آن دو در ثلثین بودندی از یرا که همچنانست نسبت فاعل از منفعل در همه
موجودات واگر منفعلات بیشتر از فاعلات بودندی در ان سودی چیزها منسوب بر آنک آن بوده است
بر اصل فاعل چنانچه گوی حار وبارد وامثال آن تا این بداند وچنانچه گوی رطب ویابس که هر یک ازین
واجب کند که مسامحت بکند در چیزی از ان که درانست لیکن درست کند وتقریر دهد وحاکم واستوار کند
قول را در همه آن ومیزان را بر وضعها آن چون سیم وآهن که نزدیکی در آنچه میان آن دو است
بیشتر است از نزدیکی میان سیم ومس بسیاری واگر هست آنچه بهری فلاسفه گویند در کار آهن درست
که مس گرمی خشکست وسیم خنک اعنی سردی خشک وآهن سردی خشک تعدی باشد از سیم وآهن سخت
نزدیک از یرا علت نسبت در کیفیت میان آن هر دو ولیکن آن بکمیة است تا این بداند وکار خوبیش
برحسب آن بنا کند تا برسد بدانچه می خواهد ان شاء الله ودر جمله این سخن کفایتست که دلالت کند بر همه وضعها
این مقالت که تو میدانی که ما در آموخته ایم ترا درین مقالتها از کار حیوان ونبات وسنگ وآنچه در ان کفایة
است وما گفتیم در سنگ نیز رکنها ودر نبات نیز همچنان وما تقصیر کردیم در حیوانی ومی دانیم که ما گفته ایم در نبات
که هرگاه که کاردوا اعنی طلع در هنگام رطب ورطب در هنگام طلع چگونه عمل کنی که آن سخت نزدیکست بی
کلفتی صعب وهرگاه که خواهی آنچه آرزو کنی از میوها در چند هنگام زمان آن چگونه بیز در درختی وتر گردد چوبش وسبز
گردد وباشد از ان برگ ومیوه در مدتی نزدیک وچگونه صبر کنی هر کدام درخت که خواهی از ان که بلند گردد
تا کدام سپرغمی که خواهی از ان باشد زیادت کنند آنرا که خواهی ودر آموختیم مر ترا چگونه ممکن گردد مر ترا که مسلم باشی
تو وآنکس که خواهی از ان وهلاک کنی بدان کشتن که خواهی واین شهرها دشمن را ساید وانک کنی آنرا در لشکرها
ایشان تا بشوند وامثال آن از آنچه فانی نگردد تا این بداند وبداند که اگر خواهند که ظاهر کنند عجایب را در عالم و
داند که ما یاد کردیم در باب حیوان که چگونه هلاک کنی آنکس را که خواهی بدبختیش وبجانش از کدام بلای بود و
هلاک کردنش بهری اندامانش وطایف خواص آن وامثالش وآنچه یاد کرده ایم آنرا در سنگ از حل
کردن آن زود وعمل کردن مانند آن زود وعقد آن زود زود ومانند آن ازین طایف وما آورده ایم درین
مقالتها که نسبت متضاف بچیزی از کتابها ، ما بل آنچه بود قایم بنفس وهر کسی که بیارد بهری ازین چیزها بروی
هیچ باقی نماند در چیزی از علوم باید که باشد این اکنون آخر این مقالت پیش از آنک ضمان کردیم که ما یاد کنیم
تمامت آنچه باقی است از ما بر فلسفه ان شاء الله تعالی تمام شد مقالت سیوم وچهارم از خواص
بسم الله الرحمن الرحیم مقالت شیوم وپنجم از خواص چیزها متقابل شود بر چهار روی چنانچه ترا
در آموختیم در حد چیزی وقاعده از قاعدها این کتابها وغیر آن وآن یا بر طریق اضافت بود بر سبیل قنیه وعدم

یا بر مثال تضاد و یا باشد در نفی و اثبات لاغیر هرگاه که خواهی تا قصد کنی دو روح را یا دو جسم یا روح و جسم
یا روح و جسد یا جسم و جسد یا روح و جسم و جسد نخست طلب کند مذهب اول را و آن اضافتست تا کند
جزوی هر کلی را چون جزوی از اجزا و کثیر و یا بر سبیل ضعف مرتبه را لاغیر یا بر کتابت از دبیر و پدر مر پسر را و
خداوند مر بنده را چون پالودن و دور کردن و گدازیدن آنچه باشد موصوف بدان صنعت که در آوردی
باشی بر آن تا باخر الا مدچون برنج و سپید روی که آن و اگر چه هستند مس از ریزند اندچیان لیکن مضاف
شود بدان صنعت در نسبت بدان دو این آنست که از آن چاره نیست هرگاه که این کرده باشی مقابل کرده باشی
بعضی چیزها را بعضی بر سبیل مضاف و همچنین اگر باشد چیزی که در آن گرم و خشک باشد و دیگری سرد و تر
تا بکنی یا از حار یابس و وا ز بارد رطب یکی یا بعکس باشد آن مقابل از دو روی اما یکی از دو کانه آنست که
حار یابس مقابل بارد رطب این بر سبیل تضاد و اما دیگر در کمیت بطریق مضاف و آن ضعفست و نصف
و اما آنچه گفته آمد در آن از کتبه و کتابت آنست که مزاج کند دو جسم یا دو روح یا دو جسد را یا هر کدام باشد از وجوه
دیگر آن بدید آید آن دو را لونی و قوتی که نبوده باشد آنرا آنکه بدید آید خاصه آن مزدوج را آنگاه که باشد همچنان
از خاصی و طبیعی است آن جذر زایل بود پس بدانسته باشی که جایگاه جمع و تدبیر تو آن تدبیر آنک حادث باشد از آن
چیزها که جمع کرده و آنرا و آن تدبیر که کردی مر آنرا آنچه بود آن دو را بدان صنعت مثال سیم چون بنشستن و دبیر
هرگاه که یافتی آن صنعت یافته باشی آن مزاج را و آن ارکان را و هرگاه که نیافتی آن ارکان و مزاج را نیافتی آن
صنعت را پس حاصل شد کان مقابله از جهت مضاف و عیان و تضاد و اما در کیفیت گفته شود در آن از جهت
قنیه و عدم مانند آن که گویی **که هرگاه که ما زجیت** کند از ریز و مس و حادث شود از آن دو درین جسم کاین یا یکی سحی
یعنی گرفته نباشد آن صورت مگر بر دو را بهم آنگاه که مزدوج باشند آن قنیه است از برای که آن مزدوج مجتمع
مثال فلان و علام فلان و مثال عدم یا درین جسم بود از آن باطل شود از آن لون مس و لون ارزیز برده باشی از آن
دو صفت بطبع و داده باشی آنرا رانک بود او را از لون بوده از میان این دو لون تا این بداند و آنکه بود از
حادث شدن آن ما آنک در یابد این اصلها را و بنا کند کار خویش بر حسب آن تا برسد بدانچه می‌خواهد ان شاالله
و بحق مهتر من آنچه پیدا آمد ترا در کتاب میزانی و تدبیرها نهانی و عمل ترکیبها و عمل آنچه بود از این چیزها بزرگ از تمه این
وضعها که پوشیده نکردم بر تو در کتابها من یک حرف که آن همه مشروح است اما این مقالتها از خواص بهری
از آن بحق مهتر من پس از آنک بود درین نوع و همچنین است همه کتابها من آنگاه که این عمل بکند بدان اسب عنی
از آنک جمع کرده شود و یافته شود عرضها آن و نظم کرده اند بر آنچه واجب آید که باشد از نظام آن این بداند
و روشن شد تا بیابد راه آن ان شاالله و چون ما فراز رسیدیم برین وجوه سه گانه از حدود مقالتها هنوز

یک وجه مانده است که آن چهارم بود در اصل و آن آنست که گفتیم که آن مقابل باشد از جهت نفی و اثبات
و آن آنست که حروف نفی و اثبات باشد در لفظ خاصه دون آنک باشد چیزی طبیعی و این جایگاه صعب
است و آن آنست که حروف نفی لا و لیس است و نیز واجب آمد برین قول که باشد نفی طبیعی از آن قبل که
ما داوریم در حق نفی را در آن جایگاه که واجب کند که باشد و طبیعت سود و آن آنست که نفی صنعت است
هر چیز را یا بر آنچه ظاهر و پدیدار شود از نفس طبیعت و یا از آنک آن حمل کرده آید بر آن حملی که چون طبیعی شده است
و تمت شود نیز دو قسم یا مفارق یا ملازم **و مثال آنست که ما** گوییم که عظام آنگاه که سیم را بدان بپالایند
بسوزد در اول کار و چون همیشه کرده اند بر آن پالودن بسوزد و ثابت کردیم از این و نفی کردیم آنرا و آن
آنست که قول همچنان است بر سیاقت برهان و سخن در سلب و ایجاب آنست که در آن گویند که عظام
آنگاه که پالوده شود با سیم بسوزد عظام و این ایجابست و سلب و باشد بدانک در آید بر آن لفظ لا یا لیس
و تمام شد بسلب می‌گوییم هرگاه که همیشه کنند بر تطعیم هر سیم را عظام محترق نشود چنانچه در اول محترق می‌شد پس نفی
کردی از آن آنچه واجب کرده بودی آنرا اول و جایز بود که باشد کار مکه بر آن تا این بداند و تصور کند کار در آن که
تو می‌گویی **که سیم آنگاه که** داده آید آبگینه و سعتر پارهای بسیار پس از فرو ریختن آن در آن بود که فرو میزد بارها
بسیار پس فرو ریزی در روغن زرده خایه شود سیم در قوام زر که چون بگیند از این چیزی سیم نباشد هرگز در قوام زر
و این از نفی و اثبات است و از بهر آن در آموختیم ترا نه در یک کتاب و یک جایگه که وجوه تقابل باشد بر چهار روی
سه از آن در معنی و یکی در لفظ بنمودیم آن مر ترا عیان بعمل و چون سست کتابها را در نوعها پراکنده مختلف و آ...
آمد که اضافت کنیم هر جایگاهی آنچه محتاج شوند بدان این جایگاه آن صوری است از خواص از بهر این مفرد
کردیم آنرا از این جایگهها و فراز آوردیم آنرا اینجا و تو هرگاه که تامل کنی کار این کتابها را نیکو و فراهم آوری آنرا
منتظم گردد مر ترا الفاظ آن یک یک هر چیزی از جنس آن و با بندها و آن از آنچه مشاکلت دارد با آن تا
بدانی آنچه در کتابت هر کتابی را و آنچه فراهم آید از بهری از آن بر بهری و مجرد شود بهری از آن از بهری چه
اصحاب نحو کرده اند همچنین در کتابها علم لغت خاصه و آنچه از آن اضافت شود بدان و چگونه واجب آید که
نظم کنی حرفها را و آنچه از آن منفصل و متصل است و منعطف است و با منعطف چگونه باشند محققان
از برای که اهل نحو و لغت دانند که این دو علم اند ضرورتی تا این بدانند و بنا کند کار خویش بر حسب آن تا برسد بدانچه
خواهد کنند در منعطف **مط و طم** که هست در این حرفها که منفصل شود بلک هر یک از آن عطف شود بر آن
و جدا نشود از آن و فراهم آید بدان فراهم شدنی درست استوار از برای که این دو حرف دانی که آن چیزی است
که او تش متصل است بدانچه پیش از آن است و هرگاه که باشد اجزا باشد آنک متقدم باشد از آنچه متصل

بود آن در ذات خویش متصل بود تا این بدانند و مثالی دیگر در آنچه ترا منعطف شود دم و مزه آن از آنست که
هرگاه که مقدم شود بران حرف اتصال منفصل شود و چون متاخر شود حرف اتصال منفصل شود هر یک از آن
دو متقابل اند از یراکه اول متقابل است بی شک و منفصل مقابله متصل از همه چیزها و میخواهم بدان ذات اول
و آخر و ذات متصل و منفصل تا این بدانند و بنا کنند کار خویش برحسب آن فامّا آنک منفصل شود البته چون
قول نیست ردرد که این نیست که مقابله می کند از یک جانب یکین بلک متقابل شود از دو وجه همه
و درین چیزها کفایت و بلاغ است مرخداوندان خردها را زیرا که نخویان آنان که ایشان نزدیک من دورتر
از همه اصحاب صنایع اند و علما طلب کردند این منزلت را پس چون بود ظن تو بچیز طبیعی حق آنک محتاج بود
بباز جستن درست و بیان کردن بلیغ چنانچ پیش کردیم سخن را بران ازین علما بشناسد همه این وضعها و اصلها
را و بنا کند کار خویش برحسب آن و بکذرد در همه این علمها که یاد کردیم آنرا و بکیرد آنچه هر یک راست و جمع کند
آنرا بیک جایکه پس نظم کند آنرا اول بیک نظام چون منتظم کشت نظم دهد مر انرا نظمی دوم انک آنست
فایده و نظام درست و روشن کردن بلیغ که بدان محتاج باشند پس جمع کند هر چیزی را بدانک لایق بود بدان
آن روشن کردد مر ترا بحق مهترمن چون چراغ روشن و باشد مانند کسی که می رود در راه روشن بی توقف و بی
کسی که وی را باز کیرد و راه دهد ان شاء الله و در تمام کفتن این اشکال بلاغ و کفایتست در همه وضعها و علم و چون فراز
آمدیم بر آخر هر نوعی از آن بدانچه بدان محتاج باشند باید که باشد اکنون نهایت آخرش و آن آخر این
کتابست نیز والسلم تمام شد مقالت هشت و نهم ولله الحمد والمنة بسم الله الرحمن الرحیم مقالت هشت
و ششم از کتاب خواص ارواح واجبست که بحث کنند از آن و همچنین اجساد و اجسام و بنگرند که چند است
مقدار آنچه میان هر یکیست از آن تا دیگری یا در زیادت یا در نقصان انک بیابد آنرا دانند که ارواح نزدیک
بسیاری از فلاسفه صنعت گران پنج است و آن کبریت است و دو زرنیخ و نوشادر و کافور اینست اجناس
ارواح و همچنین اعتقاد دارند در اجسام که آن سنتست و آن اسرب است و قلعی و زر و سیم و مس و آهن
پولاد و خار و آن اجناس است نیز که اجساد آنست که مخالفت کند این چیزها را اعنی آنچه شمرده شود در ارواح
و اجسام و آن بسیار دست و فرق خاصی او تا میان این آنست که بپردا عنی که طیران کند از آتش بجسم خویش همه
و اجساد آنست که در آید در آتش و نکداز دو راه بدهد پس هرگاه که راه داد بشکنند و برکنند و اجسام آن است
که بکدازد در آتش و راه دهد و آنرا باشد حرکتی و بانک و اخرس و لال بود چون ارواح و اجساد و انک آن
حق است در ارواح و شماران از غیر اینست همه و آن آنست که آن و اگرچه پنج است چنانچه کفتند آن اجناس
باشد و درست نباید حکم در نوع انگاه که غادی بود در جنس بر اطلاق ولیکن درست کرد در آنچه مشارکت دارد

نوع در آن یا جنس پس این بدانند که حیوان و اگر متحرک حساس است جمع کند مردم و خر و سگ و گاو و هر یک
ازین نوعها بنا شد حکم آن حکم دیگر نوع و اگرچه جمع کرده است آنرا در جنس آن جمع لیکن در آید برین نوعها فصول جدا کننده
مر آنرا از اضداد و امثال آن تا فراهم آید هر چیزی از آن بذات خویش و شخص که ارواح و اگرچه پنج است آن
شاخ شود شاخها بسیار و همچنین اجساد و اجسام از سوی کیفیت پیدا است نه از قبل نسبت مثالش
آنست که ما می کوییم کیفیت زرنیخ سرخ و زرد و هر دو زرنیخ است لیکن نسبت کیفیات آن یکی و نکوییم که سندی
از آن و فارسی و امثال آن بی فایده در آن و انگاه که واجب آمد که کار ارواح برین سیاقت بود پس واجب
آمد که ارواح نه باشد و آن دو زرنیخ بود و چهار کبریت و دو سیماب و یک کافور اما دو زرنیخ زرد و سرخ
و امّا کبریت ها زرد و سرخ و سیاه و سپید فامّا اشک اگر افتد مر ترا در سبز باشد چه ما نسبت کرده ایم آنرا بدین نام
از آنچه یافته شود در آن از مزاج زرد و سیاه نه آنک معدنی است و آنچ معدنی باشد آنرا اصلی نبود امّا دو
زیبق معدنی است و مستنبط از همه چیزها و انک آن هست شکل آن یکی واجب نیاید که جدا باز کیرند
آن دو را تا این بدانند و در پیش نظر کنند و امّا کافور یکی است و امّا نوشادر ما آنرا منسوب نکنیم بدان
از یراکه آن حد ممازج است آن دو را کفته اند طایفه حکما مجرد در علم که آن و اگرچه روح است آن
یکی است بطبع زمین سرد و خشک و حرارتش منعکس می باشد از برودت و افراط آن انگاه که برآید برود
زمین مستحیل کردد و این بحق مهترمن که تمامترین قولی است درین معنی و نیکوترین اگر متعلم بداند که چیست
آن و روشن کرده ایم آنرا چنانچه بود بدین پس شد روحها از جهت آنک این طایر است پس نه از جهة
آنک آن ممازج است و غیر آن از حدها آن یازده روح است و چون بود هر چیزی را نسبتی کشت در
ذات آن و حدی است که رجوع کند بدان هر چیزی یکی را از ارواح مبلغی است و همچنین اعتقاد بندد در اجسام
و اجساد و این قولها ست در مفردات و همچنین اعتقاد بندد در مرکبات یا بزیادت یا بنقصان و به همه
راستی روشن و سویدا در جایکهها آن ان شاء الله و می کوییم که وضعها حساب نیکوتر موضعی است و بدان
باز کردد بیشتر مثالها در اصول باید که عمل کند درین ارواح ما کردیم عدد مناسب را میان این ارواح آن
باشد چنان مقدار که میان دو است در قوتها آن تا بیان این بدانند و بنا کند کار خویش برحسب آن میکوییم
که مثال کبریت زرد دویست است از عدد و مثال سرخ مثال صد و بیست است از عدد و مثال
سیاه مثال دویست و بیست از عدد و مثال سپید صد و هفتاد است از عدد و مثال زرنیخ زرد
مثال هفتاد است از عدد و مثال سرخ مثال پنجاه است از عدد و مثال سیماب مستنبط مثال
هشت است از عدد در قول سقراط و در قول ما مثال هفتاد و پنج است از عدد مثال نوشادر

مستنبط مثال پانزده است از عدد و در قول سقراط و شیعتش و در قول ما ست از شمار و مثال کاوز مثال
نود است از عدد در همه اقوال و بحق خالق من که اگر رنج بری در بن او زان هزار سال و بشناسی ملک زمین همه
نباشد بهری حق آن و این رسالت پیوسته است ببیشتر علم میزان و ازانست نیز که بشناسی مقادیر اجسام
که آن تمام شود هرگاه که بدان محتاج باشند و بحق مهتر من که روشن کرده ام آنرا درین مقالت و ازانست
که بدانی مقدار اکسیر و ازانست که بدانی علم بدین وزنها و چگونگی آن و ازانست ترتیب کتابها و چون واجب
آید که هریک ازان چون خوانند و ازانست که بدانی نظم حاشیتها کتابها و آنچه دران است بهری با بهری
فاما چگونه است وجه درو وزنها اجساد که آن نیز فضلی ست که محتاج باشد بدان ازیرا که بسیار باشد که داخل
شود چیز ازان در بهری علمها که بدان محتاج باشند یا در اصول علمها یا در بهری نوعها آن این بداند پس اگر محتاج
کردی بدان اولی همه کارها اول آنست که بدانی که میزان هریک ازین که ما آنرا تعدد کرده ایم فرض است و آن
درست است از آنچه دران است از قوت آن و از مقدار آن که جاراتکاه باشد آنرا قوتی آن چون مقدار
یکی باشد از بیست همچندان قوت برابر این آنست که زر است چه برابر باشد این وصفها را موخیم مرترا این
و یاد کردیم آنرا بر حساب لاغیر تا این بداند ما گوییم که اجساد قسمت شود از جهة طبع اینک آن ضروری است
بدو قسم یا باشد از اندک نازل نشود ازان چیزی هریک ازین دو قسم قسمت شود دو قسم ازان آنست
که مرآنرا صبر بود بر آتش و از آنست که صبر نبود و برابر آتش و همه وزنها اجساد ازان جهت که آن زمین و
خاک ست بیست و هفت قوتست لاغیر فاما اینک نازل شود ازان چیزی از اجساد مرانرا است این
بیست هفت قوت زاید بر آنچه گفته شود که آن مرانرا ست ازان قوت که گفته اند بر جسم نازل ازان چنان
نازل شود ازان چیزی یا مس یا آهن یا ارزیز یا آنچه بدان ماند و آن آنست که نازل شود نحاس یعنی مس باشد
مقدار قوت آن که نسبتش است سی و چهار از عدد ازیرا که قوت مس هفت است و سنگ ازان جهة
که آن سنگ و جسد و زمین و خاک و آنچه ماند آن را بیست و هفت پس بیست و هفت مس و
آهن و ارزیز پس اینک نازل شود ازان اکاه که مضاف باشد بهفت باشد همه سی و چهار تا بیان این بداند
و اما اینک نازل شود از آهن قوتهاش باشد بیست و نه از عدد ازیرا که قوت آهن دو است و قوت
سنگ بر آنچه یاد کردیم مرترا بیست و هفت این بیست و نه باشد تا این بداند و بنا کند کار خویش بر حسب آن
و اما آنچه نازل شود علی سی و دو ما باشد اسرب باشد قوت آن سی و یک تا این بداند و بنا کند کار خویش بر حسب
آن تا برسد بدانچه خواهد و همچنین آنچه نازل شود ازان زر و سیم و همه جسدها سنگ تنها آن چیزی است
بر بیست و هفت پس فاما فضل میان آن دو از بهر این زیادتست که معرفت دادیم ترا ازان زیادت

قوتها والسلام فاما سقراط فاضل خاصه روایت از و بر آنچه حکایت کرده است آنرا از افلاطن تنها و
نیافته ام آن جز از افلاطن را با شرف این سخن ایشان میگویند از و که آنچه آن دو را بینت ببسیار رست
او گفت که او بسیار گفتی و همیشه که ارواح و اجسام و اجساد امهات علمها ست مگر اینک گفت که ارواح
بسایط است پس و اجسام مرکبست که برود برفتن جای ازیرا که آن غیر منفصل است و نه مفارق از ارواح
فاما اجساد مرکبست همه و آن آن بود که او دیدی چنان که همه اجسام بیرون نیاید دران چیزی تا بیان این
بداند و بنا کند کار خویش بر همه این کتابها در هرگونه که دانستن آن خواهد از علم هرکدام باشد از مردمان
چنین باشد و بحق مهتر من که بگویم و چنین بنم که نگذارم امانت چنانچه گفت مرا که چنین گفته اند مرا و من
نگذاردم امانت را ای جابر و آن در گردن تو است اگر پنهان کنی آنرا و من پنهان نکردم آنرا والسلام تمام
شد مقالت شصت و ششم از کتاب خواص موازینی و لله الحمد والمنة مقالت شصت و هفتم از کتاب
خواص و واجب باشد که بدانی که از خواص عظیم است در میزان لفظی وضعی غیر ضروری که از داروها آنست که
منفصل شود و ازانست غیر منفصل فاما منفصل آنست که طرح کنند یا از آخرش یا از اولش یا از وسطش چیزها از
حروف آن باشد آنچه بماند بنام داروی دیگر و بسیار باشد که منفصل شود از هریک ازان داروی مغز فولها
مارکرا و جوز ماثل آنگاه که منفصل شود از جزاها و آن باشد آنچه بماند سخنی تمام بنام چیزی از عقاقیر و طبایع که
خطا جایز نباشد که افتد بر سخت کننده کتابها و تدبیر هرگاه که خواهی علم این اسمی سخن گوییم دران پس از تمامی فصل
ها فاما غیر منفصل آنست که نباشد ازان چیزی چون منفصل کرد چون قولها جوز و لوز و آنچه آنرا ماند منفصل از سخن
ازین داروها پیشتر ست از غیر منفصل و همه مردمان می یابند این بخلاف آنچه ما گفته ایم آنرا و آن آنست
که ایشان نیاوردند را سارون انفصال و نه در امثالش و همه منفصل است و این آنست که اعتقاد کرده ام آنرا
من از قاعده علم میزان مثال آنست که بنمودیم مرترا امثالهاش در کتاب موازین و آن بسیار ست و آن
هرگاه که دانسته شود حاصل آید ازان علم میزان لفظی و آن بحق مهتر من و اگر رنجور ست نیکوترین علمها میزان است
و ظریفترین ازیرا که آن براند علم طبیعی را بچیزها و آن سخت نیکوست تا این بداند و موقع این و مجلس نشاسد که اسارون
حاصل کرد ازان اسا و اسا از راسات است و سرخس سر از سرو راست و خس از خسته و نام است آن بزه
را که بخورند اینک از اخس گویند یعنی کنگ و ابجزه نام ابجزه از داروست و آنچ بکار دارند مسافران داروست
نیز و الده تنها از دوانا ست وجره از جره وان مرماجوز و مرنا ای است مرتحش مردم را و ما نام یکی از ارکان است
و جوز از جارت چیزها ست و انفصال آن از چیزها آنچه مشاکلت کند با آن مخالفت کند آنرا و امثال این و این
فعلها بسیار آمد در حواشی علمها اینک آن اصل آنست که محتاج باشیم بدان و آن موضعی صعبست ازیرا که آنچه محتاج

باشیم بدان آوردن مثال آنست که گوئیم که هرگاه که پنج درم سیماب مصعد تک تک باره زنده کرده باب و سکار
بگیریم تا باز آید و پنج درم زرنیخ سفید که سفید کرده باشند بتصعید از نمک سه بار و از مس محترق و توبال آهن و پنج درم سیم
تصدیه کرده یا از زیر قلعی تصدیه کرده و بیاویند با آب نوشادر اندک مقطر کرده باشند یا پوست خایه و زنجار مصعد
رنگ کند آن مس را سیم و انگاه که باشد لفظ همه که بنا کرده شود بر اسم و فعل و رباط و آن آنست که نحویان در آن حرف
معنی گویند پس این سخن پیشک درین اسم است و فعل و حرف و رابط پس انگاه که خواهی وزنها چیزها درست از این
چیزها باید بگزیدن نسبت این سخن که در آن تدبیر است اعنی از اکسیر پس عمل ما آنچه باشد که عمل کند تا مهار آن تا فعلها
آن باور را بطش اگر خواهی که باشد بحال آن عملت کن بدان و اگر خواهی که باشد رفیع تر قصد کن بدان سخن که در آن نسبت
پس بکاری بلغت آنچ یا وی تر از رفیع تر از آن کلام که آن مرا زاست از آنچه آن مانند آن سخن است و دلالت
کند بر معنی آن در آوری آنرا و جایگاه آن چه تدبیر بیفزاید بنیاد دست آن حرفها و همچنین اگر عکس کنی این سخن تا باشد
ناقص و آن آنست که کند آنچه باشد از آن سخن فروتر بمقدار از آن مثالش آنست که کوی صوعد و رفا و رفع
بگردد تا کدام ازین رفیع تر است آن آنست که چون در آورده شود در نظم مقدمات از آن تدبیر آن باشد اکسیر
فاضل تر و همچنین اوسط و ادون تا این بشناسد و بنا کند کار خویش بر حسب آن اگر عبارت کنی تا مهار ابرو
حرفها رباط را جایز بود و باشد بر آنچه مثال کردیم از آن در بسیاری و اندکی تا نگذارد آنرا بجال آن که ازین بگذرد
بر سه خصلت یا باشد اندک و ضعیف که عمل کند اکنون چون حملانات و آنچه هم جنس آن باشد و برود بر او آن
و یا باشد غالب که عمل کند چیزها فاضل که نهایت نباشد آنرا پیش از آن تا این بدانند و عمل کنند بدان تا برسد بدانچه
می خواهد بحول و قوت خدای و این بحق مهتر من که از فاضل ترین خواص است و نافع تر از آن در علم میزان و محتاج باشیم
که سخن گوئیم در تعبیه تمامی فایده این چیزها و کنیم آنرا آخر این مقالت بحول خدای و قوتش مثال آن آنست که بسیار بود
که کتاب اکنون در آن است از بقیه علم تغییر خطیر و بسوزد و اعمالهاری ان فارح حیلت نباشد در آن
بلا طبیعی بجهت علتها بسیار از آن حملها است رد کردن چیزها بطبع آن واجب باشد که آنرا مادتی بود تا تمام بود
و از آن است ضعیفی آن جسم که آفت بدان رسیده باشد هرگاه که بمانده بود از آن نام مردار و را چیزی از حرفها
کلی آن و حاجت مند باشی که بدانی آنچه باشد مر آن دارو را بر حقیقت مثال آن اسارون است بشود از آن
اسارون بماند رون یا مانند افسنتین بماند از وبتن و مانند فیرورنج بماند از و فیرو و بشود باقی و مانند مرقشیثا
بماند از آن مرقش و مانند مغنیسیا بماند از آن نیس و بشود باقی و مانند لاژورد بماند از آن ورد یا مانندها و آن ازانج
بداند وجه در همه آن بدین بندانکه و واجب باشد که بداند اول که استخراج این چیزها باشد در اول کار آن بدان
آفرینش که آن جذر طبیعتش است پس برساند ترا بچیزهای طبیعی و وجه در آن آنست که بگزی اگر درست و بدتر آنکه

بیرون آوری آنچه در حرفها و جوهر آن سخن است که در سخن آید آنکه چون بهری از آن بشود بهری از آن دلیل توان
گرفتن بباقی بر آنچه بشده باشد و بیشتر آنچه باشد چنان فاما وجه در استخراج آن اولا بحیلت انگاه که نباشد در آن
چیز دلیلی بر آنچه استخراج کنی چنانچه کنند ایم که بدانی که صنعتها و علمها آنکه افتد در آن داروها آنرا وجوه بود یا باشد
طبی یا صناعتی یا غذایی یا دعواتی یا از آنچه عمل کند عاملان دبیران از ترکیبها و روایح و مانندهای آن و رنگها مرمویها
را و تریتها و مانند این چیزها هر یک را ازین چیزها فضلها ست در داروها و اشتراک و تقارب و تباعد و آنچه
جایز بود که باشد و جایز بود که نباشد تا این بداند و مثال فضلها آن طبی و صنعتی آنست که طبی افتد در آن چون
افسنتین و اسطوخودوس و قاقیا و المعان و طباشیر و آنچه رود بر او آن و صنعتی در سابد آن در آن و اما اشتراک
چون صنعتی است و تراوینی و غذایی و دعواتی و امثال این کارها و احوال و اما تقارب و تباعد چون زرنیخ
است در طب و صنعت و آنچ جایز بود و جایز نباشد در استعمال زیرا در صنعت و جایز نباشد در طب و
آنچه مانند آنست و جایز نباشد در طب تا مد اکنون متابعت کند مر انرا ازین وضعها تا این بدانند که آن
آید بر آن از بیجا تا آنکه که روشن شود فاما وجه طبیعی ضروری آنکه بیرون آورد چیز را بحالش و بدرستی و راستی
آن و جایز نباشد که در آن خطا افتد تا آخر الابد و اگر عمل کند دایم متصل و بسیار روا اندک بگردد از حالش و بیرون
نیاید الا بدانچه در آن باشد و بدانچه واجب کند آنرا حکم درست که در آن قاعده است که بدان شناخته شود اول
که این بیرون آورده درست باشد بدین استنباط که کتابی کرده آید آنرا و در آن داروها و محو شود بهری از آن
و بگردد امثال آن و باشد آن سخن را قاعده و مصادره که بدان بدانند آنچه بدان محتاج باشند پس اول چیزی که واجب
باشد که بگردد آنست که قرار دهد مصادره پس حاصل کند اندازهها و وزنها و فعلها آن بدانچه در آموخته ایم مرترا
از حرفها پس مرتب کند وزنهای آنرا و طبعهاش را هر یک تنها تنها انگاه در آن ایستد که وزن آن داروها که آنرا
باید که بداند از آنچه آن درست شود که مقدار طبعها لابد است که باشد ناقص از مقدار مصادره مر آن علت را
که بنیاد بر آن از دارو و داروها چنان باید که بسنجد از داروها آنکه موازین باشد مر آن طبعها را و آن عدد
را و نیز باشد از جنس متکلم در آن یا حیوان یا نبات یا سنگ و اقتصار نکند بر آنکه آن چیز بود که ساقط شد
از سخن سه دارو که بگیرد در اندازهها و آن دو یا چهار یک باید که باشد شمار کی تا بپان این بدانند و نیز بر گنده
که باشد مصادره در آن آفت را و داروها بسلامت باشد که درستی معیار باشد بر داروها پس اگر آفت در همه
افتاده باشد بمنزلت اکنون شده بود والسلام و با بسلامت باشد همه پس مستغنی باشد از همه حیلتها در آن و چون
فرا رسیدیم بر همه این مقدمها درین مقالت باید که اکنون آخرش باشد تمام شد مقالت شصت و هفتم از خواص
بسم الله الرحمن الرحیم مقالت شصت و هشتم از خواص و مزاج را الهاست که آن خواص است

اوّل آن ذکر داروها آن است و دوم استعمال آلتهای آن و سیوم علامتهای آن در تدبیرها و آن اینست آن قاعده
خواص و مزاج و بدان بر پسند مردم بدانچه خواستند از سخن دران و امّا ذکر داروها آنست که بدانی از آن در صنعت آن
دارو را واجب باشد که بود از داروها، یک از آن جنس باید یا متوسط هرگاه که دارو نیکو باشد چون واجب بود که
آن دارو از همه نوعها آن جنس است یا از یک نوع از آن یا از شخصی از نوعها آن و بحسب آن واجب باشد
آن که بکار دارد آن دارو را عبیط یا مدبّر یا مشترک و انجیر ممتزج باشد از مدبّر و عبیط و جه دران واجب شود که آن دارو را
وزنی بود در ذات آن یا بی وزن باشد چه این همه منع کند و آن از خواص است اینک اعتقاد کرده ایم که آن
خواص است که واجب شود که نسبت کنند بدین نام که هست همه آن تدبیرها که در آید دران زرنیخ یا کبریت یا
نوشادر نیابت دارد بجایگاه زرنیخ سرخ دران زرد و نه بجایگاه سیاه از کبریت سپید و نه بجایگاه نوشادر معدن
نوشادر شعر و بعکس در همه همین میگوی که آن و اگر موافق بود در بهری از آن اندک بسیار بود ازین وجه بلک نزدیک
من آنست که اندک در فرط زور بین شرطها میزان و تمامی طبعها تا این بداند و بنا کند کار خود بر حسب آن فامّا آلتها مزاج
مرتز دار اموختیم که آن بر سه وجه است یا سالودن یا باتش یا بحل و عقد و یا بهم و رست و سودن اگر از آن چیزها
که آن ظاهرست در دستها و مردمان و از عملها و تدبیرها و آلتها مشهور و اگر باشد در عمل اکسیرها و ترکیبها از عبیط
و نقل چیزها بهری از آن بهری بدین آلتها اینک میگویم که آنست آلتها و صفتها آن در کتاب خویش گفته ام تا این
بداند و بنا کند کار خویش بر حسب آن و این آلتها چهارست اوّل آن آلت پالودن است و آلت تعفیل
و آلت نفس مزاج و آلت مزاج اینک از نزدیک محققان بدلست از تتشیع اینست آن آلتها صفت
آلت پالودن آن واجبست که باشد بدین حال میگوییم که مزاج خالی نیست که باشد بر دو وجه در عملها نهانی
و آن یا مزاج کلیات است و یا مزاج جزویات است و این آلت جمع کند مزاج آن را همه و لیکن در احوالی درین آلت مختلف
امّا آلت در مزاج دوم آنست که بگیرد بوته که بر بوته باشد در زور بن آن سه سوراخ هر سوراخی از آن چند
سدس بوته زیرین باشد همه باشند این سه سوراخ راه آن آنست که باشد چند نیم زیر بوته و استوار کند و گل
پس زور آن بوته سوم کند و باشد دران شش سوراخ باشد نسبت فراخی آن چند نسبت آنک زبران بود
و آن نیمی بود تا باشد هر سوراخی از آن چند سدس پس فراخی آن در واسش اگر بزرگ باشد بزرگ و اگر خرد بود خرد
تا بیان این بداند پس باشد مزاج و پالودن در زور بن پس فرو آید بمیانین پس فرو آید از میانین
بزیرین اینست علت مزاج و آن هر چند وجه بود بسیار بود که در پالودنش بود و بسیار بود که حاجت افتد بیش تر
از آن و باشد آن بوتن اعنی گو که این چیزها را دران ساوند و این عملها دران کنند سخت دراز و باشد در علامتی
بخواص آن تا ثابت بود بوته و مضطرب نشود و پیدا کرده ایم آن را نه در یک جایگاه ازین کتاب و آن

آنست که در جا بنهاد بوتقار باید که مانند گوشها بود و در جا بنهاد گو مانند زور بن که بهری از آن در بهری در اید انگاه
که بوته را در کور در آری تا بیان این بداند و کار خویش بر حسب آن بنا کند ان شاء الله این آلت نخستین است و این
آلت مزاج است فامّا آلت تعفیل آن باشد که در تقسیم بحسب تقسیم عنصرها و چون چیزها موجود با آلت آن
چیزها بود و بیشتری نبات آنچه نرم بود از آن یک حکم بود در تعفیل و آن قرعت و انبیق و آنچه بر راه آن باشد از
خواص لازم اینک از نبات چاره نبود و امّا آنک سخت و درست بود از حیوانات و نبات خرف است
و عصاره و آنچه بران را بود و بهترین آنچه [illegible] کنند دران چیزها قرع است و انبیق خاصه با آنچه کرده آید در دیگ و بنا کنند
جا بنهاد آن در درون دیگ خاکستر همه از [illegible] حرف نصری سرخ تا آن مهره که سوده باشد و اینک
برین راه بود پس از آنک موصول بود و استوار تا این بداند و کرده اند سبوها نیز انگاه که بران بترسند و باشد مفصل
حادها فامّا آلت سکنها آن باشد نیز در سبوها و لیکن عملش محکم کرده باشند از بهر آن کار را و انگاه که مقطر شود از
سکنها چیزی و آبش همه بچکد و آن چکیدن باز ایستد پیش آن باز گشایند و بهر وجه باد بران می وزانند انگاه که
گرم بود تا انگاه که سپید گردد و ببندد و بحال اوّل شود باز دیگر راه مقطر کنند و مدام همچنان می کنند تا همه آن آب
که واجب کند که دران جسم باشد بچکد و باید نیز که بداند مقدارها این چیزها و تا بنگ بیوفتد دران هرگاه که
آتش یار بود و نشان آن است که بداند که همه چیزها از آن بر یک درود که یکی بود از سه جنس و آن یا روح است یا جسم
یا جسد امّا ابهار ارواح بیشتر خود آب بود یا بسیار بود که دران [illegible] آب بود و یکجو بر سبه و برین
باید که باشد میزان تو ران نزدیک مقطر کردن تو را زان شاء الله و امّا اجسام آن دانها آن ارواحست
و اجساد و دوات طرق و آن از خاصیت جدا کننده است مرا ازاهمه چیزها که عیر آنست آب نزدیک
بود که دو بر خشش بود و سیکی بریه و سقراط گوید آب آن سه ربع بود و قول قول سقراط است نزدیک من
و همچنین اعتقاد دارم که محیط بیع سدسش باید که باشد آتش تا این بداند و بنا کند کار خویش بر حسب آن تا برسد
بدانچه می خواهد و بروی گذرد والسلام فامّا اجساد قسمت نشود سه قسم لا بغیر از خواص و امّا این سه قسم دران آنچه با
دران از روح چیزی با شکل می گیرد بشکل اجساد چون دهنج و لاژورد و فیروزج و طلق و آنچه باشد بر راه آن و آن
آنست که باشد روحها و آن اندک چون صدف و لولو و قلقند و دیگر جهاو آنچه بر راه آن رود و آن آنست
که دران ارواح نبود البته یا نزدیک بود چیزها که چنین بود چون قزوجزع و آنچ بر راه آن بود و چون خاک و آنچه
کهنه و دیرینه شده بود از زاجها و اخوات آن این آنست که آن از روح نبود امّا قسم اوّل سهل حل شود از بهر آنکه آن
کمتر بود با ب از همه آنچه یاد کردیم از اجسام و قسم دوم کمتر بود بحل از اوّل تا این بداند فامّا قسم سیم خود حل نشود و محتاج
نباشد بدان فامّا سقراط جد زین پیش گوید که نخستین ازین قسمها آنست که بود چون مرقشیثا و مغنیسیا و آنچه برین

راه رود و دوم آنچه باشد از دهنج و لولو و همه آنچه یاد کردیم آنرا مگر زاجها و سیم آن نزدیک وی زاج و اینک
بران راه است و آن نیکوترین هر دو وجه است تا این بداند و بنا کند کار خویش بر حسب آن تا برسد بدان غامضها
علم صنعت والسلام ان شاء الله فاما مزاج همه چیزهای ممتزج خالی نیست از آنک باشد بر دو اصل که باز آید بسه نوع
اما دو اصل آنست که یا باشد مزاج کلی یا جزوی واما سه نوع یا آنست که باشد مزاج صعب که محتاج باشد بروزگار
دراز و آن آنست که محتاج باشند که حل شود و آن آلتها که آنرا گیرند در زیرها آن سوراخی باید که باشد چند سوراخ سوزن
یا خردتر پس جمع کند داروها را هر یک را از آن تنها تنها در یکی ازین آلتها و بنهد در زیر سرش وعای فراخ که سرش
فراختر از همه باشد و باشد داروها حل کرده پس آن سوراخ که در زیر سرش بود بگشاید و آن می رود بدان آلت فراخ
و باشد افتادن آن در آن وعا قطره قطره از هر یک آنست تمامترین مزاجها که طلب کنند واما دوم آنست که باشد
وسط باشد سوراخ فراخ تا باشد چکیدن آلت چون چکیدن باران چنانچه خواهد و آن سهل تر بود از اول بسیاری
و اندک نیز بفعل والسلام واما آنک باشد در قسم سیوم و آن آنست که بگشاید آبها و بیامیزد از جذران که محتاج
شوند در آن بدین آلت و بهترین آلتها و آنچ بکار دارند درین بابها آبگینه بود اگر آبها تیز بود از آن آبگینه فرعونی باید
که یاد کرده ایم علتش در کتاب ما که نام دارد دره مکنونه از جمله کتابها صد و دوازده تا این بداند که درین رمز نیست
و نه بدین مزید است والسلام واما آلت مشمع کردن همچنین باید و آتش بر سه روی است یا نرم نرم چندانک
بتواند تا کمتر بود از تابش خورشید در زمستان یا مانند آن آن بایستد بجایگاه مزاج اول و یا زور این باشد و آن
بایستد بجایگاه مزاج دوم والسلام و چون فراز رسیدیم تا آخر آن چه ترا ضمان کرده بودیم شرح آن در اول این
مقالت و تمام بگفتیم آنرا همه و بر ما در آن باقی نماند باید که باشد اکنون آخر این مقالت تمام شد مقالت هشت
و هشتم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم مقالت هشت و نهم از کتاب خواص اسباب مزاج
سخت بسیار است و ما پدیدار کرده ایم این مرترا در کتاب مزاج ازین کتابها که چگونه است کار مزاج لیکن و ا
چنان کند که آن کتاب مردی عالم بخواند که آن سخن که در آن است سخنی تمام است و ما محتاجیم که در مزاج
بگوییم اینجا بر سبیل فراخی آنچه واجب کند که یاد کند در آن قاعدها مزاج و ما بگفته ایم کار این مزاج را که اکنون یاد
خواهیم کردن درین جایگاه در بابها را ازین کتابها و چند رکتابها موازین آنچه سوز تو آنرا سعی و بدانی که تمامی
اینست یا تمامی آن گوی ما میخواهیم که سخنی فراخ نگوییم در احوال مزاج گوییم که مثال مزاج کلی چنانست که حل
کند سیم را و مشمع کند بدان سیماب سپید را و کبریت سپید را و بهترین آن زرنیخ زرد سپید کرده است که این
هرگاه که مزاج پذیرفت و نشان آن ایستادن آنست بر آتش گداخته مشمع که در نیامیزد با اجسام دون اینک
مالش پذیرد اجسام و همچنین است سخن در مزاج جزوی و ما میگوییم که از مزاج جزوی آنست که باشد طاهر در

یک گداختن یا دو گداختن یا سه تا آنکه برسد بصد بار یا دویست بار و سیصد بار و یا بصد پالودن و بیشترین
آنچه برسد بدان مزاج هزار بار پالودن باشد چه چیزها مفرد بر کند و بر بست در عدد چه اکسیر صد است
و هر یک از آن نباشد هرگز صد لیکن هرگاه که گداخته شود در آن آنک باشد در مرتبه بیست هزار بار باشد از آن
مانند اکسیری وای برادر من افتد بسیاری را از مردمان باتفاق که بدانند که چیست سبب آن و بدانند که چگونه است
آن مثال آن چنانست که ببیکه افتد که بگذارند پس از آن شکل بگردد و می گدازند و مدام تغییر می پذیرد در گداختن تا اکنون
که اکسیری شود و رنگ دهد آن چیز را که با آن بیامیزد و بگرداندش چون گردانیدن اکسیر چیزها را و ایشان ندانند که
چیست سبب در آن و بحق مهتر من که آن علمی الهی است که نه از آن است که خاطر شود در دل هیچ فیلسوف باید که
بشناسد این سر را و آن اصل عمل عبیط است اگر فهم کردی آنرا و همچنانست خاصیت حیوان و نبات در دانش
تا این بداند و عمل کند بدین تا برسد بدانچه خواهد باسانی و خواری اکنون میشنغنی کنم ترا از رنج اگر کوشش داری سخن
من و جمع کنی کتابها مرا و برسی بمنزلت من بحق مهتر من و هرگاه که چیزها آنک از آن هست جزو باشد و منقلب شود
بهزار بار پالودن بدانک باشد در مرتبه صد پس آنک باشد در مرتبه ده بی شک حاجت آیدش بده هزار بار پالودن
تا شود در مرتبه صد و آن آنست و بحق مهتر من بی شک که آنچه میان ده و بیست باشد ده است قول آنست
که بنا شد حساب برین حال پس لکن میان هر حرفی از آنچه آن برده است تا هر جزوی از آنچه آن بر بست باشد
ده جزو بود میگوییم که اعتاد در هزار بار گداختن که برسند بدانچه بود در مرتبه ده ها ست و آن بانصد گداختن بود تا این بداند
والسلام اما سقراط حذر بن هند و همه فلاسفه دانا آن آنان که در طبقه سقراط اند و آن آنست که گوید بعد میان صد
و بیست هشتاد است بیست واجب که باشد بیست بیست از هشتاد و لیکن باشد از صد تا باشد خمس و همچنین
واجب آید که باشد آن چیزها که نسبتش این نسبت است بیرون آید خمس از برای که بیست صد خمس آن باشد و
میگوییم که زر آن مانند خمس اکسیر ست و آن آنست که هر پنج جزوی از زر چند یک جزو بود از اکسیر و دو هزار بار
گداختن خمس از چهارصد بود همچنان باشد اکسیر از چیزها تا این بداند و بحق مهتر من که روشن بکنم در علم مخزون و آخر
کتابها موازین اگر بحث بود ترا برسی بدان ان شاء الله واز برای که اجساد و ارواح و اجسام نباشند بر یک حال بلک
می افزاید و می کاهد و این تدبیرها بیفزاید و بکاهد در بهری چیزها که واجب نیست که باشد حاجت از بچیزی از
تدبیرها انگاه که قصد کنی آنرا اندک مایه چنانچه باشد از آن واقع بسیم و نه بچیزی از اجسام البته لکن واجب باشد که
در آن در هر چیزی از اجسام و ارواح و اجساد وزنها آن تا باشد مناسبت در تدبیرها یکی اگر باشد زر که محتاج بود بچهارصد
سبکه اعنی گداختن پس سیم بی زر محتاج بود و چهارصد سبکه چه سیم بی شک و منازعت محتاج باشد بیک و آن
تا مناسبت یکی باشد و ما نه در آموختیم که اگر ما بگیریم ده جزو و از سیم آنک آن پنج جزو است از زر تا مدبر کنیم

آنرا بچهار صد سبیکه عمل بکند دران چنانچه عمل کند در زر مگر انگاه که مضاعف می کنند انرا بحسب آنچه آن مضاعف
کرده شود باشد آنچه در آمد بر سیم مانند آنچه در آمده باشد بر زر برابر واگر باشد بیشتر بمقدار مضاعفی شوند همه یکی
جیز این نه از خواص باشد و ما نه از کار رها و منکر بود که این نه بی علتی می باشد فصل می دارد بدانچه خذرانست
از انچه پیدا کردیم آنرا والسلام ومحتاج باشی که ما مر ورا نا ستوی بوجوه استقبال در جیزها انک نمی افتد بر تناسب
جون اسود واقع درین جیزها که درم مثلا انگاه که باشد محتاج در حسمی بمقدار آنچه میان سنگ است چه جزوها
آن درم بی سنگ ستند تا هران بر تناسب در همه وجوه که گداختن لابد ضرورست که نگردد موقع آن در نسبت
اما بزیادت یا نقصان لاجرم باید که نیک نگاه کنی درین جیزها تا باشد در اجسام یا در اجساد یا در ارواح آنچه با شد
بهری ازان برابر این بزیادت یا زیادتی باشد مقابل انرا از جهت این نقصان که متناسب باشد در یک حال
و درست آید وجوه سبک و میزانش از یراکه هست ما را نیم سبکه و ربع سبکه و خمس سبکه و ثلث و ثمن و تسع
و آنچه باشد مانند این جیزها البته لیکن تدبیر کننده باید شناسنده بود وجوه استقبالات را و عارف بود
بوصفها استحقاقها که او برسد در هر جیزی بحق آن تا بیان این بداند این میگوییم انگاه که ممکن نباشد که جزوها هرگاه که
زیادت شود یا نقصان ازانست که بوده باشد بران لیکن انک مناسبت دارد با آن داروها **و سخن در**
گداختن این اجساد مفرد همچون سخن است دران انگاه که مرکب باشد همچنین است سخن در مزاج در دو حال اعنی
در مفرد و مرکب چه مفرد را نیز در مزاج بحل کردن مانند آن باشد که آنرا بود در پالودن واین آنست که زیاد و ستد در
اکسیر و صنعتش و سخن در مرکب همچون سخن است در بسیط انک آن مفرد است تا بیان این بداند و بنا کند کار خویش
برحسب آن تا برسد بدانچه میخواهد ان شاالله وانگاه که بود اجسام اندازها بگداخته آنرا تا برسد بحال فاصل تر و میانه
ترکه ارواح و اجساد متاویری ست که بیرون آیند هست واین واقع شود بران و عمل کند آنرا انکس که داند در نهان
ارواح و جدا ان از حالها آن تا این بداند که مقدار انگاه که شناخته شود در حال یک جسد یا یک روح یا
یک جسم همه جیزها باقی انگاه که باشد معروف در وصفها حساب گواهی دهد بران یک جیز که شناخته شود
واین همه سهل است **و کار بزرگتر و بلاغت** دران جهتست که افتد دران نقصان و آن آنست که هرگاه که خواهد
خواننده که بیرون آورد **از جسد** زر مس یا **از مس** از زر و یا **از زر** آهن و یا از **آهن** قلعی یا از **اکسیر** یکی ازین
جیزها چه باشد وجه دران یا بیرون آورد از ارواح اجساد و همچنان یا بهری ازان از بهری چگونه بود وجه در
مفرد و مرکب وجه در مفرد پالودن بود و در مرکب یا سبک باشد یا مضاعف کردن شمار بی سبک تا این
بداند و وجه دران همان وجه است که در **نمک و خاکستر** که هرکس که تواند که نمک را خاکستر کند یا خاکستر را نمک
تواند کردن هم **ارواح** را اجسام **و اجسام** را ارواح **و ارواح** را اجساد **و اجساد** را ارواح **و اجسام**

را اجساد **و اجساد را اجسام** واگر نه آنستی که من در آموخته ام انرا در جایگاهی دیگر ازین کتابها یمن یاد کردمی
آن مر ترا این بداند واگر من ترا بحث است و بهره جمع کنی آنرا تمام و بازجوی این سخن را دران و آنچه مانند آنست
که جیزها هرگاه که زیادت شود بر مقدارها که آنرا باشد تراجع کند بمذهب حالهاش انرا ست اصل انک دران
سخن است والسلام و ما چون باخر ان ضمان رسیدیم در فصل این مقالت باید که باشد این آخر ان والسلام
تمام شد مقالت ششم و نهم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم **مقالت هفتم از کتاب خواص**
خاصیت در صنعت در معنی قول فلاسفه آنست که جیزها هرگاه که باشد میان آن و میان بهری نسبتی ازانست که
چون مضاعف کنند و ست دهد که بیفزاید بهری ازانست بر بهری و در معنی قول ایشان که جیزها متساوی هرگاه
بیفزایند بران جیزها متساوی باشد آنچه بهم آید ازان متساوی و هرگاه که بکاهند ازان جزوها متساوی باشد
آنچه بماند ازان متساوی مثال آن در طبایع است نخست و آن آنست که آن جیزها که میان آن نسبت
بود چون حرارت مر حرارت را و برودت مر برودت را و یبوست مر یبوست را و رطوبت مر رطوبت
را و در مقدار وزنها که آحاد نسبت آحادست و عشرات نسبت عشرات و ما بین نسبت ما بین و الوف
نسبت الوف و نباشد جز زین تا این بداند که ما میگوییم فاما نسبت تناسب که ضلعها انگاه که باشد هر یک
ازان هیچ نقصان شود از انچه هیچ بماند متساوی همچنین هرگاه که بیفزایند بران هیچ باشد همه متساوی چون
مثلث و مربع مثال مثلث انک باشد هر ضلعی از اضلاعش هیچ قدر از متساوی بود بیفزایند بران هیچ از قدر
ان شود مربع متساوی اضلاع همه آنچه برآمد از حساب متساوی است و مربع باشد هر جانبی ازان متساوی مر
دیگر را بکاهند ازان یک ضلع بماند آنچه بماند متناسب ابینت مثالش در حساب واما آنچه باشد میان آن
و میان بهری ازان نسبت مثال خطها قوسی و وتری است که خطها قوسی نباشد میان آن و میان وتری البته هیچ
نسبت ولیکن هرگاه که بیفزایند بر قوسی قوسی که باشد از جنس آن و بیفزاید و هرگاه که بیفزایند بر وتری وتری با
آنچ مجتمع شود ازان زیادت بران مبلغ مثالش چون نیم دایره و مثلث متساوی الاضلاع که نیم دایره هرگاه که زیاد
شود بران نیم دایره دیگر پیموده باشد دران از جنس آن و براید حساب اعنی حساب آن و مثلث هرگاه که
مضاف کرده آید بدان ضلعی دیگر و دو ضلع است براید و بیفزاید مبلغ آن فاما این چون نقل شود بصنعت
که سخن در خاصیت آن سخن عام است فاما چگونگی آن ما محتاج باشیم بشرح آن مگر که بیشترین مردمان خداوندان
نظر صنعت است برایشان باب خواص و آن فرح است که استخراج کنند انرا از اصلها آن و عوامها ر
آن نیک ما میگوییم که مثال آن مس و مس است این قول عامترست و آن آنست که ده جزو از مس هرگاه که برو افزایند
بران مثلا یک جزو از مس بیفزاید جزوها مس و یکی بیش از ده پس روشن شد مقدمه که جیزها انک میان آن و

میان بهری نسبت است چه مس مناسب دارد با مس و بیفزاید جزوها بقول ما در مقامی مقدمه که آن هرگاه که اضعاف
کرده شود دست دهد که بیفزاید بهری ازان بر بهری و تضعیف مانند چیز باشد دوباره نه زیادت بود در آن و
نه نقصان ما بنمودیم در آن مثال در اول تا این بداند بی شک که آن بیفزاید و برابر آید بمقدارها انک آن پیشتر از مقدارها
اول ولیکن هست درین مسئله شکی بزرگ ازان سبب که چیزها کفته شود در آن که میان آن تناسب است
انگاه که باشد در آن تقارب در بهری احوال آن یا باشد دوم ما دوست یکی باشد این نسبت آنرا کفته آید در آن
که آن آنست ولیکن چیزها متناسب آنست که دو محیط باشد در طبع بر یک حال لا بغرا اعنی متساوی در کیفیت
و جایز بود که باشد متساوی در کمیت و جد ر متساوی در کیفیت تا این بداند و بنا کند کار خویش بر حسب آن
و نیک بشناسدش ان شاء الله هرگاه که باشد دارو کرمی خشک بر مقداری غالب یا در غلبه یا وسط یا اول
اگر باشد آخر در جایگهی از جایگهها انگاه که مخالف بود یا موافق میان آن دو نسبت بود و جایز بود که باشند
هر دو چیز در یک مرتبه و نه باشد اندازها در آن در کمیت یکی تا این بداند و بدین فصل افتد زیادت و نقصان
از طبایع و این صعب ترین جایگهها ست از بهر آنکه زیادت و نقصان بدان دومی باشد تمامی علمها بر همه کونها
تدابیر و علمها و در علم میزان و انگاه که باشد میان آن هر دو نسبتی واجب بود که بیفزاید و انگاه که ما شد میان آن دو
نسبتی بیفزاید بوجهی و نه سببی از جهت علت تغایر مثال آن بارد رطب است و حار یابس چون زر و سیم
که آن دو هرگاه که ممتزج شوند بیفزاید یکی ازان دو دیگر را از جهت علت تغایر آن دو کانه فاما اگر بسکش شدی
در وعای که آمیخته باشند جزوی از سیم بجزوی از زر شود وزن انک بیشتر از انک باشد بدان وزن یکی از دو کانه
هست کار همچنان و آن همچنان است از یک جهت اما نیست کار چنان ازان جهت که سیم بیفزاید در جزو
آن چیزی زیرا که آن بحال آنست و همچنین زر و اما آن زیادت که بود شد از جهت علت جسمیت است انک
ازانست انک تغایر نیست در آن دو جسم و آن از قبل آنست که هر یکی ازان دو حامل است بر آن عرضها و آن
کیفیاتست و از سوی جسمیت انک آنست قاعده و آن یک چیزست که واجبست که واقع نبود در آن از سوی
جسمیت خلافی و بدان باشد نیز مزاج و باشد آنچه آن بیشتر از مزاج است انک آن متقدم است آنرا و آن
وجود است تا این بداند که زر از انک معاینت کند سیم از همه جوانب آن جایز نبود که افتد میان یکی ازان دو
زیادتی البته تا این بداند و بنا کند کار خویش بر حسب آن تا برسد بدان آنچه آن برتر ازان باشد ان شاء الله و باشد
بر تو نیز شکی دیگر ازان قبل که آن و اگر چه هست اصل سیم و زر چهار طبایع و آن حرارتست و برودت و یبوست
و رطوبت است و در سیم برودت و یبوست و آنچه در سیم است برابر و مقابل است که در زر است واجب
آید ازان که هستند باقی ازان دو و نه انک باشد چیزی ازان و نه انک در آید چیزی از سیم در زر و نه انک باشد

چیزی ازان

چیزی ازان و نه انک در آید چیزی از سیم در زر و نه انک باشد چیزی از زر در سیم و این قولی درست است
جنبیت حال زیادت که سیما از جهت جوهر کامل و اگر همه بجزوی اندک بود تا در آید چیزی ضعیف اندک ضعیف
از سیم در زر یا از زر در سیم و اگر یک جزو بود از هزار جزو و اگر فرود آید شک باشد بر وجه و آن ازان قبل است
که زیادت اگر خواهی افتد و اگر خواهی زیادت نباشد و اما که زیادت نفتاد که جزوی سیم با جزوی زر شدند
دو جزو و قوت آن زیادت بود و سود در ذات زر چیزی و نه در ذات سیم و آن است مسئله و لیکن جواب
معانا است در آن والسلام و اما ازان قبل که زیادت هست در آن دو و آن علم است از جهتها همه آن بر ما نیست
یک اما یکی ازان دو و ازان جهت که تاثیرها و کردانیدن این چیزها بهری ازان بهری باشد از امتزاج طبعها و طبایع
آن در دانش معانا است پس مزاج نباشد میان آن دو انگاه که نباشد مزاج رنگ نباشد و انگاه که رنگ نباشد
نه زیادت بود و نه نقصان این کلی است و نیز جسم حامل مرانرا اعنی طبایع آن در دانش یک مادتست و ضد
نیست او را که دور کندش و این موضوع طبایع است و نیست رنگ دهنده چیزی را لیکن رنگ پذیرنده است
و انگاه که باشد جدا ز رنگ کننده پس نزدیک آمیختنش بهری بهری وی بحال خود باشد و برافزوده آید رنگ ازانچه
هست رنگ کننده و رنگ ایشانست و رنگ در جسم رنگ کننده نیست و جسم ایشانست و جسم لبیس
و اللبیس ایشان و این از شنیع ترین محالست و نیز که رنگ طبایع راست و طبایع معانا است حادث نشود
ازان طبعی که رنگ دهد پس نه جسم رنگ دهنده است و نه در طبایع قوت رنگ است و باز آوریم سوال دوم
را که هست صابع رنگ دهنده و آن خلاف و محال باشد و بر همه این وجوه واجب نمی آید که افتد زیادت
میان زر و سیم و آن هر دو بحال خویش اند پس باطل شود اثنینی و چاره نباشد از تدبیر کننده مر آن دو را و آن مدبر سابق
تر بود ازان دو و نیز آن هر دو محدث باشند و ثابت شد آن هر دو قدیم تر است باید که باز آوریم آن دو را
سالودن این آنست که رسانده هر دو است بدان حال که بیفزاید ما میگوییم که هرگاه که گداخته شوند بجوی آن دو و آن
مشتعد بار پالودن باشد حرارت بسیار بیفزاید و سوست باطل شود که باشند زر لیکن هر دو کانه باشند روز
زر مکر که برهان خواسته نمی آید در آن دو و بدان زر و جدر زر لیکن و خواسته می آید انتقال از حالی بحالی و منتقل شده باشد
در حساب اول و باز در صورت دوم باد و در قوت سیوم با ربس در عمل و تاثیر چهار با ربس پس از جسمی گداخته روی
و از چیزی عدد زمین و آتش تا با حاکی عمل کند در آن آتش و نه زمین و این بود که می خواستیم که بیان کنیم و چون فهم
کرده باشی بر چیز ذ تراسکها در همه کتابها والسلام تمام شد مقالت هفتادم از خواص بسم الله الرحمن الرحیم
مقالت هفتاد و یکم از خواص موازینی می کوییم و از خدا یاری می خواهیم و بر او توکل میکنیم که هر کس که تمام بدانست آنچه ما پیش
کفته ایم بداند بعلمی یقین که مزاج را دو خاصیتست یکی انک مر آنرا مزاج کلی کویند و آن اختلاط و بر هم آمیختن چیزها است

اختلاطی که جدا نشود و گشاده نگردد و آنرا فعل قدیم خوانند چنان قدیمی که متغیر و زایل نگردد و زایل شود قدم آن یا
گفت قدیمی آن و دوم مزاج جزوی است و آن آنست که مختلط نشود اختلاطی کلی لیکن مجاورت کرد با
چیزها و چیزها با او مجاورت گیرند مجاورتی تا این بدانند و گفته آید در ان از جهت طبع آنچه ظاهر گردد بدان که آن قوتی
خاصی است که آن فعل محدثست محدث باشد نیز تباه و فاسد شود که همه چیزها یا بیشتر آن آنگاه که حل کرده شود و
آمیخته آید دشخوار باشد خالص بهری زان بهری بلک آن جذ ممکن ست و ممتنع است که باشد در ان تا این بدانند
و آن آنست که گویند که آن نسبت است بقدیم و آن اولست و چون اول است و امثال آن و آن در حقیقت
مزاج کلی است تا این بدانند و اما آنچه گفته آید بدان و آن قولی خاصی است که جدا نشود ازان در محدث چون آمیختن
بیشتر این اجساد و اجسام و ارواح بهری زان بهری بدیدار چشم بی تدبیری و نه غیر آن و آن امتزاج جزوی
محدثست و آن محدثی است تباه شده فاسد حل شده بدانچه ازان مرکب شود و اول جذر ممکن است در ان
آن تا این بدانند و بنا کند کار خویش برحسب آن و بحق مهتر من که اگر جستی کنی در جمع کتابهای من و در پس آن یا قانع
باشی بهری زان اعنی در هر نوعی که وضع کرده ام مرترا بر سی بچیزی از انچه معتقد کرده ایم این کتابها را اعنی موازین
و آنچه در حواشی آنست و کتابهای عزایم بزرگ و آنچه مضاف شود بدان و چون گونه گونه از کتابها را مچه اقتصار کردن
بر بهری ازان دون بهری بمنزلت آنست که هیچ ندانسته باشی تا این بشناسی و بپرهیز از آنکه نفس خویش رنجور
کنی و اندیشه خویش کند و اگر نه بسیاری شفقت من بودی بر تو نگفتمی مرترا در ان هیچ لیکن این نیز مرترا همچون شرح کتابها
چه یا کسی باشد که نیت کند که در همه کتابهای من نیک بنگرد و دلالت گیرد از جمله آن یا آنکس که بنگرد در ان و منسوب
بکند ما را بدروغ و بنگ و آنچه بران باشد و بدان ماند والسلام و چون فراز آمدیم بدین کتاب و آن آخرین کتاب
خواص است و ما پیش بگفتیم این علم را اعنی میزان را آنچه در ان کفایت بدان شرط که آن مضاف شود بدانچه با آن
مشاکلت کند ازان کتابها که بدان محتاج باشند درین علم از صد کانه و غیر آن و تو محتاج باشی که ما بگوییم در انچه ظاهر
شود ترا بمیزان و نزدیک باشد بی زیادتی و خواسته آید بی زیادتی و آن ظریفست مضاف که آن نباشد بذاتها
خویش قایم بنفسها بلک قایم باشد بنفسها خویش و بجدازان و جدا زان قایم بود بدان و این فصل از آنست که سهل کند
بر تو علم منطق و میزان نیک و مثال آن صدق است که آن غیر قایم است بنفس خود و نه خاصیتش است انفراد
ازیرا که آن اگر منفرد بودی در عالم بگفتندی آنرا صدق که نگویید صدق الا بسبب آنک انجا دروغی است که می
بیامیزد برین صدق و مختلط می شود با آن و باطل با حق که جدا شود هر یک ازان بنامی که شناخته آید بدان همه انواع آن
در ان باشد پس شده باشد مضاف قیام کردن آن بدروغ و یک لفظ که بدل کردیم برو و لفظ مختلف و دو معنی
مختلف و این باب مراح است و ضرورتست که آن و میزان دو چیزاند و هر یک را در ان خاصیتی مطلق ا

که جایز نباشد که بگردد ازان و بگردد در وقتی از وقتها آنچه نشان کردیم آنرا بخواص پس شد از هر روی درست
که قول ما که خداوند بنده و بنده خداوند ضرورتست خاصی که هیچ یک جدا نشود از دیگر و همچنین بدر پسر و پسر بدر
که بدر بدر آمین باشد الا از جهت پسر و اگر نه او بودی قایم نگردی در ان جایگه و بود نام او که دلالت کننده شود بر
روی ما شخص اگر غایب بود و نوع اگر حاضر بود تا این بشناسد و همچنین است سخن در ان از دیگر جانب تا این بدانند
و بپرهیز از غفلت کردن در ان که رنجش ضایع گردد و من بودم ازین در سختی و استغنای و چون بود قول سوزی من
بر آنکس که امید چیزی دارد و برهان نزدیک وی قایم گردد و در عقل و نفس وی صورت گردد و در بهری ازان ما دریابد
نظر کند و پس در ان کسلان باشد این چنین محرومی بود نمی خواهم از خدای که ما را محروم نکند از ثواب روز ثواب و
از نظر روز حساب که او رادی کریم است مثال این در میزان سویداست و آن آنست که بسیم هرگاه که مخالطت
کند با مس و هر دو یک جسم شوند مجاور و آن دو چیز باشند و بیفزاید در هر یک ازان زیادتها ازان آنست که ما
در اول گوییم سیم و مس آنگاه گوییم دو ممتزج اگر ممتزج باشند پس گوییم دو متجاور را اگر متجاور باشند پس زیادت باشد یکی از
دو کانه و خالی نیست از آنک باشد اختلاط آن یا بمجاورت یا بامتزاج اینست آن خواص پس در او فزاید
در این چیز که یا دو کلی گویند یا دو جزوی و این آنست که چاره نیست ازان و آن خاصی بود در ان تا این بدانند و چگونه بر بید
بچیزی که خواهد و او همی جوید چیزی سوم و آن قول ماست که دو آمیخته اند بسبک با حل چون بدیدیم که این چیزها متصاف
می باشند واجب آمد بضرورت که مضاف شود بدان از طبایع چیزها که بنوده باشد آنرا و نه ازان بیش آن
و این واجبست که باشد در آخر کار زیرا که زیادت آن درست بر ترتیب که نیست بیک جمله که اختلاط
آن دو بود اول بیش همه چیزی پس صفت کرده شد بضرورت بجزوی و کلی پس صفت کرده شد پس ازان بمجاورت
و ممازجت و صواب نزدیک من ها آنست که باشد صفت چیز بکلی و جزوی پس از مجاورت و ممازجت
لیکن فرفوریوس رای دیگر دیده است و آنرا وجهی نیکوست در انچه تفسیر کرد مرانرا و آن آنست که او می گوید که امتزاج
و تجاور ما را پس ازان بدیدار می آید که می بدانیم که آن کلی است یا جزوی من میگویم که کلی و جزوی ما را بمجاورت و ممازجت
بدیدار آمد و جایگاهی صعب عبارت نکن ازان و بیازمای کارش را و کشف کن ازان تا روشن گردد مرترا ازان
درست و نادرست بس حادث شد پس ازان که آن متجاور است یا ممتزج بپالودن یا حل کردن چنان باید که
اکنون بدانند که همه آنچه یاد کردیم از افکندن حرفها و نظم آن و سخن در مقدمات و تحدر کردن ازان آن درین موضع بود
چنان باید که وضع شود اول آن نامها که از سبیل آنست اضافت پس حکایت کرده شود در ان همه آن سخن که مرانرا الت
وصف کرده می آید بجمه صنفها واقع بران با چنانچه باشد می باشد یکی یا صد اگر با وی مرانرا هزار نام اقتصار مکن بر یک چیز
ازان بی دیگر که نیست ازان چیزی خاص تر از چیزی بدان نامها و اول چون فراز آورده باشی آنرا همه بیکن ازان چیزها

که شناخته کردیم مرترا که آن واجب کند که بیفکنند از عمل و تکریر و غیر آن بپس فرو نهند طبایع را بران حرفها و کرده باش و زنها
طبیعتها و چیزها مختلط اصلها و ذات آن انگاه مساوی این چیزها را پیشتر در وزن از طبایع از آن بسیار و اندک
و میانه برحسب نزدیکی چیزها را و بدانستی وجه زیادت و نقصان رسیدن بدان بحق خالق من و حق مهتر من که سخت
آسانست و آن آنست که نسبت اکسیر تا بزر مثقالست و نسبت سیم تا بزر ده و نسبت همه اجساد در ذوات ش
بر تفاوت آن سنت پس هر یک که زیادت شود بدان اجساد یا بهری از آن آن نزدیک تر بود بسیم و غیر آن
و هر چیزی از سیم که زیادت شود برده اند آن مر از است آن جزو از سیم نزدیک تر بود از همه اجزا سیم و همچنین سخن
در زر هر گاه که باشد زیادت قوی تر از آن برسد اجساد بسیم و سیم بزر و زر با کسیر و محتاج باشیم که بگوییم که چگونه است
وجه زیادتی مرین چیزها را بمیزان و واجب باشد که بدانیم که چون قصد عمل حدی بود از اجساد نزدیکی اجساد با جسام نزدیک
تر ست از اجسام با جسام و از ارواح یکی از آن دو که علم در اجساد و تراکیب نزدیک تر از غیر آن و محتاج باشیم که بگوییم
که چون است نسبت پنج باقی بهری از آن از بهری در نه عدد تا باشد آن روشن و هویدا ان شاء الله میگوییم در ان بحسب
قیاس و مثال اینک ضرورت نیست در ان و اگر چه ست بخاصیتی تالیفی که باشد درست طبعی هر گاه که بگشت از ین حاش
باشد و آنچه قیاس کرده آید بدان فاسد تا بیان این بداند و بنا کند کار خویش برحسب آن ان شاء الله که مس نزدیک
تر ست بسیم از همه اجساد باقی و مثالش مثال ست است از عدد و پس از آن قلعی است و مثالش مثال پنج است از
عدد و پس از آن اسرب است و مثالش مثال چهار ست از عدد و پس از آن آهن است و مثالش چون دو است از عدد
و پس از آن خارصینی است و مثالش مثال یکی است از عدد بگرد بدین نسبت که چگونه است آن پس بشناسد بعد و قرب
و وسطش و چگونه بود فعل تو در جای هر یک از آن باز انگاه اگر بازجویی و دانا شوی بدانی که فراهم آمده هر دوی از آن خالی نبود
از یکی از دو خاصیت تا باشد متساوی عدد پس جمع کرد بطبعه آنچه نباشد در آن آن زیادت بود و یا که مضاف شود
بدان آنچه نباشد آنرا از عدد که خالی نباشد از آن و چاره نباشد از علم که تو یاوی خارصینی را بامزاوجت آهن بی زیادتی و باشد طبیعت
آن حادث از آن سه و نباشد آنرا مثلی همچنین انگاه که یاوی دو درین حساب و مراح کنی آنرا و این دو را ملح شماری آن
و مانند آن دو را انگاه که مجتمع شوند در عدد و مثالی بپس فراهم شده از ین دو و آن دو است که باشد همچنان یک انگاه
که ممتزج شوند امتزاجی کلی بدین شرط تا جزوی آن نافع بود منافعش پس و نباشد در همه حدود و مانند آن و این نیز از انست
که بهم کند آنرا کار خیر جزوی و کلی و چون ما فراز رسیدیم برین اصلها باش نباشد که بگوییم که چون باشد و چه زیادت این اجساد
و ترکیب آن که خارصینی هر گاه که سامحت با اسرب باشد بضرورت چون قلعی و انگاه که بیامیخت آهن با اسرب نباشد آنرا
مثالی و چون سامحت خار با قلعی باشد بی مثالی و چون سامحت آهن با قلعی باشد چون مس و مثال نباشد آنرا انگاه اینک
باید که بگردد معنی قول ما که مثال نباشد آنرا اعنی در اجساد موجود و انگاه که بیامیزد اسرب با قلعی باشد در طبع همچون

آهن ومس

آهن و مس برابر سنگ نباشد در ان و چون کار برین جمله بود باید که بداند که هر گاه که بیامیزد اسرب با مس باشد
باشد نزدیک تر بزری از انک بسیمی و آن از نیکوترین قولها ست و تعیین کنیم آنچه در اموختیم تر آنرا در مقالت
دهم از ین مقالتها نزدیک ذکر کار تصمیغ و از محالست که برابر شود سوم با اول دون برابری دوم که این محاورت
کرده است با سیم و نیست سیم و نیز مثال نیست مر انرا در اجساد که تو شناسی مر انرا تا این بداند و بنا کند کار خویش
برحسب آن و چون باشد سرب با مس نزدیک تر بزری از سیم چگونه باشد ظن تو بقلعی با ممازجت مس و قلعی
نزدیک تر بسیم از سرب پس واجب آمد از انک باشد همه اجساد دون زر و همچنین است کار در ان هر گاه که
مزد بود فاما انگاه که بیامیزد در ان است آنچه آن بیشتر ببسیاری از زر و از انست آنچه آن برابر است آنرا تا این
بداند که مثال سیم و مس و قلعی بیشتر از زر و سیم و مس و اسرب بیشتر از زر و کمتر از اول یکی در عدد و سیم و مس و آهن
و خار چون زر است برابر نه زیادتست در ان و نه نقصان و سوز حرکتی بیشتر از حدها آن و مجاورت و ممازجت
این و آن برابر اند این انگاه بود که باشد متساوی فاما اگر بگردانی وزن هار اجزوی از مس و جزوی از سرب و جزوی از قلعی
و جزوی ز آهن چند زر است یا نه جزو از آهن و دو جزو از خار چند زر است و هر چهار جزوی از قلعی چند جزو بیست از
زر و هر پنج جزو از سرب چند یک جزو است از زر و دوری و میانجی آن فرو نهد از آن جمله زیادت که جمله اول
آن وزنها طبایع اصولست تا بداند و جمله دوم وزنها طبایع مضافست اینک نباشد آنرا حقیقتی و نه جسمی و واجب
باشد بطبع و تو بضرورت دانی که سیم هر گاه که مختلط شود بمس یا اختلاطی کلی یا جزوی طبایع آن زیادت از طبایع
آن باشد مزد ببسیاری و آنچه مانند آن باشد تا این بداند و بنا کند کار خویش برحسب آن و نیز کلی بجزوی اینجا کشف شود
و آن آنست که ما می یاویم وزنها آن چیز که حکایت کرده شد در ان محاورت بگذشت ببسیاری از آنچه حکایت کرده
آمد در انک آن ممازجت می کند ممازجتی می شود بدین علت کلی و جزوی این بداند و یافته شود نیز آنچه صفت کرده آمد
در هر یک از دو جزو کلی و بجزوی باید که یافته آید نیز از ین فصل و مثالش اختلاط جزوی است و اختلاط
کلی و ممازج کلی و ممازج جزوی از آنچه تابع شود آنرا از ین و صحیح اختیار کار آن از ذات آنست لاغیر تا این
بداند و بنا کند کار خویش برحسب آن تا برسد بدانچه خواهد و چون ما اینجا آمدیم از ین خواص بوصفها مقدمه ثمرت آنرا که
محتاج باشند بدان در علم میزان ما محتاجیم قطع کنیم این فصل را و بگوییم چیزی از ثمرت و کنیم آنرا آخر این کتاب که گوییم
که جو هر مدبر و مقصود بدان میزانست خالی نیست که باشد فصل با جساد ما بسیمی یا بزری و با کسیر لاغیر چاره نیست که تمام کنند
آنرا از یرا که این قسمها ناقص است از کل آنچه می باید در صنعت آن اینست لاغیر اگر خواسته خواسته که عمل کند از آن چندان
چون کند و مر پس را آهن ما آهن را مس که مثال چیزها صعب آسان کند علم را بسهلی و نزدیک مثال او دلالت کند
بر همه شخصها جنس آن شد تقسیم مسبوق زیادت نباشد بران از یرا که غرض مردمان در ین چیزها همه عمل یکی است از ین پ

وجه لاغیر و وجه دران آنست اوّلا که بدانی ازان میزانها آن در ذات آن و بدانی که قصد مدبر آنست که همه اجساد
بسیم شود اوّلا اگر هست از محال که رسد مردی با چیزی از اوّل بسیوم دون مساواتست دوم نباشد اجساد بسیم دون آنک
باشد مس و نه زر دون آنک باشد سیم و نباشد اکسیری دون آنک شود زر چون بشناختی میزانها این چیزها را ازان
لابد است که باشد متفاوت گوییم که مثال اکسیر صداست از عدد و مثال زر بیست و مثال سیم ده و مثال
همه اجساد از نسبت هشت تا یکی چون بدانستی این و مرده جزوا از آهن چند یک جزواست از زر و بر دو جزو
از سیم چند یک جزواست از زر و مر سه جزو چند ربع از مس چند یک جزواست از زر و مر دو جزو از قلعی چند یک
جزواست از سیم و مر دو جزو و نیم از سرب چند یک جزواست از سیم و مر پنج جزو از آهن چند یک جزواست از
سیم و مرده جزو از خار چند یک جزواست از سیم و این بحق مهتر من که اگر تا با این بکد اشتنی تا این را استخراج کنی
در سالهای بسیار بکذری و برین مثال باید که مرکب کنی بهری را برابهری تا استخراج توانی کردن همه چیزی را که دران آنست
با نسبت بهری زان از بهری تا تمام شود ان شاء الله و امّا آنچه ظاهرست در حواشی کتابها وجه آن عافاک الله این
سر بزرگ ترست اعنی زقول در اکسیر که زر و اگر چه می افزاید همچنانست اجساد دیگر که نیست ترا بدان واجب که باشد
چون اکسیر لیکن باید که گوید آن مثل آنست در کمیت فامّا در کیفیت نه و آن آنست که کیفیت می باشد از سبب
آنچه در آید بران اجساد و اجسام و ارواح از تدبیر که آن یک جزو از تدبیر کارها که در آمد برین صد جزو از یک جسد یا باشد
کمتر یا بیشتر باشد آن و اکسیر یکی که منازعت نبود دران تا بیان این بداند چه مر پنج جزو از زر که برابری کند با یک جزو
از اکسیر در دوای و کمین پس هرگاه که در آمد بران از تدبیر و آن در کیفیت باشد آنچه در آمد بران اجساد یا اجسام یا ارواح با
قول درین پنج جزو همچون قول در یک جزو از ان چیز و این قول لازم است در میزان و در تدبیر و در مدبر و در عبیط
و چون قول دران در رنگ و زودی و میانجی یکی و این بحق مهتر من آسان کردنی بزرگست و کشف کردیم مرترا همه
آنچه در اصول این صناعت است و نیازی نیاز کردم ترا از تصعید و تکلیس و تشویه و تهبیه و حلول و عقود اگر دریافتی
و چون ما باینجا آمدیم و بنهایت این فصل رسیدیم پس بآخر این مقالت رسیده باشیم ما محتاجیم که سخن گوییم بر یک مثال
تا باشد سهل و نزدیک از مزاج مانند اکسیر و نیست بحق مهتر من که تمام شود مرترا پیش از آنک تمام شود قول من و بحق
مهتر من که تمام شود مرترا پیش از آنک تمام شود قول من و بحق مهتر من که نیست دران رمزی البتّه که مر دو جزو از سیم
چند یک جزواست از اکسیر و همچنین نسبت جسد جسد ما محتاجیم که بگوییم که چگونه است قول دران و آن کجاست که
قول در مرکب و مزاج آن همچون قولست در اکسیر که مرکب که بگیرد ده جزو خار و ده جزو آهن و یک جزو از زر و چهار
جزو از مس و دو جزو از قلعی و سه جزو از سرب پس مزاج کند باشد همچون اکسیر و همچنین مرکب که باز گشاید اینجا یکبار از حساب
پس از آنک نباشد مزد لیکن باشد بتالیف کرده او بکند اکسیر بزرگترین را در یک لحظه و یک وقت بماند

جزو [illegible]

دران بر توجه

دران بر توجه مزاج پس و آن زودتر است از سنگ مانند آن این باشد چون اکسیر نزدیک تر که اگر مزاج
کند بدین مزاج ده بار باشد چون اکسیر اوسط پس اگر حل کند و عقد کند باشد چون اکسیر دو بر فامّا اکسیر نزدیک
آن آنست که گفتیم که آن تمام شود از روزی تا هفت روز تا بماهی و امّا اوسط و آن آنست که یاد کردیم آنرا در صد
و دوازده و در هفتاد و مانندها و آن و در کتاب نظم ازین کتابها آن تمام شود در یک سال تا به سال و امّا دورترین
آن شناخته آید بباب فلاسفه و آن آنست که گفتیم در نظم و در غیر آن و در صد و دوازده و در کتاب متحد که آن تمام
شود در بیست سال تا سی سال تا این بشناسد جایگاه هست من بر خویشتن و بحق مهتر من که آن تمام شود مرترا از دو و از سه
و از پنج و از چهار و از پنج و از شش و از هشت نباشد بیشتر ازین در اجساد و از براکه نیست چندزان و نه کمتر از دو
تا این بداند و بنا کند کار خویش بر حسب آن و بحق مهتر من که آن باشد از دو جزو و نیم از زر و پنج جزو از سیم و
بس مرکب که افتاده باشد بدو چیزی از کتابها ما یا خوانده باشد کتابها ما که معروفست بتراکیب بگشاید او را بدین
کتاب و باید که قبول کند آنچه وصیت کردیم مرترا بدان و الّا بحق مهتر من که اگر جمع نکنی کتابها من و سخن تمام نشود مرترا
چیزی زین این قول منزهست و آن علمی نبوی است و نتوانی و من دانم که فلاسفه و اهل عقول دیوانه و سرگردان شوند
در کتابها من و سخن من از براکه آن علمی لاهوتی است و ضروری تا این بداند اگر سهل کند خدای مرترا آن ما نه تو محروم باشی
و دیو براد تو باشد و قرین تو بگریز از و بخدای تعالی و بپرهیز از فریب وی و وسوسه وی و السلام و چون فراز رسیدیم
بغایت آنچه ضمان کردم از علم باید که باشد این آخر این مقالت و آخر این کتابها از براکه جمله تمام شد و این آخر
مقالت هفتاد و یکم است از کتاب خواص موازین و تمام شد این کتاب بتمامی بحمد الله و حسن توفیقه و صلی الله علی آله اکثیرا

برسم گشت خانه بحر علم
منوّبی و بن قامع ظلم و کین
بروی جود ور سالار گشت
بود تا زمین در نشیب سما
علی شریف حسینی نسب
بیوم احد بود و وقت ضحی
الّهی که باد این کتاب نکو

سمای علو ارض تمکین و حلم
مربی ارباب علم الیقین
ازان رستم ابن سالار گشت
بود تا جهانرا ثبات و بقا
که آمل بود او بغفران رب
که شد از کتابت فراغی ورا
مبارک بصاحب و اولاد او
دعای مرا هردم از علیین

سپهدار با تاج و تخت و علم
شه نامور بو المظفر که هست
بعالم بماناد بسیار سال
نوشت این کتاب خواص کبیر
بیامرز یارب که دارد دو بوب
ولی ماه شوّال و از هجرت
بحق محمّد سر انبیا
امین گوید از صدق روح الامین

شهنشاه اصحاب سیف و قلم
خدایا ورا او زروز الست
با ولاد و احباب و عزّ و جلال
تمام از عنایات و لطف قدیر
بهر دو سرا کار او ساز خوب
سنه تسع ستّین ثمّ ثمانیه
بحق علی سرور اولیا

و صلّی الله علی محمّد و آله الطیّبین الطاهرین برحمتک
یا ارحم الرّاحمین ه

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

الحمد لله الحق المبین وصلواته علی عباده المصطفین خصوصا علی محمد وآله الطیبین اجمعین بنده محمد بن محمد بن الحاکم گوید که فرمان ملک مؤید
مظفر منصور عالم عادل مجاهد مرابط رکن الحق والدین تاج الاسلام والمسلمین ناصح الملوک والسلاطین قامع الکفرة والمشرکین
قاتل الفجرة والمتمردین بهاء الملة والدین ضیاء الامة عضد الخلافه رضی الاسلام صفی الانام قطب المعالی اکرم العالم تهمتن ایران پهلوان
شرق خاتم الزمان پهلوان خراسان المکارم محمد بن عثمان بن محمد المرغی نصیر امیر المؤمنین خلد الله ملکه وضاعف اقتداره بدین بنده
کمینه رسید در ترجمه کردن رسالتی معروف و مقبول در علم اکسیر که آن رسالت را تعوید الحاکم گویند بنده بفرمان عالی لازال مراد ترجمت
فصلی موجز در تاریخ مصنف این رسالت و نسب او ابتدا کرد **فصل** مصنف این رساله را کنیت ابو علی بوده است و نام
منصور و لقب الحاکم بالله و او پادشاه مصر و شهرهای مغرب بود و او از نسب مردی بود که کنیت آن مرد ابو محمد بود و نام او
عبدالله و لقب او مهدی و این مهدی چنین گفت که ابو یسر مردی بود که در کوفه بودی و او را ابوالقسم عبدالله گفتندی و این
ابوالقسم عبدالله دعوی کرده بود که او از فرزندان اسمعیل بن جعفر الصادق رضوان علیه بود و میان این ابوالقسم عبدالله
و میان اسمعیل بن جعفر الصادق سه پدر بود و این سه پدر پنهان بودند و ابو محمد عبدالله که لقب او مهدی بود پادشاه شد
و جمله شهرهای مغرب و قیروان بگرفت و در سال دویست و نود و پنج از هجرت پیغمبر ما علیه السلام بملک نشست و نوزده
سال پادشاه شد و بعد از و ملک بفرزندان وی رسید آنگاه که نوبت ملک بمصنف این رسالت ابو علی منصور بن نزار
الحاکم بالله رسید و ولایت او در سال سیصد و پنجاه و هفت بود از هجرت و در سال سیصد و هشتاد و شش از هجرت
بملک نشست و بیست و چهار سال پادشاه بود و شب شنبه غرة شوال سال بر چهارصد و ده از هجرت پیغمبر علیه السلام
در کوه مقطم که حوالی مصر است گم شد و دیگر او را نیافتند و روز دیگر پسر او ابوالحسن علی بن منصور که لقب او الظاهر بالله
بود بملک نشست و این رسالت الحاکم بالله از جهت این پسر ساخته بود در علم اکسیر **فصل** این صناعت اکسیر نام نزدیک
بعضی از مردمان حکمت و نزدیک بعضی صنعت است و میان حکماء متقدم اختلاف بوده است که این علم اکسیر
حقیقت یا باطل حکیم اسلام شیخ ابو علی سینا رساله ساخته است درین معنی بنام ابو محمد السهل که وزیر علی بن المامون
بود پادشاه خوارزم و دران رسالت فرموده است که این علم اکسیر حقیقت و بر اصول علم طبیعی درست و چون بنده را
فرمان ترجمه رسالت تعوید حاکم بالله بود در ترجمت آن شروع کردم و بسیار موضع بود که حاکم بالله یک معنی را بالفاظ
مختلف گردانیده بود و ترجمت کننده را لازم آید همچنان مکرر کند و این تکرار از دو فایده خالی نبود فایده **اول** آنست که
این معنی در ذهن شنونده راسخ گردد و فایده **دوم** آنست که تکرار دلیل باشد بر آنک آن دقیقه از مهمات این علت

و در حفظ او اهتمام بیشتر صرف باید کردن و از فساد او خایف باید بودن و نام این رسالت **التحفة الملکشاهیة**
نهاده آمد تا طالبان این صناعت از خاص و عام انتفاع بگیرند و دعاء دوام دولت او بگویند و توفیق اتمام این
مقصود از باری عز اسمه خواسته می آید که اوست توفیق دهنده خیرات **آغاز ترجمه** این رسالت ای پسر بدان این صناعت
از چیزی نیست که آن چیز ثابت باشد و با او هیچ طیار نباشد و همچنین از چیزی نیست که طیار باشد و با او هیچ ثابت نباشد
و همچنین این صناعت از چیزی نیست که نر باشد و با او هیچ ماده نباشد و از ماده نیست که با او نری نبود و لکن این
صناعت فراهم آمده است از کثیف با لطیف و از نر با ماده و از گرم و سرد و تر و خشک فراهم آمده است اضداد
در وی جمع شده اند و لیکن حکیم بلطف تدبیر خویش ازین جمله که گفته آمد سه رکن ترکیب کرد تا این سه رکن را با هم
ترکیب کنند چنانک ترکیب آدمیست و آن سه رکن روحست و نفس و جسد بعد از ان حکیم خواست تا این سه رکن را
جمع کند چنانک با یکدیگر لازم شوند و از هم جدا نشوند ابدا الدهر و چون فراهم آیند برین وجه یک جوهر متحجر پیدا آید و از
فراهم آمدن این سه رکن چنانک آتش او را نسوزاند و آب دریاها او را نگدازاند و نفوذ کننده باشد و رنگ دهنده باهر چیز که
آمیخته شود از چیزها که گداخته باشد بدان ای پسر که هیچ چیز ازین اعمال بر حکما دشوارتر از جمع کردن روح نیست
با جسد تا چنان شود که روح در جسد همیشه بماند و بدان وقت که آتش بدیشان رسد از هم جدا نگردند از پراکه
بسیار باشد که دو چیز جمع شوند و در چشم یک چیز نماید و چون آتش بدیشان رسد از یکدیگر جدا شوند پس حکما از جمله
اقطار زمین جمع شدند و بسیار فکرت کردند و بنظر دقیق درین معنی نظر کردند جمله گفتند که هر آینه میان روح و جسد
واسطه باید تا هر دو را با هم جمع کند چنانک از هم جدا نگردند و این معنی زنده کردن مرده است و این واسطه را نفس گویند
و رای ایشان جمله بران قرار گرفت نفس پاک کرده از جمله وسخها او واسطه باید ساخت چون چنین کرده شد نر او ان
با ماده کان جمع شوند و جفت گردند و گرم و سرد و تر و خشک با هم آمیخته شوند و مولود از میان خنثی آید نه نر باشد
نه ماده نه لطیف باشد نه کثیف نه گرم باشد نه سرد و تر باشد نه خشک و در دنیا هیچ چیز از مفردات و مرکبات
مثل او نباشد و این مولود جامه ارغوانی ملک بپوشد و جمله جهان بگیرد و از انک در دنیا او را هیچ مثل نباشد در قوت
و نفوذ و سلطنت جمله قوتها در وی جمع شده باشد پس او جمله چیزها را قهر کند بقوتی که او راست پس این مولود
سر جمله دنیاست و پادشاه و سلطان اوست پس این اصول قرار گرفت نزدیک حکما گفتند بعد از انک جسد
پاک باشد از جمله وسخها و مکلس باشد یعنی همچو غباری باشد اجزاء او در خردی مانند اجزاء خاک در غایت خشکی باشد و این
معنی از جهت آن می باید تا رطوبتها و خامی بجمله اجزاء جسد بتواند رسید و همچنین در عمل این صناعت نفس پاک که واسطه است
باید که سپید باشد و بر آتش قایم باشد و گداخته نشود و سوزانیده نباشد و نه نیز بآتش سوخته شود و لابد روح که درین عمل
می آید باید که پاک باشد و بتصعید اجزاء او خرد شده باشد همچون غبار سرخ کننده باشد و او را تشمیع کرده باشد تا همچو موم بگدازد

بدان ای پسر که قاعدهٔ این صناعت اینست که گفته آمد و قرار حکما بر این قاعده است و جمله اتفاق کرده اند که ترکیب اکسیر احمر
ازین ارکان باشد برین وجه گفته اند و این قاعده مقرر گشت میان حکما بعد از آنک رنجهای بسیار بردند و فکرتهای بسیار کردند
تا این اصول بر این جمله مقرر گشت و از پیغامبر صلوات الله علیه روایت کرده اند که ابتدا صنعت بوحی بوده است از حق
تعالی با نبیا بعد از ان از انبیا بگزیدگان او رسید انگاه از گزیدگان بحکما و روزگار ایشان رسید انگاه از حکما در میان مردم
پراکنده شد و این طریقتست که هر که بوی عمل کند بهتر گردد و جملهٔ خلق را در عیال خویش تواند آوردن و هر که این طریقه را بگذارد خایب
و خاسر ماند و اگر ابد الدهر باقی ماند و جمله خزاین دنیا نفقه کند هیچ فایده نباشد مگر حق تعالی او را الهام دهد ای پسر من نفس
خود را در رنج افکن تا ظفر یابی بر تدبیر این سه رکن که درین سه رکن چهار طبع موجودست و فکرت کن تا ترکیب این
ارکان واقف گردی بمیزانهای حق و مزاج ده ایشانرا و لازم گردان چنانک میان ایشان لزوم طبیعی افتد چنانک مرکز
از هم جدا نگردند و الف ده ایشانرا با تشهاء نرم ای پسر من نباید که دیو ترا در غرور افکند و تو از حق روی بگردانی و قدم ترا
از راه راست بلغزاند خدای تعالی ترا توفیق دهاد و در یاری کناد بمنه و جوده ای پسر من اگر من ترا با نفس تو بگذارم درین موضع
بترسم از آنک این عمل را تمام نتوانی کرد و فهم تو از دریافت عاجز آید بر تو پوشیده گردد و خاصه در کیفیت تدبیر این سه رکن
و مقدار وزن هر یک از ایشان با یکدیگر و مقدار آتش هر یکی و در آوردن آبها که موافق هر یک باشد در ایشان آن آبها که میان
ایشان جمع کند چنانک از یکدیگر جدا نگردند و همچنین در آوردن آبها رنگ دهنده و سرخ کننده حل کنند در ایشان و همچنین بعد از آنک
اکسیر تمام شود چگونه باید طرح کردن و بر کدام جسد طرح باید کردن و چند باید وزن آن جسد و بر کدام آتش طرح باید کرد که
اگر من درین مقام ترا شرح این معنی نگویم تو در بیابانهای حیرت سرگردان گردی و در دریای ظلمت غرق شوی و از امثال
زندگان نباشی و لیکن ای پسر من بدانک پیش از من حکیمانک اسرار حکمت دانسته اند بران سخن که پیش ازین گفتم یک کلمه بر نیفزودند
و این معانی را شرح نکردند نه با دوست خویش و نه با خویشاوندان خویش و نه با زن و فرزند خویش و من از خداوند تعالی
آمرزش میخواهم بدین گناه که اسرار ایشانرا آشکارا کردم ازیراکه هیچ کس از حکما این دلیری نکرده بود که یک کلمه
درین معانی بگفتی فکیف که جملهٔ احوال را شرح کردن البته روا نداشته بود و نه ای پسر من ترا ملکی میراث گذاشتم که هرگز
با چیز نگردد و با فرزند و با تو نیکویی آن کردم که هیچ پدر در حق هیچ فرزند نکرده باشد پس از خدای تعالی استعانت خواه
در کارها خویش و بروی توکل کن و همان طریق سپر که پدران تو سپرده اند و تکلف کن تا خلق تو مانند خلقهای ایشان شود
و بکارها نیکوی ایشان اقتدا کن و صلوات بسیار فرست بر ایشان تا کارها تو تمام شود **اوّل** آنک ترا می آموزم ازین علم
بزرگوار تدبیر جسدست که اساس این عملست و ترا شرح دهم که چگونه جسد را تطهیر باید کرد و چگونه تکلیس کنی تا چون غباری
شود و باید که این جسد ازین هفت اجساد گدازنده باشد ازیرا این اجساد از جملهٔ اجسادیست که درین عالمند درین عمل
بهتر اند پس چون درین اجساد نظر کردیم و دیدیم که ایشان محتاجند بتطهیر بدان سبب که در ایشان چیزهاییست که درین علم زیان کار باشد

و آن چیزها را ممکن است که از ایشان بیرون برده شود و بعد از ان آن جسد پاک را تکلیس کنیم تا انگاه جسدی شود که ما را
درین عمل بکار آید پس درین معنی فکرت کردیم یافتیم جسدی پاکیزه و بزرگوار که هیچ وسخی با وی نبود و آن [illegible] سرخ است
و چون این جسد یافتیم از تطهیر او فارغ آمدیم بر ما باقی ماند که او را چگونه تکلیس باید کرد تا چون هبا شود چنانک
رطوبتها را نشف کند و قابل آن رطوبتها گردد و آبها سرخ کننده و روحها بقعر او برسد یعنی بهمه اجزای او برسد و روح و
نفس با او بتواند آمیختن پس این تکلیس را برین وجه ابتدا کردیم **صفت تکلیس جسد** بگیریم زر سرخ خالص بیست مثقال
و او را بسوهان خرد بسائیم تا سونشی شود در غایت خردی و اگر خواهیم او را تنک کنیم و باندازهٔ درستها زر کنیم چنانک
درستهای تنک سبک باشد انگاه او را با شصت مثقال سیماب زندهٔ پاکیزه ملغمه کنیم و وجه آن الغام آنست که یاد کنیم
باید که آن سونشها را در هاون سنگین کنیم یا بر صلایهٔ سنگین کنیم و این شصت مثقال سیماب را بروی افکنیم و نیک بسائیم
تا زر در میان سیماب ناپیدا شود و هیچ اثری از درشتی نماند بعد از ان او را در قدحی کنیم که بگل حکمت مطین کرده باشیم
و قدح را بر آتش انگشت افروخته نهیم چنانک آن آتش نیک نرم باشد تا قدح و آنچه در ویست اندکی گرم گردد انگاه
آن ملغمه را در تغاری افکنیم سفالین که اندرون آن تغار را رنگ نکرده باشند و نخست درین تغار قدری آب صافی
کرده باشیم و از سفال هاون دستهٔ ساخته باشیم بدین هاون دسته آن سیماب را درین تغار بسائیم و باید که روی
آن هاون دستهٔ سفالین درشت باشد انگاه چون لختی بسائیم بگذاریم تا سیماب در زیر نشیند و آن آب را ازین تغار
بیرون ریزیم و سیماب را هم بدین هاون دستهٔ سفالین بسائیم نیک سخت یکشبانروز تمام و باید که هیچ وقت دست
ازین سحق ندارد تا ملغمه شود و نشان ملغمه آن باشد که اگر در میان دو انگشت بنگری او را همچون مغزهای نرم یابی و هیچ
چیز از صلابت و درشتی سونش زر در وی نمانده باشد و جملهٔ زر در سیماب حل شده باشد و سیماب آن زر را
خورده باشد و الا همین عمل می باید کرد تا انگاه که این نشان یافته شود انگاه چون این عمل تمام شد این الغام حق تمام گشت
او را نگاه دار **پس** انگاه قدری از زاج قبرسی و یا از هر کدام زاک که باشد بگیر و در قرع و انبیق تقطیر کن و قرع و انبیق آن
آلتست که بوی گلاب گیرند و می چکانند و با تش که اندکی تیز باشد این زاک را تقطیر کن از وی آبی بیرون آید سپید
که بسبزی گراید انگاه قدحی از آبگینهٔ مطین بگل حکمت بگیر و این ملغمه را در وی کن و ازین آب زاک قدری بر وی ریز
و وزن آن آب همچون وزن ملغمه باید و سرگین اسب خشک گرد جمع کن و آتش در وی زن و او را بسوزان و انگاه قدح را
در میان آتش سوخته نه و مگذار که این آتش فرو میرد و باید که سر قدح گشاده باشد و در وی می نگر تا آن ملغمه گرم شود
و این آب را که در وی کرده بخورد و نیز دیگ آید که تمام خشک شود اما مگذار که تمام خشک شود که اگر چندان بگذاری که
خشک شود ملغمه سوخته گردد و عمل تباه شود و قدح را از آتش بردار و آن ملغمه را زود در کاسهٔ سفالین سرد کن تا ملغمه سرد گردد
و او را بر صلایه بسای و بنگر که وزن او چند است بمقدار ده یک او نوشادر نیکو بگیر و بسای و با آن ملغمه بیامیز و هر دو را

یک جای بسای تا نیک آمیخته شوند آنگاه بگیر دو قدح آبگینه چنانک سرهای ایشان بر هم نشیند و سر دو را بگل حکمت مطین کن و ملغم را
در یک قدح کن و آن قدح دیگر بر سر آن قدح وصل کن و جایگاه وصل را بگل حکمت مطین کن و باید که آن چیز که محکم تر باشد
و بگذار تا وصل قدح خشک گردد آنگاه دیگدانی بساز بشکل تنوری چنانک فراخی زبر او چهار شبر باشد یا سه شبر و سر او
بفراخی یک شبر باشد چنانک قدح زیرین با اندام در وی در آید و قدح بالائین بر بالای دیگدان باشد و در زیر دیگدان
دو سوراخ باشد یکی از جهت بیرون آمدن دود و دیگر از جهت در آمدن باد و قدح را درین دیگدان ترکیب کن چنانکه
تمام قدح زیرین در دیگدان باشد و قدح بالائین بر زبر دیگدان باشد و جایگاه قدح را که در دیگدان در آمده باشد
بگل بگیر تا آتش بر بالای دیگدان بر نیاید و قدح بالائین سرد بماند و بگذار تا آن گل خشک شود آنگاه از نماز بامداد تا نماز
پیشین آتش کن در زیر دیگدان و آن مقدار سفت ساعت باشد و این آتش نیک نرم باشد آنگاه در دیگدان
بگل بگیر و بگذار تا باقی شبانروز دیگدان سرد شود آنگاه قدح را از دیگدان بردار و بگشای تا ببینی که جملهٔ سیماب
و نوشادر بر قدح بالائین آمده باشد سپیدی که با او اندکی از زردی باشد او را بر نفق(؟) جمع کن و زر را از قدح زیرین بگیر
و چون در وی بنگری او را چون ریگ زرد رنگ بینی مانند ریگ نمکی چنانک بدست باقی ریزه شود و زر را بر صلایه
با آنچه از قدح بالا گرفته ای باید سود و وزن او باید نگریست به مقدار مرده درم سنگ از وی یک درم سنگ نوشادر
و دو دانگ شب یمانی بباید گرفت و با ایشان بباید سودن بر صلایه و بمقدار ده یک وزن مجموع آب زاک بباید
گرفت و با مجموع بر صلایه بباید سودن یکساعت و همه را در آن دو قدح باید کردن و وصل قدح را محکم باید کردن
و بگذار تا خشک شود و همچنان بر آن دیگدان باید نهاد و همچنان تصعید باید کرد که در اول کردی و این عمل را اگر بباید
کرد دو سه بار که نوشادر و شب بدان مقدار که یاد کردیم زیادت می باید کرد و اگر هر بار بمقدار دانگی شنگرف رومی
سوده با ایشان بسایی نیکوتر آید و رنگ او سرخ تر و نیکوتر شود و اگر شنگرف رومی درین باب نیاوری روا باشد
که این باب اصعوبت(؟) اما در بهای بزرگتر شنگرف رومی در اری بهتر باشد و هر ده درم سنگ از مجموع را دانگی را شنگرف
رومی بسند بود باشد و غایت او تا دو دانگ باشد و در بهای بزرگتر او بیشتر باشد استعمال او و آب زاک در هر بار
ده یک وزن مجموع قدح بالا و قدح زیرین باید این تصعید بدین درجه پنج بار بباید کردن و اگر بهفت بار رسانی نهایت
این کار باشد و در غایت نیکو باشد و چون این عمل را بدین درجه رسانیدی زر را برنگ زعفران یابی همچون غباری
گشته و نیک سپید شده چنانک باندک نسیمی که از هوا بوزد در هوا شود و یا اندکی در وی دمی از جایگاه خویش
در حرکت آید و سیماب را یابی در قدح بالائین همچون قروری(؟) که اندکی برنگ زردی زرد گشته باشد از یرا که با خویشتن
از اجزای لطیف زر بر بالا آورده باشد و روح زر ربوده باشد و این روح زر با آن سیماب چنان آمیخته گشته باشد
که هرگز از وی جدا نگردد و این اثر بواسطهٔ تکرار تصعید کرده باشد بسبب آنکه سیماب روحست و با روح زر مشاکلت تمام دارد

بسبب مشاکلتی که میان ایشان است سیماب روح زر را گرفته باشد و با خویشتن بر آورده اکنون این سیماب را بباید
گرفت و در جایگاهی از آبگینه باید کرد و سر او را محکم باید کرد که این روحیست که با این جسد الف گرفته است و با او
پرورده شده و جسد مشتاقست که روح بوی باز گردد مانند اشتیاق تن زندهٔ مردگان بجان و زندگانی و مثل
زمینهای تشنه بباران و آب پس این روح را نگاه دار تا تدبیر جسد تمام شود آنگاه باز گردیم بعمل و تدبیر این روح تمام
کنیم چنانک صفت کنیم و بعد از تدبیر این دو رکن تدبیر رکن سوم ترا بیاموزم و این رکن سوم نفس است و بگویم که نفس
چگونه سپید باید کرد و بعد از آن تعلیم دهم که میان این ارکان چگونه باید آمیخت بمیزان حق آن میزانی که حکما آنرا پنهان داشته اند
و من ترا از اسرار آن آگاهی دهم و بگویم که ترا از آن با ما دگان(؟) چگونه جفت باید کردن و بگویم که ایشان را چگونه باید تدبیر تا
لازم یکدیگر شوند و بگویم که زنده گردانیدن مردگان چگونه باشد و در آوردن روح در جسد چگونه باشد و چگونه باشد که در
وی همیشه بماند و بگویم که ایشان یکدیگر را بواسطهٔ نفس نگاه دارند و بعد از آن آبهای که با یکدیگر لازم کرداند چگونه در ارند
و آبها سرخ کنند چگونه در ارند و چگونه تشمیع کنند و چگونه حل کنند و چگونه عقد کنند ای پسر این جمله را فهم کن که اگر تو مثلا
در فضل هرمس باشی و در طبقهٔ او در علم نتوانستی که تو این جمله را از بحث و نظر خویش استخراج کردی و اکنون من ترا
این جمله بشرح بخواهم بیان کرد اکنون باز گرد بعمل و بگیر از جسد مشتاق بروح خویش را که از وی بیرون رفته است
از یرا که آن روح غریب یعنی سیماب در وی در آمد و روح او را با خویشتن برده بواسطهٔ تکرار تصعید و بدین سبب
جسد مرده خاک شده بماند و اگر کسی خواهد که این جسد را درین حالت بگدازد چنان بگدازد که در اول بود البته سایل نشود
و اگر بگدازد همچنان متفرق بماند اجزاء او فراهم نیاید از یرا که آن رطوبت اصلی زر برفته است با سیماب بسبب مشاکلتی که
میان ایشانست در لطافت این جسد تشنهٔ روح خویش مانده است و لابد این جسد را با تش عذاب می باید کرد بانواع
عذابها تا از وسخها پاکیزه شود و از حد جسدی و ارضیت غلیظ بیرون شود و روحانی و لطیف شود و پاکیزه گردد و سبک
شود چنانک بعد از آن بهیچ عذابی معذب نگردد و بعد از آن او را هیچ مرگ نباشد پس چون در چنین جسدی در آید جان در
وی در آید و آبهای سرخ کننده در وی در آید و این جسد جامهٔ ملک ارغوانی بپوشد و روح پاک از آفات در وی ماست(؟)
و نفس در جملهٔ اجزاء جسد بپرورد و روح را با خویشتن می برد در جملهٔ اجزاء جسد بدان ای پسر من این اشارتها را و بدانک
ترکیب اکسیر همچون ترکیب آدمیست راست در پرورش و در زندگانی اول در مرگ و در زنده شدن باز و دیگر آن
زندگی که همیشه باشد و اکنون صفت تعذیب جسد بگوییم و این تمام تدبیر اوست که او را ملکس(؟) گرداند و از طبیعت
ارضی پلید خسیس بطبیعت اسمانی لطیف پاک آرد نخست این آب تیز را بگیریم که او را بدین آب عذاب خواهیم کرد
تا او را از طبیعت ارضی بطبیعت آسمانی آرد **صفت ما الحاد** بگیر دو زنگاری که بدست خویش کرده باشی نه آن زنگاری که
از بازار آرند که روا باشد که با وی چیزی دیگر آمیخته باشند از جهت خیانت را و این زنگار نیکو جهل درمسنگ باشد

و بگیری روی سوخته شسته ده درمسنگ یعنی چون مس را بسوزانند تا بسوده باید کرد تا شسته شود و بگیر
نوشادر پنجاه درم سنگ و مارقشیثا زرد که او را ذهبی گویند پنجاه درمسنگ و زرنیخ سرخ بیست و پنج درمسنگ و شنگرف
رومی رمانی پنج درمسنگ و شیرزرق بیست درمسنگ و این شیرزرق شیرشتر گیاست و شب یمانی ده درمسنگ هر یکی را تنها
بسایند و به بیزند و جمله را با هم بیامیزند و زرده پنجاه عدد بیضهٔ مرغ بگیرند چنانکه با وی هیچ سپیده نباشد و با این داروها
جمله و همه را بسایند نیک بمقدار یک روز و همه شب و بگذارند و لکن سر او را بپوشند تا گردی یا چیزی بوی نیفتد بعد از آن
او را در قرع انبیق کنند و بچکانند چنانکه معلوم است و آتش او نیک تیز باید و در تقطیر او نیک استقصا کنند تا هر رطوبتی
که در وی باشد بچکد و آنچه از وی آب باشد جدا بگیرد و آنچه از وی سرخ رنگ باشد جداگانه بگیرند و او صافی باشد و آن آب که
بزردی زند اندکی او را جداگانه نگاه دارند آنگاه ثفل که در قرع مانده باشد بگیرند و او را نیک بسایند و وزن او را بدانند و نوشادر
را حل کنند در مثانه در گرمابه یا بطریقی دیگر و ازین نوشادر محلول بوزن نیمه ثفل بگیرند و نیمه وزن نوشادر محلول مارقشیثای
ذهبی بگیرند و ده درمسنگ شب یمانی بگیرند و زرده و پنج بیضهٔ مرغ بگیرند و با آن جمله بیامیزند و آن آب زرد که بار اول چکیده است
با این مجموع بیامیزد و جمله را با این ثفل بسایند تا جمله همچون گل شود بعد از آن او را در جامی از غضارهٔ سفالین خمیر کنند بعضی بدست
بمالند نیک و در جایگاهی که هوا سرد باشد بگذارند و چون شب درآید او را پهن کنند دران جام و او را زیر آسمان بگذارند
گشاده تا نسیم شب و تری او بوی رسد و رطوبت او زیادت شود و او را همچون گل سرشته بینی آنگاه او را در قرعی کنند که
بگل حکمت مطین کرده باشند و بچکانند و آتش او این بار سخت تر از بار اول باشد و در تقطیر او نیک استقصا کنند و این بار
آب کمتر از آن آید که بار اول آمده بود و آب این بار سرخ رنگ باشد و تیز رنگ و بوی او نیک قوی باشد و ناخوش بوی
باشد و این آب را با آن آب اول که سرخ رنگ بیامیزند و در شیشه کنند و سر او محکم ببندند و ثفل او را که در قرع مانده است
بیرون اندازند که ترا بوی هیچ حاجت نمانده است بعد از آن جسد را بگیرند و هم چند وزن جسد این آب با وی بیامیزند
و در هاون آبگینه بسایند یکساعت بعد از آن او را در قدح آبگینهٔ مطین یا هاون آبگینهٔ مطین که آنرا بر سم تشویه ساخته باشند
و او را بر آتش انگشت نرم بگذارند و در دست عمودی سرپهن دارند از نقره یا از آبگینه و بدین عمود آن جسد را در هاون میگردانند
و زیر او را نمدی کنند تا تمام اجزای او ازین آب بخورد و پیوسته می گردانید پس چون این آب در خورد هیچ آب دیگر
در وی مکن و او را بگذار در بن آتش تا نزدیک آید که خشک شود او را از آتش بردارد و زود از هاون در هاون دیگر ریزند
و او همچنان گرم باشد و هم چند وزن وی ازین آب حار بر وی ریزد و سه ساعت او را بسایی و بار دیگر در هاون تشویه که
او را بگل حکمت مطین کرده باشد در آرد و سر او گشاده باید در هاون همچنان بر روی آتش باشد و همچنان بگردان بعمود نقره تا
آن آب را همه تمام در خورد و همین عمل را مکرر میگردان و او را ازین آب حار می ده و در هاون تشویه می کن بر آتش نرم تمام پنج بار
دو بار اول آب حار هم چند وزن جسد باید کرد و سه بار دیگر آب حار هم چند وزن نیمهٔ جسد باید کرد و هم بران جمله تشویه می باید کرد

تا این پنج بار تمام شود و اگر آب حار نماند بار دیگر تقطیر کند هم بران نسخت که از پیش این عمل یاد کردیم و از آن داروها
همان باشد که یاد کردیم و ترتیب تقطیر او همان باشد و ازین آب حار چندان باید ساخت که زیاده آید و در میان عمل
فرو مانده نشود و این تشویت جسد درین باب اصغر پنج بار کفایت باشد اما در باب اکبر هفت بار باید کرد و ازین
آب حار بر وی باید ریخت و تشویت باید کرد و درین رجای بسر این بود و تعذیب جسد و چون بدین جایگاه
رسید این جسد را بگیر و وزن او را بدان و بر هر ده درمسنگ از وی دو دانگ قلقند تبریزی سبز سوده بارکن و مثل
وزن مجموع ازین آب حار بر وی ریز و جمله را در آفتاب گرم بسای سرگشاده و از غبار نگاه دار تا خشک شود و آب
تمام در خورد آنگاه او را در جایگاهی کنند که بر آتش صبر تواند کرد و نشکند و آن جایگاه را بگل حکمت مطین کرده باشد
و سر آن جایگاه را نیک استوار کنند و هرچند توانند درین باب مبالغت کنند تا سر او نیک محکم گردد و او را خشک کنند بعد
از آن تنوری را بهیزم بتابند چنانک وقتی خواهند که دیگ تنوری بزنند و در میان تنور خشتی بنهند و این جایگاه را که جسد
در وی است بران خشت نهند و سر تنور را بربندند و گل کنند و یک سوراخ بگذارند تا آتش زنده می ماند و یک شبانروز
بگذارند و بعد از آن تنور باز کنند و آن جایگاه بیرون آرند و بگشایند و جسد را بیرون آرند او را یابند همچون شنگرف
رومی و مکلس شده باشد و همچون فروری باشد سرخ رنگ و از طبع ارضیت غلیظ بیرون رفته باشد و طبیعت
لطیف آسمانی گرفته باشد و جامهٔ ملک ارغوانی پوشیده باشد و از جملهٔ وسخها پاکیزه گشته باشد و سبک گشته
مانند غبار چنانک اگر با انگشت بسوده شود هیچ صلابتی در وی باقی نمانده باشد این بود ای پسر این تکلیس کردن جسد
بطریق حق با تشی در غایت لطافت و تدبیری در غایت خفت و یکی از سه رکن این عمل بود که تمام شد و بعضی از
حکما بدین صنعت جسد را با آتش سخت تکلیس کنند و چون این عمل بکنند او ضعیف گردد و مرده شود و خاصیت او
باطل گردد و او بمنزلت خاکستر گردد که هرگز او را امید زندگی نباشد و از و هیچ امید خیر نباشد و در وی هیچ حیات باقی
نباشد پس هرگز حیات بوی باز نیاید و این طریق که ما یاد کردیم در تکلیس مراد خویش رسیدیم در خرد کردانیدن اجزا
جسد و خاک کردن او با تش نرم لطیف و تدبیر سبک و آسان و در جسد قوت و خاصیت او باقی ماند همچنانک انگشت را
هرگاه که انگشت را خواهی تا زنده گردانی زنده شود و آتش در وی درآید و هرگاه که خواهی او را بسایی سوده شود و رطوبتها را
قبول کند و برطوبت سرشته شود و چون خاکستر گردد آتش در وی درنیاید و هرگز او را امید زنده شدن نباشد و هیچ
علاج و هیچ تدبیر و این جمله که گفتیم تدبیر تکلیس جسد بود بطریق حق و صواب و غیر آن در دنیا طریق دیگر نیست مثل
آن که در عمل حق استعمال توان کردن خدای را شکر کن بدین عمل که نیمهٔ عمل حکمت تمام گشت و تو از جملهٔ حکما شدی
و بدان ای پسر که هیچ حکیم را ممکن نیست که باکسیر احمر بزرگ باخر درسد الا بدانک جسد را مکلس گرداند و اگر جسد مکلس
نگرداند هرگز روح در وی درنیاید و در وی قرار نگیرد و اگر کسی جسد را نه بدین طریق تکلیس کند در دست وی هیچ خیر نباشد

واین عمل ورا انتها دنماید مگر انکس که طریق هندوان ببرد یا طریق رومیان ازیرا که ایشان را در اکسیر دیگرست غیر اینکه ما
یاد کردیم و آن طریق ایشان را برنج و دراز تمام شود و روزگار دراز باید بدان شرط که انکس حکیم باشد و دران حکمت زیرک
و دانا باشد و اگر برین جمله نباشد هرگز برین عمل قادر نشود و روا باشد که ما بعد ازین طریقت هندو روم بیدا کنیم و بیدا کردانیم
که خلاف میان ما و میان ایشان در چه چیزست تا ترا حقیقت حال روشن گردد بس باید که بکتابهای که حکما وضع کرده اند از برای
ضلالت جهال را التفات نکنی که اگر التفات کنی از راست بگردی بر تو واجب بود که طریق می سپری که نیکو باشد و آثار
آبا و اجداد خویش را متابعت کنی و این طریق که ترا یاد کردیم طریقت منست و این طریق میراث منست از ایشان و بدان ای
بسر من که میان روح و جسد بواسطه تکرار تصعید الف حاصل می آید و چون با یکدیگر الف گیرند و نزدیک آیند که با یکدیگر
آمیخته شوند و چون با یکدیگر نیک بیامیزند یا هر دو صاعد شوند یکبار یا هر دو در قدح بمانند و ثابت شوند بر آتش یکبار
بس حکیم بیش از انکه ایشان چنین امتزاج یابند میان ایشان جدا کند و هر یک را جداگانه نگاه دارد و هر یک را تدبیر دیگر
کند و ابتدا کند و نخست جسد را تنها تکلیس کند بطریق تعذیب چنانک یاد کردیم و او را نگاه دارد و انگاه روح جداگانه
را تدبیر تمام کند چنانک یاد کنیم و ای بسر من تامل کن درین عمل که حکیم کرد و میان روح و جسد تفریق کرد و هر یکی از روح و جسد
در اشتیاق دیگر بگذاشت مثال او چون بسریست و دختری که هر دو طفل باشند و هر دو در یک خانه تربیت یابند
و هر یک با یکدیگر الف گیرند و یکجا بازی کنند و با هم مصاحبت دارند چندانک بحد بلوغ رسید نه بترسند بر ایشان که
تا باید که جمع شوند و با هم بیامیزند آمیختن فاسد و در هر یک عیبی باقی باشد و مفارقت کردن میان ایشان بعد از بلوغ دشوار
گردد بس حکیم میان ایشان وقت جدا کند و ایشان را وعده اجتماع دهد بعد از انک هر دو پاکیزه گردند و هیچ عیبی در ایشان نماند
و اجتماع ایشان بر وجهی کند که صلاح ایشان دران باشد تا بعد ازان هیچ جدایی نیفتد میان ایشان بس دختر را بگیرد و بدایگان
بپرورند کابن نیکو دهد تا او را تربیت نیکو کنند و داروهای فربه کننده دهند و موی او را بیوسته بشویند و بدارو ما
مدد کنند تا بیشتر و درازتر شود و رنگ او را صافی گردانند با غذا و با شربه موافق بدان چیزها که اهل برده را بدان علاج کنند
و همچنین بسر را بدبیرستان فرستند و بخطاط تا انواع ادبها و خطها بیاموزد و بزبانها سخن تواند گفت و جمله آنچه محتاج الیه باشد
از تادیب و غیر آن در حق او بجای آرند انگاه چون هر دو بدین صفت کامل شوند حکیم میان ایشان جمع کند که هر یک در عشق
دیگری مانده بوده باشد مدتی مدید در تحسر و تلهف مفارقت رنج بسیار دیده چندانک چشم ایشان بر یکدیگر افتد و هر
یک را حسن و جمال بر اضعاف آن گشته باشد که در اول بوده باشد هر یک در یکدیگر آویزند و با یکدیگر بیامیزند چنانک هیچ کس
در عالم میان ایشان جدا نتواند کرد و چون بسر با دختر جمع گردد هر دو یک چیز گردند و هر دو نه نر باشند و نه ماده و نه لطیف
و نه کثیف نه جسد و نه روح نه گرم و نه سرد نه تر و نه خشک انگاه نفس که واسطه است در اید بر هر دو و هر دو در حرکت آیند و زنده
گردند که همیشه باقی باشند و هیچ مرگ ابدالدهر بدیشان راه نیابد بس حکیم هر دو را در هیکل ظلمت که راه گذر ها در امدن سوا دارد

در آرد و آب حیوان بر ایشان ریزد و دران هیکل ایشان را چهل روز محبوس کند و ایشان آنجا در میان بادهای گرم سوزنده
و دودها باشند و در میان ظلمتها و موجها و عذابهای سخت بس جمله دریای شوند موج زننده ای بسر من این فصل را بدان
و برانچه اشارت کرده ام واقف شو و گمان برم که تو این فصل را در نیابی زیرا که فهم تو بوی محیط نگردد بس من این فصل را
شرح کنم از جهت ترا باید که دل بدین معنی مشغول بداری انگاه حکیم این دریا را بگیرد و در خانه از آبگینه محبوس کند و منفذها
آن خانه را بگلکی ببندد و جمله سوراخهای او را سخت کند و نگاه بانان بر کار دو خانه را دود کند چنانک گرمی اندکی بدریا رسد
مانند گرمی که از مرغ به بیضه رسد بس چون گرمی نرم بدریا رسد دریا منعقد شود و همچون کفکی شود بر سر آمده و بالا گرفته و افسرده
گردد و جامه ملک جاودانه پوشیده باشد چنانک هیچ آتش او را نسوزاند و هیچ آب جوی و دریا او را گداخته نگرداند و در عالم
هیچ بادشاه نباشد جز او است که بادشاه و سرمه دنیا باشد و او را اکسیر گویند و معنی اکسیر بزبان حکما چیزی باشد که بغایت
رسیده باشد و نافذ باشد و آتش نتواند که اجزا او را از هم جدا کند و او زونتر سد و از وی نگریزد بس درین وقت ای بسر من
او را اکسیر خوانند زیرا که حد اکسیر این بود که یاد کردیم و اگر قدری از وی بر صفحه نهی و گرم کنی بر روی صفحه بگدازد و دود نکند و آتش
او را نسوزاند و نتواند که میان لطیف و کثیف او جدا کند بزرگوارست آن خدای که این بنده را این عطیت داد تا او را امتحان
کند که سیرت او چگونه باشد با بیگانه و خویش و عدل کند با نفس خویش و با غیر خویش ای بسر بخدای سوگند میخورم که هرچه محتاج
الیه بود درین هیکل بیان کردم و هیچ چیز نگذاشتم که ترا حاجت افتد از کسی دیگر سوال کردنی و نه نیز تو محتاج فکرت کردی
در استخراج آن و اکنون بعد ازین فرمان خدای راست که هرچه را خواهد تقدیم و هرچه را خواهد تاخیر و هو علی کل شی قدیر
و اکنون درین وقت تغییر آنچه بیش ازین برمز بگفتیم و هرچند توانم در شرح و بسط آن مبالغه کنم تا علم تو تمام شود و در فهم
تو قرار گیرد و در دل تو ساکن گردد و این معنی از برای آن شرح میکنم که با تو مرا شفقتست و با تو بخشایشی میکنم زیرا که میدانم
تو این معنی را بطبع خویش استخراج نتوانی کرد و عقل تو بدین محیط نگردد و عمر تو در فکرت باخر رسد و روا باشد که اجل در آید
و این مقصود تو حاصل نگردد بس از جهت بخشایش که مرا بر تست مذهب حکما را خلاف کردم و از سیرت ایشان بگردیدم
و دست از سنت ایشان بداشتم و سبب یکی انکه یاد کردم که مرا بر تو بخشایش آمد و دیگر انکه مرا رغبتست بدانک این
علم در اعقاب من و فرزندان من بماند اکنون جمله اسرار این علم و مقادیر آتشها او را شرح کنم و مزاج و اوزان و جمله دقایق
او یاد کنم و بیان کنم که چگونه طرح می باید کرد و چنان بیان کنم که اگر این اعمال را کودکان مکتب و زنان بخوانند توانند که این
عمل را تمام کنند اکنون بتعلیم این عمل باز گشتیم بس ترا جسدی حاصل شد مکلس کرده باکیزه از جمله عیبها و او یکی از جمله این
علت و یکی نیمه عمل اکسیر احمرست اکنون بتدبیر روح باز گردیم و عمل او را تمام کنیم بگیر آن روح را که نگاه داشته و آن روح
زر را بخویشتن جذب کرده است بران وجه که بیدا کردیم و او را بر صلایه افکن یا در هاون آبگینه کن و مثل وزن او
سیماب زنده باکیزه و با وی یار کن و با هم ده در سنگ از مجموع یک در سنگ نوشادر و یک در سنگ زنگار و یک در سنگ

شب یمانی و یک درسنگ نمک تنکار و دو درسنگ زاک سبز برافکن و جمله را بچندان آب زاک مقطر تر کن که معجون
گردد و جمله را بسای چندانک سیماب ناپیدا شود و کشته شود و هیچ اثر ازو ظاهر نماند بعد ازان سفال پارهٔ بگیرند
که از دیگ سفالین نو شکسته باشد و این معجون را بران سفال کنند و بر آتش مثل آتش خاکستر گلخن گرمابه باشد و چندان
بر وی بگدارند که خشک شود و آغاز کند که دود کند از آتش بردارند و اورا در اثال کنند و این اثال دیگ سفالین باشد
و رنگ کرده باشند اندرون اورا و در زمین اثال اندکی از نمک بریان کرده سوده بریزند و پهن کنند و این روح را بر روی
این نمک بگسترانند و مکبهٔ اثال بر اثال نهند و وصل اثال را سخت کنند و بگدارند تا نیک خشک شود و بر دیگدان این اثال را
چنانک رسم است بنهند و وصلی که اثال را بر دیگدان باشد محکم کنند تا آتش بقبهٔ اثال و بر رفرف او نرسد و انگاه آتش آغاز کن
و اول بقصب خشک باید کرد و بعد ازان بتدریج اندک اندک آتش زیادت می باید کرد و همچنان کند مقدار هفت ساعت
تمام بگدرد و نگاه باید داشت باحتیاط تمام تا فروغ آتش بقبهٔ اثال و بر رفرف او نرسد که اگر اندکی از آتش بدین
موضع رسد روح سوخته گردد و باطل شود و چنان باید که یک نیمهٔ اثال در دیگدان باشد و نیمهٔ دیگر بر بالای دیگدان باشد
و چون هفت ساعت تمام گشت آتش را از دیگدان بیرون باید کردن و باید گذاشت تا سرد شود و بعد ازان روز دیگر
بباید کشاد تا به بینی که روح صاعد شده باشد بر قبهٔ اثال و بر رفرف او و بر دیوارهای اثال همچون آردی که در وی زردی
زر باشد و همچون زر اورا لمعانی باشد همه به نرمی راجع کن و ثفل را که در زمین اثال باشد بیرون انداز که او هیچ چیز را نشاید
درین اعمال و اینست روح حق پاکیزه و عمل او در تصعید تمام گشت و همه چون هبا گشت و بر تو هیچ باقی نماند انک اورا
سرخ باید کرد **وجه تحمیر** آنست که نخست آب نشادر تنها بگیریم و همچنین آهک تنها بگیریم برین وجه که یاد کنیم نیمن آهک آب نارسیده
نیکو بگیرند و در دو من و نیم آب تر نهند و پیش آفتاب نهند یک روز تا قوت آهک بگیرد و بعد ازان آب را صافی کنند بغایت
و باید که هیچ چیز از جرم آهک با این آب نباشد اورا در آبگینه کنند و نگاه دارند انگاه بگیرند نشادر نیکو نیمن و بسایند و در دو من
آب تر نهند و یک روز پیش آفتاب نهند تا آب قوت نشادر بگیرد و بعد ازان آب را صافی کنند و در آبگینه کنند و نگاه دارند
بعد ازان از آب آهک سی استار بگیرند و از آب نشادر یک من و ده استار و این مجموع دو من باشد و هر دو را با هم بیامیزند
و در آوندی کنند و بعد ازان بگیرند گوگرد زرد صد درسنگ و زاک زرد یا زاک سبز پنجاه درسنگ و نوشادر ده درسنگ و شب
یمانی ده درسنگ و زعفران آهن سی درم سنگ و شنگرف رومی نیکو بیست درسنگ روی سوخته چهل درسنگ نطرون
ده درسنگ جمله را بسایند و بیزند و نگاه دارند پس بگیرند دیگ مسین زر دوده و پاکیزه کرده از چربیها و اورا بر دیگدانی
نهند و نخست آن آب نشادر و آهک آمیخته با هم در وی ریزند انگاه داروها در وی افکنند و بچوبی بزنند و در زیر دیگ آتش
کنند و سر دیگ کشاده باشد و هر ساعت کاسه بر سر دیگ بپوشند تا غباری در وی نیفتد و هرگاه که خواهی که دیگ را
بجنبانی کاسه از سر دیگ برداری و همچنین آتش میکنی تا مقدار سه ساعت و اندازهٔ آتش همچندان باشد که وقتی که در دیگ

گوشت بزند تا چندی بجوشد و آب سرخ گردد و همچنین آتش می باید کرد تا آب یک نیمه بماند انگاه دیگ را از آتش بردارند
و بگدارند تا سرد شود و ساکن گردد و بنرمی آب از وی جدا کنند و نگاه دارند تا تیرگی انگیخته نشود و آن آب سرخ رنگ را بگیرند
و در آبگینه کنند اکنون چون خواهی که روح را تخمیر کنی ازین آب احمر بر روح ریز چندانکه مانند حشوی وا و را در دیگ سیمین
سرخ کن و باید که نخست دیگ را پاکیزه کرده باشند و ظاهر او بگل حکمت مطین کرده باشند و اورا بر آتش انگشت افروخته
نرم بنه و در دست تو عمودی باشد از نقره یا از آبگینه که سر آن عمود پهن باشد بمانند کفچه و دایما اورا می جنبانی تا آتش زیر
اورا نسوزاند و آتش بهمه اجزای او برسد و پیوسته آب دیگر در وی می ریزد و چون آب در خورد دیگری می ریزند
و اندک اندک باید ریخت و اورا می جنبانید و آن انگشت افروخته که در زیر دیگ باشد می افروزند بنرمی و هم برین
جمله می باید کرد تا این روح ازین آب پنج چندوزن او بخورد و اگر هفت چندوزن او بخورد نهایت این عمل باشد و این
عمل هم تعذیب روحست اکنون اورا نیک باید سود و انگاه بار هشتم یک شربت دیگر ازان بباید داد و با آن بباید
سود تا قوام او همچون قوام عسل شود در ستبری با هم چون ربی از ربها بعد ازان اورا در قاروره نهند که آن قاروره را
مطین کرده باشند بگل حکمت و سر او محکم کنند و بگدارند تا خشک شود انگاه سرگین اسب خشک را آتش در زنند چنانک آتش
نرم نرم در وی میرود و آن شیشه را در میان آتش نهند چنانک تمام قاروره در زیر آتش شود و اگر وقتی هیچ چیز از قاروره
ظاهر شود بدین سرگین افروخته بباید پوشید و یکشبانروز در میان آتش بباید گذاشت انگاه بیرون آرند سرخ رنگ گشته
هم برنگ ارغوان این بود تخمیر روح و تعذیب او و پاکیزه گردانیدن او و این فعل که با روح کردیم مانند آن فعل بود که با جسد
کردیم اگر خواهیم که این روح را تخمیر نیکوتر کنیم چنانک شایستهٔ باب اکبر باشد بگیرند قدح سفالین رنگ کرده چنانک رنگ
غضاره باشد و در زیر او نیمن گوگرد زرد نیکو سوده پهن ر عمودی از آهن بر سر غضاره نهند و آن روح را که سرخ کرده ایم
در خرقهٔ کتان کنند و نخست خرقهٔ کتان را بنمک آب شسته باشند و خشک کرده که این خرقه بزودی سوخته نگردد و روح را درین
خرقه کنند و ببندد و چون صره و صره راست بندد و بعنی چنانک روح در صره حرکت تواند کرد و انگاه سر [illegible] چنانک قندیلها را
بوی می آویزند شاخی از مس بگیرند و این صره را در وی ببندند و از آهن بیاویزند و میان صره و میان کبریت باید که دو انگشت
باشد و بر سر غضاره غضارهٔ دیگر نگوسار کنند چنانک با نذام بر روی نشیند و وصل را محکم کنند و تمام قدح را در آتش سرگین اسب
دفن کنند و پیوسته سرگین اسب را مدد میکنند تا آتش نمیرد و این آتش بآهستگی در وی عمل میکنند و باید که تمام قدح در زیر سرگین
اسب پنهان باشد و اگر یک موضع کشاده گردد از قدح چنانک بروی آتش نباشد زود بسرگین اسب آتش گرفته بپوشند و آتش
اندک اندک درین سرگین خشک کرده میرود و بگدارد که آتش بمیرد و یکشبانروز قدح را در میان این آتش بگدارد تا گوگرد بخار کند
و آن بخار بصره رسد و آن روح نیک سرخ شود اضعاف آنک بوده باشد تا مثل خون گردد و در سرخی انگاه روح را از انجا بیرون
آرند و در جایگاهی کنند از آبگینه و این تخمیر روح لایق باب بزرگست و اما آن تخمیر اول در باب اصغر کافی باشد تا بدانی ای پسر که ازین

ازین حد بود که ترا پیدا کردم در تکدری و عمل برین وجه کنی که پیدا کرده آمد و من روزی ازین روح که بدین عمل یار بسین سرخ
گشته بود بمقدار یک جو سنگ بگرفتم و او را بر روی صفحه از نقره نهادم و صفیحه را بر روی انگشت افروخته نهادم تا گرم شد
روح همچون موم بگداخت و بر روی وی بدوید و دود نکرد و صفیحه را همچنان گرم در آب سرد زدم آن موضع که روح بود
همچون زر سرخ گشته بود دوبار دیگر صحیفه را گرم کردم و نیک بدمیدم در آتش تا صفیحه آتش گشت انگاه او را در آب سرد انداختم
آن لون کم شده بود و اثر ازوی باقی مانده بود ای پسر من این بود تدبیر روح و قایم گردانیدن او بر آتش و بدانک بسیار کس
ازین تدبیر برین وجه عاجز بوده اند و این روح رکن دوم است از ارکان این باب هر که جسد را و روح را نه برین وجه
تدبیر کند در دست او هیچ چیز نباشد و اگر فی المثل عمر او چند عمر دنیا باشد و بدین طریقه بعینه پیغامبران و آنکسانی که صاحب
وصیت ایشان بودند و حکما عمل کردند و درین عمل هیچ اختلاف نکردند اختلافی که میان ایشان بود در وزنها، دارو ها بود
و در زمان و در آبهایی که درین ارکان در آورند بعضی را از ایشان اکسیر در غایت نیکویی و شرف آمد چنانک اندکی از اکسیر صبغ بسیار
داد و بعضی را اکسیر اندک صبغ آمد و سبب آن بود که وزنهای این دارو ها چنانک واجب کرد نگاه نداشته بودند
و یا امتزاج ایشان نیک نیامد و آن ادویه را بر آتش الف نداوند چنانک حق ارکان بود و در حل مبالغت نکردند و در عقد
رفق بجای نیاوردند و خواستند که بزودی بمنفعت رسند بس بحکم این خللها که در اعمال ایشان بود اکسیر را رنگ اندک آمد و بقدر
آنک درین عمل رنج بدیشان رسید ثمرهٔ آن نیافتند الا آنک همه طریق صواب سپردند و جمله اتفاق کردند که جسد را و روح را برین وجه
تدبیر باید کرد و هر که ایشان را خلاف کند درین تدبیر و بغیر این تدبیر جسد و روح را مدبر کرداند و در دست او هیچ چیز نبود
از اندک و بسیار الا رنج و ضایع شدن مال و عمر و این اصول برین وجه میان حکما مقرر گشت بعد از رنجهای بسیار که
درین باب بردند و نظرها و دقیق عمیق کردند تا این قاعده مقرر گشت و ممکن نیست که ازین قاعده در کدری و در وی هیچ
تصرفی دیگر کنی بزیادت یا بنقصان و این قاعده بنزدیک ایشان از اسرار ست و در وقت وفات حکیمی مر حکیمی را که میداند
که بهترین اهل زمانهٔ خویش باشد وصیت میکند که بدان ای پسر من در طاقت آدمی نیست که این علم را بنظر و فکرت و بحث
خویش استخراج کند و لکن اهل علم چنین میگویند که این علم وحی بود از خالق اشیا به پیغامبران و گزیدگان او و از انبیا با وصیا رسید
و از اوصیا بحکما و زمان ایشان رسید پس هر حکیم در وی تصرفی کرد و طریق دیگر سپرد و هر حکیم برای خویش تصرفی علمی کرد و عمل خویش را
تدبیر دیگر استخراج کرد الا آنک اصل ارکان این بود که یاد کردیم و این اصل بطریق وحی بود ای پسر من ترا واقف گردانیدم که
تدبیر جسد و روح چون باید کرد و بتدبیر حق و این تدبیر تدبیریست که وحی بدان نازل شده است و موسی علیه السلام بدان عمل
کرده و پیغامبران دیگر بعد از وی همان عمل کردند و این عمل ترا حاصل شد بی رنجی و زحمتی که در استخراج او بتو رسید و نیز ترا از احتیاج
بیفگند که از کتابهای حکما بیرون آوردی که اگر ترا عمر دنیا بسر گشتی نتوانستی که از کتابهای ایشان این عمل را استخراج کنی از برا که
کتابهاء ایشان از عمل حق خالیست و بعلمهای باطل آراسته کردند بدان سبب تا جبابره ازین اعمال باز دارند و جاهلان بدین عمل نرسند

واکنون تدبیر رکن سوم ترا تعلیم دهم و این رکن سوم نفس است و بگویم که نفس را چگونه سپید باید کرد و چگونه پاکیزه باید
کرد و بعد از آن تعلیم دهم که مزاج میان هر سه رکن چگونه باید داد و وزنها که حکما پوشیده داشته اند درین باب ترا بگویم تا
ایشان را چگونه باید آمیخت تا چنان شوند که از یکدیگر جدا نگردند **صفت رکن سوم و آن سفید کردن و پاکیزه کردن نفس است**
بگیرند کوکرد زرد چندانک خواهند و همچند وزن او نمک بریان کرده بگیرند و هم چند او روی سوخته و هم چند وی خثت پخته
سپید هر یک را جداگانه بسایند و باهم بیامیزند و سه شبانروز بسرکه می سایند و اندک اندک سرکه بر وی می ریزند و می سایند
انگاه بگذارند تا خشک شود و بگیرند کوزه بگل حکمت مطین کرده و این دارو ها را در وی کنند و در تنور نهند که در وی آتش نرم
باشد یک شب و این عمل را تشویه گویند انگاه او را از تنور بیرون آرند و بسایند و آثال را مطین کنند و نمک بریان کرده
بکوبند و در زمین آثال بگسترانند بمقدار ستبری یک اصبع و بر زبر این نمک این دارو ها بگسترانند و مکبهٔ آثال بر آثال نهند
و آتش کنند چنانک رسم است و هر نیم من کوکرد را یکشبانروز که دوازده ساعت باشد آتش کن و اول آتش نرم باید
کردن و اندک اندک آتش قوی تر می باید کرد تا آخر کار آتش نیک سخت شود و چون آن مقدار زمان بگذرد باید گذاشت
تا سرد شود و آثال را باید گشاد و آنچه تصعید شده باشد بباید گرفت و نیمه وزن او سونش قلعی بباید گرفت و با آنچه
تصعید کرده است بباید سود و بآب سپیدهٔ تخم مرغ که از تقطیر حاصل آمده باشد تر باید کرد یا ببول مقطر بقرع و انبیق
بهر کدام خواهد آن مجموع تر کند و لیکن اگر ببول مقطر تر کند بهتر باشد دو شبانروز کوکرد مصعد را که با سونش قلعی
بوده است بدین بول متقطر بر صلایه بساید انگاه در آفتاب بگذارد تا خشک شود و در زیر آثال استخوان مکلس
کرده سوده بریزند یا آهک آب نارسیده و دارو را بر زبر او نهند و بهم کنند و وصل آثال محکم کنند و ده ساعت آتش
کنند بعد از آنک سرد شود بگشایند آنچه مصعد شده باشد سپید باشد همچون برف بر مکبهٔ آثال و بر رف آثال او را
بگیرند و وزن او بدانند و در قدح آبگینه یا چینی مطین کنند و انگاه بشیر ترش شده ستبر شده را که مردمان او را ماست خوانند
بگیرند بر او ق آب او بچکانند و برین دارو ریزند که در قدحست با ندازه آنکه برابر دارو بمقدار دو انگشت زیاده
شود و این قدح را بر روی انگشت افروخته نهند و سر قدح گشاده باشد چندانک دیدند که این آب در خورد آب ماست
دیگر در وی ریزند هم بدان مقدار همچنین کنند تا سه بار آب ماست بخورد انگاه بنگرند که رسیده شد یا نی و نشان
رسیده شدن آن باشد که اندک از وی بگیرند و بر صفحهٔ گرم کرده نهند بگذارند بر روی صفیحه برود همچون موم و دود نکند
و موضع دارو سیاه نشود و بلک موضع دارو را طاوسی کند که در وی رنگ زردی زر باشد و این زردی لطیف باشد
و هر که این علامات درست آمد تدبیر این نفس تمام گشت و اگر این نشان درست نیامد دوبار دیگر او را آب
ماست باید داد تا این نشان درست شود و اگر این علامت بدو بار دیگر درست نشود بارها دیگر آب ماست
می باید داد تا این علامت درست آید و چندانک بر روی صفیحه گداخته بدود و موضع خویش را سیاه نکرد عمل او

بخواهیم گفت از آن آب احمر که یاد کرده‌ایم اورا بباید داد چندانک قوام او چون قوام انگبین شود بعد از آن با وی بسایند تا آن
مطین کرده باشند بگل حکمت و در زیر تاون خاکستر گرم آبه باشد از خاکستر گلخن گرمابه و یا اگر خاکستر گلخن گرمابه نباشد سرگین اسب خشک
آتش در زنند و بگذارند تا آتش فرو میرد و آن آتش را که زیر تاون است اگر بمیرد دیگری بجای آن می‌آرند و داوور انگذارند که در وی
هیچ رطوبت بماند بلک دایما اندک اندک آب در وی می‌باید کرد و دست تو باید که از سودن هیچ فارغ نباشد و سودن نیک عنیف نباشد
همچنین برین وجه می‌باید سود دو روز و دو شب و باید که در دست تو کفچه باشد از نقرهٔ خالص و این دارو را زیر و زبر می‌کن
بدان کفچه و می‌سایی برفق بعود تاون و هیچ تنوری باید که بدین عمل را نیاید و سرگاه که آب در فورده شود قدری دیگر از آب احمر
در وی باید کردن و بعد از دو شبانروز از تاون بیرون کند باید که در وی اندک تری باقی باشد یکساعت بباید سود و هم چند
چهار یک وزن او آب احمر بر وی باید ریخت و در قرعی باید کرد و خرد که از آبگینه باشد و قرع مطین بباید و سر آن قرع را بندی
یا بوست سخت باید کرد و در شتهٔ سخت بر وی باید بست و او را در سرگین اسب گرم تازه دفن کنند و تدبیر او چنان باشد که
در زمین جایی بکنند و سرگین اسب تازه در وی افگنند و بدست سخت کنند تا گرمی در وی پیدا آید و در میان سرگین کالبدی نهاده
باشند باندازهٔ قرع و این جاه در موضع پوشیده باشد که باد و بوی نرسد و انگاه بعد از آنک گرم شده باشد کالبد بیرون کنند
و قرع در وی نهند و هر هفته سرگین بدل کنند و طریق او آن باشد که دو جاه باشد یکی را بسرگین تازه بیاکنند تا گرم شود و انگاه شیشه
در وی نهند چنانک گفتیم و چون شش روز بگذرد جاه دیگر را بسرگین بیاکنند تا یکشبانروز گرم شود و انگاه شیشه را از جاه اول بجاه
دوم نقل کنند چنانک سرد نشود و هر هفته همین عمل کند یا هر ده روز هم برین جمله میکنند تا چهل روز تمام شود و انگاه از دفن بیرون
آرد او را یابند جمله مانند آب سیال و سرخ رنگ گشته همچون خون و نیک صافی باشد و در وی هیچ ثقل نباشد و هیچ غلظ و هیچ تیرگی در وی نباشد
جمله ارکان حل شده باشد و مزاج کامل یافته چنانک هیچ رکنی از یکدیگر ابدا الا هرگز جدا نگردد و هیچ یک از ارکان حرکت نکند که از آن
دیگری باز وی باشد و جمله یک چیز گشته باشند این بود ای پسر من علامت نکویی و رسیدن او بغایت کمال و آن علامت آنست که
آن جمله بیکبار حل شده باشد همچون آب که در وی هیچ ثقل باقی نباشد اگر بعضی از وی حل شود و بعضی غلیظ ماند و در زیر نشیند
دلیل باشد بر آنک ترکیب فاسد است و عمل کننده را در عمل رکنی از ارکان غلط افتاده است و در جدا کردن میان روح و جسد
غلط کرده است و یا باشد که این غلط در آن وقت افتاده باشد که ترکیب یکدیگر و هر رکن را و آب احمر میداده و در تاون آبگینه
بر روی آتش نرم ایشانرا مزاج میداده و در آن سودن او اندک بوده باشد یا آتش او ناهموار افتاده باشد پس چون درین مفردات
یا ترکیب غلط افتاده باشد این حل تمام نشود از برا که روح و نفس متحلل شوند و جسد هنوز حل نشده باشد بدان سبب که مزاج میان
ارکان نیکو نیفتاده باشد در حال آب احمر دادن و بر آتش تشویه کردن چون وقت حل شدن آید ترکیب ایشان باطل شود
و هر یکی از یکدیگر جدا شوند و روح و نفس حل شوند و با یکدیگر بیامیزند پس آنچه ازین مجموع لطیف بود حل گشت مانند آب و آنچه جسد بود
و غلیظ در زیر بنشست باید ای پسر من که ازین معنی احتراز واجب شمری تا درین غلط نیفتی پس اگر تو همچنانک تعلیم داده‌ام عمل کنی

تمام شد ای پسر من قدر این عطیت بدان که بسخت بسیار آدمی تلف گشتند در طلب پاکیزه گردانیدن نفس و عمرها باخر رسید
و بدین مقصود نرسیدند که این نفس را سپید کردندی و بر آتش قایم کردندی و پاکیزه گشتی که در وی هیچ عیبی نماندی و بسیار
کس از طالبان این صنعت او را سپید حقیقی بمنزلت گچ کردند و خاصیت او را ببردند زیرا که دهنیت او را باطل کردند و دهنیت
سبب گداختن و سبب تشمیع او ست و چون دهنیت از وی بیرون رود خشک گردد و مرده شود و در وی هیچ حرکت نماند
و تکلس و بر روی صفحه نزدودند و تعلق و بجسدها باطل شود و بعضی ازین کسان دهنیت او را ببردند اما نتوانستند که او را سپید کردندی
و سوخته او را باطل نتوانستند کرد و از رخته شدن او بیرون نبردند و ممکن نشد فعل او را در سوزانیدن اجساد باطل کردندی
پس لاجرم او را با هیچ نیامیختند الا آنچه سوخته گشت و سیاه شد و تدبیر ایشان هیچ سودمند نیامد و هیچ نفعی بدیشان باز نگشت
این بود آن سر نهان داشته که نفسها را دراک و تلف شدند و بغایت او نرسیدند و اما دانایان این صنعت او را سپید کنند چون
نمک و دهنیت و رطوبت او را که خاصیت او ست ببرند و اعتقاد کنند که ما رسیدیم بمطلوب و تطهیر نفس تمام گشت و چون او را
ترکیب کنند تا روح و جسد را با یکدیگر بیامیزند و از یکدیگر بگریزند و آن وقت پیدا آید که آتش بدیشان رسد از یکدیگر متفرق
گردند و آن ترکیب بواسطهٔ نفس باطل شود و ندانند که این فساد از کی آمد و آنرا حوالت بر قضا و قدر حق تعالی کنند و گویند که ما را
این عمل روزی نکرده اند بدان ای پسر من که این رکن سوم از ارکان این عمل که حکما پنهان داشته اند و بر چنان رسد که بسی برس
زمان دراز پیش پدر تضرع میکرد تا او را بر تدبیر نفس واقف گرداند البته او را تعلیم نداد و گفت ای پسر من تو ضعیفی ترا قوت
نباشد که کوگرد را تدبیر کنی و البته او را نیاموخت تا بوقت وفات خویش بعد از آن که با او عهد کرد و او را این تدبیر تعلیم داد
و آن طریق او بعینه همین طریقت و در وی هیچ زیادت و نقصان نیست بشناس ای پسر من قدر این که ترا عطیت دادم از حکمت
و ترا گنجی دادم که هرگز فانی نشود و این تدبیر سه رکن چنین که شرح دادم چیزیست که جمله حکما بر آن اتفاق کردند و بروی اصطلاح کرده
و از غیر این طریق هیچ چیز حاصل نیاید و این تدبیرها بپوشیدند و صیانت کردند و مردمانرا از وی بگردانیدند بواسطهٔ آنک
ایشانرا چیزهای محال و باطل تعلیم دادند تا ایشان بدان مشغول گردند و برین طریق حق نروند و بوجهها دیگر از رمزها این طریقت را
گم گردانیدند و اکنون ترا روح پاک شرح کردم و جسد تکلیس شده و نفس پاک قایم شده بر آتش و گداز نده گشت حاصل شد و بعد از
حصول این ارکان برین وجه هیچ باقی نماند از عمل صنعت اکسیر الا مزاج دادن ایشان با یکدیگر و ترکیب ایشان بوزنهای حق
و درست که آن وزنها را حکما پنهان داشته اند و آب احمر در ایشان در آورده شود تا همه راجع کند و با یکدیگر محکم گرداند و در یکدیگر
در آرد و انگاه ایشانرا حل کند و بعد از آن عقد کند انگاه اکسیر تمام شود و باقی نماند الا طرح کردن اکسیر و آن عمل را بعد ازین یاد کرده آید
و چون این عمل تمام شود همه عمر در راحت افتی و همیشه توانگر بمانی و اکنون ترا مزاج آن ارکان تعلیم کنم **صفت مزاج و ترکیب این سه رکن**
ازان جمله اکسیر احمر تا آب خوردتر پیدا آید بگیر از جسد پاک کرده عذاب کرده یک جزو و از نفس سه جزو و از روح هفت جزو و این
مجموع یازده جزو باشد و این هر سه را در تاون آبگینه افگند بعود تاون که هم از آبگینه باشد بسایند نیم ساعت انگاه از ماء احمر که صفت او

وازان در نگذری هرگز غلط نکنی و اگر مثلا بجهد خواهی که غلط کنی ترا ممکن نشود و قول مرا استوار بدار و توکل بر خدای کن تا این
ارکان امتزاج نیکو یابند بواسطهٔ اندک اندک سودن و گرمی اندک بوی رسانیدن این عمل تمام شود و جمله حل شود همچون آب که
در وی هیچ تفاوت اجزا نباشد و صافی باشد و در وی هیچ ثفل نباشد از برا که بمیزان حق ترکیب یافته اند و بگرمی اندک مانند آنک
مرغ بیضه را گرم کند امتزاج یافته اند باید که عمل برین وجه باشد تا مزاج میان این ارکان نیکو آید و سحق کردن عظیم برفق باید و چون
سودن و گرمی آتش برین وجه باشد مزاج کامل آید و باید که این گرمی بهمه اجزای او برابر برسد و هیچ جزوی نماند که بوی اثر حرارت
نرسد و همه اطراف ورا بگیرد برابر تا چهل روز حل شود آب صافی که در اجزای او هیچ تفاوت نباشد و در وی رسوب و هیچ
ثفل نباشد و هیچ تیرگی و سبزی در وی یافته نشود و رنگ او سرخ و یاقوتی باشد و او را روشنایی باشد و در صفا مانند آب
چشم باشد و اگر این آبگینه را که آب در وی باشد پیش شعاع آفتاب داشته شود نور و شعاع یاقوت رنگ او چشم را خیره کند و زیر
قاروره مانند بالای قاروره باشد در صفا و رقت میان زیر قاروره و میان اعلای قاروره هیچ فرق نباشد اکنون این اکسیر
تمام است ولکن محلول است اگر صفیحهٔ نقره را گرم کنند و درین آب زنند صبغ در اندرون وی رود و این صفیحه زر گردد و در وی هیچ
علت نباشد و بی از آنک این نقره را بگدازند این عمل تمام شود و این از جهت قوت اکسیر و نفوذ او و ثبات اوست چنانک
زهر در تن حیوان اثر می تواند کرد بواسطهٔ بوی لمس بی از آنک وی را بخورند پس اگر این عمل را تمام کنی با این اکسیر خشک گردد او را
برین جمله عقد باید کرد اکسیر را بعد از آنک حل شده باشد بگیرند و در قرعی کنند از آبگینه و این قرع دراز و باریک باشد و بر سر او
قدحی از آبگینه ترکیب کنند و جهد باید کرد تا نیک باندام بر سر قرع نشیند چنانک لب قدح بر لب قرع آید انگاه گل الکوبند
بگون گوسفند و ریم آهن کوفته و بیخته بسرشند و بدین معجون وصل میان قرع و قدح استوار کنند و این وصل جدا نشود تا آن
چیز را اشکنند انگاه دیگی سنگین یا سفالین بگیرند و او را پر خاکستر کنند که بیخته باشد و این قرع را که در وی اکسیر محلول است در میان
این خاکستر دفن کنند و گرد بر گرد او را بخاکستر بیاگنند نیک سخت با نیمهٔ قرع و نیمهٔ بالای قرع گشاده باشد چنانک بتوان دیدن
و این قرع را مطین نباید کرد و درین معنی احمد بن سعد الله الهاشمی که راوی این رسالتست چنین گفت که صواب آن باشد که
قرع را تا بسر بگل حکمت مطین کنند نیک محکم بدان سبب که این نتوان بود که قرع بشکند در ان وقت که خاکستر گرم شود و اکسیر
محلول در خاکستر ضایع شود و هیچ چیز از وی حاصل نیاید و این غایت تقصیر و گزاف کاری باشد یا قرع عقد از نقره سازند
و قدح بالای قرع از آبگینه باشد و این قرع را مطین گردانیدن حاجت نباشد و این معنی را بباید دانست انگاه گوییم که اگر قرع
از آبگینه باشد او را مطین باید گردانیدن و الا اگر اکسیر ضایع شود جز خویشتن را ملامت نباید کرد اما ترجمه کننده می گوید
مرا بر طریق اول که قرع را مطین نکنند صواب تر می نماید و این سخن که هاشمی گفت از سر تجربه نگفت که اگر تجربه کرده بودی بدانستی که
آبگینه را بتدریج اندک اندک گرم توان کرد چنانک اگر آتش نیک قوی بوی رسد نشکند و اینجا درین عمل گرمی بتدریج بآبگینه خواهد رسید
اگر نه چنین باشد اکسیر تباه شود باز گشتیم بترجمهٔ اصل انگاه دیگ را بر دیگدانی نهند که مدور برآورده باشند فراخی بالای دیگ گز و نیم

در یک گز و نیم باشد و فراخی بالای او چندانک دیگ در وی آید و دیگدان را دری باید و دو سوراخ یک سوراخ از جهت بیرون
رفتن دود و یک سوراخ از جهت در آمدن هوا تا انگاه در زیر دیگ آتش قوی کن در اول تا بینی که عرق بر می آید بر قدح
آبگینه که بر سر قرع است و دست بر قدح نه و بر خاکستر اگر بینی قدح اندکی گرم شد آن آتش اندکی کمتر باید کرد و یک شاخ نی
در وی نه و اندک اندک زیاده میکن باهستگی و می بینی که آن عرق بر بالای آن قدح بر می آید و از وی فرو می آید و همچنان در زیر
دیگ آتش می باید کرد و یک یک شاخ نی در زیر دیگ می باید نهاد و تو همچنین آتش می کن و هیچ از عمل بیکار مشو و تقصیری بخویشتن
راه مده تا ببینی که دیگر عرق بر بالا نمی آید و منقطع گردد اکنون بدانی که اول عقد شدن این اکسیرست که هیچ رطوبتی عرضی غریب
در وی نمانده باشد پس دیگ را از دیگدان فرو گیر و بگذار تا سرد شود و قرع از وی بیرون کن و اکسیر را از قرع بگیر یابی و برا همچنانک
رتبی باشد که بدست باز گیرد و مانند انگبین افسرده باشد و او را بر روی صلایه پهن باید کرد یا در جایی از آبگینه که نیک فراخ باشد
بباید گسترانید و نزدیک آفتاب باید نهاد تا هوای گرم بوی برسد اما در آفتاب نباید نهاد و چندان بباید نهاد که سخت شود
و او را بتوان سودن پس بباید سود و در جایگاه زرین یا بلورین یا سنگین نهاد ای پسر من شرح عمل اکسیر که او را اصغر نام کردیم این بود
که گفته آمد و اگر چند این اکسیر را بنام اصغر گفتیم اما در اصل و مجرب بزرگترست از برا که این اکسیر خداوند همه اکسیرهاست و اصل همه است
و حکمای دیگر ترکیب اکسیرها و اصول آن و تدبیر ارکان از وی گرفته اند و از وی وزنها که در ان اختلاف نیست گرفته اند این بود
ای پسر من تدبیر اکسیر حق که در طلب او بسیار کس هلاک شده اند و خونها بسیار ریخته شده است و هیچ کس بوی نرسیده است مگر انکس که
حق تعالی او را راه نموده است امید میدارم که از جملهٔ آن کسان باشی که خدای ایشان را برگزیده است و هدایت کرده پس اگر عمل
کردی برین وجه که ترا صفت کردم و بر دست تو تمام گشت خدای را سبحانه و تعالی حمد و ستایش گوی که ترا بدین منزلت بلند
رسانید که زبر آن هیچ منزلتی نیست این بود تدبیر اکسیر احمر و طریق سه رکن همه با بها همین است و باید که در همه اکسیرها خواه ارباب
خود باشد و خواه از باب بزرگ همین ارکان تدبیر کرده برین وجه در اید و هر که ارکان را تدبیر غیر این تدبیر کند و اوزان برین
وجه نگاه ندارد رنج او ضایع شود و ترکیب عمل او باطل شود و عمر او درین معنی بزیان آید و نفقات او بی فایده خرج شود و بی بهره ماند
پس معذور باشم در آنچه گفتم بعد ازین تو دانی چنان کن که ترا بهتر نماید **فصل** بدان ای پسر من که برین معنی واقف گردی و در دل
خود صورت کنی و پیش چشم خویش داری این معانی را که یاد میکنم بباید دانست که حکما اتفاق کردند بر وزن ایشان در وقت
آمیختن با یکدیگر بعد از ان خلاف کردند در آبها که در ایشان می آرند و در تشویه کردن ایشان و در سحق کردن و حل کردن و عقد کردن
و در بسیاری زمان و اندکی او و در آتش که در وی طرح کنند و در کیفیت طرح درین معانی خلاف کردند و هر کس باندازهٔ عقل و دانش
خویش سخن گفته اند بعضی را از ایشان اکسیر ناقص الصبغ آمد و دون آن اکسیر آمد که یاد کردیم و آن بسبب تدبیرهای بد ایشان بود و جمله
را طریق صواب بود از برا که در ترکیب این سه رکن و در ترکیب ایشان و در وزن برین جمله عمل کردند که یاد کردیم که اتفاق
جملهٔ حکما بران بود و هر که ازین طریق بگذشت و طریق دیگر سپرد در تدبیر معدنیات انکس بر هیچ نبود و اگر جمله خزینهای زمین

درین باب حرج کنند فامّا در وزن این طریق که گفتیم ارسطانیس رومی و شاگرد او ذو مقراط خلاف کردند واین وزن متفق علیه را که میان
حکما پیشین بود دیگر دانیدند واز روح نه جزو کردند ونفس پنج جزو واز جسد یک جزو واکسیر ایشان در غایت خفت آمد ولطافت
وصبغ او نیک کامل بود ونفوذ او در غایت بود که زود در جسدی که بروی می افکندند پراکنده می گشت ودر بسیار جسد نفوذ می کرد
که اکسیر را بروی می انداختند وصبغ او بدان درجه بود که مثقالی ازان اکسیر بیست هزار مثقال را صبغ میداد و زر خالص میکردانید
والّا آنکه آنها بوی زود راه می یافت ویکبار دو بار آن عمل تمام نمی شد بدان سبب که باندکی تغییری آن عمل فاسد می شد
خاصه در حل کردن او از برا که در حال مزاج دادن وتشویه کردن فاسد می شد ودر وقت عقد هم فساد بوی راه می یافت وسبب
فساد وی نا لطف آن اکسیر بود که در وی روح بسیار بود وجسد اندک وامّا این طریق که ما یاد کردیم سلیم ترست وخطا در وی کمتر وفساد
دیرتر بوی راه یابد مگر نیّت تو فاسد باشد وسرّ تو صافی پس عمل تو بدان سبب تمام نشود پس بر تو واجب بود که نیّت را اخلاص کنی
وعزیمت خود بر کارها نیکو کنی وبتضرع از خداوند تعالی درخواهی وچنانک خدای تعالی بر تو نیکوئی کردست تو در حق دیگران
نیکوئی کنی تا کارها تو تمام شود این بود شرح عمل اکسیر اصغر از اکسیرها حق وکسی که نخست درین کار شروع کند ازین عمل آغاز باید کرد
وازین جا بابها بزرگ اکسیر انتقال باید کرد وازین اکسیر جمله بابها بزرگ وخرد منشعب شده اند وجمله حکما اصول بابها واکسیرهای خویش
را ازوی گرفته اند ای پسر من اگر ترا نفس حکیم باشد مرا بینه حکمتها بزرگوار دریابی وترا ممکن گردد که ازین اصل بابها بزرگ
وخرد ترکیب کنی وبطریقها مختلف که در تدبیر وترکیب است عمل کنی امّا باید که آن سه رکن را از تدبیرها ایشان نگردانی چنانکه
یاد کرده ام ومیزان حق ایشان عمل کنی وکارها را بجایگاه خویش نگاه داری وچون این اصل را که مدار جمله صناعت بروی است
محافظت کنی هرگز بی نصیب نمانی وبمقصود رسی بسیار این سخن را مکرّر کردانیدم ووصیت کردم تا تو بدانی که من ازین سخن
چه خواسته ام وترا این حکمت آلهی عطیت دادم واصل آن وفرع آن بیان کردم وجمله بستگیها را بگشادم بی آنانک ترا رنجی
ومشقتی تحمّل بایست کرد پس اگر همّت تو قاصر باشد وقوت تو ضعیف وفهم تو نتواند که بابها دیگر ازین اصلها استخراج
کند وتدبیرها دیگر ترکیب کند وترا بدان رغبتی نیفتد این باب اصغر را لازم گیر وبروی اعتماد کن که این باب مشروحست
ودر وی هیچ چیز درنمی ماند پس بروی هیچ چیز زیادت مکن واز وی هیچ نقصان مکن وبدان ای پسر من که در ابتداء کار خویش
این عمل بارها کرده ام وآنچه یافتم از پادشاهی مصر واعمال آن بواسطهٔ آن بود وبعد ازان دل من کشاده گشت ودلیر گشتم وبابها
دیگر ازوی کاملتر وصانع تر بسیاری عمل کردم واکنون ترا بابی از بابها بزرگ تعلیم دهم که ترا وفرزندان ترا ذخیره باشد
ونهتر اهل روزگار خویش گردی وترا برسد که بر حکماء هند وفرس وروم افتخار کنی ونخست بباب اصغر عمل کنی که ابتدا
بعمل باب اکبر وبابها دیگر بر تو دشوار آید وتا چند بار بباب اصغر عمل نکنی بران جمله که ترا صفت کرده ام واورا باتفاق
معلوم نکنی نتوانی که بباب اکبر عمل کنی واین باب اصغر را محافظت کنی که کلید صنعت اوست وبوی قفل جمله بابها کشاده
شود واو بمانند صورت فاتحه است که لابد در نماز بباید خواند چون عمل باب اصغر نیکو کردی انگاه دست در بابها بزرگ بر بصیرت

ودل قوی وکشاده از برا که من ترا شرح کرده ام باستقصا وتو محتاج نگردی بدانک خاطر خویش را در استخراج آن
رنجانی ونه نیز محتاج فکرت وتجربت گردی که من جمله این مهمات ترا کفایت کرده ام وهرگاه که بدین عمل ظفر یافتی
ترا واهل بیت ترا واتباع واهل شهر ترا بسنده باشد وهرگز تو درویش نگردی از باری تعالی استعانت خواه وبروی توکل کن
صفت طرح کردن اکسیر اصغر وشرح افکندن او بر جسد واسرار آن صد مثقال مس سرخ پاکیزه را بگدازد وچون بگدازد چهار صد
مثقال نقره که از زر بیرون آورده باشند بروی اندازند وجمله را بگدازند در بوته که در آتش صابر باشد ونگدازد ونشکند
ده مثقال بوره بروی افکنند تا جمله گداخته گردد وبواسطهٔ او زودتر گدازد انگاه اورا در ریزه ریزند تا پاره شود انگاه اورا صفایح
کنند تنک وبعد ازان اورا ببرند وببوته باز برند واین بار بوته دیگر نو باید وبگدازند وآتش بسیار کنند تا نیک بگدازد وبگرد وبعد ازان
قدری بوره بروی افکنند تا نخورد وبعد ازان از اکسیر خویش یک مثقال بگیرد واورا بساید ودر میان ورق از زر تنک کنند واورا گرد کنند تا اکسیر
در اندرون وی جمع شود وآن ورق زر همچون فندق شود وگرد واورا برین جسد گداخته افکند وبا غاز سر بوته طبقی ساخته باشد از گل بوته وآنرا
بر سر بوته نهند واگر وصل او راسخت نتوانی کرد باک نباشد وباید که بانگشت بوته را تمام بپوشی ونیک بدمی بیست دمیدن باشد دمیدن
دراز بزرگ بعد ازان در ریزه ریز دیگر که پاکیزه باشد از روغن وچربی واورا بقدری بپوس ترکرده باب نمک بپوشند انگاه بگدازد
تا سرد شود وبعد ازان در آب سرد افکند بیرون آید ماده نیک سرخ رنگ بیرون از حد سرخی زر سرخ بار دیگر اورا بگدازند در بوته تا اندک
بوره وصد مثقال دیگر نقرهٔ خالص که بروی هیچ مس وچیزی دیگر آمیخته نباشد بروی افکنند تا جمله بگدازد نیک ودر ریزه ریزند رنگ
این ماده نیکو شده باشد وسرخی مس بسرخی زردی زر بدل شده باشد اگر ببینی که هنوز در وی اندک سرخی باقی مانده باشد
خارج از آنک سرخی زردی زر باشد وهنوز تیرگی در وی باقی باشد بار سوم اورا باید گداخت وپنجاه مثقال نقرهٔ خالص بروی
باید افکند ومجموع را نیک باید گداخت انگاه در ریزه ریز این بار در غایت صفا وخوبی بیرون آید وروی روشنائی باشد
در غایت نیکوئی وسخت بسیار صافی تر ونیکوتر از زر کانی باشد اگر خواهی که تخلیص کنی چنانک زر را کنند همچنان باقی ماند بعد ازان
تخلیص هیچ نقصان نکند وما دام که عالم باقی باشد او باقی باشد واگر در خاک دفن کنند تباه نشود وآتش اورا نسوزاند وگوگرد که
جمله جسدها را بسوزاند اورا نسوزاند وبدان ای پسر که این زر مبارک زرها دیگر را که کم عیار باشد اصلاح کند وبرنگ خویش
آرد بر محک وبجوهر خویش گرداند وبوی اکسیر زرها برد تا همه یک چیز شوند واز محک اوّل هیچ نقصان نکنند وبدان که اگر
برین ششصد وپنجاه مثقال نقرهٔ خالص دیگر بروی افکنی ومجموع را بگدازی نیک ودر ریزه ریزی همان محک اوّل اورا باقی باشد
هیچ رنگ او ناقص نگردد وبلک صفاء او زیادت گردد وشعاع او افزون شود ونرم تر گردد واین زر که حاصل آید از زرها
مغربی نیکوتر باشد ومن خواستم که زر تو از زر عامه جدا باشد ودر وی از صبغ اندکی باقی باشد تا اگر زر عامه کم عیار با او آمیخته
شود آن زر را رنگ دهد ومحک او را همچون زر خالص کند وهیچ چیز از عیار زر تو ومحک او ناقص نشود ومردمان چون این حال مشاهده کنند
زر ترا تعظیم کنند وطالب گردند وآثار رحمت او مشاهده کنند وبزرگواری او ببینند ومشاهده کنند بزرگوار کنی اهل بیت

ورنج هم

نبوت و اعصار امامت و بدانند که این فضیلت ایشان را میراث شده است از پدران و اسلاف پاک ایشان خلفاء
خدا بوده‌اند در زمین و خازنان سر او و امینان وحی او و سلام خدای تعالی و رضوان او و برکات او بر ایشان باد بدین باب
استعانت کن بر زمان خویش و بر اهل بیت خویش افضال کن و در حق دوستان و اتباع و اهل ولایت خویش انعام کن و ثغور
مسلمانان را عمارت کن و جهاد کن در راه حق چنانک حق آن واجب باشد و باید که ترا در راه حق تعالی ملامت کنندگان مانع
نباشند که بدین کار تا کار تو تمام گردد و صلوات بسیار فرست بر من و بر پدران پاک خویش آنکسانی که شمعهای ظلمات و امامان
راه راست بوده‌اند پیوسته آمرزش خواه مرا تا مقصود ما و تو بر آید و اکنون ترا تعلیم دهم بابی که از این بلندتر و نیکوتر باشد
و اضعاف آن صبغ دهد و این باب مشتق است از باب اصغر و بیش از این چند بار گفتم که باب اصغر اصل جمله بابهاست
و آن بابها از باب اصغر گرفته‌اند زیرا که ارکان صنعت و وزن او در باب اصغر شرح پیدا کرده شده است و در وی هیچ
لفظ مرموز و مسطور استعمال کرده نشده است و آن طریقت که طریقت انبیاء متقدم و گزیدگان و اولیا و حکما بوده است
و هر که بعد از ما آید اگر نه بدان طریقت عمل کند ممکن نباشد که هیچ چیز از این علم رسد و او را چیزی که در وی منفعت باشد حاصل آید
مگر آنکه از علما عامیان کند مثل تمویهات و اعمال ناقص مثل آنکه در زر و نقره چیزی در افزاید و ترکیبها و حلانات کنند یا چیزی را
تحمیر و تلوین کنند یا چیزی را طبخ کنند تا رنگ بگرداند و مانند این اعمال که خدای سبحانه و تعالی حکما را از آن نگاه داشته است و منزلت
ایشان را از آن بزرگتر کرده است که ایشان محتاج استعمال امثال این اعمال باشند که هیچکس را که دین باشد یا مروتی بود در وی
شروع نکند خدای تعالی جمله بندگان خویش را که مستحق نعمت او میباشند از مثل این احوال نگاه داراد که این حال مرگ حالت و هلاک
مال اکنون ای پسر من بر این اصول و فصول واقف شو و این وصیتها را نگاه دار و بارها در وی نظر کن و بوی عمل کن و از
وی در مگذر و برای خویش عمل مکن و نه بقول یکی از یاران خویش و بر آنچه ترا فرمودم هیچ زیاده و نقصان مکن در وصیتها که ترا کردم
و اصولی که ترا نشان دادم اندیشه کن و خدای ترا حافظ و ناصر باد **صفت آب احمر کبیر که سه رکن را جمع کند** و مزاج و تثبیت و لزوم
ارکان و بقاء ایشان همه بوی است و حل بواسطه اوست و این آبیست که وصف او ترا وعده کرده‌ام بگیرند سرکه نیکو
و را تقطیر کنند از مقطر او ده من بگیرند و در وی افکنند ثمن زاج و بیست درم سنگ زعفران آهن و ده درم سنگ نوشادر و ده درم سنگ
شب یمانی و ده درم سنگ زرنیخ سرخ جمله کوفته باشند و بگیرند دیگ سنگین و از روغن و رسوبها پاک کنند و این دارو کوفته در سرکه
اندازند و با سرکه بیامیزند و بچوبی بزنند تا حل شود در سرکه آنگاه در دیگ کنند و بآتش نرم بپزند بقدر دو ساعت و سر دیگ
گشاده باشد و همه اوقات می جنبانند تا در جوش بجوشد آنگاه دیگ را از آتش نرم فرو گیرد و بگذارد تا سرد شود و او را بچکانند همچنانک
شراب را می چکانند در کرباسی تا صافی او بمنزلت آب چشم فرو آید در صفا و حمرت و آنچه از این آب بعد از چکانیدن حاصل آید
بگیرند و در شیشه کنند که سر او تنگ باشد و در هر صد درم سنگ از این آب پنج درم سنگ دهنه و پنج درم سنگ قلقند و دو درم سنگ
نوشادر مصعد از زاج چنانک نوشادر صبغ زاک بسته باشد و سه درم سنگ شب یمانی و مثقال شنگرف رومی و دو مثقال

مس سوخته بگوگرد و این جمله کوفته در وی افکنند و اگر درین باب مثقال گوگرد سرخ کوفته در افکنند این عمل نیکوتر آید و اگر گوگرد
سرخ یافته نشود سه مثقال لاژورد سوخته بگیرند و طریق سوختن سنگ لاژورد آنست که سنگ لاژورد را بکوبند و چهار یک
وزن او گوگرد زرد کوفته با او یار کنند و در سفط گلین کنند و در آتشگاه شیشه‌گران نهند یکشبانروز و از آنجا بیرون آرند و بسایند
و سه مثقال از وی درین آب افکنند و بجای مثقال گوگرد سرخ عمل کند که لاژورد سوخته را فعل نزدیک باشد بفعل گوگرد سرخ
درین باب خاصه و اما در مواضع دیگر لاژورد سوخته بدل گوگرد نشاید این جمله دارو ها را نیک خرد بساید و به بیزد تا چون غبار
گردد و همه بر بالای آن آب ریزد در شیشه در تنگ که در وی این آب کرده‌اند و شیشه را نیک بباید جنبانید تا ببینی که کفک بر روی
آب آید آنگاه شیشه را بگیر باس به بندند و سر او به بندند و شیشه را در آفتاب گرم نهند ده شبانروز بارها او را می باید جنبانید
آنگاه این آب را در راوق بچکانند چنانک بار اول چکانیده‌اند و شراب نیز همچنان می چکانند تا مانند آب چشم در صفا آبی سرخ رنگ
صافی درفشان همچون یاقوت بسرخی بچکد و حذر کن از آنک هیچ ثفل با او بچکد که اندکی از این ثفل عمل ترا فاسد کند و احتیاط آن
باشد که او را چند بار بچکانند تا نیک صافی گردد و او را در شیشه کنند و سر او محکم کنند و نگاه دارند تا بوقت حاجت و این آب
ماء احمر کبیر است آنک او را در باب اصغر استعمال باید کرد و در اعمال باب اکبر هم در آید و در چند موضع که او را یاد کردیم تا تو
بران واقف گردی و این آب را درین باب استعمال کن چنانک گفته‌ام و از آن در مگذر بدانک عامه حکما و خواص ایشان درین سه
رکن خلاف نکرده‌اند و اختلاف میان ایشان در مزاج دادن بوده و در لازم گردانیدن و تثبیت کردن و گرم کردن و در
تعفین و حل و عقد و در تشبیب و در طرح و درازی زمان و تدبیر و کوتاهی آن و مکرر گردانیدن حل و عقد چنانک پیش از این
سخن را یاد کرده‌ام و این فصل را چند بار مکرر گردانیدم تا تو غافل نباشی و از خواب غفلت بیدار گردی و بدانی که بنیاد
صنعت این معنی است که مکرر گردانیدم باید که او را پیش چشم داری و در دل خود مصور کنی و بدانک این ماء احمر که من استخراج
کردم جد تو جعفر بن محمد الصادق علیه السلام استخراج کرده بوده و در استخراج او کس شریک ما نیست و ما آنرا بباب
اصغر خاص گردانیدیم و در باب اکبر هم در آید و هیچ از وی خالی نیست اما در باب اکبر در سه موضع بیش در نیاید و این
و این ماء احمر نیک شریفست و بدانک هر حکیم از راه خویش ماء احمری استخراج کرد و ارکان سه گانه را بوی جمع کرد بعد از آنک
باهم آمیخته باشند و بوی غذا داد و چنانک بچه را شیر دهند از پستان مادر او همچنین حکیم این سه رکن را بدین آب غذا داد و با یکدیگر
ایشان را الف داد و بر گرمی نرم که ایشان را انگیخته نگردانند بعد از آن ایشان را در گرمی تعفین در آورد تا اجزاء ایشان گداخته گشت
بعد از آن در حل بزرگ در آورد تا همه چون یک آب شوند بعد از آن عقد کرد و بعضی از حکما در بابهاء اکبر اکسیر سه آب یا پنج آب
یا شش آب یا هفت آب استخراج کنند تا این ارکان را بدان آبها غذا دهند و اما در باب اصغر سه آبست اول آب حادث
که جسد را بدان عذاب میکنیم و تکلیس میکنیم و دوم آب احمر است که روح را بوی سرخ میکنیم و بوی غذا میدهیم و سوم این آب احمر
بزرگوارست که سه رکن را بوی جمع کنیم و عمل بواسطه تمام شود و او سید جمله آبهاست و بوی باشد غذای این ارکان و لازم گشتن

ایشان یکدیگر را الف گرفتن ایشان با یکدیگر و حل شدن ایشان هم بوی باشد پس این آب شریف بزرگوار را نگاه دار
و ارکان خویش بوی جمع کن و بوی حل کن چنانک ترا آموخته ام بعد [illegible] اکسیر حل گشته را عقد کن و طرح کن چنانک ترا تعلیم
داده ام و از وی حلال و پاک بخور و مر مسکینان را صدقه ده و راه گذریان را از وی انعام کن خدای تعالی بمراد تو رساناد و سعی ترا
مشکور گرداناد و ترا بسلامت داراد و آنچه ترا عطا دادم و ودیعت نهاده ام از اسرار بسلامت داراد **فصل** بدان ای پسر من جد تو
جعفر بن محمد الصادق علیه السلام از کسانی بود که خدای تعالی او را بعلم صنعت مخصوص گردانیده بود و در امور دنیاوی
زاهد بود و خدای تعالی زهد او را زیادت گردانید و زیرکترین خلق خدای تعالی بود درین باب و از وی بجدان تو میراث
رسید تا این بمن رسید و من دران کار نیک فاضل شدم و خدای تعالی مرا بفضل خویش مشرف گردانید و من ترا ملک دنیا
چلکی میراث گذاشتم و هیچ پدر مر فرزند خویش را بهتر ازین میراث نگذاشته بود که من ترا گذاشتم و این از جهت آن کردم
که آثار حکمت در شمایل تو مشاهدت کردم و ترا پاکیزه و گزیده یافتم اکنون ای پسر من پرهیزکاری کن و چون این عمل بکنی و بر دست
تو تمام شود بیشتر او را صدقه کن با اهل بیت و اهل ولایت خویش و بوحدانیت خدای تعالی اقرار ده و بدانک چگونه خلایق را
آفریده است و اگر باب اکبر ترا عطا میدهم عمل کنی بعد از آنک از باب اصغر فارغ شده باشی تو بر جمله گنجها و کانها از زمین
محیط و غالب گشته باشی باید که ازان ثوابی و نیکویی ذخیره کنی که ترا مکافات این بد هر روزی که یک ذره از ذخایر مفید
باشد و من سوگند میخورم بسوگند بزرگ بدان یک خدای که خالق آسمانهاست و آنچه در آسمانهاست و خالق چهار خلط است
و خالق آنچه از چهار خلط می آفریند و خالق نفسها است که نفسهای ما را ممیز و عاقل گردانید و بدان خدای که غالبست بر فرشتگان
کروبی و بدان خدای که اسرافیل و لشکر فرشتگان او را تسبیح میکنند که من هیچ چیز از حکمت از تو باز نگرفتم و هیچ چیز از نصیب
تو ناقص نگردانیدم از علم صنعت و تدبیرها و حق درآنچه رای من و جد من بدان رسیده بود و از پدر خویش میراث گرفته بودم
و بدست خویش عمل کرده بودم و برای خویش استخراج کرده و بحث خویش بدان رسیده بودم و آن عطایی که خدای تعالی
مرا داده بود متغیر نکردم و هیچ کار نگذاشتم که ترا بحث باید کرد یا ترا از جایی دیگر طلب باید کرد و جمله را مختصر در باب اصغر
درآوردم اکنون از باب اصغر بیرون آر آنچه تو دانی از ترکیبها از بابها بزرگ و خرد چنانک ترا رای افتد و یقین بدانک
طریقتها در معدنیات اینست و هیچ از نباتی و حیوانی با او ترکیب نکردم الا این قدر که نمک شخار و سرکه درین عمل درآمدند
و ایشان هردو از نباتند و ایشان درآیند و بیرون روند و در باب اکبر از حیوانی و روغن بیضه یا روغن موی آدمی یا چیز
تلخ از تلخها و بولها درآید ولیکن درآیند و بیرون روند و درآمدن ایشان از جهت آن باشد تا ارکان را با یکدیگر بیامیزند و با یکدیگر
ملتصق گردانند بعد از آنک آتش ایشان را در زمان تدبیر بسوزانند و بعضی از آنها آنند که حکما حیلتها کنند و او را از اکسیر جدا کنند
بتدبیرها لطیف و اینها که یاد کردیم از رمزهای حق نیستند این معنی را بدان و در دل خویش صورت کن و پیش چشم
خویش دار و این طریقت موسی علیه السلام بود و بعد از وی طریقت پیغامبران و اصفیا و اولیا بود و بعد از وی طریقت

عامه حکما و طریقت ما همین بود و اما طریق رومیان آن بود که میان حیوان و معادن جمع کردند و آن طریقت دشوار سخت بود
و بیکبار و دوبار بران عمل نتوان کردن که بیشتر آن باشد که فاسد شود و زمان تدبیر آن عمل اضعاف زمان تدبیر عمل
ما بود و بروی صبر بسیار باید کرد و با سنگی عظیم و تدبیرها لطیف تا آنگاه که تمام شود و همچنین علما هند میان سنگها معدنی
و میان حیوانی گیاهها و نباتها و درختان که در زمین ایشان روید و در شهرها ایشان باشد و جای دیگر نباشد جمع کنند و بعد از آنک
با یکدیگر این هر جنس را بیامیزند آن هر رکن که گفتیم بگیرند و زنگ جسد را تنها بگردانند و همچنین نفس و روح جداگانه هر یک را
تغیر کنند آنگاه هر یک را تدبیر کنند جداگانه از تدبیرها ما و ترکیب کنند نه بدان وزنها که یاد کرده ایم و ایشانرا جمع کنند
با بهانه این آبها که ما یاد کردیم آنگاه آن مجموع را حل کنند و عقد کنند در آلتها دیگر نه درین آلتها که ما عمل کنیم و اکسیر ایشان بعد از
روزگار دراز و رنج بسیار عظیم نیکو و موثر آید و من طرح او را مشاهده کردم که حکیمی از حکما هند نزدیک آمد و قدری
از اکسیری که با وی بود طرح کرد یکمثقال با دوازده هزار مثقال افتاد و همچنین حکیم رومی آمده بود یکمثقال او با ده هزار
مثقال و با نصد مثقال افتاد و این هر دو حکیم چنین گفتند که این اکسیرها از اکسیرها خود دست و در دست بزرگان ایشان
اکسیرها بزرگتر بسیار هست و این فصل ترا از جهت آن یاد کردم تا طریق بر تو مختلط نشود و هر دو طریقت مختلف را
یک طریقت بدانی و ترا شکها در دل آید متحیر مانی و در میان دریا شک غرق شوی و در بیابانهای حیرت گرفتار شوی پس ترا واجب
باشد که طریقت پدران خود بهتری کرد را راست [illegible] آن طریقت و بکتابها حکما و چیزها باطل که ایشان وضع کرده اند
التفات مکن از بهر آنکه آن کتابها از جهت گمراه کردن جاهلان کرده اند و اگر یکی از حکما هند و روم نزدیک آید و ترا
گوید که این طریقت بگذار و در طریقت من آی باید که تو بدان التفات ننمایی که اگر نیز چنین کنی من از تو بیزار باشم
و شقاوت ترا بران داشته بود و سعی تو ضایع باشد و آتش تو فرو میرد و خدای تعالی عذر تو قبول نکند و ترا ازان
بند خلاص ندهد تمام شد فصل وصیت والحمد لله رب العالمین **باب اکبر مغربی** بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الاول
قبل کل شیء الآخر بعد کل شیء خالق کل مخلوق و رازق کل مرزوق و رب کل مربوب واله کل مالوه و جبار الجبابرة و ملک الملوک
حمدا یسخط الشیطان و یرضا الرحمن و یوجب لنا الرحمة والغفران و صلی الله علی سیدنا المرسلین و خاتم النبیین نبی الرحمة
و علی آله معدن البرکة والرسالة الائمة المهدیین الطیبین الاخیار **بدانک** در اخبار آمده است از پیغامبر علیه السلام که او
فرمود و چون حق تعالی علم صنعت وحی کرد بموسی بن عمران علیه السلام او را گفت که این علم از جباران منع کن و از کسانی باز
دار که بمعاصی مشغول باشند ای پسر من بدانک آن کتابها که حکما وضع کرده اند او را با نواع چیزها باطل بیاراسته اند
و مردمان را بدان مشغول گردانیده خلاف طریقت ماست پس باید که بهیچ چیز از ان کتابها فریفته نگردی و این طریقت ما را
پنهان داری و هیچ چیز از وی با هیچ کس از طالبان این صنعت یاد مکن از بهر آنکه حق تعالی بر ایشان بپوشانید و بران
کس که از خلایق خویش دوست میدارد کشف کند و اگر چاره نخواهد بود از آنک یاد خواهی کرد با کسی گوی که ترا مطیع

باشد از مومنان **فصل** در وصیت بدان ای برادر حق سبحانه و تعالی همه خلق را بقدرت خویش و حکمت خود بیافرید و علم
و حکمت را نشان کرد تا روزی آفریدگان خویش را از جهت اظهار حجت خویش با جاهل نشانها احکمت در اشیا پیدا کند و هیچ
چیز نیافرید محکم تر از صنعت که صنعت اجساد را از طبیعتی بطبیعتی دیگر میگرداند بدان وجه که در تدبیر صنعت تفریق و توصیل و تالیف
و حل و عقد است و طبایع الوان را از حال خود میگرداند و خدای عز و جل این صنعت شریف قومی از بهترین خلایق خویش را
الهام داد و ایشان مخصوص بودند بفضیلت علم صنعت و معروف بودند به نیکوکاری و معرفت حق تعالی تا چون ایشان
متابعت این صنعت کنند باشد که بر خدای و بزرگواری او بعد از نبوت هیچ مرتبت بزرگتر از صنعت نکرد و او را در سه
رکن از چهار طبع فراهم آمدند چنانک جمله مخلوقات از آن مرکب گشته اند پس هر کس که این سه رکن را نشناسد و تدبیر
ایشان نداند و ترکیب ایشان بوزنهای حق نشناسد و تدبیر ایشان بترکیب بتدبیر من که ترا یاد کردم در باب
اصغر نداند و غذای را نداند و او را مطیع نباشد اکسیر البته برین ترتیب بعلم نرسد **اول تدبیر باب اکسیر اکبر** بگیرند از جسد
مکلس یک جزو و از روح سرخ کرده نجیر بزرگ نه جزو و از نفس پاک کرده سپید که دو پنج جزو و این جمله پانزده جزو باشد
و این وزن اسطانیس رومی است و فاکر داود و متراط و طریق ماریه حکیمه و رموس که شاگرد ذو متراط بوده است
و آنکس بعد از این جماعت آمد از حکما مصر همین است و این وزن مخالف وزنهایست که ما یاد کردیم در باب اصغر و سبب
وضع من این وزنها را در باب اکبر آن بود که من بیست بار بطریق امتحان این اوزان راست کردم در غایت نیکو می آمد
و این وزن در وصیت امام من نبود و پس بهر دو طریق عمل کردم و هر دو برابر من نیک آمدند الا آنکه این وزن میزان اسطانیس
است صبغ او نیکوتر می آید و طرح او بیشتر است اند پس بهر کدام که خواهی عمل کن و چون این پانزده جزو جمع گشت در هاون آبگینه
باید کرد و بدسته هم از آبگینه می باید سود و نیک برفق و نرمی و باید که او را بقوت نسایی و انگیخته نگردانی که فاسد شود
و قطره قطره از ماء الحیوة الهی که وصف او بخواهم گفت بروی می چکان و سه شبانروز بدین ماء الحیوة الهی می سایی یکساعت
بسای و یکساعت بیاسا و در جایگاهی باید که باد نرود و در نهفته باشد و او را از غبار نگاه دارد و انگاه او را در آلت درآرد و آن
قاروره باشد تنگ و دراز و دیوارهاء او در تنگی و ستبری برابر باشد و ستبری او بمقدار نی نیزه باشد و سر او را بپوستی
بباید بست و بر زبر او نمدی بباید انگاه برشته محکم بباید بست و در سرگین اسب گرم بیست شبانروز دفن کند تا اجزاء
او متحلل شود و با یکدیگر درآیند انگاه از دفن بیرون آرند و در هاون آبگینه سطحین کنند و هاون را بر خاکستر گرم نهند و آن خاکستر
از تنور نان بزی یا از گلخن گرمابه بیرون آورده باشند و بدسته تو هاون دسته باشد از آبگینه او را بنرمی می سایی
و تحریک میکنی تا ببینی که دود خواهد کرد از آتش فرو گیری و چون سرد شود بخاکستر گرم بازبری و این عمل را تانیس گویند
یعنی انس دادن اجزاء ارکان با یکدیگر و همچنین میکنی تا انگاه که نزدیک آید که آب تمام در خورد انگاه اندک اندک پاره از روغن
زرده بیضه مرغ بروی باید ریخت و بعد از این صنعت آن بگوییم و این روغن چندان باید که او را اندک اندک پاره ترکند و همچنین

قطره قطره روغن زرده بیضه مرغ بروی می باید ریخت و بدسته هاون می باید جنبانید و هاون بر روی خاکستر گرم باشد
چندانک ترا گمان آید که از روغن زرده بیضه مرغ بمقدار نصف وزن او در وی رفت انگاه او را بگیرند و در آلت دفن
آرند چنانک گفتیم همچنانک بار اول کردی و همچنین در زیر سرگین اسب تعفین کنند بیست شبانروز و بعد از آن او را بیرون آرد
و در هاون آبگینه کنند و دو بار چند وزن او ماء الشب که یاد خواهیم کرد بروی ریزند و او را هیچ نباید جنبانید و در آفتاب
سرگشاده بگذارند چله روغن زرده بیضه مرغ بروی ماء الشب آید و روغن ماء الشب را از روی اکسیر بگیرند بنرمی و با آبگینه
بردارند از روی اکسیر و جهد کن تا تمام ماء الشب برداشته شود و اگر از ماء الشب چیزی باقی ماند که ممکن نباشد برداشتن
نتوانی که اکسیر را از وی صافی کنی باید که او را بپشم پاره از روی اکسیر بردارند تا از و هیچ چیز نماند و اکسیر چون گل نماند زیرا که
چاره نباشد از آنک اندک از ماء الشب با اکسیر آمیخته شود که خالص گردانیدن اکسیر از وی ممکن نباشد از وی باک مدار که این قدر
ماء الشب او را زیان ندارد و بدان ای برادر که این موضع سر عظیم است که بسیار کس از طالبان حکمت درین موضع
هلاک شدند از برا که در باب اکبر چاره نباشد از آنک روغن حیوانی در باید آورد تا او را واسطه باشد که هر سه رکن با یکدیگر
آمیخته کردند و یکدیگر را لازم گیرند و با یکدیگر ملتصق گردند و چون متوسط گشت و ایشانرا با یکدیگر مزاج داد چنانک هرگز از یکدیگر
جدا نگردند بواسطه تشویت نرم رسودن برفق و سخونت تعفین اکنون حکیم باید که حیله کند تا او را از اکسیر جدا کند و درین جدا کردن
او از اکسیر لطیف ترین تدبیری بجا آرد زیرا که اگر چیزی از روغن در اکسیر باقی ماند او را بیفروزاند و بسوزاند و سیاه کند بدان
سبب که آتش زود بروغن متعلق شود و بیفروزد و اکسیر را با خویش بسوزاند و اکسیر چنان فاسد شود که هرگز بصلاح نیاید پس
چون حال برین جمله بود حکیم روغن را از اکسیر بیرون آورد بعد از آنک مزاج و اختلاط ارکان تمام شده بود بدان طریق که ماء الشب
باوی یار کرد و پیش آفتاب نهاد تا روغن در ماء الشب بیرون آمد و اکسیر از روغن غریب که در وی آمده بود پاکیزه گشت
پس بدین نکته واقف شو و بعقل خویش اندیشه کن درین موضع که خلق بسیار از طالبان هلاک شده اند بدان سبب که حکما
ایشانرا در کتب خویشتن تعلیم دادند که روغن حیوانی بر سه رکن درآرند تا میان ایشان فراهم آرد و ایشانرا با یکدیگر آمیخته کند
و ایشانرا نگفتند که آن روغن را از اکسیر بیرون باید کرد و این معنی از ایشان نهان داشتند و از اولاد خویش و دوستان
این نکته را پنهان کرده اند پس بر تو واجب باشد که شکر این منتها بگزاری آنکس را که مرا الهام داد تا بر تو این اسرار کشف کردم
و اکنون چون اکسیر تو از روغن خالص شد ماء الشب از وی بیرون آوردی او را وزن کن در وی اندک تری باقی باشد و بروی
ریز ماء الاحمری که در باب اصغر ترا یاد کردم چندانک چهار یک وزن او باشد و در هاون آبگینه بسایی و هاون بر روی آتش باشد
بقدر سه ساعت درین آبگینه بیاسود سخت بسای و درین سه ساعت هیچ فاتر مشو بعد از آن او را در قاروره کن که از جهت
دفن ساخته اند و در سرگین اسب تازه دفن کن بیست روز دیگر و این سه تعفین است و دیگر تعفین احتیاج نیفتد انگاه او را بیرون
آرند و در هاون سطحین کنند که از جهت تشویت کردن دارند و از ماء الاحمر هم چند ربع او بدو کرت بدو دهند تا بخورد و بدسته هاون

تحریک می باید کرد بر فوق رماد ن بر روی خاکستر گرم باشد تا انگاه که این آب را بخورد و وزن و یک آید که خشک شود از آتش
فرو گیرند و هنوز در وی اندک تری باقی مانده باشد و سرماد ن بپوشند بقدحی و در آفتاب گرم نهند تا خشک شود و چنانکه بتوان
سوده اورا بسایند و وزن او بدانند هر ده درسنگ نوشادر را نیم درسنگ از وی راینم درسنگ نوشادر مصعد از زاک و زعفران آهن که صبغ ایشان
گرفته باشد باوی یار کنند و طریق آنست که نوشادر را با زاک و زعفران آهن نیک بسایند و تصعید کنند و آنچه صاعد شود با آنچه
در زیر آثال مانده باشد بسایند و بار دیگر تصعید کنند و چند بار چنین کنند نوشادر صبغ زاک و زعفران بگیرد و سرخ گردد و نوشادر
مجموع جمله با بهاء این باشد انگاه ازین نوشادر در هر ده درسنگ از اکسیر را نیم درسنگ از وی بگیرند و بسایند و با وی جمع کنند در هاون
آبگینه با اکسیر بسایند انگاه ماء الاحمر هر ده درسنگ اکسیر را دو درسنگ و نیم بگیرند و از ماء الحیوة آهی ده درسنگ اکسیر را یکدرم سنگ بگیرند
و همه را یکساعت نیک بسایند و در قرع خرد باریک کنند یا در قنینه سر فراخ کنند و بر سر او بوست باره به بندند یا بمندیل و بر شته
آن بوست باره را سخت به بندند و در سرگین اسب تازه دفن کنند چنانکه سرگین اسب بهمه جوانب محیط باشد باندازه دو گز
بدست آن سرگین را نیک محکم باید کردن و اورا بمندها بباید پوشید تا حرارت در وی جمع شود و اگر این سرگین را در جای
گرم باشند بهتر باشد و هر ده روز سرگین را بدل کنند و قدر دو ماه این شیشه در میان سرگین بگذارند اگر زمستان باشد دو ماه
و اگر تابستان باشد سه ماه بگذارند و سبب این تفاوت آنست که سرگین را در زمستان گرمی بیشتر از آن باشد که در تابستان و بواسطه
آن زودتر حل شود و چون این روزها بگذرد شیشه را بیرون آرند و بنگرد جمله حل شده باشد و همه یک چیز گشته باشد همچون آب روان و صافی
باشد و سرخ رنگ باشد چون یاقوت در رنگ او درفشان باشد چنانکه چشم را خیره کند روا باشد که شیشه را که جایگاه اوست تابان
گرده باشد برنگ زر بی از آتش و گرمی و این رنگ کردن بسبب قوت اکسیر و نفوذ او باشد و اگر قطرهٔ ازین آب بر صفحهٔ
نقرهٔ گرم کرده بچکانند صفحه را خرق کند و از جانب دیگر بیرون گذرد و آن موضع چون زر خالص گردد و اگر خواهی که برنده اورا
برندی رندیده نگر و بس چون این نشان دیدی خدای تعالی را سجود کن با خضوع و او را شکر گوی و ثنا بسیار بر فرشتگان مقرب
و پیغامبران مرسل و بر محمد صلوات الله علیه و بر اهل بیت و آنان که پدران پاک تو بوده‌اند صلوات فرست و شادمان شو که
ظفر یافتی بر گنجی که هرگز فانی نشود و زایل نگردد و مگر بزوال و اگر اورا در عقب و فرزندان خویش بگذاری و بکسانی که از درویشان
و مستحقان تو باشند عطا دهی ترا مزد و ثواب و عز و باقی باند تا بروز قیامت و بدانکه تو بر سر نبوت و معجزهٔ امامت
و معدن حکمت ظفر یافتی و بعد ازین هیچ غایتی نیست کار آنکس را طلب دنیا کند که این غایت کار او بود و من از خدای تعالی
میخواهم که ترا از کبر و تعجب نگاه دارد که کبر و عجب از جملهٔ چیزهاست که مردم را در هلاک افکند که عجب و کبر بسیار کس را
از پای درآورد که هرگز بر نخاستند و بالله التوفیق عقد این اکسیر تا خشک و باقی بماند و چنان گردد که روزگار اورا نگر داند و سردی
و گرمی و تری و خشکی اورا باطل نکند و این عقد اکسیر تمام شود بگیر این اکسیر حل شده را و قرع بگیرند از آبگینه که طول او یک گز و چهار
انگشت گشاده باشد و فراخی او سه انگشت گشاده باشد و دیوارها قرع هموار باشد یعنی از سر تا پایان یکسان باشد در ستبری و تنگی

و بکل حکمت مطین کرده‌اند چنانکه میدانی و بر سر او از آبگینه ترکیب کن چنانکه بر روی منطبق گردد و باندام آید و او را بر دیگدانی
نه که مدور باشد بعد از آنکه وصل اورا محکم کرده باشی و قرع را راست بای کن و همچنانکه قرع تعطیر را مایل نهند این قرع را مایل
نباید نهاد و در زیر قرع چراغ افروخته بنهند که پیوسته می سوزاند از روغن زیت یا روغن کتان یا روغن کنجد بوست
باز کرده و هر کدام ازین روغنها که گفتیم بباید روا باشد و روغن نفط و قطران و زفت نشاید از یرا که درین روغنها بوی
گوگرد و بوی نفط و چون چراغ افروختی در زیر قرع نهادی در دیگدان بباید بست و از دو جانب دیگدان دو سوراخ گشاده
بباید گذاشت که هوا در می آید و روغن را در چراغ می کن تا چراغ ضعیف نگردد و نیز دو فتیلهٔ چراغ میانه باید در ستبری و باریکی
بقدر ستبری تیری که بیندازند بیش نباشد و سه شبانروز همچنین چراغ در زیر قرع می سوزانند انگاه چون سه شبانروز بگذرد
چراغ دور کنند و بگذارند تا سرد شود و اکسیر را از قرع بیرون آرند همچون انگبین ستبر شده با چون ربی از رب‌ها و اورا در قدح آبگینه
کنند و بر سر او قدح دیگر ترکیب کنند و وصل اورا محکم کنند و در آفتاب نهند سه شبانروز یا پنج شبانروز و بعد از آن بگشایند
اندک چیزی از نداوت مانده باشد چنانکه اشکم درختی که خشک شده باشد و اندک مایه تری در وی باقی مانده بدست باز بیکیرد
و ممکن نباشد که اورا بتوان سود و اورا گشاده در سایه باید نهاد تا گرمی هوا در وی میرسد و چون نیک خشک شود در حقتایی کنند
از زر یا سیم و انها از بلور بعد از آن اورا در صندوق نهند و بباید دانست که گرمی و سردی هوا اورا زیان ندارد و لیکن رطوبت
اورا زیان دارد و از قوت او اندک مایه نقصان کند باید که اورا از رطوبتها نگاه داری و اورا در موضعی که نمناک باشد یا سرد آبها
نباید نهاد و همچنین در زمین دفن نشاید کرد و درین معنی نیک نظر باید کرد و این بود این اکسیر بزرگتر مرتفع که وعده کرده بودم و وعده
را بوفا رسانیدم و جمله دقایق او بیان کردم و اسرار او آشکارا کردم و حدود او را نگاه داشتم تو اورا در دل خویش نقش کن
و هیچ کس را بر روی مطلع مگردان نه از اهل خویش و نه از فرزندان خویش مگر آنکس که ترا بر دیانت او اعتماد باشد و ترا طریقت او
معلوم باشد و اخلاق او بسندیده باشی و از شر او ایمن باشی و این کار را امانتی در گردن تو تا اورا نه در جایگاه او نهی و بعد ازین
تو دانی با رای خویش آنچه ترا می باید میکن صفت طرح اکسیر اکبر چون خواهی که عمل کنی با نهصد مثقال نقرهٔ خالص را بگداز و چون نیک
گداخته شود ازین اکسیر مبارک سدس مثقال بگیر و اورا در میان قدری از زر سرخ تنک کرده کنند و در پیچند تا همچون فندقی
شود و اگر خواهی در میان اندک موم کند و اگر زر تنک کرده حاضر نباشد موم کافی باشد درین باب و اورا بر آن نقره افکنند
انگاه که نقره گداخته باشد در عقب او یک مثقال نطرون سوده بر روی افکند و اگر نطرون یافته نشود دو مثقال بورهٔ زرگران
سوده که زرگران اورا با زر می گدازند بر روی افکنند بعد از آن بر روی سر بوته بپوشند بطبقی که بیشتر از گل ساخته باشد و اگر
وصل او را محکم نتوان کرد باکی نباشد و بوته را از همه جوانب بانگشت بپوشند بر روی بدمند و میدمند بنهای متواتر سخت مقدار چهار یک
یکساعت یا بقدر آنکه سورهٔ اخلاص صد بار بخوانند و برین زیاده نباید کرد و اگر زیادت کنی هیچ زیان ندارد اما چون رسیدن
او بیش ازین قدر نیست بعد ازین بوته را در آبی ریزند که نمک خوش در وی حل کرده باشند و آن آب را در تغاری کرده باشند

سفالین و اندرون تغار را باید که رنگ نکرده باشند چنانک کاسها را میکنند تا این زر درین آب سرجه شود و همچون بند تنها زر
خالص فایق از جملهٔ زرها و معادن فاضلتر باشد بار دیگر او را بگدازند با بوره و او را در ریزهٔ آهنین ریزند عودی آید از زر خالص چنانکه
نور و صفاء او چشم را خیره کند او را بخایسک بباید زد همچون موم نرم باشد و بدانک این اکسیر یکمثقال بر صد هزار نقره افتد او را از زر
خالص گرداند چنانک در دنیا هیچ زر بهتر ازوی نباشد اگر با این سه هزار مثقال مصبوغ با نهصد مثقال نقره بیامیزند و بگدازند هیچ
رنگ نقصان نشود و همان محک زر خالص بماند و از زر اهل مصر و اهل مغرب نیکوتر باشد این معنی بباید دانست و قدر این که ترا عطا
دادم بشناس و از خواب غفلت بیدار شو و نخست بباب اصغر عمل کن و بر عملهای باب اکبر اقتحام مکن تا نخست عمل اکسیر اصغر را نیکو نکنی
و ترا انتقاد بهم نیاید و بر تو آن عمل آسان نگردد درین باب اکبر شروع مکن ازیرا که چون عمل باب اصغر بر تو آسان شود همه بابها صعب
بر دست تو آسان گردد همچنان شود که با آن عملها بازی توانی کرد ازیرا که اصول این صناعت و فروع او و کلید قفلها او و بنیاد
او در باب اصغر بشرح بیان کرده شده است و آن باب اصغر اصل همه بابهاست و کلید ایشانست آن باب را حفظ کن و در تدبیر
او برفق شروع کن که من ترا آن اعمال چنان شرح کرده ام که اگر در دست کودکان و زنان افتد آن عمل توانند کرد ازیرا که در وی
رمز و اشارت نیست و نه تیز کاری که محتاج بیان باشد و نه محتاج سوال باید که تو بدان عمل کنی که کارهای تو بوی تمام شود
و از وی توانی که بپای بزرگتر انتقال کنی و چیزهای عجب استخراج کنی و با سلاف خویش در رسی و از جملهٔ ایشان گردی اکنون آنچه وعده
کرده بودم بوفا رسانیدم بتمامی و هیچ چیز باقی نماند **فصل** در پند دادن برای پسر من ترا وصیت میکنم که ترک شتاب کاری بگوی
و بخویشتن مغرور و معجب نگردی که خدای چنان کسانرا دوست ندارد و در حق مردمان نیکوکاری کن و در زمین فساد مکن که خدای
مفسدانرا دوست ندارد و باید که در تو ازین کار رشنایها میکنی عجب کبر در نیاید و بدان که در قدرت خدای تعالی و خزینهای او
ازین عجب تر و بدیع تر کارها بسیارست چنانکه اگر تو آن کارها را مشاهده کنی این کار ترا خرد نماید و در چشم تو ناقص شود و اکنون
در کار حکمت بر تو گشادم تا معالم آن ترا لایح گشت و انوار حکمتها درفشان گشت بپرهیز از خدای تعالی بر نفس خویش و آنچه این
علم نفیس بتو رسید پنهان دار مگر از اهل وی ازیرا که منع کردن این صناعت از کسی که اهل باشد حرامست و اگر منع کنی تو از چنین کس ظالم
باشی و با این همه باید که از جهت چنین کارها شاگردی شایسته حاصل کنی که او را آزموده باشی اخلاق او را پسندیده باشی و ایمن شده
باشی و عقل او را شناخته باشی و جملهٔ اخلاق او را امتحان کرده باشی راه او را دانسته باشی و ایمن شده از شرها و زحمتهای او ازیرا که ترا
از چنین شاگردی بی نیازیست که تو از فساد او ایمن گشته باشی و دین و دنیای خویش را نگاه داری و زندگانی خویش را حفظ کن
بنگاه داشت آنچه با تست یعنی ازین علم را از جهال و از عوام مردمان نگاه دار و بدرستی که حق تعالی ترا معونت کند و تو کارهای
خود را در مرتبهای خویش وضع کن که خدای تعالی ترا توفیق دهد بچیزها که کار ترا بصلاح آرد و سود آن بتو باز گردد و ترا در عنایت و عافیت
خویش نگاه دارد که اوست اجابت کنندهٔ دعاها و بدانکه جملهٔ فلاسفه و حکما این کار را نیافتند مگر برنجهای بی شمار و مشقتهاء دراز و عملهاء بسیار
کردند و اما آنکس را که این کار میسر شد رسید آنکس فیلسوف نباشد و نه حکیم و من و تو خویشتن را از جملهٔ حکما نشماریم ازیرا که ما بحکم میراث گرفتیم

از امامان خویش بنقل ما را معلوم گشت و فیلسوف آنکس باشد که باستخراج خویش و بازمایش و عملی کردن و نظر کردن بدین علم رسد
آنکس که بدین طریق و بدین علم رسد او مستحق اسم فیلسوف گردد و بدانکه ای پسر من هلاک شدن لازم آنکس است که تا ما بدین سر را
نگاه ندارد و آن هلاک در معاد او باشد ازیرا که حق سبحانه و تعالی انبیاء خویش را وصیت کرد بنگاه داشتن این سر و همچنین هر که این
عمل کند از صادقان او را همین وصیت است و عقاب بزرگتر دایم نصیب آنکس گردد که بدین استخفاف کند و او را چون بیابد
نگاه ندارد ازیرا که حکما ازین کار رنگ بگریختند و نفسهای خویش را از آرزوها حفظ کردند و بنقل خویش کثرت کردند و دانستند که
هلاک شدن لازم است آنکس را که این سر را نگاه ندارد و بعضی از حکما چون این حال بدانستند دست ازین عمل بداشتند و بعبادت
و ایستادن بندگی حق تعالی مشغول شدند تا بوقت اجل و بعضی از حکما بقدر اندک از قوت کفاف راضی شدند و بدین علم تکبر و تفتری
و استیلا نکردند درین عالم و بعضی دیگر نفس خویش و عیال خویش را قوتی معین گردانیدند و بران زیادت و از ان نقصان نکردند
تا انگاه که وفات کردند و بعضی دیگر از اهل و اقربا خویش عطیه بسیار کردند و اما قوت خویش اندک کردند و جامهٔ درشت پوشیدند
و بزهد مشغول گشتند این جمله خلاص یافتند و هر که این جماعت را خلاف کرد در ظلمت هلاک شد که روح او تا ابد از ان خلاص نیابد
وصیت من قبول کن و در سخن من نظر کن نظر آنکس که برسیده باشد از معاصی و حریص باشد بخیرات و خدای را بخوان و از وی
کلید این کارها توفیق و هدایت اوست **صفت الماء الالهی** و او ماء الحیوت است که درین باب اکبر می آید صد درسنگ نطرون را
حل کنند بهر طریق از طریقها و حل که خواهد و تحلیل او برطوبت آسانتر بود و وجه تحلیل او آنست که او را بکوبی و در کوزهٔ سفالین کنی
و پایان کوزه سوراخ باشد و کوزه را بر روی قدح نهند و سر قدح از بالا بخرقهٔ کتان تر کرده سخت کرده باشند و آن نطرون را
باید که از آب صافی پر شند چندانک فراهم آید در کوزه و کوزه را بر بالای خرقهٔ کتان نهند بر روی قدح و قدح و کوزه را در
بیر الندا و یعنی چاه تر و نمناک بیاویزند تا هرچه از نطرون حل شود بتری چاه از سوراخ کوزه بر خرقهٔ کتان دود و از انجا در قدح جمع شود
صفت ابیر الندا و چاهی بکنند در زمین و عمق او دو گز باشد و زیر چاه فراخ باشد و سر چاه تنگ و در زمین این چاه ریگ تر برزند
و چاه را بر آب کنند و بگذارند تا چاه آب را فرو خورد و ریگ و گل آن آب را نشف کند و چاه در موضع نمناک باشد و پوشیده باشد
چنانک آفتاب برین چاه نیفتد و باد در وی نیاید انگاه قدح را بر روی این ریگ نمناک بنهند و برین قدح کوزه باشد و سر چاه را
بتغاری سفالین بپوشند یا بتابهٔ سفالین و بر بالای او ریگ بسیار کنند پس این نطرون در دو هفته یا ده روز آب شود و از کوزه در
در قدح جمع شود بمقدار صد درسنگ از محلول نطرون بگیرد و ده درسنگ شب یمانی و ده درسنگ
نوشادر و پنج درسنگ نمک تنکار و پنج درسنگ زرنیخ و دو درسنگ زنگار و پنج درسنگ قلقطار کوفته در وی افکنند و قلقطار
زاکی است زرد رنگ چون او را بشکنی رگها سپید در وی بنماید رنگ زر ان در شام او را استعمال کنند و از جزیرهٔ قبرس هم بیارند
و چون این داروها را در آب نطرون انداختی دو شبانروز در وی بگذار بعد از ان جمله را در قرع و انبیق تقطیر کن و آنچه بچکد صافی
باشد همچون آب چشم سپید رنگ او را بگیر و در هر صد درسنگ از وی بیست درسنگ سیماب مصعد بگیرند

و این سیماب از روی نمک و زاک تصعید کرده باشد یکبار یا دو بار و بیش ازین تصعید نباید کرد و طریق تصعید این سیماب
بدان وجه باشد که تصعید روح کردیم در اول باب بلکه طریق آن باشد که سیماب بزاک و نمک کوفته بسیاهی بر صلایه تا کشته شود
و انگاه تصعید کنی در آثال و بار دیگر آنچه صاعد تا آنچه در زیر آثال مانده باشد جمع کنی و بسائی و تصعید کنی ازین سیماب مصعد بست
درمسنگ بگیرند و درین آب تقطیر کرده افکنند و بچوبی بزنند نیک بسیار و جمله را درین قاروره کنند و اگر در سر ده درمسنگ از مجموع
دو دانگ شب یمانی یا مصری کوفته در افکنی نیکوتر باشد انگاه سر شیشه را استوار کنند بپوستی یا بنمدی و بر رشته سخت به بندند و در
سرگین اسب دفن کنند ده روز و انگاه از دفن بیرون آرد او را یابند حل شده است و آب سپید رنگ مانند شیر تازه ستبر و او صافی نباشد
بلکه تیره نماید برنگ شیر چنانکه میان او و میان شیر برنگ و قوام هیچ فرق نباشد و آن آب را آب آهکی خوانند و آب چون گویند
او را در باب اکبر استعمال کن در آن موضع که یاد کرده ایم اینست طریق صنعت این آب و تو در وی هیچ زیادت مکن و از وی هیچ
نقصان مکن و اما بعضی از حکما بعد از آنکه ماء النطرون را تقطیر کنند در ده درمسنگ از مقطر او دو درمسنگ سیماب مصعد و دو دانگ
شب و یکدرم قلقند قبرسی در افکنند انگاه تعفین کنند در سرگین اسب چنانکه گفتیم و زیادت بر آنچه ما گفتیم این حکیمان قلقند کردند اما
ما سیماب و شب کرده بودیم و چون برین جمله کنند که این حکیمان گفتند آب آهکی سبز رنگ آید و صافی نیاید بلکه تیره نماید و در شیشه
صافی بنماید و آن آب آهکی اول که ما گفتیم برنگ شیر آید بدان سبب که در وی قلقند نیست و این سبزی که در آب آهکی ایشانست
بسبب قلقند آمد و این آب که ایشان یاد کرده اند عمل ترا نشاید آب آهکی که تو بدان عمل کنی آنست که ترا یاد کردم و این قلقند این
حکیمان در آب آهکی خویش آورده اند تا با بهاء اکبر با عمال خویش استعمال کنند پس بر تو واجب باشد از آنچه من گفته ام در نگذری
و آنچه من گفته ام در ماء آهکی حق آنست [illegible] باشد که در دست تو افتد عملها آهکی بدین طریق که در وی قلقند باشد پس ترا چنان نماید که
آن ماء آهکی تو ناقص است تو از خویشتن قلقند در وی افزایی و انگاه آن آب را در اعمال خویش استعمال کنی و عملها تو فاسد شود
و ترکیبها تو باطل شود و آن خطا بر من حوالت کنی باید که بر آنچه من گفته ام هیچ زیادت و نقصان نکنی و درین اعمال برای خویش
عمل نکنی و نه برای اصحاب خویش عمل کنی عمل تو ضایع شود و رنج تو باطل باشد بدان سبب که من هیچ چیز نگذاشتم که بیان نکردم
چنانکه ترا هیچ حاجت نباشد بزیادت کردن یا بنقصان کردن و این آب آهکی را ترکیب بر قانون طبع باب اکبر کرده شد
هر کس که از وی چیزی را بگرداند یا داروی را بداروی بدل کند از عمل باطل شود جز خویشتن را ملامت نکند صفت آب شب که
بوی روغن را از اکسیر اگر جدا کنند بگیرند شب یمانی یا مصری نیم من و بکوبند و به بیزند و بگیرند قلقند قبرسی پنج استار و نمک شخار
بیست درمسنگ آنکه آب نارسیده ده درمسنگ نطرون پنج درمسنگ این جمله را بکوبند و به بیزند در یک من و نیم آب تر نهند
و در وی یک شب بگذارند بعد از آن دیگ سنگین را پاکیزه کنند از دسومت و غیر آن و این آب را با داروها در وی افکنند و بآتش
نرم بپزند تا بجوشد و آب بکمی بماند نیمی آب کم شود انگاه او را از آتش برگیرند و صافی کنند و بچکانند چنانکه رسم شراب بچکانیدن
باشد و البته باید که هیچ ثفل در وی نماند و او را در جایگاهی کنند از آبگینه و سر او استوار کنند و در آفتاب نهند سه روز بعد از آن صافی او را

نشود

در جایگاهی دیگر کنند بنرمی و تحریک نکنند و به بینند که در زیر او ثفل بسیار رسوب کرده باشد که آفتاب آن ثفل او را تیز کند
و او را نیک صافی کند و اگر هزار بار او را صافی کنی بجهد تمام تا انگاه که در آبگینه بپیش آفتاب نتهی صافی نگردد و تمام ثفل از وی جدا نگردد
باید دانست که تسوی ازین ثفل عمل ترا فاسد و باطل کند از برا که جسمست و آن جسم با جسم اکسیر بیامیزد و مرکز اکسیر را از وی جدا نتوان
کردن و ترکیب اکسیر بدان سبب باطل شود اکنون این آب را بعد از آنکه در آفتاب صافی کرده باشی در آبگینه نگاه دار و این
آنست که روغن را از اکسیر بواسطه او جدا توان کرد و بعضی از حکما این داروها را چنانکه گفتیم در آب بپزند تا انگاه سیک آن آب کم شود
آب را از ثفل جدا کنند بیک جمله در قرع و انبیق کنند و بچکانند در آتش نرم آب صافی نیکو بیرون آید و در وی هیچ ثفل نباشد بی شک
و چون برین وجه عمل کنی در آفتاب نهادن حاجت نیفتد و این وجه بهترست از وجه اول از برا که مردم درین عمل از آمیختن ثفل ایمن تر
باشند و من بهر دو طریق عمل کردم نیکو آمد و این طریق آخر سلیم ترست صفت روغن زرده بیضه مرغ که درین عمل استعمال کنند
بگیرند بیضه مرغ تازه صد عدد و زرده ها جدا کنند و در قدحی کنند و در وی ده درمسنگ نوشادر و سی درمسنگ زاک سبز و ده درمسنگ
شب یمانی و پنج درمسنگ قلقند و پنج درمسنگ زنگار و پنج درمسنگ شادنه و پنج درم سنگ شیرزق و دو مثقال شنگرف رومی کوفته و بیخته
در وی افکنند و جمله را بچوبی بزنند نیک تا آمیخته گردند بعد از آن در تابه سفالین کنند و اندک آتش در زیر او نهند تا چنگ در یکدیگر زنند
و تری او اندکی کم شود انگاه او را در قرع کنند و تقطیر کنند اول با آتش نرم از وی آب زرد رنگ بچکانند بعد از آن آتش قوی تر
کنند آب سرخ رنگ چکیدن گیرد هم چون خون پیوسته آتش میکنند چنانکه چکیدن اندک شود و باید که در تقطیر
استقصاء بسیار نکنند چنانکه در ثفل او که در قرع مانده باشد هنوز تری اندکی باقی باشد او را بیرون اندازند و هر دو
آب او را جمع کنند یعنی آب زرد و آب سرخ و یکبار دیگر او را تقطیر کنند در قرع غیر از قرع اول و آتش تقطیر بسیار تر از
آتش تقطیر بار اول باشد نخست آب صافی زرد رنگ بچکد و روغن سرخ رنگ بعد از وی بچکد آب و روغن او را جمع کنند در اکنون
و پنج درمسنگ نوشادر کوفته در وی افکنند و سر قاروره به بندند چنانکه گفتیم و در سرگین اسب نهند دو هفته چون بیرون
آرند آب را با روغن آمیخته یابند و جمله یک آب گشته باشد در سرخی هم چون خون او را در باب اکبر استعمال باید چنانکه ترا
فرموده ام این بود روغن حیوانی و او در اکسیر در آید و از وی بیرون آید بکلیت که هیچ چیز باقی نماند و در آمدن او از جهت
آن باشد تا متوسط شود و ارکانرا در یکدیگر در آرد و بعد از آنکه ایشانرا در یکدیگر در آورد تو او را از اکسیر بیرون آوری بآب
شب چنانکه ترا فرمودم این بود آن سه آب که در باب اکبر بکار می آید فصل در تمامی رمیت ای پسر من غافل مشو از تشویت
کردنها که بواسطه آن تشویتها هر سه رکن با هم آمیخته شود و طبیعتهاء ایشان نگردد تا جمله یک جوهر گردند که از آتش نگریزند و زایل
نشود و ماء الحیوة بده و او را عذاب کن بگرمی خاکستر تا انس گیرد و آرام یابد و همچنین ماء الحیوة دادن را مکرر میکن بر آتش نرم تا زندگی
او تمام شود از برا که هر چند آب الحیوة دادن را مکرر میکنی و تشویت میکنی گرمی سابق او عذاب را عادت کند و بوی سنمر شود
نتوان کرد که بر آتش انس نگیرد از برا که آتش او را غذا شود و با و عادت کند و غذاء او جز آتش نیست و شراب جز ماء الحیوة نی و عرق

او بسیار کرد از بسیاری آب جیوه و سوختن بسیار کرد و از بسیاری آتش پس چون بدین طریق عمل کردی که ترا گفتم
و در هر دو عمل نه اسراف کردی و نه تقصیر تو بمطلوب خویش رسیدی و بر حکمت ظفر یافتی بعد از آن عمل خویش را محکم کردان
بتعفین در میان سرگین اسب که بواسطهٔ تعفین اجزا جمله روان کردند و طبایع سخت نرم کردند و در یکدیگر در آیند و اکنون در حل
لطافت تدبیر بجای آری آن طبیعت پنهان از ین ترکیب که تو کردی ظاهر کردد و بدان کارها عجب کنی که آن کارها نتیجهٔ عمل
زر کردد و من ترا آن عجایب یاد کنم اما اینجا موضع ذکر آن نیست بدان سبب که از غرض خویش بیرون روم و در کار دیگر افتم
بدانک ماء الحیوة و ماء الاحمر قوام ترکیبست و ارکان و غذا بدیشان باید مانند کشتی که اگر او را آب باندازه دهی بروید
و نیکو شود و اگر بسیار دهی فاسد شود و عفن کردد و اگر آب اندک دهی تشنه شود و هلاک کردد و سوخته شود پس اگر تو
تقصیر کنی از ضعیف و نتوانی که این عمل برین وجه تمام کنی باید که گناه خویش در گردن من نکنی و مرا بجنایتی که تو کرده باشی
منسوب نکنی و بدانک جمله فرزندان آدم جاهل اند مگر آنکسانی که حق تعالی ایشانرا بیکی از ین سه خصلت مخصوص کردانیده باشد
اول پیغامبری و دوم حکمت و سوم ایمان بخدای تعالی پس نفس خویش را افتقار کن آنچه اسانتر باشد و نیز دیگر باشد
و بدانک حکمت مادام که او را نگاه دارند که اگر آشکارا کنند حکمت نماند و آن کس که آن داند حکیم نباشد و مثال این آنست که
جمله صنعتها و حرفتها حکمتها بوده اند که حکما استخراج کردند مثل بافندگی و جامه دوختن و زرگری و شیشه و سپیده کردن و اسرنج
و شنگرف و زنگار کردن و مانند این اعمال دیگر و این علمها چون بسیار شد ظاهر گشت و پراکنده شد در میان مردمان و جاهلان
و آن اعمال از یکدیگر بگرفتند آن علمها خوار گشت و اسم حکمت از آن زایل شد هم چنین این صناعت یکی از آن اعمال است پس از جهة
آنکه حکما او را اینک پنهان داشته اند اسم حکمت بروی باقی ماندست و آن قوم که آنرا میدانند و پنهان میدارند مستحق اسم
حکیمی شده اند و اگر ارکان را ظاهر کنند و تدبیر او آشکارا بگویند مردمان بدان کار مشغول کردند و هیچ کس از جهت کس کار دیگر
نکند و در طاعت او نباشد پس حکما از میان مردمان بدین سبب بگریختند باید که هیچ عاقل ایشانرا در پنهان داشتن آن کار ملامت
نکند و بدانک این عمل دریاییست ژرف چنانکه قعر او کسی در نیابد و سخت بسیار از اهل علم در وی غرق گشتند باید که تو بطریقت
من و بطریقت اسلاف پاک خویش که درخت نبوت و شاخهای امامت بوده اند تمسک کنی و اگر چنین نکنی از عیبها و نکبتها
خلاص نیابی و در امواج بلا افتی اکنون تو نظر کن که من بذکر عمل باز گشتم **فصل** بدانکه طبیعتی که مخصوصست بغلبه بران ترکیب
می بایست از سه رکن افتاد و ماء الاحمر و ماء الحیوة و رفق در تدبیر ایشان همه را جمع کرد و لازم کردانید زیرا که آن طبیعت
مرکبست از جسد و روح و نفس پس تو قوت جمله عالم را جمع کرده باشی و چون چنین باشد غالب و قاهر باشد و من از جهت
تو این علم را نبشتم تا جمله آنچه بوی حاجت افتد و بارها تکرار کردانیدم تا تو در شکی نیفتی از ین ترکیب عظیم که هیچ چیز بوی نماند
در قوت و نه در لطف و نه در هیچ صفت او بزرگوارست آن خدای که این بندهٔ ضعیف را این عطیت داد و تا او را بیاد آید که
پیرت او و در نزد دیگران و در مردمان غریب چگونه باشد و بر نفس خویش و غیر نفس خویش عدل کند یا نکند و بخدای که ترا بیان کردم همه چیزها که

تو بوی محتاج باشی و نیک روشن کردانیدم آنکس را که فهم کند و هیچ باقی نگذاشتم که ترا حاجت آید که از کسی بپرسی و نه در وی فکرت
کنی و نه در اهتمام استخراج او افتی و کارها موقوف تقدیر حق تعالی است هرچه را خواهد تقدیم کند و هرچه را خواهد تاخیر کند
و هو علی کل شی قدیر و من ترا بیش از ین بندها و وصیتها یاد کردم بدان مقدار که ترا بسنده باشد از انجه من ترا پیدا کردم در مکرر
و هم بدان اندازه که گفته ام عمل کن و بدان ای برادر من که ذومقراط اندرانی دعوی کرد در کتاب خویش که هیچ رنج بوی نرسید
مانند آن رنج که از ین صنعت بوی رسید تا انگاه که طبیعتها فراهم آمدند و ترکیب یافتند و ارکان با هم آمیخته گشتند و یکدیگر را
لازم شدند و بدانک ذومقراط تالیف آن ارکان می دانست لکن در کتاب خویش بپوشانید و تدبیر یاد کرد و صفت او
نگفت از یرا که جمله با یکدیگر سوگند خورده بودند که این کار را ظاهر نکنند با هیچ کس و مرا تعجب می آید از ذومقراط که چگونه عمل را
بپوشانید چون گفت که باید که این عمل نکند جز آنکس که از جنس ما باشد و ماریه همچنین گفت و بتو نرسید که اسطالیس پارسی را چون
ملک فارس بفرستاد و بمصر تا جمله پیغامبران را که در مصر بودند هلاک کند چون بمدینهٔ منفه رسید فرو آمد و بنزدیک او بسیار
کس از اهل مصر جمع شدند از برای تعلیم حکمت و در میان آنکسان ذومقراط اندرانی بود که می آموخت پس بمصر آمد زنی که او را
ماریه گفتندی از اهل بیت المقدس تا با حکما اهل مصر سخن گوید حکما مصر و ذومقراط جمع شدند و نزدیک اسطالیس آمدند
اسطالیس فرمود ایشانرا تا هر کس در علم صنعت کتابی جداگانه تصنیف کنند و بمثل و اشارت گویند هم بران جمله که
او گفت تصنیف کردند و همه بروی عرضه داشتند تصنیف ماریه را بر جمله ترجیح نهاد که او وضع آن کتاب نیکو کرده بود
و صنعت را پنهان کرده بود و باشارتها باریک بعد از آن ذومقراط را ترجیح کردند بدانک او وضع کتاب را نیکو کرده
بود و صنعت را پنهان گفته بعد از آن اسطالیس فرمود ایشانرا تا بمثلها و اشارتها صنعت را با مردمان بگویند و کتابهای خویش را
در عالم پراکنده کنند و گفت هر که این مثلها و اشارتها فهم کند او از ما باشد و جملهٔ حکما میلیس حکیم را ملامت کردند که او سخن خویش را
در کتاب جزم کرده بود پس حکما جمله اسطالیس را گفتند بگوی ای حکیم آنچه خدای ترا الهام داد و جواب گفت بر شما باد بر جسد
گفتند کدام جسدست او جواب گفت آن جسد بزرگوار انک یک صبغ در ویست و این جسد صبغ ندهد تا روح در وی نیاید
و تا نفس نیز در رگها و مفاصل او نرود و چون لطیف شود بمنزلت روحها کردد و رنگ دهد ذومقراط او را گفت ای حکیم
طریق اهل مصر این نیست که اهل مصر چیزی حقیر را بگیرند و او را جسد عمل کنند و بوی صبغ نیکو دهند و ایشان دعوی میکنند که
او از جسد کریم که تو میگویی فاضلتر باشد و ایشان بجسد حقیر مثل طلق و آبگینه و مس و آهن خواهند باید تو این معنی را فهم کنی
اسطالیس گفت که حکماء سند و فارس و روم و همه حکیمان مصر را با آنچه بسیار چیزی را صنعت کردند از معادن و احجار و اجساد
کیمیا همه در ین معنی اما ایشانرا عمل تمام نگشت تا جسد بزرگوار در آن عمل نبود و حکما گفتند که هیچ چیز از ین صنعت تمام نشود
و صبغ کامل فاخر ندهد الا بوی پس هر که او را در عمل خویش نیارد عمل و صواب نباشد و این از برای آن ترا یاد کردم تا ترا کسی از مصریان
در غرور نیفکنند تا تو جسد بزرگوار را بدل کنی بدان جسدها که اهل مصر گفتند و در غلط افتی از یرا که در آن جسدها حقیر که ایشان گفتند

روح فرو نیاید هرگز واگر در ایداز ان صبغ کامل بزرگوار نباشد این اصول را بدان و در دل خویش نقش کن که من درین هیکل علم اولین و آخرین از طالبان این صنعت بیان کردم و سلام کامل بر کسی باد که نهان او صافی باشد و حکمت او عام باشد و اخلاق او مهذب گشته باشد و در شریعت خویش عمل کرده باشد و از جهت معاد را چیزی تقدیم کرده باشد و از خدای بخواهم تا ترا راه راست نماید و الهام دهد و در عنایت و عافیت خویش آرد و الله حسبی فیک و لکم السلام و الله الموفق للصواب و الهادی الی سبیل الرشاد و نسأله المزید من نور العقل و ان یجعلنا ممن یوثر اتباع الحق و الانصار و لا یمیل عنه بطلب ریاسة و لا بغرض من الاغراض الدنیاویه و الحمد لله رب العالمین و صلوته علی سیدنا محمد و آله اجمعین

ترکیب مداد

همسنگ دوده زاج   همسنگ سر دو مازو   همسنگ سر صمغ   و نگاه روز با زو

نوعی دیگر

بستان دو درم دوده صاف بی نم   صمغ عربی در رومکن چهار درم   مازو دو درم نیم درترکی زاج   از بهر مرکبش فروسای بهم

نوعی دیگر   یکی دوده یکی زاج و سپه مازو   چهارم صمغ و آنکه زور با زو

حل طلا بوجه آسان

سنگ محک را در آتش نهند تا بسوزد غرض آنکه نرم شود و بکوبند و سرمه سازند و در ساویدن مبالغه نمایند و آب صمغ می آمیزند و در دوات میکنند و از انجا کتابت کنند و آن نوشته بزر بمالند عظیم خوب باشد

ترکیب ذهب مجرب

بگیر دتوتیا و کرمانی جهل درم   مثقل یهودی پنج درم نمایند بیست درم روی سوخته پنج درم هر یک جداگانه بسایند و بعد از ان مجموع با یکدیگر بیامیزند و بسایند و بروغن زیت خمیر کنند و در کاغذ بپیچند در گل حکمت گیرند و در آتش نهند چنانک سرخ شود و همه را با یکدیگر با مس حامیزند و بجوشانند زر شود بعیار تمام

ترکیب سرنج

بیست درم سرب در دیگ نو اندازند تا بسوزد و چون سرمه شود آنگاه در هاون بسایند و آنکه آب تلخه تر شکه یکشب در ستاره شی نهاده باشد و بر بخته تر کنند و باز در دیگ نهند و بیاشورند تا نارنجی شود و آنکه بر گیرد و بمقدار حاجت با آب صمغ حل کرده در دوات ریزد و باقی بی آب صمغ خشک بگذارد و باید که آتش نرم نرم دارد

در کاغذ رنگ کردن بستان ابرو زرا بکوبند و در آب بجوشانند و بپالایند و کاغذ در انجا فرو می برد بجان رنگ می شود

نوع دیگر رزد چوبه را نازک بسایند و آنگاه در آب گرم ریزند و یکصحن را نیم مثقال خاکستر یا قلی آب بریزند و کاغذ در انجا فرو می برند و اگر سرخ تر طلبند بیشتر خاکستر یا قلی آب بریزند **نوع دیگر** توته دانه سیاه که یکیک پخته

جمله ورق نوشته
کتابت سیصد و نود و شش عدد